This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

39.

1261.

T. Text. Gr. C. 30/2

J 23/2

= T Text Gr J. 89

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

HOMILIAE IN MATTHAEVM

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

HOMILIAE IN MATTHAEVM

TEXTVM AD FIDEM CODICVM MSS. ET VERSIONVM EMENDAVIT
PRAECIPVAM LECTIONIS VARIETATEM ADSCRIPSIT
ADNOTATIONIBVS VBI OPVS ERAT ET NOVIS
INDICIBVS INSTRVXIT

FRIDERICVS FIELD AA.M.
COLLEGII SS. TRINITATIS A REGE HEN. VIII FVNDATI
VNVS E SODALITIO

TOMVS II

HOMILIAE XLV—XC

CANTABRIGIAE
IN OFFICINA ACADEMICA
SVMTIBVS EDITORIS

VENDVNT CANTABRIGIAE J. ET J. J. DEIGHTON
LONDINI J. G. ET F. RIVINGTON OXONII J. H. PARKER
LIPSIAE J. A. G. WEIGEL

MDCCCXXXIX

1261.

Digitized by Google

BIBLIOTHECA BODLEIANA
DOMINUS ILLUMINATIO MEA

Digitized by Google

TABVLA HOMILIARVM.

		PAG.
Hom. XLV.	Cap. XIII. v. 10—23	1
XLVI.	Cap. XIII. v. 24—33	8
XLVII.	Cap. XIII. v. 34—52	18
XLVIII.	Cap. XIII. v. 53—Cap. XIV. v. 12	27
XLIX.	Cap. XIV. v. 13—22	43
L.	Cap. XIV. v. 23—36	57
LI.	Cap. XV. v. 1—20	67
LII.	Cap. XV. v. 21—31	81
LIII.	Cap. XV. v. 32—Cap. XVI. v. 12	93
LIV.	Cap. XVI. v. 13—23	105
LV.	Cap. XVI. v. 24—27	120
LVI.	Cap. XVI. v. 28—Cap. XVII. v. 9	134
LVII.	Cap. XVII. v. 10—20	150
LVIII.	Cap. XVII. v. 21—Cap. XVIII. v. 6	163
LIX.	Cap. XVIII. v. 7—14	176
LX.	Cap. XVIII. v. 15—20	194
LXI.	Cap. XVIII. v. 21—35	201
LXII.	Cap. XIX. v. 1—15	214
LXIII.	Cap. XIX. v. 16—26	227
LXIV.	Cap. XIX. v. 27—Cap. XX. v. 16	237
LXV.	Cap. XX. v. 17—28	251
LXVI.	Cap. XX. v. 29—Cap. XXI. v. 11	265
LXVII.	Cap. XXI. v. 12—32	277
LXVIII	Cap. XXI. v. 33—46	289
LXIX.	Cap. XXII. v. 1—14	303
LXX.	Cap. XXII. v. 15—33	316
LXXI.	Cap. XXII. v. 34—46	328
LXXII.	Cap. XXIII. v. 1—12	337
LXXIII.	Cap. XXIII. v. 13—28	348
LXXIV.	Cap. XXIII. v. 29—39	358
LXXV.	Cap. XXIV. v. 1—15	370

Digitized by Google

		PAG.
Hom. LXXVI.	Cap. XXIV. v. 16—31	384
LXXVII.	Cap. XXIV. v. 32—51	397
LXXVIII.	Cap. XXV. v. 1—30	413
LXXIX.	Cap. XXV. v. 31—Cap. XXVI. v. 5	424
LXXX.	Cap. XXVI. v. 6—16	436
LXXXI.	Cap. XXVI. v. 17—25	447
LXXXII.	Cap. XXVI. v. 26—35	459
LXXXIII.	Cap. XXVI. v. 36—50	473
LXXXIV.	Cap. XXVI. v. 51—66	483
LXXXV.	Cap. XXVI. v. 67—Cap. XXVII. v. 10	493
LXXXVI.	Cap. XXVII. v. 11—26	504
LXXXVII.	Cap. XXVII. v. 27—44	514
LXXXVIII.	Cap. XXVII. v. 45—61	524
LXXXIX.	Cap. XXVII. v. 62—Cap. XXVIII. v. 10	535
XC.	Cap. XXVIII. v. 11—20	546

Digitized by Google

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ.

(293) [1] Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ· διατί ἐν πα- 475
ραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· D
ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας
τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.

[a] ἌΞΙΟΝ θαυμάσαι τοὺς μαθητὰς, πῶς καὶ ἐπιθυμοῦντες
μαθεῖν, ἴσασι πότε ἐρωτῆσαι ἐχρῆν. Οὐ γὰρ ἐπὶ πάντων
τοῦτο ποιοῦσι· καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ὁ Ματθαῖος εἰπὼν, "καὶ
προσελθόντες." Καὶ ὅτι οὐ στοχασμὸς τὸ εἰρημένον, ὁ [2] Μάρ- E
κος αὐτὸ σαφέστερον παρέστησεν, εἰπὼν ὅτι κατ' ἰδίαν προσ-
ῆλθον [b] αὐτῷ. Τοῦτο δὴ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν μητέρα
ποιῆσαι ἐχρῆν, καὶ οὐχὶ καλέσαι ἔξω [c] καὶ ἐπιδείξασθαι.
Σκόπει δὲ αὐτῶν καὶ τὴν φιλοστοργίαν, πῶς πολὺν ὑπὲρ
τῶν ἄλλων ποιοῦνται λόγον, καὶ πρότερον τὰ ἐκείνων ζη-
τοῦσι, καὶ τότε τὰ ἑαυτῶν. "Διατί γὰρ, φησὶν, ἐν παρα-

[1] Cap. XIII. v. 10, 11. [2] Marc. iv. 10.

Hom. XLV. Codices C. D. E. G. [a] Ἄξιον δὲ θ. C. p. p. καὶ om. C. [b] αὐτῷ om. C. D. G. Ge. Deinde Τοῦτο δὴ καὶ ἐκείνους τοὺς ἀδ. ποιῆσαι καὶ τὴν μητέρα (+ ποιῆσαι D.) ἐχρῆν C. D. G. [c] καὶ] οὐδὲ C. G.

Digitized by Google

476 βολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;" [d] Οὐκ εἶπον, διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς ἡμῖν; Καὶ γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ [e] πολλαχῶς φαίνονται φιλοστόργως πρὸς ἅπαντας διακείμενοι, ὡς ὅταν λέγωσιν, [3] "ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους," καὶ ὅτι "οἶδας ὅτι ἐσκανδαλίσθησαν;" Τί οὖν ὁ Χριστός; "Ὅτι ὑμῖν δέδοται, φησὶ, γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται." Τοῦτο δὲ εἶπεν, οὐκ ἀνάγκην εἰσάγων, οὐδὲ ἀποκλήρωσίν τινα ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε γινομένην· ἀλλὰ δεικνὺς [f] αὐτοὺς ἁπάντων αἰτίους ὄντας τῶν κακῶν, καὶ παραστῆσαι θέλων, ὅτι δωρεὰ τὸ πρᾶγμά ἐστι, καὶ χάρις
B ἄνωθεν δεδομένη. Οὐ μὴν ἐπειδὴ δωρεὰ, διὰ τοῦτο τὸ αὐτεξούσιον ἀνῄρηται· καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἑξῆς δῆλον. Ὅρα γοῦν πῶς, ἵνα μήτε ἐκεῖνοι ἀπογνῶσι, μήτε οὗτοι ῥαθυμήσωσιν, ἀκούσαντες ὅτι δέδοται, δείκνυσι παρ' ἡμῖν τὴν ἀρχὴν οὖσαν. [4] "Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ [g] δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ." Καὶ πολλῆς μὲν ἀσαφείας γέμει τὸ εἰρημένον, ἄφατον δὲ δικαιοσύνην ἐνδείκνυται. Ὃ γὰρ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ὅταν τις προθυμίαν [h] ἔχῃ καὶ σπουδὴν, δοθήσεται αὐτῷ καὶ [i] τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἅπαντα· ὅταν δὲ τούτων κενὸς ᾖ, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ μὴ εἰσφέρῃ, οὐδὲ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ δίδοται. Καὶ γὰρ "ὃ [k] δοκεῖ ἔχειν, φησὶν, ἀρθήσεται ἀπ'
C αὐτοῦ·" οὐ τοῦ θεοῦ αἴροντος, ἀλλὰ μὴ καταξιοῦντος αὐτὸν τῶν αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν· ὅταν ἴδωμέν τινα ἀκούοντα ῥαθύμως, καὶ πολλὰ παρακαλοῦντες προσέχειν μὴ πείθωμεν, σιγῶμεν λοιπόν. Εἰ γὰρ [l] μέλλομεν ἐπιμένειν, ἐπιτείνεται αὐτῷ τὰ τῆς ῥαθυμίας. Τὸν δὲ σπουδάζοντα μαθεῖν ἐπισπώμεθα καὶ πολλὰ [m] ἐγχέομεν. Καὶ καλῶς εἶπε, "καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν." Οὐδὲ γὰρ αὐτὸ τοῦτο ἔχει. Εἶτα καὶ σαφέστερον ὅπερ εἶπεν ἐποίησε, δεικνὺς τί ἐστι τὸ, [n] "τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ." [5] "Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐν πα-

[3] Luc. ix. 12. Matth. xv. 12. [4] v. 12. [5] v. 13.

[d] Καὶ οὐκ εἶπον C. G. [e] πολλαχοῦ G. [f] αὐτοὺς] ἑαυτοῖς C. G. ὄντας] + ἐκείνους iidem. [g] δοκεῖ ἔχειν] ἔχει G. [h] ἔχῃ] + φησὶν C. G. [i] τὰ om. C. G. sed tuetur Ep. [k] δοκεῖ ἔχειν] ἔχει C. G. Ep. [l] μέλλοιμεν C. G. ῥαθυμίας] + λοιπὸν iidem. [m] ἐκχέομεν iidem. [n] Edebatur "τῷ ἔχοντι δοθήσεται," εἰπών· "ἀπὸ δὲ κ. τ. ἑ. Illud εἰπὼν cum D. E. et Verss. delevi.

Digitized by Google

ραβολαῖς λαλῶ αὐτοῖς, ὅτι βλέποντες οὐ [o] βλέπουσιν." Οὐκ-
οῦν ἀνοῖξαι ἔδει, φησὶ, τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἰ μὴ βλέπουσιν. D
Ἀλλ' εἰ μὲν φύσεως ἡ πήρωσις ἦν, ἀνοῖξαι ἔδει· ἐπειδὴ δὲ
ἑκουσία καὶ αὐθαίρετος ἡ πήρωσις, διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν ἁπλῶς,
οὐ βλέπουσιν· ἀλλὰ, "βλέποντες οὐ βλέπουσιν·" ὥστε τῆς
αὐτῶν πονηρίας ἡ πήρωσις. Εἶδον γὰρ καὶ δαίμονας ἐξελ-
θόντας, καὶ ἔλεγον· [6] "ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ [p] ἄρχοντι τῶν δαι-
μονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια." Ἤκουσαν τῷ θεῷ [q] προσά-
γοντος αὐτοὺς, καὶ πολλὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνυμένου τὴν
ὁμόνοιαν, καὶ λέγουσιν, ὅτι [7] "οὐκ ἔστιν οὗτος ἀπὸ τοῦ θεοῦ."
Ἐπεὶ οὖν τἀναντία καὶ ὧν ἔβλεπον καὶ ὧν ἤκουον ἀπεφαίνοντο, E
διὰ τοῦτο, [r] φησὶ, καὶ τὸ ἀκούειν ἀπ' αὐτῶν ἀφαιρῶ. Οὐδὲν
γὰρ αὐτοῖς ἐντεῦθεν πλέον γίνεται, ἀλλὰ καὶ κρίμα [s] πλέον.
Οὐ γὰρ μόνον ἠπίστουν, ἀλλὰ καὶ ἐπετίμων, καὶ κατηγό-
(294) ρουν, καὶ ἐπεβούλευον. Ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο· οὐ γὰρ βού-
λεται εἶναι φορτικὸς κατηγορῶν. Οὐκοῦν ἐξ ἀρχῆς οὐχ οὕ-
τως αὐτοῖς διελέχθη, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς σαφηνείας· 477
ἐπειδὴ δὲ διέστρεφον ἑαυτοὺς, ἐν παραβολαῖς λοιπὸν φθέγ-
γεται.

Εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃ τις κατηγορίαν εἶναι ψιλὴν τὰ εἰρη-
μένα, μηδὲ λέγωσιν, ὅτι ἐχθρὸς ἡμῶν ὢν ταῦτα αἰτιᾶται
καὶ διαβάλλει, καὶ τὸν προφήτην εἰσάγει τὰ αὐτὰ αὐτῷ
ψηφιζόμενον. [8] "[t] Πληροῦται γὰρ αὐτοῖς, φησὶν, ἡ προφη-
τεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα· ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε,
καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε." Εἶδες καὶ τὸν
προφήτην μετὰ [v] ταύτης τῆς ἀκριβείας κατηγοροῦντα; Οὐδὲ
γὰρ αὐτὸς εἶπεν, ὅτι οὐ βλέπετε· [w] ἀλλὰ, "βλέψετε, καὶ
οὐ μὴ ἴδητε·" οὐδ' ὅτι οὐκ ἀκούσεσθε· ἀλλ' ὅτι "ἀκούσετε, B
καὶ οὐ μὴ συνῆτε." Ὥστε αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀφείλοντο πρῶτον,
τὰ ὦτα βύσαντες, τοὺς ὀφθαλμοὺς [x] μύσαντες, τὴν καρδίαν

[6] Matth. xii. 24. [7] Joan. ix. 16. [8] v. 14.

[o] βλέπουσιν] + καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν G. Ep. Insuper addit οὐδὲ συνιοῦσιν C. cum Sav. et Interpp. [p] τῷ ante ἄρχοντι delevi cum C. G. Ep. [q] προσάγοντα Ep. με προσάγοντος (sic) C. με προσάγοντα et p. p. ἐπιδεικνύμενον G. [r] φησὶ] + καὶ τὸ βλέπειν Sav. Ben. Vid. adnot. [s] πλέον] μεῖζον C. G. [t] Ἀναπληροῦται C. G. αὐτοῖς] ἐπ' αὐτοῖς Edd. Huic commati totum sequens adjungunt C. G. et Verss. Vid. *Matthaei.* ad v. 15. [v] ταύτης] πάσης C. G. [w] ἀλλὰ] ἀλλ' ὅτι C. G. [x] καμμύσαντες iidem, invito Euth.

Digitized by Google

παχύναντες. Οὐ γὰρ μόνον οὐκ ἤκουον, ἀλλὰ καὶ [9] "βαρέως ἤκουον·" ἐποίησαν δὲ τοῦτο, φησὶ, "μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ [y] ἰάσωμαι αὐτούς·" τὴν ἐπιτεταμένην αὐτῶν λέγων πονηρίαν, καὶ [z] τὴν μετὰ σπουδῆς ἀποστροφήν. Καὶ τοῦτο λέγει, ἐφελκόμενος αὐτοὺς καὶ ἐρεθίζων, καὶ δεικνὺς ὅτι, ἐὰν ἐπιστρέψωσιν, ἰάσεται αὐτούς· ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι· οὐκ ἐβουλήθη με ἰδεῖν, καὶ χάριν [a] ἔχω· εἰ γὰρ ἠξιώθην, εὐθέως
C ἐνδιδόναι ἔμελλον. Τοῦτο δὲ λέγει, δεικνὺς πῶς ἂν καταλλαγείη. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθά φησι· "μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς·" δεικνὺς ὅτι καὶ τὸ ἐπιστραφῆναι δυνατὸν, καὶ μετανοήσαντας ἔνι σωθῆναι· καὶ ὅτι οὐκ εἰς τὴν αὐτοῦ δόξαν, ἀλλ' εἰς τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἅπαντα ἐποίει. Εἰ γὰρ μὴ ἐβούλετο αὐτοὺς ἀκοῦσαι καὶ σωθῆναι, σιγῆσαι ἔδει, οὐχὶ ἐν παραβολαῖς λέγειν· νῦν δὲ [b] αὐτῷ τούτῳ κινεῖ αὐτοὺς, τῷ συνεσκιασμένα λέγειν. [10] "Ὁ γὰρ θεὸς οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ [c] ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν." Ὅτι γὰρ οὐ φύσεως τὸ ἁμάρτημα, οὐδὲ ἀνάγκης
D καὶ βίας, ἄκουσον τί φησι πρὸς τοὺς ἀποστόλους· [11] "ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα [d] ὑμῶν, ὅτι ἀκούουσι·" οὐ ταύτην λέγων τὴν ὄψιν, οὐδὲ τὴν ἀκοὴν, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ διανοίας. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι Ἰουδαῖοι ἦσαν, καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς τεθραμμένοι· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν παρεβλάβησαν ἀπὸ τῆς προφητείας, ἐπειδὴ τὴν ῥίζαν τῶν ἀγαθῶν εἶχον εὖ διακειμένην, τὴν προαίρεσιν [e] λέγω καὶ τὴν γνώμην. Ὁρᾷς ὅτι τὸ, "ὑμῖν δέδοται," οὐκ ἀνάγκης ἦν; Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐμακαρίσθησαν, εἰ μὴ αὐτῶν ἦν τὸ κατόρθωμα. Μὴ γάρ [f] μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι ἀσαφῶς ἐλέγετο· ἠδύναντο γὰρ καὶ προσελθεῖν καὶ ἐρωτῆσαι, καθάπερ οἱ μαθηταί· ἀλλ' οὐκ
E ἠθέλησαν, ῥᾴθυμοι ὄντες καὶ ἀναπεπτωκότες. [g] Τί λέγω, οὐκ ἠθέλησαν; Καὶ τὰ ἐναντία μὲν οὖν ἐποίουν. Οὐ γὰρ μόνον ἠπίστουν, οὐδὲ μόνον οὐκ ἤκουον, ἀλλὰ καὶ ἐπολέμουν, καὶ σφόδρα ἀηδῶς εἶχον πρὸς τὰ λεγόμενα· ὅπερ τὸν προφήτην

[9] v. 15. [10] Ezech. xviii. 23. [11] v. 16.

[y] ἰάσομαι hic et paulo infra C. G. [z] Articulum recepi ex C. G. et Ep. [a] ἔχειν et p. p. ἠξιώθη G. ἐβουλήθης et ἠξιώθης habuisse videtur Ge. Vulgatum tuetur Arm. [b] αὐτὸ τοῦτο . . . τὸ C. E. G. [c] ἐπιστρέφειν Sav. Ben. Clausulam ὡς τὸ ἐπ. κ. ζ. αὐτὸν non habent D. Mor. [d] ὑμῶν om. D. ἀκούουσι] ἀκούει Edd. [e] λέγω om. C. G. [f] μοι deest in Edd. [g] Καὶ τί λ. Edd.

Digitized by Google

εἰσάγει κατηγοροῦντα, τῷ λέγειν, "βαρέως ἤκουσαν." Ἀλλ' οὐ [h] κἀκεῖνοι τοιοῦτοι· διὸ καὶ ἐμακάριζεν αὐτούς. Καὶ [i] ἑτέρωθεν δὲ αὐτοὺς βεβαιοῖ πάλιν, λέγων· [12] "ἀμὴν γὰρ λέγω 478
ὑμῖν, πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν·" τὴν παρουσίαν τὴν ἐμήν, φησὶ, τὰ θαύματα αὐτὰ, τὴν φωνὴν, τὴν διδασκαλίαν. Ἐνταῦθα [k] γὰρ οὐχὶ τῶν διεφθαρμένων τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν κατωρθωκότων αὐτοὺς προτίθησι· καὶ γὰρ καὶ ἐκείνων μακαριωτέρους αὐτοὺς εἶναί φησι. Τί δήποτε; Ὅτι οὐ μόνον ἅπερ οἱ Ἰουδαῖοι οὐκ εἶδον, βλέπουσιν οὗτοι, [l] ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἐκεῖνοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τῇ πίστει μόνον ἐθεάσαντο· οὗτοι δὲ καὶ τῇ ὄψει, καὶ πολλῷ σαφέστερον. Εἶδες πῶς πάλιν τὴν [m] παλαιὰν συν- B
άπτει τῇ καινῇ, δεικνὺς οὐ μόνον εἰδότας ἐκείνους τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπιθυμοῦντας; Οὐκ ἂν δὲ, εἰ ἀλλοτρίου τινὸς καὶ ἐναντίου θεοῦ ἦσαν, ἐπεθύμησαν [n] ἄν. [13] "Ὑμεῖς
(295) οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος," φησί· καὶ λέγει τὰ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένα, τὰ περὶ ῥαθυμίας καὶ σπουδῆς, τὰ περὶ δειλίας καὶ [o] ἀνδρείας, τὰ περὶ χρημάτων καὶ ἀκτημοσύνης· δεικνὺς τὴν ἐκεῖθεν βλάβην καὶ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν. Εἶτα καὶ τῆς ἀρετῆς εἰσάγει διαφόρους τρόπους. Φιλάνθρωπος γὰρ ὢν, οὐ μίαν ἔτεμεν ὁδὸν, οὐδὲ εἶπεν, ἐὰν μή τις ἑκατὸν ποιήσῃ, ἐξέπεσεν· [p] ἀλλὰ καὶ ὁ τὰ C
ἑξήκοντα ποιῶν σώζεται· καὶ οὐχ οὗτος μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ τὰ τριάκοντα. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν, εὔκολον κατασκευάζων τὴν σωτηρίαν.

[q] Καὶ σὺ τοίνυν οὐ δύνασαι παρθενίαν ἀσκῆσαι; Γάμησον σωφρόνως. Οὐ δύνασαι γενέσθαι ἀκτήμων; Δὸς ἐκ τῶν ὄντων. Οὐ φέρεις ἐκεῖνο τὸ φορτίον; Μέρισαι μετὰ τοῦ

[12] v. 17. [13] v. 18.

[h] κἀκεῖνοι] οἱ μαθηταὶ C. E. G. [i] ἑτέρωθι G. [k] γὰρ] μὲν γὰρ C. E. G. [l] ἀλλὰ] ἀλλ' ὅτι C. E. G. ἰδεῖν] + καὶ οὐκ εἶδον iidem cum Arm. [m] παλαιὰν] + που C. E. G. εἰδότας] Sic D. Arm. οὐκ εἰδότας C. E. G. ἰδόντας Edd. *non vidisse* Ge. [n] ἂν om. D. [o] ἀνδρείας] Sic Ep. et Verss. ἀνανδρίας C. E. χρημάτων] κτημάτων G. [p] ἀλλὰ καὶ ὁ ἑξ. καὶ ὁ τρι. ποιῶν σώζεται. Τοῦτο δὲ . . . G. Vulgatum firmant Ep. Arm. [q] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι πάνυ ἡμῖν εὐθείας ἐντολὰς ἐδωρήσατο ὁ θεός· καὶ ὅτι ἀντὶ τῶν μεγάλων ἀγαθῶν, ὧν ποιεῖ μεθ' ἡμῶν, χρὴ ἡμᾶς κἂν τὰ εὐτελῆ κατὰ δύναμιν ἐπιδείκνυσθαι εἰς τοὺς δεομένους. G.

Digitized by Google

Χριστοῦ τὰ ὑπάρχοντα. Οὐ βούλει αὐτῷ παραχωρῆσαι ἁπάντων; Κἂν τὴν ἡμίσειαν, κἂν τὴν τρίτην ἐπίδος μοῖραν. Ἀδελφός σού ἐστι καὶ συγκληρονόμος· ποίησον αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα συγκληρονόμον. Ὅσα ἂν ἐκείνῳ δῷς, σαυτῷ δώσεις. Οὐκ ἀκούεις τί φησιν ὁ προφήτης; [14] "Τοὺς οἰκείους τοῦ
D σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει." Εἰ δὲ [r] συγγενεῖς ὑπερορᾶν οὐ χρὴ, πολλῷ μᾶλλον τὸν δεσπότην, μετὰ τῆς δεσποτείας καὶ τὸ τῆς συγγενείας δικαίωμα πρὸς σὲ ἔχοντα, καὶ πολλῷ πλείονα ἕτερα. Καὶ γὰρ καὶ μεριστήν σε ἐποίησε τῶν αὐτοῦ, οὐδὲν παρὰ σοῦ λαβὼν, ἀλλὰ καὶ [s] κατάρξας τῆς ἀφάτου ταύτης εὐεργεσίας. Πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας τὸ μηδὲ τῇ δωρεᾷ ταύτῃ γενέσθαι φιλάνθρωπον, μηδὲ ἀμοιβὴν ἀντὶ χάριτος δοῦναι, καὶ ἐλάττονα ἀντὶ μειζόνων; Αὐτὸς μὲν γάρ σε τῶν οὐρανῶν κληρονόμον ἐποίησε· σὺ δὲ [t] αὐτῷ
E οὐδὲ τῶν ἐν τῇ γῇ μεταδίδως; Αὐτός σε οὐδὲν κατωρθωκότα, ἀλλὰ καὶ ἐχθρὸν ὄντα κατήλλαξε· σὺ δὲ οὐδὲ φίλον ὄντα καὶ εὐεργέτην ἀμείβῃ; καίτοιγε [v] καὶ πρὸ τῆς βασιλείας, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ δοῦναι χάριν δίκαιον ἔχειν αὐτῷ; Καὶ γὰρ καὶ οἰκέται, δεσπότας ἐπ' ἄριστον καλοῦντες, οὐ παρέχειν, ἀλλὰ λαμβάνειν νομίζουσιν· ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον γέγονεν. Οὐ γὰρ ὁ οἰ-
479 κέτης τὸν δεσπότην, ἀλλὰ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην πρῶτος ἐκάλεσεν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν· σὺ δὲ οὐδὲ μετὰ τοῦτο καλεῖς; Πρῶτός σε εἰς τὴν αὐτοῦ στέγην εἰσήγαγε· σὺ δὲ οὐδὲ δεύτερος; Γυμνὸν ὄντα σε περιέβαλε· σὺ δὲ οὐδὲ μετὰ ταῦτα ξένον ὄντα [w] συνάγεις; Πρῶτός σε ἐπότισε τὸ ἑαυτοῦ ποτήριον· σὺ δὲ οὐδὲ [x] ψυχροῦ μεταδίδως ὕδατος; Ἐπότισέ σε πνεῦμα ἅγιον· σὺ δὲ οὐδὲ τὴν σωματικὴν παραμυθῇ δίψαν; Ἐπότισέ σε πνεῦμα, ἄξιον ὄντα κολάσεως· σὺ δὲ καὶ διψῶντα περιορᾷς, καὶ ταῦτα ἐκ τῶν αὐτοῦ μέλλων ἅπαντα ταῦτα ποιεῖν; Οὐ γὰρ μέγα ἡγῇ τὸ πο-
B τήριον κατασχεῖν, ἐξ οὗ πίνειν ὁ Χριστὸς μέλλει, καὶ προσάγειν τῷ στόματι; Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τῷ ἱερεῖ μόνῳ θέμις τὸ τοῦ αἵματος ἐπιδιδόναι ποτήριον; Ἐγὼ [y] δὲ οὐδὲν ὑπὲρ

[14] Esai. lviii. 7.

[r] συγγενείας C. E. G. [s] προκατάρξας G. [t] αὐτῷ om. G. [v] καὶ om. C. E. G. [w] συνεισάγεις Edd. [x] ψυχροῦ] μικροῦ E. οὐδὲ μικροῦ μ. ὑ. ἢ ψυχροῦ G. οὐδὲ μικροῦ ἢ ψυχροῦ μ. ὑ. Mor. [y] δὲ om. D.

Digitized by Google

τούτων ἀκριβολογοῦμαι, φησίν· ἀλλὰ κἂν αὐτὸς ἐπιδῷς,
δέχομαι· κἂν λαϊκὸς ᾖς, οὐ παραιτοῦμαι. Καὶ οὐκ ἀπαιτῶ
οἷον ἔδωκα· οὐ γὰρ αἷμα ζητῶ, ἀλλ' ὕδωρ ψυχρόν. Ἐν-
νόησον τίνα ποτίζεις, καὶ φρῖξον. Ἐννόησον ὅτι ἱερεὺς τοῦ
Χριστοῦ γίνῃ σὺ, ἰδίᾳ χειρὶ [z]διδοὺς, οὐ σάρκα, ἀλλ' ἄρτον,
οὐχ αἷμα, ἀλλὰ [a]ψυχροῦ ὕδατος ποτήριον. Ἐνέδυσέ σε
ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ ἐνέδυσέ σε δι' ἑαυτοῦ· [b]σὺ κἂν διὰ
τοῦ παιδὸς ἔνδυσον. Ἐποίησέ σε ἔνδοξον ἐν οὐρανοῖς· σὺ C
τῆς φρίκης ἀπάλλαξον, [c]καὶ τῆς γυμνότητος, [c]καὶ τῆς ἀσ-
χημοσύνης. Ἐποίησέ σε ἀγγέλων πολίτην· [b]σὺ κἂν στέγης
μετάδος μόνον, κἂν ὡς τῷ οἰκέτῃ τῷ σῷ δὸς οἰκίαν· οὐκ
ἀποστρέφομαι τουτὶ τὸ καταγώγιον, καὶ ταῦτά σοι τὸν
οὐρανὸν ἀνοίξας ἅπαντα. Ἀπήλλαξά σε [d]φυλακῆς χαλεπωτά-
της· ἐγὼ τοῦτο οὐκ ἀπαιτῶ, οὐδὲ λέγω, ἀπάλλαξόν με· ἀλλ'
ἂν ἴδῃς με μόνον δεδεμένον, ἀρκεῖ τοῦτο εἰς παραμυθίαν ἐμοί.
Νεκρὸν ὄντα ἀνέστησα· ἐγὼ τοῦτο παρὰ σοῦ οὐκ ἀπαιτῶ,
ἀλλὰ λέγω, ἐπίσκεψαί με μόνον [e]ἀῤῥωστοῦντα. Ὅταν οὖν
οὕτως ᾖ μεγάλα τὰ δεδομένα, καὶ πολὺ κοῦφα τὰ ἀπαιτού- D
μενα, καὶ μηδὲ ταῦτα παρέχωμεν, πόσης οὐκ ἂν εἴημεν ἄξιοι
γεέννης; Εἰκότως εἰς τὸ πῦρ ἄπιμεν τὸ ἡτοιμασμένον τῷ
διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, πέτρας ὄντες [f]ἀναισθη-
τότεροι. Πόσης [g]γὰρ ἀναισθησίας, εἰπέ μοι, τοσαῦτα λα-
βόντας, τοσαῦτα [h]ληψομένους, χρημάτων εἶναι δούλους, ὧν
μικρὸν ὕστερον ἀποστησόμεθα καὶ ἄκοντες; Καὶ ἕτεροι μὲν
καὶ τὴν ψυχὴν [i]ἐπέδωκαν, καὶ τὸ αἷμα ἐξέχεαν· σὺ δὲ οὐδὲ
(296) τὰ περιττὰ προΐεσαι ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν, ὑπὲρ τῶν τοσού-
των στεφάνων; Καὶ ποίας [k]ἂν εἴης ἄξιος συγγνώμης, τίνος
ἀπολογίας, ἐν μὲν τῷ σπόρῳ τῆς γῆς πάντα ἡδέως προϊέ- E
μενος, καὶ ἐν τῷ δανείζειν ἀνθρώποις οὐδενὸς φειδόμενος, ἐν
δὲ τῷ τρέφειν σου τὸν δεσπότην [l]διὰ τῶν δεομένων ὠμὸς καὶ
ἀπάνθρωπος ὤν; Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοήσαντες, καὶ λο-
γισάμενοι ἅπερ εἰλήφαμεν, ἅπερ λαμβάνειν μέλλομεν, ἅπερ

[z] ἐπιδιδοὺς C. E. G. [a] ψυχρὸν ποτήριον G. [b] σὺ] + δὲ bis C. E. G. [c] καὶ om. bis iidem. [d] ἐκ φυλακῆς iidem. [e] ἀσθενοῦντα C. E. G. Paulo ante με om. C. G. [f] ἀναιδέστεροι C. ἀναιδ. καὶ ἀναισθ. E. ἀναισθ. καὶ ἀναιδ. G. [g] γὰρ] + οὐκ ἂν εἴημεν C. E. G. Mox λαβόντες, ληψόμενοι, et ὄντες pro εἶναι C. E. [h] λήψεσθαι προσδοκῶντας D. [i] ἔδωκαν C. E. G. [k] ἂν εἴης ἄξιος] ἄξιος ἔσῃ D. ἂν ἄξιος ἔσῃ Edd. [l] Verba διὰ τῶν δεομένων non agnoscunt G. Arm.

Digitized by Google

[m] αἰτούμεθα, τὴν σπουδὴν ἅπασαν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐπι-
480 δειξώμεθα. Γενώμεθά ποτε ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι, ἵνα μὴ τὴν ἀφόρητον δίκην ἐφ' ἑαυτοὺς ἑλκύσωμεν. Τί γὰρ ἡμᾶς οὐχ ἱκανὸν κατακρῖναι; τὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀπολαῦσαι, τὸ μηδὲν μέγα αἰτεῖσθαι, τὸ τοιαῦτα αἰτεῖσθαι ἃ καὶ ἄκοντες ἐνταῦθα [n] ἀπολείψομεν, τὸ πολλὴν ἐν τοῖς βιωτικοῖς φιλοτιμίαν ἐπιδείκνυσθαι; Τούτων γὰρ ἕκαστον καὶ καθ' ἑαυτὸ ἱκανὸν ἡμᾶς καταδικάσαι· ὅταν δὲ ὁμοῦ τὰ πάντα συνέλθῃ, τίς ἔσται σωτηρίας ἐλπίς; Ἵν' οὖν ἅπασαν ταύτην τὴν κατάκρισιν διαφύγωμεν, ἐπιδειξώμεθά τινα δαψίλειαν περὶ τοὺς δεομένους. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν
B ἐκεῖ ἁπάντων ἀπολαύσομεν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜϚ.

[1] Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνα-
C μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη [a] τὰ ζιζάνια. Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ· κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ [b] ἀγρῷ σου; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· θέλεις οὖν ἀπελθόντες [c] συλλέξομεν αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη,

[1] Cap. XIII. v. 24–30.

[m] ἀπαιτούμεθα C. E. G. Post h. v. legitur in Edd. μὴ τὴν σπουδὴν ἐν τοῖς βιωτικοῖς ἐπιδεικνύμεθα. [ἐπιδεικνυώμεθα Sav.] Nostram lectionem, quae est codicum C. E. G. secuti sunt Interpretes. [n] ἀπολειψόμεθα C. E. G. HOM. XLVI. CODICES G. H. K. [a] τὰ] καὶ τὰ H. [b] ἀγρῷ σου] σῷ ἀγρῷ H. σου om. K. Mox ἔχει τὰ ζ. K. [c] συλλέξωμεν pr. G.

Digitized by Google

*οὔ· μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα
αὐτοῖς [d] τὸν σῖτον. Ἄφετε οὖν συναυξάνεσθαι ἀμφό- D
τερα [e] ἄχρι τοῦ θερισμοῦ.*

Τι τὸ μέσον ταύτης καὶ τῆς [f] πρὸ ταύτης παραβολῆς;
Ἐκεῖ τοὺς μηδὲ ὅλως προσεσχηκότας αὐτῷ φησιν, ἀλλ᾽
ἀποπηδήσαντας καὶ τὸν σπόρον [g] προεμένους· ἐνταῦθα δὲ, τῶν
αἱρετικῶν λέγει τὰ συστήματα. Ἵνα γὰρ μηδὲ τοῦτο τοὺς
μαθητὰς [h] θορυβῇ, καὶ τοῦτο προλέγει, μετὰ τὸ διδάξαι αὐ-
τοὺς διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖ. Ἐκείνη μὲν [i] οὖν ἡ παρα- E
βολή φησιν, ὅτι οὐκ ἐδέξαντο· αὕτη δὲ, ὅτι [k] καὶ φθορέας
ἐδέξαντο. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς τοῦ διαβόλου μεθοδείας,
τῇ ἀληθείᾳ ἀεὶ παρεισάγειν τὴν πλάνην, πολλὰ [l] ἐπιχρων-
νύντα αὐτῇ τὰ ὁμοιώματα, ὥστε εὐκόλως κλέψαι τοὺς εὐ-
εξαπατήτους. Διὰ τοῦτο οὐκ ἄλλο τι σπέρμα, ἀλλὰ ζιζάνια
καλεῖ, [m] ὃ κατὰ τὴν ὄψιν ἔοικέ πως τῷ σίτῳ. Εἶτα λέγει 481
καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιβουλῆς. "Ἐν γὰρ τῷ καθεύδειν τοὺς
ἀνθρώπους," φησίν. Οὐ μικρὸν τοῖς ἄρχουσιν ἐντεῦθεν [n] ἐπι-
κρεμνᾷ τὸν κίνδυνον, τοῖς μάλιστα τῆς ἀρούρας τὴν φυλακὴν
ἐμπεπιστευμένοις· οὐ τοῖς ἄρχουσι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς
ἀρχομένοις. Δείκνυσι δὲ καὶ τὴν πλάνην μετὰ τὴν ἀλήθειαν
οὖσαν· ὅπερ καὶ ἡ τῶν πραγμάτων ἔκβασις μαρτυρεῖ. Καὶ
γὰρ μετὰ τοὺς προφήτας, οἱ ψευδοπροφῆται· καὶ μετὰ τοὺς
ἀποστόλους, οἱ ψευδαπόστολοι· καὶ μετὰ τὸν Χριστὸν, ὁ
ἀντίχριστος. Ἂν γὰρ μὴ ἴδῃ τί [o] μιμήσηται ὁ διάβολος, ἢ
(297) τίσιν ἐπιβουλεύσῃ, οὔτε ἐπιχειρεῖ, οὔτε οἶδε. Καὶ νῦν τοίνυν,
ἐπειδὴ [p] εἶδεν, ὅτι ὁ μὲν ἐποίησεν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ B
δὲ τριάκοντα, ἄλλην ἔρχεται λοιπὸν ὁδόν. Ἐπεὶ γὰρ ἁρ-
πάσαι οὐκ ἠδυνήθη τὸ ῥιζωθὲν, οὐδὲ ἀποπνῖξαι, οὐδὲ κατα-
καῦσαι, δι᾽ ἑτέρας ἀπάτης ἐπιβουλεύει, παρεμβάλλων τὰ
[q] παρ᾽ ἑαυτοῦ. Καὶ τί διαφέρουσιν οἱ καθεύδοντες, φησὶ, τῶν

[d] τὸν] καὶ τὸν H. K. p. p. οὖν om. H. [e] μέχρι H. K. Locum S. S. ad finem v. 30 continuant H. Arm. et Mosq. unus: non nisi vv. 24, 25 habent Mor. cum alio Mosq. [f] πρὸ ταύτης] προτέρας Edd. παραβολῆς;] + Πολὺ καὶ διάφορον. G. [g] προϊεμένους G. [h] θορυβήσῃ H. [i] οὖν om. G. [k] καὶ om. K. Mor. [l] ἐπιχρωννύντος H. K. [m] ὃ] + καὶ Edd. [n] ἐπικρεμᾷ H. Mor. [o] μιμήσεται et ἐπιβουλεύσει H. [p] οἶδεν G. Mox λοιπὸν om. G. [q] παρὰ om. K. Mox folium deest in hoc codice ab ἐκείνους p. 481 C. usque ad συλλέξατε p. 482 D.

Digitized by Google

τὴν ὁδὸν μιμουμένων; Ὅτι ἐκεῖ εὐθέως ἥρπασεν· οὐδὲ γὰρ
ῥιζωθῆναι ἀφῆκεν· ἐνταῦθα δὲ πλείονος ἐδεήθη τῆς μηχανῆς.
Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Χριστὸς, παιδεύων ἡμᾶς διαπαντὸς ἐγρη-
γορέναι. Κἂν γὰρ ἐκείνας διαφύγῃς τὰς βλάβας, φησὶν,
ἔστι καὶ ἑτέρα βλάβη. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ διὰ τῆς ὁδοῦ καὶ
τῆς πέτρας καὶ τῶν ἀκανθῶν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα διὰ τοῦ
C ὕπνου ἡ ἀπώλεια γίνεται· ὥστε διηνεκοῦς φυλακῆς δεῖ. Διὸ
καὶ ἔλεγεν· [2] "ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται."
Τοιοῦτόν τι γέγονε καὶ παρὰ τὴν ἀρχήν. Πολλοὶ γοῦν τῶν
προεστώτων πονηροὺς εἰσάγοντες ἄνδρας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις,
αἱρεσιάρχας κρυπτομένους, πολλὴν εὐκολίαν τῇ τοιαύτῃ παρ-
έσχον ἐπιβουλῇ. Οὐδὲ γὰρ πόνων δεῖ τῷ διαβόλῳ λοιπὸν,
ὅταν ἐκείνους εἰς μέσον φυτεύσῃ. Καὶ πῶς δυνατὸν μὴ κα-
θεύδειν; φησί. Τὸν μὲν οὖν φυσικὸν ὕπνον, οὐ δυνατόν· τὸν
δὲ τῆς προαιρέσεως, δυνατόν. Διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε· "γρη-
D γορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει." Εἶτα δείκνυσι καὶ περιττὸν
τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ βλαβερὸν μόνον. Μετὰ γὰρ τὸ γεωργη-
θῆναι τὴν ἄρουραν, καὶ μὴ χρείαν εἶναι μηδενὸς, τότε ἐπι-
σπείρει οὗτος· καθάπερ καὶ οἱ αἱρετικοὶ ποιοῦσιν, [r] οἳ δι'
οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ κενοδοξίαν ἐμβάλλουσι τὸν ἑαυτῶν ἰόν.
Οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα μετὰ
ἀκριβείας αὐτῶν ὑπογράφει τὴν σκηνὴν ἅπασαν. "Ὅτε γὰρ
ἐβλάστησε, φησὶν, ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε
ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια·" ὅπερ καὶ οὗτοι ποιοῦσι. Παρὰ μὲν
γὰρ τὴν ἀρχὴν συσκιάζουσιν ἑαυτούς· ἐπειδὰν δὲ πολλὴν
E λάβωσι τὴν παῤῥησίαν, καὶ λόγου τις αὐτοῖς μεταδῷ, τότε
τὸν ἰὸν ἐκχέουσι. Τίνος δὲ ἕνεκεν εἰσάγει τοὺς δούλους
λέγοντας τὸ γεγενημένον; Ἵνα εἴπῃ ὅτι οὐ δεῖ ἀναιρεῖν
αὐτούς. Ἐχθρὸν δὲ ἄνθρωπον αὐτὸν καλεῖ, διὰ τὴν εἰς ἀν-
θρώπους βλάβην. Ἡ μὲν γὰρ ἐπήρεια καθ' ἡμῶν· ἡ δὲ
ἀρχὴ τῆς ἐπηρείας οὐκ ἀπὸ τῆς εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰς
482 θεὸν ἔχθρας ἐγένετο. Ὅθεν δῆλον, ὅτι μᾶλλον ὁ θεὸς ἡμᾶς
φιλεῖ, ἢ ἡμεῖς ἑαυτούς. Ὅρα δὲ καὶ ἑτέρωθεν τοῦ διαβόλου
τὴν κακουργίαν. Οὐ γὰρ πρὸ τούτου ἔσπειρεν, ἐπειδὴ μηδὲν
εἶχεν [s] ἀπολέσαι· ἀλλ' ὅτε ἦν ἅπαντα πεπληρωμένα, ἵνα τῇ

[2] Matth. x. 22.

[r] οἳ om. G. [s] ἀπολέσθαι G. Mox τὴν σπουδὴν G. Ep. et p. p. ἐχθρῶς Ep. et pr. G.

Digitized by Google

σπουδῇ λυμήνηται τοῦ γεωργοῦ· οὕτω πρὸς ἐκεῖνον ἐχθρωδῶς ἔχων πάντα ἐποίει. Σκόπει δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν τὴν φιλοστοργίαν. Καὶ γὰρ ἐπείγονται ἤδη τὰ ζιζάνια ἀνασπάσαι, εἰ καὶ μὴ διεσκεμμένως ποιοῦσιν· ὅπερ δείκνυσι τὴν ὑπὲρ τοῦ σπόρου μέριμναν αὐτῶν, καὶ πρὸς ἓν μόνον βλέποντας, οὐχ ὅπως ἐκεῖνος δῷ δίκην, ἀλλ' ὥστε τὰ καταβληθέντα μὴ ἀπολέσθαι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό ἐστι τὸ κατεπεῖγον. Διόπερ ὅπως τὸ νόσημα τέως ἐξέλωσι, [t] σκοποῦσι. Καὶ οὐδὲ τοῦτο B ἁπλῶς ζητοῦσιν· οὐ γὰρ ἑαυτοῖς ἐπιτρέπουσιν, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου τὴν γνώμην ἀναμένουσι λέγοντες· "θέλεις;" Τί οὖν ὁ δεσπότης; Κωλύει λέγων· "μήποτε ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον." Τοῦτο δὲ ἔλεγε, κωλύων πολέμους γίνεσθαι καὶ αἵματα καὶ σφαγάς. [v] Οὐ γὰρ δεῖ ἀναιρεῖν αἱρετικόν· ἐπεὶ πόλεμος ἄσπονδος ἔμελλεν εἰς τὴν οἰκουμένην εἰσάγεσθαι. Δύο τοίνυν τούτοις αὐτοὺς κατέχει τοῖς λογισμοῖς· ἑνὶ μὲν, τῷ μὴ τὸν σῖτον βλαβῆναι· ἑτέρῳ δὲ, τῷ καταλήψεσθαι τὴν κόλασιν πάντως αὐτοὺς ἀνιάτως νοσοῦντας. Ὥστε εἰ βούλει καὶ κολασθῆναι αὐτοὺς, καὶ χωρὶς τῆς τοῦ C σίτου βλάβης, ἀνάμεινον τὸν προσήκοντα καιρόν. [w] Τί δέ ἐστι, "μὴ ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον;" Ἢ τοῦτό φησιν, ὅτι εἰ μέλλοιτε κινεῖν ὅπλα καὶ κατασφάττειν τοὺς αἱρετικοὺς, ἀνάγκη πολλοὺς καὶ τῶν ἁγίων συγκαταβάλλεσθαι· ἢ ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν ζιζανίων πολλοὺς εἰκὸς μεταβαλέσθαι καὶ γενέσθαι σῖτον. Ἂν τοίνυν προλαβόντες αὐτοὺς ἐκριζώσητε, λυμαίνεσθε τῷ μέλλοντι γίνεσθαι σίτῳ, οὓς ἐγχωρεῖ μεταβαλέσθαι καὶ γενέσθαι βελτίους [x] ἀναιροῦντες. Οὐ τοίνυν [y] κατέχειν αἱρετικοὺς, καὶ ἐπιστομίζειν, καὶ ἐκκόπτειν αὐτῶν τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὰς συνόδους καὶ τὰς σπονδὰς διαλύειν κωλύει, ἀλλ' ἀναιρεῖν καὶ κατασφάττειν. Σὺ δὲ D
(298) αὐτοῦ σκόπει τὴν ἡμερότητα, πῶς οὐκ ἀποφαίνεται μόνον, οὐδὲ [z] κωλύει, ἀλλὰ λογισμοὺς τίθησι. Τί οὖν, ἂν μέχρι

[t] τοῦτο σκοποῦσι G. [v] Οὐδὲ γὰρ G. Ep. Mox ὁ πόλεμος G. [w] Τί δὲ ἄλλο διὰ τοῦ, μὴ . . . G. et sic Edd. minore distinctione post σῖτον posita. Nostrae lectioni praeter H. Ep. et utrumque Interp. suffragatur etiam Par. Reg. 688. [x] μὴ ἀναιροῦντες G. [y] κατασχεῖν Mor. κατάρχειν "unus" apud Montef. nisi scribere voluit κατάγχειν, quae lectio est Reg. 688. Mox pro σπονδὰς, σπουδὰς expressit Interpres Arm. [z] κωλύει] Sic H. Ge. Arm. vulgo κελεύει.

Digitized by Google

τέλους [a] μένῃ τὰ ζιζάνια; "Τότε ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ δεσμὰς πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά." Πάλιν ἀναμιμνήσκει αὐτοὺς τῶν Ἰωάννου ῥημάτων, [b] τῶν κριτὴν αὐτὸν εἰσαγόντων, καί φησιν, ὅτι ἕως [c] μὲν ἑστήκασιν ἐγγὺς τοῦ σίτου, φείδεσθαι χρή·
E ἐγχωρεῖ γὰρ αὐτοὺς καὶ σῖτον γενέσθαι· ὅταν δὲ μηδὲν κερδάναντες ἀπέλθωσι, τότε αὐτοὺς ἀναγκαίως ἡ ἀπαραίτητος διαδέξεται δίκη. "Ἐρῶ γὰρ τοῖς θερισταῖς, φησὶ, συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια." Διατί πρῶτον; Ἵνα μὴ φοβηθῶσιν οὗτοι, ὡς συναπαγομένου ἅμα αὐτοῖς τοῦ σίτου. "Καὶ δήσατε αὐτὰ δεσμὰς, ὥστε κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην."

483 [3] "Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως." Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ σπόρου τρία μέρη ἀπόλλυται, καὶ σώζεται ἓν, καὶ ἐν αὐτῷ πάλιν τῷ σωζομένῳ τοσαύτη γίνεται βλάβη, ἵνα μὴ λέγωσι, καὶ τίνες καὶ πόσοι ἔσονται οἱ πιστοί; καὶ τοῦτον ἐξαιρεῖ τὸν φόβον, διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ σινάπεως ἐνάγων [d] εἰς πίστιν αὐτοὺς, καὶ δεικνὺς ὅτι πάντως ἐκταθήσεται τὸ κήρυγμα. Διὰ τοῦτο τοῦ λαχάνου τὴν εἰκόνα εἰς μέσον ἤγαγε σφόδρα ἐοικυῖαν τῇ ὑποθέσει· [4] "ὃ μικρό-
B τερον μὲν, φησὶν, ἐστὶ πάντων τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶ, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ." Τοῦ γὰρ μεγέθους τὸ τεκμήριον ἐνδείξασθαι ἠβουλήθη. Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος ἔσται, φησί. Καὶ γὰρ ἁπάντων ἀσθενέστεροι ἦσαν οἱ μαθηταὶ, καὶ πάντων ἐλάττους· ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ μεγάλη ἦν ἡ ἐν αὐτοῖς δύναμις, ἐξηπλώθη πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. Εἶτα καὶ τὴν ζύμην ταύτῃ προστίθησι τῇ εἰκόνι, λέγων· [5] "ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον." Καθάπερ γὰρ
C αὕτη τὸ πολὺ ἄλευρον μεθίστησιν εἰς τὴν ἑαυτῆς ἰσχὺν, οὕτω καὶ ὑμεῖς τὸν πάντα κόσμον μεταστήσετε. Καὶ ὅρα

[3] v. 31. [4] v. 32. [5] v. 33.

[a] μείνῃ G. μείνωσι ζιζάνια Ep. [b] τὸν κρ. αὐτῶν K. et pr. G. τῶν κρ. αὐτῶν corr. G. [c] μὲν] + ἂν codices. Cf. Tom. IX. p. 510 A. Ed. Ben. 2dae. [d] εἰς τὴν πίστιν Edd. εἰς πεῦσιν G. K. invitis Interpp.

σύνεσιν. Τὰ γὰρ τῆς φύσεως παράγει, δεικνὺς ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνα [e] ἀνεγχώρητον μὴ γενέσθαι, οὕτω καὶ ταῦτα. Μὴ γάρ μοι τοῦτο λέγε· τί δυνησόμεθα δώδεκα ἄνθρωποι εἰς πλῆθος ἐμπεσόντες τοσοῦτον; Καὶ γὰρ τοῦτο αὐτὸ μάλιστα ὑμῶν ποιεῖ τὴν ἰσχὺν ἐκλάμψαι, τὸ ἀναμιγῆναι τῷ πλήθει καὶ μὴ φυγεῖν. Ὥσπερ [f] οὖν καὶ ἡ ζύμη τότε τὸ φύραμα ζυμοῖ, ὅταν ἐγγὺς γένηται τοῦ ἀλεύρου, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐγγὺς, ἀλλ' οὕτως ὥστε καὶ μιγῆναι· (οὐ γὰρ εἶπεν, ἔθηκεν, ἁπλῶς, ἀλλ', ἔκρυψεν·) οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν κολληθῆτε καὶ ἑνωθῆτε τοῖς D
πολεμοῦσιν ὑμῖν, τότε αὐτῶν περιέσεσθε. Καὶ καθάπερ ἐκείνη καταχώννυται μὲν, οὐκ ἀφανίζεται δὲ, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἕξιν ἅπαντα μεταποιεῖ· τὸν [g] αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος τοῦτο συμβήσεται. Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ πολλὰς εἶπον [h] εἶναι τὰς ἐπηρείας, φοβηθῆτε· καὶ γὰρ καὶ οὕτως ἐκλάμψετε, καὶ ἁπάντων περιέσεσθε. Τρία δὲ σάτα ἐνταῦθα τὰ πολλὰ εἴρηκεν· οἶδε γὰρ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐπὶ πλήθους λαμβάνειν. Μὴ θαυμάσῃς δὲ, εἰ περὶ βασιλείας διαλεγόμενος κόκκου καὶ ζύμης ἐμνήσθη· ἀνθρώποις γὰρ διελέγετο ἀπείροις καὶ ἰδιώταις, καὶ δεομένοις ἀπὸ τούτων [i] ἐνάγεσθαι. Οὕτω γὰρ ἦσαν ἀφελεῖς, ὡς καὶ μετὰ ταῦτα πάντα δεηθῆναι E
ἑρμηνείας πολλῆς. Ποῦ τοίνυν Ἑλλήνων παῖδές εἰσι; Μανθανέτωσαν τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, ὁρῶντες τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἑκατέρωθεν αὐτὸν προσκυνείτωσαν, ὅτι καὶ προεῖπε πρᾶγμα τοσοῦτον, καὶ ἐπλήρωσε. Καὶ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ τὴν δύναμιν ἐνθεὶς τῇ ζύμῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνέμιξε τῷ πλήθει τοὺς αὐτῷ πιστεύοντας, ἵνα μεταδῶμεν 484
[k] τοῖς ἄλλοις τῆς ἡμετέρας συνέσεως. Μηδεὶς τοίνυν ὀλιγότητα αἰτιάσθω. Πολλὴ γὰρ τοῦ κηρύγματος ἡ δύναμις· καὶ τὸ ζυμωθὲν ἅπαξ, ζύμη γίνεται τῷ λοιπῷ πάλιν. Καὶ
(299) καθάπερ ὁ σπινθὴρ ὅταν ἐπιλάβηται ξύλων, τὰ ἤδη κατακαυθέντα ποιήσας τῆς φλογὸς προσθήκην, οὕτω τοῖς ἄλλοις ἔπεισιν· οὕτω δὴ καὶ τὸ κήρυγμα. Ἀλλ' οὐκ εἶπε πῦρ, ἀλλὰ ζύμην· τί δήποτε; Ὅτι οὐ τοῦ πυρός ἐστιν ἐκεῖ τὸ ὅλον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναπτομένων ξύλων· ἐνταῦθα δὲ τὸ ὅλον ἡ ζύμη ἐργάζεται δι' ἑαυτῆς.

[e] ἀνεγχείρητον G. [f] οὖν om. G. [g] αὐτὸν] + δὴ Edd. τοῦτο] τούτον Ep. Ge. [h] εἶναι deest in Edd. [i] Sic Ep. Mor. et codd. ἀνάγεσθαι Sav. Ben. [k] τοῖς ἄλλοις] Sic H. K. Arm. *infidelibus* Ge. Vulgatum ἀλλήλοις habet G.

Digitized by Google

[1] Εἰ δὲ ἄνθρωποι δώδεκα τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐζύμωσαν, ἐννόησον ὅση ἡμῶν ἡ κακία, ὅταν τοσοῦτοι ὄντες τοὺς
B ὑπολειπομένους μὴ δυνηθῶμεν διορθοῦν, οὓς μυρίοις κόσμοις ἀρκεῖν ἐχρῆν καὶ γενέσθαι ζύμην. Ἀλλ' ἐκεῖνοι, φησὶν, ἀπόστολοι ἦσαν. Καὶ τί τοῦτο; Οὐχὶ τῶν αὐτῶν σοι μετέσχον; οὐκ ἐν πόλεσιν [m] ἐτράφησαν; οὐ τῶν αὐτῶν ἀπέλαυσαν; οὐχὶ τέχνας μετεχειρίσαντο; μὴ γὰρ ἄγγελοι ἦσαν; μὴ γὰρ ἐξ οὐρανοῦ κατέβησαν; Ἀλλὰ τὰ σημεῖα, φησὶν, εἶχον. Οὐ τὰ σημεῖα θαυμαστοὺς αὐτοὺς ἐποίησε. Μέχρι πότε προκαλύμμασι κεχρήμεθα τῆς ἡμετέρας ῥᾳθυμίας τοῖς θαύμασιν ἐκείνοις; [n] [Ἴδε τὸν χορὸν τῶν ἁγίων οὐ τοῖς θαύμασιν ἐκείνοις
C λάμψαντα.] Πολλοὶ γὰρ καὶ δαίμονας [o] ἐκβαλόντες, ἐπειδὴ τὴν ἀνομίαν εἰργάσαντο, οὐκ ἐγένοντο θαυμαστοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐκολάσθησαν. Καὶ τί ποτ' οὖν ἐστι, φησὶν, ὃ μεγάλους αὐτοὺς ἔδειξε; Τὸ χρημάτων καταφρονεῖν, τὸ δόξης ὑπερορᾶν, τὸ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι βιωτικῶν. Ὡς εἴγε μὴ ταῦτα εἶχον, ἀλλὰ δοῦλοι [p] τῶν παθῶν ἦσαν, εἰ καὶ μυρίους νεκροὺς ἤγειραν, οὐ μόνον οὐδὲν ἂν ὠφέλησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπατεῶνες ἂν ἐνομίσθησαν εἶναι. Οὕτως ὁ βίος ἐστὶν ὁ πανταχοῦ λάμπων, ὁ καὶ τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἐπισπώμενος. Ποῖον σημεῖον Ἰωάννης ἐποίησεν, ὅτι πόλεις τοσαύτας ἀνηρτήσατο;
D Ὅτι γὰρ οὐδὲν ἐθαυματούργησεν, ἄκουσον τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγοντος· [6] "ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐποίησε σημεῖον οὐδέν." Πόθεν δὲ θαυμαστὸς Ἠλίας ἐγένετο; Οὐκ ἀπὸ τῆς παῤῥησίας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα; οὐκ ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ πρὸς τὸν θεόν; οὐκ ἀπὸ τῆς ἀκτημοσύνης; οὐκ ἀπὸ τῆς μηλωτῆς καὶ τοῦ σπηλαίου καὶ τῶν ὀρῶν; Τὰ γὰρ σημεῖα μετὰ ταῦτα ἅπαντα ἐποίησε. Τὸν δὲ Ἰὼβ ποῖον σημεῖον ὁρῶν ποιοῦντα ἐξεπλάγη ὁ διάβολος; Σημεῖον μὲν οὐδὲν, βίον δὲ λάμποντα καὶ ὑπομονὴν ἀδάμαντος στεῤῥοτέραν ἐπιδεικνύμενον. Ποῖον σημεῖον ὁ Δαυῒδ ἐποίησεν, ἔτι νέος ὢν, ὡς εἰπεῖν τὸν θεόν· [7] "εὗρον
E Δαυῒδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου;" Ὁ

[6] Joan. x. 41. [7] Act. xiii. 22.

[1] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν ἁγίων· καὶ ὅτι ἀπὸ βίου καὶ ἀρετῆς μᾶλλον ἔλαμψαν, καὶ οὐκ ἀπὸ χαρισμάτων· τὸ γὰρ μέγιστον ἀγάπη καὶ ἐλεημοσύνη, ἣ καὶ παρθενίαν ὑπερηκόντισε. G. [m] Sic codd. et Arm. ἐστράφησαν Edd. [n] Hanc periodum, quia in meis non exstat, cum Sav. et Mor. inclusi. Vid. adnot. [o] ἐκβάλλοντες G. H. [p] τῶν om. G.

Digitized by Google

δὲ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ποῖον νεκρὸν ἤγειραν;
ποῖον δὲ λεπρὸν ἐκάθηραν; Οὐκ οἶσθα ὅτι τὰ σημεῖα, ἐὰν
μὴ νήφωμεν, καὶ βλάπτει πολλάκις; [q] Οὕτω πολλοὶ τῶν
Κορινθίων ἀπεσχίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων· οὕτω πολλοὶ τῶν
Ῥωμαίων ἀπενοήθησαν· οὕτω Σίμων ἐξεβλήθη· οὕτως ὁ τῷ
Χριστῷ τότε ἐπιθυμήσας ἀκολουθῆσαι ἀπεδοκιμάζετο, ἀκού-
σας ὅτι [8] "αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, [r] καὶ τὰ πετεινὰ 485
τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις." Τούτων γὰρ ἕκαστος, ὁ μὲν
χρημάτων, ὁ δὲ δόξης ἐφιέμενος τῆς ἀπὸ τῶν σημείων, ἐξέπιπ-
τον καὶ [s] ἀπώλλυντο. Βίου δὲ ἐπιμέλεια καὶ ἀρετῆς ἔρως οὐ
μόνον οὐ τίκτει τοιαύτην ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ καὶ οὖσαν ἀναιρεῖ.
Καὶ αὐτὸς δὲ ὅτε ἐνομοθέτει τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, τί ἔλεγε;
ποιήσατε σημεῖα, ἵνα ἴδωσιν οἱ ἄνθρωποι; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ
τί; "Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως
ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν
τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Καὶ τῷ Πέτρῳ δὲ οὐκ εἶπεν, [t] εἰ φι- B
λεῖς με, ποίει σημεῖα· ἀλλά, [9] "ποίμαινε τὰ πρόβατά μου."
Καὶ πανταχοῦ δὲ αὐτὸν προτιμῶν τῶν ἄλλων μετὰ Ἰακώβου
καὶ Ἰωάννου, πόθεν, εἰπέ μοι, προετίμα; ἀπὸ τῶν σημείων;
Καὶ μὴν πάντες ὁμοίως ἐκάθαιρον τοὺς λεπρούς, καὶ τοὺς
νεκροὺς ἤγειρον· καὶ πᾶσιν ὁμοίως τὴν ἐξουσίαν ἔδωκε. Πόθεν
οὖν εἶχον τὸ πλέον οὗτοι; Ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς.
Ὁρᾷς ὅτι πανταχοῦ βίου χρεία καὶ τῆς διὰ τῶν ἔργων ἐπι-
δείξεως; [10] "Ἀπὸ τῶν καρπῶν γὰρ αὐτῶν, φησίν, ἐπιγνώ-
σεσθε αὐτούς." Τί δὲ τὴν ζωὴν συνίστησι τὴν ἡμετέραν;
[v] Ἆρα σημείων ἐπίδειξις, ἢ πολιτείας ἀρίστης ἀκρίβεια; Εὔ- C
δηλον ὅτι τὸ δεύτερον· τὰ δὲ σημεῖα καὶ τὰς ἀφορμὰς
ἐντεῦθεν ἔχει, καὶ εἰς τοῦτο [w] καταλήγει. Ὅ τε γὰρ βίον
ἄριστον ἐπιδεικνύμενος, ἐπισπᾶται ταύτην τὴν χάριν· ὅ τε
λαμβάνων τὴν χάριν, διὰ τοῦτο λαμβάνει, ἵνα [x] τὸν ἑτέρων
διορθώσηται βίον. Ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο τὰ θαύ-

[8] Matth. viii. 20. [9] Joan. xxi. 15. [10] Matth. vii. 16.

[q] Οὕτω] + γοῦν K. + γὰρ Edd. [r] Clausulam καὶ τὰ π. τ. ο. κ. non agnoscunt K. Arm. [s] ἀπώλοντο G. Mox ἀρετῶν Edd. [t] εἰ om. G. [v] Ἆρα] + μὴ G. [w] καταλήγει] + τὸ τέλος Sav. Ben. consentiente Reg. 688. Lectionem Morellianam ἐντεῦθεν ἔχει τὸ τέλος, καὶ εἰς τοῦτο καταλήγει, exhibent K. et pr. H. Verba ob incertam sedem suspecta cum altero codice delevi. [x] τὸν] τῶν pr. G. τὸν τῶν K. p. p. διορθώσῃ G. K.

Digitized by Google

ματα ἐκεῖνα ἐποίησεν, ἵνα ἀξιόπιστος φανεὶς ἐντεῦθεν, καὶ (300)
πρὸς ἑαυτὸν ἑλκύσας, ἀρετὴν εἰς τὸν βίον εἰσαγάγῃ. Διὸ
καὶ τὴν πλείονα ὑπὲρ τούτου ποιεῖται σπουδήν. Οὐδὲ γὰρ
τοῖς σημείοις ἀρκεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ γέενναν ἀπειλεῖ, καὶ
βασιλείαν ἐπαγγέλλεται, καὶ τοὺς παραδόξους ἐκείνους τί-
D θησι νόμους, καὶ πάντα ὑπὲρ τούτου πραγματεύεται, ἵνα
ἰσαγγέλους ἐργάσηται. Καὶ τί λέγω, ὅτι ὁ Χριστὸς πάντα
τούτου ἕνεκεν ποιεῖ; Σοὶ γὰρ εἴ τις ἔδωκεν, εἰπέ μοι,
αἵρεσιν, [y] νεκροὺς ἀναστῆσαι ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἢ διὰ
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀποθανεῖν, τί ἂν [z] ἐδέξω μᾶλλον; Οὐκ εὔ-
δηλον ὅτι τὸ δεύτερον; Καὶ μὴν τὸ μὲν σημεῖόν ἐστι, τὸ
δὲ ἔργον. Τί δὲ, εἴ τίς σοι προὔθηκε ποιῆσαι χόρτον χρυ-
σὸν, ἢ δυνηθῆναι πάντων τῶν χρημάτων ὡς χόρτου κατα-
φρονῆσαι, οὐκ [a] ἂν τοῦτο ἐδέξω μᾶλλον; Καὶ μάλα εἰκότως.
Καὶ γὰρ τοὺς ἀνθρώπους τοῦτο ἂν μάλιστα ἐπεσπάσατο.
E Εἰ μὲν γὰρ εἶδον [b] τὸν χόρτον χρυσὸν γινόμενον, κἂν ἐπε-
θύμησαν καὶ αὐτοὶ λαβεῖν τὴν δύναμιν, ὥσπερ ὁ Σίμων, καὶ
ηὐξήθη ἂν αὐτοῖς ὁ τῶν χρημάτων ἔρως· εἰ δὲ εἶδον ὡς χόρτου
τοῦ χρυσοῦ πάντας καταφρονοῦντας καὶ ὑπερορῶντας, πάλαι
ἂν τῆς νόσου ταύτης ἀπηλλάγησαν.

Ὁρᾷς ὅτι ὁ βίος μᾶλλον ὠφελεῖν δύναται; Βίον δὲ λέγω
486 νῦν, οὐχὶ ἂν νηστεύσῃς, οὐδὲ ἂν σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώ-
σῃς· ἀλλ' ἐὰν χρημάτων ὑπερίδῃς, ὡς ὑπεριδεῖν χρὴ, ἐὰν
[c] φιλοστοργήσῃς, ἐὰν δῷς πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, ἐὰν θυμοῦ
κρατήσῃς, ἂν κενοδοξίαν ἐκβάλῃς, ἂν βασκανίαν ἀνέλῃς.
[d] Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπαίδευε· [11] "μάθετε γὰρ, φησὶν, ἀπ' ἐμοῦ,
ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ." [e] Οὐκ εἶπεν, ὅτι
ἐνήστευσα· καίτοιγε εἶχεν εἰπεῖν τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας,
ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο· ἀλλ' "ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ
καρδίᾳ." Καὶ πάλιν πέμπων αὐτοὺς, οὐκ εἶπεν, ὅτι νηστεύ-
B ετε· ἀλλὰ [12] "πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε." Χρη-
μάτων μέντοι ἕνεκεν πολλὴν ἀκρίβειαν ἀπήτησε λέγων· [13] "μὴ
κτήσησθε χρυσὸν ἢ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας

[11] Matth. xi. 29. [12] Luc. x. 8: (coll. 1 Cor. x. 27.) [13] Matth. x. 9.

[y] νεκρὸν H. Ge. νεκροὺς ἐγείρειν K. [z] ἐξελέξω H. [a] ἂν] αὐτὸ Mor. Ben. Mox ἐπεσπᾶτο Edd. [b] τὸν χόρτον] χόρτον τὸν G. τὸν om. H. [c] φιλόστοργος ᾖς H. K. [d] Οὕτω] + γὰρ H. [e] Καὶ οὐκ Edd.

Digitized by Google

ὑμῶν." Ταῦτα δὲ λέγω, οὐχὶ νηστείαν κακίζων· μὴ γένοιτο·
ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπαινῶν· ἀλγῶ δὲ, ὅταν τῶν ἄλλων ἠμε-
λημένων ταύτην νομίζητε ἀρκεῖν εἰς σωτηρίαν ὑμῖν, τὸ ἔσχα-
τον τοῦ χοροῦ τῆς ἀρετῆς ἔχουσαν μέρος. Τὸ γὰρ μέγιστον,
ἀγάπη καὶ ἐπιείκεια καὶ ἐλεημοσύνη, ἣ καὶ παρθενίαν ὑπερη-
κόντισεν. Ὥστε εἰ βούλει ἀποστόλων γενέσθαι ἴσος, οὐδὲν C
τὸ κωλῦον. Ἀρκεῖ γὰρ ταύτην τὴν ἀρετὴν [f] ἐπελθόντα μόνον
μηδὲν ἔλαττον ἐκείνων ἔχειν. Μηδεὶς τοίνυν εἰς σημεῖα ἀνα-
βαλλέσθω. Ἀλγεῖ μὲν γὰρ ὅταν ἐξελαθῇ σώματος δαίμων·
πολλῷ δὲ μᾶλλον, ὅταν ἁμαρτίας ἀπαλλαττομένην ἴδῃ ψυχήν.
Καὶ γὰρ αὕτη ἐστὶν ἡ δύναμις ἐκείνου ἡ μεγάλη. Διὰ ταύ-
την ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, ἵνα ταύτην καταλύσῃ. Καὶ γὰρ
αὕτη τὸν θάνατον εἰσήγαγε· διὰ ταύτην τὰ ἄνω κάτω γέ-
γονεν. Ἂν τοίνυν ταύτην [g] ἀνέλῃς, ἐξέκοψας τοῦ διαβόλου
τὰ νεῦρα, συνέτριψας αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, κατέλυσας αὐτοῦ
τὴν ἰσχὺν ἅπασαν, διέσπασας τὸ στρατόπεδον, ἁπάντων ση- D
μείων ἐπεδείξω σημεῖον μεῖζον. Οὐκ ἐμὸς οὗτος ὁ λόγος,
ἀλλὰ τοῦ μακαρίου Παύλου. Εἰπὼν γὰρ, [14] "ζηλοῦτε τὰ
χαρίσματα τὰ κρείττονα, καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν
δείκνυμι," οὐκ ἐπήγαγε σημεῖον, ἀλλὰ ἀγάπην τὴν πάντων
ῥίζαν τῶν ἀγαθῶν. Ἂν τοίνυν ταύτην ἀσκῶμεν, καὶ τὴν ἐκ
ταύτης φιλοσοφίαν ἅπασαν, οὐδὲν δεηθησόμεθα σημείων· ὥσπερ
οὖν ἐὰν μὴ ἀσκῶμεν, οὐδὲν κερδανοῦμεν ἀπὸ [h] τῶν σημείων.
Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, ἀφ' ὧν ἐγένοντο οἱ ἀπόστολοι
μεγάλοι, ταῦτα ζηλώσωμεν. Πόθεν οὖν ἐγένοντο ἐκεῖνοι
μεγάλοι; Ἄκουσον λέγοντος Πέτρου· [15] "ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφή-
καμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;" E
Ἄκουσον καὶ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος αὐτοῖς, ὅτι "ἐπὶ δώδεκα
θρόνους καθίσεσθε·" καὶ ὅτι "πᾶς ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ
ἀδελφοὺς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἑκατονταπλασίονα λήψεται
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει." Ἀπάν-
των τοίνυν ἑαυτοὺς ἀποστήσαντες τῶν βιωτικῶν, ἀναθώμεθα
ἑαυτοὺς τῷ Χριστῷ, ἵνα καὶ τῶν ἀποστόλων γενώμεθα ἴσοι
κατὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπο-
λαύσωμεν· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ

[14] 1 Cor. xii. 31. [15] Matth. xix. 27–29.

[f] ἐπανελθόντα G. "Codex unus μετελθόντα." *Montef.* Is est, opinor, Reg. 688. [g] ἐξέλῃς Edd. [h] τῶν om. K.

Digitized by Google

φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΖ.

487 [1] Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς (301)
ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, [a] ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

B Ὁ δε Μάρκος φησὶν, ὅτι [2] "καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν, ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον ἐν παραβολαῖς." Εἶτα δεικνὺς οὐδὲν [b] αὐτὸν καινοτομοῦντα, εἰσάγει τὸν προφήτην καὶ τοῦτον προαναφωνοῦντα τῆς διδασκαλίας τὸν τρόπον. Καὶ διδάσκων ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ τὴν γνώμην, ὅτι οὐχ ἵνα ἀγνοῶσιν, ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς εἰς ἐρώτησιν [c] ἄγῃ, οὕτω διελέγετο, ἐπήγαγε· "καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς·" καίτοιγε πολλὰ χωρὶς παραβολῆς εἶπεν· ἀλλὰ τότε οὐδέν. Καὶ ὅμως οὐδεὶς αὐτὸν ἠρώτησε· καίτοιγε τοὺς προφήτας πολλάκις ἠρώτων, ὡς τὸν Ἰεζεχιὴλ, ὡς ἑτέρους πολλούς· οὗτοι δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίουν. Καίτοιγε ἱκανὰ τὰ εἰρημένα ἦν εἰς
C ἀγωνίαν αὐτοὺς ἐμβαλεῖν, καὶ διεγείρειν πρὸς τὴν ἐρώτησιν· καὶ γὰρ κόλασιν μεγίστην ἠπείλουν αἱ παραβολαί· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἐκινήθησαν. Διὸ καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπῆλθε. [3] "Τότε γὰρ, φησὶν, ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἀπῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς·" καὶ οὐδεὶς ἕπεται τῶν γραμματέων· ὅθεν δῆλον, ὅτι δι' οὐδὲν ἕτερον εἵποντο, ἢ ὥστε ἐπιλαβέσθαι. Ἐπειδὴ δὲ οὐ συνῆκαν τὰ λεγόμενα, εἴασεν αὐτοὺς λοιπόν. "Καὶ προσέρχονται οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐρωτῶντες περὶ τῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων·" καίτοιγε ἔστιν ὅπου

[1] Cap. XIII. v. 34, 35, [2] Marc. iv. 33. [3] v. 36.

HOM. XLVII. [a] ἐξερεύξομαι Edd. et Mosq. unus. [b] ἑαυτὸν G. [c] ἀγάγῃ H. In cod. K. perierunt omnia quae literis C D E hujus paginae et A B sequentis continentur.

Digitized by Google

βουλόμενοι μαθεῖν [d] καὶ δεδοικότες ἐρωτῆσαι. Πόθεν οὖν ἐνταῦθα γέγονεν αὐτοῖς ἡ παῤῥησία; Ἤκουσαν, ὅτι "ὑμῖν D
δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν," καὶ ἐθάῤῥησαν. Διὸ καὶ ἰδίᾳ ἐρωτῶσιν, οὐ τῷ πλήθει βασκαίνοντες, ἀλλὰ τὸν τοῦ δεσπότου τηροῦντες νόμον. "Τούτοις γάρ, φησίν, οὐκ ἐδόθη." Καὶ τί δήποτε τὴν τῆς ζύμης καὶ [e] τοῦ σινάπεως ἀφέντες παραβολήν, περὶ ταύτης πυνθάνονται; Ὡς σαφεστέρας ἐκείνας ἀφῆκαν· ταύτην δέ, ὡς ἔχουσαν συγγένειαν πρὸς τὴν προειρημένην, καὶ πλέον τι ἐνδεικνυμένην ἐκείνης, μαθεῖν ἠβουλήθησαν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐκ δευτέρου τὴν αὐτὴν εἶπεν [f] ἐπιθυμοῦσι μαθεῖν· καὶ γὰρ ἑώρων πολλὴν ἐξ αὐτῆς ἐμφαινομένην τὴν ἀπειλήν. Διὸ E
οὐδὲ ἐγκαλεῖ αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ [g] ἀναπληροῖ τὰ εἰρημένα. Καὶ ὅπερ ἔλεγον ἀεί, ὅτι τὰς παραβολὰς οὐ κατὰ τὴν ῥῆσιν ἐπεξιέναι δεῖ, ἐπεὶ πολλὰ τὰ ἄτοπα ἕψεται· τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα παιδεύων ἡμᾶς, οὕτως ἐξηγεῖται τὴν παραβολήν. Οὐδὲ γὰρ λέγει, τίνες εἰσὶν οἱ δοῦλοι οἱ προσελθόντες· ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι ἀκολουθίας τινὸς ἕνεκεν αὐτοὺς παρείληφε, καὶ τοῦ διαπλάσαι τὴν εἰκόνα, ἐκεῖνο ἀφεὶς τὸ 488
μέρος, τὰ κατεπείγοντα ἑρμηνεύει καὶ συνέχοντα μάλιστα, καὶ δι' ἃ ἡ παραβολὴ εἴρηται, δεικνὺς [h] ἑαυτὸν ὄντα κριτὴν καὶ κύριον τοῦ παντός. [4] "Καὶ ἀποκριθείς, φησίν, εἶπεν αὐτοῖς· ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἔστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρός, ἔστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια, οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά, ἔστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμός, ἔστιν ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος· οἱ δὲ θερισταί, ἄγγελοί εἰσιν. Ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ καίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους B
(302) αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ

[4] v. 37–43.

[d] καὶ δεδοικότες] δεδοίκασιν H. [et Reg. 688.] [e] τοῦ] τὴν τοῦ H. [f] μὴ ἐπιθυμοῦσι (sed μὴ super rasuram) H. Vid. adnot. [g] ἀναπληροῖ] ἐξαπλοῖ H. ἀναπληι (sic) pr. Ep. *explanavit apertius* Ge. [h] ἑαυτὸν] Sic Ep. et corr. vet. H. vulgo αὐτόν. κριτὴν] κτιστὴν G.

Digitized by Google

ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς
ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν." Ὅταν γὰρ
αὐτὸς ᾖ ὁ σπείρων, καὶ τὸν ἀγρὸν τὸν ἑαυτοῦ, καὶ ἐκ τῆς
βασιλείας τῆς [i] ἑαυτοῦ συνάγῃ, εὔδηλον ὅτι καὶ ὁ παρὼν
κόσμος αὐτοῦ ἐστι. Σκόπει δὲ αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἄφα-
τον, καὶ τὸ πρὸς εὐεργεσίαν ἐπιῤῥεπὲς, καὶ τὸ πρὸς κόλασιν
ἠλλοτριωμένον. Ὅταν μὲν γὰρ σπείρῃ, δι' ἑαυτοῦ σπείρει·
ὅταν δὲ κολάζῃ, δι' ἑτέρων, τουτέστι, τῶν [k] ἀγγέλων.
"Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ
C τοῦ πατρὸς αὐτῶν." Οὐκ ἐπειδὴ οὕτω μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ
τούτου τοῦ ἄστρου [l] φανότερον οὐκ ἴσμεν ἕτερον, τοῖς
γνωρίμοις ἡμῖν κέχρηται παραδείγμασι. Καίτοιγε ἀλλαχοῦ
φησι τὸν θερισμὸν ἤδη παρεῖναι, ὡς ὅταν λέγῃ περὶ τῶν
Σαμαρειτῶν· [5] "ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεά-
σασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη·" καὶ
πάλιν, [6] "ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι."
Πῶς οὖν ἐκεῖ μὲν ἤδη τὸν θερισμὸν παρεῖναί φησιν, ἐν-
ταῦθα δὲ μέλλειν τὸν θερισμὸν εἶπε; Κατ' ἄλλο σημαινό-
D μενον. Καὶ πῶς ἀλλαχοῦ [m] εἰπὼν, [7] "ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων,
καὶ ἄλλος ὁ θερίζων," ἐνταῦθα ἑαυτόν φησιν εἶναι τὸν [n] σπεί-
ροντα; Ὅτι κἀκεῖ οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλὰ προφήταις ἀποστόλους
ἀντιδιαστέλλων ἔλεγε, [o] καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρει-
τῶν. Καὶ γὰρ καὶ διὰ τῶν προφητῶν αὐτὸς ἔσπειρεν.
Ἔστι δὲ ὅπου καὶ θερισμὸν καὶ σπόρον [p] αὐτὸ τοῦτο καλεῖ,
πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο αὐτὸ ὀνομάζων. Ὅταν μὲν γὰρ τὴν
πειθὼ καὶ τὴν ὑπακοὴν τῶν [q] ὑπακουσάντων λέγῃ, θερισμὸν
τὸ πρᾶγμα καλεῖ, ὡς τὸ πᾶν ἀπαρτίσας· ὅταν δὲ τὸν
E καρπὸν ἐπιζητῇ τῆς ἀκροάσεως, σπόρον· καὶ θερισμὸν τὴν
συντέλειαν [r] λέγει. Καὶ πῶς [8] ἀλλαχοῦ φησιν, ὅτι πρῶτοι

[5] Joan. iv. 35. [6] Luc. x. 2. [7] Joan. iv. 37. [8] 1 Thess. iv. 16.

[i] αὐτοῦ συναγάγῃ G. [k] ἀγγέλων] + καί φησιν H. Pro verbis τουτέστι τῶν ἀγγέλων, unus apud Ben. habet ἀποστέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, consentientibus Interpp. [l] φανώτερον Ep. et corr. H. φανερώτερον G. et pr. H. λαμπρότερον Euth. [m] εἰπὼν] + ὅτι Edd. p. p. ἐνταῦθα δὲ Ep. Edd. [n] σπείροντα] Sic H. K. Ep. Ge. Arm. vulgo ἐπισπείροντα. [o] καὶ] ὃ καὶ H. [p] αὐτὸ τοῦτο] τὸ αὐτὸ K. Ep. [q] ἀκουσάντων Ep. Ge. Arm. [r] λέγει pro λέγων obtulerunt G. (sed hic super rasuram) H. Ep. Ge. Arm. Hoc recepto, et distinctione post σπόρον cum utroque Interprete posita, locum immerito a Boisio et Sav. suspectum persanavi.

Digitized by Google

*οἱ δίκαιοι ἁρπάζονται; Ἁρπάζονται μὲν γὰρ πρῶτοι, [s] πα-
ραγενομένου δὲ τοῦ Χριστοῦ παραδίδονται οὗτοι κολάσει,
καὶ τότε εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ἀπέρχονται ἐκεῖνοι. Ἐπειδὴ
γὰρ ἐν οὐρανῷ δεῖ αὐτοὺς εἶναι, ἐνταῦθα δὲ αὐτὸς ἥξει
καὶ κρινεῖ πάντας ἀνθρώπους, δοὺς τὴν ἀπόφασιν τούτοις,
καθάπερ τις βασιλεὺς ἀνίσταται μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ,* 489
*πρὸς τὴν μακαρίαν ἐκείνην λῆξιν αὐτοὺς [t] ἄγων. Εἶδες δι-
πλῆν τὴν κόλασιν οὖσαν, τῷ τε κατακαίεσθαι, τῷ τε τῆς
δόξης ἐκπίπτειν ἐκείνης; Ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν λοιπὸν, ἀναχω-
ρησάντων ἐκείνων, καὶ αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖ; Σοφώ-
τεροι ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγένοντο, ὡς καὶ συνιέναι. Ἀμέλει
γοῦν λέγει αὐτοῖς μετὰ ταῦτα, [*] [9] "συνήκατε ταῦτα πάντα;
Λέγουσιν αὐτῷ· ναὶ, κύριε." Οὕτω μετὰ τῶν ἄλλων καὶ
τοῦτο κατώρθωσεν ἡ παραβολὴ, τὸ διορατικωτέρους αὐτοὺς
ποιῆσαι.*

Τί οὖν φησι πάλιν; [10] "Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ- B
*ρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος
ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει,
καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βα-
σιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·
ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακεν
[v] ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν." Ὥσπερ ἐκεῖ ὁ κόκκος τοῦ
σινάπεως καὶ ἡ ζύμη μικράν τινα ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας δια-
φοράν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα αἱ δύο παραβολαὶ αὗται, ἥ τε
τοῦ θησαυροῦ καὶ [w] ἡ τοῦ μαργαρίτου. Καὶ γὰρ τοῦτο δι'
ἀμφοτέρων αἰνίττεται, ὅτι δεῖ τὸ κήρυγμα πάντων προτιμᾶν.
Κἀκείνη μὲν ἡ τῆς ζύμης καὶ τοῦ σινάπεως πρὸς τὴν δύναμιν* C
*εἴρηται τοῦ κηρύγματος, καὶ ὅτι περιέσται τῆς οἰκουμένης
πάντως· αὗται δὲ τὸ τίμιον καὶ πολυτελὲς ἐμφαίνουσιν.
Ἐκτείνεται μὲν γὰρ ὡς σίνηπι, καὶ περιγίνεται ὡς ζύμη,
πολυτελὴς δέ ἐστιν ὡς μαργαρίτης, καὶ μυρίαν παρέχει τὴν
[x] εὐπορίαν ὡς θησαυρός. Οὐ δὴ τοῦτο μόνον ἐστὶ μαθεῖν,*

[9] v. 51. [10] v. 44-46.

[s] Sic K. Ep. *post adventum* Ge. ceteri παραγινομένου. Deinde legebatur παραγινομένου τοῦ Χριστοῦ· παραδίδονται δὲ οὗτοι κ. τ. ἑ. Quod dedi, commendant H. Ep. et Interpp. [t] εἰσάγων H. [*] Incipit codex L. [v] ὅσα] πάντα ὅσα K. L. 1 Mosq. [w] ἡ om. Ep. et codd. praeter L. Tacite correxit Montef. [x] Sic K. L. Ep. *commoditates* Ge. ἐμπορίαν H. Arm. εὐπρέπειαν G. cum Edd.

Digitized by Google

ὅτι πάντα δεῖ τὰ ἄλλα ἀποδυσαμένους τοῦ κηρύγματος
ἔχεσθαι· ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ χαρᾶς τοῦτο δεῖ ποιεῖν· καὶ
ἀποκτώμενον τὰ ὄντα δεῖ εἰδέναι, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐμπορία
ἐστὶν, οὐχὶ ζημία. Ὁρᾷς πῶς κέκρυπται καὶ ἐν τῷ κόσμῳ
τὸ κήρυγμα, καὶ ἐν τῷ κηρύγματι τὰ ἀγαθά; Κἂν μὴ πωλή- (303)
D σῃς πάντα, οὐκ ἀγοράζεις· κἂν μὴ ψυχὴν τοιαύτην ἔχῃς,
μεμεριμνημένην καὶ ζητοῦσαν, οὐχ εὑρίσκεις. Δύο [y] τοίνυν
δεῖ προσεῖναι, καὶ τὸ τῶν βιωτικῶν ἀπέχεσθαι, καὶ τὸ [z] ἐγρη-
γορότα εἶναι. "Ζητοῦντι γάρ, φησὶ, καλοὺς μαργαρίτας·
ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον, πέπρακε πάντα, καὶ ἠγόρασεν
αὐτόν." Μία γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια, καὶ οὐ πολυσχιδής.
Καὶ καθάπερ ὁ τὸν μαργαρίτην ἔχων, αὐτὸς μὲν οἶδεν ὅτι
πλουτεῖ, τοῖς δὲ λοιποῖς οὐκ ἔστι γνώριμος πολλάκις τῇ
χειρὶ κατέχων· οὐ γάρ ἐστιν ὄγκος σώματος· οὕτω δὴ καὶ
ἐπὶ τοῦ κηρύγματος, οἱ μὲν αὐτὸ κατέχοντες ἴσασιν, ὅτι
πλουτοῦσιν, οἱ δὲ ἄπιστοι τὸν θησαυρὸν οὐκ εἰδότες τοῦτον,
E καὶ τὸν πλοῦτον ἡμῶν ἀγνοοῦσιν. Εἶτα ἵνα μὴ θαῤῥῶμεν
τῷ κηρύγματι μόνον, μηδὲ ἀρκεῖν τὴν πίστιν μόνην [a] νομί-
ζωμεν εἰς σωτηρίαν ἡμῖν, λέγει καὶ ἑτέραν φοβερὰν παρα-
βολήν. Ποίαν δὴ ταύτην; Τὴν τῆς σαγήνης. "Ὁμοία γάρ
ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ [b] βληθείσῃ εἰς τὴν
θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ· ἣν, ὅτε ἐπλη-
490 ρώθη, [c] ἀνενέγκαντες εἰς τὸν αἰγιαλὸν, [d] καὶ καθίσαντες, συνέ-
λεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον." Καὶ
τί διέστηκεν αὕτη τῆς τῶν ζιζανίων παραβολῆς; Καὶ γὰρ
ἐκεῖ οἱ μὲν σώζονται, οἱ δὲ ἀπόλλυνται· ἀλλ' ἐκεῖ διὰ πονηρῶν
δογμάτων αἵρεσιν· καὶ οἱ πρὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ μὴ προσέχειν
τοῖς λεγομένοις· οὗτοι δὲ, διὰ βίου πονηρίαν· οἳ πάντων
εἰσὶν ἀθλιώτεροι, τῆς μὲν γνώσεως ἐπιτυχόντες καὶ ἀλιευ-
θέντες, οὐ δυνηθέντες δὲ οὐδὲ οὕτω σωθῆναι. Καίτοιγε ἀλλα-
χοῦ φησιν, [e] ὅτι αὐτὸς ἀφορίζει ὁ ποιμὴν, ἐνταῦθα δὲ τοὺς

[y] τοίνυν om. L. Δύο δεῖ οὖν πρ. G. δύο δὴ πρ. δεῖ K. [z] Sic H. L. Ep. ἐγρήγορον G. K. ἐγρηγορώτατον Edd. [a] νομίζωμεν om. G. K. [b] βληθείσῃ] ἣν βληθεῖσαν G. συναγαγούσῃ, ἣν] συναγαγοῦσαν G. ὅτε ἐπληρώθη om. G. K. [c] ἀναβιβάσαντες L. [d] (καὶ om.) καθίσαντες καὶ συλλέξαντες τὰ κ. εἰς ἀγγεῖον ἔβαλον, τὰ δὲ . . . G. K. καλὰ] + καὶ ἔβαλον L. [e] Vulgatum retinui, tuente Reg. 688. αὐτὸς om. G. K. ὅτι αὐτὸς ἀφ. ὡς ἀφ. ὁ ποιμὴν Ep. ὅτι αὐτὸς [1] ἀφ. αὐτοὺς, ὡς ἀφ. ὁ π. τὰ [2] πρόβατα H. Ge. Sic fere L. Arm. sed [1] ἀφορίσει L. [2] πρόβατα] + ἀπὸ τῶν ἐρίφων L. Arm.

Digitized by Google

ἀγγέλους τοῦτο ποιεῖν φησιν, [f] καὶ ἐπὶ τῶν ζιζανίων. Τί
οὖν ἐστι; Ποτὲ μὲν αὐτοῖς παχύτερον διαλέγεται, ποτὲ δὲ B
ὑψηλότερον. Καὶ ταύτην οὐδὲ ἐρωτηθεὶς τὴν παραβολὴν
ἑρμηνεύει, ἀλλ' αὐτομάτως [g] ἀπὸ τοῦ μέρους αὐτὴν ἐγνώ-
ρισε, καὶ τὸν φόβον ηὔξησεν. Ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας, [h] ὅτι
τὰ σαπρὰ ἔβαλον ἔξω, ἀκίνδυνον εἶναι νομίσῃς τὴν ἀπώ-
λειαν, διὰ τῆς ἑρμηνείας ἔδειξε τὴν κόλασιν, εἰπὼν, ὅτι
"εἰς κάμινον βαλοῦσι·" καὶ τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ
τὴν ὀδύνην ἄρρητον οὖσαν ἐνέφηνεν. Εἶδες πόσαι τῆς ἀπω-
λείας αἱ ὁδοί; Ἡ διὰ τῆς πέτρας, ἡ διὰ τῶν ἀκανθῶν,
ἡ διὰ τῆς ὁδοῦ, ἡ διὰ τῶν ζιζανίων, ἡ διὰ τῆς σαγήνης.
Οὐκ ἄρα ἀπεικότως ἔλεγεν, ὅτι [11] "εὐρεῖά ἐστιν ἡ ὁδὸς ἡ
ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ [i] ἀπερχό- C
μενοι δι' αὐτῆς." Ταῦτα τοίνυν εἰπὼν, καὶ εἰς τὸ φοβερὸν
κατακλείσας τὸν λόγον, καὶ πλείονα [k] ταῦτα δείξας, (μᾶλ-
λον γὰρ αὐτοῖς ἐνδιέτριψε), φησί· [12] "συνήκατε ταῦτα πάν-
τα; Λέγουσιν αὐτῷ· ναὶ, κύριε." Εἶτα ἐπειδὴ συνῆκαν,
πάλιν αὐτοὺς ἐπαινεῖ λέγων· [13] "διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς
μαθητευθεὶς [l] ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀν-
θρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ
καινὰ καὶ παλαιά." Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· [14] "ἀποστελῶ
ὑμῖν σοφοὺς καὶ γραμματέας." Εἶδες πῶς οὐκ [m] ἐκκλείει τὴν
παλαιὰν, ἀλλὰ καὶ ἐγκωμιάζει καὶ [n] δημηγορεῖ, θησαυρὸν αὐ-
τὴν καλῶν; Ὥστε ὅσοι τῶν θείων εἰσὶν ἄπειροι γραφῶν, D
οὐκ ἂν εἶεν οἰκοδεσπόται, ὅσοι μήτε αὐτοὶ ἔχουσι, μήτε
παρ' ἑτέρων λαμβάνουσιν, ἀλλὰ περιορῶσιν ἑαυτοὺς λιμῷ
φθειρομένους. Οὐχ οὗτοι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ αἱρετικοὶ
ἐκτός εἰσι τοῦ μακαρισμοῦ τούτου. Οὐ γὰρ ἐκβάλλουσι
καινὰ καὶ παλαιά. Οὐδὲ γὰρ ἔχουσι τὰ παλαιὰ, διὸ οὐδὲ
καινά· ὥσπερ οὖν οἱ καινὰ οὐκ ἔχοντες, οὐδὲ παλαιὰ ἔχουσιν,

[11] Matth. vii. 13. [12] v. 51. [13] v. 52. [14] Matth. xxiii. 34.

[f] καὶ] ὡς καὶ Edd. ζιζανίων] + v. 49, 50. Οὕτως γὰρ ἔσται . . . τῶν ὀδόντων. H. K. L. Ge. Arm. Vid. *Matthaei.* ad v. 49. [g] ἣν ἀπὸ K. p. p. αὐτὴν om. G. K. [h] ὅτι om. G. K. [i] εἰσερχόμενοι L. Ep. [k] ταῦτα] τούτων H. L. [l] ἐν om. L. εἰς τὴν β. H. Infra ἀποστέλλω G. L. [m] ἐκβάλλει H. K. L. *ejicit* Ge. [n] δημηγορεῖ] δήλην ποιεῖ H. K. Verba καὶ δημηγορεῖ non agnoscunt L. Ge. Arm. In alio cod. [Reg. 688.] locus sic legitur: καὶ δημηγορῶν θ. αὐτὴν καλεῖ.

Digitized by Google

ἀλλ᾽ ἑκατέρων ἐστέρηνται· ταῦτα γὰρ [o] ἀλλήλοις συνδέδεται
καὶ συμπλέκεται.
E [p] Ἀκούσωμεν τοίνυν ὅσοι τῆς τῶν γραφῶν ἀμελοῦμεν ἀνα-
γνώσεως, ὅσην ὑπομένομεν βλάβην, ὅσην πενίαν. Πότε γὰρ
τῆς διὰ τῶν ἔργων ἐπιληψόμεθα πολιτείας, οἱ μηδὲ αὐτοὺς
τοὺς νόμους εἰδότες καθ᾽ οὓς πολιτεύεσθαι χρή; Ἀλλ᾽ οἱ μὲν
πλουτοῦντες, οἱ περὶ χρήματα μεμηνότες, συνεχῶς τινάσ-
σουσιν [q] αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ὥστε μὴ σητόβρωτα γενέσθαι·
491 σὺ δὲ σητὸς χαλεπώτερον ὁρῶν τὴν λήθην λυμαινομένην σου (304)
τὴν ψυχὴν, οὐκ ἐντυγχάνεις βιβλίοις, οὐ διακρούῃ τὴν λύμην,
οὐ καλλωπίζεις σου τὴν ψυχὴν, οὐκ ἐπισκοπεῖς συνεχῶς τὴν
εἰκόνα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ μέλη αὐτῆς καταμανθάνεις καὶ
τὴν κεφαλήν; Καὶ γὰρ καὶ κεφαλὴν ἔχει, καὶ μέλη παντὸς
σώματος εὐειδοῦς καὶ καλοῦ εὐπρεπέστερα. Τίς οὖν ἡ κε-
φαλὴ, φησὶ, τῆς ἀρετῆς; Ἡ ταπεινοφροσύνη. Διὸ καὶ ἀπ᾽
αὐτῆς ἄρχεται ὁ Χριστὸς λέγων· "μακάριοι οἱ πτωχοί."
Αὕτη ἡ κεφαλὴ οὐ κόμας ἔχει καὶ βοστρύχους, ἀλλὰ κάλ-
λος τοιοῦτον, οἷον τὸν θεὸν ἐπισπάσασθαι. [15] "Ἐπὶ τίνα
B γὰρ ἐπιβλέψω, φησὶν, ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν [r] πρᾶον καὶ ταπεινὸν,
καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; Καὶ, [16] "οἱ ὀφθαλμοί μου
ἐπὶ τοὺς πραεῖς τῆς γῆς." Καὶ, [17] "ἐγγὺς κύριος τοῖς συντε-
τριμμένοις τὴν καρδίαν." Αὕτη ἡ κεφαλὴ, ἀντὶ τριχῶν καὶ
κόμης, θύματα φέρει τῷ θεῷ κεχαρισμένα. Βωμός ἐστι
χρυσοῦς, καὶ θυσιαστήριον πνευματικόν· [18] "θυσία γὰρ τῷ θεῷ
πνεῦμα συντετριμμένον." Αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς σοφίας μήτηρ.
Ἂν ταύτην ἔχῃ τις, καὶ τὰ λοιπὰ ἕξει. Εἶδες κεφαλὴν, οἵαν
οὐδέποτε εἶδες; Βούλει καὶ τὸ πρόσωπον ἰδεῖν, μᾶλλον δὲ
μαθεῖν; Οὐκοῦν μάθε τέως αὐτοῦ τὸ χρῶμα τὸ ἐρυθρὸν
καὶ εὐανθὲς καὶ πολλὴν ἔχον τὴν χάριν, καὶ μάθε πόθεν συνί-
C σταται. Πόθεν οὖν συνίσταται; Ἀπὸ τοῦ αἰσχύνεσθαι καὶ
ἐρυθριᾶν. Διό καί τις φησί· [19] "πρὸ αἰσχυντηροῦ προελεύ-
σεται χάρις." Τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων μελῶν πολὺ καταχεῖ
τὸ κάλλος. Κἂν μυρία μίξῃς χρώματα, οὐκ ἐργάσῃ τοιαύ-

[15] Esai. lxvi. 2. [16] Psal. c. 6: coll. lxxv. 10. [17] Psal. xxxiii. 19.
[18] Psal. l. 19. [19] Eccli. xxxii. (al. xxxv.) 10.

[o] ἀλλήλων G. [p] Ἀκούσατε G. K. ΗΘΙΚΟΝ. Κατηγορία τῶν μὴ ἀναγινωσκόντων· καὶ τίνες αἱ ἀρεταὶ τῶν μελῶν· ἐν ᾧ καὶ περὶ Ματθαίου καὶ φιλαργύρου· καὶ ποῖος ὁ ἑκοντὶ πένης. G. [q] ἑαυτῶν Edd. Mox γίνεσθαι H. L. γένωνται G. [r] πρᾶον] + καὶ ἡσύχιον L.

Digitized by Google

την ὥραν. Εἰ δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν βούλει, ὅρα κοσμιότητι καὶ σωφροσύνῃ μετὰ ἀκριβείας ὑπογεγραμμένους. Διὸ καὶ οὕτω καλοὶ καὶ ὀξυδερκεῖς γίνονται, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν κύριον ὁρᾷν. "Μακάριοι γὰρ, φησὶν, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται." Στόμα δὲ αὐτῆς, σοφία καὶ σύνεσις, καὶ τὸ πνευματικοὺς ὕμνους εἰδέναι. Καρδία δὲ, γραφῶν ἐμπειρία, καὶ δογμάτων ἀκριβῶν διατήρησις, καὶ φιλανθρωπία, καὶ χρηστότης. Καὶ καθάπερ ταύτης ἄνευ οὐκ D
ἔνι ζῆσαι, οὐδὲ ἐκείνης χωρὶς σωθῆναι ἔνι ποτέ. Καὶ γὰρ ἐκεῖθεν πάντα τίκτεται [s] τὰ καλά. Εἰσὶν αὐτῇ καὶ πόδες καὶ χεῖρες, τῶν ἀγαθῶν ἔργων αἱ ἐπιδείξεις· ἔστιν αὐτῇ καὶ ψυχὴ, ἡ εὐσέβεια· ἔστιν αὐτῇ καὶ στῆθος χρυσοῦν καὶ ἀδάμαντος στεῤῥότερον, ἡ ἀνδρεία· καὶ πάντα ἁλῶναι εὔκολον, ἢ τοῦτο διαῤῥαγῆναι τὸ στῆθος. Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἐν ἐγκεφάλῳ καὶ καρδίᾳ, ἡ ἀγάπη ἐστί.

Βούλει καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων δείξω σοι τὴν εἰκόνα; Ἐννόησόν μοι τοῦτον αὐτὸν τὸν εὐαγγελιστήν· καίτοι οὐ πάντα αὐτοῦ τὸν βίον ἀνάγραπτον ἔχομεν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐξ ὀλίγων [t] ἔνεστιν αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἰδεῖν διαλάμπουσαν. E
Ὅτι [v] μὲν ταπεινὸς καὶ συντετριμμένος ἦν, ἄκουσον μετὰ τὸ εὐαγγέλιον τελώνην ἑαυτὸν καλοῦντα· ὅτι δὲ καὶ ἐλεήμων, ὅρα πάντα ἀποδυσάμενον καὶ ἀκολουθήσαντα τῷ Ἰησοῦ· ὅτι δὲ καὶ εὐσεβὴς, δῆλον ἀπὸ τῶν δογμάτων. Καὶ τὴν σύνεσιν δὲ αὐτοῦ ἀφ' οὗ συνέθηκεν εὐαγγελίου ῥᾴδιόν ἐστιν ἰδεῖν, καὶ τὴν ἀγάπην· τῆς γὰρ οἰκουμένης ἐπεμελήσατο· καὶ 492
τὴν τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν ἐπίδειξιν ἀπὸ τοῦ θρόνου ἐφ' οὗ μέλλει [w] καθεδεῖσθαι· καὶ τὴν ἀνδρείαν δὲ, ἐξ ὧν χαίρων ὑπέστρεψεν ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου. Ζηλώσωμεν τοίνυν τὴν ἀρετὴν ταύτην, καὶ μάλιστα πάντων τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ ἐλεημοσύνην, ὧν ἄνευ σωθῆναι οὐκ ἔνι. Καὶ δηλοῦσιν αἱ πέντε παρθένοι, καὶ μετ' ἐκείνων ὁ Φαρισαῖος. Χωρὶς μὲν γὰρ παρθενίας δυνατὸν βασιλείαν ἰδεῖν· χωρὶς δὲ ἐλεημοσύνης ἀμήχανον· τῶν γὰρ ἀναγκαίων τοῦτό ἐστι καὶ συνεχόντων τὸ πᾶν. Οὐκ ἄρα ἀπεικότως καρδίαν αὐτὸ κεκλήκαμεν ἀρετῆς. Ἀλλ' ἡ καρδία αὐτη, ἐὰν μὴ πᾶσι χο-

[s] τὰ deest in Edd. Infra καὶ ἐν καρδίᾳ K. L. [t] ἐστὶν G. H. [v] μὲν] + οὖν K. L. Mox καλοῦντος iidem. [w] καθέζεσθαι L. καθιεῖσθαι Edd. Infra ἐκ προσώπου K. L.

Digitized by Google

B ῥηγῇ [x] πνεῦμα, ταχέως σβέννυται. Ὥσπερ οὖν καὶ ἡ πηγὴ,
[y] ἐὰν συνέχῃ τὰ νάματα παρ᾽ ἑαυτῇ, σήπεται· οὕτω καὶ οἱ
πλουτοῦντες, ὅταν παρ᾽ ἑαυτοῖς τὰ ὄντα κατέχωσι. Διὰ
τοῦτο καὶ ἐν τῇ κοινῇ συνηθείᾳ λέγομεν, πολλὴ ἡ σῆψις
τοῦ πλούτου παρὰ τῷ δεῖνι· καὶ οὐ λέγομεν, πολλὴ ἡ
ἀφθονία, πολὺς ὁ θησαυρός. Καὶ γὰρ σῆψίς ἐστιν οὐχὶ
τῶν κεκτημένων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ πλούτου. Καὶ γὰρ τὰ
ἱμάτια κείμενα φθείρεται, καὶ τὸ χρυσίον ἰοῦται, καὶ ὁ σῖτος
διαβιβρώσκεται· καὶ ἡ ψυχὴ δὲ τοῦ ταῦτα ἔχοντος τούτων
ἁπάντων μᾶλλον ταῖς φροντίσι καὶ ἰοῦται καὶ σήπεται. Κἂν
C ἐθέλῃς φιλαργύρου ψυχὴν εἰς τὸ μέσον ἐξενεγκεῖν, καθάπερ
ἱμάτιον ὑπὸ μυρίων βρωθὲν σκωλήκων, καὶ οὐκ ἔχον οὐδὲν (305)
ὑγιὲς, οὕτως εὑρήσεις διατετρυπημένην πάντοθεν αὐτὴν [z] ὑπὸ
φροντίδων, ὑπὸ τῶν ἁμαρτημάτων σεσηπυῖαν, ἰωμένην. Ἀλλ᾽
οὐχὶ τοῦ πένητος τοιαύτη, τοῦ πένητος τοῦ ἑκόντος· ἀλλ᾽
ἀποστίλβει μὲν ὡς χρυσίον, λάμπει δὲ ὥσπερ μαργαρίτης,
ἀνθεῖ δὲ ὥσπερ ῥόδον. Οὐ γάρ ἐστιν ἐκεῖ σὴς, οὐκ ἔστιν
ἐκεῖ κλέπτης, οὐκ ἔστι φροντὶς βιωτική· ἀλλ᾽ ὡς [a] ἄγγελοι
οὕτω πολιτεύονται. Βούλει τῆς ψυχῆς ταύτης τὸ κάλλος
ἰδεῖν; βούλει τῆς πενίας τὸν πλοῦτον καταμαθεῖν; Οὐκ ἐπι-
τάττει ἀνδράσιν, ἀλλὰ δαίμοσιν ἐπιτάττει· οὐ παρίσταται
D βασιλεῖ, ἀλλὰ παρέστηκε θεῷ· οὐ στρατεύεται μετὰ ἀν-
θρώπων, ἀλλὰ στρατεύεται μετὰ ἀγγέλων· οὐκ ἔχει [b] κι-
βώτια δύο καὶ τρία καὶ εἴκοσιν, ἀλλὰ τοιαύτην [c] εὐπορίαν,
ὡς τὸν κόσμον ἅπαντα μηδὲν εἶναι νομίζειν. Οὐκ ἔχει θη-
σαυρὸν, ἀλλὰ τὸν οὐρανόν· οὐ δεῖται δούλων, μᾶλλον δὲ
ἔχει δούλους τὰ πάθη, ἔχει δούλους τοὺς βασιλέων κρα-
τοῦντας λογισμούς. Ὁ γὰρ ἐπιτάττων τῷ τὴν ἁλουργίδα
περικειμένῳ, [d] οὗτος αὐτὸν κατέπτηχεν ὁ λογισμὸς, καὶ
ἀντιβλέψαι οὐ τολμᾷ. Βασιλείαν δὲ καὶ χρυσὸν καὶ πάντα
τὰ τοιαῦτα, καθάπερ παίδων ἀθύρματα γελᾷ, καὶ καθάπερ
E τροχοὺς καὶ ἀστραγάλους καὶ [e] κεφαλὰς καὶ σφαίρας, οὕτω

[x] τὸ πνεῦμα L. ταχέως] συνεχῶς G. H. K. repugnantibus Interpp. [y] Edebatur ἐὰν μὴ ἔχῃ συνεχῆ τὰ νάματα παρ᾽ ἑαυτῆς, favente, ni fallor, Arm. Nostram lectionem, quae est codicum H. L. vertit Ge. [z] ὑπὸ τῶν φρ. K. L. p. p. καὶ ἰωμένην H. [a] ἄγγελος et πολιτεύεται H. L. [b] κιβώτιον καὶ δύο G. invitis Interpp. καὶ] ἢ bis L. [c] ἐμπορίαν G. H. [d] οὕτως G. et pr. H. [e] κεφαλὰς] ψηφῖδας K. [et Reg. 688.]

Digitized by Google

ταῦτα πάντα ἡγεῖται εἶναι εὐκαταφρόνητα. Ἔχει γὰρ κόσμον, ὃν οὐδὲ ἰδεῖν οἱ ἐν τούτοις παίζοντες δύνανται. Τί τοίνυν τοῦ πένητος τούτου βέλτιον γένοιτ᾽ ἄν; Ἔδαφος γοῦν ἔχει τὸν οὐρανόν. Εἰ δὲ τὸ ἔδαφος τοιοῦτον, ἐννόησον 493
τὸν ὄροφον. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔχει ἵππους καὶ ὀχήματα; Τί γὰρ αὐτῷ τούτων χρεία, τῷ μέλλοντι ἐπὶ τῶν νεφελῶν ὀχεῖσθαι, καὶ μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἶναι; Ταῦτ᾽ οὖν ἐννοήσαντες, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐκεῖνον ζητῶμεν τὸν πλοῦτον, καὶ τὴν ἀνάλωτον εὐπορίαν, ἵνα καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΗ.

[1] Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, B
μετῆρεν ἐκεῖθεν.

ΤΙΝΟΣ ἕνεκεν εἶπε, ταύτας; Ἐπειδὴ καὶ ἄλλας ἔμελλεν ἐρεῖν. Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ μεταβαίνει; Πανταχοῦ τὸν λόγον σπεῖραι βουλόμενος. [2] "Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν." Καὶ ποίαν πατρίδα αὐτοῦ καλεῖ νῦν; Ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν Ναζαρέτ. "Οὐ γὰρ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλάς," φησίν· ἐν δὲ Καπερ- C
ναοὺμ ἐποίησε σημεῖα· διὸ καὶ ἔλεγε· [3] "καὶ σὺ Καπερναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου [a] καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι [b] τῆς σήμερον." Ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ, τῶν μὲν σημείων καθυφίησιν, ὥστε μὴ εἰς πλείονα αὐτοὺς φθόνον ἐκκαῦσαι, μηδὲ κατακρῖναι μειζόνως, τῆς ἀπιστίας ἐπιτεινομένης· διδασκαλίαν δὲ προτείνεται τῶν σημείων οὐκ ἔλαττον θαῦμα ἔχουσαν. Οἱ γὰρ πάντα ἀνόητοι, δέον θαυμάσαι καὶ

[1] Cap. XIII. v. 53. [2] v. 54. [3] Matth. xi. 23.

 [a] καταβήσῃ K. [b] τῆς om. G. H.

Digitized by Google

D ἐκπλαγῆναι τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, [c] οὗτοι δὲ τοὐναντίον ἐξευτελίζουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ δοκοῦντος εἶναι πατρός· καίτοιγε πολλὰ τούτων παραδείγματα ἔχοντες ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ πατέρων ἀσήμων γενναίους ἑωρακότες παῖδας. Καὶ γὰρ ὁ Δαυῒδ εὐτελοῦς τινος ἦν γεωργοῦ τοῦ Ἰεσσαί· καὶ ὁ Ἀμὼς αἰπόλου [d] παῖς καὶ αὐτὸς αἰπόλος· καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ ὁ νομοθέτης σφόδρα αὐτοῦ ἀποδέοντα ἔσχε πατέρα. Δέον οὖν διὰ τοῦτο μάλιστα προσκυνεῖν καὶ ἐκπλήττεσθαι, ὅτι [e] τοιούτων ὢν τοιαῦτα ἐφθέγγετο· εὔδηλον γὰρ, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης ἐπιμελείας ἦν, ἀλλὰ θείας χάριτος· [f] οἱ δὲ ἀφ' ὧν ἔδει θαυμάζειν, ἀπὸ τούτων καταφρονοῦσι. Συνεχῶς δὲ [g] ταῖς συναγωγαῖς ἐπιχωριάζει, ἵνα
E μὴ διαπαντὸς ἐπὶ τῆς ἐρήμου διατρίβοντος αὐτοῦ μᾶλλον κατηγορήσωσιν, ὡς ἀποσχίζοντος καὶ τῇ πολιτείᾳ μαχο- (306)
μένου. Ἐκπληττόμενοι τοίνυν καὶ ἐν ἀπορίᾳ ὄντες ἔλεγον· "πόθεν αὕτη ἡ σοφία τούτῳ, καὶ αἱ δυνάμεις;" ἤτοι τὰ σημεῖα δυνάμεις καλοῦντες, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν σοφίαν. [4] "Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός;" Οὐκοῦν μεῖζον τὸ θαῦμα, καὶ [h] πλείων ἡ ἔκπληξις. "Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται
494 Μαρία; καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι [i] παρ' ἡμῖν εἰσι; Πόθεν τούτῳ [k] ταῦτα; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ." Ὁρᾷς ὅτι ἐν τῇ Ναζαρὲτ διελέγετο; Οὐχὶ [l] ἀδελφοὶ αὐτοῦ, φησὶν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνά εἰσι; Καὶ τί τοῦτο; Ἐντεῦθεν γὰρ ὑμᾶς μάλιστα εἰς πίστιν ἐνάγεσθαι ἔδει. Ἀλλὰ γὰρ πονηρὸν ὁ φθόνος, καὶ ἑαυτῷ περιπίπτει πολλάκις. Ἃ γὰρ ἦν παράδοξα καὶ θαυμαστὰ, καὶ ἱκανὰ αὐτοὺς ἐφελκύσασθαι, ταῦτα ἐκείνους ἐσκανδάλιζε. Τί οὖν ὁ Χριστὸς πρὸς αὐτούς; "Οὐκ ἔστι προφήτης, φησὶν, ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. [5] Καὶ
B οὐκ ἐποίησε, [m] φησὶ, δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν." Ὁ δὲ Λουκᾶς φησι· "καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ σημεῖα

[4] v. 55–57. [5] v. 58.

[c] οὗτοι δὲ τοὐναντίον om. K. L. Ep. [d] παῖς om. G. αὐτὸς] οὗτος K. αὐτὸς οὗτος H. Receptum tuentur Ep. et Interpp. [e] τοιοῦτος ὢν H. K. [f] οἱ δὲ] καὶ G. οἱ δὲ καὶ Reg. 688. οἱ δὲ om. K. L. [g] ταῖς] ἐν ταῖς K. L. Ep. [h] πλείων] Sic H. K. L. vulgo μείζων. [i] παρ' ἡμῖν] πρὸς ἡμᾶς K. L. 1 Mosq. [k] ταῦτα] πάντα K. ταῦτα πάντα L. 2 Mosqq. [l] οἱ ἀδελφοὶ K. L. [m] φησὶν] + ἐκεῖ H.

Digitized by Google

πολλά." Καίτοι ποιῆσαι εἰκὸς ἦν. Εἰ γὰρ τὸ θαυμάζεσθαι
αὐτῷ προεχώρει, (καὶ γὰρ καὶ τότε ἐθαυμάζετο), τίνος
ἕνεκεν οὐκ ἐποίησεν; Ὅτι οὐ πρὸς ἐπίδειξιν ἔβλεπε τὴν
ἑαυτοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐκείνοις συμφέρον. Τούτου τοίνυν μὴ
προχωροῦντος, παρεῖδε τὸ ἑαυτοῦ, ὥστε μὴ τὴν κόλασιν
αὐτοῖς αὐξῆσαι. Καίτοι ὅρα μετὰ πόσον πρὸς αὐτοὺς ἦλθε
χρόνον, καὶ [n] πόσην σημείων ἐπίδειξιν· ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀνή-
νεγκαν, ἀλλὰ πάλιν ἐξεκαίοντο τῷ φθόνῳ. Τίνος οὖν ἕνεκεν
καὶ ὀλίγα ἐποίησε σημεῖα; Ἵνα μὴ λέγωσιν· [6] "ἰατρὲ, θε- C
ράπευσον σεαυτόν·" ἵνα μὴ λέγωσι, πολέμιος ἡμῖν ἐστι καὶ
ἐχθρὸς, καὶ τοὺς οἰκείους ὑπερορᾷ· ἵνα μὴ λέγωσιν, ὅτι εἰ
ἐγεγόνει σημεῖα, καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν ἄν. Διὰ τοῦτο καὶ
ἐποίησε, καὶ ἐπέσχε· τὸ μὲν, ἵνα τὸ αὐτοῦ πληρώσῃ· τὸ
δὲ, ἵνα μὴ ἐκείνους μειζόνως κατακρίνῃ. Ἐννόησον δὲ τῶν
λεγομένων τὴν [o] δύναμιν, ὅπου γε καὶ ὑπὸ φθόνου κατεχόμε-
νοι [p] ὁμοίως ἐθαύμαζον. Ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἔργων οὐ τὸ
γινόμενον μέμφονται, ἀλλ' αἰτίας πλάττουσιν οὐκ οὔσας,
λέγοντες· "ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια·" οὕτω
καὶ ἐνταῦθα, οὐ τὴν διδασκαλίαν αἰτιῶνται, ἀλλ' ἐπὶ τὴν
εὐτέλειαν καταφεύγουσι τοῦ γένους. Σὺ δέ μοι σκόπει τὴν D
ἐπιείκειαν τοῦ διδασκάλου, πῶς αὐτοὺς οὐχ ὑβρίζει, ἀλλὰ
μετὰ πολλῆς τῆς ἡμερότητός φησιν· "οὐκ ἔστι προφήτης
ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ." Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα
ἔστη, ἀλλὰ προσέθηκε, "καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ·" ἐμοὶ δοκεῖ
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αἰνιττόμενος τοὺς ἑαυτοῦ τοῦτο προστεθει-
κέναι. Ἐν δὲ τῷ [7] Λουκᾷ καὶ παραδείγματα τούτου τίθησι
λέγων, ὅτι οὐδὲ Ἠλίας ἦλθε πρὸς τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ
πρὸς τὴν ἀλλόφυλον χήραν· οὐδὲ παρ' Ἐλισσαίου ἄλλος
τις ἐθεραπεύθη λεπρὸς, ἀλλ' ἢ ὁ ἀλλόφυλος Νεεμάν· Ἰσ-
ραηλῖται δὲ οὔτε εὖ ἔπαθον, οὔτε εὖ ἐποίησαν, ἀλλ' οἱ E
ξένοι. Ταῦτα δὲ λέγει, πανταχοῦ δεικνὺς τὴν πονηρὰν
αὐτῶν συνήθειαν, καὶ ὅτι οὐδὲν ἐπ' αὐτοῦ γίνεται καινόν.

[8] "Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης
τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ." Ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἡρώδης ὁ τούτου
πατὴρ τετελευτηκὼς ἦν, ὁ τὰ παιδία ἀνελών. Οὐχ ἁπλῶς

[6] Luc. iv. 23. [7] Luc. iv. 25 sqq. [8] Cap. xiv. v. 1.

[n] πόσων H. L. p. p. ἤνεγκαν L. [o] δύναμιν] σοφίαν K. L. faventibus Verss. [p] ὅμως H. L.

Digitized by Google

495 δὲ τὸν καιρὸν ἐπισημαίνεται ὁ εὐαγγελιστὴς, ἀλλ' ἵνα μά-
θῃς τὸν τῦφον τοῦ τυράννου καὶ τὴν ὀλιγωρίαν. Οὐδὲ γὰρ
ἐν προοιμίοις ἔμαθε τὰ κατ' αὐτὸν, ἀλλὰ μετὰ χρόνον ἄπει-
ρον. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἐν δυναστείαις καὶ πολὺν τὸν ὄγκον
περιβεβλημένοι· ὀψὲ ταῦτα μανθάνουσι, διὰ τὸ μὴ πολὺν
αὐτῶν ποιεῖσθαι λόγον. Σὺ δέ μοι σκόπει ἡλίκον ἡ ἀρετή·
ὅτι καὶ τετελευτηκότα αὐτὸν δέδοικε, καὶ [q] ὑπὸ τοῦ φόβου
καὶ περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφεῖ. [9] "Εἶπε γὰρ, φησὶ, τοῖς
παισὶν αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν Ἰωάννης, ὃν ἐγὼ ἀπέκτεινα· οὗ-
τος ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν· καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνερ- (307)
B γοῦσιν ἐν αὐτῷ." Εἶδες τὸν φόβον ἐπιτεταμένον; Οὐδὲ
γὰρ τότε ἐξειπεῖν ἐτόλμησεν ἔξω, ἀλλὰ καὶ τότε τοῖς οἰ-
κέταις λέγει τοῖς ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ὅμως καὶ αὕτη ἡ δόξα
στρατιωτικὴ καὶ παράλογος. Καὶ γὰρ καὶ πολλοὶ ἀνέστη-
σαν ἀπὸ νεκρῶν, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν τοιοῦτον εἰργάσατο. Δο-
κεῖ δέ μοι καὶ φιλοτιμίας εἶναι καὶ φόβου τὰ ῥήματα.
Τοιοῦτον γὰρ αἱ ἄλογοι ψυχαί· ἐναντίων μίξιν δέχονται
παθῶν πολλάκις. Ὁ δὲ Λουκᾶς φησιν, ὅτι οἱ ὄχλοι ἔλεγον·
[10] "οὗτός ἐστιν Ἡλίας, ἢ Ἱερεμίας, ἢ τῶν προφητῶν εἷς τῶν
ἀρχαίων·" οὗτος δὲ, ὡς δή τι τῶν ἄλλων σοφώτερον λέγων,
τοῦτο εἴρηκεν. Εἰκὸς δὲ αὐτὸν πρότερον μὲν πρὸς τοὺς
λέγοντας αὐτὸν εἶναι τὸν Ἰωάννην (πολλοὶ γὰρ καὶ τοῦτο
C ἔλεγον) ἀρνεῖσθαι, καὶ λέγειν, ὅτι ἐγὼ αὐτὸν ἀπέκτεινα,
φιλοτιμούμενον καὶ ἐναβρυνόμενον. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Μάρ-
κος καὶ ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι ἔλεγεν, ὅτι "ἐγὼ Ἰωάννην
ἀπεκεφάλισα." Τῆς δὲ φήμης ἀρθείσης, λοιπὸν καὶ αὐτὸς
[r] τὰ αὐτὰ λέγει τοῖς πολλοῖς. Εἶτα καὶ τὴν ἱστορίαν
ἡμῖν ὁ εὐαγγελιστὴς διηγεῖται. Καὶ τί δήποτε οὐ προη-
γουμένως αὐτὴν εἰσήγαγεν; Ὅτι [s] καὶ ἡ πᾶσα πραγματεία
αὐτοῖς, τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἰπεῖν· καὶ οὐδὲν ἐποιοῦντο
τούτου πάρεργον ἕτερον, πλὴν εἰ μὴ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ
συντελεῖν ἔμελλεν. Οὐκοῦν οὐδ' ἂν νῦν ἐμνημόνευσαν τῆς
D ἱστορίας, εἰ μὴ διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὸ λέγειν Ἡρώ-
δην, ὅτι ἀνέστη ἐκεῖνος. Ὁ δὲ [11] Μάρκος φησὶν, ὅτι σφό-

[9] v. 2. [10] Luc. ix. 8: (coll. Matth. xvi. 14.) [11] Marc. vi. 20.

[q] ἀπὸ G. p. p. καὶ om. K. Ep. Mox φησὶ om. G. H. K. [r] τὰ αὐτοῦ Mor. Ben. [s] καὶ om. K. L. αὐτοῖς] + ἦν H. Ep. Vulgatum αὐτοῦ solus tuetur G.

Digitized by Google

δρα ἐτίμα τὸν ἄνδρα ὁ Ἡρώδης, καὶ ταῦτα [t] ἐλεγχόμενος.
Τοσοῦτόν ἐστιν ἡ ἀρετή. Εἶτα διηγούμενος οὕτω φησίν.
[12] "Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν,
καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· οὐκ
ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι,
[v] ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον." Καὶ
τίνος ἕνεκεν οὐδὲν ἐκείνη διαλέγεται, ἀλλὰ τῷ ἀνδρί; Ὅτι
κυριώτερος οὗτος ἦν. Ὅρα δὲ πῶς ἀνεπαχθῆ ποιεῖται τὴν E
κατηγορίαν, ὡς ἱστορίαν διηγούμενος μᾶλλον, ἢ κατηγορίαν
εἰσάγων. [13] "Γενεσίων δὲ [w] ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, φησὶν,
ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ
ἤρεσε τῷ Ἡρώδῃ." Ὢ συμπόσιον διαβολικόν· ὢ θέατρον
σατανικόν· ὢ παράνομος ὄρχησις, καὶ μισθὸς ὀρχήσεως πα-
ρανομώτερος. Φόνος γὰρ ὁ πάντων φόνων ἐναγέστερος
ἐτολμᾶτο, καὶ ὁ στεφανοῦσθαι καὶ ἀνακηρύττεσθαι ἄξιος, 496
ἐν τῷ μέσῳ [x] κατεσφάττετο· καὶ τὸ τῶν δαιμόνων τρόπαιον
ἐπὶ τῆς τραπέζης ἵστατο. Καὶ ὁ τρόπος δὲ τῆς νίκης τῶν
γενομένων ἄξιος. "Ὠρχήσατο γὰρ, φησὶν, ἡ θυγάτηρ
τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ Ἡρώδῃ. [14] Ὅθεν
μεθ' ὅρκου ὤμοσεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἂν αἰτήσηται. Ἡ δὲ
προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς, δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ
πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ." Διπλοῦν
τὸ ἔγκλημα, καὶ ὅτι ὠρχήσατο, καὶ ὅτι ἤρεσε, [y] καὶ οὕτως
ἤρεσεν ὡς καὶ φόνον λαβεῖν τὸν μισθόν. Εἶδες πῶς ὠμός;
πῶς [z] ἀναίσθητος; πῶς ἀνόητος; Ἑαυτὸν μὲν γὰρ ὅρκῳ
ὑπεύθυνον ποιεῖ· ἐκείνην δὲ κυρίαν τῆς αἰτήσεως καθίστησιν. B
Ἐπειδὴ δὲ εἶδε τὸ κακὸν ὅτι ἐξέβη, ἐλυπήθη, φησί· καί-
τοιγε ἐξ ἀρχῆς [a] ἔδησεν αὐτόν. Τίνος οὖν ἕνεκεν λυπεῖται;
Τοιοῦτον ἡ ἀρετή· καὶ παρὰ τοῖς κακοῖς θαύματος καὶ ἐπαί-
νων ἀξία. Ἀλλ' ὢ τῆς μαινομένης· δέον [b] καὶ αὐτὴν θαυμά-

[12] v. 3–5. [13] v. 6. [14] v. 7.

[t] ἐλεγχόμενος] + ὑπ' αὐτοῦ H. L. Mox ἐστιν om. K. Paulo post οὕτω om. L. Ep. [v] ἐφοβεῖτο G. ἐφοβήθη] ἔθετο ἐν δεσμωτηρίῳ· ἐφοβήθη γὰρ H. [w] γενομένων G. [x] κατεκόπτετο K. L. [y] καὶ οὕτως ἤρεσεν om. H. L. [z] ἀναίσθητος;] + πῶς μαλακὸς K. μαλακὸς pro ἀναίσθητος habet L. [a] ἔδεισεν K. Ge. [b] καὶ αὐτὴν] Sic H. αὐτὸν Edd. Clausula δέον . . . θαυμάζειν excidit in G. δέον προσκυνεῖν, δέον καὶ αὐτὸν θαυμάζειν K. δ. π. δ. καὶ θαυμάζειν αὐτὸν L.

Digitized by Google

ζειν, δέον προσκυνεῖν, ὅτι ἤμυνεν ὑβριζομένῃ, [*] ἡ δὲ καὶ συγκατασκευάζει τὸ δρᾶμα, καὶ παγίδα τίθησι, καὶ αἰτεῖ χάριν σατανικήν. [15] "Ὁ δὲ ἔδεισε [c] διὰ τοὺς ὅρκους, φησὶ, καὶ τοὺς συνανακειμένους." Καὶ πῶς τὸ χαλεπώτερον οὐκ ἔδεισας; Εἰ γὰρ τὸ μάρτυρας ἔχειν ἐπιορκίας ἐδεδοίκεις,
C πολλῷ μᾶλλον φοβηθῆναι ἐχρῆν σφαγῆς οὕτω παρανόμου μάρτυρας ἔχειν τοσούτους.

Ἐπειδὴ δὲ πολλοὺς ἡγοῦμαι καὶ τοῦ ἐγκλήματος, ὅθεν ὁ [d] φόνος ἐτέχθη, τὴν ὑπόθεσιν ἀγνοεῖν, ἀναγκαῖον καὶ τοῦτο ἐξειπεῖν, ἵνα μάθητε τοῦ νομοθέτου τὴν σύνεσιν. Τίς οὖν ἦν ὁ παλαιὸς νόμος, ὃν κατεπάτησε μὲν ὁ Ἡρώδης, ἐξεδίκησε δὲ ὁ Ἰωάννης; [16] Τοῦ τελευτήσαντος ἄπαιδος τὴν γυναῖκα τῷ ἀδελφῷ δίδοσθαι ἔδει. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπαραμύθητον κακὸν ὁ θάνατος ἦν, καὶ πάντα ὑπὲρ ζωῆς ἐπραγμα-
D τεύετο, νομοθετεῖ γαμεῖν τὸν ζῶντα ἀδελφὸν, καὶ ἐπ' ὀνό- (308)
ματι τοῦ τετελευτηκότος τὸ τικτόμενον καλεῖν παιδίον, ὥστε μὴ διαπεσεῖν τὴν οἰκίαν τὴν ἐκείνου. Εἰ γὰρ [e] μηδὲ παῖδας ἔμελλε καταλιμπάνειν ὁ τετελευτηκὼς, ὅπερ μεγίστη τοῦ θανάτου ἐστὶ παραμυθία, ἀνήκεστον ἔμελλεν εἶναι τὸ πένθος. Διὰ δὴ τοῦτο ἐπενόησε τὴν παραψυχὴν ταύτην ὁ νομοθέτης τοῖς ἐκ φύσεως παίδων ἀπεστερημένοις, καὶ τὸ τικτόμενον ἐκέλευσεν ἐκείνῳ λογίζεσθαι. Ὄντος δὲ παιδὸς, οὐκέτι [f] ἐφεῖτο οὗτος ὁ γάμος. Καὶ τίνος ἕνεκεν; φησίν·
E εἰ γὰρ ἑτέρῳ ἐξῆν, πολλῷ μᾶλλον τῷ ἀδελφῷ. Οὐδαμῶς. Βούλεται γὰρ ἐκτείνεσθαι τὴν συγγένειαν, καὶ πολλὰς εἶναι τὰς ἀφορμὰς τῆς πρὸς ἀλλήλους οἰκειώσεως. Διατί οὖν καὶ ἄπαιδος τελευτήσαντος, οὐκ ἄλλος ἐγάμει; Ὅτι οὐκ ἂν οὕτως ἐνομίσθη τοῦ ἀπελθόντος εἶναι τὸ παιδίον· νυνὶ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ σπείροντος, πιθανὸν τὸ σόφισμα [g] ἐγίνετο. Ἄλλως τε οὐδὲ ἀνάγκην εἶχεν ἕτερος τὴν οἰκίαν [h] στῆσαι τοῦ τετελευτηκότος· οὗτος δὲ τὸ ἀπὸ τῆς συγγενείας
497 ἐκέκτητο δικαίωμα. Ἐπεὶ οὖν ὁ Ἡρώδης παιδίον ἔχουσαν

[15] v. 9. [16] Deut. xxv. 5.

[*] Incipit codex M. [c] διὰ] + γὰρ L. συνανακειμένους] + ἐκέλευσε δοθῆναι κ. τ. ἑ. usque ad finem v. 12, L. cum uno Mosq. et Arm. Eadem, praefixo καὶ, habet H. In v. 12 πτῶμα pro σῶμα habet L. [d] φθόνος G. L. M. Arm. [e] μήτε M. μὴ G. [f] ἐφίεται G. ἠφίετο M. [g] ἐγένετο L. Ἄλλως δὲ L. M. [h] στῆσαι τοῦ τετ.] ἀναστῆσαι τὴν ἐκείνου M.

Digitized by Google

τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ ἔγημε, διὰ τοῦτο ἐγκαλεῖ ὁ
Ἰωάννης, καὶ ἐγκαλεῖ συμμέτρως, μετὰ τῆς παῤῥησίας καὶ
τὴν ἐπιείκειαν [i] ἐπιδεικνύμενος. Σὺ δέ μοι σκόπει, ὅπως τὸ
θέατρον ὅλον σατανικόν. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀπὸ μέθης καὶ
τρυφῆς συνειστήκει, ὅθεν οὐδὲν ἂν γένοιτο ὑγιές. Δεύτερον,
τοὺς θεατὰς διεφθαρμένους εἶχε, καὶ τὸν ἑστιάτορα ἁπάντων
[k] παρανομώτερον. Τρίτον, ἡ τέρψις ἡ παράλογος. Τέταρ-
τον, ἡ κόρη, δι' ἣν παράνομος ἦν ὁ γάμος, ἣν καὶ κρύπτεσθαι
ἔδει, ὡς ὑβριζομένης [l] αὐτῇ τῆς μητρὸς, ἐπεισέρχεται ἐμπομ-
πεύουσα, καὶ πόρνας ἁπάσας ἀποκρύπτουσα ἡ παρθένος. Καὶ
ὁ καιρὸς δὲ οὐ μικρὸν εἰς κατηγορίαν συντελεῖ τῆς παρα- B
νομίας ταύτης. Ὅτε γὰρ αὐτὸν εὐχαριστεῖν ἐχρῆν τῷ θεῷ,
ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς φῶς αὐτὸν ἤγαγε, τότε
τὰ παράνομα ἐκεῖνα [m] τολμᾷ· ὅτε λῦσαι ἐχρῆν δεδεμένον,
τότε σφαγὴν τοῖς δεσμοῖς προστίθησιν. Ἀκούσατε τῶν
παρθένων, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν γεγαμημένων, ὅσαι ἐν τοῖς
ἑτέρων γάμοις τοιαῦτα ἀσχημονεῖν καταδέχεσθε, ἀλλόμεναι
καὶ πηδῶσαι, καὶ τὴν κοινὴν καταισχύνουσαι φύσιν. Ἀκού-
σατε καὶ ἄνδρες, ὅσοι τὰ πολυτελῆ συμπόσια καὶ μέθης
γέμοντα διώκετε· καὶ δείσατε τοῦ διαβόλου τὸ βάραθρον. C
Καὶ γὰρ οὕτω κατὰ κράτος εἷλε τὸν ἄθλιον ἐκεῖνον τότε,
ὡς ὀμόσαι καὶ τὰ ἡμίση δοῦναι τῆς βασιλείας. Τοῦτο γὰρ
ὁ Μάρκος φησὶν, ὅτι [17] "ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς,
δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου." Τοσούτου τὴν
ἀρχὴν ἐτιμᾶτο τὴν ἑαυτοῦ, οὕτω καθάπαξ αἰχμάλωτος ὑπὸ
τοῦ πάθους [n] ἐγένετο, ὡς δι' ὄρχησιν αὐτῆς παραχωρῆσαι.
Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ τότε ταῦτα [o] ἐγίνετο, ὅπου γε καὶ
νῦν, μετὰ τοσαύτην φιλοσοφίαν, ὀρχήσεως ἕνεκεν τῶν μα-
λακιζομένων τούτων νέων πολλοὶ καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν
ἐπιδιδόασιν, οὐδὲ ἀνάγκην ἔχοντες ὅρκου; Ὑπὸ γὰρ τῆς
ἡδονῆς αἰχμάλωτοι γινόμενοι, καθάπερ βοσκήματα ἄγονται, D
ἧπερ ἂν ὁ λύκος σύρῃ. Ὃ δὴ καὶ τότε ἔπασχεν ὁ παρα-

[17] Marc. vi. 23.

[i] ἐνδεικνύμενος H. L. [k] ἀτιμότερον G. Alterum tuentur Interpp. Mox ἡ ante παράλογος om. L. M. [l] αὐτῇ] αὐτῆς L. M. *per eam* Ge. μητρὸς] + ἡ δὲ καὶ G. Sav. Paulo post ἐκπομπεύουσα G. K. M. [m] τολμᾶται G. p. p. λύειν L. et corr. H. [n] ἐγίνετο G. H. γέγονε K. [o] ἐγένετο Edd.

Digitized by Google

πλὴξ ἐκεῖνος, δύο τὰ [p] ἔσχατα παραφρονήσας, τό τε ἐκεί-
νην κυρίαν ποιῆσαι οὕτω μαινομένην καὶ μεθύουσαν τῷ πάθει,
καὶ οὐδὲν παραιτουμένην· τό τε ἀνάγκῃ ὅρκου καταδῆσαι τὸ
πρᾶγμα. Ἀλλ' οὕτως ὄντος ἐκείνου παρανόμου, παρανομώ-
τερον ἁπάντων τὸ γύναιον ἦν, καὶ τῆς κόρης καὶ τοῦ τυράν-
νου. Καὶ γὰρ ἡ τῶν κακῶν ἁπάντων ἀρχιτέκτων καὶ τὸ
πᾶν ὑφάνασα δρᾶμα αὕτη ἦν, ἣν μάλιστα χάριν εἰδέναι ἐχρῆν
τῷ προφήτῃ. Καὶ γὰρ ἡ θυγάτηρ αὐτῇ πεισθεῖσα καὶ
E ἠσχημόνησε, καὶ ὠρχήσατο, καὶ τὸν φόνον ᾔτησε· καὶ ὁ
Ἡρώδης [q] ὑπ' αὐτῆς ἐσαγηνεύθη. Ὁρᾷς πῶς δικαίως ἔλεγεν
ὁ Χριστός· [18] "ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ
ἔστι μου ἄξιος;" Εἰ γὰρ αὕτη τὸν νόμον τοῦτον ἐτήρησεν,
οὐκ ἂν τοσούτους παρέβη νόμους, οὐκ ἂν τὴν μιαιφονίαν
ταύτην εἰργάσατο. Τί γὰρ τῆς θηριωδίας ταύτης χεῖρον
γένοιτ' ἄν; φόνον ἐν χάριτος αἰτεῖν μέρει, φόνον παράνο-
μον, φόνον μεταξὺ δείπνου, φόνον δημοσίᾳ καὶ ἀναισχύντως;
498 Οὐ γὰρ ἰδίᾳ προσελθοῦσα διελέχθη περὶ τούτων, ἀλλὰ δη-
μοσίᾳ, καὶ τὸ προσωπεῖον ῥίψασα, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, καὶ
τὸν διάβολον λαβοῦσα συνήγορον, οὕτω φησὶν ὃ φησι. Καὶ
γὰρ ἐκεῖνος αὐτὴν καὶ εὐδοκιμῆσαι ἐποίησεν ὀρχουμένην, καὶ
τὸν Ἡρώδην τότε ἑλεῖν. Ἔνθα γὰρ ὄρχησις, ἐκεῖ [r] διάβολος.
Οὐδὲ γὰρ εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἡμῖν πόδας ὁ [s] θεὸς, ἀλλ' ἵνα (309)
εὔτακτα βαδίζωμεν· οὐχ ἵνα ἀσχημονῶμεν, οὐχ ἵνα κατὰ
τὰς καμήλους πηδῶμεν, (καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖναι ἀηδεῖς ὀρχού-
μεναι, μήτιγε δὴ γυναῖκες), ἀλλ' ἵνα σὺν ἀγγέλοις χορεύωμεν.
B Εἰ γὰρ τὸ σῶμα αἰσχρὸν [t] τοιαῦτα ἀσχημονοῦν, πολλῷ μᾶλ-
λον ἡ ψυχή. Τοιαῦτα ὀρχοῦνται οἱ δαίμονες· τοιαῦτα ἐπι-
τωθάζουσιν οἱ τῶν δαιμόνων διάκονοι. Σκόπει δὲ [v] καὶ αὐτὴν
τὴν αἴτησιν. "Δός μοι ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου
τοῦ βαπτιστοῦ." Εἶδες τὴν ἀπηρυθριασμένην, τὴν ὅλην τοῦ
διαβόλου γεγενημένην; Καὶ τοῦ ἀξιώματος μέμνηται, καὶ
οὐδὲ οὕτως ἐγκαλύπτεται, ἀλλ' ὡς περί τινος ἐδέσματος
διαλεγομένη, οὕτω τὴν ἱερὰν ἐκείνην καὶ μακαρίαν αἰτεῖ κε-

[18] Matth. x. 37.

[p] αἴσχιστα Edd. p. p. τῷ τε bis M. [q] ὑπὸ ταύτης L. ὑπ' αὐτοῦ G. [r] ὁ διάβολος G. H. [s] θεὸς] + ἵνα ἀσχημονῶμεν Edd. Paulo post vv. οὐχ ἵνα ἀσχημονῶμεν desunt in Edd. In codd. nulla est varietas, nisi quod post θεὸς, ἵνα ὀρχώμεθα in margine habet G. [t] τὸ τοιαῦτα H. τὸ τὰ τοιαῦτα G. [v] καὶ deest in Edd.

Digitized by Google

φαλὴν ἐπὶ πίνακος εἰσενεχθῆναι. Καὶ οὐδὲ αἰτίαν τίθησιν· οὐδὲ γὰρ εἶχεν εἰπεῖν· ἀλλ' ἁπλῶς τιμηθῆναι ταῖς ἑτέρων ἀξιοῖ συμφοραῖς. Καὶ οὐκ εἶπεν, εἰσάγαγε αὐτὸν ἐνταῦθα, καὶ κατάσφαξον· οὐδὲ γὰρ μέλλοντος τελευτᾷν τὴν παῤῥη- C
σίαν ἤνεγκεν ἄν. Καὶ γὰρ ἐδεδοίκει καὶ κατασφαττομένου τῆς φρικτῆς ἀκοῦσαι φωνῆς· οὐδὲ γὰρ ἀποτέμνεσθαι μέλλων ἐσίγησεν ἄν. Διὰ τοῦτό φησι· δός μοι ὧδε ἐπὶ πίνακι· ἰδεῖν γὰρ [w] ἐπιθυμῶ τὴν γλῶτταν ἐκείνην σιγῶσαν. Οὐδὲ γὰρ ἀπαλλαγῆναι τῶν ἐλέγχων ἔσπευδε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιβῆναι καὶ ἐπιτωθάσαι κειμένῳ. Ὁ δὲ θεὸς ἠνέσχετο, καὶ οὔτε κεραυνὸν ἀφῆκεν ἄνωθεν, καὶ τὴν ἀναίσχυντον κατέφλεξεν ὄψιν· οὔτε τῇ γῇ διαστῆναι ἐκέλευσε, καὶ τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο συμπόσιον δέξασθαι· ὁμοῦ καὶ τὸν δίκαιον μειζόνως στεφανῶν, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἀδίκως τι πάσχουσι πολλὴν καταλιμ- D
πάνων παραμυθίαν.

[x] Ἀκούσωμεν τοίνυν ὅσοι δεινὰ πάσχομεν ἐν ἀρετῇ ζῶντες παρὰ πονηρῶν ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ καὶ τότε ὁ θεὸς ἠνείχετο τὸν ἐν ἐρήμῳ, τὸν ἐν τῇ ζώνῃ τῇ δερματίνῃ, τὸν ἐν τριχίνῳ ἱματίῳ, τὸν προφήτην, τὸν [y] τῶν προφητῶν μείζονα, τὸν μηδένα μείζονα ἔχοντα ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, [z] καὶ κατασφαγῆναι, [z] καὶ ὑπὸ κόρης ἀκολάστου καὶ διεφθαρμένης πόρνης, [a] καὶ ταῦτα νόμοις ἀμύνοντα θείοις. Ταῦτα τοίνυν λογιζόμενοι, φέρωμεν πάντα γενναίως ὅσα ἂν πάσχωμεν. Καὶ γὰρ καὶ τότε ἡ μιαιφόνος καὶ παράνομος αὕτη, ὅσον ἀμύνασθαι ἐπεθύμησε τὸν λελυπηκότα, τοσοῦτον ἴσχυσε, καὶ τὸν θυμὸν E
ἅπαντα ἐνέπλησε, καὶ ὁ θεὸς συνεχώρει. Καίτοιγε πρὸς αὐτὴν οὐδὲν εἶπεν, οὐδὲ κατηγόρησεν, ἀλλὰ τῷ ἀνδρὶ μόνῳ ἐνεκάλει. Ἀλλὰ τὸ συνειδὸς πικρὸς κατήγορος ἦν. Διὸ καὶ εἰς μείζονα ἐξεβακχεύετο κακὰ, ἀλγοῦσα καὶ δακνομένη, καὶ κατῄσχυνεν ὁμοῦ πάντας, ἑαυτὴν, τὴν θυγατέρα, τὸν ἀπελθόντα ἄνδρα, τὸν ζῶντα μοιχὸν, καὶ τοῖς προτέροις ἐπηγωνίζετο. Εἰ γὰρ ἀλγεῖς, φησὶν, ὅτι μοιχεύει, ἐγὼ αὐτὸν 499
ἐργάζομαι καὶ ἀνδροφόνον, καὶ ποιῶ σφαγέα τοῦ ἐγκαλοῦντος. Ἀκούσατε ὅσοι πρὸς γυναῖκάς ἐστε ἐπτοημένοι παρὰ τὸ δέον.

[w] ἐπεθύμει K. [x] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καὶ τῆς ἰταμότητος τοῦ γυναίου· καὶ κατὰ μοιχευομένων γυναικῶν· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς διαβολικῆς ὀρχήστρας. G. [y] τῶν om. L. [z] καὶ om. bis K. [a] καὶ ταῦτα] καταπαιχθῆναι H.

Digitized by Google

Ἀκούσατε ὅσοι ἐπ᾽ ἀδήλοις ὅρκους προτείνετε, καὶ ἑτέρους
κυρίους ποιεῖτε τῆς ὑμετέρας ἀπωλείας, καὶ βάραθρον ἑαυτοῖς
κατορύττετε. Καὶ γὰρ καὶ οὗτος οὕτως ἀπώλετο. Καὶ γὰρ
προσεδόκησεν [b] ἀξίαν τινὰ τῶν δείπνων αὐτὴν αἰτεῖν αἴτησιν,
καὶ κόρην οὖσαν, καὶ ἐν ἑορτῇ καὶ συμποσίῳ καὶ πανηγύρει
χάριν αἰτοῦσαν φαιδράν τινα καὶ ἐπίχαριν, [c] οὐ μὴν κεφα-
λὴν αἰτεῖν· καὶ ἠπατήθη. Ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲν τούτων αὐτοῦ
προστήσεται. Εἰ γὰρ καὶ ἐκείνη θηριομάχων ἀνδρῶν ψυχὴν
B ἐκτήσατο, ἀλλ᾽ αὐτὸν [d] παραλογισθῆναι οὐκ ἔδει, οὐδὲ τυραν-
νικοῖς οὕτω διακονήσασθαι ἐπιτάγμασι. [e] Πρῶτον μὲν γὰρ
τίς οὐκ ἂν ἔφριξε τὴν ἱερὰν ἐκείνην κεφαλὴν αἷμα στάζουσαν
ὁρῶν ἐπὶ τοῦ δείπνου προκειμένην; Ἀλλ᾽ οὐχ ὁ παράνομος
Ἡρώδης, οὐδὲ ἡ ἐναγεστέρα τούτου γυνή. Τοιαῦται γὰρ
αἱ πορνευόμεναι γυναῖκες· ἁπάντων εἰσὶν ἰταμώτεραι καὶ ὠμό-
τεραι. Εἰ γὰρ ἡμεῖς ἀκούοντες ταῦτα φρίττομεν, τί εἰκὸς
ἦν [f] ἐκείνην τὴν ὄψιν τότε ἐργάσασθαι; τί παθεῖν τοὺς
συνανακειμένους νεοσφαγοῦς κεφαλῆς αἷμα στάζον ὁρῶντας ἐν
μέσῳ [g] τῷ συμποσίῳ; Ἀλλ᾽ οὐχ ἡ αἱμοβόρος ἐκείνη καὶ
C ἐρινύων ἀγριωτέρα ἔπαθέ τι πρὸς τὴν θεωρίαν [h] ταύτην,
ἀλλὰ καὶ ἐνηβρύνετο· καίτοιγε εἰ καὶ μηδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀπὸ
τῆς ὄψεως μόνης εἰκὸς ἦν ναρκῆσαι λοιπόν. Ἀλλ᾽ οὐδὲν
τοιοῦτον ἔπαθεν ἡ μιαιφόνος καὶ αἱμάτων διψῶσα προφητι-
κῶν. Τοιοῦτον γὰρ ἡ πορνεία· οὐκ ἀσελγεῖς μόνον, ἀλλὰ
καὶ μιαιφόνους ποιεῖ. Αἱ γοῦν μοιχευθῆναι ἐπιθυμοῦσαι, καὶ (310)
πρὸς σφαγήν εἰσι παρεσκευασμέναι τῶν ἀδικουμένων ἀνδρῶν·
καὶ οὐχ ἕνα μόνον, οὐδὲ δύο, ἀλλὰ καὶ μυρίους ἕτοιμαι τολ-
μῆσαι φόνους. Καὶ τούτων πολλοὶ μάρτυρές εἰσι τῶν δρα-
D μάτων. Ὃ δὴ καὶ ἐκείνη τότε ἐποίησε, προσδοκῶσα λήσεσθαι
λοιπὸν καὶ ἀποκρύψειν τὸ τόλμημα. [i] Οὗ τοὐναντίον ἅπαν
ἐξέβαινε· καὶ γὰρ μειζόνως μετὰ ταῦτα ἐβόησεν ὁ Ἰωάννης.

[b] ἀξίαν . . . αἴτησιν] Sic L. et sine τινὰ M. Ceteri, ut vulgo, ἄξιόν τι αὐτῇ τῶν δ. αἰτήσειν, nisi quod αὐτὴν pro αὐτῇ habet K. Idem mox pro αἰτοῦσαν, αἰτῆσαι dat. [c] Verba οὐ μὴν κεφαλὴν desunt in L. et vertendo praetermisit Arm. Deinde verba καὶ ἠπατήθη, quae per Interpretes firmo pede stant, in tribus codd. G. H. M. omnino desunt, in alio K. non hic leguntur, sed supra post v. ἀπώλετο. [d] Sic K. L. *decipi* Ge. Arm. ceteri παραλογίσασθαι. [e] Πρῶτον μὲν γὰρ τίς] Τίς γὰρ H. L. Arm. Mox αἵματος K. L. et p. p. ἐπὶ δείπνου G. H. [f] ἐκείνην] ἐκεῖ Edd. Neutrum habet L. [g] τοῦ συμποσίου L. M. [h] ταύτην] ἐκείνην G. H. [i] Οὗ] Ὃ L. M. οὗ om. K.

Ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν ἡ κακία μόνον ὁρᾷ, καθάπερ οἱ πυρέτ-
τοντες, ὅταν [k] ψυχρὸν ἀκαίρως αἰτῶσι. Καὶ γὰρ εἰ μὴ
ἔσφαξε τὸν κατήγορον, οὐκ ἂν οὕτως ἐξεκαλύφθη τὸ τόλ-
μημα. Οἱ γοῦν μαθηταὶ, ὅτε αὐτὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐνέ-
βαλεν, οὐδὲν τοιοῦτον εἶπον· ὅτε δὲ ἀπέκτεινε, τότε ἠναγκάσ-
θησαν καὶ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν. Τὴν γὰρ μοιχαλίδα κρύπτειν
ἐβούλοντο, καὶ οὐκ ἤθελον ἐκπομπεύειν τὰς τῶν πλησίον E
συμφοράς· ἐπειδὴ δὲ εἰς ἀνάγκην ἐνέπεσον τῆς ἱστορίας,
τότε λέγουσι τὸ τόλμημα ἅπαν. Ἵνα γὰρ μὴ πονηράν τις
ὑποπτεύσῃ τῆς σφαγῆς τὴν αἰτίαν, καθάπερ ἐπὶ Θευδᾶ καὶ
Ἰούδα, ἀναγκάζονται καὶ τὴν πρόφασιν εἰπεῖν τοῦ φόνου.
Ὥστε ὅσῳ ἂν βουληθῇς ἁμαρτίαν συσκιάσαι τῷ τρόπῳ τούτῳ,
τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὴν ἐκπομπεύεις. Ἁμαρτία γὰρ οὐχ ἁμαρ- 500
τίας προσθήκῃ κρύπτεται, ἀλλὰ μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει.
Θέα δὲ τὸν εὐαγγελιστὴν, πῶς ἀνεπαχθῶς πάντα διηγεῖται,
καὶ ὡς οἷόν τέ ἐστιν αὐτῷ καὶ ἀπολογίαν συντίθησιν. Ὑπὲρ
μὲν γὰρ τοῦ Ἡρώδου φησί· "διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς
συνανακειμένους," καὶ ὅτι ἐλυπήθη· περὶ δὲ τῆς κόρης, ὅτι
"προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς," καὶ ὅτι "ἤνεγκε τῇ
μητρὶ [l] τὴν κεφαλήν·" ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἐκείνης τὸ πρόσταγμα
ἐπλήρου. Οὐ γὰρ ὑπὲρ τῶν κακῶς πασχόντων, ἀλλ' ὑπὲρ
τῶν [m] ποιούντων ἀλγοῦσιν οἱ δίκαιοι πάντες, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι
μάλιστα οἱ πάσχοντές εἰσι κακῶς. Οὐδὲ γὰρ Ἰωάννης ἠδί-
κητο, ἀλλ' οὗτοι οἱ [n] ταῦτα κατασκευάσαντες οὕτω. B

[o] Τούτους καὶ ἡμεῖς μιμώμεθα, καὶ μὴ ἐπεμβαίνωμεν ταῖς
τῶν πλησίον ἁμαρτίαις, ἀλλ' ὅσον ἂν δέῃ, συσκιάζωμεν.
Ἀναλάβωμεν φιλόσοφον ψυχήν. Καὶ γὰρ καὶ ὁ εὐαγγελισ-
τὴς ὑπὲρ πόρνης καὶ μιαιφόνου γυναικὸς διαλεγόμενος ἀνε-
παχθὴς ἐγένετο, ὡς οἷόν τε ἦν. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὑπὸ τῆς
μιαιφόνου καὶ ἐναγοῦς, ἀλλὰ, "προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μη-
τρὸς," ἀπὸ τῶν εὐφημοτέρων καλῶν ὀνομάτων. Σὺ δὲ καὶ
ὑβρίζεις καὶ [p] κακηγορεῖς τὸν πλησίον, καὶ οὐκ ἂν [q] ἀνάσχοιό
ποτε λελυπηκότος οὕτως ἀδελφοῦ μνησθῆναι, ὡς ἐκεῖνος τῆς
πόρνης, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς θηριωδίας καὶ τῶν ὀνειδῶν,

[k] ψυχρῶν G. H. M. αἰτῶσι] ἐπιθυμῶσι H. [l] τὴν κεφαλὴν om. Mor. Ben. [m] ποιουντων] ἀδικούντων G. H. K. M. [n] ταῦτα] τὰ τοιαῦτα G. H. [o] Incipit τὸ ἠθικόν. Sav. Arm. μιμησώμεθα Edd. [p] κατηγορεῖς G. M. τὸν πλ.] τῶν πλ. corr. G. τοὺς πλ. Edd. [q] ἀνάσχοις Edd. ἂν om. L. M.

Digitized by Google

[r] τὸν πονηρὸν, τὸν κακοῦργον, τὸν ὕπουλον, τὸν ἀνόητον,
C καὶ πολλὰ ἕτερα χαλεπώτερα τούτων καλῶν. Καὶ γὰρ ἐκ-
θηριούμεθα μᾶλλον, καὶ ὡς περὶ ἀλλογενοῦς ἀνθρώπου διαλε-
γόμεθα, κακίζοντες, [s] λοιδορούμενοι, ὑβρίζοντες. Ἀλλ' οὐχ
οἱ ἅγιοι οὕτως· ἀλλὰ θρηνοῦσι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας,
ἢ καταρῶνται. Τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, καὶ δακρύω-
μεν τὴν Ἡρωδιάδα, καὶ τοὺς ἐκείνην ζηλοῦντας. Πολλὰ γὰρ
καὶ νῦν τοιαῦτα συμπόσια γίνεται· [t] κἂν μὴ Ἰωάννης ἀναι-
ρῆται, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ μέλη, καὶ πολλῷ χαλεπώτε-
ρον. Οὐ γὰρ κεφαλὴν αἰτοῦσιν ἐπὶ πίνακι οἱ νῦν ὀρχούμενοι,
D ἀλλὰ τὰς ψυχὰς τῶν [v] ἀνακειμένων. Ὅταν γὰρ δούλους
[w] αὐτοὺς ποιῶσι, καὶ εἰς παρανόμους ἔρωτας ἄγωσι, καὶ πόρ-
νας ἐπιτειχίζωσιν, οὐχὶ τὴν κεφαλὴν ἀναιροῦσιν, ἀλλὰ τὴν
ψυχὴν σφάττουσι, μοιχοὺς ἐργαζόμενοι καὶ θηλυδρίας καὶ
πόρνους. Οὐ γὰρ δή μοι ἐρεῖς, ὡς οἰνωμένος καὶ μεθύων,
καὶ γυναῖκα ὀρχουμένην καὶ αἰσχρολογοῦσαν ὁρῶν, οὐ πά-
σχεις τι πρὸς αὐτὴν, οὐδὲ ἐκφέρῃ πρὸς ἀσωτίαν ὑπὸ τῆς
ἡδονῆς ἡττώμενος. Καὶ πάσχεις ἐκεῖνο τὸ φρικτὸν, [19] τὰ
μέλη τοῦ Χριστοῦ [x] μέλη πόρνης ποιῶν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ
ἡ θυγάτηρ Ἡρωδιάδος πάρεστιν, ἀλλ' ὁ δι' ἐκείνης ὀρχησά-
E μενος τότε διάβολος καὶ διὰ τούτων χορεύει νῦν, καὶ τὰς
ψυχὰς τῶν ἀνακειμένων αἰχμαλώτους λαβὼν ἄπεισιν. Εἰ δὲ
ὑμεῖς δύνασθε μέθης μένειν ἐκτὸς, ἀλλ' [y] ἑτέρας κοινωνεῖτε
ἁμαρτίας χαλεπωτάτης· καὶ γὰρ πολλῶν ἁρπαγῶν τὰ τοιαῦ-
τα γέμει συμπόσια. Μὴ γάρ μοι τὰ [z] παρακείμενα κρέα
ἴδῃς, μηδὲ τοὺς πλακοῦντας· ἀλλὰ πόθεν συνείλεκται ἐννόει, (311)
501 καὶ ὄψει ὅτι ἐξ ἐπηρείας καὶ πλεονεξίας καὶ βίας καὶ ἁρπα-
γῆς. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐκ τούτων ταῦτα, φησί. Μὴ γένοιτο·
οὐδὲ γὰρ ἐγὼ βούλομαι. Πλὴν εἰ καὶ τούτων καθαρεύοι,
οὐδὲ οὕτως ἐγκλημάτων τὰ πολυτελῆ δεῖπνα ἀπήλλακται.
Ἄκουσον γοῦν καὶ χωρὶς τούτων πῶς ἐγκαλεῖ ὁ προφήτης,
οὕτω λέγων· [20] "οὐαὶ οἱ πίνοντες τὸν διϋλισμένον οἶνον, καὶ

[19] 1 Cor. vi. 15. [20] Amos. vi. 6.

[r] τῶν πονηρῶν G. H. M. Deinde post κακοῦργον, vulgo τὸν πονηρὸν inculcant, refragantibus codd. [s] λοιδοροῦντες L. [t] κἂν γὰρ μὴ Sav. καὶ γὰρ μὴ G. [v] συνανακειμένων H. K. [w] ἑαυτοὺς G. H. M. invitis Interpp. ποιήσωσι G. M. [x] πόρνης μέλη ποιῶν G. H. K. μέλη ἀπεργαζόμενος πόρνης Edd. [y] ἑτέραις κ. ἁμαρτίαις χαλεπωτάταις G. H. M. [z] ἐπικείμενα L. p. p. ἀλλὰ καὶ πόθεν Edd.

τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι." Ὁρᾷς πῶς καὶ τρυφῆς κατηγο-
ρεῖ; Οὐδὲ γὰρ πλεονεξίαν ἐνταῦθα αἰτιᾶται, ἀλλ' ἀσωτίαν
μόνον. Καὶ σὺ μὲν εἰς ἀμετρίαν ἐσθίεις, ὁ δὲ Χριστὸς οὐδὲ
εἰς χρείαν· [a] σὺ μὲν πλακοῦντας διαφόρους, ἐκεῖνος δὲ οὐδὲ
ἄρτον ξηρόν· σὺ Θάσιον οἶνον, ἐκείνῳ δὲ οὐδὲ ψυχρὸν ἐπέ- B
δωκας ποτήριον διψῶντι· σὺ μὲν ἐπὶ στρωμνῆς ἁπαλῆς καὶ
πεποικιλμένης, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ [b] κρυμοῦ διαφθείρεται. Διὸ
κἂν πλεονεξίας καθαρὰ ᾖ τὰ δεῖπνα, καὶ οὕτως [c] ἐστὶν ἐναγῆ,
ὅτι σὺ μὲν ὑπὲρ τὴν χρείαν πάντα ποιεῖς, ἐκείνῳ δὲ οὐδὲ
τὴν χρείαν δίδως, καὶ ταῦτα ἐντρυφῶν τοῖς αὐτοῦ. Ἀλλ'
εἰ παιδὸς μὲν ἐπετρόπευες, καὶ λαβὼν τὰ αὐτοῦ, περιεώρας
αὐτὸν ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὄντα, μυρίους ἂν ἔσχες κατηγόρους,
καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ἔδωκας ἂν δίκην· τὰ δὲ τοῦ Χρι-
στοῦ λαβὼν, καὶ οὕτω μάτην ἀναλίσκων, οὐχ ἡγῇ δώσειν εὐ-
θύνας; Καὶ ταῦτα οὐ περὶ τῶν τὰς πόρνας ταῖς τραπέζαις
αὐτῶν ἐπεισαγόντων λέγω· (πρὸς γὰρ ἐκείνους οὐδείς μοι C
λόγος, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τοὺς κύνας·) οὐδὲ περὶ τῶν πλεο-
νεκτούντων καὶ ἑτέρους γαστριζόντων· (οὐδὲ γὰρ πρὸς αὐ-
τούς ἐστί τί μοι κοινὸν, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τοὺς χοίρους [d] καὶ
τοὺς λύκους·) ἀλλὰ περὶ τῶν ἀπολαυόντων μὲν τῆς ἰδίας
οὐσίας, οὐ μεταδιδόντων δὲ ἑτέροις, περὶ τῶν τὰ πατρῷα
καταναλισκόντων ἁπλῶς. Οὐδὲ γὰρ οὗτοι κατηγορίας ἐκτός.
Πῶς γὰρ, εἰπέ μοι, διαφεύξῃ κατηγορίαν [e] καὶ ἐγκλήματα,
ὅταν ὁ μὲν παράσιτός σου γαστρίζηται καὶ ὁ κύων [f] παρε-
στὼς, ὁ δὲ Χριστὸς μηδὲ τούτων ἄξιός σοι φαίνηται; ὅταν D
ὁ μὲν ὑπὲρ γέλωτος τοσαῦτα λαμβάνῃ, ὁ δὲ ὑπὲρ βασιλείας
οὐρανῶν οὐδὲ τὸ πολλοστὸν τούτων; καὶ ὁ μὲν ἵνα τι εἴπῃ
ἀστεῖον ἐμπλησθεὶς ἀπῆλθεν, οὗτος δὲ διδάξας ἡμᾶς, ἃ μὴ
μαθόντες οὐδὲν ἂν τῶν κυνῶν διεφέρομεν, οὐδὲ τῶν αὐτῶν
ἀξιοῦται ἐκείνῳ; Φρίττεις [g] ἀκούων; Οὐκοῦν φρῖξον ἐπὶ τῶν
ἔργων. Ἔκβαλε τοὺς παρασίτους, καὶ ποίησον συγκατακλί-
νεσθαί σοι τὸν Χριστόν. Ἂν [h] ἁλῶν κοινωνήσῃ καὶ τραπέζης,

[a] Sic codices praeter K. in quo interciderunt omnia ab h. l. usque ad v. ἡδονῆς p. 502 B. *tu preciosissimas placentas ac liba* Ge. *tu multiplices placentas* Arm. Edebatur σὺ μὲν [τοὺς] πλακοῦντας ἀδιαφόρως, nulla memorata varietate. [b] κρυμνοῦ Edd. Articulum om. H. [c] εἰσὶν G. H. [d] καὶ] + πρὸς M. τοὺς om. bis G. H. [e] καὶ ἐγκλήματα om. G. H. [f] παρεστηκὼς H. et pr. G. ὁ παρεστηκὼς M. et corr. G. [g] ἀκούων] + ταῦτα L. [h] ἁλῶν] ἄλλων Arm.

E ἥμερος ἔσται σοι δικάζων· οἶδεν αἰδεῖσθαι τράπεζαν. Εἰ γὰρ λῃσταὶ ἴσασι, πολλῷ μᾶλλον ὁ δεσπότης. Ἐννόησον γοῦν τὴν πόρνην ἐκείνην πῶς ἀπὸ τραπέζης [i] ἐδικαίωσε, καὶ Σίμωνι ὀνειδίζει λέγων· [21] "φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας." Εἰ γὰρ μὴ ποιοῦντά σε ταῦτα τρέφει, πολλῷ μᾶλλον ποιοῦντα ἀμείψεται.
502 Μὴ πρὸς τὸν πένητα ἴδῃς, ὅτι ῥυπῶν προσέρχεται καὶ αὐχμῶν· ἀλλ' ἐννόησον, ὅτι ὁ Χριστὸς δι' ἐκείνου ἐπιβαίνει τῆς σῆς οἰκίας, καὶ παῦσαι τῆς ὠμότητος καὶ τῶν ἀπηνῶν ῥημάτων, οἷς ἀεὶ πλύνεις [k] τοὺς προσιόντας, ἐπιθέτας, ἀργούς, καὶ ἕτερα χαλεπώτερα τούτων καλῶν. Καὶ λογίζου, ὅταν ταῦτα λέγῃς, οἱ παράσιτοι ποῖα ἔργα κατασκευάζουσι; τί τὴν οἰκίαν ὠφελοῦσι τὴν σήν; Ἡδὺ πάντως σοι ποιοῦσι [l] τὸ ἄριστον; Καὶ πῶς ἡδύ, ῥαπιζόμενοι καὶ αἰσχρὰ λέγοντες; Καὶ τί τούτου ἀηδέστερον, ὅταν τὸν κατ' εἰκόνα θεοῦ γενόμενον τύπτῃς, καὶ ἐκ τῆς εἰς ἐκεῖνον ὕβρεως τέρψιν
B ἑαυτῷ συνάγῃς, θέατρον ποιῶν τὴν οἰκίαν, καὶ μίμων πληρῶν τὸ συμπόσιον, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς [m] ἐξυρημένους μιμούμενος ὁ εὐγενὴς καὶ ἐλεύθερος; Καὶ γὰρ [n] καὶ ἐκεῖ γέλως καὶ ῥαπίσματα. Ταῦτα οὖν ἡδονὴν καλεῖς, εἰπέ μοι, ἃ πολλῶν ἄξια δακρύων ἐστίν, ἃ πολλῶν θρήνων καὶ οἰμωγῶν; καὶ δέον εἰς βίον αὐτοὺς ἐμβαλεῖν σπουδαῖον, δέον παραινέσαι τὰ δέοντα, σὺ δὲ εἰς ἐπιορκίας καὶ ῥήματα ἄτακτα ἐνάγεις, καὶ τέρψιν τὸ πρᾶγμα καλεῖς, καὶ τὸ γεέννης πρόξενον, ἡδονῆς εἶναι ὑπόθεσιν νομίζεις; Καὶ γὰρ ὅταν ἀπορήσωσιν ἀστεί-
C ων ῥημάτων, ὅρκοις καὶ ἐπιορκίαις τὸ πᾶν διαλύονται. Ταῦτα οὖν γέλωτος ἄξια, ἀλλ' οὐκ ὀδυρμῶν καὶ δακρύων; Καὶ τίς ἂν ταῦτα εἴποι νοῦν ἔχων;

Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ κωλύων τρέφεσθαι αὐτούς, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ τοιαύτῃ αἰτίᾳ. [o] Φιλανθρωπίας γὰρ ἡ τροφὴ τὴν ὑπόθεσιν ἐχέτω, μὴ ὠμότητος· ἔλεον, μὴ ὕβριν. Ὅτι πένης ἐστί, θρέψον, ὅτι Χριστὸς τρέφεται, θρέψον· μὴ ἐπειδὴ σατανικὰ εἰσάγει ῥήματα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ καταισχύνει ζωήν. Μὴ ἴδῃς αὐτὸν ἔξωθεν γελῶντα, ἀλλὰ τὸ συνειδὸς [p] ἐξέτασον, (312)

[21] Luc. vii. 45.

[i] ἐδίκαιωσε] Sic L. Arm. Ceteri cum Ge. ἐποίησεν ἥμερον, idque recepit Sav. [k] τοὺς om. G. H. [l] τὸ] τὸν M. Mox post τύπτῃς hiat hic codex usque ad τὸ δρᾶμα p. 504 C. [m] Vid. adnot. [n] καὶ om. G. [o] Φιλανθρωπίαν K. p. p. ὠμότητα G. K. [p] ἐξέταζε Edd.

Digitized by Google

καὶ τότε ὄψει μυριάκις αὐτὸν ἑαυτῷ καταρώμενον, καὶ στέ-
νοντα, καὶ ὀδυρόμενον. Εἰ δὲ οὐκ ἐπιδείκνυται, καὶ τοῦτο D
διὰ σέ. Ἔστωσαν τοίνυν ἄνθρωποι πένητες καὶ ἐλεύθεροι
[q] οἱ σύσσιτοί σου, μὴ ἐπίορκοι, μηδὲ μῖμοι. Εἰ δὲ βούλει
καὶ τῆς τροφῆς αὐτοὺς ἀμοιβὴν ἀπαιτῆσαι, κέλευσον, ἂν
ἴδωσί τι τῶν ἀτόπων γινόμενον, ἐπιπλῆξαι, παραινέσαι, [r] συν-
αντιλαβέσθαι τῆς κατὰ τὴν οἰκίαν ἐπιμελείας, τῆς τῶν
οἰκετῶν προστασίας. [s] Παῖδας ἔχεις; Κοινοὶ πατέρες ἔστω-
σαν ἐκείνων, μετὰ σοῦ τὴν προστασίαν διανεμέσθωσαν, κέρδη
σοι φερέτωσαν τὰ τῷ θεῷ φίλα. Εἰς ἐμπορίαν αὐτοὺς
ἔμβαλε πνευματικήν. Κἂν [t] ἴδῃς δεόμενον προστασίας, ἐπί-
ταξον βοηθῆσαι, κέλευσον διακονήσασθαι. Διὰ τούτων θή-
ρευε τοὺς ξένους, διὰ τούτων ἔνδυε τοὺς γυμνοὺς, διὰ τούτων
εἰς δεσμωτήριον πέμπε, τὰς ἀνάγκας λύε τὰς ἀλλοτρίας. E
Ταύτην σοι διδότωσαν τῆς τροφῆς τὴν ἀμοιβὴν, τὴν καὶ σὲ
καὶ ἐκείνους [v] ὠφελοῦσαν, καὶ οὐδεμίαν κατάγνωσιν ἔχουσαν.
Διὰ τούτων καὶ ἡ φιλία σφίγγεται μᾶλλον. Νῦν μὲν γὰρ
κἂν δοκῶσι φιλεῖσθαι, ἀλλ' ὅμως αἰσχύνονται, ὡς εἰκῇ ζῶντες 503
παρὰ σοί· ἂν δὲ ταῦτα ἀνύωσι, καὶ αὐτοὶ ῥᾷδιον διακείσονται,
καὶ σὺ ἥδιον θρέψεις, ἅτε οὐ μάτην δαπανῶν, κἀκεῖνοι μετὰ
παῤῥησίας σοι συνέσονται καὶ τῆς προσηκούσης ἐλευθερίας,
καὶ ἡ οἰκία σου ἀντὶ θεάτρου ἐκκλησία σοι γενήσεται, καὶ
ὁ διάβολος δραπετεύσει, καὶ ὁ Χριστὸς εἰσελεύσεται καὶ ὁ
τῶν ἀγγέλων χορός. Ὅπου γὰρ ὁ Χριστὸς, ἐκεῖ [w] καὶ οἱ
ἄγγελοι· ὅπου δὲ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι, [x] ἐκεῖ ὁ οὐρανὸς,
ἐκεῖ φῶς τοῦ ἡλιακοῦ τούτου φαιδρότερον. Εἰ δὲ καὶ ἑτέραν
βούλει δι' αὐτῶν καρποῦσθαι παράκλησιν, [y] κέλευσον, σχολὴν
ἄγων, βιβλία λαβόντας τὸν θεῖον νόμον ἀναγινώσκειν. Ἥδιόν
σοι ταῦτα ὑπηρετήσονται, ἢ ἐκεῖνα. Ταῦτα μὲν γὰρ καὶ
σὲ κἀκείνους ποιεῖ σεμνοτέρους· ἐκεῖνα δὲ ἅπαντας ὁμοῦ B
καταισχύνει· σὲ μὲν ὡς ὑβριστὴν καὶ πάροινον, ἐκείνους δὲ
ὡς ἀθλίους καὶ γαστριμάργους. Ἂν μὲν γὰρ ἐφ' ὕβρει τρέ-

[q] οἱ om. G. H. [r] συναντιλαμβάνεσθαι G. K. sed hic in mar. alterum habet. [s] Παιδία Edd. Παιδίον L. [t] ἴδῃς] + τινὰ G. H. K. et sic edidit Sav. Cf. var. lect. ad p. 240 B. βοηθῆσαι] + θεραπεῦσαι G. H. K. invitis Interpp. [v] ὠφελοῦσαν] ὠφελῆσαι δυναμένην G. H. [w] καὶ om. G. H. Deinde haec ὅπου δὲ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι non habent G. L. Ge. Sav. sed retineri jubet Arm. [x] ἐκεῖ] + καὶ Edd. [y] κέλευε K. L. p. p. λαμβάνοντας G. H. K.

Digitized by Google

φῇς, χαλεπώτερον, ἢ εἰ ἀνεῖλες· ἂν δὲ ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ κέρδει, χρησιμώτερον πάλιν, ἢ εἰ ἀπαγομένους τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἐπανήγαγες. Καὶ νῦν μὲν τῶν οἰκετῶν μᾶλλον αὐτοὺς καταισχύνεις, καὶ οἱ οἰκέται πλείονα τούτων ἔχουσι παῤῥησίαν καὶ ἐλεύθερον συνειδός· τότε δὲ τῶν ἀγγέλων ἐργάσῃ ἴσους. Καὶ τούτους τοίνυν καὶ σαυτὸν [a] ἀπάλλαξον, καὶ ἐξελὼν τὸ τῶν παρασίτων ὄνομα, συσσίτους κάλει, καὶ ἐκβαλὼν [a] τὴν τῶν κολάκων, τὴν τῶν φίλων ἐπιτίθει προση-
C γορίαν. Διὰ τοῦτο καὶ τὰς φιλίας ἐποίησεν ὁ Θεὸς, οὐκ ἐπὶ κακῷ τῶν φιλουμένων καὶ τῶν φιλούντων, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ καὶ χρησίμῳ. Αὗται δὲ αἱ φιλίαι πάσης ἔχθρας εἰσὶ χαλεπώτεραι. Παρὰ μὲν γὰρ τῶν ἐχθρῶν, ἂν ἐθέλωμεν, καὶ κερδαίνομεν· παρὰ δὲ τούτων [b] ἀνάγκη καὶ βλάπτεσθαι πάντως. Μὴ δὴ κάτεχε φίλους, βλάβης διδασκάλους· μὴ κάτεχε φίλους τραπέζης μᾶλλον ἢ φιλίας ἐραστὰς ὄντας. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι πάντες, ἂν τὴν τρυφὴν καταλύσῃς, καταλύουσι καὶ τὴν φιλίαν· οἱ δὲ δι' ἀρετήν σοι συνόντες, μένουσι διηνεκῶς,
D πᾶσαν φέροντες ἀνωμαλίαν. Τὸ δὲ τῶν παρασίτων γένος, καὶ [c] ἀμύνονταί σε πολλάκις, καὶ πονηρὰν περιτιθέασι δόξαν. Ἐντεῦθεν γοῦν πολλοὺς τῶν ἐλευθέρων οἶδα πονηρὰς ὑπολήψεις λαβόντας· καὶ οἱ μὲν ἐπὶ [d] γοητείαις, οἱ δὲ ἐπὶ μοιχείαις καὶ παίδων διαφθοραῖς διεβλήθησαν. Ὅταν γὰρ μηδὲν ἔργον ἔχωσιν, ἀλλ' εἰκῇ τὸν ἑαυτῶν ζῶσι βίον, ὡς ταῦτα διακονούμενοι τοῖς [e] παισὶ παρὰ πολλοῖς ὑποπτεύονται. Καὶ δόξης τοίνυν ἑαυτοὺς ἀπαλλάττοντες πονηρᾶς, καὶ πρὸ πάντων τῆς μελλούσης γεέννης, καὶ τὰ τῷ Θεῷ δοκοῦντα ποιοῦν-
E τες, τὴν διαβολικὴν ταύτην καταλύσωμεν συνήθειαν, ἵνα [22] καὶ ἐσθίοντες καὶ πίνοντες πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιῶμεν, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δόξης ἀπολαύσωμεν· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[22] 1 Cor. x. 31.

[a] ἀπάλλαξον] + τῶν τοιούτων G. καὶ ante ἐξελὼν om. L. [a] τὴν] τὸ G. H. K. [b] ἀνάγκη] + πᾶσα Edd. καὶ om. K. L. πάντως] πᾶσα K. Mox δὴ om. G. K. [c] ἀμύνεται et περιτίθησι G. H. K. πονηρὰν] + ὑπὲρ σοῦ G. H. + σοι K. [d] γοητείας G. K. L. μοιχείας et διαφθορὰς G. K. [e] παισὶ] πᾶσι H. K. τοῖς παισὶ om. L. Vid. adnot. πολλοῖς] πολλῶν Edd.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘ.

(313) [1] [a] Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς 504
ἔρημον τόπον κατ᾽ ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων.

Ὅρα πανταχοῦ αὐτὸν ἀναχωροῦντα, καὶ ὅτε παρεδόθη Ἰωάννης, καὶ ὅτε ἀνῃρέθη, καὶ ὅτε ἤκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι πλείους μαθητὰς ποιεῖ. Τὰ γὰρ πλείονα ἀνθρωπινώτερον βούλεται διοικεῖν, οὐδέπω τοῦ καιροῦ καλοῦντος [b] ἀπογυμνῶσαι τὴν θεότητα σαφῶς. Διὸ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε, B
μηδενὶ εἰπεῖν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός· μετὰ γὰρ τὴν [c] ἀνάστασιν ἐβούλετο τοῦτο γενέσθαι γνωριμώτερον. Ὅθεν τοῖς τέως διαπιστήσασι τῶν Ἰουδαίων οὐ σφόδρα ἦν βαρὺς, ἀλλὰ καὶ συγγνωμονικός. Ἀναχωρήσας δὲ οὐκ ἄπεισιν εἰς πόλιν, ἀλλ᾽ εἰς ἔρημον, καὶ ἐν πλοίῳ, ὥστε μηδένα ἀκολουθῆσαι. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου λοιπὸν μᾶλλον ᾠκειώθησαν τῷ Ἰησοῦ. [d] Αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ ἀπηγγελκότες αὐτῷ τὸ γεγενημένον· καὶ γὰρ [e] πάντας ἀφέντες, ἐπ᾽ αὐτὸν καταφεύγουσι λοιπόν. Οὕτως οὐ μικρὸν μετὰ τῆς συμφορᾶς καὶ τὰ ἤδη παρ᾽ αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποκρίσεως C
[f] ἐκείνης οἰκονομηθέντα κατώρθωσεν. Ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν πρὶν ἢ ἀπαγγεῖλαι αὐτοὺς οὐκ ἀνεχώρησε, καίτοιγε ᾔδει καὶ πρὶν ἢ ἀπαγγεῖλαι τὸ γεγενημένον; Δεικνὺς διὰ πάντων τῆς οἰκονομίας τὴν ἀλήθειαν. Οὐ γὰρ δὴ μόνον τῇ ὄψει, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις τοῦτο πιστοῦσθαι ἐβούλετο, διὰ τὸ εἰδέναι τοῦ διαβόλου τὴν κακουργίαν, καὶ ὅτι πάντα ἐργάσεται, ὥστε ταύτην ἀνελεῖν τὴν δόξαν. Αὐτὸς μὲν οὖν διὰ τοῦτο ἀναχωρεῖ· οἱ δὲ ὄχλοι οὐδὲ οὕτως ἀφίστανται,

[1] Cap. XIV. v. 13.

HOM. XLIX. [a] Καὶ ἀκούσας ὁ Edd. Mox πασῶν om. L. 1 Mosq. [b] ἀπογ. αὐτοῦ τὴν θ. σ. L. τὴν θ. ἀποκρύψαι (sed in mar. ἀπογυμνῶσαι) σ. K. ἀποκαλύψαι τὴν θ. αὐτοῦ σ. H. τὴν θ. ἀποκαλύψαι λοιπὸν σ. G. Vulgatum firmat Ep. [c] ἀνάστασιν] + αὐτοῦ Edd. γνωριμώτερον] γνώριμον Edd. [d] Αὐτοὶ] Sic L. Ep. ceteri Οὗτοι. [e] πάντα Edd. [f] Sic L. Ep. ceteri ἐκείνοις.

Digitized by Google

ἀλλ᾽ ἕπονται προσηλωμένοι, καὶ οὐδὲ τὸ δρᾶμα αὐτοὺς
D ἐφόβησε [g] τὸ Ἰωάννου. Τοσοῦτόν ἐστι πόθος, τοσοῦτον ἀγάπη· οὕτω πάντα νικᾷ καὶ διακρούεται τὰ δεινά. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὴν ἀμοιβὴν εὐθέως ἀπελάμβανον. [2] "Ἐξελθὼν γάρ, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς εἶδεν ὄχλον πολὺν, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτοὺς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀῤῥώστους αὐτῶν." Εἰ γὰρ καὶ πολλὴ ἦν αὐτῶν ἡ προσεδρεία, ἀλλ᾽ ὅμως τὰ παρ᾽ αὐτοῦ γινόμενα πάσης σπουδῆς ὑπερέβαινεν ἀμοιβήν. Διὸ καὶ αἰτίαν τῆς τοιαύτης θεραπείας τὸν ἔλεον τίθησιν, ἔλεον ἐπιτεταμένον· καὶ θεραπεύει πάντας. Καὶ οὐκ ἀπαιτεῖ πί-
E στιν ἐνταῦθα. Καὶ γὰρ τῷ [h] προσελθεῖν, καὶ τῷ τὰς πόλεις ἀφεῖναι, καὶ τῷ μετὰ ἀκριβείας αὐτὸν ζητῆσαι, καὶ τῷ παραμένειν, καὶ τοῦ λιμοῦ καταναγκάζοντος, τὴν πίστιν [i] ἐπιδείκνυνται τὴν ἑαυτῶν. Μέλλει δὲ καὶ τρέφειν αὐτούς. Καὶ οὐ ποιεῖ τοῦτο ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾽ ἀναμένει παρακληθῆναι, ὅπερ ἔφην, πανταχοῦ τοῦτο διατηρῶν, τὸ μὴ πρότερος
505 ἐπιπηδᾶν τοῖς θαύμασιν, ἀλλὰ καλούμενος. Καὶ διατί μηδεὶς τῶν ὄχλων προσελθὼν ὑπὲρ αὐτῶν [k] διελέχθη; Ἠιδοῦντο αὐτὸν μεθ᾽ ὑπερβολῆς, καὶ οὐδὲ τῆς πείνης ἐλάμβανον αἴσθησιν τῷ πόθῳ τῆς προσεδρείας. Ἀλλ᾽ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ προσελθόντες λέγουσι, θρέψον αὐτούς· ἔτι γὰρ ἀτελέστερον διέκειντο· ἀλλὰ τί; [3] "Ὀψίας δὲ γενομένης, φησὶ, προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα." Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὸ θαῦμα ἐπελάθοντο τοῦ γεγενημένου, καὶ μετὰ τὰς σπυρίδας ἐνόμιζον αὐτὸν περὶ ἄρτων λέγειν, ἡνίκα ζύμην
B τὴν διδασκαλίαν τῶν Φαρισαίων ἐκάλεσε· πολλῷ μᾶλλον μηδέπω πεῖραν λαβόντες τοιούτου σημείου, οὐκ ἂν προσεδόκησάν τι τοιοῦτον ἔσεσθαι. Καίτοιγε προλαβὼν καὶ ἀῤῥώστους πολλοὺς ἐθεράπευσεν· ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲ ἐντεῦθεν τὸ τῶν ἄρτων προσεδόκησαν· οὕτως ἦσαν ἀτελεῖς τέως. Σὺ δέ μοι σκόπει τοῦ διδασκάλου τὴν σοφίαν, πῶς αὐτοὺς ἐκκαλεῖται

[2] v. 14. [3] v. 15.

[g] τὸ] τοῦ H. M. Mox a v. ὑπερέβαινεν ad v. εἶναι p. 505 E. mutilus est codex K. [h] προσελθεῖν] Sic Ep. προσέχειν G. M. τῷ] τὸ quater L. et pr. G. [i] ἐνδείκνυνται Ep. ἐπιδείκνυνται M. et pr. G. ἐνδείκνυται τὴν αὐτῶν L. [k] διελέχθη] Sic Ep. ἐδεήθη G. H. faventibus Verss.

Digitized by Google

σαφῶς πρὸς τὸ πιστεῦσαι. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν εὐθέως, τρέφω (314) αὐτούς· οὐδὲ γὰρ ἔμελλεν εὐπαράδεκτον εἶναι· ἀλλὰ τί; [4]"Ὁ δὲ Ἰησοῦς, φησὶν, εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν." Οὐκ εἶπε, δίδωμι αὐτοῖς· ἀλλ', ὑμεῖς δότε. Ἔτι γὰρ ὡς ἀνθρώπῳ προσεῖχον. C Αὐτοὶ δὲ οὐδὲ οὕτω διανέστησαν, ἀλλ' ἔτι ὡς ἀνθρώπῳ διαλέγονται, λέγοντες· [5]"οὐκ [l]ἔχομεν, εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας." [m]Διὸ καὶ ὁ Μάρκος φησὶν, ὅτι [6]"οὐ συνῆκαν τὸ λεχθέν· καὶ γὰρ ἦν ἡ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη." Ἐπεὶ οὖν ἔτι χαμαὶ ἐσύροντο, τότε τὰ παρ' ἑαυτοῦ λοιπὸν εἰσάγει, καί φησι· [7]"φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε." Εἰ γὰρ καὶ [n]ἔρημος ὁ τόπος, ἀλλ' ὁ τρέφων τὴν οἰκουμένην πάρεστιν· εἰ δὲ καὶ ἡ ὥρα παρῆλθεν, ἀλλ' ὁ μὴ ὑποκείμενος ὥρᾳ ὑμῖν διαλέγεται. Ὁ δὲ [8]Ἰωάννης καὶ κριθίνους [o]αὐτοὺς εἶναι λέγει, οὐ παρέργως τοῦτο διηγούμενος, ἀλλὰ τὸν τῦφον τῆς πολυτελείας παιδεύων ἡμᾶς καταπατεῖν. D Τοιαύτη καὶ ἡ τῶν προφητῶν τράπεζα ἦν.

[9]"Λαβὼν τοίνυν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους, φησὶν, ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησε· καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις· καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες [p]ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων." Διατί ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εὐλόγησεν; Ἔδει πιστευθῆναι αὐτὸν, ὅτι [q]ἀπὸ τοῦ πατρός ἐστι, καὶ E ὅτι ἴσος ἐστί. Τὰ δὲ τούτων κατασκευαστικὰ ἀλλήλοις ἐδόκει μάχεσθαι. Τὴν μὲν γὰρ ἰσότητα [r]τὸ μετ' ἐξουσίας πάντα ποιεῖν ἐδείκνυ· τὸ δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς εἶναι οὐκ ἂν ἑτέρως ἐπείσθησαν, εἰ μὴ μετὰ πολλῆς τῆς ταπεινότητος καὶ εἰς αὐτὸν πάντα ἀναφέρων ἐποίει, καὶ καλῶν αὐτὸν εἰς τὰ γινόμενα. Διὰ δὴ τοῦτο [s]οὔτε ταῦτα μόνον ἐποίει,

[4] v. 16. [5] v. 17. [6] Marc. vi. 52. [7] v. 18. [8] Joan. vi. 9. [9] v. 19–21.

[l] ἔχομεν] + ὧδε H. L. M. invitis Mosqq. [m] Διὸ καὶ ὁ] Ὁ δὲ G. H. ὅτι] + καὶ αὐτοὶ Mor. Ben. [n] ἔρημος] + ἐστι L. [o] αὐτοὺς] Sic Ep. ἄρτους L. τοὺς ἄρτους Edd. [p] ὡς G. L. M. ἄνδρες om. L. [q] ἀπὸ] παρὰ G. H. ἴσος] + αὐτῷ H. + αὐτοῦ L. [r] τὸ] τῷ Edd. [s] οὐδὲ τ. μόνα ποιεῖ L.

Digitized by Google

506 οὔτε ἐκεῖνα, ἵνα βεβαιωθῇ ἀμφότερα· καὶ νῦν μὲν μετ'
ἐξουσίας, νῦν δὲ εὐχόμενος θαυματουργεῖ. Εἶτα ἵνα μὴ
δόξῃ πάλιν μάχη εἶναι τὸ γινόμενον, ἐν μὲν τοῖς ἐλάττοσιν
ἀναβλέπει εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐν δὲ τοῖς μείζοσι [t] μετ' ἐξου-
σίας πάντα ποιεῖ· ἵνα μάθῃς καὶ ἐν τοῖς ἐλάττοσιν ὅτι οὐκ
ἐνδυναμούμενος ἑτέρωθεν, ἀλλὰ τιμῶν τὸν γεγεννηκότα οὕτω
ποιεῖ. Ὅτε γοῦν ἁμαρτήματα ἀφῆκε, καὶ τὸν παράδεισον
ἠνέῳξε, καὶ τὸν λῃστὴν εἰσήγαγε, καὶ τὸν παλαιὸν μετὰ
πολλῆς τῆς περιουσίας ἔλυσε νόμον, καὶ νεκροὺς [v] μυρίους
B [v] ἀνέστησε, καὶ θάλατταν ἐχαλίνωσε, καὶ τὰ ἀπόῤῥητα τῶν
ἀνθρώπων ἤλεγξε, καὶ ὀφθαλμὸν ἐδημιούργησεν, ἃ θεοῦ μό-
νου κατορθώματά [w] ἐστι, καὶ ἑτέρου οὐδενὸς, οὐδαμοῦ φαί-
νεται εὐχόμενος· ὅτε δὲ τοὺς ἄρτους πηγάσαι παρεσκεύασεν,
ὃ πολὺ τούτων ἁπάντων ἔλαττον ἦν, τότε ἀναβλέπει εἰς
τὸν οὐρανόν· ὁμοῦ μὲν ταῦτα [x] κατασκευάζων, ἅπερ εἶπον,
ὁμοῦ δὲ παιδεύων ἡμᾶς, μὴ πρότερον ἅπτεσθαι τραπέζης, ἕως
ἂν εὐχαριστήσωμεν τῷ τὴν τροφὴν ἡμῖν ταύτην παρέχοντι.
Καὶ διατί οὐ ποιεῖ ἐκ μὴ ὄντων; Ἐμφράττων [y] τὸ Μαρ-
κίωνος καὶ Μανιχαίου στόμα, τῶν τὴν κτίσιν ἀλλοτριούντων
αὐτοῦ, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν παιδεύων, ὅτι καὶ τὰ ὁρώ-
C μενα ἅπαντα αὐτοῦ [z] ἔργα καὶ κτίσματά εἰσι, καὶ δεικνὺς,
ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τοὺς καρποὺς διδοὺς, ὁ εἰπὼν ἐξ ἀρχῆς·
[10] "βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου·" καὶ, "ἐξαγαγέτω
τὰ ὕδατα [a] ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν." Οὐδὲ γὰρ ἔλαττον τοῦ-
το ἐκείνου. Εἰ γὰρ καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ἐκεῖνα, ἀλλ' ὅμως ἐξ
ὕδατος· οὐκ ἔλαττον [b] δὲ τοῦ ἀπὸ γῆς δεῖξαι καρπὸν καὶ
ἀπὸ ὑδάτων ἑρπετὰ ἔμψυχα, τὸ ἀπὸ ἄρτων πέντε ποιῆσαι
ἄρτους τοσούτους, καὶ ἀπὸ ἰχθύων πάλιν· ὃ σημεῖον ἦν τοῦ
καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης αὐτὸν κρατεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ
ἐν τοῖς ἀσθενοῦσιν ἀεὶ ἐποίει [c] τὰ θαύματα, ποιεῖ καὶ καθο-
D λικὴν εὐεργεσίαν, ἵνα μὴ θεωροὶ μόνον οἱ πολλοὶ τῶν ἑτέροις

[10] Gen. i. 11, 20.

[t] μετ'] ἀπ' Edd. Infra γεγεννηκότα] + αὐτὸν Edd. [v] μυρ. ἀνέστησε] ἤγειρε μυρίους Edd. [w] εἰσι Edd. [x] Sic L. Ge. Arm. In ceteris et in Edd. turbato ordine legitur, κατασκευάζων, ὅμου δὲ (+ καὶ H.) ἅπερ εἶπον π. ἡ. [y] τὰ . . . στόματα Sav. Ben. [z] ἔργα] καὶ ἔργα K. κτίσματά εἰσι] κτήματά ἐστι L. [a] Sic codd. ψυχὴν ἑρπετῶν ζώντων Edd. Solus Ep. ἑρπετὰ (sic) ψυχὴν ἑρπετῶν ζώντων. [b] δὲ] + τούτου G. H. [c] τὰ om. G. H. K. Mox συμβαινόντων K. L. M.

Digitized by Google

συμβάντων γένωνται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τῆς δωρεᾶς ἀπολαύσωσι. Καὶ ὅπερ ἐδόκει ἐπὶ τῆς ἐρήμου τοῖς Ἰουδαίοις εἶναι θαυμαστὸν, (ἔλεγον γοῦν, [11] "μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι, ἢ ἑτοιμάσαι τράπεζαν [d] ἐν ἐρήμῳ;") τοῦτο διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείκνυται. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἔρημον αὐτοὺς ἄγει, ἵνα
(315) μεθ' ὑπερβολῆς ἀνύποπτον ᾖ τὸ θαῦμα, καὶ μηδεὶς νομίσῃ πλησίον κώμην [e] παρακειμένην εἰσενεγκεῖν τι εἰς τὴν τράπεζαν. Διὰ τοῦτο καὶ τῆς ὥρας μέμνηται, οὐχὶ τοῦ τόπου μόνον. Καὶ ἕτερον δὲ μανθάνομεν, τὴν φιλοσοφίαν τῶν μαθητῶν τὴν [f] ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ πῶς κατεφρόνουν τροφῆς. Δώδεκα γὰρ ὄντες πέντε ἄρτους εἶχον μόνους καὶ E
δύο ἰχθύας· οὕτω [g] πάρεργα ἦν αὐτοῖς τὰ σωματικὰ, καὶ τῶν πνευματικῶν εἴχοντο μόνον. Καὶ οὐδὲ τῶν ὀλίγων ἀντείχοντο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς αἰτηθέντες ἔδωκαν. Ὅθεν παιδεύεσθαι χρὴ, ὅτι κἂν ὀλίγα ἔχωμεν, καὶ αὐτὰ προΐεσθαι δεῖ τοῖς δεομένοις. Κελευσθέντες γοῦν ἐνεγκεῖν τοὺς πέντε ἄρτους, οὐ λέγουσι· καὶ [h] πόθεν ἡμῖν ἔσται ἡ διατροφή; πόθεν δὲ ἡμεῖς παραμυθησόμεθα τὴν πεῖναν τὴν 507
ἡμετέραν; ἀλλ' ὑπακούουσιν εὐθέως. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ὑποκειμένων ποιεῖ, ἵνα αὐτοὺς εἰς πίστιν ἀγάγῃ· ἔτι γὰρ ἀσθενέστερον διέκειντο. Διὸ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπει. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων σημείων εἶχον πολλὰ ὑποδείγματα· τούτου δὲ οὐδέν. Λαβὼν τοίνυν διέκλασε, [i] καὶ ἐδίδου διὰ τῶν μαθητῶν, [k] τούτῳ αὐτοὺς τιμῶν· οὐ τιμῶν δὲ μόνον, ἀλλ' ἵνα, ὅταν γένηται τὸ θαῦμα, μὴ ἀπιστήσωσι, μηδὲ ἐπιλάθωνται παρελθόντος, τῶν χειρῶν αὐτοῖς μαρτυρουσῶν. Διὸ καὶ τοὺς ὄχλους ἀφίησι πρότερον τῆς πείνης αἴσθησιν λαβεῖν, καὶ B
τούτους ἀναμένει πρότερον προσελθεῖν καὶ ἐρωτῆσαι, καὶ δι' αὐτῶν [l] αὐτοὺς κατακλίνει, καὶ δι' αὐτῶν διανέμει, ταῖς οἰκείαις [m] ὁμολογίαις καὶ τοῖς ἔργοις προκαταλαβεῖν βουλόμενος

[11] Psal. lxxvii. 20.

[d] ἐν] + τῇ G. K. ἐν ἐρήμῳ] τῷ λαῷ αὐτοῦ L. [e] κειμένην G. M. Ep. [f] ἐν] ἐπὶ L. Mox τροφῆς dedi cum G. H. K. M. pro vulgato τρυφῆς. Cf. p. 520 E. [g] πάρεργον Edd. [h] πόθεν] + οὖν Edd. p. p. διατροφὴ sine artic. L. M. [i] καὶ διὰ τῶν μ. διεδίδου L. M. καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ αὐτοὶ τῷ ὄχλῳ G. H. Ge. [k] τοῦτο G. M. [l] αὐτοὺς om. G. M. [m] ὁμολογίαις καὶ] χερσὶ G. M. qui haec ταῖς οἰκείαις χερσὶ superioribus jungunt. χερσὶ pro ὁμολογίαις in mar. habet K.

ἕκαστον. Διὰ τοῦτο καὶ παρ' αὐτῶν λαμβάνει τοὺς ἄρτους, ἵνα πολλὰ τὰ μαρτύρια ᾖ τοῦ γινομένου, καὶ ὑπομνήματα τοῦ θαύματος ἔχωσιν. Εἰ γὰρ καὶ τούτων συμβάντων ἐπελάθοντο, τί οὐκ ἂν ἔπαθον, εἰ μὴ καὶ ταῦτα [n] κατεσκεύασε; Καὶ [o] κελεύει αὐτοὺς ἐπὶ στιβάδος ἀναπεσεῖν, φιλοσοφεῖν
C τοὺς ὄχλους παιδεύων. Οὐ γὰρ θρέψαι τὰ σώματα μόνον ἐβούλετο, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν παιδεῦσαι.

Καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου τοίνυν, καὶ ἀπὸ τοῦ μηδὲν πλέον ἄρτων δοῦναι καὶ ἰχθύων, καὶ ἀπὸ τοῦ πᾶσι τὰ αὐτὰ προθεῖναι καὶ ποιῆσαι κοινὰ, καὶ μηδὲν θατέρῳ θατέρου πλέον παρασχεῖν, καὶ ταπεινοφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν, καὶ ἀγάπην, καὶ τὸ ὁμοίως πρὸς ἀλλήλους διακεῖσθαι, καὶ τὸ κοινὰ πάντα νομίζειν εἶναι ἐπαίδευε. "Καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις." Τοὺς πέντε ἄρτους κλάσας ἔδωκε, καὶ οἱ πέντε ἐν ταῖς χερσὶ τῶν μαθητῶν ἐπήγαζον. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου τὸ
D θαῦμα ἵστᾳ, ἀλλὰ καὶ περισσεῦσαι ἐποίησε· [p] καὶ περισσεῦσαι οὐχὶ ἄρτους ὁλοκλήρους, ἀλλὰ κλάσματα· ἵνα δείξῃ ὅτι ἐκείνων τῶν ἄρτων ταῦτα λείψανα ἦν, καὶ ὥστε τοὺς [q] ἀπόντας μαθεῖν τὸ γεγενημένον. Διὰ τοῦτο καὶ πεινᾶσαι ἀφῆκε τοὺς ὄχλους, ἵνα μή τις φαντασίαν εἶναι νομίσῃ τὸ γεγενημένον. Διὰ τοῦτο καὶ δώδεκα κοφίνους περισσεῦσαι ἐποίησεν, ἵνα καὶ Ἰούδας βαστάσῃ. Ἠδύνατο μὲν γὰρ καὶ σβέσαι τὴν πεῖναν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ τὴν δύναμιν, ἐπεὶ καὶ ἐπὶ Ἡλίου τοῦτο γέγονεν. Οὕτω γοῦν αὐτὸν
E ἐξεπλάγησαν ἐντεῦθεν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ βασιλέα ἠθέλησαν ποιῆσαι, καίτοιγε ἐπὶ τῶν ἄλλων σημείων οὐδαμοῦ τοῦτο ποιήσαντες. Τίς τοίνυν [r] παραστήσειε λόγος, πῶς ἐπήγαζον οἱ ἄρτοι; πῶς ἐπέρρεον ἐν τῇ ἐρήμῳ; πῶς τοσούτοις [s] ἤρκεσαν; (καὶ γὰρ πεντακισχίλιοι ἦσαν, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων· ὃ μέγιστον ἦν τοῦ δήμου ἐγκώμιον, ὅτι καὶ γυναῖκες [t] καὶ ἄνδρες προσήδρευον·) πῶς τὰ λείψανα γέγονε; (καὶ
508 γὰρ καὶ τοῦτο τοῦ προτέρου οὐκ ἔλαττον·) καὶ τοσαῦτα γέγονεν, ὥστε ἰσαρίθμους γενέσθαι τοῖς μαθηταῖς κοφίνους,

[n] κατεσκευάσθη M. [o] κελεύει] + δὲ Edd. Οὐ κελεύει δὲ G. H. Vid. adnot. [p] καὶ περισσεῦσαι om. G. faventibus Interpp. Deinde vulgo legitur οὐχὶ ἄρτους μόνον, ἀλλὰ καὶ κλάσματα, refragantibus codd. et Verss. [q] ἀπόντας] Sic L. et corr. K. cum Ep. et Arm. ceteri cum Ge. ἅπαντας. [r] παραστήσει M. [s] ἐπήρκεσαν G. H. [t] καὶ ἄνδρες om. G.

Digitized by Google

καὶ μήτε πλείω μήτε ἐλάττω; Λαβὼν τοίνυν τὰ κλάσματα,
οὐχὶ τοῖς ὄχλοις ἔδωκεν, ἀλλὰ τοῖς μαθηταῖς· καὶ γὰρ τῶν
μαθητῶν οἱ ὄχλοι ἀτελέστερον διέκειντο. Ποιήσας δὲ τὸ
σημεῖον, [12] "[v] εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι εἰς
τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπο-
λύσῃ τοὺς ὄχλους." Εἰ γὰρ καὶ παρὼν ἐδόκει φαντάζειν,
ἀλλ' οὐκ [w] ἀλήθειαν πεποιηκέναι, οὐ δήπου καὶ ἀπών. Διὰ
δὴ τοῦτο ἀκριβεῖ βασάνῳ ἐπιτρέπων τὰ γεγενημένα, τοὺς
(316) τὰ ὑπομνήματα λαβόντας καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν σημείων ἐκέ-
λευσεν [x] αὐτοῦ χωρίζεσθαι. Καὶ ἄλλως δὲ, ὅταν μεγάλα B
ἐργάζηται, ἀποσκευάζεται τοὺς ὄχλους καὶ τοὺς μαθητὰς,
[y] παιδεύων ἡμᾶς μηδαμοῦ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν δόξαν διώ-
κειν, καὶ μὴ ἐπισύρεσθαι πλῆθος. Ὅταν δὲ εἴπῃ, ἠνάγκασε,
τὴν πολλὴν τῶν μαθητῶν προσεδρείαν δείκνυσι. Καὶ [z] ἔπεμπεν
αὐτοὺς, ἐπὶ προφάσει μὲν τῶν ὄχλων, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ ὄρος
βουλόμενος ἀναβῆναι· ἐποίει δὲ τοῦτο πάλιν παιδεύων ἡμᾶς,
μήτε ὄχλοις ἀναμίγνυσθαι διηνεκῶς, μήτε φεύγειν ἀεὶ τὸ
πλῆθος, ἀλλ' ἑκάτερα χρησίμως, καὶ ἕκαστον ἐναλλάττοντας
πρὸς τὸ δέον.

[a] Μάθωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς προσεδρεύειν τῷ Ἰησοῦ, ἀλλὰ
μὴ διὰ τὴν τῶν αἰσθητῶν δόσιν, ἵνα μὴ ὀνειδισθῶμεν κατὰ
τοὺς Ἰουδαίους. Καὶ γὰρ [13] "ζητεῖτέ με, φησὶν, οὐχ ὅτι C
εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορ-
τάσθητε." Διὰ τοῦτο οὐδὲ συνεχῶς ποιεῖ τουτὶ τὸ σημεῖον,
ἀλλὰ δεύτερον μόνον, ὥστε παιδεύεσθαι αὐτοὺς μὴ τῇ γαστρὶ
δουλεύειν, ἀλλὰ τῶν πνευματικῶν ἔχεσθαι διηνεκῶς. Τού-
των οὖν ἐχώμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ ζητῶμεν τὸν ἄρτον τὸν
ἐπουράνιον, καὶ λαβόντες πᾶσαν [b] ἐκβάλωμεν φροντίδα βιω-
τικήν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνοι καὶ οἰκίας καὶ πόλεις καὶ [c] συγγενεῖς
καὶ πάντα ἀφῆκαν, καὶ ἐν ἐρήμῳ διέτριβον, καὶ τοῦ λιμοῦ

[12] v. 22. [13] Joan. vi. 26.

[v] εὐθέως om. L. p. p. εἰς πλοῖον G. H. 2 Mosqq. [w] ἀληθείᾳ H. L. [x] αὐτοὺς G. M. Mox ἐργάσηται Edd. [y] πείθων Ep. Edd. [z] ἔπεμπεν] ἔπεμπε μὲν H. K. L. ἔπεμψε μὲν G. Deinde ἐπὶ πρ. μὲν τῇ τῶν G. K. προφάσει τῇ τῶν (om. ἐπὶ) H. [a] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι ἔχουσι καὶ τὰ χρήματα τέχνην, πολλῷ χρησιμωτέραν τῶν ἄλλων τεχνῶν, ἧς ὁ Χριστὸς διδάσκαλος· τὰς γὰρ ἄλλας τέχνας τὰς περιττὰς οὐδὲ τέχνας εἴποιμι· καὶ κατηγορία τῶν ἐν ὑποδήμασι καλλωπιζομένων νέων. G. [b] ἐκβάλλωμεν K. [c] συγγενείας G. H.

Digitized by Google

D καταναγκάζοντος οὐκ ἀνεχώρουν· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς, τοιαύτῃ
προσιόντας τραπέζῃ, πλείονα ἐπιδείκνυσθαι χρὴ φιλοσοφίαν,
καὶ τῶν πνευματικῶν ἐρᾷν, καὶ τὰ αἰσθητὰ μετὰ ταῦτα ζη-
τεῖν. Ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἐνεκαλοῦντο, οὐχ ὅτι ἐζήτησαν αὐτὸν
διὰ τὸν ἄρτον, ἀλλ' ὅτι διὰ τοῦτο μόνον αὐτὸν ἐζήτησαν,
καὶ διὰ τοῦτο προηγουμένως. Ἂν γάρ τις τῶν μεγάλων
μὲν [d] δώρων καταφρονῇ, τῶν δὲ μικρῶν ἔχηται, καὶ ὧν βού-
λεται καταφρονεῖν αὐτὸν ὁ διδοὺς, καὶ ἐκείνων ἐκπίπτει·
E ὥσπερ οὖν ἂν ἐκείνων ἐρῶμεν, καὶ ταῦτα προστίθησι. Καὶ
γὰρ προσθήκη ταῦτα ἐκείνων· οὕτως εὐτελῆ ταῦτα καὶ μικρὰ
πρὸς ἐκεῖνα ἐξεταζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. Μὴ τοίνυν περὶ
ταῦτα σπουδάζωμεν, ἀλλ' ἀδιάφορον αὐτῶν εἶναι νομίζωμεν
καὶ τὴν κτῆσιν καὶ τὴν ἀφαίρεσιν· ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Ἰὼβ
οὔτε παρόντων ἀντείχετο, οὔτε [e] ἀπόντα ἐζήτει. Καὶ γὰρ
χρήματα διὰ τοῦτο λέγεται, οὐχ ἵνα κατορύξωμεν, ἀλλ'
ἵνα εἰς δέον αὐτοῖς χρησώμεθα. Καὶ καθάπερ τῶν τεχνιτῶν
509 ἕκαστος ἰδίαν ἐπιστήμην ἔχει, οὕτω καὶ ὁ πλουτῶν [f] οὐκ
οἶδε χαλκεύειν, οὐδὲ ναυπηγεῖν, οὐδὲ ὑφαίνειν, οὐδὲ οἰκοδο-
μεῖν, οὐδὲ [g] ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν· μανθανέτω τοίνυν τῷ
πλούτῳ κεχρῆσθαι εἰς δέον, καὶ ἐλεεῖν τοὺς δεομένους, καὶ
πάντων ἐκείνων βελτίονα εἴσεται τέχνην. Καὶ [h] γὰρ αὕτη
τῶν τεχνῶν ἐκείνων ἀνωτέρα πασῶν. Ταύτης τὸ ἐργαστή-
ριον ἐν οὐρανοῖς ᾠκοδόμηται. Αὕτη οὐκ ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλ-
κοῦ τὰ ὄργανα ἔχει, ἀλλ' ἐξ ἀγαθότητος καὶ [i] ἀπὸ γνώμης.
Ταύτης τῆς τέχνης ὁ Χριστός ἐστι διδάσκαλος, καὶ ὁ τούτου
B πατήρ. [14] "Γίνεσθε γὰρ, φησὶν, οἰκτίρμονες, ὡς ὁ πατὴρ
ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι οὕτω τῶν
ἄλλων οὖσα βελτίων, οὐ πόνου, οὐ χρόνου δεῖται πρὸς τὸ κατορ-
θωθῆναι· [k] ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσται. Ἴδωμεν δὲ καὶ
τὸ τέλος αὐτῆς οἷόν ἐστι. Τί οὖν ἐστιν αὐτῆς τὸ τέλος; Ὁ
οὐρανὸς, [l] τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθὰ, ἡ δόξα ἡ ἀπόῤῥητος
ἐκείνη, αἱ πνευματικαὶ παστάδες, αἱ φαιδραὶ λαμπάδες, ἡ μετὰ
τοῦ νυμφίου διαγωγὴ, τὰ ἄλλα, ἃ μηδεὶς λόγος, μηδὲ

[14] Luc. vi. 36.

[d] δωρεῶν G. K. [e] ἀπόντων G. M. [f] οὐκ] ἐπεὶ οὐκ K. L. Mox τοίνυν om. iidem. [g] ἄλλο] + τι K. οὐδὲ] ἢ quater M. [h] γὰρ] + καὶ G. H. M. p. p. ἐν οὐρανῷ Edd. [i] ἀπὸ om. M. ἔχει, ἀλλ' ἐξ ἀγαθῆς γνώμης H. L. [k] ἀρκεῖ γὰρ θ. G. H. ἀλλ' ἀρκεῖ θ. μόνον M. [l] τὰ] καὶ τὰ M.

νοῦς παραστῆσαι δύναται. Ὥστε καὶ ἐντεῦθεν πολλὴ πρὸς
τὰς ἄλλας [m] αὐτῇ ἡ διαφορά. Τῶν γὰρ τεχνῶν αἱ πλείους
[n] πρὸς τὸν παρόντα βίον εἰσὶ χρήσιμοι ἡμῖν, αὕτη δὲ καὶ C
πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωήν. Εἰ δὲ τῶν [o] εἰς τὸ παρὸν ἡμῖν
ἀναγκαίων τεχνῶν τοσοῦτον διενήνοχεν, οἷον ἰατρικῆς λέγω,
καὶ οἰκοδομικῆς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, πολλῷ μᾶλλον
τῶν ἄλλων, ἃς εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειεν, οὐδὲ τέχνας ἂν
εἶναι φαίη. Ὅθεν ἔγωγε τὰς ἄλλας τὰς περιττὰς οὐδὲ
τέχνας εἴποιμι ἂν εἶναι. Ποῦ γὰρ ἡ ὀψαρτυτικὴ καὶ [p] ἡ
καρυκευτικὴ χρήσιμοι ἡμῖν; Οὐδαμοῦ· ἀλλὰ καὶ σφόδρα
ἄχρηστοι καὶ βλαβεραὶ, σώματι καὶ ψυχῇ λυμαινόμεναι, τῷ
τὴν μητέρα τῶν νοσημάτων ἁπάντων καὶ [q] τῶν παθημάτων
τὴν τρυφὴν μετὰ πολλῆς ἐπεισάγειν τῆς φιλοτιμίας. Οὐ D
μόνον δὲ ταύτας, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ζωγραφικὴν, οὐδὲ τὴν ποι-
κιλτικὴν εἴποιμ' ἂν ἔγωγε τέχνην εἶναι· εἰς γὰρ δαπάνην
(317) μόνην ἐμβάλλουσι περιττήν. Τὰς δὲ τέχνας τῶν ἀναγκαίων
καὶ συνεχόντων ἡμῶν τὴν ζωὴν παρεκτικὰς εἶναι δεῖ καὶ
κατασκευαστικάς. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σοφίαν ἡμῖν ἔδωκεν
ὁ θεὸς, ἵνα εὕρωμεν μεθόδους, δι' ὧν δυνησόμεθα τὸν βίον
συγκροτεῖν τὸν ἡμέτερον. Τὸ δὲ ζώδια γίνεσθαι, ἢ ἐν τοί-
χοις, ἢ ἐν ἱματίοις, ποῦ χρήσιμον; εἰπέ μοι. Διὰ δὴ τοῦτο
καὶ τῶν ὑποδηματοῤῥάφων καὶ τῶν ὑφαντῶν πολλὰ περι-
κόπτειν ἔδει τῆς τέχνης. Καὶ γὰρ ἐπὶ τὸ βάναυσον τὰ
πλείονα αὐτῆς ἐξήγαγον, τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς [r] διαφθείραντες, E
τέχνῃ κακοτεχνίαν μίξαντες· ὃ καὶ ἡ οἰκοδομικὴ ἔπαθεν. Ἀλλ'
ὥσπερ ταύτην, ἕως ἂν [s] οἰκίας οἰκοδομῇ καὶ οὐ θέατρα, τά
τε ἀναγκαῖα καὶ οὐ περιττὰ ἐργάζηται, τέχνην καλῶ· οὕτω
καὶ τὴν ὑφαντικὴν, ἕως ἂν ἱμάτια ποιῇ καὶ ἐπιβλήματα,
ἀλλὰ μὴ τὰς ἀράχνας μιμῆται, καὶ πολὺν καταχέῃ τὸν γέ-
λωτα καὶ τὴν βλακείαν ἄφατον, τέχνην ὀνομάζω. Καὶ τὴν 510
τῶν [t] ὑποδηματοποιῶν, ἕως ἂν ὑποδήματα ποιῇ, οὐκ ἀπο-

[m] αὐτῇ] Sic dedi pro vulgato αὕτη, quod tuentur G. L. αὐτὴ K. M. αὐτῆ (sic) H. ταύτης conjecit Sav. [n] πρὸς] + μόνον H. χρήσιμοι] + μόνον K. πρὸς τὸν π. μόνον ἡμῖν εἰσι χρ. βίον L. Sequens καὶ om. G. M. [o] πρὸς τὰ παρόντα H. L. [p] ἡ om. G. K. p. p. χρήσιμαι G. χρήσιμος L. χρησίμη K. M. [q] τῶν om. L. καὶ τῶν παθημάτων om. M. [r] διαφθείροντες G. K. [s] οἰκίαν Edd. μὴ pro οὐ bis habent K. L. ἀλλὰ τὰ ἀν. καὶ μὴ τὰ π. L. [t] ὑποδηματοῤῥάφων K. L. M.

στερήσω [v] τὸ τῆς τέχνης ὄνομα· ὅταν δὲ τοὺς ἄνδρας εἰς τὰ τῶν γυναικῶν ἐξάγῃ σχήματα, καὶ μαλακίζεσθαι ποιῇ διὰ τῶν ὑποδημάτων καὶ θρύπτεσθαι, μετὰ τῶν βλαβερῶν καὶ περιττῶν αὐτὴν τάξομεν, καὶ οὐδὲ τέχνην ἐροῦμεν.

Καὶ οἶδα μὲν, ὅτι πολλοῖς μικρολόγος εἶναι δοκῶ ταῦτα περιεργαζόμενος· οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀποστήσομαι. Τὸ γὰρ ἁπάντων αἴτιον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. Καὶ τί
B τούτου, φησὶν, εὐτελέστερον ἁμάρτημα γένοιτ᾽ ἂν, κεκαλλωπισμένον ἔχειν ὑπόδημα καὶ ἀποστίλβον, καὶ τῷ ποδὶ [w] προσηρτημένον, εἴγε καὶ ἁμάρτημα τοῦτο καλεῖν δοκεῖ; Βούλεσθε οὖν ἐπαφήσω τὴν γλῶτταν αὐτῷ, καὶ δείξω τὴν ἀσχημοσύνην [x] ὅση, καὶ οὐκ ὀργιεῖσθε; Μᾶλλον δὲ, κἂν ὀργίζησθε, οὐ πολύς μοι λόγος. Καὶ γὰρ ὑμεῖς αἴτιοι τῆς [y] ἀνοίας ταύτης, οἱ μηδὲ ἁμάρτημα εἶναι νομίζοντες, καὶ ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἀναγκάζοντες εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς ἀσωτίας ἐμβῆναι ταύτης. Φέρε οὖν αὐτὸ ἐξετάσωμεν, καὶ ἴδωμεν [z] ὁποῖόν ἐστι κακόν. Ὅταν γὰρ τὰ νήματα τὰ σηρικὰ, ἃ μηδὲ ἐν ἱματίοις ὑφαίνεσθαι καλὸν, ταῦτα ἐν ὑποδήμασι διαρ-
C ῥάπτητε, πόσης ὕβρεως, πόσου γέλωτος ταῦτα ἄξια; Εἰ δὲ τῆς ἡμετέρας ψήφου καταφρονεῖς, ἄκουσον τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς, μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος ταῦτα [a] ἀπαγορεύοντος, καὶ τότε αἰσθήσῃ τοῦ γέλωτος. Τί οὖν ἐκεῖνός φησι; [15] "Μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ." Τίνος οὖν ἂν εἴης συγγνώμης ἄξιος, ὅταν τῇ γεγαμημένῃ μὴ ἐπιτρέποντος Παύλου πολυτελῆ ἱμάτια ἔχειν, σὺ καὶ ἐπὶ τὰ ὑποδήματα τὴν βλακείαν ταύτην ἐξάγῃς, καὶ μυρία κατασκευάζῃς ὑπὲρ τῆς καταγελάστου ὕβρεως; Καὶ γὰρ καὶ ναῦς πήγνυται, καὶ [b] ἐρεταὶ κατα-
D λέγονται, καὶ πρωρεὺς καὶ κυβερνήτης, καὶ ἱστίον ἀναπετάννυται, καὶ πέλαγος πλεῖται, καὶ γυναῖκα καὶ παιδία καὶ πατρίδα ἀφεὶς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὁ ἔμπορος ἐκδίδωσι

[15] 1 Tim. ii. 9.

[v] τοῦ τ. τ. ὀνόματος H. Mox ἐξαγάγῃ G. K. Infra στήσομεν pro τάξομεν dant K. L. [w] Sic L. Mor. ceteri προσηρμοσμένον. [x] ὅσην K. [y] ἀνοίας] ἀπεχθείας H. L. et mar. K. Vid. adnot. [z] ὅσον K. L. [a] ἀπαγορευούσης L. M. ἢ χρυσῷ] χρυσίου G. χρυσίῳ K. ἢ χρυσίῳ H. [b] ἐργαταὶ G. M.

Digitized by Google

κύμασι, καὶ εἰς τὴν [c] τῶν βαρβάρων ἔρχεται χώραν, καὶ
μυρίους ὑπομένει κινδύνους διὰ ταῦτα τὰ νήματα, ἵνα σὺ
μετὰ πάντα ἐκεῖνα λαβὼν ἐπὶ τῶν ὑποδημάτων διαῤῥάψῃς,
καὶ τὸ δέρμα καλλωπίσῃς. Καὶ τί ταύτης τῆς ἀλογίας
χεῖρον γένοιτ' ἄν; Ἀλλ' οὐ τὰ παλαιὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἀνδράσι
πρέποντα. Ὅθεν ἔγωγε προσδοκῶ, χρόνου προϊόντος τοὺς
νέους τοὺς παρ' [d] ἡμῖν καὶ γυναικῶν ὑποδήματα σχήσειν, καὶ
οὐκ αἰσχυνεῖσθαι. Καὶ τὸ χαλεπώτερον, ὅτι οἱ πατέρες
ταῦτα ὁρῶντες οὐκ ἀγανακτοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἀδιάφορον τὸ E
πρᾶγμα εἶναι νομίζουσι. Βούλεσθε εἴπω καὶ τὸ ἔτι χα-
λεπώτερον, ὅτι καὶ πενήτων ὄντων πολλῶν ταῦτα γίνεται;
Βούλεσθε εἰς μέσον ἀγάγω τὸν Χριστὸν [e] τὸν λιμώττοντα,
τὸν γυμνὸν, τὸν ἀλώμενον πανταχοῦ, τὸν δεδεμένον; Καὶ
πόσων οὐκ ἂν εἴητε σκηπτῶν ἄξιοι, ἐκεῖνον μὲν τροφῆς
ἀναγκαίας ἀποροῦντα περιορῶντες, τὰ δέρματα δὲ μετὰ το- 511
σαύτης καλλωπίζοντες τῆς σπουδῆς; Καὶ αὐτὸς μὲν ἡνίκα
τοῖς μαθηταῖς ἐνομοθέτει, οὐδὲ ἁπλῶς ὑποδήματα ἔχειν ἐπέ-
τρεπεν· ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον γυμνοῖς ποσὶν οὐκ ἀνεχόμεθα
βαδίζειν, ἀλλ' οὐδὲ [f] ὑποδεδεμένοις ὡς ὑποδεδέσθαι δεῖ.

Τί τοίνυν τῆς ἀκοσμίας ταύτης χεῖρον γένοιτ' ἄν; τί
τοῦ γέλωτος; Καὶ γὰρ ψυχῆς ἐστι μαλακώδους τὸ πρᾶγμα,
καὶ ἀπηνοῦς καὶ ὠμῆς, καὶ περιέργου καὶ ματαιοπόνου. Πότε
(318) γὰρ δυνήσεται ἀναγκαίῳ τινὶ προσέχειν ὁ περὶ [g] ταῦτα τὰ
περιττὰ ἠσχολημένος; πότε ἀνέξεται ὁ τοιοῦτος νέος ψυχῆς
ἐπιμελήσασθαι, ἢ ἐννοῆσαι ὅτι κἂν ψυχὴν [h] ἔχει; Καὶ γὰρ
μικρολόγος ἔσται ὁ τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν ἀναγκαζόμενος, B
καὶ ὠμὸς ὁ διὰ ταῦτα τῶν πτωχῶν ἀμελῶν, καὶ ἀρετῆς
ἔρημος ὁ πᾶσαν εἰς ταῦτα καταναλίσκων τὴν σπουδήν. Ὁ
γὰρ νημάτων ἀρετὴν, καὶ χρωμάτων ἄνθος, καὶ τοὺς κισσοὺς
τοὺς ἀπὸ τῶν τοιούτων ὑφασμάτων περιεργαζόμενος, πότε
εἰς τὸν οὐρανὸν δυνήσεται ἰδεῖν; πότε τὸ ἐκεῖ [i] θαυμάσεται
κάλλος ὁ πρὸς κάλλος ἐπτοημένος δερμάτων, καὶ χαμαὶ κύ-
πτων; Καὶ ὁ μὲν θεὸς ἔτεινεν οὐρανὸν, καὶ ἥλιον ἀνῆψεν,
ἄνω σου τὰς ὄψεις ἕλκων· σὺ δὲ κάτω σαυτὸν καὶ πρὸς τὴν
γῆν κατὰ τοὺς χοίρους νεύειν ἀναγκάζεις, καὶ τῷ διαβόλῳ

[c] τῶν om. G. K. M. ἀπέρχεται Edd. [d] ὑμῖν G. H. K. [e] τὸν om. G. M. [f] ὑποδεδέσθαι L. M. [g] ταῦτα om. K. L. M. [h] ἔχει] Sic L. ceteri ἔχῃ. p. p. ἐστὶν G. L. M. [i] θαυμάσαι K. L. M.

Digitized by Google

πείθῃ. Καὶ γὰρ ὁ πονηρὸς δαίμων οὗτος ταύτην ἐπενόησε τὴν ἀσχημοσύνην, [k] ἐκείνου σε τοῦ κάλλους ἀπάγων. Διὰ τοῦτό σε ἐνταῦθα εἵλκυσε, καὶ παρευδοκιμεῖται θεὸς οὐρανὸν
C δεικνὺς [l] ὑπὸ διαβόλου δέρματα δεικνύντος· μᾶλλον δὲ οὐδὲ δέρματα· καὶ γὰρ [m] καὶ ταῦτα ἔργα θεοῦ· ἀλλὰ βλακείαν καὶ κακοτεχνίαν. Καὶ κάτω εἰς τὴν γῆν νεύων ὁ νέος περίεισιν, ὁ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς φιλοσοφεῖν κελευσθεὶς, [n] μᾶλλον ἐγκαλλωπιζόμενος τούτοις, ἢ εἰ τῶν μεγάλων τι κατωρθωκὼς ἦν, καὶ ἀκροβατῶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ λύπας καὶ ἀθυμίας ἐντεῦθεν τίκτων ἑαυτῷ περιττὰς, μὴ μολύνῃ τῷ πηλῷ χειμῶνος ὄντος, μὴ καλύψῃ τῷ κονιορτῷ θέρους ἐπιστάντος. Τί λέγεις, ἄνθρωπε; τὴν ψυχὴν ἅπασαν εἰς πηλὸν
D ἔρριψας διὰ ταύτης τῆς ἀσωτίας, καὶ χαμαὶ συρομένην περιορᾷς, καὶ περὶ ὑποδημάτων τοσοῦτον ἔχεις ἀγῶνα; Μάθε τὴν [o] χρῆσιν αὐτῶν, καὶ αἰδέσθητι τὴν ψῆφον ἣν περὶ αὐτῶν φέρεις. Ὥστε γὰρ πηλὸν πατεῖν καὶ βόρβορον, καὶ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κηλῖδα, γέγονε τὰ ὑποδήματα. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ, λαβὼν ἐξάρτησον τοῦ τραχήλου, ἢ τῇ κεφαλῇ περίθες. Καὶ ὑμεῖς μὲν γελᾶτε ταῦτα ἀκούοντες· ἐμοὶ δὲ [p] δακρύειν ἔπεισι τὴν τούτων μανίαν, καὶ τὴν περὶ
E ταῦτα σπουδήν. Καὶ γὰρ [q] ἥδιον ἂν οὗτοι τὸ σῶμα μολύναιεν πηλῷ, ἢ τὰ δέρματα ἐκεῖνα. Μικρολόγοι μὲν [r] οὖν οὕτω γίνονται, φιλοχρήματοι δὲ πάλιν ἑτέρως. Ὁ γὰρ περὶ τὰ τοιαῦτα μαίνεσθαι καὶ σπουδάζειν ἐθισθεὶς, καὶ [s] ἐν ἱματίοις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι πολλῆς δεῖται δαπάνης καὶ πολλῆς τῆς προσόδου. [t] Κἂν μὲν φιλότιμον ἔχῃ πατέρα, μᾶλλον αἰχμάλωτος γίνεται, τὴν ἄτοπον ταύτην ἐπιτείνων
512 ἐπιθυμίαν· ἂν δὲ μικρολόγον, ἀναγκάζεται ἕτερα ἀσχημονεῖν, ὥστε χρυσίον [v] συνάγειν εἰς τὰς τοιαύτας δαπάνας. Ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν νέων καὶ τὴν ὥραν ἀπέδοντο, καὶ παράσιτοι τοῖς εὐπόροις ἐγένοντο, καὶ ἑτέρας δουλοπρεπεῖς ὑπέμειναν διακονίας, ἀντὶ τούτων ὠνούμενοι τὸ τὰς τοιαύτας ἐπιθυμίας [w] πληροῦν. Ὅτι μὲν οὖν καὶ φιλοχρήματος οὗτος ἔσται καὶ μικρολόγος, καὶ [x] περὶ τὰ ἀναγκαῖα πάντων ἀργότερος, καὶ

[k] ὡς ἐκείνου G. [l] ὑπὸ] τοῦ G. H. M. [m] καὶ om. G. K. [n] μᾶλλον] + δὲ G. M. [o] χρείαν K. L. [p] δακρῦσαι K. M. [q] ἡδύτερον Edd. [r] οὖν om. G. L. M. [s] ἐν] + τοῖς Edd. [t] Ἂν μὲν G. K. M. Ἂν μὲν οὖν L. [v] συνάγειν] εἰσαγαγεῖν G. M. [w] ἐκπληροῦν G. K. [x] περὶ] πρὸς K. L.

Digitized by Google

πολλὰ ἀναγκασθήσεται ἁμαρτάνειν, δῆλον ἐκ τούτων· ὅτι [y] δὲ ὠμὸς καὶ κενόδοξος, οὐδὲ τοῦτό τις ἀντερεῖ· ὠμὸς μὲν, ὅταν πένητα ἰδὼν, τῷ πόθῳ τοῦ καλλωπισμοῦ μηδὲ ἑωρακέναι δοκῇ, ἀλλὰ ταῦτα μὲν χρυσῷ [z] καλλωπίζῃ, ἐκεῖνον δὲ B ὑπὸ λιμοῦ διαφθειρόμενον περιορᾷ· κενόδοξος δὲ, ὅταν καὶ ἐν τοῖς μικροῖς παιδεύηται τὴν παρὰ τῶν ὁρώντων δόξαν θηρᾶν. Οὐ γὰρ οὕτως οἶμαι στρατηγὸν ἐπὶ [a] τοῖς στρατοπέδοις καὶ τροπαίοις μέγα φρονεῖν, ὡς [b] τοὺς ἀκολάστους νέους ἐπὶ τῷ καλλωπισμῷ τῶν ὑποδημάτων, ἐπὶ τοῖς συρομένοις ἱματίοις, ἐπὶ τῇ κουρᾷ τῆς κεφαλῆς· καίτοιγε ταῦτα πάντα τεχνιτῶν ἔργα ἐστὶν ἑτέρων. Εἰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις οὐκ ἀφίστανται κενοδοξοῦντες, πότε ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀποστήσονται;

Εἴπω καὶ ἕτερα τούτων χαλεπώτερα, ἢ καὶ ταῦτα ὑμῖν ἀπόχρη; Οὐκοῦν ἀνάγκη καταλῦσαι τὸν λόγον ἐνταῦθα· ἐπεὶ καὶ ταῦτά μοι εἴρηται διὰ τοὺς φιλονείκους καὶ οὐδὲν C ἄτοπον τὸ πρᾶγμα εἶναι λέγοντας. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι πολλοὶ τῶν νέων οὐδὲ προσέξουσι τοῖς λεγομένοις, μεθύοντες ἅπαξ τῷ πάθει· οὐ μὴν διὰ τοῦτο σιγῆσαι ἔδει. Οἱ γὰρ νοῦν ἔχοντες πατέρες καὶ ὑγιαίνοντες τέως, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς εἰς τὴν προσήκουσαν εὐσχημοσύνην ἐμβιβάσαι δυνήσονται. Μὴ τοίνυν λέγε, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, [c] καὶ οὐδὲν παρ' ἐκεῖνο· τοῦτο γὰρ, τοῦτο πάντα ἀπώλεσεν. Ἔδει [d] γὰρ καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς παιδεύειν, καὶ ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι μικρῶν σε-
(319) μνοὺς ποιεῖν, μεγαλοψύχους, κρείττους [e] σχημάτων· οὕτως αὐτοὺς καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις εὑρήσομεν δοκίμους. Τί γὰρ τῆς τῶν στοιχείων μαθήσεως εὐτελέστερον; Ἀλλ' ὅμως ἀπὸ D τούτων καὶ ῥήτορες, καὶ σοφισταὶ, καὶ φιλόσοφοι γίνονται· κἂν ταῦτα ἀγνοήσωσιν, οὐδὲ ἐκεῖνά ποτε εἴσονται. Ταῦτα δὲ ἡμῖν οὐ πρὸς νέους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς γυναῖκας καὶ κόρας εἴρηται. Καὶ γὰρ καὶ αὗται τοῖς τοιούτοις ἐγκλήμασιν ὑπόκεινται, καὶ πολλῷ μᾶλλον, ὅσῳ παρθένῳ κοσμιότης ἐπιτήδειον. Τὰ τοίνυν πρὸς ἐκείνους εἰρημένα καὶ πρὸς

[y] δὲ] + καὶ H. [z] Sic codd. praeter G. pro soloeco καλλωπίζει. [a] τοῖς om. G. στρατοπέδοις καὶ om. H. K. M. τοῖς στρ. καὶ om. L. Curtam lectionem secuti sunt Interpp. [b] τοὺς om. K. ὡς ἀκολάστου νέου G. ὡς ἀκόλαστον νέον Edd. [c] καὶ om. G. [d] γὰρ] + ἔδει L. M. p. p. ἐνταῦθα G. [e] σχημάτων] χρημάτων H. L. K. M. Arm. *ornamentorum* Ge. Sequitur οὕτω γὰρ K. καὶ οὕτως L. M.

Digitized by Google

ὑμᾶς εἰρῆσθαι νομίζετε, ἵνα μὴ πάλιν τὰ αὐτὰ ἀναλάβωμεν.
Καὶ γὰρ ὥρα λοιπὸν εὐχῇ κατακλεῖσαι τὸν λόγον. Ἅπαν-
τες τοίνυν ἡμῖν συνεύξασθε, ὥστε τοὺς νέους [f] τοὺς τῆς ἐκ-
κλησίας μάλιστα δυνηθῆναι κοσμίως ζῆν, καὶ εἰς γῆρας ἐλθεῖν
E αὐτοῖς πρέπον. Ὡς τούς γε οὐχ οὕτω ζῶντας, οὐδὲ εἰς γῆρας
ἐλθεῖν καλόν· τοὺς δὲ καὶ ἐν νεότητι γεγηρακότας εὔχομαι
καὶ εἰς πολιὰν βαθυτάτην ἐλθεῖν, καὶ πατέρας γενέσθαι παί-
δων δοκίμων, καὶ τοὺς γεγεννηκότας εὐφρᾶναι, καὶ πρό γε
πάντων τὸν πεποιηκότα αὐτοὺς θεὸν, καὶ πᾶσαν ἐξελάσαι
513 νόσον, οὐ τὴν ἐν τοῖς ὑποδήμασιν, οὐδὲ τὴν ἐν τοῖς ἱματίοις
μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν. Καὶ γὰρ οἷον γῆ
χερσουμένη, τοιοῦτόν ἐστι καὶ νεότης ἀμελουμένη, πολλὰς
[g] πολλαχόθεν ἐκφέρουσα τὰς ἀκάνθας. Ἐπαφῶμεν τοίνυν τὸ
πῦρ τοῦ πνεύματος, καὶ κατακαύσωμεν τὰς πονηρὰς ταύτας
ἐπιθυμίας, καὶ νεώσωμεν τὰς ἀρούρας, καὶ ἑτοίμους πρὸς τὴν
τοῦ σπόρου ποιήσωμεν ὑποδοχὴν, καὶ τοὺς νέους τοὺς παρ'
ἡμῖν τῶν ἀλλαχοῦ γερόντων ἀποδείξωμεν σωφρονεστέρους.
Καὶ γὰρ τὸ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅταν ἐν νεότητι σω-
φροσύνη λάμπῃ, ὡς ὅ γε ἐν γήρᾳ σωφρονῶν οὐδὲ μισθὸν ἂν
B [h] ἔχοι πολὺν, ἀκριβῆ τὴν ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἀσφάλειαν ἔχων.
Τὸ δὲ παράδοξον, ἐν κύμασι γαλήνης ἀπολαύειν, καὶ ἐν κα-
μίνῳ μὴ κατακαίεσθαι, καὶ ἐν νεότητι μὴ ἀσελγαίνειν. Ταῦτ'
οὖν ἐννοοῦντες, ζηλώσωμεν τὸν μακάριον ἐκεῖνον Ἰωσὴφ, τὸν
διὰ [i] πάντων λάμψαντα τούτων, ἵνα καὶ τῶν αὐτῶν ἐπιτύ-
χωμεν στεφάνων αὐτῷ· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν,
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[f] τοὺς om. L. M. [g] πανταχόθεν L. M. [h] ἔχοι] Sic codd.
praeter G. vulgo ἔχῃ. Deinde ἀκριβῆ om. G. K. L. M. [i] πασῶν
G. M.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ Ν.

[1] Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν C
προσεύξασθαι. Ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ.
[a] Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.

ΤΙΝΟΣ ἕνεκεν εἰς τὸ ὄρος ἀναβαίνει; Παιδεύων ἡμᾶς, ὅτι καλὸν ἡ ἐρημία καὶ ἡ μόνωσις, ὅταν ἐντυγχάνειν δέῃ D
[b] θεῷ. Διά τοι τοῦτο συνεχῶς εἰς τὰς ἐρήμους ἄπεισι, κἀκεῖ διαννκτερεύει πολλάκις εὐχόμενος, παιδεύων ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου θηρᾶσθαι ἐν ταῖς εὐχαῖς ἀταραξίαν. Ἡσυχίας γὰρ μήτηρ ἡ ἔρημος, καὶ γαλήνη, καὶ λιμὴν, ἁπάντων ἀπαλλάττουσα θορύβων ἡμᾶς. Αὐτὸς μὲν [c] οὖν διὰ τοῦτο ἀνέβαινεν ἐκεῖσε· οἱ δὲ μαθηταὶ κλυδωνίζονται πάλιν, καὶ χειμῶνα ὑπομένουσιν οἷον καὶ πρότερον. Ἀλλὰ τότε μὲν ἔχοντες αὐτὸν ἐν τῷ πλοίῳ τοῦτο ἔπασχον· νυνὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς ὄντες μόνοι. Καὶ γὰρ ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ μείζονα αὐτοὺς ἐνάγει καὶ ἐμβιβάζει, καὶ εἰς τὸ φέρειν πάντα γενναίως. Διὰ δὴ τοῦτο,
ὅτε μὲν πρῶτον κινδυνεύειν ἔμελλον, παρῆν μὲν, ἐκάθευδε E
δὲ, ὥστε ἐξ ἑτοίμου δοῦναι τὴν παραμυθίαν αὐτοῖς· νυνὶ δὲ ἐπὶ μείζονα ἄγων αὐτοὺς ὑπομονὴν, οὐδὲ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἄπεισι, καὶ ἐν [d] μέσῃ θαλάσσῃ συγχωρεῖ τὸν χειμῶνα διεγερθῆναι, [e] ὡς μηδὲ προσδοκῆσαί ποθεν ἐλπίδα σωτηρίας, καὶ
ὅλην τὴν νύκτα ἀφίησιν αὐτοὺς κλυδωνίζεσθαι, διεγείρων 514
αὐτῶν, ὡς οἶμαι, πεπωρωμένην τὴν καρδίαν. Καὶ γὰρ τοι-
(320) οῦτον ὁ φόβος, ὃν μετὰ τοῦ χειμῶνος καὶ ὁ καιρὸς ποιεῖ.
Μετὰ δὲ τῆς κατανύξεως καὶ εἰς ἐπιθυμίαν μείζονα αὐτοὺς

[1] Cap. XIV. v. 23, 24.

HOM. L. [a] Καὶ τὸ πλοῖον ὡς σταδίους τριάκοντα ἦν μέσον τῆς θ. G. K. Locum S. S. ad v. προσεύξασθαι claudit M. ad v. κυμάτων H. et 5 Mosqq. [b] τῷ θεῷ G. H. p. p. τοι om. iidem. [c] οὖν] γὰρ G. οὖν om. M. [d] μέσῃ] + τῇ L. Ep. ἐν μέσῳ θαλάσσης Edd. [e] ὥστε G. H.

Digitized by Google

'νέβαλε τὴν αὐτοῦ, καὶ εἰς μνήμην διηνεκῆ. Διὰ δὴ τοῦτο
οὐκ εὐθέως αὐτοῖς ἐπέστη· [2]"τετάρτῃ γὰρ φυλακῇ, φησὶ,
τῆς νυκτὸς ἦλθε πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης·"
παιδεύων αὐτοὺς μὴ ταχέως λύσιν ἐπιζητεῖν τῶν συνεχόν-
των [f]δεινῶν, ἀλλὰ φέρειν τὰ συμπίπτοντα γενναίως. Ὅτε
γοῦν προσεδόκησαν ἀπαλλαγήσεσθαι, τότε ἐπετάθη πάλιν
ὁ φόβος. [3]"Ἰδόντες γὰρ αὐτὸν, φησὶν, οἱ μαθηταὶ περι-
B πατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἐταράχθησαν, λέγοντες φάν-
τασμα εἶναι, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν." Καὶ γὰρ ἀεὶ
τοῦτο ποιεῖ· ὅταν μέλλῃ λύειν τὰ δεινὰ, ἕτερα χαλεπώτερα
ἐπάγει καὶ φοβερώτερα· ὃ δὴ καὶ τότε συνέβη. Μετὰ
γὰρ τοῦ χειμῶνος καὶ ἡ ὄψις αὐτοὺς ἐθορύβησε τοῦ χειμῶ-
νος οὐχ ἧττον. Διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ σκότος ἔλυσεν, οὐδὲ
φανερὸν ἑαυτὸν εὐθέως ἐποίησεν, ἀλείφων αὐτοὺς, ὅπερ εἶ-
πον, ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν φόβων τούτων, καὶ παιδεύων εἶναι
καρτερικούς. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ ἐποίησεν· [g]ὅτε γὰρ
ἔμελλε λύειν [τὸν φόβον καὶ] τὸν πειρασμὸν, τότε τὸ τέ-
λος χαλεπώτερον εἴασε γενέσθαι· οὐ διὰ τὸν τῶν παίδων
C θάνατον λέγω, καὶ τὰ ῥήματα τῆς γυναικὸς, ἀλλὰ διὰ τὰ
ὀνείδη τὰ τῶν οἰκετῶν, [h]τὰ τῶν φίλων. Καὶ ὅτε τὸν
Ἰακὼβ ἐξαρπάζειν ἔμελλε τῆς ἐν τῇ ξένῃ ταλαιπωρίας,
ἀφῆκε διεγερθῆναι καὶ μείζονα γενέσθαι τὸν θόρυβον· Καὶ
γὰρ ὁ κηδεστὴς καταλαβὼν θάνατον ἠπείλει, καὶ μετ'
[i]ἐκεῖνον ὁ ἀδελφὸς διαδέχεσθαι μέλλων, τὸν περὶ τῶν ἐσχά-
των ἐπεκρέμασε κίνδυνον. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔνι καὶ ἐν μακρῷ
χρόνῳ καὶ σφοδρῶς πειράζεσθαι, ὅταν μέλλωσιν ἐκβαίνειν
τοὺς ἀγῶνας οἱ δίκαιοι, βουλόμενος αὐτοὺς πλέον κερδαίνειν,
ἐπιτείνει τὰ γυμνάσια. Ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ ἐποίησε,
[k]τὸν ἔσχατον ἆθλον τὸν τοῦ παιδὸς θείς. Οὕτω γὰρ καὶ
φορητὰ ἔσται τὰ ἀφόρητα, ὅταν ἐπὶ θύραις ἐπάγηται
D ἐγγὺς ἔχοντα τὴν ἀπαλλαγήν. Τοῦτο δὴ καὶ τότε ἐποίησε,
καὶ οὐ πρότερον ἀπεκάλυψεν [l]ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς, ἕως ὅτε
ἔκραξαν. Ὅσῳ γὰρ ἐπετείνετο τὰ τῆς ἀγωνίας, τοσούτῳ

[2] v. 25. [3] v. 26.

[f] δεινῶν] συμφορῶν G. K. M. κακῶν Ep. [g] ὅτε] + μὲν K. et pr. H. Deinde quae inclusimus, non exstant in K. L. M. nec in suis legerunt Interpretes. [h] τὰ] καὶ H. καὶ τὰ G. M. [i] ἐκείνους G. H. K. [k] τὸν om. H. [l] ἑαυτὸν] + αὐτοῖς Edd.

Digitized by Google

μᾶλλον [m] ἠσμένιζον αὐτοῦ τὴν παρουσίαν. Εἶτα, ἐπειδὴ
ἐβόησαν, φησὶν, [4] "[n] εὐθέως ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
λέγων· θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε." Τοῦτο τὸ ῥῆμα
τὸν φόβον ἔλυσε, καὶ θαῤῥῆσαι παρεσκεύασεν. Ἐπειδὴ γὰρ
ἀπὸ τῆς ὄψεως αὐτὸν οὐκ [o] ἐγίνωσκον, καὶ διὰ τὸ παράδο-
ξον τῆς βαδίσεως καὶ διὰ τὸν καιρὸν, ἀπὸ τῆς φωνῆς δῆλον
ἑαυτὸν ποιεῖ. Τί οὖν ὁ Πέτρος, ὁ πανταχοῦ θερμὸς καὶ ἀεὶ
τῶν ἄλλων προπηδῶν; [5] "Κύριε, εἰ σὺ εἶ, φησὶ, κέλευσόν E
με πρὸς σὲ ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα." Οὐκ εἶπεν, εὖξαι καὶ
παρακάλεσον, ἀλλὰ, κέλευσον. Εἶδες πόση ἡ θερμότης;
πόση ἡ πίστις; Καίτοιγε ἐκ τούτου πολλαχοῦ κινδυνεύει,
ἐκ τοῦ πέρα τοῦ μέτρου ζητεῖν. Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα
πολὺ μέγα ἐζήτησε, δι' ἀγάπην μόνον, οὐ δι' ἐπίδειξιν.
Οὐδὲ γὰρ εἶπε, κέλευσόν με βαδίσαι ἐπὶ τὰ ὕδατα· ἀλλὰ 515
τί; "κέλευσόν με ἐλθεῖν πρὸς σέ." Οὐδεὶς γὰρ οὕτως
ἐφίλει τὸν Ἰησοῦν. Τοῦτο καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐποίη-
σεν· [p] οὐκ ἠνέσχετο μετὰ τῶν ἄλλων ἐλθεῖν, ἀλλὰ προε-
πήδησεν. Οὐ τὴν ἀγάπην δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν
ἐπιδείκνυται. Οὐ γὰρ μόνον ἐπίστευσεν, ὅτι αὐτὸς δύναται
περιπατεῖν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ὅτι καὶ ἑτέρους ἐνάγειν·
καὶ ἐπιθυμεῖ ταχέως ἐγγὺς αὐτοῦ γενέσθαι. [6] "Ὁ δὲ εἶ-
πεν, ἔλθε. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιε-
πάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέ- B
πων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος κατα-
ποντίζεσθαι, ἔκραξε λέγων· κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ
Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο [q] αὐτοῦ, καὶ λέγει
αὐτῷ· ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;" Τοῦτο τοῦ προτέρου
παραδοξότερον. Διὰ τοῦτο μετ' ἐκεῖνο τοῦτο γίνεται.
(321) Ὅτε γὰρ ἔδειξεν, ὅτι κρατεῖ τῆς θαλάσσης, τότε [r] καὶ
ἐπὶ τὸ θαυμαστότερον ἐξάγει τὸ σημεῖον. Τότε μὲν
γὰρ τοῖς ἀνέμοις ἐπετίμησε μόνον· νυνὶ δὲ καὶ αὐτὸς βαδί-
ζει, καὶ ἑτέρῳ παραχωρεῖ τοῦτο ποιεῖν· ὅπερ εἰ παρὰ τὴν
ἀρχὴν γενέσθαι [s] ἐκέλευσε, οὐκ ἂν ὁμοίως κατεδέξατο ὁ Πέ-
τρος, διὰ τὸ μηδέπω τοσαύτην κεκτῆσθαι πίστιν.

[4] v. 27. [5] v. 28. [6] v. 29–31.

[m] Sic H. L. Ep. vulgo ἠσμενίζοντο. [n] εὐθέως] + δὲ G. H. K.
[o] ἐπεγίνωσκον L. [p] οὐκ] οὐ γὰρ M. [q] αὐτοῦ om. G. 1 Mosq.
[r] καὶ om. K. M. [s] ἐκέλευσε] ἠθέλησε M.

Digitized by Google

C Τίνος οὖν [t] ἕνεκεν ὁ Χριστὸς ἐπέτρεψε; Καὶ γὰρ εἰ εἶπεν, οὐ δύνασαι, πάλιν θερμὸς ὢν ἀντεῖπεν ἄν. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτὸν πείθει, ἵνα εἰς τὸ μέλλον σωφρονισθῇ. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀνέχεται. Καταβὰς τοίνυν κλυδωνίζεται· ἐφοβήθη γάρ. Καὶ τοῦτο τὸ κλυδώνιον ἐποίησε· τὸν δὲ φόβον ὁ ἄνεμος εἰργάσατο. Ὁ δὲ Ἰωάννης φησὶν, ὅτι [7] "ἤθελον λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο [v] εἰς τὴν γῆν, εἰς ἣν ὑπῆγον·" τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο δηλῶν. Ὥστε μελλόντων αὐτῶν [w] πρὸς τῇ γῇ γίνεσθαι, ἐπέβη τοῦ πλοίου. Καταβὰς τοίνυν ἀπὸ τοῦ πλοίου, πρὸς αὐτὸν [x] ᾔει, οὐχ οὕτω τῷ περιπατεῖν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὡς τῷ πρὸς αὐτὸν ἔρχεσθαι χαίρων.
D Καὶ τοῦ μείζονος περιγενόμενος, ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος ἔμελλε πάσχειν κακῶς, τῆς τοῦ ἀνέμου λέγω ῥύμης, οὐ τῆς θαλάττης. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· πολλάκις τὰ μεγάλα κατορθοῦσα, ἐν τοῖς ἐλάττοσιν ἐλέγχεται· οἷον ὁ Ἠλίας ἐπὶ τῆς Ἰεζάβελ ἔπαθεν· οἷον ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ Αἰγυπτίου· οἷον ὁ Δαυῒδ ἐπὶ τῆς Βηρσαβεέ. Οὕτω δὴ καὶ οὗτος· ἔτι τοῦ φόβου ἐνακμάζοντος ἐπιβῆναι τῶν ὑδάτων ἐθάῤῥησε, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀνέμου ἐμβολὴν οὐκέτι ἠδυνήθη στῆναι, καὶ ταῦτα ἐγγὺς ὢν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως οὐδὲν ὠφελεῖ ἐγγὺς εἶναι τοῦ Χριστοῦ, μὴ πίστει ὄντα ἐγγύς. Τοῦτο δὲ καὶ τὸ μέσον [y] ἐδείκνυ τοῦ
E διδασκάλου καὶ τοῦ μαθητοῦ, καὶ τοὺς ἄλλους παρεμυθεῖτο. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφῶν ἠγανάκτησαν, πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα· οὔπω γὰρ ἦσαν πνεύματος ἠξιωμένοι. Μετὰ [z] δὲ ταῦτα οὐ τοιοῦτοι. Πανταχοῦ [a] γοῦν τῶν πρωτείων παραχωροῦσι τῷ Πέτρῳ, καὶ ἐν ταῖς δημηγορίαις αὐτὸν προβάλλονται,
516 καίτοιγε ἀγροικότερον τῶν ἄλλων διακείμενον. Καὶ διατί οὐκ ἐπέταξε τοῖς ἀνέμοις παύσασθαι, ἀλλ' αὐτὸς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ; Ὅτι τῆς ἐκείνου πίστεως ἔδει. Ὅταν γὰρ τὰ παρ' ἡμῶν ἐλλιμπάνῃ, καὶ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἵσταται. Δεικνὺς τοίνυν ὅτι οὐχ ἡ τοῦ ἀνέμου ἐμβολὴ, ἀλλ'

[7] Joan. vi. 21.

[t] ἕνεκεν] + αὐτὸν G. + αὐτῷ H. ἐπέτρεψε] + διὰ τὴν πολλὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην G. [v] ἐπὶ τὴν γ. L. ἐν τῇ γῇ K. M. [w] πρὸς τὴν γὴν K. γενέσθαι Edd. [x] εἴη H. M. Correxit Montef. [y] ἐνδείκνυται G. K. M. p. p. παραμυθεῖται G. [z] δὲ] οὖν H. γοῦν Edd. [a] γοῦν] οὖν L. γὰρ G. H.

ἡ ἐκείνου ὀλιγοπιστία τὴν περιτροπὴν εἰργάσατο, φησίν·
"εἰς τί ἐδίστασας, ὀλιγόπιστε;" Ὥστε εἰ μὴ ἡ πίστις
ἠσθένησε, καὶ πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἔστη ῥᾳδίως. Διά τοι
τοῦτο καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ, τὸν ἄνεμον ἐᾷ πνεῖν, [b] δηλῶν
ὅτι οὐδὲν ἐκεῖνος παραβλάπτει, ὅταν ἡ πίστις ᾖ πεπηγυῖα.
Καὶ καθάπερ νεοττὸν πρὸ καιροῦ τῆς καλιᾶς [c] ἐξελθόντα καὶ B
μέλλοντα καταπίπτειν, ἡ μήτηρ ταῖς πτέρυξι διαβαστάσασα
πάλιν ἐπὶ τὴν καλιὰν ἄγει, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησε.
[8] "Καὶ ἐπιβάντων αὐτῶν τοῦ πλοίου, τότε ἐπαύσατο ὁ ἄνε-
μος." Πρὸ τούτου [d] μὲν ἔλεγον· [9] "ποταπός ἐστιν ὁ ἄν-
θρωπος οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν
αὐτῷ;" νυνὶ δὲ οὐχ οὕτως. [10] "Οἱ γὰρ ἐν τῷ πλοίῳ, φησὶν,
ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες· ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ."
[e] Ὁρᾷς πῶς κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον ἅπαντας ἦγε;
Καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ βαδίσαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἀπὸ τοῦ
ἑτέρῳ κελεῦσαι τοῦτο ποιῆσαι, καὶ κινδυνεύοντα διασῶσαι,
πολλὴ λοιπὸν ἡ πίστις ἦν. Τότε μὲν γὰρ ἐπετίμησε τῇ
θαλάσσῃ, νυνὶ δὲ οὐκ ἐπιτιμᾷ, ἑτέρως τὴν δύναμιν αὐτοῦ
δεικνὺς μειζόνως. Διὸ καὶ ἔλεγον· "ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ." C
Τί οὖν; ἐπετίμησε τοῦτο εἰρηκόσι; Τοὐναντίον μὲν οὖν ἅπαν,
καὶ ἐβεβαίωσε τὸ λεχθὲν, μετὰ μείζονος ἐξουσίας θεραπεύων
τοὺς προσιόντας, καὶ οὐχ ὡς ἔμπροσθεν. [11] "Καὶ διαπερά-
σαντες, φησὶν, ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ. Καὶ ἐπι-
γνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς
ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας
τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν ἵνα ἅψωνται τοῦ κρα-
σπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο ἐσώθησαν." Οὐδὲ
γὰρ ὁμοίως ὡς πρότερον προσῄεσαν, εἰς τὰς οἰκίας αὐτὸν
(322) ἕλκοντες, καὶ χειρὸς ἀφὴν ἐπιζητοῦντες, καὶ [f] προστάγματα D
διὰ ῥημάτων· ἀλλ' ὑψηλότερον πολλῷ καὶ φιλοσοφώτερον,
καὶ μετὰ πλείονος τῆς πίστεως τὴν θεραπείαν ἐπεσπῶντο.
Ἡ γὰρ αἱμοῤῥοοῦσα ἅπαντας ἐδίδαξε φιλοσοφεῖν. Δεικνὺς
δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι καὶ [g] διὰ πολλοῦ χρόνου τοῖς μέρεσιν

[8] v. 32. [9] Matth. viii. 27. [10] v. 33. [11] v. 34–36.

[b] δηλῶν] δεικνὺς Edd. Hic duo folia desunt in cod. M. qui rursus incipit p. 518 C. [c] προελθόντα Edd. [d] μὲν] + οὖν H. et mar. G. [e] Ὅρα G. H. [f] πρόσταγμα L. πολλῷ καὶ] Sic L. Ep. ceteri καὶ πολλῷ. In Edd. πολλῷ deest. [g] διὰ] ἀπὸ G.

Digitized by Google

ἐπέβη, φησὶν, ὅτι "ἐπιγνόντες οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἀπέ-
στειλαν εἰς τὴν περίχωρον, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ τοὺς κακῶς
ἔχοντας." Ἀλλ' ὅμως ὁ χρόνος οὐ μόνον οὐκ ἐξέλυσε τὴν
πίστιν, ἀλλὰ καὶ μείζονα εἰργάσατο, καὶ ἀκμάζουσαν διε-
τήρησεν.

E [h]Ἀψώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου
αὐτοῦ· μᾶλλον δὲ, ἐὰν θέλωμεν, ὅλον αὐτὸν [i]ἔχομεν. Καὶ
γὰρ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ πρόκειται νῦν ἡμῖν· οὐ τὸ ἱμάτιον
μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα· οὐχ ὥστε ἅψασθαι μόνον, ἀλλ'
ὥστε καὶ φαγεῖν καὶ ἐμφορηθῆναι. Προσερχώμεθα τοίνυν
μετὰ πίστεως, ἕκαστος ἀσθένειαν ἔχων. Εἰ γὰρ οἱ τοῦ
κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἁψάμενοι τοσαύτην εἵλκυσαν
δύναμιν, [k]πόσῳ μᾶλλον οἱ ὅλον αὐτὸν κατέχοντες; Τὸ δὲ
517 προσελθεῖν μετὰ πίστεως οὐ τὸ λαβεῖν ἐστι μόνον τὸ προ-
κείμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ μετὰ καθαρᾶς καρδίας ἅψασθαι, τὸ
οὕτω διακεῖσθαι, ὡς αὐτῷ προσιόντας τῷ Χριστῷ. Τί γὰρ,
εἰ μὴ φωνῆς ἀκούεις; Ἀλλ' ὁρᾷς αὐτὸν κείμενον· μᾶλλον δὲ
καὶ [l]φωνῆς ἀκούεις, φθεγγομένου αὐτοῦ διὰ τῶν εὐαγγε-
λιστῶν. Πιστεύσατε τοίνυν, ὅτι καὶ νῦν ἐκεῖνο τὸ δεῖπνόν
ἐστιν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἀνέκειτο. Οὐδὲν γὰρ ἐκεῖνο τούτου
διενήνοχεν. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μὲν ἄνθρωπος ἐργάζεται, ἐκεῖνο
δὲ αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κἀκεῖνο αὐτός. Ὅταν τοίνυν τὸν
ἱερέα [m]ἐπιδιδόντα σοι ἴδῃς, μὴ τὸν ἱερέα νόμιζε τὸν τοῦτο
B ποιοῦντα, ἀλλὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χεῖρα εἶναι τὴν ἐκτεινο-
μένην. Ὥσπερ γὰρ ὅταν βαπτίζῃ, οὐκ αὐτός σε βαπτίζει,
ἀλλ' ὁ θεός ἐστιν ὁ κατέχων σου τὴν κεφαλὴν ἀοράτῳ δυ-
νάμει, καὶ οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος, οὔτε ἄλλος τις
τολμᾷ προσελθεῖν καὶ ἅψασθαι· οὕτω καὶ νῦν. Ὅταν γὰρ
ὁ θεὸς [n]γεννᾷ, αὐτοῦ μόνου ἐστὶν ἡ δωρεά. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς
υἱοποιουμένους ἐνταῦθα, πῶς οὐ δούλοις ἐπιτρέπουσι τὸ πρᾶγ-
μα, ἀλλ' αὐτοὶ πάρεισι τῷ δικαστηρίῳ; Οὕτω καὶ ὁ [o]θεὸς

[h] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ ὡς τῷ Χριστῷ προσέρχεσθαι τῷ ἱερεῖ· αὐτὸς γὰρ αὐτὸ καὶ νῦν ἐργάζεται τὸ μυστήριον· καὶ ὅτι μεῖζον ἐλεημοσύνη ὑπὲρ θυσίας· καὶ ὅτι δεῖ πρῶτον ταῦτα ἐργάζεσθαι, καὶ οὕτως τὰ πολύτιμα σκεύη. G. [i] ἔχωμεν G. Deinde Καὶ γὰρ τὸ K. L. [k] πολλῷ G. L. [l] φωνῆς] + αὐτοῦ G. H. [m] ἐπιδιδοῦντα Edd. ἱερέα] + εἶναι H. νόμιζε] + εἶναι L. [n] γεννᾷ] Sic G. K. Arm. ut ante Ben. edebatur: ceteri ἀναγεννᾷ. Ante h. v. μόνος delevimus, jubentibus codd. H. K. L. [o] θεὸς] + ποιεῖ K. L. et codex quidam apud Sav.

Digitized by Google

οὐκ ἀγγέλοις ἐπέτρεψε τὴν δωρεὰν, ἀλλ' αὐτὸς πάρεστι
κελεύων καὶ λέγων· [12] "μὴ καλέσητε πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς·"
οὐχ ἵνα [p] ἀτιμάσῃς τοὺς γεγεννηκότας, ἀλλ' ἵνα πάντων C
ἐκείνων προθῇς τὸν ποιήσαντά σε καὶ [q] ἐγγράψαντα εἰς τοὺς
ἑαυτοῦ παῖδας. Ὁ γὰρ τὸ μεῖζον δοὺς, τουτέστιν, ἑαυτὸν
παραθεὶς, πολλῷ μᾶλλον οὐκ ἀπαξιώσει καὶ διαδοῦναί σοι τὸ
σῶμα. Ἀκούσωμεν τοίνυν, καὶ ἱερεῖς καὶ ἀρχόμενοι, τίνος
κατηξιώθημεν· ἀκούσωμεν, καὶ φρίξωμεν. Τῶν [r] ἁγίων σαρκῶν
αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι ἔδωκεν ἡμῖν, ἑαυτὸν παρέθηκε τεθυμένον.
Τίς οὖν ἔσται ἀπολογία ἡμῖν, ὅταν τοιαῦτα σιτούμενοι, τοιαῦτα
ἁμαρτάνωμεν; ὅταν ἀρνίον ἐσθίοντες, λύκοι [s] γινώμεθα;
ὅταν πρόβατον σιτούμενοι, κατὰ τοὺς λέοντας ἁρπάζωμεν;
Τοῦτο γὰρ τὸ μυστήριον οὐ μόνον ἁρπαγῆς, ἀλλὰ καὶ ψιλῆς
ἔχθρας καθαρεύειν κελεύει διαπαντός. Καὶ γὰρ εἰρήνης ἐστὶ D
μυστήριον τοῦτο τὸ μυστήριον· οὐκ ἀφίησιν ἀντιποιεῖσθαι
χρημάτων. Εἰ γὰρ αὐτὸς ἑαυτοῦ οὐκ ἐφείσατο δι' ἡμᾶς,
τίνος ἂν εἴημεν ἄξιοι, χρημάτων φειδόμενοι καὶ ψυχῆς ἀφειδοῦντες,
ὑπὲρ ἧς ἐκεῖνος οὐκ ἐφείσατο ἑαυτοῦ; Τοῖς μὲν
[t] οὖν Ἰουδαίοις κατ' ἐνιαυτὸν ὑπόμνημα τῶν οἰκείων εὐεργεσιῶν
ταῖς ἑορταῖς ἐνέδησεν ὁ θεός· σοὶ δὲ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν,
τὴν ἡμέραν διὰ τούτων τῶν μυστηρίων. Μὴ τοίνυν αἰσχύνου
τὸν σταυρόν· ταῦτα γὰρ ἡμῶν ἐστι τὰ σεμνὰ, ταῦτα
ἡμῶν τὰ μυστήρια· τούτῳ [v] κοσμούμεθα τῷ δώρῳ, τούτῳ καλ- E
λωπιζόμεθα. Κἂν εἴπω, ὅτι τὸν οὐρανὸν ἔτεινε, [w] τὴν γῆν
καὶ τὴν θάλασσαν ἥπλωσε, προφήτας καὶ ἀγγέλους ἔπεμψεν,
οὐδὲν ἐρῶ ἴσον. Τὸ γὰρ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τοῦτό ἐστιν,
ὅτι τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἵνα τοὺς ἀλλοτριωθέντας
οἰκέτας σώσῃ. Μηδεὶς τοίνυν Ἰούδας ταύτῃ [x] προσίτω τῇ
τραπέζῃ, μηδεὶς Σίμων· καὶ γὰρ ἀμφότεροι διὰ φιλαργυρίαν
ἀπώλοντο οὗτοι. Φύγωμεν τοίνυν τοῦτο τὸ βάραθρον, [y] μηδὲ 518

[12] Matth. xxiii. 9.

[p] Sic H. K. L. Ge. Arm. vulgo ἀτιμάσῃ. Sequitur τοὺς γεννήσαντας K. L. [q] ἐγγράψαντα] + σε G. H. [r] ἁγίων om. K. L. [s] γενώμεθα Edd. [t] οὖν deest in Edd. Deinde ὑπομνήματα et τὰς ἑορτὰς (hoc cum Edd.) habent H. L. Lectio ταῖς ἑορταῖς ἐνέδυσεν a Savilio e suo cod. memoratur. [v] κοσμώμεθα G. p. p. καλλωπιζώμεθα G. H. [w] τὴν] καὶ τὴν G. H. καὶ γὴν καὶ θ. K. [x] παρέστω K. L. [y] μηδὲ] μὴ δὴ G. H. K. Mox προσενέγκοιμεν dedit L. pro soloeco προσενέγκωμεν.

Digitized by Google

νομίζωμεν ἀρκεῖν ἡμῖν εἰς σωτηρίαν, εἰ χήρας καὶ ὀρφανοὺς ἀποδύσαντες, ποτήριον χρυσοῦν καὶ λιθοκόλλητον προσενέγκοιμεν τῇ τραπέζῃ. Εἰ γὰρ βούλει τιμῆσαι τὴν θυσίαν, τὴν ψυχὴν προσένεγκε, δι' ἣν καὶ ἐτύθη· ταύτην χρυσῆν ποίησον· ἂν δὲ αὕτη [z] μένῃ μολίβδου καὶ ὀστράκου χείρων, τὸ δὲ σκεῦος χρυσοῦν, τί τὸ κέρδος; Μὴ τοίνυν τοῦτο σκοπῶμεν, ὅπως χρυσᾶ σκεύη προσφέρωμεν [a] μόνον, ἀλλ' ὅπως καὶ ἐκ δικαίων πόνων. Ταῦτα γάρ ἐστι τὰ καὶ χρυσῶν τιμιώτερα, (323)
B τὰ χωρὶς πλεονεξίας. Οὐ γὰρ χρυσοχοεῖον, οὐδὲ ἀργυροκοπεῖόν ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ πανήγυρις ἀγγέλων· διὸ ψυχῶν ἡμῖν δεῖ· καὶ γὰρ [b] δὴ ταῦτα διὰ τὰς ψυχὰς προσίεται ὁ θεός. Οὐκ ἦν ἡ τράπεζα ἐξ ἀργύρου τότε ἐκείνη, οὐδὲ τὸ ποτήριον χρυσοῦν, ἐξ οὗ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς ὁ Χριστὸς τὸ αἷμα τὸ ἑαυτοῦ· ἀλλὰ τίμια ἦν πάντα ἐκεῖνα καὶ φρικτὰ, ἐπειδὴ πνεύματος ἔγεμε. Βούλει τιμῆσαι τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα; Μὴ περιίδῃς αὐτὸν γυμνόν· μηδὲ ἐνταῦθα μὲν αὐτὸν σηρικοῖς [c] ἱματίοις τιμήσῃς, ἔξω δὲ ὑπὸ κρυμοῦ καὶ γυμνότητος διαφθειρόμενον περιίδῃς. Ὁ γὰρ εἰπὼν, "τοῦτό μού
C ἐστι τὸ σῶμα," καὶ τῷ λόγῳ τὸ πρᾶγμα βεβαιώσας, οὗτος εἶπε· [13] "πεινῶντά με εἴδετε, καὶ οὐκ ἐθρέψατε·" καὶ, "ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε." Τοῦτο μὲν γὰρ οὐ δεῖται ἐπιβλημάτων, ἀλλὰ ψυχῆς καθαρᾶς· ἐκεῖνο δὲ πολλῆς δεῖται ἐπιμελείας. Μάθωμεν τοίνυν φιλοσοφεῖν, καὶ τὸν Χριστὸν τιμᾶν ὡς αὐτὸς βούλεται· τῷ γὰρ τιμωμένῳ τιμὴ ἡδίστη, ἣν αὐτὸς θέλει, οὐχ ἣν ἡμεῖς νομίζομεν. Ἐπεὶ καὶ Πέτρος τιμᾶν αὐτὸν ᾤετο τῷ κωλῦσαι νίψαι τοὺς πόδας, ἀλλ' οὐκ ἦν τιμὴ τὸ γινόμενον, ἀλλὰ τοὐναντίον. Οὕτω καὶ σὺ ταύτην αὐτὸν τίμα
D τὴν τιμὴν, ἣν αὐτὸς ἐνομοθέτησεν, εἰς πένητας ἀναλίσκων τὸν πλοῦτον. Οὐδὲ γὰρ σκευῶν χρείαν ἔχει χρυσῶν ὁ θεὸς, ἀλλὰ ψυχῶν χρυσῶν.

Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ κωλύων ἀναθήματα κατασκευάζεσθαι τοιαῦτα· ἀξιῶν δὲ μετὰ τούτων, καὶ πρὸ τούτων, τὴν ἐλεημοσύνην ποιεῖν. Δέχεται μὲν γὰρ καὶ ταῦτα, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐκεῖνα. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ προσενεγκὼν ὠφε-

[13] Matth. xxv. 42, 45.

[z] μένῃ] μὲν ἡ L. [a] μόνον om. K. L. [b] δὴ] καὶ Edd. δὴ om. L. [c] ἱμ. τιμήσῃς] τίμα ἱματίοις K. L.

Digitized by Google

λήθη μόνον, ἐκεῖ δὲ [d] καὶ ὁ λαβών. Ἐνταῦθα δοκεῖ καὶ
φιλοτιμίας ἀφορμὴ τὸ πρᾶγμα εἶναι· ἐκεῖ δὲ ἐλεημοσύνη
καὶ φιλανθρωπία τὸ πᾶν ἐστι. Τί γὰρ ὄφελος, ὅταν ἡ
τράπεζα αὐτῷ γέμῃ χρυσῶν ποτηρίων, αὐτὸς δὲ λιμῷ E
διαφθείρηται; Πρότερον αὐτὸν ἔμπλησον πεινῶντα, καὶ
τότε ἐκ περιουσίας καὶ τὴν τράπεζαν αὐτοῦ κόσμησον.
Ποτήριον χρυσοῦν ποιεῖς, καὶ ποτήριον [e] ψυχροῦ οὐ δίδως;
[f] καὶ τί τὸ ὄφελος; Χρυσόπαστα ἐπιβλήματα κατασκευάζεις
τῇ τραπέζῃ, αὐτῷ δὲ οὐδὲ τὴν ἀναγκαίαν παρέχεις σκέπην;
καὶ τί τὸ κέρδος ἐκ τούτου; Εἰπὲ γάρ μοι· εἴ τινα ἰδὼν
τῆς ἀναγκαίας ἀποροῦντα τροφῆς, ἀφεὶς αὐτῷ λῦσαι τὸν
λιμὸν, τὴν τράπεζαν ἀργύρῳ [g] περιέβαλες μόνον, ἆρα ἂν
ἔγνω σοι χάριν, ἀλλ' οὐχὶ μᾶλλον [h] ἠγανάκτησε; Τί [i] δέ;
εἰ ῥάκια περιβεβλημένον ὁρῶν, καὶ ὑπὸ κρυμοῦ πηγνύμενον, 519
ἀφεὶς αὐτῷ δοῦναι ἱμάτιον, κίονας [k] κατεσκεύαζες χρυσοῦς,
λέγων εἰς ἐκείνου τιμὴν ποιεῖν, οὐκ ἂν σε καὶ εἰρωνεύεσθαι
ἔφη, καὶ ὕβριν ἐνόμισε, [l] καὶ ταύτην τὴν ἐσχάτην; Τοῦτο
[m] δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ λογίζου, ὅταν ἀλήτης καὶ ξένος
περιέρχηται, δεόμενος ὀροφῆς· σὺ δὲ αὐτὸν ἀφεὶς ὑποδέξα-
σθαι, ἔδαφος [n] καλλωπίζῃς καὶ τοίχους καὶ κιόνων κεφαλάς·
καὶ ἀργυρᾶς ἁλύσεις διὰ λαμπάδων ἐξάπτῃς, αὐτὸν δὲ ἐν
δεσμωτηρίῳ δεδεμένον μηδὲ ἰδεῖν ἐθέλῃς. Καὶ ταῦτα λέγω,
οὐχὶ κωλύων [o] ἐν τούτοις φιλοτιμεῖσθαι, ἀλλὰ ταῦτα μετ'
ἐκείνων, [p] μᾶλλον δὲ ταῦτα πρὸ ἐκείνων παραινῶν ποιεῖν.
Ὑπὲρ μὲν γὰρ τοῦ ταῦτα μὴ ποιῆσαι οὐδεὶς ἐνεκλήθη ποτέ· B
ὑπὲρ δὲ ἐκείνων καὶ γέεννα ἠπείληται, καὶ πῦρ ἄσβεστον,
καὶ ἡ μετὰ δαιμόνων τιμωρία. Μὴ τοίνυν τὸν οἶκον κοσμῶν,
τὸν ἀδελφὸν θλιβόμενον περιόρα· οὗτος γὰρ ἐκείνου [q] ναὸς

[d] καὶ om. G. K. [e] ψυχροῦν G. M. Mor. [f] Edd. Καὶ τί τὸ ὄφελος χ. ἐ. κατασκευάζειν τ. τ. αὐτῷ δὲ μηδὲ τὴν ἀ. παρέχειν σκέπην; Verba infinita habent G. H. sed μηδὲ pro οὐδὲ in nullo codice exstat. Nostram lectionem secutus est Ge. [g] περιέβαλλες K. περιβάλλεις G. [h] ἠγανάκτησε] + καὶ παροξύνθη (sic) L. M. favente Arm. [i] δὲ] δαὶ G. H. L. p. p. ῥάκιον Edd. [k] κατασκευάζεις G. [l] καὶ ταύτην τὴν ἐσχ.] ταύτην ἐσχ. H. καὶ ταύτην ἐσχ. G. καὶ ταύτην τὴν ἐσχ. ὕβριν M. τὴν ἐσχ. ὑβρίζειν L. [m] δὲ] δὴ L. δὲ om. H. [n] καλλωπίζῃς pro καλλωπίζεις sine libris, ἐξάπτῃς et ἐθέλῃς cum uno cod. L. dedi. [o] ἐν] καὶ ἐν L. [p] Haec μᾶλλον δὲ . . . ἐκείνων desunt in L. M. invitis Interpp. [q] ὁ ναὸς G. H. κυριώτερος] οἰκειότερος L. τιμιώτερος Mor. Ben. Vid. var. lect. ad Tom. x. p. 231 B. Ed. Ben. 2dae.

Digitized by Google

κυριώτερος. Καὶ ταῦτα μὲν καὶ βασιλεῖς ἄπιστοι, καὶ τύραννοι, καὶ λῃσταὶ δυνήσονται λαβεῖν τὰ κειμήλια· ὅσα δὲ ἂν εἰς τὸν ἀδελφὸν ποιήσῃς πεινῶντα καὶ ξένον ὄντα καὶ γυμνὸν, οὐδὲ ὁ διάβολος συλῆσαι δυνήσεται, ἀλλ' ἐν ἀσύλῳ κείσεται θησαυρῷ. Τί οὖν αὐτός φησι, [14] "τοὺς πτωχοὺς πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε;" Διὰ γὰρ τοῦτο μάλιστα ἐλεεῖν δεῖ, ὅτι οὐ πάντοτε αὐτὸν ἔχομεν πεινῶντα, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι βίῳ μόνον. Εἰ δὲ
C βούλει [r] καὶ τὴν διάνοιαν πᾶσαν τοῦ εἰρημένου μαθεῖν, ἄκουσον, ὅτι τοῦτο οὐ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἴρηται, εἰ καὶ οὕτω δοκεῖ, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῆς γυναικός. Ἐπειδὴ γὰρ ἀτελέστερον ἔτι διέκειτο, ἐκεῖνοι δὲ αὐτὴν διηπόρουν, ἀνα- (324)
κτώμενος αὐτὴν ταῦτα ἔλεγεν. Ὅτι γὰρ ἐκείνην παραμυθούμενος ταῦτα ἔφη, ἐπήγαγε· [15] "τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί;" Ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸν ἀεὶ μεθ' ἡμῶν ἔχομεν, φησίν· [16] "ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος." Ἐξ ὧν ἁπάντων δῆλον, ὅτι δι'
D οὐδὲν ἕτερον ταῦτα ἐλέγετο, ἀλλ' ἵνα τὴν πίστιν τῆς γυναικὸς τὴν τότε βλαστήσασαν μὴ καταμαράνῃ τῶν μαθητῶν ἡ ἐπιτίμησις. Μὴ τοίνυν ταῦτα εἰς μέσον φέρωμεν νῦν, ἃ διά τινα οἰκονομίαν εἴρηται· ἀλλὰ τοὺς νόμους ἅπαντας, τοὺς ἐν τῇ καινῇ, τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ περὶ ἐλεημοσύνης αὐτῷ κειμένους ἀναγνόντες, πολλὴν ὑπὲρ τοῦ πράγματος τούτου ποιώμεθα [s] τὴν σπουδήν. Τοῦτο [t] γὰρ ἁμαρτίας καθαίρει· [17] "δότε γὰρ ἐλεημοσύνην, καὶ πάντα ὑμῖν ἔσται καθαρά." Τοῦτο θυσίας μεῖζον· [18] "ἔλεον γὰρ θέλω, καὶ οὐ θυσίαν." Τοῦτο τοὺς οὐρανοὺς ἀνοίγνυσιν· [19] "αἱ εὐχαί γάρ
E σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ." Τοῦτο παρθενίας ἀναγκαιότερον· οὕτω γὰρ ἐξεβλήθησαν τοῦ νυμφῶνος ἐκεῖναι· οὕτως αἱ ἄλλαι εἰσηνέχθησαν. Ἅπερ ἅπαντα συνειδότες σπείρωμεν φιλοτίμως, ἵνα μετὰ πλείονος θερίσωμεν δαψιλείας, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[14] **Matth. xxvi. 11.** [15] **Ibid. v. 10.** [16] **Matth. xxviii. 20.** [17] **Luc. xi. 41.** [18] **Hos. vi. 6.** [19] **Act. x. 4.**

[r] καὶ deest in Edd. πᾶσαν τοῦ εἰρ.] τοῦ εἰρ. ἅπασαν L. M. [s] τὴν om. G. H. K. [t] γὰρ] + καὶ iidem. ἐλεημοσύνην] + φησὶ M.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΝΑ.

[1] Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ [a] οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμ- 520
ματεῖς καὶ Φαρισαῖοι λέγοντες· διατί οἱ μαθηταί σου
παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ
γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας [b] αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίω-
σιν. [c] Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· διατί καὶ ὑμεῖς
παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν
ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς [d] ἐνετείλατο λέγων· τίμα τὸν πα-
τέρα σου καὶ τὴν μητέρα· καί, ὁ κακολογῶν πατέρα
ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Ὑμεῖς δὲ λέγετε· ὃς
ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ
ὠφεληθῇς, [e] καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ
τὴν μητέρα [f] αὐτοῦ· καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ
θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν.

Τοτε· πότε; Ὅτε τὰ μυρία σημεῖα εἰργάσατο, ὅτε τοὺς ἀῤῥώστους ἐθεράπευσεν ἐκ τῆς ἁφῆς τοῦ κρασπέδου. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται τὸν καιρόν, ἵνα ἐνδείξηται τὴν ἄφατον αὐτῶν πονηρίαν οὐδενὶ εἴκουσαν. Τί δέ ἐστιν, "οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ B
Φαρισαῖοι;" Πανταχοῦ τῶν φυλῶν ἦσαν διεσπαρμένοι, καὶ εἰς δώδεκα διῃρημένοι μέρη· ἀλλ' οἱ τὴν μητρόπολιν ἔχοντες πονηρότεροι τῶν ἄλλων ἦσαν, ἅτε καὶ πλείονος ἀπολαύοντες τιμῆς, καὶ πολὺν κεκτημένοι τὸν τῦφον. Θέα δέ μοι πῶς καὶ ἀπὸ τῆς ἐρωτήσεως αὐτῆς ἁλίσκονται. Οὐδὲ γὰρ λέγουσι, διατί παραβαίνουσι τὸν νόμον Μωϋσέως; ἀλλά, "τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων." Ὅθεν δῆλον, ὅτι πολλὰ ἐκαινοτόμουν οἱ ἱερεῖς, καίτοι Μωϋσέως μετὰ πολλοῦ τοῦ

[1] Cap. xv. v. 1-6.

Hom. li. [a] οἱ om. K. L. [b] αὐτῶν om. L. p. p. τὸν ἄρτον G. K. [c] Ὁ δὲ] Τότε G. K. p. p. αὐτοῖς om. iidem. [d] ἐνετείλατο λέγων] εἶπεν L. p. p. μητέρα σου G. K. [e] καὶ om. L. p. p. τιμήσει K. [f] αὐτοῦ om. L. τὴν ἐντολὴν] τὸν λόγον idem. Pericopam S. S. voce πρεσβυτέρων (v. 2) concludit M. ad τὴν μητέρα (v. 4) producit H. Ceteri cum Arm. integram habent.

Digitized by Google

φόβου καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἀπειλῆς ἐπισκήψαντος ὥστε
C μήτε προσθεῖναι, μήτε ἀφελεῖν. [2]"Οὐ προσθήσετε γάρ,
[g] φησὶ, πρὸς τὸ ῥῆμα, ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, καὶ
οὐκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτοῦ." Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐκαινοτόμουν·
οἷον δὴ καὶ τοῦτο ἦν, τὸ μὴ δεῖν ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίειν,
τὸ [h] ποτήρια βαπτίζειν καὶ χαλκεῖα, τὸ καὶ αὐτοὺς βαπ-
τίζεσθαι. Ὅτε γὰρ ἔδει λοιπὸν αὐτοὺς ἀπαλλαγῆναι τῶν
παρατηρήσεων, τοῦ χρόνου προελθόντος, τότε αὐτοὺς μᾶλλον
πλείοσιν ἔδησαν ταῖς παρατηρήσεσι, δεδοικότες μή τις αὐτῶν
ἀφέληται τὴν ἀρχὴν, [i] καὶ φοβερώτεροι εἶναι βουλόμενοι,
ὡς δὴ καὶ αὐτοὶ νομοθέται. Εἰς τοσοῦτον οὖν προῆλθε
παρανομίας τὸ πρᾶγμα, ὡς τὰς μὲν αὐτῶν φυλάττεσθαι
D ἐντολὰς, τὰς δὲ τοῦ θεοῦ παραβαίνεσθαι· καὶ τοσοῦτον
ἐκράτουν, [k] ὥστε κατηγορίαν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα εἶναι. Ὅπερ
διπλοῦν κατ' αὐτῶν ἔγκλημα ἦν, ὅτι τε ἐκαινοτόμουν, καὶ
ὅτι οὕτως ἐξεδίκουν τὰ ἑαυτῶν, τοῦ θεοῦ οὐδένα ποιούμενοι
λόγον. Καὶ ἀφέντες τὰ ἄλλα εἰπεῖν, τοὺς ξέστας καὶ τὰ
χαλκεῖα, (καταγέλαστα γὰρ ἦν), ὃ τῶν ἄλλων μᾶλλον ἐδό-
κει λόγον ἔχειν, τοῦτο εἰς μέσον προφέρουσιν, οὕτως, ὡς
ἔμοιγε δοκεῖ, εἰς ὀργὴν αὐτὸν ἐξάγειν βουλόμενοι. Διὸ
καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἐμνημόνευον, ἵνα ὡς ἐξουδενῶν αὐτοὺς
παράσχῃ καθ' ἑαυτοῦ λαβήν. Ἄξιον δὲ πρῶτον ἐξετάσαι,
διατί καὶ οἱ μαθηταὶ χερσὶν ἀνίπτοις ἤσθιον. Τίνος [l] οὖν
E ἕνεκεν οὕτως ἤσθιον; Οὐκ ἐπιτηδεύοντες τοῦτο, ἀλλ' ὑπερ-
ορῶντες λοιπὸν τῶν περιττῶν, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις προσέ- (325)
χοντες· οὔτε τὸ νίπτεσθαι, οὔτε τὸ μὴ νίπτεσθαι νόμον
ἔχοντες, ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἑκάτερον ποιοῦντες. Οἱ γὰρ καὶ
αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας καταφρονοῦντες τροφῆς, πῶς ἔμελλον
ταῦτα περισπούδαστα ἔχειν; Ἐπεὶ οὖν συνέβαινε πολλάκις
τοῦτο ἀπὸ ταυτομάτου γίνεσθαι, οἷον ὡς ὅτε ἐν τῇ ἐρήμῳ
ἤσθιον, ὡς ὅτε τοὺς ἀστάχυας ἔτιλλον, [m] ἀντ' ἐγκλήματος
521 αὐτὸ προβάλλονται, οἱ τὰ μεγάλα ἀεὶ [n] παρατρέχοντες, καὶ

[2] Deut. iv. 2.

[g] φησὶ om. G. [h] ποτήριον G. H. K. Ep. [i] καὶ] καὶ ὡς H. M. [k] ὥστε καὶ κατ. H. ὡς καὶ κατ. K. Vulgatum ὥστε μὴ κατ. solus habet G. *adeo ut jam jure reprehendendi viderentur, qui observationes ipsorum negligebant.* Ge. Similia habet Arm. [l] οὖν om. M. Clausulam Τίνος . . . ἤσθιον; non habent L. Arm. neque in Edd. exstat. [m] ταῦτα ἀντ' ἐγκ. αὐτῷ πρ. M. [n] παραβλέποντες G.

Digitized by Google

τῶν περιττῶν πολὺν ποιούμενοι λόγον. Τί οὖν ὁ Χριστός;
Οὐκ ἔστη πρὸς τοῦτο, οὐδὲ ἀπελογήσατο, ἀλλ' εὐθέως ἀν-
τεγκαλεῖ, κατασπῶν αὐτῶν τὴν παῤῥησίαν, καὶ δεικνὺς, ὅτι
τὸν μεγάλα ἁμαρτάνοντα ὑπὲρ μικρῶν πρὸς ἑτέρους ἀκρι-
βολογεῖσθαι οὐ χρή. Δέον γὰρ ὑμᾶς ἐγκαλεῖσθαι, φησὶ,
καὶ ἐγκαλεῖτε; Σὺ δὲ παρατήρει, πῶς ὅταν τι βούληται
λῦσαι τῶν νομίμων, ἐν τάξει ἀπολογίας αὐτὸ ποιεῖ· ὅπερ
καὶ τότε ἐποίησεν. Οὐδὲ γὰρ εὐθέως ἐπὶ τὴν παράβασιν
ἔρχεται, οὐδὲ λέγει, οὐδέν ἐστιν· ἦ γὰρ ἂν θρασυτέρους
εἰργάσατο· ἀλλὰ πρῶτον ἐκκόπτει αὐτῶν τὴν θρασύτητα, B
τὸ πολλῷ μεῖζον ἔγκλημα εἰς μέσον ἄγων, καὶ εἰς τὴν
ἐκείνων περιέλκων κεφαλήν. Καὶ οὔτε λέγει, ὅτι καλῶς
ποιοῦσι παραβαίνοντες, ἵνα μὴ δῷ λαβὴν αὐτοῖς· [o]οὔτε κα-
κίζει τὸ γινόμενον, ἵνα μὴ βεβαιώσῃ τὸν νόμον· οὐδ' αὖ
πάλιν κατηγορεῖ τῶν πρεσβυτέρων, ὡς παρανόμων καὶ μια-
ρῶν· ἦ γὰρ ἂν ὡς λοίδορον καὶ ὑβριστὴν ἀπεστράφησαν·
ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἀφεὶς, ἑτέραν ὁδὸν ἔρχεται. Καὶ δοκεῖ
μὲν αὐτοῖς ἐπιτιμᾶν τοῖς [p]παραγενομένοις, καθάπτεται δὲ
τῶν ταῦτα νομοθετησάντων· τῶν μὲν πρεσβυτέρων οὐδαμοῦ
μνημονεύων, ἐν δὲ τῇ πρὸς τούτους κατηγορίᾳ κἀκείνους κα-
ταβάλλων, καὶ δεικνὺς [q]ὅτι διπλοῦν τὸ ἁμάρτημα, ὅτι καὶ C
τῷ θεῷ οὐ πείθονται, καὶ δι' ἀνθρώπους τοῦτο ποιοῦσιν·
ὡσανεὶ ἔλεγε· [r]τοῦτο γὰρ ὑμᾶς, τοῦτο ἀπώλεσε, τὸ πάντα
πείθεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις. Ἀλλ' οὐ λέγει οὕτω, τοῦτο
δὲ αὐτὸ αἰνίττεται, οὕτως αὐτοῖς ἀποκριθείς· "διατί καὶ
ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν
ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο· τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μη-
τέρα· καὶ, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω.
Ὑμεῖς δὲ λέγετε· ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ [s]ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον,
ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ [t]τιμήσῃ τὸν πατέρα καὶ
τὴν μητέρα· καὶ ἠκυρώσατε [u]τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν D
παράδοσιν ὑμῶν." Καὶ οὐκ εἶπε, τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλ',
ὑμῶν· καὶ, "ὑμεῖς λέγετε," καὶ οὐκ εἶπεν, οἱ πρεσβύτεροι,

[o] οὐδὲ et p. p. γενόμενον K. L. [p] παραγινομένοις Edd. [q] ὅτι om. H. L. [r] τοῦτυ γὰρ, τοῦτο ὑ. ἀπ. L. τοῦτο γὰρ αὐτὸ ὑ. ἀπ. τοῦτο (sed αὐτὸ rasura sublato) M. τοῦτο γὰρ αὐτὸ ὑμᾶς κἀκείνους ἀπ. τοῦτο G. Illud κἀκείνους vertit Ge. non item Arm. Deinde τὸ τὰ πάντα K. [s] ἢ] καὶ K. M. [t] τιμήσει H. K. M. καὶ τὴν] ἢ τὴν G. M. [u] τὴν ἐντολὴν] τὸν νόμον L.

Digitized by Google

ὥστε ἀνεπαχθέστερον ποιῆσαι τὸν λόγον. Ἐπειδὴ γὰρ παρανόμους ἠθέλησαν δεῖξαι τοὺς μαθητὰς, δείκνυσιν αὐτοὺς τοῦτο ποιοῦντας, τούτους δὲ ἀπηλλαγμένους ἐγκλήματος. Οὐ γὰρ δὴ νόμος τὸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπιταχθέν· (διὸ καὶ παράδοσιν αὐτὸ καλεῖ·) καὶ ἀνθρώπων μάλιστα παρανόμων. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἦν ὑπεναντίον τῷ νόμῳ, τὸ
E κελεύειν τὰς χεῖρας νίπτειν, ἑτέραν παράδοσιν εἰς μέσον ἄγει, ἐναντιουμένην τῷ νόμῳ. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. Ἐπαίδευσαν τοὺς νέους εὐσεβείας σχήματι καταφρονεῖν τῶν [v] πατέρων. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Εἴ τις τῶν γονέων εἶπε τῷ παιδὶ, δός μοι τὸ πρόβατον τοῦτο ὃ ἔχεις, ἢ τὸν μόσχον, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἔλεγον· δῶρόν ἐστι τῷ θεῷ τοῦτο, ὃ θέλεις
522 ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆναι, καὶ οὐ δύνασαι λαβεῖν. Καὶ διπλοῦν ἐντεῦθεν ἐγίνετο τὸ κακόν. Οὔτε γὰρ τῷ θεῷ προσῆγον, καὶ τοὺς γονέας ὀνόματι τῆς προσφορᾶς ἀπεστέρουν, τούς τε γεγεννηκότας διὰ τὸν θεὸν ὑβρίζοντες, καὶ τὸν θεὸν διὰ τοὺς γεγεννηκότας. Ἀλλ᾽ οὐ λέγει τοῦτο· εὐθέως, ἀλλὰ πρότερον τὸν νόμον ἀναγινώσκει, δι᾽ οὗ δείκνυσι σφόδρα βουλόμενον αὐτὸν τιμᾶσθαι γονέας. [3] "Τίμα γὰρ, φησὶ, τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἵνα ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς·" καὶ πάλιν, "ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω." Ἀλλ᾽ αὐτὸς ἐκεῖνο ἀφεὶς, τὸ κείμενον ἔπαθλον τοῖς
B τιμῶσι τοὺς γονέας, τὸ φοβερώτερον τίθησι, τὴν κόλασιν λέγω τὴν τοῖς ἀτιμάζουσιν ἠπειλημένην, καὶ αὐτοὺς καταπλῆξαι βουλόμενος, καὶ τοὺς νοῦν ἔχοντας ἐπισπάσασθαι· καὶ δείκνυσιν ἐντεῦθεν θανάτου ἀξίους ὄντας. Εἰ γὰρ ὁ ῥήματι ἀτιμάζων κολάζεται, πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς οἱ ἔργῳ· καὶ οὐ μόνον ἀτιμάζον- (326)
τες, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους τοῦτο διδάσκοντες. Οἱ τοίνυν μηδὲ ζῆν ὀφείλοντες, πῶς ἐγκαλεῖτε τοῖς μαθηταῖς; Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ εἰς ἐμὲ τὸν τέως ἀγνοούμενον τοιαῦτα ὑβρίζετε, ὅταν καὶ εἰς τὸν πατέρα φαίνησθε τοιαῦτα ποιοῦντες; Πανταχοῦ γὰρ καὶ λέγει καὶ δείκνυσιν, ὅτι ἐκεῖθεν τῆς ἀπονοίας
C ἤρξαντο ταύτης. Τινὲς [w] δὲ καὶ ἑτέρως ἑρμηνεύουσι τὸ, "δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆς·" τουτέστιν, οὐκ ὀφείλω σοι τιμὴν, ἀλλὰ χαρίζομαί σοι, ἂν ἄρα σε τιμήσω. Ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ὁ Χριστὸς τοιαύτης ἐμνημόνευσεν ὕβρεως. Καὶ ὁ Μάρ-

[3] Exod. xx. 12. xxi. 16.

[v] πατέρων] γονέων M. Ep. Euth. [w] δὲ] γὰρ G.

Digitized by Google

κος δὲ σαφέστερον τοῦτο ποιεῖ λέγων· "[4] Κορβᾶν, ὃ ἐὰν ἐξ
ἐμοῦ ὠφεληθῇς·" ὅπερ οὐκ ἔστι [x] δωρεὰ καὶ προῖξ, ἀλλὰ
προσφορὰ κυρίως λέγεται. Δείξας τοίνυν, ὅτι οὐκ ἂν εἶεν
δίκαιοι ἐγκαλεῖν [y] παραβαίνουσιν ἐντολὴν πρεσβυτέρων οἱ τὸν
νόμον καταπατοῦντες, [z] δείκνυσι τοῦτο αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοῦ προ-
φήτου. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς εἷλε σφοδρῶς, περαιτέρω πρό-
εισιν· [a] ὃ δὴ πανταχοῦ ποιεῖ, τὰς γραφὰς εἰς μέσον ἄγων, D
καὶ ταύτῃ δεικνὺς ἑαυτὸν συμβαίνοντα τῷ θεῷ. Τί [b] δὲ ὁ
προφήτης φησίν; [5] "Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ,
ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην δὲ σέ-
βονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων."
Εἶδες προφητείαν [c] συμφωνοῦσαν τοῖς εἰρημένοις μετὰ ἀκρι-
βείας, καὶ ἄνωθεν αὐτῶν προαναφωνουμένην τὴν κακίαν;
Ὅπερ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐνεκάλεσε νῦν, τοῦτο καὶ ὁ Ἡσαΐας
ἄνωθεν εἶπεν, ὅτι τῶν μὲν τοῦ θεοῦ καταφρονοῦσι· "μάτην
γάρ σέβονταί με," φησίν· τῶν δὲ ἰδίων πολὺν ποιοῦνται
λόγον· "διδάσκοντες γὰρ ἐντάλματα, διδασκαλίας ἀνθρώπων."
Οὐκοῦν εἰκότως αὐτὰς οὐ τηροῦσι. E

Δοὺς τοίνυν αὐτοῖς καιρίαν [d] τὴν πληγὴν, καὶ ἀπὸ τῶν
[e] πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῆς οἰκείας ψήφου, καὶ ἀπὸ τοῦ προ-
φήτου τὴν κατηγορίαν αὐξήσας, ἐκείνοις μὲν οὐδὲν διαλέγε-
ται, ἀδιορθώτως λοιπὸν ἔχουσι, τὸν δὲ λόγον τρέπει πρὸς
τοὺς ὄχλους, ὥστε [f] τὸ δόγμα εἰσενεγκεῖν ὑψηλὸν καὶ μέγα
ὂν, καὶ πολλῆς φιλοσοφίας γέμον· καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἀπ' 523
ἐκείνου, τὸ μεῖζον [g] ἐνυφαίνει λοιπὸν, καὶ τὴν τῶν βρωμάτων
παρατήρησιν ἐκβάλλων. Ἀλλ' ὅρα πότε. Ὅτε [h] τὸν λεπρὸν
ἐκάθηρεν, ὅτε τὸ σάββατον ἔλυσεν, ὅτε γῆς καὶ θαλάττης
βασιλέα ἑαυτὸν ἀπέφηνεν, [i] ὅτε ἐνομοθέτησεν, ὅτε ἁμαρτή-
ματα ἀφῆκεν, ὅτε νεκροὺς ἤγειρεν, ὅτε πολλὰ τῆς θεότητος
αὐτοῦ δείγματα παρέσχεν αὐτοῖς, τότε περὶ βρωμάτων δια-

[4] Marc. vii. 11. [5] v. 8, 9.

[x] δωρεᾶ (δωρεὰ corr. G.) καὶ προῖκα G. L. M. In alio [Barocc. 189.] δωρεὰν καὶ προῖκα legitur. [y] τοῖς παραβαίνουσι K. Euth. [z] δείκνυσι] πάλιν δείκνυσι L. M. [a] ὃ δὴ] ὅπερ L. M. [b] δὲ] δαὶ L. [c] συμβαίνουσαν Edd. [d] τὴν om. G. H. [e] πραγμάτων] Sic H. L. M. Ge. Arm. vulgo γραμμάτων. [f] τὸ] τι K. [g] ὑφαίνει G. K. p. p. ἐκβάλλει Edd. [h] τὸν λεπρὸν] καὶ λεπροὺς H. Articulos om. L. M. [i] ὅτε] τότε L. M. Arm. Verba ὅτε ἐνομοθέτησεν non agnoscit Ge.

Digitized by Google

λέγεται. Καὶ γὰρ ὁ πᾶς Ἰουδαϊσμὸς ἐν τούτῳ συνέχεται·
κἂν τοῦτο ἀνέλῃς, [k] καὶ τὸ πᾶν ἀνεῖλες. Ἐντεῦθεν γὰρ δεί-
κνυσιν, ὅτι καὶ περιτομὴν δεῖ λύειν. Ἀλλ᾽ αὐτὸς [l] μὲν τοῦτο
B προηγουμένως οὐκ εἰσηγεῖται, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἐντολῶν
πρεσβύτερον ἦν, καὶ πλείονα εἶχε τὴν ὑπόληψιν· διὰ δὲ
τῶν μαθητῶν αὐτὸ νομοθετεῖ. Οὕτω γὰρ μέγα ἦν, ὅτι καὶ
οἱ μαθηταὶ μετὰ τοσοῦτον χρόνον βουλόμενοι αὐτὸ ἀνελεῖν,
πρότερον αὐτὸ μεταχειρίζονται, καὶ οὕτω καταλύουσιν. Ὅρα
δὲ πῶς εἰσάγει τὸν νόμον. [6] "Προσκαλεσάμενος γὰρ τοὺς
ὄχλους εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούσατε καὶ συνίετε." Οὐδὲ γὰρ
ἁπλῶς αὐτοῖς ἀποφαίνεται, ἀλλὰ τῇ τιμῇ καὶ τῇ θεραπείᾳ
πρῶτον εὐπαράδεκτον ποιεῖ τὸν λόγον· (τοῦτο γὰρ ἐδήλω-
σεν ὁ εὐαγγελιστὴς εἰπὼν, προσκαλεσάμενος·) ἔπειτα καὶ
C τῷ καιρῷ. Μετὰ γὰρ τὸν ἐκείνων ἔλεγχον καὶ τὴν νίκην
τὴν κατ᾽ αὐτῶν, καὶ τὴν παρὰ τοῦ προφήτου κατηγορίαν,
τότε ἄρχεται τῆς νομοθεσίας, ὅτε καὶ εὐκολώτερον [m] κατεδέ-
χοντο τὰ λεγόμενα. Καὶ οὐχ ἁπλῶς αὐτοὺς προσκαλεῖται,
ἀλλὰ καὶ προσεκτικωτέρους ποιεῖ. Συνίετε γὰρ, φησί· τουτ-
έστι, νοήσατε, διανάστητε· τοιοῦτος γὰρ ὁ μέλλων γράφεσθαι
νόμος. Εἰ γὰρ αὐτοὶ τὸν νόμον ἔλυσαν, καὶ παρὰ καιρὸν,
διὰ τὴν ἰδίαν παράδοσιν, καὶ ἠκούσατε· πολλῷ μᾶλλον ἐμοῦ
ἀκούειν χρὴ τοῦ κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ἐπὶ μείζονα
ὑμᾶς ἄγοντος φιλοσοφίαν. Καὶ οὐκ εἶπεν, οὐδέν ἐστιν ἡ
D παρατήρησις τῶν βρωμάτων, οὐδ᾽ ὅτι Μωϋσῆς κακῶς προσέ-
ταξεν, οὐδ᾽ ὅτι συγκαταβαίνων· ἀλλ᾽ ἐν τάξει παραινέσεως
καὶ συμβουλῆς, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως τὴν
μαρτυρίαν λαβὼν, φησίν· [7] "οὐ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα (327)
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα [n] διὰ τοῦ στόμα-
τος·" ἐπὶ τὴν φύσιν αὐτὴν καταφεύγων, καὶ νομοθετῶν, καὶ
ἀποφαινόμενος. Καὶ ταῦτα [o] ἀκούοντες οὐδὲν ἀντεῖπον ἐκεῖ-
νοι, οὐδὲ εἶπον· τί λέγεις; τοῦ θεοῦ μυρία παραγγείλαντος
περὶ βρωμάτων παρατηρήσεως, σὺ τοιαῦτα νομοθετεῖς; ἀλλ᾽
ἐπειδὴ σφόδρα αὐτοὺς ἐπεστόμισεν, οὐ τῷ ἐλέγξαι μόνον,
ἀλλὰ καὶ τῷ τὸν δόλον αὐτῶν εἰς μέσον ἀγαγεῖν, καὶ [p] τὸ

[6] v. 10. [7] v. 11.

[k] καὶ om. M. [l] μὲν] + οὖν K. L. [m] καταδέχονται K. [n] διὰ] ἐκ H. L. M. στόματος] + ἐκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον L. + ταῦτα κ.τ.ἀ. M. invitis Mosqq. [o] ἀκούσαντες L. M. [p] τὸ] τὸν M. τῷ corr. G. τῷ τὸ K. L.

λάθρα γινόμενον παρ' αὐτῶν ἐκπομπεῦσαι, καὶ τὰ ἀπόρρητα E
τῆς [q] διανοίας ἀνακαλύψαι, ἐπιστομισθέντες ἀπῆλθον. Σὺ δέ
μοι σκόπει, πῶς οὐδέπω θαῤῥεῖ σαφῶς κατατολμῆσαι τῶν
βρωμάτων. Διὰ τοῦτο οὐδὲ εἶπε, τὰ βρώματα, ἀλλ', "οὐ
τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον·" ὅπερ εἰκὸς ἦν καὶ περὶ
τῶν ἀνίπτων χειρῶν ὑποπτεύειν. Αὐτὸς μὲν γὰρ περὶ βρω-
μάτων ἔλεγεν, ἐνοήθη δ' ἂν καὶ περὶ [r] τούτων. Τοσαύτη 524
γὰρ ἦν ἡ παρατήρησις τῶν βρωμάτων, ὡς καὶ μετὰ τὴν
ἀνάστασιν τὸν Πέτρον εἰπεῖν· [8] "οὐχί, κύριε, ὅτι οὐδέποτε
ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον." Εἰ γὰρ καὶ δι' ἑτέρους
ταῦτα ἔλεγε, καὶ ὥστε καταλιπεῖν ἑαυτῷ ἀπολογίαν πρὸς
τοὺς ἐγκαλοῦντας, [s] ἵνα δείξῃ ὅτι καὶ ἀντεῖπε, καὶ οὐδὲ οὕτω
συνεχωρήθη, ὅμως δείκνυσι πολλὴν οὖσαν τοῦ πράγματος τὴν
ὑπόνοιαν. Διά τοι τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς οὐ φανερῶς
εἶπε περὶ βρωμάτων, ἀλλά, "τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα·"
καὶ πάλιν, ὅτε σαφέστερον ἔδοξεν ὕστερον λέγειν, ἀπὸ τοῦ
τέλους αὐτὸ συνεσκίασεν εἰπών· "τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ
φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον·" ἵνα δόξῃ ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν B
εἰληφέναι, καὶ περὶ αὐτοῦ διαλέγεσθαι τέως. Διὰ τοῦτο οὐκ
εἶπε· τὸ δὲ βρώματα φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ'
ὡς περὶ ἐκείνου διαλεγόμενος, ἵνα μηδὲν ἔχωσιν ἀντειπεῖν
[t] ἐκεῖνοι.

Ταῦτα τοίνυν ἀκούσαντες ἐσκανδαλίσθησαν, φησίν, οἱ
Φαρισαῖοι, οὐχ οἱ ὄχλοι. [9] "Προσελθόντες γάρ, φησίν, οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ· οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαν-
τες [v] τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;" Καίτοιγε οὐδὲν πρὸς
αὐτοὺς εἴρητο. Τί οὖν ὁ Χριστός; Οὐκ ἔλυσε τὸ σκάνδαλον
ἐκείνοις, ἀλλ' ἐπετίμησε, λέγων· [10] "πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ
ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται." Οἶδε C
γὰρ καὶ καταφρονεῖν σκανδάλων, καὶ μὴ καταφρονεῖν. Ἀλλα-
χοῦ γοῦν φησιν· [11] "ἵνα [w] δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, βάλε
ἄγκιστρον εἰς τὴν θάλασσαν·" ἐνταῦθα δέ φησιν· [12] "ἄφετε
αὐτούς· ὁδηγοί εἰσι [x] τυφλοὶ τυφλῶν. Τυφλὸς δὲ τυφλὸν

[8] Act. x. 14. [9] v. 12. [10] v. 13. [11] Matth. xvii. 27. [12] v. 14.

[q] διανοίας] + αὐτῶν Edd. [r] τούτου L. M. Mox ἦν post βρωμάτων collocant G. H. [s] ἵνα] καὶ ἵνα H. [t] ἐκεῖνοι] οὗτοι H. M. [v] τῶν λόγων Edd. contra meos et Mosqq. omnes. [w] δὲ om. G. H. K. [x] τυφλοὶ om. G. Sav. τυφλῶν om. 3 Mosqq. τυφλοί εἰσι, καὶ ὁδηγοὶ τυφλῶν Mor. Ben. Mox πεσοῦνται H. K. M.

ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται.” Ταῦτα δὲ ἔλεγον οἱ μαθηταὶ, οὐχ [y] ὡς ὑπὲρ ἐκείνων ἀλγοῦντες μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἠρέμα θορυβούμενοι. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐτόλμων εἰπεῖν ἐξ οἰκείου προσώπου τοῦτο, ἐν τῇ περὶ ἑτέρων [z] διη-
D γήσει μανθάνειν ἐβούλοντο. Ὅτι γὰρ τοῦτό ἐστιν, ἄκουσον πῶς μετὰ ταῦτα ὁ θερμὸς καὶ πανταχοῦ προφθάνων Πέτρος προσελθὼν [a] φησι· “φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην·” τὸν ἐν τῇ ψυχῇ θόρυβον ἐκκαλύπτων, καὶ φανερῶς μὲν οὐ τολμῶν εἰπεῖν, ὅτι σκανδαλίζομαι, ἀξιῶν δὲ διὰ τῆς ἑρμηνείας ἀπαλλαγῆναι τοῦ θορύβου· διὸ καὶ ἐπετιμᾶτο. Τί οὖν ὁ Χριστός φησι; “Πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται.” Τοῦτο περὶ τοῦ νόμου φασὶν εἰρῆσθαι οἱ τὰ Μανιχαίων νοσοῦντες· ἀλλ᾽ ἐπιστομίζει τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα αὐτούς. Εἰ γὰρ περὶ τοῦ νόμου ἔλεγε,
E πῶς ἀνωτέρω ἀπολογεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ μάχεται λέγων· “διατί παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν;” πῶς δὲ τὸν προφήτην [b] παράγει εἰς μέσον; Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν ἐκείνων καὶ τῶν παραδόσεων αὐτῶν ταῦτά φησιν. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς εἶπε, “τίμα τὸν [c] πατέρα καὶ τὴν μητέρα·” πῶς οὐκ ἔστι φυτεία θεοῦ τὸ παρὰ θεοῦ εἰρημένον;
525 Καὶ τὸ ἑξῆς δὲ δείκνυσιν, ὅτι περὶ αὐτῶν εἴρηται καὶ τῶν παραδόσεων αὐτῶν. Ἐπήγαγε γοῦν· “ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν.” Εἰ δὲ περὶ τοῦ νόμου ἔλεγε τοῦτο, εἶπεν ἄν· ὁδηγός ἐστι τυφλὸς τυφλῶν. Ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως εἶπεν, ἀλλ᾽, “ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν,” ἐκεῖνον μὲν ἀπαλλάττων τῆς κατηγορίας, εἰς δὲ τούτους τὸ πᾶν [d] περιέλκων. Εἶτα καὶ τὸ πλῆθος ἀποσχίζων αὐτῶν, ὡς μέλλον εἰς βάραθρον ἐμ- (328)
πίπτειν δι᾽ αὐτούς, φησί·” [e] “τυφλὸς τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται.” Μέγα [f] μὲν κακὸν καὶ τυφλὸν εἶναι· τὸ δὲ καὶ τοιοῦτον ὄντα μήτε ἔχειν τὸν χειρα-
B γωγὸν, καὶ ὁδηγοῦ τάξιν ἐπέχειν, διπλοῦν καὶ τριπλοῦν ἔγκλημα. Εἰ γὰρ τὸ μὴ ἔχειν ὁδηγὸν τὸν τυφλὸν ἐπι-

[y] ὡς] Sic L. M. *non quia* Ge. ceteri οὕτως. [z] διηγήσει] + τοῦτο G. H. invito Ep. [a] φησι] + εἶπεν αὐτῷ L. M. Vulgatum tuetur Ep. [b] εἰσάγει G. Post μέσον quae leguntur in Edd. λέγοντα· ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, καὶ τὰ ἑξῆς· absunt a K. L. M. Arm. et abesse possunt. [c] πατέρα σου G. [d] περιτρέπων L. M. [e] τυφλὸς] + δὲ L. + γὰρ M. Mox πεσοῦνται G. M. [f] μὲν] + γὰρ L. M. p. p. καὶ τὸ τυφλὸν iidem.

Digitized by Google

σφαλὲς, πολλῷ μᾶλλον τὸ καὶ [g] ἑτέρῳ τοῦτο βούλεσθαι εἶναι. Τί οὖν ὁ Πέτρος; Οὐ λέγει, τί ποτέ ἐστι τοῦτο [h] ὃ εἴρηκας; ἀλλ' ὡς ἀσαφείας γέμον ἐρωτᾷ. Καὶ οὐ λέγει· διατί παράνομον εἶπας; ἐδεδοίκει γὰρ, ἵνα μὴ [i] νομισθῇ ἐσκανδαλίσθαι· ἀλλ' ἀσαφείας τοῦτο εἶναί φησιν. Ὅτι δὲ οὐκ ἦν ἀσαφείας, ἀλλ' ἐσκανδαλίζετο, δῆλον· οὐδὲν γὰρ ἀσαφείας εἶχε. Διὸ καὶ ἐπιπλήττει [k] αὐτῷ λέγων· "ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;" Οἱ μὲν γὰρ ὄχλοι οὐδὲ συνῆκαν ἴσως τὸ λεχθέν· αὐτοὶ δὲ ἦσαν οἱ σκανδαλισθέντες. Διὸ παρὰ μὲν C
τὴν ἀρχὴν, ὡς ὑπὲρ τῶν Φαρισαίων δῆθεν ἐρωτῶντες, ἐβούλοντο μαθεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἤκουσαν αὐτοῦ μεγάλην ἀπειλὴν ἀπειλοῦντος καὶ λέγοντος, ὅτι "πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται," καὶ, "ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν," κατεστάλησαν. Ὁ δὲ πανταχοῦ θερμὸς οὐδὲ οὕτως ἀνέχεται σιγῆσαι, ἀλλά φησι· [13] "φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην." Τί οὖν ὁ Χριστός; Σφόδρα ἐπιπληκτικῶς ἀποκρίνεται. [14] "Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; Οὔπω νοεῖτε;" Ταῦτα δὲ ἔλεγε καὶ ἐπετίμα, ὥστε τὴν πρόληψιν ἐκβαλεῖν· οὐ μὴν ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ ἕτερα ἐπάγει λέγων· [15] "ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ D
στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται· τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαὶ, βλασφημίαι, ψευδομαρτυρίαι· καὶ ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. Τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν [l] ἐσθίειν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον." Εἶδες πῶς αὐτοῖς σφοδρῶς κέχρηται καὶ ἐπιτιμητικῶς; Εἶτα κατασκευάζει τὸ εἰρημένον ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ πρὸς τὴν θεραπείαν τὴν ἐκείνων. Ὅταν γὰρ εἴπῃ, "εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται," ἔτι κατὰ Ἰουδαϊκὴν ταπεινότητα ἀπο- E
κρίνεται. Λέγει γὰρ, ὅτι οὐ μένει, ἀλλ' ἐξέρχεται. Καίτοι

[13] v. 15. [14] v. 16. [15] v. 17–20.

[g] ἑτέροις corr. G. ἑτέρους K. M. et pr. G. Hoc edidit Mor. ἑτέρου Sav. Ben. [h] ὃ εἴρηκας] τὸ εἰρημένον L. Vulgatum τί ποτε; εἰς τί τοῦτο εἴρηκας; solus tuetur G. invitis Interpp. [i] νομισθῇ] + αὐτὸς K. νομίσῃ αὐτὸν H. p. p. ἀλλ' ὡς ἀσαφείας Edd. [k] αὐτῷ] αὐτὸν corr. G. αὐτῷ om. L. αὐτοῖς Sav. αὐτοὺς Ben. uterque contra codd. et Ep. [l] φαγεῖν K. L.

Digitized by Google

καὶ εἰ ἔμενεν, οὐκ ἐποίει ἀκάθαρτον. Ἀλλ' οὐδέπω τοῦτο
δυνατοὶ ἦσαν ἀκοῦσαι. Διὰ γοῦν τοῦτο καὶ ὁ νομοθέτης
τοσοῦτον χρόνον ἀφίησιν, ὅσον ἂν ἔνδον μένῃ· ὅταν δὲ ἐξέλθῃ,
οὐκέτι. Ἐν ἑσπέρᾳ γοῦν κελεύει λούεσθαι, καὶ καθαρὸν
εἶναι, τὸν καιρὸν τῆς πέψεως [m] ἀναμετρῶν, καὶ τῆς ἐκκρίσεως.
526 Τὰ δὲ τῆς καρδίας, φησὶν, ἔνδον μένει, καὶ ἐξελθόντα κοινοῖ,
οὐ μένοντα μόνον. Καὶ πρότερον τίθησι τοὺς πονηροὺς δια-
λογισμοὺς, ὅπερ ἦν Ἰουδαϊκόν· καὶ οὐδέπω ἀπὸ τῆς τῶν πραγ-
μάτων φύσεως ποιεῖται τὸν ἔλεγχον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τόκου
τῆς κοιλίας καὶ τῆς καρδίας, καὶ ἐκ τοῦ τὰ μὲν μένειν, τὰ
δὲ μὴ μένειν. Τὰ μὲν γὰρ, ἔξωθεν εἰσιόντα, ἔξω πάλιν
ἄπεισιν· τὰ δὲ ἔνδοθεν τίκτεται, καὶ ἐξελθόντα κοινοῖ, καὶ
τότε μᾶλλον, ὅταν ἐξέλθῃ. Οὔπω γὰρ ἦσαν δυνατοὶ, ὅπερ
ἔφην, ἀκοῦσαι μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοσοφίας ταῦτα.
Ὁ δὲ [16] Μάρκος φησὶν, ὅτι καθαρίζων τὰ βρώματα, ταῦτα
ἔλεγεν· οὐ μὴν ἐνέφηνεν, οὐδὲ εἶπε, τὸ δὲ βρώματα τοιάδε
B φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· [n] οὔτε γὰρ ἠνείχοντο σαφῶς
οὕτως αὐτοῦ ἀκοῦσαι. Διὸ καὶ ἐπήγαγε· "τὸ δὲ ἀνίπτοις
χερσὶ φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον."

[o] Μάθωμεν τοίνυν τίνα ἐστὶ τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον·
μάθωμεν, καὶ φύγωμεν. Καὶ [p] γὰρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοιοῦτον
ὁρῶμεν ἔθος κρατοῦν παρὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ ὅπως μὲν [q] ἐν
καθαροῖς εἰσέλθοιεν ἱματίοις σπουδάζοντας, καὶ ὅπως τὰς
χεῖρας νίψαιντο· ὅπως δὲ ψυχὴν καθαρὰν παραστήσαιεν (329)
τῷ θεῷ, οὐδένα ποιουμένους λόγον. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ
κωλύων [r] ὥστε χεῖρας νίπτειν, οὐδὲ στόμα· ἀλλὰ βουλό-
μενος οὕτω νίπτειν, ὡς προσήκει, οὐχ ὕδατι μόνον, ἀλλ'
C ἀντὶ τοῦ ὕδατος ταῖς ἀρεταῖς. Ῥύπος γὰρ στόματος,
[s] κακηγορία, βλασφημία, λοιδορία, ὀργίλα ῥήματα, αἰσ-
χρολογία, γέλως, εὐτραπελία. Εἰ τοίνυν σύνοιδας σαυτῷ

[16] Marc. vii. 19.

[m] *ἀναμένων* conjecit Bois. idque habet ex corr. Ep. *diligentius examinans* Ge. [n] οὔτε] οὔπω H. L. M. ἠνείχοντο] ἠδύναντο L. M. p. p. αὐτοῦ om. L. M. [o] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι τὸ καθαίρειν χεῖρας καὶ ἱμάτια οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελεῖ προσιόντας τῷ Χριστῷ, ἐὰν μὴ τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶτταν κατέχωμεν ἀπὸ παντὸς ῥυπαροῦ ῥήματος· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ εὐσχημόνως καὶ μὴ μετὰ κατάρας εὔχεσθαι. G. [p] γὰρ] + καὶ H. L. ἐν om. M. [q] ἐν recepi ex L. M. [r] ὥστε . . . οὐδὲ] οὔτε . . . οὔτε L. [s] κατηγορία G. H.

Digitized by Google

μηδὲν τούτων φθεγγομένῳ, μηδὲ ῥυπῶντι τὸν ῥύπον τοῦτον,
πρόσελθε θαῤῥῶν· εἰ δὲ μυριάκις ταύτας ἐδέξω τὰς κηλῖδας,
τί ματαιοπονεῖς, ὕδατι μὲν περικλύζων τὴν γλῶτταν, τὸν
δὲ ὀλέθριον καὶ βλαβερὸν περιφέρων ἐν αὐτῇ ῥύπον; Εἰπὲ
γάρ μοι, εἰ κόπρον ἐν ταῖς χερσὶν εἶχες καὶ βόρβορον, ἆρα
ἂν ἐτόλμησας εὔξασθαι; Οὐδαμῶς. Καὶ μὴν τοῦτο οὐδεμία
βλάβη· ἐκεῖνο δὲ ὄλεθρος. Πῶς οὖν ἐν μὲν τοῖς ἀδιαφόροις
εὐλαβὴς, ἐν δὲ τοῖς κεκωλυμένοις ῥᾴθυμος; Τί οὖν; οὐ δεῖ
προσεύχεσθαι; φησί. Δεῖ μὲν, ἀλλ' οὐχὶ ῥυπῶντα, οὐδὲ D
τοιοῦτον ἔχοντα βόρβορον. Τί οὖν, ἐὰν προληφθῶ; φησί.
Κάθαρον σαυτόν. [t] Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Κλαῦσον, στένα-
ξον, δὸς ἐλεημοσύνην, ἀπολόγησαι τῷ ὑβρισμένῳ, [v] κατάλ-
λαξον σαυτῷ διὰ τούτων, ἀπόσμηξον τὴν γλῶτταν, ἵνα μὴ
μειζόνως παροξύνῃς τὸν θεόν. Καὶ γὰρ εἴ τις κόπρου τὰς
χεῖρας πληρώσας, οὕτω σου κατέσχε τοὺς πόδας ἱκετεύων,
οὐ μόνον οὐκ ἂν ἤκουσας, ἀλλὰ καὶ τῷ ποδὶ ἐλάκτισας· πῶς
οὖν σὺ τολμᾷς οὕτω θεῷ προσιέναι; Καὶ γὰρ χείρ ἐστιν
ἡ γλῶττα τῶν εὐχομένων, καὶ δι' αὐτῆς κατέχομεν τὰ γό- E
νατα τοῦ θεοῦ. Μὴ τοίνυν μολύνῃς αὐτὴν, ἵνα μὴ καὶ πρὸς
σὲ εἴπῃ· [17] "ἐὰν [w] πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι."
Καὶ γὰρ [18] "ἐν χειρὶ γλώσσης ζωὴ καὶ θάνατος·" καὶ "ἀπὸ
τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου κατα-
κριθήσῃ." Μᾶλλον τοίνυν τῆς κόρης φύλαττε τὴν γλῶτ-
ταν. Ἵππος ἐστὶ βασιλικὸς ἡ γλῶσσα. Ἂν μὲν οὖν ἐπιθῇς
αὐτῇ χαλινὸν, καὶ διδάξῃς βαδίζειν εὔρυθμα, ἐπαναπαύσεται 527
αὐτῇ καὶ ἐπικαθιεῖται ὁ βασιλεύς· ἂν δὲ ἀχαλίνωτον ἀφῇς
φέρεσθαι καὶ σκιρτᾶν, τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων ὄχημα
γίνεται. Σὺ δὲ ἀπὸ μὲν συνουσίας ὢν τῆς σαυτοῦ γυναικὸς,
οὐ τολμᾷς εὔξασθαι, καίτοιγε [x] οὐδὲ ἔγκλημα τοῦτο· ἀπὸ
δὲ λοιδορίας ὢν καὶ ὕβρεως, ὃ καὶ γέενναν προξενεῖ, πρὶν ἢ
καθᾶραι σαυτὸν καλῶς, ἀνατείνεις τὰς χεῖρας; καὶ πῶς οὐ
φρίττεις; εἰπέ μοι. Οὐκ ἤκουσας Παύλου λέγοντος, ὅτι
[19] "τίμιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος;" Εἰ δὲ ἀπὸ τῆς
ἀμιάντου κοίτης ἀνιστάμενος οὐ τολμᾷς εὐχῇ προσελθεῖν,
ἀπὸ τῆς κοίτης ὢν τῆς διαβολικῆς πῶς καλεῖς τὸ φρικτὸν

[17] Esai. i. 15. [18] Prov. xviii. 21. Matth. xii. 37. [19] Hebr. xiii. 4.

[t] Πῶς] + δὲ G. H. K. [v] καταλλάγηθι Edd. σαυτῷ] σαυτὸν L. αὐτῷ G. M. [w] πληθύνῃς L. M. [x] οὐδὲ] οὐκ L. οὐδὲν M.

Digitized by Google

B ὄνομα ἐκεῖνο καὶ φοβερόν; Καὶ γὰρ κοίτη διαβολικὴ, τὸ
ἐν ὕβρεσι [y] πλύνεσθαι καὶ λοιδορίαις. Καὶ καθάπερ πονηρός
τις μοιχὸς, ὁ θυμὸς μετὰ πολλῆς ἡμῖν συγγίνεται τῆς ἡδο-
νῆς, τὰ ὀλέθρια προϊέμενος ἐν ἡμῖν σπέρματα, καὶ τὴν δια-
βολικὴν ποιῶν ἀποτίκτειν ἔχθραν, καὶ ἀπεναντίας τῷ γάμῳ
πάντα ἐργαζόμενος. Ὁ μὲν γὰρ γάμος τοὺς δύο ποιεῖ σάρκα
γενέσθαι μίαν· ὁ δὲ θυμὸς τοὺς ἡνωμένους εἰς πολλὰ διαιρεῖ
μέρη, καὶ αὐτὴν κατασχίζει καὶ κατατέμνει τὴν ψυχήν. Ἵν'
οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θεῷ προσίῃς, μὴ δέξῃ τὸν θυμὸν
[z] ἐπεισιόντα σοι, καὶ συγγενέσθαι βουλόμενον· ἀλλ' ὥσπερ
C κύνα λυττῶντα ἀπέλασον. Οὕτω γὰρ καὶ Παῦλος ἐκέλευσεν.
[20] "Ἐπαίροντας γὰρ, φησὶν, ὁσίους χεῖρας, χωρὶς ὀργῆς καὶ
διαλογισμῶν." Μὴ δὴ καταισχύνῃς τὴν γλῶτταν· ἐπεὶ
πῶς ὑπὲρ σοῦ δεηθήσεται, ὅταν τὴν οἰκείαν παῤῥησίαν
ἀπολέσῃ; ἀλλὰ κόσμησον αὐτὴν ἐπιεικείᾳ, ταπεινοφροσύνῃ·
ποίησον ἀξίαν τοῦ παρακαλουμένου θεοῦ· εὐλογίας αὐ-
τὴν ἔμπλησον, ἐλεημοσύνης πολλῆς. Ἔστι γὰρ καὶ διὰ
ῥημάτων ἐλεημοσύνην ποιεῖν. [21] "Κρεῖττον γὰρ λόγος, ἢ
δόσις·" καὶ, "ἀποκρίθητι τῷ πτωχῷ ἐν πραΰτητι εἰρη-
νικά." Καὶ τὸν ἄλλον δὲ ἅπαντα χρόνον τῇ διηγήσει
D τῶν θείων καλλώπιζε νόμων. [22] "Πᾶσα γὰρ ἡ διήγησίς
σου ἔστω ἐν νόμῳ ὑψίστου." Οὕτως ἑαυτοὺς κοσμήσαντες
προσερχώμεθα τῷ βασιλεῖ, καὶ πίπτωμεν [a] ἐπὶ γόνατα, μὴ
τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ διανοίᾳ. Ἐννοήσωμεν τίνι
πρόσιμεν, καὶ ὑπὲρ τίνων, καὶ τί βουλόμενοι ἀνύσαι. Θεῷ
πρόσιμεν, ὃν τὰ Σεραφὶμ ἰδόντα τὰς ὄψεις [b] ἀπέστρεψεν,
οὐ φέροντα τὴν λαμπηδόνα· ὃν ἡ γῆ βλέπουσα τρέμει.
Θεῷ πρόσιμεν, [23] τῷ φῶς οἰκοῦντι ἀπρόσιτον. Καὶ πρόσιμεν
ὑπὲρ γεέννης ἀπαλλαγῆς, ὑπὲρ ἁμαρτημάτων ἀφέσεως, (330)
ὑπὲρ τοῦ λυθῆναι τὰς ἀφορήτους ἡμῖν τιμωρίας ἐκείνας,
E ὑπὲρ τοῦ τῶν οὐρανῶν τυχεῖν, [c] καὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκεῖ.

Προσπέσωμεν τοίνυν καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ διανοίᾳ,
ἵνα αὐτὸς [d] ἡμᾶς ἀναστήσῃ κειμένους· μετὰ ἐπιεικείας διαλεχ-

[20] 1 Tim. ii. 8. [21] Eccli. xviii. 16. iv. 8. [22] Eccli. ix. 15. [23] 1 Tim. vi. 16.

[y] πληθύνεσθαι L. [z] ἐπιόντα L. σοι] Sic K. L. M. favente Arm. ceteri σου τῇ ψυχῇ. [a] ἐπὶ τὰ γόνατα G. H. [b] ἀπέστρεψαν G. H. ὑπέστρεψεν M. [c] καὶ τῶν] Sic L. favente Ge. ceteri καὶ ὑπὲρ τῶν. [d] ἡμᾶς om. G. K.

Digitized by Google

θῶμεν καὶ πραότητος ἁπάσης. Καὶ τίς οὕτως ἄθλιος, φησὶ, καὶ ταλαίπωρος, ὡς ἐν εὐχῇ μὴ γενέσθαι ἐπιεικής; Ὁ μετὰ ἀρᾶς εὐχόμενος, καὶ θυμοῦ πληρῶν ἑαυτὸν, καὶ τῶν ἐχθρῶν καταβοῶν. Εἰ [e] γὰρ βούλει κατηγορεῖν, σαυτοῦ κατηγόρει. 528
Εἰ βούλει τὴν γλῶτταν ἀκονᾶν καὶ θήγειν, κατὰ τῶν σῶν ἁμαρτημάτων. Καὶ μὴ τί ἕτερός σε εἰργάσατο κακὸν εἴπῃς, ἀλλὰ τί σὺ σαυτὸν εἰργάσω· τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστι κακόν. Οὐδὲ γὰρ ἕτερός σέ τις ἀδικῆσαι δυνήσεται, ἂν μὴ σὺ σαυτὸν ἀδικῇς. Ὥστε εἰ κατὰ τῶν ἀδικούντων γενέσθαι βούλει, κατὰ σαυτοῦ πρόσελθε πρῶτον· οὐδεὶς ὁ κωλύων· ὡς ἂν κατὰ ἑτέρου προσέλθῃς, μείζονα ἀδικηθεὶς ἀπῆλθες. Τίνα δὲ ὅλως καὶ ἀδικίαν ἔχεις εἰπεῖν; Ὅτι ὁ δεῖνα ὕβρισε, καὶ ἥρπασε, καὶ κινδύνοις περιέβαλεν; Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἠδικῆσθαι, ἀλλ', ἐὰν νήφωμεν, καὶ ὠφελεῖσθαι τὰ μέγιστα. Ὁ γὰρ ἠδικημένος ὁ [f] τὰ τοιαῦτα ποιήσας ἐστὶν, B
οὐχ ὁ παθών. Καὶ τοῦτο μάλιστά ἐστι τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, ὅτι οὐδὲ ἴσμεν τίς ποτέ ἐστιν ὁ ἀδικούμενος, καὶ τίς ὁ ἀδικῶν. Ὡς εἰ τοῦτο ᾔδειμεν καλῶς, οὐκ ἂν ἑαυτούς ποτε ἠδικήσαμεν, οὐκ ἂν καθ' ἑτέρου ηὐξάμεθα, μαθόντες ὅτι παρ' ἑτέρου ἀδύνατον παθεῖν κακῶς. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἁρπάζεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἁρπάζειν κακόν. Ὥστε εἰ μὲν ἥρπασας, κατηγόρει σαυτοῦ· εἰ δὲ ἡρπάγης, καὶ εὔχου ὑπὲρ τοῦ ἡρπακότος, ὅτι σε τὰ μέγιστα ὤνησεν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τοιαύτη ἡ γνώμη τοῦ πεποιηκότος, ἀλλὰ σὺ τὰ μέγιστα ὠφελήθης, ἂν γενναίως ἐνέγκῃς. Ἐκεῖνον μὲν γὰρ καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ θεῖοι ταλανίζουσι νόμοι· σὲ δὲ τὸν ἠδικημένον καὶ στεφανοῦσι καὶ ἀνακηρύττουσιν. Οὐδὲ γὰρ εἰ πυ- C
ρέττων τις ἥρπασε παρά τινος ἀγγεῖον ὕδωρ ἔχον, καὶ ἐνεφορήθη τῆς βλαβερᾶς ἐπιθυμίας, τὸν ἁρπαγέντα εἴποιμεν ἂν ἠδικῆσθαι, ἀλλὰ τὸν ἁρπάσαντα· τὸν γὰρ πυρετὸν ηὔξησε, καὶ τὴν νόσον χαλεπωτέραν ἐποίησε. Τοῦτο τοίνυν καὶ [g] ἐπὶ τοῦ φιλοχρημάτου καὶ φιλαργύρου λογίζου. Καὶ γὰρ οὗτος πυρέττων πολλῷ χαλεπώτερον ἐκείνου, διὰ τῆς ἁρπαγῆς ταύτης τὴν φλόγα ἀνῆψε τὴν ἑαυτοῦ. Καὶ ξίφος δὲ εἴ τις μαινόμενος ἁρπάσας παρ' ὁτουοῦν ἑαυτὸν [h] διεχειρίσατο, τίς ἦν ὁ ἠδικημένος πάλιν; ὁ ἁρπαγεὶς, ἢ ὁ

[e] γὰρ] μὲν Edd. [f] τὰ τοιαῦτα] ταῦτα L. M. [g] ἐπὶ τῶν φιλοχρημάτων λογίζου K. M. ἐπὶ χρημάτων λ. L. [h] διαχειρίσαιτο K. M.

Digitized by Google

D ἁρπάσας; Εὔδηλον ὅτι ὁ ἁρπάσας. Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τῆς τῶν χρημάτων ἁρπαγῆς τὸ αὐτὸ τοῦτο ψηφιζώμεθα. Ὅπερ γὰρ μαινομένῳ ξίφος, τοῦτο καὶ φιλαργύρῳ πλοῦτος· μᾶλλον δὲ καὶ χαλεπώτερον. Ὁ μὲν γὰρ μαινόμενος, τὸ ξίφος λαβὼν καὶ ὠθήσας δι' ἑαυτοῦ, τῆς τε μανίας ἀπηλλάγη, καὶ οὐκέτι δευτέραν λαμβάνει πληγήν· ὁ δὲ φιλάργυρος μυρία χαλεπώτερα ἐκείνου τραύματα καθ' ἑκάστην δέχεται τὴν ἡμέραν, οὐκ ἀπαλλάττων τῆς μανίας ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐπιτείνων μειζόνως· καὶ ὅσῳπερ ἂν λάβῃ πλείονα τραύματα, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπόθεσιν [i] ἑτέραις παρέχει πληγαῖς χαλεπωτέραις. Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, φύγωμεν τουτὶ τὸ ξίφος, φύγωμεν τὴν μανίαν, [k] κἂν ὀψέ ποτε σωφρονήσωμεν. Καὶ
E γὰρ καὶ ταύτην τὴν ἀρετὴν σωφροσύνην δεῖ καλεῖν, οὐχ ἧττον ἐκείνης τῆς παρὰ πᾶσι νενομισμένης. Ἐκεῖ μὲν γὰρ πρὸς μίαν ἐπιθυμίας τυραννίδα ἡ πάλη γίνεται· ἐνταῦθα δὲ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἐπιθυμιῶν περιγίνεσθαι [l] δεῖ. Οὐ-
529 δὲν γὰρ, οὐδὲν ἀφρονέστερον τοῦ χρημάτων δούλου. Δοκεῖ κρατεῖν, κρατούμενος· δοκεῖ κύριος εἶναι, δοῦλος ὤν· καὶ δεσμὰ περιτιθεὶς ἑαυτῷ, χαίρει· χαλεπώτερον τὸ θηρίον ἐργαζόμενος, εὐφραίνεται· καὶ αἰχμάλωτος γινόμενος, ἀγάλλεται καὶ πηδᾷ· καὶ ὁρῶν κύνα λυττῶντα καὶ ἐφαλλόμενον αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, δῆσαι δέον καὶ λιμῷ τῆξαι, ὁ δὲ [m] καὶ ἄφθονον αὐτῷ παρέχει τροφὴν, ἵνα μειζόνως ἐφάλληται καὶ [n] φοβερώτερος ᾖ. Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, λύσωμεν τὰ δεσμὰ, ἀνέλωμεν τὸ θηρίον, ἀπελάσωμεν τὴν νόσον, ἐκβάλωμεν τὴν μανίαν [o] ταύτην, ἵνα γαλήνης ἀπολαύσωμεν καὶ
B ὑγιείας καθαρᾶς, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἡδονῆς εἰς τὸν εὔδιον καταπλεύσαντες λιμένα, τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, (331)
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[i] ἑτέροις π. πληγῆς χαλεπωτέρας G. et sic edebatur ante Ben. In hac lectione ἑτέρας pro ἑτέροις praebet Flor. p. 219. (Tom. XII. p. 534 C.) Mox ἐννοήσαντες Edd. [k] κἂν] καὶ H. L. M. σωφρονήσωμεν] Sic H. L. ceteri νήψωμεν. [l] δεῖ] χρὴ G. H. [m] καὶ om. G. K. M. p. p. τὴν τροφὴν G. H. [n] Sic Flor. p. 178. (Tom. XII. p. 509 B.) et codd. praeter G. vulgo φοβερός. [o] ταύτην om. M.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΝΒ.

[1] Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, [a] ἔκραξεν αὐτῷ λέγουσα· ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαυΐδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς C
δαιμονίζεται.

Ὁ ΔΕ [2] Μάρκος φησὶν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν, ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν. Τί [b] δὲ ὅλως ἀπῄει εἰς τὰ μέρη ταῦτα; Ὅτε τῆς τῶν βρωμάτων παρατηρήσεως [c] ἀπήλλαξε, τότε καὶ τοῖς ἔθνεσι θύραν ἀνοίγει λοιπὸν ὁδῷ προβαίνων· ὥσπερ οὖν καὶ Πέτρος, πρότερον τοῦτον ἐπιταγεὶς λῦσαι τὸν νόμον, πέμπεται πρὸς τὸν Κορνήλιον. Εἰ δὲ λέγοι τις, πῶς D
οὖν τοῖς μαθηταῖς λέγων, "εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε," ταύτην [d] προσίεται; πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι οὐχ [e] ὅπερ ἐπέταξε τοῖς μαθηταῖς, τούτῳ καὶ αὐτὸς ὑπεύθυνος ἦν· δεύτερον δὲ, ὅτι οὐδὲ ὡς κηρύξων ἀπῆλθεν· ὅπερ [f] οὖν καὶ ὁ Μάρκος αἰνιττόμενος ἔλεγεν, ὅτι καὶ ἔκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ οὐκ ἔλαθεν. Ὥσπερ γὰρ τὸ μὴ δραμεῖν ἐπ' αὐτοὺς πρώτους τῆς ἀκολουθίας τῶν πραγμάτων ἦν· οὕτω τὸ προσερχομένους διώκειν [g] ἀνάξιον αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας. Εἰ γὰρ τοὺς φεύγοντας διώκειν ἐχρῆν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς διώκοντας φεύγειν οὐκ ἔδει. Ὅρα γοῦν πῶς ἐστιν εὐεργεσίας ἁπάσης ἀξία ἡ γυνή. Οὐδὲ γὰρ ἐτόλμησεν ἐλθεῖν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, φοβουμένη καὶ ἀναξίαν ἑαυτὴν τι- E
θεμένη. Ὅτι γὰρ, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, ἐκεῖ παρεγένετο ἂν, δῆλον καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης σφοδρότητος, καὶ ἐκ τοῦ τῶν ὁρίων αὐτῆς ἐξελθεῖν. Τινὲς δὲ καὶ ἀλληγοροῦντές φασιν, ὅτι, ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Ἰουδαίας ὁ Χριστὸς, τότε αὐτῷ

[1] Cap. xv. v. 21, 22. [2] Marc. vii. 24.

Hom. LII. [a] ἐκραύγασεν Edd. [b] δὲ] δαὶ pr. H. δὲ καὶ L. M. [c] αὐτοὺς ἀπήλλαξε L. [d] προΐεται Sav. invitis codd. [e] ὅπερ . . . τούτῳ] ὥσπερ . . . οὕτω G. H. M. ὥσπερ . . . τούτῳ Edd. [f] οὖν om. G. H. [g] ἄξιον L.

Digitized by Google

προσελθεῖν ἐτόλμησεν ἡ ἐκκλησία, καὶ [h] αὐτὴ ἐκ τῶν ὁρίων
530 αὐτῆς ἐξελθοῦσα. [3] "Ἐπιλάθου γάρ, φησί, τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου." Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν ὁρίων αὐτοῦ ἐξῆλθε, καὶ ἡ γυνὴ ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῆς· καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν συντυχεῖν ἀλλήλοις. "Ἰδοὺ γὰρ [i] γυνὴ Χαναναία, φησὶν, ἐξελθοῦσα ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῆς." Κατηγορεῖ τῆς γυναικὸς ὁ εὐαγγελιστὴς, ἵνα δείξῃ τὸ θαῦμα, καὶ αὐτὴν ἀνακηρύξῃ μειζόνως. Καὶ γὰρ ἀκούσας Χαναναίαν, ἀναμνήσθητι τῶν παρανόμων ἐκείνων ἐθνῶν, οἳ καὶ τοὺς τῆς φύσεως νόμους ἐκ βάθρων ἀνέτρεψαν. Μνησθεὶς δὲ αὐτῶν, ἐννόει καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας τὴν δύναμιν. Οἱ γὰρ ἐκβληθέντες, ἵνα μὴ διαστρέψωσιν Ἰουδαίους, οὗτοι
B τοσοῦτον τῶν Ἰουδαίων ἐφάνησαν [k] ἐπιτηδειότεροι, ὡς καὶ ἐξιέναι ἐκ τῶν ὁρίων, καὶ προσιέναι τῷ Χριστῷ, ἐκείνων καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐρχόμενον ἐλαυνόντων. Προσελθοῦσα τοίνυν οὐδὲν ἕτερόν φησιν, ἀλλ', "ἐλέησόν με," καὶ πολὺ διὰ [l] τῆς κραυγῆς περιΐστησι τὸ θέατρον. Καὶ γὰρ ἦν θέαμα ἐλεεινὸν, γυναῖκα ἰδεῖν βοῶσαν μετὰ συμπαθείας τοσαύτης, καὶ γυναῖκα μητέρα, καὶ ὑπὲρ θυγατρὸς δεομένην, καὶ θυγατρὸς οὕτω κακῶς διακειμένης. Οὐδὲ γὰρ ἐτόλμησεν εἰς ὄψιν τοῦ διδασκάλου τὴν δαιμονῶσαν ἀγαγεῖν· ἀλλ' ἀφεῖσα οἴκοι κεῖσθαι, αὐτὴ τίθησι τὴν ἱκετηρίαν. Καὶ λέγει τὸ πάθος
C μόνον, καὶ οὐδὲν πλέον προστίθησιν, οὐδὲ ἕλκει τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν οἰκίαν, καθάπερ ὁ [4] βασιλικὸς ἐκεῖνος, λέγων· "ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου," καὶ, "κατάβηθι πρὶν ἢ ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου." Ἀλλὰ καὶ τὴν συμφορὰν διηγησαμένη, καὶ τῆς νόσου τὴν ἐπίτασιν, τὸν ἔλεον τοῦ δεσπότου προβάλλεται, καὶ κράζει μεγάλα· καὶ οὐ λέγει, ἐλέησον τὴν θυγατέρα μου, ἀλλ', "ἐλέησόν με." Ἐκείνη μὲν γὰρ [m] ἀνεπαίσθητός ἐστι τῆς νόσου· ἐγὼ δὲ ἡ τὰ μυρία πάσχουσά εἰμι δεινὰ, ἡ μετὰ αἰσθήσεως νοσοῦσα, ἡ μετὰ τοῦ εἰδέναι μαινομένη. [5] "Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον." (332)
Τί τὸ καινὸν καὶ παράδοξον; τοὺς μὲν Ἰουδαίους καὶ ἀγνωμονοῦντας ἐνάγει, καὶ βλασφημοῦντας παρακαλεῖ, καὶ πειρά-

[3] Psal. xliv. 11. [4] Joan. iv. 49: coll. Matth. ix. 18. [5] v. 23.

[h] αὐτὴ] Sic L. Ep. ceteri αὕτη. [i] γυνὴ om. G. M. [k] φιλοσοφώτεροι H. L. [l] τῆς om. G. M. [m] ἀναίσθητος Mor. Ben. ἀναίσθητός ἐστιν ἐκ τῆς ν. Ep.

Digitized by Google

ζοντας οὐκ ἀφίησι· τὴν δὲ ἐπιτρέχουσαν αὐτῷ καὶ παρακαλοῦσαν καὶ δεομένην, καὶ οὔτε νόμῳ οὔτε προφήταις ἐν- D
τραφεῖσαν, καὶ τοσαύτην εὐλάβειαν ἐπιδεικνυμένην, ταύτην οὐδὲ ἀποκρίσεως ἀξιοῖ. Τίνα οὐκ ἂν τοῦτο ἐσκανδάλισεν, [n] ὁρῶντα ἐναντία τῇ φήμῃ τὰ γινόμενα; Καὶ γὰρ ἤκουσαν, ὅτι περιῆγε τὰς κώμας θεραπεύων· ταύτην [o] δὲ ἐλθοῦσαν διακρούεται. Τίνα δὲ οὐκ ἂν ἐπέκλασε τὸ πάθος καὶ ἡ ἱκετηρία, ἣν [p] ἐποιεῖτο ὑπὲρ θυγατρὸς οὕτω κακῶς διακειμένης; Οὐδὲ γὰρ ὡς ἀξία οὖσα, οὐδὲ ὡς ὀφειλὴν ἀπαιτοῦσα, οὕτω προσῆλθεν, ἀλλ' ἐλεηθῆναι ἐδεῖτο, καὶ τὴν συμφορὰν τὴν οἰκείαν ἐξετραγῴδει μόνον, καὶ οὐδὲ ἀποκρίσεως ἀξιοῦται.
Τάχα πολλοὶ τῶν ἀκουόντων ἐσκανδαλίσθησαν· ἐκείνη δὲ οὐκ E
ἐσκανδαλίσθη. Καὶ τί λέγω, τῶν [q] ἀκουόντων; Καὶ γὰρ οἶμαι καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοὺς παθεῖν τι πρὸς τὴν συμφορὰν τῆς γυναικὸς, καὶ διαταραχθῆναι καὶ ἀθυμῆσαι. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ταραχθέντες ἐτόλμησαν εἰπεῖν· δὸς αὐτῇ τὴν χάριν· ἀλλὰ "προσελθόντες οἱ [r] μαθηταὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες· ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν." Καὶ γὰρ ἡμεῖς
ὅταν βουληθῶμέν τινα πεῖσαι, τἀναντία πολλάκις λέγομεν. 531
Ὁ δὲ Χριστός φησιν· [6] "οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ."

Τί οὖν ἡ γυνὴ, ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσεν; ἐσίγησε [s] καὶ ἀπέστη; ἢ καθυφῆκε τῆς προθυμίας; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ μᾶλλον ἐπέκειτο. Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτως· ἀλλ' ὅταν μὴ τύχωμεν, ἀφιστάμεθα, δέον διὰ τοῦτο ἐπικεῖσθαι μᾶλλον. Καίτοι τίνα οὐκ [t] ἂν ἐξηπόρησε τοῦτο [v] τὸ τότε ῥηθέν; Ἱκανὴ μὲν οὖν [w] καὶ ἡ σιγὴ εἰς ἀπόγνωσιν αὐτὴν ἐμβαλεῖν· ἡ δὲ ἀπόκρισις καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐποίει. Τὸ γὰρ μεθ' ἑαυτῆς καὶ τοὺς συνηγόρους ἐξαπορηθέντας ἰδεῖν, καὶ τὸ ἀκοῦσαι, ὅτι [y] καὶ
τὸ πρᾶγμα γενέσθαι ἀμήχανον, εἰς ἄφατον ἀπορίαν ἐνέβαλεν. B
Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠπορεῖτο ἡ γυνή· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν οὐδὲν ἰσχύοντας τοὺς προστάτας, ἀπηναισχύντησε καλὴν ἀναισχυν-

[6] v. 24.

[n] Sic L. ceteri ὁρῶντα (ὁρῶν M.) τὰ ἐν. τῇ φ. γινόμενα. [o] δὲ] δὲ καὶ H. L. [p] ἐποίησεν G. ὑπὲρ τῆς θ. G. H. [q] ἀκουσάντων Edd. [r] μαθηταὶ]+ αὐτοῦ K. L. M. 1 Mosq. Mox Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς G. L. M. [s] καὶ] ἢ G. H. [t] ἂν om. G. H. K. M. [v] τὸ om. G. H. K. τότε om. L. [w] καὶ om. M. οὖν καὶ om. G. [x] μᾶλλον] μεῖζον L. [y] καὶ deest in Edd.

Digitized by Google

τίαν. Πρὸ τούτου μὲν γὰρ οὐδὲ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἐτόλμα· "κράζει γάρ, φησὶν, ὄπισθεν ἡμῶν·" ὅτε δὲ εἰκὸς ἦν αὐτὴν καὶποῤῥωτέρω ἀπελθεῖν ἐξαπορηθεῖσαν, τότε καὶ ἐγγυτέρω ἔρχεται, καὶ προσκυνεῖ λέγουσα· [7] "κύριε, βοήθει μοι." Τί τοῦτο, ὦ γύναι; μὴ γὰρ μείζονα παῤῥησίαν ἔχεις τῶν ἀποστόλων; μὴ γὰρ πλείονα ἰσχύν; Παῤῥησίαν μὲν καὶ ἰσχὺν, φησὶν, οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ αἰσχύνης γέμω· ἀλλ' ὅμως αὐτὴν τὴν ἀναισχυντίαν ἀντὶ ἱκετηρίας προβάλλομαι· αἰδεσθήσεταί μου τὴν παῤῥησίαν. Καὶ τί τοῦτο; οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ λέ-
C γοντος, ὅτι "οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ;" Ἤκουσα, φησὶν, ἀλλ' αὐτὸς κύριός ἐστι. Διόπερ οὐδὲ ἔλεγε, παρακάλεσον καὶ δεήθητι· ἀλλὰ, "βοήθει μοι." Τί οὖν ὁ Χριστός; Οὐδὲ [z] τούτοις ἠρκέσθη, ἀλλ' ἐπιτείνει τὴν ἐξαπόρησιν πάλιν λέγων· [8] "οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ δοῦναι τοῖς κυναρίοις." Καὶ ὅτε ἠξίωσεν αὐτὴν λόγου, τότε μειζόνως ἐπέπληξεν ἢ διὰ τῆς σιγῆς. Καὶ οὐκέτι ἐφ' ἕτερον μεταφέρει τὴν αἰτίαν, οὐδὲ λέγει, "οὐκ ἀπεστάλην·" ἀλλ' ὅσῳ ἐπέτεινεν ἐκείνη τὴν ἱκετηρίαν, τοσούτῳ καὶ αὐτὸς τὴν παραίτησιν
D ἐπιτείνει. Καὶ οὐκέτι πρόβατα αὐτοὺς καλεῖ, ἀλλὰ τέκνα, καὶ αὐτὴν κυνάριον. Τί οὖν ἡ γυνή; Ἀπ' αὐτῶν τῶν αὐτοῦ ῥημάτων πλέκει τὴν συνηγορίαν. Εἰ γὰρ κυνάριόν εἰμι, φησὶν, οὐκ εἰμὶ ἀλλοτρία. Δικαίως ἔλεγεν ὁ Χριστός· [9] "εἰς κρίμα ἐγὼ [a] ἦλθον." Ἡ γυνὴ φιλοσοφεῖ, καὶ καρτερίαν ἐπιδείκνυται πᾶσαν καὶ πίστιν, καὶ ταῦτα ὑβριζομένη· ἐκεῖνοι δὲ, θεραπευόμενοι καὶ τιμώμενοι, τοῖς ἐναντίοις ἀμείβονται. Ὅτι μὲν γὰρ ἀναγκαία ἡ τροφὴ τοῖς τέκνοις, φησὶν, οἶδα κἀγώ· πλὴν οὐδὲ ἐγὼ κεκώλυμαι, κυνάριον οὖσα. Εἰ μὲν
E γὰρ μὴ θέμις λαβεῖν, οὐδὲ τῶν ψιχίων [b] μετασχεῖν θέμις· εἰ δὲ κἂν ἐκ μικροῦ δεῖ κοινωνεῖν, οὐδὲ ἐγὼ κεκώλυμαι, κἂν κυνάριον ὦ· ἀλλὰ καὶ ταύτῃ μάλιστα μετέχω, [c] εἰ κυνάριόν εἰμι. Διὰ ταῦτα ἀνεβάλλετο ὁ Χριστός· ἐροῦσαν γὰρ ταῦτα [d] ᾔδει· διὰ ταῦτα ἠρνεῖτο τὴν δόσιν, ἵνα δείξῃ αὐτῆς τὴν
532 φιλοσοφίαν. Εἰ γὰρ μὴ δοῦναι ἔμελλεν, οὐδ' ἂν μετὰ ταῦτα (333)

[7] v. 25. [8] v. 26. [9] Joan. ix. 39.

[z] ἐν ante τούτοις delevi, jubentibus K. L. M. [a] ἐξῆλθον G. ἦλθον εἰς τὸν κόσμον L. M. [b] μεταλαβεῖν G. H. K. [c] εἰ] ἢ H. [d] προῄδει H. προῄδει γὰρ αὐτὴν ταῦτα ἐροῦσαν L.

Digitized by Google

ἔδωκεν, οὐδ' ἂν ἐπεστόμισεν αὐτὴν πάλιν· ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ
τοῦ ἑκατοντάρχου [e] ποιεῖ, λέγων· [10] "ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω
αὐτὸν," ἵνα μάθωμεν ἐκείνου τὴν εὐλάβειαν, καὶ ἀκούσωμεν
αὐτοῦ λέγοντος· "οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην
εἰσέλθῃς·" καὶ ὅπερ ἐπὶ τῆς αἱμοῤῥοούσης ποιεῖ, λέγων·
[11] "ἐγὼ οἶδα δύναμιν [f] ἐξ ἐμοῦ ἐξελθοῦσαν," ἵνα κατάδηλον
αὐτῆς τὴν πίστιν ποιήσῃ· καὶ ὅπερ ἐπὶ τῆς Σαμαρείτιδος,
ἵνα δείξῃ [g] πῶς οὐδὲ ἐλεγχομένη ἀφίσταται· οὕτω δὴ καὶ
ἐνταῦθα. Οὐ γὰρ ἐβούλετο κρυβῆναι τοσαύτην γυναικὸς
ἀρετήν. Ὥστε οὐχ ὑβρίζοντος ἦν ἅπερ ἔλεγεν, ἀλλὰ ἐκκα- B
λουμένου, καὶ τὸν [h] ἐναποκείμενον θησαυρὸν ἐκκαλύπτοντος.
Σὺ δέ [i] μοι μετὰ τῆς πίστεως ὅρα καὶ τὴν ταπεινοφρο-
σύνην. Αὐτὸς μὲν γὰρ τέκνα ἐκάλεσε τοὺς Ἰουδαίους·
αὕτη δὲ οὐκ ἠρκέσθη [k] τούτῳ, ἀλλὰ καὶ κυρίους ὠνόμασε·
τοσοῦτον ἀπέσχεν ἀλγῆσαι τοῖς ἑτέρων ἐγκωμίοις. [12] "Καὶ
γὰρ τὰ κυνάρια, φησὶν, ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόν-
των ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν." Εἶδες γυναικὸς
σύνεσιν, πῶς οὐδὲ ἀντειπεῖν ἐτόλμησεν, οὐδὲ ἐδήχθη τοῖς
ἑτέρων ἐπαίνοις, οὐδὲ ἠγανάκτησε τῇ ὕβρει; εἶδες εὐτονίαν;
Αὐτὸς ἔλεγεν, "οὐκ ἔστι καλόν·" αὕτη δὲ ἔλεγε, "ναὶ,
κύριε·" αὐτὸς τέκνα ἐκάλει, αὕτη [l] δὲ κυρίους· αὐτὸς κυνάριον
ὠνόμασεν, αὕτη δὲ καὶ τὸ ἔργον τοῦ κυναρίου προσέθηκεν. C
Εἶδες ταύτης [m] τὴν ταπεινοφροσύνην; Ἄκουσον Ἰουδαίων με-
γαληγορίαν. [13] "Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδου-
λεύκαμεν πώποτε·" καὶ, "ἐκ τοῦ θεοῦ γεγεννήμεθα." Ἀλλ'
[n] οὐχ αὕτη· ἀλλὰ κυνάριον ἑαυτὴν καλεῖ, καὶ κυρίους ἐκείνους·
διὰ δὴ τοῦτο γέγονε τέκνον. Τί οὖν ὁ Χριστός; [14] "Ὦ
γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις." Διὰ γὰρ τοῦτο ἀνεβάλλετο,
ἵνα τοῦτο ἀναβοήσῃ τὸ ῥῆμα, ἵνα στεφανώσῃ τὴν γυναῖκα.
"Γενηθήτω σοι ὡς θέλεις." Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν·

[10] Matth. viii. 7, 8. [11] Luc. viii. 46. [12] v. 27. [13] Joan. viii. 33, 41. [14] v. 28.

[e] ἐποίει L. ἐποίησε G. H. [f] ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ G. H. [g] πῶς] ὅτι G. H. [h] Sic H. L. Ep. ceteri ἀποκείμενον. [i] μοι om. L. M. Deinde μετὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ὅρα καὶ τὴν πίστιν G. et sic edebatur ante Montef. qui sinceram lectionem e codd. restituit. [k] τούτοις G. K. Ep. [l] δὲ] + καὶ H. δὲ om. G. κυνάριον] κυνάρια K. κύνα G. H. [m] τὴν om. L. Εἶδες τὴν αὐτῆς ταπ. G. H. Deinde Ἄκουσον καὶ τὴν Ἰουδ. G. [n] οὐχ] + οὕτως H.

Digitized by Google

ἡ μὲν πίστις σου καὶ μείζονα τούτων ἀνύσαι δύναται· πλὴν
D γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. Αὕτη συγγενὴς ἐκείνῃ τῇ φωνῇ
τῇ λεγούσῃ· "γενηθήτω ὁ οὐρανὸς, καὶ ἐγένετο." "Καὶ
ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης." Εἶδες πῶς
οὐ μικρὸν καὶ αὕτη εἰσήνεγκεν εἰς τὴν ἰατρείαν τοῦ θυγα-
τρίου; Διὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ εἶπεν ὁ Χριστὸς, ἰαθήτω σου
τὸ θυγάτριον· ἀλλὰ, "μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι
ὡς θέλεις·" ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐχ ἁπλῶς [o]οὐδὲ κολακείας ἦν
τὰ ῥήματα, ἀλλὰ πολλὴ τῆς πίστεως [p]ἡ δύναμις. Τὴν γοῦν
ἀκριβῆ βάσανον αὐτῆς καὶ ἀπόδειξιν τῇ τῶν πραγμάτων
ἐπέτρεψεν ἐκβάσει. Ἰάθη [q]γοῦν τὸ θυγάτριον αὐτῆς εὐ-
E θέως. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς τῶν ἀποστόλων ἡττηθέντων
καὶ οὐκ ἀνυσάντων, αὕτη ἤνυσε. Τοσοῦτόν ἐστι προσεδρεία
εὐχῆς. Καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων παρ' ἡμῶν βούλεται
[r]μᾶλλον τῶν ὑπευθύνων ἀξιοῦσθαι, ἢ παρ' ἑτέρων ὑπὲρ ἡμῶν.
Καίτοι μείζονα παῤῥησίαν εἶχον ἐκεῖνοι· ἀλλὰ πολλὴν καρ-
τερίαν ἐπεδείξατο αὕτη. Διὰ δὲ τοῦ τέλους καὶ πρὸς τοὺς
533 μαθητὰς ἀπελογήσατο τῆς ἀναβολῆς ἕνεκα, καὶ ἔδειξεν, ὅτι
δικαίως αὐτῶν ἀξιωσάντων οὐκ ἐπένευσε.

[15]"Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασ-
σαν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ.
Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν
χωλοὺς, τυφλοὺς, κυλλοὺς, κωφούς· καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ
τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς, ὥστε [s]τοὺς ὄχλους
θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χω-
λοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξαζον
τὸν θεὸν [t]Ἰσραήλ." Ποτὲ μὲν αὐτὸς περίεισι, ποτὲ δὲ κά-
θηται περιμένων τοὺς κάμνοντας, καὶ χωλοὺς εἰς τὸ ὄρος
B ἀνάγει. Καὶ οὐκέτι ἅπτονται οὐδὲ τοῦ ἱματίου [v]αὐτοῦ, ἀλλ'
ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον ἀναβαίνουσι, ῥιπτόμενοι πρὸς τοὺς πόδας
αὐτοῦ· καὶ διπλῆν τὴν πίστιν τὴν ἑαυτῶν ἐπεδείκνυντο, [w]καὶ
τῷ χωλεύοντες εἰς τὸ ὄρος ἀναβαίνειν, καὶ τῷ μηδενὸς δέ-

[15] v. 29–31.

[o] οὐδὲ om. L. M. [p] ἦν ἡ δ. L. ἡ δ. ἦν H. [q] γοῦν] οὖν, φησὶ G. H. K. [r] μᾶλλον om. H. [s] τὸν ὄχλον H. K. In seqq. magna est varietas, quam ex adnot. petas. [t] τοῦ Ἰσραὴλ H. Ἰσραὴλ om. L. M. [v] αὐτοῦ, quod vulgo abest, commendant H. L. M. Euth. Mox ῥιπτούμενοι M. et p. p. διπλῇ H. [w] καὶ τῷ] τῷ τε Edd. καὶ τὸ bis habent M. et pr. G.

εσθαι ἑτέρου, ἀλλὰ τοῦ ῥιφῆναι πρὸς τοὺς πόδας μόνον.
(334) Καὶ ἦν πολὺ τὸ θαῦμα καὶ παράδοξον, τοὺς φερομένους περιπατοῦντας ἰδεῖν, τοὺς [x] πηροὺς οὐ χρείαν ἔχοντας χειραγωγούντων. Καὶ γὰρ τὸ πλῆθος τῶν θεραπευομένων καὶ τὸ εὔκολον τῆς ἰατρείας αὐτοὺς ἐξέπληττεν. Εἶδες πῶς τὴν μὲν γυναῖκα μετὰ τοσαύτης μελλήσεως ἐθεράπευσε, τούτους δὲ εὐθέως; οὐκ ἐπειδὴ βελτίους ἐκείνης C
οὗτοι, ἀλλ' ἐπειδὴ πιστοτέρα ἐκείνη τούτων. Διὰ τοῦτο ἐπ' ἐκείνης μὲν ἀναβάλλεται καὶ μέλλει, τὸ εὔτονον αὐτῆς ἐνδεικνύμενος· τούτοις δὲ εὐθέως παρέχει τὴν δωρεὰν, ἐμφράττων τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων τὰ στόματα, καὶ πᾶσαν αὐτῶν ἐκκόπτων ἀπολογίαν. Ὅσῳ γὰρ ἄν τις μείζονα εὐεργετῆται, τοσούτῳ μᾶλλόν ἐστιν ὑπεύθυνος κολάσει ἀγνωμονῶν, καὶ μηδὲ τῇ τιμῇ [y] γενόμενος βελτίων. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ οἱ πλουτοῦντες τῶν πενομένων μᾶλλον κολάζονται κακοὶ ὄντες, ὅτι μηδὲ ἐν εὐθηνίᾳ γεγόνασιν ἥμεροι. Μὴ γάρ μοι λέγε, ὅτι ἔδωκαν ἐλεημοσύνην. Εἰ γὰρ μὴ κατ' ἀξίαν ἔδωκαν τῆς οὐσίας, οὐδ' οὕτω διαφεύξονται. Οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τῶν D
διδομένων ἡ ἐλεημοσύνη κρίνεται, ἀλλὰ τῇ δαψιλείᾳ τῆς γνώμης. Εἰ δὲ οὗτοι δίκην διδόασι, πολλῷ μᾶλλον [z] οἱ περὶ τὰ περιττὰ ἐπτοημένοι, οἱ τριώροφα καὶ τετραώροφα οἰκοδομοῦντες, τῶν δὲ πεινώντων καταφρονοῦντες, οἱ φιλαργυρίας μὲν ἐπιμελούμενοι, ἐλεημοσύνης δὲ ἀμελοῦντες.

[a] Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ ἐλεημοσύνης λόγος ἐνέπεσε, φέρε δὴ τὸν λόγον ἐκεῖνον, ὃν πρὸ τριῶν ἡμερῶν περὶ φιλανθρωπίας ποιούμενος ἀτέλεστον εἴασα, ἀναλάβωμεν σήμερον. [b] Μέμνησθε, ὅτε πρώην περὶ ὑποδημάτων περιεργίας διελεγόμην, καὶ τῆς ματαιοπονίας ἐκείνης, καὶ τῆς τῶν νέων βλακείας, E
τότε ἀπὸ ἐλεημοσύνης ἡμῖν εἰς ἐκεῖνα ὁ λόγος ἐξέπεσε τὰ ἐγκλήματα. Τίνα οὖν ἦν τὰ τότε κινούμενα; Ὅτι τέχνη τίς ἐστιν ἡ ἐλεημοσύνη, ἐν οὐρανῷ τὸ ἐργαστήριον ἔχουσα,

[x] Vulgo πηροὺς βλέποντας καὶ οὐ χρείαν . . . Verba βλέποντας καὶ abesse jubent K. L. M. Arm. [y] γινόμενος H. L. [z] Edebatur οἱ τὰ περιττὰ κεκτημένοι. "Unus οἱ περὶ τὰ περιττὰ ἐπτοημένοι, non male." *Montef.* Is codex est mihi L. quocum diserte consentit Interpres Arm. Ergo in textu novare non dubitavi. [a] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ὅτι μείζων πασῶν τῶν τεχνῶν ἐστι, καὶ ἄνευ αὐτῆς πάντα οἴχεται καὶ ἀπόλωλε, τῆς καθαρᾶς λέγω πλεονεξίας. G. [b] Μέμνησθε] + πάντως H.

Digitized by Google

καὶ διδάσκαλον οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ θεόν. Εἶτα ζητοῦντες,
τί τέχνη, καὶ τί οὐ τέχνη, εἰς ματαιοπονίας καὶ κακοτεχνίας
534 ἐνεπέσομεν, ἐν αἷς καὶ τῆς τέχνης ταύτης ἐμνημονεύσαμεν τῆς
τῶν ὑποδημάτων. Ἆρα [c] ἀνεπολήσατε; Φέρε οὖν καὶ τήμερον
τὰ τότε εἰρημένα ἀναλάβωμεν, καὶ δείξωμεν πῶς τέχνη [d] καὶ
ἀμείνων πασῶν τεχνῶν ἡ ἐλεημοσύνη. Εἰ γὰρ τέχνης ἴδιον τὸ
πρός τι χρήσιμον τελευτᾶν, ἐλεημοσύνης δὲ οὐδὲν χρησιμώτερον,
εὔδηλον ὅτι καὶ τέχνη καὶ τεχνῶν ἁπασῶν [e] αὕτη ἀμείνων. Οὐ
γὰρ ὑποδήματα ἡμῖν ἐργάζεται, οὐδὲ ἱμάτια ὑφαίνει, οὐδὲ
οἰκίας οἰκοδομεῖ τὰς πηλίνας· ἀλλὰ ζωὴν αἰώνιον προξενεῖ, καὶ
τῶν τοῦ θανάτου χειρῶν ἐξαρπάζει, καὶ ἐν ἑκατέρᾳ τῇ ζωῇ
B λαμπροὺς ἀποφαίνει, καὶ οἰκοδομεῖ τὰς μονὰς τὰς ἐν οὐρανοῖς,
καὶ τὰς σκηνὰς ἐκείνας τὰς αἰωνίους. Αὕτη τὰς λαμπάδας
ἡμῶν οὐκ ἀφίησι σβεσθῆναι, οὐδὲ ῥυπαρὰ ἔχοντας ἱμάτια
φανῆναι ἐν τῷ γάμῳ, ἀλλὰ πλύνει, καὶ χίονος καθαρώτερα
ἐργάζεται. [16] "Ἐὰν γὰρ ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινι-
κοῦν, ὡς χίονα λευκανῶ." Οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς ἐμπεσεῖν ἔνθα
ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, οὐδὲ ἀκοῦσαι τῶν φοβερῶν ῥημάτων, ἀλλ᾽
εἰς κόλπους χειραγωγεῖ τοῦ Ἀβραάμ. Καίτοι τῶν τεχνῶν
τῶν βιωτικῶν ἓν ἑκάστη ἀπολαβοῦσα ἔχει κατόρθωμα· οἷον
ἡ γεωργία, τὸ τρέφειν· ἡ ὑφαντικὴ, τὸ ἐνδύειν· μᾶλλον
δὲ οὐδὲ τοῦτο· οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ μόνη τὰ παρ᾽ ἑαυτῆς ἡμῖν
C συνεισενεγκεῖν. Καὶ εἰ βούλει, τὴν γεωργικὴν ἐξετάσωμεν
πρώτην. Ἂν γὰρ μὴ ἔχῃ τὴν χαλκευτικὴν, [f] ἵνα δίκελλαν
καὶ ὕνην καὶ δρεπάνην καὶ πέλεκυν, καὶ ἕτερα πλείονα δα-
νείζηται παρ᾽ αὐτῆς· καὶ τὴν τεκτονικὴν, ὥστε καὶ ἄροτρον
πῆξαι, καὶ ζεύγλην κατασκευάσαι, καὶ ἅμαξαν, ὥστε τρίβειν
ἀστάχυας· καὶ τὴν σκυτοτομικὴν, ὥστε καὶ ἱμάντα ἐργάσα-
σθαι· καὶ τὴν οἰκοδομικὴν, ὥστε καὶ τοῖς ἀροτριῶσι ταύροις
βοοστάσιον οἰκοδομῆσαι, καὶ τοῖς σπείρουσι γεωργοῖς [g] οἰκίας·
καὶ τὴν δρυμοτομικὴν, ὥστε ξύλα τέμνειν· καὶ τὴν ἀρτοποιη-
τικὴν μετὰ ταῦτα πάντα, οὐδαμοῦ [h] φαίνεται. Οὕτω καὶ ἡ
ὑφαντικὴ, ὅταν τι ποιῇ, πολλὰς μεθ᾽ ἑαυτῆς καλεῖ τέχνας,

[16] Esai. i. 18.

[c] ἀνεποδίσατε H. [d] καὶ τεχνῶν ἁπάσων μείζων ἡ ἐλ. L. [e] αὕτη ἀμ.] μείζων αὕτη L. [f] ἵνα] + καὶ H. L. ὕνην] ὕνιν K. σμινύην H. L. πέλεκυν] σκαπάνην L. [g] οἰκίαν G. H. Mox δρυοτομικὴν H. K. [h] φανεῖται H.

ὥστε αὐτῇ συνεφάψασθαι τῶν προκειμένων· κἂν μὴ παρα- D
γένωνται καὶ χεῖρα ὀρέξωσιν, ἕστηκε καὶ αὕτη κατ᾽ ἐκείνην
ἀπορουμένη. Καὶ ἑκάστη δὲ τῶν τεχνῶν τῆς ἑτέρας δεῖται.
(535) Ὅταν δὲ ἐλεῆσαι δέῃ, οὐδενὸς ἡμῖν [l] δεῖ ἑτέρου, ἀλλὰ γνώ-
μης δεῖται μόνον. Εἰ δὲ λέγοις, ὅτι χρημάτων δεῖται, καὶ
οἰκημάτων, καὶ ἱματίων, καὶ ὑποδημάτων, ἀνάγνωθι τὰ ῥήματα
τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνα, ἃ περὶ τῆς [17] χήρας εἶπε, καὶ παῦσαι
ταύτης τῆς ἀγωνίας. Κἂν [k] γὰρ σφόδρα πένης ᾖς, καὶ τῶν
προσαιτούντων, δύο λεπτὰ ἂν βάλῃς, τὸ πᾶν ἀπήρτισας·
κἂν δῷς [l] μάζαν, ταύτην ἔχων μόνον, πρὸς τὸ τέλος ἦλθες
τῆς τέχνης. Ταύτην τοίνυν δεξώμεθα [m] τὴν ἐπιστήμην, καὶ E
κατορθώσωμεν. Καὶ γὰρ βέλτιον ταύτην εἰδέναι, ἢ βασιλέα
εἶναι, καὶ διάδημα περικεῖσθαι. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτό ἐστι τὸ
πλεονέκτημα αὐτῆς μόνον, ὅτι οὐ δεῖται ἑτέρων, [n] ἀλλὰ καὶ
ποικίλων πραγμάτων ἐστὶν ἀνυστική, καὶ πολλῶν καὶ παν-
τοδαπῶν. Καὶ γὰρ οἰκίας οἰκοδομεῖ τὰς ἀεὶ μενούσας ἐν οὐ-
ρανοῖς, καὶ διδάσκει τοὺς κατωρθωκότας αὐτὴν, πῶς ἂν τὸν
[o] ἀθάνατον θάνατον διαφύγοιεν· καὶ θησαυροὺς σοι δωρεῖται 535
μηδέποτε δαπανωμένους, ἀλλὰ πᾶσαν διαφεύγοντας βλάβην,
καὶ τὴν ἀπὸ λῃστῶν, καὶ τὴν ἀπὸ σκωλήκων, καὶ τὴν ἀπὸ
σητῶν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου. Καίτοιγε εἰ ἐπὶ πυρῶν
φυλακῇ τοῦτο μόνον σέ τις ἐδίδαξε, τί οὐκ ἂν ἔδωκας, ὥστε [p] σε
δυνηθῆναι ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσιν ἀνάλωτον διατηρῆσαι τὸν σῖτον;
Ἀλλ᾽ ἰδού σε αὕτη οὐκ ἐπὶ πυροῦ μόνον, ἀλλ᾽ ἐπὶ πάντων παι-
δεύει, καὶ πῶς ἂν καὶ τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα
ἀνάλωτα μένοιεν δείκνυσι. Καὶ τί δεῖ κατὰ μέρος ἅπαντα
λέγειν τῆς τέχνης ταύτης τὰ κατορθώματα; Αὕτη γάρ σε
διδάσκει, πῶς ἂν γένοιο θεῷ ὅμοιος, ὃ πάντων ἐστὶ κεφάλαιον
τῶν ἀγαθῶν. Ὁρᾷς πῶς οὐχ ἓν αὐτῆς τὸ ἔργον, ἀλλὰ B
πολλά; Οὐ δεομένη τέχνης ἑτέρας, οἰκίας οἰκοδομεῖ, ἱμάτια
ὑφαίνει, θησαυροὺς ἀναλώτους κατασκευάζει, θανάτου περιγενέ-
σθαι ποιεῖ, διαβόλου [q] κρατεῖν, θεῷ κατασκευάζει ὁμοίους.

[17] Luc. xxi. 3, 4.

[i] δεῖ ἑτ.] ἑτέρου χρεία L. p. p. δεῖται om. H. L. δεῖ pro δεῖται habet K. [k] γὰρ om. G. K. Post προσαιτούντων vulgo addunt χείρων, invitis codd. et Verss. [l] μάζαν] + ἄρτου Edd. nullo accedente codice. [m] τὴν τέχνην καὶ ἐπιστήμην G. H. τὴν ἐπ. καὶ τέχνην Edd. [n] ἀλλὰ] ἀλλ᾽ ὅτι L. [o] ἀθάνατον om. K. L. invitis Verss. [p] σε deest in Edd. [q] κρατεῖ H.

Digitized by Google

Τί τοίνυν τῆς τέχνης ταύτης χρησιμώτερον γένοιτ' ἄν; Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι, μετὰ τῶν εἰρημένων, καὶ τῷ παρόντι συγκαταλύονται βίῳ, καὶ νοσούντων τῶν τεχνιτῶν οὐδαμοῦ φαίνονται, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν διακρατεῖν οὐκ ἰσχύουσι, καὶ πόνου δέονται καὶ χρόνου πολλοῦ, καὶ μυρίων ἑτέρων· αὕτη δὲ, ὅταν ὁ κόσμος παρέλθῃ, τότε μάλιστα φαίνεται· ὅταν
C ἀποθάνωμεν, τότε μάλιστα διαλάμπει, καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς τὰ γεγενημένα δείκνυσι· καὶ οὔτε χρόνου, οὔτε πόνου, οὔτε ἄλλης τινὸς δεῖται ἐργωδίας τοιαύτης· ἀλλὰ καὶ νοσοῦντός σου ἐνεργεῖ, καὶ γεγηρακότος, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσάν σοι ζωὴν συναποδημεῖ, καὶ οὐδέποτέ σε ἀπολιμπάνει. Αὕτη σε καὶ σοφιστῶν καὶ ῥητόρων δυνατώτερον κατασκευάζει. Οἱ μὲν γὰρ ἐν ἐκείναις εὐδομικοῦντες ταῖς τέχναις, πολλοὺς ἔχουσι τοὺς φθονοῦντας· οἱ δὲ ἐν ταύτῃ [r] λάμποντες, μυρίους τοὺς εὐχομένους. Κἀκεῖνοι μὲν ἀνθρώπων παρεστήκασι βήματι, συνηγοροῦντες τοῖς ἀδικουμένοις, πολλάκις δὲ καὶ τοῖς ἀδι-
D κοῦσιν· αὕτη δὲ βήματι παρέστηκε τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον συνηγοροῦσα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν δικάζοντα πείθουσα συνηγορεῖν τῷ κρινομένῳ, καὶ τὰς ψήφους ὑπὲρ αὐτοῦ [s] φέρειν· κἂν μυρία ἡμαρτηκὼς ᾖ, [t] καὶ στεφανοῖ καὶ ἀνακηρύττει. [18] "Δότε γὰρ ἐλεημοσύνην, καὶ πάντα ἔσται καθαρά." Καὶ τί λέγω τὰ μέλλοντα; Ἐν γὰρ τῷ παρόντι βίῳ εἰ τοὺς ἀνθρώπους ἐροίμεθα, τί βούλονται μᾶλλον, σοφιστὰς εἶναι πολλοὺς καὶ ῥήτορας, ἢ ἐλεήμονας καὶ φιλανθρώπους, ἀκούσῃ τὸ δεύτερον αἱρουμένους· καὶ μάλα εἰκότως. Εὐγλωττίας μὲν γὰρ [v] ἀναιρεθείσης, οὐδὲν ὁ βίος βλαβήσεται· καὶ γὰρ
E καὶ πρὸ ταύτης συνειστήκει χρόνον πολύν· ἐὰν δὲ τὸ ἐλεεῖν περιέλῃς, πάντα [w] οἴχεται καὶ ἀπόλωλε. Καὶ καθάπερ τὴν θάλατταν οὐκ ἔνι πλεῖσθαι, λιμένων καὶ ὅρμων προσκεχωσμένων· οὕτως οὐδὲ τὸν βίον συνεστηκέναι τοῦτον, ἂν ἔλεον καὶ συγγνώμην καὶ φιλανθρωπίαν ἀνέλῃς. Διὰ τοῦτο οὐδὲ λογισμῷ μόνον αὐτὰ ἐπέτρεψεν ὁ θεὸς, ἀλλὰ πολλὰ μέρη
536 αὐτοῦ καὶ τῇ τῆς φύσεως ἐνέσπειρε τυραννίδι. Οὕτω καὶ πατέρες παῖδας ἐλεοῦσιν, [x] οὕτω μητέρες, οὕτω τέκνα γονεῖς·

[18] Luc. xi. 41.

[r] διαλάμποντες H. [s] ἐκφέρειν H. [t] καὶ om. G. H. Mox δότε γὰρ, φησὶν L. [v] ἀναιρουμένης G. H. K. [w] οἰχήσεται Edd. [x] οὕτω] καὶ L. οὕτω καὶ M.

οὐκ ἐπ' ἀνθρώπων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀλόγων ἁπάν-
των· οὕτως ἀδελφοὺς ἀδελφοὶ, καὶ συγγενεῖς, [y] καὶ προσή-
κοντες· οὕτως ἄνθρωπος ἄνθρωπον. Ἔχομεν γάρ τι καὶ
[z] ἀπὸ φύσεως πρὸς ἔλεον ἐπιῤῥεπές. Διὸ καὶ ὑπὲρ τῶν
ἀδικουμένων ἀγανακτοῦμεν, καὶ σφαττομένους ὁρῶντες ἐπι-
καμπτόμεθα, καὶ πενθοῦντας βλέποντες δακρύομεν. Ἐπειδὴ
(336) γὰρ σφόδρα αὐτὸ κατορθοῦσθαι βούλεται ὁ θεὸς, ἐκέλευσε
τῇ φύσει πολλὰ εἰς τοῦτο συνεισενεγκεῖν, δεικνὺς ὅτι σφόδρα B
αὐτῷ τοῦτό ἐστι περισπούδαστον. Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες,
καὶ ἡμᾶς [a] αὐτοὺς καὶ τὰ παιδία καὶ τοὺς προσήκοντας εἰς
τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ἀγάγωμεν διδασκαλεῖον, καὶ τοῦτο πρὸ
πάντων ἄνθρωπος μανθανέτω, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἄνθρωπος.
[19] "Μέγα γὰρ ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων·" ὡς ἂν
μὴ τοῦτο ἔχῃ, καὶ τοῦ εἶναι ἄνθρωπος ἐξέπεσε. Τοῦτο
σοφοὺς ἐργάζεται. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ τοῦτο ἄνθρωπος;
Τοῦτο θεός. [20] "Γίνεσθε γὰρ, φησὶν, οἰκτίρμονες, ὡς ὁ πατὴρ
ὑμῶν."

Μάθωμεν τοίνυν εἶναι ἐλεήμονες ἁπάντων ἕνεκα· μάλι-
στα δὲ, ὅτι καὶ ἡμεῖς πολλοῦ δεόμεθα [b] ἐλέους. Καὶ μηδὲ C
ζῆν ἡγώμεθα τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅταν μὴ ἐλεῶμεν. Ἐλεη-
μοσύνην δὲ λέγω τὴν πλεονεξίας καθαράν. Εἰ γὰρ ὁ τοῖς
αὐτοῦ ἀρκούμενος καὶ μηδενὶ μεταδιδοὺς, οὐκ ἐλεήμων· ὁ [c] τὰ
ἑτέρων λαμβάνων πῶς ἐλεήμων, κἂν μυρία δῷ; Εἰ γὰρ τὸ
ἀπολαύειν μόνον τῶν ὄντων, ἀπανθρωπίας, πολλῷ μᾶλλον τὸ
ἑτέρους ἀφαιρεῖσθαι. Εἰ οἱ μηδὲν ἀδικήσαντες κολάζονται,
ὅτι οὐ μετέδωκαν, πολλῷ μᾶλλον οἱ καὶ τὰ ἑτέρων λαμ-
βάνοντες. Μὴ τοίνυν τοῦτο εἴπῃς, ὅτι ἄλλος ἠδίκηται,
καὶ ἄλλος ἐλεεῖται. Τὸ γὰρ δεινὸν τοῦτό ἐστιν. Ἔδει γὰρ
τὸν ἀδικούμενον αὐτὸν εἶναι καὶ τὸν ἐλεούμενον· νυνὶ δὲ ἑτέ-
ρους τραυματίζων, οὓς οὐκ ἐτραυμάτισας θεραπεύεις, δέον D
ἐκείνους θεραπεύειν· μᾶλλον δὲ μηδὲ τραυματίζειν. [d] Φιλάν-
θρωπος γὰρ οὐχ ὁ πλήττων καὶ θεραπεύων, ἀλλ' ὁ τοὺς
παρ' ἑτέρων πληγέντας ἰώμενος. Τὰ σαυτοῦ τοίνυν ἴασαι

[19] Prov. xx. 6. [20] Luc. vi. 36.

[y] καὶ] οἱ H. καὶ οἱ K. L. καὶ συγγενεῖς προσήκοντας Sav. *propinqui etiam ac affines* Ge. *et cognati cognatos* Arm. [z] ἀπὸ τῆς φ. Edd. [a] αὐτοὺς] Sic L. ceteri ἑαυτούς. p.p. ἄγωμεν H. [b] τοῦ ἐλέους H. L. Mox ἡγούμεθα G. M. [c] τὰ τῶν ἑτ. G. K. [d] Ὁ γὰρ φιλ. G. K. M.

Digitized by Google

κακὰ, [e] μὴ τὰ ἑτέρου· μᾶλλον δὲ [f] μηδὲ πλῆττε, μηδὲ κατάβαλλε, (τοῦτο γὰρ παίζοντός ἐστιν), ἀλλ' ἀνάστησον τοὺς καταβληθέντας. Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν τῷ αὐτῷ μέτρῳ τῆς ἐλεημοσύνης θεραπεῦσαι τὸ ἀπὸ τῆς πλεονεξίας κακόν. Ἂν γὰρ πλεονεκτήσῃς ὀβολὸν, οὐκ ὀβολοῦ σοι δεῖ πάλιν εἰς ἐλεημοσύνην, ἵνα ἀνέλῃς τὸ ἀπὸ τῆς πλεονεξίας ἕλκος, ἀλλὰ
E ταλάντου. Διὰ τοῦτο ὁ κλέπτης ἁλοὺς [21] τετραπλάσιον καταβάλλει· τοῦ δὲ κλέπτοντος ὁ ἁρπάζων χείρων. Εἰ δὲ ἐκεῖνον τετραπλασίονα δοῦναι δεῖ ὧν ἔκλεψε, τὸν ἁρπάζοντα δεκαπλασίονα καὶ πολλῷ πλέον· καὶ ἀγαπητὸν τὸ καὶ οὕτω δυνηθῆναι τὴν ἀδικίαν ἐξιλεώσασθαι· ἐλεημοσύνης γὰρ οὐδὲ
537 τότε λήψεται καρπόν. Διὰ τοῦτο ὁ Ζακχαῖος, [22] "ἀποτίσω, φησὶν, ὧν ἐσυκοφάντησα τετραπλασίονα, καὶ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων [g] μου δώσω πτωχοῖς." Εἰ δὲ ἐν τῷ νόμῳ τετραπλασίονα δοῦναι δεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ χάριτι· εἰ τὸν κλέπτοντα, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἁρπάζοντα. Μετὰ γὰρ τῆς ζημίας ἐνταῦθα καὶ ἡ ὕβρις πολλή. Ὥστε κἂν ἑκατονταπλασίονα δῷς, οὐδέπω τὸ πᾶν [h] ἔδωκας. Ὁρᾷς ὡς οὐ μάτην ἔλεγον, [i] κἂν ὀβολὸν ἁρπάσῃς καὶ τάλαντον ἐπιδῷς, μόλις καὶ οὕτω θεραπεύεις; Εἰ δὲ τοῦτο ποιῶν, μόλις· ὅταν ἀντιστρέψῃς τὴν τάξιν, καὶ ἁρπάσῃς μὲν οὐσίας ὁλο-
B κλήρους, ὀλίγα δὲ παράσχῃς, καὶ μηδὲ ἐκείνοις τοῖς ἀδικηθεῖσιν, ἀλλ' ἑτέροις ἀντ' ἐκείνων, ποίαν ἕξεις ἀπολογίαν; τίνα συγγνώμην; ποίαν σωτηρίας ἐλπίδα; Βούλει μαθεῖν ὅσον ἐργάζῃ κακὸν οὕτως ἐλεῶν; Ἄκουσον τῆς γραφῆς λεγούσης· [23] "ὡς ὁ ἀποκτένων [k] τὸν υἱὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οὕτως ὁ προσάγων θυσίαν ἐκ χρημάτων πενήτων." Ταύτην τοίνυν τὴν ἀπειλὴν ἐγγράψαντες τῇ διανοίᾳ, ἀπέλθωμεν· ταύτην ἐν τοῖς τοίχοις, ταύτην ἐν ταῖς χερσὶ, ταύτην ἐν τῷ συνειδότι, ταύτην πανταχοῦ· ἵνα κἂν ὁ φόβος οὗτος ἀκμάζων ἡμῶν [l] ἐν τῇ διανοίᾳ κωλύῃ τὰς χεῖρας ἡμῶν καθημερινῶν φόνων. Φόνου γὰρ ἁρπαγὴ χα-

[21] Exod. xxii. 1. [22] Luc. xix. 8. [23] Eccli. xxxiv. (al. xxxi.) 24.

[e] μὴ] καὶ μὴ H, L. [f] μήτε πλῆττε, μήτε θεράπευε· τοῦτο γὰρ L. quocum concinit Arm. [g] μοι H. μου om. L. p. p. τοῖς πτωχοῖς L. M. [h] ἔδωκας] ἤνυσας K. [i] κἂν] ὅτι κἂν L. [k] τὸν om. M. τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς, οὕτως G. H. K. [l] ἐν τῇ ψυχῇ L. τῇ ψυχῇ M.

λεπτότερον, κατὰ μικρὸν τὸν πένητα ἀναλίσκουσα. Ἵν' οὖν C
καθαρεύωμεν τοῦ [m] μιάσματος τούτου, μελετῶμεν καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους ταῦτα· Οὕτω γὰρ καὶ πρὸς ἔλεον ἐσόμεθα προθυμότεροι, καὶ καθαροὺς τοὺς ἐπὶ ταύτῃ ληψόμεθα [n] μισθοὺς, καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσομεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΓ.

(337) [1] Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπε· D
σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν [a] ὄχλον, ὅτι ἤδη [b] ἡμέραι τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.

Καὶ ἀνωτέρω τὸ σημεῖον τοῦτο μέλλων ποιεῖν, πρῶτον ἐθεράπευσε τοὺς τὸ σῶμα πεπηρωμένους· καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ· ἀπὸ τῆς τῶν τυφλῶν καὶ χωλῶν [c] ἰάσεως E
εἰς τοῦτο ἐμβαίνει πάλιν. Τί δήποτε δὲ τότε μὲν εἶπον οἱ μαθηταὶ, "ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους·" νῦν δὲ οὐκ εἶπον, καὶ ταῦτα παρελθουσῶν τριῶν ἡμερῶν; Ἢ καὶ αὐτοὶ βελτίους γενόμενοι λοιπὸν, ἢ καὶ ἐκείνους ὁρῶντες οὐ σφόδρα αἰσθανομένους τοῦ λιμοῦ· καὶ γὰρ ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τοῖς γινομένοις. Ἀλλ' ὅρα πῶς καὶ νῦν οὐχ ἁπλῶς ἐπὶ τὸ θαῦμα 538
ἔρχεται, ἀλλ' [d] ἐκκαλεῖται αὐτοὺς εἰς τοῦτο. Οἱ μὲν γὰρ ὄχλοι ἐπὶ ἰατρείαν ἐλθόντες οὐκ ἐτόλμων τοὺς ἄρτους αἰτῆσαι· αὐτὸς δὲ [e] ὁ φιλάνθρωπος καὶ κηδεμὼν, καὶ οὐκ αἰτοῦσι

[1] Cap. xv. v. 32.

[m] νοσήματος G. H. [n] μισθοὺς] καρποὺς G. Hom. LIII. [a] ὄχλον] + τοῦτον H. 4 Mosqq. [b] ἡμέρας τρεῖς προσκαρτεροῦσί μοι G. K. M. [c] ἰατρείας L. M. p. p. ἐμβαίνων πάλιν H. M. ἐμβαίνει καὶ πάλιν G. ἐμβαίνων καὶ πάλιν K. [d] ἐκκαλεῖ L. εἰς] ἐπὶ L. M. [e] ὁ] καὶ Edd.

Digitized by Google

δίδωσι, καί φησι πρὸς τοὺς μαθητάς· "[f] σπλαγχνίζομαι, καὶ
ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω." Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν,
ὅτι ἐφόδια ἔχοντες ἦλθον, φησί· "τρεῖς ἡμέρας ἤδη μοι
παραμένουσιν·" ὥστε εἰ καὶ ἔχοντες ἦλθον, ἀνάλωται ταῦτα.
Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς οὐκ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ
τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλ' ὅτε αὐτοῖς ἅπαντα ἀνάλωτο, ὥστε
B πρότερον αὐτοὺς ἐν χρείᾳ καταστάντας μετὰ πλείονος τῆς
προθυμίας δέξασθαι τὸ [g] γινόμενον. Διὰ τοῦτό φησιν, "ἵνα
μὴ ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ·" δεικνὺς ὅτι καὶ πόρρωθεν ἀφε-
στήκεσαν, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ὑπολελειμμένον ἦν. Καὶ εἰ μὴ
[h] θέλεις ἀπολῦσαι νήστεις, τίνος ἕνεκεν οὐ ποιεῖς τὸ σημεῖον;
Ἵνα ἐν τῇ ἐρωτήσει ταύτῃ καὶ τῇ ἀποκρίσει προσεκτικωτέ-
ρους ποιήσῃ τοὺς [i] μαθητὰς, καὶ τὴν πίστιν αὐτῶν ἐπιδεί-
ξωνται, προσιόντες καὶ λέγοντες· ποίησον ἄρτους. Ἀλλ'
οὐδὲ οὕτω συνῆκαν τῆς ἐρωτήσεως τὴν αἰτίαν· ὅθεν ὕστερον
λέγει αὐτοῖς, καθώς φησιν ὁ Μάρκος, [k] ὅτι [2] "οὕτως εἰσὶ
πεπωρωμέναι αἱ καρδίαι ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέ-
C πετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε;" Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν,
τίνος ἕνεκεν τοῖς μαθηταῖς λέγει, καὶ δείκνυσιν ἀξίους τοῦ
παθεῖν εὖ τοὺς ὄχλους, καὶ προστίθησι καὶ τὸν ἔλεον τὸν
παρ' αὐτοῦ; Ὁ δὲ Ματθαῖός φησιν, ὅτι μετὰ ταῦτα καὶ
ἐπετίμησεν αὐτοῖς λέγων· [3] "ὀλιγόπιστοι, οὔπω νοεῖτε, οὐ-
δὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ
πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τε-
τρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε;" Οὕτως ἀλλή-
λοις [l] συμφωνοῦσιν οἱ εὐαγγελισταί. Τί οὖν οἱ μαθηταί;
Ἔτι χαμαὶ ἕρπουσι· καίτοι μυρία ἐποίησεν, ὥστε μνημονευ-
D θῆναι ἐκεῖνο τὸ θαῦμα, καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως, καὶ διὰ τῆς
ἀποκρίσεως, καὶ διὰ τοῦ ποιῆσαι διακόνους αὐτοὺς, καὶ διὰ
τοῦ [m] νεῖμαι τοὺς κοφίνους· ἀλλ' ἔτι ἀτελέστερον διέκειντο.
Διὸ καὶ λέγουσιν αὐτῷ· [4] "πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρήμῳ ἄρτοι το-
σοῦτοι;" Καὶ πρὸ τούτου καὶ νῦν τῆς ἐρημίας μέμνηνται,
αὐτοὶ μὲν ἀσθενεῖ λογισμῷ τοῦτο λέγοντες, τὸ δὲ σημεῖον

[2] Marc. viii. 17, 18. [3] Matth. xvi. 8–10. [4] v. 33.

[f] σπλαγχνίζομαι] + ἐπὶ τὸν ὄχλον Edd. [g] γενόμενον G. H. K. [h] θέλει et ποιεῖ G. [i] Edebatur μαθητὰς, τὴν π. ἑαυτῶν ἐπιδεικνύντας, προσιόντας καὶ λέγοντας. Quod dedi, tuentur L. M. Ep. [k] ὅτι] ἔτι Edd. [l] συμβαίνουσιν L. M. [m] Vid. adnot.

Digitized by Google

καὶ ἐντεῦθεν ἀνύποπτον ποιοῦντες. Ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ, ὅπερ καὶ ἤδη εἶπον, ὅτι ἀπὸ πλησίον τινὸς κώμης οὔσης [n]ἔλαβον, ὁμολογεῖται ὁ τόπος, ἵνα πιστευθῇ τὸ θαῦμα. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ πρότερον σημεῖον καὶ τοῦτο ἐν ἐρημίᾳ ποιεῖ, πολὺ τῶν κωμῶν ἀπεχούσῃ. Ὧν οὐδὲν [o]συνιέντες οἱ μαθηταὶ ἔλεγον· "πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι;" E
Καὶ γὰρ ἐνόμιζον ταῦτα αὐτὸν εἰρηκέναι, ὡς αὐτοῖς μέλλοντα ἐπιτάττειν διατρέφειν αὐτούς· σφόδρα [p]ἀνοήτως. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πρώην ἔλεγε, "δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν," ἵνα αὐτοὺς εἰς ἀφορμὴν ἐμβάλῃ τοῦ [q]αὐτὸν παρακαλέσαι. Νῦν δὲ οὐδὲ τοῦτό φησιν, [r]ὅτι "δότε αὐτοῖς φαγεῖν," ἀλλὰ τί; "σπλαγχνίζομαι, καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ 539
θέλω·" ἐγγύτερον αὐτοὺς ἄγων καὶ ἐρεθίζων μᾶλλον, καὶ
(338) διδοὺς διαβλέψαι πρὸς τὸ παρ' αὐτοῦ ταῦτα αἰτῆσαι. Καὶ γὰρ δεικνύντος ἦν τὰ ῥήματα, ὅτι δύναται μὴ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις, καὶ ἐμφαίνοντος τὴν ἐξουσίαν. Τὸ γὰρ "οὐ θέλω," τοῦτό ἐστιν ἐνδεικνυμένου.

Ἐπειδὴ δὲ τοῦ πλήθους ἐμνημόνευσαν λοιπὸν, καὶ τοῦ τόπου, καὶ τῆς ἐρημίας· ("πόθεν γὰρ, φησὶν, ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;") καὶ οὐδὲ οὕτω συνῆκαν τὸ λεχθὲν, λοιπὸν αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσφέρει, καί φησιν αὐτοῖς· "πόσους ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ λέγουσιν, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια." Καὶ οὐκέτι λέγουσιν, [5]"ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;" ὥσπερ ἔμπροσθεν εἶπον. Οὕτως εἰ καὶ μὴ τοῦ παντὸς [s]ἐπελαμβάνοντο, ἀλλ' B
ὅμως ὑψηλότεροι κατὰ μικρὸν ἐγίνοντο. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς διὰ τούτων ἐγείρων αὐτῶν τὴν διάνοιαν, ὁμοίως ἐρωτᾷ, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἵνα καὶ τῷ τρόπῳ τῆς ἐρωτήσεως ἀναμνήσῃ αὐτοὺς τῶν ἤδη γεγενημένων. Σὺ δὲ ὥσπερ εἶδες αὐτῶν τὸ ἀτελὲς ἐκ τούτων, οὕτω κατάμαθε καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς γνώμης, καὶ θαύμασον τὸ φιλάληθες, πῶς αὐτοὶ γράφοντες, τὰ ἑαυτῶν οὐ κρύπτουσιν ἐλαττώματα, καὶ ταῦτα μεγάλα ὄντα. Οὐδὲ γὰρ τὸ τυχὸν ἦν ἔγκλημα, ἔναγχος

[5] Joan. vi. 9.

[n] Sic Ep. ἔλαβεν G. K. [o] συνορῶντες L. M. [p] "Unus ἀνεπινοήτως, alius ἀπερινοήτως." *Montef.* ἀπερινοήτως H. L. Verba σφόδρα ἀνοήτως non verterunt Interpp. [q] αὐτὸν] + περὶ τούτου H. [r] ὅτι om. K. σπλαγχνίζομαι] + ἐπὶ τὸν ὄχλον H. [s] ἐπελάβοντο L.

Digitized by Google

τοῦ σημείου τούτου [t] γενομένου οὕτως εὐθέως ἐπιλαθέσθαι·
C διὰ τοῦτο καὶ ἐπιτιμῶνται. Μετὰ δὲ τούτων καὶ τὴν ἄλλην φιλοσοφίαν ἐννόησον· πῶς ἦσαν γαστρὸς κρείττους· πῶς ἐπαιδεύοντο μὴ πολὺν ποιεῖσθαι τραπέζης λόγον. Ἐν ἐρημίᾳ γὰρ ὄντες, καὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκεῖ διατρίβοντες, ἑπτὰ ἄρτους εἶχον. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ὁμοίως τοῖς προτέροις ποιεῖ· καὶ γὰρ κατακλίνει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν μαθητῶν ποιεῖ πηγάζειν τοὺς ἄρτους. "Ἐκέλευσε γάρ, φησί, [v] τοὺς ὄχλους ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς· οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ." Τὸ δὲ τέλος [w] οὐκέτι ὅμοιον. "Ἔφαγον γὰρ πάντες, φησί, καὶ
D ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι [x] ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων." Ἀλλὰ διατί τότε μὲν πεντακισχιλίων ὄντων, δώδεκα κόφινοι ἐπερίσσευσαν, ἐνταῦθα δὲ [y] τετρακισχιλίων, ἑπτὰ σπυρίδες; τίνος οὖν ἕνεκεν καὶ διατί ἐλάττονα ἦν τὰ λείψανα, καίτοι οὐ τοσούτων ὄντων τῶν ἑστιωμένων; Ἢ τοίνυν τοῦτό ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι αἱ σπυρίδες τῶν κοφίνων μείζους ἦσαν· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἵνα μὴ πάλιν ἡ ἰσότης τοῦ σημείου εἰς λήθην αὐτοὺς ἐμβάλῃ,
E τῇ διαφορᾷ τὴν μνήμην αὐτῶν [z] διεγείρει, ἵνα ἐκ τοῦ παρηλλαγμένου ἀναμνησθῶσι κἀκείνου καὶ τούτου. Διὰ δὴ τοῦτο τότε μὲν τοῖς μαθηταῖς ἰσαρίθμους ποιεῖ τοὺς κοφίνους τῶν λειψάνων, νυνὶ δὲ τοῖς ἄρτοις τὰς σπυρίδας, κἀν τούτῳ τὴν ἄφατον δύναμιν ἐνδεικνύμενος, καὶ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐξουσίας, ὅτι αὐτῷ δυνατὸν καὶ οὕτω καὶ ἑτέρως τὰ τοιαῦτα θαυματουργεῖν. Οὐδὲ γὰρ μικρᾶς δυνάμεως ἦν, τὸ τὸν ἀριθμὸν
540 διατηρῆσαι καὶ τότε καὶ νῦν, τότε μὲν πεντακισχιλίων ὄντων, νυνὶ δὲ τετρακισχιλίων· καὶ μήτε τότε τῶν κοφίνων, μήτε νῦν τῶν σπυρίδων μήτε ἐλάττονα μήτε πλείονα γενέσθαι ἀφεῖναι τὰ λείψανα, καίτοιγε τοῦ πλήθους τῶν ἑστιωμένων διαφόρου ὄντος. Καὶ τὸ τέλος δὲ ὅμοιον τῷ προτέρῳ. Καὶ γὰρ καὶ τότε τοὺς ὄχλους ἀφεὶς ἀνεχώρησεν [a] ἐν πλοίῳ,

[t] γεγεννημένου M. [v] τοῖς ὄχλοις K. L. M. invitis Mosqq. [w] οὐκέτι] οὐκ ἔστιν Edd. [x] ἄνδρες om. G. K. M. [y] τετρ.] τετρ. ὄντων L. καὶ τετρ. ὄντων M. [z] διεγείρῃ K. et pr. G. διεγείρων M. [a] ἐν τῷ πλοίῳ G.

Digitized by Google

καὶ νῦν· καὶ ὁ [6] Ἰωάννης δὲ τοῦτό φησιν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν οὕτω σημεῖον ἀκολουθεῖν αὐτῷ παρεσκεύαζεν, ὡς τὸ τῶν ἄρτων θαῦμα, καὶ οὐ μόνον ἀκολουθεῖν, ἀλλὰ καὶ βασιλέα ποιεῖν ἐβούλοντο, τυραννίδος φεύγων ὑποψίαν ἀποπηδᾷ μετὰ B τὴν θαυματουργίαν ταύτην· καὶ οὐδὲ πεζῇ ἄπεισιν, ἵνα μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλ' εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάς. [7] "Καὶ ἀπολύσας, φησὶ, τοὺς ὄχλους, [b] ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά."

[8] "Καὶ προσελθόντες [c] οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι ἠρώτων αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς. Ὁ δέ
(339) φησιν· ὀψίας γενομένης λέγετε, εὐδία· πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός· καὶ πρωῒ, σήμερον χειμών· πυῤῥάζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. Τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε [d] διακρῖναι, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν αὐ- C τοὺς ἀπῆλθεν." Ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, ὅτι προσελθόντων [e] αὐτῶν καὶ συζητούντων, [9] "ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει· τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;" Καίτοιγε ὀργῆς ἀξία ἡ ἐρώτησις, καὶ ἀγανακτήσεως· ἀλλ' ὅμως ὁ φιλάνθρωπος καὶ κηδεμὼν οὐκ ὀργίζεται, ἀλλ' ἐλεεῖ καὶ ταλανίζει ἅτε ἀνίατα νοσοῦντας, καὶ μετὰ τοσαύτην ἀπόδειξιν τῆς [f] αὐτοῦ δυνάμεως πειράζοντας αὐτόν. Οὐδὲ γὰρ ὥστε πιστεῦσαι ἐζήτουν, ἀλλ' ὥστε ἐπιλαβέσθαι. Εἰ γὰρ ὡς πιστεύσοντες προσῆλθον, ἔδωκεν ἄν. Ὁ γὰρ τῇ γυναικὶ εἰπὼν, "οὐκ ἔστι καλὸν," καὶ μετὰ ταῦτα δοὺς, πολλῷ μᾶλλον ἂν τούτοις παρέσχεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ πιστεῦσαι ἐζήτουν, D διὰ τοῦτο [g] καὶ ὑποκριτὰς ἑτέρωθι καλεῖ, ὅτι ἕτερα μὲν ἔλεγον, ἕτερα δὲ ἐφρόνουν. Εἰ γὰρ [h] ἐπίστευον, οὐδ' ἂν ᾔτησαν. Καὶ ἑτέρωθεν δὲ [i] δῆλον, ὅτι οὐκ ἐπίστευον· ὅτι ἐπιτιμηθέντες καὶ ἐλεγχθέντες, οὐ παρέμειναν, οὐδὲ εἶπον, ὅτι ἀγνοοῦμεν καὶ μαθεῖν ζητοῦμεν. Τί δὲ σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ

[6] Joan. vi. 17. [7] v. 39. [8] Cap. XVI. v. 1–4. [9] Marc. viii. 12.

[b] ἐνέβη H. M. et corr. K. ὅρια] ὅρη G. K. [c] οἱ Φ. πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν κ. τ. ἑ. H. L. M. Non accedunt Mosqq. [d] διακρίνειν L. M. [e] αὐτῷ G. H. [f] ἑαυτοῦ G. H. [g] καὶ deest in Edd. [h] ἐπίστευσαν Edd. [i] δῆλον] κατάδηλον G. H. K. ὅτι ἐπιτιμηθέντες] ἐπιτ. γὰρ Edd.

Digitized by Google

ἤτουν; [k] Ἢ τὸν ἥλιον στῆσαι, ἢ τὴν σελήνην χαλινῶσαι, ἢ κεραυνοὺς κατενεγκεῖν, ἢ τὸν ἀέρα μεταβαλεῖν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. [l] Τί οὖν πρὸς ταῦτα αὐτός; "Τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε;" Ὁρᾶτε τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν;
E Οὐδὲ γὰρ ὡς [10] πρότερον ἠρνήσατο μόνον καὶ εἶπεν, "οὐ δοθήσεται αὐτῇ," ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν λέγει, δι' ἣν οὐ δίδωσι, καίτοιγε οὐχ ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν ἐρωτώντων αὐτῶν. Τίς οὖν ἡ αἰτία; Ὥσπερ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, φησὶν, ἄλλο μὲν [m] σημεῖον τοῦ χειμῶνος, ἄλλο δὲ τῆς εὐδίας, καὶ οὐκ ἄν τις τὸ σημεῖον ἰδὼν τοῦ χειμῶνος γαλήνην ζητήσειεν, οὐδὲ ἐν γαλήνῃ [n] εὐδινῇ χειμῶνα· οὕτω καὶ ἐπ' ἐμοῦ λογίζεσθαι χρή. Ἄλλος γὰρ οὗτος τῆς παρουσίας ὁ καιρὸς, ἄλλος δὲ ὁ μέλ-
541 λων. Νῦν χρεία τούτων τῶν σημείων τῶν ἐν τῇ γῇ· τὰ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐκείνῳ τεταμίευται τῷ καιρῷ. Νῦν ὡς ἰατρὸς ἦλθον, τότε ὡς δικαστὴς παρέσομαι· νῦν ὥστε ζητῆσαι τὸ πεπλανημένον, τότε [o] ὥστε ἀπαιτῆσαι εὐθύνας. Διὰ [p] τοῦτο λαθὼν ἦλθον· τότε δὲ μετὰ πολλῆς τῆς δημοσιεύσεως, τὸν οὐρανὸν ἑλίττων, τὸν ἥλιον ἀποκρύπτων, τὴν σελήνην οὐκ ἀφιεὶς δοῦναι τὸ φῶς. Τότε καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ ἀστραπὴν [q] ἀθρόως πᾶσι φαινομένην μιμήσεται τῆς παρουσίας μου ἡ ἐπιφάνεια. Ἀλλ' οὐχὶ νῦν τούτων ὁ καιρὸς τῶν σημείων· ἦλθον γὰρ ἀποθανεῖν, καὶ
B τὰ [r] ἔσχατα παθεῖν. Οὐκ ἠκούσατε τοῦ προφήτου λέγοντος· [11] "οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἔξω ἡ φωνὴ αὐτοῦ;" καὶ ἑτέρου πάλιν· "καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον;" Εἰ δὲ τὰ ἐπὶ Φαραὼ λέγοιεν σημεῖα, πολεμίου τότε ἀπαλλαγῆναι ἔδει, καὶ εἰκότως ἐκεῖνα [s] ἐγίνετο· τῷ δὲ πρὸς φίλους ἐλθόντι τούτων οὐ χρεία τῶν σημείων. Πῶς δὲ καὶ τὰ μεγάλα δώσω, τῶν μικρῶν μὴ πιστευομένων; Μικρῶν ὡς πρὸς ἐπίδειξιν λέγω· ἐπεὶ τῇ δυνάμει πολλῷ ταῦτα ἐκείνων μείζονα ἦν. Τί γὰρ ἂν ἴσον εἴη τοῦ ἁμαρτήματα λῦσαι;

[10] Matth. xii. 39. [11] Esai. xlii. 2. Psal. lxxi. 6.

[k] Vocabula Ἢ τὸν, et τὴν ante σελήνην, quae vulgo absunt, praebentibus L. M. et Ep. recepi. [l] Sic L. M. faventibus Verss. ceteri Τί οὖν αὐτός φησι; [m] τὸ σημεῖον L. M. [n] εὐδηνῇ (sed corr. εὐδιηνῇ) H. εὐδινῇ om. L. M. Ep. Theoph. [o] ὡς Edd. [p] τοῦτο] + νῦν L. ἦλθον] + νῦν H. [q] ἀθρόον ἅπασι K. L. M. [r] αἴσχιστα G. [s] ἐγένετο Edd.

καὶ νεκρὸν ἀναστῆσαι, καὶ δαίμονας ἀπελάσαι, καὶ δημιουργῆσαι σῶμα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα διορθῶσαι; Σὺ δὲ αὐτῶν C
ὅρα τὴν πεπωρωμένην καρδίαν, πῶς ἀκούσαντες, ὅτι "οὐ δόθήσεται αὐτοῖς σημεῖον, εἰ μὴ [t] τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου," οὐκ ἐρωτῶσι. Καίτοιγε ἐχρῆν καὶ τὸν προφήτην εἰδότας, καὶ τὰ συμβάντα ἅπαντα, καὶ ἐκ δευτέρου τοῦτο ἀκούσαντας, πυθέσθαι καὶ μαθεῖν τί ποτε ἦν τὸ λεγόμενον· ἀλλ' ὅπερ ἔφην, οὐκ ἐπιθυμίᾳ τοῦ μαθεῖν ταῦτα [v] ποιοῦσι. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀφεὶς αὐτοὺς ἀπῆλθε.

[12] "Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, φησὶν, εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων." [w] Καὶ διατί μὴ εἶπε, προσέχετε ἀπὸ τῆς διδασκα- D
λίας, σαφῶς; Βούλεται αὐτοὺς ἀναμνῆσαι τῶν [x] γενομένων·
(840) καὶ γὰρ ᾔδει ἐπιλελησμένους. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἁπλῶς ἐγκαλέσαι οὐκ ἐδόκει λόγον ἔχειν· τὸ δὲ ἀφορμὴν [y] ἀπ' αὐτῶν λαβόντα οὕτως ἐπιτιμῆσαι εὐπαράδεκτον ἐποίει τὸ ἔγκλημα. Καὶ διατί μὴ τότε ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ὅτε εἶπον· "πόθεν ἡμῖν [z] ἐπ' ἐρημίας ἄρτοι τοσοῦτοι;" καὶ γὰρ [a] εὔκαιρον ἐδόκει τότε τοῦτο λέγεσθαι. Ἵνα μὴ δόξῃ ἐπιτρέχειν τῷ σημείῳ. Καὶ ἄλλως δὲ οὐκ ἐβούλετο ἐπὶ τῶν ὄχλων αὐτοῖς [b] ἐγκαλέσαι, οὐδὲ ἐπ' ἐκείνων φιλοτιμεῖσθαι. Καὶ νῦν δὲ εὐλογω- E
τέρα ἡ κατηγορία, ὅτι διπλοῦ τοῦ θαύματος γενομένου τοιοῦτοι ἦσαν. Διὸ καὶ ἄλλο θαῦμα ποιήσας, τότε ἐπιτιμᾷ· ἃ γὰρ διελογίζοντο, ταῦτα εἰς μέσον [c] φέρει. Τί δὲ διελογίζοντο; [13] "Ὅτι ἄρτους, [d] φησὶν, οὐκ ἐλάβομεν." Ἔτι γὰρ περὶ τὰ καθάρσια ἦσαν τὰ Ἰουδαϊκὰ ἐπτοημένοι, καὶ τὰς τῶν βρωμάτων παρατηρήσεις. Διὸ ἀπάντων ἕνεκεν καὶ σφοδρό- 542
τερον αὐτοῖς ἐπιτίθεται, λέγων· [14] "τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; [15] Οὔπω νοεῖτε,

[12] v. 5, 6. [13] v. 7. [14] v. 8. [15] Marc. viii. 17, 18.

[t] τὸ σημεῖον om. M. σημεῖον om. K. p. p. τοῦ προφήτου om. G. H. K. [v] ποιοῦσι] Sic L. M. ἐποίουν Ep. ceteri λέγουσι. [w] Καὶ deest in Edd. [x] γεγενημένων L. M. [y] ἀπ'] παρ' L. M. Ep. [z] ἐν ἐρημίᾳ Edd. "ἐπ' ἐρημίᾳ duo" (?) *Montef.* [a] εὐκαιρότερον H. L. M. [b] ἐγκαλεῖν L. M. [c] φέρει] ἄγει L. M. [d] φησὶν om. L. M. Iidem post ἐλάβομεν haec addunt: οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, φησὶ, λέγοντες ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Eadem habet K. sed omissis prioribus ὅτι ἄρτους, φησὶν, οὐκ ἐλάβομεν.

Digitized by Google

οὐδὲ συνίετε; Πεπωρωμένη ὑμῶν ἐστιν ἡ καρδία; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; [16] Οὐ μνημονεύετε τῶν πεντακισχιλίων τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε;" Εἶδες ἀγανάκτησιν ἐπιτεταμένην; Οὐδὲ γὰρ ἀλλαχοῦ φαίνεται οὕτως αὐτοῖς ἐπιτιμήσας. Τίνος οὖν ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖ; Ὥστε πάλιν τὴν περὶ τῶν βρωμάτων [e] πρόληψιν ἐκβαλεῖν. Διὰ [f] γὰρ τοῦτο
B τότε μὲν, οὐ νοεῖτε, μόνον εἶπεν, οὐδὲ συνίετε· ἐνταῦθα δὲ, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιπλήξεως, ὀλιγόπιστοι, φησίν. Οὐ γὰρ πανταχοῦ ἡ προσήνεια καλόν. Ὥσπερ γὰρ μετεδίδου παῤῥησίας αὐτοῖς, οὕτω καὶ ἐπιτιμᾷ, τῇ ποικιλίᾳ ταύτῃ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν οἰκονομῶν. Ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐπιτίμησιν πολλὴν, καὶ τὴν ἐπιείκειαν. Μόνον οὐχὶ γὰρ ἀπολογούμενος αὐτοῖς ὑπὲρ ὧν ἐπετίμησεν αὐτοῖς σφοδρῶς, φησίν· "οὔπω νοεῖτε τοὺς [g] πέντε ἄρτους, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; καὶ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε;" Διὰ
C τοῦτο [h] δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν τίθησι καὶ τῶν τραφέντων καὶ τῶν λειψάνων, ὁμοῦ τε εἰς ἀνάμνησιν αὐτοὺς ἄγων τῶν παρελθόντων, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα προσεκτικωτέρους ποιῶν. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅσον ἴσχυσεν ἡ ἐπιτίμησις, καὶ πῶς διήγειρε καθεύδουσαν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, ἄκουσον τί φησιν ὁ εὐαγγελιστής. Οὐδὲν γὰρ πλέον εἰπόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἐπιτιμήσαντος, καὶ τοῦτο προσθέντος μόνον, [17] "πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν προσέχειν, [i] ἀλλ' ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;" ἐπήγαγε λέγων· "τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ
D ἄρτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς [k] διδασκαλίας τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων·" καίτοι αὐτοῦ τοῦτο [l] μὴ ἑρμηνεύσαντος. Ὅρα πόσα ἀγαθὰ ἡ ἐπιτίμησις εἰργάσατο. Καὶ γὰρ τῶν Ἰουδαϊκῶν αὐτοὺς ἀπήγαγε παρατηρήσεων, καὶ ῥᾳθύμους ὄντας

[16] v. 9. 10. [17] v. 11, 12.

[e] ὑπόληψιν L. M. Ep. [f] γὰρ] δὴ L. M. [g] πέντε ἄρτους] + τῶν πεντακισχιλίων L. M. ἑπτὰ ἄρτους] + τῶν τετρακισχιλίων L. (Alter codex ab ἐλάβετε ad ἐλάβετε transit.) Breviorem lectionem habent Mosqq. [h] δὲ om. L. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ M. [i] ἀλλ' deest in meis, praeter L. sed retineri jubent Mosqq. [k] διδαχῆς L. M. invitis Mosqq. [l] μὴ, quod olim aberat, recepit e codd. Montef. Factum probant K. L. M. Ep. et Interpp.

Digitized by Google

προσεκτικωτέρους [m] ἐποίησε, καὶ τῆς [n] [φιλοτιμίας καὶ] ὀλι-
γοπιστίας ἀπήλλαξεν, ὥστε μὴ δεδοικέναι, μηδὲ τρέμειν, εἴ
ποτε ἄρτους φαίνοιντο ὀλίγους ἔχοντες, μηδὲ ὑπὲρ λιμοῦ
φροντίζειν, ἀλλ' ὑπερορᾷν τούτων πάντων.

[o] Μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς πανταχοῦ κολακεύωμεν τοὺς ὑπο-
κειμένους, μηδὲ κολακεύεσθαι παρὰ τῶν [p] ἀρχόντων ζητῶμεν.
Καὶ γὰρ ἀμφοτέρων δεῖται ἡ τῶν ἀνθρώπων ψυχὴ τῶν φαρ-
μάκων τούτων. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην E
ἅπασαν ὁ θεὸς οὕτω διοικεῖ, ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο
ποιῶν, καὶ οὔτε τὰ χρηστὰ μόνιμα, οὔτε τὰ λυπηρὰ καθ' ἑαυτὰ
ἀφίησιν εἶναι. Ὥσπερ γὰρ ποτὲ μὲν νὺξ, ποτὲ δὲ ἡμέρα, καὶ
[q] πότε μὲν θέρος, πότε δὲ χειμών· οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν, ποτὲ μὲν
λύπη, ποτὲ δὲ ἡδονή· [r] ποτὲ μὲν νόσος, ποτὲ δὲ ὑγεία. Μὴ τοί-
νυν [s] θαυμάζωμεν ὅταν [t] νοσῶμεν, ἐπεὶ καὶ ὅταν ὑγιαίνωμεν 543
θαυμάζειν δεῖ. [v] Μηδὲ θορυβώμεθα ὅταν ἀλγῶμεν, ἐπεὶ καὶ
(341) ὅταν χαίρωμεν θορυβεῖσθαι εἰκός. Κατὰ φύσιν γὰρ πάντα
γίνεται καὶ κατὰ ἀκολουθίαν. Καὶ τί θαυμάζεις εἰ ἐπὶ σοῦ
ταῦτα; καὶ γὰρ [w] καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἐκείνων συμβαῖνον
τοῦτο ἴδοι τις ἄν. Καὶ ἵνα τοῦτο μάθῃς, [x] ὃν νομίζεις μά-
λιστα βίον ἡδονῆς γέμειν καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων,
τοῦτον εἰς μέσον ἀγάγωμεν. Βούλει τοῦ Ἀβραὰμ τὴν ζωὴν
ἐξετάσωμεν ἐκ προοιμίων; Τί οὖν οὗτος εὐθέως [y] ἤκουσεν;
[18] "Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου."
Εἶδες πρᾶγμα λυπηρὸν ἐπιταττόμενον; Ἀλλ' ὅρα καὶ τὸ B
χρηστὸν διαδεχόμενον· "[z] καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω,

[18] Gen. xii. 1.

[m] ἐποίησε] Sic codd. et Ep. εἰργάσατο Edd. Sed paulo ante, ubi ait Montef. se in uno cod. ἡ ἐπιτίμησις ἐποίησε invenisse, mei omnes receptum tuentur. [n] Verba inclusa a textu abesse jubent K. L. M. Ep. Ge. Arm. ἀπιστίας pro ὀλιγοπιστίας habet L. [o] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι ἀπὸ χρηστῶν καὶ λυπηρῶν ἡ ζωὴ ἡμῶν συμπέπλεκται, καὶ οὐκ ἔνι ἄνευ λύπης καὶ ἡδονῆς ἄνθρωπον εἶναι· καὶ ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς παραμυθήσασθαι δύναται ἐν τῇ ἐξόδῳ ἡμῶν, εἰ μὴ συνειδὸς χρηστόν. G. [p] ἀρχομένων H. L. M. Alterum sequuntur Interpp. ζητῶμεν] βουλοίμεθα L. M. [q] ποτὲ] τότε bis Edd. [r] ποτὲ] καὶ ποτὲ M. ποτὲ νόσος, ποτὲ ὑγεία K. L. [s] θαυμάσωμεν G. K. ἀθυμήσωμεν H. L. M. repugnantibus Interpp. p. p. ἀθυμεῖν pro θαυμάζειν solus habet H. [t] νοσήσωμεν M. νοήσωμεν L. [v] Μὴ K. L. M. [w] καὶ om. H. K. M. [x] ὃν] φέρε ὃν H. [y] ἤκουσεν] + ἐκ πρώτης ἡλικίας M. [z] καὶ om. K. M.

καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα." Τί οὖν; ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν, καὶ τοῦ λιμένος ἐπελάβετο, ἔστη τὰ λυπηρά; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ πάλιν ἕτερα χαλεπώτερα τῶν προτέρων διαδέχεται, λιμὸς καὶ [a] μετάβασις καὶ γυναικὸς ἁρπαγή· καὶ μετὰ ταῦτα χρηστὰ ἕτερα αὐτὸν [b] ἐξεδέχετο, ἡ κατὰ τοῦ Φαραὼ πληγή, καὶ ἡ ἄφεσις, καὶ ἡ τιμή, καὶ τὰ πολλὰ δῶρα ἐκεῖνα, καὶ ἡ πρὸς τὴν [c] οἰκίαν ἐπάνοδος. Καὶ τὰ ἑξῆς δὲ ἅπαντα τοιαύτην ἔχει τὴν σειρὰν, ἀπὸ χρηστῶν καὶ λυπηρῶν [d] πλεκομένην. Καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων δὲ τοι-
C αὖτα συνέβαινε. Διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· [19] "ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ [e] τῇ θλίψει, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει." Τί οὖν πρὸς ἐμὲ, φησὶ, τὸν ἀεὶ ἐν λύπαις ὄντα; Μὴ ἀγνώμων, μηδὲ [f] ἀχάριστος· καὶ γὰρ ἀμήχανόν τινα ἐν λυπηροῖς εἶναι διηνεκῶς· οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ ἡ φύσις· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν χαρᾷ βουλόμεθα εἶναι ἀεὶ, διὰ τοῦτο ἐν λύπαις νομίζομεν εἶναι ἀεί. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν μὲν χρηστῶν καὶ ἀγαθῶν εὐθέως ἐπιλανθανόμεθα, τῶν δὲ λυπηρῶν ἀεὶ μνημονεύομεν, διὰ [g] τοῦτο ἐν λύπαις εἶναί φαμεν. Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἄνθρωπον ὄντα ἀεὶ ἐν [h] λύπαις εἶναι. Καὶ εἰ βούλεσθε, καὶ τὸν ἐν τρυφῇ βίον ἐξε-
D τάσωμεν, τὸν ἁβρὸν καὶ διαῤῥέοντα, καὶ τὸν φορτικὸν καὶ ἐπαχθῆ καὶ ὀδυνηρόν. Ἐπιδείξομεν γὰρ ὑμῖν καὶ τοῦτον ἔχοντα λύπας, κἀκεῖνον ἀνέσεις. Ἀλλὰ μὴ [i] θορυβήθητε. Προκείσθω δὲ εἰς μέσον δεσμώτης ἄνθρωπος, καὶ ἄλλος βασιλεὺς νέος, ὀρφανὸς, οὐσίαν διαδεξάμενος μεγάλην· προκείσθω δὲ καί τις μισθωτὸς, δι' ὅλης πονούμενος τῆς ἡμέρας, [k] ἕτερος δὲ τρυφῶν διηνεκῶς. Βούλει οὖν ἐκείνου τὰς ἀθυμίας πρό-
E τερον εἴπωμεν τοῦ τρυφῶντος; Ἐννόησον πῶς αὐτοῦ εἰκὸς χειμάζεσθαι τὴν διάνοιαν, ὅταν δόξης ἐφίηται τῆς ὑπερβαινούσης αὐτὸν, ὅταν καταφρονῆται παρὰ τῶν οἰκετῶν· ὅταν ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων ὑβρίζηται· ὅταν μυρίους ἔχῃ κατηγό-
544 ρους, καὶ τοὺς διαβάλλοντας αὐτοῦ τὴν πολυτέλειαν. Καὶ τὰ ἄλλα δὲ, ὅσα ἐν πλούτῳ [l] τοιούτῳ συμβαίνειν εἰκὸς, οὐδὲ

[19] 2 Cor. i. 4.

[a] μετανάστασις K. L. M. [b] διεδέξατο L. M. [c] οἰκείαν H. K. [d] πεπλεγμένην L. M. [e] τῇ om. K. L. M. [f] ἀχάριστος] + γίνου H. [g] τοῦτο] + ἀεὶ K. + καὶ ἀεὶ Edd. [h] λυπηροῖς L. M. [i] θορυβεῖσθε Edd. [k] ἕτερος δὲ] ὁ δὲ ἕτερος G. H. [l] τοιούτῳ om. G. H.

εἰπεῖν ἕνι· [m] τὰς ἐπαχθείας, τὰ προσκρούσματα, τὰς κατη-
γορίας, τὰς ζημίας, τὰς παρὰ τῶν φθονούντων ἐπιβουλὰς,
οἳ ἐπειδὰν τὸν ἐκείνου πλοῦτον εἰς ἑαυτοὺς [n] μετενεγκεῖν μὴ
δυνηθῶσιν, ἕλκουσι, σπαράττουσι πανταχόθεν τὸν νέον, μυ-
ρίους ἐγείρουσι χειμῶνας αὐτῷ. Βούλει καὶ τούτου εἴπω
τὴν ἡδονὴν τοῦ μισθωτοῦ; Ἁπάντων ἀπήλλακται τούτων·
κἂν ὑβρίσῃ τις αὐτὸν, οὐκ ἀλγεῖ· οὐδενὸς γὰρ ἑαυτὸν
ἡγεῖται μείζονα· οὐχ ὑπὲρ χρημάτων δέδοικε, μεθ' ἡδονῆς
ἐσθίει, μετ' εὐφροσύνης καθεύδει πολλῆς. Οὐχ οὕτως οἱ τὸν
Θάσιον οἶνον πίνοντες τρυφῶσιν, ὡς ἐκεῖνος ἐπὶ πηγὰς B
ἀπιὼν καὶ τῶν ναμάτων ἀπολαύων ἐκείνων. [o] Ἀλλ' οὐ τὰ
ἐκείνου τοιαῦτα. Εἰ δὲ οὐκ ἀρκεῖ σοι τὰ εἰρημένα, ἵνα μεί-
ζονα ποιήσω τὴν νίκην, φέρε, τὸν βασιλέα καὶ τὸν δεσμώ-
την συγκρίνωμεν· καὶ ὄψει πολλάκις τοῦτον μὲν ἐν ἡδονῇ
[p] ὄντα καὶ παίζοντα καὶ πηδῶντα, ἐκεῖνον δὲ ἐν διαδήματι
καὶ πορφυρίδι ἀθυμοῦντα, καὶ μυρίας ἔχοντα φροντίδας, καὶ
ἀποτεθνηκότα τῷ δέει. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστι βίον ἄλυ-
πον οὐδενὸς εὑρεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἡδονῆς ἄμοιρον· οὐδὲ γὰρ ἂν
ἤρκεσεν ἡμῶν ἡ φύσις, καθάπερ ἔφθην εἰπών. Εἰ δὲ ὁ
μὲν χαίρει πλείονα, ὁ δὲ ἀλγεῖ πλείονα, τοῦτο παρ' αὐτὸν
τὸν ἀλγοῦντα συμβαίνει, ὅταν μικρόψυχος ᾖ, οὐ παρὰ τὴν C
τῶν πραγμάτων φύσιν. Εἰ γὰρ βουλοίμεθα συνεχῶς χαί-
ρειν, πολλὰς ἔχομεν ἀφορμάς. Ἂν γὰρ ἐπιλαβώμεθα ἀρε-
τῆς, οὐδὲν ἔσται τὸ λυποῦν ἡμᾶς λοιπόν. Καὶ γὰρ ἐλπί-
δας ὑποτείνει χρηστὰς αὕτη τοῖς κεκτημένοις αὐτὴν, καὶ
θεῷ εὐαρέστους ποιεῖ, καὶ παρὰ ἀνθρώποις εὐδοκίμους, καὶ
ἡδονὴν ἐνίησιν ἄφατον. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τῷ κατορθοῦν πόνον
(342) ἔχει ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ τὸ συνειδὸς πολλῆς πληροῖ τῆς εὐ-
φροσύνης, καὶ τοσαύτην ἔνδον ἐντίθησι τὴν ἡδονὴν, ὅσην
οὐδεὶς παραστῆσαι δυνήσεται λόγος. Τί γάρ σοι δοκεῖ τῶν
ἐν τῷ παρόντι βίῳ εἶναι ἡδύ; τράπεζα πολυτελὴς, καὶ σώ- D
ματος ὑγεία, καὶ δόξα καὶ πλοῦτος; Ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἡδέα
ἂν ἐκείνῃ παραβάλῃς τῇ ἡδονῇ, πάντων ἔσται πικρότερα

[m] τὰς ἐπαχθείας] Sic L. (τὰς ἀπεχθείας Edd.) τὰς ἀνίας G. K. τὰς ἀπεχθείας, τὰς ἀνίας H. τὰς ἀνίας, τὰς ἐπαχθείας M. [n] ἐνεγκεῖν G. K. κατενεγκεῖν L. [o] Ἀλλ' ἐκείνου οὐ τοιαῦτα G. H. K. [p] ὄντα] + καὶ γελῶντα G. H. K. + καὶ χαίροντα L. M. Pro δεσμώτην hic et supra p. 543 D. Interpres Latinus *plebeium* habet; i. e. δημότην (non, ut Boisius, δημώτην.)

Digitized by Google

πρὸς αὐτὴν συγκρινόμενα. Οὐδὲν γὰρ ἥδιον συνειδότος
[q] ἀγαθοῦ, καὶ ἐλπίδος χρηστῆς.

Καὶ εἰ βούλεσθε τοῦτο μαθεῖν, τὸν μέλλοντα ἀπιέναι
ἐντεῦθεν ἐξετάσωμεν, ἢ τὸν γεγηρακότα· καὶ ἀναμνήσαντες
αὐτὸν τραπέζης πολυτελοῦς ἧς ἀπέλαυσε, καὶ δόξης καὶ τιμῆς,
καὶ ἀγαθῶν ἔργων ὧν εἰργάσατό ποτε καὶ ἐποίησεν, ἐρώμεθα
ἐπὶ τίσι γάννυται μᾶλλον, καὶ ὀψόμεθα ἐπ' ἐκείνοις μὲν αἰ-
σχυνόμενον καὶ ἐγκαλυπτόμενον, ἐπὶ τούτοις δὲ πετόμενον καὶ
E σκιρτῶντα. Οὕτω καὶ Ἐζεχίας ὅτε ἐμαλακίσθη, οὐ τραπέζης
ἐμνημόνευσε πολυτελοῦς, οὐ δόξης, οὐ βασιλείας, ἀλλὰ δι-
καιοσύνης. [20] "Μνήσθητι γάρ, [r] φησίν, ὡς ἐπορεύθην ἐνώ-
πιόν σου ἐν ὁδῷ εὐθείᾳ." Ὅρα καὶ Παῦλον ἀπὸ τούτων
σκιρτῶντα καὶ λέγοντα· [21] "τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισ-
μαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα." Τί γὰρ
καὶ εἶχεν εἰπεῖν οὗτος; φησί. Πολλὰ καὶ πλείονα [s] τούτων·
545 καὶ τιμὰς ἃς ἐτιμήθη, καὶ [t] δορυφορίας ἧς ἀπέλαυσε, καὶ θερα-
πείας πολλῆς. Ἢ οὐκ ἀκούεις αὐτοῦ λέγοντος· [22] "ὡς ἄγ-
γελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν·" καὶ ὅτι, "εἰ
δυνατόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι·"
καὶ ὅτι "ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὸν τράχηλον ὑπέθηκαν;"
Ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων φέρει εἰς μέσον, ἀλλὰ τοὺς πόνους καὶ
τοὺς κινδύνους, καὶ τοὺς ὑπὲρ τούτων στεφάνους· καὶ μάλα
εἰκότως. Ταῦτα μὲν γὰρ ἐνταῦθα ἀφίεται, ἐκεῖνα δὲ ἡμῖν
συναποδημεῖ· κἀκείνων μὲν δώσομεν λόγον, τούτων δὲ μισθὸν
ἀπαιτήσομεν. Οὐκ ἴστε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τελευταίᾳ πῶς
B συστρέφει ψυχὴν ἁμαρτήματα; πῶς κάτωθεν τὴν καρδίαν
ἀνακινεῖ; Τότε τοίνυν, ὅτε ταῦτα γίνεται, τῶν ἀγαθῶν
ἔργων ἡ μνήμη παραστᾶσα, καθάπερ εὐδία ἐν χειμῶνι, παρα-
μυθεῖται τὴν [t] τεθορυβημένην ψυχήν. Ἂν μὲν γὰρ νήφωμεν,
καὶ ζώντων ἡμῶν ἀεὶ οὗτος παρέσται ὁ φόβος· ἐπειδὴ δὲ
ἀναισθήτως διακείμεθα, ὅταν ἐκβαλλώμεθα ἐντεῦθεν, ἐπι-
στήσεται πάντως. Ἐπεὶ καὶ ὁ δεσμώτης τότε μάλιστα ἀλ-
γεῖ, ὅταν αὐτὸν [v] ἐξαγάγωσιν ἐπὶ τὸ δικαστήριον· τότε μά-

[20] 4 Reg. xx. 3. [21] 2 Tim. iv. 7. [22] Gal. iv. 14, 15. Rom. xvi. 4.

[q] ἀγαθοῦ . . . χρηστῆς] χρηστοῦ . . . ἀγαθῆς K. L. M. [r] φησὶ] + κύριε G. H. [s] τούτων] τῶν πλουτούντων H. K. L. Mox δωροφορίας (sic) ἃς ἀπ. καὶ θεραπείας πολλὰς L. ceteri, ut dedi; aliter ac Edd. Vid. adnot. [t] θορυβουμένην G. H. M. Mox καὶ ζῶσιν ἡμῖν H. et p. p. ἐκβαλώμεθα G. K. [v] ἐξαγάγωμεν G. K. M.

λιστα τρέμει, ὅταν ἐγγὺς ᾖ [w] τοῦ βήματος, ὅταν δέῃ τὰς εὐθύνας δοῦναι. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ [x] δείματα τῶν πολλῶν τότε ἐστὶν ἀκούειν διηγουμένων, καὶ ὄψεις φοβερὰς, ὧν οὐδὲ C
τὴν θεωρίαν λοιπὸν φέροντες οἱ ἀπιόντες, καὶ τὴν κλίνην αὐτὴν μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης τινάσσουσι κείμενοι, καὶ φοβερὸν ἐνορῶσι τοῖς παροῦσι, τῆς ψυχῆς ἔνδον ἑαυτὴν εἰσωθούσης, καὶ ὀκνυούσης ἀποῤῥαγῆναι τοῦ σώματος, καὶ τὴν ὄψιν τῶν ἐρχομένων ἀγγέλων οὐ φερούσης. Εἰ γὰρ ἀνθρώπους φοβεροὺς ἐνορῶντες δεδιττόμεθα, ἀγγέλους ἀπειληφόρους καὶ δυνάμεις ἀποτόμους τῶν [y] παραγινομένων βλέποντες, τί οὐ πεισόμεθα, ἑλκομένης ἡμῖν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς, καὶ συρομένης, καὶ πολλὰ ἀποδυρομένης εἰκῇ καὶ μάτην; Ἐπεὶ καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος μετὰ τὸ ἀπελθεῖν πολλὰ [z] ἐπένθησεν, ἀλλ' οὐδὲν ἀπώνατο. Ταῦτα δὴ πάντα ἀναπλάττοντες παρ' D
ἑαυτοῖς καὶ ἀναστρέφοντες, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ πάθωμεν, τὸν ἐκ τούτων φόβον ἀκμάζοντα διατηρῶμεν, ὅπως τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων φύγωμεν κόλασιν, καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΔ.

[1] Ἐξελθὼν [a] δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; 546

(343) Τινος ἕνεκεν τὸν οἰκιστὴν τῆς πόλεως εἴρηκεν; Ἐπειδὴ ἔστι καὶ ἑτέρα, ἡ Στράτωνος. Καὶ οὐκ ἐν ἐκείνῃ, ἀλλ' ἐν

[1] Cap. XVI. v. 13.

[w] τοῦ βήματος] τὸ ψήφισμα L. M. invitis Interpp. [x] δείματα] διηγήματα G. φοβήματα M. [y] παραγενομένων G. K. [z] ἐθρήνησεν L. Infra, clausulam ὧν γένοιτο π. ἡ. ἐ. non agnoscunt L. M. Hom. LIV. [a] δὲ om. H. 4 Mosqq.

Digitized by Google

ταύτῃ αὐτοὺς ἐρωτᾷ, πόῤῥω τῶν Ἰουδαίων ἀπάγων, ὡς πάσης
ἀπαλλαγέντας ἀγωνίας μετὰ παῤῥησίας εἰπεῖν τὰ κατὰ διά-
B νοιαν ἅπαντα. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εὐθέως τὴν γνώμην
αὐτῶν ἠρώτησεν, ἀλλὰ τὴν τῶν πολλῶν; Ἵνα εἰπόντες τὴν
ἐκείνων, εἶτα ἐρωτηθέντες, "ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;"
ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς ἐρωτήσεως εἰς μείζονα [b] ἀνενεχθῶσιν
ἔννοιαν, καὶ μὴ εἰς τὴν αὐτὴν ταπεινότητα τοῖς πολλοῖς
περιπέσωσι. Διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος
αὐτῶν πυνθάνεται· ἀλλ' ὅτε σημεῖα πολλὰ ἐποίησε, καὶ περὶ
πολλῶν αὐτοῖς διελέχθη καὶ ὑψηλῶν δογμάτων, καὶ τῆς αὐ-
τοῦ θεότητος καὶ τῆς πρὸς τὸν πατέρα ὁμονοίας πολλὰς
παρέσχε τὰς ἀποδείξεις, τότε τὴν πεῦσιν αὐτοῖς προσάγει
ταύτην. Καὶ οὐκ εἶπε, τίνα με λέγουσιν οἱ γραμματεῖς καὶ
C οἱ Φαρισαῖοι εἶναι; καίτοιγε οὗτοι αὐτῷ πολλάκις [c] προσῄεσαν
καὶ διελέγοντο· ἀλλὰ, "τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;"
τὴν τοῦ δήμου γνώμην τὴν ἀδέκαστον ἐξετάζων. Εἰ γὰρ
[d] καὶ πολλῷ ταπεινοτέρα τοῦ δέοντος ἦν, ἀλλὰ πονηρίας ἀπήλ-
λακτο· ἐκείνη δὲ πολλῆς ἔγεμε τῆς κακίας. Καὶ δεικνὺς πῶς
σφόδρα βούλεται τὴν οἰκονομίαν ὁμολογεῖσθαι, φησὶ, "τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου," τὴν θεότητα [e] ἐντεῦθεν καλῶν, ὃ καὶ
ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ ποιεῖ. Φησὶ γὰρ, [2] "οὐδεὶς ἀναβέβηκεν
εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐ-
ρανῷ·" καὶ πάλιν, "ὅταν [f] δὲ ἴδητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἀναβαίνοντα, ὅπου ἦν τὸ πρότερον." Εἶτα, ἐπειδὴ εἶπον,
D [3] "[g] οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, οἱ δὲ Ἠλίαν, οἱ δὲ Ἱερε-
μίαν, οἱ δὲ ἕνα τῶν προφητῶν·" καὶ τὴν πεπλανημένην αὐτῶν
δόξαν εἰς μέσον ἤγαγον· τότε ἐπήγαγεν· [4] "ὑμεῖς δὲ τίνα με
λέγετε εἶναι;" ἐκκαλούμενος αὐτοὺς διὰ τῆς δευτέρας ἐρωτήσεως
εἰς τὸ μεῖζόν τι φαντασθῆναι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐνδεικνύμενος αὐ-
τοῖς, ὅτι ἡ προτέρα ψῆφος σφόδρα ἐστὶν ἀποδέουσα αὐτοῦ
τῆς ἀξίας. Διὸ παρ' αὐτῶν ἑτέραν ἐπιζητεῖ, καὶ δευτέραν
[h] ἐπάγει πεῦσιν, ὑπὲρ τοῦ μὴ συμπεσεῖν τοῖς πολλοῖς, οἱ

[2] Joan. iii. 13. vi. 62. [3] v. 14. [4] v. 15.

[b] Sic Theoph. ἐνεχθῶσιν G. L. ἀνεχθῶσιν Mor. ἀναχθῶσιν Sav. Ben. quibuscum facit Ep. [c] προσίεσαν L. Ep. [d] καὶ] + αὕτη G. H. K. invito Ep. Εἰ γὰρ αὕτη (om. καὶ) Edd. [e] ἐντεῦθεν] οὕτω M. Mox Οὐδεὶς γὰρ, φησὶν L. M. [f] δὲ om. L. M. [g] οἱ μὲν Ἠλίαν (om. ceteris) L. M. 1 Mosq. [h] προσάγει L. M. p. p. συν-εμπεσεῖν iidem.

Digitized by Google

ἐπειδὴ μείζονα εἶδον τὰ σημεῖα ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ἄνθρωπον E
μὲν ἐνόμιζον εἶναι, ἐξ ἀναστάσεως [i] δὲ φανέντα, καθάπερ καὶ
Ἡρώδης ἔλεγεν. Ἀλλ' αὐτὸς ταύτης αὐτοὺς ἀπάγων τῆς ὑπο-
νοίας, φησίν· "ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;" τουτέστιν,
οἱ συνόντες ἀεὶ καὶ θαυματουργοῦντα βλέποντες, καὶ πολ-
λὰς δυνάμεις δι' ἐμοῦ πεποιηκότες αὐτοί. Τί οὖν τὸ στόμα
τῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος, ὁ πανταχοῦ θερμὸς, ὁ τοῦ χοροῦ
τῶν [k] ἀποστόλων κορυφαῖος; Πάντων ἐρωτηθέντων, αὐτὸς 547
ἀποκρίνεται. Καὶ ὅτε μὲν τὴν τοῦ δήμου γνώμην ἠρώτα,
πάντες εἶπον τὸ ἐρωτηθέν· ὅτε δὲ τὴν αὐτῶν, Πέτρος προ-
πηδᾷ καὶ προλαμβάνει, καί φησι· [5] "σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος." Τί οὖν ὁ Χριστός; "Μακάριος εἶ,
Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι."
Καὶ μὴν εἰ μὴ γνησίως αὐτὸν ὡμολόγησε, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ
πατρὸς γεγεννημένον, οὐκ ἦν ἀποκαλύψεως [l] τοῦτο ἔργον· εἰ
τῶν πολλῶν αὐτὸν εἶναι ἕνα ἐνόμιζεν, οὐ μακαρισμοῦ ἄξιον
ἦν τὸ λεχθέν. Ἐπεὶ καὶ πρὸ τούτου εἶπον, "ἀληθῶς θεοῦ
υἱός ἐστιν," οἱ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τὸν σάλον ὃν εἶδον, καὶ οὐκ
ἐμακαρίσθησαν, καίτοιγε ἀληθῶς εἰπόντες. Οὐ γὰρ τοιαύ- B
την ὡμολόγησαν υἱότητα, οἵαν ὁ Πέτρος· ἀλλ' ἕνα τῶν πολ-
λῶν ἀληθῶς υἱὸν ἐνόμιζον εἶναι, [m] ἐξαίρετον μὲν παρὰ τοὺς
πολλοὺς, οὐ μὴν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς. Καὶ ὁ Ναθαναὴλ δὲ
ἔλεγε, [6] "ῥαββὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
τοῦ Ἰσραήλ·" καὶ οὐ μόνον [n] οὐ μακαρίζεται, ἀλλὰ καὶ ὡς
ἐνδεέστερον πολλῷ τῆς ἀληθείας εἰρηκὼς ἐλέγχεται παρ' αὐ-
τοῦ. Ἐπήγαγε γοῦν· "ὅτι εἶπόν σοι, [o] ὅτι εἶδόν σε ὑποκάτω
τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζονα τούτων ὄψει." Τίνος οὖν
(344) ἕνεκεν οὗτος μακαρίζεται; Ὅτι [p] γνήσιον αὐτὸν ὡμολόγησεν
υἱόν. Διὰ δὴ τοῦτο ἐπ' ἐκείνων μὲν οὐδὲν τοιοῦτον εἴρηκεν·
ἐπὶ δὲ τούτου καὶ τὸν ἀποκαλύψαντα δείκνυσιν. Ἵνα γὰρ C
μὴ δόξῃ τοῖς πολλοῖς, ἐπειδὴ σφοδρὸς ἦν ἐραστὴς τοῦ
Χριστοῦ, φιλίας καὶ κολακείας εἶναι τὰ ῥήματα, καὶ διαθέ-
σεως αὐτῷ χαριζομένης, ἄγει εἰς μέσον τὸν ἐνηχήσαντα αὐ-

[5] v. 16, 17. [6] Joan. i. 50, 51.

[i] δὲ] μέντοι L. M. [k] ἀποστόλων] μαθητῶν L. Ep. [l] τοῦτο] τὸ L. τοῦτο τὸ H. [m] ἐξ. μὲν] ἢ ἐξαίρετον M. αὐτῆς] τοῦ πατρὸς L. αὐτῆς om. K. M. [n] οὐκ ἐμακαρίζετο K. L. M. [o] ὅτι om. H. [p] γνήσιον] Sic Ep. Euth. γνησίως L. M.

Digitized by Google

τοῦ [q] τῇ ψυχῇ· ἵνα μάθῃς, ὅτι Πέτρος μὲν ἐφθέγξατο, ὁ πατὴρ δὲ ὑπηγόρευσε· καὶ μηκέτι δόξαν ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ δόγμα εἶναι θεῖον τὰ εἰρημένα πιστεύσῃς. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ αὐτὸς ἀποφαίνεται, οὐδὲ λέγει· ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός· ἀλλὰ διὰ [r] τῆς ἐρωτήσεως τοῦτο κατασκευάζει, αὐτοὺς [s] εἰσ-
D άγων ὁμολογοῦντας; Ὅτι οὕτω καὶ αὐτῷ [t] τότε πρεπωδέστερον ἦν καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ἐκείνους μᾶλλον ἐφείλκετο πρὸς τὴν πίστιν τῶν λεγομένων. Εἶδες πῶς υἱὸν ἀποκαλύπτει πατήρ; πῶς πατέρα υἱός; [7] "Οὐδὲ γὰρ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, φησὶν, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι." Οὐκ ἄρα ἔνι παρ' ἑτέρου μαθεῖν τὸν υἱὸν, ἢ [v] παρὰ τοῦ πατρός· οὐδὲ παρ' ἑτέρου μαθεῖν τὸν πατέρα, ἢ παρὰ τοῦ υἱοῦ. Ὥστε καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὁμότιμόν τε καὶ ὁμοούσιον δῆλον.

Τί οὖν ὁ Χριστός; [8] "Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ
E κληθήσῃ Κηφᾶς." Ἐπειδὴ γὰρ ἐκήρυξάς μου τὸν πατέρα, φησὶ, καὶ ἐγὼ τὸν γεγεννηκότα σε ὀνομάζω· μόνον οὐχὶ λέγων, ὅτι ὥσπερ σὺ τοῦ Ἰωνᾶ παῖς, οὕτω κἀγὼ τοῦ πατρὸς [w] τοῦ ἐμοῦ. Ἐπεὶ καὶ παρέλκον ἦν εἰπεῖν, "σὺ εἶ ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ·" ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπεν υἱὸν θεοῦ, ἵνα δείξῃ ὅτι [x] οὕτως ἐστὶν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὥσπερ ἐκεῖνος υἱὸς Ἰωνᾶ, τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ γεγεννηκότι, διὰ τοῦτο τοῦτο προσέθηκε. [9] "Καὶ
548 ἐγώ σοι λέγω, σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν·" τουτέστι, [y] τῇ πίστει τῆς ὁμολογίας. Ἐντεῦθεν δείκνυσι πολλοὺς μέλλοντας ἤδη πιστεύειν, καὶ ἀνίστησιν αὐτοῦ τὸ φρόνημα, καὶ ποιμένα ποιεῖ. "Καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς." Εἰ δὲ ἐκείνης οὐ κατισχύσουσι, πολλῷ μᾶλλον ἐμοῦ. Ὥστε μὴ θορυβηθῇς, ἐπειδὰν μέλλῃς ἀκούειν, ὅτι παραδοθήσομαι καὶ σταυρωθήσομαι. Εἶτα καὶ ἑτέραν λέγει τιμήν· [10] "καὶ ἐγὼ δέ σοι δώσω τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν." Τί [z] δέ ἐστι, "καὶ ἐγὼ δέ σοι

[7] Luc. x. 22. [8] Joan. i. 43. [9] v. 18. [10] v. 19.

[q] τὴν ψυχὴν H. M. [r] τῆς] + αὐτοῦ G. H. K. invito Ep. [s] Sic L. Ep. εἰσάγων ὁμολογῆσαι G. K. M. ἐνάγων ὁμολογῆσαι H. [t] τότε om. L. [v] παρ' αὐτοῦ τοῦ π. Edd. p. p. μαθεῖν om. K. L. M. [w] τοῦ deest in Edd. [x] οὗτος G. K. M. [y] τῇ πίστει καὶ τῇ ὁμολογίᾳ Ep. *fidem atque confessionem* Ge. in textu. In uno cod. M. clausula τουτέστι, τῇ π. τ. ὁ. non legitur; in duobus aliis K. L. superius post v. πέτρᾳ inseritur. [z] δὲ om. H. M.

Digitized by Google

δώσω;" Ὥσπερ ὁ πατήρ σοι ἔδωκε τὸ ἐμὲ γνῶναι, οὕτω
καὶ ἐγώ σοι δώσω. Καὶ οὐκ εἶπε, παρακαλέσω τὸν πατέρα· B
καίτοι πολλὴ ἦν τῆς ἐξουσίας ἡ ἔνδειξις, καὶ τοῦ δώρου τὸ
μέγεθος ἄφατον· ἀλλ', "ἐγώ σοι δώσω." Τί δίδως; εἰπέ
μοι. "Τὰς [a] κλεῖς τῶν οὐρανῶν· [b] ἵνα ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς
γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσῃς ἐπὶ
τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Πῶς οὖν οὐκ
ἔστιν αὐτοῦ δοῦναι τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων,
τοῦ λέγοντος, "ἐγώ σοι δώσω;" Εἶδες πῶς καὶ αὐτὸς
ἀνάγει τὸν Πέτρον εἰς ὑψηλὴν τὴν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν, καὶ
ἑαυτὸν ἀποκαλύπτει, καὶ δείκνυσιν υἱὸν ὄντα τοῦ θεοῦ
διὰ τῶν ὑποσχέσεων τῶν δύο τούτων; Ἃ γὰρ θεοῦ [c] μόνου
ἐστὶν ἴδια, τό τε ἁμαρτήματα λῦσαι, καὶ τὸ ἀπερίτρεπτον C
τὴν ἐκκλησίαν ποιῆσαι ἐν τοσαύτῃ κυμάτων ἐμβολῇ, καὶ
ἄνθρωπον ἁλιέα πέτρας πάσης ἀποφῆναι στεῤῥότερον,
τῆς οἰκουμένης πολεμούσης ἁπάσης, ταῦτα [d] αὐτὸς ἐπαγ-
γέλλεται δώσειν· καθάπερ ὁ πατὴρ πρὸς τὸν Ἱερεμίαν δια-
λεγόμενος ἔλεγεν· [11] "ὡς στῦλον χαλκοῦν καὶ [e] ὡσεὶ τεῖχος
θήσειν αὐτόν·" ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν ἑνὶ ἔθνει, τοῦτον δὲ παν-
ταχοῦ τῆς οἰκουμένης. Ἡδέως ἂν [f] οὖν ἐροίμην τοὺς ἐλατ-
τοῦν βουλομένους τοῦ υἱοῦ τὴν ἀξίαν· [g] ποῖα μείζονα δῶρα,
ἅπερ ἔδωκεν ὁ πατὴρ τῷ Πέτρῳ, ἢ ἅπερ ἔδωκεν ὁ υἱός;
Ὁ μὲν γὰρ τῷ Πέτρῳ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ υἱοῦ ἐχαρίσατο·
ὁ δὲ υἱὸς τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τὴν [h] αὐτοῦ πανταχοῦ τῆς D
οἰκουμένης σπεῖραι, καὶ ἀνθρώπῳ θνητῷ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ
πάντων τὴν ἐξουσίαν ἐνεχείρισε, τὰς κλεῖς αὐτῷ δούς, ὃς
τὴν ἐκκλησίαν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξέτεινε, καὶ τοῦ
οὐρανοῦ ἰσχυροτέραν ἀπέφηνεν. [12] "Ὁ οὐρανὸς γὰρ καὶ ἡ
γῆ παρελεύσεται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι." Πῶς

[11] Jer. i. 18. [12] Matth. xxiv. 35.

[a] κλεῖς] + τῆς βασιλείας Edd. contra meos et Mosqq. omnes. [b] ἵνα om. L. M. ἵνα] καὶ 4 Mosqq. Hoc ex Reg. 694 recepit Editor Ben. 2dae. [c] μόνον K. p. p. τὸ τὰ ἁμ. G. K. [d] αὐτὸς] Sic L. favente Ge. αὐτοῖς G. K. M. αὐτῷ H. [e] ὡς L. M. θήσειν] τίθησιν G. p. p. μὲν ἐν ἑνὶ L. M. [f] οὖν om. G. ἂν οὖν] οὖν ἂν K. L. sed cf. p. 733 A. [g] ποία μείζων δωρεὰ G. K. M. [h] αὐτοῦ] + γνῶσιν L. Ex eodem codice σπεῖραι recepi pro vulgato ἔσπειρε. *ut posset seminare* Ge. In alio cod. H. locus sic legitur: πανταχοῦ τῆς οἰκ. γνῶσιν ἐνσπεῖραι.

Digitized by Google

οὖν ἐλάττων ὁ τοιαῦτα δοὺς, ὁ τοιαῦτα κατωρθωκώς; Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ διαιρῶν [i] πατρὸς καὶ υἱοῦ τὰ ἔργα· [13] "πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν·" ἀλλ' ἐπιστομίζων τὴν ἀναίσχυντον γλῶτταν τῶν τοι- (345)
αῦτα τολμώντων.

E Ὅρα δὲ διὰ πάντων αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν. Ἐγώ σοι λέγω, σὺ εἶ Πέτρος· ἐγὼ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν· ἐγώ σοι δώσω τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν. Καὶ τότε, ταῦτα εἰπὼν, [14] "διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός." Καὶ τίνος ἕνεκεν διεστείλατο; Ὥστε τῶν [k] σκανδαλιζόντων ἐκ μέσου γενομένων, καὶ τοῦ σταυροῦ τελεσθέντος, καὶ τῶν ἄλλων ὧν ἔπαθεν ἀπαρτισθέντων, καὶ μηδενὸς ὄντος λοιπὸν τοῦ διακόπτοντος καὶ θολοῦντος τὴν
549 εἰς αὐτὸν τῶν πολλῶν πίστιν, καθαρὰν καὶ ἀκίνητον ἐντυπωθῆναι τῶν ἀκουόντων τῇ διανοίᾳ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν. Καὶ γὰρ οὔπω σαφῶς ἦν ἐκλάμψασα αὐτοῦ ἡ δύναμις. Διὰ δὴ τοῦτο τότε ἐβούλετο ἀνακηρύττεσθαι παρ' αὐτῶν, ὅτε καὶ ἡ σαφὴς τῶν πραγμάτων ἀλήθεια, καὶ ἡ τῶν [l] γινομένων ἰσχὺς συνηγόρει τοῖς παρὰ τῶν ἀποστόλων λεγομένοις. Οὐδὲ γὰρ ἴσον [m] ἦν ὁρᾶν νῦν μὲν ἐν Παλαιστίνῃ θαυματουργοῦντα, νῦν δὲ ὑβριζόμενον, ἐλαυνόμενον· (καὶ μάλιστα ὁπότε καὶ ὁ σταυρὸς ἔμελλε διαδέχεσθαι τὰ θαύματα τὰ γινόμενα·) καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης
B προσκυνούμενον βλέπειν καὶ πιστευόμενον, καὶ μηδὲν τοιοῦτον πάσχοντα λοιπὸν, οἷον ἔπαθε. Διὰ τοῦτό φησι μηδενὶ εἰπεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ῥιζωθὲν ἅπαξ, εἶτα ἀνασπασθὲν, δυσκόλως ἂν φυτευθὲν κατασχεθείη πάλιν παρὰ τοῖς πολλοῖς· τὸ δὲ μετὰ τὸ παγῆναι ἅπαξ μεῖναν ἀκίνητον, καὶ μηδαμόθεν ἐπηρεασθὲν, ῥᾳδίως ἄνεισι, καὶ πρὸς αὔξησιν ἐπιδίδωσι μείζονα. Εἰ γὰρ οἱ σημείων ἀπολελαυκότες πολλῶν, καὶ τοσούτων μετασχόντες μυστηρίων ἀποῤῥήτων, ὑπὸ τῆς ἀκοῆς μόνης ἐσκανδαλίσθησαν· μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτοὶ μόνοι, ἀλλὰ καὶ ὁ πάντων κορυφαῖος Πέτρος· ἐννόησον τί τοὺς πολλοὺς
C ἦν εἰκὸς παθεῖν, μαθόντας μὲν ὅτι υἱὸς θεοῦ ἐστιν, ὁρῶντας

[13] Joan. i. 3. [14] v. 20.

[i] τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ Edd. Infra τῶν τὰ τοιαῦτα L. [k] σκανδάλων L. [l] γενομένων K. [m] ἦν om. G. p. p. καὶ ante ἐλαυνόμενον habent L. M.

Digitized by Google

δὲ καὶ σταυρούμενον καὶ ἐμπτυόμενον, καὶ τῶν μυστηρίων
τούτων τὸ ἀπόῤῥητον οὐκ εἰδότας, οὐδὲ πνεύματος ἀπολελαυ-
κότας ἁγίου. Εἰ γὰρ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε· [15] "πολλὰ ἔχω
λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι·" πολλῷ μᾶλ-
λον ὁ λοιπὸς δῆμος κατέπεσεν ἄν, εἰ πρὸ καιροῦ τοῦ προσ-
ήκοντος τὸ τῶν μυστηρίων τούτων ἀκρότατον αὐτοῖς ἀπε-
καλύφθη. Διὰ δὴ τοῦτο κωλύει εἰπεῖν. Καὶ ἵνα μάθῃς πό-
σον ἦν τὸ μετὰ ταῦτα μαθεῖν πλήρη τὴν διδασκαλίαν, τῶν
σκανδαλιζόντων παρελθόντων, ἀπ' αὐτοῦ [n] τούτου τοῦ κορυ- D
φαίου μάνθανε. Αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ Πέτρος, ὁ μετὰ το-
σαῦτα σημεῖα οὕτω φανεὶς ἀσθενὴς, ὡς καὶ ἀρνήσασθαι, καὶ
κόρην εὐτελῆ δεῖσαι, ἐπειδὴ ὁ σταυρὸς προεχώρησε, καὶ τῆς
ἀναστάσεως σαφεῖς ἔλαβε τὰς ἀποδείξεις, καὶ οὐδὲν ἦν λοι-
πὸν τὸ σκανδαλίζον αὐτὸν καὶ θορυβοῦν, οὕτως ἀκίνητον
κατέσχε τοῦ πνεύματος τὴν διδασκαλίαν, ὡς λέοντος σφο-
δρότερον [o] ἐπιπηδᾶν τῷ δήμῳ τῶν Ἰουδαίων, καίτοι κινδύνων
καὶ μυρίων θανάτων ἀπειλουμένων. [p] Εἰκότως τοίνυν τοῖς
πολλοῖς ἐκέλευσε μὴ εἰπεῖν πρὸ τοῦ σταυροῦ, ὅπου γε οὐδὲ
αὐτοῖς τοῖς μέλλουσι διδάσκειν πάντα ἐνθεῖναι ἐθάῤῥησε
πρὸ τοῦ σταυροῦ. "Πολλὰ γὰρ ἔχω λέγειν ὑμῖν, φησὶν,
ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι." Καὶ τῶν εἰρημένων δὲ E
παρ' αὐτοῦ πολλὰ ἀγνοοῦσιν, ἃ οὐκ ἐποίησε σαφῆ πρὸ τοῦ
σταυροῦ. Ὅτε γοῦν ἀνέστη, τότε ἔγνωσαν ἔνια τῶν λε-
χθέντων.

[16] "Ἀπὸ τότε ἤρξατο [q] αὐτοῖς δεικνύειν, ὅτι δεῖ αὐτὸν
παθεῖν." Ἀπὸ τότε· πότε; Ὅτε ἐπῆξεν [r] ἐν αὐτοῖς τὸ
δόγμα· ὅτε τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνῶν εἰσήγαγεν. Ἀλλ' οὐδὲ
οὕτω συνίεσαν τὸ λεγόμενον· [17] "ἦν γὰρ, φησὶ, κεκαλυμμένος 550
ὁ λόγος ἀπ' αὐτῶν·" καὶ ὥσπερ ἐν ἀσαφείᾳ τινὶ ἦσαν, οὐκ
εἰδότες ὅτι ἀναστῆναι αὐτὸν δεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνδιατρίβει
τοῖς δυσχερέσι, καὶ [s] ἐμπλατύνει τὸν λόγον, ἵνα διανοίξῃ
αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ συνῶσι τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον.

[15] Joan. xvi. 12. [16] v. 20. [17] Luc. xviii. 34.

[n] τούτου] τοῦτο M. τούτου om. L. [o] ἐμπηδᾶν L. καίτοι] καὶ G. H. M. [p] Praeeunte cod. L. huc transtulimus periodum Εἰκότως τοίνυν κ. τ. ἑ. quae vulgo post v. λεχθέντων legitur. Idem fecit Latinus Interpres. [q] αὐτοὺς διδάσκειν 4 Mosqq. [r] ἐν om. L. M. [s] πλατύνει L. M. Mox συνιῶσι Edd.

Digitized by Google

Ἀλλ' "οὐ συνῆκαν, ἀλλ' ἦν τὸ ῥῆμα κεκαλυμμένον ἀπ' αὐ-
τῶν· καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι·" οὐχὶ εἰ ἀποθανεῖται,
ἀλλὰ πῶς καὶ τίνι τρόπῳ, καὶ τί ποτέ ἐστι τοῦτο τὸ
μυστήριον. Οὐδὲ γὰρ ᾔδεσαν, τί ποτέ ἐστι τὸ ἀναστῆναι
τοῦτο αὐτὸ, καὶ πολλῷ βέλτιον ἐνόμιζον εἶναι τὸ μὴ ἀπο-
B θανεῖν. Διὰ τοῦτο τῶν ἄλλων θορυβουμένων καὶ [t]διαπο-
ρούντων, πάλιν ὁ Πέτρος, θερμὸς ὢν, μόνος τολμᾷ περὶ
τούτων διαλεχθῆναι· καὶ οὐδὲ [v]οὗτος παῤῥησίᾳ, ἀλλὰ κατ'
ἰδίαν λαβών· τουτέστι, τῶν λοιπῶν ἀποσχίσας [w]ἑαυτὸν μα- (346)
θητῶν· καί φησιν· "ἵλεώς σοι, κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦ-
το." Τί ποτε τοῦτό ἐστιν; ὁ ἀποκαλύψεως τυχὼν, ὁ μα-
καρισθεὶς, [x]οὗτος οὕτω ταχέως διέπεσε καὶ ἐσφάλη, ὡς φο-
βηθῆναι τὸ πάθος; Καὶ τί θαυμαστὸν, τὸν οὐ δεξάμενον
ἐν τούτοις ἀποκάλυψιν τοῦτο παθεῖν; Ἵνα γὰρ μάθῃς, ὅτι
οὐδὲ ἐκεῖνα οἴκοθεν ἐφθέγξατο, [y]ὅρα ἐν τούτοις τοῖς οὐκ
ἀποκεκαλυμμένοις αὐτῷ πῶς θορυβεῖται καὶ περιτρέπεται,
C καὶ μυριάκις ἀκούων οὐκ οἶδε τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον.
Ὅτι μὲν γὰρ υἱὸς θεοῦ ἐστιν, ἔμαθεν· ὅ τι ποτὲ δέ ἐστι
τὸ μυστήριον τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως, οὐδέπω αὐ-
τῷ δῆλον ἐγένετο. Καὶ γὰρ "ἦν, φησὶν, ὁ λόγος ἀπ' αὐ-
τῶν κεκαλυμμένος." Ὁρᾷς ὅτι δικαίως [z]ἐκέλευε τοῖς ἄλλοις
μὴ ἐξειπεῖν; Εἰ γὰρ οὓς ἀναγκαῖον ἦν μαθεῖν [a]οὕτως ἐθο-
ρύβησε, τί οὐκ ἂν ἔπαθον οἱ λοιποί; Αὐτὸς μέντοι δεικνὺς,
ὅτι τοσοῦτον ἀπέχει ἄκων ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ πάθος, καὶ ἐπε-
τίμησε τῷ Πέτρῳ, καὶ Σατανᾶν ἐκάλεσεν. Ἀκουσάτωσαν
ὅσοι τὸ πάθος ἐπαισχύνονται [b]τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.
D Εἰ γὰρ ὁ κορυφαῖος, καὶ πρὶν ἢ πάντα μαθεῖν σαφῶς, Σα-
τανᾶς ἐκλήθη τοῦτο παθὼν, τίνα ἂν ἔχοιεν συγγνώμην οἱ
μετὰ τοσαύτην ἀπόδειξιν τὴν οἰκονομίαν ἀρνούμενοι; Ὅταν
γὰρ ὁ οὕτω μακαρισθεὶς, ὁ τοιαῦτα ὁμολογήσας, τοιαῦτα
ἀκούῃ, ἐννόησον τίνα πείσονται οἱ μετὰ ταῦτα ἀθετοῦντες
τοῦ σταυροῦ τὸ μυστήριον. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὁ Σατανᾶς ἐφ-
θέγξατο διὰ σοῦ· ἀλλ', [18]"ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ."

[18] v. 23.

[t] ἀπορούντων L. M. Ep. [v] οὗτος] οὕτως G. K. L. [w] αὐτὸν K. M. p. p. κύριε om. K. L. [x] οὗτος om. M. Ep. [y] ὅρα] + πῶς G. H. M. Infra πῶς ante θορυβεῖται om. H. Bis legebatur in Edd. ante Ben. 2[dam]. [z] ἐκέλευσε Edd. ἐκάλεσε L. [a] οὗτοι οὕτως ἐθορυβήθησαν L. [b] τοῦ σταυροῦ om. L. M.

Digitized by Google

Καὶ γὰρ ἐπιθυμία ἦν τοῦ ἀντικειμένου [c] τὸ μὴ παθεῖν τὸν
Χριστόν. Διὰ τοῦτο μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος ἐπετί-
μησεν αὐτῷ, ἐπειδὴ ᾔδει μάλιστα καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους
τοῦτο φοβουμένους, καὶ οὐκ εὐκόλως αὐτὸ [d] δεξομένους. Διὰ
τοῦτο καὶ ἀποκαλύπτει τὰ ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτοῦ λέγων· E
"οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων." [e] Τί
δέ ἐστιν, "οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώ-
πων;" Ἐκεῖνος ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ καὶ γηΐνῳ τὸ πρᾶγμα
ἐξετάζων, ἐνόμισεν αἰσχρὸν εἶναι τοῦτο αὐτῷ καὶ ἀπρεπές.
Καθικνούμενος τοίνυν αὐτοῦ φησιν· οὐ τὸ ἐμὲ παθεῖν ἀπρε-
πές· ἀλλὰ σὺ σαρκικῇ γνώμῃ τούτοις ψηφίζῃ· ὡς εἰ κατὰ 551
θεὸν ἤκουες τῶν λεγομένων, τῆς σαρκικῆς διανοίας ἀπαλλα-
γείς, ᾔδεις ἄν, ὅτι ἐμοὶ μάλιστα τοῦτο πρέπον ἐστί. Σὺ
μὲν γὰρ νομίζεις, ὅτι ἀνάξιόν μού ἐστι τὸ παθεῖν· ἐγὼ
δέ σοι λέγω, ὅτι τὸ μὴ παθεῖν με τῆς τοῦ διαβόλου γνώ-
μης ἐστίν· ἀπὸ τῶν ἐναντίων καταστέλλων αὐτοῦ τὴν ἀγω-
νίαν. Ὥσπερ γὰρ Ἰωάννην, ἀνάξιον αὐτοῦ νομίζοντα εἶναι
τὸ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, βαπτίσαι ἔπεισεν εἰπών, [19] "οὕ-
τω πρέπον ἐστὶν ἡμῖν·" καὶ [f] αὐτὸν δὲ τοῦτον τὸν Πέτρον
κωλύοντα [g] αὐτὸν νίψαι τοὺς πόδας, εἰπών, "οὐκ ἔχεις μέρος
μετ' ἐμοῦ, ἐὰν μή σου νίψω τοὺς πόδας·" οὕτω καὶ ἐνταῦθα
ἀπὸ τῶν ἐναντίων αὐτὸν κατέσχε, καὶ τῇ τῆς ἐπιτιμήσεως B
σφοδρότητι τὸν ὑπὲρ τοῦ παθεῖν φόβον κατέστειλε.

[h] Μηδεὶς τοίνυν αἰσχυνέσθω τὰ σεμνὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν σύμβολα, καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, [i] δι' ὃ καὶ ζῶμεν, καὶ δι' ὅ ἐσμεν· ἀλλ' ὡς στέφανον, οὕτω περιφέρωμεν τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ γὰρ πάντα δι' αὐτοῦ τελεῖται τὰ καθ' ἡμᾶς. Κἂν ἀναγεννηθῆναι δέῃ, σταυρὸς παραγίνε-

[19] Matth. iii. 15. Joan. xiii. 8.

[c] τὸ] τοῦ M. [d] δεξαμένους K. L. et pr. G. H. [e] Haec Τί δέ ἐστιν . . . ἀνθρώπων non habent G. Ge. [f] Sic L. M. favente Ge. ceteri αὐτῷ δὲ τούτῳ τῷ Πέτρῳ κωλύοντι . . . εἶπεν. [g] αὐτὸν] αὐτοῦ Edd. [h] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ἐπαισχύνεσθαι ὁμολογεῖν τὸν τίμιον σταυρόν· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν βραβείων τοῦ ἐπιγείου καὶ ἐπουρανίου βασιλέως, ὁποῖά εἰσι τοῖς ἐλεοῦσι. G. Quae sequuntur usque ad p. 552 D. exscripsit Auctor Florilegii, pp. 542–545. Omnia usque ad finem Homiliae habentur in Eclogis, Hom. XXXVIII. Ed. Ben. [i] δι' ὃ καὶ ζ.] Sic Fl. καὶ δι' ἃ ζ. G. καὶ δι' ὃ ζ. H. καὶ δι' ὃν ζ. K. καὶ δι' ὃ ἐσμεν] Sic Fl. δι' ὃ καί ἐσμεν L. καί ἐσμεν M.

Digitized by Google

ται· κἂν τραφῆναι τὴν μυστικὴν ἐκείνην [k] τροφὴν, κἂν χει-
ροτονηθῆναι, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον ποιῆσαι, πανταχοῦ [l] τὸ τῆς
νίκης ἡμῖν παρίσταται σύμβολον. Διὰ τοῦτο [m] καὶ ἐπὶ
οἰκίας, καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων, καὶ ἐπὶ τῶν θυρίδων, καὶ ἐπὶ
C τοῦ μετώπου, καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας, μετὰ πολλῆς ἐπιγράφο-
μεν [n] αὐτὸν τῆς σπουδῆς. Τῆς γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν σωτηρίας,
καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς κοινῆς, καὶ τῆς ἐπιεικείας ἡμῶν τοῦ
δεσπότου τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον. [20] "Ὡς πρόβατον γὰρ
ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη." Ὅταν τοίνυν σφραγίζῃ, ἐννόει πᾶσαν
τοῦ σταυροῦ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ σβέσον θυμὸν καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα πάθη. [o] Ὅταν σφραγίζῃ, πολλῆς ἔμπλησον τὸ μέ-
τωπον παῤῥησίας, ἐλευθέραν τὴν ψυχὴν ποίησον. Ἴστε δὲ
πάντως τίνα ἐστὶ τὰ [p] ἐλευθερίαν παρέχοντα. Διὸ καὶ
Παῦλος εἰς τοῦτο ἐνάγων ἡμᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν λέγω
τὴν προσήκουσαν ἡμῖν, οὕτως ἐνῆγε, τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ
αἵματος ἀναμνήσας τοῦ δεσποτικοῦ. [21] "Τιμῆς γάρ, φησιν,
D ἠγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων." Ἐννόησον, φη- (347)
σὶ, τὴν ὑπὲρ σοῦ καταβληθεῖσαν τιμὴν, καὶ οὐδενὸς [q] τῶν
ἀνθρώπων ἔσῃ δοῦλος· τιμὴν τὸν σταυρὸν λέγων. [r] Οὐδὲ
γὰρ ἁπλῶς τῷ δακτύλῳ ἐγχαράττειν αὐτὸν δεῖ, ἀλλὰ πρό-
τερον τῇ προαιρέσει μετὰ πολλῆς τῆς πίστεως. Κἂν οὕτως
ἐντυπώσῃς αὐτὸν τῇ ὄψει, οὐδεὶς ἐγγύς σου στῆναι δυνήσε-
ται τῶν ἀκαθάρτων [s] δαιμόνων, ὁρῶν τὴν μάχαιραν, ἐν ᾗ
τὴν πληγὴν ἔλαβεν, ὁρῶν τὸ ξίφος, [t] ᾧ τὴν καιρίαν ἐδέξατο.
Εἰ γὰρ ἡμεῖς τόπους ὁρῶντες ἐν οἷς ἀποτέμνονται οἱ κατά-
δικοι, φρίττομεν, ἐννόησον τί πείσεται ὁ [v] διάβολος, τὸ
E ὅπλον ὁρῶν δι' οὗ πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἔλυσεν ὁ Χρι-
στὸς, καὶ τὴν τοῦ δράκοντος ἀπέτεμε κεφαλήν. Μὴ τοίνυν
ἐπαισχυνθῇς τοσοῦτον ἀγαθὸν, ἵνα μή σε ἐπαισχυνθῇ ὁ
Χριστὸς, ὅταν ἔρχηται μετὰ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ τὸ σημεῖον

[20] Esai. liii. 7. [21] 1 Cor. vii. 23.

[k] τροφὴν] τράπεζαν G. H. [l] τὸ τῆς] Sic L. Fl. τοῦτο τὸ τῆς K. ceteri τοῦτο τῆς. [m] καὶ ἐν οἰκίαις L. ἐν οἰκίαις Fl. p. p. θυρῶν L. Fl. [n] αὐτὸ K. L. Mox ὑπὲρ om. Sav. [o] Ὅταν] + δὲ G. K. [p] ἐλευθερίαν] + ἡμῖν L. M. Fl. [q] τῶν om. L. Fl. p. p. τὴν τιμὴν G. K. [r] Οὐ γὰρ L. M. Fl. [s] δαιμόνων] πνευμάτων G. H. [t] ἐν ᾧ Fl. Mox πληγὴν quod post ἐδέξατο legebatur, abesse jubent L. Fl. [v] διάβολος] + καὶ οἱ δαίμονες G. H. Iidem πείσονται, ὁρῶντες et αὐτῶν habent. Pro altera lectione stant Ge. et Fl.

ἔμπροσθεν φαίνηται [w] λάμπον ὑπὲρ τὴν ἀκτῖνα αὐτὴν τοῦ ἡλίου. Καὶ γὰρ ἔρχεται ὁ σταυρὸς τότε, φωνὴν ἀφιεὶς διὰ τῆς ὄψεως, καὶ πρὸς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀπολογού- 552
μενος ὑπὲρ τοῦ δεσπότου, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐδὲν ἐνέλιπε τῶν εἰς αὐτὸν ἡκόντων. Τοῦτο τὸ σημεῖον, καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ νῦν, θύρας ἀνέῳξε κεκλεισμένας· τοῦτο δηλητήρια ἔσβεσε φάρμακα· τοῦτο κωνείου δύναμιν ἐξέλυσε· τοῦτο θηρίων δήγματα ἰοβόλων ἰάσατο. Εἰ γὰρ ᾅδου πύλας ἀνέῳξε, καὶ οὐρανῶν ἀψῖδας ἀνεπέτασε, καὶ παραδείσου εἴσοδον [x] ἐνεκαίνισε, καὶ τοῦ διαβόλου τὰ νεῦρα ἐξέκοψε· τί θαυμαστὸν [y] εἰ φαρμάκων δηλητηρίων, καὶ τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων περιεγένετο;

[z] Τοῦτον τοίνυν ἐγκόλαψον τῇ διανοίᾳ τῇ σῇ, καὶ τὴν B
σωτηρίαν περίπτυξαι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Οὗτος γὰρ ὁ σταυρὸς τὴν οἰκουμένην [a] ἔσωσε καὶ ἐπέστρεψε, τὴν πλάνην ἐξήλασε, τὴν ἀλήθειαν ἐπανήγαγε, τὴν γῆν οὐρανὸν ἐποίησε, τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους εἰργάσατο. Διὰ τοῦτον οἱ δαίμονες οὐκέτι φοβεροὶ, ἀλλ' εὐκαταφρόνητοι· οὐδὲ ὁ θάνατος θάνατος, ἀλλ' ὕπνος· διὰ τοῦτον πάντα ἔῤῥιπται χαμαὶ καὶ πεπάτηται τὰ πολεμοῦντα ἡμῖν. Ἂν τοίνυν εἴπῃ σοί τις, τὸν ἐσταυρωμένον προσκυνεῖς; εἰπὲ φαιδρᾷ τῇ φωνῇ, γεγηθότι τῷ προσώπῳ· καὶ προσκυνῶ, καὶ οὐ παύσομαί ποτε προσκυνῶν. Κἂν γελάσῃ, δάκρυσον αὐτὸν ὅτι μαίνεται. Εὐχαρίστησον τῷ δεσπότῃ, ὅτι τοιαῦτα ἡμᾶς εὐεργέτησεν, C
ἃ μηδὲ μαθεῖν δύναταί τις χωρὶς τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οὗτος γελᾷ, ὅτι [22] "ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος." [b] Ἐπεὶ καὶ τὰ παιδία τοῦτο πάσχει, ὅταν τι τῶν μεγάλων ἴδῃ καὶ θαυμαστῶν· κἂν εἰς [c] μυστήρια εἰσαγάγῃς παιδίον, γελάσεται. Τούτοις [d] δὴ καὶ Ἕλληνες ἐοίκασι τοῖς παιδίοις· μᾶλλον δὲ καὶ τούτων εἰσὶν ἀτελέστεροι, διὸ καὶ ἀθλιώτεροι, ὅτι οὐκ ἐν ἀώρῳ ἡλικίᾳ, ἀλλ' ἐν τελείᾳ τὰ τῶν [e] νηπίων πάσχουσιν· ὅθεν οὐδὲ συγ-

[22] 1 Cor. ii. 14.

[w] λάμπον] Sic M. Fl. vulgo λαμπρόν. τοῦ ἡλίου om. L. M. [x] ἀνεκαίνισε Fl. et codd. praeter K. et sic edidit Sav. [y] εἰ] + καὶ G. H. τῶν ante θηρίων om. L. M. [z] τοῦτο Edd. [a] ἔσωσε καὶ om. L. Fl. [b] Ἐπειδὴ Edd. [c] Sic L. M. Ge. Fl. ceteri μυστήριον. [d] δὴ] δὲ Edd. [e] νηπίων] παίδων L. παιδίων M. Fl.

γνώμης εἰσὶν ἄξιοι. Ἀλλ' ἡμεῖς λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, καὶ μέγα καὶ ὑψηλὸν βοῶντες, κράζωμεν καὶ λέγωμεν, καὶ ὅταν πάντες παρῶσιν Ἕλληνες μετὰ πλείονος τῆς παῤῥησίας· ὅτι τὸ καύ-
D χημα ἡμῶν ὁ σταυρὸς, καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων, καὶ ἡ παῤῥησία καὶ ὁ στέφανος ἅπας. Ἐβουλόμην καὶ μετὰ Παύλου δύνασθαι λέγειν, ὅτι [23] "δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ·" ἀλλ' οὐ δύναμαι, ποικίλοις πάθεσι κατεχόμενος. Διὸ παραινῶ καὶ ὑμῖν, καὶ πρό γε ὑμῶν [f] ἐμαυτῷ, σταυρωθῆναι τῷ κόσμῳ, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὴν γῆν, ἀλλὰ τῆς ἄνω πατρίδος ἐρᾶν, καὶ τῆς ἐκεῖθεν δόξης καὶ τῶν ἀγαθῶν. Καὶ γὰρ στρατιῶταί ἐσμεν βασιλέως οὐρανίου, καὶ ὅπλα ἐνδεδύμεθα πνευματικά. Τί τοίνυν [g] καπή-
E λων καὶ ἀγυρτῶν, μᾶλλον δὲ σκωλήκων βίον μεταχειρίζομεν; Ὅπου γὰρ ὁ βασιλεὺς, ἐκεῖ καὶ τὸν στρατιώτην εἶναι δεῖ. Καὶ γὰρ στρατιῶται γεγόναμεν, οὐ τῶν μακρὰν, ἀλλὰ τῶν ἐγγύς. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ [h] τῆς γῆς βασιλεὺς, οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο πάντας εἶναι ἐν τοῖς βασιλείοις, οὐδὲ παρὰ τὰς αὐτοῦ πλευράς· ὁ δὲ τῶν οὐρανῶν ἅπαντας ἐγγὺς εἶναι βούλεται
553 τοῦ θρόνου τοῦ βασιλικοῦ. Καὶ πῶς δυνατὸν ἐνταῦθα ὄντας, φησὶ, παρ' ἐκεῖνον ἑστάναι τὸν θρόνον; Ὅτι καὶ Παῦλος ἐπὶ [i] τῆς γῆς ὢν, ὅπου τὰ Σεραφὶμ ἦν, ὅπου τὰ Χερουβὶμ, καὶ ἐγγυτέρῳ τοῦ Χριστοῦ, ἢ οὗτοι οἱ ἀσπιδηφόροι τοῦ βασιλέως. Οὗτοι μὲν γὰρ πολλαχοῦ τὰς ὄψεις περιφέρουσιν· ἐκεῖνον δὲ οὐδὲν ἐφάνταζεν, οὐδὲ [k] περιεῖλκεν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν διά- (348)
νοιαν πρὸς τὸν [l] βασιλέα τεταμένην εἶχεν. Ὥστε ἂν βουληθῶμεν, δυνατὸν [m] καὶ ἡμῖν τοῦτο. Εἰ μὲν γὰρ τόπῳ διειστήκει, καλῶς ἂν ἠπόρεις· εἰ δὲ πανταχοῦ πάρεστι, τῷ σπουδάζοντι καὶ συντεταμένῳ πλησίον ἐστί. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν· [24] "οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ'
B ἐμοῦ εἶ·" καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ θεός· "θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι,

[23] Gal. vi. 14. [24] Psal. xxii. 4. Jer. xxiii. 23.

[f] καὶ ἐμαυτῷ G. H. K. σταυροῦσθαι G. H. Nobiscum facit Eclog. [g] Vulgo τὰ καπήλων. τὰ om. H. L. M. et codex Vien. apud Sav. cum Ecl. et Interp. [h] τῆς om. K. M. Ecl. p. p. ἂν om. G. [i] τῆς om. L. M. Ecl. Mox ἀσπιδοφόροι K. Vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 683. [k] Sic H. M. Vien. Ecl. ceteri παρεῖλκεν. διάνοιαν] + αὐτοῦ G. H. [l] βασιλέα] + Χριστὸν G. H. + τὸν κύριον Vien. + καὶ κύριον Ecl. [m] καὶ accessit ex L. M. Ecl. et p. p. ἂν ex iisdem et Vien.

Digitized by Google

καὶ οὐχὶ θεὸς πόῤῥωθεν." Ὥσπερ οὖν [n] αἱ ἁμαρτίαι διϊστῶσιν ἡμᾶς ἀπ' αὐτοῦ, οὕτω [o] καὶ αἱ δικαιοσύναι συνάγουσιν ἡμᾶς πρὸς αὐτόν· [25] "ἔτι γὰρ λαλοῦντός σου, φησὶν, [p] ἐρῶ, ἰδοὺ πάρειμι." Ποῖος πατὴρ οὕτως ἂν ὑπακούσειέ ποτε τοῖς ἐγγόνοις; ποία μήτηρ οὕτως ἐστὶ παρεσκευασμένη καὶ διηνεκῶς ἑστηκυῖα, μή ποτε καλέσειε αὐτὴν τὰ παιδία; Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, οὐ πατὴρ, οὐ μήτηρ· ἀλλ' ὁ θεὸς διηνεκῶς ἕστηκεν ἀναμένων, εἴ τίς ποτε καλέσειεν αὐτὸν τῶν οἰκετῶν, καὶ οὐδέποτε, καλεσάντων ἡμῶν ὡς δεῖ, παρήκουσε. Διὰ τοῦτό φησιν· "ἔτι λαλοῦντός σου" οὐκ ἀναμένω σε πληρῶσαι, καὶ εὐθέως ὑπακούω. Καλέσωμεν τοίνυν αὐτὸν ὡς κληθῆναι βού- C λεται. Πῶς [q] δὲ βούλεται; [26] "Λύε, φησὶ, πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα. Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει. Τότε ῥαγήσεται πρώϊμον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελεῖ, καὶ προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ περιστελεῖ σε. Τότε ἐπικαλέσῃ με, καὶ εἰσακούσομαί σου· ἔτι λαλοῦντός σου ἐρῶ, ἰδοὺ πάρειμι." Καὶ τίς ταῦτα πάντα [r] δύναται D ποιῆσαι; φησί. Τίς δὲ οὐ δύναται; εἰπέ μοι. Τί γὰρ δυσχερὲς τῶν εἰρημένων; τί δὲ ἐργῶδες; τί δὲ οὐ ῥᾴδιον; Οὕτω [s] γάρ ἐστιν οὐχὶ δυνατὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ εὔκολα, ὅτι πολλοὶ καὶ τὸ μέτρον τῶν εἰρημένων ὑπερηκόντισαν, οὐκ ἄδικα γραμματεῖα διασπῶντες μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄντα ἀποδυσάμενοι πάντα· οὐ στέγῃ καὶ τραπέζῃ τοὺς πτωχοὺς δεχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τῷ τοῦ σώματος ἱδρῶτι, καὶ κάμνοντες ὥστε αὐτοὺς διαθρέψαι· οὐ συγγενεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐχθροὺς εὐεργετοῦντες.

Τί δὲ ὅλως καὶ δύσκολον τῶν εἰρημένων; Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὑπέρβηθι τὸ ὄρος, διάβηθι τὸ πέλαγος, διάσκαψον E πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα, ἄσιτος διάμενε, σάκκον περι-

[25] Esai. lviii. 9. [26] Ibid. v. 6–9.

[n] αἱ deest in Edd. [p] ἀπ' om. L. M. Ecl. [o] Vocabula καὶ αἱ addidimus ex L. M. Vien. Ecl. καὶ habet G. [p] ἐρεῖ G. H. K. [q] δὲ] οὖν G. H. [r] δυνήσεται G. H. [s] γὰρ] Sic L. Ecl. ceteri δέ.

Digitized by Google

βαλοῦ· ἀλλὰ, μετάδος [t] τοῖς οἰκείοις, μετάδος τοῦ ἄρτου, τὰ
ἀδίκως [v] συγκείμενα γραμματεῖα διάῤῥηξον. Τί τούτων εὐ-
κολώτερον; εἰπέ μοι. Εἰ δὲ καὶ δύσκολα εἶναι νομίζεις, σκό-
πει μοι καὶ τὰ ἔπαθλα, καὶ ἔσται σοι ῥᾴδια. Καθάπερ
γὰρ οἱ βασιλεῖς ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις πρὸ τῶν ἀγωνιζομένων
στεφάνους καὶ βραβεῖα καὶ ἱμάτια [w] συντιθέασιν, οὕτω δὴ
554 καὶ ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ τίθησι τῷ σταδίῳ τὰ ἔπαθλα, κα-
θάπερ διὰ πολλῶν χειρῶν τῶν τοῦ προφήτου ῥημάτων ἐκ-
τείνων αὐτά. Καὶ οἱ μὲν βασιλεῖς, κἂν μυριάκις ὦσι βασι-
λεῖς, ἅτε ἄνθρωποι ὄντες, καὶ εὐπορίαν δαπανωμένην ἔχοντες,
καὶ φιλοτιμίαν ἀναλισκομένην, τὰ ὀλίγα πολλὰ φιλοτιμοῦν-
ται δεῖξαι· διὸ καὶ ἓν ἕκαστον ἑκάστῳ τῶν διακόνων ἐγχει-
ρίζοντες, οὕτως εἰσάγουσιν εἰς μέσον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ
ἡμέτερος τοὐναντίον· ἅπαντα ὁμοῦ συμφορήσας, ἐπειδὴ σφό-
δρα ἐστὶν εὔπορος, καὶ οὐδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖ, οὕτως εἰς
μέσον προτίθησιν, ἅπερ ἐκταθέντα ἄπειρα ἔσται, καὶ πολ-
B λῶν δεήσεται τῶν κατεχουσῶν χειρῶν. Καὶ ἵνα μάθῃς τοῦ-
το, ἕκαστον αὐτῶν [x] περισκόπει μετὰ ἀκριβείας. "Τότε
ῥαγήσεται, φησὶ, πρώϊμον τὸ φῶς σου." Ἆρα οὐ δοκεῖ [y] σοι
ἕν τι εἶναι τὸ δῶρον τοῦτο; Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἕν· καὶ γὰρ
πολλὰ ἔνδον ἔχει, καὶ βραβεῖα καὶ στεφάνους καὶ ἕτερα
ἔπαθλα. Καὶ εἰ βούλεσθε, λύσαντες δείξωμεν τὸν πλοῦτον
ἅπαντα, καθὼς ἡμῖν οἷόν τέ ἐστι δεῖξαι· μόνον μὴ ἀποκά-
μητε. Καὶ πρῶτον μάθωμεν τί ἐστι, ῥαγήσεται. Οὐδὲ
γὰρ εἶπε, φανεῖται, ἀλλὰ, ῥαγήσεται· τὸ ταχὺ [z] καὶ δαψι-
λὲς ἡμῖν ἐμφαίνων, καὶ πῶς σφόδρα ἐφίεται τῆς ἡμετέρας
σωτηρίας, καὶ πῶς ὠδίνει τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ προελθεῖν, καὶ
ἐπείγεται, καὶ οὐδὲν ἔσται τὸ κωλῦον τὴν ἄφατον ῥύμην·
C δι' ὧν ἁπάντων τὴν δαψίλειαν αὐτῶν ἐνδείκνυται, καὶ τὸ
ἄπειρον τῆς περιουσίας. Τί δέ ἐστι, πρώϊμον; Τουτέστιν,
οὐ μετὰ τὸ ἐν τοῖς πειρασμοῖς γενέσθαι, οὐδὲ μετὰ τὴν
τῶν κακῶν ἔφοδον, ἀλλὰ [a] καὶ προφθάνει. Καθάπερ γὰρ (349)
ἐπὶ τῶν καρπῶν λέγομεν πρώϊμον τὸ πρὸ τοῦ καιροῦ φα-
νὲν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, τὸ [b] ταχινὸν πάλιν ἐμφαίνων, οὕτως

[t] τοῖς οἰκείοις] ἐκ τῆς οἰκίας Vien. τῆς οἰκίας, quod Savilio adrisit, diserte legitur in Ecl. [v] κείμενα M. Ecl. [w] τιθέασιν Vien. Ecl. [x] περισκόπει] σκόπει G. H. περισκόπησον Vien. Ecl. p. p. φησὶ om. G. [y] σοι deest in Edd. [z] καὶ τὸ δαψιλὲς K. L. M. [a] καὶ om. L. M. Ecl. [b] ταχὺ L. M. Vien. Ecl.

Digitized by Google

εἶπεν· ὥσπερ ἄνω ἔλεγεν· "ἔτι λαλοῦντός σου ἐρῶ, ἰδοὺ
πάρειμι." Ποῖον δὲ λέγει [c] φῶς; καὶ τί ποτέ ἐστι τοῦτο
τὸ φῶς; Οὐ τοῦτο τὸ αἰσθητὸν, ἀλλ' ἕτερον πολλῷ βέλ-
τιον, ὃ τὸν οὐρανὸν ἡμῖν δείκνυσι, τοὺς ἀγγέλους, τοὺς
ἀρχαγγέλους, τὰ Χερουβὶμ, τὰ Σεραφὶμ, τοὺς θρόνους, τὰς
κυριότητας, τὰς ἀρχὰς, τὰς ἐξουσίας, τὸ στρατόπεδον ἅπαν, D
τὰς [d] αὐλὰς τὰς βασιλικὰς, τὰς σκηνάς. Ἂν γὰρ τοῦ φω-
τὸς ἐκείνου καταξιωθῇς, καὶ ταῦτα ὄψει, καὶ ἀπαλλαγήσῃ
γεέννης, καὶ τοῦ σκώληκος τοῦ ἰοβόλου, καὶ τοῦ βρυγμοῦ
τῶν ὀδόντων, καὶ τῶν δεσμῶν τῶν ἀλύτων, καὶ τῆς στενο-
χωρίας, καὶ τῆς θλίψεως, καὶ τοῦ σκότους τοῦ ἀφεγγοῦς,
καὶ τοῦ διχοτομηθῆναι, καὶ [e] τοῦ ποταμοῦ τοῦ πυρὸς, καὶ
τῆς κατάρας, καὶ τῶν τῆς ὀδύνης χωρίων· καὶ ἀπελεύσῃ
ἔνθα [27] "ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη·" ἔνθα πολλὴ ἡ χαρὰ, καὶ
ἡ εἰρήνη, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ τρυφὴ, καὶ ἡ εὐφροσύνη·
ἔνθα ζωὴ [f] αἰώνιος, καὶ δόξα ἄρρητος, καὶ κάλλος ἄφρα- E
στον· ἔνθα [g] αἰώνιοι σκηναὶ, καὶ ἡ δόξα τοῦ βασιλέως ἡ
ἀπόρρητος, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, [28] "ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε,
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη·"
ἔνθα ὁ νυμφὼν ὁ πνευματικὸς, καὶ αἱ παστάδες τῶν οὐρα-
νῶν, καὶ αἱ παρθένοι αἱ τὰς φαιδρὰς ἔχουσαι λαμπάδας,
καὶ οἱ τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου ἔχοντες· ἔνθα [h] πολλὰ τὰ
ὑπάρχοντα τοῦ δεσπότου, καὶ τὰ ταμεῖα τὰ βασιλικά.
Εἶδες ἡλίκα τὰ ἔπαθλα, καὶ ὅσα διὰ μιᾶς ῥήσεως ἐπεδείξα- 555
το, καὶ πῶς πάντα [i] συνεφόρησεν; Οὕτω καὶ τῶν ἑξῆς
ῥήσεων ἑκάστην ἀναπτύξαντες, πολλὴν εὑρήσομεν τὴν περι-
ουσίαν, καὶ πέλαγος ἀχανές. Ἔτι οὖν [k] ἀναβαλούμεθα,
εἰπέ μοι, καὶ ὀκνήσομεν ἐλεεῖν τοὺς δεομένους; Μὴ, παρα-
καλῶ, ἀλλὰ κἂν πάντα ῥῖψαι δέῃ, κἂν εἰς πῦρ ἐμβληθῆναι,
κἂν ξίφους κατατολμῆσαι, κἂν κατὰ μαχαιρῶν ἅλλεσθαι,
κἂν ὁτιοῦν παθεῖν, πάντα φέρωμεν εὐκόλως, ἵνα τοῦ ἐνδύ-

[27] Esai. xxxv. 10. [28] 1 Cor. ii. 9.

[c] φῶς] καὶ φῶς G. καὶ πῶς L. Haec καὶ τί ποτε . . . φῶς non habent K. M. [d] αὐλὰς] πόλεις Ecl. τὰς πόλεις, τὰς βασιλικὰς σκηνὰς L. [e] τῶν ποταμῶν G. Ecl. τὸν ποταμὸν M. [f] ἡ αἰώνιος L. ἄφραστον] ἄφατον K. M. [g] αἱ αἰώνιοι K. L. [h] πολλὰ τὰ ὑπ.] τὰ πολλὰ ὑπ. L. τὰ παλάτια ὑπάρχει Ecl. [i] Sic codd. et Ecl. συνεφρόνησεν Sav. Mor. συνεφόρεσεν, quae Savilii conjectura erat, tacite recepit Montef. [k] ἀναβαλλόμεθα G. K. οὐβουλόμεθα (sic) L.

Digitized by Google

ματος ἐπιτύχωμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τῆς ἀποῤῥήτου δόξης ἐκείνης· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν,
B χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΕ.

[1] Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.

C Τότε· πότε; Ὅτε ὁ Πέτρος εἶπεν, "ἵλεώς σοι, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο·" καὶ ἤκουσεν, "ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ." Οὐδὲ γὰρ ἠρκέσθη τῇ ἐπιτιμήσει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ περιουσίας βουλόμενος δεῖξαι τήν τε τῶν παρὰ τοῦ Πέτρου εἰρημένων ἀτοπίαν, καὶ τὸ κέρδος τὸ ἀπὸ τοῦ πάθους, φησί· σύ μοι λέγεις, "ἵλεώς σοι, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο·" ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι οὐ μόνον τὸ ἐμὲ [a] κωλῦσαι καὶ τῷ ἐμῷ πάθει δυσχεραίνειν, ἐπιβλαβές σοι καὶ ὀλέθριον, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ σωθῆναι δυνήσῃ, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὸς [b] εἰς τὸ ἀποθανεῖν ᾖς παρεσκευασμένος διαπαντός. Ἵνα γὰρ μὴ ἀνάξιον αὐτοῦ τὸ παθεῖν εἶναι νομίσωσιν, οὐ διὰ τῶν προτέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ
D τῶν ἐπαγομένων αὐτοὺς παιδεύει τοῦ πράγματος τὸ κέρδος. Ἐν μὲν οὖν τῷ Ἰωάννῃ φησίν· [2] "ἐὰν πεσὼν ὁ κόκκος τοῦ σίτου εἰς τὴν γῆν μὴ ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει·" ἐνταῦθα δὲ ἐκ περιουσίας αὐτὸ γυμνάζων, οὐκ ἐφ' ἑαυτοῦ προάγει τὸν λόγον μόνον τὸν περὶ τοῦ δεῖν ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐκείνων. Τοσοῦτον γὰρ τοῦ πράγματος τούτου τὸ κέρδος, ὅτι καὶ ἐφ' ὑμῶν τὸ μὲν μὴ θέλειν ἀποθανεῖν, δεινόν· τὸ δὲ ἕτοιμον εἶναι πρὸς τοῦτο, ἀγαθόν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν διὰ τῶν ἑξῆς δηλοῖ,

[1] Cap. xvi. v. 24. [2] Joan. xii. 24.

Hom. LV. [a] κωλύειν H. L. Ep. [b] εἰς τὸ om. K. L. M. εἰς] πρὸς Ep.

Digitized by Google

τέως δὲ ἐξ ἑνὸς αὐτὸ γυμνάζει μέρους. Καὶ ὅρα πῶς καὶ
ἀκατανάγκαστον ποιεῖ τὸν λόγον. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, [c] ὅτι
κἂν βούλησθε, κἂν μὴ βούλησθε, δεῖ τοῦτο ὑμᾶς παθεῖν· E
ἀλλὰ πῶς; “Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν.” Οὐ βιάζο-
(350) μαι, οὐκ ἀναγκάζω, ἀλλ' ἕκαστον κύριον τῆς ἑαυτοῦ προ-
αιρέσεως ποιῶ· διὸ καὶ λέγω, “εἴ τις θέλει.” Ἐπὶ γὰρ
ἀγαθὰ καλῶ, οὐχὶ ἐπὶ κακὰ καὶ ἐπαχθῆ, οὐκ ἐπὶ κόλασιν
καὶ τιμωρίαν, ἵνα καὶ ἀναγκάσω. Καὶ γὰρ αὐτὴ τοῦ πράγ-
ματος ἡ φύσις ἱκανὴ ἐφελκύσασθαι. Ταῦτα δὲ λέγων
[d] ἐπεσπᾶτο μειζόνως. Ὁ μὲν γὰρ βιαζόμενος ἀποτρέπει 556
πολλάκις· ὁ δὲ ἀφεὶς κύριον τὸν ἀκροατὴν εἶναι, μᾶλλον
ἐφέλκεται. Βίας γὰρ δυνατώτερον θεραπεία. Διὸ καὶ αὐτὸς
ἔλεγεν· “εἴ τις θέλει.” Μεγάλα γάρ ἐστι, φησὶν, ἃ δίδωμι
ὑμῖν ἀγαθὰ, καὶ τοιαῦτα, ὡς καὶ ἐπιτρέχειν ἑκόντας. Οὐδὲ
γὰρ εἴ τις χρυσίον παρεῖχε, καὶ θησαυρὸν [e] προετίθει, μετὰ
βίας ἐκάλεσεν ἄν. Εἰ δὲ εἰς ἐκεῖνα οὐ μετὰ βίας, πολλῷ
μᾶλλον ἐπὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά. Εἰ γὰρ μὴ ἡ τοῦ
πράγματος φύσις πείθει σε δραμεῖν, οὐδὲ λαβεῖν ἄξιος εἶ,
οὐδ' ἂν λάβῃς, εἴσῃ καλῶς τὸ ληφθέν. Διὰ τοῦτο οὐκ
ἀναγκάζει ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ προτρέπει, φειδόμενος ἡμῶν. B
Ἐπειδὴ γὰρ ἐδόκουν πολλὰ διαθρυλλεῖν, [f] ἰδίᾳ θορυβούμενοι
πρὸς τὸ εἰρημένον, φησίν· οὐ χρεία θορύβου καὶ ταραχῆς.
Εἰ μὴ νομίζετε μυρίων ἀγαθῶν αἴτιον εἶναι τὸ εἰρημένον,
καὶ ἐφ' ὑμῶν συμβαῖνον, οὐ βιάζομαι, οὐδὲ ἀναγκάζω, ἀλλ'
εἴ τις [g] θέλει ἀκολουθεῖν, τοῦτον καλῶ. Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο
νομίζετε εἶναι τὴν ἀκολούθησιν, ὃ ποιεῖτε νῦν ἑπόμενοί μοι.
Πολλῶν ὑμῖν δεῖ πόνων, πολλῶν κινδύνων, εἰ μέλλοιτε ὀπίσω
μου ἰέναι. Οὐ γὰρ δὴ, ὦ Πέτρε, [h] ἐπειδὴ υἱόν με ὡμολό-
γησας θεοῦ, διὰ τοῦτο μόνον προσδοκᾶν ὀφείλεις στεφάνους,
καὶ νομίζειν ἀρκεῖν εἰς σωτηρίαν σοι τοῦτο, καὶ ἀδείας λοιπὸν
ἀπολαύειν, ὡς τὸ πᾶν ἐργασάμενος. Δύναμαι μὲν γὰρ, ἅτε C
υἱὸς ὢν θεοῦ, μηδὲ ἀφεῖναί σε πεῖραν τῶν δεινῶν λαβεῖν· οὐ
βούλομαι δὲ διὰ σὲ, ἵνα καὶ αὐτός [i] τι συνεισενέγκῃς, καὶ
δοκιμώτερος γένῃ. Οὐδὲ γὰρ εἴ τις ἀγωνοθέτης εἴη, καὶ
φίλον ἀθλητὴν ἔχοι, βουληθείη ἂν χάριτι αὐτὸν στεφανῶσαι

[c] ὅτι om. H. K. M. [d] ἐπεσπάσατο Edd. [e] Sic in codd. προστίθει Edd. Correxit e suo cod. Editor Ben. 2dae. [f] καὶ ἰδίᾳ G. K. M. [g] θέλει] βούλεται K. L. M. [h] ἐπειδὴ] + νῦν H. [i] τι om. G. K. M. ἵνα τι καὶ αὐτὸς L.

Digitized by Google

μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων πόνων· καὶ διὰ τοῦτο μά-
λιστα, ἐπειδὴ αὐτὸν φιλεῖ. Οὕτω καὶ ὁ Χριστός· οὓς μά-
λιστα φιλεῖ, τούτους μάλιστα βούλεται καὶ οἴκοθεν εὐδοκιμεῖν,
οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ βοηθείας μόνης. Ὅρα δὲ πῶς καὶ ἀνε-
παχθῆ ποιεῖ τὸν λόγον. Οὐδὲ γὰρ εἰς αὐτοὺς περιΐστησι
[k] μόνους τὰ δεινὰ, ἀλλὰ [l] καὶ κοινὸν τὸ δόγμα τῇ οἰκουμένῃ
D προτίθησι λέγων· "εἴ τις θέλει·" κἂν γυνὴ, κἂν ἀνὴρ, κἂν
ἄρχων, κἂν ἀρχόμενος, ταύτην ἐρχέσθω τὴν ὁδόν. Καὶ δοκεῖ
μὲν ἕν τι εἰρηκέναι, τρία δέ ἐστι τὰ λεγόμενα· τὸ "[m] ἀπαρ-
νησάσθω ἑαυτὸν," καὶ τὸ, "ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ," καὶ
τὸ, "ἀκολουθείτω μοι·" καὶ τὰ μὲν δύο συνέζευκται, τὸ δὲ
ἓν καθ' ἑαυτὸ τέθειται. Ἀλλ' ἴδωμεν πρότερον τί ποτέ ἐστι
τὸ ἀρνήσασθαι ἑαυτόν. Μάθωμεν [n] πρότερον τί ἐστιν ἀρ-
νήσασθαι ἕτερον, καὶ τότε εἰσόμεθα τί ποτέ ἐστιν [o] ἀρνή-
σασθαι ἑαυτόν. Τί οὖν ἐστιν ἀρνήσασθαι ἕτερον; Ὁ
E ἀρνούμενος ἕτερον, οἷον ἢ ἀδελφὸν, ἢ οἰκέτην, ἢ [p] ὁντιναοῦν,
κἂν μαστιζόμενον ἴδῃ, κἂν δεσμούμενον, [q] κἂν ἀπαγόμενον,
κἂν ὁτιοῦν πάσχοντα, οὐ παρίσταται, οὐ βοηθεῖ, οὐκ ἐπικλᾶ-
ται, οὐ πάσχει τι πρὸς αὐτὸν, ἅτε ἅπαξ ἀπαλλοτριωθείς.
557 Οὕτω τοίνυν βούλεται τοῦ σώματος ἀφειδεῖν τοῦ ἡμετέρου,
ἵνα κἂν μαστίζωσι, κἂν ἐλαύνωσι, κἂν καίωσι, κἂν ὁτιοῦν
ποιῶσι, μὴ [r] φεισώμεθα. Τοῦτο γάρ ἐστι φείσασθαι. Ἐπεὶ
καὶ οἱ πατέρες τότε φείδονται τῶν ἐγγόνων, ὅταν διδασκάλοις
αὐτὰ παραδιδόντες, κελεύωσιν αὐτῶν μὴ φείδεσθαι. Οὕτω καὶ
ὁ Χριστός· οὐκ εἶπε, μὴ [s] φεισάσθω ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐπιτετα-
μένως, "ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν·" τουτέστι, μηδὲν ἐχέτω κοινὸν
πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐκδιδότω τοῖς κινδύνοις, τοῖς ἀγῶσι, καὶ
ὡς ἑτέρου ταῦτα πάσχοντος, οὕτω διακείσθω. Καὶ οὐκ εἶπεν,
ἀρνησάσθω, ἀλλ', ἀπαρνησάσθω· καὶ τῇ μικρᾷ ταύτῃ προσ-
B θήκῃ πολλὴν πάλιν ἐμφαίνων τὴν ὑπερβολήν. Καὶ γὰρ
πλέον τοῦτο ἐκείνου ἐστί.

[k] μόνον K. L. [l] καὶ om. M. Ep. p. p. προστίθησι G. M. invitis Ep. et Interp. [m] ἀπαρνήσασθαι et p. p. ἆραι G. [n] πρότερον om. G. H. K. [o] τὸ ἀρνήσασθαι iidem. [p] οἷόν τινα οὖν G. M. invito Ep. [q] Haec κἂν ἀπαγόμενον solus meorum habet L. ex quo codice, ni fallor, in textum recepit Montef. Huic accedit Ep. qui post δεσμούμενον sic pergit: κἂν ἐπὶ θάνατον ἀγόμενον, οὐ παρίσταται. Infra κἂν καίωσι om. G. H. [r] φειδώμεθα H. K. L. [s] φείσασθαι G. Mox ἐκδότω G.

Digitized by Google

“Καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.” Τοῦτο ἐξ ἐκείνου
γίνεται. Ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς, ὅτι μέχρι ῥημάτων καὶ
ὕβρεων καὶ [t] ὀνειδῶν δεῖ ἀπαρνήσασθαι ἑαυτὸν, λέγει καὶ
μέχρι πόσου [v] ἀπαρνεῖσθαι ἑαυτὸν δεῖ· τουτέστι, μέχρι
θανάτου, καὶ θανάτου ἐπονειδίστου. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν,
[w] ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, ἀλλ', “ἀράτω τὸν
σταυρὸν αὐτοῦ,” τὸν ἐπονείδιστον θάνατον δηλῶν· καὶ ὅτι
οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ βίου τοῦτο δεῖ
ποιεῖν. Διηνεκῶς γὰρ, φησὶ, περίφερε τὸν θάνατον [x] τοῦ-
(351) τον, καὶ καθ' ἡμέραν ἕτοιμος ἔσο πρὸς σφαγήν. Ἐπειδὴ
γὰρ πολλοὶ χρημάτων μὲν κατεφρόνησαν καὶ τρυφῆς καὶ C
δόξης, θανάτου δὲ οὐχ ὑπερεῖδον, ἀλλ' ἔδεισαν κινδύνους· ἐγὼ,
φησὶ, καὶ μέχρις αἵματος παλαίειν τὸν [y] ἀγωνιστὴν βούλομαι
τὸν ἐμὸν, καὶ ἕως σφαγῆς τὰ σκάμματα γίνεσθαι· ὥστε κἂν
θάνατον ὑπομεῖναι δέῃ, κἂν θάνατον τὸν ἐπονείδιστον, κἂν
θάνατον τὸν ἐπάρατον, κἂν ἐπὶ πονηρᾷ ὑπολήψει, [z] πάντα
γενναίως φέρειν, καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἀγάλλεσθαι. “Καὶ ἀκο-
λουθείτω μοι.” Ἐπειδὴ γάρ ἐστι καὶ πάσχοντα μὴ ἀκολου-
θεῖν, ὅταν μὴ δι' αὐτόν τις πάθῃ· (καὶ γὰρ λῃσταὶ πολλὰ
[a] χαλεπὰ πάσχουσι, καὶ τυμβωρύχοι καὶ γόητες·) ἵνα μὴ D
νομίσῃς, ὅτι ἀρκεῖ τῶν δεινῶν ἡ φύσις, προστίθησι τὴν ὑπό-
θεσιν τῶν δεινῶν. Τίς δέ ἐστιν αὕτη; Ἵνα ταῦτα ποιῶν
καὶ πάσχων αὐτῷ ἀκολουθῇς· ἵνα δι' αὐτὸν πάντα ὑπομένῃς·
ἵνα καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἔχῃς. Καὶ γὰρ [b] καὶ τοῦτο δηλοῖ
τὸ, “ἀκολουθείτω μοι·” ὥστε μὴ μόνον ἀνδρείαν τὴν ἐν τοῖς
δεινοῖς, ἀλλὰ καὶ σωφροσύνην, καὶ ἐπιείκειαν, καὶ πᾶσαν ἐπι-
δείκνυσθαι φιλοσοφίαν. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἀκολουθεῖν ὡς χρὴ,
τὸ καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὸ δι' αὐτὸν πάντα
πάσχειν. Εἰσὶ γὰρ [c] οἳ τῷ διαβόλῳ ἀκολουθοῦντες καὶ ταῦτα
πάσχουσι, καὶ δι' ἐκεῖνον τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκδιδόασιν· ἀλλ'
ἡμεῖς διὰ τὸν Χριστὸν, μᾶλλον δὲ δι' ἡμᾶς αὐτούς· ἐκεῖνοι E
μὲν, ἵνα ἑαυτοὺς βλάψωσι καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ· ἡμεῖς δὲ,

[t] ὀνειδισμῶν Edd. [v] ἀπαρνήσασθαι G. H. K. ἀπαρνεῖσθαι bis habet Ep. [w] ἀπαρνησάσθω . . . θανάτου] ἀράτω τὸν θάνατον αὐτοῦ K. L. Alterum vertit Interp. [x] τοῦτον om. M. Etiam in Ben. deest, sed operarum vitio. [y] ἀνταγωνίστην K. M. γίνεσθαι] τείνεσθαι H. [z] Edebatur πάντα δεῖ γενναίως φ. δεῖ om. G. K. M. post φέρειν habet L. [a] χαλεπὰ] Sic Ep. χαλεπώτερα G. καὶ χαλεπώτερα H. [b] καὶ om. G. L. [c] οἳ] Sic L. vulgo οἱ.

Digitized by Google

ἵνα κερδήσωμεν ἑκατέραν τὴν ζωήν. Πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης
βλακείας, μηδὲ τὴν αὐτὴν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐπιδείκνυσθαι
ἀνδρείαν, καὶ ταῦτα τοσούτους [d] μέλλοντας καρποῦσθαι στε-
φάνους; Καίτοιγε ἡμῖν μὲν καὶ ὁ Χριστὸς πάρεστι βοηθῶν,
558 ἐκείνοις δὲ οὐδείς. Εἶπε μὲν οὖν ἤδη καὶ τοῦτο τὸ ἐπίταγμα,
ὅτε ἔπεμπεν αὐτοὺς λέγων· [3] "εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε·"
(" [e] ἀποστέλλω γὰρ ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων,"
φησί· καὶ, "ἐπὶ ἡγεμόνας [f] καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε·") νυνὶ
δὲ ἐπιτεταμένως μᾶλλον καὶ αὐστηρότερον. Τότε μὲν γὰρ
θάνατον εἶπε μόνον· ἐνταῦθα δὲ καὶ σταυροῦ ἐμνημόνευσε,
καὶ σταυροῦ διηνεκοῦς. "Ἀράτω γάρ, φησὶ, τὸν σταυρὸν
αὐτοῦ·" τουτέστι, [g] βασταζέτω διηνεκῶς, καὶ φερέτω. Καὶ
τοῦτο ποιεῖν εἴωθε πανταχοῦ, οὐκ ἐξ ἀρχῆς, οὐδὲ ἐκ προοι-
μίων, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τὰ μείζονα τῶν παραγ-
γελμάτων εἰσάγων, ἵνα μὴ ξενίζωνται οἱ ἀκούοντες.
B Εἶτα, ἐπειδὴ σφοδρὸν ἐδόκει εἶναι τὸ εἰρημένον, ὅρα πῶς
αὐτὸ διὰ τῶν ἑξῆς παραμυθεῖται, καὶ τίθησιν ἔπαθλα ὑπερ-
βάλλοντα τοὺς ἱδρῶτας· καὶ οὐκ ἔπαθλα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ
τῆς κακίας ἐπίχειρα. Καὶ γὰρ τούτοις ἐνδιατρίβει μᾶλλον,
ἢ ἐκείνοις· ἐπειδήπερ οὐχ οὕτως ἡ τῶν ἀγαθῶν δόσις, ὡς ἡ
τῶν αὐστηρῶν ἀπειλὴ τοὺς πολλοὺς σωφρονίζειν εἴωθε.
Σκόπει [h] γοῦν πῶς καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται, καὶ εἰς τοῦτο τε-
λευτᾷ. [4] "Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπο-
λέσει, φησὶν, αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ [i] τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν
ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος,
ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, [k] καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐ-
C τοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα [l] ὑπὲρ τῆς ψυχῆς
αὐτοῦ;" Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· οὐκ ἀφειδῶν ὑμῶν,
ἀλλὰ καὶ σφόδρα φειδόμενος, ταῦτα ἐπιτάττω. Καὶ γὰρ ὁ
φειδόμενος τοῦ παιδίου αὐτοῦ, ἀπόλλυσιν αὐτό· ὁ δὲ μὴ φει-
δόμενος, διασώζει. Ὃ καί τις σοφὸς ἔλεγεν, ὅτι [5] "ἐὰν
παίσῃς τὸν υἱόν σου ῥάβδῳ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ· τὴν δὲ ψυχὴν

[3] Matth. x. 5, 16, 18. [4] v. 25, 26. [5] Prov. xxiii. 13, 14.

[d] μέλλοντες G. L. [e] ἀποστελῶ K. M. p. p. φησὶ deest in Edd. [f] καὶ] δὲ καὶ H. [g] βασταζέτω, φερέτω διηνεκῶς K. L. M. [h] γοῦν] δὲ G. H. Mox φησὶν om. K. post θέλῃ collocant L. M. [i] τὴν ψ. αὐτοῦ K. L. M. p. p. ὠφελεῖται L. M. [k] τὴν δὲ ψ. αὐτοῦ ζ. K. L. M. Cum his codd. conspirat unus Mosq. [l] ὑπὲρ om. M. 2 Mosqq.

Digitized by Google

αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ·" καὶ πάλιν, [6]"ὁ περιψύχων τὸν
υἱὸν αὐτοῦ, καταδήσει τραύματα αὐτοῦ." Τοῦτο καὶ [m]ἐπὶ
στρατοπέδου γίνεται. Ἂν γὰρ ὁ στρατηγὸς, φειδόμενος τῶν
στρατιωτῶν, ἔνδον κελεύῃ μένειν διαπαντὸς, καὶ τοὺς ἔνδον
αὐτοῖς [n]προσαπολεῖ. Ἵν' οὖν μὴ καὶ ἐφ' ὑμῶν τοῦτο συμ- D
βαίνῃ, φησὶ, δεῖ πρὸς τὸν διηνεκῆ θάνατον ὑμᾶς παρατε-
τάχθαι. Καὶ γὰρ καὶ νῦν πόλεμος ἀναῤῥιπίζεσθαι μέλλει
χαλεπός. Μὴ τοίνυν [o]καθίσῃς ἔνδον, ἀλλ' ἐξέρχου καὶ πο-
λέμει· κἂν πέσῃς ἐν τῇ παρατάξει, τότε ἔζησας. Εἰ γὰρ
ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν πολέμων ὁ παρατεταγμένος εἰς σφαγὴν,
οὗτος τῶν ἄλλων εὐδοκιμώτερος [p]καὶ ἀνάλωτος μᾶλλον, καὶ
τοῖς πολεμίοις φοβερώτερος, καίτοιγε μετὰ θάνατον οὐκ
ἰσχύοντος αὐτὸν ἀναστῆσαι τοῦ βασιλέως, ὑπὲρ οὗ τὰ ὅπλα
(352) τίθεται· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πολέμων τούτων, ὅτε καὶ
ἀναστάσεως ἐλπίδες τοσαῦται, ὁ προβαλλόμενος εἰς θάνατον
τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, εὑρήσει αὐτήν· ἑνὶ μὲν τρόπῳ, ὅτι οὐ
ταχέως ἁλώσεται· δευτέρῳ δὲ, ὅτι κἂν πέσῃ, ἐπὶ μείζονα E
αὐτὴν χειραγωγήσει ζωήν.

Εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι "ὁ θέλων σῶσαι, ἀπολέσει αὐτὴν,
ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ, σώσει," κἀκεῖ σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν, καὶ
ἐνταῦθα σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν τέθεικεν· ἵνα μὴ νομίσῃ τις
ἴσην εἶναι τὴν ἀπώλειαν ταύτην κἀκείνην, καὶ τὴν σωτηρίαν,
ἀλλὰ μάθῃ σαφῶς, ὅτι τοσοῦτον ἐκείνης τῆς σωτηρίας καὶ 559
ταύτης τὸ μέσον, ὅσον ἀπωλείας καὶ σωτηρίας· καὶ ἐκ τῶν
ἐναντίων καθάπαξ ἐπάγει ταῦτα κατασκευάζων. "Τί γὰρ
ὠφελεῖται ἄνθρωπος, [q]φησὶν, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδή-
σῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;" Εἶδες πῶς ἡ πα-
ρὰ τὸ δέον αὐτῆς σωτηρία, ἀπώλεια, καὶ ἀπωλείας ἁπάσης
[r]χείρων, ἅτε καὶ ἀνίατος οὖσα, τῷ μηδὲν εἶναι λοιπὸν τὸ
ἐξωνούμενον αὐτήν; Μὴ γάρ μοι λέγε τοῦτο, φησὶν, ὅτι
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔσωσεν ὁ κινδύνους διαφυγὼν τοὺς τοιού-
τους, ἀλλὰ μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ θὲς καὶ τὴν οἰκουμένην
[s]ἅπασαν, καὶ τί τὸ πλέον ἐντεῦθεν αὐτῷ ἐκείνης ἀπολλυμέ- B

[6] Eccli. xxx. 1.

[m] ἐπὶ τοῦ στρ. G. H. [n] προσαπολλύει G. H. p. p. ἐφ' ὑμῖν H. ἐφ' ἡμῖν G. [o] καθῆσο L. M. [p] καὶ ἀν. μᾶλλον] μᾶλλον καὶ ἀν. ἐστι G. H. p. p. φοβερώτατος iidem. [q] φησὶν om. K. L. M. [r] χεῖρον K. L. M. p. p. οὖσα om. K. M. [s] ἅπασαν] + κερδανεῖ H. θὲς ὅτι καὶ τὴν οἰκ. ἅπ. ὅτι κερδανεῖ M.

Digitized by Google

νης; Εἰπὲ γάρ μοι, εἰ τοὺς οἰκέτας ἴδοις τοὺς σοὺς ἐν
τρυφῇ, σαυτὸν δὲ ἐν κακοῖς ἐσχάτοις, ἆρα κερδανεῖς ἐκ
τοῦ δεσπότης εἶναί τι; Οὐδαμῶς. Τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ
τῆς ψυχῆς λογίζου, ὅταν τῆς σαρκὸς τρυφώσης καὶ πλου-
τούσης, αὕτη τὴν μέλλουσαν ἀπώλειαν ἀναμένῃ. "Τί δώσει
ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;" Πάλιν ἐπιμένει
τῷ αὐτῷ. Μὴ γὰρ ἑτέραν ψυχὴν ἔχεις δοῦναι ἀντὶ ψυ-
χῆς; φησί. Χρήματα μὲν γὰρ ἂν ἀπολέσῃς, δυνήσῃ δοῦ-
ναι χρήματα· κἂν οἰκίαν, κἂν ἀνδράποδα, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον
τῶν κτημάτων· ψυχὴν δὲ [t] ἂν ἀπολέσῃς, ἑτέραν οὐ δυνήσῃ
C ἐπιδοῦναι ψυχήν· ἀλλὰ κἂν τὸν κόσμον ἔχῃς, κἂν βασιλεὺς
τῆς οἰκουμένης ᾖς, οὐχ οἷός τε ἔσῃ τὰ τῆς οἰκουμένης πάν-
τα καταβαλὼν μετὰ τῆς οἰκουμένης αὐτῆς, ψυχὴν ἀγοράσαι
μίαν. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ [v] ἐπὶ ψυχῆς τοῦτο συμβαίνει;
Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ σώματος τοῦτο γινόμενον ἴδοι τις ἄν.
Κἂν μυρία διαδήματα περικείμενος ᾖς, σῶμα δὲ ἔχῃς ἐπίνο-
σον φύσει καὶ ἀνιάτως ἔχον, οὐ δυνήσῃ, κἂν τὴν βασιλείαν
ἅπασαν ἐπιδῷς, τὸ σῶμα διορθῶσαι τοῦτο, κἂν μυρία σώ-
ματα προσθῇς, καὶ πόλεις, καὶ χρήματα. Οὕτω τοίνυν καὶ
ἐπὶ τῆς ψυχῆς λογίζου· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον ἐπὶ
D τῆς ψυχῆς· καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἀφεὶς, εἰς ταύτην ἅπασαν
ἀνάλισκε τὴν σπουδήν. Μὴ δὴ τῶν ἀλλοτρίων φροντίζων,
ἀμέλει σαυτοῦ καὶ τῶν σῶν· ὃ νῦν ἅπαντες ποιοῦσιν, ἐοικότες
τοῖς τὰ μέταλλα ἐργαζομένοις. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνοις ὄφελος
τῆς ἐργασίας ταύτης, οὐδὲ τοῦ πλούτου· ἀλλὰ καὶ πολὺ
τὸ βλάβος, ὅτι τε κινδυνεύουσιν εἰκῇ, καὶ ὅτι ἑτέροις κιν-
δυνεύουσιν, οὐδὲν ἐκ τῶν ἱδρώτων ἐκείνων καὶ τῶν θανάτων
καρπούμενοι. Τούτους καὶ νῦν εἰσι πολλοὶ οἱ μιμούμενοι, οἱ
ἑτέροις μεταλλεύοντες πλοῦτον· μᾶλλον δὲ καὶ τούτων ἀθλι-
ώτεροι, ὅσῳ καὶ γέεννα ἡμᾶς ἀναμένει μετὰ τοὺς πόνους
E τούτους. Ἐκείνους μὲν γὰρ ἵστησι τῶν ἱδρώτων ἐκείνων ὁ
θάνατος· ἡμῖν δὲ ἀρχὴ μυρίων κακῶν ὁ θάνατος γίνεται.
Εἰ δὲ [w] λέγοις, ὅτι ἀπολαύεις τῶν σῶν πόνων πλουτῶν,
δεῖξον τὴν ψυχὴν εὐφρανθεῖσαν, καὶ τότε πείθομαι. Τῶν
γὰρ ἐν ἡμῖν κυριώτερον ἡ ψυχή. Εἰ δὲ τὸ σῶμα πιαίνε-

[t] ἂν ἀπολέσῃς] ἀπολλὺς L. ὁ ἀπολλὺς Ep. [v] ἐπὶ τῆς ψ. K. L. M. Mox γενόμενον Edd. [w] λέγεις Edd. Deinde ἀπολαύσεις K. et τῶν πόνων τῶν σῶν K. L. M.

Digitized by Google

ται, τηκομένης ἐκείνης, οὐδὲν αὕτη πρὸς σὲ ἡ [x] εὐθηνία·
ὥσπερ οὖν τῆς δούλης εὐφραινομένης, οὐδὲν πρὸς τὴν δέ-
σποιναν ἀπολλυμένην ἡ τῆς θεραπαινίδος εὐημερία, οὐδὲ ἡ 560
τῆς στολῆς εὐκοσμία πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς ἀσθένειαν· ἀλλ'
ἐρεῖ σοι πάλιν ὁ Χριστός· "τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;" ἄνω καὶ κάτω περὶ ἐκείνην σε
στρέφεσθαι κελεύων, καὶ αὐτῆς μόνης ποιεῖσθαι λόγον.

Φοβήσας τοίνυν ἐντεῦθεν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν παραμυ-
θεῖται. [7] "Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, φησὶν, ἔρχε-
σθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν [y] ἁγίων ἀγγέ-
λων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ [z] τὰ ἔργα αὐ-
τοῦ." Εἶδες πῶς δόξα μία πατρὸς καὶ υἱοῦ; Εἰ δὲ δόξα
μία, εὔδηλον ὅτι καὶ οὐσία μία. Εἰ γὰρ ἐν οὐσίᾳ μιᾷ δια-
φορὰ δόξης ([8] "ἄλλη γὰρ δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη [a] δόξα σε-
λήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέ- B
ρει ἐν δόξῃ," καίτοι μιᾶς οὔσης οὐσίας), πῶς ἂν ὢν ἡ δόξα
(353) μία, ἡ οὐσία ἑτέρα [b] νομισθείη; Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐν δόξῃ
τοιαύτῃ οἵᾳ ὁ πατὴρ, [c] ἵνα πάλιν παραλλαγήν τινα ὑπο-
πτεύσῃς· ἀλλὰ τὸ ἀπηκριβωμένον δεικνὺς, ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ
δόξῃ, φησὶν, ἥξει, ὡς μίαν αὐτὴν ὑποπτεύεσθαι καὶ τὴν
αὐτήν. Τί τοίνυν φοβῇ, Πέτρε, φησὶ, θάνατον ἀκούων;
Τότε [d] με γὰρ ὄψει ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρός. Εἰ δὲ ἐγὼ
ἐν δόξῃ, καὶ ὑμεῖς. Οὐδὲ γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ
ὑμέτερα· ἀλλ' ἑτέρα τις ὑμᾶς διαδέξεται λῆξις ἀμείνων.
Ἀλλ' ὅμως εἰπὼν τὰ χρηστὰ, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ
καὶ τὰ φοβερὰ ἀνέμιξε, τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο εἰς μέσον C
ἀγαγὼν, καὶ τὰς εὐθύνας τὰς ἀπαραιτήτους, καὶ τὴν ψῆφον
τὴν ἀδέκαστον, καὶ τὴν κρίσιν τὴν ἀνεξαπάτητον. Οὐ μὴν
ἀφῆκε σκυθρωπὸν μόνον φανῆναι τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ χρη-
σταῖς ἀνέμιξεν ἐλπίσιν. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, τότε κολάσει τοὺς
ἡμαρτηκότας, ἀλλ', "ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ [e] τὴν πρᾶξιν

[7] v. 27. [8] 1 Cor. xv. 41.

[x] εὐθηνία] Sic G. K. M. [lacunam hic habet L.] *rerum copia* Ge. Edebatur εὐθυμία. Vid. var. lect. ad p. 387 B. [y] ἁγίων om. K. L. M. 1 Mosq. [z] τὰ ἔργα] Sic Mosqq. τὴν πρᾶξιν K. L. M. τὰ ἔργα καὶ τὴν πρᾶξιν G. [a] δόξα deest in Edd. [b] νοηθείη L. Optativum νομισθείη de meo dedi pro eo quod in Edd. et codd. legitur, νομισθῇ. [c] ἵνα μὴ πάλιν H. L. [d] με γὰρ] γάρ με L. M. μὲν γὰρ G. et pr. H. [e] τὴν πρᾶξιν] Sic mei et Mosqq. τὰ ἔργα Edd.

Digitized by Google

αὐτοῦ.” Τοῦτο δὲ ἔλεγεν οὐχὶ τοὺς ἡμαρτηκότας κολάσεως ἀναμιμνήσκων μόνον, ἀλλὰ [f] καὶ τοὺς κατωρθωκότας βραβείων καὶ στεφάνων.

[g] Ἀλλ' αὐτὸς μὲν, ἵνα καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀνα-
D κτήσηται, ταῦτα εἴρηκεν· ἐγὼ δὲ φρίττω ἀεὶ ταῦτα ἀκούων· οὐ γάρ εἰμι τῶν στεφανουμένων. Οἶμαι δὲ καὶ ἑτέρους ἡμῖν κοινωνεῖν τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας. Τίνα γὰρ οὐχ ἱκανὸν τοῦτο πτοῆσαι τὸ ῥῆμα, εἰς τὸ συνειδὸς εἰσελθόντα τὸ ἑαυτοῦ, καὶ ποιῆσαι φρίττειν, καὶ πεῖσαι ὅτι σάκκου ἡμῖν χρεία, καὶ νηστείας ἐπιτεταμένης μᾶλλον, ἢ τῷ δήμῳ τῶν Νινευϊτῶν; Οὐ γὰρ ὑπὲρ [h] καταστροφῆς πόλεως καὶ τῆς κοινῆς τελευτῆς ὁ λόγος ἡμῖν, ἀλλ' ὑπὲρ [i] τῆς κολά-
E σεως τῆς αἰωνίου, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ μὴ σβεννυμένου. Διὸ καὶ τοὺς τὰς ἐρήμους κατειληφότας μοναχοὺς ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῶν τε ἄλλων ἕνεκεν, καὶ διὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν. Ἐκεῖνοι γὰρ μετὰ τὸ ἀριστοποιήσασθαι, μᾶλλον δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον (ἄριστον γὰρ οὐκ ἴσασί ποτε· καὶ γὰρ ἴσασιν ὅτι πένθους ὁ παρὼν καιρὸς καὶ νηστείας·) μετὰ τὸ δεῖπνον [k] τοίνυν λέγοντές τινας εὐχαριστηρίους ὕμνους εἰς τὸν θεὸν, καὶ ταύτης μέμνηνται τῆς φωνῆς. Καὶ εἰ βούλεσθε καὶ αὐτῶν ἀκοῦσαι [l] τῶν ὕμνων, ἵνα καὶ αὐτοὶ λέγητε συνε-
561 χῶς, πᾶσαν ὑμῖν ἀπαγγελῶ τὴν ᾠδὴν ἐκείνην τὴν ἱεράν. Ἔχει τοίνυν τὰ ῥήματα αὐτῆς οὕτως. “Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τρέφων [m] με ἐκ νεότητός μου, ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί· πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ [n] καὶ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Δόξα σοι, κύριε, δόξα σοι, ἅγιε, δόξα σοι, βασιλεῦ, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν βρώματα εἰς εὐφροσύνην. Πλῆσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου, ἵνα εὑρεθῶμεν ἐνώπιόν σου [o] εὐαρεστήσαντες, μὴ
B αἰσχυνόμενοι, ὅτε ἀποδίδως ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.” Πάντα μὲν οὖν ἄξιον θαυμάσαι τὸν ὕμνον τοῦτον, μάλιστα

[f] καὶ deest in Edd. [g] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ μοναχῶν, ὅτι ἐπαίνου εἰσὶν ἄξιοι, πένθους εἶναι τὸν καιρὸν λογιζόμενοι. G. [h] κατασκαφῆς L. [i] τῆς om. bis M. ἀλλ' ὑπὲρ κολ. καὶ πυρὸς αἰωνίου (ceteris omissis) L. [k] τοίνυν deerat in Edd. ante novissimam. [l] τὸν ὕμνων (sic) M. τὸν ὕμνον Mor. Ben. [m] με . . . μου] ἡμᾶς . . . ἡμῶν L. et corr. K. [n] καὶ om. H. M. [o] εὐαρεστοῦντες καὶ μὴ H. ὅτε] ὅταν G. K. M.

Digitized by Google

δὲ τουτὶ τὸ τέλος. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ τράπεζα καὶ ἡ τροφὴ δια-
χέειν εἴωθε καὶ βαρύνειν, καθάπερ τινὰ χαλινὸν τὴν ῥῆσιν
ταύτην ἐπιτιθέασι τῇ ψυχῇ, παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως
τοῦ καιροῦ τῆς κρίσεως αὐτὴν [p] ἀναμιμνήσκοντες. Ἔμαθον
γὰρ τί ἔπαθεν Ἰσραὴλ ἀπὸ τραπέζης πολυτελοῦς. [9] "Ἔφαγε
γάρ, [q] φησί, καὶ ἐπαχύνθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος."
Διὸ καὶ Μωϋσῆς ἔλεγε· "φαγὼν καὶ πιὼν καὶ ἐμπλησθείς,
μνήσθητι κυρίου τοῦ θεοῦ σου." Μετὰ γὰρ ἐκείνην τὴν τρά-
πεζαν τὰ παράνομα αὐτοῖς ἐτολμήθη τότε ἐκεῖνα τολμήματα. C
Σκόπει τοίνυν καὶ σύ, μὴ τοιοῦτόν τι πάθῃς. Κἂν γὰρ μὴ
λίθῳ θύσῃς, μηδὲ χρυσῷ, [r] καὶ πρόβατα καὶ μόσχους, σκόπει
μὴ θυμῷ θύσῃς τὴν σαυτοῦ ψυχήν, μὴ πορνείᾳ θύσῃς τὴν
σωτηρίαν τὴν σήν, μὴ ἑτέροις τοιούτοις πάθεσι. Διὰ γάρ
τοι τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι τοὺς κρημνοὺς δεδοικότες τούτους, τρα-
πέζης ἀπολαύσαντες, μᾶλλον δὲ νηστείας (καὶ [s] γὰρ ἡ τρά-
πεζα αὐτῶν νηστεία), τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου καὶ τῆς
ἡμέρας ἐκείνης ἑαυτοὺς ἀναμιμνήσκουσιν. Εἰ δὲ ἐκεῖνοι οἱ
καὶ νηστείαις, καὶ χαμευνίαις, καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ σάκκῳ, καὶ
μυρίοις ἑαυτοὺς σωφρονίζοντες, ἔτι καὶ ταύτης δέονται τῆς
ὑπομνήσεως· πότε δυνησόμεθα ἡμεῖς ἐπιεικῶς ζῆν, οἱ τραπέ-
ζας παρατιθέντες μυρία ναυάγια φερούσας, καὶ μηδὲ ὅλως D
εὐχόμενοι, μήτε ἐν ἀρχῇ, μήτε ἐν τέλει; Διόπερ ἵνα τὰ
ναυάγια ταῦτα λύσωμεν, τὸν ὕμνον ἐκεῖνον εἰς μέσον ἀγα-
(354) γόντες ἀναπτύξωμεν πάντα, ἵνα τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος ἰδόντες,
καὶ αὐτοὶ συνεχῶς ἐπᾴδωμεν αὐτὸν τῇ τραπέζῃ, καὶ τὰ σκιρ-
τήματα τῆς γαστρὸς καταστέλλωμεν, καὶ τὰ ἤθη καὶ τοὺς
νόμους τῶν ἀγγέλων ἐκείνων εἰς τὰς οἰκίας εἰσάγοντες τὰς
ἡμετέρας. Ἔδει μὲν γὰρ βαδίζοντας ἐκεῖ, ταῦτα [t] καρπίζε-
σθαι· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλεσθε, κἂν διὰ τῶν ἡμετέρων λόγων
ἀκούσατε τῆς πνευματικῆς ταύτης μελῳδίας, καὶ ἕκαστος μετὰ
τὴν τράπεζαν ταῦτα λεγέτω τὰ ῥήματα, ἀρχόμενος οὕτως· E
"Εὐλογητὸς ὁ θεός." Τὸν γὰρ ἀποστολικὸν εὐθέως πλη-
ροῦσι νόμον τὸν κελεύοντα· [10] "πᾶν ὅτιοῦν [v] ποιοῦμεν ἐν λόγῳ
ἢ ἐν ἔργῳ, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

[9] Deut. xxxii. 15. vi. 11, 12. [10] Coloss. iii. 17.

[p] ὑπομιμνήσκοντες L. M. "Unus ἀπομιμνήσκοντες" (?) *Montef.* [q] φησὶ om. H. ἐπαχύνθη] ἐνεπλήσθη L. [r] καὶ] μηδὲ H. καὶ om. K. L. [s] γὰρ] + καὶ H. [t] καρποῦσθαι L. [v] ποιῶμεν H. K.

Digitized by Google

εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ." Εἶτα ἡ εὐχαριστία οὐχ ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἡμέρας ἐκείνης μόνης, ἀλλ' ὑπὲρ
562 παντὸς τοῦ βίου γίνεται. "Ὁ τρέφων γάρ με, φησὶν, ἐκ νεότητός μου." Καὶ διδασκαλία φιλοσοφίας ἐντεῦθεν. Τοῦ γὰρ θεοῦ τρέφοντος, οὐ χρὴ μεριμνᾶν. Εἰ γὰρ βασιλέως σοι ὑποσχομένου παρέχειν ἐκ τῶν αὐτοῦ ταμιείων τὴν καθημερινὴν τροφὴν, ἐθάρσησας ἂν λοιπόν· πολλῷ μᾶλλον ὅταν ὁ θεὸς παρέχῃ, καὶ πάντα σοι ὥσπερ ἐκ πηγῶν ἐπιῤῥέῃ, πάσης φροντίδος ἀπηλλάχθαι δεῖ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ταῦτα λέγουσιν, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν μαθητευομένους πείσωσι [w] πᾶσαν ἀποδύσασθαι μέριμναν βιωτικήν. Εἶτα, ἵνα μὴ νομίσῃς ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνων τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ἀναφέρουσιν, ἐπάγουσι λέγοντες, "ὁ
B διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκὶ," ὑπὲρ παντὸς εὐχαριστοῦντες τοῦ κόσμου· καὶ καθάπερ πατέρες [x] τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, οὕτω τὰς ὑπὲρ ἁπάντων εὐφημίας ἀναφέρουσι, καὶ εἰς φιλαδελφίαν [y] ἑαυτοὺς ἀλείφουσι γνησίαν. Οὐδὲ γὰρ δύνανται μισεῖν ἐκείνους, ὑπὲρ ὧν, ὅτι τρέφονται, εὐχαριστοῦσι τῷ θεῷ. Εἶδες καὶ τὴν ἀγάπην διὰ τῆς εὐχαριστίας εἰσαγομένην, καὶ μέριμναν ἐκβαλλομένην βιωτικὴν, καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν καὶ διὰ τούτων; Εἰ γὰρ πᾶσαν τρέφει σάρκα, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ· εἰ γὰρ τοὺς βιωτικαῖς [z] ἐνδεδεμένους φροντίσι, πολλῷ μᾶλλον τοὺς τούτων ἀπηλλαγμένους. Τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς κατασκευάζων ἔλεγε·
C [11] "πόσων στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς;" Ταῦτα δὲ ἔλεγε, παιδεύων μὴ θαῤῥεῖν πλούτῳ καὶ γῇ καὶ σπέρμασιν. Οὐ γὰρ ταῦτά ἐστι τὰ τρέφοντα, ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ λόγος. Ἀπὸ τούτων καὶ Μανιχαίους, καὶ τοὺς Οὐαλεντίνου, καὶ πάντας τοὺς τὰ ἐκείνων [a] νοσοῦντας ἐπιστομίζουσιν. Οὐ γὰρ [b] δὴ πονηρὸς οὗτος, ὁ πᾶσι προθεὶς τὰ ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς βλασφημοῦσιν αὐτόν. Εἶτα ἡ αἴτησις· "πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρ-

[11] Luc. xii. 7.

[w] πᾶσαν φροντίδα ἀποδ. καὶ μ. β. Edd. invitis codd. et Interp. [x] τῆς] τῶν τῆς G. K. M. ἁπάσης] ἁπάντων K. [y] ἑαυτοὺς] Sic H. L. Ge. vulgo αὐτούς. [z] Edd. ἐνδεδυμένους. "Savilius legendum putat ἐνδεδεμένους. Verum omnia exemplaria ἐνδεδυμένους habent." *Montef.* ἐνδεδεμένους habent e meis G. H. K. [necnon Reg. 688.] *involuti* Ge. [a] νοσοῦντας] Sic K. L. M. Ge. ceteri φρονοῦντας. [b] δὴ] + καὶ G. Mox προτιθεὶς L.

Digitized by Google

δίας ἡμῶν.” Ποίας ἄρα χαρᾶς λέγει; μὴ τῆς βιωτικῆς; Μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἂν, εἰ ταύτην ἤθελον, ὀρῶν κορυφὰς κατελάμβανον καὶ ἐρημίας, καὶ σάκκον [c] περιεβάλλοντο· ἀλλ' ἐκείνην λέγουσι τὴν χαρὰν, τὴν οὐδὲν κοινὸν ἔχουσαν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τὴν τῶν ἀγγέλων, τὴν ἄνω. Καὶ οὐχ D
ἁπλῶς αὐτὴν αἰτοῦσιν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς· οὐ γὰρ λέγουσι, δὸς, ἀλλὰ, πλήρωσον· καὶ οὐ λέγουσιν, ἡμᾶς, ἀλλὰ, “τὰς καρδίας ἡμῶν.” Αὕτη γὰρ μάλιστα καρδίας χαρά· [12] “ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος, ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη.” Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἁμαρτία λύπην εἰσήγαγεν, ἀξιοῦσι διὰ τῆς χαρᾶς τὴν δικαιοσύνην αὐτοῖς ἐμφυτευθῆναι· [d] οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἐγγένοιτο χαρά. [13] “Ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.” Ὅρα τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνην [e] πληροῦντας ῥῆσιν, τὴν λέγουσαν· “τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον·” καὶ ταύτην δὲ αὐτὴν ζητοῦντας διὰ τὰ πνευματικά. “Ἵνα E
γὰρ περισσεύωμεν, φησὶν, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.” Οὐκ εἶπον, ἵνα τὸ ὀφειλόμενον μόνον ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα καὶ πλέον τῶν ἐπιτεταγμένων· τοῦτο γάρ ἐστιν, “ἵνα περισσεύωμεν.” Καὶ παρὰ μὲν τοῦ θεοῦ τὴν αὐτάρκειαν ζητοῦσιν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις· αὐτοὶ δὲ οὐ μετὰ αὐταρκείας βούλονται ὑπακού- 563
ειν μόνον, ἀλλὰ μετὰ περιουσίας πολλῆς, καὶ ἐν ἅπασι. Τοῦτο δούλων εὐγνωμόνων, τοῦτο φιλοσόφων ἀνδρῶν, τὸ ἀεὶ καὶ ἐν [f] πᾶσι περισσεύειν. Εἶτα πάλιν ἀναμιμνήσκοντες ἑαυτοὺς τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ ὡς οὐδὲν ἄνευ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς γενναῖον δύναται γενέσθαι, εἰπόντες, “ἵνα περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν,” ἐπάγουσιν· “ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς
(355) αἰῶνας, ἀμήν·” ἴσον τῇ ἀρχῇ τὸ τέλος [g] ὑφαίνοντες δι' εὐχαριστίας.

Εἶτα πάλιν δοκοῦσι μὲν ἐκ προοιμίων ἄρχεσθαι, τοῦ αὐτοῦ δὲ ἔχονται λόγου. Ὥσπερ καὶ ὁ Παῦλος ἐν προοιμίῳ B
ἐπιστολῆς καταλύσας εἰς δοξολογίαν, καὶ εἰπὼν, [14] “κατα-

[12] Gal. v. 22. [13] 2 Cor. ix. 8. [14] Gal. i. 4, 5.

[c] περιεβάλοντο G. M. [d] οὐ] οὐδὲ K. M. [e] πληροῦντας] Sic L. ceteri cum Edd. πληρουμένην. Mox cum eodem cod. vulgatum ζητοῦντας retinui, pro quo ceteri ζητοῦντες habent. [f] παντὶ L. p. p. τῆς οἰκείας ἀσθενείας H. [g] ὑφαίνοντες] Sic L. ceteri ὑφαίνουσι. Deinde διὰ τῆς εὐχ. H.

Digitized by Google

τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν·" ἄρχεται τῆς ὑποθέσεως πάλιν ὑπὲρ ἧς [h] ἔγραφε. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ εἰπών· [15] "ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν·" οὐκ ἀπήρτισε τὸν λόγον, ἀλλ' [i] ἄρχεται πάλιν. Μὴ τοίνυν μηδὲ τούτοις ἐγκαλῶμεν τοῖς ἀγγέλοις ὡς ἀτάκτως ποιοῦσιν, [k] οἳ καταλύσαντες εἰς δοξολογίαν, πάλιν ἄρχονται τῶν ὕμνων τῶν ἱερῶν. Ἀποστολικοῖς γὰρ ἕπονται νόμοις, ἀπὸ δοξολογίας ἀρχόμενοι, καὶ εἰς τοῦτο
C τελευτῶντες, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν [l] ταύτην προοιμιαζόμενοι πάλιν. Διὸ λέγουσι· "δόξα σοι, κύριε, δόξα σοι, ἅγιε, δόξα σοι, βασιλεῦ, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν βρώματα εἰς εὐφροσύνην." Οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν μεγάλων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν μικρῶν δεῖ εὐχαριστεῖν. Εὐχαριστοῦσι δὲ καὶ ὑπὲρ τούτων, καταισχύνοντες [m] τὴν Μανιχαίων αἵρεσιν, καὶ ὅσοι τὴν παροῦσαν ζωὴν πονηρὰν εἶναι λέγουσιν. Ἵνα γὰρ μὴ, διὰ τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῆς γαστρὸς, ὑποπτεύσῃς περὶ αὐτῶν ὡς τὰ σῖτα βδελυττομένων, οἷον περὶ ἐκείνων τῶν ἀπαγχονιζόντων ἑαυτοὺς, διὰ τῆς εὐχῆς σε
D παιδεύουσιν, ὅτι οὐ βδελυττόμενοι τὰ κτίσματα τοῦ θεοῦ, τῶν πλειόνων ἀπέχονται, ἀλλ' ἢ φιλοσοφίαν ἀσκοῦντες. Καὶ ὅρα πῶς ἀπὸ τῆς εὐχαριστίας τῶν ἤδη δοθέντων, καὶ περὶ τῶν μειζόνων δυσωποῦσι, καὶ οὐ μένουσιν ἐπὶ τῶν βιωτικῶν, ἀλλ' ἀναβαίνουσιν ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς, καί φασι· [n] "πλήρωσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου." Οὐδὲ γάρ ἐστιν εὐδοκιμεῖν ὡς χρὴ, μὴ πληρωθέντα τῆς χάριτος ἐκείνης· καθάπερ οὐκ ἔστι γενναῖόν τι ποιεῖν [o] ἢ μέγα, μὴ τῆς τοῦ Χριστοῦ ῥοπῆς ἀπολαύσαντα. Ὥσπερ οὖν εἰπόντες, "ἵνα περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν," ἐπήγαγον, "ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·" οὕτω καὶ ἐνταῦθα λέγουσι, "πλῆσον ἡμᾶς πνεύματος
E τος ἁγίου, ἵνα εὑρεθῶμεν ἐνώπιόν σου [p] εὐαρεστήσαντες."

[15] Rom. i. 25.

[h] ἔγραψε G. H. [i] ἔχεται Edd. *continuabat* Ge. [k] οἳ] Sic H. εἰ L. οἳ ἐπειδὰν G. K. M. Denique ὅτι Edd. Post καταλύσαντες delevi τὸν λόγον, auctoribus K. L. M. et Interp. [l] ταύτην πρ. π.] πάλιν προοιμιάζονται ταῦτα G. H. [m] τὴν] + τῶν G. H. [n] πλῆσον G. L. [o] ἢ] καὶ K. L. M. p. p. ἀπολαύσαντας K. L. [p] εὐαρεστοῦντες καὶ μὴ αἰσχυνόμενοι. Εἶδες κ. τ. ἑ. H. εὐαρεστήσαντες, μὴ αἰσχυνόμενοι. Οὐ γὰρ μέλει κ. τ. ἑ. G. K. M. Ge. omissis interpositis; et sic olim edebatur. Lacunam sarsit Montef.

Digitized by Google

Εἶδες πῶς ὑπὲρ τῶν βιωτικῶν μὲν οὐκ εὔχονται, ἀλλ' εὐχαριστοῦσι μόνον· ὑπὲρ δὲ τῶν πνευματικῶν καὶ εὐχαριστοῦσι καὶ εὔχονται; "Ζητεῖτε γάρ, φησί, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν." Σκόπει δὲ καὶ ἑτέραν αὐτῶν φιλοσοφίαν. "Ἵνα εὑρεθῶμεν γάρ, φησί, ἐνώπιόν σου [q] εὐαρεστήσαντες, μὴ αἰσχυνόμενοι." Οὐ γὰρ 564
μέλει ἡμῖν τῆς παρὰ τῶν πολλῶν αἰσχύνης, φησίν· ἀλλ' ὅσα ἂν εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ ἡμῶν γελῶντες, ὀνειδίζοντες, οὐδὲ ἐπιστρεφόμεθα· ὁ δὲ ἀγὼν [r] ἡμῖν ἅπας, ὥστε μὴ τότε αἰσχυνθῆναι. Ὅταν δὲ ταῦτα εἴπωσι, καὶ τὸν τοῦ πυρὸς ἐπεισάγουσι ποταμόν, καὶ τὰ ἔπαθλα καὶ τὰ βραβεῖα. Οὐκ εἶπον, ἵνα μὴ κολασθῶμεν, ἀλλ', ἵνα μὴ αἰσχυνθῶμεν. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν πολὺ φοβερώτερον γεέννης, τὸ δόξαι προσκεκρουκέναι τῷ δεσπότῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς πολλοὺς οὐ φοβεῖ τοῦτο, καὶ παχυτέρους, ἐπάγουσιν· [s] "ὅτε ἀποδίδως ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." Εἶδες ἡλίκα ἡμᾶς ὤνησαν οἱ ξένοι καὶ παρεπίδημοι οὗτοι, οἱ τῆς ἐρήμου πολῖται, B
μᾶλλον δὲ οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται; Ἡμεῖς μὲν γὰρ τῶν οὐρανῶν ξένοι, πολῖται δὲ τῆς γῆς· οὗτοι δὲ τοὐναντίον. Μετὰ δὲ τὸν ὕμνον τοῦτον πολλῆς ἐμπλησθέντες κατανύξεως, [t] καὶ θερμῶν καὶ πολλῶν δακρύων, οὕτως ἐπὶ ὕπνον βαδίζουσι, [v] τοσοῦτον αὐτοῦ σπῶντες, ὅσον μικρὸν ἀναπαύσασθαι. Καὶ πάλιν τὰς νύκτας ἡμέρας ποιοῦσιν, ἐν εὐχαριστίαις καὶ [w] ψαλμῳδίαις διάγοντες. Οὐκ ἄνδρες δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ταύτην ἀσκοῦσι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως τῇ περιουσίᾳ τῆς προθυμίας νικῶσαι. Αἰσχυνθῶμεν τοίνυν τὴν ἐκείνων εὐτονίαν οἱ ἄνδρες ἡμεῖς, καὶ παυσώμεθα τοῖς παροῦσι προστετηκότες, τῇ σκιᾷ, τοῖς ὀνείρασι, τῷ καπνῷ. Καὶ γὰρ τὸ πλέον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν ἀναισθησίᾳ. Ἥ τε γὰρ πρώτη ἡλικία πολλῆς C
γέμει τῆς ἀνοίας· ἡ δὲ πρὸς τὸ γῆρας ὁδεύουσα πάλιν, πᾶσαν τὴν ἐν ἡμῖν αἴσθησιν καταμαραίνει· καὶ ὀλίγον ἐστὶ τὸ μέσον, τὸ δυνάμενον μετὰ αἰσθήσεως τρυφῆς ἀπολαῦσαι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκεῖνο καθαρῶς τούτου μετέχει, μυρίων φροντίδων καὶ πόνων λυμαινομένων [x] αὐτῷ. Διὸ παρακαλῶ, τὰ ἀκίνητα καὶ

[q] εὐαρεστοῦντες H. [r] ἡμῶν G. K. [s] ὅταν G. M. [t] καὶ θερμῶν om. L. καὶ πολλῶν om. H. M. καὶ ante πολλῶν om. G. [v] τοσοῦτον ὑπνοῦντες, ὅσον Edd. Vid. adnot. [w] ὑμνῳδίαις G. H. [x] αὐτὸ K. M.

Digitized by Google

ἀθάνατα ζητήσωμεν ἀγαθὰ, καὶ τὴν ζωὴν τὴν οὐδέποτε γῆρας ἔχουσαν. Ἔστι γὰρ καὶ πόλιν οἰκοῦντα τὴν τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν ζηλοῦν· ἔστι [y] γὰρ καὶ γυναῖκα ἔχοντα,
D καὶ ἐν οἰκίᾳ στρεφόμενον, καὶ εὔχεσθαι, καὶ νηστεύειν, καὶ κατανενύχθαι. Ἐπεὶ καὶ οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατηχηθέντες τὰς μὲν πόλεις ᾤκουν, τῶν δὲ τὰς (356)
ἐρημίας κατειληφότων τὴν εὐλάβειαν ἐπεδείκνυντο· καὶ ἕτεροι δὲ πάλιν ἐργαστηρίων προεστηκότες, ὡς Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας. Καὶ οἱ προφῆται δὲ πάντες καὶ γυναῖκας εἶχον καὶ οἰκίας, ὡς ὁ Ἡσαΐας, ὡς ὁ Ἰεζεκιὴλ, ὡς ὁ μέγας Μωϋσῆς, καὶ οὐδὲν ἐντεῦθεν εἰς ἀρετὴν [z] παρεβλάβησαν. Τούτους δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσαντες, διαπαντὸς εὐχαριστήσωμεν τῷ [a] θεῷ, διαπαντὸς ὑμνῶμεν αὐτὸν, καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων
E ἀρετῶν ἐπιμελώμεθα, καὶ τὴν ἐν ταῖς ἐρημίαις φιλοσοφίαν εἰς τὰς πόλεις εἰσαγάγωμεν· ἵνα καὶ παρὰ θεῷ εὐάρεστοι καὶ τοῖς ἀνθρώποις δόκιμοι [b] φανῶμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα, τιμὴ, κράτος, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΣ.

565 [1] Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν· εἰσί τινες τῶν ὧδε [a] ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν [b] τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ [c] γὰρ πολλὰ περὶ κινδύνων διελέχθη καὶ θανάτου, καὶ τοῦ πάθους τοῦ ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τῶν μαθητῶν σφα-

[1] Cap. xvi. v. 28.

[y] γὰρ om. H. L. [z] παρεβλάπτοντο H. L. [a] θεῷ] κυρίῳ G. H. αὐτὸν] αὐτῷ L. M. [b] Sic H. φανησόμεθα G. Hoc dedit Mor. illud Sav. ab utroque discedit Montef. scribendo φανώμεθα. In ceteris codd. haec καὶ παρὰ . . . φανῶμεν non leguntur. Hom. LVI. [a] ἑστηκότων G. L. p. p. γεύσονται L. M. [b] τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ L. 1 Mosq. In 4 Mosqq. et meo H. verba ἐρχόμενον κ. τ. ἑ. non habentur. [c] γὰρ deest in Sav. Ben. et delevit corr. H.

Digitized by Google

γῆς, καὶ τὰ αὐστηρὰ ἐπέταξεν ἐκεῖνα· καὶ τὰ μὲν ἦν ἐν B τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν χερσὶ, τὰ δὲ ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι καὶ προσδοκίαις· οἷον, τὸ σώζειν τὴν ψυχὴν τοὺς ἀπολλύντας αὐτὴν, τὸ ἔρχεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸ ἀποδιδόναι τὰ ἔπαθλα· βουλόμενος καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν πληροφορῆσαι, καὶ δεῖξαι [d] τίς ποτέ ἐστιν ἡ δόξα ἐκείνη, μεθ' ἧς μέλλει παραγίνεσθαι, ὡς ἐγχωροῦν ἦν αὐτοῖς μαθεῖν· καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον δείκνυσιν αὐτοῖς καὶ ἀποκαλύπτει ταύτην· ἵνα μήτε ἐπὶ τῷ οἰκείῳ θανάτῳ, μήτε ἐπὶ τῷ τοῦ δεσπότου λοιπὸν ἀλγῶσι, καὶ μάλιστα Πέτρος ὀδυνώμενος. Καὶ ὅρα τί ποιεῖ. Περὶ γεέννης καὶ βασιλείας διαλεχθείς· C (τῷ τε γὰρ εἰπεῖν, "ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὃς ἂν ἀπολέσῃ αὐτὴν ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν·" καὶ τῷ εἰπεῖν, "ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ," ἀμφότερα ταῦτα ἐδήλωσε·) περὶ ἀμφοτέρων τοίνυν εἰπὼν, τὴν μὲν βασιλείαν τῇ ὄψει δείκνυσι, τὴν δὲ γέενναν οὐκέτι. Τί δήποτε; Ὅτι εἰ μὲν ἄλλοι τινὲς ἦσαν παχύτεροι, ἀναγκαῖον καὶ τοῦτο ἦν· ἐπειδὴ δὲ εὐδόκιμοι καὶ εὐγνώμονες, ἀπὸ τῶν χρηστοτέρων αὐτοὺς ἐνάγει. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον δείκνυσι τοῦτο· ἀλλ' ὅτι καὶ [e] αὐτῷ τοῦτο μᾶλλον πρεπωδέστερον ἦν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο παρατρέχει τὸ μέρος· ἀλλ' ἔστιν ὅπου σχεδὸν καὶ ὑπ' ὄψιν αὐτὰ φέρει τὰ πράγματα D τῆς γεέννης· ὡς ὅταν τοῦ Λαζάρου τὴν εἰκόνα εἰσάγῃ, καὶ τοῦ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ἀπαιτήσαντος μνημονεύῃ, καὶ τοῦ τὰ ῥυπαρὰ ἐνδεδυμένου ἱμάτια, καὶ ἑτέρων πλειόνων. [2] "Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην." [3] Ἕτερος δὲ μετὰ ὀκτώ φησιν, οὐκ ἐναντιούμενος τούτῳ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνᾴδων. Ὁ μὲν γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐφθέγξατο, κἀκείνην καθ' ἣν ἀνήγαγεν, εἶπεν· ὁ δὲ τὰς μεταξὺ τούτων μόνον. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς ὁ Ματθαῖος φιλοσοφεῖ, οὐκ ἀποκρυπτόμενος τοὺς [f] ἑαυτοῦ προτιμηθέντας. Τοῦτο δὲ καὶ Ἰωάννης πολλαχοῦ ποιεῖ, E τὰ ἐξαίρετα τοῦ Πέτρου ἐγκώμια μετὰ πολλῆς ἀναγράφων τῆς ἀληθείας. Βασκανίας γὰρ καὶ δόξης κενῆς πανταχοῦ καθαρὸς ἦν ὁ τῶν ἁγίων τούτων χορός. Λαβὼν τοίνυν τοὺς

[2] Cap. XVII. v. 1. [3] Luc. ix. 28.

[d] τίς] τί M. [e] αὐτῷ] αὐτὸ H. et corr. M. [f] αὐτοῦ L. M. Euth.

κορυφαίους, [4] "ἀναφέρει εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν· καὶ με-
τεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐ-
τοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ γέγονε λευκὰ ὡς τὸ
566 φῶς. Καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας συλλαλοῦν- (357)
τες μετ' αὐτοῦ." Διατί τούτους [g] παραλαμβάνει μόνους;
Ὅτι οὗτοι τῶν ἄλλων ἦσαν ὑπερέχοντες. Καὶ ὁ μὲν Πέ-
τρος ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖν αὐτὸν ἐδήλου τὴν ὑπεροχήν· ὁ
δὲ Ἰωάννης ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖσθαι· [h] καὶ Ἰάκωβος δὲ ἀπὸ
τῆς ἀποκρίσεως ἧς ἀπεκρίνατο μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ λέγων·
[5] "δυνάμεθα πιεῖν τὸ ποτήριον·" οὐκ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως δὲ
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων, τῶν τε ἄλλων, καὶ ἀφ'
ὧν ἐπλήρωσεν ἅπερ εἶπεν. Οὕτω γὰρ ἦν σφοδρὸς καὶ βαρὺς
Ἰουδαίοις, ὡς καὶ τὸν Ἡρώδην ταύτην [i] δωρεὰν μεγίστην νο-
μίσαι χαρίσασθαι τοῖς Ἰουδαίοις, εἰ ἐκεῖνον ἀνέλοι. Διατί
δὲ μὴ εὐθέως αὐτοὺς ἀνάγει; Ὥστε μηδὲν παθεῖν ἀνθρώ-
B πινον τοὺς λοιποὺς μαθητάς. Διὰ τοῦτο [k] οὐδὲ τὰ ὀνόματα
αὐτῶν λέγει τῶν ἀνιέναι μελλόντων. Καὶ γὰρ σφόδρα ἂν
ἐπεθύμησαν οἱ λοιποὶ ἀκολουθῆσαι, ὑπόδειγμα μέλλοντες τῆς
δόξης ἐκείνης ὁρᾷν, καὶ ἤλγησαν ἂν ὡς παροφθέντες. Εἰ
γὰρ καὶ σωματικώτερον τοῦτο [l] ἐδείκνυ, ἀλλ' ὅμως πολλὴν
ἐπιθυμίαν τὸ πρᾶγμα εἶχε. Τί δήποτε οὖν καὶ προλέγει;
Ἵνα εὐμαθέστεροι περὶ τὴν θεωρίαν γένωνται, ἀφ' ὧν προ-
εῖπε, καὶ σφοδροτέρας ἐν τῷ τῶν ἡμερῶν ἀριθμῷ τῆς ἐπιθυ-
μίας ἐμπλησθέντες, οὕτω νηφούσῃ καὶ μεμεριμνημένῃ τῇ
διανοίᾳ παραγένωνται. Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ Μωϋσῆν καὶ
C Ἠλίαν εἰς μέσον ἄγει; Πολλὰς ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν αἰτίας·
καὶ πρώτην μὲν ταύτην, ὅτι ἐπειδὴ οἱ ὄχλοι ἔλεγον, οἱ μὲν
Ἠλίαν, οἱ δὲ Ἱερεμίαν, [m] οἱ δὲ ἕνα τῶν ἀρχαίων προφητῶν,
τοὺς κορυφαίους ἄγει, ἵνα τὸ μέσον καὶ ἐντεῦθεν ἴδωσι τῶν
δούλων καὶ τοῦ δεσπότου, [n] καὶ ὅτι καλῶς ἐπῃνέθη Πέτρος

[4] v. 1–3. [5] Matth. xx. 22.

[g] λαμβάνει L. M. Ep. Ge. μόνους om. K. L. M. [h] καὶ] ὁ L. καὶ ὁ H. [i] δωρεὰν om. M. δωρεὰν μεγίστην om. L. [k] οὔτε G. K. p. p. αὐτῶν om. G. Sav. Mox καὶ οἱ λοιποὶ Edd. [l] ἐδείκνυτο H. M. Ge. [m] οἱ δὲ] ἢ L. M. ἀρχαίων om. iidem. [n] καὶ ὅτι] καὶ τὴν διαφορὰν, ὅτι G. H. cum Mor. et Ben. καὶ τὴν διαφορὰν, καὶ ὅτι Reg. 688. et sic edidit Sav. Quae delenda censuit Boisius, tanquam glossam olentia, nos accedentibus tribus codd. et Interp. delevimus.

Digitized by Google

ὁμολογήσας αὐτὸν υἱὸν θεοῦ. Μετ' ἐκείνην [o] δὲ καὶ ἑτέραν
ἐστὶν εἰπεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ συνεχῶς ἐνεκάλουν αὐτῷ τὸ πα-
ραβαίνειν τὸν νόμον, καὶ βλάσφημον αὐτὸν εἶναι ἐνόμιζον,
ὡς σφετεριζόμενον δόξαν [p] οὐ προσήκουσαν αὐτῷ τὴν τοῦ D
πατρὸς, καὶ ἔλεγον· [6] "οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ
σάββατον οὐ τηρεῖ·" καὶ πάλιν, "περὶ καλοῦ ἔργου οὐ
λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ὢν
ποιεῖς σεαυτὸν θεόν·" ἵνα δειχθῇ ὅτι βασκανίας ἀμφότερα
τὰ ἐγκλήματα, καὶ ἑκατέρων τούτων ἐστὶν ἀνεύθυνος, καὶ
οὔτε νόμου παράβασις τὸ γινόμενον, οὔτε δόξης σφετερισμὸς
τῆς μὴ προσηκούσης τὸ λέγειν ἑαυτὸν ἴσον τῷ πατρὶ, τοὺς
ἐν ἑκατέρῳ λάμψαντας τούτων εἰς μέσον ἄγει. Καὶ γὰρ
Μωϋσῆς τὸν νόμον ἔδωκε, καὶ ἠδύναντο λογίσασθαι Ἰουδαῖοι,
ὅτι οὐκ ἂν περιεῖδε πατούμενον αὐτὸν, ὡς ἐνόμιζον, οὐδ' ἂν
τὸν παραβαίνοντα αὐτὸν καὶ τῷ τεθεικότι πολέμιον ὄντα E
ἐθεράπευσεν ἄν. Καὶ Ἠλίας δὲ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ
[q] ἐζήλωσε, καὶ οὐκ ἂν, εἰ ἀντίθεος ἦν, καὶ θεὸν ἑαυτὸν ἔλεγεν,
ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ πατρὶ, μὴ ὢν ὅπερ ἔλεγε, μηδὲ προσ-
ηκόντως τοῦτο ποιῶν, παρέστη καὶ αὐτὸς καὶ ὑπήκουσεν.
Ἔστι δὲ καὶ ἑτέραν αἰτίαν εἰπεῖν μετὰ τῶν εἰρημένων.
Ποίαν δὴ ταύτην; Ἵνα μάθωσιν, ὅτι καὶ θανάτου καὶ 567
ζωῆς ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω κρατεῖ.
Διὰ τοῦτο καὶ τὸν τετελευτηκότα, καὶ τὸν οὐδέπω τοῦτο
παθόντα εἰς μέσον ἄγει. Τὴν δὲ [r] πέμπτην αἰτίαν (πέμ-
πτη γὰρ αὕτη ἐστὶ πρὸς ταῖς εἰρημέναις) καὶ αὐτὸς ὁ
εὐαγγελιστὴς ἀπεκάλυψε. Τίς δὲ ἦν αὕτη; Δεῖξαι τοῦ
σταυροῦ τὴν δόξαν, καὶ παραμυθήσασθαι τὸν Πέτρον καὶ
ἐκείνους δεδοικότας τὸ πάθος, καὶ ἀναστῆσαι αὐτῶν τὰ
φρονήματα. Καὶ γὰρ παραγενόμενοι οὐκ ἐσίγων, ἀλλ'
[7] "ἐλάλουν, φησὶ, τὴν [s] δόξαν, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερου-
σαλήμ·" τουτέστι, τὸ πάθος καὶ τὸν σταυρόν· οὕτω γὰρ B
[t] αὐτὸ καλοῦσιν ἀεί.

[6] Joan. ix. 16. x. 33. [7] Luc. ix. 31.

[o] δὲ om. L. M. p. p. ἕτερον G. K. [p] οὐ] τὴν οὐ L. [q] ἐζή-
λωσεν ἂν M. ἂν post δόξης habet Sav. Mox ἑαυτὸν ποιῶν om. K. M.
[r] πέμπτην] τετάρτην Sav. in mar. Sic legisse videntur Ge. Ep. in-
vitis codd. [s] δόξαν] ἔξοδον Sav. in mar. sed δόξαν repetit Noster,
infra p. 584 D. Videndus omnino *Matthaeius* ad locum Lucae.
[t] αὐτὸν H. L. αὐτὰ Ep.

Digitized by Google

Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον αὐτοὺς [v] ἤλειφεν, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἀρετῇ τῶν ἀνδρῶν, ἣν μάλιστα παρ' αὐτῶν ἐζήτει. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, "εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι," τοὺς μυριάκις ἀποθανόντας ὑπὲρ τῶν τῷ θεῷ δοκούντων [w] καὶ δήμου τοῦ πιστευθέντος αὐτοῖς, τούτους εἰς μέσον ἄγει. Καὶ γὰρ τούτων ἕκαστος τὴν ψυχὴν ἀπολέσας, εὗρεν αὐτήν. Καὶ [x] γὰρ πρὸς τυράννους ἕκαστος ἐπαῤῥησιάσατο· ὁ μὲν πρὸς τὸν Αἰγύπτιον, ὁ δὲ πρὸς τὸν Ἀχαάβ· καὶ ὑπὲρ ἀγνωμόνων ἀνθρώ-
C πων καὶ ἀπειθῶν· καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν παρ' αὐτῶν σωζομένων εἰς τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἤχθησαν κίνδυνον· καὶ ἕκαστος αὐτῶν εἰδωλολατρείας ἀπαλλάξαι βουλόμενος, καὶ ἕκαστος (358)
αὐτῶν ἰδιώτης ὤν· ὁ μὲν γὰρ βραδύγλωσσος καὶ ἰσχνόφωνος, ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγροικότερον διακείμενος· καὶ ἀκτημοσύνης δὲ [y] πολλὴ παρ' ἑκατέρων ἡ ἀκρίβεια· οὔτε γὰρ Μωϋσῆς τι ἐκέκτητο, οὔτε [z] Ἠλίας τι εἶχε πλέον τῆς μηλωτῆς· καὶ ταῦτα ἐν τῇ παλαιᾷ, καὶ οὐδὲ χάριν τοσαύτην λαβόντες σημείων. Εἰ γὰρ καὶ θάλατταν ἔσχισε Μωϋσῆς, [a] ἀλλὰ Πέτρος ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐβάδισε, καὶ ὄρη μεταθεῖναι ἱκανὸς ἦν, καὶ νοσήματα σωμάτων διώρθου παντοδαπά, καὶ δαίμονας
D ἤλαυνεν ἀγρίους, καὶ σκιᾷ σώματος τὰ μεγάλα ἐκεῖνα ἐθαυματούργει τεράστια, καὶ τὴν οἰκουμένην μετέστησεν ἅπασαν. Εἰ δὲ καὶ Ἠλίας νεκρὸν ἀνέστησεν, ἀλλ' οὗτοι μυρίους, καὶ ταῦτα μηδέπω πνεύματος καταξιωθέντες. Ἄγει τοίνυν καὶ διὰ τοῦτο εἰς μέσον. Ἠβούλετο γὰρ αὐτοὺς [b] τὸ δημαγωγικὸν τὸ ἐκείνων ζηλῶσαι, καὶ τὸ εὔτονον, καὶ τὸ ἀκαμπές· καὶ γενέσθαι ἐπιεικεῖς κατὰ Μωϋσέα, καὶ ζηλωτὰς κατὰ τὸν Ἠλίαν, καὶ κηδεμονικοὺς ὁμοίως. Ὁ μὲν γὰρ λιμὸν τριῶν ἐτῶν ἤνεγκε διὰ τὸν δῆμον τὸν Ἰουδαϊκόν· ὁ δὲ ἔλεγεν· [8] "εἰ μὲν [c] ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· ἐπεὶ κἀμὲ
E ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας." Τούτων δὲ ἁπάντων ἀνεμίμνησκε διὰ τῆς ὄψεως. Καὶ γὰρ ἐν δόξῃ αὐτοὺς

[8] Exod. xxxii. 32.

[v] ἤλειφεν] Sic H. et "plurimi" apud Montef. vulgo εἴληφεν. [w] καὶ τοῦ δήμου L. [x] γὰρ] + καὶ Edd. γὰρ om. H. p. p. ὁ μὲν γὰρ πρὸς G. K. [y] πολλῆς G. K. L. M. παρ' ἑκατέροις M. [z] Ἠλίας· τί γὰρ εἶχε G. H. invito Interp. [a] ἀλλὰ] + καὶ M. [b] τὸ] καὶ τὸ Edd. [c] ἀφεὶς K. M. Cf. p. 404 A. Mox Μετὰ τούτων δὲ G.

Digitized by Google

ἤγαγεν, οὐχ ἵνα μέχρι [d] τούτων στῶσιν, ἀλλ' ἵνα καὶ ὑπερβῶσι τὰ σκάμματα. Ὅτε γοῦν εἶπον, [9] "εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ," καὶ ἐμνημόνευσαν Ἡλία ὡς τοῦτο πεποιηκότος, φησίν· "οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε·" εἰς ἀνεξικακίαν αὐτοὺς ἀλείφων διὰ τῆς κατὰ τὸ χάρισμα 568
διαφορᾶς. Καὶ μή τις ἡμᾶς νομιζέτω καταγινώσκειν Ἡλίου, ὡς ἀτελοῦς· οὐ τοῦτό φαμεν· καὶ γὰρ σφόδρα τέλειος ἦν· ἀλλ' ἐν τοῖς καιροῖς τοῖς ἑαυτοῦ, ὅτε παιδικωτέρα ἡ τῶν ἀνθρώπων διάνοια ἦν, καὶ ταύτης [e] ἐδέοντο τῆς παιδαγωγίας. Ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς κατὰ τοῦτο τέλειος ἦν· ἀλλ' ὅμως κἀκείνου πλέον ἀπαιτοῦνται οὗτοι. [10] "Ἐὰν γὰρ μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." Οὐ γὰρ εἰς Αἴγυπτον εἰσῄεσαν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, χαλεπώτερον Αἰγυπτίων διακειμένην· οὐδὲ τῷ Φαραὼ διαλεξό- B
μενοι, ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ [f] πυκτεύσοντες, αὐτῷ τῷ τῆς κακίας τυράννῳ. Καὶ γὰρ ἀγὼν ἦν αὐτοῖς, κἀκεῖνον δῆσαι, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι πάντα· καὶ ταῦτα ἐποίουν οὐ θάλατταν ῥηγνύντες, ἀλλὰ βυθὸν ἀσεβείας διὰ τῆς ῥάβδου τῆς Ἰεσσαί, πολλῷ χαλεπώτερα κύματα ἔχοντα. Ὅρα γοῦν πόσα ἐφόβει τοὺς ἀνθρώπους· θάνατος, πενία, ἀδοξία, τὰ μυρία πάθη· καὶ μᾶλλον ταῦτα ἔτρεμον, ἢ τὸ πέλαγος τότε ἐκεῖνο οἱ Ἰουδαῖοι. Ἀλλ' ὅμως ἁπάντων τούτων ἔπεισεν αὐτοὺς κατατολμῆσαι, καὶ ὥσπερ διὰ ξηρᾶς διαβῆναι μετὰ ἀσφαλείας ἁπάσης.

Πρὸς ταῦτα τοίνυν ἅπαντα αὐτοὺς ἀλείφων, [g] παρῆγε C
τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ λάμψαντας. Τί οὖν ὁ Πέτρος ὁ θερμός; [11] "Καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι." Ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσεν, ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ παθεῖν, δεδοικὼς ἔτι καὶ τρέμων ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν ἐπιτίμησιν, προσελθεῖν μὲν καὶ εἰπεῖν τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν οὐ τολμᾷ, ὅτι "ἵλεώς σοι," ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου ἐκείνου τὰ αὐτὰ πάλιν αἰνίττεται δι' ἑτέρων ῥημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν ὄρος καὶ πολλὴν τὴν ἀναχώρησιν καὶ τὴν ἐρημίαν, ἐνενόησεν ὅτι ἔχει πολλὴν ἀσφάλειαν τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου· οὐ μόνον δὲ τὴν

[9] Luc. ix. 54, 55. [10] Matth. v. 20. [11] v. 4.

[d] τούτου M. p. p. ὑπερβαίνωσι G. K. [e] ἐδέετο M. [f] πυκτεύσαντες L. πυκτεύοντες M. τυράννῳ] δημιουργῷ M. [g] παρήγαγε H.

Digitized by Google

ἀπὸ τοῦ τόπου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηκέτι ἀπελθεῖν αὐτὸν εἰς τὰ
D Ἱεροσόλυμα· βούλεται γὰρ αὐτὸν ἐκεῖ εἶναι διηνεκῶς· διὸ
καὶ σκηνῶν μέμνηται. Εἰ γὰρ τοῦτο γένοιτο, φησὶν, οὐκ
ἀναβησόμεθα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· εἰ δὲ μὴ ἀναβαίημεν, [h] οὐκ
ἀποθανεῖται· ἐκεῖ γὰρ ἔφη τοὺς γραμματεῖς ἐπιθήσεσθαι
αὐτῷ. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν· ταῦτα δὲ
βουλόμενος κατασκευάσαι, ἔλεγεν ἐν ἀσφαλείᾳ· καλόν ἐστιν
ἡμᾶς ἐνταῦθα εἶναι, ἔνθα καὶ Μωϋσῆς πάρεστι καὶ Ἠλίας·
Ἠλίας ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους πῦρ κατενεγκὼν, καὶ Μωϋσῆς ὁ
εἰς τὸν γνόφον εἰσελθὼν, καὶ τῷ θεῷ διαλεχθείς· καὶ οὐδεὶς
οὐδὲ εἴσεται ἔνθα ἐσμέν. Εἶδες τὸν θερμὸν ἐραστὴν τοῦ
E Χριστοῦ; Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ζήτει, ὅτι οὐκ ἦν ἐξητασμένος
ὁ τρόπος τῆς παρακλήσεως, [i] ἀλλὰ πῶς θερμὸς ἦν, πῶς πε- (359)
ριεκαίετο τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι γὰρ οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοσοῦ-
τον τρέμων ταῦτα ἔλεγεν, ἡνίκα αὐτοῦ τὸν ἐσόμενον προε-
μήνυε θάνατον καὶ τὴν ἔφοδον, ἄκουσον τί φησι· [12] "τὴν
ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω·" "κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθα-
νεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι." Ὅρα δὲ πῶς καὶ ἐν μέσοις
569 αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις παρεβουλεύετο. Τοσούτου γοῦν περιε-
στῶτος δήμου, οὐ μόνον οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ τὴν μάχαι-
ραν σπασάμενος, τὸ ὠτίον ἀπέκοψε τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιε-
ρέως. Οὕτως οὐ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐσκόπει, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ
διδασκάλου ἔτρεμεν. Εἶτα ἐπειδὴ ἀποφαντικῶς ἐφθέγξατο,
ἐπιλαμβάνεται ἑαυτοῦ, καὶ ἐννοήσας μὴ πάλιν ἐπιτιμηθῇ,
φησίν· "εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς, σοὶ μίαν,
καὶ Μωϋσῇ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν." Τί λέγεις, ὦ Πέτρε;
οὐ πρὸ μικροῦ τῶν δούλων αὐτὸν ἀπήλλαξας; [k] πάλιν μετὰ
τῶν δούλων αὐτὸν ἀριθμεῖς; Εἶδες πῶς σφόδρα ἀτελεῖς
B ἦσαν πρὸ τοῦ σταυροῦ; Εἰ γὰρ καὶ ἀπεκάλυψεν αὐτῷ ὁ
πατὴρ, ἀλλ' οὐ διηνεκῶς κατεῖχε τὴν ἀποκάλυψιν, ἀλλ'
ὑπὸ τῆς ἀγωνίας ἐταράχθη, οὐχὶ ταύτης ἧς εἶπον μόνης,
ἀλλὰ καὶ ἑτέρας τῆς ἀπὸ τῆς ὄψεως ἐκείνης. Οἱ γοῦν
ἕτεροι εὐαγγελισταὶ τοῦτο δηλοῦντες, καὶ τὸ συγκεχυμένον
αὐτοῦ τῆς γνώμης, μεθ' ἧς ταῦτα ἐφθέγγετο, ἀπὸ τῆς
ἀγωνίας ἐκείνης δεικνύντες γεγενῆσθαι, ἔλεγον· ὁ μὲν Μάρ-

[12] Joan. xiii. 37. Matth. xxvi. 35.

[h] ἂν post οὐκ delevi, auctoribus L. M. [i] ἀλλὰ πῶς] ἀλλ' ὅπως G. H. πῶς δὲ L. [k] καὶ πάλιν G.

Digitized by Google

κος, ὅτι [13] "οὐ [l] γὰρ ᾔδει τί λαλήσει· ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο·" ὁ δὲ Λουκᾶς μετὰ τὸ εἰπεῖν, "τρεῖς σκηνὰς ποιήσωμεν," ἐπήγαγεν, ὅτι "μὴ εἰδὼς ὃ λέγει." Εἶτα δηλῶν ὅτι πολλῷ κατείχετο φόβῳ, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λοιποὶ, φησί· "βεβαρημένοι ἦσαν ὕπνῳ· [m] καὶ διαγρηγορήσαντες εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ·" ὕπνον ἐνταῦθα καλῶν τὸν πολὺν κάρον τὸν ἀπὸ τῆς ὄψεως C
ἐκείνης αὐτοῖς ἐγγινόμενον. Καθάπερ γὰρ ὀφθαλμοὶ ἐξ ὑπερβαλλούσης λαμπηδόνος σκοτοῦνται, οὕτω καὶ τότε ἔπαθον. Οὐ γὰρ δὴ νὺξ ἦν, ἀλλ' ἡμέρα· καὶ τὸ τῆς αὐγῆς ὑπέρογκον ἐβάρει τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀσθένειαν. Τί οὖν; Αὐτὸς μὲν οὐδὲν φθέγγεται, οὐδὲ Μωϋσῆς, οὐδὲ Ἠλίας· ὁ δὲ πάντων μείζων καὶ ἀξιοπιστότερος, ὁ πατὴρ, φωνὴν ἀφίησιν ἐκ τῆς νεφέλης. Διὰ τί ἐκ τῆς νεφέλης; Οὕτως ἀεὶ φαίνεται ὁ θεός. [14] "Νεφέλη γὰρ καὶ γνόφος κύκλῳ αὐτοῦ·" [n] καὶ, "κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης·" καὶ πάλιν, "ὁ τιθεὶς [o] νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ·" καὶ, "νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν D
ὀφθαλμῶν αὐτῶν·" καὶ, "ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἐπὶ τῶν νεφελῶν." Ἵν' οὖν πιστεύσωσιν, ὅτι παρὰ τοῦ θεοῦ ἡ φωνὴ φέρεται, [p] ἐκεῖθεν ἔρχεται. Καὶ ἡ νεφέλη [q] φωτεινή. [15] "Ἔτι γὰρ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς. Καὶ [r] ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε." Ὅταν μὲν γὰρ ἀπειλῇ, σκοτεινὴν [s] δείκνυσιν, ὥσπερ ἐν τῷ Σινᾷ· [16] "εἰσῆλθε γὰρ, φησὶν, εἰς τὴν νεφέλην καὶ εἰς τὸν γνόφον ὁ Μωϋσῆς, καὶ ὡς ἀτμὶς οὕτως ἐφέρετο ὁ καπνός·" καὶ ὁ προφήτης φησὶ περὶ τῆς ἀπειλῆς αὐτοῦ διαλεγόμενος· E
[17] "σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων·" ἐνταῦθα δὲ, ἐπειδὴ οὐ φοβῆσαι ἐβούλετο, ἀλλὰ διδάξαι, νεφέλη φωτεινή. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἔλεγε, "ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς·" αὐτὸς δὲ

[13] Marc. ix. 6. Luc. ix. 32, 33. [14] Psal. xcvi. 2. Esai. xix. 1. Psal. ciii. 3. Act. i. 9. Dan. vii. 13. [15] v. 5. [16] Exod. xx. 21: coll. xix. 18. [17] Psal. xvii. 12.

[l] γὰρ om. H. M. p. p. λαλήσῃ M. [m] καὶ διαγρ.] διαγρ. δὲ G. H. Mox ἐγγενόμενον H. [n] καὶ] + πάλιν, κύριος H. + κύριος G. Horum quinque locorum in ordine constituendo variant codices; nos L. M. et Interp. sequimur. [o] νέφει Ep. et codd. praeter M. [p] καὶ ἐκεῖθεν G. et codex quidam apud Sav. In plerisque codd. distinctio post ἔρχεται nulla est. [q] Codices ἡ φωτεινή. Aut delendus articulus, quod nos fecimus, aut legendum ἦν φωτεινὴ, ut Savilio placuit. Post φωτεινὴ, φησὶν addunt G. K. [r] ἰδοὺ om. K. L. M. 1 Mosq. [s] Post δείκνυσι, νεφελὴν delevi, auctoribus K. L. M. Ep.

Digitized by Google

ἀχειροποίητον ἔδειξε σκηνήν. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ [t] μὲν καπνὸς καὶ ἀτμὶς καμίνου· ἐνταῦθα δὲ φῶς ἄφατον καὶ φωνή. Εἶτα ἵνα δειχθῇ, ὅτι οὐ περὶ ἑνὸς [v] ἁπλῶς τῶν τριῶν ἐλέχθη, ἀλλὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ μόνον, ὅτε ἡ φωνὴ ἠνέχθη, ἐκποδὼν ἐγένοντο ἐκεῖνοι. Οὐδὲ γὰρ ἂν εἰ περί τινος αὐτῶν ἐλέγετο ἁπλῶς, οὗτος ἔμεινεν ἂν μόνος, [w] ἀποσχισθέντων τῶν δύο. [x] Τί οὖν οὐχὶ καὶ ἡ νεφέλη τὸν Χριστὸν μόνον ἀπέλαβεν, ἀλλὰ ἅπαντας; Εἰ τὸν Χριστὸν μόνον ἀπέλαβεν, ἐνομίσθη ἂν αὐτὸς ἀφεῖναι τὴν φωνήν. Διὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς τοῦτο αὐτὸ ἀσφαλιζόμενος, φησὶν, ὅτι ἐκ τῆς νεφέλης ἦν ἡ φωνὴ, τουτέστιν, ἐκ τοῦ θεοῦ. Καὶ τί φησιν ἡ φωνή; "Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός." Εἰ δὲ ἀγαπητὸς, μὴ φοβοῦ, Πέτρε. Ἔδει μὲν γάρ σε καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἤδη εἰδέναι, καὶ πεπληροφορῆσθαι περὶ τῆς ἀναστάσεως·
B ἐπειδὴ δὲ ἀγνοεῖς, κἂν ἀπὸ τῆς φωνῆς τοῦ πατρὸς θάῤῥησον. Εἰ γὰρ δυνατὸς ὁ θεὸς, ὥσπερ οὖν καὶ δυνατὸς, εὔδηλον ὅτι καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως. Μὴ τοίνυν δέδιθι τὰ δεινά. Εἰ δὲ οὐδέπω τοῦτο καταδέχῃ, κἂν ἐκεῖνο λογίζου, ὅτι καὶ υἱὸς, καὶ φιλεῖται. "Οὗτος γάρ ἐστι, φησὶν, ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός." Εἰ δὲ φιλεῖται, μὴ φοβοῦ. Οὐδεὶς γὰρ, ὃν ἀγαπᾷ, προΐεται. Μὴ τοίνυν θορυβοῦ· κἂν μυριάκις αὐτὸν φιλῇς, οὐ φιλεῖς αὐτὸν τοῦ γεγεννηκότος ἴσον. "Ἐν ᾧ εὐδόκησα." [y] Οὐ γὰρ ἐπειδὴ ἐγέννησε μόνον, φιλεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἴσος αὐτῷ κατὰ πάντα καὶ ὁμογνώμων ἐστίν. Ὥστε δι- (360)
C πλοῦν τὸ φίλτρον, μᾶλλον δὲ καὶ τριπλοῦν· ἐπειδὴ υἱὸς, ἐπειδὴ ἀγαπητὸς, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ εὐδόκησε. Τί δέ ἐστιν, "ἐν ᾧ εὐδόκησα;" Ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἐν ᾧ ἀναπαύομαι, [z] ᾧ ἀρέσκομαι· διὰ τὸ κατὰ πάντα ἐξισῶσθαι πρὸς αὐτὸν μετὰ ἀκριβείας, καὶ βούλημα ἓν ἐν αὐτῷ εἶναι καὶ τῷ πατρὶ, καὶ μένοντα υἱὸν κατὰ πάντα ἓν εἶναι πρὸς τὸν γεγεννηκότα. "Αὐτοῦ ἀκούετε." Ὥστε κἂν σταυρωθῆναι βουληθῇ, μὴ ἀντιπέσῃς.

[t] μὲν] + καὶ G. H. K. [v] ἁπλῶς hic et infra om. L. M. [w] ἀποσχοινισθέντων L. [x] "Hic totus locus, τί οὖν οὐχὶ usque ad ἐκ τοῦ θεοῦ infra, deest in Editis [et Interprete], sed ex duobus optimis MSS. excerptus fuit." *Montef.* Habent e meis H. M. Ep. quorum ope voculam καὶ post οὐχὶ supplevi, et ἀπέλαβεν bis scripsi pro vulgato ὑπέλαβεν. Hoc tamen habet ex corr. H. [y] Οὐδὲ γαρ H. L. [z] ᾧ] ἐν ᾧ H. [et Reg. 694] invito Ep.

Digitized by Google

[18] "Καὶ ἀκούσαντες ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν· ἐγέρθητε, καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον." D
Πῶς ταῦτα ἀκούσαντες κατεπλάγησαν; Καίτοι καὶ πρὸ τούτου ἠνέχθη φωνὴ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου τοιαύτη, καὶ ὄχλος παρῆν, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθε· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ὅτε καὶ βροντὴν ἔλεγον γεγονέναι· ἀλλ' οὐδὲ τότε τοιοῦτον οὐδὲν ὑπέμειναν. Πῶς οὖν ἐν τῷ ὄρει ἔπεσον; Ὅτι καὶ ἐρημία καὶ ὕψος καὶ ἡσυχία ἦν πολλή, καὶ μεταμόρφωσις φρίκης γέμουσα, καὶ φῶς ἄκρατον, καὶ νεφέλη ἐκτεταμένη· ἅπερ ἅπαντα εἰς πολλὴν ἀγωνίαν αὐτοὺς ἐνέβαλε. Καὶ πανταχόθεν ἡ ἔκπληξις συνήγετο, καὶ ἔπεσον φοβηθέντες τε ὁμοῦ καὶ [a] προσκυνοῦντες. Ὥστε δὲ μὴ ἐπιπολὺ τὸ δέος μεῖναν [b] ἐκβαλεῖν αὐτῶν τὴν μνήμην, εὐθέως E
ἔλυσεν αὐτῶν τὴν ἀγωνίαν, καὶ ὁρᾶται αὐτὸς μόνος, καὶ ἐντέλλεται αὐτοῖς μηδενὶ τοῦτο εἰπεῖν, ἕως ἂν ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.
[19] "Καταβαινόντων γὰρ αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ ὅραμα, ἕως ἂν ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ." Ὅσῳ γὰρ μείζονα ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ, τοσούτῳ δυσπαραδεκτότερα ἦν τοῖς πολλοῖς τότε· καὶ τὸ σκάνδαλον δὲ τὸ 571
ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἐπετείνετο μᾶλλον ἐντεῦθεν. Διὰ τοῦτο κελεύει σιγᾷν, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πάλιν τοῦ πάθους ἀναμιμνήσκων, καὶ μόνον οὐχὶ καὶ τὴν αἰτίαν λέγων, δι' ἣν καὶ σιγᾷν ἐκέλευσεν. Οὐ γὰρ δὴ διαπαντὸς ἐκέλευσε μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλ' ἕως ἂν ἀναστῇ ἐκ νεκρῶν. Καὶ τὸ δυσχερὲς σιγήσας, τὸ χρηστὸν ἐμφαίνει μόνον. Τί οὖν; μετὰ ταῦτα οὐκ ἔμελλον σκανδαλίζεσθαι; Οὐδαμῶς. Τὸ γὰρ ζητούμενον ὁ πρὸ τοῦ σταυροῦ καιρὸς ἦν. Μετὰ γὰρ ταῦτα καὶ πνεύματος κατηξιώθησαν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν σημείων εἶχον φωνὴν συνηγοροῦσαν αὐτοῖς, καὶ πάντα ὅσα ἔλεγον λοιπὸν εὐπαράδεκτα ἦν, σάλπιγγος λαμπρότερον τῶν πραγμάτων ἀνακηρυττόντων αὐτοῦ τὴν ἰσχύν, καὶ οὐδενὸς B
σκανδάλου τοιούτου μεσολαβοῦντος τὰ γινόμενα. Οὐδὲν ἄρα τῶν ἀποστόλων μακαριώτερον, καὶ μάλιστα τῶν τριῶν, οἳ καὶ ἐν τῇ νεφέλῃ ὁμωρόφιοι γενέσθαι κατηξιώθησαν τῷ δε-

[18] v. 6–8. [19] v. 9.

[a] προσκυνήσαντες G. H. [b] ἐκβάλῃ H. L. ἐκβαλεῖ K.

Digitized by Google

σπύτῃ. Ἀλλ' ἂν θέλωμεν, ὀψόμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν Χριστόν· οὐχ οὕτως ὡς ἐκεῖνοι τότε ἐν τῷ ὄρει, ἀλλὰ πολλῷ λαμπρότερον. Οὐ γὰρ οὕτως ὕστερον ἥξει. Τότε μὲν γὰρ τῶν μαθητῶν φειδόμενος, τοσοῦτον παρήνοιξε μόνον τῆς λαμπρότητος, ὅσον ἠδύναντο ἐνεγκεῖν· ὕστερον δὲ ἐν αὐτῇ τοῦ πατρὸς τῇ δόξῃ ἥξει, οὐ μετὰ Μωϋσέως καὶ Ἠλία μόνον, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀπείρου τῶν ἀγγέλων στρατιᾶς, μετὰ τῶν ἀρχαγγέλων, μετὰ τῶν Χερουβὶμ, μετὰ τῶν δήμων τῶν ἀπείρων
C ἐκείνων· οὐ νεφέλης [c] γινομένης ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ συστελλομένου τοῦ οὐρανοῦ. Καθάπερ γὰρ [d] τοὺς δικαστὰς, ὅταν δημοσίᾳ κρίνωσι, τὰ παραπετάσματα συνελκύσαντες οἱ παρεστῶτες πᾶσιν [e] αὐτοὺς δεικνύουσιν· οὕτω δὴ καὶ τότε καθήμενον αὐτὸν ἅπαντες ὄψονται, καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρωπίνη παραστήσεται φύσις, καὶ αὐτὸς αὐτοῖς δι' ἑαυτοῦ ἀποκρίνεται· καὶ τοῖς μὲν ἐρεῖ· [20] "δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου· ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν·" τοῖς δὲ ἐρεῖ· "εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστὸς,
D ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω." Καὶ [f] ἐναντία δὲ ψηφιζόμενος, τοῖς μὲν ἀποκρίνεται, ὅτι "πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ [g] τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ·" τοῖς δὲ, "πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ." Καὶ τοὺς μὲν διχοτομήσει, καὶ παραδώσει τοῖς βασανισταῖς· τοὺς δὲ κε- (361)
λεύσει δεθέντας χεῖρας καὶ πόδας εἰς τὸ σκότος [h] ἐκβληθῆναι τὸ ἐξώτερον. Καὶ μετὰ τὴν ἀξίνην ἡ κάμινος διαδέξεται, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς σαγήνης ῥιπτόυμενα ἐκεῖ ἐμπεσεῖται. "Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος·" μᾶλλον δὲ πλέον ἢ ὁ ἥλιος. Τοσοῦτον δὲ εἴρηται, οὐκ ἐπειδὴ τοσοῦτον αὐτῶν μό-
E νον ἔσται τὸ φῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ ἄστρου τούτου φαιδρότερον οὐκ ἴσμεν ἕτερον, ἀπὸ τοῦ γνωρίμου παραστῆσαι ἠβουλήθη τὴν μέλλουσαν λαμπηδόνα τῶν ἁγίων. Ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ ὄρει εἰπὼν, ὅτι "ἔλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος," διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν οὕτως εἴρηκεν. Ὅτι [i] γὰρ τοῦ ὑποδείγματος μεῖζον ἦν τὸ φῶς, ἔδειξαν οἱ μαθηταὶ πεσόντες. Εἰ δὲ μὴ ἄκρα-

[20] Matth. xxv. 34, 21, 41, 26.

[c] γενομένης K. L. M. [d] τοῖς δικασταῖς G. K. ἐπὶ τοῖς δ. Sav. [e] αὐτοῖς G. M. [f] ἐναντία δὲ] πάλιν τὰ ἐναντία Edd. τὰ ἐναντία δὲ L. p. p. ὅτι deest in Edd. [g] τὸ αἰώνιον om. K. L. M. [h] ἐμβληθῆναι G. H. p. p. ῥιπτόμενα iidem. [i] γὰρ] δὲ G. H.

Digitized by Google

τον ἦν τὸ φῶς, ἀλλὰ τῷ ἡλίῳ σύμμετρον, οὐκ ἂν ἔπεσον, ἀλλ' εὐκόλως ἤνεγκαν ἄν.

[k] Οἱ μὲν οὖν δίκαιοι [l] ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, καὶ ὑπὲρ 572
τὸν ἥλιον τότε· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ τὰ ἔσχατα πείσονται. Τότε οὐχ ὑπομνημάτων δεήσει, οὐκ ἐλέγχων, οὐ μαρτύρων· πάντα γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ δικάζων, καὶ μάρτυς, καὶ ἔλεγχος, καὶ κριτής. Πάντα γὰρ οἶδε σαφῶς· [21] "πάντα [m] γὰρ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ." Οὐ πλούσιος, οὐ πένης, οὐ δυνάστης, οὐκ ἀσθενής, οὐ σοφὸς, οὐκ ἄσοφος, οὐ δοῦλος, οὐκ ἐλεύθερος οὐδεὶς ἐκεῖ φανεῖται, ἀλλὰ τῶν προσωπείων τούτων συντριβέντων ἡ τῶν ἔργων ἐξέτασις B
ἔσται μόνη. Εἰ γὰρ [n] ἐν τοῖς δικαστηρίοις ὅταν τυραννίδος τις κρίνηται ἢ φόνου, ὅπερ ἂν ᾖ, κἂν ὕπαρχος, κἂν ὕπατος, κἂν ὁτιοῦν, πάντα ἀφίπταται τὰ ἀξιώματα, καὶ ὁ ἁλοὺς τὴν ἐσχάτην δίδωσι δίκην· πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖ τοῦτο ἔσται. Ἵν' οὖν μὴ γένηται τοῦτο, ἀποθώμεθα τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια, [o] ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς, καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ περιστελεῖ ἡμᾶς. Τί γὰρ [p] καὶ φορτικὸν τῶν ἐπιταγμάτων; τί δὲ οὐ ῥᾴδιον; Ἄκουσον γοῦν τοῦ προφήτου λέγοντος, καὶ τότε εἴσῃ τὴν εὐκολίαν. [22] "Οὐδὲ ἐὰν κάμψῃς ὡς κλοιὸν τὸν τράχηλόν σου, καὶ σάκκον καὶ σποδὸν C
[q] ὑποστρώσῃ, οὐδὲ οὕτω καλέσεις νηστείαν δεκτήν· ἀλλὰ λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων." Ὅρα σοφίαν προφήτου. Θεὶς [r] γὰρ τὰ φορτικὰ πρότερον καὶ ἀνελὼν, ἀπὸ τῶν εὐκόλων ἀξιοῖ σώζεσθαι, δεικνὺς ὅτι ὁ θεὸς οὐ πόνων δεῖται, ἀλλ' ὑπακοῆς. Εἶτα δεικνὺς ὅτι εὔκολον μὲν ἡ ἀρετὴ, βαρὺ δὲ [s] καὶ φορτικὸν ἡ κακία, ἀπὸ τῶν ὀνομάτων γυμνῶν τοῦτο κατασκευάζει. Ἡ μὲν γὰρ κακία σύνδεσμος καὶ στραγγαλιὰ, φησίν· ἡ δὲ

[21] Hebr. iv. 13. [22] Esai. lviii. 5-7.

[k] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ κρίσεως, καὶ ὅτι συντριβέντων ἡμῖν τῶν ἀξιωμάτων γίνεται· ἐν ᾧ καὶ κατηγορία τῶν τοκιζόντων, καὶ παραίνεσις τοῦ μᾶλλον ἐλεεῖν. G. [l] λάμψουσι L. M. Sequentia ὡς ὁ ἥλιος non agnoscunt K. L. M. Ge. [m] γὰρ om. H. L. [n] ἐν] ἐπὶ G. K. p. p. ὅταν ὑπὲρ τυρ. G. H. K. Infra post ὁτιοῦν, ὑπάρχῃ delevi, auctoribus K. L. M. [o] καὶ ἐνδυσώμεθα H. [p] καὶ om. G. K. M. p. p. τῶν ἐπιταχθέντων K. L. M. [q] ὑποστρώσῃς G. H. νηστείαν] ἡμέραν L. [r] γὰρ om. H. [s] Haec καὶ φορτικὸν, quae vulgo absunt, commendant K. L. M.

Digitized by Google

D ἀρετὴ τούτων ἁπάντων ἀπαλλαγὴ καὶ διάλυσις. "Πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα·" τὰ τῶν τόκων γραμματεῖα, τὰ τῶν δανεισμάτων οὕτω καλῶν. "Ἀπόλυε τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει·" τοὺς τεταλαιπωρημένους. Τοιοῦτον γὰρ ὁ χρεώστης· ὅταν ἴδῃ τὸν δανειστὴν, κλᾶται αὐτοῦ ἡ διάνοια, καὶ θηρίου μᾶλλον αὐτὸν δέδοικε. "[t] Πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει." Ἐν μὲν οὖν τῇ πρώην ἡμῖν γενομένῃ διαλέξει τὰ ἔπαθλα [v] διηγούμενοι, τὸν πλοῦτον ἐδείκνυμεν τὸν ἐκ τούτων· νυνὶ δὲ ἴδωμεν εἴ τι τῶν ἐπιταγμάτων [w] ἐστὶ δύσκολον, καὶ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαῖνον
E φύσιν. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον εὑρήσομεν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν, ταῦτα μὲν πολλὴν ἔχοντα τὴν εὐκολίαν, τὰ δὲ τῆς κακίας πολὺν τὸν ἱδρῶτα. Τί γὰρ δυσκολώτερον τοῦ δανείζειν, καὶ ὑπὲρ τόκων καὶ συναλλαγμάτων φροντίζειν, καὶ ἐγγύας ἀπαιτεῖν, καὶ δεδοικέναι καὶ τρέμειν ὑπὲρ ἐνεχύρων, ὑπὲρ τοῦ κεφαλαίου, ὑπὲρ τῶν γραμματείων, ὑπὲρ τῶν τόκων, ὑπὲρ τῶν ἐγγυωμένων; Τοιαῦτα γὰρ τὰ βιωτικά. Αὕτη [x] γὰρ ἡ δοκοῦσα καὶ ἐπινοουμένη ἀσφάλεια πάντων ἐστὶ σα-
573 θροτέρα καὶ ὕποπτος· τὸ δὲ ἐλεεῖν ῥᾴδιον, καὶ πάσης ἀπαλλάττον φροντίδος.

Μὴ τοίνυν πραγματευώμεθα τὰς ἀλλοτρίας συμφορὰς, μηδὲ καπηλεύωμεν τὴν φιλανθρωπίαν. Καὶ οἶδα μὲν, ὅτι πολλοὶ τούτων ἀηδῶς ἀκούουσι τῶν λόγων· ἀλλὰ τί τὸ κέρδος τῆς σιγῆς; Κἂν γὰρ σιγήσω, καὶ μηδὲν ἐνοχλήσω διὰ ῥημάτων, ἀδύνατον διὰ τῆς σιγῆς ταύτης ἀπαλλάξαι τῆς κολάσεως ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν ἐντεῦθεν γίνεται· [y] ἐπιτείνεται τὰ τῆς τιμωρίας, καὶ οὐχ ὑμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ προξενεῖ τὴν κόλασιν ἡ τοιαύτη σιγή. Τίς οὖν ἡ τῶν ῥημάτων χάρις, ὅταν εἰς τὰ ἔργα μὴ βοηθῇ,
B ἀλλὰ καὶ καταβλάπτῃ; Τί τὸ κέρδος, εὐφρᾶναι λόγῳ, καὶ (362)
λυπῆσαι πράγματι; τέρψαι τὴν ἀκοὴν, καὶ κολάσαι τὴν ψυχήν; Διόπερ ἀναγκαῖον ἐνταῦθα λυπεῖν, ἵνα μὴ τιμωρίαν δῶμεν ἐκεῖ. Καὶ γὰρ δεινὸν, ἀγαπητὲ, δεινὸν καὶ πολλῆς δεόμενον θεραπείας νόσημα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐμπέ-

[t] Καὶ πτωχοὺς Edd. [v] Codices διηγούμενος; sed διηγούμενοι ex corr. habent H. M. [w] ἔσται G. K. M. [x] γὰρ om. K. L. M.
[y] ἐπιτείνεται] + γὰρ G. H.

Digitized by Google

πτωκεν. Οἱ γὰρ μηδὲ ἐκ δικαίων πόνων θησαυρίζειν κελευό-
μενοι, ἀλλὰ τὰς οἰκίας ἀνοίγειν τοῖς δεομένοις, τὴν ἑτέρων
καρποῦνται πενίαν, εὐπρόσωπον ἁρπαγὴν, εὐπροφάσιστον
πλεονεξίαν ἐπινοοῦντες. Μὴ γάρ μοι λέγε τοὺς ἔξω νό-
μους· ἐπεὶ καὶ ὁ τελώνης νόμον πληροῖ τὸν ἔξωθεν, ἀλλ'
ὅμως κολάζεται. Ὃ καὶ ἡμεῖς πεισόμεθα, ἐὰν μὴ ἀποστῶ- C
μεν τοὺς πένητας [z] ἐπιτρίβοντες, καὶ τῇ χρείᾳ καὶ τῇ ἀνάγ-
κῃ ἀφορμῇ εἰς καπηλείαν ἀναίσχυντον ἀποχρώμενοι. Διὰ
γὰρ τοῦτο χρήματα ἔχεις, ἵνα λύσῃς πενίαν, οὐχ ἵνα πραγ-
ματεύσῃ πενίαν· σὺ δὲ ἐν προσχήματι παραμυθίας μείζονα
ἐργάζῃ τὴν συμφορὰν, καὶ πωλεῖς φιλανθρωπίαν χρημάτων.
Πώλησον, οὐ κωλύω, ἀλλὰ βασιλείας οὐρανῶν. Μὴ μικρὰν
λάβῃς τιμὴν [a] τοῦ τοσούτου κατορθώματος τόκον ἑκατοστι-
αῖον, ἀλλὰ τὴν ἀθάνατον ζωὴν ἐκείνην. Τί πτωχὸς εἶ, καὶ
πένης [b] καὶ μικρολόγος, ὀλίγου τὰ μεγάλα πωλῶν, χρημά- D
των ἀπολλυμένων, δέον βασιλείας ἀεὶ [c] μενούσης; Τί τὸν
θεὸν ἀφεὶς, ἀνθρώπινα κερδαίνεις κέρδη; τί τὸν πλουτοῦντα
παραδραμὼν, τὸν οὐκ ἔχοντα ἐνοχλεῖς, καὶ τὸν ἀποδιδόντα
καταλιπὼν, τῷ ἀγνωμονοῦντι [d] συμβάλλεις; Ἐκεῖνος ἐπιθυ-
μεῖ ἀποδοῦναι· οὗτος δὲ καὶ δυσχεραίνει ἀποδιδούς. Οὗτος
μόλις ἑκατοστὴν ἀποδίδωσιν· ἐκεῖνος δὲ ἑκατονταπλασίονα,
καὶ ζωὴν αἰώνιον. Οὗτος μετὰ ὕβρεων καὶ [e] λοιδοριῶν· ἐκεῖ-
νος μετὰ ἐπαίνων καὶ εὐφημίας. Οὗτός σοι βασκανίαν ἐγεί-
ρει· ἐκεῖνος δὲ καὶ στεφάνους σοι πλέκει. Οὗτος μόλις ἐν-
ταῦθα· ἐκεῖνος δὲ καὶ ἐκεῖ καὶ ἐνταῦθα. Ἆρ' οὖν οὐκ ἐσχά-
της ταῦτα ἀνοίας, τὸ μηδὲ εἰδέναι κερδαίνειν; Πόσοι καὶ E
τὸ κεφάλαιον ἀπώλεσαν διὰ τόκους; πόσοι κινδύνοις περιέ-
πεσον διὰ τόκους; πόσοι καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἑτέρους πενίᾳ
περιέβαλον ἐσχάτῃ διὰ τὴν ἄφατον πλεονεξίαν;

Μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι ἥδεται λαμβάνων, καὶ
χάριν ἔχει τοῦ δανείσματος. Τοῦτο γὰρ διὰ τὴν σὴν ὠμό-
τητα γίνεται. Ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀβραὰμ τὴν γυναῖκα ἐκδιδοὺς
τοῖς βαρβάροις, αὐτὸς [f] κατεσκεύαζεν εὐπαράδεκτον γενέσθαι 574

[z] ἐπιτρίβειν G. K. M. De sequentibus in adnot. acturus sum. [a] τοῦ om. K. M. [b] καὶ] + τί G. H. τί pro καὶ habet L. Nobiscum facit Flor. p. 177. (Tom. XII. p. 508 E.) [c] μενούσης] + ἀντιποιεῖσθαι G. [d] συμβάλλεις] Sic K. L. M. Flor. *loqueris* Ge. ceteri cum Edd. συλλαλεῖς καὶ συμβάλλεις. [e] λοιδορίας L. M. [f] παρεσκεύαζεν L. M. Mox haec ἀλλ' οὐχ ἑκὼν desunt in H. L.

τὴν ἐπιβουλήν· ἀλλ' οὐχ ἑκὼν, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τοῦ Φαραώ. Οὕτω καὶ ὁ πένης, ἐπειδὴ οὐδὲ τούτου ἄξιον αὐτὸν εἶναι νομίζεις, καὶ ὠμότητος ἀναγκάζεται χάριν εἰδέναι. Σὺ δέ μοι δοκεῖς, κἂν κινδύνων ἀπαλλάξῃς, μισθὸν ἀπαιτεῖν τῆς ἀπαλλαγῆς ταύτης αὐτόν. Ἄπαγε, φησὶ, μὴ γένοιτο. Τί λέγεις; Τοῦ μείζονος ἀπαλλάττων, οὐ βούλει χρήματα ἀπαιτεῖν· ὑπὲρ δὲ τοῦ ἐλάττονος τοσαύτην ἐπιδείκνυσαι τὴν ἀπανθρωπίαν; Οὐχ ὁρᾷς ὅση τῷ πράγματι κεῖται τιμωρία; οὐκ ἀκούεις ὅτι καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ τοῦτο κεκώλυται; Ἀλλὰ
B τίς τῶν πολλῶν ὁ λόγος; Λαβὼν τὸν τόκον, πένητι δίδωμι, φησίν. Εὐφήμει, ἄνθρωπε· οὐ βούλεται τοιαύτας θυσίας ὁ θεός. Μὴ σοφίζου τὸν νόμον. Βέλτιον μὴ διδόναι πένητι, ἢ ἐντεῦθεν διδόναι· ὅτι τὸ ἐκ δικαίων πόνων συλλεγὲν ἀργύριον πολλάκις ποιεῖς εἶναι παράνομον διὰ τὰ πονηρὰ γεννήματα· ὥσπερ ἂν εἴ τις νηδὺν καλὴν ἀναγκάζοι τίκτειν σκορπίους. Καὶ τί λέγω τὸν τοῦ θεοῦ νόμον; Οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ῥύπον αὐτὸ καλεῖτε; Εἰ δὲ οἱ κερδαίνοντες [g] τοιαῦτα ψηφίζεσθε, ἐννόησον τίνα ὁ θεὸς περὶ ὑμῶν οἴσει τὴν ψῆφον. Εἰ δὲ βούλει καὶ τοὺς ἔξωθεν νομοθέτας ἐρέσθαι, ἀκούσῃ ὅτι κἀκείνοις τῆς ἐσχάτης ἀναισχυντίας τὸ πρᾶγμα [h] δεῖγμα
C εἶναι δοκεῖ. Τοὺς γοῦν ἐν ἀξιώμασιν ὄντας, καὶ εἰς τὴν μεγάλην τελοῦντας βουλὴν, ἣν σύγκλητον καλοῦσιν, οὐ θέμις [i] τοιούτοις κέρδεσι καταισχύνεσθαι· ἀλλὰ νόμος ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ὁ τὰ τοιαῦτα ἀπαγορεύων κέρδη. Πῶς οὖν οὐκ ἄξιον φρίκης, εἰ μηδὲ τοσαύτην [k] ἀπονέμοις τῇ τῶν οὐρανῶν πολιτείᾳ τιμὴν, ὅσην τῇ βουλῇ [l] Ῥωμαίων οἱ νομοθέται· ἀλλ' ἔλαττον οἴσει τῆς γῆς ὁ οὐρανὸς, καὶ οὐδὲ αὐτὴν αἰσχύνῃ τοῦ πράγματος τὴν ἀλογίαν; Τί γὰρ τούτου γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον, ἀλλ' ἢ ὅταν τις χωρὶς γῆς καὶ ὑετοῦ καὶ ἀρότρου βιάζηται σπείρειν; Διὰ τοῦτο ζιζάνια θερίζουσι τὰ τῷ πυρὶ παραδιδόμενα οἱ τὴν πονηρὰν ταύτην ἐπινοήσαντες
D γεωργίαν. Μὴ γὰρ οὐκ εἰσὶ δίκαιαι ἐμπορίαι πολλαί; αἱ (363)
τῶν ἀγρῶν, αἱ τῶν ποιμνίων, αἱ τῶν βουκολίων, αἱ τῶν θρεμμάτων, αἱ τῶν χειρῶν, αἱ τῆς ἐπιμελείας τῶν ὄντων; Τί μαίνῃ καὶ παραπαίεις εἰκῇ γεωργῶν ἀκάνθας; Ἀλλ' ἔχουσιν ἀποτυχίας οἱ τῆς γῆς καρποὶ, καὶ χάλαζαν καὶ ἐρυσίβην

[g] ταῦτα G. K. [h] δεῖγμα om. K. L. M. [i] τούτοις τοῖς κ. L. M. [k] ἀπονέμεις L. ἀπονέμοιμεν M. [l] τῶν Ῥωμαίων H.

Digitized by Google

καὶ ἐπομβρίας; Ἀλλ' οὐ τοσαύτας, ὅσας οἱ τόκοι. Καὶ γὰρ
ὅσα ἂν γένηται τοιαῦτα, περὶ τὴν πρόσοδον ἡ ζημία· τὸ δὲ
κεφάλαιον ἕστηκεν, ὁ ἀγρός. Ἐνταῦθα δὲ πολλοὶ πολλάκις
ἐν τῷ κεφαλαίῳ τὸ ναυάγιον ὑπέμειναν· καὶ πρὸ τῆς ζημίας
δὲ ἐν διηνεκεῖ εἰσιν ἀθυμίᾳ. Οὐδέποτε γὰρ ἀπολαύει τῶν E
ὄντων ὁ δανειστής, οὐδὲ εὐφραίνεται ἐπὶ τούτοις, ἀλλ' ὅταν
ὁ τόκος ἐνεχθῇ, οὐ χαίρει, ὅτι πρόσοδος γέγονεν, ἀλλὰ λυπεῖ-
ται, ὅτι οὐδέπω τὸ κεφάλαιον ἔφθασεν ὁ τόκος· καὶ πρὶν
ἢ τέλειον τεχθῆναι τὸ κακὸν γέννημα τοῦτο, καὶ αὐτὸ τίκτειν
ἀναγκάζει, τοὺς τόκους κεφάλαιον ποιῶν, καὶ βιαζόμενος τὰ
ἄωρα καὶ ἀμβλωθρίδια [m] προενεγκεῖν γεννήματα τῶν ἐχιδ-
νῶν. Τοιοῦτον γάρ οἱ τόκοι· τῶν θηρίων ἐκείνων μᾶλλον
κατεσθίουσι καὶ σπαράττουσι τὰς τῶν ἀθλίων ψυχάς. Τοῦτο 575
σύνδεσμος ἀδικίας· τοῦτο στραγγαλιὰ βιαίων συναλλαγμά-
των. Δίδωμι γάρ, φησίν, οὐχ ἵνα λάβῃς, ἀλλ' ἵνα πλείονα
ἀποδῷς. Καὶ ὁ μὲν θεὸς οὔτε τὸ διδόμενον κελεύει λαβεῖν·
[23] "δίδοτε γάρ, φησί, παρ' ὧν οὐ προσδοκᾶτε λαβεῖν·" σὺ
δὲ καὶ τοῦ [n] διδομένου πλέον ἀπαιτεῖς, καὶ ὅπερ οὐκ ἔδωκας,
τοῦτο ὡς ὀφειλόμενον ἀναγκάζεις καταθεῖναι [o] τὸν εἰληφότα.
Καὶ σὺ μὲν νομίζεις τὴν οὐσίαν σοι πλεονάζειν ἐντεῦθεν· ἀντὶ
δὲ τῆς οὐσίας τὸ πῦρ ἀνάπτεις τὸ ἄσβεστον. Ἵν' οὖν μὴ
τοῦτο γένηται, ἐκκόψωμεν τὴν πονηρὰν νηδὺν τῶν τόκων,
πηρώσωμεν τὰς παρανόμους ὠδῖνας, ἀναξηράνωμεν τὴν ὀλέ-
θριον ταύτην γαστέρα, καὶ τὰ ἀληθῆ καὶ μεγάλα κέρδη B
διώκωμεν μόνα. Τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν; [p] Ἄκουσον Παύλου
λέγοντος, ὅτι [24] "μέγας πορισμὸς ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρ-
κείας." Τοῦτον τοίνυν πλουτῶμεν τὸν πλοῦτον μόνον, ἵνα
καὶ ἐνταῦθα ἀδείας ἀπολαύσωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύ-
χωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ
τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων. Ἀμήν.

[23] Luc. vi. 35. [24] 1 Tim. vi. 6.

[m] Sic M. cum Sav. *parere* Ge. ceteri προσενεγκεῖν. [n] δεδομένου Edd. Paulo ante δεδομένον Mor. Ben. [o] τὸν οὐκ εἰληφότα L. et sic edidit Montef. [p] Ἀκούσωμεν H.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΝΖ.

C [1] *Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· τί
οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν
πρῶτον;*

Ουκ ἄρα ἀπὸ τῶν γραφῶν τοῦτο ᾔδεσαν, ἀλλ' [a] ἐκεῖνοι
ἑαυτοὺς διεσάφουν, καὶ περιεφέρετο ὁ λόγος οὗτος ἐν τῷ
ἀπείρῳ δήμῳ, καθάπερ καὶ [b] ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Διὸ καὶ ἡ
Σαμαρεῖτις ἔλεγε· [2] "Μεσσίας ἔρχεται· [c] ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος,
ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα·" καὶ αὐτοὶ ἠρώτων τὸν Ἰωάννην·
D "Ἠλίας εἶ, ἢ ὁ προφήτης;" Ἐκράτει μὲν γάρ, ὅπερ ἔφην,
ὁ λόγος, καὶ ὁ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ περὶ τοῦ Ἠλία,
οὐχ ὡς ἐχρῆν δὲ παρ' ἐκείνων ἑρμηνευόμενος. Αἱ μὲν γὰρ
γραφαὶ δύο λέγουσι τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ταύτην τε
τὴν γεγενημένην, καὶ τὴν μέλλουσαν· καὶ ταύτας δηλῶν ὁ
Παῦλος ἔλεγεν· [3] "ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ [d] σωτήριος,
παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσ-
μικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν."
Ἰδοὺ ἡ μία· ἄκουσον πῶς καὶ τὴν ἑτέραν δηλοῖ. Εἰπὼν γὰρ
ταῦτα, ἐπήγαγε· [4] "προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ
E [e] ἐπιφάνειαν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ." Καὶ οἱ προφῆται δὲ ἑκατέρας μέμνηνται· τῆς
μέντοι μιᾶς, τῆς δευτέρας, πρόδρομον λέγουσι τὸν Ἠλίαν
ἔσεσθαι. Τῆς [f] μὲν γὰρ προτέρας ἐγένετο ὁ Ἰωάννης, ὃν
καὶ Ἠλίαν ὁ Χριστὸς ἐκάλει· οὐκ ἐπειδὴ Ἠλίας ἦν, ἀλλ'
ἐπειδὴ τὴν διακονίαν ἐπλήρου τὴν ἐκείνου. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ-
576 νος πρόδρομος ἔσται τῆς δευτέρας παρουσίας, οὕτω [g] καὶ οὗτος
τῆς προτέρας ἐγένετο. Ἀλλ' οἱ γραμματεῖς ταῦτα συγ-
χέοντες, καὶ διαστρέφοντες τὸν δῆμον, ἐκείνης ἐμνημόνευον (364)

[1] Cap. XVII. v. 10. [2] Joan. iv. 5. i. 21. [3] Tit. ii. 11, 12. [4] Ibid. v. 13.

HOM. LVII. [a] Sic Mor. et codd. ἐκείνοις αὐτοῖς δ. Sav. ἐκεῖνοι αὐτοῖς δ. Ben. [b] ἐπὶ] περὶ H. L. [c] καὶ ὅταν Edd. [d] σωτήριος] + πᾶσιν ἀνθρώποις H. [e] ἐπιφάνειαν] + τῆς δόξης H. L. Ep. [f] μὲν om. H. L. [g] καὶ om. K. M. προτέρας] πρώτης L.

Digitized by Google

μόνης πρὸς τὸν δῆμον, τῆς δευτέρας παρουσίας, καὶ ἔλεγον, ὅτι εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ἔδει τὸν Ἠλίαν προλαβεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μαθηταὶ λέγουσι· "πῶς οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;" Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην πέμψαντες οἱ Φαρισαῖοι ἠρώτων· [5] "εἰ σὺ εἶ Ἠλίας;" οὐ μνημονεύοντες οὐδαμοῦ τῆς προτέρας παρουσίας. Τίς οὖν ἐστιν ἡ λύσις, ἣν ὁ Χριστὸς ἐπήγαγεν; Ὅτι Ἠλίας μὲν ἔρχεται τότε πρὸ τῆς δευτέρας μου παρουσίας· καὶ νῦν δὲ ἐλήλυθεν Ἠλίας· τὸν Ἰωάννην οὕτω καλῶν. [h] Οὕτως ἦλθεν Ἠλίας. Εἰ δὲ τὸν Θεσβίτην ζητοίης, ἔρχεται. Διὸ καὶ B ἔλεγεν· [6] "Ἠλίας μὲν ἔρχεται, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα." Ποῖα πάντα; Ἅπερ ὁ προφήτης ἔλεγε Μαλαχίας. [7] "Ἀποστελῶ γὰρ ὑμῖν, [i] φησὶν, Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱὸν, μὴ ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην." Εἶδες ἀκρίβειαν προφητικῆς ῥήσεως; Ἐπειδὴ γὰρ τὸν Ἰωάννην Ἠλίαν ἐκάλεσεν ὁ Χριστὸς, διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας, ἵνα μὴ νομίσῃς τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ προφήτου λέγεσθαι νῦν, προσέθηκεν αὐτοῦ καὶ τὴν πατρίδα, εἰπὼν, "τὸν Θεσβίτην·" Ἰωάννης δὲ Θεσβίτης οὐκ ἦν. Καὶ ἕτερον δὲ μετὰ τούτου παράσημον τίθησι λέγων, "μὴ ἐλθὼν πα- C τάξω τὴν γῆν ἄρδην," τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἐμφαίνων τὴν φοβεράν. Τῇ γὰρ προτέρᾳ οὐκ ἦλθε πατάξαι τὴν γῆν. [8] "Οὐ γὰρ ἦλθον, φησὶν, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον." Δηλῶν τοίνυν, ὅτι πρὸ ἐκείνης ἔρχεται ὁ Θεσβίτης τῆς τὴν κρίσιν ἐχούσης, τοῦτο εἴρηκε. Καὶ τὴν αἰτίαν δὲ ὁμοῦ διδάσκει τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Τίς δὲ ἡ αἰτία; Ἵνα ἐλθὼν πείσῃ πιστεῦσαι τοὺς Ἰουδαίους τῷ Χριστῷ, καὶ μὴ πάντες ἄρδην ἀπόλωνται παραγενομένου. Διὸ δὴ καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνην αὐτοὺς παραπέμπων τὴν μνήμην, φησί· "καὶ ἀποκαταστήσει πάντα·" [k] τουτέστι, διορ- D θώσεται τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἰουδαίων τῶν τότε εὑρισκομένων. Διὸ καὶ σφόδρα ἀκριβέστατα εἴρηκεν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἀποκαταστήσει καρδίαν υἱοῦ πρὸς πατέρα, ἀλλὰ, "πατρὸς πρὸς υἱόν." Ἐπειδὴ γὰρ πατέρες ἦσαν τῶν ἀποστόλων οἱ Ἰουδαῖοι,

[5] Joan. i. 21. [6] v. 11. [7] Mal. iv. 4, 6. [8] Joan. xii. 47.

[h] Οὕτως] Sic K. L. M. vulgo οὗτος. [i] φησὶν om. G. H. L. [k] τουτέστι om. G. K. L. M. διορθώσεται] Sic L. διορθῶσαι M. διορθῶσαί τε G. H. K. διορθώσει Edd.

Digitized by Google

τοῦτο λέγει, ὅτι ἀποκαταστήσει τοῖς δόγμασι τῶν υἱῶν αὐ-
τῶν, τουτέστι, τῶν ἀποστόλων, τὰς καρδίας τῶν πατέρων,
τουτέστι, τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων τὴν διάνοιαν. [9] "Λέγω
δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἔγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ'
ἐποίησαν [l] ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. Οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
E ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνῆκαν, ὅτι
περὶ Ἰωάννου εἶπεν αὐτοῖς." Καίτοι οὔτε οἱ γραμματεῖς
τοῦτο εἶπον, οὔτε αἱ γραφαί· ἀλλ' ἐπειδὴ λοιπὸν ὀξύτεροι
ἐγένοντο καὶ προσεκτικώτεροι πρὸς τὰ λεγόμενα, ταχέως συν-
ίεσαν. Πόθεν δὲ ἔγνωσαν τοῦτο οἱ μαθηταί; Ἦν ἤδη
προειρηκὼς αὐτοῖς, [10] "αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι·"
ἐνταῦθα δὲ, ὅτι ἦλθε· καὶ πάλιν, ὅτι "Ἡλίας ἔρχεται καὶ
ἀποκαταστήσει πάντα." Ἀλλὰ μὴ θορυβηθῇς, μηδὲ πεπλα-
577 νῆσθαι τὸν λόγον νομίσῃς, εἰ ποτὲ μὲν αὐτὸν ἥξειν, ποτὲ
δὲ ἐληλυθέναι ἔφη. Πάντα γὰρ ἀληθῆ ταῦτα. Ὅταν μὲν
γὰρ εἴπῃ, ὅτι Ἡλίας μὲν ἔρχεται καὶ ἀποκαταστήσει πάντα,
αὐτὸν Ἡλίαν φησὶ, καὶ τὴν τότε ἐσομένην τῶν Ἰουδαίων
ἐπιστροφήν· ὅταν δὲ εἴπῃ, [m] ὅτι "ὁ μέλλων ἔρχεσθαι,"
κατὰ τὸν τρόπον τῆς διακονίας Ἰωάννην Ἡλίαν [n] καλεῖ.
Καὶ γὰρ οἱ προφῆται ἕκαστον τῶν εὐδοκίμων βασιλέων Δαυὶδ
ἐκάλουν, καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἄρχοντας Σοδόμων· καὶ υἱοὺς
Αἰθιόπων, ἀπὸ τῶν τρόπων. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος τῆς δευ-
τέρας ἔσται παρουσίας, οὕτως οὗτος τῆς προτέρας ἐγένετο
πρόδρομος.

B Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον Ἡλίαν αὐτὸν ὀνομάζει πανταχοῦ, ἀλλ' ἵνα δείξῃ σφόδρα αὐτὸν τῇ παλαιᾷ συμβαίνοντα, καὶ κατὰ προφητείαν καὶ τὴν παρουσίαν ταύτην οὖσαν. Διὸ καὶ ἐπάγει πάλιν, ὅτι "ἦλθε, καὶ οὐκ ἔγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν εἰς αὐτὸν πάντα ὅσα ἠθέλησαν." Τί ἐστι, "[o] πάντα ὅσα ἠθέλησαν;" Ἐνέβαλον εἰς δεσμωτήριον, ὕβρισαν, ἀπέκτειναν, ἤνεγκαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακος. "Οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν." Ὁρᾷς πῶς πάλιν εὐκαίρως αὐτοὺς ἀναμιμνήσκει τοῦ πάθους, ἀπὸ

[9] v. 12, 13. [10] Matth. xi. 14.

[l] ἐν om. L. 1 Mosq. [m] ὅτι] + αὐτός ἐστιν Edd. invitis codd. et Ep. ὅτι om. L. Ep. [n] καλεῖ] Sic H. Ep. ceteri καλῶν. Hoc edidit Sav. sed intrusis post ἔρχεσθαι verbis Ἰωάννην λέγει. [o] πάντα om. K. L. M.

Digitized by Google

τοῦ πάθους τοῦ Ἰωάννου πολλὴν αὐτοῖς προξενῶν τὴν παρα- C
(365) μυθίαν; Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ θαύματα εὐθέως
ἐργάσασθαι μεγάλα. Καὶ γὰρ ἡνίκα ἂν περὶ τοῦ πάθους
διαλέγηται, εὐθέως θαυματουργεῖ, καὶ μετὰ τοὺς λόγους, καὶ
πρὸ τῶν λόγων τούτων· καὶ πολλαχοῦ τοῦτο [p] παρατηρή-
σαντά ἐστιν εὑρεῖν. [11] "Τότε γοῦν, φησὶν, ἤρξατο δεικνύειν,
ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀποκτανθῆναι,
καὶ πολλὰ παθεῖν." Τότε, πότε; Ὅτε ὡμολογήθη Χριστὸς
καὶ υἱὸς εἶναι [q] τοῦ θεοῦ. Πάλιν ἐν τῷ ὄρει, ὅτε τὴν θαυμα-
στὴν αὐτοῖς ἔδειξεν ὄψιν, καὶ περὶ τῆς δόξης αὐτοῦ διελέ-
χθησαν οἱ προφῆται, ἀνέμνησεν αὐτοὺς τοῦ πάθους. Εἰπὼν
γὰρ τὴν κατὰ Ἰωάννην ἱστορίαν, ἐπήγαγεν· "οὕτω καὶ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν." Καὶ μετὰ D
μικρὸν πάλιν, ὅτε τὸν δαίμονα ἐξέβαλεν, ὃν οὐκ ἴσχυσαν οἱ
μαθηταὶ ἐκβαλεῖν. Καὶ γὰρ καὶ τότε, [12] "ἀναστρεφομένων
αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, φησὶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι
μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώ-
πων [r] ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστήσεται." Τοῦτο δὲ ἐποίει, τῷ μεγέθει τῶν θαυμάτων τὴν
ὑπερβολὴν τῆς λύπης ὑποτεμνόμενος, καὶ παντὶ τρόπῳ αὐτοὺς
παραμυθούμενος, ὥσπερ καὶ ἐνταῦθα τῇ μνήμῃ τοῦ θανάτου
Ἰωάννου πολλὴν αὐτοῖς παρεῖχε τὴν παράκλησιν. Εἰ δὲ
λέγοι τις· τίνος ἕνεκεν μὴ [s] καὶ νῦν τὸν Ἠλίαν ἀναστήσας E
ἔπεμψεν, εἴγε τοσαῦτα αὐτοῦ μαρτυρεῖ τῇ παρουσίᾳ ἀγαθά;
ἐροῦμεν, ὅτι καὶ νῦν τὸν Χριστὸν νομίζοντες Ἠλίαν εἶναι,
οὐκ [t] ἐπίστευον αὐτῷ. [13] "Οἱ μὲν γὰρ, φησὶν, Ἠλίαν σε
λέγουσιν, οἱ δὲ Ἱερεμίαν." Καὶ Ἰωάννου δὲ καὶ Ἠλίου
οὐδὲν ἦν τὸ μέσον, ἢ ὁ χρόνος μόνος. Πῶς οὖν τότε [v] πιστεύ-
σουσι; φησί. Καὶ γὰρ ἀποκαταστήσει πάντα, οὐ διὰ τὸ γνώ-
ριμος εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ [w] διὰ τὸ διαταθῆναι μέχρι τῆς 578
ἡμέρας ἐκείνης ἐπὶ πλέον τοῦ Χριστοῦ τὴν δόξαν, καὶ [x] παρὰ
πᾶσιν εἶναι τοῦ ἡλίου φανερωτέραν. Ὅταν οὖν τοσαύτης

[11] Matth. xvi. 21. [12] v. 22, 23. [13] Matth. xvi. 14.

[p] παρατηρήσαντας K. L. Ep. [q] τοῦ om. G. εἶναι τοῦ om. L. M. [r] ἁμαρτωλῶν om. G. K. M. [s] καὶ om. G. K. M. Infra τὰ ἀγαθὰ H. [t] ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν K. M. [v] πιστεύουσι K. L. [w] διὰ τὸ] τὸ L. τῷ H. διαταθῆναι] διαδοθῆναι L. [x] παρὰ om. G. K. M.

προλαβούσης ὑπολήψεως καὶ προσδοκίας, ἔλθῃ ἐκεῖνος τὰ αὐ-
τὰ κηρύττων τούτῳ, καὶ ἀναγγέλλων καὶ αὐτὸς τὸν Ἰησοῦν,
εὐκολώτερον δέξονται τὰ λεγόμενα. Ὅταν δὲ εἴπῃ, "οὐκ
ἔγνωσαν αὐτὸν," καὶ ὑπὲρ τῶν [y] καθ' ἑαυτὸν ἀπολογεῖται. Καὶ
οὐ ταύτῃ αὐτοὺς μόνον παραμυθεῖται, ἀλλὰ καὶ τῷ δεῖξαι
ἀδίκως παρ' αὐτῶν πάσχοντα ἅπερ πάσχει, καὶ τῷ τὰ λυ-
πηρὰ δύο συγκαλύψαι σημείοις, τῷ τε ἐν τῷ ὄρει, καὶ τῷ
μέλλοντι γίνεσθαι. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες, οὐκ ἐρωτῶσιν αὐ-
B τὸν, πότε ἔρχεται Ἠλίας, ἢ τῇ ἀθυμίᾳ πιεζόμενοι τοῦ πά-
θους, ἢ δεδοικότες. Πολλαχοῦ γὰρ ὅταν ἴδωσι μὴ βουλόμε-
νόν τι σαφῶς εἰπεῖν, σιγῶσι λοιπόν. Ὅτε γοῦν ἐν τῇ Γα-
λιλαίᾳ διατριβόντων εἶπε, "μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδοσθαι, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν," [z] ἐπήγαγεν, ὁ Μάρκος
μὲν, ὅτι [14] "ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆ-
σαι·" ὁ Λουκᾶς δὲ, ὅτι [15] "ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν,
ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτοῦ, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι
περὶ τοῦ ῥήματος."

[16] "Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐ-
τῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτὸν, καὶ λέγων· κύριε, ἐλέησόν
C μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται, καὶ κακῶς [a] πάσχει. Πολλά-
κις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ· καὶ
προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἴσχυσαν αὐ-
τὸν θεραπεῦσαι." Τοῦτον τὸν ἄνθρωπον σφόδρα ἀσθενοῦντα
κατὰ πίστιν δείκνυσιν ἡ γραφή· καὶ ἐκ πολλῶν τοῦτο δῆλον·
ἔκ τε τοῦ εἰπεῖν τὸν Χριστὸν, [17] "τῷ πιστεύοντι πάντα δυ-
νατά·" ἔκ τε τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν τὸν προσελθόντα, "βοήθει
μου τῇ ἀπιστίᾳ·" καὶ ἐκ τοῦ τὸν Χριστὸν κελεῦσαι τῷ
δαίμονι, μηκέτι εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν· καὶ ἐκ τοῦ πάλιν εἰπεῖν
τὸν ἄνθρωπον τῷ Χριστῷ, "εἰ δύνασαι." Καὶ εἰ ἡ ἀπιστία

[14] Marc. ix. 32. [15] Luc. ix. 45. [16] v. 14, 15. [17] Marc. ix. 22-25.

[y] καθ' ἑαυτῶν G. [z] ἐπήγαγε· καὶ ἐλυπήθησαν σφοδρα· ὁ Μάρκος μὲν, ὅτι G. H. K. Mor. Sic M. nisi quod pro ὁ Μάρκος μὲν, ὁ δὲ Μάρκος habet, et p. p. ὁ δὲ Λουκᾶς; neque aliter Interpres. Verum ista καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα, etiam a Morello uncis inclusa, in duobus codd. L. et Reg. 694. non exstant: ergo delere visum est. Locum multo auctiorem edidit Sav. accedente Reg. 688. ἐπήγαγε· καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα· ὅπερ ἑκάτεροι τῶν εὐαγγελιστῶν αἰνιττόμενοι, ὁ Μάρκος μὲν φησὶν, ὅτι. Hunc sequitur Montef. omisso per incuriam φησίν.
[a] πάσχει] ἔχει K. L.

αὐτοῦ γέγονεν αἰτία, φησὶ, τοῦ μὴ [b] ἐξελθεῖν τὸν δαίμονα,
τί τοῖς μαθηταῖς ἐγκαλεῖ; Δεικνὺς ὅτι δυνατὸν αὐτοῖς, καὶ D
χωρὶς τῶν προσαγόντων μετὰ πίστεως, πολλαχοῦ θεραπεῦ-
σαι. Ὥσπερ γὰρ [c] ἤρκει πολλάκις ἡ τοῦ προσάγοντος πίστις
εἰς τὸ καὶ παρ' ἐλαττόνων λαβεῖν, οὕτω τῶν ποιούντων
πολλάκις ἤρκεσεν ἡ δύναμις, καὶ μὴ πιστευόντων τῶν προσ-
ελθόντων, θαυματουργῆσαι. Καὶ ταῦτα ἀμφότερα δείκνυται
ἐν ταῖς γραφαῖς. Οἵ τε γὰρ περὶ Κορνήλιον ἀπὸ τῆς αὐ-
(366) τῶν πίστεως ἐπεσπάσαντο τοῦ πνεύματος τὴν χάριν· καὶ
ἐπὶ τοῦ [18] Ἐλισσαίου δὲ, οὐδενὸς πιστεύσαντος, νεκρὸς ἀνέστη.
Οἵ τε γὰρ ῥίψαντες, οὐ διὰ πίστιν, ἀλλὰ διὰ δειλίαν ἔῤῥι-
ψαν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, φοβηθέντες τὸ πειρατήριον, καὶ E
ἔφυγον· αὐτός τε ὁ ῥιφεὶς ἀποτεθνηκὼς ἦν, καὶ ἀπὸ μόνης
τῆς τοῦ ἁγίου σώματος δυνάμεως ἀνίστατο ὁ νεκρός. Ὅθεν
δῆλον ἐνταῦθα, ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ ἠσθένησαν, ἀλλ' οὐ πάν-
τες· οἱ στῦλοι γὰρ οὐ παρῆσαν ἐκεῖ. Θέα δὲ τούτου καὶ
ἑτέρωθεν τὴν ἀγνωμοσύνην, πῶς ἐπὶ τοῦ ὄχλου ἐντυγχάνει
τῷ Ἰησοῦ κατὰ τῶν μαθητῶν λέγων, ὅτι "προσήνεγκα αὐ- 579
τὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἴσχυσαν αὐτὸν θεραπεῦσαι."
Ἀλλ' αὐτὸς ἀπαλλάττων αὐτοὺς [d] τῶν ἐγκλημάτων ἐπὶ τοῦ
δήμου, ἐκείνῳ τὸ πλέον λογίζεται. [19] "Ὢ γενεὰ γὰρ, φη-
σὶν, ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν;"
οὐκ εἰς τὸ [e] τούτου πρόσωπον μόνον ἀποτεινόμενος, ἵνα μὴ
ἀπορήσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας Ἰουδαίους. Καὶ
γὰρ εἰκὸς πολλοὺς τῶν παρόντων σκανδαλισθῆναι, καὶ τὰ μὴ
προσήκοντα ἐννοῆσαι περὶ αὐτῶν. Ὅταν δὲ εἴπῃ, "ἕως
πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν;" δείκνυσι πάλιν ἀσπαστὸν ὄντα τὸν B
θάνατον αὐτῷ, καὶ ἐπιθυμίας τὸ πρᾶγμα, καὶ ποθεινὴν τὴν
ἀποδημίαν· καὶ ὅτι οὐ τὸ σταυρωθῆναι, ἀλλὰ τὸ εἶναι μετ'
αὐτῶν βαρύ. Οὐ μὴν ἔστη μέχρι τῶν ἐγκλημάτων· ἀλλὰ
τί φησι; "Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε." Καὶ αὐτὸς [f] δὲ ἐρωτᾷ
αὐτὸν, [20] πόσον χρόνον ἔχει, καὶ ὑπὲρ τῶν μαθητῶν ἀπολο-
γούμενος, κἀκεῖνον ἄγων εἰς ἐλπίδα χρηστὴν, [g] καὶ τοῦ πι-
στεῦσαι, ὅτι ἔσται αὐτῷ ἀπαλλαγὴ τοῦ κακοῦ. Καὶ ἀφί-

[18] 4 Reg. xiii. 21. [19] v. 16. [20] Marc. ix. 20 sqq.

[b] ἐξελθεῖν] ἐξελαθῆναι K. L. ἐξελασθῆναι Ep. [c] ἤρκει] ἀρκεῖ L. ἐκεῖ K. M. [d] τοῦ ἐγκλήματος L. Ep. τῶν om. M. [e] τούτου] τοῦ ἀνθρώπου G. K. M. [f] δὲ ἐρωτᾷ] διερωτᾷ G. K. [g] καὶ om. L.

ησιν αὐτὸν σπαράττεσθαι, οὐ πρὸς ἐπίδειξιν (ἐπειδὴ γοῦν ὄχλος συνήγετο, καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ), ἀλλὰ διʼ αὐτὸν τὸν πατέρα· ἵν᾽ ὅταν ἴδῃ θορυβούμενον τὸ δαιμόνιον ἀπὸ τοῦ
C κληθῆναι μόνον, κἂν οὕτως ἐναχθῇ εἰς τὴν πίστιν τοῦ ἐσομένου θαύματος. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος εἶπεν, ὅτι "ἐκ παιδὸς," καὶ ὅτι, "εἰ δύνασαι, βοήθει μοι," λέγει· "τῷ πιστεύοντι πάντα δυνατὰ," πάλιν εἰς αὐτὸν περιτρέπων τὸ ἔγκλημα. Καὶ ὅτε μὲν ἔλεγεν ὁ λεπρὸς, [21] "εἰ θέλεις, δύνασαί με καθαρίσαι," μαρτυρῶν αὐτοῦ τῇ ἐξουσίᾳ, ἐπαινῶν αὐτὸν καὶ βεβαιῶν τὸ εἰρημένον, ἔλεγε· "θέλω, καθαρίσθητι." Ὅτε δὲ οὗτος [h] οὐδὲν ἄξιον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐφθέγξατο εἰπών· "εἰ δύνασαι, βοήθει μοι," ὅρα πῶς αὐτὸ διορθοῦται, ὡς οὐ δεόντως εἰρημένον. Τί γάρ φησιν; "Εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι." Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· τοσαύτη παρ᾽ ἐμοὶ δυνάμεως περιουσία, ὡς καὶ
D ἑτέρους δύνασθαι ποιεῖν ταῦτα θαυματουργεῖν. Ὥστε ἂν [i] πιστεύῃς ὡς δεῖ, καὶ αὐτὸς δύνασαι θεραπεῦσαι, φησὶ, καὶ τοῦτον καὶ ἑτέρους πολλούς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπήλλαξε τὸν δαιμονῶντα. Σὺ δὲ μὴ μόνον ἐντεῦθεν αὐτοῦ σκόπει τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν εὐεργεσίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ, οὗ συνεχώρησεν ἔνδον εἶναι τὸν δαίμονα. Καὶ γὰρ εἰ μὴ πολλῆς προνοίας καὶ τότε ἀπέλαυεν ὁ ἄνθρωπος, πάλαι ἂν ἀπολώλει. Καὶ γὰρ εἰς τὸ πῦρ αὐτὸν [k] ἔβαλλε, φησὶ, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ. Ὁ δὲ ταῦτα τολμῶν καὶ ἀνεῖλεν ἂν πάντως, εἰ μὴ καὶ ἐν τοσαύτῃ μανίᾳ πολὺν ἐπέθηκεν ὁ θεὸς αὐτῷ τὸν χαλινόν· ὥσπερ οὖν καὶ ἐπ᾽ ἐκείνων τῶν γυμνῶν, τῶν ἐν
E ταῖς [l] ἐρημίαις τρεχόντων, καὶ λίθοις ἑαυτοὺς κατακοπτόντων. Εἰ δὲ σεληνιαζόμενον καλεῖ, μηδὲν θορυβηθῇς· τοῦ γὰρ πατρὸς τοῦ δαιμονῶντός ἐστιν ἡ φωνή. Πῶς οὖν φησι καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι σεληνιαζομένους πολλοὺς ἐθεράπευσεν; Ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν ὑπονοίας [m] αὐτοὺς καλῶν. Ὁ γὰρ δαίμων ἐπὶ διαβολῇ τοῦ στοιχείου καὶ ἐπιτίθεται τοῖς ἁλοῦσι, καὶ
580 ἀνίησιν αὐτοὺς, κατὰ τοὺς τῆς σελήνης δρόμους· οὐχ ὡς ἐκείνης ἐνεργούσης, ἄπαγε· ἀλλ᾽ αὐτὸς τοῦτο κακουργῶν εἰς τὴν

[21] Matth. viii. 2, 3.

[h] οὐδὲν ἄξιον] Sic Sav. et Reg. 688. οὐδὲν ἀντάξιον G. H. K. ἀνάξιόν τι L. ἀνάξιον M. [i] πιστεύσῃς G. L. Ep. [k] ἔβαλε G. ἐνέβαλε H. Ep. ἐμβάλλει L. [l] ἐρήμοις G. H. [m] αὐτοὺς] οὕτως αὐτοὺς M.

Digitized by Google

τοῦ στοιχείου διαβολήν. Διὸ καὶ πεπλανημένη παρὰ τοῖς ἀνοήτοις [n] ἐκράτησε δόξα, καὶ οὕτω τοὺς τοιούτους καλοῦσι δαίμονας ἀπατώμενοι· οὐδὲ γάρ ἐστι τοῦτο ἀληθές.

[22] "Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κατ' ἰδίαν, ἠρώτησαν αὐτὸν, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτοὶ τὸν δαίμονα ἐκβαλεῖν." Ἐμοὶ δοκοῦσιν ἀγωνιᾶν καὶ δεδοικέναι, μήποτε τὴν χάριν, ἣν ἐπιστεύθησαν, ἀπώλεσαν. Ἔλαβον γὰρ ἐξου-
(367) σίαν κατὰ δαιμόνων ἀκαθάρτων. Διὸ καὶ ἐρωτῶσι, [o] κατ' ἰδίαν αὐτῷ προσελθόντες, οὐκ αἰσχυνόμενοι, (εἰ γὰρ τὸ ἔργον ἐξῆλθε, καὶ [p] ἠλέγχθησαν, περιττὸν ἦν αἰσχύνεσθαι λοιπὸν τὴν διὰ τῶν λόγων ὁμολογίαν·) [q] ἀλλ ἐπειδὴ περὶ ἀποῤ-
ῥήτου καὶ μεγάλου πράγματος ἔμελλον αὐτὸν ἐρωτᾶν. Τί B
οὖν ὁ Χριστός; [23] "Διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν," φησίν. "Ἐὰν γὰρ ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι, καὶ μεταβήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν." Εἰ δὲ λέγοις, ποῦ ὄρος μετέθηκαν; ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι, ὅτι πολλῷ μείζονα ἐποίησαν, μυρίους νεκροὺς ἀναστήσαντες. Οὐδὲ γὰρ ἴσον, ὄρος μεταστῆσαι, καὶ θάνατον ἀπὸ σώματος κινῆσαι. Λέγονται δὲ μετ' ἐκείνους [r] ἅγιοί τινες ἐκείνων ἐλάττους πολλῷ, [s] καὶ ὄρη χρείας καλεσάσης μεταθεῖναι. [t] Ὅθεν
δῆλον ὡς καὶ οὗτοι μετέθεσαν ἂν, καλούσης χρείας. Εἰ δὲ C
τότε οὐκ ἐγένετο χρεία, μὴ ἐγκάλει. Ἄλλως δὲ καὶ αὐτὸς οὐκ εἶπεν, ὅτι [v] μεταστήσετε πάντως, ἀλλ' ὅτι δυνήσεσθε καὶ τοῦτο. Εἰ δὲ οὐ μετέστησαν, οὐκ ἐπειδὴ οὐκ ἠδυνήθησαν, (πῶς γὰρ, [w] οἱ τὰ μείζονα δυνηθέντες;) ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἐβουλήθησαν, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι χρείαν. Εἰκὸς δὲ καὶ γεγενῆσθαι τοῦτο, καὶ μὴ γεγράφθαι· οὐδὲ γὰρ πάντα ἃ

[22] v. 18. [23] v. 20.

[n] ἐπεκράτησε H. [o] καὶ ἰδίᾳ αὐτῷ προσέρχονται, οὐκ G. H. M. In sequentibus nexum sententiarum, temere a Savilio turbatum, secundum codd. et Interp. reformavi. [p] ἠλέγχθησαν] + ἂν G. [q] ἀλλ' ἐπειδὴ] ἐπειδὴ καὶ K. ἀλλ' om. G. [r] καὶ ἅγιοι K. ὡς ἅγιοι Reg. 694. [s] καὶ] εἰ καὶ pr. H. μεταθεῖναι] + μετέθεσαν M. Locum sic repraesentant Commel. Mor. λέγονται δὲ μετ' ἐκείνους, [ὡς] ἅγιοί τινες ἐκείνων ἐλάττους πολλῷ, [εἰ] καὶ ὄρη χρείας καλεσάσης μεταθεῖναι, μετέθεσαν. Nostram lectionem edidit Anglus: veteres sequitur Montef. [t] Ὅθεν] Οὗ G. K. M. Ὅθεν δῆλον] Δῆλον οὖν H. Clausula deest in L. [v] μεταστήσεται K. L. M. [w] οἱ τὰ] Sic M. et corr. K. In ceteris οἱ deest.

Digitized by Google

ἐθαυματούργησαν ἐγράφη. Τότε μέντοι ἀτελέστερον πολλῷ διέκειντο. Τί οὖν; οὐδὲ ταύτην τὴν πίστιν εἶχον τότε; Οὐκ εἶχον· οὐδὲ γὰρ ἀεὶ οἱ αὐτοὶ ἦσαν· ἐπεὶ καὶ Πέτρος νῦν μὲν
D μακαρίζεται, νῦν δὲ ἐπιτιμᾶται· καὶ οἱ λοιποὶ δὲ εἰς ἄνοιαν σκώπτονται παρ' αὐτοῦ, ὅτε οὐ συνῆκαν τὸν περὶ τῆς ζύμης λόγον. Συνέβη δὲ καὶ τότε τοὺς μαθητὰς ἀσθενῆσαι· ἀτελέστερον γὰρ διέκειντο πρὸ τοῦ σταυροῦ. Πίστιν δὲ ἐνταῦθα λέγει τὴν τῶν σημείων, καὶ σινάπεως μέμνηται, τὴν ἄφατον αὐτῆς δηλῶν δύναμιν. Εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρὸν εἶναι τὸ σίνηπι δοκεῖ, ἀλλὰ τῇ δυνάμει ἁπάντων ἐστὶ σφοδρότερον. Δεικνὺς τοίνυν, ὅτι καὶ τὸ ἐλάχιστον τῆς γνησίας πί-
E στεως μεγάλα δύναται, ἐμνήσθη τοῦ σινάπεως· καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη μόνον, ἀλλὰ καὶ ὄρη προσέθηκε, καὶ περαιτέρω προέβη. "Οὐδὲν γάρ, φησὶν, ἀδυνατήσει ὑμῖν." Σὺ δὲ κἀνταῦθα αὐτῶν θαύμασον τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τοῦ πνεύματος τὴν ἰσχύν· τὴν μὲν φιλοσοφίαν, ὅτι οὐκ ἔκρυψαν αὐτῶν τὸ ἐλάττωμα· τοῦ δὲ πνεύματος τὴν ἰσχὺν, ὅτι τοὺς οὐδὲ κόκκον
581 [x] σινάπεως ἔχοντας οὕτω κατὰ μικρὸν [y] ἀνήγαγεν, ὡς ποταμοὺς καὶ πηγὰς ἐν αὐτοῖς πίστεως ἀναδοῦναι. "Τὸ δὲ [z] γένος τοῦτο οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ·" τὸ τῶν δαιμόνων ἅπαν, οὐ τὸ τῶν σεληνιαζομένων λέγων μόνον. Ὁρᾷς πῶς αὐτοῖς ἤδη τὸν περὶ νηστείας προκαταβάλλεται λόγον; Μὴ γάρ μοι ἀπὸ τῶν σπανιζόντων λέγε, ὅτι τινὲς καὶ χωρὶς νηστείας ἐξέβαλον. Εἰ γὰρ καὶ περὶ τῶν ἐπιτιμώντων τοῦτο ἂν [a] εἴποι τις ἑνός που καὶ δευτέρου, ἀλλὰ πάσχοντα ἀμήχανόν ποτε τρυφῶντα ἀπαλλαγῆναι τῆς μανίας ταύτης. Δεῖ γὰρ μάλιστα τοῦ πράγματος τούτου τῷ [b] τὰ τοιαῦτα νοσοῦντι. Καὶ μὴν εἰ πίστεως χρεία, φησὶ, τί δεῖ
B νηστείας; Ὅτι μετὰ τῆς πίστεως κἀκεῖνο οὐ μικρὰν εἰσάγει τὴν ἰσχύν. [c] Καὶ γὰρ φιλοσοφίαν πολλὴν ἐντίθησι, καὶ ἄγγελον ἐξ ἀνθρώπου κατασκευάζει, καὶ ταῖς ἀσωμάτοις δυνάμεσι πυκτεύει· ἀλλ' οὐ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ δεῖ καὶ εὐχῆς, καὶ πρώτης εὐχῆς.

[x] σινάπεως] + πίστιν G. οὐδὲ ὡς κ. σ. ἔχοντας πίστιν Sav. [y] ἐνήγαγεν G. M. ἐνῆγεν K. [z] γένος] εἶδος K. L. M. 1 Mosq. Post νηστείᾳ vulgo addunt προσέθηκε, invitis meis. Infra λέγω pro λέγων habent K. et pr. G. [a] εἴποι τις] εἴποις G. K. M. [b] τὰ om. G. M. [c] Καὶ γὰρ φιλ.] Φιλ. γὰρ G. H.

Digitized by Google

[d] Ὅρα γοῦν ὅσα ἀγαθὰ ἐξ ἀμφοτέρων γίνεται. Ὁ γὰρ εὐχόμενος ὡς χρὴ, καὶ νηστεύων, οὐ πολλῶν δεῖται· ὁ δὲ πολλῶν μὴ δεόμενος οὐκ ἂν γένοιτο φιλοχρήματος· [e] ὁ μὴ φιλοχρήματος, καὶ πρὸς ἐλεημοσύνην ἐπιτηδειότερος. Ὁ νηστεύων κοῦφός ἐστι καὶ ἐπτερωμένος, καὶ μετὰ νήψεως εὔχεται, καὶ τὰς ἐπιθυμίας σβέννυσι τὰς πονηρὰς, καὶ ἐξιλεοῦται [f] θεὸν, καὶ ταπεινοῖ τὴν ψυχὴν ἐπαιρομένην. Διὰ C
τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀεὶ σχεδὸν ἐνήστευον. Ὁ εὐχόμενος μετὰ νηστείας διπλᾶς ἔχει τὰς πτέρυγας, καὶ τῶν ἀνέμων αὐτῶν κουφοτέρας. Οὐδὲ γὰρ χασμᾶται καὶ διατείνεται καὶ ναρκᾷ εὐχόμενος, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί· ἀλλ' ἔστι πυρὸς σφοδρότερος, καὶ τῆς γῆς ἀνώτερος. Διὸ καὶ μάλιστα ὁ τοιοῦτος τοῖς δαίμοσιν ἐχθρὸς καὶ πολέμιος. Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώπου γνησίως εὐχομένου δυνατώτερον. Εἰ γὰρ γυνὴ ὠμόν τινα ἄρχοντα, καὶ οὔτε [f] θεὸν φοβούμενον, οὔτε ἄνθρωπον ἐντρεπόμενον, ἴσχυσεν ἐπικάμψαι, πολλῷ
(368) μᾶλλον τὸν θεὸν ἐπισπάσεται ὁ συνεχῶς αὐτῷ προσεδρεύων, D
καὶ γαστρὸς κρατῶν, καὶ τρυφὴν ἐκβάλλων. Εἰ δὲ [g] ἀσθενές σοι τὸ σῶμα, ὥστε νηστεύειν διηνεκῶς, ἀλλ' οὐκ εἰς προσευχὴν ἀσθενὲς, οὐδὲ πρὸς ὑπεροψίαν γαστρὸς ἄτονον. Εἰ γὰρ καὶ νηστεύειν οὐ δύνασαι, ἀλλὰ μὴ τρυφᾶν δύνασαι· οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο, οὐδὲ πολὺ νηστείας ἀπέχον· ἀλλ' ἱκανὸν μὲν καὶ τοῦτο [h] κατασπάσαι τοῦ διαβόλου τὴν μανίαν. Καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως ἐκείνῳ τῷ δαίμονι φίλον, ὡς τρυφὴ καὶ μέθη· ἐπειδὴ καὶ πηγὴ καὶ μήτηρ ἐστὶν ἁπάντων τῶν κακῶν. Διὰ ταύτης γοῦν ποτε τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς εἰδωλολατρείαν ἐνέβαλε· διὰ ταύτης τοὺς Σοδομίτας εἰς παρανόμους [i] ἀνῆψεν E
ἔρωτας. [24] "Τοῦτο γὰρ, φησὶ, τὸ ἀνόμημα Σοδόμων· [k] ἐν ὑπερηφανίᾳ, καὶ ἐν πλησμονῇ ἄρτων, καὶ εὐθηνίαις ἐσπατάλων." Διὰ ταύτης μυρίους ἑτέρους ἀπώλεσε, καὶ τῇ γεέννῃ παρέδωκε. Τί γὰρ οὐκ ἐργάζεται κακὸν ἡ τρυφή; Χοίρους ἐξ ἀνθρώπων ποιεῖ, καὶ χοίρων χείρους. Ὁ μὲν γὰρ

[24] Ezech. xvi. 49.

[d] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ νηστείας καὶ εὐχῆς, καὶ κατὰ σπαταλώντων καὶ μεθυόντων. G. ὅσα] πόσα L. [e] ὁ] + δὲ Edd. Verba ὁ μὴ φιλοχρήματος desunt in codd. praeter L. Sequitur καὶ πρὸς ἐλ. δὲ G. ἀλλὰ πρὸς ἐλ. H. ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐλ. M. [f] τὸν θεὸν bis L. [g] ἀσθενεῖ G. K. p. p. ὥστε μὴ νηστεύειν M. et corr. K. [h] καταπαῦσαι M. [i] ἀνῆψεν om. K. L. M. invito Ge. [k] ὅτι ἐν L. p. p. εὐθηνίᾳ idem.

Digitized by Google

χοῖρος βορβόρῳ ἐγκαλινδεῖται, καὶ κόπρῳ τρέφεται· οὗτος δὲ ἐκείνης [l] βδελυκτοτέραν σιτεῖται τράπεζαν, μίξεις ἐπινοῶν
582 ἀθέσμους, καὶ παρανόμους ἔρωτας. Ὁ τοιοῦτος οὐδὲν δαιμονῶντος διενήνοχεν· ὁμοίως γὰρ ἀναισχυντεῖ καὶ μαίνεται. Καὶ τὸν μὲν δαιμονῶντα κἂν [m] ἐλεοῦμεν, τοῦτον δὲ ἀποστρεφόμεθα καὶ μισοῦμεν. Τί δήποτε; Ὅτι αὐθαίρετον ἐπισπᾶται μανίαν, καὶ τὸ στόμα, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ [n] ῥῖνας, καὶ πάντα ἁπλῶς ὀχετοὺς ἀμάρας ἐργάζεται. Εἰ δὲ καὶ τὰ [o] ἔνδον ἴδοις, ὄψει καὶ τὴν ψυχὴν καθάπερ ἔν τινι χειμῶνι καὶ κρυμῷ πεπηγυῖαν καὶ ναρκῶσαν, καὶ οὐδὲν τὸ σκάφος ὠφελῆσαι δυναμένην διὰ τὴν τοῦ χειμῶνος ὑπερβολήν. Αἰ-
B σχύνομαι εἰπεῖν, ὅσα ἀπὸ τρυφῆς πάσχουσιν [p] ἄνδρες καὶ γυναῖκες κακά· τῷ δὲ αὐτῶν καταλείπω συνειδότι, τῷ ταῦτα ἀκριβέστερον εἰδότι. Τί γὰρ αἰσχρότερον γυναικὸς μεθυούσης, ἢ ἁπλῶς [q] παραφερομένης; Ὅσῳ γὰρ ἀσθενέστερον τὸ σκεῦος, τοσούτῳ πλέον τὸ ναυάγιον, ἄν τε ἐλευθέρα ᾖ, ἄν τε δούλη. Ἡ μὲν γὰρ ἐλευθέρα ἐν μέσῳ τῷ θεάτρῳ τῶν δούλων [r] ἀσχημονεῖ· ἡ δὲ δούλη πάλιν ὁμοίως μεταξὺ τῶν δούλων· καὶ παρασκευάζουσι τοῦ θεοῦ τὰ δῶρα βλασφημεῖσθαι παρὰ τῶν ἀνοήτων. Πολλῶν γοῦν ἀκούω λεγόντων, ὅταν [s] ταῦτα συμβαίνῃ τὰ πάθη, μὴ ἔστω οἶνος. Ὢ τῆς
C ἀνοίας· ὢ τῆς παραπληξίας. Ἄλλων ἁμαρτανόντων ταῖς τοῦ θεοῦ δωρεαῖς ἐγκαλεῖς; καὶ πόσης τοῦτο μανίας; Μὴ γὰρ ὁ οἶνος ἐποίησεν, ἄνθρωπε, τοῦτο τὸ κακόν; Οὐχ ὁ οἶνος, ἀλλ' ἡ ἀκολασία τῶν ἀπολαυόντων κακῶς. Εἰπὲ τοίνυν, μὴ ἔστω μέθη, μὴ ἔστω τρυφή· εἰ δὲ λέγοις, μὴ ἔστω οἶνος, ἐρεῖς κατὰ μικρὸν προβαίνων, μὴ ἔστω σίδηρος, διὰ τοὺς ἀνδροφόνους· μὴ ἔστω νύξ, διὰ τοὺς κλέπτας· μὴ ἔστω φῶς, διὰ τοὺς συκοφάντας· μὴ ἔστω γυνή, διὰ τὰς μοιχείας· καὶ πάντα ἁπλῶς ἀναιρήσεις. Ἀλλὰ μὴ οὕτω ποίει· σατανικῆς γὰρ τοῦτο γνώμης· μηδὲ διάβαλλε τὸν οἶνον, ἀλλὰ τὴν μέθην·
D καὶ λαβὼν τοῦτον αὐτὸν νήφοντα, ὑπόγραψον πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀσχημοσύνην, καὶ εἰπὲ πρὸς αὐτόν· οἶνος ἐδόθη, ἵνα εὐ-

[l] βδελυρωτέραν προσίεται τρ. L. Vulgatum habet Flor. p. 189. (Tom. XII. p. 513 D.) [m] Sic H. L. Fl. ceteri ἐλεῶμεν. Edd. κἂν μὲν ἐλεῶμεν. [n] ῥῖνας] τὴν ῥῖνα L. M. De sequentibus vid. adnot. [o] ἐντὸς G. H. [p] καὶ ἄνδρες H. [q] περιφερομένης G. H. φερομένου Flor. p. 191. [r] ἀναισχυντεῖ M. [s] τοιαῦτα G. H. p. p. τὰ deest in Edd.

Digitized by Google

φραινώμεθα, οὐχ ἵνα ἀσχημονῶμεν· ἵνα γελῶμεν, οὐχ ἵνα γελώμεθα· ἵνα ὑγιαίνωμεν, οὐχ ἵνα νοσῶμεν· ἵνα ἀσθένειαν σώματος διορθωσώμεθα, οὐχ ἵνα ψυχῆς ἰσχὺν καταβάλωμεν. Ἐτίμησέ σε ὁ θεὸς τῷ δώρῳ· τί σαυτὸν ὑβρίζεις τῇ ἀμετρίᾳ; Ἄκουσον τί φησιν ὁ Παῦλος· [25] "οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας." Εἰ δὲ ὁ ἅγιος ἐκεῖνος, καὶ νόσῳ κατεχόμενος, καὶ ἐπαλλήλους ἀῤῥωστίας ὑπομένων, οὐ μετέλαβεν οἴνου, [t] ἕως ἐπέτρεψεν ὁ διδάσκαλος, E
τίνα ἂν σχοίημεν συγγνώμην ἡμεῖς ἐν ὑγείᾳ μεθύοντες; Ἐκείνῳ [v] μὲν ἔλεγεν, "οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στομαχόν σου·" [w] ὑμῶν δὲ ἑκάστῳ τῶν μεθυόντων ἐρεῖ· οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὰς πορνείας, διὰ τὰς πυκνὰς αἰσχρολογίας, διὰ τὰς ἑτέρας ἐπιθυμίας τὰς πονηράς, ἃς ἡ μέθη τίκτειν εἴωθεν. Εἰ δὲ μὴ βούλεσθε διὰ [x] ταῦτα ἀπέχεσθαι, διὰ γοῦν τὰς ἀθυμίας τὰς ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰς ἀηδίας ἀπέχεσθε. Οἶνος [y] γὰρ εἰς εὐφρο- 583
σύνην ἐδόθη· [26] "οἶνος γάρ, φησὶν, εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου·" ὑμεῖς δὲ καὶ ταύτην αὐτοῦ λυμαίνεσθε τὴν ἀρετήν. Ποία γὰρ εὐφροσύνη μὴ εἶναι ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἀλγηδόνας μυρίας ἔχειν, καὶ πάντα ὁρᾶν περιφερόμενα, καὶ [z] σκοτοδίνῳ κατέ-
(369) χεσθαι, καὶ κατὰ τοὺς πυρέττοντας δεῖσθαι τῶν ἐλαίῳ καταβρεχόντων τὰς κεφαλάς;

Ταῦτά μοι οὐ πρὸς πάντας εἴρηται, μᾶλλον δὲ πρὸς πάντας· οὐκ ἐπειδὴ πάντες μεθύουσι· μὴ γένοιτο· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τῶν μεθυόντων οἱ μὴ μεθύοντες οὐ φροντίζουσι. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ὑμᾶς ἀποτείνομαι μᾶλλον, τοὺς ὑγιαίνοντας· ἐπεὶ καὶ ἰατρὸς τοὺς ἀῤῥωστοῦντας ἀφεὶς, ἐκείνοις διαλέγεται τοῖς παρακαθημένοις αὐτοῖς. Πρὸς ὑμᾶς τοίνυν ἀποτείνω τὸν B
λόγον, παρακαλῶν μήτε ἁλῶναί ποτε τῷ πάθει τούτῳ, καὶ τοὺς ἁλόντας ἀνιμᾶσθαι, ἵνα μὴ τῶν ἀλόγων φαίνωνται χείρους. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ πλέον τῆς χρείας οὐδὲν ἐπιζητεῖ·

[25] 1 Tim. v. 23. [26] Psal. ciii. 15.

[t] Post ἕως voculam ἂν delevi, auctoribus L. et Reg. 688. [v] μὲν] + οὖν H. L. + γὰρ M. Flor. p. 190. [w] ἡμῶν M. Fl. [x] τοιαῦτα G. τὰ τοιαῦτα H. ἀθυμίας] Sic omnes mei. ἐπιθυμίας Edd. consentiente Reg. 688. Haec permutata jam vidimus p. 244 A. [y] γὰρ om. G. Fl. [z] σκοτοδίνῃ L. σκοτωδείνω (sic) K. ceteri cum Mor. et Fl. σκότῳ δεινῷ. Huic proxime accedit σκοτοδίνῳ, quae forma pariter ac σκοτοδίνη apud *Hippocratem* frequentatur. Atticorum σκοτοδινίᾳ jactat Reg. 688. et sic ediderunt Sav. Ben.

Digitized by Google

οὗτοι δὲ κἀκείνων ἀλογώτεροι γεγόνασι, τοὺς τῆς συμμετρίας ὑπερβαίνοντες ὅρους. Πόσῳ γὰρ βελτίων τούτων ὁ ὄνος; πόσῳ δὲ ἀμείνων ὁ κύων; Καὶ γὰρ ἕκαστον τούτων τῶν ζώων, καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἁπάντων, ἄν τε φαγεῖν, ἄν τε πιεῖν δέῃ, ὅρον τὴν αὐτάρκειαν οἶδε, καὶ πέρα τῆς χρείας οὐ πρόεισι· [a] κἂν μυρίοι οἱ καταναγκάζοντες ὦσιν, οὐκ ἀνέξεται ἐξελθεῖν εἰς ἀμετρίαν. Οὐκοῦν ταύτῃ καὶ τῶν ἀλόγων χείρους ὑμεῖς, οὐ παρὰ τοῖς [b] ὑγιαίνουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ παρ'
C ὑμῖν αὐτοῖς. Ὅτι γὰρ [c] καὶ κυνῶν καὶ ὄνων ἀτιμοτέρους ἑαυτοὺς εἶναι κεκρίκατε, δῆλον ἐκεῖθεν. Τὰ μὲν γὰρ ἄλογα ταῦτα οὐκ ἀναγκάζεις πέρα τοῦ μέτρου τροφῆς ἀπολαύειν· κἂν ἔρηταί τις, διατί; ἵνα μὴ καταβλάψῃς, ἐρεῖς· σαυτῷ δὲ οὐδὲ ταύτην παρέχεις τὴν πρόνοιαν. Οὕτω κἀκείνων σαυτὸν εὐτελέστερον εἶναι νομίζεις, καὶ περιορᾷς διηνεκῶς χειμαζόμενον. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς μέθης μόνον τὴν ἐκ τῆς μέθης βλάβην ὑπομένεις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Καὶ καθάπερ πυρετοῦ παρελθόντος, ἡ ἐκ τοῦ πυρετοῦ μένει
D λύμη· οὕτω καὶ μέθης ἀπελθούσης, ἡ τῆς μέθης ζάλη καὶ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐν τῷ σώματι [d] στρέφεται· καὶ τὸ μὲν ἄθλιον σῶμα κεῖται παραλυθὲν, καθάπερ ὑπὸ ναυαγίου σκάφος· ἡ δὲ τούτου ταλαιπωροτέρα ψυχὴ, καὶ τούτου διαλυθέντος τὸν χειμῶνα διεγείρει, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀνάπτει, καὶ ὅταν δοκῇ σωφρονεῖν, τότε μάλιστα μαίνεται, οἶνον καὶ πίθους καὶ φιάλας καὶ κρατῆρας φανταζομένη. Καὶ καθάπερ ἐν χειμῶνι παυθείσης τῆς ζάλης, ἡ διὰ τὸν χειμῶνα μένει ζημία·
E οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκεῖ τῶν ἀγωγίμων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐκβολὴ γίνεται σχεδὸν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν. Κἂν σωφροσύνην εὕρῃ, κἂν αἰδῶ, κἂν σύνεσιν, κἂν ἐπιείκειαν, κἂν ταπεινοφροσύνην, πάντα ῥίπτει εἰς τὸ τῆς παρανομίας πέλαγος ἡ μέθη. Ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα οὐκέτι ὅμοια. Ἐκεῖ μὲν γὰρ μετὰ τὴν ἐκβολὴν τὸ σκάφος κουφίζεται· ἐνταῦθα δὲ βαρύνεται μᾶλλον. Ἀντὶ γὰρ ἐκείνου τοῦ [e] πλού-
584 του δέχεται ψάμμον καὶ ὕδωρ ἁλμυρὸν, καὶ πάντα τὸν τῆς μέθης φορτὸν, ἅπερ ἅμα τοῖς ἐπιβάταις καὶ τῷ κυβερνήτῃ καταβαπτίζει τὸ σκάφος εὐθέως. Ἵν' οὖν μὴ ταῦτα πάσχωμεν, ἀπαλλάξωμεν ἑαυτοὺς τοῦ χειμῶνος. Οὐκ ἔστι μετὰ

[a] κἂν] + γὰρ Edd. [b] ὑγιαίνουσι] + δὲ G. K. [c] καὶ om. G. H.
[d] τρέφεται G. ἀναστρέφεται K. [e] πλούτου] φορτίου K. φόρτου L.

Digitized by Google

μέθης βασιλείαν οὐρανῶν ἰδεῖν. [27]"Μὴ πλανᾶσθε γάρ, [f]φησίν·
οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι βασιλείαν [g]θεοῦ κληρονομήσουσι." Καὶ
τί λέγω βασιλείαν; Μετὰ γὰρ μέθης οὐδὲ τὰ παρόντα ἐστὶν
ἰδεῖν. Καὶ γὰρ τὰς ἡμέρας νύκτας ἐργάζεται ἡμῖν ἡ μέθη,
καὶ τὸ φῶς σκότος· καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνεῳγμένων οὐδὲ τὰ
ἐν ποσὶ βλέπουσιν οἱ μεθύοντες. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ B
τὸ δεινόν, ἀλλὰ [h]καὶ μετὰ τούτων καὶ ἑτέραν χαλεπωτάτην
ὑπομένουσι δίκην, ἀθυμίας ἀλόγους, μανίαν, ἀρρωστίαν, γέ-
λωτα, ὄνειδος διηνεκῶς ὑπομένοντες. Ποία τοίνυν συγγνώμη
τοῖς ἑαυτοὺς τοσούτοις περιπείρουσι κακοῖς; Οὐκ ἔστιν οὐδε-
μία. Φύγωμεν τοίνυν τὸ [i]νόσημα, ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ
τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν C
αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΗ.

[1]Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν [a]αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς· μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι
εἰς χεῖρας [b]ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ
τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

(370) Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, τίνος ἕνεκεν ἐνταῦθα διατρίβομεν D
διηνεκῶς; πάλιν περὶ τοῦ πάθους αὐτοῖς φησιν· ὅπερ ἀκού-
οντες οὐδὲ ἰδεῖν ἐβούλοντο τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὅρα γοῦν πῶς
καὶ τοῦ Πέτρου ἐπιτιμηθέντος, καὶ τῶν περὶ Μωϋσέα καὶ
Ἠλίαν περὶ αὐτοῦ διαλεχθέντων, καὶ δόξαν τὸ πρᾶγμα κα-
λεσάντων, καὶ τοῦ πατρὸς ἄνωθεν φωνὴν [c]ἀφέντος, καὶ ση-
μείων τοσούτων γενομένων, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐπὶ θύραις

[27] 1 Cor. vi. 9, 10. [1] Cap. XVII. v. 21, 22.

[f] φησὶν] + ὁ ἀπόστολος G. H. Ge. [g] θεοῦ] οὐρανῶν Edd. οὐρανῶν οὐ G. p. p. βασιλείαν οὐρανῶν G. H. [h] καὶ om. M. [i] νόσημα] + τοῦτο G. H. HOM. LVIII. [a] αὐτοῖς om. G. K. M. [b] ἀνθρώπων] + ἁμαρτωλῶν H. 1 Mosq. [c] Sic K. M. Ge. ceteri ἀφιέντος. p. p. γινομένων K.

Digitized by Google

*οὔσης· (οὐδὲ γὰρ πολὺν ἔφησε χρόνον ἐν τῷ θανάτῳ μένειν,
ἀλλὰ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεσθαι·) οὐδὲ οὕτως ἀνήνεγκαν,
ἀλλ' ἐλυπήθησαν· καὶ οὐδὲ ἁπλῶς, ἀλλὰ σφόδρα. [d] Ἐγένετο
δὲ τοῦτο διὰ τὸ ἀγνοεῖν ἔτι τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν.
E Ὅπερ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς αἰνιττόμενοι ἔλεγον· ὁ μέν,
ὅτι [2] "ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι·"
ὁ δέ, ὅτι "ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται,
καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι περὶ τοῦ ῥήματος." Καὶ μὴν
εἰ ἠγνόουν, πῶς ἐλυπήθησαν; Ὅτι οὐ πάντα ἠγνόουν· ἀλλ'
ὅτι μὲν ἀποθανεῖται ᾔδεσαν, συνεχῶς ἀκούοντες· ὅ τί ποτε δὲ
ἦν οὗτος ὁ θάνατος, καὶ ὅτι ταχέως λυθήσεται, [e] καὶ μυρία
ἐργάσεται ἀγαθά, τοῦτο οὐδέπω ᾔδεσαν σαφῶς· οὐδὲ ὅ τί
585 ποτέ ἐστιν αὕτη ἡ ἀνάστασις, ἀλλ' ἠγνόουν· [f] διὸ ἤλγουν· καὶ
γὰρ σφόδρα ἀντείχοντο τοῦ διδασκάλου. [3] "Ἐλθόντων δὲ αὐ-
τῶν εἰς Καπερναούμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες
τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα;"
Καὶ τίνα ἐστὶ ταῦτα τὰ δίδραχμα; Ὅτε τὰ πρωτότοκα
τῶν Αἰγυπτίων ἀπέκτεινεν ὁ θεός, τότε τὴν Λευὶ φυλὴν ἀντ'
αὐτῶν ἔλαβεν. [4] Εἶτα ἐπειδὴ τῶν παρὰ Ἰουδαίοις πρωτοτό-
κων ἐλάττων ὁ τῆς φυλῆς ἀριθμὸς ἦν, ἀντὶ τῶν λειπόντων
εἰς τὸν ἀριθμὸν σίκλον ἐκέλευσεν εἰσενεχθῆναι· [g] καὶ ἄλλως
δὲ ἐξ ἐκείνου ἔθος ἐκράτησε, τὰ πρωτότοκα τὸν φόρον τοῦ-
τον εἰσφέρειν. Ἐπεὶ οὖν πρωτότοκος ἦν ὁ Χριστός, ἐδόκει
B δὲ τῶν μαθητῶν πρῶτος εἶναι ὁ Πέτρος, αὐτῷ προσέρχον-
ται. Καὶ γάρ, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, κατὰ πόλιν ἑκάστην ἀπῄ-
τουν· διὸ καὶ ἐν τῇ πατρίδι προσῆλθον αὐτῷ, ἐπειδὴ [h] πα-
τρὶς αὐτοῦ ἐνομίζετο ἡ Καπερναούμ. Καὶ αὐτῷ μὲν οὐκ
ἐτόλμησαν προσελθεῖν, τῷ Πέτρῳ δέ· καὶ οὐδὲ τούτῳ μετὰ
πολλῆς τῆς σφοδρότητος, ἀλλ' ἐπιεικέστερον. Οὐδὲ γὰρ
ἐγκαλοῦντες, ἀλλ' ἐρωτῶντες ἔλεγον· "ὁ διδάσκαλος ὑμῶν
οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα;" Τὴν μὲν γὰρ προσήκουσαν περὶ
αὐτοῦ δόξαν οὐδέπω εἶχον, ἀλλ' ὡς περὶ ἀνθρώπου οὕτω*

[2] Marc. ix. 32. Luc. ix. 45. [3] v. 23. [4] Num. iii. 45 sqq.

[d] Sic H. L. Ep. ceteri ἐγίνετο. [e] καὶ τὰ μυρία Edd. τοῦτο] + δὴ L. [f] διὸ] + καὶ G. In seqq. scriptura δίδραγμα fere omnes libros infestat. [g] Sic Ep. Mor. et codd. praeter L. qui καλῶς pro ἄλλως habet. καὶ ἐξ ἐκείνου Sav. καὶ ἐξ ἐκείνου δὲ Ben. [h] πατρὶς om. L. Ep.

Digitized by Google

διέκειντο· [i] πλὴν ἀπένεμόν τινα αἰδῶ καὶ τιμὴν, διὰ τὰ προλαβόντα σημεῖα.

Τί οὖν ὁ Πέτρος; Ναὶ, φησί· καὶ τούτοις μὲν εἶπεν, C
ὅτι τελεῖ· αὐτῷ δὲ οὐκ εἶπεν, ἴσως ἐρυθριῶν ὑπὲρ τούτων αὐτῷ διαλεχθῆναι. [k] Διὸ ὁ ἥμερος καὶ πάντα σαφῶς εἰδὼς, προλαβὼν αὐτόν φησι· [5] "τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;" [l] Εἰπόντος δὲ, "ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων," ἔφη· "ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί." Ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃ ὁ Πέτρος, ὅτι παρ' ἐκείνων ἀκηκοὼς λέγει, προλαμβάνει αὐτὸν, τοῦτό τε αὐτὸ δηλῶν, καὶ παῤῥησίαν αὐτῷ παρέχων ὀκνοῦντι [m] προτέρῳ περὶ τούτων εἰπεῖν. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ἐλεύθερος μέν εἰμι τοῦ δοῦναι
κῆνσον. Εἰ γὰρ οἱ τῆς γῆς βασιλεῖς παρὰ τῶν υἱῶν αὐτῶν D
οὐ λαμβάνουσιν, ἀλλὰ παρὰ τῶν [n] ἀρχομένων· πολλῷ μᾶλλον ἐμὲ ἀπηλλάχθαι δεῖ [o] τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης, οὐκ ἐπιγείου βασιλέως, ἀλλὰ [p] τοῦ τῶν οὐρανῶν ὄντα με υἱὸν, καὶ βασιλέα. Ὁρᾷς πῶς διέστειλε τοὺς υἱοὺς, καὶ τοὺς οὐχ υἱούς; Εἰ δὲ οὐκ ἦν υἱὸς, εἰκῆ καὶ τὸ ὑπόδειγμα παρήγαγε τῶν βασιλέων. Ναὶ, φησὶν, υἱὸς, ἀλλ' οὐ γνήσιος. Οὐκοῦν οὐχ υἱός· εἰ δὲ οὐχ υἱὸς, οὐδὲ γνήσιος, οὐδὲ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀλλότριος. Εἰ δὲ ἀλλότριος, οὐδὲ τὸ παράδειγμα ἔχει τὴν οἰκείαν ἰσχύν. Αὐτὸς γὰρ οὐ περὶ τῶν υἱῶν ἁπλῶς, ἀλλὰ περὶ τῶν γνησίων διαλέγεται, καὶ ἰδίων, καὶ τῶν κοινωνούν-
των τοῖς γεγεννηκόσι τῆς βασιλείας. Διὸ καὶ πρὸς ἀντι- E
(371) διαστολὴν ἔθηκε τοὺς ἀλλοτρίους, [q] ἀλλοτρίους καλῶν τοὺς οὐκ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας· τοὺς δὲ αὐτῶν, οὓς ἐξ [r] ἑαυτῶν γεγεννήκασι. Σὺ δέ μοι σκόπει κἀκεῖνο, πῶς τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν τῷ Πέτρῳ γνῶσιν καὶ ἐντεῦθεν βεβαιοῖ. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συγκαταβάσεως τὸ αὐτὸ
τοῦτο δηλοῖ, ὅπερ πολλῆς ἦν σοφίας. Καὶ [s] γὰρ ταῦτα 586

[5] v. 24, 25.

[i] Sic G. K. M. et Flor. p. 119. (Tom. XII. p. 484 B.) ἀπένεμον] + αὐτῷ H. Ep. πλήν τινα αὐτῷ ἀπένεμον τιμὴν L. [k] Διὸ] + καὶ Edd. p. p. καὶ ὁ πάντα G. [l] Εἰπόντος δὲ] Ἔφη M. ἔφη· ἄραγε] ἄρα M. [m] πρύτερον L. προτέρως Edd. [n] ἀρχομένων] Sic Ep. Fl. Ge. et codd. ἀλλοτρίων Mor. Ben. [o] τῆς] ἀπὸ τῆς L. [p] τοῦ om. H. K. [q] ἀλλοτρίους om. G. K. M. Pro eo οὕτω venditant Edd. [r] Sic H. L. vulgo αὐτῶν. [s] γὰρ om. G. K. M.

εἰπὼν, φησίν· [6] "ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς
βάλε ἄγκιστρον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶ-
τον ἰχθὺν ἆρον, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτῷ στατῆρα· ἐκεῖνον λα-
βὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ." Ὅρα πῶς οὔτε πα-
ραιτεῖται τὸν φόρον, οὔτε ἁπλῶς κελεύει δοῦναι, ἀλλὰ πρό-
τερον δείξας οὐκ ὄντα ὑπεύθυνον, τότε δίδωσι· τὸ μὲν, ἵνα
μὴ ἐκεῖνοι σκανδαλισθῶσι· τὸ δὲ, ἵνα μὴ οὗτοι. Οὐδὲ γὰρ
ὡς ὀφείλων δίδωσιν, ἀλλ' ὡς τὴν ἐκείνων ἀσθένειαν διορθού-
B μενος. Ἀλλαχοῦ μέντοι [t] καταφρονεῖ τοῦ σκανδάλου, ὅτε
περὶ βρωμάτων διελέγετο· διδάσκων ἡμᾶς εἰδέναι καιροὺς καθ'
οὓς δεῖ [v] φροντίζειν τῶν σκανδαλιζομένων, καὶ καθ' οὓς δεῖ
καταφρονεῖν. Καὶ αὐτῷ δὲ τῷ τῆς δόσεως τρόπῳ [w] δείκνυσιν
ἑαυτὸν πάλιν. Τίνος γὰρ ἕνεκεν οὐκ ἐξ ἀποκειμένων κελεύει
δοῦναι; Ἵν', ὅπερ ἔφην, καὶ ἐν τούτῳ δείξῃ θεὸν ἑαυτὸν
ὄντα τῶν ὅλων, καὶ ὅτι καὶ τῆς θαλάττης κρατεῖ. Ἔδειξε
μὲν γὰρ καὶ ἤδη ἐπιτιμήσας, καὶ τὸν Πέτρον τοῦτον αὐτὸν
κελεύσας ἐπιβῆναι τῶν κυμάτων· δείκνυσι δὲ καὶ νῦν τὸ αὐτὸ
τοῦτο, ἑτέρῳ μὲν τρόπῳ, πολλὴν δὲ καὶ ἐν τούτῳ παρέχων
τὴν ἔκπληξιν. Οὐδὲ γὰρ μικρὸν ἦν ἀπὸ τῶν βυθῶν ἐκείνων
C προειπεῖν, [x] ὅτι καὶ πρῶτος ἐμπεσεῖται ὁ τὸν φόρον τελῶν
ἰχθὺς, καὶ ὥσπερ ἀμφίβληστρον εἰς τὴν ἄβυσσον ἐκείνην
ἀφέντα αὐτοῦ τὸ πρόσταγμα, ἀγαγεῖν τὸν κομίζοντα τὸν
στατῆρα· ἀλλὰ θείας δυνάμεως καὶ ἀπορρήτου τὸ καὶ τὴν
θάλατταν οὕτω ποιῆσαι δωροφορεῖν, καὶ πάντοθεν τὴν ὑπο-
ταγὴν αὐτῆς ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ἡνίκα μαινομένη ἐσίγα, καὶ
ὅτε τὸν σύνδουλον ἐδέχετο ἀγριαίνουσα, καὶ νῦν πάλιν, ὅτε
πρὸς τοὺς ἀπαιτοῦντας ὑπὲρ αὐτοῦ διαλύεται. "Καὶ δὸς
αὐτοῖς, φησὶν, ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ." Εἶδες τὸ ὑπερβάλλον
τῆς τιμῆς; Ἴδε καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς Πέτρου γνώμης.
Τοῦτο γὰρ οὐ φαίνεται Μάρκος, ὁ τούτου φοιτητὴς, [y] γε-
γραφηκὼς τὸ κεφάλαιον, ἐπειδὴ πολλὴν ἐδείκνυ τὴν εἰς αὐτὸν
D τιμήν· ἀλλὰ τὴν μὲν ἄρνησιν καὶ αὐτὸς ἔγραψε, τὰ δὲ ποιοῦντα
αὐτὸν λαμπρὸν ἀπεσίγησεν, ἴσως τοῦ διδασκάλου παραιτουμέ-

[6] v. 26.

[t] κατεφρόνει L. [v] φροντίζειν] + μὴ καταφρονεῖν H. L. adversantibus Ep. Euth. et Interp. Hoc pro illo habet Reg. 688. et sic ed. Sav. [w] δεικνὺς G. K. M. Mox ὑποκειμένων G. H. [x] ὅτι καὶ] Sic H. Ep. in ceteris καὶ deest. φόρον] + ἐκεῖνον H. Non habent Ep. Fl. [y] γεγραφηκὼς] εἰρηκὼς L.

Digitized by Google

νου τὸ μεγάλα περὶ αὐτοῦ λέγειν. "Ἀντὶ ἐμοῦ δὲ καὶ σοῦ," εἶπεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς πρωτότοκος ἦν. Ὥσπερ δὲ ἐξεπλάγης τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, οὕτω θαύμασον καὶ τοῦ μαθητοῦ τὴν πίστιν, ὅτι πράγματι ἀπόρῳ οὕτως ὑπήκουσε. Καὶ γὰρ σφόδρα ἄπορον ἦν κατὰ τὴν φύσιν. Διὸ καὶ τῆς πίστεως αὐτὸν ἀμειβόμενος, συνῆψεν ἑαυτῷ κατὰ τὴν τοῦ φόρου δόσιν.

[7] "Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον τῷ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ E λέγοντες· τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;" Ἔπαθόν τι ἀνθρώπινον οἱ μαθηταί· διὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται λέγων, ὅτι "ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ·" ὅτε πάντων αὐτὸν προετίμησε. Καὶ γὰρ καὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου θάτερος πρωτότοκος ἦν, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ὑπὲρ τούτων ἐποίησεν. Εἶτα αἰσχυνόμενοι τὸ πάθος ὁμολογῆσαι, ὅπερ ἔπαθον, φανερῶς μὲν οὐ λέγουσι, τίνος ἕνεκεν τὸν Πέτρον ἡμῶν προετίμησας; καὶ, εἰ μείζων ἡμῶν οὗτός ἐστιν; ᾐσχύ- 587
νοντο γάρ· ἀδιορίστως δὲ ἐρωτῶσι· "τίς ἄρα μείζων ἐστίν;" Ὅτε μὲν γὰρ τοὺς τρεῖς εἶδον προτιμωμένους, οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθον· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἕνα περιέστη τὸ τῆς τιμῆς, τότε ἤλγησαν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πολλὰ συναγαγόντες, τὸ πάθος ἀνῆψαν. Καὶ γὰρ εἶπεν αὐτῷ· "σοὶ δώσω τὰς κλεῖς·" καὶ, "μακάριος εἶ, Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ·" καὶ ἐνταῦθα, "δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ·" καὶ τὴν ἄλλην δὲ παῤῥησίαν αὐτοῦ τὴν πολλὴν ὁρῶντες, παρεκνίζοντο. Εἰ δὲ ὁ [8] Μάρκος φησὶν, ὅτι οὐκ ἠρώτησαν, ἀλλ' ἐν ἑαυτοῖς διελογίζοντο, οὐδὲν τοῦτο ἐναντίον ἐστὶν ἐκείνῳ. Εἰκὸς γὰρ B αὐτοὺς κἀκεῖνο καὶ τοῦτο ποιῆσαι, καὶ πρότερον μὲν ἐν ἑτέρῳ καιρῷ τοῦτο παθεῖν, καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον, τότε δὲ καὶ ἐξειπεῖν, καὶ ἐν ἑαυτοῖς διαλογίσασθαι. Σὺ δέ μοι μὴ τὸ ἔγκλημα μόνον [z] ἴδῃς, ἀλλὰ κἀκεῖνο λογίζου· πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲν τῶν ἐνταῦθα ζητοῦσιν· ἔπειτα, ὅτι καὶ τοῦτο ὕστερον
(372) τὸ πάθος ἀπέθεντο, καὶ τῶν πρωτείων ἀλλήλοις παραχωροῦσιν. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲ εἰς τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν φθάσαι δυνάμεθα, [a] οὐδὲ ζητοῦμεν τίς μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ τίς μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς γῆς, τίς εὐπορώτερος, τίς δυνατώτερος.

[7] Cap. XVIII. v. 1. [8] Marc. ix. 34.

[z] ἴδοις G. M. [a] οὐδὲ] οὐ γὰρ M.

Digitized by Google

Τί οὖν ὁ Χριστός; Ἀνακαλύπτει αὐτῶν τὸ συνειδὸς, καὶ
C πρὸς τὸ πάθος ἀποκρίνεται, οὐχ ἁπλῶς πρὸς τὰ ῥήματα.
[9] "Προσκαλεσάμενος γὰρ παιδίον, φησὶν, εἶπεν· ἐὰν μὴ στρα-
φῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὐ μὴ εἰσέλθητε
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." Ὑμεῖς μὲν γὰρ, φησὶν,
ἐξετάζετε τίς μείζων, καὶ [b] περὶ πρωτείων φιλονεικεῖτε· ἐγὼ
δὲ τὸν μὴ πάντων ταπεινότερον γενόμενον οὐδὲ τῆς εἰσόδου
τῆς ἐκεῖ ἄξιον εἶναί φημι. Καὶ καλῶς [c] καὶ τὸ ὑπόδειγμα
παράγει· καὶ οὐ παράγει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ παιδίον εἰς
μέσον ἵστησι, καὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως αὐτοὺς ἐντρέπων, καὶ πείθων
εἶναι ταπεινοὺς οὕτω καὶ ἀπλάστους. Καὶ γὰρ φθόνου κα-
θαρὸν τὸ παιδίον, καὶ κενοδοξίας, καὶ τοῦ τῶν πρωτείων ἐρᾶν·
D καὶ τὴν μεγίστην κέκτηται ἀρετὴν, τὴν ἀφέλειαν καὶ τὸ
ἄπλαστον καὶ ταπεινόν. Οὐκ ἄρα ἀνδρείας δεῖ μόνον, [d] οὐδὲ
φρονήσεως, ἀλλὰ καὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς, τῆς ταπεινοφροσύ-
νης λέγω καὶ τῆς ἀφελείας. Καὶ γὰρ [e] καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις
χωλεύει τὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τούτων ἡμῖν οὐ παρουσῶν.
Τὸ παιδίον κἂν ὑβρίζηται, κἂν τύπτηται, κἂν τιμᾶται, κἂν
δοξάζηται, οὔτε ἐκεῖθεν δυσχεραίνει καὶ βασκαίνει, οὔτε ἐν-
τεῦθεν ἐπαίρεται. Εἶδες πῶς πάλιν ἡμᾶς πρὸς τὰ φυσικὰ
κατορθώματα ἐκκαλεῖται, δεικνὺς [f] ὅτι ἐκ προαιρέσεως ταῦτα
κατορθοῦν δυνατὸν, καὶ τὴν πονηρὰν Μανιχαίων ἐπιστομίζει
E λύτταν; Εἰ γὰρ πονηρὸν [g] ἡ φύσις, τίνος ἕνεκεν ἐκεῖθεν τῆς
φιλοσοφίας τὰ παραδείγματα ἕλκει; Παιδίον δέ μοι δοκεῖ
σφόδρα παιδίον ἐν τῷ μέσῳ στῆσαι, τῶν παθῶν ἁπάντων
τούτων ἀπηλλαγμένον. Τὸ γὰρ τοιοῦτον παιδίον καὶ ἀπο-
νοίας, καὶ δοξομανίας, καὶ βασκανίας, καὶ φιλονεικίας, καὶ πάν-
των τῶν τοιούτων ἀπήλλακται παθῶν, καὶ πολλὰς ἔχον τὰς
588 ἀρετὰς, ἀφέλειαν, ταπεινοφροσύνην, ἀπραγμοσύνην, ἐπ' οὐδενὶ
τούτων ἐπαίρεται· ὅπερ διπλῆς ἐστι φιλοσοφίας, [h] τὸ κεκτῆ-
σθαι ταῦτα, καὶ μὴ φυσᾶσθαι ἐπ' αὐτοῖς. Διόπερ αὐτὸ
παρήγαγε, καὶ ἔστησεν ἐν τῷ μέσῳ· καὶ οὐ μέχρι τούτου
μόνον τὸν λόγον κατέκλεισεν, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω προάγει

[9] v. 2, 3.

[b] περὶ τῶν πρ. K. L. [c] καὶ om. G. H. Καλῶς δὲ καὶ L. [d] οὐδὲ] καὶ L. [e] καὶ om. K. L. [f] ὅτι προαιρέσεως ταῦτά ἐστι τὰ κατορθώματα, καὶ M. λύτταν] γλῶτταν K. L. [g] ἡ om. G. M. [h] καὶ τὸ κεκ. H. Sav. τό τε κεκ. Mor. Ben.

Digitized by Google

τὴν παραίνεσιν ταύτην, λέγων· [10] "καὶ ὃς ἐὰν δέξηται [i] παιδίον τοιοῦτον ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται." Οὐ γὰρ δὴ μόνον, φησὶν, ἐὰν αὐτοὶ τοιοῦτοι γένησθε, μισθὸν λήψεσθε μέγαν· ἀλλὰ κἂν ἑτέρους τοιούτους τιμήσητε δι' ἐμὲ, καὶ τῆς εἰς ἐκείνους τιμῆς βασιλείαν ὑμῖν ὁρίζω τὴν ἀμοιβήν. Μᾶλλον δὲ τὸ πολλῷ μεῖζον τίθησιν, "ἐμὲ δέχεται," λέγων. Οὕτω μοι σφόδρα ποθεινὸν τὸ ταπεινὸν καὶ ἄπλαστον. B
Παιδίον γὰρ ἐνταῦθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς οὕτως ἀφελεῖς φησι καὶ ταπεινοὺς, καὶ ἀπερριμμένους παρὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ εὐκαταφρονήτους.

Εἶτα εὐπαράδεκτον μειζόνως ποιῶν τὸν λόγον, οὐκ ἀπὸ τῆς τιμῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς κολάσεως αὐτὸν συνίστησιν, ἐπάγων καὶ λέγων· [11] "καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν [k] τούτων, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης." Ὥσπερ γὰρ οἱ τούτους τιμῶντες, φησὶ, δι' ἐμὲ, τὸν οὐρανὸν ἔχουσι, μᾶλλον δὲ τῆς βασιλείας αὐτῆς μείζω τιμήν· οὕτω δὴ καὶ οἱ ἀτιμάζοντες (τοῦτο γάρ C
ἐστι τὸ σκανδαλίσαι) τὴν ἐσχάτην δώσουσι δίκην. Εἰ δὲ σκάνδαλον τὴν ὕβριν καλεῖ, μὴ θαυμάσῃς· πολλοὶ γὰρ τῶν μικροψύχων οὐχ ὡς ἔτυχεν ἐκ τοῦ παροφθῆναι καὶ καθυβρισθῆναι ἐσκανδαλίσθησαν. Ἐπαίρων τοίνυν καὶ αὔξων τὸ ἔγκλημα, τὴν ἐξ αὐτοῦ τίθησι βλάβην. Καὶ οὐκέτι ἀπὸ τῶν αὐτῶν τὴν τιμωρίαν ἐμφαίνει, ἀλλ' ἀπὸ τῶν [l] παρ' ἡμῖν γνωρίμων τὸ ἀφόρητον αὐτῆς ἐνδείκνυται. Ὅταν γὰρ μάλιστα καθάψασθαι βούληται τῶν παχυτέρων, αἰσθητὰ ἄγει παραδείγματα. Διὸ καὶ ἐνταῦθα βουλόμενος δεῖξαι, ὅτι πολλὴν ὑποστήσονται τὴν τιμωρίαν, καὶ καθικέσθαι τῆς τῶν διαπτυόντων αὐτοὺς ἀπο- D
νοίας, αἰσθητήν τινα κόλασιν εἰς μέσον ἤγαγε, τὴν τοῦ μύ-
(373) λου καὶ τοῦ καταποντισμοῦ. Καίτοιγε ἀκόλουθον τῷ προτέρῳ ἦν εἰπεῖν· ὁ μὴ δεχόμενος ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, ἐμὲ οὐ δέχεται· ὃ πάσης κολάσεως πικρότερον ἦν· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν σφόδρα [m] ἀναισθήτων καὶ παχυτάτων, καίτοι φοβερὸν ὂν

[10] v. 5. [11] v. 6.

[i] π. τοιοῦτον] τὸ π. τοῦτο H. 1 Mosq. τοιοῦτον ἐν] τοιοῦτο ἓν ἐπὶ L. [k] τούτων] + τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ L. invitis Mosqq. [l] παρ' om. K. M. αὐτῆς] ταύτης L. [m] ἀναισχύντων L. καίτοι φοβ. ὂν] Sic L. *etiamsi multum istud metuendum sit* Ge. καὶ τὸ φοβερὸν H. K. καὶ φθονερῶν G. Haec prorsus om. M.

Digitized by Google

τοῦτο οὐχ οὕτω καθικνεῖτο, τίθησι μύλον καὶ καταποντισμόν. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι μύλος κρεμασθήσεται εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ· ἀλλὰ, συμφέρει αὐτῷ τοῦτο ὑπομεῖναι, δεικνὺς ὅτι ἕτερον τούτου χαλεπώτερον αὐτὸν ἀναμένει κακόν· εἰ δὲ τοῦτο
E ἀφόρητον, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνο. Εἶδες πῶς ἑκατέρωθεν φοβερὰν ἐποίησε τὴν ἀπειλὴν, τῇ μὲν τοῦ γνωρίμου παραδείγματος συγκρίσει σαφεστέραν αὐτὴν [n] ποιῶν, τῇ δὲ ἐντεῦθεν ὑπεροχῇ πολλῷ μείζονα τῆς ὁρωμένης φαντάζεσθαι παρασκευάσας; Εἶδες πῶς πρόῤῥιζον ἀνέσπασε τῆς ἀπονοίας τὸ φρόνημα; πῶς ἰάσατο τῆς κενοδοξίας τὸ ἕλκος; πῶς ἐπαίδευσε μηδαμοῦ τῶν πρωτείων ἐρᾶν; πῶς ἔπεισε τοὺς
589 ἐπιθυμοῦντας τῶν πρωτείων τὴν ἐσχάτην πανταχοῦ διώκειν τάξιν;

[o] Οὐδὲν γὰρ ἀπονοίας χεῖρον. Αὕτη καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐξίστησι φρενῶν, καὶ μωρῶν [p] ἐπιτίθησι δόξαν· μᾶλλον δὲ καὶ σφόδρα ἀνοήτους εἶναι ποιεῖ. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις, τρίπηχυς ὢν, βιάζοιτο εἶναι τῶν ὀρῶν ὑψηλότερος, [q] ἢ καὶ νομίζοι τοῦτο, καὶ ἀνατείνοι ἑαυτὸν ὡς ὑπερβαλλόμενος αὐτῶν τὰς κορυφὰς, οὐδὲν ἕτερον ζητήσομεν δεῖγμα ἀνοίας· οὕτω καὶ ὅταν ἄνθρωπον ἀπονενοημένον [r] ἴδῃς, καὶ ἁπάντων βελτίονα ἑαυτὸν ἡγούμενον εἶναι, καὶ ὕβριν νομίζοντα τὸ μετὰ τῶν πολλῶν ζῆν, μὴ ζήτει λοιπὸν ἕτερον ἔλεγχον ἰδεῖν τῆς ἐκείνου παρανοίας. Τῶν γὰρ φύσει μωρῶν πολὺ
B καταγελαστότερος οὗτος, ὅσον καὶ ἑκὼν ταύτην δημιουργεῖ τὴν νόσον. Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον ἄθλιος, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀναλγήτως εἰς αὐτὸ τῆς κακίας ἐμπίπτει τὸ βάραθρον. Πότε γὰρ ὁ τοιοῦτος ἐπιγνώσεται [s] ἁμαρτίαν ὡς χρή; πότε αἰσθήσεται πλημμελῶν; Καὶ γὰρ ὡς ἀνδράποδον κακὸν καὶ αἰχμάλωτον λαβὼν αὐτὸν ὁ διάβολος ἄπεισι, καὶ ἄγει καὶ φέρει, ῥαπίζων πάντοθεν καὶ μυρίαις περιβάλλων ὕβρεσιν. Εἰς τοσαύτην γὰρ αὐτοὺς ἄγει μωρίαν λοιπὸν, ὡς πείθειν καὶ κατὰ παίδων [t] καὶ γυναικῶν μέγα φρονεῖν, καὶ κατὰ τῶν προγόνων τῶν οἰκείων. Ἑτέρους δὲ τοὐναντίον ἀπὸ τῆς τῶν

[n] ποιήσας K. L. [o] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἀπονοίας, ἤγουν ὑπερηφανίας, καὶ τοῦ μὴ καυχᾶσθαι ἐπὶ προγόνοις· μόνος γὰρ εὐγενὴς ὁ τὴν ψυχὴν καθαρὰν ἔχων· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ μὴ χαίρειν τοῖς εὐημεροῦσι. G. [p] περιτίθησι L. [q] ἢ om. L. p. p. ὑπερβαλούμενος H. [r] ἴδοις G. H. K. Tacite correxit Editor Ben. 2dus. [s] ἁμαρτίαν] Sic codd. praeter G. vulgo ἁμαρτάνων. [t] καὶ κατὰ γ. G. M.

Digitized by Google

προγόνων περιφανείας φυσᾶσθαι [v] παρασκευάζει· οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀνοητότερον, ὅταν ἀπὸ τῶν ἐναντίων ὁμοίως φλεγ- C
μαίνωσιν, οἱ μὲν ἐπειδὴ εὐτελεῖς ἔσχον πατέρας καὶ πάππους καὶ ἐπιπάππους, οἱ δὲ ἐπειδὴ λαμπροὺς καὶ [w] περιφανεῖς; Πῶς οὖν ἄν τις ἑκατέρων ταπεινώσειε τὴν φλεγμονήν; Πρὸς μὲν ἐκείνους λέγων· ἀνάβηθι περαιτέρω τῶν πάππων καὶ τῶν προπάππων, καὶ πολλοὺς ἴσως εὑρήσεις μαγείρους, καὶ ὀνηλάτας, καὶ καπήλους· πρὸς δὲ τούτους, τοὺς ἀπὸ τῆς εὐτελείας τῶν προγόνων φυσωμένους, τὸ ἐναντίον πάλιν, ὅτι [x] καὶ σὺ πάλιν ἀνωτέρω προελθὼν τῶν προγόνων, ὄψει πολλῷ σου λαμπροτέρους πολλούς. Ὅτι γὰρ τοῦτον ἔχει τὸν δρόμον ἡ φύσις, φέρε καὶ ἀπὸ τῶν γραφῶν ὑμῖν [y] ἀποδείξω. D
Ὁ Σολομῶν υἱὸς βασιλέως ἦν, καὶ βασιλέως λαμπροῦ· ἀλλ' ὁ τούτου πατὴρ τῶν εὐτελῶν καὶ ἀσήμων, καὶ ὁ πρὸς μητρὸς δὲ πάππος ὁμοίως· οὐδὲ γὰρ ἂν ψιλῷ στρατιώτῃ τὴν θυγατέρα ἐξέδωκεν. Εἰ δὲ [z] ἀναβαίης ἀνωτέρω πάλιν ἀπὸ τῶν εὐτελῶν τούτων, λαμπρότερον ὄψει τὸ γένος καὶ βασιλικώτερον. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Σαοὺλ, οὕτω καὶ ἐπὶ πολλῶν ἑτέρων εὕροι τις ἂν τοῦτο συμβαῖνον.

Μὴ δὴ μέγα φρονῶμεν ἐντεῦθεν. Τί γάρ ἐστι γένος; εἰπέ μοι. Οὐδὲν, ἀλλ' ἢ ὄνομα μόνον πράγματος ἔρημον· καὶ τοῦτο εἴσεσθε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐπεὶ δὲ οὔπω πάρεστιν ἐκείνη, φέρε καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων ὑμᾶς πείσωμεν, E
ὅτι οὐδεμία ἐντεῦθεν ὑπεροχή. Καὶ γὰρ κἂν πόλεμος καταλάβῃ, κἂν λιμὸς, κἂν ἕτερον ὁτιοῦν, πάντα ἐλέγχεται ταῦτα τὰ τῆς εὐγενείας φυσήματα· κἂν νόσος [a] ἐπέλθῃ, κἂν λοιμὸς, οὐκ οἶδε διαγνῶναι τὸν πλούσιον καὶ τὸν πένητα, τὸν ἔνδοξον καὶ τὸν ἄδοξον, τὸν εὐγενῆ καὶ τὸν οὐ τοιοῦτον· 590
οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε αἱ λοιπαὶ τῶν πραγμάτων μεταβολαὶ, ἀλλ' ὁμοίως πᾶσι πάντα ἐπανίσταται· καὶ εἰ δεῖ τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, τοῖς πλουτοῦσι μᾶλλον. Ὅσῳ γὰρ ἀμελέτητοι τούτων εἰσὶ, τοσούτῳ μᾶλλον [b] ἁλόντες ἀπόλλυνται. Καὶ ὁ φόβος δὲ παρὰ τοῖς πλουτοῦσι μείζων. Καὶ
(374) γὰρ ἄρχοντας οὗτοι μάλιστα τρέμουσι, καὶ τοὺς δήμους

[v] παρασκευάζων G. H. K. M. [w] ἐπιφανεῖς L. [x] καὶ om. L. πάλιν om. G. [y] ἀποδείξω] τοῦτο δείξω M. [z] ἀναβαίνεις G. ἀνωτέρω] ἄνω L. [a] Sic Mor. Ben. Sav. et codices ἐπέλθοι. [b] ἁλόντες] ἀμελοῦντες G.

τῶν ἀρχόντων οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον· πολλὰς γοῦν οἰκίας τοιαύτας ὁμοίως καὶ δήμων θυμὸς καὶ ἀρχόντων ἀνέτρεψεν ἀπειλή. Ὁ δὲ πένης ἑκατέρων τούτων τῶν κυμάτων ἀπήλλακται. Ὥστε ταύτην ἀφεὶς τὴν εὐ-
B γένειαν, εἰ βούλει μοι δεῖξαι ὅτι εὐγενὴς εἶ, δεῖξον τῆς ψυχῆς τὴν ἐλευθερίαν, οἵαν εἶχεν ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ ταῦτα πένης ὤν, ὁ λέγων τῷ Ἡρώδῃ· [12] "οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου·" οἵαν ἐκέκτητο ὁ πρὸ ἐκείνου τοιοῦτος [c] καὶ μετ' ἐκεῖνον τοιοῦτος, ὁ λέγων τῷ Ἀχαάβ· [13] "οὐ διαστρέφω ἐγὼ τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἢ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου·" οἵαν εἶχον οἱ προφῆται, οἵαν οἱ ἀπόστολοι πάντες. Ἀλλ' οὐχ αἱ τῶν πλούτῳ δουλευόντων ψυχαὶ τοιαῦται, ἀλλ' ὥσπερ οἱ [d] ὑπὸ μυρίους ὄντες παιδαγωγοὺς καὶ δημίους, οὕτως οὐδὲ ἐπᾶραι τὸ ὄμμα τολ-
C μῶσι, καὶ ὑπὲρ ἀρετῆς παῤῥησιάσασθαι. Ὁ γὰρ τῶν χρημάτων ἔρως, καὶ ὁ τῆς δόξης, καὶ ὁ τῶν ἄλλων πραγμάτων, φοβερὸν εἰς αὐτοὺς βλέποντες, δουλοπρεπεῖς ποιοῦσι καὶ κόλακας. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐλευθερίαν ἀναιρεῖ, ὡς τὸ βιωτικοῖς ἐμπεπλέχθαι πράγμασι, καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι λαμπρὰ περιβεβλῆσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἕνα δεσπότην καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ μυρίους ὁ τοιοῦτος ἔχει. Καὶ εἰ βούλεσθε καὶ ἀριθμῆσαι τούτους, παραγάγωμεν ἕνα τινὰ τῶν εὐδοκιμούντων ἐν βασιλείοις, καὶ ἔστω αὐτῷ καὶ χρήματα πάμπολλα, καὶ δυναστεία μεγάλη, καὶ πατρὶς ὑπερέχουσα, καὶ προγόνων περιφάνεια, καὶ ἀποβλεπέσθω παρὰ πάντων. Ἴδωμεν τοί-
D νυν εἰ μὴ οὗτός ἐστιν ὁ πάντων δουλικώτερος· καὶ ἀντιστήσωμεν αὐτῷ, μὴ δοῦλον ἁπλῶς, ἀλλὰ δοῦλον δούλου· πολλοὶ γὰρ καὶ οἰκέται δούλους ἔχουσιν. Οὗτος μὲν [e] οὖν ὁ δοῦλος τοῦ δούλου ἕνα ἔχει δεσπότην. Τί γὰρ, εἰ καὶ μὴ ἐλεύθερον; ἀλλ' ἕνα, καὶ πρὸς τὸ ἐκείνῳ δοκοῦν μόνον ὁρᾷ. Κἂν γὰρ ὁ τούτου δεσπότης [f] αὐτοῦ δοκῇ κρατεῖν, ἀλλὰ τέως ἑνὶ μόνῳ πείθεται· κἂν τὰ πρὸς ἐκεῖνον αὐτῷ καλῶς ἔχῃ, ἐν ἀδείᾳ τὸν ἅπαντα καθεδεῖται βίον. Οὗτος δὲ οὐχ ἕνα καὶ δύο μόνον, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ χαλεπωτέρους ἔχει δεσπότας. Καὶ πρῶτον αὐτὸν τὸν βασιλεύοντα μεριμνᾷ. Οὐκ

[12] Marc. vi. 18. [13] 3 Reg. xviii. 18.

[c] Haec καὶ μετ' ἐκεῖνον τοιοῦτος non habent L. Ge. [d] ὑπὸ μυρίων κ. τ. ἑ. M. [e] οὖν om. K. M. [f] καὶ αὐτοῦ H. K.

ἔστι δὲ ἴσον εὐτελῆ δεσπότην ἔχειν, καὶ βασιλέα ὑπὸ πολ- E
λῶν τὰ ὦτα διαθρυλλούμενον, καὶ νῦν μὲν τούτων, νῦν δὲ
ἐκείνων γινόμενον. Οὗτος κἂν μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς ᾖ, πάν-
τας ὑποπτεύει, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατευομένους, καὶ
τοὺς ὑπ' αὐτῷ ταττομένους, καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς
ἐχθρούς. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, φησὶ, τὸν δεσπότην. Καὶ ποῦ
ἴσον ἕνα καὶ πολλοὺς ἔχειν τοὺς δεδιττομένους αὐτόν; Μᾶλ-
λον δὲ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειεν, οὐδὲ ἕνα εὑρήσει. Πῶς
καὶ τίνι τρόπῳ; Ἐκεῖνος μὲν οὐδένα ἔχει τὸν ἐπιθυμοῦντα 591
αὐτὸν ἐκβαλεῖν τῆς δουλείας ταύτης, καὶ εἰσαγαγεῖν ἑαυ-
τὸν, ὅθεν οὐδὲ τὸν ἐπιβουλεύοντα ἐν τούτοις ἔχει· οὗτοι
δὲ [g] οὐδὲ ἑτέραν σπουδὴν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ τὸ διασαλεῦσαι
τὸν εὐδοκιμώτερον καὶ μᾶλλον ἀγαπώμενον παρὰ τῷ κρα-
τοῦντι. Διὸ καὶ πάντας ἀνάγκη κολακεύειν, τοὺς μείζους,
τοὺς ὁμοτίμους, τοὺς φίλους. Ἔνθα γὰρ [h] βασκανία καὶ
δόξης ἔρως, οὐδὲ φιλίας εἰλικρινοῦς ἐστιν ἰσχύς. Ὥσπερ
γὰρ οἱ ὁμότεχνοι φιλεῖν ἀλλήλους οὐκ ἂν δύναιντο ἀκριβῶς
καὶ γνησίως, οὕτω καὶ οἱ ὁμότιμοι καὶ τῶν αὐτῶν ἐρῶντες
ἐν τοῖς βιωτικοῖς. Ὅθεν καὶ ὁ πόλεμος ἔνδον πολύς. Εἶδες
δεσποτῶν ἐσμὸν, καὶ δεσποτῶν χαλεπῶν; Βούλει καὶ ἕτε- B
ρον [i] ἐπιδείξω τούτου χαλεπώτερον; Οἱ μετ' αὐτὸν ἅπαν-
τες πρὸ αὐτοῦ γενέσθαι σπεύδουσιν, οἱ πρὸ αὐτοῦ [k] κωλῦσαι
γενέσθαι πλησίον καὶ παραδραμεῖν.

Ἀλλ' ὢ τοῦ θαύματος· ἐγὼ μὲν ὑπεσχόμην δεσπότας
δεῖξαι, ὁ δὲ λόγος [l] ἡμῖν προϊὼν καὶ ἀγωνιζόμενος πλέον
τῆς ὑποσχέσεως ἐποίησε, πολεμίους ἀντὶ δεσποτῶν δείξας,
μᾶλλον δὲ καὶ πολεμίους καὶ δεσπότας τοὺς αὐτούς. Θερα-
πεύονται μὲν γὰρ ὡς δεσπόται, φοβεροὶ δέ εἰσιν ὡς πολέ-
μιοι, καὶ ἐπιβουλεύουσιν ὡς ἐχθροί. Ὅταν οὖν τις τοὺς
αὐτοὺς καὶ κυρίους ἔχῃ καὶ ἐχθροὺς, τί ταύτης τῆς συμφο-
ρᾶς χεῖρον γένοιτ' ἄν; Ὁ μὲν δοῦλος, κἂν ἐπιτάττηται, C
ἀλλ' ὅμως ἐπιμελείας ἀπολαύει παρὰ τῶν κελευόντων, καὶ
εὐνοίας· οὗτοι δὲ καὶ ἐπιτάττονται, καὶ πολεμοῦνται, καὶ κατ'
ἀλλήλων ἑστήκασι· καὶ τοσούτῳ τῶν ἐν ταῖς μάχαις χαλε-
πώτερον, ὅσῳ καὶ λάθρα κεντοῦσι, καὶ ἐν προσωπείῳ φίλων

[g] οὐδὲ] οὐδὲν G. M. οὐδὲ μίαν H. K. [h] βασκανία] φθόνος L. Cf. marg. Ben. δείξω L. ἐπιδείξομεν G. K. ἐπιδείξωμεν M. [k] κωλύουσι G. [l] ἡμῖν quod aberat, recepi ex K. L. M.

Digitized by Google

τὰ τῶν ἐχθρῶν διατιθέασι, καὶ ἐκ τῆς ἑτέρων πολλάκις (375)
εὐδοκιμοῦσι συμφορᾶς. Ἀλλ' οὐ τὰ ἡμέτερα τοιαῦτα· ἀλλὰ
κἂν πράξῃ κακῶς ἕτερος, πολλοὶ οἱ συναλγοῦντες· κἂν εὐ-
δοκιμῇ, πολλοὶ οἱ συνηδόμενοι. [m]Ἀλλ' οὐχ ὁ ἀπόστολος·
D [14]"εἴτε γὰρ πάσχει, φησὶν, ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ
μέλη· εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη."
Καὶ νῦν μὲν ἔλεγεν ὁ ταῦτα παραινῶν· [15]"τίς μού ἐστιν [n]ἡ
ἐλπὶς ἢ χαρὰ, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς;" νῦν δὲ, "ὅτι [o]νῦν ζῶμεν,
ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν κυρίῳ·" νῦν δὲ, "ἐκ πολλῆς θλίψεως
καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν·" καὶ, "τίς ἀσθενεῖ, καὶ
οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;"
Τίνος οὖν ἕνεκεν ἔτι τῆς ζάλης ἀνεχόμεθα, καὶ τῶν κυμάτων
τῶν ἔξωθεν, καὶ οὐ τρέχομεν ἐπὶ τὸν εὔδιον λιμένα τοῦτον,
E καὶ τὰ ὀνόματα ἀφέντες τῶν ἀγαθῶν, ἐπὶ τὰ πράγματα
βαδίζομεν αὐτά; Δόξα γὰρ καὶ δυναστεία καὶ πλοῦτος καὶ
εὐδοκίμησις καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ὀνόματα παρ' ἐκείνοις,
παρὰ δὲ ἡμῖν πράγματα· ὥσπερ οὖν τὰ λυπηρὰ, θάνατος
καὶ ἀτιμία καὶ πενία καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὀνόματα μὲν παρ'
ἡμῖν, πράγματα δὲ παρ' ἐκείνοις. Καὶ εἰ βούλει, τὴν δόξαν
592 πρῶτον εἰς μέσον ἀγάγωμεν, τὴν παρ' ἐκείνοις [p]πᾶσιν ἐπέρα-
στον καὶ ποθεινήν. Καὶ οὐ λέγω, ὅτι ὀλιγοχρόνιος, οὐδ' ὅτι
ταχέως σβέννυται· ἀλλ' ὅτε ἀνθεῖ, τότε μοι δεῖξον αὐτήν.
Μὴ περιέλῃς τῆς πόρνης τὰ ἐπιτρίμματα καὶ τὰς ὑπογραφὰς,
[q]ἀλλὰ κεκαλλωπισμένην εἰς μέσον ἄγε καὶ ἐπίδειξον ἡμῖν, ἵνα
τότε αὐτῆς ἐλέγξω τὸ δυσειδές. Οὐκοῦν τὸ σχῆμα πάντως
ἐρεῖς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ῥαβδούχων, καὶ τοῦ κήρυκος τὴν φω-
νὴν, καὶ τῶν δήμων τὴν ὑπακοὴν, καὶ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν
σιγὴν, καὶ τὸ τύπτεσθαι τοὺς ἀπαντῶντας ἅπαντας, καὶ τὸ
ὑπὸ πάντων περιβλέπεσθαι. Οὐχὶ ταῦτά ἐστι τὰ λαμπρά;
Φέρε οὖν, ἐξετάσωμεν εἰ μὴ περιττὰ ταῦτα, καὶ ὑπόληψις
B μόνον ἀνόνητος. Τί γὰρ ἐκεῖνος ἀπὸ τούτων βελτίων γίνεται,

[14] 1 Cor. xii. 26. [15] 1 Thess. ii. 19. iii. 8. 2 Cor. ii. 4. xi. 29.

[m] Sic G. 'Αλλ' οὐχ ὁ ἀπ. οὕτως L. ὥς φησιν ὁ ἀπ. H. K. Ge. κατὰ τὸν ἀπόστολον Reg. 688. Hoc ediderunt Sav. Ben. nostrum habet Mor. Verba controversa prorsus om. M. Mox φησὶν ad finem loci Paulini ablegant G. H. [n] ἡ] ἢ L. ἡ om. H. p. p. ἢ ἡ χαρὰ M. [o] νῦν om. G. K. M. στήκετε H. L. M. [p] πᾶσιν] πᾶσαν G. H. παρ' ἐκείνοις om. M. [q] ἀλλὰ καὶ κεκ. G. K. ἀλλὰ καὶ καλλωπισμένην (sic) M.

Digitized by Google

[r] ἢ τὸ σῶμα, ἢ τὴν ψυχήν; Τοῦτο γὰρ ἄνθρωπος. Ἆρα
ὑψηλότερος ἔσται ἐντεῦθεν, ἢ ἰσχυρότερος, ἢ ὑγιεινότερος,
ἢ ταχύτερος, ἢ τὰς αἰσθήσεις ὀξυτέρας κτήσεται καὶ τρα-
νοτέρας; Ἀλλ' οὐδεὶς ἂν ἔχοι τοῦτο εἰπεῖν. Ἴωμεν τοίνυν
ἐπὶ τὴν ψυχὴν, μήποτε ἐκεῖ τι κέρδος προσγινόμενον ἐντεῦ-
θεν εὑρήσομεν. Τί οὖν; σωφρονέστερος, ἐπιεικέστερος, συν-
ετώτερος ἀπὸ ταύτης ἔσται τῆς θεραπείας ὁ τοιοῦτος;
Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν. Οὐ γὰρ ὅπερ ἐπὶ τοῦ
σώματος, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα συμβαίνει. Ἐκεῖ μὲν γὰρ οὐδὲν
πρὸς τὴν οἰκείαν [s] προσλαμβάνει ἀρετὴν τὸ σῶμα· ἐνταῦθα C
δὲ οὐ μόνον τοῦτό ἐστι τὸ δεινὸν, ὅτι οὐδὲν καρποῦται χρη-
στὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ κακίαν δέχεται πολλὴν ἐντεῦθεν ἡ ψυχή.
Καὶ γὰρ εἰς ἀπόνοιαν, καὶ κενοδοξίαν, καὶ ἄνοιαν, καὶ εἰς
θυμὸν, καὶ εἰς μυρία ἐλαττώματα τοιαῦτα ἐντεῦθεν ἐκφέρε-
ται. Ἀλλὰ χαίρει, φησὶ, καὶ γάννυται τούτοις, καὶ φαιδρύ-
νεται. Τὸν κολοφῶνα μοι τῶν κακῶν εἶπες, καὶ τοῦ νοσή-
ματος τὸ ἀνίατον. Ὁ γὰρ χαίρων ἐπὶ τούτοις, οὐδὲ ἀπαλ-
λαγῆναι ῥᾳδίως ἂν θελήσειε τῆς ὑποθέσεως τῶν [t] κακῶν, ἀλλ'
ἀπετείχισεν ἑαυτῷ τῆς θεραπείας τὴν ὁδὸν διὰ τῆς ἡδονῆς. D
Ὥστε τοῦτο μάλιστά ἐστι τὸ δεινὸν, ὅτι οὐδὲ ἀλγεῖ, ἀλλὰ
καὶ χαίρει, τῶν νοσημάτων αὐξανομένων αὐτῷ. Οὐδὲ γὰρ
πανταχοῦ τὸ χαίρειν καλόν· ἐπεὶ καὶ κλέπται χαίρουσι
κλέπτοντες, καὶ μοιχὸς διαφθείρων τὸν τοῦ πλησίον γάμον,
καὶ ὁ πλεονέκτης ἁρπάζων, καὶ ὁ ἀνδροφόνος φονεύων. Μὴ
τοίνυν εἰ χαίρει ἴδωμεν, ἀλλ' εἰ ἐπὶ χρησίμῳ· καὶ διασκεψώ-
μεθα, μήποτε τοιαύτην εὑρήσομεν τὴν χαρὰν, οἵαν τὴν τοῦ
μοιχοῦ καὶ [v] τοῦ κλέπτου. Τίνος γὰρ ἕνεκεν, εἰπέ μοι, χαί-
ρει; διὰ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν δόξαν, καὶ τὸ δύνασθαι
φυσᾶσθαι καὶ περιβλέπεσθαι; Καὶ τί τῆς [w] ἐπιθυμίας ταύτης E
πονηρότερον γένοιτ' ἂν, καὶ τοῦ ἀτόπου τούτου ἔρωτος; Εἰ
δὲ μὴ πονηρὸν, παύσασθε τοὺς κενοδόξους σκώπτοντες, καὶ
μυρίοις [x] πλύνοντες σκώμμασι· παύσασθε τοῖς ἀπονενοημένοις
καὶ ὑπερόπταις ἐπαρώμενοι. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἀνάσχοισθε. Οὐκ-
οῦν μυρίας ἄξιοι καὶ αὐτοὶ κατηγορίας, κἂν μυρίους ἔχωσι

[r] ἢ] τί bis G. K. M. [s] προσελάμβανεν G. K. M. [t] κακῶν] + δυνήσεται G. *non volet nec poterit* Ge. p. p. ἐπετείχισεν G. L. M. [v] τοῦ] τὴν τοῦ H. M. κλέπτου] πλεονέκτου M. [w] εὐθυμίας L. Mor. *elatione* Ge. [x] πλύνοντες σκώμμασι] ὀνείδεσι βάλλοντες M.

Digitized by Google

ῥαβδούχους. Καὶ ταῦτά μοι περὶ τῶν ἀνεκτοτέρων ἀρχόντων εἴρηται, ὡς τούς γε πλείονας καὶ λῃστῶν, καὶ ἀνδροφόνων, καὶ μοιχῶν, καὶ τυμβωρύχων μείζονα ἁμαρτάνοντας
593 εὑρήσομεν, ἀπὸ τοῦ μὴ καλῶς κεχρῆσθαι τῇ ἀρχῇ. Καὶ γὰρ
καὶ κλέπτουσιν ἐκείνων ἀναισχυντότερον, καὶ σφάττουσιν (376)
ἰταμώτερον, καὶ ἀσελγαίνουσι πολλῷ παρανομώτερον, καὶ διορύττουσιν, οὐ τοῖχον ἕνα, ἀλλὰ οὐσίας καὶ οἰκίας ἀπείρους, ἀπὸ τῆς ἐξουσίας πολλὴν τὴν εὐκολίαν ἔχοντες. Καὶ [y] δουλεύουσι δουλείαν χαλεπωτάτην, καὶ τοῖς πάθεσιν ὑποκύπτοντες ἀγεννῶς, [καὶ τοὺς συνδούλους τύπτοντες ἀφειδῶς,] καὶ τοὺς συνειδότας αὐτοῖς ἅπαντας τρέμοντες. Μόνος γὰρ ἐστιν ἐλεύθερος, καὶ μόνος ἄρχων, καὶ τῶν βασιλέων βασιλικώτερος, ὁ τῶν παθῶν ἀπηλλαγμένος. Ταῦτ᾽ οὖν εἰδότες,
B [z] διώξωμεν τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, καὶ τῆς πονηρᾶς δουλείας ἀπαλλάξωμεν ἑαυτούς· καὶ μήτε ἀρχῆς ὄγκον, μήτε πλούτου τυραννίδα, μήτε ἄλλο τι τοιοῦτον μακαριστὸν νομίζωμεν, ἀλλὰ ἀρετὴν μόνην. Οὕτω γὰρ καὶ τῆς ἐνταῦθα ἀπολαυσόμεθα ἀδείας, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΘ.

C [1] Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ τὰ σκάνδαλα ἔρχεται.

Καὶ εἰ ἀνάγκη ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, εἴποι τις ἂν ἴσως τῶν ἐναντίων, τί [a] ταλανίζει τὸν κόσμον, δέον ἀμῦναι

[1] Cap. XVIII. v. 7.

[y] Sic codd. praeter L. vulgo δουλεύοντες. Mox quae inclusimus, non exstant in K. L. M. neque hujus loci esse videntur. Singula a καὶ δουλεύουσι ad τρέμοντες strictim colligit Interpres, h. m. *ita durissima est eorum servitus, cum passionibus dediti neminem vereantur.*
[z] δείξωμεν G. M. Hom. LIX. [a] ταλανίζεις L.

καὶ χεῖρα ὀρέξαι; Τοῦτο γὰρ ἰατροῦ καὶ [b] προστάτου· ἐκεῖνο
δὲ καὶ τοῦ τυχόντος. Τί οὖν ἂν εἴποιμεν πρὸς τὴν οὕτως
ἀναίσχυντον γλῶτταν; Καὶ τί τῆς θεραπείας ταύτης ἴσον
ἐπιζητεῖς; Καὶ γὰρ θεὸς ὢν, ἄνθρωπος ἐγένετο διὰ σὲ, καὶ D
δούλου μορφὴν ἔλαβε, καὶ τὰ [c] ἔσχατα πάντα ὑπέστη, καὶ
οὐδὲν ἐνέλιπε τῶν εἰς αὐτὸν ἡκόντων. Ἀλλ' ἐπειδὴ πλέον
οὐδὲν γέγονε τοῖς ἀγνώμοσι, διὰ τοῦτο αὐτοὺς ταλανίζει,
ὅτι μετὰ τὴν τοσαύτην θεραπείαν ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἀῤῥωστίας.
Ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ τὸν κάμνοντα πολλῆς [d] ἀπολαύσαντα
ἐπιμελείας, καὶ οὐκ ἐθελήσαντα νόμοις πεισθῆναι ἰατρικοῖς,
θρηνῶν [e] λέγοι· οὐαὶ τῷ δεῖνι ἀνθρώπῳ ἀπὸ τῆς ἀῤῥωστίας,
ἣν διὰ τῆς οἰκείας ηὔξησε ῥᾳθυμίας. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐδὲν
ὄφελος ἀπὸ τοῦ θρήνου· ἐνταῦθα δὲ καὶ τοῦτο εἶδος θερα-
πείας ἐστὶ, τὸ προειπεῖν τὸ ἐσόμενον, καὶ ταλανίσαι. Πολλοὶ E
γὰρ πολλάκις συμβουλευθέντες μὲν οὐδὲν ὠφελήθησαν, θρη-
νηθέντες δὲ [f] ἀνήνεγκαν. Διὸ καὶ μάλιστα τὸ οὐαὶ τέθεικε,
διεγείρων αὐτοὺς, καὶ ἐναγωνίους ποιῶν, καὶ ἐγρηγορέναι
παρασκευάζων. Μετὰ δὲ τούτων καὶ τὴν εὔνοιαν ἐπιδεί-
κνυται τὴν περὶ αὐτοὺς ἐκείνους, καὶ τὴν ἡμερότητα τὴν αὐ- 594
τοῦ, ὅτι καὶ ἀντειπόντας θρηνεῖ, οὐ δυσχεραίνων μόνον, ἀλλὰ
καὶ διορθούμενος καὶ τῷ θρήνῳ καὶ τῇ προῤῥήσει, ὥστε αὐ-
τοὺς ἀνακτήσασθαι. Καὶ πῶς ἔνι τοῦτο; φησίν. Εἰ γὰρ
ἀνάγκη ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πῶς δυνατὸν ταῦτα διαφυγεῖν;
Ὅτι ἐλθεῖν μὲν τὰ σκάνδαλα ἀνάγκη· ἀπολέσθαι δὲ οὐ πάν-
τως ἀνάγκη. Ὥσπερ [g] κἂν ἰατρὸς εἴποι· ([h] οὐδὲν γὰρ κωλύει
τῷ αὐτῷ ὑποδείγματι χρήσασθαι πάλιν·) ἀνάγκη τὴν νόσον
τήνδε ἐπιστῆναι, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη διαφθαρῆναι πάντως ὑπὸ
τῆς νόσου τὸν προσέχοντα. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ὅπερ ἔφην,
μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς μαθητὰς ἀφυπνίζων. Ἵνα γὰρ
μὴ νυστάζωσιν, ὡς ἐπὶ εἰρήνην καὶ ἀτάραχον βίον πεμπό- B
μενοι, πολλοὺς ἐφεστῶτας αὐτοῖς δείκνυσι πολέμους, ἔξωθεν,
ἔσωθεν. Ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· [z] "ἔξωθεν μά-

[z] 2 Cor. vii. 5. xi. 26.

[b] προστάτου] δεσπότου G. [c] αἴσχιστα Edd. [d] ἀπολαύοντα et οὐ θέλοντα L. [e] λέγει H. K. et pr. G. λέγῃ corr. G. [f] ἤνεγκαν L. [g] κἂν] ἂν G. M. ἂν εἴ τις H. εἴποι] εἴπῃ L. [h] οὐδενὶ ἐχρήσασθε πάλιν (om. ceteris) G. et tale quid in suo invenisse videtur Interp.

χαι, ἔσωθεν φόβοι·" [i] καὶ, "κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις·" καὶ Μιλησίοις δὲ διαλεγόμενος ἔφη· [3] "[k] καὶ ἀναστήσονταί τινες ἐξ ὑμῶν λαλοῦντες διεστραμμένα." Καὶ [l] αὐτὸς δὲ ἔλεγεν· [4] "ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ αὐτοῦ." Ὅταν δὲ ἀνάγκην εἴπῃ, οὐ τὸ αὐθαίρετον τῆς ἐξουσίας ἀναιρῶν, οὐδὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς προαιρέσεως, οὐδὲ ἀνάγκῃ τινὶ πραγμάτων ὑποβάλλων τὸν βίον, φησὶ ταῦτα· ἀλλὰ τὸ πάντως ἐσόμενον προλέγει· ὅπερ ὁ Λουκᾶς ἑτέρᾳ λέξει παρέστησεν, εἰπὼν
C οὕτως· [5] "ἀνένδεκτόν ἐστι [m] τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα." Τί δέ ἐστι, τὰ σκάνδαλα; [n] Τὰ κωλύματα τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ. (377)
Οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοὺς περὶ ταῦτα δεινοὺς καλοῦσι, τοὺς τὰ σώματα διαστρέφοντας. Οὐ τοίνυν ἡ πρόῤῥησις αὐτοῦ τὰ σκάνδαλα ἄγει· ἄπαγε· οὐδὲ ἐπειδὴ προεῖπε, διὰ τοῦτο γίνεται· ἀλλ' ἐπειδὴ πάντως ἔμελλεν ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο προεῖπεν· ὡς εἴγε μὴ ἐβούλοντο οἱ φέροντες αὐτὰ πονηρεύεσθαι, οὐδ' ἂν ἦλθον· εἰ δὲ μὴ ἔμελλον ἔρχεσθαι, οὐδ' ἂν προεῤῥήθη. Ἐπειδὴ δὲ ἐκακούργησαν ἐκεῖνοι, καὶ
D ἀνίατα ἐνόσησαν, [o] ἦλθον· καὶ προλέγει τὸ μέλλον ἔσεσθαι. Καὶ εἰ διωρθώθησαν ἐκεῖνοι, φησὶ, καὶ μηδεὶς ἦν ὁ τὰ σκάνδαλα κομίζων, οὐκ ἔμελλεν ὁ λόγος οὗτος [p] ψεύδους ἁλίσκεσθαι; Οὐδαμῶς· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐλέχθη. Εἰ γὰρ ἔμελλον διορθοῦσθαι πάντες, οὐκ ἂν εἶπεν, ὅτι ἀνάγκη ἐλθεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ προῄδει ἀδιορθώτους ἐσομένους οἴκοθεν, διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι πάντως ἥξουσι. Καὶ τίνος ἕνεκεν [q] αὐτοὺς οὐκ ἀνεῖλε; φησί. Τίνος γὰρ ἕνεκεν ἀναιρεθῆναι ἔδει; διὰ τοὺς βλαπτομένους; Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖθεν οἱ βλαπτόμενοι ἀπόλλυνται, ἀλλ'
E ἐκ τῆς ἑαυτῶν ῥᾳθυμίας. Καὶ δηλοῦσιν οἱ ἐνάρετοι, οὐ μόνον οὐδὲν ἀδικούμενοι ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα κερδαίνοντες· οἷος ἦν ὁ Ἰὼβ, οἷος ὁ Ἰωσὴφ, οἷοι πάντες οἱ δίκαιοι [r] καὶ οἱ ἀπόστολοι. Εἰ δὲ ἀπόλλυνται πολλοὶ, παρὰ τὸν ἑαυτῶν ὕπνον. Εἰ δὲ μὴ οὕτως εἶχεν, ἀλλὰ παρὰ τὰ σκάνδαλα ἡ

[3] Act. xx. 30. [4] Matth. x. 36. [5] Luc. xvii. 1.

[i] καὶ κινδύνοις] κίνδυνοι G. H. K. Μιλησίοις] Φιλιππησίοις L. M. [k] καὶ om. G. H. [l] αὐτὸς] οὗτος G. ὁ Χριστὸς Edd. [m] τοῦ] τὸ K. M. [n] Τὰ om. G. H. Τὰ κωλ.] Κώλυμα M. [o] ἦλθον] Sic G. K. M. et Flor. p. 448. (Tom. XII. p. 630 E.) Vulgo ἦλθε. τὸ μέλλον] τὰ μέλλοντα L. [p] ψεύδους] Sic M. cum Edd. ἀπὸ ψεύδους L. ceteri cum Flor. ψευδής. [q] αὐτοὺς] Sic Fl. αὐτὸς G. [r] καὶ οἱ ἀπόστολοι om. G. cum Interp. et delevit Sav.

Digitized by Google

ἀπώλεια, πάντας ἀπολέσθαι ἔδει. Εἰ δέ εἰσιν οἱ διαφεύ-
γοντες, ὁ μὴ διαφεύγων ἑαυτῷ λογιζέσθω. Τὰ γὰρ σκάν- 595
δαλα, ὅπερ ἔφην, καὶ διεγείρει, καὶ ὀξυτέρους ποιεῖ, καὶ ἀκονᾷ,
[s] οὐ μόνον τὸν φυλαττόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸν περιπεσόντα
ταχέως ἀναστάντα· ἀσφαλέστερον γὰρ αὐτὸν ἐργάζεται,
καὶ δυσάλωτον μᾶλλον ποιεῖ. Ὥστε ἂν νήφωμεν, οὐ μικρὸν
ἐντεῦθεν καρπούμεθα κέρδος, τὸ διηνεκῶς ἐγρηγορέναι. Εἰ
[t] γὰρ πολεμίων ὄντων καὶ τοσούτων πειρασμῶν ἐπικειμένων
καθεύδομεν, τίνες ἂν εἴημεν ἐν ἀδείᾳ ζῶντες; Καὶ εἰ βούλει,
τὸν πρῶτον ἄνθρωπον σκόπει. Εἰ γὰρ ὀλίγον χρόνον, τάχα
δὲ οὐδὲ ἡμέραν ὅλην ἐν τῷ παραδείσῳ ζήσας, καὶ τρυφῆς
ἀπολαύσας, εἰς τοσοῦτον ἤλασε κακίας, ὡς καὶ ἰσοθεΐαν φαν- B
τασθῆναι, καὶ τὸν ἀπατεῶνα εὐεργέτην νομίσαι, καὶ μιᾶς μὴ
κατασχεῖν ἐντολῆς· εἰ καὶ τὸν ἐφεξῆς βίον [v] ἀταλαίπωρον
ἔζη, τί οὐκ ἂν εἰργάσατο;

Ἀλλ' ὅταν ταῦτα εἴπωμεν, πάλιν ἕτερα ἀντιλέγουσιν,
ἐρωτῶντες· καὶ διατί αὐτὸν τοιοῦτον ἐποίησεν ὁ θεός; Οὐχὶ
ὁ θεὸς τοιοῦτον αὐτὸν ἐποίησεν· ἄπαγε· ἐπεὶ οὐδ' ἂν ἐκό-
λασεν. Εἰ γὰρ ἡμεῖς, ἐν οἷς ἂν ὦμεν αἴτιοι, οὐκ ἐγκαλοῦ-
μεν τοῖς οἰκέταις, πολλῷ μᾶλλον ὁ τῶν ὅλων θεός. Ἀλλὰ
πόθεν [w] τοῦτο ἐγένετο; φησί. Παρ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς [x] ἑαυ- C
τοῦ ῥᾳθυμίας. Τί ἐστι, παρ' ἑαυτοῦ; Ἐρώτησον σεαυτόν.
Εἰ γὰρ [y] μὴ παρ' ἑαυτῶν εἰσι κακοὶ οἱ κακοί, μὴ κόλαζε τὸν
οἰκέτην, μηδὲ ἐπιτίμα τῇ γυναικὶ ἐν οἷς [z] ἂν ἁμαρτάνῃ, μηδὲ
τύπτε τὸν υἱόν, μηδὲ ἐγκάλει τῷ φίλῳ, μηδὲ μίσει τὸν ἐπη-
ρεάζοντά σε [a] ἐχθρόν· πάντες γὰρ οὗτοι ἐλεεῖσθαι, οὐ κο-
λάζεσθαι ἄξιοι, εἰ μὴ οἴκοθεν πλημμελοῦσιν. Ἀλλ' οὐ δύναμαι
φιλοσοφεῖν, φησί. Καίτοιγε ὅταν συνίδῃς οὐκ ἐκείνων τὴν
αἰτίαν οὖσαν, ἀλλ' ἀνάγκης ἑτέρας, δύνασαι φιλοσοφεῖν. Ὅταν
γοῦν ὑπὸ νόσου κατεχόμενος οἰκέτης μὴ ποιήσῃ τὰ ἐπιταχ- D
θέντα, οὐ μόνον οὐκ ἐγκαλεῖς, ἀλλὰ καὶ συγγινώσκεις. Οὕτω
σὺ μάρτυς, ὅτι τὸ μὲν αὐτοῦ, τὸ δὲ οὐκ αὐτοῦ. Ὥστε κἀν-
ταῦθα, εἰ ᾔδεις ὅτι παρὰ τὸ γενέσθαι τοιοῦτος πονηρὸς ἦν, οὐ
μόνον οὐκ ἂν ἐνεκάλεσας, ἀλλὰ καὶ συγγνώμην ἔδωκας ἄν.

[s] οὐ] καὶ οὐ L. ἀναστάντα] ἀνιστᾷ Edd. Vid. adnot. [t] γὰρ] δὲ L. γὰρ καὶ Fl. [v] ἀταλαίπωρον om. G. Fl. [w] τοῦτο] Sic Ge. τοιοῦτος H. L. [x] αὐτοῦ G. K. L. [y] μὴ] οὐ L. [z] ἂν ἁμαρτάνῃ] ἁμαρτάνει G. H. K. M. [a] ἐχθρὸν om. L. Deinde οἱ πάντες G. K. M. et p. p. πλημμελήσωσιν G. M.

Digitized by Google

Οὐ γὰρ δήπου διὰ μὲν τὴν νόσον συγγινώσκεις, διὰ θεοῦ δὲ δημιουργίαν οὐκ ἂν συνέγνως, εἴγε τοιοῦτος ἐξ ἀρχῆς γέγονε. Καὶ ἑτέρωθεν δὲ τοὺς τοιούτους ἐπιστομίσαι ῥᾴδιον· πολλὴ γὰρ τῆς ἀληθείας ἡ περιουσία. Διατί γὰρ μηδέποτε ἐνεκάλεσας οἰκέτῃ, ὅτι οὐκ ἔστι καλὸς [b] τὴν ὄψιν, ὅτι
E οὐκ ἔστιν εὐμήκης τὸ σῶμα, ὅτι οὐκ ἔστι πτηνός; Ὅτι τῆς φύσεως ταῦτα. Οὐκοῦν [c] τῶν τῆς φύσεως ἐγκλημάτων ἀπήλλακται, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ. Ὅταν οὖν ἐγκαλῇς, δεικνύεις ὅτι οὐ τῆς φύσεως τὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως. Εἰ γὰρ ἐν οἷς οὐκ ἐγκαλοῦμεν, μαρτυροῦμεν τῆς φύσεως εἶναι
596 τὸ πᾶν, δῆλον ὅτι ἐν οἷς ἐπιτιμῶμεν, δηλοῦμεν ὅτι προαιρέσεώς ἐστι τὸ πλημμέλημα. Μή τοίνυν [d] μοι λογισμοὺς εἰς μέσον ἄγε διεστραμμένους, μηδὲ σοφίσματα καὶ πλοκὰς ἀραχνῶν εὐτελεστέρας, ἀλλ' ἐκεῖνο πάλιν ἀπόκριναί μοι· πάν- (378)
τας ἀνθρώπους ὁ θεὸς εἰργάσατο; Παντί που δῆλον. Πῶς οὖν οὐ πάντες ἴσοι κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον καὶ τὸν τῆς κακίας; πόθεν οἱ ἀγαθοὶ καὶ χρηστοὶ καὶ ἐπιεικεῖς; πόθεν οἱ φαῦλοι καὶ πονηροί; Εἰ γὰρ μὴ γνώμης ταῦτα δεῖται, ἀλλὰ φύσεώς [e] ἐστι, πῶς οἱ μὲν τοῦτό εἰσιν, οἱ δὲ ἐκεῖνο;
B Εἰ μὲν γὰρ φύσει πάντες κακοί, οὐδένα οἷόν τε [f] ἦν ἀγαθὸν εἶναι· εἰ δὲ ἀγαθοὶ φύσει, οὐδένα κακόν. Εἰ γὰρ μία φύσις ἀνθρώπων ἁπάντων, ἔδει [g] κατὰ τοῦτο πάντας ἓν εἶναι, εἴτε τοῦτο, εἴτε ἐκεῖνο ἔμελλον εἶναι. Εἰ δὲ λέγοιμεν, ὅτι φύσει οἱ μὲν ἀγαθοί, οἱ δὲ κακοί, ὅπερ οὐκ ἂν ἔχοι λόγον, ὥσπερ ἀπεδείξαμεν, ἐχρῆν ἀκίνητα ταῦτα εἶναι· τὰ γὰρ τῆς φύσεως ἀκίνητα. Σκόπει δέ. Θνητοὶ πάντες [h] καὶ παθητοί, καὶ οὐδεὶς ἀπαθής, κἂν μυρία φιλονεικῇ. Νῦν δὲ ὁρῶμεν ἀπὸ χρηστῶν φαύλους πολλούς, καὶ ἀπὸ φαύλων χρηστοὺς γινο-
C μένους, τοὺς μὲν ῥαθυμίᾳ, τοὺς δὲ σπουδῇ· ὅπερ μάλιστα δείκνυσιν οὐκ ὄντα φύσεως ταῦτα. Οὔτε γὰρ μεταβάλλεται, οὔτε [i] ἵνα προσγένηται σπουδῆς δεῖται τὰ φυσικά. Ὥσπερ γὰρ εἰς τὸ βλέπειν καὶ ἀκούειν οὐ δεόμεθα πόνου, οὕτως οὐδὲ ἐν τῇ ἀρετῇ ἱδρώτων ἡμῖν ἔδει, εἰ τῇ φύσει [k] αὐτῇ ἦν συγ-

[b] τῇ ὄψει G. K. M. [c] τῶν] τὰ M. Post πτηνὸς haec habet L. Ὅτι τῆς προαιρέσεως ταῦτα οὐκ ὄντα τῶν τῆς φύσεως κ. τ. ἑ. neque aliter edidit Mor. [d] μοι om. L. M. [e] ἐστι om. M. [f] ἦν om. G. L. [g] κατὰ] καὶ κατὰ L. ἓν] Sic H. Ge. ἕνα G. M. ὁμοίους L. ὁμοίως K. [h] καὶ om. M. παθητοὶ] αἰσθητοὶ K. αἰσθητικοὶ G. p. p. φιλονεικῇς G. M. [i] ἵνα] + μὴ G. H. [k] αὐτῇ] αὕτη L. αὐτὴ Reg. 694.

κεκληρωμένη. Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ φαύλους ἐποίει, δυνάμε-
νος ἀγαθοὺς ποιῆσαι πάντας; [l] Πόθεν οὖν τὰ κακά; φησίν.
Ἐρώτησον σεαυτόν· ἐμὸν γὰρ δεῖξαι, ὅτι οὐχὶ φύσεως, οὐδὲ
ἀπὸ θεοῦ. Οὐκοῦν αὐτόματα; φησίν. Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ
ἀγέννητα; Εὐφήμει, ἄνθρωπε, καὶ ἀποπήδησον τῆς μανίας D
ταύτης, μιᾷ τιμῇ τὸν θεὸν τιμῶν καὶ τὰ κακά, καὶ τιμῇ τῇ
ἀνωτάτω. Εἰ γὰρ ἀγέννητα, καὶ ἰσχυρὰ ἔσται, καὶ οὐδὲ
ἀνασπασθῆναι δυνήσεται, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ εἶναι χωρῆσαι. Ὅτι
γὰρ τὸ ἀγέννητον ἀνώλεθρον, παντί που δῆλον. Πόθεν δὲ
καὶ ἀγαθοὶ τοσοῦτοι, τοσαύτην τοῦ κακοῦ [m] τὴν δύναμιν ἔχον-
τος; πῶς οἱ γεννητοὶ τοῦ ἀγεννήτου ἰσχυρότεροι; Ἀλλ' ὁ
θεὸς αὐτὰ [n] ἀναιρεῖ, φησί. Πότε; Πῶς δὲ [o] καὶ ἀναιρήσει τὰ
ὁμότιμα καὶ ὁμοσθενῆ καὶ ὁμήλικα, ὡς ἂν τις εἴποι; Ὦ τῆς
τοῦ διαβόλου κακίας· πόσον ἐξεῦρε κακόν· οἵᾳ τὸν θεὸν πε- E
ριβαλεῖν ἔπεισε βλασφημίᾳ· οἵῳ προσχήματι εὐσεβείας ἕτε-
ρον δύσφημον ἐπενόησε λόγον. Βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι, ὅτι 597
οὐκ ἐξ αὐτοῦ τὸ [p] κακόν, πονηρὸν ἄλλο δόγμα εἰσήγαγον,
ἀγέννητα αὐτὰ φήσαντες εἶναι. Πόθεν οὖν τὰ κακά; φησίν.
Ἐκ τοῦ θέλειν καὶ μὴ θέλειν. Αὐτὸ δὲ τὸ θέλειν καὶ μὴ
θέλειν πόθεν; Παρ' ἡμῶν αὐτῶν. Σὺ δὲ ταὐτὸν ποιεῖς ἐρωτῶν,
ὡς ἂν [q] εἰ ἐρομένου σου, πόθεν τὸ βλέπειν καὶ μὴ βλέπειν;
εἶτα εἰπόντος [r] μου, ἐκ τοῦ μύειν καὶ μὴ μύειν· πάλιν [s] ἔροιο,
αὐτὸ δὲ τὸ μύειν καὶ μὴ μύειν πόθεν; εἶτα ἀκούσας ὅτι ἐξ
ἡμῶν αὐτῶν καὶ τοῦ θέλειν, αἰτίαν πάλιν ἑτέραν ζητοίης.
Τὸ γὰρ κακὸν οὐδέν ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἢ τὸ παρακοῦσαι
θεοῦ. Πόθεν οὖν τοῦτο, φησίν, εὗρεν [t] ὁ ἄνθρωπος; Ἔργον
γὰρ ἦν τοῦτο εὑρεῖν; εἰπέ μοι. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ τοῦτό φημι, B
ὅτι δύσκολον τοῦτο· ἀλλὰ πόθεν ἠθέλησε [v] παρακοῦσαι; Ἀπὸ
ῥᾳθυμίας. Κύριος γὰρ ὢν ἑκατέρων, πρὸς τοῦτο μᾶλλον
ἀπέκλινεν.

Εἰ [w] δὲ ἀπορεῖς ἔτι καὶ ἰλιγγιᾷς ταῦτα ἀκούων, ἐγώ σε ἐρή-
σομαι οὐδὲν δυσχερές, οὐδὲ ποικίλον, ἀλλὰ ἁπλοῦν τινα καὶ σαφῆ

[l] Vid. adnot. Mox ἀγένητα simplici ν ubique M. [m] τὴν om. L. τοσαύτην δύναμιν τ. κ. ἔχοντος G. H. [n] Sic Ge. ἀναιρήσει H. L. [o] καὶ om. G. [p] κακὸν] + τοῦτο G. H. p. p. ἀγέννητον αὐτὸ φ. L. [q] εἰ om. G. H. M. ἂν] ἐὰν G. H. K. [r] μου] ἐμοῦ L. [s] ἔροιο] ἠρώτησας G. H. M. ἐρωτήσαις K. [t] ὁ om. G. H. K. Mox Ἔργον ἄρα ἦν G. K. ἦν om. L. [v] παρακοῦσαι] + θεοῦ Edd. Infra ἐπέκλινεν G. K. M. [w] δὲ] δ' ἄρα L.

Digitized by Google

λόγον. Γέγονάς ποτε κακὸς, γέγονας δέ [x] ποτε καὶ ἀγαθός;
Ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν. Ἐκράτησάς ποτε πάθους, καὶ
ἑάλως πάλιν ὑπὸ πάθους; περιέπεσες μέθῃ, καὶ ἐκράτησας μέ-
C θης; ὠργίσθης ποτὲ, καὶ οὐκ ὠργίσθης; παρεῖδες πένητα, καὶ
οὐ παρεῖδες; ἐπόρνευσάς ποτε, καὶ ἐσωφρόνησας πάλιν; Πό-
θεν οὖν ταῦτα [y] πάντα; εἰπέ μοι· πόθεν; [z] Κἂν γὰρ αὐτὸς
μὴ λέγῃς, ἐγὼ ἐρῶ. Ὅτι τὸ μὲν ἐσπούδασας [a] συντείνας
σαυτόν· μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελύθης καὶ ἐρρᾳθύμησας. Τοῖς
μὲν γὰρ ἀπεγνωσμένοις καὶ διόλου οὖσιν ἐν κακίᾳ, καὶ ἀναι-
σθήτως ἔχουσι καὶ μαινομένοις, καὶ οὐκ ἐθέλουσιν οὐδὲ ἀκούειν
τὰ διορθοῦντα αὐτοὺς, οὐδὲ διαλέξομαι περὶ φιλοσοφίας· τοῖς
δὲ ποτὲ μὲν ἐν τούτῳ, ποτὲ δὲ ἐν ἐκείνῳ γενομένοις ἡδέως
ἐρῶ. Ἥρπασάς ποτε μὲν τὰ μὴ προσήκοντα· μετὰ δὲ ταῦτα
D κατακλασθεὶς ὑπὸ ἐλέου, καὶ τῶν σαυτοῦ μετέδωκας τῷ δεο-
μένῳ; Πόθεν οὖν αὕτη ἡ μεταβολή; οὐκ εὔδηλον ὅτι [b] ἀπὸ
γνώμης καὶ προαιρέσεως; Εὔδηλον· καὶ [c] οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ
ἂν εἴποι τοῦτο. Διὸ παρακαλῶ σπουδάζειν καὶ ἀρετῆς ἔχε-
σθαι, καὶ οὐδὲν δεήσεσθε τῶν ζητημάτων τούτων. Τὰ γὰρ
κακὰ, ὀνόματά ἐστι μόνον, ἐὰν θέλωμεν. Μὴ τοίνυν ζήτει, (379)
πόθεν τὰ κακὰ, μηδὲ διαπόρει· ἀλλ' εὑρὼν ὅτι ἀπὸ ῥᾳθυμίας
μόνης, φεῦγε τὰ κακά. Κἂν εἴπῃ τις, ὅτι οὐ παρ' ἡμῶν
E ταῦτα· ὅταν ἴδῃς ὀργιζόμενον οἰκέτῃ, καὶ παροξυνόμενον γυ-
ναικὶ, καὶ ἐγκαλοῦντα παιδὶ, καὶ καταγινώσκοντα τῶν ἀδι-
κούντων, εἰπὲ πρὸς αὐτόν· πῶς οὖν ἔλεγες, ὅτι οὐ παρ'
ἡμῶν τὰ κακά; Εἰ γὰρ οὐ παρ' ἡμῶν, τίνος ἕνεκεν ἐγκα-
λεῖς; Εἰπὲ πάλιν· ἀπὸ σαυτοῦ λοιδορεῖς καὶ ὑβρίζεις; Εἰ
μὲν γὰρ οὐκ ἀπὸ σαυτοῦ, μηδείς σοι ὀργιζέσθω· εἰ δὲ ἀπὸ
σαυτοῦ, ἀπὸ σοῦ καὶ [d] ἀπὸ τῆς σῆς ῥᾳθυμίας τὰ κακά. Τί
598 δέ; νομίζεις εἶναί τινας ἀγαθούς; Εἰ μὲν γὰρ μηδεὶς ἀγα-
θὸς, πόθεν σοι τὸ ὄνομα τοῦτο; [e] πόθεν οἱ ἔπαινοι; Εἰ δὲ
εἰσὶν ἀγαθοὶ, εὔδηλον ὅτι καὶ τοῖς πονηροῖς ἐπιτιμήσουσιν.
Ἀλλ' εἰ μή τίς ἐστιν ἑκὼν πονηρὸς, μηδὲ παρ' ἑαυτοῦ, ἀδί-
κως εὑρεθήσονται ἐπιτιμῶντες οἱ ἀγαθοὶ τοῖς κακοῖς, καὶ
ἔσονται καὶ αὐτοὶ ταύτῃ κακοὶ πάλιν. Τί γὰρ ἂν [f] κάκιον

[x] ποτὲ om. G. M. [y] πάντα om. G. H. M. p. p. πόθεν om. K. L.
[z] Κἂν] Ὅτι κἂν G. μὴ] οὐ G. H. [a] συντείνας] καὶ συνέτεινας L.
[b] ἀπὸ τῆς γν. L. [c] οὐκ ἔστιν] οὐδεὶς K. M. οὐδείς ἐστιν L. [d] ἀπὸ
om. L. M. ἀπὸ τῆς ῥ. τῆς σῆς G. Mox Τί δαί; G. H. L. [e] πόθεν]
+ σοι L. [f] κακότερον (omisso γένοιτ' ἂν) M.

Digitized by Google

γένοιτ' ἂν τοῦ τὸν ἀνεύθυνον ὑποβάλλειν ἐγκλήμασιν; Εἰ δὲ [g] μένουσιν ἡμῖν ἀγαθοὶ καὶ ἐπιτιμῶντες, καὶ τοῦτο μάλιστα τῆς ἀγαθότητος αὐτῶν δεῖγμα, καὶ τοῖς σφόδρα ἀνοήτοις κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνάγκῃ κακός. Εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ζητοίης, πόθεν τὰ κακά; ἀπὸ ῥᾳθυ- B
μίας εἴποιμ' ἄν, ἀπὸ ἀργίας, ἀπὸ τοῦ πονηροῖς συγγίνεσθαι, ἀπὸ τοῦ καταφρονεῖν ἀρετῆς· ἐντεῦθεν καὶ τὰ κακὰ, καὶ τὸ ζητεῖν τινας, πόθεν τὰ κακά. Ὡς τῶν γε κατορθούντων οὐδεὶς ταῦτα [h] ἐπιζητεῖ, τῶν ἐπιεικῶς καὶ σωφρόνως ζῆν προαιρουμένων· ἀλλ' οἱ πονηρὰ τολμῶντες, καὶ [i] παραμυθίαν τινὰ ἀνόητον διὰ τούτων βουλόμενοι τῶν λόγων ἐπινοεῖν, ἀραχνῶν ὑφάσματα πλέκουσιν. Ἀλλ' ἡμεῖς ταῦτα μὴ διὰ λόγων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων διαῤῥήξωμεν. Οὐδὲ γὰρ ἀνάγκης ἐστὶ ταῦτα. Εἰ γὰρ ἀνάγκης ἦν, οὐκ ἂν εἶπεν· "οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ, δι' οὗ [k] τὸ σκάνδαλον ἔρχεται." Ἐκείνους γὰρ μόνους C
ταλανίζει τοὺς ἐκ προαιρέσεως πονηρούς. Εἰ δὲ, δι' οὗ, λέγει, μὴ θαυμάσῃς. Οὐ γὰρ ὡς ἑτέρου δι' αὐτοῦ εἰσάγοντος τοῦτό φησιν, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ τὸ πᾶν κατασκευάζοντος. Οἶδε γὰρ τὸ δι' οὗ, τὸ ὑφ' οὗ λέγειν ἡ γραφή· ὡς ὅταν λέγῃ· [6] "ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ θεοῦ·" οὐ τὸ δεύτερον αἴτιον, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τιθεῖσα. Καὶ πάλιν· "οὐχὶ διὰ τοῦ θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν ἐστι;" καὶ, [6] "πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ."

[l] Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάγκης, ἄκουσον καὶ τῶν ἑξῆς. Μετὰ γὰρ τὸ ταλανίσαι, φησίν· [7] "Εἰ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον [m] αὐτὰ, καὶ D
βάλε ἀπὸ σοῦ. Καλὸν γάρ σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο [n] χεῖρας καὶ πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε [o] αὐτόν. Καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν

[6] Gen. iv. 1. xl. 8. 1 Cor. i. 9. [7] v. 8, 9.

[g] διαμένουσιν L. ἡμῖν om. L. M. [h] ζητεῖ L. [i] παραμυθίαν] Sic H. L. M. et margo G. pro vulgato ῥᾳθυμίαν. *qui desidiam suam defendere conantur* Ge. p. p. ἀνόνητον M. ἀνόητον om. L. [k] τὰ σκάνδαλα G. [l] Καὶ ἵνα] Ἵνα δὲ L. [m] αὐτὰ om. H. K. M. 1 Mosq. βάλε] ἔκβαλε H. [n] πόδας καὶ χεῖρας H. K. 1 Mosq. πόδας ἢ δύο χεῖρας L. πῦρ] + τὸ αἰώνιον L. [o] αὐτὸν] + καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ L. p. p. Καλὸν γάρ σοι H. M. 1 Mosq.

Digitized by Google

[p] κάμινον τοῦ πυρός·" οὐ περὶ μελῶν ταῦτα λέγων· ἄπαγε·
ἀλλὰ περὶ φίλων, περὶ τῶν προσηκόντων, οὓς ἐν τάξει με-
λῶν ἔχομεν ἀναγκαίων. Τοῦτο καὶ ἀνωτέρω εἴρηκε, καὶ νῦν
E λέγει. Οὐδὲν γὰρ οὕτω βλαβερὸν, ὡς συνουσία [q] πονηρά.
Ὅσα γὰρ ἀνάγκη μὴ δύναται, δύναται φιλία πολλάκις καὶ
εἰς βλάβην καὶ εἰς ὠφέλειαν. Διὸ μετὰ πολλῆς τῆς σφο-
δρότητος τοὺς βλάπτοντας ἡμᾶς ἐκκόπτειν κελεύει, τούτους
αἰνιττόμενος τοὺς τὰ σκάνδαλα φέροντας. Εἶδες πῶς τὴν
599 ἐσομένην ἐκ τῶν σκανδάλων ἀνεκρούσατο βλάβην; Τῷ προει-
πεῖν, ὅτι πάντως ἔσται, ὥστε μηδένα ἐν ῥᾳθυμίᾳ εὑρεῖν, ἀλ-
λὰ προσδοκῶντας αὐτὰ νήφειν· τῷ δεῖξαι μεγάλα ὄντα κακά·
(οὐ γὰρ ἂν ἁπλῶς εἶπεν, "οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδά-
λων," ἀλλὰ δεικνὺς μεγάλην τὴν ἐξ αὐτῶν λύμην·) [r] τῷ τα-
λανίσαι πάλιν τὸν εἰσάγοντα αὐτὰ μειζόνως. Τὸ γὰρ εἰ-
πεῖν, "πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ," πολλὴν δεικνύντος
ἦν τὴν τιμωρίαν· οὐ [s] τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ πα-
ραδείγματος προσθήκῃ ηὔξησε τὸν φόβον. Εἶτα οὐκ ἀρκεῖ-
B ται τούτοις, ἀλλὰ καὶ δείκνυσι τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἄν τις διαφύ-
γοι τὰ σκάνδαλα. Τίς δέ ἐστιν αὕτη; Τοὺς πονηρούς, φησὶ, (380)
κἂν σφόδρα σοι φίλοι ὦσιν, ἀπότεμνε τῆς φιλίας. Καὶ λέ-
γει λογισμὸν ἀναντίρρητον. Ἂν μὲν γὰρ μένωσι φίλοι,
οὔτε αὐτοὺς κερδανεῖς, καὶ σαυτὸν προσαπολεῖς· ἂν δὲ ἀπο-
τέμνῃς, τὴν γοῦν σαυτοῦ σωτηρίαν καρπώσῃ. Ὥστε εἴ τι-
νός σε φιλία βλάπτει, ἔκκοπτε ἀπὸ σοῦ. Εἰ γὰρ τῶν
ἡμετέρων μελῶν [t] πολλὰ πολλάκις ἀποτέμνομεν, ὅταν αὐτά
τε ἀνιάτως ἔχῃ, καὶ τοῖς λοιποῖς λυμαίνηται, πολλῷ μᾶλλον
ἐπὶ φίλων τοῦτο ποιεῖν χρή. Εἰ δὲ φύσει ἦν τὰ κακὰ, πε-
ριττὴ πᾶσα αὕτη ἡ παραίνεσις καὶ ἡ συμβουλὴ, περιττὴ [v] ἡ
C διὰ τῶν εἰρημένων φυλακή. Εἰ δὲ οὐ περιττὴ, ὥσπερ οὖν
οὐδὲ περιττὴ, εὔδηλον ὅτι γνώμης ἡ πονηρία. [8] "Ὁρᾶτε
μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. Λέγω γὰρ

[8] v. 10.

[p] κάμινον] γέενναν L. 3 Mosqq. [q] πονηρὰ] + καὶ βλαβερὰ Mor. Ben. invitis codd. et Ep. [r] τῷ] + δὲ Sav. Ben. μειζόνως] μείζονα δείκνυσιν ἐντεῦθεν τὴν βλαβὴν H. et sic ediderunt Sav. Ben. Ceterum tota haec periodus, ut vulgo legitur, prava distinctione laborat. [s] τούτῳ H. L. [t] πολλὰ, quod vulgo abest, ex uno cod. L. recepi. Post ἡμετέρων, τινὰ inculcant H. K. [v] ἡ] καὶ ἡ M. et corr. G. ἦν ἡ H. ἡ διὰ τῶν προειρημένων προφυλακὴ L.

Digitized by Google

ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσω-
πον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς." Μικροὺς οὐ τοὺς
ἀληθῶς μικροὺς [w] καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς νομιζομένους παρὰ τοῖς
πολλοῖς, τοὺς πτωχοὺς, τοὺς εὐκαταφρονήτους, τοὺς ἀγνῶτας·
(πῶς γὰρ ἂν εἴη μικρὸς ὁ τοῦ κόσμου παντὸς ἀντάξιος;
πῶς ἂν εἴη μικρὸς ὁ τῷ θεῷ φίλος;) ἀλλὰ τοὺς παρὰ τῇ
τῶν πολλῶν ὑπονοίᾳ τοιούτους νομιζομένους. Καὶ οὐ λέγει
περὶ πολλῶν μόνον, ἀλλὰ [x] καὶ περὶ ἑνὸς, κἀντεῦθεν πάλιν
ἀποτειχίζων τὴν τῶν πολλῶν σκανδάλων βλάβην. Ὥσπερ D
γὰρ τὸ φεύγειν τοὺς πονηροὺς, οὕτω τὸ τιμᾶν τοὺς χρη-
στοὺς κέρδος ἔχει μέγιστον, καὶ διπλῆ γένοιτ' ἂν ἀσφάλεια
τῷ προσέχοντι· μία μὲν ἐκ τοῦ τῶν σκανδαλιζόντων τὰς
φιλίας ἐκτεμεῖν· ἑτέρα δὲ ἐκ τοῦ τοὺς ἁγίους τούτους ἔχειν
ἐν θεραπείᾳ καὶ τιμῇ. Εἶτα καὶ ἑτέρωθεν αὐτοὺς αἰδεσί-
μους ποιεῖ, λέγων· "ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διαπαντὸς βλέ-
πουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς." Ἐν-
τεῦθεν δῆλον, ὅτι ἀγγέλους ἔχουσιν οἱ ἅγιοι, [y] ἢ καὶ πάν-
τες. Καὶ [z] γὰρ ὁ ἀπόστολός φησι περὶ τῆς γυναικὸς, ὅτι
[9] "ὀφείλει ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέ- E
λους·" καὶ ὁ Μωϋσῆς· "ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν
ἀγγέλων θεοῦ." Ἐνταῦθα δὲ οὐ περὶ ἀγγέλων διαλέγεται
μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ἀγγέλων ὑπερεχόντων. Ὅταν δὲ εἴ-
πῃ, "τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου," οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν
πλείονα παῤῥησίαν λέγει, καὶ τὴν πολλὴν τιμήν.

[10] "Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολω-
λός." Πάλιν ἕτερον λογισμὸν τίθησι τοῦ προτέρου μείζονα, 600
καὶ παραβολὴν συνάπτει, δι' ἧς καὶ τὸν πατέρα εἰσάγει
ταῦτα βουλόμενον. [11] "Τί γὰρ ὑμῖν δοκεῖ; φησίν· ἐὰν γέ-
νηταί τινι ἀνθρώπῳ πρόβατα ἑκατὸν, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ
αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα, πορευθεὶς ἐπὶ τὰ
ὄρη, ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτὸ,
χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς
μὴ πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ
πατρὸς [a] ὑμῶν, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων." Ὁρᾷς

[9] 1 Cor. xi. 10. Deut. xxxii. 8. [10] v. 11. [11] v. 12-14.

[w] καλεῖ] φησὶν L. [x] καὶ] κἂν Edd. καὶ om. G. M. [y] Sic H. L. Mor. adstipulante Theoph. ad loc. in ceteris ἢ καὶ deest. ἐκεῖ pro ἢ καὶ dederunt Sav. Ben. [z] γὰρ] + καὶ G. K. M. [a] ὑμῶν] ἡμῶν G. 5 Mosqq. μου H.

Digitized by Google

δι' ὅσων ἡμᾶς ἐνάγει εἰς τὴν τῶν εὐτελῶν ἀδελφῶν ἐπιμέ-
B λειαν; Μὴ τοίνυν εἴπῃς, χαλκοτύπος ἐστὶν ὁ δεῖνα, ὑποδη-
ματοῤῥάφος, γεωργός ἐστιν, ἀνόητός ἐστι, καὶ καταφρονή-
σῃς. Ἵνα γὰρ μὴ τοῦτο πάθῃς, ὅρα διὰ πόσων σε πείθει μετριάζειν, καὶ εἰς τὴν τούτων ἐπιμέλειαν ἐμβάλλει. Ἔστησε παιδίον, καί φησι· "γίνεσθε ὡς τὰ παιδία·" καὶ, "ὃς ἂν δέξηται παιδίον τοιοῦτον, ἐμὲ δέχεται·" καὶ, "ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ," τὰ ἔσχατα πείσεται. Καὶ οὐδὲ ἠρκέσθη τῷ παραδείγματι τοῦ μύλου, ἀλλὰ καὶ τὸ οὐαὶ προσέθηκε, καὶ τοὺς τοιούτους ἐκτέμνειν ἐκέλευσε, κἂν ἐν τάξει χειρῶν ὦσι καὶ ὀφθαλμῶν ἡμῖν. Καὶ ἀπὸ τῶν ἀγγέλων πάλιν τῶν
C ἐγκεχειρισμένων αὐτοὺς τούτους τοὺς εὐτελεῖς ἀδελφοὺς, αἰδεσίμους ποιεῖ· καὶ ἀπὸ τοῦ οἰκείου θελήματος καὶ πάθους· (ὅταν γὰρ εἴπῃ, "ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς," καὶ τὸν σταυρὸν δηλοῖ, καθάπερ καὶ Παῦλός φησι, [b] περὶ ἀδελφοῦ λέγων· [12] "δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανε·") καὶ [c] ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ὅτι οὐδὲ αὐτῷ δοκεῖ ἀπολέσθαι· καὶ ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας, ὅτι καταλιπὼν τὰ σεσωσμένα ὁ ποιμὴν [d] ζητεῖ τὸ ἀπολόμενον· καὶ ὅταν εὕρῃ τὸ πεπλανημέ-
νον, σφόδρα ἥδεται τῇ εὑρέσει καὶ τῇ σωτηρίᾳ τούτου. Εἰ (381)
τοίνυν ὁ θεὸς οὕτω χαίρει ἐπὶ τῷ μικρῷ τῷ εὑρεθέντι, πῶς σὺ καταφρονεῖς τῶν τῷ θεῷ περισπουδάστων, δέον καὶ
D τὴν ψυχὴν αὐτὴν προέσθαι ὑπὲρ ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων; Ἀλλ' ἀσθενής ἐστι καὶ εὐτελής; Δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα πάντα δεῖ ποιεῖν, ὥστε αὐτὸν διασώζειν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἀφεὶς πρόβατα, ἐπ' ἐκεῖνο ἦλθε, καὶ οὐκ ἴσχυσε τῶν τοσούτων ἡ σωτηρία συσκιάσαι τοῦ ἑνὸς τὴν ἀπώλειαν. Ὁ δὲ [13] Λουκᾶς, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων ἤνεγκε, φησί· καὶ "μείζων [e] ἐγένετο χαρὰ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις." Καὶ ἀπὸ τοῦ ἐγκαταλιπεῖν τὰ σεσωσμένα δι' αὐτὸ, καὶ ἀπὸ τοῦ μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ ἡσθῆναι, πολλὴν ἔδειξε τὴν περὶ αὐτοῦ σπουδήν. Μὴ [f] δὴ ἀμελῶμεν τῶν ψυχῶν τῶν τοι-

[12] Rom. xiv. 15. [13] Luc. xv. 5, 7.

[b] περὶ τοῦ ἀδ. Edd. [c] ἀπὸ] Sic L. Ep. Ge. ceteri περί. πατρὸς] πνεύματος H. [d] ζητεῖ τὸ πεπλανημένον· καὶ ὅταν εὕρῃ αὐτὸ, σφόδρα Ep. et ita fere Interp. Vulgatum tuetur L. in ceteris haec ζητεῖ τὸ ἀπολόμενον καὶ non leguntur. [e] ἐγένετο] γίνεται L. p. p. μετανοοῦντι om. G. K. M. [f] δὴ] + οὖν Edd.

Digitized by Google

οὕτων. Καὶ γὰρ πάντα ταῦτα διὰ [g] ταῦτα εἴρηται. Τῷ
μὲν γὰρ ἀπειλῆσαι μηδ' ὅλως ἐπιβήσεσθαι τῶν οὐρανῶν E
τὸν μὴ γενόμενον παιδίον, καὶ [h] τοῦ μύλου μνησθῆναι,
τὸν τῦφον κατήνεγκε τῶν ἀλαζόνων· οὐδὲν γὰρ οὕτως
ἀγάπῃ πολέμιον, ὡς ἀπόνοια· τῷ δὲ εἰπεῖν, "ἀνάγκη ἐστὶν
ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα," ἐγρηγορέναι [i] ἐποίησε· τῷ δὲ
προσθεῖναι, "οὐαὶ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται," ἕκαστον
σπουδάζειν μὴ δι' αὐτοῦ γενέσθαι παρεσκεύασε. Καὶ τῷ 601
μὲν κελεῦσαι ἐκκόψαι τοὺς σκανδαλίζοντας, εὔκολον τὴν σω-
τηρίαν ἐποίησε· τῷ δὲ ἐπιτάξαι μὴ καταφρονεῖν αὐτῶν, καὶ
μηδὲ ἁπλῶς ἐπιτάξαι, ἀλλὰ σφοδρῶς, ("ὁρᾶτε γὰρ, φησὶ,
μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων·") καὶ τῷ εἰπεῖν,
ὅτι "οἱ ἄγγελοι αὐτῶν βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός
μου·" καὶ, "διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγώ·" [k] καὶ, "ὁ πατήρ μου
τοῦτο βούλεται·" τοὺς ὀφείλοντας αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι σπου-
δαιοτέρους ἐποίησεν. Ὁρᾷς ὅσον τεῖχος αὐτοῖς περιήλασε,
καὶ πόσην τῶν εὐκαταφρονήτων καὶ [l] τῶν ἀπολλυμένων ποι-
εῖται σπουδὴν, ἀπειλῶν τε ἀνήκεστα κακὰ τοῖς ὑποσκελί- B
ζουσιν αὐτοὺς, καὶ μεγάλα ἐπαγγελλόμενος ἀγαθὰ τοῖς
θεραπεύουσι καὶ [m] ἐπιμελουμένοις, καὶ παρ' ἑαυτοῦ πάλιν τὸ
ὑπόδειγμα φέρων καὶ παρὰ τοῦ πατρός;

[n] Τοῦτον καὶ ἡμεῖς μιμησώμεθα, μηδὲν παραιτούμενοι τῶν
δοκούντων εἶναι ταπεινῶν τε καὶ μοχθηρῶν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν·
ἀλλὰ κἂν διακονεῖσθαι δέῃ, κἂν μικρὸς ᾖ, κἂν εὐτελὴς ὑπὲρ
οὗ τοῦτο γίνεται, κἂν ἐπίπονον τὸ πρᾶγμα ᾖ, [o] κἂν ὄρη καὶ
κρημνοὺς διαβαίνειν χρῇ, πάντα ἔστω φορητὰ διὰ τὴν σω-
τηρίαν τοῦ ἀδελφοῦ. Οὕτω γὰρ περισπούδαστον ψυχὴ θεῷ,
ὡς μηδὲ τοῦ ἰδίου υἱοῦ φείσασθαι. Διὸ παρακαλῶ, τοῦ ὄρ-
θρου φανέντος, εὐθέως ἐξιόντες ἀπὸ τῆς οἰκίας, τοῦτον ἕνα
σκοπὸν ἔχωμεν, καὶ [p] ταύτην πρὸ πάντων σπουδὴν, ὥστε τὸν C

[g] ταῦτα] τοῦτο Edd. [h] τοῦ] τῷ H. M. [i] πεποίηκε L. [k] καὶ] + ὅτι Edd. Mox ποιῶν pro ἐποίησε habet M. [l] τῶν om. H. L. [m] ἐπιμελουμένοις] + αὐτῶν H. L. [n] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ὀρέγειν χεῖρα τοῖς κειμένοις κάτω, καὶ μάλιστα τοῦ ἰδίου οἴκου· οὐ γὰρ ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ καθ' ἡμᾶς ἀρετὴ πρὸς σωτηρίαν· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι ψυχῆς. G. [o] κἂν] καὶ G. K. M. χρῇ] χρὴ codd. et Edd. praeter novissimam. [p] ταύτην] τὴν αὐτὴν K. τοιαύτην L. πρὸ πάντων] πρὸς πάντας G. K. M. πρὸς πάντα L. ὥστε τὸν] Sic K. L. Ep. ceteri τὸ τόν.

Digitized by Google

κινδυνεύοντα ἐξαρπάσαι· οὐ λέγω τοῦτον μόνον τὸν κίνδυνον τὸν αἰσθητόν· τοῦτο γὰρ οὐδὲ κίνδυνος· ἀλλὰ τὸν τῆς ψυχῆς, τὸν παρὰ τοῦ διαβόλου τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφερόμενον. Καὶ γὰρ ὁ ἔμπορος, ὥστε αὐξῆσαι τὴν περιουσίαν, πέλαγος διαβαίνει· καὶ ὁ χειροτέχνης, ὥστε προσθεῖναι τοῖς ὑπάρχουσι, πάντα ποιεῖ. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν μὴ τῇ σωτηρίᾳ μόνον ἀρκώμεθα τῇ ἡμετέρᾳ, ἐπεὶ καὶ [q] ταύτην λυμαινόμεθα. Καὶ γὰρ
D ἐν πολέμῳ καὶ παρατάξει ὁ πρὸς τοῦτο μόνον ὁρῶν στρατιώτης, ὅπως ἑαυτὸν διασώσειε [r] φεύγων, καὶ τοὺς ἄλλους μεθ' ἑαυτοῦ προσαπόλλυσιν· ὥσπερ οὖν ὁ γενναῖος καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων τὰ ὅπλα τιθέμενος, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἑαυτὸν διασώζει. Ἐπεὶ οὖν καὶ τὰ ἡμέτερα πόλεμος, καὶ πολέμων ἁπάντων ὁ πικρότατος, καὶ παράταξις καὶ μάχη, ὡς ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ἐκέλευσεν, οὕτω [s] ταττώμεθα ἐπὶ τῆς παρατάξεως, πρὸς σφαγὰς καὶ αἵματα καὶ φόνους παρεσκευασμένοι, πρὸς τὴν ὑπὲρ ἁπάντων σωτηρίαν βλέποντες, καὶ τοὺς ἑστηκότας
E ἀλείφοντες, καὶ τοὺς κειμένους ἐγείροντες. Καὶ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων [t] ἐν ταύτῃ κεῖνται τῇ παρατάξει, τραύματα ἔχοντες, αἵματι περιῤῥεόμενοι, καὶ ὁ θεραπεύων [v] οὐδείς, οὐ τοῦ λαοῦ τις, οὐχ ἱερεύς, οὐκ ἄλλος οὐδείς, οὐ παραστάτης, οὐ φίλος, οὐκ ἀδελφός· ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν σκοποῦμεν ἕκαστος. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἑαυτῶν κολοβοῦμεν. Ἡ γὰρ μεγίστη παῤῥησία [w] καὶ εὐδοκίμησις, τὸ μὴ τὰ ἑαυτῶν
602 σκοπεῖν. Διά τοι τοῦτο ἀσθενεῖς καὶ εὐκαταγώνιστοι καὶ ἀνθρώποις καὶ διαβόλῳ, ὅτι τὸ ἐναντίον τούτου ζητοῦμεν, καὶ οὐ συνασπίζομεν ἀλλήλοις, οὐδὲ πεφράγμεθα τῇ κατὰ (382)
θεὸν ἀγάπῃ, ἀλλ' ἑτέρας ἑαυτοῖς ἐπιζητοῦμεν φιλίας προφάσεις, οἱ μὲν ἀπὸ συγγενείας, οἱ δὲ ἀπὸ συνηθείας, οἱ δὲ ἀπὸ κοινωνίας, οἱ δὲ ἀπὸ [x] γειτνιάσεως· καὶ πάντοθεν μᾶλλόν ἐσμεν φίλοι, ἢ ἀπὸ εὐσεβείας, δέον ἐκ ταύτης μόνης συνάπτεσθαι τὰς φιλίας. Νῦν δὲ τοὐναντίον γίνεται· Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησιν ἔστιν ὅπου γινόμεθα φίλοι, ἢ τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις.

[q] ταύτῃ L. λυμανούμεθα H. K. λυμαινούμεθα (sic) M. [r] φυγὼν G. H. K. M. p. p. προσαπόλλει K. L. M. προσαπόλει (sic) G. [s] παρατατττώμεθα L. M. [t] ἐν om. G. M. p. p. καὶ αἵματι L. [v] οὐδείς] + οὐ λευΐτης H. [w] καὶ ἡ εὐδ. G. H. K. σκοπεῖν] ζητεῖν H. L. [x] γειτονίας· ὥστε καὶ L.

Ναὶ, φησίν· ὁ μὲν γάρ ἐστι [y] μοχθηρὸς, ὁ δὲ χρηστὸς καὶ ἐπιεικής. Τί λέγεις; μοχθηρὸν τὸν ἀδελφὸν καλεῖς, ὁ B μηδὲ ῥακὰ καλεῖν κελευόμενος; καὶ οὐκ αἰσχύνῃ, οὐδὲ ἐρυθριᾷς ἐκπομπεύων τὸν ἀδελφὸν, τὸ μέλος τὸ σὸν, τὸν τῶν αὐτῶν σοι κοινωνήσαντα ὠδίνων, τὸν τῆς αὐτῆς μετασχόντα τραπέζης; Ἀλλ' εἰ μέν τινα κατὰ σάρκα ἀδελφὸν [z] ἔχεις, κἂν μυρία ἐργάζηται κακὰ, σπουδάζεις αὐτὸν περιστέλλειν, καὶ νομίζεις καὶ αὐτὸς τῆς αἰσχύνης κοινωνεῖν, ἐκείνου καταισχυνομένου· τὸν δὲ πνευματικὸν ἀδελφὸν, δέον ἐλευθερῶσαι διαβολῆς, σὺ δὲ καὶ μυρίαις περιβάλλεις [a] κατηγορίαις; Μοχθηρὸς γάρ ἐστι καὶ δυσανάσχετος, φησίν. Οὐκοῦν διὰ τοῦτο C γενοῦ φίλος, ἵνα παύσῃς ὄντα τοιοῦτον, ἵνα μεταβάλῃς, ἵνα ἐπαναγάγῃς ἐπὶ τὴν ἀρετήν. Ἀλλ' οὐ πείθεται, φησὶν, οὐδὲ ἀνέχεται συμβουλῆς. Πόθεν οἶσθα; [b] παρῄνεσας γὰρ, καὶ διορθῶσαι ἐπεχείρησας; Παρῄνεσα πολλάκις, φησί. Ποσάκις; Πολλάκις· καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον. Βαβαί· [c] τοῦτο πολλάκις; Εἰ γὰρ διὰ παντὸς τοῦτο ἐποίεις τοῦ χρόνου, καμεῖν [d] ἐχρῆν καὶ ἀπαγορεῦσαι; Οὐχ ὁρᾷς πῶς διαπαντὸς ὁ θεὸς ἡμῖν παραινεῖ, διὰ τῶν προφητῶν, διὰ τῶν ἀποστόλων, διὰ τῶν εὐαγγελιστῶν; Τί οὖν; πάντα κατωρθώσαμεν, καὶ πάντα ἐπείσθημεν; Οὐδαμῶς. Ἆρ' οὖν ἐπαύσατο παραινῶν; ἆρα D ἐσίγησεν; Οὐ καθ' ἑκάστην λέγει τὴν ἡμέραν, [14] "οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ," καὶ αὔξεται [e] πολλοῖς τῶν χρημάτων ἡ περιουσία καὶ ἡ τυραννίς; Οὐ καθ' ἑκάστην βοᾷ, [15] "ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν," καὶ ἡμεῖς ἐκθηριούμεθα μᾶλλον; Οὐ [f] διαπαντὸς παραινεῖ κρατεῖν ἐπιθυμίας, καὶ εἶναι κρείττους ἡδονῆς πονηρᾶς, πολλοὶ δὲ χοίρων μᾶλλον ἐγκαλινδοῦνται τῇ ἁμαρτίᾳ ταύτῃ; Ἀλλ' ὅμως οὐ παύεται λέγων. Τίνος οὖν ἕνεκα μὴ ταῦτα πρὸς ἑαυτοὺς λογιζόμεθα, καὶ λέγομεν, ὅτι καὶ ἡμῖν ὁ θεὸς διαλέγεται,

[14] Matth. vi. 24. [15] Luc. vi. 37.

[y] μοχθηρὸς] ὀχληρὸς K. L. [z] ἔχοις G. K. M. [a] κακηγορίαις H. L. Quae post h. v. habent Mor. Ben. καὶ μοχθηρὸν ἀποκαλεῖς frustra in codd. et Interp. quaereres. [b] παρῄνεσα γὰρ, κ. δ. ἐπεχείρησα G. K. M. invito Interp. παρῄνεσα habuit pr. H. Deinde παρῄνεσας πολλάκις, φῄς K. M. [c] τοῦ πολ. τούτου L. τοῦτό ἐστι τὸ π. Edd. [d] ἐχρῆν] οὐ χρὴ G. οὐκ ἐχρῆν Mor. Ben. [e] παρὰ πολλοῖς H. L. Mox ἡ περιουσία καὶ om. K. L. In M. locus sic legitur: καὶ μᾶλλον αὔξεται τῶν χρ. ἡ τυραννίς. [f] διαπαντὸς] ἀεὶ K. M.

Digitized by Google

E καὶ οὐκ ἀφίσταται τοῦτο ποιῶν, καίτοι πολλὰ παρακουόντων ἡμῶν; Διὰ ταῦτα ἔλεγεν, ὅτι [16] "ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι." Εἰ γὰρ οὐκ ἀρκεῖ εἰς σωτηρίαν ἡμῖν ἡ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἀρετὴ, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἑτέρους ἔχοντας ἀπελθεῖν· ὅταν μήτε ἑαυτοὺς, μήτε ἑτέρους διασώσωμεν, τί πεισόμεθα; πόθεν ἐλπίδα λοιπὸν σωτηρίας ἕξομεν; Ἀλλὰ τί ταῦτα ἐγκαλῶ,
603 ὅταν μηδὲ τῶν συνοικούντων λόγον τινὰ ποιώμεθα, γυναικὸς καὶ παίδων καὶ οἰκετῶν, ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων μεριμνῶμεν, καθάπερ οἱ μεθύοντες, ὅπως οἱ μὲν οἰκέται πλείους γένοιντο, καὶ μετὰ [g] πολλῆς τῆς σπουδῆς ἡμῖν διακονήσαιεν, οἱ δὲ παῖδες πολὺν παρ' ἡμῶν δέξαιντο κλῆρον, ἡ δὲ γυνὴ χρυσία σχοίη καὶ ἱμάτια πολυτελῆ καὶ κτήματα· καὶ μηδαμοῦ ἑαυτῶν [h] φροντίζωμεν, ἀλλὰ τῶν ἑαυτῶν; Οὔτε γὰρ τῆς γυναικὸς φροντίζομεν ἢ προνοοῦμεν, ἀλλὰ τῶν τῆς γυναικός· οὔτε τοῦ παιδίου, ἀλλὰ τῶν τοῦ παιδίου. Καὶ ταὐτὸν ποιοῦμεν, οἷον ἂν [i] εἴ τις οἰκίαν ὁρῶν κακῶς διακειμένην,
B καὶ τοὺς τοίχους κλινομένους, ἀφεὶς ἀναστῆσαι τούτους, περιβόλους αὐτῇ μεγάλους ἔξωθεν κατασκευάζοι· ἢ σώματος ἠσθενηκότος, τούτου μὲν μὴ ἐπιμελοῖτο, ἱμάτια δὲ αὐτῷ χρυσᾶ ὑφαίνοι· ἢ τῆς δεσποίνης κακῶς διακειμένης, θεραπαινίδων, καὶ ἱστῶν, καὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν [k] σκευῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελοῖτο, ἐκείνην ἀφεὶς ἐῤῥῖφθαι καὶ οἰμώζειν. Τοῦτο γὰρ καὶ νῦν γίνεται· καὶ τῆς ψυχῆς ἡμῖν κακῶς διακειμένης καὶ ἀθλίως, καὶ θυμουμένης, καὶ λοιδορουμένης, καὶ ἐπιθυμούσης ἀτόπως, καὶ κενοδοξούσης, καὶ στασιαζούσης, καὶ πρὸς [l] τὴν γῆν συρομένης, καὶ ὑπὸ θηρίων τοσούτων σπα-
C ραττομένης, ἀφέντες αὐτῆς ἀπελάσαι τὰ πάθη, οἰκίας καὶ οἰκετῶν φροντίζομεν. Καὶ εἰ μὲν [m] ἄρκτος λαθοῦσα ἀποφύγοι, τὰς οἰκίας ἀποκλείομεν, καὶ κατὰ τοὺς στενωποὺς τρέχομεν, ὥστε μὴ περιπεσεῖν τῷ θηρίῳ· νυνὶ δὲ οὐχ ἑνὸς θηρίου, ἀλλὰ πολλῶν ἡμῖν λογισμῶν τοιούτων τὴν ψυχὴν σπαραττόντων, οὐδὲ αἴσθησιν λαμβάνομεν. Καὶ ἐν μὲν τῇ πόλει τοσαύτην

[16] Luc. xiii. 23.

[g] πολλῆς] + καὶ μεγάλης L. [h] φροντίζομεν H. M. Mox haec φροντίζομεν ἢ desunt in K. L. M. et uncis segregavit Mor. [i] εἰ om. G. K. M. [k] σκευῶν om. G. θερ. καὶ σιτίων, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιλοίπων ἐπιμ. L. θερ. καὶ σιτίων καὶ τῶν κατὰ τ. ο. ἱστῶν καὶ τ. ἀ. ἐπιμ. K. [l] τὴν om. G. H. [m] ἄρκος G. K. M. ἀποφύγοι] φύγοι L. M. φύγῃ K.

Digitized by Google

ποιούμεθα σπουδὴν, ὡς ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καὶ ἐν γαλεάγραις
καθείργειν τὰ θηρία· καὶ οὔτε πρὸς τῷ βουλευτηρίῳ τῆς
(383) πόλεως, οὔτε πρὸς τοῖς δικαστηρίοις, οὔτε πρὸς τοῖς βασι-
λείοις, ἀλλὰ πόῤῥω που καὶ μακρὰν δεδεμένα κατέχομεν· ἐπὶ
δὲ τῆς ψυχῆς, ἔνθα τὸ βουλευτήριον, ἔνθα τὰ βασίλεια,
ἔνθα [n] τὸ δικαστήριον, ἀνεῖται τὰ θηρία, περὶ τὸν νοῦν αὐ- D
τὸν καὶ τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν κράζοντα καὶ θορυβοῦντα.
Διὰ τοῦτο πάντα ἄνω καὶ κάτω γίνεται, καὶ πάντα [o] μεστὰ
ταραχῆς, τὰ ἔνδον, τὰ ἔξω, καὶ οὐδὲν διεστήκαμεν ἕκαστος
ἡμῶν πόλεως ὑπὸ καταδρομῆς βαρβάρων θορυβουμένης· καὶ
ταὐτὸν γίνεται, οἷον ἂν εἰ δράκοντος [p] νεοττιᾷ στρουθῶν
ἐπιτιθεμένου, πανταχοῦ τρίζοντες οἱ στρουθοὶ πέτοιντο φο-
βούμενοι καὶ ταραχῆς γέμοντες, οὐκ ἔχοντες δὲ [q] ὅποι κατα-
λύσωσι τὴν ἀγωνίαν.

Διὸ παρακαλῶ, τὸν δράκοντα ἀνέλωμεν, συγκλείσωμεν
τὰ θηρία, ἀποπνίξωμεν, κατασφάξωμεν· καὶ τοὺς πονηροὺς E
τούτους λογισμοὺς τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος παραδῶμεν,
ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν ἀπειλῇ τοιαῦτα ὁ προφήτης, οἷα καὶ τῇ
Ἰουδαίᾳ, ὅτι [17] "ὀνοκένταυροι ἐκεῖ ὀρχήσονται, καὶ ἐχῖνοι,
καὶ [r] δράκοντες." Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶ καὶ ἄνθρωποι ὀνοκενταύρων
χείρους, καθάπερ ἐν ἐρημίᾳ ζῶντες, καὶ λακτίζοντες· καὶ τὸ
πλέον τῆς νεότητος παρ' ἡμῖν τοιοῦτον. Καὶ γὰρ ἀγρίας 604
ἔχοντες ἐπιθυμίας, οὕτω πηδῶσιν, οὕτω λακτίζουσιν, ἀχαλί-
νωτοι περιϊόντες, καὶ τῇ [s] σπουδῇ πρὸς οὐδὲν τῶν δεόντων
χρώμενοι. Αἴτιοι δὲ οἱ πατέρες, οἳ τοὺς μὲν πωλοδάμνας
ἀναγκάζουσι τοὺς ἵππους τοὺς ἑαυτῶν μετὰ πολλῆς ῥυθμί-
ζειν τῆς ἐπιμελείας, καὶ οὐκ ἀφιᾶσιν ἐπὶ πολὺ τοῦ πώλου
τὴν ἡλικίαν ἀδάμαστον προελθεῖν, ἀλλὰ καὶ χαλινὸν καὶ τὰ
ἄλλα πάντα ἐπιτιθέασιν ἐκ προοιμίων· τοὺς δὲ αὐτῶν νέους
ἐπὶ πολὺ περιορῶσιν ἀχαλινώτους περιϊόντας καὶ σωφροσύνης
ἐρήμους, πορνείαις καὶ κύβοις καὶ ταῖς ἐν τοῖς παρανόμοις
θεάτροις διατριβαῖς καταισχυνομένους, δέον πρὸ τῆς πορνείας B

[17] Esai. xiii. 21, 22.

[n] τὰ δικαστήρια L. ἀνεῖται] Sic H. L. ceteri cum Interp. ἄνεισι.
[o] μεστὰ] μετὰ L. M. [p] νεοττίας G. M. p. p. ἐπιθεμένου H. ἐπι-
τεθέντος L. item τρύζοντες G. H. K. M. [q] ὅπως K. L. κατα-
λύσουσι H. K. καταλύωσι Edd. [r] δράκοντες] δαιμόνια K. L. M.
[s] σπουδῇ] σχολῇ K. L.

Digitized by Google

γυναικὶ παραδοῦναι, γυναικὶ σώφρονι καὶ σοφωτάτῃ· αὕτη γὰρ καὶ τῆς ἀτοπωτάτης [t] ἀπάξει διατριβῆς τὸν ἄνδρα, καὶ ἀντὶ χαλινοῦ τῷ πώλῳ γενήσεται. Οὐδὲ γὰρ ἑτέρωθεν αἱ πορνεῖαι καὶ αἱ μοιχεῖαι, [v] ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀφέτους εἶναι τοὺς νέους. Ἂν γὰρ γυναῖκα ἔχῃ συνετὴν, καὶ οἰκίας ἐπιμελήσεται, καὶ δόξης, καὶ ὑπολήψεως. Ἀλλὰ [w] νέος ἐστὶ, φησίν. Οἶδα κἀγώ. Εἰ γὰρ ὁ Ἰσαὰκ τεσσαράκοντα ἐτῶν ὢν τὴν νύμφην [x] ἠγάγετο, ἐν παρθενίᾳ τὴν ἡλικίαν πᾶσαν ἐκείνην διάγων, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἐν τῇ χάριτι νέους τὴν φιλο-
C σοφίαν ταύτην ἀσκεῖν ἔδει. Ἀλλὰ τί πάθω; Οὐκ ἀνέχεσθε τῆς σωφροσύνης αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλὰ περιορᾶτε καταισχυνομένους, [y] μολυνομένους, ἐναγεῖς γινομένους, οὐκ εἰδότες ὅτι γάμου κέρδος τὸ καθαρὸν διατηρῆσαι τὸ σῶμα· κἂν τοῦτο μὴ ᾖ, οὐδὲν ὄφελος γάμου. Ὑμεῖς δὲ τοὐναντίον ποιεῖτε· ὅταν μυρίων ἐμπλησθῶσι κηλίδων, τότε αὐτοὺς ἐπὶ γάμον ἄγετε, εἰκῇ καὶ μάτην. Δεῖ γὰρ ἀναμεῖναι, φησὶν, ἵνα εὐδόκιμος γένηται, ἵνα ἐν τοῖς πολιτικοῖς λάμψῃ πράγμασι· τῆς δὲ ψυχῆς [z] ὑμῖν οὐδεὶς λόγος, ἀλλὰ περιορᾶτε αὐτὴν ἐρριμμένην. Διὰ τοῦτο πάντα συγχύσεως γέμει, καὶ ἀταξίας καὶ ταραχῆς, ὅτι πάρεργον αὕτη, ὅτι τὰ μὲν ἀναγ-
D καῖα ἠμέληται, τὰ δὲ εὐτελῆ πολλῆς τυγχάνει προνοίας. Οὐκ οἶσθα, ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον [a] χαριῇ τῷ παιδὶ, ὡς τὸ φυλάξαι [b] πορνικῆς ἀκαθαρσίας καθαρόν; Ψυχῆς γὰρ ἴσον οὐδέν. Ὅτι "τί ὠφελεῖται ἄνθρωπος, φησὶν, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;" Ἀλλὰ γὰρ πάντα ὁ τῶν χρημάτων ἔρως ἀνέτρεψε καὶ κατέβαλε, καὶ τοῦ θεοῦ τὸν ἀκριβῆ φόβον παρώθησεν, ὥσπερ τις τύραννος ἀκρόπολιν, οὕτω τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς [c] καταλαβών. Διὸ καὶ τῆς τῶν παίδων καὶ τῆς ἡμετέρας ἀμελοῦμεν σωτηρίας,
E ἓν μόνον σκοποῦντες, ὅπως εὐπορώτεροι γενόμενοι, [d] πλοῦτον ἑτέροις ἀφῶμεν, κἀκεῖνοι πάλιν ἄλλοις, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τοῖς μετ' αὐτοὺς, παράπομποί τινες τῶν [e] ἡμετέρων γινόμενοι κτημάτων τε καὶ χρημάτων, ἀλλ' οὐ δεσπόται. Ἐντεῦθεν

[t] ἀπαλλάξει H. M. [v] ἀλλ'] ἀλλ' ἢ K. M. [w] νέος] ταχέως G. L. [x] ἤγαγεν G. K. p. p. ἐκείνην om. G. et ἄγων pro διάγων habent G. H. [y] καὶ μολ. καὶ ἐναγεῖς L. [z] ὑμῖν om. L. [a] χαριεῖ G. K. M. [b] πορνικῆς] + κακίας ἄμοιρον καὶ ἑταιρικῆς L. Ὅτι τί] Τί γὰρ M. [c] Sic K. L. vulgo καταβαλών. [d] τὸν πλοῦτον L. [e] ἡμετέρων] + ἀεὶ L. τε καὶ χρημάτων om. idem.

Digitized by Google

πολλὴ ἡ ἄνοια· ἐντεῦθεν τῶν δούλων οἱ ἐλεύθεροι ἀτιμότεροι. 605
Τοῖς μὲν γὰρ δούλοις, εἰ καὶ μὴ δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς
αὐτοὺς ἐπιτιμῶμεν· οἱ δὲ ἐλεύθεροι οὐδὲ ταύτης ἀπολαύουσι
τῆς προνοίας, ἀλλὰ καὶ τούτων ἡμῖν εἰσιν εὐτελέστεροι. Καὶ
τί λέγω τῶν δούλων; Καὶ γὰρ βοσκημάτων οἱ παῖδες ἀτι-
μότεροι, καὶ ὄνων καὶ ἵππων μᾶλλον ἐπιμελούμεθα, ἢ παίδων.
Κἂν μὲν ἡμιόνόν τις ἔχῃ, πολλὴ [f] ἡ φροντὶς ὥστε ὀνηλάτην
εὑρεῖν ἄριστον, καὶ μήτε ἀγνώμονα, μὴ κλέπτην, μὴ μέθυσον,
μὴ τῆς τέχνης ἄπειρον· ἂν δὲ ψυχῇ παιδὸς ἐπιστῆσαι δέῃ
παιδαγωγὸν, ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὸν ἐπελθόντα αἱρούμεθα. B
(384) Καίτοιγε τῆς τέχνης ταύτης οὐκ ἔστιν ἄλλη μείζων. Τί
γὰρ ἴσον τοῦ ῥυθμίσαι ψυχὴν, καὶ διαπλάσαι νέου διάνοιαν;
Καὶ [g] γὰρ παντὸς ζωγράφου καὶ παντὸς ἀνδριαντοποιοῦ τὸν
ταύτην ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην ἀκριβέστερον διακεῖσθαι χρή.
Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδένα τούτου ποιούμεθα λόγον, ἀλλ' ἓν ὁρῶμεν
μόνον, ὅπως παιδευθῇ τὴν γλῶτταν. Καὶ τοῦτο δὲ διὰ χρή-
ματα πάλιν ἐσπουδάκαμεν. Οὐ γὰρ ἵνα δύνηται λέγειν, ἀλλ'
ἵνα χρηματίζηται, μανθάνει τὸ λέγειν· ὡς εἰ ἐξῆν καὶ χωρὶς
τούτου πλουτεῖν, οὐδεὶς ἡμῖν ἦν οὐδὲ τούτου λόγος. Εἶδες
πόση τῶν χρημάτων ἡ τυραννίς; πῶς πάντα κατέσχε, καὶ
καθάπερ ἀνδράποδά τινα καὶ θρέμματα δήσασα ἕλκει ὅπου- C
περ ἂν θέλῃ; Ἀλλὰ τί τὸ κέρδος ἀπὸ τῶν τοσούτων ἐγ-
κλημάτων ἡμῖν; Ἡμεῖς μὲν γὰρ τοῖς λόγοις αὐτὴν βάλλομεν·
ἐκείνη δὲ τοῖς ἔργοις ἡμῶν κρατεῖ. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ οὕτω
παυσόμεθα τοῖς ἀπὸ τῆς γλώττης αὐτὴν βάλλοντες ῥήμασιν.
Ἂν μὲν γὰρ γένηταί τι πλέον, ἐκερδάναμεν καὶ ἡμεῖς καὶ
ὑμεῖς· ἂν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένητε, τό γε ἡμέτερον ἅπαν
[h] ἀπήρτισται. Ὁ δὲ θεὸς καὶ ὑμᾶς ταύτης ἀπαλλάξειε τῆς
νόσου, καὶ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν καυχᾶσθαι παρασκευάσειεν· ὅτι αὐτῷ
ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D

[f] ἡ om. G. K. M. Mox μήτε κλεπτὴν, μήτε μ. μήτε M. ἢ κλ. ἢ μεθύοντα, μὴ L. [g] γὰρ] + καὶ G. H. [h] ἀπηρτίσαμεν K. ἀπηρτήσαμεν G. M.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ Ξ.

[1] [a] Ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, [b] ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.

Ἐπειδὴ [c] γὰρ σφοδρὸν κατέτεινε λόγον κατὰ τῶν σκανδαλιζόντων, καὶ πανταχόθεν αὐτοὺς ἐφόβησεν, ἵνα μὴ ταύτῃ
E γένωνται πάλιν ὕπτιοι οἱ σκανδαλιζόμενοι, μηδὲ τὸ πᾶν νομίζοντες ἐφ' ἑτέρους ἐῤῥῖφθαι, εἰς ἑτέραν κακίαν ἐξέλθωσι, θρυπτόμενοι καὶ πάντα θεραπεύεσθαι θέλοντες, [d] καὶ εἰς ἀπόνοιαν ἐξοκείλωσιν, ὅρα πῶς καὶ αὐτοὺς συστέλλει πάλιν, καὶ κελεύει τὸν ἔλεγχον μεταξὺ τῶν δύο γίνεσθαι μόνων· ἵνα μὴ τῇ τῶν πλειόνων μαρτυρίᾳ βαρυτέραν ἐργάσηται
606 τὴν κατηγορίαν, καὶ ἰταμώτερος ἐκεῖνος γενόμενος δυσδιόρθωτος μείνῃ. Διό φησι· "μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ [e] μόνου." "Κἂν ἀκούσῃ, ἐκέρδανας τὸν ἀδελφόν σου." Τί ἐστιν, "ἐὰν ἀκούσῃ;" Ἐὰν καταγνῷ ἑαυτοῦ, ἐὰν πεισθῇ ὅτι ἥμαρτεν. "Ἐκέρδανας τὸν ἀδελφόν σου." Οὐκ εἶπεν, ἔχεις ἱκανὴν τιμωρίαν, ἀλλ', "ἐκέρδανας τὸν ἀδελφόν σου," δεικνὺς ὅτι κοινὴ [f] ζημία ἀπὸ τῆς ἔχθρας. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐκέρδανεν ἐκεῖνος ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ σὺ αὐτὸν ἐκέρδανας· δι' ὧν ἔδειξεν ὅτι καὶ αὐτὸς κἀκεῖνος ἐζημιοῦντο πρὸ τούτου, ὁ μὲν τὸν ἀδελφὸν, ὁ δὲ τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. Τοῦτο καὶ ἡνίκα ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐκάθητο, παρῄνει· ποτὲ μὲν τὸν λελυπηκότα πρὸς
B τὸν λυπηθέντα ἄγων καὶ λέγων· "ἐὰν τῷ θυσιαστηρίῳ παρεστὼς, ἐκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ὕπαγε, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου·" ποτὲ δὲ τὸν ἠδικημένον κελεύων ἀφεῖναι τῷ πλησίον. "Ἄφες γὰρ ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν," λέγειν ἐδίδαξεν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἕτερον ἐπινοεῖ

[1] Cap. XVIII. v. 15.

Hom. LX. [a] Ἐὰν ἁμαρτήσῃ G. Ep. Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ L. [b] ἐκέρδανας G. 5 Mosqq. [c] γὰρ om. Sav. Ben. [d] καὶ deest in iisdem. [e] μόνου om. K. M. p. p. ἐκέρδησας H. L. [f] ἡ ζημία L. ἣν ἡ ζ. H.

τρόπον. Οὐ γὰρ τὸν λελυπηκότα, ἀλλὰ τὸν λυπηθέντα
ἄγει πρὸς τοῦτον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος ὁ ἠδικηκὼς οὐκ εὐ-
κόλως ἂν ἔλθοι πρὸς ἀπολογίαν αἰσχυνόμενος καὶ ἐρυθριῶν,
τοῦτον πρὸς ἐκεῖνον ἕλκει· καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὥστε [g]καὶ
διορθῶσαι τὸ γεγενημένον. Καὶ οὐ λέγει, κατηγόρησον,
οὐδὲ, ἐπιτίμησον, οὐδὲ, δίκας ἀπαίτησον καὶ εὐθύνας, ἀλλὰ, C
ἔλεγξον, φησίν. Αὐτὸς μὲν γὰρ καθάπερ τινὶ κάρῳ τῷ
θυμῷ καὶ τῇ αἰσχύνῃ κατέχεται μεθύων· δεῖ δὲ σὲ τὸν
ὑγιαίνοντα πρὸς ἐκεῖνον τὸν νοσοῦντα ἀπελθεῖν, καὶ ἀδη-
μοσίευτον ποιῆσαι τὸ δικαστήριον, καὶ εὐπαράδεκτον τὴν
ἰατρείαν. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, ἔλεγξον, οὐχ ἕτερόν τί ἐστιν,
ἢ ἀνάμνησον τοῦ ἁμαρτήματος, εἰπὲ πρὸς αὐτὸν ἅπερ ἔπαθες
παρ᾽ αὐτοῦ· ὅπερ καὶ αὐτὸ, ἐὰν ὡς χρὴ [h]γίνηται, μέρος
ἐστὶν ἀπολογουμένου, καὶ σφόδρα ἐφελκομένου πρὸς καταλ-
λαγήν.

(385) Τί οὖν, ἐὰν ἀπειθῇ καὶ [i]σκληρῶς διακέηται; [a]"Παρά-
λαβε μετὰ σεαυτοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο
μαρτύρων [k]σταθήσεται πᾶν ῥῆμα." Ὅσῳ γὰρ [l]ἂν ἀναιδέ-
στερος ᾖ καὶ ἰταμώτερος, τοσούτῳ μᾶλλον ἡμᾶς ἐπὶ τὴν D
ἰατρείαν σπεύδειν χρὴ, οὐκ ἐπὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀγανά-
κτησιν. Καὶ [m]γὰρ ἰατρὸς, ὅταν ἴδῃ τὸ πάθος δυσένδοτον, οὐκ
ἀφίσταται, οὐδὲ δυσχεραίνει, ἀλλὰ τότε μᾶλλον παρασκευά-
ζεται· ὃ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖν κελεύει. Ἐπειδὴ γὰρ ἀσθενέ-
στερος μόνος ὢν ἐφάνης, γενοῦ δυνατώτερος τῇ προσθήκῃ.
Καὶ γὰρ ἱκανοὶ οἱ δύο τὸν ἡμαρτηκότα ἐλέγξαι. Ὁρᾷς ὡς
οὐ τὸ τοῦ λελυπημένου ζητεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ [n]τὸ τοῦ
λελυπηκότος; Ὁ γὰρ ἠδικημένος οὗτός ἐστιν, ὁ ἁλοὺς ὑπὸ
τοῦ πάθους· αὐτὸς ὁ νοσῶν καὶ ἀσθενῶν καὶ κάμνων. Διὰ
τοῦτο πολλάκις ἐκεῖνον πρὸς τοῦτον ἄγει, νῦν μὲν μόνον,
νῦν δὲ μεθ᾽ ἑτέρων· εἰ δὲ ἐπιμένοι, καὶ μετὰ τῆς ἐκκλησίας. E
"Εἰπὲ γὰρ, φησὶ, τῇ ἐκκλησίᾳ." Εἰ δὲ τὸ τούτου μόνον
ἐζήτει, οὐκ ἂν ἐκέλευσεν ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ μετανοοῦντι

[a] v. 16.

[g] καὶ om. K. L. Ep. [h] γένηται G. H. M. Post καταλλαγὴν, φησὶν addunt H. K. M. Τί οὖν, φησὶν L. [i] σκληρὸς K. M. διακέηται] Sic Edd. διακαίηται G. H. ceteri [et Mosqq.?] διακεῖται. [k] σταθῇ L. 1 Mosq. [l] ἂν . . ᾖ] Sic L. ᾖ (sine ἂν) H. εἴη (sine ἂν) ceteri cum Sav. ἂν . . εἴη Mor. Ben. [m] γὰρ] + καὶ L. [n] τὸ om. K. M.

Digitized by Google

συγχωρεῖν· οὐκ ἂν τοσαυτάκις καὶ τοσούτους ἐπέστησεν αὐτῷ διορθωτὰς τοῦ πάθους· ἀλλ' ἐκ πρώτης αὐτὸν ἀδιόρθωτον μείναντα συντυχίας [o] εἴασεν ἄν· νῦν δὲ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ τρὶς αὐτὸν θεραπεῦσαι κελεύει, καὶ νῦν μὲν μόνον, νῦν
607 δὲ μετὰ δύο, νῦν δὲ μετὰ πλειόνων. Διὰ δὴ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν ἔξωθεν οὐδὲν τοιοῦτον λέγει, ἀλλ' "ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ, φησὶν, εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην·" ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως. Ὅπερ [p] γὰρ ὁ Παῦλός φησι λέγων· [3] "τί μοι καὶ τοὺς ἔξωθεν κρίνειν;" τοὺς δὲ ἀδελφοὺς καὶ ἐλέγχειν καὶ ἀποστρέφεσθαι κελεύει, καὶ ἀποτέμνειν μὴ πειθομένους, ἵνα ἐντραπῶσι· τοῦτο καὶ ἐνταῦθα αὐτὸς ποιεῖ, περὶ τῶν ἀδελφῶν ταῦτα νομοθετῶν· καὶ τρεῖς ἐφίστησιν αὐτῷ διδασκάλους καὶ [q] δικαστὰς, διδάσκοντας τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μέθης γινόμενα. Εἰ γὰρ καὶ αὐτός ἐστιν ὁ φθεγξάμενος [r] καὶ ποιήσας πάντα ἐκεῖνα
B τὰ ἄτοπα, ἀλλ' ὅμως ἑτέρων [s] δεῖται τῶν διδαξόντων, καθάπερ οὖν καὶ ὁ μεθύων. Καὶ γὰρ πάσης μέθης θυμὸς καὶ ἁμαρτία ἐκστατικώτερον, καὶ ἐν μείζονι τὴν ψυχὴν καθίστησι παραφροσύνῃ. [t] Τίς γοῦν τοῦ Δαυὶδ συνετώτερος ἦν; Ἀλλ' ὅμως ἁμαρτὼν οὐκ ᾔσθετο, τῆς ἐπιθυμίας τοὺς λογισμοὺς ἅπαντας κατεχούσης, καὶ ὥσπερ τινὸς καπνοῦ πληρούσης αὐτοῦ τὴν ψυχήν. Διὰ τοῦτο ἐδεήθη λύχνου παρὰ τοῦ προφήτου, καὶ ῥημάτων ἀναμιμνησκόντων αὐτὸν ὧν ἔπραξε. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἄγει τούτους πρὸς τὸν ἡμαρτηκότα, διαλεξομένους αὐτῷ περὶ ὧν ἔπραξε. Διατί δὲ τούτῳ κε-
C λεύει ἐλέγξαι, καὶ οὐχ ἑτέρῳ; Ὅτι τοῦτον ἐπιεικέστερον ἂν ἤνεγκε, τὸν ἠδικημένον, τὸν λελυπημένον, τὸν ἐπηρεασμένον. Οὐ γὰρ ὁμοίως τις παρ' ἑτέρου περὶ τοῦ ὑβρισθέντος ἐλεγχόμενος φέρει, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ὑβρισμένου, [v] μάλιστα ὅταν μόνος ᾖ διελέγχων αὐτόν. Ὅταν γὰρ ὁ δίκην αὐτὸν

[3] 1 Cor. v. 12.

[o] εἴασεν ἂν] χωρὶς εἴασε K. In G. M. haec συντυχίας .... ἅπαξ desiderantur. Clausulam ἀλλ' ἐκ πρώτης ... εἴασεν ἂν praetermisit Interpres. [p] γὰρ] καὶ L. Ge. γὰρ καὶ K. φησι λέγων] ἔλεγε L. λέγων om. K. [q] δικαστὰς] + καὶ L. [r] καὶ ὁ ποιήσας G. K. M. [s] δεῖται] βίᾳ G. M. Mor. p. p. διδαξάντων K. διδασκόντων L. δειξάντων G. δηξάντων M. Mor. [t] Τί ... συνετώτερον G. K. M. p. p. ἁμαρτάνων K. L. ceteri ἁμαρτῶν (sic). [v] καὶ μάλιστα Edd. p. p. γὰρ om. G. K. M.

Digitized by Google

ἀπαιτεῖν ὀφείλων, οὗτος καὶ τῆς σωτηρίας φαίνηται ἐπιμελούμενος τῆς αὐτοῦ, μάλιστα πάντων αὐτὸν δυσωπῆσαι δυνήσεται.

[w] Ὁρᾷς πῶς οὐ δίκης ἕνεκεν τοῦτο γίνεται, ἀλλὰ διορθώσεως; Διὰ δὴ τοῦτο οὐκ εὐθέως [x] τοὺς δύο κελεύει λαβεῖν, ἀλλ' ὅταν αὐτὸς ἀτονήσῃ· καὶ οὐδὲ τότε ἐπαφίησιν αὐτῷ πλῆθος, ἀλλὰ μέχρι δύο ποιεῖται τὴν προσθήκην, ἢ D
καὶ ἑνός· ὅταν δὲ καὶ τούτων καταφρονήσῃ, τότε αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐξάγει. Οὕτω πολλὴν ποιεῖται σπουδὴν μὴ ἐκπομπεύεσθαι τὰ τῶν πλησίον ἁμαρτήματα. [y] Καίτοιγε ἠδύνατο ἐξ ἀρχῆς τοῦτο κελεῦσαι· ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτο γίνηται, οὐκ ἐκέλευσεν, ἀλλὰ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν παραίνεσιν τοῦτο νομοθετεῖ. Τί δέ ἐστιν, "ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα;" Ἔχεις μαρτυρίαν ἱκανὴν, φησὶν, ὅτι τὸ σαυτοῦ ἅπαν ἐποίησας, ὅτι οὐδὲν ἐνέλιπες τῶν εἰς σὲ ἡκόντων. [4] "Ἐὰν δὲ καὶ τούτων παρακούσῃ, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ·" τουτέστι, τοῖς [z] προεδρεύουσιν. "Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τε- E
λώνης." Λοιπὸν γὰρ ἀνίατα ὁ τοιοῦτος νοσεῖ. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς πανταχοῦ τὸν τελώνην εἰς ὑπόδειγμα τῆς μεγίστης τίθησι κακίας. Καὶ γὰρ ἀνωτέρω φησίν· [5] "οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;" καὶ προϊὼν πάλιν· "καὶ τελῶ-
(386) ναι καὶ πόρναι προάξουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν ουρανῶν·" τουτέστιν, οἱ σφόδρα κατεγνωσμένοι καὶ καταδεδικασ- 608
μένοι. Ἀκουέτωσαν οἱ κέρδεσιν ἐπιπηδῶντες ἀδίκοις, οἱ τοὺς τόκους ἐπὶ τόκοις ἀριθμοῦντες. Διατί δὲ αὐτὸν μετ' ἐκείνων ἔταξε; Παραμυθούμενος τὸν ἠδικημένον, καὶ φοβῶν αὐτόν. Τοῦτο οὖν ἡ κόλασις μόνον; Οὐχί· ἀλλ' ἄκουε καὶ τῶν ἑξῆς. [6] "Ὃ ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Καὶ οὐκ εἶπε τῷ προέδρῳ τῆς ἐκκλησίας, δῆσον τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ, ἐὰν δήσῃς, αὐτῷ [a] τῷ λελυπημένῳ τὸ πᾶν ἐπιτρέπων· καὶ ἄλυτα μένει τὰ δεσμά. Οὐκοῦν τὰ ἔσχατα

[4] v. 17. [5] Matth. v. 46. xxi. 31. [6] v. 18.

[w] Ὅρα L. Mor. ὁρῶντα Sav. Ben. conjuncte δυνήσεται ὁρῶντα legendo. [x] τοὺς] καὶ τοὺς Edd. [y] Καίτοι K. Καίτοιγε . . . κελεῦσαι] τῷ (τὸ M.) ἐξ ἀρχῆς τοῦτο κελεύεσθαι G. M. Mox γένηται K. [z] Sic H. L. ceteri προσεδρεύουσιν. Correxit Montef. Mox τῇ ἐκκλησίᾳ G. K. M. [a] τῷ λελυπημένῳ om. L. καὶ ἄλ. μένει] ἄλυτα μένειν K. L.

Digitized by Google

πείσεται δεινά· ἀλλ' οὐχὶ ὁ ἀγαγὼν αἴτιος, ἀλλ' ὁ μὴ
θελήσας πεισθῆναι. Εἶδες πῶς αὐτὸν διπλαῖς [b] κατέδη-
σεν ἀνάγκαις, καὶ τῇ ἐντεῦθεν τιμωρίᾳ, καὶ τῇ ἐκεῖ κο-
B λάσει; Ταῦτα δὲ ἠπείλησεν, ἵνα μὴ ταῦτα συμβαίνῃ· ἀλλὰ
[c] φοβούμενος καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκβολὴν, καὶ τὸν
ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ κίνδυνον, καὶ τὸ ἐν οὐρανοῖς δεδέσθαι, ἡμε-
ρώτερος γένηται. Καὶ ταῦτα εἰδὼς, εἰ καὶ μὴ ἐκ προοιμίων,
ἐν γοῦν τῷ πλήθει τῶν δικαστηρίων [d] ἐκλύσει τὴν ὀργήν.
Διά τοι τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐπέ-
στησε κριτήριον, καὶ οὐκ εὐθέως ἐξέκοψεν, ἵνα κἂν τοῦ πρώ-
του παρακούσῃ, τῷ δευτέρῳ εἴξῃ· κἂν ἐκεῖνο διαπτύσῃ, τὸ
τρίτον φοβηθῇ· κἂν τούτου μηδένα ποιῆται λόγον, τὴν μέλ-
λουσαν καταπλαγῇ τιμωρίαν, καὶ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ ψῆφόν
τε καὶ δίκην.
C [7] "Πάλιν [e] δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσωσιν ἐξ
ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσων-
ται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Οὗ γὰρ ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ
ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν." [f] Ὁρᾷς πῶς καὶ
ἑτέρωθεν παραλύει τὰς ἔχθρας, καὶ τὰς μικροψυχίας ἀναιρεῖ,
καὶ πρὸς ἀλλήλους συνάγει, [g] καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς κολάσεως μό-
νης τῆς εἰρημένης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκ τῆς
ἀγάπης; Καὶ γὰρ ἀπειλήσας ἐκεῖνα τῇ φιλονεικίᾳ, τὰ με-
D γάλα ἐνταῦθα τῆς συμφωνίας τίθησιν ἔπαθλα, εἴγε καὶ τὸν
πατέρα πείθουσιν οἱ συμφωνοῦντες, ὑπὲρ ὧν αἰτοῦσι, καὶ τὸν
Χριστὸν ἔχουσιν εἰς τὸ μέσον. Ἆρ' οὖν οὐδαμοῦ εἰσι δύο
συμφωνοῦντες; Καὶ πολλαχοῦ μὲν [h] οὖν, τάχα δὲ καὶ παν-
ταχοῦ. Πῶς οὖν οὐ πάντα ἐπιτυγχάνουσιν; Ὅτι πολλαὶ
αἱ αἰτίαι τοῦ ἀποτυγχάνειν. Ἢ γὰρ ἀσύμφορα πολλάκις
αἰτοῦσι. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ ἕτεροί τινες, ὅπου γε καὶ Παῦλος
τοῦτο ἔπαθεν, ἡνίκα ἤκουσεν, [8] "ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ
E γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται;" Ἢ ἀνάξιοι τῶν

[7] v. 19, 20. [8] 2 Cor. xii. 9.

[b] Vulgo κατεδίκασεν. Vid. adnot. [c] φοβούμενος] + καὶ τὴν ἀπειλὴν Edd. repugnantibus Ep. Euth. Interp. et codd. Lacunam habet K. qua perierunt sequentia usque ad ἔμπροσθεν p. 609 B. [d] ἐκλυσεται L. ἐκλύσῃ Sav. Ben. [e] δὲ] ἀμὴν L. invitis Mosqq. [f] Ὅρα G. M. [g] καὶ om. L. et delevit Sav. [h] οὖν om. G. Mox αἱ ante αἰτίαι om. G. H. M.

Digitized by Google

ταῦτα ἀκηκοότων εἰσὶ, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν οὐκ εἰσφέρουσιν· αὐτὸς δὲ τοὺς κατ' [i] ἐκείνους ἐπιζητεῖ· διὰ τοῦτό φησιν, "ἐξ ὑμῶν," τῶν ἐναρέτων, τῶν [k] ἀγγελικὴν ἐπιδεικνυμένων πολιτείαν. Ἢ κατὰ τῶν λελυπηκότων εὔχονται, ἐκδικίαν καὶ τιμωρίαν ἐπιζητοῦντες, ὅπερ ἐστὶ κεκωλυμένον· "εὔχεσθε γὰρ, φησὶν, ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν." Ἢ ἀμετανόητα ἁμαρτάνοντες αἰτοῦσιν ἔλεον, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον λαβεῖν, οὐ 609
μόνον ἂν αὐτοὶ αἰτῶσιν, ἀλλὰ κἂν [l] ἕτεροι πολλὴν πρὸς τὸν θεὸν παῤῥησίαν ἔχοντες ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλῶσι· καθάπερ καὶ Ἱερεμίας εὐχόμενος ὑπὲρ Ἰουδαίων ἤκουσε· [9] "μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου." Ἂν δὲ πάντα [m] παρῇ, καὶ τὰ συμφέροντα αἰτῇς, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα εἰσφέρῃς, καὶ βίον παρέχῃς ἀποστολικὸν, καὶ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον ἔχῃς, ἐπιτεύξῃ παρακαλῶν· φιλάνθρωπος γὰρ ὁ δεσπότης. Εἶτα ἐπειδὴ εἶπε, "παρὰ τοῦ πατρός μου," ἵνα δείξῃ ἑαυτὸν ὄντα τὸν παρέχοντα, καὶ οὐ τὸν γεγεννηκότα μόνον, ἐπήγαγεν· "οὗ γὰρ B
ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν." Τί οὖν; οὐκ εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ; Εἰσὶ μὲν, σπανίως δέ. Οὐ γὰρ ἁπλῶς τὴν σύνοδον λέγει, οὐδὲ τοῦτο ἐπιζητεῖ μόνον, [n] ἀλλὰ μάλιστα μὲν, ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπον, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν μετὰ τούτου· ἔπειτα δὲ καὶ τοῦτο αὐτὸ μετὰ πολλῆς [o] ἀπαιτεῖ τῆς ἀκριβείας. Ὃ γὰρ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἴ τις ἐμὲ τῆς πρὸς τὸν πλησίον φιλίας ὑπόθεσιν προηγουμένην
(387) ἔχει, μετ' αὐτοῦ ἔσομαι, ἂν καὶ τὰ ἄλλα ἐνάρετος ᾖ.

[p] Νυνὶ δὲ τοὺς πλείονας ὁρῶμεν, ἑτέρας ἔχοντας φιλίας ἀφορμάς. Ὁ μὲν γὰρ ὅτι φιλεῖται, φιλεῖ· ὁ δὲ, ὅτι ἐτι- C
μήθη· ὁ δὲ, ὅτι ἐν ἑτέρῳ τινὶ βιωτικῷ πράγματι γέγονεν

[9] Jer. xi. 14.

[i] ἐκείνους] + ὄντας H. L. [k] εὐαγγελικὴν Ge. Mor. Ben. invitis codd. et Ep. [l] ἕτερον G. M. ἕτερος Edd. et pr. H. πολλὴν om. H. Mor. Ben. πρὸς τὸν θεὸν om. L. ἔχοντες] ἔχοντα G. M. ἔχων Edd. In παρακαλῶσιν consentiunt codices: edebatur παρακαλέσῃ. [m] παρῇ καὶ] παρεὶς L. Mox cum eodem et Mor. παρέχῃς scripsi: vulgo παράσχῃς. [n] ἀλλὰ] + καὶ L. [o] ἀπαιτεῖ] ἐπάγει G. K. M. Mox ἀγάπης pro φιλίας habet G. [p] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἀγάπης, καὶ ὅτι μᾶλλον ἀπὸ βιωτικῶν συνδεδέμεθα, ἤπερ δι' ἀγάπην Χριστοῦ, ὅθεν καὶ ταχέως διαλύεται· ἡ δὲ κατὰ Χριστὸν μένει ἀκράδαντος. G.

Digitized by Google

αὐτῷ χρήσιμος ὁ δεῖνα· ὁ δὲ, δι' ἕτερόν τι τοιοῦτον· διὰ δὲ
τὸν Χριστὸν δύσκολόν ἐστιν εὑρεῖν τινα γνησίως καὶ ὡς
[q] ἐχρῆν φιλεῖν τὸν πλησίον φιλοῦντα. Οἱ γὰρ πλείους ἀπὸ
τῶν βιωτικῶν εἰσι συνδεδεμένοι πραγμάτων ἀλλήλοις. Ἀλλ'
οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως ἐφίλει, ἀλλὰ διὰ τὸν Χριστόν· διὸ καὶ
μὴ φιλούμενος οὕτως ὥσπερ ἐφίλει, οὐ κατέλυσε τὴν ἀγά-
πην, ἐπειδὴ ῥίζαν ἰσχυρὰν κατεβάλετο τοῦ φίλτρου. Ἀλλ'
D οὐχὶ [r] τὰ νῦν· ἀλλὰ πάντα ἐξετάζοντες εὑρήσομεν παρὰ τοῖς
πολλοῖς φιλίας ποιητικὰ μᾶλλον ἢ τοῦτο. Καὶ εἴ τις μοι
παρέσχεν ἐξουσίαν ἐν τοσούτῳ πλήθει τὴν ἐξέτασιν ποιή-
σασθαι ταύτην, ἔδειξα ἂν τοὺς πλείονας [s] ἀπὸ τῶν βιωτικῶν
προφάσεων ἀλλήλοις συνδεδεμένους. Καὶ δῆλον τοῦτο ἀπὸ
τῶν αἰτιῶν τῶν τὴν ἔχθραν ἐργαζομένων. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ
τῶν ἐπικήρων τούτων εἰσὶν ἀλλήλοις συνημμένοι, διὰ τοῦτο
[t] οὔτε θερμοὶ πρὸς ἀλλήλους εἰσὶν, οὔτε διηνεκεῖς· ἀλλὰ καὶ
ὕβρις, καὶ χρημάτων ζημία, καὶ φθόνος, καὶ κενοδοξίας ἔρως,
καὶ πᾶν τοιοῦτον ἐπελθὸν [v] διακόπτει τὸ φίλτρον. Οὐ γὰρ
εὑρίσκει τὴν ῥίζαν πνευματικήν. Ὡς εἴγε τοιαύτη ἦν, οὐδὲν
E ἂν τῶν βιωτικῶν τὰ πνευματικὰ διέλυσεν. Ἡ γὰρ διὰ τὸν
Χριστὸν ἀγάπη βεβαία καὶ ἀρραγὴς καὶ ἀνάλωτος, καὶ οὐδὲν
αὐτὴν διασπάσαι δυνήσεται· οὐ διαβολαὶ, οὐ κίνδυνοι, οὐ
[w] θάνατος, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν. Κἂν γὰρ μυρία
πάθῃ [x] ὁ οὕτω φιλῶν, πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀγάπης ὁρῶν
610 οὐκ ἀποστήσεται. Ὁ μὲν γὰρ διὰ τὸ φιλεῖσθαι φιλῶν,
κἂν ἀηδές τι πάθῃ, διαλύει τὴν ἀγάπην· ὁ δὲ ἐκεῖθεν
συνδεδεμένος οὐδέποτε ἀποστήσεται. Διὸ καὶ Παῦλος ἔλε-
γεν· [10] "ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει." Τί γὰρ ἔχεις εἰπεῖν;
ὅτι τιμώμενος [y] ὑβρίζει; ὅτι εὐεργετούμενος σφάξαι ἠβου-
λήθη; Ἀλλὰ καὶ τοῦτό σε μᾶλλον φιλεῖν παρασκευάζει,
ἂν διὰ τὸν Χριστὸν φιλῇς. Ἃ γάρ ἐστιν ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων ἀνατρεπτικὰ ἀγάπης, ταῦτα ἐνταῦθα κατασκευαστικὰ
γίνεται. Πῶς; Πρῶτον μὲν, ὅτι σοι μισθῶν αἴτιος ὁ τοιοῦ-
τός ἐστι· δεύτερον, ὅτι πλείονος δεῖται βοηθείας ὁ [z] διακεί-

[10] 1 Cor. xiii. 8.

[q] χρὴ K. L. [r] τὰ om. L. νῦν] + οὕτως Edd. [s] ἐκ προφ. βιωτικῶν L. [t] οὐδὲ K. οὐδὲ bis habent G. H. M. Paulo post κἂν pro καὶ quinquies L. [v] διαλύει L. [w] θάνατοι L. [x] ὁ om. K. M. [y] ὕβρισεν L. [z] διακ. οὕτω] τοιοῦτος L.

Digitized by Google

μενος οὕτω, καὶ θεραπείας πολλῆς. Διά τοι τοῦτο ὁ οὕτω φιλῶν οὐ γένος ἐξετάζει, οὐ πατρίδα, οὐ πλοῦτον, οὐ τὴν B πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν· ἀλλὰ κἂν μισῆται, κἂν ὑβρίζηται, κἂν ἀναιρῆται, μένει φιλῶν, ἱκανὴν ἔχων ὑπόθεσιν τοῦ φιλεῖν, τὸν Χριστόν· ὅθεν καὶ ἵσταται πεπηγὼς, βέβαιος, ἀπερίτρεπτος, πρὸς ἐκεῖνον ὁρῶν. Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὕτως ἐφίλησε τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ἀγνώμονας, τοὺς ὑβριστὰς, τοὺς [a] βλασφήμους, τοὺς μισοῦντας, τοὺς οὐδὲ ἰδεῖν αὐτὸν θέλοντας, τοὺς ξύλα καὶ λίθους προτιμῶντας αὐτοῦ [b] ἀγαπήσας, καὶ ἀγάπην τὴν ἀνωτάτω, καὶ μεθ' ἣν ἑτέραν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν. [11] "Μείζονα γὰρ ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, φησὶν, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ." Καὶ τοὺς σταυρώσαντας δὲ αὐτὸν, C καὶ τοσαῦτα εἰς αὐτὸν ἐμπαροινήσαντας, ὅρα πῶς μένει θεραπεύων. Καὶ γὰρ τῷ πατρὶ περὶ αὐτῶν διαλέγεται λέγων· [12] "ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι." Καὶ τοὺς μαθητὰς δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλε. Ταύτην τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀγάπην ζηλώσωμεν, [c] πρὸς ταύτην ἀπίδωμεν, ἵνα μιμηταὶ γενόμενοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D

ΟΜΙΛΙΑ ΞΑ.

[1] Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

(388) ἘΝΟΜΙΣΕ μέγα τι λέγειν ὁ Πέτρος· διὸ καὶ ὡς φιλοτιμούμενος ἐπήγαγεν, "ἕως ἑπτάκις;" Τοῦτο γάρ, φησὶν, E

[11] Joan. xv. 13. [12] Luc. xxiii. 34. [1] Cap. XVIII. v. 21, 22.

[a] βλασφημοῦντας L. [b] ἀγαπήσας] τῆς ἀγάπης K. M. καὶ ἀγ. τὴν ἀν.] τῇ ἀνωτάτω ἀγάπῃ L. Hunc secuti sunt Mor. Ben. [c] πρὸς] καὶ πρὸς Edd. ταύτην] αὐτὴν G. H. K.

Digitized by Google

ὁ ἐκέλευσας ποιεῖν, ποσάκις ποιήσω; Ἂν γὰρ ἀεὶ μὲν ἁμαρ-
τάνῃ, ἀεὶ δὲ ἐλεγχόμενος μετανοῇ, ποσάκις [a] τούτου ἀνέχεσθαι
κελεύεις ἡμᾶς; Ἐκείνῳ μὲν γὰρ τῷ μὴ μετανοοῦντι, [b] μηδὲ
καταγινώσκοντι ἑαυτοῦ, πέρας ἐπέθηκας εἰπὼν, "ἔστω σοι
ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης·" τούτῳ δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ἐκέλευσας
αὐτὸν προσίεσθαι. Ποσάκις οὖν αὐτὸν ὀφείλω φέρειν ἐλεγ-
611 χόμενον καὶ μετανοοῦντα; [c] ἀρκεῖ ἑπτάκις; Τί οὖν ὁ Χρι-
στὸς, ὁ φιλάνθρωπος καὶ ἀγαθὸς [d] θεός; "Οὐ λέγω σοι ἕως
ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά·" οὐκ ἀριθμὸν τιθεὶς
ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸ ἄπειρον καὶ διηνεκὲς καὶ ἀεί. Ὥσπερ
γὰρ τὸ μυριάκις τὸ πολλάκις δηλοῖ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Καὶ
γὰρ τὸ, [2] "στεῖρα ἔτεκεν ἑπτὰ," τὸ πολλά φησιν ἡ γραφή.
Ὥστε οὐκ ἀριθμῷ συνέκλεισε τὴν ἄφεσιν, ἀλλὰ τὸ διηνεκὲς
ἐδήλωσε καὶ ἀεί. Τοῦτο γοῦν καὶ διὰ τῆς παραβολῆς τῆς
ἐφεξῆς κειμένης [e] ἔδειξεν. Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ τισὶ [f] μεγάλα
καὶ φορτικὰ ἐπιτάττειν εἰπὼν, "ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ,"
B προσέθηκε τὴν παραβολὴν ταύτην, ὁμοῦ τε ἐνάγων εἰς ὅπερ
εἴρηκε, καὶ τὸν μέγα φρονοῦντα ἐπὶ τούτῳ καταστέλλων,
καὶ δεικνὺς οὐ βαρὺ τὸ πρᾶγμα ὂν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὔκολον.
Διά [g] τοι τοῦτο τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν εἰς μέσον ἤγαγεν,
ἵνα τῇ παραθέσει, φησὶ, μάθῃς, ὅτι κἂν ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ
ἀφῇς, κἂν πάντα ἁπλῶς τὰ ἁμαρτήματα διηνεκῶς συγχωρῇς
τῷ πλησίον, ὅσον σταγὼν ὕδατος πρὸς πέλαγος ἄπειρον,
[h] τοσοῦτον, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον ἀποδέει σου ἡ φι-
λανθρωπία πρὸς τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ, ἧς ἐν
C χρείᾳ καθέστηκας δικάζεσθαι μέλλων καὶ εὐθύνας παρέχειν.
Διὸ καὶ ἐπήγαγε λέγων· [3] "Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
ρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ
τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προση-
νέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. Μὴ ἔχοντος
δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσε πραθῆναι αὐτὸν, καὶ τὴν γυ-

[2] 1 Reg. ii. 5. [3] v. 23–25.

. Hom. LXI. [a] τούτου] τοῦτον G. M. τοῦτο H. ἀνασχέσθαι H. L. [b] μηδὲ κατ. ἑαυτοῦ] δι' ἑαυτοῦ G. M. [c] ἀρκεῖ ἕως ἑπ. Edd. contra Ep. et codd. [d] θεὸς] δεσπότης G. *dominus* Ge. Alterum habent Ep. et Mor. [e] ἐδήλωσεν L. [f] μέγα τι καὶ φρικτὸν ἑπ. L. invito Ge. [g] τοι om. G. K. M. p. p. φησὶ deest in Edd. [h] τοσοῦτον] + [ἐστιν ἡ φιλανθρωπία] Mor. Ben. sed hic, ut solet, sine uncis. Ineptum additamentum et in nullo codice repertum, ignorant Ep. et Interp.

ναῖκα [i] αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν." Εἶτα ἐπειδὴ φιλανθρωπίας ἀπήλαυσεν οὗτος, ἐξελθὼν ὀφείλοντα αὐτῷ σύνδουλον ἑκατὸν δηνάρια ἔπνιγε· [k] καὶ τούτοις κινήσας τὸν δεσπότην, παρεσκεύασεν εἰς δεσμωτήριον πάλιν αὐτὸν ἐμβαλεῖν, ἕως [l] ἂν ἀποτίσῃ τὸ πᾶν. Εἶδες ὅσον τὸ μέσον τῶν εἰς ἄνθρωπον [m] καὶ εἰς θεὸν ἁμαρτημάτων; Ὅσον τὸ D
μέσον μυρίων ταλάντων καὶ ἑκατὸν δηναρίων· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. Γίνεται δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν προσώπων, καὶ ἀπὸ τῆς συνεχείας τῶν ἁμαρτημάτων. Ἀνθρώπου μὲν γὰρ ὁρῶντος, καὶ ἀφιστάμεθα, καὶ ὀκνοῦμεν [n] ἁμαρτάνειν· θεοῦ δὲ καθ' ἑκάστην βλέποντος τὴν ἡμέραν, οὐκ [o] ἀπεχόμεθα, ἀλλὰ καὶ πράττομεν ἀδεῶς ἅπαντα, καὶ φθεγγόμεθα. Οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας, καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς ἧς ἀπηλαύσαμεν, χαλεπώτερα γίνεται τὰ ἁμαρτήματα.

Καὶ εἰ βούλεσθε μαθεῖν, πῶς [p] ἐστι μυρία τάλαντα, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλείονα τὰ εἰς αὐτὸν ἁμαρτήματα, E
δεῖξαι πειράσομαι διὰ βραχέων. Ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ τοῖς πρὸς κακίαν ῥέπουσι καὶ διηνεκῶς ἁμαρτάνειν φιλοῦσι πλείονα παράσχω τὴν ἄδειαν, ἢ τοὺς ἐπιεικεστέρους εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλω, καὶ τὸ τῶν μαθητῶν εἴπωσι· "τίς δύναται σωθῆναι;" Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐρῶ, ἵνα τοὺς προσέχοντας 612
ἀσφαλεστέρους ἐργάσωμαι καὶ ἐπιεικεστέρους. Οἵ τε γὰρ ἀνίατα νοσοῦντες καὶ ἀνάλγητοι, καὶ τούτων χωρὶς τῶν λόγων, οὐκ ἀφίστανται τῆς οἰκείας ῥᾳθυμίας τε καὶ πονηρίας· εἰ δὲ καὶ ἐντεῦθεν πλείονα λαμβάνοιεν ἀφορμὴν ὀλιγωρίας, οὐ τῶν λεγομένων ἡ αἰτία, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀναισθησίας· ὡς τά γε λεγόμενα καὶ συστεῖλαι δυνήσεται καὶ κατανύξαι τοὺς προσέχοντας μᾶλλον· οἵ τε ἐπιεικέστεροι, ὅταν ἴδωσι μὲν τὸν ὄγκον τῶν ἁμαρτημάτων, μάθωσι δὲ καὶ τὴν δύνα-
(389) μιν τῆς μετανοίας, μᾶλλον αὐτῆς [q] ἀνθέξονται· διόπερ ἀναγ- B
καῖον εἰπεῖν. Ἐρῶ τοίνυν, καὶ θήσω τὰ ἁμαρτήματα, ὅσα τε εἰς θεὸν πλημμελοῦμεν, καὶ ὅσα εἰς ἀνθρώπους· καὶ θήσω οὐ τὰ ἴδια, ἀλλὰ τὰ κοινά· τὰ δὲ ἴδια ἕκαστος συναπτέτω

[i] αὐτοῦ om. G. L. εἶχεν] ἔχει H. M. In cod. K. folium deest, ab ὅσα εἶχε usque ad ἔδωκε p. 612 D. εἶχεν] + καὶ ἀποδοθῆναι L. 1 Mosq. [k] καὶ τούτοις] κἀκεῖνος H. L. [l] ἂν ἀποτίσῃ] ἀποτίσει G. H. M. [m] καὶ τῶν εἰς L. invito Ep. [n] ἁμαρτεῖν Mor. Ben. [o] αἰσχυνόμεθα L. [p] εἰσι G. M. [q] ἀνέξονται G. M.

Digitized by Google

λοιπὸν ἀπὸ τοῦ συνειδότος. Ποιήσω δὲ τοῦτο, πρότερον τὰς εὐεργεσίας θεὶς τοῦ θεοῦ. Τίνες οὖν αἱ [r] εὐεργεσίαι; Ἐποίησεν ἡμᾶς οὐκ ὄντας, καὶ πάντα δι' ἡμᾶς εἰργάσατο τὰ ὁρώμενα, οὐρανὸν, θάλατταν, γῆν, ἀέρα, τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, [s] ζῶα, φυτὰ, σπέρματα· δεῖ γὰρ ἐπιτεμεῖν διὰ τὸ πέλαγος τῶν ἔργων τὸ ἄπειρον. Ψυχὴν ζῶσαν ἡμῖν ἐνέ-
C πνευσε μόνοις τοιαύτην τῶν ἐπὶ γῆς, παράδεισον ἐφύτευσε, βοηθὸν ἔδωκε, πᾶσι τοῖς ἀλόγοις ἐπέστησε, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσε. Μετὰ [t] ταῦτα γενόμενον ἀγνώμονα περὶ τὸν εὐεργέτην μείζονος ἠξίωσε δωρεᾶς. Μὴ γὰρ τοῦτο ἴδῃς μόνον, ὅτι ἐξέβαλε παραδείσου, ἀλλὰ καὶ τὸ κέρδος σκόπει τὸ ἐκ τούτου γενόμενον. Μετὰ γὰρ τὸ ἐκβαλεῖν παραδείσου, καὶ τὰ μυρία ἐκεῖνα ἐργάσασθαι ἀγαθὰ, καὶ τὰς ποικίλας οἰκονομίας ἐπιτελέσαι, καὶ τὸν υἱὸν ἔπεμψε τὸν ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῶν εὐεργετηθέντων καὶ μισούντων, καὶ τὸν οὐρανὸν ἡμῖν ἀνέῳξε, καὶ τὸν παράδεισον [v] αὐτὸν ἀνεπέτασε, καὶ
D υἱοὺς ἡμᾶς ἐποίησε, τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ἀγνώμονας. Διὸ καὶ εὔκαιρον νῦν εἰπεῖν· [4] "ὢ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ." Ἔδωκε δὲ ἡμῖν καὶ βάπτισμα ἀφέσεως ἁμαρτημάτων, καὶ τιμωρίας ἀπαλλαγὴν, καὶ βασιλείας κληρονομίαν, καὶ μυρία ἐπηγγείλατο κατορθοῦσιν ἀγαθὰ, καὶ χεῖρα ὤρεξε, καὶ πνεῦμα ἐξέχεεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. [w] Τί οὖν; μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἀγαθὰ, πῶς ἡμᾶς διακεῖσθαι ἐχρῆν; ἆρα εἰ [x] καὶ καθ' ἑκάστην ἀπεθνήσκομεν τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τοῦ οὕτως ἡμᾶς φιλοῦντος, ἐξετίννυμεν ἂν τὴν ἀξίαν, μᾶλλον δὲ τὸ πολλοστὸν τῆς ὀφειλῆς κατετίθεμεν; Οὐδαμῶς· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πάλιν εἰς τὸ κέρδος τὸ ἡμέτερον περιΐστατο. Πῶς οὖν [y] διακείμεθα οἱ οὕτω διακεῖσθαι ὀφείλοντες; Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς τοὺς νόμους ἐνυβρίζομεν
E τοὺς αὐτοῦ. Ἀλλὰ μὴ ἀγανακτήσητε, ἂν ἐπαφῶ τὴν γλῶτταν τοῖς ἁμαρτάνουσιν· οὐ γὰρ ὑμῶν κατηγορήσω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτοῦ.

[4] Rom. xi. 33.

[r] εὐεργεσίαι] + τοῦ θεοῦ L. Non legit Ge. [s] τὰ ζ. τὰ φ. τὰ σπ. L. [t] τοῦτο G. M. [v] αὐτὸν] ἡμῖν M. p. p. ἡμᾶς om. L. [w] Μετὰ τοσαῦτα τοίνυν καὶ H. [et Reg. 688] favente Ge. τοίνυν recepit Sav. sed male servato τί οὖν. [x] καὶ om. H. M. Ep. p. p. ἐξετιννύομεν G. ἐξετείνομεν (sic) M. [y] διακείμεθα οἱ] παρείμεθα G. M.

Digitized by Google

Πόθεν οὖν βούλεσθε ἄρξομαι; ἀπὸ τῶν δούλων; ἀπὸ
τῶν ἐλευθέρων; ἀπὸ τῶν στρατευομένων; ἀπὸ τῶν ἰδιωτῶν;
ἀπὸ τῶν ἀρχόντων; ἀπὸ τῶν ἀρχομένων; ἀπὸ τῶν γυναι-
κῶν; ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν; ἀπὸ τῶν γερόντων; ἀπὸ τῶν νέων;
ἀπὸ ποίας ἡλικίας; ἀπὸ ποίου γένους; ἀπὸ ποίου ἀξιώμα- 618
τος; ἀπὸ ποίου ἐπιτηδεύματος; Βούλεσθε ἀπὸ τῶν στρα-
τευομένων ποιήσομαι τὴν ἀρχήν; Τί τοίνυν οὐχ ἁμαρτά-
νουσιν οὗτοι, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑβρίζοντες, λοιδορούμενοι,
[a] μαινόμενοι, τὰς ἀλλοτρίας πραγματευόμενοι συμφορὰς, λύ-
κοις ἐοικότες, πλημμελημάτων οὐδέποτε καθαρεύοντες, πλὴν
εἰ μὴ καὶ τὴν θάλατταν εἴποι τις κυμάτων εἶναι ἐκτός;
Ποῖον γὰρ αὐτοῖς πάθος οὐκ ἐνοχλεῖ; ποῖον δὲ νόσημα οὐ
πολιορκεῖ αὐτῶν τὴν ψυχήν; Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς ὁμοτί-
μους ζηλοτύπως διάκεινται, καὶ φθονοῦσι καὶ κενοδοξοῦσι· B
πρὸς δὲ τοὺς ὑποτεταγμένους, πλεονεκτικῶς· πρὸς δὲ τοὺς
δίκας ἔχοντας, καὶ ὡς εἰς [a] λιμένα κατατρέχοντας, πολεμίως
καὶ ἐπιόρκως. Πόσαι παρ' αὐτοῖς ἁρπαγαί· πόσαι πλεονε-
ξίαι· [b] πόσαι συκοφαντίαι καὶ καπηλεῖαι· πόσαι κολακεῖαι δου-
λοπρεπεῖς. Φέρε οὖν, καθ' ἕκαστον ἁρμόσωμεν τὸν τοῦ Χρι-
στοῦ νόμον. "Ὁ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ [c] αὐτοῦ, μωρὲ, ἔνοχος
ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός." "Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς
τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν [d] αὐτήν." "Ἐὰν μή τις
ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." Οὗτοι δὲ καὶ ἐπιτηδεύουσι τῦφον, C
κατὰ τῶν ὑπηκόων καὶ παραδεδομένων καὶ τρεμόντων αὐ-
τοὺς καὶ δεδοικότων θηρίου [e] γινόμενοι χαλεπώτεροι· διὰ μὲν
τὸν Χριστὸν οὐδὲν ποιοῦντες, πάντα δὲ διὰ τὴν γαστέρα,
διὰ τὰ χρήματα, διὰ τὴν κενοδοξίαν. Ἆρα ἔνι ἀριθμῆσαι
διὰ ῥημάτων τὴν τῶν πραγμάτων πλημμέλειαν; Τί ἄν τις
εἴποι τὰς χλευασίας αὐτῶν, τὸν γέλωτα, τὰς ἀκαίρους δια-
λέξεις, τὰς αἰσχρολογίας; Περὶ δὲ πλεονεξίας οὐδὲ εἰπεῖν
ἔνι. Καθάπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι μοναχοὶ οὐδὲ τί ποτέ
ἐστιν ἡ πλεονεξία ἴσασιν, οὕτως οὐδὲ οὗτοι· ἀλλ' ἀπεναν-
τίας ἐκείνοις. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ διὰ τὸ πόῤῥω τοῦ νοσήματος

[a] μαινόμενοι] Sic L. et Edd. πενόμενοι G. M. πονούμενοι Reg. 688. *convicientur* Ge. Vox deest in H. K. [a] λιμένας G. K. M. Iidem cum Interp. vv. καὶ ἐπιόρκως abesse jubent. [b] πόσαι et p. p. καὶ om. L. [c] αὐτοῦ om. H. M. [d] αὐτὴν] + ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ L. [e] γενόμενοι K. M.

Digitized by Google

D εἶναι ἀγνοοῦσι τὸ πάθος· οὗτοι δὲ διὰ τὸ σφόδρα [f] ἐν αὐτῷ (390) μεθύειν οὐδὲ αἰσθάνονται ὅσον ἐστὶ τὸ κακόν. Οὕτω γὰρ παρώσατο τὴν ἀρετὴν ἡ κακία αὕτη καὶ τυραννεῖ, ὡς μηδὲ ἔγκλημα βαρὺ εἶναι νομίζεσθαι αὐτὴν παρὰ τοῖς μαινομένοις ἐκείνοις. Ἀλλὰ βούλεσθε τούτους ἀφέντες, ἐφ' ἑτέρους ἔλθωμεν ἐπιεικεστέρους; Φέρε οὖν, τὸ τῶν δημιουργῶν γένος καὶ χειροτεχνῶν ἐξετάσωμεν. Οὗτοι γὰρ μάλιστα δοκοῦσιν ἐκ δικαίων διαζῆν πόνων, καὶ τῶν ἱδρώτων τῶν ἑαυτῶν. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὅταν μὴ προσέχωσιν ἑαυτοῖς, πολλὰ ἐντεῦθεν συνάγουσιν ἑαυτοῖς [g] κακά. Τὴν γὰρ ἀπὸ τῆς πράσεως καὶ ἀγορασίας ἀδικίαν [h] ἐπεισάγουσι τῇ τῶν δικαίων πόνων ἐργασίᾳ,
E καὶ ὅρκους καὶ ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας προστιθέασι τῇ πλεονεξίᾳ πολλάκις, καὶ τῶν βιωτικῶν [i] μόνων εἰσὶ πραγμάτων, καὶ τῇ γῇ προσηλωμένοι διατελοῦσι· καὶ ὅπως μὲν χρηματίσωνται, πάντα πράττουσιν· ὅπως δὲ μεταδοῖεν τοῖς δεομένοις, οὐ πολλὴν τίθενται τὴν σπουδὴν, ἀεὶ τὰ ὄντα αὔξειν βουλόμενοι. Τί ἂν τις εἴποι τὰς λοιδορίας τὰς ὑπὲρ τῶν τοιούτων, τὰς ὕβρεις, τὰ δανείσματα, τοὺς τόκους, τὰ συναλλάγματα τὰ πολλῆς γέμοντα καπηλείας, τὰς [k] ἐμπορίας τὰς ἀναισχύντους;

614 Ἀλλὰ βούλεσθε καὶ τούτους ἀφέντες, ἐφ' ἑτέρους ἔλθωμεν, τοὺς δὴ δοκοῦντας εἶναι δικαιοτέρους; Τίνες οὖν εἰσιν οὗτοι; Οἱ τοὺς ἀγροὺς κεκτημένοι, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς γῆς δρεπόμενοι πλοῦτον. Καὶ τί τούτων γένοιτ' ἂν ἀδικώτερον; Εἰ γάρ τις ἐξετάσειε πῶς τοῖς ἀθλίοις καὶ ταλαιπώροις κέχρηνται γεωργοῖς, βαρβάρων αὐτοὺς ὠμοτέρους ὄψεται. Τοῖς γὰρ ἐν λιμῷ τηκομένοις, καὶ δι' ὅλης πονουμένοις τῆς ζωῆς, καὶ τελέσματα διηνεκῆ καὶ ἀφόρητα ἐπιτιθέασι, καὶ διακονίας ἐπιπόνους ἐπιτάττουσι, καὶ ὡς ὄνοις καὶ ἡμιόνοις, μᾶλλον δὲ ὡς λίθοις τοῖς ἐκείνων κέχρηνται σώμασιν, οὐδὲ μικρὸν ἀναπνεῦσαι συγχωροῦντες, καὶ παρεχούσης τῆς γῆς, καὶ μὴ παρεχούσης, ὁμοίως αὐτοὺς κατατείνουσι, καὶ οὐδεμιᾶς
B αὐτοῖς συγγνώμης μεταδιδόασιν· οὗ τί γένοιτ' ἂν ἐλεεινότερον, ὅταν δι' ὁλοκλήρου τοῦ χειμῶνος πονέσαντες, καὶ κρυμῷ καὶ ὄμβρῳ καὶ ἀγρυπνίαις δαπανηθέντες, κεναῖς ἀναχωρήσωσι ταῖς χερσὶν, ἔτι καὶ προσοφείλοντες, καὶ τοῦ λιμοῦ τούτου

[f] ἐν αὐτῷ] τῷ πάθει Edd. [g] τὰ κακὰ Edd. [h] Sic K. L. vulgo ἐπισυνάγουσι. [i] μόνον L. [k] εὐπορίας L. ἀπορίας G. M.

Digitized by Google

καὶ τοῦ ναυαγίου τὰς τῶν ἐπιτρόπων βασάνους καὶ τοὺς ἑλκυσμοὺς καὶ τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τὰς ἀπαγωγὰς καὶ τὰς ἀπαραιτήτους [l]λειτουργίας μᾶλλον δεδοικότες καὶ φρίττοντες; Τί ἄν τις εἴποι τὰς ἐμπορίας, ἃς [m]αὐτοὺς ἐμπορεύονται, τὰς καπηλείας, ἃς αὐτοὺς καπηλεύουσιν, ἀπὸ μὲν τῶν πόνων αὐτῶν καὶ τῶν ἱδρώτων ληνοὺς καὶ ὑπολήνια πληροῦντες, C αὐτοῖς δὲ οἴκαδε οὐδὲ ὀλίγον [n]εἰσαγαγεῖν ἐπιτρέποντες μέτρον, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸν καρπὸν εἰς τοὺς τῆς παρανομίας αὐτῶν ἀντλοῦντες πίθους, καὶ ὀλίγον αὐτοῖς ὑπὲρ τούτου [o]προσριπτοῦντες ἀργύριον; Καινὰ δὲ καὶ γένη τόκων ἐπινοοῦσι, καὶ οὐδὲ τοῖς Ἑλλήνων νόμοις νενομισμένα, καὶ δανεισμάτων γραμματεῖα πολλῆς γέμοντα τῆς ἀρᾶς συντιθέασιν. Οὐδὲ γὰρ ἑκατοστὴν τοῦ παντὸς, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς ἀπαιτεῖν βιάζονται· καὶ ταῦτα τοῦ ἀπαιτουμένου καὶ γυναῖκα ἔχοντος, καὶ παιδία τρέφοντος, καὶ ἀνθρώπου [p]ὄντος, καὶ τοῖς οἰκείοις πόνοις καὶ τὴν ἅλω καὶ τὴν ληνὸν πληροῦντος. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐννοοῦσι. Διὸ δὴ τὸν προφήτην εὔκαιρον D [q]παραστησάμενον εἰπεῖν· [5]"Ἔκστηθι, οὐρανὲ, καὶ φρῖξον, γῆ·" εἰς ὅσην θηριωδίαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐξεβακχεύθη. Ταῦτα δὲ λέγω, οὐ τέχνας, οὐδὲ γεωργίαν, οὐδὲ στρατείαν, οὐδὲ ἀγροὺς διαβάλλων, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς. Ἐπεὶ καὶ ὁ Κορνήλιος ἑκατοντάρχης ἦν, καὶ ὁ Παῦλος σκυτοτόμος, καὶ μετὰ τὸ κήρυγμα τῇ τέχνῃ ἐκέχρητο· καὶ ὁ Δαυὶδ βασιλεὺς ἦν· καὶ ὁ Ἰὼβ χωρίων [r]ἀπήλαυε καὶ πολλῶν προσόδων· καὶ οὐδὲν ἦν [s]ἐντεῦθεν κώλυμα οὐδενὶ τούτων πρὸς ἀρετήν.

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, καὶ τὰ μυρία τάλαντα E [t]ἀναλογιζόμενοι, κἂν ἐντεῦθεν ἐπειχθῶμεν πρὸς τὸ ἀφιέναι

[5] Jer. ii. 12.

[l] λειτουργίας] + ἀπιᾶσι L. Mor. Ben. [m] αὐτοὺς ἐμπορεύονται . . . αὐτοὺς καπηλεύουσιν] Sic L. Mor. Ben. ceteri αὐτοὶ ἐμπ. . . . αὐτοὶ καπηλεύονται. [n] εἰσάγειν L. [o] προσριπτοῦσιν H. M. προσρίπτουσιν K. Mox καὶ ante γένη om. L. [p] ὄντος] + πένητος Edd. invitis codd. et Interp. [q] παραστάντα G. παραστησαμένους Edd. Infra εἰς πόσην G. K. M. [r] ἀπήλαυσε G. M. προσόδων] + ἐντεῦθεν G. K. M. Locum sic exhibet Reg. 688. καὶ ὁ Ἰὼβ πολλῶν κτημάτων κύριος ἦν, καὶ μυρίων προσόδων ἐντεῦθεν ἀπέλαυσε. Hanc scripturam repraesentavit Sav. et omisso ἐντεῦθεν Ben. Nos codd. et Mor. sequimur. [s] ἐνταῦθα G. K. M. [t] Sic L. Ep. ceteri ἀναλογισάμενοι. κἂν] καὶ G. M. ἐπειχθῶμεν] Sic Ep. Mor. et codd. praeter G. M. qui ἐπιχθῶμεν (sic) habent. *urgeamur* Ge. ἐναχθῶμεν Reg. 688. et Sav. ἐπαχθῶμεν Ben. credo, errore typographico.

Digitized by Google

τοῖς πλησίον τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα καὶ εὐτελῆ. Καὶ γὰρ λόγος
ἡμῖν [v] γίνεται τῶν ἐμπιστευθεισῶν ἡμῖν ἐντολῶν, καὶ οὐκ
ἔχομεν πάντα καταβαλεῖν, οὐδ᾽ ἂν ὁτιοῦν ποιήσωμεν. Διὰ
615 τοῦτο ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πρὸς ἔκτισιν εὔκολόν τε καὶ ῥᾳδίαν
ὁδὸν, καὶ πάντα δυναμένην διαλύσασθαι ἐκεῖνα, τὸ μὴ μνη-
σικακεῖν λέγω. Ἵν᾽ οὖν τοῦτο μάθωμεν καλῶς, ἀκούσωμεν
ὁδῷ προϊόντες τῆς παραβολῆς ἁπάσης. "Προσηνέχθη γὰρ
αὐτῷ, φησὶν, εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. [w] Οὐκ ἔχοντος (391)
δὲ αὐτοῦ ἀποτῖσαι, ἐκέλευσεν αὐτὸν πραθῆναι, καὶ τὴν γυ-
ναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ παιδία." [x] Τίνος ἕνεκεν; εἰπέ μοι. Οὐκ
ἐξ ὠμότητος, οὐδὲ ἀπανθρωπίας· καὶ γὰρ εἰς αὐτὸν ἡ ζημία
περιΐστατο πάλιν· δούλη γὰρ ἦν κἀκείνη· ἀλλ᾽ ἐξ ἀφάτου
κηδεμονίας. Βούλεται γὰρ αὐτὸν [y] πτοῆσαι διὰ τῆς ἀπειλῆς
B ταύτης, ἵνα εἰς ἱκετηρίαν [z] ἀγάγῃ, οὐχ ἵνα πραθῇ. Εἰ γὰρ
διὰ τοῦτο ἐποίει, οὐκ ἂν ἐπένευσεν αὐτοῦ τῇ αἰτήσει, οὐδ᾽
ἂν τὴν χάριν ἔδωκε. Διατί οὖν πρὸ τοῦ λογοθεσίου τοῦτο
οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ ἀφῆκε τὸ ὄφλημα; Διδάξαι βουλόμενος
πόσων αὐτὸν ὀφλημάτων ἐλευθεροῖ, ἵνα κἂν ταύτῃ ἡμε-
ρώτερος περὶ τὸν σύνδουλον γένηται. Εἰ γὰρ καὶ μαθὼν
τοῦ ὀφλήματος τὸν ὄγκον, καὶ τῆς συγχωρήσεως τὸ μέγε-
θος, ἐπέμενεν ἄγχων τὸν σύνδουλον· εἰ μὴ τοσούτοις αὐτὸν
προεπαίδευσε φαρμάκοις, ποῦ οὐκ ἂν ἐξῆλθεν ὠμότητος; Τί
οὖν ἐκεῖνος; [6] "Μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοὶ, καὶ πάντα σοι ἀπο-
C δώσω, φησίν. Ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ σπλαγχνισθεὶς, ἀπέλυσεν
αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ." Εἶδες πάλιν φιλαν-
θρωπίας ὑπερβολήν; Ἀναβολὴν ἐζήτησε μόνον καιροῦ καὶ
ὑπέρθεσιν ὁ οἰκέτης· ὁ δὲ μεῖζον ἢ ᾔτησεν ἔδωκεν, ἄφεσιν
ὁλοκλήρου τοῦ δανείσματος καὶ συγχώρησιν. Ἐβούλετο μὲν
γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς δοῦναι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐβούλετο αὐτοῦ εἶναι
τὸ δῶρον μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τούτου ἱκετηρίας, ἵνα μὴ
ἀστεφάνωτος ἀπέλθῃ. Ὅτι γὰρ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἦν, εἰ καὶ
προσέπεσεν οὗτος καὶ ἐδεήθη, ἡ αἰτία τῆς συγχωρήσεως

[6] v. 26, 27.

[v] γενήσεται G. Ep. [w] Οὐκ] Μὴ K. L. invitis Mosqq. [x] Τίνος] + οὖν L. μοι] + τὴν γυναῖκα Edd. + καὶ τὴν γ. καὶ τὰ παιδία H. Neutrum vertit Interp. [y] πτοῆσαι] ἥμερον ποιῆσαι Sav. [et Reg. 688.] καταπτοῆσαι Euth. [z] αὐτὸν ante ἀγάγῃ delevi, auctoribus K. L. M. Ep. Mox Εἰ γὰρ μὴ διὰ Euth. Mor.

Digitized by Google

ἐδήλωσε· "σπλαγχνισθεὶς [a] γὰρ ἀφῆκεν αὐτῷ." Ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἐβούλετο κἀκεῖνόν τι δοκεῖν συνεισφέρειν, ἵνα μὴ D σφόδρα ᾖ κατῃσχυμμένος· καὶ ἵνα παιδευθεὶς ἐν ταῖς οἰκείαις συμφοραῖς συγγνωμονικὸς γένηται τῷ συνδούλῳ.

Μέχρι μὲν οὖν τούτου καλὸς οὗτος καὶ εὐάρεστος· καὶ γὰρ ὡμολόγησε, καὶ ἐπηγγείλατο ἀποδώσειν τὸ ὄφλημα, καὶ προσέπεσε, καὶ παρεκάλεσε, καὶ κατέγνω τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, καὶ ἔγνω τὸ μέγεθος τοῦ ὀφλήματος. Ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα ἀνάξια τῶν προτέρων. Ἐξελθὼν γὰρ [b] εὐθέως, οὐδὲ μετὰ χρόνον πολὺν, ἀλλ' εὐθέως, ἔναυλον ἔχων τὴν εὐεργεσίαν, εἰς κακίαν ἀπεχρήσατο τῇ δωρεᾷ, καὶ E τῇ ἐλευθερίᾳ τῇ παρὰ τοῦ δεσπότου αὐτῷ παρασχεθείσῃ. [7] "Εὑρὼν γὰρ ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὀφείλοντα αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, ἔπνιγεν αὐτὸν λέγων· ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις." Εἶδες δεσπότου φιλανθρωπίαν; εἶδες δούλου ὠμότητα; Ἀκούσατε οἱ ὑπὲρ χρημάτων ταῦτα ποιοῦντες. Εἰ γὰρ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων οὐ χρὴ, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ χρημάτων. Τί οὖν ἐκεῖνος; [8] "Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ 616 πάντα σοι ἀποδώσω." [c] Ὁ δὲ οὐδὲ τὰ ῥήματα ᾐδέσθη, δι' ὧν ἐσώθη· (καὶ γὰρ αὐτὸς ταῦτα εἰπὼν, ἀπηλλάγη τῶν μυρίων ταλάντων·) καὶ οὐδὲ τὸν λιμένα ἐπέγνω, δι' οὗ τὸ ναυάγιον διέφυγεν· οὐ τὸ σχῆμα τῆς ἱκετηρίας ἀνέμνησεν αὐτὸν τῆς τοῦ δεσπότου φιλανθρωπίας· ἀλλὰ πάντα ἐκεῖνα [d] ὑπὸ τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ὠμότητος καὶ τῆς μνησικακίας ἐκβαλὼν, θηρίου παντὸς χαλεπώτερος ἦν, ἄγχων τὸν σύνδουλον. Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; σεαυτὸν [e] ἀπαιτῶν οὐκ αἰσθάνῃ, κατὰ σεαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθῶν, καὶ τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν δωρεὰν ἀνακαλούμενος; Ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐνενόησεν, οὐδὲ B ἐμνήσθη τῶν αὐτοῦ, οὐδὲ ἐνέδωκε· καίτοιγε οὐχ ὑπὲρ τῶν ἴσων ἡ ἱκετηρία. Ὁ μὲν γὰρ ὑπὲρ μυρίων ταλάντων, ὁ δὲ ὑπὲρ ἑκατὸν δηναρίων παρεκάλει· καὶ ὁ μὲν τὸν σύνδουλον, ὁ δὲ τὸν δεσπότην· καὶ ὁ μὲν τελείαν συγχώρησιν ἔλαβεν,

[7] v. 28. [8] v. 29.

[a] γὰρ] + φησὶν Edd. [b] εὐθέως] αὐτὸς Sav. Mox ἐχρήσατο G. H. K. M. [c] Ὁ δὲ om. G. [d] ὑπὸ] ἀπὸ Edd. Mox παντὸς om. G. H. K. M. sed tuentur Euth. et Interp. [e] "ἀπατῶν. Sic MSS. quidam recte [immo pessime]. Editi vero ἀπαιτῶν." *Montef.* ἀπατῶν in nullo cod. invenire potui. κατὰ] καὶ κατὰ L.

Digitized by Google

ὁ δὲ ἀναβολὴν ᾔτει. Καὶ οὐδὲ [f] ταύτην αὐτὸς ἐδίδου·
[9] "ἔβαλε γὰρ αὐτὸν εἰς φυλακήν. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι
[g] αὐτοῦ, κατηγόρησαν αὐτοῦ πρὸς τὸν δεσπότην." Οὐδὲ
ἀνθρώποις τοῦτο ἀρεστὸν ἦν, μήτιγε θεῷ. [h] Συνήλγησαν
οὖν οἱ μὴ ὀφείλοντες. Τί οὖν ὁ δεσπότης; [10] "Πονηρὲ
δοῦλε, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκά-
C λεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς (392)
καὶ ἐγώ σε ἠλέησα;" Ὅρα πάλιν τὴν ἡμερότητα τοῦ δε-
σπότου. Κρίνεται πρὸς αὐτὸν καὶ ἀπολογεῖται, μέλλων ἀνα-
τρέπειν αὐτοῦ τὴν δωρεάν· μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτὸς ἀνέτρε-
ψεν, ἀλλ' ὁ λαβών. Διό φησι· "πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκεί-
νην ἀφῆκά σοι, [i] ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ
ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου;" Εἰ γὰρ καὶ βαρύ σοι τὸ
πρᾶγμα εἶναι [k] δοκεῖ, ἀλλ' ἔδει καὶ πρὸς τὸ κέρδος ἰδεῖν, τὸ
γεγενημένον, τὸ ἐσόμενον. [l] Εἰ καὶ ἐπαχθὲς τὸ ἐπίταγμα,
τὸ ἔπαθλον ἐννοῆσαι ἔδει· μηδὲ ὅτι λελύπηκεν ἐκεῖνος, ἀλλ'
D ὅτι σὺ θεὸν παρώξυνας, ὃν ἀπὸ ψιλῆς ἱκετηρίας κατήλλαξας.
Εἰ δὲ καὶ οὕτω σοι φορτικὸν τὸ φίλον γενέσθαι τῷ λελυ-
πηκότι, πολλῷ βαρύτερον τὸ εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν· καὶ εἰ
τοῦτο ἀντέθηκας ἐκείνῳ, τότε ἂν ἔγνως, ὅτι πολλῷ τοῦτο
κουφότερον. Καὶ ὅτε μὲν μυρία τάλαντα ὤφειλεν, οὐκ
ἐκάλεσε πονηρὸν, οὐδὲ ὕβρισεν, ἀλλ' ἠλέησεν· ὅτε δὲ περὶ
τὸν σύνδουλον ἀγνώμων ἐγένετο, τότε λέγει, "πονηρὲ δοῦ-
λε." [m] Ἀκούσωμεν, οἱ πλεονέκται· καὶ γὰρ πρὸς ἡμᾶς ὁ λό-
E γος. Ἀκούσωμεν, [n] καὶ οἱ ἀνηλεεῖς καὶ ὠμοί· ὅτι οὐχ ἑτέ-
ροις ἐσμὲν ὠμοὶ, ἀλλ' ἑαυτοῖς. Ὅταν οὖν βούλῃ μνησικα-
κεῖν, ἐννόησον ὅτι σαυτῷ μνησικακεῖς, οὐχ ἑτέρῳ· ὅτι [o] τὰ
σαυτοῦ καταδεσμεῖς ἁμαρτήματα, οὐ τὰ τοῦ πλησίον. Σὺ

[9] v. 30, 31. [10] v. 32, 33.

[f] ταύτην] τοῦτο G. M. αὐτὸς] οὗτος G. M. αὐτὸς οὗτος H. [g] αὐτοῦ om. K. L. Proximum αὐτοῦ om. M. δεσπότην] + διεσάφησαν τῷ δεσπότῃ Mor. Ben. Hanc clausulam vice alterius κατηγόρησαν κ. τ. ἑ. exhibet L. Nobiscum faciunt Mosqq. [h] Συνηγανάκτησαν L. invito Ep. Infra ἀνέτρεπεν H. [i] Haec ἐπεὶ παρεκάλεσάς με om. H. tum hic, tum supra om. K. M. [k] ἐδόκει H. K. p. p. τὸ τότε γεγ. G. M. καὶ τὸ ἐσόμενον Edd. [l] Εἰ δὲ καὶ G. H. ἔδει] ἐχρῆν L. [m] Ἀκούσατε bis . . . ὑμᾶς . . . ἐστὲ Edd. In ἀκούσωμεν et ἐσμὲν consentiunt codd. et Ge. ἡμᾶς autem invitis codd. ex solo Interprete recepi. [n] καὶ om. L. ἀνελεεῖς H. M. ἀνελεήμονες L. [o] τὰ σαυτοῦ] σαυτῷ G. K. M. καταδεσμεύεις iidem.

Digitized by Google

μὲν γὰρ, ὅπερ ἂν ἐργάσῃ [p] τούτῳ, ὡς ἄνθρωπος ἐργάζῃ,
καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ· ὁ δὲ θεὸς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μειζό-
νως σε τιμωρήσεται, καὶ τιμωρίαν [q] τὴν ἐκεῖ. [11] "Παρέδωκε 617
γὰρ [r] αὐτὸν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον·" τουτέστι, διη-
νεκῶς· οὔτε γὰρ ἀποδώσει ποτέ. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐγένου
τῇ εὐεργεσίᾳ βελτίων, λείπεται τῇ τιμωρίᾳ σε διορθοῦσθαι.
Καίτοιγε [12] ἀμεταμέλητα [s] τὰ χαρίσματα καὶ αἱ δωρεαί·
ἀλλὰ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ κακία, ὡς καὶ τοῦτον λῦσαι τὸν
νόμον. Τί τοίνυν τοῦ μνησικακεῖν χαλεπώτερον, ὅταν δω-
ρεὰν θείαν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην ἀνατρέπον φαίνηται;
Καὶ οὐδὲ ἁπλῶς αὐτὸν παρέδωκεν, ἀλλὰ ὀργισθείς. Ὅτε B
μὲν γὰρ ἐκέλευσε πραθῆναι, οὐκ ἦν ὀργῆς τὰ ῥήματα· οὐκ-
οῦν οὐδὲ ἐποίησεν· ἀλλ' ἀφορμὴ φιλανθρωπίας μεγίστη·
νυνὶ δὲ ἀγανακτήσεως πολλῆς ἡ ψῆφος, καὶ τιμωρίας, καὶ
κολάσεως. Τί οὖν ἡ παραβολὴ βούλεται; [13] "Οὕτω ποιήσει
καὶ ὑμῖν, φησὶν, ὁ πατήρ μου, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας ὑμῶν τὰ παραπτώματα
[t] αὐτῶν." Οὐ λέγει, ὁ πατὴρ ὑμῶν· ἀλλ', "ὁ πατήρ μου."
Οὐ γὰρ ἄξιον τοῦ τοιούτου καλεῖσθαι πατέρα τὸν θεὸν,
τοῦ οὕτω πονηροῦ καὶ μισανθρώπου. Δύο τοίνυν ἐνταῦθα
ζητεῖ, καὶ καταγινώσκειν ἡμᾶς [v] τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἑτέ- C
ροις ἀφιέναι· καὶ ἐκεῖνο διὰ [w] τοῦτο, ἵνα εὐκολώτερον τοῦτο
γένηται· (ὁ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ ἐννοῶν, συγγνωμονικώτερος ἔσται
τῷ συνδούλῳ·) καὶ οὐχ ἁπλῶς ἀφιέναι ἀπὸ στόματος, ἀλλ'
ἀπὸ καρδίας.

[x] Μὴ δὴ καθ' ἑαυτῶν τὸ ξίφος ὠθῶμεν μνησικακοῦντες. Τί γάρ σε καὶ τοιοῦτον ἐλύπησεν ὁ λελυπηκὼς, οἷον σὺ σαυτὸν ἐργάσῃ τῆς ὀργῆς μεμνημένος, καὶ ἐπισπώμενος κατὰ σαυτοῦ τὴν καταδικάζουσάν σε παρὰ θεοῦ ψῆφον; Ἂν μὲν γὰρ νήφῃς καὶ φιλοσοφῇς, εἰς τὴν ἐκείνου κεφαλὴν πε-

[11] v. 34. [12] Rom. xi. 29. [13] v. 35.

[p] τούτῳ] Sic Mor. Ben. et corr. H. τοῦτον L. ceteri et pr. H. τοῦτο. [q] τὴν ἀεὶ καὶ ἐκεῖ Reg. 688. idque dederunt Sav. Ben. [r] αὐτὸν] + φησὶ H. L. ἀποδῷ] + πᾶν G. 1 Mosq. [s] τὰ] τοῦ θεοῦ τὰ H. τοῦ θεοῦ post δωρεαὶ addit L. invito Ge. [t] αὐτοῦ H. L. [v] τῶν οἰκείων ἁμαρ. Sav. [et Reg. 688.] invito Ep. [w] τούτου H. K. p. p. τὰ αὐτοῦ codices. [x] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ μνησικακεῖν τοὺς ὑβρίζοντας καὶ διαβάλλοντας καὶ ποιοῦντας κακῶς, ἀλλὰ φέρειν γενναίως, καὶ μᾶλλον ὑπερεύχεσθαι αὐτῶν. G.

Digitized by Google

D ριστήσεται τὸ δεινὸν, κἀκεῖνος ἔσται ὁ πάσχων κακῶς· ἂν δὲ μένῃς ἀγανακτῶν καὶ δυσχεραίνων, τότε αὐτὸς ὑποστήσῃ τὴν βλάβην, οὐ παρ' ἐκείνου, ἀλλὰ παρὰ σαυτοῦ. Μὴ τοίνυν λέγε, ὅτι ὕβρισε καὶ διέβαλε καὶ μυρία εἰργάσατο κακά· [y] ὅσα γὰρ ἂν εἴπῃς, τοσούτῳ μᾶλλον δεικνύεις αὐτὸν εὐεργέτην. Ἔδωκε γὰρ ἀφορμὴν [z] ἀπολούσασθαι τὰ ἁμαρτήματα· ὥστε ὅσῳ ἂν μείζονα ἠδικηκὼς ᾖ, τοσούτῳ μείζονος ἁμαρτημάτων ἀφέσεως αἴτιός σοι καθίσταται. Ἂν γὰρ ἐθέλωμεν, οὐδεὶς ἡμᾶς ἀδικῆσαι δυνήσεται· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ τὰ μέγιστα [a] ὠφελήσουσιν ἡμᾶς. Καὶ τί λέγω τοὺς ἀνθρώπους; Τοῦ γὰρ διαβόλου τί γένοιτ' ἂν πονηρότερον; ἀλλ' ὅμως
E καὶ ἐκεῖθεν πολλὴν ἀφορμὴν εὐδοκιμήσεως ἔχομεν, καὶ δείκνυσιν ὁ Ἰώβ. Εἰ δὲ ὁ διάβολος ἀφορμὴ γέγονε στεφάνων, τί δέδοικας ἄνθρωπον ἐχθρόν; Ὅρα [b] οὖν ὅσα κερδαίνεις, πρᾴως τὰς τῶν ἐχθρῶν φέρων ἐπηρείας. Πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον, ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγήν· δεύτερον, καρτερίαν καὶ (393) ὑπομονήν· τρίτον, ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν. Ὁ γὰρ τοῖς λυποῦσιν οὐκ εἰδὼς ὀργίζεσθαι, πολλῷ μᾶλλον τοῖς φιλοῦσιν αὐτὸν ἐπιτήδειος ἔσται. Τέταρτον, τὸ καθαρεύειν
618 ὀργῆς διηνεκῶς· [c] ᾧ οὐδὲν γένοιτ' ἂν ἴσον. Ὁ γὰρ ὀργῆς καθαρεύων, εὔδηλον ὅτι καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀθυμίας ἀπήλλακται, καὶ οὐκ ἀναλώσει τὸν βίον εἰς ματαιοπονίας καὶ ὀδύνας. Ὁ γὰρ οὐκ εἰδὼς ἀπεχθάνεσθαι, οὐδὲ λυπεῖσθαι οἶδεν, ἀλλὰ τρυφῆς ἀπολαύσεται καὶ μυρίων ἀγαθῶν. Ὥστε ἑαυτοὺς τιμωρούμεθα μισοῦντες ἑτέρους· ὥσπερ οὖν καὶ ἑαυτοὺς εὐεργετοῦμεν ἀγαπῶντες. Πρὸς τούτοις ἅπασιν αἰδέσιμος ἔσῃ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς, κἂν δαίμονες ὦσι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἕξεις λοιπὸν ἐχθρὸν διακείμενος οὕτω. Τὸ δὲ πάντων μεῖζον καὶ πρῶτον, τὴν τοῦ θεοῦ [d] κερδαίνεις φιλανθρωπίαν· κἂν
B ἡμαρτηκὼς ᾖς, τεύξῃ συγγνώμης· κἂν κατωρθωκὼς [e] ᾖς, πλείονα προσλήψῃ παῤῥησίαν. Ἀνύσωμεν τοίνυν τὸ μηδένα μισεῖν, ἵνα καὶ ὁ θεὸς ἡμᾶς φιλήσῃ· ἵνα κἂν μυρίων ταλάντων ὦμεν ὑπεύθυνοι, σπλαγχνισθῇ καὶ ἐλεήσῃ. Ἀλλ' ἠδίκησαι παρ' αὐτοῦ; Οὐκοῦν ἐλέησον αὐτὸν, μὴ μισήσῃς· δάκρυσον

[y] ὅσῳ H. [z] ἀποδύσασθαι L. sed *detergere* Ge. ὅσῳ ἂν] Sic L. in ceteris ἂν deest. ἂν sine ὅσῳ habent Mor. Ben. Mox μειζόνων H. L. [a] ὠφελοῦσιν K. [b] οὖν] γοῦν L. [c] ᾧ] οὗ K. L. [d] κερδανεῖς L. [e] ἧς om. L.

Digitized by Google

καὶ θρήνησον, μὴ ἀποστραφῇς. Οὐ γάρ σὺ εἶ ὁ προσκε-
κρουκὼς τῷ θεῷ, ἀλλ' ἐκεῖνος· σὺ δὲ καὶ [f] εὐδοκίμησας, ἐὰν
ἐνέγκῃς. Ἐννόησον, ὅτι σταυροῦσθαι μέλλων ὁ Χριστὸς,
ὑπὲρ ἑαυτοῦ μὲν ἔχαιρεν, ὑπὲρ δὲ τῶν σταυρούντων ἐδάκρυεν.
Οὕτω καὶ ἡμᾶς διακεῖσθαι χρή· καὶ ὅσῳ ἂν ἀδικώμεθα, το-
σούτῳ [g] μᾶλλον θρηνεῖν τοὺς ἀδικοῦντας. Ἡμῖν μὲν γὰρ C
πολλὰ ἐντεῦθεν τὰ ἀγαθά· ἐκείνοις δὲ τὰ ἐναντία. Ἀλλ'
ἐπὶ πάντων ὕβρισε καὶ ἐτύπτησεν; Οὐκοῦν ἐπὶ πάντων ἑαυ-
τὸν ᾔσχυνε καὶ [h] ἠτίμασε, καὶ μυρίων κατηγόρων ἤνοιξε στό-
ματα, καὶ σοὶ πλείονας τοὺς στεφάνους ὕφηνε, καὶ πολλοὺς
σοι τῆς μακροθυμίας συνήγαγε κήρυκας. Ἀλλὰ πρὸς ἑτέ-
ρους διέβαλε; Καὶ τί τοῦτο, τοῦ θεοῦ ὄντος τοῦ μέλλον-
τος ἀπαιτεῖν τὰς εὐθύνας, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων τῶν ἀκουσάν-
των; Ἑαυτῷ γὰρ προσέθηκε κολάσεως ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ
μόνον ὑπὲρ τῶν οἰκείων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν περὶ σοῦ διελέ-
χθη, παράσχῃ λόγον. Καὶ σὲ μὲν πρὸς ἀνθρώπους διέβα- D
λεν, αὐτὸς δὲ πρὸς θεὸν διεβλήθη. Εἰ δὲ οὐκ ἀρκεῖ σοι
ταῦτα, ἐννόησον ὅτι καὶ ὁ δεσπότης σου διεβλήθη, [i] καὶ ὑπὸ
τοῦ Σατανᾶ, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς τοὺς μάλιστα
φιλουμένους· καὶ ὁ τούτου μονογενὴς πάλιν τὰ αὐτά. Διὸ
ἔλεγεν· [14] "εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πολ-
λῷ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ." Καὶ οὐ διέβαλεν αὐτὸν
μόνον ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ ἐπιστεύθη· καὶ
διέβαλεν, οὐ τὰ τυχόντα, ἀλλὰ [k] τὰ μέγιστα ὀνείδη καὶ
ἐγκλήματα. Καὶ γὰρ δαιμονῶντα αὐτὸν ἔφησε, καὶ πλάνον E
εἶναι καὶ ἀντίθεον. Ἀλλὰ καὶ εὐεργετήσας ἔπαθες κακῶς;
Καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ὑπὲρ μὲν τοῦ ποιήσαντος θρήνει
καὶ ἄλγει, ὑπὲρ δὲ σεαυτοῦ [l] καὶ χαῖρε, ὅτι θεῷ γέγονας
ὅμοιος, τῷ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντι ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγα-
θούς. Εἰ δὲ καὶ ὑπερβαίνει σε τὸ τὸν θεὸν μιμεῖσθαι·
καίτοιγε τῷ νήφοντι οὐδὲ τοῦτο δύσκολον· ἀλλ' ὅμως εἴ
σου μεῖζον εἶναι [m] τοῦτό σοι δοκεῖ, φέρε σε πρὸς τοὺς 619
[n] συνδούλους ἀγάγωμεν· πρὸς τὸν Ἰωσὴφ, τὸν μυρία πα-

[14] Matth. x. 25.

[f] εὐδοκίμηκας K. M. [g] μᾶλλον] + δεῖ Ben. ἀδικοῦντας] + ἡμᾶς χρὴ L. [h] Sic G. ceteri ἠτίμωσε. [i] καὶ om. G. H. K. M. p. p. τῶν om. G. K. M. Infra Διὸ καὶ ἔλεγεν L. [k] τὰ om. G. K. M. p. p. Καὶ γὰρ καὶ δ. L. [l] καὶ om. K. L. [m] τοῦτο om. G. σοι om. K. τοῦτό σοι] σοὶ τοῦτο H. M. [n] δούλους G. K. M.

Digitized by Google

θόντα καὶ εὐεργετήσαντα τοὺς ἀδελφούς· πρὸς τὸν Μωϋσέα, τὸν μετὰ μυρίας ἐπιβουλὰς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθέντα· πρὸς τὸν [o] μακάριον Παῦλον, τὸν οὐδὲ ἀριθμῆσαι ἔχοντα ἅπερ ἔπαθε παρ' αὐτῶν, [p] καὶ ἀξιοῦντα ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ αὐτῶν· πρὸς τὸν Στέφανον, [q] τὸν λιθαζόμενον καὶ παρακαλοῦντα λυθῆναι αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Καὶ ταῦτα πάντα ἐννοήσας, ἔκβαλε πᾶσαν ὀργὴν, ἵνα καὶ ἡμῖν ὁ θεὸς ἀφῇ [r] πάντα τὰ παραπτώματα, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ καὶ τῷ
B ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΒ.

[1] Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν [a] ἐπὶ τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

ΣΥΝΕΧΩΣ τὴν Ἰουδαίαν ἀφεὶς διὰ τὴν βασκανίαν τὴν (394)
ἐκείνων, νῦν ἐπιχωριάζει λοιπὸν, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐγγὺς
C ἔμελλεν εἶναι· οὐ μὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τέως ἄνεισιν, ἀλλ' εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας. [2] "Καὶ ἐλθόντι ἠκολούθησαν [b] αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς." Οὔτε τῇ τῶν λόγων διδασκαλίᾳ [c] διηνεκῶς ἐνδιατρίβει, οὔτε τῇ τῶν σημείων θαυματουργίᾳ· ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο ποιεῖ, ποικίλλων τὴν σωτηρίαν τῶν προσεδρευόντων καὶ [d] ἑπομένων, ὥστε ἀπὸ μὲν τῶν σημείων ἀξιόπιστος, ἐν οἷς ἔλεγε, φανῆναι

[1] Cap. XIX. v. 1. [2] v. 2.

[o] μακάριον om. K. L. M. [p] καὶ οὐκ ἀξιοῦντι τὸ ἀν. M. καὶ οὐκ ἀπαξιοῦντα τὸ ἀν. K. [q] τὸν om. G. K. M. λυθῆναι] Sic K. L. Mor. ceteri συγχωρῆσαι. [r] πάντα ἡμῶν τὰ π. M. πάντα τὰ π. ἡμῶν K. πάντα ἡμῶν τὰ ἁμαρτήματα L. HOM. LXII. [a] ἐπὶ] Sic Mosqq. εἰς H. L. Mox ἀφιεὶς H. [b] αὐτῷ om. K. M. [c] διηνεκῶς] Sic L. Ep. ceteri συνεχῶς. [d] ἑπομένων] Sic Ep. Ge. et codd. ἐπιμενόντων Edd. p. p. καὶ ἐν οἷς L. Ep.

Digitized by Google

διδάσκαλος, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν λόγων διδασκαλίας ἐπιτεῖναι τὸ
ἀπὸ τῶν σημείων κέρδος. Τοῦτο δὲ ἦν [e] τὸ πρὸς θεογνωσίαν
αὐτοὺς χειραγωγῆσαι. Σὺ δέ μοι κἀκεῖνο σκόπει, πῶς ὁλο-
κλήρους δήμους παρατρέχουσιν [f] ἐνὶ ῥήματι οἱ μαθηταὶ, οὐ D
κατὰ ὄνομα ἕκαστον ἀπαγγέλλοντες τῶν θεραπευομένων. Οὐ
γὰρ εἶπον, ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· ἀλλ', ὅτι πολλοὶ, τὸ
ἀκόμπαστον παιδεύοντες. [g] Ἐθεράπευε δὲ ὁ Χριστὸς, ἐκεί-
νους τε εὐεργετῶν, καὶ δι' ἐκείνων πολλοὺς ἑτέρους. Ἡ γὰρ
τῆς τούτων ἀσθενείας διόρθωσις ἑτέροις ὑπόθεσις θεογνωσίας
ἐγίνετο. Ἀλλ' οὐχὶ τοῖς Φαρισαίοις, ἀλλὰ καὶ δι' [h] αὐτὸ
τοῦτο μᾶλλον ἐκθηριοῦνται· καὶ προσέρχονται αὐτῷ πειρά-
ζοντες. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν γινομένων ἐπιλαβέσθαι οὐκ εἶχον, E
[i] προβλήματα αὐτῷ προβάλλουσι. [3] "Προσελθόντες γὰρ
αὐτῷ καὶ πειράζοντες ἔλεγον· εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;" Ὢ τῆς [k] ἀνοίας.
Ὤιοντο ἐπιστομίζειν αὐτὸν διὰ τῶν ζητημάτων, καίτοιγε
ἤδη λαβόντες [l] αὐτοῦ τεκμήριον τῆς δυνάμεως ταύτης. Ὅτε
γοῦν περὶ τοῦ σαββάτου πολλὰ διελέχθησαν, ὅτε εἶπον,
ὅτι βλασφημεῖ, ὅτε εἶπον, ὅτι δαιμόνιον ἔχει, ὅτε τοῖς μα-
θηταῖς ἐπετίμησαν διὰ τῶν σπορίμων βαδίζουσιν, ὅτε περὶ 620
ἀνίπτων διελέχθησαν χειρῶν, πανταχοῦ ἀποῤῥάψας αὐτῶν
τὰ στόματα, καὶ τὴν ἀναίσχυντον ἐμφράξας γλῶτταν, οὕτω
παρέπεμψεν. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀφίστανται. Τοιοῦτον
γὰρ [m] ἡ πονηρία, τοιοῦτον ἡ βασκανία, ἀναίσχυντον καὶ
ἰταμόν· κἂν μυριάκις ἐπιστομισθῇ, μυριάκις ἐφίσταται πάλιν.
Σὺ δέ μοι σκόπει καὶ τὴν ἐκ τοῦ τρόπου τῆς [n] ἐρωτήσεως
κακουργίαν. Οὐδὲ γὰρ εἶπον αὐτῷ· ἐκέλευσας μὴ ἀφιέναι
γυναῖκα· καὶ γὰρ ἤδη ἦν περὶ τοῦ νόμου τούτου διαλεχθείς·
ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐμνημόνευσαν ἐκείνων τῶν ῥημάτων, ἀλλ' B
ὡρμήθησαν μὲν ἐκεῖθεν, οἰόμενοι δὲ μείζονα ποιεῖν τὴν ἐνέ-
δραν, καὶ βουλόμενοι εἰς ἀντινομίας ἀνάγκην αὐτὸν ἐμβαλεῖν,
οὐ λέγουσι, διατί ἐνομοθέτησας τὸ καὶ τό; ἀλλ' ὡς οὐδενὸς
εἰρημένου, ἐρωτῶσιν, εἰ ἔξεστι, προσδοκῶντες ὅτι ἐπιλέλη-
σται εἰρηκώς· καὶ ὄντες ἕτοιμοι, εἰ μὲν εἴποι, ὅτι ἔξεστιν

[3] v. 3.

[e] τὸ om. G. H. K. M. [f] ἐνὶ] ἐν ἑνὶ Edd. [g] ἐθεράπευσε Edd. [h] αὐτὸ om. G. H. K. M. [i] πρόβλημα H. L. Ge. [k] ἀπονοίας G. Ge. Alterum habet Theoph. [l] αὐτοῦ om. G. K. L. M. [m] ἡ deest in Edd. [n] ἐπερωτήσεως G. H.

Digitized by Google

[o] ἀφεῖναι, ἀντιθεῖναι αὐτῷ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα, καὶ εἰπεῖν· πῶς οὖν εἴρηκας τὰ ἐναντία; εἰ δὲ τὰ αὐτὰ [p] πάλιν ἅπερ καὶ ἔμπροσθεν, ἀντιθεῖναι [q] τὸ Μωϋσέως. Τί οὖν αὐτός; Οὐκ εἶπε, [4] "τί με πειράζετε, ὑποκριταί;" καίτοιγε μετὰ ταῦτα λέγει· ἀλλ' ἐνταῦθα οὔ φησι τοῦτο. Τί δήποτε;
C Ἵνα μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τὴν ἡμερότητα ἐπιδείξηται. Οὔτε γὰρ ἀεὶ σιγᾷ, ἵνα μὴ νομίσωσι λανθάνειν· οὔτε ἀεὶ ἐλέγχει, ἵνα παιδεύσῃ ἡμᾶς ἡμέρως πάντα φέρειν. Πῶς οὖν αὐτοῖς ἀποκρίνεται; [5] "Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν [r] μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὃ οὖν ὁ θεὸς [s] συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω." Ὅρα σοφίαν διδασκάλου. Ἐρωτηθεὶς γὰρ, εἰ
D ἔξεστιν, οὐκ εὐθέως εἶπεν, οὐκ ἔξεστιν, ἵνα μὴ θορυβηθῶσι καὶ ταραχθῶσιν· ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀποφάσεως διὰ τῆς κατασκευῆς κατέστησε δῆλον τοῦτο, δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐστι τὸ πρόσταγμα, καὶ ὅτι οὐκ ἐναντιούμενος Μωϋσεῖ ταῦτα ἐπέταξεν, [t] ἀλλὰ καὶ σφόδρα συμβαίνων. Σκόπει δὲ αὐτὸν οὐκ ἀπὸ τῆς δημιουργίας [v] ἰσχυριζόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ προστάγματος αὐτοῦ. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐποίησεν ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα μόνον· ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦτο ἐκέλευσεν, ὥστε τὸν ἕνα τῇ μιᾷ συνάπτεσθαι. Εἰ δὲ ἐβούλετο [w] ταύτην μὲν ἀφιέναι, ἑτέραν δὲ ἐπεισάγειν, ἕνα ἄνδρα ποιήσας, πολλὰς ἂν ἔπλασε γυναῖκας. Νῦν δὲ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς δημιουργίας καὶ τῷ τρόπῳ τῆς
E νομοθεσίας ἔδειξεν, ὅτι ἕνα δεῖ μιᾷ συνοικεῖν διαπαντὸς, καὶ μηδέποτε διαῤῥήγνυσθαι. Καὶ ὅρα πῶς φησιν· "ὁ ποιήσας ἐξ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ [x] ἐποίησε·" τουτέστιν, [y] ἐκ μιᾶς

(395)

[4] Matth. xxii. 18. [5] v. 4, 5.

[o] ἀφιέναι K. M. [p] πάλιν] + εἴποι L. Ep. + εἴπῃ Edd. ἔμπροσθεν] + εἴπῃ H. [q] τὸ] τὰ Ep. κατὰ G. [r] μητέρα] + αὐτοῦ M. [s] ἔζευξεν K. M. [t] Haec ἀλλὰ καὶ σφ. συμβαίνων desunt in Edd. praeter Savilianam, casu ut videtur; nam per codices et Interp. immota manent. [v] διϊσχυριζόμενον Edd. Post v. δημιουργίας desunt quatuor folia codicis M. usque ad τούτων ἁπάντων p. 625 D. [w] ταύτην] τὴν L. Mor. [x] ἐποίησεν] + αὐτοὺς Edd. [y] καὶ ante ἐκ delevi, auctoribus G. K. Ep. et Interp. καὶ ante εἰς om. G. invitis ceteris.

Digitized by Google

ῥίζης ἐγένοντο· καὶ εἰς ἓν σῶμα συνῆλθον· “ἔσονται [z] γὰρ
οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” Εἶτα φοβερὸν ποιῶν τὸ ταύτης
κατηγορεῖν τῆς νομοθεσίας, καὶ πηγνὺς τὸν νόμον, οὐκ εἶπε,
μὴ διασπᾶτε τοίνυν, μηδὲ χωρίζετε· [a] ἀλλ' ὅτι “ὃ ὁ θεὸς
συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.” Εἰ δὲ Μωϋσέα προ- 621
βάλλῃ, [b] ἐγώ σοι λέγω τὸν Μωϋσέως δεσπότην, καὶ μετὰ
τούτου καὶ τῷ χρόνῳ ἰσχυρίζομαι. Ὁ γὰρ θεὸς ἐξ ἀρχῆς
ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ πρεσβύτερος οὗτος ὁ
νόμος, εἰ καὶ δοκεῖ παρ' ἐμοῦ νῦν εἰσάγεσθαι, καὶ μετὰ πολλῆς
κείμενος τῆς σπουδῆς. Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς [c] προσήγαγε τὴν
γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ, ἀλλὰ καὶ μητέρα ἀφεῖναι ἐκέλευσε καὶ
πατέρα. Καὶ οὐδὲ ἐλθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα ἁπλῶς ἐνομο-
θέτησεν, ἀλλὰ καὶ κολληθῆναι, τῷ τρόπῳ τῆς λέξεως τὸ
ἀδιάσπαστον ἐμφαίνων. Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ
ἑτέραν μείζονα συνάφειαν ἐπεζήτησεν· “ἔσονται γὰρ, φησὶν,
οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” B

Εἶτα ἐπειδὴ τὸν παλαιὸν ἀνέγνω νόμον, τὸν καὶ [d] διὰ
πραγμάτων καὶ διὰ ῥημάτων εἰσενεχθέντα, καὶ ἀξιόπιστον
ἀπὸ τοῦ δεδωκότος ἀπέφηνε, μετ' ἐξουσίας λοιπὸν καὶ αὐτὸς
ἑρμηνεύει καὶ νομοθετεῖ λέγων· “ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ
σὰρξ μία.” Ὥσπερ οὖν σάρκα [e] τεμεῖν ἐναγὲς, οὕτω καὶ
γυναῖκα διαστῆσαι παράνομον. Καὶ οὐκ ἔστη μέχρι τούτου,
ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν ἐπήγαγε λέγων· “ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέ-
ζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω·” δεικνὺς ὅτι καὶ παρὰ φύσιν
καὶ παρὰ νόμον τὸ γινόμενον· παρὰ φύσιν μὲν, ὅτι μία
διατέμνεται σάρξ· παρὰ νόμον δὲ, ὅτι τοῦ θεοῦ συνάψαντος
καὶ κελεύσαντος μὴ [f] διαχωρίζεσθαι, αὐτοὶ συνεπιτίθεσθε C
τοῦτο δρᾶν. Τί οὖν μετὰ ταῦτα ἐχρῆν; οὐχ ἡσυχάσαι,
καὶ ἐπαινέσαι τὸ εἰρημένον; οὐχὶ θαυμάσαι τὴν σοφίαν; οὐκ
ἐκπλαγῆναι τὴν συμφωνίαν τὴν πρὸς τὸν πατέρα; Ἀλλ'
οὐδὲν τούτων ποιοῦσιν, ἀλλ' ὡς δῆθεν ἐπαγωνιζόμενοί φασι·

[z] γὰρ] + φησὶν L. μίαν] + φησὶν H. [a] ἀλλ' ὅτι] ἀλλὰ τί; L. invito Ge. ὃ] οὓς K. ὃ οὖν L. ὃ om. G. [b] ἐγὼ οὐ λέγω σοι τὸν Μωϋσέα, ἀλλὰ τὸν δεσπότην, καὶ G. H. K. *ego tibi non Mosem, sed Deum produco* Ge. Mox Καὶ γὰρ ὁ θεὸς Edd. [c] συνήγαγε G. H. p. p. ἀφιέναι G. K. [d] διὰ ῥημ. καὶ διὰ γραμμάτων G. H. invito Interp. [e] τέμνειν L. [f] διαιρεῖσθαι L. χωρίζεσθαι H. Quae sequuntur, αὐτοὶ συνεπιτίθεσθε τοῦτο δρᾶν non habent K. L. sed legisse videtur Interp.

[6] “πῶς οὖν Μωϋσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,
καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;” Καίτοιγε τοῦτο λοιπὸν οὐκ αὐτοὺς
ἔδει [g] προβαλεῖν, ἀλλ' αὐτὸν αὐτοῖς· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπεμ-
βαίνει, οὐδὲ λέγει τοῦτο αὐτοῖς, ὅτι [h] τοῦδε οὐκ εἰμὶ λοιπὸν
ὑπεύθυνος ἐγώ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο διαλύεται. Καὶ μὴν εἰ
D ἀλλότριος ἦν τῆς παλαιᾶς, οὐκ ἂν ἠγωνίσατο ὑπὲρ Μωϋσέως·
[i] οὐκ ἂν ἀπὸ τῶν ἅπαξ ἐν ἀρχῇ γενομένων ἰσχυρίσατο· οὐκ
ἂν ἐσπούδασε τὰ αὐτοῦ δεῖξαι συμβαίνοντα τοῖς παλαιοῖς.
Καίτοιγε πολλὰ καὶ ἄλλα Μωϋσῆς ἐκέλευσε, καὶ τὰ περὶ
βρωμάτων, καὶ τὰ περὶ [k] σαββάτου· τίνος οὖν ἕνεκεν οὐδαμοῦ
αὐτὸν προβάλλονται, ὡς ἐνταῦθα; Βουλόμενοι τὸ πλῆθος
τῶν ἀνδρῶν ἐπιστρατεῦσαι αὐτῷ. Καὶ γὰρ ἀδιάφορον
Ἰουδαίοις τοῦτο ἦν, καὶ πάντες τοῦτό γε ἔπραττον. Διὰ
δὴ τοῦτο τοσούτων ἐν τῷ ὄρει λεχθέντων, ταύτης ἐμέμνηντο
E μόνης τῆς ἐντολῆς νῦν. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἀπόῤῥητος σοφία καὶ
ὑπὲρ τούτων ἀπολογεῖται, καί [l] φησι· [7] “Μωϋσῆς πρὸς τὴν
σκληροκαρδίαν ὑμῶν οὕτως ἐνομοθέτησε.” Καὶ οὐδὲ ἐκεῖνον
ἀφίησιν [m] ὑπὸ κατηγορίαν μένειν, ἐπειδὴ καὶ τὸν νόμον αὐτὸς
ἦν αὐτῷ δεδωκώς· ἀλλ' ἐξαιρεῖται αὐτὸν τοῦ ἐγκλήματος,
καὶ τὸ πᾶν εἰς τὴν ἐκείνων περιτρέπει κεφαλήν· ὃ πανταχοῦ
ποιεῖ. Καὶ γὰρ ὅτε τοὺς μαθητὰς τίλλοντας τοὺς στάχυας
622 ᾐτιῶντο, δείκνυσιν αὐτοὺς ὄντας ὑπευθύνους· καὶ ὅτε παρά-
βασιν ἐνεκάλουν περὶ τοῦ μὴ νίπτεσθαι τὰς χεῖρας, δείκνυσιν
αὐτοὺς ὄντας τοὺς παραβάτας· καὶ ἐπὶ τοῦ σαββάτου δὲ,
καὶ πανταχοῦ, καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. Εἶτα ἐπειδὴ φορτικὸν (396)
ἦν τὸ εἰρημένον, καὶ πολλὴν ἔφερεν αὐτοῖς [n] τὴν διαβολὴν,
ταχέως πάλιν ἐπὶ τὸν ἀρχαῖον ἀνάγει νόμον τὸν λόγον,
λέγων ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπεν· “ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐκ ἐγένετο
οὕτω·” τουτέστιν, ὅτι διὰ τῶν πραγμάτων ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς
ὁ θεὸς ἐνομοθέτησε τὰ ἐναντία. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, πόθεν
δῆλον ὅτι διὰ τὴν ἡμῶν σκληρότητα τοῦτο εἶπε Μωϋσῆς;
B ἐκεῖθεν πάλιν αὐτοὺς ἐπιστομίζει. Εἰ γὰρ οὗτος προηγού-

[6] v. 7. [7] v. 8.

[g] προβάλλειν H. K. L. [h] τοῦδε] τούτου G. K. p. p. λοιπὸν om. G. H. K. [i] οὐκ] οὐδ' Edd. ἀπο] ὑπὲρ codices. *neque ea .. confirmasset* Ge. Edd. ἀπὸ, quod mihi quidem verius videtur. [k] Sic K. L. Ge. ceteri σαββάτων. [l] φησὶν] + ὅτι L. invitis Mosqq. [m] ὑπὸ τὴν κ. K. ὑπὸ τῇ κατηγορίᾳ L. αὐτῷ] οὕτω G. ὁ τοῦτον pr. H. idem ex corr. ὁ τούτῳ. [n] τὴν om. L.

Digitized by Google

μενος ἦν ὁ νόμος καὶ συμφέρων, οὐκ ἂν ἐκεῖνος ἐξ ἀρχῆς ἐδόθη· οὐκ ἂν οὕτω πλάττων ἔπλασεν ὁ θεός· οὐκ ἂν τοιαῦτα εἶπε.

[8] "Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται." Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐπεστόμισε, μετὰ αὐθεντίας νομοθετεῖ λοιπὸν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σαββάτου. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν βρωμάτων τρεψάμενος αὐτοὺς, τότε διελέχθη τοῖς ὄχλοις, ὅτι "οὐ τὸ εἰσερχόμενον κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον·" καὶ ἐπὶ τοῦ σαββάτου ἐπιστομίσας αὐτούς φησιν· "ὥστε ἔξεστιν ἐν σαββάτῳ καλῶς ποιεῖν·" καὶ ἐνταῦθα τὸ C
αὐτὸ τοῦτο. Ἀλλ' ὅπερ ἐκεῖ συνέβη, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ τῶν Ἰουδαίων ἐπιστομισθέντων οἱ μαθηταὶ ἐθορυβήθησαν, καὶ προσελθόντες αὐτῷ μετὰ Πέτρου ἔλεγον· "φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην·" οὕτω καὶ νῦν θορυβηθέντες ἔλεγον· [9] "εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία [o] τοῦ ἀνθρώπου, συμφέρει μὴ γαμῆσαι." Καὶ γὰρ νῦν ἐνόησαν μᾶλλον ἢ πρότερον τὸ λεχθέν. Διὰ τοῦτο τότε μὲν ἐσίγησαν, νῦν δὲ, ἐπειδὴ ἀντίρρησις καὶ ἀπόκρισις γέγονε, καὶ ἐρώτησις καὶ πεῦσις, καὶ σαφέστερος ὁ νόμος ἐφάνη, ἐρωτῶσιν αὐτόν. Καὶ φανερῶς μὲν ἀντειπεῖν οὐ τολμῶσι· τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ βαρὺ δοκοῦν εἶναι καὶ φορτικὸν [p] εἰς μέσον προάγουσι, λέγοντες· "εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γα- D
μῆσαι." Καὶ γὰρ σφόδρα ἐπαχθὲς ἐδόκει εἶναι τὸ γυναῖκα πάσης κακίας γέμουσαν ἔχειν, καὶ ἀνέχεσθαι ἀνημέρου θηρίου διαπαντὸς ἔνδον συγκεκλεισμένου. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι σφόδρα τοῦτο αὐτοὺς ἐθορύβει, ὁ Μάρκος αὐτὸ δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι [10] κατ' ἰδίαν εἶπον [q] αὐτῷ. Τί δέ ἐστιν, "εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός;" Τουτέστιν, εἰ διὰ τοῦτο [r] συνήφθη, ἵνα ἓν ὦσιν· ἢ ἐκεῖνο, εἰ αἰτίαν λήψεται ἐπὶ τούτοις ὁ ἀνὴρ, καὶ πανταχοῦ παρανομεῖ ἐκβάλλων, κουφότερον πρὸς ἐπιθυμίαν μάχεσθαι φύσεως καὶ E
πρὸς ἑαυτὸν, ἢ πρὸς γυναῖκα πονηράν. Τί οὖν ὁ Χριστός; Οὐκ εἶπεν [s] ὅτι, ναὶ, κουφότερον, καὶ ποίει τοῦτο· ἵνα μὴ

[8] v. 9. [9] v. 10. [10] Marc. x. 10.

[o] τοῦ ἀνθ. μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γ. L. 4 Mosqq. [p] εἰς] τοῦτο εἰς Edd. [q] αὐτῷ om. G. K. [r] συνήφθη] Sic codd. et Ep. "ἴσ. συνήφθησαν." *Sav.* Ita Theoph. De seqq. vid. adnot. [s] ὅτι om. G. H. Mox ποίει scripsimus cum uno cod. K. pro vulgato ποιεῖ.

Digitized by Google

νομίσωσιν ὅτι νόμος τὸ πρᾶγμά ἐστιν· ἀλλ᾿ ἐπήγαγεν [11]"οὐ
πάντες χωροῦσιν, ἀλλ᾿ οἷς δέδοται·" ἐπαίρων τὸ πρᾶγμα,
καὶ δεικνὺς μέγα ὂν, καὶ ταύτῃ ἐφελκόμενος καὶ προτρέπων.
Ἀλλ᾿ ὅρα ἐνταῦθα ἐναντιολογίαν. Αὐτὸς μὲν γὰρ μέγα
623 φησὶ τοῦτο· ἐκεῖνοι δὲ κουφότερον. Καὶ γὰρ ἀμφότερα
ἔδει γενέσθαι, καὶ παρ᾿ αὐτοῦ μέγα ὁμολογηθῆναι, ἵνα προ-
θυμοτέρους ἐργάσηται, καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων παρ᾿ αὐτοῖς
κουφότερον [t]δειχθῆναι, ἵνα καὶ ταύτῃ μᾶλλον τὴν παρθενίαν
ἕλωνται καὶ τὴν ἐγκράτειαν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ περὶ παρθε-
νίας εἰπεῖν ἐπαχθὲς εἶναι ἐδόκει, ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νόμου
τούτου εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοὺς ἐκείνην ἐνέβαλεν. Εἶτα
τὸ δυνατὸν δεικνύς φησιν· [12]"εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ
κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως· καί εἰσιν [v]εὐνοῦχοι, οἵ-
τινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καί εἰσιν εὐ-
νοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν·" διὰ τούτων λανθανόντως ἐνάγων αὐτοὺς εἰς τὴν
B τοῦ πράγματος αἵρεσιν, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἀρετῆς ταύτης
κατασκευάζων, καὶ μόνον οὐχὶ λέγων, [w]ὅτι ἐννόησον, εἰ ἐκ
φύσεως τοιοῦτος ἦς, ἢ παρὰ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπηρεαζόντων
τὸ αὐτὸ τοῦτο ὑπέμεινας, τί ἂν ἐποίησας, τῆς ἀπολαύσεως
μὲν [x]ἐστερημένος, μισθὸν δὲ οὐκ ἔχων; Οὐκοῦν εὐχαρίστει
τῷ θεῷ νῦν, ὅτι μετὰ μισθοῦ καὶ στεφάνων τοῦτο ὑπομένεις,
ὃ χωρὶς στεφάνων ἐκεῖνοι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ [y]καὶ
πολλῷ κουφότερον, τῇ τε ἐλπίδι διορθούμενος, καὶ τῷ συνει-
δότι τοῦ κατορθώματος, καὶ μηδὲ τὴν ἐπιθυμίαν οὕτω κυμαί-
νουσαν ἔχων. Οὐ γὰρ οὕτως ἐκτομὴ μέλους, ὡς λογισμοῦ
χαλινὸς, τὰ τοιαῦτα οἶδε καταστέλλειν κύματα, καὶ γαλήνην (397)
C ποιεῖν· μᾶλλον δὲ λογισμὸς [z]μόνος. Διὰ τοῦτο τοίνυν ἐκεί-
νους παρήγαγεν, ἵνα τούτους ἀλείψῃ· ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο
κατεσκεύαζε, τί βούλεται ὁ περὶ τῶν ἄλλων εὐνούχων λόγος
αὐτῷ; Ὅταν δὲ λέγῃ, [a]ὅτι "εὐνούχισαν ἑαυτοὺς," οὐ τῶν
μελῶν λέγει τὴν ἐκτομήν· ἄπαγε· ἀλλὰ τῶν πονηρῶν λο-
γισμῶν τὴν ἀναίρεσιν. Ὡς ὅ γε τὸ μέλος ἐκτεμὼν, καὶ
ἀρᾷ ἐστιν ὑπεύθυνος, [b]καθὼς ὁ Παῦλός φησιν· [13]"ὄφελον
καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς." Καὶ μάλα εἰκό-

[11] v. 11. [12] v. 12. [13] Gal. v. 12.

[t] λεχθῆναι G. [v] εὐνοῦχοι bis om. G. Mosqq. [w] ὅτι om. K. L. εἰ] ὅτι εἰ G. K. [x] στερούμενος G. H. [y] καὶ et p. p. τε om. G. H. K. invito Ep. [z] μόνον H. K. Ep. [a] ὅτι om. G. H. [b] καθὼς] ὡς G. H. K.

Digitized by Google

τως. Καὶ γὰρ τὰ τῶν ἀνδροφόνων ὁ τοιοῦτος τολμᾷ, καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ διαβάλλουσι τὴν δημιουργίαν δίδωσιν ἀφορμὴν, καὶ τῶν Μανιχαίων ἀνοίγει τὰ στόματα, καὶ τοῖς παρ' D
Ἕλλησιν ἀκρωτηριαζομένοις τὰ αὐτὰ παρανομεῖ. Τὸ γὰρ ἀποκόπτειν τὰ μέλη, δαιμονικῆς ἐνεργείας καὶ σατανικῆς ἐπιβουλῆς ἐξ ἀρχῆς γέγονεν ἔργον· ἵνα τοῦ θεοῦ τὸ ἔργον [c] διαβάλλωσιν· ἵνα τὸ ζῶον [d] τοῦτο λυμήνωνται· ἵνα μὴ τῇ προαιρέσει, ἀλλὰ τῇ τῶν μελῶν φύσει τὸ πᾶν λογισάμενοι, οὕτως ἀδεῶς ἁμαρτάνωσιν αὐτῶν οἱ πολλοὶ, ἅτε ἀνεύθυνοι ὄντες· καὶ διπλῇ παραβλάψωσι τὸ ζῶον τοῦτο, καὶ τῷ τὰ μέλη πηροῦν, καὶ τῷ τῆς προαιρέσεως τὴν ὑπὲρ E
τῶν ἀγαθῶν προθυμίαν κωλύειν. Ταῦτα δὲ ὁ διάβολος ἐνομοθέτησε, [e] πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ἕτερον πονηρὸν δόγμα εἰσάγων, καὶ [f] τῷ περὶ εἱμαρμένης καὶ ἀνάγκης καὶ ἐντεῦθεν προοδοποιῶν λόγῳ, καὶ πανταχοῦ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν ἐλευθερίαν λυμαινόμενος, καὶ πείθων φυσικὰ εἶναι τὰ κακὰ, καὶ πολλὰ ἕτερα ἐντεῦθεν ὑποσπείρων δόγματα πονηρὰ, εἰ καὶ μὴ προφανῶς. Τοιαῦτα γὰρ τοῦ διαβόλου 624
τὰ δηλητήρια. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ φεύγειν τὴν τοιαύτην παρανομίαν. Μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων οὐδὲ τὰ τῆς ἐπιθυμίας ἡμερώτερα ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτερα γίνεται. Ἑτέρωθεν γὰρ ἔχει τὰς πηγὰς τὸ σπέρμα τὸ ἐν ἡμῖν, καὶ ἑτέρωθεν κυμαίνει. Καὶ οἱ μὲν ἀπὸ ἐγκεφάλου, οἱ δὲ ἀπὸ ὀσφύος τὸν οἶστρον ἐκεῖνον φύεσθαι λέγουσιν· ἐγὼ δὲ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἴποιμι ἂν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ γνώμης ἀκολάστου καὶ διανοίας ἠμελημένης· κἂν αὕτη σωφρονῇ, τῶν φυσικῶν κινημάτων βλάβος οὐδέν. Εἰπὼν τοίνυν τοὺς εὐνούχους, τοὺς εἰκῇ καὶ μάτην εὐνούχους, εἰ μὴ τῷ λογισμῷ καὶ [g] αὐτοὶ σωφρονοῖεν, καὶ τοὺς [h] ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν παρθενεύοντας, B
πάλιν ἐπάγει λέγων· "ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω·" προθυμοτέρους τε ποιῶν τῷ δεῖξαι ὑπέρογκον ὂν τὸ κατόρθωμα, καὶ οὐκ ἀφιεὶς εἰς ἀνάγκην νόμου τὸ πρᾶγμα [i] κατακλεισθῆναι, διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ ἡμερότητα. Καὶ τοῦτο [k] εἶπεν, ὅτε σφόδρα ἔδειξε δυνατὸν ὂν, ἵνα πλείων τῆς προαιρέσεως

[c] διαβάλωσιν H. K. [d] τοῦτο] Sic K. L. pro vulgato τοῦ θεοῦ. Neutrum habet Ep. *rationale animal* Ge. [e] πρὸς] + δὲ G. H. [f] τῷ . . λόγῳ] τὸν . . λόγον G. καὶ ἀνάγκης om. G. H. K. et delevit Sav. [g] οὗτοι K. L. [h] ὑπὲρ] + τῆς βασιλείας Edd. [i] κλεισθῆναι Edd. [k] εἶπεν, ὅτε] Sic K. L. M. Ep. vulgo εἰπὼν, ἔτι.

Digitized by Google

ἡ φιλοτιμία γένηται. Καὶ εἰ προαιρέσεώς ἐστι, φησὶ,
πῶς ἀρχόμενος ἔλεγεν, "οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ' οἷς δέδο-
ται;" Ἵνα μάθῃς ὅτι μέγας ὁ ἆθλος, οὐχ ἵνα ἀποκλήρωσίν
τινα ἠναγκασμένην ὑποπτεύσῃς. Δέδοται γὰρ ἐκείνοις, τοῖς
C βουλομένοις. Εἶπε δὲ οὕτω, δεικνὺς ὅτι πολλῆς δεῖ τῆς
ἄνωθεν ῥοπῆς τῷ εἰς τοῦτο [l] εἰσελθόντι τὸ σκάμμα, ἧς ἀπο-
λαύσεται πάντως ὁ βουλόμενος. Ἔθος γὰρ αὐτῷ ταύτῃ
κεχρῆσθαι τῇ λέξει, ὅταν μέγα τὸ κατορθούμενον ᾖ, ὡς
ὅταν λέγῃ· "ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια." Καὶ ὅτι
τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ παρόντος. Εἰ γὰρ
τῆς ἄνωθεν δόσεως μόνης ἐστὶ, καὶ οὐδὲν αὐτοὶ συνεισφέρου-
σιν οἱ παρθενεύοντες, περιττῶς αὐτοῖς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν ἐπηγγείλατο, καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς διεῖλεν εὐνού-
χων. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς ἐξ ὧν ἕτεροι πονηρεύονται,
D κερδαίνουσιν ἕτεροι. Οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι μηδὲν μαθόντες
ἀπῆλθον· οὐδὲ γὰρ ἵνα μάθωσιν ἠρώτων· οἱ δὲ μαθηταὶ καὶ
ἐντεῦθεν ἐκέρδαινον.

[14] "Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ
αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· [m] καὶ ἐπετίμησαν οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῖς. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός
με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ
ἐπιθεὶς [n] αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν." Καὶ τίνος
ἕνεκεν οἱ μαθηταὶ ἀπεσόβουν τὰ παιδία; Ἀξιώματος ἕνεκεν.
Τί οὖν αὐτός; Διδάσκων αὐτοὺς μετριάζειν, καὶ [o] τῦφον (398)
E καταπατεῖν κοσμικὸν, καὶ λαμβάνει καὶ ἐναγκαλίζεται, καὶ
τοῖς τοιούτοις τὴν βασιλείαν [p] ἐπαγγέλλεται· ὅπερ καὶ ἔμ-
προσθεν εἴρηκεν. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, εἰ βουλοίμεθα κληρονό-
μοι γενέσθαι τῶν οὐρανῶν, τὴν ἀρετὴν ταύτην μετὰ πολ-
λῆς κτησώμεθα τῆς ἐπιμελείας. Οὗτος γὰρ φιλοσοφίας
ὅρος, μετὰ συνέσεως ἄπλαστον εἶναι· τοῦτο βίος ἀγγελικός.
Καὶ γὰρ πάντων τῶν παθῶν καθαρεύει [q] ἡ ψυχὴ τοῦ παι-
625 δίου. Τοῖς λελυπηκόσιν οὐ μνησικακεῖ, ἀλλ' ὡς φίλοις προσ-

[14] v. 13-15.

[l] ἐλθόντι G. Lacunam habet L. usque ad φιλοκερδείας p. 627 A.
[m] καὶ ἐπ. οἱ μ.] οἱ δὲ μ. ἐπ. K. 1 Mosq. [n] αὐτοῖς] αὐτὰ G. ἐπ' αὐτὰ
Edd. αὐτοῖς om. H. 1 Mosq. [o] τῦφον κ. κοσμικὸν] Sic K. Ep. Ge.
τὸν τῦφυν κ. τὸν ἀνθρώπινον G. H. p. p. ἀγκαλίζεται H. [p] ἐπαγ-
γέλλεται] χαρίζεται K. [q] ἡ ψ. τοῖς παιδίοις G. τοῖς π. ἡ ψ. K.
Vulgatum tuetur Ep.

Digitized by Google

ἔρχεται, ὡς οὐδενὸς γενομένου. Καὶ ὅσα ἂν παρὰ τῆς
μητρὸς μαστιχθῇ, ταύτην ἐπιζητεῖ, καὶ πάντων αὐτὴν προ-
τιμᾷ. Κἂν [r] βασιλίδα δείξῃς μετὰ διαδήματος, οὐ προτίθησι
τῆς μητρὸς ῥάκια περιβεβλημένης, ἀλλ' ἕλοιτο ἂν μᾶλλον
ἐκείνην ἰδεῖν μετὰ τούτων, ἢ τὴν βασιλίδα μετὰ κόσμου.
Τὸ γὰρ οἰκεῖον καὶ ἀλλότριον [s] οὐ πενίᾳ καὶ πλούτῳ, ἀλ-
λὰ φιλίᾳ διαγινώσκειν οἶδε. Καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν πλέον
ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὅσον ἐμπλησθῆναι τοῦ μαστοῦ, καὶ ἀφίσταται
τῆς θηλῆς. Τὸ παιδίον οὐ λυπεῖται ἐφ' οἷς ἡμεῖς· οἷον ἐπὶ B
ζημίᾳ χρημάτων, καὶ τοῖς τοιούτοις· καὶ οὐ χαίρει πάλιν ἐφ'
οἷς ἡμεῖς, τοῖς ἐπικήροις τούτοις· οὐκ ἐπτόηται πρὸς κάλλη
σωμάτων. Διὰ τοῦτο ἔλεγε· "τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν·" ἵνα τῇ προαιρέσει ταῦτα ἐργαζώ-
μεθα, ἃ τῇ φύσει τὰ παιδία ἔχει. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ Φαρι-
σαῖοι οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, [t] ὡς ἀπὸ κακουργίας καὶ ἀπονοίας
ἔπραττον ἃ ἔπραττον, διὰ τοῦτο ἄνω καὶ κάτω τοὺς μαθητὰς
ἀφελεῖς εἶναι κελεύει, ἐκείνους τε αἰνιττόμενος, καὶ τούτους
παιδεύων. Καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως εἰς ἀλαζονείαν ἐπαίρει, ὡς
ἀρχὴ καὶ προεδρία. Ἐπεὶ οὖν ἔμελλον οἱ μαθηταὶ ἀπολαύ- C
ειν τιμῆς πολλῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, προκατα-
λαμβάνει αὐτῶν τὴν διάνοιαν, οὐκ ἀφιεὶς ἀνθρώπινόν τι πα-
θεῖν, οὐδὲ τιμὰς ἀπαιτεῖν παρὰ τοῦ πλήθους, οὐδὲ [v] τὸ σο-
βεῖν πρὸ αὐτῶν. Εἰ γὰρ καὶ μικρὰ ταῦτα εἶναι δοκεῖ,
ἀλλὰ μεγάλων κακῶν ἐστιν αἴτια. Οὕτω γοῦν οἱ Φαρισαῖοι
παιδοτριβούμενοι εἰς τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν ἐξέπεσον, τοὺς
ἀσπασμοὺς, τὰς προεδρίας, τοὺς μεσασμοὺς ἐπιζητοῦντες·
ἀπὸ γὰρ τούτων εἰς δοξομανίαν, εἶτα ἐκεῖθεν εἰς ἀσέβειαν
ἐξώκειλαν. Διὰ δὴ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν ἀρὰν ἐπισπασάμενοι
διὰ τοῦ πειράζειν, ἀπῆλθον· τὰ παιδία δὲ εὐλογίαν, ἅτε
τούτων ἁπάντων ἠλευθερωμένα.

[w] Γενώμεθα δὴ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰ παιδία, καὶ τῇ κακίᾳ D
νηπιάζωμεν. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἰδεῖν [x] τὸν

[r] τὴν βασιλίδα H. προτίθησι] + ταύτην K. + αὐτὴν Edd. [s] Sic K. Ge. οὐ πενία καὶ πλοῦτος G. οὐ πενία, οὐ πλοῦτος H. οὐ πενίᾳ, οὐ πλούτῳ Edd. φιλίᾳ] φιλία H. φιλοσοφία G. [t] ὡς] Sic Reg. 694. ἢ ὡς G. H. ἢ Reg. 688. ἀλλ' ἢ K. Hoc edidit Sav. ἀλλ' ἢ ὡς Mor. Ben. ἃ] ἅπερ K. [v] τὸ om. Sav. Ben. [w] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς ἀνεξικακίας τοῦ Δαυῒδ, καὶ τῆς πονηρίας Σαοὺλ· καὶ παραίνεσις τοῦ δεῖ (sic) ἡμᾶς τῆς μὲν ἀντέχεσθαι, τῆς δὲ ἀπέχεσθαι. G. [x] τὸν deest in Edd.

Digitized by Google

οὐρανόν· ἀλλ' ἀνάγκη πάντως εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν τὸν ὕπουλον καὶ πονηρόν. Καὶ πρὸ τῆς γεέννης δὲ ἐνταῦθα τὰ ἔσχατα πεισόμεθα. [15]"Ἐὰν γὰρ κακὸς γένῃ, φησὶ, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά· ἐὰν δὲ ἀγαθὸς, σαυτῷ καὶ τῷ πλησίον." Σκόπει γοῦν, ὡς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων συνέβη. Οὔτε γὰρ πονηρότερόν τι τοῦ Σαοὺλ γέγονεν, οὔτε ἁπλούστερον καὶ ἀφελέστερον τοῦ Δαυΐδ. Τίς οὖν [y]ὁ ἰσχυρότερος ἦν;
E Οὐ δεύτερον αὐτὸν εἰς χεῖρας ἔλαβεν ὁ Δαυΐδ, καὶ κύριος τοῦ ἀνελεῖν γενόμενος, ἀπέστη; οὐχ ὡς ἐν σαγήνῃ καὶ δεσμωτηρίῳ συνειλημμένον εἶχε, καὶ ἐφείσατο; Καὶ ταῦτα [z]καὶ ἑτέρων παροξυνόντων, καὶ αὐτὸς μυρία ἐγκαλεῖν ἔχων ἐγκλήματα· ἀλλ' ὅμως ἀφῆκε σῶον ἀπελθεῖν. Καίτοι ὁ μὲν μετὰ πάσης αὐτὸν τῆς στρατιᾶς ἐδίωκεν, ὁ δὲ μετὰ ὀλίγων φυγάδων ἀπεγνωσμένων [a]ἦν, ἀλώμενος καὶ τόπους ἐκ τόπων
626 ἀμείβων· ἀλλ' ὅμως ὁ φυγὰς τοῦ βασιλέως περιεγένετο· ἐπειδὴ ὁ μὲν μετὰ ἁπλότητος, ὁ δὲ μετὰ πονηρίας παρετάττετο. Τί γὰρ ἂν γένοιτο πονηρότερον ἐκείνου, ὃς τὸν αὐτῷ στρατηγοῦντα, καὶ τοὺς πολέμους ἅπαντας κατορθοῦντα, καὶ τῆς νίκης καὶ τῶν τροπαίων τοὺς μὲν πόνους ὑπομένοντα, τοὺς δὲ στεφάνους ἐκείνῳ κομίζοντα ἀνελεῖν ἐπεχείρει; Τοιοῦτον γὰρ ἡ βασκανία· ἀεὶ τοῖς οἰκείοις ἐπιβουλεύει καλοῖς, καὶ τὸν ἔχοντα αὐτὴν τήκει, καὶ μυρίαις περιβάλλει συμφοραῖς. Καὶ ὁ δείλαιος γοῦν ἐκεῖνος, ἕως ὅτε ὁ Δαυΐδ ἀπέστη, οὐκ ἔῤῥηξε τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν ἐλεεινὴν, ὀλοφυρόμενος καὶ λέγων· [16]"Θλίβομαι σφόδρα, καὶ οἱ ἀλλόφυλοι
B πολεμοῦσιν [b]ἐν ἐμοὶ, καὶ κύριος ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ." Ἕως ὅτε ἐχωρίσθη τοῦ Δαυΐδ, οὐκ ἔπεσεν ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἐν δόξῃ ἦν· καὶ γὰρ εἰς τὸν βασιλέα τοῦ στρατηγοῦ διέβαινεν ἡ δόξα. Οὐδὲ γὰρ τυραννικὸς ἦν ὁ ἀνὴρ, οὐδὲ θρόνου ἐκβαλεῖν ἐπεχείρει, ἀλλ' αὐτῷ πάντα κατώρ- (399)
θου, καὶ σφόδρα περὶ αὐτὸν διέκειτο· καὶ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα δῆλον. Ὅτε μὲν γὰρ ὑπ' αὐτῷ ταττόμενος ἦν, ἴσως τῷ νόμῳ τῆς ὑποταγῆς ταῦτα ἄν τις λογίσαιτο τῶν οὐκ ἀκριβῶς ἐξεταζόντων· ἐπειδὴ δὲ ἐξήγαγεν [c]ἑαυτὸν

[15] Prov. ix. 12. [16] 1 Reg. xxviii. 15.

[y] ὁ om. G. Mox τοῦ ante ἀνελεῖν om. K. M. [z] καὶ om. G. H. M. [a] ἦν] + πλανώμενος K. ἀπεγνωσμένων om. idem. [b] ἐν] ἐπ' M. [c] ἑαυτὸν] Sic H. K. vulgo αὐτόν. p. p. ἐκείνου om. G.

Digitized by Google

τῆς βασιλείας ἐκείνου, τί λοιπὸν ἦν τὸ κατέχον αὐτὸν, καὶ πεῖθον τοῦ πρὸς ἐκεῖνον ἀπέχεσθαι πολέμου; μᾶλλον δὲ, C
τί οὐκ ἦν τὸ παροξῦνον ἐπὶ τὴν σφαγήν; Οὐ πονηρὸς [d] καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις περὶ αὐτὸν γέγονεν; οὐχὶ παθὼν εὖ; οὐχὶ μηδὲν ἔχων ἐγκαλεῖν; οὐκ ἐπικίνδυνος αὐτῷ καὶ ἐπισφαλὴς ἡ βασιλεία αὐτοῦ καὶ ἡ σωτηρία ἦν; οὐ πλανᾶσθαι ἔδει διηνεκῶς καὶ [e] φεύγειν, καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων τρέμειν, ζῶντος ἐκείνου καὶ κρατοῦντος; Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων αὐτὸν ἠνάγκασεν αἱμάξαι τὸ ξίφος· ἀλλὰ καὶ καθεύδοντα ὁρῶν, καὶ δεδεμένον, καὶ μόνον, καὶ ἐν μέσοις [f] αὐτοῖς, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀψάμενος, καὶ πολλῶν ὄντων τῶν διεγειρόντων, καὶ θεοῦ ψῆφον εἶναι λεγόντων τὴν τοιαύτην εὐκαιρίαν, ἐκεῖνος καὶ ἐπετίμησε τοῖς παρορμῶσι, καὶ ἀπέσχετο D
τοῦ φόνου, καὶ σῶον ἐξέπεμψε καὶ ὑγιῆ· καὶ ὥσπερ σωματοφύλαξ ὢν αὐτοῦ μᾶλλον, καὶ ὑπασπιστὴς, [g] οὐ πολέμιος, οὕτως ἐνεκάλει τῷ στρατοπέδῳ τὴν εἰς τὸν βασιλέα προδοσίαν. Τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς ψυχῆς; τί τῆς ἡμερότητος ἐκείνης; Τοῦτο γὰρ δυνατὸν μὲν καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων συνιδεῖν· πολλῷ δὲ πλέον καὶ ἐκ τῶν νυνὶ [h] γενομένων. Ὅταν γὰρ τὴν ἡμετέραν καταμάθωμεν φαυλότητα, τότε ἀκριβέστερον εἰσόμεθα τῶν ἁγίων ἐκείνων τὴν ἀρετήν. Διὸ παρακαλῶ πρὸς τὸν ζῆλον [i] ἐκείνων τρέχειν. Καὶ γὰρ εἰ δόξης ἐρᾷς, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβουλεύεις τῷ πλησίον, τότε αὐτῆς ἀπολαύσῃ μειζόνως, ὅταν αὐτὴν διαπτύσας E
ἀπόσχῃ τῆς ἐπιβουλῆς. Ὥσπερ γὰρ [k] τὸ χρηματίζεσθαι φιλαργυρίας ἐναντίον· οὕτω πρὸς τὸ δόξης ἐπιτυχεῖν, [l] τὸ δόξης ἐρᾶν. Καὶ εἰ βούλεσθε, καθ' ἕκαστον ἐξετάσωμεν. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς γεέννης ἡμῖν φόβος οὐδεὶς, οὐδὲ τῆς βασιλείας λόγος πολὺς, φέρε κἂν ἀπὸ τῶν παρόντων ὑμᾶς ἐναγάγωμεν. Τίνες γάρ εἰσιν οἱ καταγέλαστοι; εἰπέ μοι·
[m] οὐχὶ οἱ διὰ δόξαν τι ποιοῦντες τὴν τῶν πολλῶν; Τίνες δὲ 627
ἐπαινετοί; οὐχὶ οἱ τὸν παρὰ τῶν πολλῶν διαπτύοντες ἔπαινον; Οὐκοῦν εἰ τὸ κενῆς δόξης ἐρᾶν ἐπονείδιστον, ὁ δὲ κενόδοξος οὐ δύναται λαθεῖν ἐρῶν αὐτῆς, ἐπονείδιστος ἔσται

[d] καὶ deest in Edd. [e] φεύγειν περὶ τῶν ἐσχ. καὶ τρ. M. φ. περὶ τῶν ἐσχ. (om. καὶ τρέμειν) G. τρέμειν] κινδυνεύειν K. [f] αὐτῶν G. M. [g] οὐ] ἢ K. [h] γινομένων H. K. [i] ἐκεῖνον G. K. [k] Sic Sav. et Interp. codices cum ceteris Edd. τὸ μὴ χρηματίζεσθαι. [l] Sic Edd. et Interp. codices τὸ μὴ δ. ἐ. [m] οὐχὶ bis om. G. K. M. p. p. τὴν om. G. H. M.

πάντως, καὶ γέγονεν αὐτῷ [n] τὸ δόξης ἐρᾶν ἀτιμίας αἴτιον.
Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον καταισχύνεται, ἀλλὰ καὶ τῷ πολλὰ ἀναγ-
κάζεσθαι ποιεῖν αἰσχρὰ, καὶ δουλοπρεπείας τῆς ἐσχάτης γέ-
μοντα. Καὶ [o] ὥσπερ εἰς τὸ κερδαίνειν βλάπτεσθαι μάλιστα
ἀπὸ τοῦ νοσήματος τῆς φιλοκερδείας εἰώθασιν οἱ [p] ἄνθρωποι·
B (πολλὰς γοῦν ἀπάτας ὑφίστανται, καὶ τὰ μικρὰ κέρδη με-
γάλας ποιεῖ ζημίας· διὸ καὶ εἰς παροιμίαν ὁ λόγος οὗτος
[q] ἐξενίκησεν·) οὕτω καὶ τῷ λάγνῳ κώλυμα πρὸς τὸ ἡδονῆς
ἀπολαύειν τὸ πάθος γίνεται. Τοὺς γοῦν σφόδρα [r] καταφερεῖς
καὶ γυναικοδούλους, τούτους μάλιστα ὡς ἀνδράποδα περιφέ-
ρουσιν αἱ γυναῖκες, καὶ οὐκ ἄν ποτε [s] καταξιώσαιεν ἐκεῖναι
ὡς ἀνδράσιν αὐτοῖς κεχρῆσθαι, ῥαπίζουσαι, διαπτύουσαι, ἄγου-
σαι καὶ περιάγουσαι πανταχοῦ, καὶ θρυπτόμεναι, καὶ πάντα
ἐπιτάττουσαι [t] μόνον. Οὕτω καὶ τοῦ ἀπονενοημένου καὶ
δοξομανοῦντος καὶ δοκοῦντος εἶναι ὑψηλοῦ, οὐδὲν ταπεινό-
τερον [v] καὶ ἀτιμότερον. Καὶ γὰρ φιλόνεικον τὸ τῶν ἀνθρώ-
C πων γένος, καὶ πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀντικαθίσταται, ὡς πρὸς
ἀλαζόνα καὶ ὑπερόπτην καὶ δόξης δοῦλον. Καὶ αὐτὸς δὲ
ἐκεῖνος, ὥστε διατηρῆσαι τὸ σχῆμα τῆς ἀπονοίας, τὰ τῶν
ἀνδραπόδων πρὸς τοὺς πλείονας ἐπιδείκνυται, κολακεύων, θε-
ραπεύων, παντὸς ἀργυρωνήτου δουλείαν δουλεύων χαλεπωτέ-
ραν. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα εἰδότες, [w] καταθώμεθα ταῦτα τὰ
πάθη, ἵνα μὴ καὶ ἐνταῦθα δίκην δῶμεν, καὶ ἐκεῖ κολασθῶμεν
ἀπέραντα. Γενώμεθα τῆς ἀρετῆς ἐρασταί. Οὕτω γὰρ καὶ
πρὸ τῆς βασιλείας τὰ μέγιστα ἐνταῦθα καρπωσόμεθα καλὰ,
καὶ ἀπελθόντες ἐκεῖ τῶν αἰωνίων μεθέξομεν ἀγαθῶν· ὧν γέ-
νοιτο πάντας ἡμᾶς [x] ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ
D κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[n] τὸ τῆς δ. Edd. [o] ὥσπερ] ὡς G. M. Καὶ ὥσπερ...ἄνθρωποι] Οὕτω καὶ οἱ εἰς τὸ κερδαίνειν διαπαντὸς μεμηνότες βλάπτεσθαι μ. ἀ. τ. ν. τ. φ. εἰώθασιν ἅπαντες Sav. Ben. [et sic Reg. 688.] [p] ἄνθρωποι] + οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα G. H. γοῦν] + ἐκεῖνοι G. Idem p. p. ὥστε καὶ τὰ μ. κ. μ. ποιεῖν αὐτοὺς ζ. Hunc codicem sequi videtur Interp. [q] ἐξενήνεκται Mor. Ben. [r] κατωφερεῖς Edd. Vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 439. [s] καταξιώσειεν G. M. καταξιώσειαν H. [t] μόνον om. L. [v] καὶ] τε καὶ Edd. [w] ἀποθώμεθα H. καταμάθωμεν L. [x] μετασχεῖν G. M.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΞΓ.

(400) [1] Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;

Τινες [a] μὲν διαβάλλουσι τὸν νεανίσκον τοῦτον, ὡς ὕπουλόν τινα καὶ πονηρὸν, καὶ μετὰ πείρας τῷ Ἰησοῦ προσελθόντα· ἐγὼ δὲ φιλάργυρον μὲν αὐτὸν καὶ χρημάτων ἐλάτ- E
τονα οὐκ ἂν παραιτησαίμην εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς τοιοῦτον αὐτὸν ἤλεγξεν ὄντα· ὕπουλον δὲ οὐδαμῶς, διὰ τὸ μήτε ἀσφαλὲς εἶναι τῶν ἀδήλων κατατολμᾶν, καὶ μάλιστα ἐν ἐγκλήμασι, καὶ [b] τὸ τὸν Μάρκον ταύτην ἀνῃρηκέναι τὴν
ὑποψίαν· καὶ γάρ φησιν, ὅτι [2] "προσδραμὼν καὶ γονυπετῶν 628
παρεκάλει αὐτόν·" καὶ ὅτι "ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἠγάπησεν αὐτόν." Ἀλλὰ πολλὴ τῶν χρημάτων ἡ τυραννὶς, καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· κἂν γὰρ τὰ ἄλλα ὦμεν ἐνάρετοι, πάντα [c] αὕτη λυμαίνεται τὰ ἄλλα. Εἰκότως οὖν καὶ ὁ Παῦλος ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων τῶν κακῶν εἶναι ἔφησε· [3] "ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία," φησί. Διατί οὖν οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὁ Χριστὸς, λέγων· "οὐδεὶς ἀγαθός;" Ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώπῳ [d] προσῆλθε ψιλῷ, καὶ ἑνὶ τῶν πολλῶν, καὶ διδασκάλῳ Ἰουδαϊκῷ· διὰ δὴ τοῦτο ὡς ἄνθρωπος αὐτῷ διαλέγεται. Καὶ γὰρ πολλαχοῦ πρὸς τὰς ὑπονοίας τῶν [e] προσιόντων ἀποκρίνεται, ὡς ὅταν λέγῃ· [4] "ἡμεῖς
προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν·" καὶ, "ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ B
ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής." Ὅταν οὖν εἴπῃ, "οὐδεὶς ἀγαθὸς," οὐχ ἑαυτὸν ἐκβάλλων τοῦ ἀγαθὸς εἶναι τοῦτο λέγει· ἄπαγε· οὐ γὰρ εἶπε, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐκ εἰμὶ ἀγαθός· ἀλλ', "οὐδεὶς ἀγαθός·" τουτέστιν,

[1] Cap. XIX. v. 16. [2] Marc. x. 17, 21. [3] 1 Tim. vi. 10. [4] Joan. iv. 22. v. 31.

Hom. LXIII. [a] μὲν] + οὖν G. invito Ep. Mox καὶ ante μετὰ om. G. [b] τὸ om. K. M. Infra γονυπετήσας K. L. [c] αὕτη] Sic L. M. Ep. vulgo αὐτή. λυμαίνεται] λυμανεῖται G. M. Ep. τὰ ἄλλα] Sic codd. τὰ καλὰ Edd. τὰ ἄλλα ἀγαθὰ Ep. [d] προσῆλθε] προσέσχε Mor. Ben. προσέσχεν αὐτῷ L. Alterum firmant Ep. Theoph. et Interp. [e] προσιόντων] Sic codd. *rogantium* Ge. πολλῶν Edd.

Digitized by Google

οὐδεὶς ἀνθρώπων. Καὶ [f] αὐτὸ δὲ τοῦτο ὅταν λέγῃ, οὐδὲ
τοὺς ἀνθρώπους ἀποστερῶν ἀγαθότητος λέγει, ἀλλὰ πρὸς
ἀντιδιαστολὴν τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος. Διὸ καὶ ἐπήγα-
γεν, "εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός." Καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ μὴ ὁ πατήρ
μου, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐκ ἐξεκάλυψεν ἑαυτὸν τῷ νεανίσκῳ.
Οὕτω καὶ ἀνωτέρω πονηροὺς ἐκάλει τοὺς ἀνθρώπους, λέγων·
C [5] "εἰ δὲ ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν." Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πονηροὺς ἐκάλεσεν,
οὐ τῆς φύσεως ἁπάσης πονηρίαν καταγινώσκων· (τὸ γάρ,
ὑμεῖς, [g] οὐχ ὑμεῖς οἱ ἄνθρωποί φησιν·) ἀλλὰ τὴν ἐν ἀνθρώ-
ποις ἀγαθότητα τῇ τοῦ θεοῦ ἀγαθότητι παραβάλλων, οὕ-
τως ὠνόμασε· διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγε, "πόσῳ μᾶλλον ὁ
πατὴρ ὑμῶν δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;" Καὶ τί τὸ
κατεπεῖγον ἦν, φησίν, ἢ τί τὸ χρήσιμον, ὥστε οὕτως αὐ-
τὸν ἀποκρίνασθαι; Ἀνάγει αὐτὸν κατὰ μικρόν, καὶ παιδεύει
D κολακείας ἀπηλλάχθαι πάσης, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπάγων,
καὶ τῷ θεῷ προσηλῶν, καὶ πείθων τὰ μέλλοντα ζητεῖν, καὶ
εἰδέναι [h] τὸ ὄντως ἀγαθόν, καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν
ἁπάντων, καὶ αὐτῷ τὰς τιμὰς ἀναφέρειν. Ἐπεὶ καὶ ὅταν
λέγῃ, [6] "μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς," πρὸς ἀν-
τιδιαστολὴν αὐτοῦ τοῦτό φησιν, καὶ ἵνα μάθωσι τίς ἡ
πρώτη τῶν ὄντων ἁπάντων ἀρχή. Οὐδὲ γὰρ μικρὰν ὁ
νεανίσκος ἐπεδείξατο προθυμίαν [i] τέως, εἰς ἔρωτα τοιοῦτον
ἐμπεσών, καὶ τῶν ἄλλων τῶν μὲν πειραζόντων, τῶν δὲ
E ὑπὲρ νοσημάτων προσιόντων, ἢ τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλο-
τρίων, αὐτὸς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου καὶ προσιὼν καὶ διαλεγό-
μενος. Καὶ γὰρ λιπαρὰ ἦν ἡ γῆ καὶ πίων, ἀλλὰ τῶν
ἀκανθῶν τὸ πλῆθος τὸν σπόρον συνέπνιγε. Σκόπει γοῦν
πῶς ἐστι παρεσκευασμένος τέως πρὸς τὴν τῶν [k] ἐπιταγμάτων
ὑπακοήν. "Τί γὰρ ποιήσας, φησί, ζωὴν αἰώνιον κληρονομή-
σω;" Οὕτως ἕτοιμος ἦν πρὸς ἐργασίαν τῶν λεχθησομένων.
Εἰ δὲ πειράζων προσῆλθεν, ἐδήλωσεν ἂν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ
629 εὐαγγελιστής, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων [l] ποιεῖ, ὡς ἐπὶ

[5] Matth. vii. 11. [6] Matth. xxiii. 8.

[f] αὐτὸ] Sic Ep. et codd. αὐτὸς Edd. [g] οὐχ ὑμεῖς] οὐχὶ πάντες Edd. ὑμεῖς om. G. M. [h] τὸ] Sic Ep. et codd. τὸν Edd. [i] τέως] ὡς G. M. [k] ἐπιτεταγμένων Edd. [l] ἐποίει L. ὡς] ὥσπερ L. ὥσπερ καὶ Edd.

τοῦ νομικοῦ. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐσίγησεν, ὁ Χριστὸς αὐτὸν οὐκ ἂν εἴασε λαθεῖν, ἀλλ' ἤλεγξεν ἂν σαφῶς, ἢ καὶ ᾐνίξατο, ὥστε μὴ δόξαι ἠπατηκέναι καὶ λανθάνειν, καὶ ταύτῃ βλαβῆναι. [m] Εἰ πειράζων προσῆλθεν, οὐκ ἂν ἀπῆλθε λυπούμενος ἐφ' οἷς ἤκουσε. Τοῦτο γοῦν οὐδείς ποτε ἔπαθε
(401) τῶν Φαρισαίων, ἀλλ' ἠγριαίνοντο ἐπιστομιζόμενοι. Ἀλλ' οὐχ [n] οὗτος· ἀλλ' ἄπεισι κατηφής· ὅπερ οὐ μικρὸν σημεῖον ἦν τοῦ μὴ μετὰ πονηρᾶς γνώμης αὐτὸν προσελθεῖν ἀλλ' ἀσθενεστέρας, καὶ ἐπιθυμεῖν μὲν τῆς ζωῆς, κατέχεσθαι δὲ ἑτέρῳ πάθει χαλεπωτάτῳ.

Εἰπόντος τοίνυν τοῦ Χριστοῦ· [7] "εἰ θέλεις εἰσελθεῖν [o] εἰς B
τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς·" λέγει, "ποίας;" οὐχὶ πειράζων, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νομίζων ἑτέρας τινὰς παρὰ τὰς νομικὰς εἶναι τὰς τῆς ζωῆς προξένους αὐτῷ γενησομένας· ὃ σφόδρα ἐπιθυμοῦντος ἦν. Εἶτα, ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου, φησί· [8] "ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου." Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ πάλιν ἐρωτᾷ, "τί ἔτι ὑστερῶ;" ὃ καὶ αὐτὸ σημεῖον [p] ἦν τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας αὐτοῦ. Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τὸ νομίζειν αὐτὸν ὑστερεῖν, μηδὲ ἡγεῖσθαι ἀρκεῖν τὰ εἰρημένα [q] εἰς τὸ τυχεῖν ὧν ἐπεθύμει. Τί οὖν ὁ Χριστός; Ἐπειδὴ ἔμελλε μέγα τι C
ἐπιτάττειν, προτίθησι τὰ ἔπαθλα, καί φησιν· [9] "εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι." Εἶδες πόσα βραβεῖα, πόσους στεφάνους [r] τίθησι τῷ σταδίῳ τούτῳ; Εἰ δὲ ἐπείραζεν, οὐκ ἂν αὐτῷ ταῦτα εἶπε. Νυνὶ δὲ καὶ λέγει, καὶ ὥστε αὐτὸν ἐφελκύσασθαι, καὶ τὸν μισθὸν αὐτῷ δείκνυσι πολὺν ὄντα, καὶ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει, διὰ πάντων συσκιάζων τὸ δοκοῦν εἶναι βαρὺ τῆς παραινέσεως. Διὸ καὶ πρὶν εἰπεῖν τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόνον, τὸ βραβεῖον αὐτῷ δείκνυσι, λέγων· "εἰ D
θέλεις τέλειος εἶναι·" καὶ τότε φησὶ, "πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς·" καὶ εὐθέως πάλιν τὰ ἔπαθλα,

[7] v. 17. [8] v. 20. [9] v. 21.

[m] Εἰ] + γὰρ G. M. Infra ἠγρίαινον G. H. M. invito Ep. [n] οὗτος] οὗτος οὕτως H. οὕτως οὗτος K. L. [o] εἰς] πρὸς Edd. [p] ἦν om. G. H. M. [q] εἰς] Sic Ep. et codd. πρὸς Edd. ἐπεθύμει] Sic H. K. Ep. ceteri ἐπιθυμεῖ. [r] ἐντίθησι K. δίδωσι Mor. Ben. τούτῳ om. G. H. M.

Digitized by Google

"ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι." Καὶ
γὰρ τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ, μεγάλη ἀντίδοσις. "Καὶ ἕξεις
θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς." Ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἦν ὁ
λόγος, καὶ πάντων αὐτὸν γυμνωθῆναι παρῄνει, δεικνὺς ὅτι
οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ὄντα, ἀλλὰ προστίθησι τοῖς οὖσι, καὶ
πλείονα ὧν ἐκέλευσε παρασχεῖν ἔδωκεν· οὐ πλείονα δὲ μόνον,
ἀλλὰ καὶ τοσούτῳ [s]μείζονα, ὅσον γῆς οὐρανὸς, καὶ ἔτι
πλέον. Θησαυρὸν δὲ εἶπε, τὸ δαψιλὲς τῆς ἀντιδόσεως, τὸ
E μόνιμον δηλῶν, τὸ ἄσυλον, ὡς ἐνεχώρει διὰ τῶν ἀνθρωπίνων
αἰνίξασθαι τῷ ἀκούοντι. Οὐκ ἄρα ἀρκεῖ [t]τὸ χρημάτων
καταφρονεῖν, ἀλλὰ δεῖ καὶ διαθρέψαι πένητας, καὶ προηγου-
μένως ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ· τουτέστι, πάντα τὰ παρ' αὐ-
τοῦ κελευόμενα ποιεῖν, πρὸς σφαγὰς εἶναι ἕτοιμον, καὶ θά-
630 νατον καθημερινόν. "Εἴ τις γὰρ θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ
ἀκολουθείτω μοι." Ὥστε τοῦ ῥῖψαι τὰ [v]χρήματα πολλῷ
μεῖζον τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, τὸ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα ἐκχεῖν·
οὐ μικρὸν δὲ εἰς τοῦτο τὸ χρημάτων ἀπηλλάχθαι συμβάλ-
λεται. [10]"Ἀκούσας δὲ ὁ [w]νεανίσκος, ἀπῆλθε λυπούμενος."
Εἶτα ὥσπερ δεικνὺς ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι οὐκ ἀπεικός τι
πέπονθε, φησίν· "ἦν γὰρ ἔχων [x]χρήματα πολλά." Οὐ
γὰρ ὁμοίως κατέχονται οἱ τὰ ὀλίγα ἔχοντες, καὶ οἱ πολλῇ
βαπτισθέντες περιουσίᾳ· τυραννικώτερος γὰρ τότε ὁ ἔρως
γίνεται. Ὅπερ ἀεὶ λέγων οὐ [y]παύομαι, ὅτι ἡ προσθήκη
B τῶν ἐπεισιόντων μείζονα ἀνάπτει τὴν φλόγα, καὶ πενεστέ-
ρους ἐργάζεται τοὺς κτωμένους, εἴγε ἐν [z]πλείονι καθίστησιν
αὐτοὺς ἐπιθυμίᾳ, καὶ μᾶλλον αἰσθάνεσθαι τῆς ἐνδείας ποιεῖ.
Σκόπει γοῦν καὶ ἐνταῦθα οἵαν ἐπεδείξατο τὴν ἰσχὺν τὸ πά-
θος. Τὸν γὰρ μετὰ χαρᾶς προσελθόντα καὶ προθυμίας,
ἐπειδὴ ἐκέλευσεν ὁ Χριστὸς ῥῖψαι τὰ χρήματα, οὕτω κα-
τέχωσε καὶ ἐβάρησεν, ὡς μηδὲ [a]ἀποκρίνασθαι περὶ τούτων

[10] v. 22.

[s] μείζονα] πλείονα G. M. τοσούτῳ μείζω, ὅσῳ L. τοσοῦτον μεί-
ζονα, ὅσον Ep. [t] τὸ] τῶν K. p. p. ἀλλὰ καὶ δεῖ τὸ διαθρέψαι Edd.
contra codd. et Ep. [v] κτήματα G. M. p. p. ἐκχέειν G. H. M.
[w] νεανίσκος] + τὸν λόγον L. 1 Mosq. Mox τι om. G. M. ἀπεικότως
ταῦτα πέπ. K. [x] κτήματα L. invitis Mosqq. [y] παύσομαι G.
H. M. [z] πλείοσι . . . ἐπιθυμίαις Edd. [a] Sic Ep. et codd. ἀπό-
κρισιν Mor. Ben.

ἀφεῖναι, ἀλλὰ σιγήσαντα καὶ κατηφῆ καὶ στυγνὸν γενόμενον ἀπελθεῖν.

Τί οὖν ὁ Χριστός; [11] "Πῶς δυσκόλως οἱ πλούσιοι εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν·" οὐ τὰ χρήματα διαβάλλων, ἀλλὰ τοὺς κατεχομένους ὑπ' αὐτῶν. Εἰ
δὲ πλούσιος δυσκόλως, πολλῷ μᾶλλον ὁ πλεονέκτης. Εἰ C
(402) γὰρ τὸ μὴ δοῦναι τὰ ἑαυτοῦ πρὸς βασιλείαν ἐμπόδιον, τὸ καὶ τὰ ἑτέρων [b] λαβεῖν ἐννόησον πόσον σωρεύει τὸ πῦρ. Τί δήποτε δὲ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν, ὅτι δυσκόλως [c] πλούσιος εἰσελεύσεται, πένησιν οὖσι καὶ οὐδὲν κεκτημένοις; Παιδεύων αὐτοὺς μὴ αἰσχύνεσθαι τὴν πενίαν, καὶ ὡσανεὶ ἀπολογούμενος αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἐπιτρέψαι ἔχειν. Εἰπὼν δὲ δύσκολον, προϊὼν δείκνυσιν [d] ὅτι καὶ ἀδύνατον, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιτάσεως ἀδύνατον· καὶ τοῦτο [e] ἐκ τοῦ παραδείγματος ἐδήλωσε, τοῦ κατὰ τὴν κάμηλον καὶ τὴν βελόνην. [12] "[f] Εὐκοπώτερον, φησὶ, κάμηλον εἰσελθεῖν διὰ τρυπήματος ῥαφίδος, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βα- D
σιλείαν τῶν οὐρανῶν." Ὅθεν δείκνυται ὅτι οὐχ ὁ τυχὼν μισθὸς τοῖς [g] πλουτοῦσι καὶ δυναμένοις φιλοσοφεῖν. Διὸ καὶ θεοῦ ἔργον ἔφησεν εἶναι αὐτὸ, ἵνα δείξῃ, ὅτι πολλῆς δεῖ τῆς χάριτος τῷ μέλλοντι τοῦτο κατορθοῦν. Τῶν γοῦν μαθητῶν ταραχθέντων ἔλεγε· [13] "παρὰ ἀνθρώποις [h] τοῦτο ἀδύνατον, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά." Καὶ τίνος ἕνεκεν οἱ μαθηταὶ ταράττονται, πένητες ὄντες, καὶ σφόδρα πένητες; τίνος οὖν ἕνεκεν [i] θορυβοῦνται; Ὑπὲρ τῆς τῶν [k] ἄλλων σωτηρίας ἀλγοῦντες, καὶ πολλὴν πρὸς ἅπαντας φιλοστοργίαν ἔχοντες, καὶ τὰ τῶν διδασκάλων ἤδη σπλάγχνα
ἀναλαβόντες. Οὕτω γοῦν ἔτρεμον καὶ ἐδεδοίκεισαν ὑπὲρ E
τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ὥστε πολλῆς δεηθῆναι τῆς παρακλήσεως. Διὰ τοῦτο πρότερον ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπε· "τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυ-

[11] v. 23. [12] v. 24. [13] v. 26.

[b] Sic Ep. λαμβάνειν L. [c] Sic L. Ep. ceteri πλούσιοι εἰσελεύσονται. [d] ὅτι . . . ἁπλῶς om. G. ὅτι . . . ἐπιτάσεως om. M. ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπ. ἀδύνατον] ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος G. H. et sic edidit Sav. [e] ἐκ] ἀπὸ K. [f] Εὐκοπώτερον] + γὰρ H. + γάρ ἐστι K. L. 2 Mosqq. [g] πλουσίοις G. K. M. [h] ταῦτα ἀδύνατα G. M. 1 Mosq. [i] ἐθορυβοῦντο K. L. [k] ἄλλων] Sic Ge. et codd. πολλῶν Mor. Ben.

νατὰ παρὰ [l] τῷ θεῷ.” Ἡμέρῳ γὰρ ὄμματι καὶ πράῳ φρίτ-
τουσαν αὐτῶν τὴν διάνοιαν παραμυθησάμενος, καὶ τὴν ἀγω-
νίαν καταλύσας· (τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς εἰπὼν,
631 ἐμβλέψας·) τότε καὶ διὰ τῶν ῥημάτων αὐτοὺς [m] ἀνίησι, τὴν
τοῦ θεοῦ δύναμιν εἰς μέσον ἀγαγὼν, καὶ οὕτω ποιήσας θαῤῥεῖν.
Εἰ δὲ βούλει καὶ τὸν τρόπον μαθεῖν, καὶ πῶς ἂν τὸ ἀδύνατον
γένοιτο δυνατὸν, ἄκουε. Οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο εἶπε, “τὰ παρὰ
ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ,” ἵνα ἀναπέσῃς, καὶ
ὡς ἀδυνάτων ἀπόσχῃ· ἀλλ᾽ ἵνα τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώμα-
τος ἐννοήσας, ἐπιπηδήσῃς ῥᾳδίως, καὶ τὸν θεὸν παρακαλέσας
συνεφάψασθαί σοι τῶν καλῶν τούτων ἄθλων, τῆς ζωῆς ἐπι-
τύχῃς. Πῶς οὖν [n] ἂν γένοιτο τοῦτο δυνατόν; Ἂν ῥίψῃς τὰ
ὄντα, ἂν κενώσῃς τὰ χρήματα, ἂν τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἀπο-
B στῇς. Ὅτι γὰρ οὐ τῷ θεῷ μόνον [o] αὐτὸ λογίζεται, ἀλλὰ
διὰ τοῦτο εἶπεν, ἵνα δείξῃ τὸν ὄγκον τοῦ κατορθώματος,
ἄκουσον τῶν μετὰ ταῦτα. Πέτρου γὰρ εἰπόντος, “ἰδοὺ
ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι,” καὶ ἐρωτή-
σαντος, “τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;” τὸν μισθὸν ὁρίσας ἐκείνοις,
ἐπήγαγε· “καὶ πᾶς ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀγροὺς, ἢ ἀδελ-
φοὺς, [p] ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἑκατονταπλασίονα
λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.” Οὕτω τὸ ἀδύνατον
γίνεται δυνατόν. Ἀλλὰ πῶς αὐτὸ τοῦτο γένοιτ᾽ [q] ἂν, φησὶ,
τὸ ἀφεῖναι; πῶς δυνατὸν τὸν βαπτισθέντα ἅπαξ ἐπιθυμίᾳ
τοιαύτῃ χρημάτων ἀνενεγκεῖν; Ἂν ἄρξηται ἐκ τῶν ὄντων
C κενοῦν, καὶ τὰ περιττὰ περικόπτειν. Οὕτω γὰρ καὶ πε-
ραιτέρω προβήσεται, καὶ εὐκολώτερον λοιπὸν δραμεῖται.

[r] Μὴ τοίνυν ὑφ᾽ ἓν τὸ πᾶν ζητήσῃς, ἀλλ᾽ ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀνάβαινε τὴν κλίμακα ταύτην, τὴν εἰς τὸν οὐρανόν σε [s] ἀνάγουσαν, εἰ δυσχερές σοι τὸ ἀθρόον φαίνεται. Καθάπερ γὰρ οἱ πυρέττοντες, δριμεῖαν χολὴν ἔνδον ἔχοντες πλεονάζουσαν, ὅταν [t] ἐπεμβάλωσι σῖτα καὶ ποτὰ, οὐ μόνον

[l] τῷ ante θεῷ hic et infra deest in Edd. [m] ἀνίησι] Sic codd. praeter G. vulgo ἀνίστησι. *exsuscitat* Ge. ἀγαγὼν] Sic L. Ep. ceteri ἄγων. [n] ἂν deest in Edd. [o] αὐτὰ H. K. [p] Haec ἢ ἀδελφὰς, ἢ π. ἢ μ. desunt in K. ἢ π. ἢ μ. om. L. M. λήψεται] + ἐν τῷ νῦν αἰῶνι Edd. [q] ἂν] + δυνατὸν K. L. Mox τοιαύτῃ om. M. Ep. [r] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ φιλαργυρίας, καὶ ὅτι τοσοῦτον μαίνονται οἱ ἑαλωκότες τῷ πάθει, ὥστε καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν χρυσὸν εἶναι θέλουσι. G. [s] ἄγουσαν G. K. M. σε om. Ep. Mor. [t] ἐπεμβάλλωσι Edd. Post h. v. τινὰ delevi, auctoribus K. L. M.

Digitized by Google

οὐ κατάσβεννύουσι τὸ δίψος, ἀλλὰ καὶ ἀνάπτουσι τὴν φλόγα· οὕτω καὶ οἱ φιλοχρήματοι, ὅταν τῇ πονηρᾷ ταύτῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῆς χολῆς ἐκείνης δριμυτέρᾳ τὰ χρήματα [v] ἐπεμβάλωσι, D
μᾶλλον αὐτὴν ἐκκαίουσιν. Οὐδὲν γὰρ αὐτὴν οὕτως ἵστησιν, ὡς τὸ ἀποστῆναι τέως τῆς τοῦ κερδαίνειν ἐπιθυμίας, ὥσπερ οὖν τὴν δριμεῖαν χολὴν ὀλιγοσιτία καὶ κένωσις. Τοῦτο δὲ αὐτὸ πόθεν ἔσται; φησίν. Ἂν ἐννοήσῃς, ὅτι πλουτῶν μὲν οὐδέποτε παύσῃ διψῶν, καὶ τηκόμενος τῇ τοῦ πλείονος ἐπιθυμίᾳ· ἀπαλλαγεὶς δὲ τῶν ὄντων, καὶ τὸ νόσημα δυνήσῃ στῆσαι τοῦτο. Μὴ τοίνυν [w] περιβάλλου πλείονα, ἵνα μὴ ἀκίχητα διώκῃς, καὶ ἀνίατα νοσῇς, καὶ πάντων ἐλεεινότερος
(403) ᾖς τοιαῦτα λυττῶν. Ἀπόκριναι γάρ μοι, τίνα ἂν φαίημεν
βασανίζεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι, τὸν ἐπιθυμοῦντα σιτίων καὶ πό- E
των [x] πολυτελῶν, καὶ οὐκ ἔχοντα ἀπολαῦσαι ὡς βούλεται· ἢ τὸν οὐκ ἔχοντα ἐπιθυμίαν τοιαύτην; Εὔδηλον ὅτι τὸν ἐπιθυμοῦντα μὲν, οὐ δυνάμενον δὲ μετασχεῖν ὧν ἐπιθυμεῖ. Οὕτω γάρ ἐστι τοῦτο ὀδυνηρὸν, τὸ ἐπιθυμοῦντα μὴ ἀπολαύειν, καὶ διψῶντα μὴ πίνειν, ὡς καὶ τὴν γέενναν βουλόμενον
ἡμῖν ὑπογράψαι τὸν Χριστὸν, τοῦτον αὐτὴν ὑπογράψαι τὸν 632
τρόπον, καὶ τὸν πλούσιον οὕτως εἰσαγαγεῖν ἀποτηγανιζόμενον· ἐπιθυμῶν γὰρ σταγόνος ὕδατος, καὶ μὴ ἀπολαύων, οὕτως ἐκολάζετο. Οὐκοῦν ὁ μὲν χρημάτων καταφρονῶν ἔστησε τὴν ἐπιθυμίαν· ὁ δὲ πλουτεῖν βουλόμενος, καὶ περιβάλλεσθαι [y] πλείω, ἀνῆψε μᾶλλον, καὶ οὐδέπω ἵσταται· ἀλλὰ κἂν μυρία λάβῃ τάλαντα, ἑτέρων τοσούτων ἐπιθυμεῖ· κἂν τούτων ἐπιτύχῃ, πάλιν δὶς τοσούτων ἄλλων ἐφίεται· καὶ προϊὼν, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλατταν, καὶ πάντα εὔχεται αὐτῷ γενέσθαι [z] χρυσὸν, καινήν τινα μανίαν μαινόμενος καὶ
φοβερὰν, καὶ οὐδέποτε οὕτω σβεσθῆναι δυναμένην. Καὶ ἵνα B
μάθῃς, ὅτι οὐ τῇ προσθήκῃ, ἀλλὰ τῇ ἀφαιρέσει τοῦτο ἵσταται τὸ κακόν· [a] εἴ σοι γέγονεν ἐπιθυμία ποτὲ ἄτοπος [b] πτῆναι καὶ δι' ἀέρος ἐνεχθῆναι, πῶς ἂν τὴν ἄτοπον ταύτην ἔσβεσας ἐπιθυμίαν; τῷ πτερὰ διαπλάττειν, καὶ ἕτερα ὄργανα κατασκευάζειν; ἢ τῷ πεῖσαι τὸν λογισμὸν, ὅτι ἀδυνάτων ἐπιθυμεῖ,

[v] ἐπεμβάλλωσι M. [w] περιβαλοῦ G. M. λυττῶν] ἀλγῶν G. [x] πολυτελῶν om. G. Ge. [y] πλεῖον ἀνῆψε μ. H. K. et Flor. p. 226. (Tom. XII. p. 537 C.) οὐδέπω] οὐδέποτε K. L. Fl. [z] χρυσίον L. Fl. καὶ φοβερὰν om. G. Ge. p. p. οὕτω om. K. Fl. [a] εἰ] ὅρα εἰ K. L. [b] καὶ πτῆναι καὶ δ. ἀ. ἐνεχθῆναι ἐπεθύμησας, πῶς G. H. M.

Digitized by Google

καὶ οὐδενὶ τούτων ἐπιχειρεῖν δεῖ; Εὔδηλον ὅτι τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν. Ἀλλ' ἐκεῖνο, φησὶν, ἀδύνατον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀδυνατώτερον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ὅρον εὑρεῖν. Καὶ γὰρ εὐκολώτερον ἀνθρώπους ὄντας πτῆναι, ἢ τῇ προσθήκῃ τοῦ πλείονος παῦσαι τὸν ἔρωτα. Ὅταν μὲν γὰρ ᾖ
C δυνατὰ τὰ [c] ἐπιθυμητὰ, τῇ ἀπολαύσει παραμυθεῖσθαι δυνατόν· ὅταν δὲ ἀδύνατα, ἓν δεῖ σπουδάζειν μόνον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἡμᾶς [d] αὐτοὺς ἀπαγαγεῖν, ὡς ἑτέρως γε οὐκ ἐνὸν ἀνακτήσασθαι τὴν ψυχήν. Ἵν' οὖν μὴ περιττὰ ὀδυνώμεθα, τὸν διηνεκῶς [e] λυποῦντα ἔρωτα τῶν χρημάτων καὶ οὐδέποτε σιγῆσαι ἀνεχόμενον ἀφέντες, ἐφ' ἕτερον μεθορμισώμεθα, τὸν καὶ μακαρίους ἡμᾶς ποιοῦντα, καὶ πολλὴν ἔχοντα τὴν εὐκολίαν, καὶ τῶν ἄνω θησαυρῶν ἐπιθυμήσωμεν. Οὔτε γὰρ πόνος ἐνταῦθα τοσοῦτος, καὶ τὸ κέρδος ἄφατον, καὶ ἀποτυχεῖν οὐκ ἔνι τὸν [f] καὶ ὁπωσοῦν ἀγρυπνοῦντα καὶ νήφοντα καὶ τῶν
D παρόντων ὑπερορῶντα· ὥσπερ οὖν τὸν δουλεύοντα αὐτοῖς καὶ ἐκδεδομένον εἰσάπαξ ἀνάγκη πᾶσα ἐκπεσεῖν ἐκείνων.

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζόμενος, τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν ἔκβαλε τῶν χρημάτων. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔχοις ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὰ μὲν παρόντα δίδωσι, τῶν δὲ μελλόντων ἀποστερεῖ· καίτοι καὶ εἰ τοῦτο ἦν, ἐσχάτη τοῦτο κόλασις καὶ τιμωρία. Νῦν δὲ οὐδὲ τοῦτο ἔνι. Μετὰ γὰρ τῆς γεέννης καὶ πρὸ τῆς γεέννης ἐκείνης, καὶ ἐνταῦθα εἰς χαλεπωτέραν σε ἐμβάλλει κόλασιν. Καὶ γὰρ οἰκίας πολλὰς ἡ ἐπιθυμία [g] αὕτη ἀνέτρεψε, καὶ χαλεποὺς πολέμους ἀνεῤῥίπισε, καὶ βιαίῳ θανάτῳ κατα-
E λῦσαι τὸν βίον κατηνάγκασε· καὶ πρὸ τῶν κινδύνων δὲ τούτων τῆς ψυχῆς λυμαίνεται τὴν εὐγένειαν· καὶ [h] δειλὸν, καὶ ἄνανδρον, καὶ θρασὺν, καὶ ψεύστην, καὶ συκοφάντην, καὶ ἅρπαγα, καὶ πλεονέκτην, καὶ τὰ ἔσχατα πάντα τὸν ἔχοντα πολλάκις εἰργάσατο. Ἀλλ' ἴσως τὴν λαμπηδόνα τοῦ ἀργυρίου, καὶ
633 τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος, καὶ τῶν οἰκοδομημάτων τὸ κάλλος, καὶ τὴν θεραπείαν τὴν ἐπ' ἀγορᾶς ὁρῶν καταγοητεύῃ; Τίς οὖν ἂν γένοιτο θεραπεία τῷ πονηρῷ [i] τραύματι τούτῳ; Ἂν ἐννοήσῃς, πῶς σοι ταῦτα τὴν ψυχὴν διατίθησι· πῶς σκοτεινὴν

[c] ἐπιθυμήματα L. ἀδύνατα] ἢ ἀδ. K. ἀδ. ἢ H. ἢ pro ἓν habent G. M. [d] αὐτοὺς] αὐτοῦ G. H. M. Neutrum habet L. ἀπαγαγεῖν] Sic codd. praeter H. vulgo ἀπάγειν. [e] λυττῶντα L. Alterum vertit Ge. [f] καὶ om. G. H. [g] αὕτη om. G. [h] δειλὸν] Sic H. K. M. Ge. vulgo δοῦλον. [i] πράγματι G. M. Ge.

Digitized by Google

καὶ ἔρημον καὶ αἰσχρὰν αὐτὴν κατασκευάζει καὶ δυσειδῆ· ἂν
λογίσῃ μεθ' ὅσων ταῦτα ἐκτήθη κακῶν, μεθ' ὅσων φυλάτ-
τεται πόνων, μεθ' ὅσων κινδύνων· μᾶλλον δὲ οὐδὲ φυλάττεται
μέχρι τέλους, ἀλλ' ὅταν ἁπάντων [k] διαφύγῃ τὰς λαβὰς, ὁ
θάνατος ἐπελθὼν ταῦτα μὲν εἰς τὰς τῶν σῶν ἐχθρῶν πολ-
λάκις ἐξήγαγε χεῖρας, σὲ δὲ ἔρημον λαβὼν ἄπεισιν, οὐδὲν
τούτων ἐπισυρόμενον, ἀλλ' ἢ τὰ τραύματα καὶ τὰ ἕλκη
μόνον, ἅπερ ἐκ τούτων λαβοῦσα ἄπεισιν ἡ ψυχή. Ὅταν B
οὖν ἴδῃς τινὰ λάμποντα ἔξωθεν ἀπὸ τῶν ἱματίων καὶ τῆς
πολλῆς δορυφορίας, ἀνάπτυξον αὐτοῦ τὸ συνειδὸς, καὶ πολλὴν
(404) εὑρήσεις τὴν ἀράχνην ἔνδον, καὶ πολλὴν τὴν κόνιν ὄψει.
Ἐννόησον τὸν Παῦλον, τὸν Πέτρον· ἐννόησον τὸν Ἰωάννην,
τὸν Ἠλίαν· μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν οὐκ
ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. Ἐκείνου ζηλωτὴς γενοῦ,
καὶ τῶν ἐκείνου δούλων, καὶ τὸν ἄφατον [l] τούτων φαντάζου
πλοῦτον. Εἰ δὲ μικρὸν διαβλέψας ἐκ τούτων σκοτωθείης
πάλιν, καθάπερ ἔν τινι ναυαγίῳ καταιγίδος ἐπελθούσης,
ἄκουσον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Χριστοῦ [m] τῆς λεγούσης, ὅτι C
ἀδύνατον πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
Καὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην θὲς τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν,
καὶ τὴν θάλασσαν· καὶ πάντα, εἰ βούλει, τῷ λόγῳ ποίησον
εἶναι χρυσόν· [n] οὐδὲν γὰρ ἴσον ὄψει τῆς ζημίας τῆς ἐκεῖθέν
σοι γινομένης. Καὶ σὺ μὲν πλέθρων γῆς τόσων καὶ τόσων
μέμνησαι, καὶ οἰκιῶν δέκα καὶ εἴκοσιν, [o] ἢ καὶ πλειόνων, καὶ
βαλανείων τοσούτων, καὶ ἀνδραπόδων χιλίων, ἢ δὶς τοσούτων,
καὶ ὀχημάτων ἀργυρενδέτων καὶ [p] χρυσοπάστων· ἐγὼ δὲ
ἐκεῖνό φημι· εἰ τῶν πλουτούντων ὑμῶν ἕκαστος, τὴν πενίαν
ταύτην ἀφεὶς, (πενία γὰρ ταῦτα πρὸς ὃ μέλλω λέγειν),
ὁλόκληρον ἐκέκτητο κόσμον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν τοσούτους
εἶχεν ἀνθρώπους, ὅσοι νῦν εἰσι πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης, D
[q] καὶ οἰκουμένην ἕκαστος, καὶ γῆν καὶ θάλατταν, καὶ παν-

[k] διαφύγοι K. διαφύγῃς L. p. p. ἐπεισελθὼν G. K. M. [l] τοῦ-
τον G. H. M. ἐκεῖνον K. Vulgatum firmat Flor. p. 171. (Tom. XII.
p. 506 B.) Infra σκοτισθείης K. L. [m] τῆς om. K. Fl. [n] οὐδὲν
γὰρ] καὶ οὐδὲν G. Fl. p. p. γενομένης Edd. [o] ἢ om. G. M. [p] χρυ-
σεμπάστων G. φημὶ] + ὅτι Edd. [q] Sic L. καὶ οἰκουμένης ἕκαστος,
καὶ γῆν H. K. M. καὶ οἰκουμένης, καὶ γῆν (om. ἕκαστος) G. et sic edidit
Sav. καὶ οἰκουμένης, καὶ ἕκαστος γῆν Mor. Ben. consentientibus Reg.
688. et Fl. Mox καὶ τὰ πανταχοῦ Fl.

Digitized by Google

ταχοῦ οἰκοδομήματα, καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ πανταχόθεν
ἀντὶ ὕδατος, ἀντὶ πηγῶν αὐτῷ χρυσίον ἐπέῤῥει, τριῶν ὀβο-
λῶν οὐκ ἂν ἔφην ἀξίους εἶναι τοὺς οὕτω πλουτοῦντας, τῆς
[r] βασιλείας ἐκπεσόντας. Εἰ γὰρ νῦν χρημάτων τῶν ἀπολ-
λυμένων ἐφιέμενοι, ὅταν μὴ ἐπιτύχωσι, βασανίζονται· εἰ λά-
βοιεν αἴσθησιν τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν ἐκείνων, τί λοιπὸν
ἀρκέσει εἰς παραμυθίαν αὐτοῖς; Οὐκ ἔστιν οὐδέν. Μὴ τοίνυν
μοι λέγε τὴν τῶν χρημάτων περιουσίαν, ἀλλ' ἐννόει τὴν
ζημίαν ὅσην ἐκ ταύτης οἱ [s] ταύτης ὑπομένουσιν ἐρασταὶ, ἀντὶ
E τούτων τοὺς οὐρανοὺς ἀπολλύντες, καὶ ταὐτὸν πάσχοντες,
οἷον ἂν εἴ τις τῆς ἐν βασιλείοις μεγίστης τιμῆς ἐκπεσὼν,
κόπρου θημωνίαν ἔχων, μέγα ἐπὶ ταύτῃ [t] φρονοίη. Οὐδὲν
γὰρ ἐκείνης ἢ τῶν χρημάτων διαφέρει σωρεία· μᾶλλον δὲ
[v] καὶ βελτίων ἐκείνη. Ἡ μὲν γὰρ καὶ πρὸς γεωργίαν ἐπι-
634 τήδειος, καὶ πρὸς βαλανείου [w] ἔκκαυσιν, καὶ πρὸς ἄλλα τοι-
αῦτα· ὁ δὲ κατορωρυγμένος χρυσὸς πρὸς οὐδὲν τούτων. Καὶ
εἴθε μόνον ἄχρηστος ἦν· νυνὶ δὲ καὶ πολλὰς ἀνάπτει τῷ
ἔχοντι τὰς καμίνους, εἰ μὴ εἰς δέον αὐτῷ χρήσαιτο· τὰ γοῦν
μυρία κακὰ ἐντεῦθεν φύεται. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἔξωθεν ἀκρό-
πολιν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν [x] ἐκάλουν· ὁ δὲ μακάριος
[14] Παῦλος πολλῷ βέλτιον καὶ ἐμφαντικώτερον, ῥίζαν αὐτὴν
τῶν κακῶν ἁπάντων [y] εἰπών. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες,
μάθωμεν ζηλοῦν τὰ ἄξια ζήλου· μὴ τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς,
μηδὲ τοὺς πολυτελεῖς ἀγροὺς· ἀλλὰ τοὺς πολλὴν παῤῥησίαν
B πρὸς τὸν θεὸν ἔχοντας ἄνδρας, τοὺς ἐν οὐρανῷ πλουτοῦντας,
τοὺς τῶν θησαυρῶν ἐκείνων κυρίους, τοὺς ὄντως πλουσίους,
τοὺς διὰ Χριστὸν πένητας· ἵνα τῶν αἰωνίων [z] ἐπιτύχωμεν
ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα,
κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

[14] 1 Tim. vi. 10.

[r] βασιλείας] Vulgo addunt τῶν οὐρανῶν, invitis G. K. L. M. et Fl. [s] αὐτῆς G. [t] φρονοῖ M. φρονεῖ G. H. Sequitur in Edd. Οὐδὲν γὰρ κρείττων ἐκείνης ἢ τ. χ. σωρεία, nullo accedente codice. [v] καὶ deest in Edd. [w] ἔκκαυσιν] κατασκευὴν G. H. *ad aedificanda balnea* Ge. [x] ἐκάλεσαν Edd. [y] εἶπε H. [z] ἀπολαύσωμεν K. L. M.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΔ.

[1] *Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν* C
πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;

Ποια πάντα, ὦ μακάριε Πέτρε; τὸν κάλαμον; τὸ δίκτυον; τὸ πλοῖον; τὴν τέχνην; Ταῦτά μοι πάντα λέγεις; Ναί, φησίν. Ἀλλ' οὐ διὰ φιλοτιμίαν ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης τὸν τῶν πενήτων [a] εἰσαγάγω δῆμον. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· "εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς·" ἵνα μὴ λέγῃ τις τῶν πενήτων· τί D
οὖν; ἐὰν μὴ ἔχω ὑπάρχοντα, οὐ δύναμαι τέλειος εἶναι;
(405) ἐρωτᾷ Πέτρος, ἵνα σὺ μάθῃς [b] ὁ πένης, ὅτι οὐδὲν ἐντεῦθεν ἠλάττωσαι· ἐρωτᾷ Πέτρος, ἵνα μὴ παρὰ Πέτρου μαθὼν ἀμφιβάλλῃς· (καὶ γὰρ ἀτελὴς ἦν ἔτι, καὶ πνεύματος ἔρημος·) ἀλλὰ παρὰ τοῦ [c] τοῦ Πέτρου διδασκάλου δεξάμενος τὴν ἀπόφασιν θαῤῥῇς. Καθάπερ [d] γὰρ ἡμεῖς ποιοῦμεν· οἰκειούμεθα πράγματα πολλάκις ὑπὲρ ἀλλοτρίων διαλεγόμενοι· οὕτω καὶ ὁ ἀπόστολος ἐποίησεν, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὴν πεῦσιν αὐτῷ ταύτην προσαγαγών. Ἐπεὶ ὅτι γε [e] τὰ ἑαυτοῦ ᾔδει σαφῶς, δῆλον ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων· E
ὁ γὰρ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐντεῦθεν ἤδη δεξάμενος, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ θαῤῥεῖν εἶχε. Σκόπει δὲ καὶ πῶς ἀκριβῶς ἀποκρίνεται, ὡς ὁ Χριστὸς ἐπεζήτησε. Καὶ γὰρ αὐτὸς παρὰ τοῦ πλουσίου δύο ταῦτα ᾔτησε· δοῦναι πτωχοῖς τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἀκολουθεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τὰ δύο ταῦτα τίθησι, τὸ ἀφεῖναι [f] καὶ ἀκολουθῆσαι· "ἰδοὺ γὰρ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, φησὶ, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι." Τό τε γὰρ ἀφεῖναι διὰ τὸ ἀκολουθῆσαι γέγονεν, ἢ 635

[1] Cap. XIX. v. 27.

Hom. LXIV. [a] εἰσάγω Edd. [b] ὁ πένης om. L. invito Ep. [c] τοῦ om. K. L. [d] γὰρ] καὶ K. γὰρ καὶ L. οἰκειούμεθα] + γὰρ K. Ceterum haec οἰκ. πρ. πολλάκις non agnoscunt G. M. et Interp. [e] τὰ ἑαυτοῦ] ταῦτα αὐτὸς K. L. [f] καὶ τὸ ἀκ. H.

Digitized by Google

τε ἀκολούθησις ἐκ τοῦ ἀφεῖναι εὐκολωτέρα κατέστη, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀφεῖναι θαῤῥεῖν καὶ χαίρειν αὐτοὺς [g] παρεσκεύαζε. Τί οὖν αὐτός; [2] "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ." Τί οὖν; καὶ Ἰούδας, φησὶ, καθεδεῖται; Οὐδαμῶς. Πῶς οὖν [h] φησὶν, "ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθεδεῖσθε;" πῶς τὰ τῆς ὑποσχέσεως πληρωθήσεται; Ἄκουσον πῶς καὶ τίνι [i] λό-
B γῳ. Νόμος ἐστὶ παρὰ τοῦ θεοῦ κείμενος, διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου τοῖς Ἰουδαίοις ἀναγνωσθεὶς, καὶ ταῦτα λέγων. [3] "Πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἐξαίρειν καὶ ἀπολλύειν· καὶ ἐὰν ἐπιστρέψῃ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν, μετανοήσω κἀγὼ ἀπὸ τῶν κακῶν, ὧν ἐλογισάμην ποιῆσαι αὐτοῖς. Καὶ πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἀνοικοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν· καὶ ἐὰν ποιήσωσι τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν μου, τοῦ μὴ ἀκούειν τῆς φωνῆς μου, μετανοήσω κἀγὼ περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐλάλησα [k] ποιῆσαι αὐτοῖς." Τὸ αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χρηστῶν διαφυλάττω ἔθος, φησί. Κἂν γὰρ εἴπω [l] τοῦ ἀνοικοδομεῖν, ἀναξίους δὲ ἑαυτοὺς παράσχωσι τῆς ὑποσχέσεως, οὐκέτι
C ποιήσω. Ὅπερ γέγονεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου πλασθέντος. [4] "Ὁ τρόμος γὰρ ὑμῶν, φησὶ, καὶ ὁ φόβος ἔσται ἐπὶ τὰ θηρία·" καὶ οὐκ ἐγένετο· ἀνάξιον γὰρ ἑαυτὸν [m] τῆς ἀρχῆς ἀπέφηνεν· ὥσπερ οὖν καὶ Ἰούδας. Ἵνα γὰρ μήτε ταῖς ἀποφάσεσι τῆς κολάσεως ἀπογνόντες [n] τινὲς σκληρότεροι γένωνται, μήτε ταῖς τῶν χρηστῶν ὑποσχέσεσιν ἁπλῶς ῥᾳθυμότεροι καταστῶσιν, ἀμφότερα ταῦτα ἰᾶται διὰ τοῦ προειρημένου, [o] ταυτὶ λέγων· κἂν ἀπειλήσω, μὴ ἀπογνῷς· δύνασαι γὰρ μετανοῆσαι, καὶ λῦσαί μου τὴν ἀπόφασιν, ὡς Νινευῖται· κἂν ὑπόσχωμαί τι χρηστὸν, μὴ ἀναπέσῃς διὰ τὴν ὑπόσχεσιν. Ἂν γὰρ ἀνάξιος φανῇς, οὐδέν σε ὠφελήσει
D τὸ ὑποσχέσθαι με, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τιμωρήσεται· ἐγὼ γὰρ

[2] v. 28. [3] Jer. xviii. 7–10. [4] Gen. ix. 2.

[g] παρεσκευασε K. L. [h] φησὶν, ὑμεῖς] καὶ ὑμεῖς, φησὶν L. [i] λόγῳ] τρόπῳ Mor. Ben. [k] τοῦ ποιῆσαι L. [l] τοῦ om. G. H. M. ἑαυτοὺς] Sic H. K. M. vulgo αὐτούς. [m] τῆς] + τοιαύτης Edd. [n] τινὲς om. G. [o] ταυτὶ om. G. H. M.

ἀξίῳ ὄντι ὑπισχνοῦμαι. Διὰ τοῦτο καὶ τότε διαλεγόμενος τοῖς μαθηταῖς, οὐχ ἁπλῶς ἐπηγγείλατο· οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὑμεῖς, μόνον, [p] ἀλλὰ προσέθηκεν, "οἱ ἀκολουθήσαντές μοι," ἵνα καὶ τὸν Ἰούδαν ἐκβάλῃ, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ἐφελκύσηται. Οὔτε γὰρ πρὸς ἐκείνους εἴρηται μόνους, οὔτε πρὸς Ἰούδαν λοιπὸν ἀνάξιον γεγενημένον.

Τοῖς μὲν οὖν μαθηταῖς τὰ μέλλοντα ἐπηγγείλατο, λέγων· "καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους·" ἦσαν γὰρ ὑψηλότεροι λοιπὸν, καὶ οὐδὲν τῶν παρόντων ἐζήτουν· τοῖς δὲ ἄλλοις καὶ τὰ ἐνταῦθα ὑπισχνεῖται. [5] "[q] Καὶ πᾶς γὰρ, φησὶν, ὅστις ἀφῆκεν ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, E
ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίαν, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει." Ἵνα γὰρ μή τινες ἀκούσαντες τὸ, ὑμεῖς, [r] ἐξαίρετον τῶν μαθητῶν τοῦτο εἶναι νομίσωσι· (λέγω δὴ τὸ τῶν μεγίστων καὶ πρωτείων ἐν τοῖς μέλλουσιν ἀπολαύειν·) ἐξέτεινε τὸν λόγον, καὶ ἥπλωσε τὴν ὑπόσχεσιν ἐπὶ τὴν γῆν ἅπασαν, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων καὶ τὰ μέλλοντα πιστοῦται. Καὶ τοῖς μαθηταῖς δὲ ἐν προοι- 636
μίοις, ὅτε ἀτελέστερον διέκειντο, ἀπὸ τῶν παρόντων [s] διελέγετο. Ὅτε γὰρ εἵλκυσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ
(406) τῆς τέχνης ἀπέστησε, καὶ ἀφεῖναι τὸ πλοῖον ἐκέλευσεν, οὐκ οὐρανῶν, οὐ θρόνων ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων, εἰπών· "ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων·" ἐπειδὴ δὲ ὑψηλοτέρους εἰργάσατο, τότε λοιπὸν καὶ περὶ τῶν ἐκεῖ διαλέγεται. Τί δέ ἐστι, "κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ;" Τουτέστι, κατακρίνοντες. Οὐ γὰρ δὴ δικασταὶ μέλλουσι καθεδεῖσθαι· ἀλλ' ὥσπερ τὴν βασίλισσαν τοῦ νότου [t] κατακρινεῖν τὴν γενεὰν ἐκείνην ἔφησε, καὶ οἱ Νινευῖται B
δὲ κατακρινοῦσιν αὐτούς· οὕτω δὴ καὶ οὗτοι. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, τὰ ἔθνη καὶ τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ, τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν τεθραμμένοι καὶ νόμοις καὶ ἔθεσι καὶ πολιτείᾳ οἵ τε Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἀπόστολοι, ὅταν λέγωσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἠδυ-

[5] v. 29.

[p] ἀλλὰ] + καὶ Edd. [q] Καὶ om. G. M. [r] ὡς ἐξαίρετον Edd.
[s] διαλέγεται L. [t] κατακρίνειν G. K. L. M.

Digitized by Google

"ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι." Καὶ γὰρ τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ, μεγάλη ἀντίδοσις. "Καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς." Ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἦν ὁ λόγος, καὶ πάντων αὐτὸν γυμνωθῆναι παρῄνει, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ὄντα, ἀλλὰ προστίθησι τοῖς οὖσι, καὶ πλείονα ὧν ἐκέλευσε παρασχεῖν ἔδωκεν· οὐ πλείονα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοσούτῳ [s] μείζονα, ὅσον γῆς οὐρανὸς, καὶ ἔτι πλέον. Θησαυρὸν δὲ εἶπε, τὸ δαψιλὲς τῆς ἀντιδόσεως, τὸ
E μόνιμον δηλῶν, τὸ ἄσυλον, ὡς ἐνεχώρει διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἰνίξασθαι τῷ ἀκούοντι. Οὐκ ἄρα ἀρκεῖ [t] τὸ χρημάτων καταφρονεῖν, ἀλλὰ δεῖ καὶ διαθρέψαι πένητας, καὶ προηγουμένως ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ· τουτέστι, πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ κελευόμενα ποιεῖν, πρὸς σφαγὰς εἶναι ἕτοιμον, καὶ θά-
630 νατον καθημερινόν. "Εἴ τις γὰρ θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι." Ὥστε τοῦ ῥῖψαι τὰ [v] χρήματα πολλῷ μεῖζον τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, τὸ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα ἐκχεῖν· οὐ μικρὸν δὲ εἰς τοῦτο τὸ χρημάτων ἀπηλλάχθαι συμβάλλεται. [10] "Ἀκούσας δὲ ὁ [w] νεανίσκος, ἀπῆλθε λυπούμενος." Εἶτα ὥσπερ δεικνὺς ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι οὐκ ἀπεικός τι πέπονθε, φησίν· "ἦν γὰρ ἔχων [x] χρήματα πολλά." Οὐ γὰρ ὁμοίως κατέχονται οἱ τὰ ὀλίγα ἔχοντες, καὶ οἱ πολλῇ βαπτισθέντες περιουσίᾳ· τυραννικώτερος γὰρ τότε ὁ ἔρως γίνεται. Ὅπερ ἀεὶ λέγων οὐ [y] παύομαι, ὅτι ἡ προσθήκη
B τῶν ἐπεισιόντων μείζονα ἀνάπτει τὴν φλόγα, καὶ πενεστέρους ἐργάζεται τοὺς κτωμένους, εἴγε ἐν [z] πλείονι καθίστησιν αὐτοὺς ἐπιθυμίᾳ, καὶ μᾶλλον αἰσθάνεσθαι τῆς ἐνδείας ποιεῖ. Σκόπει γοῦν καὶ ἐνταῦθα οἵαν ἐπεδείξατο τὴν ἰσχὺν τὸ πάθος. Τὸν γὰρ μετὰ χαρᾶς προσελθόντα καὶ προθυμίας, ἐπειδὴ ἐκέλευσεν ὁ Χριστὸς ῥῖψαι τὰ χρήματα, οὕτω κατέχωσε καὶ ἐβάρησεν, ὡς μηδὲ [a] ἀποκρίνασθαι περὶ τούτων

[10] v. 22.

[s] μείζονα] πλείονα G. M. τοσούτῳ μείζω, ὅσῳ L. τοσοῦτον μείζονα, ὅσον Ep. [t] τὸ] τῶν K. p. p. ἀλλὰ καὶ δεῖ τὸ διαθρέψαι Edd. contra codd. et Ep. [v] κτήματα G. M. p. p. ἐκχέειν G. H. M. [w] νεανίσκος] + τὸν λόγον L. 1 Mosq. Mox τι om. G. M. ἀπεικότως ταῦτα πέπ. K. [x] κτήματα L. invitis Mosqq. [y] παύσομαι G. H. M. [z] πλείοσι . . . ἐπιθυμίαις Edd. [a] Sic Ep. et codd. ἀπόκρισιν Mor. Ben.

Digitized by Google

*ἀφεῖναι, ἀλλὰ σιγήσαντα καὶ κατηφῆ καὶ στυγνὸν γενό-
μενον ἀπελθεῖν.*

Τί οὖν ὁ Χριστός; [11] "Πῶς δυσκόλως οἱ πλούσιοι εἰσ-
ελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν·" οὐ τὰ χρή-
ματα διαβάλλων, ἀλλὰ τοὺς κατεχομένους ὑπ' αὐτῶν. Εἰ
δὲ πλούσιος δυσκόλως, πολλῷ μᾶλλον ὁ πλεονέκτης. Εἰ C
(402) γὰρ τὸ μὴ δοῦναι τὰ ἑαυτοῦ πρὸς βασιλείαν ἐμπόδιον,
τὸ καὶ τὰ ἑτέρων [b] λαβεῖν ἐννόησον πόσον σωρεύει τὸ πῦρ.
Τί δήποτε δὲ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν, ὅτι δυσκόλως [c] πλού-
σιος εἰσελεύσεται, πένησιν οὖσι καὶ οὐδὲν κεκτημένοις; Παι-
δεύων αὐτοὺς μὴ αἰσχύνεσθαι τὴν πενίαν, καὶ ὡσανεὶ ἀπο-
λογούμενος αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἐπιτρέψαι ἔχειν. Εἰπὼν
δὲ δύσκολον, προϊὼν δείκνυσιν [d] ὅτι καὶ ἀδύνατον, καὶ οὐχ
ἁπλῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιτάσεως ἀδύνατον· καὶ
τοῦτο [e] ἐκ τοῦ παραδείγματος ἐδήλωσε, τοῦ κατὰ τὴν κά-
μηλον καὶ τὴν βελόνην. [12] "[f] Εὐκοπώτερον, φησὶ, κάμηλον
εἰσελθεῖν διὰ τρυπήματος ῥαφίδος, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βα- D
σιλείαν τῶν οὐρανῶν." Ὅθεν δείκνυται ὅτι οὐχ ὁ τυχὼν
μισθὸς τοῖς [g] πλουτοῦσι καὶ δυναμένοις φιλοσοφεῖν. Διὸ καὶ
θεοῦ ἔργον ἔφησεν εἶναι αὐτὸ, ἵνα δείξῃ, ὅτι πολλῆς δεῖ
τῆς χάριτος τῷ μέλλοντι τοῦτο κατορθοῦν. Τῶν γοῦν μα-
θητῶν ταραχθέντων ἔλεγε· [13] "παρὰ ἀνθρώποις [h] τοῦτο
ἀδύνατον, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά." Καὶ τίνος ἕνεκεν
οἱ μαθηταὶ ταράττονται, πένητες ὄντες, καὶ σφόδρα πένη-
τες; τίνος οὖν ἕνεκεν [i] θορυβοῦνται; Ὑπὲρ τῆς τῶν [k] ἄλ-
λων σωτηρίας ἀλγοῦντες, καὶ πολλὴν πρὸς ἅπαντας φιλο-
στοργίαν ἔχοντες, καὶ τὰ τῶν διδασκάλων ἤδη σπλάγχνα
ἀναλαβόντες. Οὕτω γοῦν ἔτρεμον καὶ ἐδεδοίκεισαν ὑπὲρ E
τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ὥστε
πολλῆς δεηθῆναι τῆς παρακλήσεως. Διὰ τοῦτο πρότερον
ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπε· "τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυ-

[11] v. 23. [12] v. 24. [13] v. 26.

[b] Sic Ep. λαμβάνειν L. [c] Sic L. Ep. ceteri πλούσιοι εἰσελεύσονται. [d] ὅτι . . . ἁπλῶς om. G. ὅτι . . . ἐπιτάσεως om. M. ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπ. ἀδύνατον] ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος G. H. et sic edidit Sav. [e] ἐκ] ἀπὸ K. [f] Εὐκοπώτερον] + γὰρ H. + γάρ ἐστι K. L. 2 Mosqq. [g] πλουσίοις G. K. M. [h] ταῦτα ἀδύνατα G. M. 1 Mosq. [i] ἐθορυβοῦντο K. L. [k] ἄλλων] Sic Ge. et codd. πολλῶν Mor. Ben.

Digitized by Google

νατὰ παρὰ [l] τῷ θεῷ." Ἡμέρῳ γὰρ ὄμματι καὶ πράῳ φρίττουσαν αὐτῶν τὴν διάνοιαν παραμυθησάμενος, καὶ τὴν ἀγωνίαν καταλύσας· (τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς εἰπὼν,
631 ἐμβλέψας·) τότε καὶ διὰ τῶν ῥημάτων αὐτοὺς [m] ἀνίησι, τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν εἰς μέσον ἀγαγὼν, καὶ οὕτω ποιήσας θαῤῥεῖν. Εἰ δὲ βούλει καὶ τὸν τρόπον μαθεῖν, καὶ πῶς ἂν τὸ ἀδύνατον γένοιτο δυνατὸν, ἄκουε. Οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο εἶπε, "τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ," ἵνα ἀναπέσῃς, καὶ ὡς ἀδυνάτων ἀπόσχῃ· ἀλλ' ἵνα τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος ἐννοήσας, ἐπιπηδήσῃς ῥᾳδίως, καὶ τὸν θεὸν παρακαλέσας συνεφάψασθαί σοι τῶν καλῶν τούτων ἄθλων, τῆς ζωῆς ἐπιτύχῃς. Πῶς οὖν [n] ἂν γένοιτο τοῦτο δυνατόν; Ἂν ῥίψῃς τὰ ὄντα, ἂν κενώσῃς τὰ χρήματα, ἂν τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἀπο-
B στῇς. Ὅτι γὰρ οὐ τῷ θεῷ μόνον [o] αὐτὸ λογίζεται, ἀλλὰ διὰ τοῦτο εἶπεν, ἵνα δείξῃ τὸν ὄγκον τοῦ κατορθώματος, ἄκουσον τῶν μετὰ ταῦτα. Πέτρου γὰρ εἰπόντος, "ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι," καὶ ἐρωτήσαντος, "τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;" τὸν μισθὸν ὁρίσας ἐκείνοις, ἐπήγαγε· "καὶ πᾶς ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀγροὺς, ἢ ἀδελφοὺς, [p] ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει." Οὕτω τὸ ἀδύνατον γίνεται δυνατόν. Ἀλλὰ πῶς αὐτὸ τοῦτο γένοιτ' [q] ἂν, φησὶ, τὸ ἀφεῖναι; πῶς δυνατὸν τὸν βαπτισθέντα ἅπαξ ἐπιθυμίᾳ τοιαύτῃ χρημάτων ἀνενεγκεῖν; Ἂν ἄρξηται ἐκ τῶν ὄντων
C κενοῦν, καὶ τὰ περιττὰ περικόπτειν. Οὕτω γὰρ καὶ περαιτέρω προβήσεται, καὶ εὐκολώτερον λοιπὸν δραμεῖται.

[r] Μὴ τοίνυν ὑφ' ἓν τὸ πᾶν ζητήσῃς, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀνάβαινε τὴν κλίμακα ταύτην, τὴν εἰς τὸν οὐρανόν σε [s] ἀνάγουσαν, εἰ δυσχερές σοι τὸ ἀθρόον φαίνεται. Καθάπερ γὰρ οἱ πυρέττοντες, δριμεῖαν χολὴν ἔνδον ἔχοντες πλεονάζουσαν, ὅταν [t] ἐπεμβάλωσι σῖτα καὶ ποτὰ, οὐ μόνον

[l] τῷ ante θεῷ hic et infra deest in Edd. [m] ἀνίησι] Sic codd. praeter G. vulgo ἀνίστησι. *exsuscitat* Ge. ἀγαγὼν] Sic L. Ep. ceteri ἄγων. [n] ἂν deest in Edd. [o] αὐτὰ H. K. [p] Haec ἢ ἀδελφὰς, ἢ π. ἢ μ. desunt in K. ἢ π. ἢ μ. om. L. M. λήψεται] + ἐν τῷ νῦν αἰῶνι Edd. [q] ἂν] + δυνατὸν K. L. Mox τοιαύτῃ om. M. Ep. [r] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ φιλαργυρίας, καὶ ὅτι τοσοῦτον μαίνονται οἱ ἑαλωκότες τῷ πάθει, ὥστε καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν χρυσὸν εἶναι θέλουσι. G. [s] ἄγουσαν G. K. M. σε om. Ep. Mor. [t] ἐπεμβάλλωσι Edd. Post h. v. τινὰ delevi, auctoribus K. L. M.

Digitized by Google

οὐ κατάσβεννύουσι τὸ δίψος, ἀλλὰ καὶ ἀνάπτουσι τὴν φλόγα· οὕτω καὶ οἱ φιλοχρήματοι, ὅταν τῇ πονηρᾷ ταύτῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῆς χολῆς ἐκείνης δριμυτέρᾳ τὰ χρήματα [v] ἐπεμβάλωσι, D
μᾶλλον αὐτὴν ἐκκαίουσιν. Οὐδὲν γὰρ αὐτὴν οὕτως ἵστησιν, ὡς τὸ ἀποστῆναι τέως τῆς τοῦ κερδαίνειν ἐπιθυμίας, ὥσπερ οὖν τὴν δριμεῖαν χολὴν ὀλιγοσιτία καὶ κένωσις. Τοῦτο δὲ αὐτὸ πόθεν ἔσται; φησίν. Ἂν ἐννοήσῃς, ὅτι πλουτῶν μὲν οὐδέποτε παύσῃ διψῶν, καὶ τηκόμενος τῇ τοῦ πλείονος ἐπιθυμίᾳ· ἀπαλλαγεὶς δὲ τῶν ὄντων, καὶ τὸ νόσημα δυνήσῃ στῆσαι τοῦτο. Μὴ τοίνυν [w] περιβάλλου πλείονα, ἵνα μὴ ἀκίχητα διώκῃς, καὶ ἀνίατα νοσῇς, καὶ πάντων ἐλεεινότερος
(403) ᾖς τοιαῦτα λυττῶν. Ἀπόκριναι γάρ μοι, τίνα ἂν φαίημεν βασανίζεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι, τὸν ἐπιθυμοῦντα σιτίων καὶ πό- E
των [x] πολυτελῶν, καὶ οὐκ ἔχοντα ἀπολαῦσαι ὡς βούλεται· ἢ τὸν οὐκ ἔχοντα ἐπιθυμίαν τοιαύτην; Εὔδηλον ὅτι τὸν ἐπιθυμοῦντα μέν, οὐ δυνάμενον δὲ μετασχεῖν ὧν ἐπιθυμεῖ. Οὕτω γάρ ἐστι τοῦτο ὀδυνηρόν, τὸ ἐπιθυμοῦντα μὴ ἀπολαύειν, καὶ διψῶντα μὴ πίνειν, ὡς καὶ τὴν γέενναν βουλόμενον
ἡμῖν ὑπογράψαι τὸν Χριστόν, τοῦτον αὐτὴν ὑπογράψαι τὸν 632
τρόπον, καὶ τὸν πλούσιον οὕτως εἰσαγαγεῖν ἀποτηγανιζόμενον· ἐπιθυμῶν γὰρ σταγόνος ὕδατος, καὶ μὴ ἀπολαύων, οὕτως ἐκολάζετο. Οὐκοῦν ὁ μὲν χρημάτων καταφρονῶν ἔστησε τὴν ἐπιθυμίαν· ὁ δὲ πλουτεῖν βουλόμενος, καὶ περιβάλλεσθαι [y] πλείω, ἀνῆψε μᾶλλον, καὶ οὐδέπω ἵσταται· ἀλλὰ κἂν μυρία λάβῃ τάλαντα, ἑτέρων τοσούτων ἐπιθυμεῖ· κἂν τούτων ἐπιτύχῃ, πάλιν δὶς τοσούτων ἄλλων ἐφίεται· καὶ προϊών, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλατταν, καὶ πάντα εὔχεται αὐτῷ γενέσθαι [z] χρυσόν, καινήν τινα μανίαν μαινόμενος καὶ
φοβεράν, καὶ οὐδέποτε οὕτω σβεσθῆναι δυναμένην. Καὶ ἵνα B
μάθῃς, ὅτι οὐ τῇ προσθήκῃ, ἀλλὰ τῇ ἀφαιρέσει τοῦτο ἵσταται τὸ κακόν· [a] εἴ σοι γέγονεν ἐπιθυμία ποτὲ ἄτοπος [b] πτῆναι καὶ δι' ἀέρος ἐνεχθῆναι, πῶς ἂν τὴν ἄτοπον ταύτην ἔσβεσας ἐπιθυμίαν; τῷ πτερὰ διαπλάττειν, καὶ ἕτερα ὄργανα κατασκευάζειν; ἢ τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν, ὅτι ἀδυνάτων ἐπιθυμεῖ,

[v] ἐπεμβάλλωσι M. [w] περιβαλοῦ G. M. λυττῶν] ἀλγῶν G. [x] πολυτελῶν om. G. Ge. [y] πλεῖον ἀνῆψε μ. H. K. et Flor. p. 226. (Tom. XII. p. 537 C.) οὐδέπω] οὐδέποτε K. L. Fl. [z] χρυσίον L. Fl. καὶ φοβερὰν om. G. Ge. p. p. οὕτω om. K. Fl. [a] εἰ] ὅρα εἰ K. L. [b] καὶ πτῆναι καὶ δ. ά. ἐνεχθῆναι ἐπεθύμησας, πῶς G. H. M.

καὶ οὐδενὶ τούτων ἐπιχειρεῖν δεῖ; Εὔδηλον ὅτι τῷ πεῖσαι
τὸν λογισμόν. Ἀλλ' ἐκεῖνο, φησὶν, ἀδύνατον. Ἀλλὰ καὶ
τοῦτο ἀδυνατώτερον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ὅρον εὑρεῖν.
Καὶ γὰρ εὐκολώτερον ἀνθρώπους ὄντας πτῆναι, ἢ τῇ προσ-
θήκῃ τοῦ πλείονος παῦσαι τὸν ἔρωτα. Ὅταν μὲν γὰρ ᾖ
C δυνατὰ τὰ [c] ἐπιθυμητὰ, τῇ ἀπολαύσει παραμυθεῖσθαι δυνατόν·
ὅταν δὲ ἀδύνατα, ἐν δεῖ σπουδάζειν μόνον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας
ἡμᾶς [d] αὐτοὺς ἀπαγαγεῖν, ὡς ἑτέρως γε οὐκ ἐνὸν ἀνακτή-
σασθαι τὴν ψυχήν. Ἵν' οὖν μὴ περιττὰ ὀδυνώμεθα, τὸν
διηνεκῶς [e] λυποῦντα ἔρωτα τῶν χρημάτων καὶ οὐδέποτε σιγῆ-
σαι ἀνεχόμενον ἀφέντες, ἐφ' ἕτερον μεθορμισώμεθα, τὸν καὶ
μακαρίους ἡμᾶς ποιοῦντα, καὶ πολλὴν ἔχοντα τὴν εὐκολίαν,
καὶ τῶν ἄνω θησαυρῶν ἐπιθυμήσωμεν. Οὔτε γὰρ πόνος ἐν-
ταῦθα τοσοῦτος, καὶ τὸ κέρδος ἄφατον, καὶ ἀποτυχεῖν οὐκ
ἔνι τὸν [f] καὶ ὁπωσοῦν ἀγρυπνοῦντα καὶ νήφοντα καὶ τῶν
D παρόντων ὑπερορῶντα· ὥσπερ οὖν τὸν δουλεύοντα αὐτοῖς καὶ
ἐκδεδομένον εἰσάπαξ ἀνάγκη πᾶσα ἐκπεσεῖν ἐκείνων.

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζόμενος, τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν
ἔκβαλε τῶν χρημάτων. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔχοις ἂν εἰπεῖν,
ὅτι τὰ μὲν παρόντα δίδωσι, τῶν δὲ μελλόντων ἀποστερεῖ·
καίτοι καὶ εἰ τοῦτο ἦν, ἐσχάτη τοῦτο κόλασις καὶ τιμωρία.
Νῦν δὲ οὐδὲ τοῦτο ἔνι. Μετὰ γὰρ τῆς γεέννης καὶ πρὸ τῆς
γεέννης ἐκείνης, καὶ ἐνταῦθα εἰς χαλεπωτέραν σε ἐμβάλλει
κόλασιν. Καὶ γὰρ οἰκίας πολλὰς ἡ ἐπιθυμία [g] αὕτη ἀνέτρεψε,
καὶ χαλεποὺς πολέμους ἀνεῤῥίπισε, καὶ βιαίῳ θανάτῳ κατα-
E λῦσαι τὸν βίον κατηνάγκασε· καὶ πρὸ τῶν κινδύνων δὲ τούτων
τῆς ψυχῆς λυμαίνεται τὴν εὐγένειαν· καὶ [h] δειλὸν, καὶ ἄναν-
δρον, καὶ θρασὺν, καὶ ψεύστην, καὶ συκοφάντην, καὶ ἅρπαγα,
καὶ πλεονέκτην, καὶ τὰ ἔσχατα πάντα τὸν ἔχοντα πολλάκις
εἰργάσατο. Ἀλλ' ἴσως τὴν λαμπηδόνα τοῦ ἀργυρίου, καὶ
633 τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος, καὶ τῶν οἰκοδομημάτων τὸ κάλλος,
καὶ τὴν θεραπείαν τὴν ἐπ' ἀγορᾶς ὁρῶν καταγοητεύῃ; Τίς
οὖν ἂν γένοιτο θεραπεία τῷ πονηρῷ [i] τραύματι τούτῳ; Ἂν
ἐννοήσῃς, πῶς σοι ταῦτα τὴν ψυχὴν διατίθησι· πῶς σκοτεινὴν

[c] ἐπιθυμήματα L. ἀδύνατα] ἢ ἀδ. K. ἀδ. ἢ H. ἢ pro ἓν habent G. M. [d] αὐτοὺς] αὐτοῦ G. H. M. Neutrum habet L. ἀπαγαγεῖν] Sic codd. praeter H. vulgo ἀπάγειν. [e] λυττῶντα L. Alterum vertit Ge. [f] καὶ om. G. H. [g] αὕτη om. G. [h] δειλὸν] Sic H. K. M. Ge. vulgo δοῦλον. [i] πράγματι G. M. Ge.

Digitized by Google

καὶ ἔρημον καὶ αἰσχρὰν αὐτὴν κατασκευάζει καὶ δυσειδῆ· ἂν λογίσῃ μεθ' ὅσων ταῦτα ἐκτήθη κακῶν, μεθ' ὅσων φυλάττεται πόνων, μεθ' ὅσων κινδύνων· μᾶλλον δὲ οὐδὲ φυλάττεται μέχρι τέλους, ἀλλ' ὅταν ἁπάντων [k] διαφύγῃ τὰς λαβὰς, ὁ θάνατος ἐπελθὼν ταῦτα μὲν εἰς τὰς τῶν σῶν ἐχθρῶν πολλάκις ἐξήγαγε χεῖρας, σὲ δὲ ἔρημον λαβὼν ἄπεισιν, οὐδὲν τούτων ἐπισυρόμενον, ἀλλ' ἢ τὰ τραύματα καὶ τὰ ἕλκη μόνον, ἅπερ ἐκ τούτων λαβοῦσα ἄπεισιν ἡ ψυχή. Ὅταν B οὖν ἴδῃς τινὰ λάμποντα ἔξωθεν ἀπὸ τῶν ἱματίων καὶ τῆς πολλῆς δορυφορίας, ἀνάπτυξον αὐτοῦ τὸ συνειδὸς, καὶ πολλὴν
(404) εὑρήσεις τὴν ἀράχνην ἔνδον, καὶ πολλὴν τὴν κόνιν ὄψει. Ἐννόησον τὸν Παῦλον, τὸν Πέτρον· ἐννόησον τὸν Ἰωάννην, τὸν Ἡλίαν· μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν οὐκ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. Ἐκείνου ζηλωτὴς γενοῦ, καὶ τῶν ἐκείνου δούλων, καὶ τὸν ἄφατον [l] τούτων φαντάζου πλοῦτον. Εἰ δὲ μικρὸν διαβλέψας ἐκ τούτων σκοτωθείης πάλιν, καθάπερ ἔν τινι ναυαγίῳ καταιγίδος ἐπελθούσης, ἄκουσον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Χριστοῦ [m] τῆς λεγούσης, ὅτι C ἀδύνατον πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην θὲς τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν· καὶ πάντα, εἰ βούλει, τῷ λόγῳ ποίησον εἶναι χρυσόν· [n] οὐδὲν γὰρ ἴσον ὄψει τῆς ζημίας τῆς ἐκεῖθέν σοι γινομένης. Καὶ σὺ μὲν πλέθρων γῆς τόσων καὶ τόσων μέμνησαι, καὶ οἰκιῶν δέκα καὶ εἴκοσιν, [o] ἢ καὶ πλειόνων, καὶ βαλανείων τοσούτων, καὶ ἀνδραπόδων χιλίων, ἢ δὶς τοσούτων, καὶ ὀχημάτων ἀργυρενδέτων καὶ [p] χρυσοπάστων· ἐγὼ δὲ ἐκεῖνό φημι· εἰ τῶν πλουτούντων ὑμῶν ἕκαστος, τὴν πενίαν ταύτην ἀφεὶς, (πενία γὰρ ταῦτα πρὸς ὃ μέλλω λέγειν), ὁλόκληρον ἐκέκτητο κόσμον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν τοσούτους εἶχεν ἀνθρώπους, ὅσοι νῦν εἰσι πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης, D [q] καὶ οἰκουμένην ἕκαστος, καὶ γῆν καὶ θάλατταν, καὶ παν-

[k] διαφύγοι K. διαφύγῃς L. p. p. ἐπεισελθὼν G. K. M. [l] τοῦτον G. H. M. ἐκεῖνον K. Vulgatum firmat Flor. p. 171. (Tom. XII. p. 506 B.) Infra σκοτισθείης K. L. [m] τῆς om. K. Fl. [n] οὐδὲν γὰρ] καὶ οὐδὲν G. Fl. p. p. γενομένης Edd. [o] ἢ om. G. M. [p] χρυσεμπάστων G. φημὶ] + ὅτι Edd. [q] Sic L. καὶ οἰκουμένης ἕκαστος, καὶ γῆν H. K. M. καὶ οἰκουμένης, καὶ γῆν (om. ἕκαστος) G. et sic edidit Sav. καὶ οἰκουμένης, καὶ ἕκαστος γῆν Mor. Ben. consentientibus Reg. 688. et Fl. Mox καὶ τὰ πανταχοῦ Fl.

Digitized by Google

ταχοῦ οἰκοδομήματα, καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ πανταχόθεν ἀντὶ ὕδατος, ἀντὶ πηγῶν αὐτῷ χρυσίον ἐπέῤῥει, τριῶν ὀβολῶν οὐκ ἂν ἔφην ἀξίους εἶναι τοὺς οὕτω πλουτοῦντας, τῆς [r] βασιλείας ἐκπεσόντας. Εἰ γὰρ νῦν χρημάτων τῶν ἀπολλυμένων ἐφιέμενοι, ὅταν μὴ ἐπιτύχωσι, βασανίζονται· εἰ λάβοιεν αἴσθησιν τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν ἐκείνων, τί λοιπὸν ἀρκέσει εἰς παραμυθίαν αὐτοῖς; Οὐκ ἔστιν οὐδέν. Μὴ τοίνυν μοι λέγε τὴν τῶν χρημάτων περιουσίαν, ἀλλ' ἐννόει τὴν ζημίαν ὅσην ἐκ ταύτης οἱ [s] ταύτης ὑπομένουσιν ἐρασταὶ, ἀντὶ
E τούτων τοὺς οὐρανοὺς ἀπολλύντες, καὶ ταυτὸν πάσχοντες, οἷον ἂν εἴ τις τῆς ἐν βασιλείοις μεγίστης τιμῆς ἐκπεσὼν, κόπρου θημωνίαν ἔχων, μέγα ἐπὶ ταύτῃ [t] φρονοίη. Οὐδὲν γὰρ ἐκείνης ἡ τῶν χρημάτων διαφέρει σωρεία· μᾶλλον δὲ [v] καὶ βελτίων ἐκείνη. Ἡ μὲν γὰρ καὶ πρὸς γεωργίαν ἐπι-
634 τήδειος, καὶ πρὸς βαλανείου [w] ἔκκαυσιν, καὶ πρὸς ἄλλα τοιαῦτα· ὁ δὲ κατορωρυγμένος χρυσὸς πρὸς οὐδὲν τούτων. Καὶ εἴθε μόνον ἄχρηστος ἦν· νυνὶ δὲ καὶ πολλὰς ἀνάπτει τῷ ἔχοντι τὰς καμίνους, εἰ μὴ εἰς δέον αὐτῷ χρήσαιτο· τὰ γοῦν μυρία κακὰ ἐντεῦθεν φύεται. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἔξωθεν ἀκρόπολιν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν [x] ἐκάλουν· ὁ δὲ μακάριος [14] Παῦλος πολλῷ βέλτιον καὶ ἐμφαντικώτερον, ῥίζαν αὐτὴν τῶν κακῶν ἁπάντων [y] εἰπών. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, μάθωμεν ζηλοῦν τὰ ἄξια ζήλου· μὴ τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς, μηδὲ τοὺς πολυτελεῖς ἀγροὺς· ἀλλὰ τοὺς πολλὴν παῤῥησίαν
B πρὸς τὸν θεὸν ἔχοντας ἄνδρας, τοὺς ἐν οὐρανῷ πλουτοῦντας, τοὺς τῶν θησαυρῶν ἐκείνων κυρίους, τοὺς ὄντως πλουσίους, τοὺς διὰ Χριστὸν πένητας· ἵνα τῶν αἰωνίων [z] ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[14] 1 Tim. vi. 10.

[r] βασιλείας] Vulgo addunt τῶν οὐρανῶν, invitis G. K. L. M. et Fl. [s] αὐτῆς G. [t] φρονοῖ M. φρονεῖ G. H. Sequitur in Edd. Οὐδὲν γὰρ κρείττων ἐκείνης ἡ τ. χ. σωρεία, nullo accedente codice. [v] καὶ deest in Edd. [w] ἔκκαυσιν] κατασκευὴν G. H. *ad aedificanda balnea* Ge. [x] ἐκάλεσαν Edd. [y] εἶπε H. [z] ἀπολαύσωμεν K. L. M.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΔ.

[1] Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν C
πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;

Ποια πάντα, ὦ μακάριε Πέτρε; τὸν κάλαμον; τὸ δίκτυον; τὸ πλοῖον; τὴν τέχνην; Ταῦτά μοι πάντα λέγεις; Ναί, φησίν. Ἀλλ' οὐ διὰ φιλοτιμίαν ταυτα λέγω, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης τὸν τῶν πενήτων [a] εἰσαγάγω δῆμον. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· "εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς·" ἵνα μὴ λέγῃ τις τῶν πενήτων· τί D
οὖν; ἐὰν μὴ ἔχω ὑπάρχοντα, οὐ δύναμαι τέλειος εἶναι;
(405) ἐρωτᾷ Πέτρος, ἵνα σὺ μάθῃς [b] ὁ πένης, ὅτι οὐδὲν ἐντεῦθεν ἠλάττωσαι· ἐρωτᾷ Πέτρος, ἵνα μὴ παρὰ Πέτρου μαθὼν ἀμφιβάλλῃς· (καὶ γὰρ ἀτελὴς ἦν ἔτι, καὶ πνεύματος ἔρημος·) ἀλλὰ παρὰ τοῦ [c] τοῦ Πέτρου διδασκάλου δεξάμενος τὴν ἀπόφασιν θαρρῇς. Καθάπερ [d] γὰρ ἡμεῖς ποιοῦμεν· οἰκειούμεθα πράγματα πολλάκις ὑπὲρ ἀλλοτρίων διαλεγόμενοι· οὕτω καὶ ὁ ἀπόστολος ἐποίησεν, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὴν πεῦσιν αὐτῷ ταύτην προσαγαγών. Ἐπεὶ ὅτι γε [e] τὰ ἑαυτοῦ ᾔδει σαφῶς, δῆλον ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων· E
ὁ γὰρ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐντεῦθεν ἤδη δεξάμενος, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ θαρρεῖν εἶχε. Σκόπει δὲ καὶ πῶς ἀκριβῶς ἀποκρίνεται, ὡς ὁ Χριστὸς ἐπεζήτησε. Καὶ γὰρ αὐτὸς παρὰ τοῦ πλουσίου δύο ταῦτα ᾔτησε· δοῦναι πτωχοῖς τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἀκολουθεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τὰ δύο ταῦτα τίθησι, τὸ ἀφεῖναι [f] καὶ ἀκολουθῆσαι· "ἰδοὺ γὰρ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, φησὶ, καὶ ἠκολουθήσαμέν
σοι." Τό τε γὰρ ἀφεῖναι διὰ τὸ ἀκολουθῆσαι γέγονεν, ἢ 635

[1] Cap. XIX. v. 27.

Hom. LXIV. [a] εἰσάγω Edd. [b] ὁ πένης om. L. invito Ep. [c] τοῦ om. K. L. [d] γὰρ] καὶ K. γὰρ καὶ L. οἰκειούμεθα] + γὰρ K. Ceterum haec οἰκ. πρ. πολλάκις non agnoscunt G. M. et Interp. [e] τὰ ἑαυτοῦ] ταῦτα αὐτὸς K. L. [f] καὶ τὸ ἀκ. H.

Digitized by Google

τε ἀκολούθησις ἐκ τοῦ ἀφεῖναι εὐκολωτέρα κατέστη, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀφεῖναι θαῤῥεῖν καὶ χαίρειν αὐτοὺς [g] παρεσκεύαζε. Τί οὖν αὐτός; [2] "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ." Τί οὖν; καὶ Ἰούδας, φησὶ, καθεδεῖται; Οὐδαμῶς. Πῶς οὖν [h] φησὶν, "ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθεδεῖσθε;" πῶς τὰ τῆς ὑποσχέσεως πληρωθήσεται; Ἄκουσον πῶς καὶ τίνι [i] λό-
B γῳ. Νόμος ἐστὶ παρὰ τοῦ θεοῦ κείμενος, διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου τοῖς Ἰουδαίοις ἀναγνωσθεὶς, καὶ ταῦτα λέγων. [3] "Πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἐξαίρειν καὶ ἀπολλύειν· καὶ ἐὰν ἐπιστρέψῃ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν, μετανοήσω κἀγὼ ἀπὸ τῶν κακῶν, ὧν ἐλογισάμην ποιῆσαι αὐτοῖς. Καὶ πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἀνοικοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν· καὶ ἐὰν ποιήσωσι τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν μου, τοῦ μὴ ἀκούειν τῆς φωνῆς μου, μετανοήσω κἀγὼ περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐλάλησα [k] ποιῆσαι αὐτοῖς." Τὸ αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χρηστῶν διαφυλάττω ἔθος, φησί. Κἂν γὰρ εἴπω [l] τοῦ ἀνοικοδομεῖν, ἀναξίους δὲ ἑαυτοὺς παράσχωσι τῆς ὑποσχέσεως, οὐκέτι
C ποιήσω. Ὅπερ γέγονεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου πλασθέντος. [4] "Ὁ τρόμος γὰρ ὑμῶν, φησὶ, καὶ ὁ φόβος ἔσται ἐπὶ τὰ θηρία·" καὶ οὐκ ἐγένετο· ἀνάξιον γὰρ ἑαυτὸν [m] τῆς ἀρχῆς ἀπέφηνεν· ὥσπερ οὖν καὶ Ἰούδας. Ἵνα γὰρ μήτε ταῖς ἀποφάσεσι τῆς κολάσεως ἀπογνόντες [n] τινὲς σκληρότεροι γένωνται, μήτε ταῖς τῶν χρηστῶν ὑποσχέσεσιν ἁπλῶς ῥᾳθυμότεροι καταστῶσιν, ἀμφότερα ταῦτα ἰᾶται διὰ τοῦ προειρημένου, [o] ταυτὶ λέγων· κἂν ἀπειλήσω, μὴ ἀπογνῷς· δύνασαι γὰρ μετανοῆσαι, καὶ λῦσαί μου τὴν ἀπόφασιν, ὡς Νινευῖται· κἂν ὑπόσχωμαί τι χρηστὸν, μὴ ἀναπέσῃς διὰ τὴν ὑπόσχεσιν. Ἂν γὰρ ἀνάξιος φανῇς, οὐδέν σε ὠφελήσει
D τὸ ὑποσχέσθαι με, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τιμωρήσεται· ἐγὼ γὰρ

[2] v. 28. [3] Jer. xviii. 7–10. [4] Gen. ix. 2.

[g] παρεσκεύασε K. L. [h] φησὶν, ὑμεῖς] καὶ ὑμεῖς, φησὶν L. [i] λόγῳ] τρόπῳ Mor. Ben. [k] τοῦ ποιῆσαι L. [l] τοῦ om. G. H. M. ἑαυτοὺς] Sic H. K. M. vulgo αὐτούς. [m] τῆς] + τοιαύτης Edd. [n] τινὲς om. G. [o] ταυτὶ om. G. H. M.

Digitized by Google

ἀξίῳ ὄντι ὑπισχνοῦμαι. Διὰ τοῦτο καὶ τότε διαλεγόμενος
τοῖς μαθηταῖς, οὐχ ἁπλῶς ἐπηγγείλατο· οὐδὲ γὰρ εἶπεν,
ὑμεῖς, μόνον, [p] ἀλλὰ προσέθηκεν, "οἱ ἀκολουθήσαντές μοι,"
ἵνα καὶ τὸν Ἰούδαν ἐκβάλῃ, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ἐφελκύ-
σηται. Οὔτε γὰρ πρὸς ἐκείνους εἴρηται μόνους, οὔτε πρὸς
Ἰούδαν λοιπὸν ἀνάξιον γεγενημένον.

Τοῖς μὲν οὖν μαθηταῖς τὰ μέλλοντα ἐπηγγείλατο, λέ-
γων· "καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους·" ἦσαν γὰρ ὑψηλότε-
ροι λοιπὸν, καὶ οὐδὲν τῶν παρόντων ἐζήτουν· τοῖς δὲ ἄλ-
λοις καὶ τὰ ἐνταῦθα ὑπισχνεῖται. [5] "[q] Καὶ πᾶς γὰρ, φησὶν,
ὅστις ἀφῆκεν ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, E
ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίαν, ἕνεκεν τοῦ ὀνόμα-
τός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ,
καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει." Ἵνα γὰρ μή τινες ἀκού-
σαντες τὸ, ὑμεῖς, [r] ἐξαίρετον τῶν μαθητῶν τοῦτο εἶναι νο-
μίσωσι· (λέγω δὴ τὸ τῶν μεγίστων καὶ πρωτείων ἐν τοῖς
μέλλουσιν ἀπολαύειν·) ἐξέτεινε τὸν λόγον, καὶ ἥπλωσε τὴν
ὑπόσχεσιν ἐπὶ τὴν γῆν ἅπασαν, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων καὶ
τὰ μέλλοντα πιστοῦται. Καὶ τοῖς μαθηταῖς δὲ ἐν προοι- 636
μίοις, ὅτε ἀτελέστερον διέκειντο, ἀπὸ τῶν παρόντων [s] διε-
λέγετο. Ὅτε γὰρ εἵλκυσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ
(406) τῆς τέχνης ἀπέστησε, καὶ ἀφεῖναι τὸ πλοῖον ἐκέλευσεν,
οὐκ οὐρανῶν, οὐ θρόνων ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῶν ἐνταῦθα
πραγμάτων, εἰπών· "ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων·" ἐπειδὴ
δὲ ὑψηλοτέρους εἰργάσατο, τότε λοιπὸν καὶ περὶ τῶν ἐκεῖ
διαλέγεται. Τί δέ ἐστι, "κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ
Ἰσραήλ;" Τουτέστι, κατακρίνοντες. Οὐ γὰρ δὴ δικασταὶ
μέλλουσι καθεδεῖσθαι· ἀλλ' ὥσπερ τὴν βασίλισσαν τοῦ νό-
του [t] κατακρινεῖν τὴν γενεὰν ἐκείνην ἔφησε, καὶ οἱ Νινευῖται B
δὲ κατακρινοῦσιν αὐτούς· οὕτω δὴ καὶ οὗτοι. Διὰ τοῦτο
οὐκ εἶπε, τὰ ἔθνη καὶ τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ, τὰς φυλὰς
τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν τεθραμμένοι
καὶ νόμοις καὶ ἔθεσι καὶ πολιτείᾳ οἵ τε Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἀπό-
στολοι, ὅταν λέγωσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἠδυ-

[5] v. 29.

[p] ἀλλὰ] + καὶ Edd. [q] Καὶ om. G. M. [r] ὡς ἐξαίρετον Edd.
[s] διαλέγεται L. [t] κατακρίνειν G. K. L. M.

Digitized by Google

νήθημεν πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ, ὅτι ὁ νόμος [v] ἐκώλυσε τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ δέχεσθαι, τούτους εἰς μέσον παραγαγὼν, τοὺς τὸν αὐτὸν δεξαμένους νόμον καὶ πιστεύσαντας, κατακρινεῖ πάντας ἐκείνους· ὅπερ καὶ ἤδη [w] ἔλεγε, [6] "διὰ
C τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται." Καὶ τί μέγα αὐτοῖς ἐπηγγείλατο, φησὶν, εἰ ὅπερ ἔχουσιν οἱ Νινευῖται καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ νότου, τοῦτο καὶ οὗτοι ἕξουσι; Μάλιστα μὲν καὶ ἄλλα ἔμπροσθεν αὐτοῖς πολλὰ ἐπηγγείλατο, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπισχνεῖται· καὶ οὐ τοῦτο μόνον [x] ἐστὶ τὸ ἔπαθλον. Ἄλλως δὲ καὶ ἐν τούτῳ παρηνίξατό τι πλέον ἐκείνων. Περὶ μὲν γὰρ ἐκείνων ἁπλῶς εἶπεν· "ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται, καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην·" καὶ, "βασίλισσα νότου κατακρινεῖ·" περὶ δὲ τούτων, οὐχ ἁπλῶς οὕτως· ἀλλὰ [y] πῶς; "Ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, τότε καὶ ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους," φησί· δηλῶν, ὅτι καὶ συμβασιλεύσουσι
D καὶ κοινωνήσουσι τῆς δόξης ἐκείνης. [7] "Εἰ γὰρ ὑπομένομεν, φησὶ, καὶ συμβασιλεύσομεν." Οὐδὲ γὰρ καθέδραν οἱ θρόνοι δηλοῦσι· μόνος γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ καθεζόμενος καὶ κρίνων· ἀλλὰ τιμὴν καὶ δόξαν ἄφατον παρεδήλωσε διὰ τῶν θρόνων. Τούτοις μὲν οὖν ταῦτα εἶπε· τοῖς δὲ λοιποῖς πᾶσι ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἑκατονταπλασίονα [z] ἐντεῦθεν. Εἰ δὲ τοῖς [a] λοιποῖς, πολλῷ μᾶλλον καὶ τούτοις, καὶ [b] ταῦτα καὶ τὰ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ. Καὶ τοῦτο γοῦν ἐξέβη. Κάλαμον γὰρ καὶ [c] δίκτυον ἀφέντες, τὰς πάντων οὐσίας μετ' ἐξουσίας εἶχον, τὰς τιμὰς τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν χωρίων, καὶ αὐτὰ τὰ
E σώματα τῶν πιστευόντων. Καὶ σφαγῆναι γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν πολλάκις εἵλοντο, ὡς καὶ Παῦλος πολλοῖς μαρτυρεῖ, [d] ὅταν λέγῃ· [8] "εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι." Ὅταν δὲ λέγῃ, ὅτι "πᾶς ὅστις ἀφῆκε γυναῖκα," οὐ τοῦτό φησιν, ὥστε ἁπλῶς [e] διασπᾶσθαι τοὺς γά-

[6] Matth. xii. 27. [7] 2 Tim. ii. 12. [8] Gal. iv. 15.

[v] ἐκώλυε Ep. ἐκέλευσε G. M. et Ge. in textu. [w] ἔλεγεν] + ὅτι K. L. [x] ἐστὶ om. G. K. M. Mox τι om. G. M. [y] πῶς om. G. M. Ge. [z] ἐνταῦθα K. L. Ante h. v. μισθὸν delevi, auctoribus G. K. M. Ep. et Interp. [a] λοιποῖς] + οὕτω K. L. [b] ταῦτα] ἐνταῦθα Edd. p. p. τὰ om. G. L. et Edd. [c] δίκτυα G. [d] Verba ὅταν λέγῃ . . . ἐδώκατέ μοι exciderunt in duobus codd. K. L. In M. haec εἰ δυνατὸν . . . λέγῃ desunt. [e] διεσπάσθαι G. H. ὅ] ὡς K. ὅπερ Ep.

Digitized by Google

μους· ἀλλ' ὃ περὶ τῆς ψυχῆς ἔλεγεν, ὅτι "ὁ ἀπολέσας
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν·" οὐχ ἵνα
ἀναιρῶμεν ἑαυτοὺς, οὐδ' ἵνα ἐντεῦθεν ἤδη χωρίζωμεν αὐτὴν
ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀλλ' ἵνα πάντων προτιμῶμεν τὴν εὐσέ- 637
βειαν· τοῦτο καὶ ἐπὶ γυναικὸς καὶ ἀδελφῶν φησι. Δοκεῖ
δέ μοι καὶ τοὺς διωγμοὺς ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι. Ἐπειδὴ
γὰρ πολλοὶ ἦσαν [f]καὶ πατέρες εἰς ἀσέβειαν ἕλκοντες παῖ-
δας, καὶ γυναῖκες ἄνδρας· ὅταν ταῦτα κελεύωσι, φησὶ, μήτε
γυναῖκες ἔστωσαν, μήτε πατέρες· ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος
ἔλεγεν· [9]"εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω." Ἀνα-
στήσας τοίνυν [g]πάντων τὰ φρονήματα, καὶ πείσας καὶ ὑπὲρ
ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης θαῤῥεῖν, προσέθη-
κεν, [h]ὅτι "πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι
πρῶτοι." Τοῦτο δὲ [i]εἰ καὶ ἀδιορίστως καὶ περὶ πολλῶν καὶ
ἑτέρων εἴρηται, [k]εἴρηται καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ Φαρι- B
σαίων τῶν ἀπειθούντων· ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπεν, ὅτι
[10]"πολλοὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ ἀνακλιθή-
σονται μετὰ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς
βασιλείας [l]ἔξω βληθήσονται."

Εἶτα ἐπάγει καὶ παραβολὴν, εἰς πολλὴν προθυμίαν
ἀλείφων τοὺς ὑστερηκότας. [11]"Ὁμοία γάρ ἐστι, φησὶν, ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν
[m]ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.
Καὶ συμφωνήσας μετ' αὐτῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέ-
στειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν [n]ἀμπελῶνα. Καὶ τῇ τρίτῃ ὥρᾳ εἶ-
(407) δεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, κἀκείνοις εἶπεν· ὑπάγετε καὶ C
ὑμεῖς εἰς τὸν [o]ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν.
Καὶ περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. Περὶ
δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν [p]εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, καὶ
λέγει αὐτοῖς· τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; Οἱ

[9] 1 Cor. vii. 15. [10] Matth. viii. 11. [11] Cap. xx. v. 1-16.

[f] καὶ recepi ex K. L. M. Ep. [g] πάντων] αὐτῶν Edd. et Interp. πείσας καὶ] ποιήσας G. K. M. πείσας L. [h] ὅτι om. L. δὲ om. L. [i] εἰ deest in Edd. καὶ om. G. καὶ ante ἑτέρων om. G. H. [k] εἴρηται] + δὲ Mor. + δὲ ὅμως Sav. Ben. ἀλλ' ὅμως εἴρηται H. [l] ἐκβληθήσονται ἔξω G. H. ἐκβληθ. εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον K. L. [m] ἅμα] ἀπὸ G. M. ἅμα om. K. 1 Mosq. [n] ἀμπ.] + αὐτοῦ K. L. [o] ἀμπ.] + μου H. L. Haec καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπ. desunt in G. K. M. et 1 Mosq. [p] εἶδεν] εὗρεν K. L.

Digitized by Google

δὲ λέγουσιν αὐτῷ· οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. Λέγει αὐτοῖς·
ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνά [q] μου, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δί-
καιον, λήψεσθε. Ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ
ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ
δὸς αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως
τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν,
D ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. [r] Καὶ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλεί-
ονα λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. Καὶ
λαβόντες ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες· οὗ-
τοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς
ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν
καύσωνα; [s] Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἑνὶ αὐτῶν εἶπεν· ἑταῖρε, οὐκ
ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; Ἆρον τὸ σὸν,
καὶ ὕπαγε· θέλω δὲ [t] καὶ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ
σοί. Ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ὃ θέλω ποιῆσαι ἐν τοῖς ἐμοῖς;
Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;
Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι.
Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί."

E Τί βούλεται ἡμῖν ἡ παραβολὴ αὕτη; Οὐ γὰρ συνᾴδει
τῷ πρὸς τῷ τέλει λεχθέντι τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τοὐναντίον
ἅπαν ἐμφαίνει. Ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ δείκνυσιν ἅπαντας τῶν
αὐτῶν ἀπολαύοντας, καὶ οὐ τοὺς μὲν ἐκβαλλομένους, τοὺς
δὲ εἰσαγομένους· αὐτὸς δὲ καὶ πρὸ τῆς παραβολῆς καὶ
μετὰ τὴν παραβολὴν τοὐναντίον εἶπεν, ὅτι "ἔσονται οἱ
638 πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι·" τουτέστιν, [v] ὅτι
καὶ αὐτῶν τῶν πρώτων πρῶτοι, οὐχὶ πρώτων μενόντων,
ἀλλ' ἐσχάτων ἐκείνων γενομένων. Ὅτι γὰρ τοῦτο δηλοῖ,
ἐπήγαγε· "πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί·"
ὥστε διπλῇ κἀκείνους [w] δακεῖν, καὶ τούτους παραμυθήσασθαι
καὶ προτρέψαι. Ἡ δὲ παραβολὴ οὐ τοῦτό φησιν· ἀλλ'
ὅτι τῶν εὐδοκίμων καὶ πολλὰ [x] πεπονηκότων ἔσονται ἴσοι.
"Ἴσους γὰρ αὐτοὺς ἡμῖν ἐποίησας, φησὶ, τοῖς βαστάσασι τὸ
βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα." Τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν
ἡ παραβολή; ἀναγκαῖον γὰρ τοῦτο πρῶτον ποιῆσαι σαφὲς,

[q] μου om. G. L. M. 2 Mosqq. [r] Καὶ] + ἐλθόντες Edd. [s] Ὁ δὲ ἀπ.] Ἀποκριθεὶς δὲ G. H. 4 Mosqq. [t] καὶ om. G. L. τούτῳ om. M. καὶ τούτῳ om. K. [v] ὅτι om. Sav. Ben. [w] δάκνειν G. M. [x] πεπονηκότων] + ἔστιν ὅτι K.

Digitized by Google

καὶ τότε ἐκεῖνο διαλύσομεν. Ἀμπελῶνα μὲν, τὰ ἐπιτάγ-
ματα τοῦ θεοῦ φησιν εἶναι, καὶ τὰς ἐντολάς· χρόνον δὲ
τῆς ἐργασίας, τὸν παρόντα βίον· ἐργάτας δὲ, [y] τοὺς διαφό-
ρως καλουμένους ἐπὶ τὰ προστάγματα· πρωῒ [z] δὲ καὶ περὶ B
τρίτην καὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην καὶ ἑνδεκάτην ὥραν, τοὺς ἐν
διαφόροις ἡλικίαις προσελθόντας καὶ εὐδοκιμήσαντας. Ἀλλὰ
τὸ ζητούμενον [a] ἐκεῖνό ἐστιν, εἰ λαμπρῶς εὐδοκιμηκότες οἱ
πρῶτοι, καὶ ἀρέσαντες τῷ θεῷ, καὶ δι' ὅλης ἡμέρας λάμ-
ψαντες ἀπὸ τῶν πόνων, τῷ ἐσχάτῳ τῆς κακίας κατέχονται
πάθει, [b] βασκανίᾳ καὶ φθόνῳ. Ἰδόντες γὰρ αὐτοὺς τῶν αὐ-
τῶν ἀπολελαυκότας, [c] φασίν· "οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν
ἐποίησαν, καὶ ἴσους αὐτοὺς ἡμῖν ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι
τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα;" Καὶ ταῦτα μηδὲν
μέλλοντες ζημιοῦσθαι, μηδὲ εἰς τὸν ἑαυτῶν ἐλαττοῦσθαι μι-
σθὸν, ἐδυσχέραινον καὶ ἠγανάκτουν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγα- C
θοῖς· ὃ φθόνου καὶ βασκανίας ἦν. Καὶ τὸ ἔτι πλέον, ὅτι
καὶ ὁ οἰκοδεσπότης ὑπὲρ αὐτῶν δικαιολογούμενος, καὶ πρὸς
τὸν εἰρηκότα ταῦτα ἀπολογούμενος, πονηρίας αὐτὸν κρίνει
καὶ βασκανίας ἐσχάτης, λέγων· "οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς
(408) μοι; Ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε· θέλω δὲ [d] τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι
ὡς καὶ σοί. Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ
ἀγαθός εἰμι;" Τί οὖν ἐστι τὸ κατασκευαζόμενον ἐκ τούτων;
Καὶ γὰρ καὶ ἐφ' ἑτέρων παραβολῶν τὸ αὐτὸ τοῦτό ἐστιν
ἰδεῖν. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς ὁ εὐδόκιμος αὐτὸ τοῦτο εἰσάγεται
πεπονθὼς, ὅτε εἶδε τὸν ἄσωτον ἀδελφὸν πολλῆς ἀπολαύ- D
σαντα τιμῆς, καὶ πλείονος ἢ αὐτός. Ὥσπερ γὰρ οὗτοι
πλείονος [e] ἀπέλαυσαν τῷ πρῶτοι λαβεῖν, οὕτω καὶ ἐκεῖνος
μειζόνως τῇ περιουσίᾳ τῶν δεδομένων ἐτιμᾶτο· καὶ ταῦτα
αὐτὸς μαρτυρεῖ ὁ εὐδόκιμος. Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; Οὐκ ἔστιν
οὐδεὶς [f] τοιαῦτα δικαιολογούμενος ἢ ἐγκαλῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν· ἄπαγε· φθόνου γὰρ καὶ βασκανίας τὸ χωρίον

[y] τοὺς διαφόρως] διαφόρους G. H. M. Ep. p. p. τὰ θεῖα προστάγματα Edd. [z] δὲ om. G. M. πρωῒ δὲ καὶ om. K. In L. omnia a πρωῒ ad ἐνάτην desunt. [a] ἐκεῖνο] τοῦτο G. [b] Sic H. K. L. Vulgo βασκανίας καὶ φθόνου. [c] φησὶν K. L. M. Mor. Sequentia οὗτοι . . . καύσωνα non agnoscunt K. M. et uncis inclusit Mor. Pro iis haec habet L. ὅτι ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας. [d] καὶ τῷ ἐσχ. K. M. τούτῳ τῷ ἐσχ. L. τῷ ἐσχ. τούτῳ H. [e] ἀπήλαυον Edd. [f] ταῦτα δικαιολογούμενος ἐγκαλῶν vitiose Mor. Ben.

Digitized by Google

ἐκεῖνο καθαρόν. Εἰ γὰρ ἐνταῦθα ὄντες οἱ ἅγιοι καὶ τὰς
ψυχὰς ἑαυτῶν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν διδόασι, πολλῷ μᾶλλον
E ὁρῶντες ἐκεῖ [g] τούτων ἀπολαύοντας χαίρουσι, καὶ οἰκεῖα νομί-
ζουσιν εἶναι [h] ἀγαθά. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως ἐσχημάτισε
τὸν λόγον; Παραβολὴ τὸ λεγόμενον [i] ἦν· διόπερ οὐδὲ χρὴ
πάντα τὰ ἐν ταῖς παραβολαῖς κατὰ λέξιν περιεργάζεσθαι,
ἀλλὰ τὸν σκοπὸν μαθόντας, δι' ὃν [k] συνετέθη, τοῦτον δρέ-
πεσθαι, καὶ μηδὲν πολυπραγμονεῖν περαιτέρω. Τίνος οὖν
ἕνεκεν οὕτω συνετέθη αὕτη ἡ παραβολὴ, καὶ τί κατασκευάσαι
βούλεται; Προθυμοτέρους ποιῆσαι τοὺς ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ
639 μεταβαλλομένους καὶ γινομένους βελτίονας, μηδὲ ἀφεῖναι
νομίζειν [l] ἔλαττον ἔχειν. Διὰ δὴ τοῦτο εἰσάγει καὶ δυσχε-
ραίνοντας ἑτέρους ἐπὶ τοῖς τούτων ἀγαθοῖς, οὐχ ἵνα δείξῃ
τηκομένους καὶ δακνομένους ἐκείνους· ἄπαγε· ἀλλ' ἵνα διδάξῃ
τούτους τοσαύτης ἀπολαύσαντας τιμῆς, [m] ἣ καὶ φθόνον ἑτέ-
ροις τεκεῖν ἠδύνατο. Ὃ καὶ ἡμεῖς πολλάκις ποιοῦμεν λέγον-
τες, ὅτι ὁ δεῖνά μοι ἐνεκάλεσεν, ὅτι σε τοσαύτης ἠξίωσα
τιμῆς· οὔτε ἐγκληθέντες, οὔτε ἐκεῖνον [n] διαβαλεῖν θέλοντες,
ἀλλὰ τούτῳ δεῖξαι τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς ἧς ἀπήλαυσεν.
B Ἀλλὰ τί δήποτε οὐ πάντας εὐθέως ἐμισθώσατο; Τὸ εἰς αὐ-
τὸν ἧκον, ἅπαντας· εἰ δὲ οὐχ ὁμοῦ πάντες ὑπήκουσαν, τὴν
διαφορὰν ἡ τῶν κληθέντων γνώμη πεποίηκε. Διὰ τοῦτο οἱ
μὲν πρωῒ, οἱ δὲ τρίτῃ, οἱ δὲ ἕκτῃ, οἱ δὲ ἐνάτῃ ὥρᾳ κα-
λοῦνται, οἱ δὲ ἐνδεκάτῃ, ὅτε ἔμελλον ὑπακούσεσθαι. Τοῦ-
το καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· [12] "ὅτε δὲ εὐδόκησεν [o] ὁ
ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου." Πότε δὲ εὐδόκησεν;
Ὅτε ἔμελλεν ὑπακούσεσθαι. Αὐτὸς μὲν γὰρ ἐβούλετο
καὶ ἐκ προοιμίων· ἐπειδὴ δὲ [p] αὐτὸς οὐκ ἂν εἶξε, τότε
εὐδόκησεν, ὅτε καὶ αὐτὸς ἔμελλε πείθεσθαι. Οὕτω καὶ
τὸν λῃστὴν ἐκάλεσε, καίτοι δυνάμενος καὶ ἔμπροσθεν αὐτὸν

[12] Gal. i. 15.

[g] τούτων] καὶ τῶν αὐτῶν L. τῶν ἀγαθῶν Ep. τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν αὐτοὺς Reg. 688. quem secuti sunt Sav. Ben. [h] ἀγαθὰ] Sic L. Ep. ceteri τὰ ἀγαθά. τὰ ἐκείνων ἀγαθὰ Sav. [i] ἦν deest in Edd. [k] συντίθεται G. K. συντίθενται H. M. συνετέθησαν Ep. [l] ἐλάττονα L. ἔλαττον ἔχειν] ἐλάττονας Mor. Ben. [m] ἣ] ἢ G. K. Mor. ἡ M. ἣ . . . ἠδύνατο] ὡς . . . δύνασθαι Ep. et Reg. 688. Hoc ediderunt Sav. Ben. [n] διαβάλλειν K. L. [o] ὁ] ὁ θεὸς ὁ G. H. invito Euth. [p] αὐτὸς om. L. Ep. Mor.

Digitized by Google

καλέσαι· ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἂν ὑπήκουσεν. Εἰ γὰρ ὁ Παῦλος ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἂν ὑπήκουσε, πολλῷ μᾶλλον ὁ λῃστής. Εἰ C
δὲ οὗτοι λέγουσιν, "οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο·" μάλιστα μὲν, ὅπερ ἔφην, οὐ χρὴ πάντα περιεργάζεσθαι τὰ ἐν ταῖς παραβολαῖς· ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ ὁ οἰκοδεσπότης φαίνεται τοῦτο λέγων, ἀλλ' ἐκεῖνοι· αὐτὸς δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐλέγχει, ἵνα μὴ διαπορήσῃ, ἀλλ' ἐπισπάσηται. Ὅτι γὰρ πάντας, τό γε εἰς αὐτὸν ἧκον, ἐκ πρώτης ἐκάλει, ἐδήλωσε καὶ ἡ παραβολὴ λέγουσα, ὅτι ἀπὸ πρωῒ ἐξῆλθε μισθώσασθαι.

Πάντοθεν οὖν δῆλον ἡμῖν, ὅτι πρὸς τοὺς ἐκ πρώτης ἡλικίας, καὶ τοὺς ἐν γήρᾳ καὶ βράδιον ἀρετῆς [q] ἐπειλημμένους εἴρηται ἡ παραβολή· πρὸς ἐκείνους μὲν, ἵνα μὴ ἀπονοῶνται, D
μηδὲ ὀνειδίζωσι τοῖς περὶ τὴν [r] ἑνδεκάτην· πρὸς τούτους δὲ, ἵνα μάθωσιν, ὅτι ἐστὶ καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὸ πᾶν ἀνακτήσασθαι. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ σφοδρότητος διελέγετο, καὶ τοῦ χρήματα ῥῖψαι, καὶ καταφρονῆσαι τῶν ὄντων ἁπάντων, πολλοῦ δὲ τοῦτο [s] ἐδεῖτο τοῦ τόνου καὶ νεανικῆς προθυμίας, ἀνάπτων ἐν αὐτοῖς φλόγα ἀγάπης, καὶ εὔτονον ποιῶν τὴν γνώμην, δείκνυσιν ὅτι δυνατὸν καὶ ὕστερον ἐλθόντας τῆς πάσης λαβεῖν ἡμέρας τὸν μισθόν. Ἀλλ' [t] οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἵνα μὴ πάλιν αὐτοὺς ἀπονοήσῃ· δείκνυσι δὲ ὅτι τῆς αὐτοῦ φιλαν- E
θρωπίας ἐστὶ τὸ πᾶν, καὶ διὰ ταύτην οὐκ ἐκπεσοῦνται, ἀλλ' ἀπολαύσονται καὶ αὐτοὶ τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν. Καὶ τοῦτο μάλιστά ἐστιν ὃ βούλεται διὰ τῆς παραβολῆς κατασκευάσαι ταύτης. Εἰ δὲ ἐπάγει, ὅτι "οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· [v] πολλοὶ γὰρ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ," μὴ θαυμάσῃς. Οὐ γὰρ [w] ὡς ἐκ τῆς παραβολῆς
(409) τοῦτο συναγαγών φησιν, ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ὥσπερ τοῦτο 640
συνέβη, οὕτω κἀκεῖνο συμβήσεται. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ οὐκ ἐγένοντο οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν πάντες ἀπήλαυσαν παρ' ἐλπίδα καὶ παρὰ προσδοκίαν. Ὥσπερ δὲ τοῦτο παρ' ἐλπίδα καὶ [x] παρὰ προσδοκίαν ἐξέβη, καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἐγένοντο ἴσοι οἱ μετὰ ταῦτα· οὕτω καὶ τὸ [y] τούτου πλέον συμβήσεται καὶ παραδοξότερον, τὸ καὶ ἔμπροσθεν γενέσθαι

[q] ἐπιμελουμένους K. L. M. sed ἐπιλαβομένους habet Ep. *amplectuntur* Ge. [r] ἑνδεκάτην] + ὥραν K. [s] ἔδει M. Ep. τοῦ om. H. K. [t] οὕτω] τοῦτο Ep. Mor. Ben. [v] πολλοὶ] καὶ πολλοὶ Edd. [w] ὡς om. G. Ep. [x] παρὰ om. K. et corr. G. παρ' ἐλπίδα καὶ om. L. [y] τούτου om. G. H. K. M. sed tuetur Ep.

Digitized by Google

τῶν πρώτων τοὺς ἐσχάτους, καὶ [x] μετὰ τούτους τοὺς πρώτους.
Ὥστε ἕτερον ἐκεῖνο, καὶ ἕτερον τοῦτο. Δοκεῖ δέ μοι ταῦτα
λέγειν Ἰουδαίους αἰνιττόμενος, καὶ τῶν πιστῶν τοὺς ἐξ ἀρχῆς
B λάμψαντας, ὕστερον δὲ ἀμελήσαντας ἀρετῆς, καὶ εἰς τοὐπίσω
κατενεχθέντας· κἀκείνους πάλιν τοὺς ἀπὸ κακίας ἀνενεγκόντας,
καὶ πολλοὺς ὑπερακοντίσαντας. Ὁρῶμεν γὰρ τὰς τοιαύτας
μεταβολὰς, καὶ ἐπὶ πίστεως καὶ ἐπὶ βίου γινομένας.

[a] Διὸ παρακαλῶ, πολλὴν ποιησώμεθα σπουδὴν, καὶ ἐπὶ
τῆς πίστεως ἑστάναι τῆς ὀρθῆς, καὶ βίον ἐπιδείκνυσθαι ἄρι-
στον. Ἂν γὰρ μὴ καὶ βίον προσθῶμεν [b] τῆς πίστεως ἄξιον,
τὴν ἐσχάτην δώσομεν δίκην. Καὶ τοῦτο ἔδειξε μὲν καὶ ἀπὸ
τῶν ἄνωθεν χρόνων ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτε ἔλεγεν, ὅτι
[13] "πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες
τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον·" καὶ προσθεὶς, ὅτι οὐκ
C ἐσώθησαν· "κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ." Ἔδειξε δὲ
καὶ ἐπὶ τῶν [c] εὐαγγελιστῶν ὁ Χριστὸς, ὅτε εἰσήγαγέ τινας
δαίμονας ἐκβαλόντας καὶ προφητεύσαντας, καὶ εἰς κόλασιν
ἀπαγομένους. Καὶ πᾶσαι δὲ αὐτοῦ αἱ παραβολαὶ, οἷον ἡ
τῶν παρθένων, ἡ τῆς σαγήνης, ἡ τῶν ἀκανθῶν, ἡ τοῦ δένδρου
τοῦ μὴ ποιοῦντος καρπὸν, τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἀρετὴν ἐπι-
ζητοῦσι. Περὶ μὲν γὰρ δογμάτων ὀλιγάκις διαλέγεται· οὐδὲ
γὰρ δεῖται πόνου τὸ πρᾶγμα· περὶ δὲ [d] βίου πολλάκις, μᾶλ-
λον δὲ πανταχοῦ· διηνεκὴς γὰρ ὁ πρὸς τοῦτο πόλεμος, διὸ
καὶ ὁ πόνος. Καὶ τί λέγω πολιτείαν ὁλόκληρον; Καὶ γὰρ
μέρος αὐτῆς παροφθὲν μεγάλα ἐπάγει κακά· οἷον ἐλεημοσύνη
D παροφθεῖσα εἰς γέενναν ἐμβάλλει τοὺς [e] ὑστερηκότας· καίτοι
οὐχ ὁλόκληρος τοῦτο ἀρετὴ, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς. Ἀλλ' ὅμως
καὶ αἱ παρθένοι διὰ τὸ μὴ ταύτην ἔχειν ἐκολάσθησαν· καὶ
ὁ [f] πλούσιος διὰ τοῦτο ἀπετηγανίζετο· καὶ οἱ πεινῶντα μὴ
θρέψαντες ἐντεῦθεν μετὰ τοῦ διαβόλου καταδικάζονται. Πά-
λιν τὸ μὴ λοιδορεῖν μέρος αὐτῆς ἐστιν ἐλάχιστον· ἀλλ' ὅμως

[13] 1 Cor. x. 3-5.

[x] μετὰ τούτους] μετ' αὐτῶν L. [a] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι καὶ μία ἀρετὴ ἐὰν λείπῃ ἡμῖν, πολλὰ ἡμῖν ἕψεται κακὰ, καὶ τῶν οὐρανῶν ἀποκλείει· καὶ περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν, μηδὲ ζηλοῦν τοὺς παρανομοῦντας, ἀλλὰ μιμεῖσθαι τοὺς κατορθοῦντας. G. [b] τῆς] τὸν τῆς G. M. invito Ep. [c] Sic G. K. L. M. Edebatur εὐαγγελίων. ἐκβαλόντας] Sic Ep. et Edd. codices ἐκβάλλοντας. [d] τοῦ βίου G. K. M. [e] ὑστερήσαντας Edd. [f] πλούσιος] + δὲ L.

Digitized by Google

καὶ τοῦτο ἐκβάλλει τοὺς μὴ κατωρθωκότας. “Ὁ γὰρ [g] εἰπὼν
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ
πυρός.” Πάλιν ἡ σωφροσύνη καὶ αὐτὴ μέρος ἐστίν· ἀλλ’
ὅμως χωρὶς ταύτης οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. [14] “Εἰρήνην
γὰρ, φησὶ, διώκετε, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται
τὸν κύριον.” Καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη δὲ ὁμοίως μόριόν ἐστιν E
ἀρετῆς· ἀλλ’ ὅμως κἂν ἕτερά τις ἐπιτελέσῃ καλὰ, ταύτην
δὲ μὴ κατορθώσῃ, [h] ἀκάθαρτος παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ δῆλον
ἐκ τοῦ Φαρισαίου, ὃς μυρίοις κομῶν ἀγαθοῖς, ἐντεῦθεν πάντα
ἀπώλεσεν. Ἐγὼ δέ [i] τι καὶ τούτων πλέον εἰπεῖν ἔχω πάλιν.
Οὐ γὰρ δὴ μόνον ἕν τι αὐτῶν παροφθὲν ἀποκλείει τὸν οὐ-
ρανὸν ἡμῖν, ἀλλὰ κἂν γένηται μὲν, μὴ μετὰ [k] τῆς προσηκούσης
δὲ ἀκριβείας καὶ ὑπερβολῆς, τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν ποιεῖ. 641
“Ἐὰν γὰρ μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν, φησὶν, πλέον
τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐκ εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.” Ὥστε κἂν ἐλεημοσύνην δῷς, μὴ
πλείονα δὲ ἐκείνων, οὐκ εἰσελεύσῃ. Καὶ πόσην ἐκεῖνοι παρεῖ-
χον ἐλεημοσύνην; [l] φησί. Τοῦτο γὰρ [m] αὐτὸ εἰπεῖν βούλομαι
νῦν, ἵνα οἱ μὲν μὴ διδόντες διαναστῶσι πρὸς τὸ δοῦναι, οἱ
δὲ διδόντες μὴ μέγα φρονῶσιν, [n] ἀλλὰ προσθήκην ἐργάζωνται.
Τί οὖν ἐδίδοσαν ἐκεῖνοι; Τῶν ὄντων ἁπάντων δεκάτην, καὶ
πάλιν ἑτέραν δεκάτην, καὶ [o] μετὰ ταύτην, τρίτην· ὥστε παρ’
οὐδὲν τὸ τρίτον τῆς οὐσίας παρεῖχον· τρεῖς γὰρ δεκάται B
συντιθέμεναι τοῦτο ποιοῦσι. Καὶ μετὰ τούτων καὶ ἀπαρχὰς,
[p] καὶ πρωτότοκα, καὶ ἕτερα πλείονα· οἷον τὰ ὑπὲρ ἁμαρτη-
μάτων, τὰ ὑπὲρ [q] καθαρισμῶν, τὰ ἐν ἑορταῖς, τὰ ἐν τῷ ἰωβη-
λαίῳ, τὰ ἐν ταῖς τῶν χρεῶν ἀποκοπαῖς, καὶ ταῖς τῶν οἰκετῶν
[r] ἀφέσεσι, καὶ τοῖς δανείσμασι τοῖς τόκων ἀπηλλαγμένοις. Εἰ
δὲ ὁ τὸ τρίτον δοὺς τῶν ὄντων, μᾶλλον δὲ τὸ ἥμισυ (μετὰ γὰρ
τούτων ἐκεῖνα συντιθέμενα τὸ ἥμισύ ἐστιν), εἰ τοίνυν ὁ τὸ
(410) ἥμισυ διδοὺς, οὐδὲν μέγα ἐργάζεται· ὁ μηδὲ τὸ δέκατον παρέ-

[14] Hebr. xii. 14.

[g] εἰπὼν] + φησὶ H. αὐτοῦ] + φησὶ K. ἔσται] ἐστιν K. L. [h] ἀκά-
θαρτος] + ἐστι G. H. [i] τι om. L. [k] τῆς om. G. H. K. M.
[l] φησὶ om. K. L. M. [m] αὐτὸ] καὶ αὐτὸς G. H. M. νῦν om. iidem.
[n] ἀλλὰ καὶ πρ. L. [o] μετ’ αὐτὴν G. H. μετὰ ταῦτα K. μετ’ αὐτῆς L.
παρ’ οὐδὲν] οὖν G. K. M. *propemodum* Ge. [p] καὶ τὰ πρ. H. L.
[q] καθαρμῶν L. ἑορταῖς] ταῖς ἑορταῖς Edd. p. p. ἰωβιλαίῳ K. M. [r] Sic
H. L. et Mor. *dimissionibus* Ge. ceteri ἀφαιρέσεσι.

Digitized by Google

χων τίνος ἄξιος ἔσται; [s] Εἰκότως ἔλεγεν, "ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι."

Μὴ [t] δὴ καταφρονῶμεν τῆς κατὰ τὸν βίον ἐπιμελείας.
C Εἰ γὰρ μέρος αὐτοῦ καταφρονούμενον ἐν τοσαύτην φέρει τὴν ἀπώλειαν, ὅταν πανταχόθεν ὦμεν ὑπεύθυνοι τῇ καταδικαζούσῃ ψήφῳ, πῶς διαφευξόμεθα τὴν κόλασιν; ποίαν δὲ οὐ τίσομεν δίκην; Καὶ ποία ἡμῖν σωτηρίας ἐλπὶς, φησὶν, εἰ τῶν ἀπηριθμημένων ἕκαστον τὴν γέενναν ἡμῖν ἀπειλεῖ; Καὶ ἐγὼ τοῦτο λέγω· πλὴν ἐὰν προσέχωμεν, δυνατὸν σωθῆναι, [v] τὰ τῆς ἐλεημοσύνης κατασκευάζοντας φάρμακα, καὶ τὰ τραύματα θεραπεύοντας. Οὐ γὰρ οὕτως ἔλαιον σῶμα ῥώννυσιν, ὡς φιλανθρωπία ψυχὴν καὶ ῥώννυσι, καὶ ἀχείρωτον
D πᾶσιν ἐργάζεται, καὶ ἀνάλωτον τῷ διαβόλῳ ποιεῖ. Ὅπου γὰρ ἂν κατάσχῃ, διολισθαίνει λοιπὸν, οὐκ ἐῶντος τοῦ ἐλαίου τούτου τοῖς νώτοις τοῖς ἡμετέροις ἐνιζάνειν τὰς ἐκείνου λαβάς. Τούτῳ τοίνυν ἑαυτοὺς συνεχῶς ἀλείφωμεν τῷ ἐλαίῳ. Καὶ γὰρ ὑγιείας ἐστὶν ὑπόθεσις, καὶ φωτὸς χορηγία, καὶ φαιδρότητος ἀφορμή. Ἀλλ' ὁ δεῖνα, φησὶ, τόσα καὶ τόσα ἔχει τάλαντα χρυσίου, καὶ οὐδὲν προΐεται. Καὶ τί τοῦτο πρὸς σέ; Οὕτω γὰρ θαυμαστότερος σὺ φανήσῃ, ὅταν ἀπὸ πενίας φιλοτιμότερος ἐκείνου γένῃ. Οὕτω καὶ Μακεδόνας ὁ Παῦλος ἐθαύμασεν· οὐχ ὅτι παρέσχον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν πτωχείᾳ ὄντες παρέσχον. Μὴ [w] δὴ πρὸς τούτους ἴδῃς, ἀλλὰ πρὸς τὸν κοι-
E νὸν ἁπάντων [x] διδάσκαλον, ὃς οὐκ εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. Καὶ διατί, φησὶν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τοῦτο οὐ ποιεῖ; Μὴ κρῖνε ἕτερον, ἀλλὰ σεαυτὸν ἀπάλλαξον τῆς κατηγορίας. Ἐπεὶ μείζων ἡ κόλασις, ὅταν καὶ ἑτέροις ἐγκαλῇς, καὶ αὐτὸς
642 μὴ ποιῇς· ὅταν ἄλλους κρίνων, τῷ αὐτῷ κρίματι πάλιν ὑπεύθυνος ᾖς καὶ αὐτός. Εἰ γὰρ οὐδὲ κατορθοῦντας κρίνειν [y] ἐφίεται ἑτέρους, πολλῷ μᾶλλον πταίοντας. Μὴ τοίνυν κρίνωμεν ἑτέρους, [z] μηδὲ πρὸς ἑτέρους ῥᾳθυμοῦντας βλέπωμεν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκεῖθεν τὰ ὑποδείγματα φέρωμεν. Μὴ γὰρ ἐγώ σε εὐηργέτησα; μὴ γὰρ ἐγώ σε ἐλυτρωσάμην,

[s] Εἰκότως] + οὖν H. + οὖν τις G. Ge. [t] δὴ] + οὖν Edd. [v] τὰ ... φάρμακα] τὸ ... φάρμακον L. κατασκευάζοντες et θεραπεύοντες G. K. M. [w] δὴ] + οὖν Edd. p. p. ἴδοις H. [x] διδάσκαλον] κύριον καὶ διδ. G. H. Ge. δεσπότην Edd. p. p. κλίνῃ Edd. [y] ἐφεῖται L. ἀφίεται H. [z] μηδὲ πρὸς ἑτέρους] καὶ τοὺς L. μηδὲ τοὺς Mor. Ben. Mox πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν G. H.

Digitized by Google

ἵνα πρὸς ἐμὲ βλέπῃς; [a]Ἕτερός ἐστιν ὁ ταῦτά σοι παρασχών. Τί τὸν δεσπότην ἀφεὶς, πρὸς τὸν σύνδουλον ὁρᾷς; Οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ λέγοντος· [15] "μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ;" καὶ πάλιν, "ὁ θέλων ἐν ὑμῖν B
εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων διάκονος;" καὶ πάλιν, "καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι;" Καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ἵνα μὴ προσπταίων τοῖς ῥᾳθύμοις τῶν συνδούλων μένῃς ἐν ὀλιγωρίᾳ, ἀφέλκων σε τούτων φησίν· [16] "ὑπόδειγμα [b]ἔδωκα ὑμῖν ἐμαυτὸν, ἵνα καθὼς ἐποίησα, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε." Ἀλλ' οὐκ ἔστι σοι διδάσκαλος ἀρετῆς τῶν συνόντων ἀνθρώπων οὐδεὶς, οὐδὲ οἷος εἰς ταῦτα ἐνάγειν; Οὐκοῦν πλείων ὁ ἔπαινος, μεῖζον τὸ ἐγκώμιον, ὅτι μηδὲ διδασκάλων εὐπορῶν γέγονας σὺ θαυμαστός. Καὶ γὰρ δυνατὸν [c]τοῦτο, καὶ σφόδρα ῥᾴδιον, ἐὰν θέλωμεν· καὶ δηλοῦσιν οἱ C
πρῶτοι ταῦτα [d]κατορθώσαντες· οἷον Νῶε, Ἀβραὰμ, ὁ Μελχισεδὲκ, ὁ Ἰὼβ, καὶ οἱ κατ' ἐκείνους ἅπαντες ἄνθρωποι· πρὸς οὓς ἀναγκαῖον καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁρᾶν, ἀλλὰ μὴ πρὸς τούτους, οὓς οὐδέποτε παύεσθε ζηλοῦντες, καὶ ἐν τοῖς συλλόγοις τοῖς [e]ὑμετέροις περιφέροντες. Καὶ γὰρ οὐδὲν ἄλλο πανταχοῦ λεγόντων ἀκούω, ἀλλ' ἢ ταυτὶ τὰ ῥήματα· ὁ δεῖνα ἐκτήσατο πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα, ὁ δεῖνα πλουτεῖ, [f]οἰκοδομεῖ. Τί κέχηνας, ἄνθρωπε, ἔξω; τί πρὸς ἑτέρους βλέπεις; Εἰ βούλει πρὸς ἑτέρους ἰδεῖν, τοὺς κατορθοῦντας βλέπε, τοὺς εὐδοκιμοῦντας, τοὺς τὸν νόμον [g]μετὰ ἀκριβείας ἀποπληροῦντας, μὴ τοὺς προσκεκρουκότας καὶ ἠτιμωμένους. Ἂν γὰρ πρὸς τούτους βλέπῃς, πολλὰ ἐντεῦθεν συλλέξεις κακὰ, D
εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμπίπτων, εἰς ἀπόνοιαν, εἰς τὸ καταδικάζειν ἑτέρους· ἐὰν δὲ τοὺς κατορθοῦντας ἀριθμῇς, εἰς ταπεινοφροσύνην, εἰς σπουδὴν, εἰς κατάνυξιν, εἰς τὰ μυρία σεαυτὸν [h]εἰσάξεις ἀγαθά. Ἄκουσον τί ἔπαθεν ὁ Φαρισαῖος, ἐπειδὴ τοὺς κατορθοῦντας ἀφεὶς, τὸν πταίσαντα εἶδεν· ἄκουσον καὶ φοβήθητι. Βλέπε πῶς θαυμαστὸς ἐγένετο ὁ Δαυὶδ, ἐπειδὴ

[15] Matth. xi. 29. xx. 26–28. [16] Joan. xiii. 15.

[a] Ἕτερος] Ἄλλος Edd. ταῦτα] + πάντα L. [b] ἔδωκα] γὰρ δέδωκα G. H. [c] τοῦτο om. G. K. M. Mox post v. δηλοῦσι lacunam habet L. usque ad ἐγίνετο p. 643 E. [d] κατωρθωκότες Edd. [e] ἡμετέροις Edd. [f] ὁ δεῖνα οἰκοδομεῖ Edd. [g] μετὰ ἀκριβείας ἀποπλ.] πάντα πληροῦντας K. M. Alterum vertit Ge. [h] ἐξάγεις Edd. "γρ. ἐξάξεις" (?) Sav.

Digitized by Google

πρὸς τοὺς προγόνους αὐτοῦ τοὺς κατ' ἀρετὴν ἔβλεπε. [17] "Πάροικος γάρ, [i] φησὶν, ἐγώ εἰμι, καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου." Καὶ γὰρ οὗτος, καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτὸν, τοὺς ἡμαρτηκότας ἀφέντες, τοὺς εὐδοκιμηκότας ἐνενόουν.
E Τοῦτο καὶ σὺ ποίει. Οὐδὲ γὰρ δικαστὴς αὐτὸς [k] κάθησαι (411)
τῶν ἑτέροις πεπλημμελημένων, οὐδὲ ἐξεταστὴς τῶν ἄλλοις [l] ἁμαρτανομένων· σαυτῷ κρίνειν, οὐχ ἑτέροις ἐπετάγης. [18] "Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, φησὶν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα." Σὺ δὲ τὴν τάξιν [m] ἀνέτρεψας, σαυτὸν μὲν οὐ μεγάλων, οὐ μικρῶν πταισμάτων ἀπαιτῶν εὐθύνας, τὰ δὲ ἑτέρων μετὰ ἀκριβείας περιεργαζόμενος. Ἀλλὰ
643 μηκέτι τοῦτο ποιῶμεν, ἀλλὰ ταύτην ἀφέντες τὴν ἀταξίαν, δικαστήριον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καθίσωμεν τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἁμαρτανομένων, αὐτοὶ [n] κατήγοροι καὶ δικασταὶ καὶ δήμιοι τῶν πλημμελημάτων γινόμενοι. Εἰ δὲ βούλει καὶ τὰ ἑτέρων πολυπραγμονεῖν, τὰ κατορθώματα, μὴ τὰ ἁμαρτήματα περιεργάζου· ἵνα καὶ ἐκ τῆς μνήμης τῶν οἰκείων πλημμελημάτων, καὶ ἐκ τοῦ ζήλου τῶν ἑτέροις κατορθουμένων, [o] [καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἀπαραιτήτου δικαστηρίου παραστάσεως, καθ' ἑκάστην ὥσπερ πλήκτρῳ τινὶ τῇ συνειδήσει νυττόμενοι,] εἰς
B ταπεινοφροσύνην καὶ μείζονα σπουδὴν ἑαυτοὺς [p] εἰσάγοντες, τῶν μελλόντων ἐπιτευξώμεθα ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[17] Psal. xxxviii. 13. [18] 1 Cor. xi. 31, 32.

[i] φησὶν om. G. K. M. [k] Sic K. vulgo κάθισαι. [l] ἡμαρτημένων K. p. p. προσετάγης Edd. [m] Sic codd. ἀντέστρεψας Mor. ἀνέστρεψας Sav. Ben. [n] καὶ κατήγοροι Edd. [o] Haec καὶ ἐκ τῆς . . . νυττόμενοι quae tam sensui, quam structurae orationis plurimum obficiunt, abesse jubent K. M. [p] εἰσαγαγόντες H. ἐνάγοντες Edd.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΕ.

[1] *Καὶ ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα* [a] *ὁ Ἰησοῦς, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι,* C
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν [b] *θανάτῳ· καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ* [c] *ἐγερθήσεται.*

Οὐκ ἀθρόον ἀναβαίνει εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς Γαλιλαίας ἐλθών· ἀλλὰ πρότερον θαυματουργήσας καὶ ἐπιστομίσας Φαρισαίους, καὶ διαλεχθεὶς τοῖς μαθηταῖς περὶ ἀκτημοσύνης· "εἰ γὰρ θέλεις τέλειος εἶναι, φησὶ, πώλησόν σου τὰ ὑπάρ- D
χοντα·" καὶ περὶ παρθενίας· [d] "ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω·" καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης· "ἐὰν μὴ στραφῆτε γὰρ, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν·" καὶ περὶ [e] ἀντιδόσεως τῶν ἐνταῦθα· "ὅστις γὰρ ἀφῆκεν [e] οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ·" καὶ περὶ [f] τῶν ἀμοιβῶν τῶν ἐκεῖ· "καὶ ζωὴν γὰρ, φησὶν, αἰώνιον κληρονομήσει·" τότε προσβάλλει τῇ πόλει λοιπὸν, καὶ μέλλων ἀνιέναι, πάλιν περὶ τοῦ πάθους διαλέγεται. Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τοῦτο συμβῆναι, ἐπιλανθάνεσθαι, συνεχῶς αὐτοὺς ἀναμιμνήσκει, ἐγγυμνάζων αὐτῶν τὴν διάνοιαν E
τῇ πυκνότητι τῆς ἀναμνήσεως, καὶ τὴν λύπην ὑποτεμνόμενος. Κατ' ἰδίαν δὲ αὐτοῖς διαλέγεται ἀναγκαίως· οὐ γὰρ ἔδει εἰς πολλοὺς ἐξενεχθῆναι τὸν περὶ τούτων λόγον, οὐδὲ σαφῶς λεχθῆναι· οὐδὲν γὰρ ἐκ τούτου πλέον ἐγίνετο. Εἰ γὰρ

[1] Cap. xx. v. 17-19.

Hom. lxv. [a] ὁ Ἰησοῦς om. K. M. [b] εἰς θάνατον G. K. M. 1 Mosq. [c] ἀναστήσεται Edd. contra meos et Mosqq. [d] ὁ γὰρ δ. M. γὰρ post στραφῆτε recepi ex H. K. M. [e] ἀνταποδόσεως G. H. περὶ τῆς ἐνταῦθα ἀντιδόσεως Ep. Mox οἰκίαν K. M. [f] τῶν om. G. H. Mox φησὶν deest in Edd.

Digitized by Google

οἱ μαθηταὶ ἐθορυβοῦντο ταῦτα ἀκούοντες, πολλῷ μᾶλλον ὁ τῶν πολλῶν δῆμος. Τί οὖν; οὐκ ἐλέχθη τοῖς πολλοῖς; φησίν. Ἐλέχθη μὲν καὶ πρὸς τοὺς πολλοὺς, οὐχ οὕτω δὲ σαφῶς. [2] "Λύσατε γάρ, φησὶ, τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν
644 τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν·" καὶ, "σημεῖον ἐπιζητεῖ ἡ γενεὰ αὕτη, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται [g] αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ·" καὶ πάλιν, "ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε." Τοῖς δὲ μαθηταῖς οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὥσπερ τὰ ἄλλα σαφέστερον ἔλεγεν, οὕτω καὶ τοῦτο εἶπε. Καὶ τίνος ἕνεκεν, εἰ μὴ συνίεσαν οἱ πολλοὶ τῶν λεγομένων [h] τὴν δύναμιν, καὶ ἐλέγετο; Ἵνα μάθωσι μετὰ ταῦτα, ὅτι προειδὼς ἐπὶ τὸ πάθος ἤει καὶ ἑκὼν, οὐκ ἀγνοῶν, οὐδὲ ἀναγκαζόμενος. Τοῖς μαθηταῖς δὲ οὐ διὰ τοῦτο μόνον (412)
προὔλεγεν, ἀλλ', ὅπερ ἔφην, ἵνα ἐγγυμνασθέντες τῇ προσδοκίᾳ, ῥᾴδιον ἐνέγκωσι τὸ πάθος, καὶ μὴ ἀμελέτητον ἐπελ-
B θὸν ταράξῃ σφόδρα αὐτούς. Διά τοι τοῦτο ἐξ ἀρχῆς μὲν τὸν θάνατον ἔλεγε μόνον· ὅτε δὲ ἐμελέτησαν καὶ ἐνεγυμνάσαντο, καὶ τὰ [i] ἄλλα προστίθησιν· οἷον, ὅτι παραδώσουσι τοῖς ἔθνεσιν· ὅτι ἐμπαίξουσι καὶ μαστιγώσουσι· τούτου [k] τε ἕνεκεν, καὶ ἵνα ὅταν τὰ σκυθρωπὰ ἐξελθόντα ἴδωσι, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐντεῦθεν προσδοκήσωσιν. Ὁ γὰρ τὰ λυποῦντα οὐκ ἀποκρυψάμενος, καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι ἐπονείδιστα, εἰκότως ἔμελλε καὶ περὶ τῶν χρηστῶν πιστεύεσθαι. Σκόπει δέ μοι, πῶς καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ [l] σοφῶς τὸ πρᾶγμα οἰκονομεῖ. Οὔτε γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς εἶπεν, ἵνα μὴ διαταράξῃ· οὔτε πρὸς αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἵνα μὴ κἀντεῦθεν θορυβήσῃ· ἀλλ' ὅτε πεῖραν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως ἔλαβον ἀρκοῦσαν,
C ὅτε μεγάλας ἔδωκε τὰς ἐπαγγελίας περὶ τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, τότε καὶ τὸν περὶ τούτων ἐμβάλλει λόγον, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις, ἐνυφαίνων αὐτὸν τοῖς θαύμασι καὶ ταῖς διδασκαλίαις. [3] Ἕτερος δὲ εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι καὶ τοὺς προφήτας [m] παρῆγε μάρτυρας· ἄλλος δέ φησιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ

[2] Joan. ii. 19. Matth. xii. 39. Joan. vii. 33, 34. [3] Luc. xviii. 31, 34. Marc. x. 32.

[g] αὐτοῖς K. M. Ἰωνᾶ] Sic, omisso τοῦ προφήτου, K. L. M. [h] τὴν δύναμιν om. G. L. M. τῶν λ. τὴν δ.] τὴν δ. τῶν λ. Edd. [i] ἄλλα] + πάντα Edd. invitis Ep. et Ge. [k] τε] + οὖν K. τούτου ἕνεκεν, ἵνα L. ἐξελθόντα] Sic G. H. K. M. vulgo ἐπελθόντα. [l] σαφῶς L. M. [m] παρεῖχε M

Digitized by Google

οὐ συνίεσαν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἦν κεκρυμμένον τὸ ῥῆμα ἀπ'
αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐθαμβοῦντο ἀκολουθοῦντες αὐτῷ. Οὐκοῦν
ἀνῄρηται, φησὶ, τῆς προῤῥήσεως τὸ κέρδος. Εἰ γὰρ μὴ ᾔδε-
σαν ἅπερ ἤκουον, οὐδὲ προσδοκᾷν εἶχον· μὴ προσδοκῶντες δὲ,
οὐδὲ γυμνάζεσθαι ταῖς ἐλπίσιν. Ἐγὼ δὲ καὶ ἕτερον τούτου D
ἀπορώτερόν φημι, ὅτι εἰ μὴ ᾔδεσαν, πῶς ἐλυποῦντο; Καὶ
γὰρ ἑτερός φησιν, ὅτι ἐλυποῦντο. Εἰ τοίνυν μὴ ᾔδεσαν,
πῶς ἐλυποῦντο; πῶς Πέτρος ἔλεγεν· "ἵλεώς σοι, οὐ μὴ
ἔσται σοι τοῦτο;" Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν; Ὅτι μὲν ἀποθανεῖται,
ᾔδεσαν, εἰ [n] καὶ μὴ σαφῶς τῆς οἰκονομίας ἠπίσταντο τὸ μυ-
στήριον· οὔτε δὲ τὴν ἀνάστασιν σαφῶς ἠπίσταντο, οὔτε
ἅπερ ἔμελλε [o] κατορθοῦν· καὶ τοῦτο ἦν κεκρυμμένον ἀπ' αὐ-
τῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἤλγουν. Ἑτέρους μὲν γὰρ ὑφ' ἑτέρων
ἀναστάντας εἶδον· αὐτὸν δέ τινα ἀναστήσαντα ἑαυτὸν, καὶ E
οὕτως ἀναστήσαντα ὡς μηκέτι λοιπὸν ἀποθανεῖν, οὐδέποτε
εἶδον. Τοῦτο οὖν οὐ συνίεσαν πολλάκις λεγόμενον· ἀλλ' οὐδὲ
αὐτὸς οὗτος ὁ θάνατος τί ποτέ ἐστι, καὶ πῶς ἐπελεύσεται,
σαφῶς ἠπίσταντο. Διὸ καὶ ἐθαμβοῦντο ἀκολουθοῦντες αὐτῷ·
οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ καὶ [p] ἐκπλήττειν
αὐτοὺς περὶ τοῦ πάθους διαλεγόμενος.

Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐποίει θαῤῥεῖν αὐτοὺς, καὶ ταῦτα 645
συνεχῶς περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀκούοντας. Καὶ γὰρ μετὰ τοῦ
θανάτου καὶ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς ἐθορύβει, τὸ ἀκούειν ὅτι
ἐμπαίζουσι καὶ μαστιγώσουσι, καὶ ὅσα τοιαῦτα. [q] Ὅτε γὰρ
ἐνενόησαν τὰ θαύματα, τοὺς δαιμονῶντας οὓς ἠλευθέρωσε,
τοὺς νεκροὺς οὓς ἤγειρε, τὰ ἄλλα πάντα ἅπερ ἐθαυματούρ-
γει, εἶτα ἤκουσαν τούτων, ἐξεπλήττοντο, [r] εἰ ὁ ταῦτα ποιῶν
ταῦτα πείσεται. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτον, καὶ
νῦν μὲν ἐπίστευον, νῦν δὲ ἠπίστουν, καὶ νοῆσαι οὐκ εἶχον τὰ
λεγόμενα. Οὕτω γοῦν οὐ συνῆκαν σαφῶς τὸ λεγόμενον,
ὡς τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου παραυτὰ [s] προσελθεῖν, καὶ περὶ προ-
εδρίας αὐτῷ διαλεχθῆναι. [4] "Θέλομεν γὰρ, φησὶν, ἵνα εἷς B

[4] Marc. x. 35, 37.

[n] καὶ μὴ] μὴ καὶ G. H. M. [o] κατορθοῦσθαι H. K. L. M. [p] ἐκπλήττει Edd. "γρ. ἐξέπληττεν." *Sav.* [sic Reg. 688.] "Alii ἐξεπληξεν" (?) *Montef.* [q] Ὅταν γὰρ G. H. M. [r] Clausulam εἰ ὁ ταῦτα ποιῶν ταῦτα πείσεται non agnoscunt G. K. M. Legebat quidem Interpres, sed, ut videtur, post ἐνέπιπτον. [s] καὶ προσῆλθον H. L.

Digitized by Google

ἐκ δεξιῶν σου καθίσῃ, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων." Πῶς οὖν οὗτος ὁ εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι ἡ μήτηρ προσῆλθεν; Ἀμφότερα γενέσθαι εἰκός. Τὴν γὰρ μητέρα παρέλαβον, ὡς μείζονα τὴν ἱκετηρίαν ἐργασόμενοι, καὶ ταύτῃ τὸν Χριστὸν δυσωπήσοντες. Ὅτι γὰρ τοῦτο ἀληθὲς, ὅπερ ἔφην, καὶ αὐτῶν μᾶλλον ἡ αἴτησις ἦν, καὶ αἰσχυνόμενοι προβάλλονται τὴν τεκοῦσαν, σκόπει πῶς πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνει τὸν λόγον ὁ Χριστός. Μᾶλλον δὲ μάθωμεν τί πρότερον αἰτοῦσι, καὶ ἀπὸ ποίας γνώμης, καὶ πόθεν ἐπὶ τοῦτο ἦλθον. [t] Πόθεν οὖν ἐπὶ τοῦτο ἦλθον; Ἑώρων ἑαυτοὺς τιμωμένους παρὰ τοὺς ἄλλους, καὶ προσεδόκησαν ἐντεῦθεν [v] ἐπιτεύξασθαι καὶ τῆς
C αἰτήσεως ταύτης. Ἀλλὰ τί ποτέ ἐστιν ὃ αἰτοῦσιν; Ἄκουσον ἑτέρου εὐαγγελιστοῦ τοῦτο σαφῶς ἐκκαλύπτοντος. [6] "Διὰ γὰρ τὸ ἐγγὺς εἶναι, φησὶ, τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἤδη ἀναφανεῖται," ταῦτα ᾔτουν. Ἐνόμιζον γὰρ, ὅτι ἐπὶ θύραις αὐτὴ, καὶ αἰσθητὴ, καὶ ἀπολαύσαντες ὧν ᾔτουν, οὐδὲν ὑποστήσονται τῶν λυπηρῶν. Οὐδὲ γὰρ δι' αὐτὴν [w] μόνον αὐτὴν ἐζήτουν, ἀλλ' ὡς καὶ διαφευξόμενοι τὰ δυσχερῆ. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς τούτων πρῶτον αὐτοὺς ἀπάγει τῶν λογισμῶν, κελεύων σφαγὰς [x] καὶ κινδύνους (413)
D καὶ τὰ ἔσχατα ἀναμένειν δεινά. [5] "Δύνασθε γὰρ, φησὶ, πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω;" Ἀλλὰ μηδεὶς θορυβείσθω, τῶν ἀποστόλων οὕτως ἀτελῶς διακειμένων. Οὔπω γὰρ [y] ὁ σταυρὸς ἦν τελεσθεὶς, οὔπω πνεύματος χάρις δοθεῖσα. Εἰ δὲ βούλει μαθεῖν αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, μετὰ ταῦτα αὐτοὺς κατάμαθε, καὶ ὄψει παντὸς πάθους ἀνωτέρους. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐκκαλύπτει αὐτῶν τὰ ἐλαττώματα, ἵνα μετὰ ταῦτα [z] γνῷς, τίνες ἀπὸ τῆς χάριτος ἐγένοντο. Ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν πνευματικὸν ᾔτουν, οὐδὲ ἔννοιαν τῆς ἄνω βασιλείας εἶχον, δῆλον ἐντεῦθεν. Πλὴν ἴδωμεν καὶ πῶς προσέρχονται, καὶ τί λέγουσι. "Θέλομεν, φησὶν, ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμέν σε
E ποιήσῃς ἡμῖν." Καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Χριστός· "τί θέλετε;" οὐκ ἀγνοῶν, ἀλλ' ἵνα ἀναγκάσῃ αὐτοὺς ἀποκρίνασθαι, καὶ ἀνακαλύψῃ τὸ ἕλκος, καὶ οὕτως ἐπιθῇ τὸ φάρμακον. Οἱ δὲ

[5] v. 22. [6] Luc. xix. 11.

[t] Πόθεν . . . ἦλθον om. G. K. M. et Interp. [v] ἐπιτεύξεσθαι G. H. L. [w] μόνην K. L. Sequens αὐτὴν om. G. M. [x] καὶ bis om. K. L. M. invito Ep. [y] ὁ om. G. M. [z] γνῶσι H. Mor.

Digitized by Google

ἐρυθριῶντες καὶ αἰσχυνόμενοι, ἐπειδὴ ὑπὸ πάθους ἀνθρωπίνου πρὸς τοῦτο [a] ᾔεσαν, κατ' ἰδίαν ἐκτὸς τῶν μαθητῶν λαβόντες αὐτὸν ἠρώτησαν. Προεπορεύθησαν γάρ, φησὶν, ὥστε μὴ 646
γενέσθαι αὐτοῖς [b] κατάδηλον, καὶ οὕτως εἶπον ἅπερ ἐβούλοντο. Ἐβούλοντο δὲ, ὡς ἔγωγε οἶμαι, ἐπειδὴ ἤκουον, ὅτι "ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθεδεῖσθε," τὴν προεδρίαν τῆς καθέδρας ταύτης λαβεῖν. Καὶ ὅτι μὲν τῶν ἄλλων πλέον εἶχον, ᾔδεσαν· ἐδεδοίκεσαν δὲ Πέτρον, καὶ λέγουσιν· "εἰπὲ, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν [c] σου καθίσῃ, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων·" καὶ κατεπείγουσι λέγοντες, εἰπέ. Τί οὖν αὐτός; Δηλῶν, ὅτι οὐδὲν πνευματικὸν ᾔτουν, οὔτε εἰ ᾔδεσαν πάλιν ὅπερ ᾔτουν, ἐτόλμησαν ἂν τοσοῦτον αἰτῆσαι, φησίν· [7] "οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε·" πῶς μέγα, πῶς θαυμαστὸν, πῶς ὑπερβαῖνον καὶ τὰς ἄνω δυνάμεις. Εἶτα B
ἐπάγει· "δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι;" Εἶδες πῶς εὐθέως ἀπήγαγε τῆς ὑπονοίας, ἀπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς διαλεχθείς; Ὑμεῖς μὲν γὰρ περὶ τιμῆς καὶ στεφάνων μοι διαλέγεσθε, φησίν· ἐγὼ δὲ περὶ ἀγώνων ὑμῖν καὶ [d] ἱδρώτων. Οὐ γάρ ἐστιν οὗτος ὁ τῶν ἐπάθλων καιρὸς, οὐδὲ νῦν ἡ δόξα μου φανεῖται ἐκείνη· ἀλλὰ σφαγῆς καὶ πολέμων καὶ κινδύνων τὰ παρόντα. Καὶ ὅρα πῶς τῷ τρόπῳ τῆς ἐρωτήσεως καὶ προτρέπει καὶ ἐφέλκεται. [e] Οὐ γὰρ εἶπε, δύνασθε σφαγῆναι; δύνασθε τὸ αἷμα ὑμῶν ἐκχεῖν; ἀλλὰ πῶς; "Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον;" Εἶτα ἐφελκόμενός φησιν· "ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν·" ἵνα τῇ πρὸς αὐτὸν κοινωνίᾳ προθυμότεροι γένωνται. C
Καὶ βάπτισμα αὐτὸ πάλιν καλεῖ, δεικνὺς μέγαν ἀπὸ τῶν γινομένων τὸν καθαρμὸν ἐσόμενον τῇ οἰκουμένῃ. "[f] Λέγουσιν αὐτῷ· δυνάμεθα." Ἀπὸ τῆς προθυμίας εὐθέως ἐπηγγείλαντο, οὐδὲ τοῦτο εἰδότες ὅπερ εἶπον, ἀλλὰ προσδοκῶντες ἀκούσεσθαι ὅπερ ᾔτησαν. Τί οὖν αὐτός; [8] "Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε." Μεγάλα αὐτοῖς προεφήτευσεν ἀγαθά· τουτέστι, μαρτυρίου κατ-

[7] v. 22. [8] v. 23.

[a] ἴεσαν M. Correxit Montef. ἐκτὸς] ἕκαστος G. M. Neutrum habent Mor. Ben. μαθητῶν] + τῶν ἄλλων Edd. invitis codd. et Ep. [b] Sic K. L. M. Ep. ceteri κατάδηλοι. [c] σου om. K. M. [d] ἱδρώτων] + διαλέγομαι Edd. [e] Οὐδὲ Edd. Verba δύνασθε σφαγῆναι, quae apud Mor. et Interp. non leguntur, retineri jubent H. L. Ep. [f] Εἶτα λέγουσιν αὐτῷ G. H.

ἀξιωθήσεσθε, καὶ ταῦτα πείσεσθε ἅπερ ἐγώ· [g] βιαίῳ θα-
D νάτῳ τὴν ζωὴν καταλύσετε, καὶ τούτων μοι κοινωνήσετε. "Τὸ δὲ καθίσαι ἐκ [h] δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ᾽ οἷς ἡτοίμασται παρὰ τοῦ πατρός μου."

Ἐπάρας αὐτῶν τὰς ψυχὰς, καὶ ὑψηλοτέρας ποιήσας, καὶ πρὸς λύπην ἀχειρώτους ἐργασάμενος, τότε διορθοῦται αὐτῶν τὴν αἴτησιν. Ἀλλὰ τί ποτέ ἐστι τὸ νῦν εἰρημένον; Καὶ γὰρ δύο ἐστὶ τὰ ζητούμενα παρὰ πολλῶν· ἓν μὲν, εἰ ἡτοίμασταί τισι τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ἕτερον δὲ, εἰ ὁ πάντων κύριος ἐκείνοις, οἷς ἡτοίμασται, κύριος οὐκ ἔστι πα-
E ρασχεῖν. Τί οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον; Ἂν τὸ πρότερον λύσωμεν, τότε καὶ τὸ δεύτερον τοῖς ζητοῦσιν ἔσται σαφές. Τί οὖν ἐστι τοῦτο; Οὐδεὶς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καθεδεῖται, οὐδὲ ἐξ εὐωνύμων. Ἄβατος γὰρ πᾶσιν ὁ θρόνος ἐκεῖνος· οὐκ ἀνθρώποις λέγω καὶ ἁγίοις καὶ ἀποστόλοις, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀρχαγγέλοις, καὶ πάσαις ταῖς ἄνω δυνάμεσιν. Ὡς γοῦν ἐξαίρετον τοῦ μονογενοῦς τίθησιν αὐτὸ ὁ Παῦλος λέγων·
647 [9] "πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων [i] εἴρηκέ ποτε· κάθου ἐκ δεξιῶν (414)
μου; Καὶ πρὸς [k] μὲν τοὺς ἀγγέλους φησίν· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα· πρὸς δὲ τὸν υἱὸν, ὁ θρόνος σου, ὁ [l] θεός." Πῶς οὖν φησι, "τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι," ὡς ὄντων τινῶν τῶν καθεδουμένων; Οὐχ ὡς ὄντων, ἄπαγε· ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόνοιαν ἀπεκρίνατο τῶν ἐρωτώντων, συγκαταβαίνων αὐτῶν τῇ [m] διανοίᾳ. Οὐδὲ γὰρ ᾔδεσαν τὸν ὑψηλὸν θρόνον ἐκεῖνον, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθέδραν, ὅπου γε καὶ τὰ πολλῷ τού-
B των καταδεέστερα καὶ καθ᾽ ἡμέραν αὐτοῖς ἐνηχούμενα ἠγνόουν· ἀλλ᾽ ἓν ἐζήτουν μόνον, τῶν πρωτείων ἀπολαῦσαι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων στῆναι, καὶ μηδένα εἶναι πρὸ αὐτῶν παρ᾽ αὐτῷ· ὅπερ καὶ ἤδη ἔφθην εἰπὼν, ὅτι ἐπειδὴ δώδεκα θρόνους ἤκουσαν, ἀγνοήσαντες ὅ τι ποτέ ἐστι τὸ εἰρημένον, τὴν

[9] Hebr. i. 13, 7, 8.

[g] καὶ βιαίῳ θ. H. K. L. βιαίῳ γὰρ θ. G. [h] δεξιῶν] + μου H. L. invitis Mosqq. παρὰ] ὑπὸ L. 1 Mosq. [i] εἴρηκε] εἶπε K. M. μου] + ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου G. H. + ἕως ἂν θ. τ. ἐ. σ. ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου Edd. invito Interp. [k] μὲν om. G. ἀγγέλους] + αὐτοῦ L. M. [l] θεὸς] + εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος G. H. Ge. [m] διανοίᾳ] Sic Ep. Ge. et codd. ἀσθενείᾳ quod habet Reg. 688. ediderunt Sav. Ben.

Digitized by Google

προεδρίαν ἐπεζήτησαν. [n]Ὃ τοίνυν φησὶν ὁ Χριστὸς, τουτό
ἐστιν· ἀποθανεῖσθε μὲν δι' ἐμὲ, καὶ σφαγήσεσθε τοῦ κηρύγ-
ματος ἕνεκεν, καὶ κοινωνήσετέ μοι κατὰ τὸ πάθος· οὐ μὴν
ἀρκεῖ τοῦτο ποιῆσαι τῆς προεδρίας ὑμᾶς ἀπολαῦσαι, καὶ τὴν
πρώτην τάξιν κατασχεῖν. Ἂν γάρ τις ἕτερος ἔλθῃ μετὰ
τοῦ μαρτυρίου καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀρετὴν κεκτημένος C
πολλῷ πλείονα ὑμῶν, οὐκ ἐπειδὴ φιλῶ νῦν ὑμᾶς, καὶ τῶν
ἄλλων προκρίνω, διὰ τοῦτο παρωσάμενος ἐκεῖνον τὸν ἀπὸ τῶν
ἔργων κηρυττόμενον, ὑμῖν δώσω τὰ πρωτεῖα. Ἀλλ' οὕτω
μὲν οὐκ εἶπεν, ὥστε μὴ λυπῆσαι· αἰνιγματωδῶς δὲ τὸ αὐτὸ
τοῦτο αἰνίττεται λέγων· "τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ
τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ
καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν [o]τοῦτο
δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται." Τίσι δὲ ἡτοίμασται; Τοῖς ἀπὸ
τῶν ἔργων δυναμένοις γενέσθαι [p]λαμπροῖς. Διὰ τοῦτο οὐκ
εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλὰ τοῦ πατρός [q]μου, ἵνα μὴ
ἀσθενεῖν, μηδὲ ἀτονεῖν αὐτὸν φαίη τις πρὸς τὴν ἀντίδοσιν· D
ἀλλὰ πῶς; Οὐκ ἔστιν ἐμὸν, ἀλλ' ἐκείνων οἷς ἡτοίμασται.
Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, ἐπὶ ὑποδείγματος
αὐτὸ γυμνάσωμεν, καὶ ὑποθώμεθα εἶναί τινα ἀγωνοθέτην,
εἶτα ἀθλητὰς ἀρίστους πολλοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα [r]κατιέναι τοῦ-
τον, καί τινας δύο προσελθόντας τῶν ἀθλητῶν τῶν μάλιστα
ᾠκειωμένων τῷ ἀγωνοθέτῃ λέγειν, ὅτι ποίησον ἡμᾶς στεφα-
νωθῆναι καὶ ἀνακηρυχθῆναι, θαῤῥοῦντας τῇ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ
καὶ φιλίᾳ· ἐκεῖνον δὲ πρὸς αὐτοὺς λέγειν, οὐκ ἔστιν ἐμὸν
τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ἀπὸ τῶν πόνων καὶ τῶν
ἱδρώτων· ἆρ' οὖν [s]καταγνωσόμεθα αὐτοῦ ἀσθένειαν; Οὐδα- E
μῶς· ἀλλ' ἀποδεξόμεθα αὐτὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἀπροσ-
ωπολήπτου. Ὥσπερ οὖν ἐκεῖνον οὐκ ἂν φαίημεν ἀτονοῦντα
μὴ διδόναι τὸν στέφανον, ἀλλὰ μὴ βουλόμενον διαφθεῖραι
τῶν ἀγώνων τὸν νόμον, μηδὲ συνταράξαι τοῦ δικαίου τὴν
τάξιν· οὕτω δὴ καὶ τὸν Χριστὸν εἴποιμι ἂν τοῦτο εἰρηκέναι,
πανταχόθεν αὐτοὺς συνελαύνοντα, μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν,

[n] Ὃ om. G. τουτό ἐστιν om. G. M. [o] τοῦτο om. L. τοῦτο] τὸ 1 Mosq. ἡτοίμασται] + παρὰ τοῦ πατρός μου G. H. Ge. [p] λαμπροτέροις L. [q] μου om. K. L. φαίη] φήσῃ L. [r] κατιέναι] Sic G. L. favente Ep. qui εἰσερχομένους habet. Vulgo καθιέναι. [s] ἀπογνωσόμεθα G. M. sed alterum habet G. in marg. ἀσθένειαν] Sic L. Ep. ceteri ἀσθενείας.

Digitized by Google

648 εἰς τὴν τῶν οἰκείων κατορθωμάτων ἐπίδειξιν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εὐδοκιμήσεως ἔχειν. Διὰ τοῦτό φησιν, "οἷς ἡτοίμασται." Τί γάρ, φησὶν, ἐὰν ἕτεροι φανῶσιν ὑμῶν βελτίους; τί δὲ ἂν μείζονα ἐργάσωνται; Μὴ γὰρ ἐπειδὴ μαθηταί μου γεγόνατε, διὰ τοῦτο τῶν πρωτείων ἀπολαύσεσθε, ἐὰν μὴ τῆς ἐκλογῆς αὐτοὶ ἄξιοι φανῆτε; Ὅτι γὰρ [t] αὐτὸς κύριός ἐστι τοῦ παντὸς, δῆλον ἐξ ὧν αὐτὸς πᾶσαν ἔχει τὴν κρίσιν. Καὶ γὰρ Πέτρῳ οὕτω φησίν· "ἐγώ σοι δώσω τὰς [v] κλεῖς τῶν οὐρανῶν." Καὶ ὁ Παῦλος δὲ τοῦτο
B δηλῶν ἔλεγε· [10] "λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ὁ δίκαιος κριτὴς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ." Ἐπιφάνεια δὲ τοῦ [w] Χριστοῦ γέγονεν. Ὅτι δὲ Παύλου οὐδεὶς πρῶτος στήσεται, παντί που δῆλον. Εἰ δὲ ἀσαφέστερον ταῦτα εἴρηκε, μὴ θαυμάσῃς. Παραπεμπόμενός τε γὰρ αὐτοὺς οἰκονομικῶς, ὥστε μὴ [x] ὑπὲρ πρωτείων ἐνοχλεῖν εἰκῇ καὶ μάτην· (καὶ γὰρ ἀπὸ πάθους τοῦτο ἔπασχον ἀνθρωπίνου·) καὶ μὴ λυπῆσαι βουλόμενος αὐτοὺς, τῇ ἀσαφείᾳ ἀμφότερα ταῦτα κατορθοῖ.

[11] "Τότε ἠγανάκτησαν οἱ δέκα περὶ τῶν δύο." Τότε, πότε; Ὅτε ἐπετίμησεν αὐτοῖς. Ἕως μὲν γὰρ τοῦ Χριστοῦ (415)
C ἡ [y] ψῆφος ἦν, οὐκ ἠγανάκτουν, ἀλλ' ὁρῶντες αὐτοὺς προτιμωμένους, ἔστεργον καὶ ἐσίγων, αἰδούμενοι τὸν διδάσκαλον καὶ τιμῶντες· καὶ εἰ κατὰ διάνοιαν ἤλγουν, ἀλλ' εἰς μέσον τοῦτο ἐξενεγκεῖν οὐκ ἐτόλμων. Καὶ πρὸς Πέτρον δέ τι παθόντες ἀνθρώπινον, ὅτε τὰ δίδραχμα ἔδωκεν, οὐκ ἐδυσχέραναν, ἀλλ' ἠρώτησαν μόνον, "τίς ἄρα μείζων ἐστίν;" Ἐπειδὴ δὲ τῶν μαθητῶν ἐνταῦθα [z] ἡ αἴτησις ἦν, ἀγανακτοῦσι. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα εὐθέως ἀγανακτοῦσιν, ὅτε ᾔτησαν, ἀλλ' ὅτε αὐτοῖς ἐπετίμησεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἔφησεν οὐκ ἀπολαύσεσθαι τῶν πρωτείων αὐτοὺς, εἰ μὴ παράσχοιεν ἑαυτοὺς τούτων
D ἀξίους. Εἶδες πῶς ἀτελέστερον πάντες διέκειντο, καὶ οὗτοι

[10] 2 Tim. iv. 8. [11] v. 24.

[t] οὗτος K. M. [v] κλεῖς] + τῆς βασιλείας G. H. invito Ep. Cf. p. 548 AB. [w] Χριστοῦ] + ἡ παρουσία L. γέγονεν] Sic Ep. et codd. οὔπω γέγονεν Reg. 688. ἡ γεγονυῖα παρουσία λέγεται Edd. Locum sic vertit Ge. *Adventus vero sive apparitio Christi jam facta est.* [x] ὑπὲρ τῶν πρ. Edd. [y] ψῆφος] + ἄδηλος K. L. M. Idem, sed inclusum, habet Mor. [z] ἡ om. G. M.

Digitized by Google

κατεξανιστάμενοι τῶν δέκα, καὶ ἐκεῖνοι φθονοῦντες [a] τοῖς δυσίν; Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, μετὰ ταῦτά μοι αὐτοὺς δεῖξον, καὶ ὄψει πάντων τούτων ἀπηλλαγμένους τῶν παθῶν. Ἄκουσον γοῦν πῶς οὗτος αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ νῦν προσελθὼν ὑπὲρ τούτων, πανταχοῦ τῶν πρωτείων τῷ Πέτρῳ παραχωρεῖ, καὶ δημηγοροῦντι καὶ θαυματουργοῦντι ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων. Καὶ οὐκ ἀποκρύπτει αὐτοῦ τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμολογίαν λέγει, ἣν πάντων σιγώντων ἐπεδείξατο, καὶ τὴν εἰς τὸν τάφον εἴσοδον, καὶ προτίθησιν [b] ἑαυτοῦ τὸν ἀπόστολον. Ἐπειδὴ γὰρ ἀμφότεροι παρέμειναν σταυρου- E
μένῳ, τὸ ἑαυτοῦ ἐγκώμιον ὑποτεμνόμενός φησιν, ὅτι [12] "γνώριμος ἦν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος τῷ ἱερεῖ." Ὁ δὲ Ἰάκωβος μακρὸν μὲν οὐκ [c] ἐπέζησε χρόνον· ἐκ προοιμίων δὲ οὕτω διεθερμάνθη, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀφεὶς πρὸς ὕψος ἀνέδραμεν ἄφατον, ὡς εὐθέως σφαγῆναι. Οὕτω πάντων ἕνεκεν μετὰ ταῦτα 649
[d] ἄκροι ἐγένοντο. Ἀλλὰ τότε ἠγανάκτησαν. Τί οὖν ὁ Χριστός; "Προσκαλεσάμενος αὐτούς φησιν· οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν [e] κατακυριεύουσιν αὐτῶν." Ἐπειδὴ γὰρ ἐθορυβήθησαν καὶ ἐταράχθησαν, τῇ κλήσει πρὸ τοῦ λόγου αὐτοὺς καταπραΰνει, καὶ τῷ πλησίον αὐτοὺς [f] ἐπισπάσασθαι. Καὶ γὰρ οἱ δύο, τοῦ χοροῦ τῶν δέκα ἑαυτοὺς ἀπορρήξαντες, ἐγγύτερον εἱστήκεσαν ἰδιολογούμενοι. Διὰ τοῦτο καὶ τούτους πλησίον ἄγει· τούτῳ τε αὐτῷ, καὶ τῷ τὸ εἰρημένον ἐκπομπεῦσαι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἐξαγαγεῖν, παραμυθούμενος τὸ πάθος καὶ B
τούτων κἀκείνων. Καὶ οὐχ ὡς ἔμπροσθεν, οὕτω καὶ νῦν καταστέλλει. Πρότερον μὲν γὰρ παιδία ἄγει εἰς μέσον, καὶ τὸ ἀφελὲς αὐτῶν καὶ τὸ ταπεινὸν μιμεῖσθαι κελεύει· ἐνταῦθα δὲ πληκτικώτερον ἀπὸ τοῦ ἐναντίου ἐντρέπει λέγων· [13] "οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσι· παρὰ δὲ ὑμῖν οὐκ [g] ἔσται οὕτως· ἀλλ' ὁ θέλων ἐν ὑμῖν γενέσθαι μέγας, οὗτος ἔστω πάντων διάκονος, καὶ ὁ θέλων εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος·" δεικνὺς

[12] Joan. xviii. 16. [13] v. 25-27.

[a] τοῖς δύο L. τοὺς δύο G. [b] αὐτοῦ G. K. M. Cf. var. lect. ad p. 368 D. [c] Sic Ge. ἐπεζήτησε G. L. M. [d] ἄκροι] + τὴν ἀρετὴν H. invito Interp. [e] κατακυριεύσουσιν ter G. bis K. M. Mox τῇ τε κλήσει Sav. Ben. [f] Sic Ep. Euth. ἐπισπᾶσθαι G. K. M. [g] ἔστιν H. K. M. 1 Mosq.

Digitized by Google

ὅτι [h] ἐθνικῶν τὸ τοιοῦτον, [i] τὸ τῶν πρωτείων ἐρᾶν. Καὶ γὰρ
τυραννικὸν τὸ πάθος, καὶ συνεχῶς ἐνοχλοῦν καὶ μεγάλοις
ἀνδράσι· διὰ τοῦτο καὶ σφοδροτέρας δεῖται πληγῆς. Διὸ
καὶ αὐτὸς βαθύτερον αὐτῶν καθικνεῖται, τῇ τῶν ἐθνῶν πα-
C ραθέσει φλεγμαίνουσαν [k] αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἐντρέπων· καὶ
τῶν μὲν τὸν φθόνον, τῶν δὲ τὴν ἀπόνοιαν ὑποτέμνεται,
μόνον οὐχὶ λέγων· μὴ [l] ἀγανακτεῖτε ὡς ὑβρισμένοι. Ἑαυ-
τοὺς [m] γὰρ μάλιστα βλάπτουσί τε καὶ καταισχύνουσιν οἱ
οὕτω τὰ πρωτεῖα ζητοῦντες· ἐν γὰρ τοῖς ἐσχάτοις εἰσίν.
Οὐ γάρ ἐστι [n] τὰ παρ' ἡμῖν οἷα τὰ ἔξωθεν. Οἱ μὲν γὰρ
ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν· παρ' ἐμοὶ δὲ
ὁ ἔσχατος [o] οὗτος πρῶτός ἐστιν. Ὅτι δὲ οὐχ ἁπλῶς ταῦτα
λέγω, δι' ὧν ποιῶ καὶ πάσχω λάβε τὴν ἀπόδειξιν τῶν εἰρη-
μένων. Ἐγὼ γάρ τι καὶ πλέον ἐποίησα. Βασιλεὺς γὰρ
τῶν ἄνω δυνάμεων ὤν, ἄνθρωπος ἠβουλήθην γενέσθαι, καὶ
καταφρονηθῆναι κατεδεξάμην, καὶ ὑβρισθῆναι. Καὶ οὐδὲ τού-
D τοις ἠρκέσθην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ θάνατον ἦλθον. Διὰ τοῦτό
φησιν· [14] "[p] ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονη-
θῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύ-
τρον ἀντὶ πολλῶν." Οὐδὲ γὰρ μέχρι τούτου ἔστην, φησίν,
ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἔδωκα λύτρον· καὶ ὑπὲρ τίνων; Τῶν
ἐχθρῶν. Σὺ δὲ ἂν ταπεινωθῇς, ὑπὲρ σαυτοῦ· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ
σοῦ. (416)

[q] Μὴ τοίνυν φοβηθῇς, ὡς τῆς τιμῆς σου καθαιρουμένης.
Ὅσον γὰρ ἂν ταπεινωθῇς, οὐ δύνασαι τοσοῦτον κατελθεῖν,
ὅσον ὁ δεσπότης σου. Ἀλλ' ὅμως ἡ κατάβασις αὕτη πάντων
E ἀνάβασις γέγονε, καὶ τὴν δόξαν ἐκλάμψαι πεποίηκε τὴν
[r] ἑαυτοῦ. Πρὸ μὲν γὰρ τοῦ γενέσθαι ἄνθρωπος, παρ' ἀγ-
γέλοις ἐγνωρίζετο μόνοις· [s] ἐπειδὴ δὲ ἄνθρωπος ἐγένετο καὶ
ἐσταυρώθη, οὐ μόνον ἐκείνην οὐκ ἠλάττωσε τὴν δόξαν, ἀλλὰ

[14] v. 28.

[h] Sic H. K. Ep. ἐθνικοῦ G. M. ἐθνικὸν L. Euth. [i] τὸ om. G. M. τῶν om. K. Ep. [k] αὐτῶν τὴν ψ.] τὴν ψ. αὐτῶν L. αὐτῶν deest in Edd. [l] Sic H. K. M. vulgo ἀγανακτῆτε. [m] γὰρ] δὲ G. M. Neutrum habent Edd. οἱ οὕτω] αὐτοὶ G. M. οὕτω om. K. Ge. [n] τὰ quod aberat, recepi ex Ep. et codd. praeter L. [o] οὗτος om. K. L. Ep. invito Interp. [p] ὥσπερ] ὅτι Edd. [q] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ κατὰ ἀλαζόνων καὶ ἀπονενοημένων, ἤγουν ὑπερηφάνων. G. [r] αὐτοῦ K. L. [s] ἐπεὶ H. K.

Digitized by Google

καὶ ἑτέραν προσέλαβε, τὴν ἀπὸ τῆς γνώσεως τῆς οἰκουμένης.
Μὴ δὴ φοβηθῇς, ὡς τῆς τιμῆς σου καθαιρουμένης, ἐὰν τα-
πεινώσῃς σαυτόν· ταύτῃ γὰρ μᾶλλον ἐπαίρεταί σου ἡ δόξα· 650
ταύτῃ γίνεται μείζων. Αὕτη τῆς βασιλείας [t] ἡ θύρα. Μὴ
δὴ τὴν ἐναντίαν ἔλθωμεν, [v] μηδὲ ἑαυτοῖς πολεμῶμεν. Ἐὰν
γὰρ βουληθῶμεν μεγάλοι φαίνεσθαι, οὐκ ἐσόμεθα μεγάλοι,
ἀλλὰ καὶ πάντων ἀτιμότεροι. Εἶδες πῶς πανταχοῦ ἀπὸ τῶν
ἐναντίων αὐτοὺς προτρέπει, διδοὺς αὐτοῖς ὅπερ ἐπιθυμοῦσι;
Καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διὰ πολλῶν τοῦτο ἐδείξαμεν·
καὶ ἐπὶ τῶν φιλοχρημάτων καὶ τῶν κενοδοξούντων οὕτως
ἐποίησε. Τίνος γὰρ ἕνεκεν, φησὶν, ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων ἐλεεῖς; ἵνα δόξης ἀπολαύσῃς; Οὐκοῦν μὴ ποίει [w] οὕτω,
καὶ ἀπολαύσῃ πάντως. Τίνος δὲ ἕνεκεν θησαυρίζεις; ἵνα B
[x] πλουτῇς; Οὐκοῦν μὴ θησαυρίσῃς, [y] καὶ πλουτήσεις. Οὕτω
καὶ ἐνταῦθα· τίνος ἕνεκεν τῶν πρωτείων ἐρᾷς; ἵνα πρὸ τῶν
ἄλλων ᾖς; Οὐκοῦν τὴν ἐσχάτην ἐπίλεξαι τάξιν, καὶ τότε
τῶν πρωτείων ἀπολαύσῃ. Ὥστε εἰ θέλεις γενέσθαι μέγας,
μὴ ζήτει γενέσθαι μέγας, καὶ τότε ἔσῃ μέγας. Ἐκεῖνο γὰρ
μικρόν ἐστιν εἶναι. [z] Ὁρᾷς πῶς αὐτοὺς ἀπήγαγε τοῦ νοσή-
ματος, [a] τῷ δεῖξαι καὶ ἐκεῖθεν ἐκπίπτοντας, καὶ ἐντεῦθεν
ἐπιτυγχάνοντας· ἵνα τὸ μὲν φύγωσι, τὸ δὲ διώκωσι. Καὶ
τῶν ἐθνῶν δὲ διὰ τοῦτο ἀνέμνησεν, ἵνα καὶ ταύτῃ τὸ πρᾶγμα
ἐπονείδιστον καὶ βδελυκτὸν ἀποδείξῃ. Τὸν γὰρ ἀπονενοη-
μένον ἀνάγκη ταπεινὸν εἶναι, καὶ τοὐναντίον τὸν ταπεινό- C
φρονα ὑψηλόν. Τοῦτο γὰρ τὸ ὕψος τὸ ἀληθὲς καὶ γνήσιον,
καὶ οὐκ ἐν ὀνόματι μόνον, οὐδὲ ἐν προσηγορίᾳ ὄν. Καὶ τὸ
μὲν ἔξωθεν ἀνάγκης ἐστὶ καὶ φόβου· τοῦτο δὲ τῷ τοῦ [b] θεοῦ
προσέοικεν. Ὁ τοιοῦτος, κἂν παρὰ μηδενὸς θαυμάζηται,
ὑψηλὸς μένει· ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος, κἂν παρὰ πάντων θεραπεύη-
ται, πάντων ἐστὶ ταπεινότερος. Καὶ ἡ μὲν κατὰ ἀνάγκην ἐστὶ
τιμὴ, ὅθεν καὶ διαῤῥεῖ ῥᾳδίως· ἡ δὲ ἐκ προαιρέσεως, ὅθεν καὶ
μένει βεβαία. Ἐπεὶ καὶ τοὺς ἁγίους διὰ τοῦτο θαυμάζομεν,

[t] ἡ om. G. H. K. M. [v] μηδὲ] μὴ δὴ Edd. ἑαυτοῖς] ἑαυτοὺς K. [w] οὕτω om. G. K. M. [x] πλουτεῖς H. πλουτίσῃ Mor. πλουτήσῃς Sav. Ben. [y] καὶ] + πάντως Edd. πλουτήσεις] πλουτεῖς L. [z] Ὅρα G. M. αὐτοὺς om. G. K. [a] τῷ δεῖξαι] δείξαι θέλων Mor. Ben. καὶ ἐκεῖθεν . . . . ἐπιτυγχάνοντας] ὅτι καὶ ἐ. ἐκπίπτουσι, κ. ἐ. ἐπιτυγχάνουσι Edd. In G. M. exciderunt haec τῷ δεῖξαι κ. ἐ. ἐκπίπτοντας. [b] θεοῦ] + ὕψει H. K. L. Mox παρ' οὐδενὸς Edd.

Digitized by Google

D ὅτι πάντων ὄντες μείζους, πάντων μᾶλλον ἑαυτοὺς ἐταπεί-
νουν. Διὸ καὶ μέχρι τῆς σήμερον μένουσιν ὄντες ὑψηλοὶ,
καὶ οὐδὲ ἡ τελευτὴ τὸ ὕψος ἐκεῖνο κατήνεγκεν.

Εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ [c] ἀπὸ λογισμῶν ἐξετάσωμεν τοῦτο
αὐτό. Ὑψηλὸς εἶναι λέγεταί τις, [d] ἢ ὅταν τῷ μήκει τοῦ
σώματος τοῦτο ᾖ, ἢ ὅταν ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου ἑστηκὼς τύχῃ·
καὶ ταπεινὸς ὡσαύτως ἀπὸ τῶν ἐναντίων. Ἴδωμεν οὖν τίς
[e] τοιοῦτός ἐστιν, ὁ ἀλαζὼν, ἢ ὁ μετριάζων· ἵνα ἴδῃς, ὅτι οὐδὲν
ταπεινοφροσύνης ὑψηλότερον, [f] καὶ οὐδὲν ἀλαζονείας χθαμα-
λώτερον. Ὁ μὲν οὖν ἀλαζὼν πάντων βούλεται εἶναι μείζων,
E καὶ οὐδένα [g] ἑαυτοῦ ἄξιον εἶναί φησι, καὶ ὅσης ἂν τύχῃ τιμῆς,
πλείονος ἐρᾷ καὶ ἀντέχεται, καὶ οὐδεμιᾶς τετυχηκέναι νομίζει,
καὶ διαπτύει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῆς παρ' αὐτῶν ἐφίεται
τιμῆς· οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον; Καὶ γὰρ αἰνίγματι
τοῦτο ἔοικεν. Οὓς γὰρ οὐδὲν ἡγεῖται, παρὰ τούτων δοξά-
ζεσθαι βούλεται. Εἶδες πῶς ὁ ἐπαρθῆναι βουλόμενος κατα-
πίπτει, καὶ χαμαὶ ἕστηκεν; Ὅτι γὰρ οὐδὲν εἶναι νομίζει
651 πάντας ἀνθρώπους πρὸς ἑαυτὸν, αὐτὸς ἀποφαίνεται· τοῦτο
γὰρ ἀλαζονεία. Τί τοίνυν πρὸς τὸν οὐδὲν ὄντα [h] πίπτεις;
τί παρ' ἐκείνου ζητεῖς τιμήν; τί τοσούτους ὄχλους περι-
άγεις; Ὁρᾷς ταπεινὸν καὶ ἐπὶ ταπεινοῦ ἑστηκότα; Φέρε
[i] οὖν ἐξετάσωμεν τὸν ὑψηλόν. Οἶδεν οὗτος ὅσον ἄνθρωπος,
καὶ ὅτι μέγα ἄνθρωπος, καὶ ὅτι πάντων ἐστὶν ἔσχατος, καὶ
διὰ τοῦτο ἧς ἂν ἀπολαύσῃ τιμῆς, μέγα τοῦτο τίθεται. Ὥστε
οὗτος μὲν ἑαυτῷ ἀκολουθεῖ, καὶ ἔστιν ὑψηλὸς, καὶ τὴν ψῆφον
οὐ μετατίθησιν· οὓς γὰρ ἡγεῖται μεγάλους, καὶ τὰς παρὰ
τούτων τιμὰς μεγάλας εἶναι νομίζει, κἂν μικραὶ τύχωσιν οὖσαι,
ἐπειδὴ μεγάλους ἐκείνους ἡγεῖται. Ὁ δὲ ἀλαζὼν τοὺς μὲν
B τιμῶντας οὐδὲν εἶναι νομίζει, τὰς δὲ παρ' αὐτῶν τιμὰς με- (417)
γάλας εἶναι ψηφίζεται. Πάλιν ὁ ταπεινὸς [k] ὑπ' οὐδενὸς ἁλί-
σκεται πάθους· οὐκ ὀργὴ τούτῳ διενοχλῆσαι δυνήσεται, οὐ
δόξης ἔρως, οὐ βασκανία, οὐ ζηλοτυπία· τῆς δὲ τούτων ἀπηλ-
λαγμένης ψυχῆς τί γένοιτ' ἂν ὑψηλότερον; Ὁ δὲ ἀλαζὼν
ἅπασι τούτοις κατέχεται, καθάπερ τις σκώληξ ἐγκαλινδού-

[c] ἀπὸ τῶν λογ. Edd. [d] Vid. adnot. [e] τοιοῦτος] οὗτος G. K. M. ἴδῃς] μάθῃς L. [f] καὶ οὐδὲν] οὐδὲ L. p. p. οὖν om. G. K. M. [g] ἑαυτοῦ] Sic H. L. vulgo αὐτοῦ. [h] πίπτεις] Sic G. K. L. M. vulgo τρέχεις. [i] οὖν] τοίνυν L. λοιπὸν K. Mox μέγας ἄνθρ. M. [k] ὑπ'] παρ' Edd.

Digitized by Google

μενος [l] βορβόρῳ· καὶ γὰρ καὶ ζηλοτυπία καὶ βασκανία καὶ
θυμὸς ἀεὶ τὴν ἐκείνου διενοχλεῖ ψυχήν. Τίς οὖν ὑψηλός;
ὁ τῶν παθῶν ἀνώτερος, ἢ ὁ δοῦλος αὐτῶν; ὁ τρέμων αὐτὰ
καὶ δεδοικὼς, ἢ ὁ ἀχείρωτος καὶ οὐδαμῶς ὑπ᾽ αὐτῶν ἁλισκό-
μενος; Ποῖον ὄρνιν [m] ὑψηλότερον πέτεσθαι φαίημεν ἄν; τὸν C
τῶν χειρῶν καὶ τῶν καλάμων τοῦ θηρατοῦ ὑψηλότερον ὄντα,
ἢ τὸν μηδὲ καλάμου ἀφιέντα δεηθῆναι τὸν θηρατὴν, ἐκ τοῦ
χαμαὶ πέτεσθαι, καὶ μὴ δύνασθαι μετεωρίζεσθαί ποτε; Οὐκ-
οῦν τοιοῦτος ὁ ἀπονενοημένος ἐστί· καὶ γὰρ ἑκάστη παγὶς
εὐκόλως αὐτὸν [n] αἱρεῖ, ἅτε χαμαὶ ἕρποντα.

Εἰ δὲ βούλει, καὶ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐκείνου τοῦτο
ἐξέτασον. Τί γὰρ διαβόλου ταπεινότερον γένοιτ᾽ ἂν, ἐπειδὴ
ἐπήρθη; τί δὲ ἀνθρώπου ὑψηλότερον, τοῦ ταπεινοῦν ἑαυτὸν
βουλομένου; Ὁ μὲν γὰρ χαμαὶ σύρεται ὑπὸ τὴν πτέρναν
κείμενος τὴν ἡμετέραν· ([15] "πατεῖτε γὰρ, φησὶν, ἐπάνω D
ὄφεων καὶ σκορπίων·") ὁ δὲ μετὰ τῶν ἀγγέλων ἕστηκεν
ἄνω. Εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀνθρώπων τοῦτο βούλει μαθεῖν ὑπερη-
φάνων, ἐννόησον τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον, τὸν τοσαύτην ἄγοντα
στρατιὰν, ὃς οὐδὲ τὰ πᾶσι δῆλα ἠπίστατο· οἷον, [o] ὅτι ὁ λίθος
ἦν λίθος, καὶ τὰ εἴδωλα, εἴδωλα· διὸ καὶ τούτων κατώτερος ἦν.
Οἱ δὲ εὐσεβεῖς καὶ πιστοὶ [p] καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἵενται· ὧν τί
γένοιτ᾽ ἂν ὑψηλότερον; οἳ καὶ αὐτὰς ὑπερβαίνουσι τοῦ οὐ-
ρανοῦ τὰς ἀψῖδας, καὶ ἀγγέλους παρερχόμενοι, παρεστήκασιν
αὐτῷ τῷ θρόνῳ τῷ βασιλικῷ. Ἵνα δὲ καὶ ἑτέρωθεν μάθῃς E
αὐτῶν τὴν εὐτέλειαν, τίς ἂν ταπεινωθείη; ὁ βοηθούμενος
παρὰ τοῦ θεοῦ, ἢ ὁ πολεμούμενος; Εὔδηλον ὅτι ὁ πολεμού-
μενος. Οὐκοῦν ἄκουσον περὶ ἑκατέρων τούτων τί φησιν ἡ
γραφή. [16] "Ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς
δὲ δίδωσι χάριν." Πάλιν σε καὶ ἕτερον ἐρήσομαι. Τίς ὑψη-
λότερος; ὁ ἱερώμενος [q] τῷ θεῷ, καὶ θυσίαν προσάγων; ἢ ὁ
πόῤῥω που [r] τῆς παῤῥησίας ὢν τῆς πρὸς αὐτόν; Καὶ ποίαν
θυσίαν προσφέρει ὁ ταπεινός; φησίν. Ἄκουσον τοῦ Δαυὶδ 652
λέγοντος· [17] "θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν

[15] Luc. x. 19. [16] Jac. iv. 6. [17] Psal. l. 19.

[l] ἐν βορβόρῳ G. K. M. τῷ β. L. καὶ γὰρ καὶ] καὶ L. καὶ γὰρ K. [m] ὑψηλότερα H. L. πέτασθαι bis G. πετᾶσθαι bis M. Vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 581. [n] αἴρει G. M. αιρεῖ (sic) K. [o] ὅτι om. G. M. ἦν] εἰ ἦν G. [p] καὶ om. G. K. M. [q] τῷ θεῷ om. G. K. M. ὁ ἱερ. καὶ θ. π. τῷ θεῷ Sav. [r] τῆς πρὸς αὐτὸν παῤῥησίας ὑπάρχων; Edd.

συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει." Εἶδες τούτου τὸ καθαρόν; Βλέπε καὶ ἐκείνου τὸ ἀκάθαρτον. [18] "Ἀκάθαρτος [s] γὰρ παρὰ θεῷ πᾶς ὑψηλοκάρδιος." Πρὸς τούτοις ὁ μὲν ἔχει ἀναπαυόμενον [t] ἐπ' αὐτῷ τὸν θεόν· ([19] "ἐπὶ τίνα γὰρ ἐπιβλέψω, φησὶν, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;") ὁ δὲ μετὰ τοῦ διαβόλου σύρεται· ὁ γὰρ τετυφωμένος τὰ ἐκείνου πείσεται. Διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε· [20] "μήπως τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου." Καὶ τοὐναντίον δὲ [v] οὗ βούλεται αὐτῷ συμβαίνει.
B Βούλεται μὲν γὰρ ἀπονοεῖσθαι, ὥστε τιμᾶσθαι· ὁ δὲ μάλιστα πάντων καταφρονούμενος οὗτός ἐστιν. Οἱ γὰρ καταγέλαστοι, οἱ πᾶσιν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, [w] οἱ εὐχείρωτοι τοῖς ἐχθροῖς, οἱ πρὸς ὀργὴν εὐέμπτωτοι, οἱ ἀκάθαρτοι παρὰ [x] θεῷ, οὗτοι μάλιστα πάντων εἰσί. Τί τοίνυν τούτου χεῖρον γένοιτ' ἄν; Τὸ γὰρ πέρας τοῦτό ἐστι τῶν κακῶν. Τί δὲ τῶν ταπεινῶν ἥδιον; τί δὲ μακαριώτερον, ὅταν ποθεινοὶ καὶ ἐπέραστοι ὦσι τῷ θεῷ; Καὶ τῆς παρ' ἀνθρώπων δὲ οὗτοι μάλιστα ἀπολαύουσι δόξης, καὶ πάντες αὐτοὺς ὡς πατέρας τιμῶσιν,
C ὡς ἀδελφοὺς ἀσπάζονται, ὡς οἰκεῖα μέλη προσίενται. Γενώμεθα τοίνυν ταπεινοὶ, ἵνα γενώμεθα ὑψηλοί. Καὶ γὰρ μεθ' ὑπερβολῆς πολλῆς ταπεινοῖ ἡ ἀπόνοια. Τοῦτο ἐταπείνωσε τὸν Φαραώ. [21] "Οὐκ οἶδα γὰρ, φησὶ, τὸν κύριον," καὶ [y] μυιῶν καὶ βατράχων καὶ κάμπης ἐγένετο χείρων, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτοῖς ὅπλοις καὶ ἵπποις κατεποντίζετο. [z] Ἀπεναντίας τούτῳ Ἀβραάμ, [22] "ἐγὼ [a] δὲ, φησὶν, εἰμὶ γῆ καὶ σποδὸς," [b] καὶ μυρίων βαρβάρων ἐκράτησε, καὶ εἰς μέσον ἐμπεσὼν Αἰγυπτίων, ἐπανῄει λαμπρότερον τοῦ προτέρου τρόπαιον φέρων, καὶ ταύτης ἀντεχόμενος τῆς ἀρετῆς ἀεὶ ὑψηλότερος ἐγίνετο. Διὰ τοῦτο ᾄδεται πανταχοῦ, διὰ τοῦτο στεφανοῦται καὶ ἀνακη-
D ρύττεται· ὁ δὲ Φαραὼ [c] καὶ γῆ καὶ σποδὸς, καὶ εἴ τι τούτων εὐτελέστερον ἕτερον. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀποστρέφεται ὁ θεὸς

[18] Prov. xvi. 5. [19] Esai. lxvi. 2. [20] 1 Tim. iii. 6. [21] Exod. v. 2. [22] Gen. xviii. 27.

[s] γὰρ om. L. γὰρ] + φησὶ Edd. θεῷ] κυρίῳ L. [t] ἐπ' om. L. p. p. φησὶν om. G. Sequentia usque ad μαρτυρεῖ p. 653 D. non habet L. [v] οὗ] ἃ G. ὃ Mor. ἃ οὐ H. M. Sav. Ben. οὖ (sic) K. unde οὗ feci. *contrarium quam optat* Ge. [w] οἱ] καὶ G. K. M. [x] θεῷ] Sic H. ceteri αὐτῷ. [y] μυῶν G. K. M. *soricibus* Ge. [z] Ἀπ. δὲ τούτῳ G. Ἀλλ' ἀπ. τούτῳ Sav. [a] δὲ] γὰρ K. M. [b] καὶ] διὰ τοῦτο καὶ G. p. p. ἐπάνεισι Edd. [c] καὶ om. K. M.

Digitized by Google

(418) ὡς ὑπερηφανίαν. Διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς πάντα ἐποίησεν, ἵνα τοῦτο ἐξέλῃ τὸ πάθος. Διὰ τοῦτο θνητοὶ γεγόναμεν, καὶ ἐν λύπαις καὶ ἐν ὀδυρμοῖς· διὰ τοῦτο ἐν πόνῳ καὶ ἐν ἱδρῶτι καὶ ἐν ἐργασίᾳ διηνεκεῖ καὶ τεταλαιπωρημένῃ. Καὶ γὰρ ἐξ ἀπονοίας ἥμαρτεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, προσδοκήσας ἰσοθεΐαν. Διὰ τοῦτο οὔτε ἅπερ εἶχεν ἔμεινεν ἔχων, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐξέπεσε. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀπόνοια· οὐ μόνον οὐδὲν ἡμῖν προστίθησι κατόρθωμα βίου, ἀλλὰ καὶ ἃ [d] ἔχομεν ὑποτέμνεται· ὥσπερ οὖν ἡ ταπεινοφροσύνη οὐ μόνον τῶν ὄντων οὐδὲν ὑποτέμνεται, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ ὄντα προστίθησι. Ταύτην τοίνυν E ζηλώσωμεν, ταύτην διώξωμεν, ἵνα καὶ τῆς παρούσης ἀπολαύσωμεν [e] τιμῆς, καὶ τῆς μελλούσης ἐπιτύχωμεν δόξης, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα, κράτος, σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞϚ.

[1] Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχὼ, [a] ἠκολούθησαν αὐτῷ 653
ὄχλοι πολλοί. Καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, [b] ἔκραζον λέγοντες· ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυΐδ.

Ὅρα πόθεν παρῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ποῦ πρὸ τούτου διέτριβεν· ὃ καὶ μάλιστα ζητήσεως ἄξιον εἶναί μοι B δοκεῖ, διατί μὴ καὶ πρώην ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀλλὰ διὰ τῆς Σαμαρείας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τοῖς φιλομαθέσιν ἀφήσομεν. Εἰ γάρ τις ἀκριβῶς ἐξετάζειν ἐθέλοι, εὑρήσει τὸν [2] Ἰωάννην αἰνιξάμενον αὐτὸ καλῶς, καὶ τὴν αἰτίαν

[1] Cap. xx. v. 29, 30. [2] Joan. iv. 1 sqq.

[d] ἔχομεν] + λυμαίνεται καὶ H. [e] τιμῆς] Sic G. K. M. Ge. vulgo ζωῆς. τιμῆς pro δόξης habet H. Hom. LXVI. [a] ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς Edd. [b] ἔκραξαν Edd. υἱὸς] υἱὲ G. et corr. M. cum 4 Mosqq.

Digitized by Google

τεθεικότα. Ἡμεῖς δὲ τῶν προκειμένων ἐχώμεθα, καὶ τῶν
τυφλῶν τούτων ἀκούσωμεν, οἳ πολλῶν βλεπόντων ἦσαν
ἀμείνους. Οὔτε γὰρ τὸν ὁδηγοῦντα ἔχοντες, οὔτε ἰδεῖν αὐ-
τὸν δυνάμενοι ἐπιστάντα, ὅμως ἐφιλονείκουν ἐλθεῖν πρὸς
αὐτὸν, καὶ μεγάλῃ ἤρξαντο [c] φωνῇ κράζειν, καὶ ἐπιστομι-
C σθέντες μᾶλλον ἐβόων. Τοιοῦτον [d] γὰρ ψυχὴ καρτερική· δι'
αὐτῶν τῶν κωλυόντων αἴρεται. Ὁ δὲ Χριστὸς εἴα αὐτοὺς
ἐπιστομίζεσθαι, ἵνα μειζόνως αὐτῶν ἡ προθυμία φαίνηται, καὶ
μάθῃς ἀξίως αὐτοὺς ἀπολαύοντας [e] τῆς θεραπείας. Διὰ τοῦτο
οὐδὲ ἐρωτᾷ, [f] πιστεύετε; ὅπερ ἐπὶ πολλῶν ποιεῖ· ἡ γὰρ
κραυγὴ καὶ ἡ [g] πρόσοδος ἤρκει πᾶσι κατάδηλον ποιῆσαι τὴν
πίστιν αὐτῶν. Ἐντεῦθεν μάνθανε, ἀγαπητὲ, ὅτι κἂν σφόδρα
εὐτελεῖς ὦμεν καὶ ἀπερριμμένοι, μετὰ σπουδῆς δὲ προσίωμεν
τῷ θεῷ, καὶ δι' ἡμῶν αὐτῶν δυνησόμεθα ἀνύειν [h] ὅπερ ἂν
αἰτῶμεν. Ὅρα γοῦν καὶ οὗτοι πῶς οὐδένα τῶν ἀποστόλων
D συνήγορον ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τοὺς ἐπιστομίζοντας,
ἴσχυσαν ὑπερβῆναι τὰ κωλύματα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν τὸν
Ἰησοῦν. Καίτοι παῤῥησίαν βίου οὐδεμίαν αὐτοῖς μαρτυρεῖ ὁ
εὐαγγελιστὴς, ἀλλ' ἤρκεσεν ἀντὶ πάντων αὐτοῖς ἡ προθυμία.
Τούτους δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν. Κἂν [i] ἀναβάλληται τὴν
δόσιν ὁ θεὸς, κἂν πολλοὶ οἱ ἀπάγοντες, μὴ ἀποστῶμεν αἰτοῦν-
τες. Ταύτῃ γὰρ μάλιστα τὸν θεὸν ἐπισπασόμεθα. Ὅρα
γοῦν καὶ ἐνταῦθα πῶς τὴν σφοδρὰν αὐτῶν προθυμίαν οὐχ
ἡ πενία, οὐχ ἡ πήρωσις, οὐ τὸ μὴ ἀκουσθῆναι, οὐ τὸ παρὰ
τῶν ὄχλων ἐπιτιμηθῆναι, οὐκ ἄλλο οὐδὲν διεκώλυσε. Τοιοῦ-
τόν ἐστι ψυχὴ ζέουσα καὶ [k] πονουμένη. Τί οὖν ὁ Χριστός;
E [3] "Ἐφώνησεν αὐτοὺς καὶ εἶπε· τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέ-
γουσιν αὐτῷ· κύριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί." Τίνος
ἕνεκεν αὐτοὺς ἐρωτᾷ; Ἵνα μή τις νομίσῃ, ὅτι [l] ἄλλα βου-
λομένοις λαβεῖν ἄλλα δίδωσι. [m] Καὶ γὰρ ἔθος αὐτῷ παν-

[3] v. 32, 33.

[c] τῇ φωνῇ M. [d] γὰρ] + ἐστι H. p. p. διὰ τῶν (om. αὐτῶν) G. K. M. [e] Sic H. Ep. et Mor. in ceteris τῆς abest. [f] πιστεύετε] Sic K. ceteri tres πιστεῦσαι. λέγων, πιστεύετε Ep. εἰ πιστεύεται Mor. εἰ πιστεύετε Sav. Ben. ποιεῖ] ἐποίει Edd. [g] Sic G. H. M. παράκλησις Ep. *adveniendi conatus* Ge. Vulgo πρόοδος. [h] ἅπερ K. Ep. ἂν αἰτῶμεν] αἰτοῦμεν K. M. Ep. [i] ἀναβάληται G. M. [k] πε-πονημένη H. L. Infra ἀνοιχθῶσιν L. [l] ἄλλο bis H. K. [m] Ἔπειτα καὶ ἔθος G. M. Ἔπειτα καὶ γὰρ ἔθος K. Vulgatum habet Ep.

Digitized by Google

(419) ταχοῦ πρότερον τὴν ἀρετὴν τῶν θεραπευομένων κατάδηλον ποιεῖν καὶ ἐκκαλύπτειν ἅπασι, καὶ τότε ἐπάγειν τὴν ἰατρείαν· δι' ἓν μὲν, ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ζῆλον ἀγάγῃ· δι' ἕτερον δὲ, ἵνα δείξῃ τῆς δωρεᾶς ἀξίως ἀπολαύοντας. Τοῦτο γοῦν 654
καὶ ἐπὶ τῆς Χαναναίας ἐποίησε γυναικὸς, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ἑκατοντάρχου, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς αἱμοῤῥοούσης· μᾶλλον δὲ ἡ θαυμασία γυνὴ ἐκείνη καὶ προὔλαβε τοῦ δεσπότου τὴν πεῦσιν· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως αὐτὴν παρέδραμεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἰατρείαν κατάδηλον αὐτὴν ποιεῖ. Οὕτως αὐτῷ πανταχοῦ περισπούδαστον ἦν ἀνακηρύττειν τῶν προσιόντων αὐτῷ τὰ κατορθώματα, [n] καὶ πολλῷ μείζονα ἀποφαίνειν τῶν ὄντων· ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. Εἶτα, ἐπειδὴ εἶπον ὅπερ ἐβούλοντο, σπλαγχνισθεὶς ἥψατο αὐτῶν. Αὕτη γὰρ μόνον ἡ αἰτία τῆς ἰατρείας, δι' ἣν καὶ εἰς τὸν κόσμον ἦλθεν. Ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ ἔλεος ἦν καὶ χάρις, τοὺς ἀξίους ἐπιζητεῖ. Ὅτι B
δὲ ἄξιοι, δῆλον καὶ ἐξ ὧν ἐβόησαν, καὶ ἐξ ὧν λαβόντες οὐκ ἀπεπήδησαν, ὃ πολλοὶ ποιοῦσι, μετὰ τὰς εὐεργεσίας ἀγνωμονοῦντες. Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι τοιοῦτοι· ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς δόσεως καρτερικοὶ, καὶ μετὰ τὴν δόσιν εὐγνώμονες· καὶ γὰρ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

[4] "Καὶ ὅτε ἤγγισεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ [o] ἦλθεν εἰς Βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο [p] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, λέγων· πορεύεσθε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, C
[q] ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· καὶ εὐθέως ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο [r] δὲ γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου· εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιὼν, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι [s] πρᾶος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου." Καίτοι πολλάκις ἐπέβη τῶν Ἱεροσολύμων πρότερον, ἀλλ' οὐδέποτε μετὰ τοσαύτης περιφανείας. Τί οὖν τὸ αἴτιον; Προοίμια ἦν τότε τῆς οἰκονομίας· καὶ οὔτε αὐτὸς σφόδρα κατάδηλος ἦν, οὔτε ὁ καιρὸς τοῦ παθεῖν

[4] Cap. XXI. v. 1-5.

[n] Vid. adnot. [o] ἦλθον L. invitis Mosqq. ἐλαιῶν] + τότε ὁ Ἰησοῦς Edd. [p] τῶν μ. αὐτοῦ] μαθητὰς K. L. M. 1 Mosq. p. p. ἀπέναντι L. [q] ὅτι om. K. M. καὶ εὐθ.] εὐθέως δὲ Edd. [r] δὲ] + ὅλον L. 1 Mosq. [s] πραῢς L.

Digitized by Google

ἐγγύς· [t] διόπερ ἀδιαφορώτερον αὐτοῖς ἀνεμίγνυτο, καὶ μᾶλ-
D λον κρύπτων ἑαυτόν. Οὔτε γὰρ ἂν ἐθαυμάσθη φαινόμενος οὕτω, καὶ εἰς μείζονα ἂν αὐτοὺς ἐξήγαγεν ὀργήν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως πεῖραν ἔδωκεν ἱκανὴν, καὶ ὁ σταυρὸς ἐπὶ θύραις ἦν, μειζόνως ἐκλάμπει λοιπὸν, καὶ μετὰ πλείονος ἅπαντα πράττει περιφανείας τὰ μέλλοντα αὐτοὺς ἐκκαίειν. Δυνατὸν μὲν γὰρ ἦν καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν τοῦτο γενέσθαι· ἀλλ' οὐ χρήσιμον, οὐδὲ λυσιτελὲς οὕτω. Σὺ δέ μοι θέα ὅσα θαύματα [v] γίνεται, καὶ ὅσαι πληροῦνται προφητεῖαι. Εἶπεν, ὅτι εὑρήσετε ὄνον· προεῖπεν ὅτι οὐδεὶς κωλύσει, ἀλλ' ὅτι ἀκούσαντες σιγήσουσι. Τοῦτο δὲ οὐ μικρὸν
E κρίμα Ἰουδαίων, εἰ τοὺς οὐδέποτε γνωρίμους αὐτῷ, οὐδὲ φανέντας, πείθει τὰ αὐτῶν προέσθαι καὶ μηδὲν ἀντειπεῖν, καὶ διὰ τῶν μαθητῶν· [w] οὗτοι δὲ αὐτῷ θαυματουργοῦντι παρόντες οὐκ ἐπείσθησαν. [x] Μηδὲ μικρὸν εἶναι νομίσῃς τὸ γεγενημένον. Τίς γὰρ αὐτοὺς ἔπεισε, τῶν ἰδίων ἀφαιρουμένων, καὶ
655 ταῦτα πένητας ὄντας ἴσως καὶ γεωργοὺς, μὴ ἀντειπεῖν; [y] τί λέγω μὴ ἀντειπεῖν; μὴ ἐρέσθαι, ἢ καὶ ἐρομένους σιγῆσαι καὶ παραχωρῆσαι; Καὶ γὰρ ἀμφότερα ὁμοίως θαυμαστὰ ἦν, καὶ εἰ μηδὲν εἶπον, ἑλκομένων τῶν ὑποζυγίων, καὶ εἰ εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει, παρεχώρησαν καὶ οὐκ ἀντέστησαν, καὶ ταῦτα οὐκ αὐτὸν ὁρῶντες, ἀλλὰ τοὺς μαθητάς. Ἀπὸ τούτων αὐτοὺς παιδεύει, ὅτι καὶ Ἰουδαίους ἐδύνατο [z] καὶ ἄκοντας κωλῦσαι διόλου μέλλοντας αὐτῷ ἐπιέναι, καὶ ἀφώνους καταστῆσαι, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησε. Καὶ ἕτερον δὲ μετὰ τούτων διδάσκει τοὺς μαθητὰς, ὅπερ ἂν αἰτήσῃ διδόναι· κἂν αὐτὴν κελεύσῃ τὴν ψυχὴν προέσθαι, καὶ
B ταύτην παρέχειν, καὶ μὴ ἀντιλέγειν. Εἰ γὰρ οἱ ἄγνωστοι αὐτῷ παρεχώρησαν, πολλῷ μᾶλλον αὐτοὺς ἁπάντων ἐξίστασθαι δεῖ. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ἑτέραν πάλιν προφητείαν ἐπλήρου διπλῆν· τὴν μὲν δι' ἔργων, τὴν δὲ διὰ ῥημάτων. Καὶ ἡ μὲν διὰ τῶν ἔργων ἦν, ἡ διὰ τῆς καθέ-

[t] διόπερ] + καὶ G. H. invito Ep. [v] γίνονται L. [w] Sic locum restituimus ex K. L. Post ἀντειπεῖν edebatur οὗτοι δὲ καὶ διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ θαυματουργοῦντι κ. τ. ἑ. adstipulante Interprete. Post φανέντας sic pergit Ep. πείθει τὰ ἴδια αὐτῶν παρασχεῖν εὐγνωμόνως, καὶ ταῦτα διὰ τῶν μαθητῶν. Μηδὲ γὰρ μικρὸν κ. τ. ἑ. Ergo nobiscum facit. [x] Μηδὲ] Sic L. Ep. vulgo Μὴ δή. [y] τί] καὶ τί G. H. [z] καὶ om. G. K. M.

Digitized by Google

δρας [a] τοῦ ὄνου· ἡ δὲ διὰ τῶν ῥημάτων, ἡ τοῦ προφήτου
(420) Ζαχαρίου· καὶ γὰρ εἶπεν, ὅτι καθεδεῖται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ὄνου. Καὶ καθίσας αὐτὸς καὶ πληρώσας αὐτὴν, ἑτέραν πάλιν ἐδίδου προφητείας ἀρχὴν, δι' ὧν ἐποίει τὰ μέλλοντα προδιατυπῶν. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Τῶν ἀκαθάρτων ἐθνῶν τὴν κλῆσιν προανεφώνει, καὶ ὅτι αὐτοῖς [b] ἐπαναπαύσεται, καὶ [c] εἴξουσιν αὐτῷ καὶ ἕψονται· καὶ προφητεία διεδέχετο προφητείαν. Ἐμοὶ δὲ οὐ διὰ τοῦτο δοκεῖ μόνον [d] ἐπὶ τὸν ὄνον καθίσαι, C
ἀλλὰ καὶ μέτρον ἡμῖν φιλοσοφίας παρέχων. Οὐ γὰρ δὴ μόνον προφητείας ἐπλήρου, οὐδὲ δόγματα ἐφύτευε τὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον [e] ἡμῖν διώρθου δι' αὐτῶν τούτων, πανταχοῦ κανόνας ἡμῖν τιθεὶς τῆς ἀναγκαίας χρείας, καὶ διὰ πάντων τὴν ζωὴν κατορθῶν τὴν ἡμετέραν. Διά [f] τοι τοῦτο καὶ ἡνίκα τίκτεσθαι ἔμελλεν, οὐκ ἐπεζήτησε λαμπρὰν οἰκίαν, οὐδὲ μητέρα πλουσίαν καὶ περιφανῆ, ἀλλὰ πτωχὴν, καὶ μνηστῆρα τέκτονα ἔχουσαν, καὶ ἐν καλύβῃ γεννᾶται, καὶ ἐν φάτνῃ τίθεται· καὶ μαθητὰς ἐκλέγων, οὐ ῥήτορας καὶ σοφοὺς, οὐδὲ εὐπόρους καὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ πένητας καὶ ἐκ πενήτων καὶ πάντοθεν ἀσήμους ἐξέλεξε· καὶ D
τράπεζαν παρατιθέμενος, ποτὲ μὲν κριθίνους ἄρτους παρατίθεται, ποτὲ δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐξ ἀγορᾶς τοὺς μαθητὰς ὠνεῖσθαι [g] κελεύων· καὶ στιβάδα ποιῶν, ἀπὸ χόρτου ποιεῖ· καὶ ἱμάτια ἀμφιεννύμενος, εὐτελῆ καὶ τῶν πολλῶν οὐδὲν διαφέροντα περιβάλλεται· οἰκίαν δὲ οὐδὲ ἔσχεν. Εἰ δὲ καὶ μεταβῆναι ἐκ [h] τόπου εἰς τόπον ἔδει, ὁδοιπορῶν τοῦτο ποιεῖ, καὶ οὕτως ὁδοιπορῶν, ὡς καὶ κοπιᾶν. Καὶ καθήμενος οὐ [i] θρόνου δεῖται, οὐδὲ προσκεφαλαίου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐδά- E
φους, ποτὲ μὲν ἐν τῷ ὄρει, ποτὲ δὲ παρὰ τὴν πηγήν· καὶ οὐ παρὰ τὴν πηγὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ μόνος, καὶ Σαμαρείτιδι διαλέγεται. Πάλιν λύπης μέτρα τιθεὶς, ἡνίκα θρηνῆσαι ἔδει, δακρύει ἠρέμα, πανταχοῦ κανόνας, ὅπερ ἔφην, καὶ ὅρους πηγνὺς, μέχρι ποῦ προβαίνειν δεῖ, καὶ περαιτέρω μηκέτι. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ νῦν, ἐπειδὴ συνέβαινέ τινας ἀσθενεστέρους

[a] τοῦ] τῆς G. [b] Sic Ep. Euth. προσαναπαύσεται G. K. M. [c] Sic G. H. L. et Reg. 694. Vulgatum ἥξουσιν tuetur Ge. ἕψονται] ὄψονται G. K. M. Iidem p. p. διαδέχεται habent. [d] ἐπὶ om. G. K. L. M. τὴν ὄνον G. [e] ἡμῖν om. G. K. M. [f] τοι om. G. H. [g] κελεύει H. p. p. στιβάδας K. M. [h] τόπων H. M. τόπουν (sic) G. [i] θρόνων G. H. p. p. παρὰ τῇ πηγῇ bis G.

656 ὄντας ὑποζυγίων δεῖσθαι, κἀνταῦθα μέτρον ἔθηκε, δεικνὺς ὅτι οὐχ ἵππους, οὐδὲ ἡμιόνους ζεύξαντας φέρεσθαι δεῖ, ἀλλὰ ὄνῳ κεχρῆσθαι, καὶ περαιτέρω μὴ προβαίνειν, καὶ πανταχοῦ τῆς χρείας εἶναι.

Ἴδωμεν δὲ καὶ τὴν προφητείαν, τὴν διὰ τῶν ῥημάτων, τὴν διὰ τῶν πραγμάτων. Τίς οὖν ἡ προφητεία; "Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾶος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον·" οὐχὶ ἅρματα ἐλαύνων, ὡς οἱ λοιποὶ βασιλεῖς· οὐ φόρους ἀπαιτῶν, οὐ σοβῶν καὶ δορυφόρους περιάγων· ἀλλὰ πολλὴν τὴν ἐπιείκειαν κἀντεῦθεν ἐπιδεικνύμενος. Ἐρώτησον τοίνυν τὸν Ἰουδαῖον· ποῖος βασιλεὺς ἐπὶ [k] ὄνου ὀχούμενος ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ; Ἀλλ' οὐκ ἂν [l] ἔχοι εἰπεῖν, ἀλλ' ἢ τοῦτον μόνον. Ἐποίει δὲ ταῦτα, ὅπερ
B ἔφην, τὰ μέλλοντα προδηλῶν. Ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκκλησία δηλοῦται διὰ τοῦ πώλου, καὶ ὁ λαὸς ὁ νέος, ὁ ποτὲ [m] μὲν ἀκάθαρτος, μετὰ δὲ τὸ καθίσαι τὸν Ἰησοῦν καθαρὸς γενόμενος. Καὶ ὅρα διόλου τὴν εἰκόνα σωζομένην. Οἱ γὰρ μαθηταὶ λύουσι τὰ ὑποζύγια. Διὰ γὰρ τῶν ἀποστόλων κἀκεῖνοι καὶ ἡμεῖς ἐκλήθημεν· διὰ τῶν ἀποστόλων [n] προσήχθημεν. Ἐπειδὴ [o] δὲ καὶ ἡ ἡμετέρα εὐδοκίμησις ἐκείνους παρεζήλωσε, διὰ τοῦτο φαίνεται ἡ ὄνος ἀκολουθοῦσα τῷ πώλῳ. Μετὰ γὰρ τὸ καθίσαι τὸν Χριστὸν ἐπὶ τὰ ἔθνη, τότε ἥξουσι κἀκεῖνοι [p] παραζηλοῦντες. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· [5] "ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις
C οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ· καὶ [q] οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται." Ὅτι γὰρ προφητεία ἦν, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. Οὐ γὰρ ἂν ἐμέλησε τῷ προφήτῃ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας [r] τοῦ ὄνου τὴν ἡλικίαν εἰπεῖν, εἰ μὴ τοῦτο ἦν. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον δηλοῦνται διὰ τῶν εἰρημένων, ἀλλ' ὅτι καὶ μετ' εὐκολίας αὐτοὺς ἄξουσιν οἱ ἀπόστολοι. Ὥσπερ γὰρ ἐνταῦθα οὐδεὶς ἀντεῖπεν εἰς τὸ κατασχεῖν, οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν οὐδεὶς ἠδυνήθη διακωλῦσαι τῶν κατεχόντων αὐτοὺς

[5] Rom. xi. 25, 26.

[k] ὄνου K. ἦλθεν] Sic L. Euth. ceteri εἰσῆλθεν. [l] Sic Euth. ἔχοις M. ἔχοιεν H. [m] μὲν om. G. K. M. [n] προσηνέχθημεν L. (τὴν δι' αὐτῶν προσένεξιν τῶν ἐθνῶν Ep.) [o] δὲ recepi ex H. L. et Reg. 688. Haec aliter distinguuntur in Edd. [p] οἱ παραζ. G. K. M. invito Ep. [q] οὕτω] τότε L. Mor. Cf. *Matthaei.* ad Euthym. Tom. I. p. 798. [r] τοῦ] τῆς G. τοῦ om. M. p. p. δηλοῦται L.

Digitized by Google

ἔμπροσθεν. Οὐ κάθηται δὲ ἐπὶ γυμνὸν τὸν πῶλον, ἀλλ' ἐπὶ
τὰ ἱμάτια τῶν ἀποστόλων. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν πῶλον ἔλα- D
βον, ἅπαντα λοιπὸν προΐενται, καθὼς καὶ Παῦλος ἔλεγεν·
[6] "ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν
ψυχῶν ὑμῶν." Σκόπει δὲ τὸ εὐήνιον τοῦ πώλου, πῶς ἀδά-
μαστος ὢν καὶ χαλινοῦ ἄπειρος, οὐκ ἐσκίρτησεν, ἀλλ' εὐτά-
(421) κτως ἐφέρετο. Ὃ καὶ αὐτὸ προφητεία τοῦ μέλλοντος ἦν,
δηλοῦσα τὸ καταπειθὲς τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν ἀθρόαν εἰς εὐ-
ταξίαν μεταβολήν. Καὶ γὰρ πάντα τὸ ῥῆμα εἰργάσατο
τὸ λέγον· "λύσαντες ἀγάγετέ μοι·" ὥστε τὰ ἄτακτα εὔ-
τακτα, καὶ τὰ ἀκάθαρτα γενέσθαι [s]λοιπὸν καθαρά. Ἀλλ'
ὅρα τὸ ταπεινὸν τῶν Ἰουδαίων. Τοσαῦτα θαύματα εἰργά- E
σατο, καὶ οὐδέποτε αὐτὸν οὕτως ἐξεπλάγησαν· ἐπειδὴ δὲ
εἶδον ὄχλον συντρέχοντα, τότε θαυμάζουσιν. [7] "Ἐσείσθη
γὰρ πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι
ἔλεγον· οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ
τῆς Γαλιλαίας." Καὶ ὅτε ἔδοξαν [t]μέγα τι λέγειν, τότε
χαμαίζηλος ἦν αὐτῶν ἡ γνώμη, καὶ ταπεινὴ καὶ σεσυρμένη. 657
Ταῦτα δὲ αὐτὸς ἐποίει, οὐ πομπήν τινα ἐπιδεικνύμενος, ἀλλ'
ὁμοῦ μὲν, ὅπερ εἶπον, καὶ προφητείαν πληρῶν, καὶ φιλοσο-
φίαν παιδεύων, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς παραμυθούμενος
λυπουμένους διὰ τὸν θάνατον, καὶ δεικνὺς ὅτι ταῦτα πάντα
πάσχει ἑκών. Σὺ δέ μοι θαύμασον [v]τοῦ προφήτου τὴν
ἀκρίβειαν, πῶς πάντα προεῖπε· καὶ τὰ μὲν ὁ Δαυῒδ, τὰ δὲ
ὁ Ζαχαρίας προανεφώνησεν.

[w]Οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, καὶ ὑμνῶμεν, καὶ τὰ ἱμάτια
προώμεθα τοῖς αὐτὸν φέρουσι. Τίνος γὰρ ἂν εἴημεν ἄξιοι,
ὅταν οἱ μὲν τὴν ὄνον περιβάλλωσιν εἰς ἣν ἐκάθητο, οἱ δὲ
τοῖς ποσὶν αὐτῆς ὑποστρωννύωσι τὰ ἱμάτια, ἡμεῖς δὲ αὐτὸν
γυμνὸν ὁρῶντες, καὶ οὐδὲ [x]ἀποδῦναι κελευόμενοι, ἀλλ' ἀπὸ B
τῶν κειμένων δαπανᾶν, μηδὲ οὕτως ὦμεν φιλότιμοι; κἀκεῖνοι
μὲν παρακολουθῶσιν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ἡμεῖς δὲ καὶ

[6] 2 Cor. xii. 15. [7] v. 10.

[s] λοιπὸν om. G. K. M. sed tuetur Ep. [t] μέγα τι] Sic Ep. τι μέγα G. H. μέγα L. μεγάλα Mor. [v] τῶν προφητῶν et p. p. προεῖπον K. Ep. [w] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ὅτι δεῖ πρὸ τῶν τελεσμάτων ταύτην παρέχειν, τοῦ θεοῦ πολλὰ ἡμῖν δωρησαμένου καὶ μέλλοντος δωρεῖσθαι. G. [x] ἀποδοῦναι K. ἀποδυθῆναι H. ἀποδύεσθαι L. Infra παρακολουθοῦσιν G. K. L. M. Ep.

Digitized by Google

προσιόντα [y] παραπεμπώμεθα καὶ διακρουώμεθα καὶ ὑβρίζωμεν; Πόσης ταῦτα κολάσεως ἄξια; πόσης τιμωρίας; Προσέρχεταί σοι δεόμενος ὁ δεσπότης, καὶ οὐδὲ ἀκοῦσαι βούλει τῆς ἱκετηρίας, ἀλλ' ἐγκαλεῖς καὶ ἐπιτιμᾷς, καὶ ταῦτα ἀκούσας τοιούτων ῥημάτων. Εἰ δὲ ἕνα ἄρτον διδοὺς καὶ ἀργύριον ὀλίγον, οὕτω βάναυσος εἶ καὶ ὀλίγωρος καὶ ὀκνηρὸς, εἰ πάντα
C κενῶσαι ἔδει, τίς ἂν ἐγένου; Οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ φιλοτίμους, ὅσα ταῖς πόρναις προΐενται; σὺ δὲ οὐδὲ τὸ ἥμισυ τούτων δίδως, οὐδὲ τὸ πολλοστὸν πολλάκις. Ἀλλ' ὁ μὲν διάβολος κελεύει δοῦναι τοῖς τυχοῦσι, [z] γέενναν προξενῶν, καὶ δίδως· ὁ δὲ Χριστὸς τοῖς δεομένοις, βασιλείαν ἐπαγγελλόμενος, καὶ οὐ μόνον οὐ δίδως, ἀλλὰ καὶ ὑβρίζεις· καὶ αἱρῇ μᾶλλον ὑπακοῦσαι τῷ διαβόλῳ, ἵνα κολασθῇς, ἢ πεισθῆναι τῷ Χριστῷ καὶ σωθῆναι. Καὶ τί ταύτης χεῖρον γένοιτ' ἂν τῆς παραπληξίας; Ὁ μὲν γέενναν προξενεῖ, ὁ δὲ βασιλείαν· καὶ τοῦτον ἀφέντες, ἐκείνῳ προστρέχετε. Καὶ τὸν μὲν προσιόντα παραπέμπεσθε, τὸν δὲ μακρὰν ὄντα [a] προσ-
D καλεῖσθε. Καὶ ταὐτὸν γίνεται, οἷον ἂν εἰ βασιλεὺς μὲν ἁλουργίδα ἔχων, καὶ διάδημα προτεινόμενος μὴ πείθοι, λῃστὴς δὲ μάχαιραν ἐπισείων, καὶ θάνατον ἀπειλῶν πείθοι. Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, ἀγαπητοὶ, διαβλέψωμεν ὀψὲ γοῦν ποτε, καὶ ἀνανήψωμεν. Καὶ γὰρ ἐγὼ λοιπὸν αἰσχύνομαι περὶ ἐλεημοσύνης διαλεγόμενος, διὰ τὸ πολλάκις περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως εἰπὼν, μηδὲν ἄξιον ἀνύσαι τῆς παραινέσεως. Γέγονε μὲν γάρ τι πλέον, οὐ τοσοῦτον δὲ ὅσον ἐβουλόμην. Ὁρῶ μὲν γὰρ σπείροντας ὑμᾶς, οὐ δαψιλεῖ δὲ τῇ δεξιᾷ. Διὸ καὶ φοβοῦμαι μήπως καὶ φειδομένως θερίσητε. Ὅτι γὰρ φει-
E δομένως σπείρομεν, ἐξετάσωμεν, εἰ δοκεῖ, [b] τίνες πλείους ἐν τῇ πόλει, πένητες ἢ πλούσιοι· καὶ τίνες οὔτε πένητες, οὔτε πλούσιοι, [c] ἀλλ' οἱ μέσην χώραν ἔχοντες. Οἷον, ἔστι τὸ δέκατον μέρος πλουσίων, καὶ τὸ δέκατον πενήτων τῶν οὐδὲν ὅλως ἐχόντων· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν μέσων εἰσί. Διέλωμεν τοίνυν εἰς τοὺς δεομένους τὸ [d] πᾶν πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ
658 ὄψεσθε τὴν αἰσχύνην ὅση. Οἱ μὲν γὰρ σφόδρα πλουτοῦντες

[y] παραπεμπόμεθα G. K. L. M. Ep. διακρουόμεθα et ὑβρίζομεν G. L. Ep. [z] ὁ γέενναν πρ. K. ὁ γέενναν ἀπειλῶν G. M. [a] καλεῖτε G. K. M. [b] τίνες] + εἰσὶ Edd. [c] ἀλλ' οἱ] ἀλλὰ H. ἄλλοι G. M. sed in his praecedentia καὶ τίνες οὔτε π. οὔτε πλ. exciderunt. [d] πᾶν om. G. M.

Digitized by Google

ὀλίγοι· οἱ δὲ μετ' ἐκείνους πολλοί· πάλιν [e] οἱ πένητες πολλῷ τούτων ἐλάττους. Ἀλλ' ὅμως τοσούτων ὄντων τῶν δυναμένων τοὺς πεινῶντας τρέφειν, πολλοὶ πεινῶντες καθεύδουσιν· οὐ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι μετ' εὐκολίας αὐτοῖς ἐπαρκεῖν τοὺς ἔχοντας, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν. Εἰ γὰρ διέλοιντο οἵ τε πλουτοῦντες, οἵ τε μετ'
(422) ἐκείνους, τοὺς δεομένους ἄρτων καὶ ἐνδυμάτων, μόλις ἂν πεντήκοντα ἀνδράσιν [f] ἢ καὶ ἑκατὸν λάχοι πένης εἷς. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν τοσαύτῃ ἀφθονίᾳ τῶν προστησομένων ὄντες, ὀδύρονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Καὶ ἵνα μάθῃς αὐτῶν τὴν ἀπανθρωπίαν, ἑνὸς τῶν ἐσχάτων εὐπόρων καὶ τῶν μὴ σφόδρα πλου- B
τούντων πρόσοδον ἡ ἐκκλησία ἔχουσα, ἐννόησον ὅσαις ἐπαρκεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν χήραις, ὅσαις παρθένοις· καὶ γὰρ εἰς τὸν τῶν τρισχιλίων ἀριθμὸν ὁ κατάλογος αὐτῶν ἔφθασε. Μετὰ τούτων τοῖς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦσι, τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ κάμνουσι, [g] τοῖς ὑγιαίνουσι, τοῖς ἀποδημοῦσι, τοῖς τὰ σώματα λελωβημένοις, τοῖς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύουσι, καὶ τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων ἕνεκεν, τοῖς ἁπλῶς προσιοῦσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· καὶ οὐδὲν αὐτῇ τὰ τῆς οὐσίας ἠλάττωται. Ὥστε εἰ δέκα ἄνδρες μόνον οὕτως ἠθέλησαν ἀναλίσκειν, οὐδεὶς ἂν ἦν πένης.

Καὶ τί [h] ἔμελλον, φησὶν, οἱ παῖδες ἡμῶν διαδέχεσθαι; C
Τὸ κεφάλαιον ἔμενε, καὶ ἡ πρόσοδος πάλιν πλείων [i] ἐγίνετο, ἐν οὐρανῷ θησαυριζομένων αὐτοῖς τῶν κτημάτων. Ἀλλ' οὐ βούλεσθε οὕτω; Κἂν ἐξ [k] ἡμισείας, κἂν ἀπὸ τρίτης μοίρας, κἂν ἀπὸ τετάρτης, κἂν ἀπὸ δεκάτης. Διὰ γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν δέκα πόλεων πένητας δυνατὸν ἦν θρέψαι τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν. Καὶ εἰ βούλεσθε, ποιήσωμέν τινα τούτων συλλογισμόν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ συλλογισμοῦ χρεία· καὶ γὰρ αὐτόθεν κατάδηλός ἐστιν ἡ εὐκολία τοῦ πράγματος. Ὁρᾶτε γοῦν εἰς τὰς λειτουργίας τὰς πολιτικὰς, ὅσα οἰκία μία ἀναλίσκουσα πολλάκις οὐκ ὤκνησεν, ἀλλ' οὐδὲ [l] μικρὸν D
ᾔσθετο τῆς δαπάνης· ἣν εἰ τῶν πλουσίων ἕκαστος εἰς τοὺς

[e] οἱ om. G. K. M. [f] ἢ om. G. K. M. [g] Haec τοῖς ὑγιαίνουσι, τοῖς ἀποδημοῦσι non habet L. τοῖς ὑγιαίνουσι non expressit Ge.
[h] μέλλουσι G. H. K. M. [i] ἐγένετο L. M. et pr. G. ἐν οὐρανοῖς L.
[k] ἡμισείας] + εἰ δὲ μὴ ἐξ ἡμισείας H. τετάρτης] + κἂν ἀπὸ πέμπτης Mor. Ben. invito Interprete. In L. etiam haec κἂν ἀπὸ δεκάτης desiderantur. [l] μικρὸν] Sic H. L. vulgo κατὰ μικρόν.

Digitized by Google

πένητας λειτουργεῖν λειτουργίαν ἐβούλετο, ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ ἥρπασεν ἂν τὸν οὐρανόν. Τίς οὖν ἂν εἴη συγγνώμη, [m] ποία ἀπολογίας σκιὰ, ὅταν μηδὲ ὧν ἀφίστασθαι μέλλομεν πάντως ἀπαγόμενοι ἐντεῦθεν, μηδὲ τούτων μεταδιδῶμεν τοῖς δεομένοις μετὰ δαψιλείας τοσαύτης, μεθ' ὅσης τοῖς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἕτεροι, καὶ ταῦτα τοσαῦτα μέλλοντες καρποῦσθαι ἐκ τούτων; Ἔδει μὲν γὰρ, εἰ καὶ διαπαντὸς ἐνταῦθα ἤμεν, μηδὲ οὕτω φείδεσθαι τῆς καλῆς ταύτης δαπάνης· ὅταν δὲ μικρὸν
E ὕστερον ἐντεῦθεν ἀπαγώμεθα, καὶ πάντων ἀφελκώμεθα γυμνοὶ, [n] ποίαν ἕξομεν ἀπολογίαν, μηδὲ ἀπὸ τῶν προσόδων παρέχοντες τοῖς λιμώττουσι καὶ ἀγχομένοις; Οὐδὲ γὰρ ἀναγκάζω σε τὰ ὄντα μειῶσαι· οὐκ ἐπειδὴ μὴ βούλομαι, ἀλλ' ἐπειδὴ [o] σφόδρα ὀκνοῦντα ὁρῶ. Οὐ τοίνυν τοῦτό φημι· ἀλλ' ἀπὸ τῶν καρπῶν ἀνάλωσον, καὶ μηδὲν θησαυρίσῃς ἐντεῦθεν. Ἀρκεῖ σοι ὥσπερ [p] ἐκ πηγῆς ἔχειν ἐπιῤῥέοντα τὰ χρήματα τῶν προσόδων·
659 ποίησον κοινωνοὺς τοὺς πένητας, καὶ γενοῦ καλὸς οἰκονόμος τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ σοι δοθέντων. Ἀλλὰ τελέσματα δίδωμι, φησί. Διὰ τοῦτο οὖν καταφρονεῖς, ὅτι ἐνταῦθα οὐδεὶς ἀπαιτεῖ; κἀκείνῳ μὲν [q] τῷ, κἂν ἐνέγκῃ, κἂν μὴ ἐνέγκῃ ἡ γῆ, λαμβάνοντι μετὰ ἀνάγκης καὶ στρεβλοῦντι οὐ τολμᾷς ἀντειπεῖν· τῷ δὲ οὕτως ἡμέρῳ, καὶ τότε ἀπαιτοῦντι, ὅταν ἐνέγκῃ ἡ γῆ, οὐδὲ μέχρι λόγου ἀποκρίνῃ; Καὶ τίς σε ἐξαιρήσεται τῶν ἀκαρτερήτων ἐκείνων κολάσεων; Οὐκ ἔστιν οὐδείς. Εἰ γὰρ ἐπειδὴ ἐκεῖ πάντως ἕψεται τιμωρία χαλεπωτάτη μὴ [r] δόντι,
B διὰ τοῦτο γίνῃ σπουδαῖος περὶ τὴν ἔκτισιν, ἐννόησον ὅτι καὶ ἐνταῦθα χαλεπωτέρα· οὐ [s] τὸ δεθῆναι, οὐδὲ τὸ εἰς δεσμωτήριον ἐμπεσεῖν, ἀλλὰ τὸ ἀπελθεῖν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Πάντων οὖν ἕνεκεν ταῦτα [t] πρῶτον [v] καταθῶμεν τὰ τελέσματα. Καὶ γὰρ πολλὴ ἡ εὐκολία, καὶ μείζων ὁ μισθὸς, καὶ πλείων ἡ ἐμπορία, καὶ χείρων ἡ κόλασις ἀγνωμονοῦσιν ἡμῖν. Κόλασις γὰρ [w] διαδέχεται τέλος οὐκ ἔχουσα. Εἰ δὲ τοὺς στρατιώτας μοι λέγεις τοὺς ὑπὲρ σοῦ [x] πολεμοῦντας βαρβάροις, ἔστι καὶ ἐνταῦθα στρατόπεδον, τὸ τῶν πτωχῶν, καὶ

[m] ποίας K. L. [n] ποίαν] τίνα G. H. K. M. [o] σφόδρα] σε σφόδρα H. σφόδρα σε Mor. Ben. [p] ἐκ πηγῆς] ἐκ πηγῶν L. ἐπὶ γῆς G. [q] τῷ om. M. μὲν τῷ] μέντοι L. [r] διδόντι H. [s] τὸ] τῷ ter Edd. et sic ex corr. G. ἀπελθεῖν] ἐμπεσεῖν L. [t] πρῶτα L. [v] καταμάθωμεν K. κατορθῶμεν M. [w] διαδέξεται L. [x] πολεμοῦντας] + πολλὰ L. Mor.

Digitized by Google

πόλεμος ὃν ὑπὲρ σοῦ πολεμοῦσιν οἱ πένητες. Ὅταν γὰρ [y] λάβωσιν, εὐχόμενοι τὸν θεὸν ἵλεω ποιοῦσιν· ἵλεω δὲ ποι- C
οῦντες, ἀποκρούονται ἀντὶ βαρβάρων τὰς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλάς· οὐκ ἀφιᾶσι σφοδρὸν εἶναι τὸν πονηρὸν, οὐδὲ ἐπιτίθεσθαι συνεχῶς, ἀλλ' ἐκλύουσιν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν.

Ὁρῶν τοίνυν τοὺς στρατιώτας τούτους καθ' ἑκάστην ἡμέραν πυκτεύοντας ὑπὲρ σοῦ τῷ διαβόλῳ διὰ τῶν δεήσεων καὶ τῶν εὐχῶν, ἀπαίτησον σαυτὸν τὴν καλὴν ταύτην εἰσφορὰν,
(423) [z] τὰς ἐκείνων τροφάς. Καὶ γὰρ ἥμερος ὢν ὁ βασιλεὺς οὗτος, οὐκ ἔδωκέ σοι τοὺς ἀπαιτοῦντας, ἀλλ' ἑκόντα βούλεται καταθεῖναι· κἂν κατὰ μικρὸν καταβάλῃς, δέχεται· κἂν ἀπορῶν D
διὰ πολλοῦ [a] χρόνου καταθῇς, οὐ κατεπείγει τὸν οὐκ ἔχοντα. Μὴ δὴ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ καταφρονῶμεν, ἀλλὰ θησαυρίζωμεν ἑαυτοῖς μὴ ὀργὴν, ἀλλὰ σωτηρίαν· μὴ θάνατον, ἀλλὰ ζωήν· μὴ κόλασιν καὶ τιμωρίαν, ἀλλὰ τιμὰς καὶ στεφάνους. Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα δοῦναι μισθὸν τῆς μετακομιδῆς τῶν εἰσφερομένων· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα καμεῖν ἐξαργυρίζοντας. Ἂν καταβάλῃς αὐτὰ, αὐτὸς αὐτὰ μετατίθησιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ δεσπότης· αὐτός σοι τὴν πραγματείαν [b] κατασκευάζει κερδαλεωτέραν. Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα παράπομπον [c] εὑρεῖν τῶν E
καταβληθέντων· μόνον κατάβαλε, καὶ εὐθέως ἄνεσιν· οὐχ ἵνα στρατιῶται ἕτεροι τραφῶσιν, ἀλλ' ἵνα σοι μένῃ μετ' ἐμπορίας πολλῆς. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἅπερ ἂν δῷς, ἀναλαβεῖν οὐκ ἔνι· ἐκεῖ δὲ μετὰ πολλῆς ἀπολήψῃ πάλιν αὐτὰ τῆς τιμῆς, καὶ κερδανεῖς μείζω καὶ πνευματικώτερα κέρδη. Ἐνταῦθα τὰ διδόμενα ἀπαίτησίς ἐστιν· [d] ἐκεῖ χρῆσις καὶ δάνειον καὶ ὄφλημα. Καὶ [e] γὰρ χειρόγραφά σοι ἐποίησεν ὁ θεός· [8] "ὁ γὰρ ἐλεῶν, φησὶ, πτωχὸν, δανείζει θεῷ." Ἔδωκέ σοι καὶ ἀρ-
ῥαβῶνα καὶ ἐγγυητὰς, καὶ ταῦτα θεὸς ὤν. Ποῖον [f] ἀῤῥα- 660
βῶνα; Τὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ, τὰ αἰσθητὰ, τὰ πνευματικὰ, τὰ προοίμια τῶν μελλόντων. Τί τοίνυν ἀναβάλλῃ καὶ ὀκνεῖς, τοσαῦτα ἤδη λαβὼν, τοσαῦτα προσδοκῶν; Ἃ μὲν γὰρ ἔλαβες, ἔστι ταῦτα· σῶμα αὐτός σοι διέπλασε· ψυχὴν αὐτός σοι

[8] Prov. xix. 17.

[y] λαμβάνωσιν L. p. p. δαιμονίων Edd. [z] τὰς] καὶ τὰς K. L. [a] τοῦ χρόνου L. [b] κατασκευάσει K. L. [c] εὑρεῖν] ἐπιζητεῖν G. H. L. M. καταβληθέντων] κατατεθέντων G. H. M. [d] ἐκεῖ] + δὲ Edd. ὄφλημα] ὀφείλημα H. K. M. [e] γὰρ] + καὶ L. [f] ἀῤῥαβῶνα] + καὶ ἐγγυητὰς Edd. Τὰ ἐν] Τὸν ἐν L.

Digitized by Google

[g] ἐνέθηκεν· ἐτίμησέ σε λόγῳ μόνον τῶν ἐπὶ γῆς· τῶν ὁρωμένων σοι ἁπάντων τὴν χρῆσιν ἔδωκεν· ἐχαρίσατό σοι τὴν [h] ἑαυτοῦ γνῶσιν· τὸν υἱὸν ἐπέδωκεν ὑπὲρ σοῦ· βάπτισμα τοσούτων γέμον ἀγαθῶν ἐδωρήσατο· ἔδωκέ σοι τράπεζαν ἱεράν· ἐπηγγείλατο βασιλείαν καὶ τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθά. Τοσαῦτα τοίνυν λαβὼν, τοσαῦτα μέλλων λαμβάνειν (πάλιν
B γὰρ τὸ αὐτὸ ἐρῶ), περὶ χρήματα ἀπολλύμενα [i] μικρολογῇ; καὶ ποίαν ἕξεις συγγνώμην; Ἀλλὰ τοὺς παῖδας πάντως ὁρᾷς, καὶ [k] διὰ τούτους ἀναδύῃ; Καὶ μὴν κἀκείνους παίδευσον τοιαῦτα κερδαίνειν κέρδη. Καὶ γὰρ εἰ ἀργύριον ἦν σοι δεδανεισμένον καὶ τόκους φέρον, εἶτα ὀφειλέτης εὐγνώμων ἦν, μυριάκις ἂν εἵλου ἀντὶ τοῦ χρυσίου τὸ γραμματεῖον καταλιπεῖν τῷ παιδὶ, ὥστε αὐτῷ τὰς προσόδους γενέσθαι πολλὰς, καὶ μὴ ἀναγκάζεσθαι περιϊέναι καὶ ζητεῖν ἑτέρους τοὺς [l] δανεισομένους. Καὶ νῦν τοῦτο δὸς τὸ χειρόγραφον τοῖς παιδίοις, [m] καὶ κατάλιπε τὸν θεὸν αὐτοῖς ὀφειλέτην. Σὺ δὲ τοὺς μὲν ἀγροὺς οὐ πωλεῖς καὶ δίδως τοῖς παιδίοις, ἀλλ' ἐᾷς, ὅπως ἡ
C πρόσοδος [n] μένῃ, καὶ ὁ τῶν χρημάτων πλεονασμὸς αὐτοῖς γένηται πλείων ἐντεῦθεν· τὸ δὲ χειρόγραφον τοῦτο, παντὸς ἀγροῦ καὶ προσόδων εὐπορώτερον, καὶ τοσούτους φέρον καρποὺς, τοῦτο δέδοικας καταλιπεῖν; καὶ πόσης ἂν εἴη τοῦτο εὐηθείας τε καὶ παραπληξίας; Καὶ ταῦτα εἰδὼς ὅτι κἂν αὐτοῖς [o] αὐτὸ καταλίπῃς, καὶ αὐτὸς αὐτὸ λαβὼν ἀπελεύσῃ πάλιν. Τοιαῦτα γὰρ τὰ πνευματικά· πολλὴν ἔχει τὴν φιλοτιμίαν. Μὴ δὴ πτωχεύωμεν, μηδὲ ἀπάνθρωποι καὶ ὠμοὶ περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς γινώμεθα, ἀλλ' ἐμπορευσώμεθα τὴν καλὴν
D ταύτην πραγματείαν· ἵνα καὶ αὐτοὶ λαβόντες αὐτὴν ἀπέλθωμεν, καὶ τοῖς υἱοῖς τοῖς ἑαυτῶν καταλείψωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[g] συνέθηκεν G. H. M. [h] αὐτοῦ G. H. K. M. [i] μικρολογεῖς G. K. L. M. [k] δι' αὐτοὺς L. διὰ τοῦτο Ep. [l] δανειζομένους H. L. [m] καὶ om. L. κατάλειπε G. K. L. M. Ep. [n] μένῃ] Sic L. ceteri μένοι. Sed p. p. solus L. γένοιτο habet. μένοι et γένοιτο Edd. [o] αὐτὸ om. L.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΖ.

[1] Καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς [a] εἰς τὸ ἱερὸν, ἐξέβαλε πάντας 661
τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς
τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς κα-
θέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς, καὶ λέγει αὐ-
τοῖς· γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθή-
σεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.

(424) ΤΟΥΤΟ καὶ [2] Ἰωάννης φησίν· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ B
εὐαγγελίου, οὗτος δὲ πρὸς τῷ τέλει. Ὅθεν εἰκὸς δεύτερον
γεγενῆσθαι τοῦτο, καὶ κατὰ διαφόρους καιρούς. Καὶ δῆλον
καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων, καὶ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως. Ἐκεῖ μὲν
γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ πάσχα παρεγένετο· ἐνταῦθα δὲ πρὸ πολ-
λοῦ. Κἀκεῖ μὲν λέγουσιν [b] Ἰουδαῖοι· "τί σημεῖον δεικνύεις
ἡμῖν;" ἐνταῦθα δὲ σιγῶσι, [c] καίτοι ἐπιτιμηθέντες, διὰ τὸ
ἤδη θαυμάζεσθαι αὐτὸν παρὰ πᾶσι. Τοῦτο δὲ κατηγορία
μείζων Ἰουδαίων, ὅτι [d] καὶ ἅπαξ καὶ δὶς τοῦτο αὐτοῦ ποιή-
σαντος, ἐνέμενον ἔτι τῇ καπηλείᾳ, καὶ ἀντίθεον αὐτὸν εἶναι
ἔλεγον, δέον κἀντεῦθεν μαθεῖν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν πατέρα C
τιμὴν, καὶ τὴν οἰκείαν ἰσχύν. Καὶ γὰρ καὶ ἐθαυματούργησε,
καὶ ἑώρων τοὺς λόγους τοῖς πράγμασι συμφωνοῦντας. Ἀλλ'
οὐδὲ οὕτως ἐπείθοντο, ἀλλ' ἠγανάκτουν· καὶ ταῦτα τοῦ
προφήτου βοῶντος ἀκούοντες, καὶ τῶν παιδίων παρὰ καιρὸν
ἡλικίας ἀνακηρυττόντων αὐτόν. Διόπερ καὶ αὐτὸς τὸν
Ἡσαΐαν αὐτοῖς ἐπιτειχίζει [e] κατήγορον, λέγων· "ὁ οἶκός μου
οἶκος προσευχῆς κληθήσεται." Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον δείκνυσιν
αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ θεραπεῦσαι ποικίλα νοσή-
ματα· [3] "προσῆλθον γὰρ αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ, καὶ
ἐθεράπευσεν αὐτούς·" καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξου- D
σίαν ἐνδείκνυται. Οἱ δὲ οὐδὲ οὕτως ἐπείθοντο, ἀλλὰ μετὰ

[1] Cap. XXI. v. 12, 13. [2] Joan. ii. 14 sqq. [3] v. 14.

HOM. LXVII. [a] ἐν τῷ ἱερῷ H. L. Mor. p. p. ἐν τῷ ἱερῷ om. iidem. [b] Ἰουδαῖοι om. L. οἱ Ἰουδαῖοι G. K. [c] καίτοιγε L. [d] καὶ om. G. K. M. [e] κατήγορον, λέγων] Sic L. Ep. vulgo κατηγορῶν καὶ λέγων.

Digitized by Google

τῶν λοιπῶν θαυμάτων καὶ τῶν [f] παίδων ἀκούοντες ἀνακηρυττόντων αὐτὸν, [g] ἀπεπνίγοντο, καί φασιν· [4] "οὐκ ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσι;" Καὶ μὴν τοῦτο τοῦ Χριστοῦ ἦν εἰπεῖν πρὸς αὐτούς· οὐκ ἀκούετε τί οὗτοι λέγουσιν; [h] ὡς γὰρ θεῷ ᾖδον ἐκεῖνοι. Τί οὖν αὐτός; Ἐπειδὴ τοῖς φανεροῖς ἀντέλεγον, ἐπιπληκτικώτερον κέχρηται τῇ διορθώσει, λέγων· "οὐδέποτε ἀνέγνωτε· ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;" Καὶ καλῶς εἶπεν, ἐκ στόματος. Οὐ γὰρ τῆς διανοίας αὐτῶν ἦν τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ
E δυνάμεως τρανούσης τὸ τῆς γλώττης ἐκείνων ἄωρον. Τοῦτο δὲ καὶ τύπος τῶν ἐθνῶν ἦν, τῶν ψελλιζόντων καὶ ἀθρόον ἠχησάντων μεγάλα μετὰ διανοίας καὶ πίστεως. Καὶ τοῖς ἀποστόλοις [i] δὲ ἐντεῦθεν οὐ μικρὰ παράκλησις. Ἵνα γὰρ μὴ διαπορῶσι, πῶς ἰδιῶται ὄντες δυνήσονται τὸ κήρυγμα καταγγεῖλαι, προλαβόντες οἱ παῖδες πᾶσαν αὐτῶν ἐξέβαλον
662 τὴν [k] ἀγωνίαν, ὅτι δώσει καὶ αὐτοῖς λόγον ὁ [l] τούτους ποιήσας ὑμνεῖν. Οὐ [m] ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τῆς φύσεώς ἐστι δημιουργὸς, ἐδήλου τὸ θαῦμα. Οἱ μὲν οὖν παῖδες, [n] καίτοι ἄωρον ἔχοντες τὴν ἡλικίαν, εὔσημα ἐφθέγγοντο καὶ [o] τοῖς ἄνω συνῳδά· οἱ δὲ ἄνδρες παραφροσύνης γέμοντα καὶ μανίας. Τοιοῦτον γὰρ ἡ κακία. Ἐπεὶ οὖν πολλὰ ἦν αὐτοὺς τὰ παροξύνοντα, τὰ παρὰ τῶν ὄχλων, τὰ παρὰ τῆς ἐκβολῆς τῶν πωλούντων, τὰ τῶν θαυμάτων, τὰ τῶν [p] παιδίων, πάλιν αὐτοὺς καταλιμπάνει, χαλῶν αὐτῶν τὸν ὄγκον τοῦ πάθους, καὶ μὴ βουλόμενος ἄρχεσθαι τῆς διδασκαλίας, ἵνα μὴ ζέοντες τῷ φθόνῳ δυσχεραίνωσιν ἐπιπλέον πρὸς τὰ
B λεγόμενα.

[5] "Πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε." Πῶς πρωΐας πεινᾷ; Ὅτε συνεχώρησε τῇ σαρκὶ, τότε ἐπιδείκνυται αὐτῆς τὸ πάθος. [6] "Καὶ ἰδὼν συκῆν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν

[4] v. 16. [5] v. 18. [6] v. 19.

[f] παιδίων L. [g] Sic codd. et Ep. κατεπνίγοντο Edd. [h] ὥσπερ L. Ep. αὐτὸς] ὁ Ἰησοῦς G. H. K. M. [i] δὲ recepi ex Ep. et Reg. 688. Ita edidit Sav. [k] ἀγωνίαν] + καὶ θαῤῥεῖν παρεσκεύασεν Reg. 688. + καὶ θ. παρεσκεύασαν Sav. Ben. *cum dubitare nequissent* Ge. Haec, quae tacite invexit Savilius, non leguntur in meis, nec in Ep. [l] τοιούτους G. π. ὑμνεῖν] ἔχειν ποιήσας G. M. invito Ep. [m] ταῦτα L. [n] καίτοιγε H. L. p. p. τὴν deest in Edd. [o] τοῖς ἄνω om. G. K. M. [p] παίδων Edd. χαλῶν] χαλινῶν M.

Digitized by Google

ἐπ' αὐτὴν, καὶ οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα μόνον." Ἄλλος
φησὶν εὐαγγελιστὴς, [7] ὅτι οὐδέπω καιρὸς ἦν· εἰ δὲ καιρὸς
οὐκ ἦν, [q] πῶς ἕτερος εὐαγγελιστὴς φησιν, "ἦλθεν, εἰ ἄρα
εὕροι καρπὸν ἐν αὐτῇ;" Ὅθεν δῆλον, ὅτι τῆς ὑπονοίας τῶν
μαθητῶν ἦν τοῦτο, ἀτελέστερον ἔτι διακειμένων. Καὶ γὰρ
τὰς ὑπονοίας τῶν μαθητῶν πολλαχοῦ γράφουσιν οἱ εὐαγ-
γελισταί. Ὥσπερ οὖν τοῦτο τῆς ὑπονοίας αὐτῶν ἦν, οὕτω
καὶ τὸ νομίζειν διὰ τοῦτο αὐτὴν [r] κατηρᾶσθαι, διὰ τὸ μὴ
ἔχειν καρπόν. Τίνος οὖν ἕνεκεν κατηράθη; Τῶν μαθητῶν C
ἕνεκεν, ἵνα θαῤῥῶσιν. Ἐπειδὴ γὰρ πανταχοῦ μὲν εὐηργέτει,
οὐδένα δὲ ἐκόλασεν· ἔδει δὲ καὶ τῆς τιμωρητικῆς αὐτοῦ δυ-
(425) νάμεως ἀπόδειξιν παρασχεῖν, ἵνα μάθωσι καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ
οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι δυνάμενος ξηρᾶναι τοὺς σταυροῦντας αὐτὸν,
ἑκὼν [s] συγχωρεῖ, καὶ οὐ ξηραίνει· οὐκ ἐβούλετο δὲ τοῦτο
εἰς ἀνθρώπους ἐνδείξασθαι· [t] εἰς τὸ φυτὸν τῆς ἐνεργείας
αὐτοῦ τῆς τιμωρητικῆς τὴν ἀπόδειξιν παρέσχετο. Ὅταν δὲ
εἰς τόπους, ἢ εἰς φυτὰ, ἢ εἰς ἄλογα [v] γίνηταί τι τοιοῦτον,
μὴ ἀκριβολογοῦ, μηδὲ λέγε· πῶς οὖν δικαίως ἐξηράνθη ἡ συκῆ, D
εἰ καιρὸς οὐκ ἦν; τοῦτο γὰρ ἐσχάτης ληρῳδίας λέγειν· ἀλλὰ
[w] τὸ θαῦμα ὅρα, καὶ θαύμαζε καὶ δόξαζε τὸν θαυματουργόν.
Ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τῶν χοίρων πολλοὶ τοῦτο εἰρήκασι τῶν καταπον-
τισθέντων, τὸν τοῦ δικαίου γυμνάζοντες λόγον· ἀλλ' οὐδὲ
ἐνταῦθα προσεκτέον αὐτοῖς· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ἄλογα, ὥσπερ
ἐκεῖνο φυτὸν ἄψυχον. Τίνος οὖν ἕνεκεν περίκειται τοιοῦτον
σχῆμα τῷ πράγματι, καὶ τῆς κατάρας αὕτη ἡ πρόφασις;
Ὅπερ ἔφην, τῆς τῶν μαθητῶν ὑπονοίας τοῦτο ἦν. Εἰ δὲ
μηδέπω καιρὸς ἦν, εἰκῇ τινες τὸν νόμον δηλοῦσθαι ἐνταῦθα E
λέγουσι. Καὶ γὰρ τούτου καρπὸς ἦν ἡ πίστις, καὶ τότε
ἦν ὁ καιρὸς τοῦ καρποῦ τούτου, καὶ ἤνεγκε γοῦν αὐτόν.
[8] "Ἤδη γὰρ αἱ χῶραι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν," φησί·
καὶ, "ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ἃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε."
Οὐκ ἄρα τούτων τι αἰνίττεται ἐνταῦθα, ἀλλ' ὅπερ ἔφην
[x] ἐστὶ, τὴν δύναμιν ἐπιδείκνυται τὴν τιμωρητικήν· καὶ τοῦτο

[7] Marc. xi. 13. [8] Joan. iv. 35, 38.

[q] "Alius πῶς ὁ αὐτὸς εὐαγγ." *Montef.* Sic Reg. 688. [r] καταρᾶσθαι H. [s] συνεχώρει G. K. M. [t] εἰς] ἀλλ' εἰς H. M. Protasis paulo prolixior fefellit librarios. [v] Sic Mor. Ben. γένηται G. H. ceteri cum Sav. γίνεται. [w] τὸ] καὶ Edd. καὶ δόξαζε om. L. Ep. [x] ἐστὶ om. G. et delevit Sav.

Digitized by Google

663 ἐκ τοῦ λέγειν, "οὔπω γὰρ ἦν καιρὸς," δείκνυσι· δηλῶν ὅτι
προηγουμένως εἰς τοῦτο ἦλθεν, οὐ διὰ [y] τὴν πείνην, ἀλλὰ
διὰ τοὺς μαθητὰς, οἳ καὶ σφόδρα ἐθαύμασαν, καίτοι πολλῶν
ἤδη σημείων γενομένων μειζόνων· ἀλλ' ὅπερ ἔφην, ξένον
τοῦτο ἦν· νῦν γὰρ πρῶτον τὴν [z] τιμωρητικὴν ἐπεδείξατο
δύναμιν. Διὸ οὐδὲ ἐν ἄλλῳ φυτῷ, ἀλλ' ἐν τῷ πάντων ὑγρο-
τάτῳ τὸ [a] θαῦμα ἐποίησεν, ὥστε κἀντεῦθεν μεῖζον φανῆναι
τὸ θαῦμα. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι δι' αὐτοὺς τοῦτο γέγονεν,
ἵνα εἰς τὸ θαῤῥεῖν αὐτοὺς ἀλείψῃ, ἄκουε τῶν ἑξῆς ὧν λέγει.
B Τί δέ φησιν; Καὶ ὑμεῖς μείζονα ἐργάσεσθε, ἐὰν θέλητε
πιστεύειν, καὶ εὐχῇ θαῤῥεῖν. Ὁρᾷς ὅτι τὸ πᾶν δι' αὐτοὺς
γέγονεν, ὥστε μὴ δεδοικέναι καὶ τρέμειν ἐπιβουλάς; Διὸ
καὶ δεύτερον τοῦτο λέγει, εὐχῇ προσηλῶν καὶ πίστει. Οὐ
γὰρ δὴ τοῦτο ἐργάσεσθε μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ὄρη με-
ταστήσετε, καὶ ἕτερα πλείονα ποιήσετε, πίστει καὶ εὐχῇ
θαῤῥοῦντες.

Ἀλλ' οἱ ἀλαζόνες Ἰουδαῖοι καὶ τετυφωμένοι, διακόψαι
βουλόμενοι τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, προσελθόντες ἠρώτων·
[9] "ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;" Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς σημείοις
ἐπισκῆψαι οὐκ εἶχον, τὴν τῶν καπηλευόντων ἐν τῷ ἱερῷ
προφέρουσιν αὐτῷ διόρθωσιν. Τοῦτο [b] δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ
C φαίνονται ἐρωτῶντες, εἰ καὶ μὴ [c] τούτοις τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ
τῇ αὐτῇ γνώμῃ. Καὶ γὰρ ἐκεῖ λέγουσι· [10] "τί σημεῖον
δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;" Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἀποκρίνεται
αὐτοῖς λέγων· "λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ [d] ἐγὼ ἐν τρισὶν
ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν·" ἐνταῦθα δὲ εἰς ἀπορίαν αὐτοὺς ἐμ-
βάλλει. Ὅθεν δῆλον, ὅτι [e] τότε μὲν ἀρχὴ καὶ προοίμιον
ἦν τῶν θαυμάτων, ἐνταῦθα δὲ [f] τέλος. Ὃ δὲ λέγουσι, τοῦτό
ἐστι· τὸν διδασκαλικὸν ἐδέξω θρόνον; ἱερεὺς ἐχειροτονήθης,
ὅτι τοσαύτην ἐξουσίαν ἐπεδείξω; φησί. Καὶ μὴν οὐδὲν ἐποί-
ησεν αὐθάδειαν ἔχον, ἀλλὰ τῆς εὐταξίας προενόησε τοῦ ἱεροῦ·

[9] v. 23. [10] Joan. ii. 18, 19.

[y] τὴν πεῖναν G. H. τὸ πεινῆν L. M. *ad experiendum fructum* Ge. h. e. τὴν πεῖραν. In cod. G. litera ν̄ super rasuram est. [z] τιμωρητικὴν] + αὐτοῦ K. M. [a] θαῦμα] σημεῖον Reg. 688. idque receperunt Sav. Ben. [b] δὲ om. L. [c] τούτοις τοῖς] αὐτοῖς τοῖς Mor. τοῖς αὐτοῖς Ep. Mox Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ G. H. [d] ἐγὼ om. L. M. Ep. [e] Sic G. H. K. M. et Regii 688 et 694. ἐκεῖ μὲν ἀρχὴ L. τὸ μὲν ἀρχὴ Sav. τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ Mor. Ben. [f] τὸ τέλος G. K. M.

Digitized by Google

ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἔχοντες εἰπεῖν, [g] τούτῳ ἐπισκήπτουσι. Καὶ D
ὅτε μὲν ἐξέβαλεν, οὐκ ἐτόλμησαν εἰπεῖν [h] οὐδὲν, διὰ τὰ θαύ-
ματα· ἐπειδὴ δὲ ὤφθη, τότε ἐπιτιμῶσι. Τί οὖν αὐτός; Οὐκ
ἐξ εὐθείας αὐτοῖς ἀποκρίνεται, δεικνὺς ὅτι εἰ ἤθελον ἰδεῖν
αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἠδύναντο· ἀλλ' ἀντερωτᾷ αὐτοὺς λέγων·
[11] "τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἐστίν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ
ἀνθρώπων;" Καὶ ποία αὕτη [i] ἀκολουθία; Μεγίστη μὲν οὖν.
Εἰ γὰρ εἶπον, ἐξ οὐρανοῦ, εἶπεν ἂν αὐτοῖς· διατί [k] οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Εἰ γὰρ ἐπίστευσαν, οὐκ ἂν ἠρώτησαν
ταῦτα. Περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκεῖνος εἶπεν, [l] ὅτι "οὐκ εἰμὶ ἱκα- E
νὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος αὐτοῦ·" καὶ, [12] "ἰδοὺ
ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου·" καὶ,
"[m] οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ·" καὶ, "ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος
ἐπάνω πάντων ἐστί·" καὶ ὅτι "τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ,
καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ." Ὥστε εἰ ἐπίστευσαν
(426) ἐκείνῳ, οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον αὐτοὺς εἰδέναι ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιεῖ. Εἶτα ἐπειδὴ κακουργοῦντες ἔλεγον, [13] "οὐκ 664
ἴσμεν," οὐκ εἶπεν, οὐδὲ ἐγὼ οὐκ οἶδα· ἀλλὰ τί; "οὐδὲ ἐγὼ
λέγω ὑμῖν." Εἰ μὲν γὰρ ἠγνόουν, διδάσκεσθαι αὐτοὺς ἔδει·
ἐπειδὴ δὲ ἐκακούργουν, εἰκότως οὐδὲν αὐτοῖς ἀποκρίνεται.
Καὶ πῶς οὐκ εἶπον, [n] ὅτι ἐξ ἀνθρώπων τὸ βάπτισμα; "Ἐφο-
βοῦντο τοὺς ὄχλους," φησίν. Εἶδες διεστραμμένην καρδίαν;
Πανταχοῦ τοῦ θεοῦ καταφρονοῦσι, καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους
ἅπαντα πράττουσι. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτον δι' αὐτοὺς ἐφο-
βοῦντο, οὐκ αἰδούμενοι τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους·
καὶ τῷ Χριστῷ πιστεύειν διὰ τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἤθελον·
καὶ πάντα ἐντεῦθεν αὐτοῖς ἐτίκτετο τὰ κακά.

Εἶτά φησι· [14] "Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχε [o] υἱοὺς B
δύο, καὶ λέγει τῷ πρώτῳ· ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου εἰς τὸν
ἀμπελῶνα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐ θέλω· ὕστερον δὲ
μεταμεληθεὶς ἀπῆλθε. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ, εἶπεν
ὡσαύτως. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, [p] ἐγὼ, κύριε· καὶ οὐκ
ἀπῆλθε. Τίς οὖν ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τοῦ πατρὸς τὸ θέλημα;

[11] v. 25. [12] Joan. i. 29, 34. iii. 31. [13] v. 27. [14] v. 28–31.

[g] τοῦτο G. K. L. M. [h] οὐδὲν om. Mor. Ben. ὤφθη] + διδάσκων M. Ep. Ge. [i] ἡ ἀκολ. Edd. ἦν ἀκολ. M. [k] οὖν om. K. L. M. [l] ὅτι οὐ οὐκ M. p. p. αὐτοῦ om. K. M. [m] οὗτος] αὐτὸς Edd. [n] ὅτι om. G. K. [o] δύο υἱοὺς K. δύο τέκνα M. τέκνα δύο L. 1 Mosq. [p] ἐγὼ, κύριε] Sic Mosqq. ἀπέρχομαι L. p. p. οὖν om. K. L.

Digitized by Google

[q] Λέγουσιν, ὁ πρῶτος.” Πάλιν διὰ παραβολῶν [r] αὐτοὺς ἐλέγ-
χει, τήν τε αὐτῶν ἀγνωμοσύνην, καὶ τὸ τῶν σφόδρα κατ-
εγνωσμένων καταπειθὲς αἰνιττόμενος. [s] Τὰ γὰρ τέκνα ταῦτα
τὰ δύο τοῦτο δηλοῖ, ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν καὶ ἐπὶ Ἰουδαίων
γέγονε. Καὶ γὰρ [t] ἐκεῖνοι οὐχ ὑποσχόμενοι ἀκούσεσθαι, οὐδὲ
C γενόμενοι ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, διὰ τῶν ἔργων ἐπεδείξαντο
τὴν ὑπακοήν· καὶ οὗτοι εἰπόντες, [15] “πάντα ὅσα ἂν εἴπῃ ὁ
θεὸς, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα,” διὰ τῶν ἔργων παρήκουσαν.
Διά τοι τοῦτο ἵνα μὴ νομίσωσι τὸν νόμον αὐτοὺς ὠφελεῖν,
δείκνυσιν ὅτι αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο αὐτοὺς καταδικάζει· ὅπερ
οὖν καὶ ὁ Παῦλός φησιν, ὅτι [16] “οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου
δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου [v] δικαιωθή-
σονται.” Διὰ τοῦτο ἵνα καὶ αὐτοκατακρίτους ποιήσῃ, παρ'
αὐτῶν ἐξενεχθῆναι παρασκευάζει τὴν ψῆφον· [w] ὅπερ καὶ ἐν
τῇ ἐπιούσῃ παραβολῇ ποιεῖ τοῦ ἀμπελῶνος. Καὶ ἵνα τοῦτο
γένηται, ἐπ' ἄλλου προσώπου γυμνάζει τὸ ἔγκλημα. Ἐπειδὴ
D γὰρ ἐξ εὐθείας οὐκ ἠθέλησαν ὁμολογῆσαι, διὰ παραβολῆς
αὐτοὺς ἐμβάλλει λοιπὸν εἰς ὅπερ ἐβούλετο. Ὅτε δὲ οὐ
συνιέντες τὰ λεγόμενα τὴν ψῆφον ἐξήνεγκαν, τότε ἀπο-
καλύπτει τὸ συνεσκιασμένον λοιπὸν, καὶ λέγει· [17] “ὅτι τελῶναι
καὶ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν [x] τῶν οὐρανῶν.
Ἦλθε γὰρ ὁ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς
δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.”
Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν ἁπλῶς, πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς, ἔδοξεν
ἂν φορτικὸς εἶναι αὐτοῖς ὁ λόγος· νυνὶ δὲ, μετὰ τὴν αὐτῶν
E ψῆφον ἀποφαινόμενος, ἀνεπαχθὴς εἶναι δοκεῖ. Διὰ τοῦτο
καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησι. Τίς δὲ ἦν αὕτη; “Ἦλθεν Ἰωάν-
νης, φησὶ, πρὸς ὑμᾶς,” οὐ πρὸς ἐκείνους· καὶ οὐ τοῦτο μόνον,
ἀλλὰ καὶ “ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης.” Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔχετε
ἐγκαλεῖν, ὅτι ἠμελημένος τις ἦν, καὶ οὐδὲν ὠφελῶν· ἀλλὰ

[15] Exod. xix. 8. [16] Rom. ii. 13. [17] v. 31, 32.

[q] Λέγουσιν] + αὐτῷ Edd. [r] αὐτοὺς λέγει καὶ ἐλέγχει G. αὐτοῖς λ. κ. ἐ. H. κατεγνωσμένων] + ἐθνῶν L. [s] Τὰ γὰρ δύο τέκνα ταῦτα δηλοῖ τοῦτο L. [t] ἐκεῖνοι om. L. et Edd. praeter Sav. [v] δικαιωθήσονται] + Καὶ γάρ ἐστι μεῖζον τὸ ἐπηγγελμένον μὴ ἀνελθεῖν, εἶτα ἀνελθεῖν L. [w] ὅπερ οὖν καὶ . . . ποιεῖται G. H. K. M. Receptum firmat Ep. [x] τῶν οὐρανῶν] Sic G. H. K. et 5 Mosqq. vulgo τοῦ θεοῦ.

Digitized by Google

καὶ ὁ βίος [y] ἀνεπίληπτος, καὶ ἡ πρόνοια πολλὴ, καὶ οὐ προσ-
έσχετε αὐτῷ. Καὶ μετὰ τούτου καὶ ἕτερον ἔγκλημα, ὅτι
τελῶναι προσέσχον· καὶ μετὰ [z] τούτου πάλιν ἄλλο, ὅτι οὐδὲ 665
μετ' ἐκείνους ὑμεῖς. Ἔδει μὲν γὰρ καὶ πρὸ αὐτῶν· τὸ δὲ
μηδὲ [a] μετ' αὐτοὺς, πάσης συγγνώμης ἐστερημένον ἦν· καὶ
ἄφατος κἀκείνων ἔπαινος, καὶ τούτων κατηγορία. Πρὸς ὑμᾶς
ἦλθε, καὶ οὐ προσήκασθε· οὐκ ἦλθε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐδέ-
ξαντο· καὶ οὐδὲ ἐκείνους [b] ἔσχετε διδασκάλους. Ὅρα διὰ
πόσων ἐκείνων δείκνυται τὸ ἐγκώμιον, καὶ τούτων ἡ κατη-
γορία. Πρὸς ὑμᾶς ἦλθεν, οὐ πρὸς ἐκείνους. Ὑμεῖς οὐκ
ἐπιστεύσατε· τοῦτο ἐκείνους οὐκ ἐσκανδάλισεν. Αὐτοὶ ἐπί-
στευσαν· τοῦτο ὑμᾶς οὐκ ὠφέλησε. Τὸ δὲ, προάγουσιν, οὐχ
ὡς τούτων ἑπομένων, ἀλλ' ὡς ἐλπίδα ἐχόντων, ἐὰν ἐθέλωσιν. B
Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς ζηλοτυπία διεγείρει τοὺς παχυτέρους.
(427) Διὰ τοῦτο ἀεὶ [c] λέγει· "οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι
πρῶτοι." Διὰ τοῦτο καὶ πόρνας παρήγαγε καὶ τελώνας,
ἵνα παραζηλώσωσι. Καὶ γὰρ τὰ δύο ταῦτα ἄκρα ἁμαρτή-
ματα, ἐξ ἔρωτος χαλεποῦ [d] τικτόμενα, τὸ μὲν ἀπὸ σωμάτων,
τὸ δὲ ἀπὸ χρημάτων ἐπιθυμίας. Δείκνυσι δὲ, ὅτι τοῦτο
μάλιστά ἐστιν ἀκοῦσαι νόμου θεοῦ, [e] τὸ Ἰωάννῃ πιστεῦσαι.
Οὐκ ἄρα χάριτος μόνης τὸ εἰσελθεῖν πόρνας, ἀλλὰ καὶ δι-
καιοσύνης. Οὐ γὰρ πόρναι μένουσαι εἰσῆλθον, ἀλλ' ὑπα-
κούσασαι καὶ πιστεύσασαι καὶ καθαρισθεῖσαι καὶ [f] μεταβα-
λόμεναι, οὕτως εἰσῆλθον. Εἶδες πῶς ἀνεπαχθῆ τὸν λόγον C
ἐποίησε καὶ [g] τομώτερον, ἀπὸ τῆς παραβολῆς, ἀπὸ τῆς τῶν
πορνῶν ἐπαγωγῆς; Οὐδὲ γὰρ εἶπεν εὐθέως, διατί οὐκ ἐπι-
στεύσατε Ἰωάννῃ; ἀλλ' ὃ πολλῷ πληκτικώτερον ἦν, τοὺς
τελώνας καὶ τὰς πόρνας προθεὶς, τότε τοῦτο ἐπήγαγεν, ἀπὸ
τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας διελέγχων αὐτῶν τὸ ἀσύγ-
γνωστον, καὶ δεικνὺς, ὅτι [h] διὰ φόβον ἀνθρώπων πάντα
ποιοῦσι καὶ δόξαν κενήν. Καὶ γὰρ τὸν Χριστὸν οὐχ ὡμο-

[y] ἄληπτος G. K. M. Ep. [z] τοῦτο G. K. et bis M. [a] Sic K. L. M. Ep. Edebatur μετὰ τούτους. p. p. ἀπεστερημένον G. Ep. ἄφατος] + ἦν K. [b] ἔχετε G. L. [c] λέγει] + ὅτι L. Deinde οἱ ἔσχ. πρ. καὶ οἱ π. ἔ. Edd. Mox παρῆγε G. προσήγαγε K. [d] τίκτεται G. ἐστι post ἔρωτος invexit Sav. [e] τὸ] τῷ K. L. M. et pr. G. [f] Sic H. L. vulgo μεταβαλλόμεναι. Paulo ante καθαρθεῖσαι G. H. [g] κατατομώτερον G. K. M. [h] διὰ φ. ἀν.] δι' ἀνθρώπους G. K. κενὴν] τὴν ἐκείνων G.

Digitized by Google

λόγουν διὰ φόβον, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· καὶ τὸν
Ἰωάννην πάλιν οὐκ ἐτόλμων κακίζειν· οὐδὲ τοῦτο δι' εὐλά-
βειαν, ἀλλὰ διὰ φόβον. Ἅπερ ἅπαντα ἤλεγξε διὰ τῶν
εἰρημένων, καὶ χαλεπωτέραν ὕστερον ἐπήγαγε τὴν πληγὴν,
D εἰπών· "ὑμεῖς δὲ [i] εἰδότες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ
πιστεῦσαι αὐτῷ." Κακὸν μὲν γὰρ καὶ τὸ παρὰ τὴν ἀρχὴν
μὴ ἑλέσθαι τὸ καλόν· μείζων δὲ κατηγορία, τὸ μηδὲ μετα-
θέσθαι. Μάλιστα γὰρ τοῦτο ἐργάζεται πολλοὺς πονηροὺς,
ὃ καὶ νῦν πάσχοντας ἐνίους ὁρῶ ὑπὸ ἀναισθησίας ἐσχάτης.

[k] Ἀλλὰ μηδεὶς ἔστω [l] τοιοῦτος· ἀλλὰ κἂν εἰς ἔσχατον
κατενεχθῇ κακίας, μὴ ἀπογινωσκέτω τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον
μεταβολήν. Ῥᾴδιον γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν βαράθρων τῆς πονη-
ρίας ἀνενεγκεῖν. Ἦ οὐκ ἠκούσατε πῶς ἐκείνη ἡ πόρνη, ἡ ἐπὶ
ἀσελγείᾳ πάντας παρελάσασα, πάντας ἀπέκρυψεν [m] ἐν εὐ-
E λαβείᾳ; Οὐ τὴν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις λέγω, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ
τῆς γενεᾶς τῆς ἡμετέρας, τὴν ἐκ Φοινίκης τῆς παρανομω-
τάτης πόλεως. Καὶ γὰρ αὕτη [n] πόρνη ποτὲ παρ' ἡμῖν ἦν,
τὰ πρωτεῖα ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἔχουσα, καὶ πολὺ τὸ ὄνομα
αὐτῆς πανταχοῦ, οὐκ ἐν τῇ πόλει τῇ ἡμετέρᾳ μόνον, ἀλλὰ
καὶ μέχρι Κιλίκων καὶ Καππαδοκῶν. Καὶ πολλὰς [o] μὲν ἐκέ-
666 νωσεν οὐσίας, πολλοὺς δὲ [p] εἷλεν ὀρφανούς· πολλοὶ δὲ αὐτὴν
καὶ εἰς γοητείαν [q] διέβαλλον, ὡς οὐ τῇ τοῦ σώματος ὥρᾳ
μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς φαρμάκοις ἐκεῖνα τὰ δίκτυα πλέκουσαν.
Εἷλέ ποτε καὶ βασιλίδος ἀδελφὸν αὕτη ἡ πόρνη· καὶ γὰρ
πολλὴ ἦν αὐτῆς ἡ τυραννίς. Ἀλλ' ἀθρόον οὐκ οἶδ' ὅπως,
μᾶλλον δὲ οἶδα σαφῶς· βουληθεῖσα γὰρ καὶ μεταβληθεῖσα,
καὶ τοῦ θεοῦ τὴν χάριν ἐπισπασαμένη· κατεφρόνησεν ἁπάν-
των ἐκείνων, καὶ ῥίψασα τοῦ διαβόλου τὰς μαγγανείας, πρὸς
τὸν οὐρανὸν ἀνέδραμε. Καίτοιγε οὐδὲν αἰσχρότερον αὐτῆς
ἦν, ὅτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἦν· ἀλλ' ὅμως ὕστερον πολλὰς παρ-
B ήλασε τῇ τῆς ἐγκρατείας ὑπερβολῇ, καὶ σάκκον περιθεμένη,
πάντα τὸν χρόνον οὕτως ἠσκεῖτο. Ταύτης ἕνεκεν [r] καὶ ὑπαρ-

[i] ἰδόντες K. L. M. invitis Mosqq. [k] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ μετανοίας, καὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τοὺς ἁμαρτάνοντας, μήτε δὲ ἀπονυστάζειν τοὺς ἑστῶτας. G. [l] τοιοῦτος] + παρακαλῶ M. [m] ἐν om. K. M. [n] ἡ ante πόρνη delevi, jubentibus G. H. K. L. et Reg. 694. p. p. τὰ πρῶτα L. [o] μὲν om. K. L. M. πολλοὺς δὲ] καὶ πολλοὺς iidem. [p] εἷλεν] εἶχεν G. M. *tenebat* Ge. διέθηκεν Reg. 688. ὀρφανοὺς] ἐραστὰς G. [q] διέβαλον G. L. [r] καὶ om. G. H. M.

χος ἠνωχλήθη, καὶ στρατιῶται ὡπλίσθησαν, καὶ μεταστῆσαι πρὸς τὴν σκηνὴν αὐτὴν οὐκ ἴσχυσαν, οὐδὲ ἐξαγαγεῖν τῶν ὑποδεξαμένων αὐτὴν παρθένων. Αὕτη μυστηρίων καταξιωθεῖσα τῶν ἀποῤῥήτων, καὶ τῆς χάριτος ἀξίαν ἐπιδειξαμένη σπουδὴν, οὕτω τὸν βίον κατέλυσεν, ἅπαντα ἀπονιψαμένη διὰ τῆς χάριτος, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα πολλὴν ἐπιδειξαμένη τὴν φιλοσοφίαν. Οὐδὲ γὰρ ψιλῆς ὄψεως μετέδωκε τοῖς ποτε ἐρασταῖς ἐπὶ τοῦτο ἐλθοῦσιν, ἀποκλείσασα ἑαυτὴν, καὶ ἔτη πολλὰ καθάπερ ἐν δεσμωτηρίῳ διατελέσασα. Οὕτως C ἔσονται [s] οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· οὕτω πανταχοῦ πεπυρωμένης ἡμῖν ψυχῆς δεῖ, καὶ τὸ κωλύον οὐδὲν γενέσθαι [t] μέγαν καὶ θαυμαστόν.

Μηδεὶς τοίνυν τῶν ἐν κακίᾳ ἀπογινωσκέτω· μηδεὶς ἐν ἀρετῇ ὢν νυσταζέτω. [v] Μήτε οὗτος θαῤῥείτω· πολλάκις γὰρ αὐτὸν ἡ πόρνη παρελεύσεται· μήτε ἐκεῖνος ἀπογινωσκέτω· δυνατὸν γὰρ [w] αὐτῷ καὶ τοὺς πρώτους παρελθεῖν. Ἄκουσον τί φησιν ὁ θεὸς πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ. "Εἶπον μετὰ τὸ πορνεῦσαι αὐτὴν ταῦτα πάντα, πρός με ἀνάστρεψον, καὶ οὐκ ἀνέστρεψεν." [x] Ὅταν ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν σφοδρὰν ἀγάπην (428) τοῦ θεοῦ, οὐ μέμνηται τῶν προτέρων. Οὐκ ἔστιν ὡς ἄνθρωπος ὁ θεός· [y] οὐ γὰρ ὀνειδίζει τὰ παρελθόντα, οὐδὲ λέγει, διατί τοσοῦτον ἀπελείφθης χρόνον, ἂν μετανοήσωμεν· ἀλλ' ἀγαπᾷ, ὅταν προσέλθωμεν· μόνον ὡς χρὴ προσέλθωμεν. [z] Κολληθῶμεν αὐτῷ σφοδρῶς, καὶ προσηλώσωμεν τῷ φόβῳ αὐτοῦ τὰς καρδίας ἡμῶν. Τοιαῦτα γέγονεν οὐκ ἐν τῇ καινῇ μόνον πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ. Τί γὰρ τοῦ Μανασσῆ χεῖρον; Ἀλλ' ἠδυνήθη τὸν θεὸν ἐξιλεώσασθαι. Τί τοῦ Σολομῶνος μακαριώτερον; ἀλλ' ἀπονυστάξας ἔπεσε. Μᾶλλον δὲ καὶ ἀμφότερα ἐν ἑνὶ ἔχω δεῖξαι γενόμενα, ἐν τῷ πατρὶ τῷ τούτου· καὶ γὰρ καὶ καλὸς καὶ κακός ποτε γέγονεν E ὁ αὐτός. Τί τοῦ Ἰούδα μακαριώτερον; ἀλλ' ἐγένετο προ-

[s] οἱ πρ. ἔσχ. καὶ οἱ ἔ. π. G. H. K. [t] μέγα L. M. [v] μήτε οὗτος] Sic H. L. et Flor. p. 61. (Tom. XII. p. 456 E.) μηδὲ οὕτω G. M. μηδεὶς οὕτω K. [w] αὐτὸν Edd. [x] Ὅταν] Sic L. Ὅτε ἂν H. K. M. Ὅτε γὰρ καὶ G. Ὅταν γὰρ ἂν Fl. Ὅτε οὖν Mor. Ὅτε γοῦν Sav. Ben. Ὅταν γοῦν tacite correxit Editor Ben. 2dae. ἐπανέλθωμεν] Sic Fl. ἐπανέλθομεν G. ἐπέλθωμεν K. M. ἀπέλθωμεν Mor. Ben. [y] οὐδὲ G. H. [z] Κολληθῶμεν] + τοίνυν Edd. καρδίας] σάρκας G. H. M. Ge. Cf. Psal. cxviii. 120.

Digitized by Google

δότης. Τί [a] τοῦ Ματθαίου ἀθλιώτερον; ἀλλ' ἐγένετο εὐαγγελιστής. Τί τοῦ Παύλου χεῖρον; ἀλλ' ἐγένετο ἀπόστολος. Τί τοῦ Σίμωνος ζηλωτότερον; ἀλλ' ἐγένετο καὶ αὐτὸς ἁπάντων ἀθλιώτερος. Πόσας τοιαύτας ἑτέρας βούλει ἰδεῖν μεταβολὰς, καὶ πάλαι γεγενημένας, καὶ νῦν γινομένας καθ' ἑκάστην ἡμέραν; Διὰ δὴ τοῦτο λέγω, μήτε ὁ ἐπὶ τῆς
667 σκηνῆς ἀπογινωσκέτω, μήτε ὁ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ θαῤῥείτω. Πρὸς μὲν γὰρ τοῦτόν φησιν, [18] "ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ·" πρὸς δὲ ἐκεῖνον, "μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται;" καὶ, "τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε." Πάλιν πρὸς τούτους φησὶ, γρηγορεῖτε· πρὸς δὲ ἐκείνους, [19] "[b] ἔγειρε, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν." Οὗτοι μὲν γὰρ φυλάξαι δέονται ὅπερ ἔχουσιν, ἐκεῖνοι δὲ γενέσθαι ὅπερ οὐκ εἰσίν· οὗτοι διατηρῆσαι τὴν ὑγίειαν, ἐκεῖνοι τῆς ἀῤῥωστίας ἀπαλλαγῆναι· κάμνουσι γάρ· ἀλλὰ [c] πολλοὶ καὶ τῶν καμνόντων ὑγιαίνουσι, καὶ τῶν ὑγιαινόντων ῥᾳθυμήσαντες ἀῤῥωστοῦσι. Πρὸς μὲν οὖν ἐκείνους φησίν· [20] "ἴδε, ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί
B σοι γένηται·" πρὸς δὲ τούτους· [21] "θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἐγερθεὶς ἆρον [d] τὴν κλίνην σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου." Δεινὴ γὰρ, [e] δεινὴ παράλυσις ἁμαρτία· μᾶλλον δὲ [f] οὐ παράλυσις μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι χαλεπώτερον. Οὐ γὰρ ἐν ἀργίᾳ μόνον ἀγαθῶν ἐστιν ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ [g] ἐν ἐνεργείᾳ κακῶν. Ἀλλ' ὅμως κἂν οὕτω διακείμενος ᾖς, [h] καὶ θελήσῃς μικρὸν διαναστῆναι, πάντα λύεται τὰ δεινά. Κἂν τριακονταοκτὼ ἔτη [i] ἔχῃς, σπουδάσῃς δὲ γενέσθαι ὑγιὴς, οὐδεὶς ὁ κωλύων. [k] Πάρεστι καὶ νῦν ὁ Χριστὸς, καὶ λέγει, "ἆρον τὴν κλίνην σου·" μόνον θέλησον διαναστῆναι· μὴ ἀπο-

[18] 1 Cor. x. 12. Jer. viii. 4. Heb. xii. 12. [19] Ephes. v. 14. [20] Joan. v. 14. [21] Ibid. v. 6, 8: coll. Matth. ix. 6.

[a] Sic L. in ceteris et in Edd. ante Ben. haec τοῦ Ματθαίου et τοῦ Παύλου mutatis sedibus leguntur. Errorem tacite correxit Montef. legendo εὐαγγελιστὴς pro ἀπόστολος et vice versa. [b] ἔγειραι H. et corr. G. [c] πολλοὶ καὶ] καὶ πολλοὶ G. καὶ π. καὶ Sav. [d] τὸν κράββατον L. Fl. σου om. G. [e] δεινὴ] ὄντως δεινὴ M. p. p. ἡ ἁμαρτία H. [f] οὐδὲ Edd. [g] ἐν ἀργίᾳ κ. H. et pr. G. ἐνεργείᾳ κ. corr. G. ἐν ἐργασίᾳ κ. M. In L. haec ἀλλὰ καὶ . . κακῶν desunt. [h] καὶ] κἂν Edd. [i] ἔχῃς] + κατακείμενος M. [k] Πάρεστι] + γὰρ M. καὶ λέγει] λέγει καὶ νῦν L. Mor. διαναστῆναι] Sic Fl. et codd. Edebatur διανάστηθι.

Digitized by Google

γνῷς. Οὐκ ἔχεις ἄνθρωπον; ἀλλ' ἔχεις θεόν. Οὐκ ἔχεις τὸν βάλλοντά σε εἰς τὴν κολυμβήθραν; ἀλλ' ἔχεις τὸν C οὐκ ἀφιέντα σε δεηθῆναι κολυμβήθρας. Οὐκ ἔχεις τὸν ἐκεῖ σε ῥίπτοντα; ἀλλ' ἔχεις τὸν κελεύοντά σοι ἆραι τὴν κλίνην. Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, [22] "ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι [l] ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει." Ἂν γὰρ θελήσῃς κατελθεῖν εἰς τὴν πηγὴν, οὐδεὶς ὁ κωλύων. Οὐκ ἀναλίσκεται, οὐ δαπανᾶται ἡ χάρις· πηγή τίς ἐστιν ἀναβλύζουσα διηνεκῶς· [m] ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες θεραπευόμεθα καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα. [n] Προσερχώμεθα τοίνυν καὶ νῦν. Καὶ γὰρ Ῥαὰβ πόρνη ἦν, ἀλλ' ἐσώθη· καὶ ὁ λῃστὴς ἀνδροφόνος ἦν, ἀλλὰ παραδείσου πολί- D της ἐγένετο· καὶ ὁ μὲν Ἰούδας μετὰ τοῦ διδασκάλου ὢν, ἀπώλετο· ὁ δὲ λῃστὴς ἐν σταυρῷ [o] ὢν, μαθητὴς ἐγένετο. Ταῦτα τοῦ θεοῦ τὰ παράδοξα. Οὕτως οἱ μάγοι εὐδοκίμησαν· οὕτως ὁ τελώνης εὐαγγελιστὴς ἐγένετο· οὕτως ὁ βλάσφημος ἀπόστολος.

Ταῦτα ὅρα, καὶ μηδέποτε ἀπογνῷς, ἀλλ' ἀεὶ θάῤῥει καὶ διανάστησον σαυτόν. Ἅψαι μόνον τῆς ἐκεῖ φερούσης ὁδοῦ, καὶ [p] προβήσῃ ταχέως. Μὴ τὰς θύρας ἀποκλείσῃς, μὴ τὴν εἴσοδον φράξῃς. Βραχὺς ὁ παρὼν καιρὸς, ὀλίγος ὁ πόνος. Εἰ δὲ καὶ πολὺς ἦν, οὐδὲ οὕτως ἀπαγορεύειν ἔδει. Κἂν γὰρ μὴ κάμῃς τὸν κάλλιστον τοῦτον κάματον τὸν ἐν τῇ μετα- E νοίᾳ καὶ [q] τῇ ἀρετῇ, ἐν τῷ κόσμῳ πάντως καμῇ καὶ ταλαιπωρήσεις ἑτέρως. Εἰ δὲ καὶ ἐνταῦθα κἀκεῖ κάματος, διατί μὴ τοῦτον αἱρούμεθα τὸν πολὺν ἔχοντα τὸν καρπὸν καὶ μεγάλην τὴν ἀμοιβήν; Καίτοιγε οὐδὲ ὁ αὐτὸς κάματος οὗτος κἀκεῖνος. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς βιωτικοῖς καὶ κίνδυνοι συνεχεῖς, καὶ ζημίαι ἐπάλληλοι, καὶ [r] ἡ ἐλπὶς ἄδηλος, καὶ δουλοπρέ- 668 πεια πολλὴ, καὶ χρημάτων καὶ σωμάτων καὶ ψυχῆς δαπάνη· καὶ τότε ἡ τῶν καρπῶν ἀντίδοσις πολὺ τῆς ἐλπίδος καταδεεστέρα, ἂν ἄρα βλαστήσῃ. Οὐδὲ γὰρ πανταχοῦ φέρει
(429) καρπὸν ὁ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἱδρώς· πλὴν ἀλλὰ καὶ ὅταν μὴ διαπέσῃ, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἐνέγκῃ τὴν φορὰν, ἐν

[22] Joan. v. 7.

[l] ἐγὼ om. K. M. [m] ἐκ] καὶ ἐκ M. Mox καὶ ψυχὰς καὶ σώματα L. M. [n] Προσέλθωμεν L. M. νῦν] ἡμεῖς L. M. καὶ νῦν om. K. [o] ὢν om. G. H. K. M. [p] Sic L. M. Fl. vulgo πρόβηθι. [q] τῇ om. G. p. p. καμῇς K. L. Fl. καμεῖς H. M. [r] ἡ om. M.

Digitized by Google

βραχεῖ παραμένει τῷ χρόνῳ. Ὅταν γὰρ γηράσῃς, καὶ μη-
κέτι λοιπὸν ἀκριβῆ τῆς ἀπολαύσεως τὴν αἴσθησιν ἔχῃς, τότε
σοι φέρει τὰς ἀμοιβὰς ὁ [s] πόνος. Καὶ ὁ μὲν πόνος ἐν ἀκμά-
ζοντι σώματι· ὁ δὲ καρπὸς καὶ ἡ τρυφὴ ἐν γεγηρακότι καὶ
B παρειμένῳ, ὅταν καὶ τὴν αἴσθησιν ὁ χρόνος καταμαράνῃ·
[t] καίτοι εἰ μὴ κατεμάρανεν, ἡ τῆς τελευτῆς ἐλπὶς οὐκ ἠφίει
τρυφᾶν. Ἐκεῖ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μὲν πόνος, ἐν φθορᾷ
καὶ τελευτῶντι σώματι· ὁ δὲ στέφανος, ἐν [v] ἀκηράτῳ καὶ
ἀθανάτῳ καὶ τέλος οὐκ ἔχοντι. Καὶ ὁ μὲν πόνος καὶ πρῶ-
τος καὶ βραχύς· ἡ δὲ ἀντίδοσις καὶ ὑστέρα καὶ ἄπειρος,
ἵνα μετὰ ἀδείας ἀναπαύῃ λοιπὸν, μηδὲν προσδοκῶν ἀηδές.
Οὐ γάρ ἐστι μεταβολὴν [w] δεῖσαι λοιπὸν, οὐδὲ ἔκπτωσιν,
καθάπερ ἐνταῦθα. Ποῖα οὖν ταῦτα ἀγαθὰ, τὰ μήτε ἀσφαλῆ,
καὶ βραχέα καὶ πήλινα, καὶ πρὶν ἢ φανῆναι ἀφανιζόμενα,
C καὶ μετὰ πολλῶν κτώμενα πόνων; Ποῖα δὲ ἐκείνων ἀγαθὰ
ἴσα, τῶν ἀκινήτων, τῶν [x] ἀγηράτων, τῶν μηδένα μόχθον
ἐχόντων, [y] τῶν καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγώνων τοὺς στεφάνους
σοι κομιζόντων; Ὁ γὰρ χρημάτων καταφρονῶν, καὶ ἐντεῦθεν
ἤδη λαμβάνει τὸν μισθὸν, φροντίδος [z] ἀπαλλαττόμενος, βα-
σκανίας, συκοφαντίας, ἐπιβουλῆς, φθόνου. Ὁ σώφρων, καὶ
κοσμίως ζῶν, καὶ πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας στεφανοῦται
καὶ [a] τρυφᾷ, ἀσχημοσύνης, γέλωτος, κινδύνων, κατηγορίας,
τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπαλλαττόμενος δεινῶν. [b] Τὰ ἄλλα
πάντα ὁμοίως τῆς ἀρετῆς μέρη ἐντεῦθεν ἤδη ἡμῖν δίδωσι
D τὴν ἀμοιβήν. Ἵν' οὖν καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων
ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, φύγωμεν κακίαν καὶ ἑλώμεθα ἀρετήν.
Οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα τρυφήσομεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπι-
τευξόμεθα [c] στεφάνων· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν,
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

[s] πόνος] χρόνος L. M. Mor. [t] καίτοι] Sic M. vulgo καί. [v] ἀγηράτῳ M. ἀγήρῳ G. ἀθανάτῳ] ἀκαμάτῳ L. [w] δεῖσαι] + ποτε G. H. [x] ἀκηράτων G. L. [y] τῶν om. K. καὶ om. L. [z] ἀπηλ-λαγμένος G. [a] ἐντρυφᾷ G. H. [b] Τὰ δὲ ἄλλα Sav. Ben. p. p. τὰς ἀμοιβὰς L. [c] στεφάνων] ἀγαθῶν G. H.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΗ.

[1] Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός [a] τις ἦν οἰκοδε- 669
σπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ
περιέθηκε, καὶ ὤρυξε ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον· καὶ
ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. Ὅτε δὲ ἤγ-
γισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους
[b] αὐτοῦ, λαβεῖν τοὺς καρπούς. Καὶ λαβόντες οἱ γεωρ-
γοὶ τοὺς [c] δούλους, οὓς μὲν ἔδειραν, οὓς δὲ ἀπέκτειναν, B
οὓς δὲ ἐλιθοβόλησαν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δού-
λους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν [d] αὐτοῖς ὡσαύ-
τως. [e] Ὕστερον ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ,
λέγων· ἴσως ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γε-
ωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· οὗτός ἐστιν
ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατά-
σχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. [f] Καὶ ἐκβαλόντες ἔξω
τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος C
τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; Λέ-
γουσιν [g] αὐτῷ· κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτοὺς, καὶ τὸν
ἀμπελῶνα [h] ἐκδώσεται γεωργοῖς ἑτέροις, οἵτινες ἀποδώ-
σουσι τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς· οὐδέποτε ἀνέγνωτε [i] ἐν ταῖς γραφαῖς· λίθον ὃν
ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν
γωνίας; παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ
ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται
ἀφ᾽ ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποι-
οῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον
τοῦτον, συνθλασθήσεται· ἐφ᾽ ὃν δ᾽ ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.

[1] Cap. XXI. v. 33–44.

Hom. LXVIII. [a] τις om. K. M. ὤρυξεν] + ἐν αὐτῷ L. [b] αὐτοῦ] + πρὸς τοὺς γεωργοὺς L. καρποὺς] + αὐτοῦ L. [c] δούλους] + αὐτοῦ L. οὓς] ὃν ter L. [d] αὐτοὺς G. αὐτοῖς om. K. M. 4 Mosqq. [e] Ὕστερον] + δὲ G. M. 2 Mosqq. p. p. αὐτοῦ om. G. M. ἴσως om. H. L. 3 Mosqq. [f] Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τ. ἀ. καὶ ἀπέκτειναν L. 1 Mosq. ἐκβαλόντες] + αὐτὸν 4 Mosqq. [g] αὐτῷ om. G. K. M. 1 Mosq. [h] ἐκδώσει G. γ. ἑτέροις] ἄλλοις γ. L. 1 Mosq. ἀποδώσουσιν] + αὐτῷ L. 2 Mosqq. [i] ἐν ταῖς γραφαῖς om. G. H. 4 Mosqq.

Digitized by Google

D ΠΟΛΛΑ ἀπὸ τῆς παραβολῆς ταύτης αἰνίττεται· τοῦ θεοῦ (430)
τὴν πρόνοιαν, τὴν εἰς αὐτοὺς ἄνωθεν γεγενημένην· τὸ ἐξ
ἀρχῆς αὐτῶν φονικόν· τὸ μηδὲν παραλειφθῆναι τῶν ἡκόντων
εἰς ἐπιμέλειαν· τὸ καὶ προφητῶν σφαγέντων μὴ ἀποστρα-
φῆναι αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν πέμψαι· τὸ καὶ τῆς καινῆς
καὶ τῆς παλαιᾶς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι θεόν· τὸ μεγάλα
αὐτοῦ τὸν θάνατον [k] κατορθώσειν· τὸ τὴν ἐσχάτην δίκην
τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ τολμήματος αὐτοὺς ὑπομένειν· τῶν
ἐθνῶν τὴν κλῆσιν, τῶν Ἰουδαίων τὴν ἔκπτωσιν. [l] Διὰ τοῦτο
E αὐτὴν μετὰ τὴν ἔμπροσθεν τίθησιν, ἵνα δείξῃ κἀντεῦθεν τὸ
ἔγκλημα μεῖζον καὶ σφόδρα ἀσύγγνωστον. Πῶς καὶ τίνι
τρόπῳ; Ὅτι τοσαύτης τυχόντες ἐπιμελείας, πορνῶν καὶ τε-
λωνῶν ἡττήθησαν, καὶ παρὰ τοσοῦτον. Θέα δὲ καὶ αὐτοῦ
τὴν πρόνοιαν τὴν πολλὴν, καὶ τὴν τούτων ἀργίαν [m] τὴν
ἄφατον. Καὶ γὰρ ἃ τῶν γεωργῶν ἦν, αὐτὸς ἐποίησε· τὸ
670 φραγμὸν περιθεῖναι, τὸ φυτεῦσαι τὸν ἀμπελῶνα, τὰ ἄλλα
πάντα· καὶ μικρὸν αὐτοῖς [n] κατέλιπε, τὸ [o] ἐπιμελεῖσθαι τῶν
ὄντων, καὶ διαφυλάξαι τὰ δοθέντα. Οὐδὲν γὰρ ἦν ἐλλει-
φθὲν, ἀλλὰ πάντα ἀπηρτισμένα· καὶ οὐδὲ οὕτως [p] ἐκέρδαναν,
καὶ ταῦτα τοσούτων ἀπολαύσαντες παρ' αὐτοῦ. Ὅτε γὰρ
ἐξ Αἰγύπτου ἐξῆλθον, καὶ νόμον ἔδωκε, καὶ πόλιν ἀνέστησε,
καὶ ναὸν ᾠκοδόμησε, [q] καὶ θυσιαστήριον κατεσκεύασε. "Καὶ
ἀπεδήμησε·" τουτέστιν, ἐμακροθύμησεν, οὐκ ἀεὶ τοῖς [r] ἁμαρ-
τήμασι παραπόδας ἐπάγων τὰς τιμωρίας· τὴν γὰρ ἀποδη-
μίαν τὴν πολλὴν αὐτοῦ μακροθυμίαν φησί. "Καὶ ἀπέστειλε
B τοὺς δούλους αὐτοῦ," τουτέστι, τοὺς προφήτας· "τὸν καρπὸν
λαβεῖν," τουτέστι, τὴν ὑπακοὴν, τὴν διὰ τῶν ἔργων ἐπί-
δειξιν. Οἱ δὲ κἀνταῦθα τὴν κακίαν ἐπεδείξαντο, οὐ τῷ μὴ
δοῦναι τὸν καρπὸν τοσαύτης [s] ἀπολαύσαντας ἐπιμελείας, ὅπερ
ἀργίας ἦν, ἀλλὰ καὶ τῷ δυσχερᾶναι πρὸς τοὺς ἐλθόντας.
Τοὺς γὰρ οὐκ ἔχοντας δοῦναι καὶ ὀφείλοντας, οὐκ ἀγανακτεῖν

[k] κατορθῶσαι Edd. [l] Καὶ διὰ τοῦτο L. Διὰ τοῦτο οὖν G. H. p. p. μετὰ τῶν ἔμπροσθεν G. K. M. [m] τὴν om. H. K. M. καὶ τὴν ἄφατον τούτων ἀργίαν G. [n] Sic G. L. ἐγκατέλιπε Ep. κατέλειπε K. καταλιπεῖν H. καταλείπειν M. [o] ἐπιμελήσασθαι L. Ep. Mor. p. p. φυλάξαι G. K. M. Ep. [p] Sic Reg. 688. ceteri cum Edd. ἐκέρδανον. [q] Haec καὶ θ. κατέσκευασε post v. ἔδωκε collocant H. L. In G. K. omnino desunt. [r] Sic Ep. ἁμαρτήσασι K. ἁμαρτάνουσι Edd. [s] ἀπολαύσαντες H. K. M.

Digitized by Google

ἐχρῆν, οὐδὲ δυσχεραίνειν, ἀλλὰ παρακαλεῖν. Οἱ δὲ οὐ μόνον ἠγανάκτησαν, ἀλλὰ καὶ αἱμάτων τὰς χεῖρας ἐνέπλησαν· καὶ δίκην ὀφείλοντες, αὐτοὶ δίκην ἀπῄτουν. Διὰ τοῦτο καὶ δευτέρους [t] ἔπεμψε καὶ τρίτους, ἵνα δειχθῇ καὶ ἡ τούτων κακία, καὶ ἡ τοῦ πέμψαντος φιλανθρωπία. Καὶ διατί μὴ τὸν υἱὸν C
εὐθέως ἀπέστειλεν; Ἵνα ἐκ τῶν εἰς ἐκείνους γενομένων καταγνόντες ἑαυτῶν, καὶ τὸν θυμὸν ἀφέντες, [v] ἐκεῖνον ἐντραπῶσιν ἐλθόντα. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι λόγοι· ἀλλὰ τέως ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἴωμεν. Τί δέ ἐστι τὸ, "ἴσως ἐντραπήσονται;" Οὐχὶ ἀγνοοῦντος, ἄπαγε· ἀλλὰ θέλοντος δεῖξαι τὸ ἁμάρτημα μέγα, καὶ ἀπολογίας πάσης ἐστερημένον. [w] Ἐπεὶ αὐτὸς εἰδὼς, ὅτι ἀναιρήσουσιν, ἔπεμψε. Λέγει δὲ, "[x] ἐντραπήσονται," τὸ γενέσθαι ὀφεῖλον ἀπαγγέλλων· ὅτι ἔδει αὐτοὺς ἐντραπῆναι. Ἐπεὶ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν, [2] "ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν·" οὐδὲ ἐκεῖ ἀγνοῶν· ἀλλ' ἵνα μὴ λέγωσί τινες τῶν ἀγνωμόνων, ὅτι ἡ πρόῤῥησις αὐτοῦ γέγονεν ἀναγκαστικὴ τῆς παρακοῆς, διὰ D
τοῦτο οὕτω σχηματίζει τὰς λέξεις, "ἐὰν ἄρα" λέγων, καὶ "ἴσως." Εἰ γὰρ καὶ περὶ τοὺς δούλους ἀγνώμονες ἐγένοντο, τὸ τοῦ [y] υἱοῦ ἀξίωμα αἰδεσθῆναι ἐχρῆν.

Τί οὖν οὗτοι; Δέον προσδραμεῖν, δέον αἰτῆσαι συγγνώμην ἐπὶ τοῖς πεπλημμελημένοις, [z] καὶ ἐπαγωνίζονται τοῖς προτέροις, ἐπαποδύονται τοῖς μιάσμασιν, ἀεὶ τὰ πρότερα τοῖς δευτέροις ἀποκρύπτοντες· ὃ καὶ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγε· [3] "πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν." Ἄνωθεν γὰρ αὐτοῖς ταῦτα ἐνεκάλουν· οἱ προφῆται λέγοντες· [4] "αἱ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις·" καὶ, "αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσγουσι·" καὶ, "οἰκοδομοῦντες Σιὼν ἐν αἵμασιν." Ἀλλ' οὐκ ἐσωφρονίζοντο· καίτοι ταύτην λαβόντες πρώτην τὴν ἐντολὴν, τὸ "οὐ φονεύ- E
σεις," καὶ μυρίων ἑτέρων κελευσθέντες ἀπέχεσθαι· [a] διὰ τοῦτο, καὶ διὰ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐναγόμενοι. Ἀλλ' ὅμως τὴν πονηρὰν ἐκείνην οὐκ ἀπέθεντο συνήθειαν· ἀλλὰ τί λέγουσιν ἰδόντες αὐτόν; "Δεῦτε,

[2] Ezech. ii. 5. [3] Matth. xxiii. 32. [4] Esai. i. 15. Hos. iv. 2. Mic. iii. 10.

[t] ἔπεμψεν Edd. [v] ἐκεῖνον] ἐκεῖ τοῦτον K. L. ἐκεῖνον τοῦτον H. [w] Ἐπεὶ αὐτὸς] ἐπ' αὐτοῖς G. M. εἰδὼς] + γὰρ G. [x] ἐντραπήσονται] + τὸν υἱόν μου Edd. p. p. τὰ γ. ὀφείλοντα G. M. [y] υἱοῦ] Sic Ep. Theoph. Χριστοῦ G. K. M. [z] καὶ] οἱ δὲ καὶ G. καὶ om. L. Deinde haec τοῖς προτέροις ἐπαποδύονται om. G. K. M. [a] διὰ τοῦτο] διὰ τούτου H. K. καὶ διὰ τούτων G.

671 ἀποκτείνωμεν αὐτόν.” Τίνος ἕνεκεν, καὶ διατί; τί ποτε ἔχον-
τες ἐγκαλεῖν, ἢ μικρὸν, ἢ μέγα; Ὅτι ἐτίμησεν ὑμᾶς, καὶ θεὸς
ὢν, ἄνθρωπος ἐγένετο δι᾽ ὑμᾶς, καὶ τὰ μυρία ἐκεῖνα εἰργά- (431)
σατο θαύματα; ἀλλ᾽ ὅτι τὰ ἁμαρτήματα συνεχώρει; ἀλλ᾽
ὅτι ἐπὶ βασιλείαν ἐκάλει; Ὅρα δὲ μετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ
τὴν ἄνοιαν πολλὴν οὖσαν, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς σφαγῆς πολλῆς
γέμουσαν παραπληξίας. [5] “Ἀποκτείνωμεν γὰρ αὐτὸν, φησὶ,
καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.” Καὶ ποῦ ἀποκτεῖναι βουλεύ-
ονται; Ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. Εἶδες πῶς προφητεύει καὶ τὸν
B τόπον, ἔνθα ἔμελλε σφάττεσθαι; “Καὶ ἐκβαλόντες ἀπέκτει-
ναν.” Καὶ ὁ μὲν Λουκᾶς φησιν, ὅτι αὐτὸς ἀπεφήνατο ὃ παθεῖν
ἔδει τούτους, κἀκεῖνοι εἶπον, “μὴ γένοιτο·” καὶ τὴν μαρτυρίαν
ἐπήγαγεν. [6] “Ἐμβλέψας γὰρ αὐτοῖς εἶπε· τί οὖν ἐστι τὸ
γεγραμμένον, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· καὶ πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ᾽ αὐτὸν,
συνθλασθήσεται;” Ὁ δὲ Ματθαῖος, ὅτι αὐτοὶ τὴν ψῆφον
ἐξήνεγκαν. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τοῦτο ἐναντιολογίας. Καὶ γὰρ
ἀμφότερα [b] γέγονε· καὶ τὴν ψῆφον αὐτοὶ ἐξήνεγκαν καθ᾽
ἑαυτῶν, καὶ πάλιν αἰσθόμενοι τῶν εἰρημένων εἶπον, “μὴ γέ-
νοιτο·” καὶ τὸν προφήτην αὐτοῖς ἐπετείχισε, πείθων αὐτοὺς,
C ὅτι πάντως ἔσται τοῦτο. Ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲ οὕτω τὰ ἔθνη
σαφῶς ἀπεκάλυψεν, ὥστε μηδεμίαν αὐτοῖς παρασχεῖν λαβὴν,
ἀλλ᾽ ᾐνίξατο εἰπὼν, “δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.” [c] Διὰ
τοῦτο δὴ καὶ διὰ παραβολῆς εἴρηκεν, ἵνα αὐτοὶ τὴν ψῆφον
ἐξενέγκωσιν· ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Δαυὶδ γέγονεν, ὅτε ἔκρινε
τὴν παραβολὴν τοῦ Νάθαν. Σὺ δέ μοι σκόπει κἀντεῦθεν
πῶς δικαία ἡ ψῆφος, ὅταν αὐτοὶ οἱ μέλλοντες κολάζεσθαι
ἑαυτοὺς καταδικάζωσιν. Εἶτα ἵνα μάθωσιν, ὅτι οὐ μόνον ἡ
τοῦ δικαίου [d] φύσις ταῦτα ἀπῄτει, ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν ἡ τοῦ
πνεύματος χάρις προὔλεγε ταῦτα, καὶ ὁ θεὸς οὕτως ἐψη-
D φίζετο, καὶ προφητείαν ἐπήγαγε, καὶ ἐντρεπτικῶς αὐτοῖς
[e] ἐπιτιμᾷ λέγων· “οὐδέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι λίθον ὃν ἀπε-
δοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω-
νίας; παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν

[5] Luc. xx. 14. [6] Ibid. v. 17, 18.

[b] γέγονε] ταῦτα γέγ. H. γέγ. ταῦτα L. [c] Sic L. Ep. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῆς π. εἰρ. ceteri. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ παραβολὴν εἰρ. Edd. [d] φύσις] ψῆφος G. H. [e] ἐπετίμα L. M.

Digitized by Google

ὀφθαλμοῖς ἡμῶν·" διὰ πάντων δεικνὺς, ὅτι οἱ μὲν ἐκβάλλεσθαι ἔμελλον ἀπιστοῦντες, τὰ δὲ ἔθνη εἰσάγεσθαι. Τοῦτο καὶ διὰ τῆς Χαναναίας, τοῦτο καὶ διὰ [f] τοῦ ὄνου, καὶ διὰ τοῦ ἑκατοντάρχου, καὶ δι' ἄλλων πολλῶν παραβολῶν ᾐνίξατο· τοῦτο καὶ νῦν. Διὸ καὶ ἐπήγαγε· "παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν·" προδηλῶν, ὅτι τὰ ἔθνη πιστεύοντα, καὶ Ἰουδαίων ὅσοι ἂν καὶ αὐτοὶ πιστεύ- E
σωσιν, ἔσονται ἓν, καίτοι τοσούτου τοῦ μέσου ὄντος ἔμπροσθεν. Εἶτα, ἵνα μάθωσιν ὅτι οὐδὲν τῷ θεῷ ἐναντίον τῶν γινομένων ἦν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα [g] εὐαπόδεκτον τὸ συμβαῖνον, καὶ παράδοξον, καὶ τῶν ὁρώντων ἕκαστον ἐκπλῆττον· (καὶ γὰρ ἦν θαῦμα σφόδρα ἄφατον·) ἐπήγαγε λέγων· "παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη." Λίθον δὲ ἑαυτὸν καλεῖ, καὶ οἰκοδόμους τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων· ὃ καὶ Ἰεζεχιὴλ φησίν· [7] "οἱ οἰκοδομοῦντες τὸν τοῖχον, καὶ ἀλείφοντες [h] ἀναρτύτως." Πῶς 672
δὲ ἀπεδοκίμασαν; Λέγοντες, [8] "οὗτος οὐκ ἔστιν [i] ἀπὸ τοῦ θεοῦ·" "οὗτος πλανᾷ τὸν ὄχλον·" καὶ πάλιν, "Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις."

Εἶτα, ἵνα γνῶσιν ὅτι οὐ μέχρι τοῦ ἐκβληθῆναι αὐτοὺς ἡ ζημία, [k] ἐπήγαγε καὶ τὰς κολάσεις, λέγων· "πᾶς ὁ πίπτων ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν." Δύο φησὶν ἀπωλείας ἐνταῦθα· μίαν μὲν, τὴν ἀπὸ τοῦ προσκόψαι καὶ σκανδαλισθῆναι· τοῦτο γάρ ἐστιν, "ὁ πίπτων ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον·" ἑτέραν δὲ, τὴν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως αὐτῶν, καὶ τῆς συμφορᾶς καὶ πανωλεθρίας, ἣν καὶ σαφῶς προεδήλωσεν εἰπὼν, "λικμήσει αὐτόν." [l] Διὰ B
τούτων καὶ τὴν ἀνάστασιν ᾐνίξατο τὴν ἑαυτοῦ. Ὁ μὲν οὖν προφήτης Ἡσαΐας τὸν ἀμπελῶνα αἰτιᾶσθαί φησιν αὐτόν· ἐνταῦθα δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ διαβάλλει. Καὶ ἐκεῖ μέν φησι· [9] "τί ἔδει με ποιῆσαι τῷ ἀμπελῶνί [m] μου, καὶ οὐκ ἐποίησα;" καὶ [n] ἀλλαχοῦ πάλιν· "τί εὗρον οἱ πατέρες

[7] Ezech. xiii. 10. [8] Joan. ix. 16. vii. 12. viii. 48. [9] Esai. v. 4. Jer. ii. 5. Mich. vi. 3.

[f] τῆς ὄνου G. p. p. καὶ διὰ πολλῶν ἑτέρων π. L. καὶ δι' ἄλλων πολλῶν ἑτέρων π. K. M. [g] ἀπόδεκτον L. Ep. παράδοξον] + ὂν G. M. [h] ἀναρτύτως] αὐτὸν ἀφροσύνῃ H. K. L. Mox Πῶς δὲ καὶ ἀπ. Edd. [i] ἀπὸ] ἐκ L. Ep. Euth. [k] ἐπάγει L. [l] Διὰ] + δὲ G. [m] μου om. G. M. [n] ἀλλαχοῦ πάλιν· τί] δι' ἄλλου πάλιν· τί ἐποίησά σοι, καὶ τί Edd. cum uno cod. L. εὗρον] εὕροσαν L.

Digitized by Google

ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα;" καὶ πάλιν, "λαός μου, τί ἐποίησά
σοι; ἢ τί ἐλύπησά σε;" δεικνὺς αὐτῶν τὴν ἀχάριστον γνώμην,
καὶ ὅτι πάντων ἀπολαύοντες, τοῖς ἐναντίοις ἠμείβοντο· ἐν-
ταῦθα δὲ μετὰ πλείονος τίθησιν αὐτὸ ὑπερβολῆς. Οὐ γὰρ
C αὐτὸς ἀποφαίνεται λέγων· "τί ἔδει με ποιῆσαι, καὶ οὐκ
ἐποίησα;" ἀλλ' αὐτοὺς ἐκείνους εἰσάγει ψηφιζομένους, ὅτι (432)
οὐδὲν [o] ἐνέλιπε, καὶ καταδικάζοντας ἑαυτούς. Ὅταν γὰρ εἴ-
πωσιν, ὅτι "κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτοὺς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα
ἐκδώσεται [p] ἑτέροις γεωργοῖς," οὐδὲν ἕτερον ἢ τοῦτο λέγουσι,
μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας τὴν ψῆφον ἐκφέροντες. Τοῦτο
καὶ Στέφανος αὐτοῖς ὀνειδίζει, ὃ καὶ μάλιστα αὐτοὺς ἔδακνεν,
ὅτι πολλῆς ἀπολαύσαντες ἀεὶ προνοίας, τοῖς ἐναντίοις ἠμεί-
βοντο τὸν εὐεργέτην· ὅπερ καὶ αὐτὸ μέγιστον ἦν σημεῖον τοῦ
μὴ τὸν κολάζοντα, ἀλλὰ τοὺς κολαζομένους αἰτίους εἶναι τῆς
D τιμωρίας τῆς ἐπαγομένης αὐτοῖς. Τοῦτο δὴ καὶ ἐνταῦθα
δείκνυται διὰ τῆς παραβολῆς, [q] διὰ τῆς προφητείας. Οὐδὲ
γὰρ ἠρκέσθη τῇ παραβολῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ προφητείαν
διπλῆν ἐπήγαγε, τὴν μὲν τοῦ Δαυῒδ, τὴν δὲ παρ' ἑαυτοῦ.
Τί οὖν ἐχρῆν ταῦτα ἀκούσαντας ποιεῖν; οὐχὶ προσκυνῆσαι;
οὐχὶ θαυμάσαι τὴν κηδεμονίαν, τὴν ἔμπροσθεν, τὴν μετὰ
ταῦτα; Εἰ δὲ μηδενὶ τούτων ἐγένοντο βελτίους, τῷ γοῦν
φόβῳ τῆς κολάσεως οὐκ ἔδει γενέσθαι σωφρονεστέρους;
Ἀλλ' οὐκ ἐγένοντο· ἀλλὰ τί μετὰ ταῦτα; [10] "Ἀκούσαντες,
φησὶν, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐ-
E τὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν [r] διὰ τοὺς ὄχλους, ὅτι ὡς προ-
φήτην αὐτὸν εἶχον." Ἠισθάνοντο γὰρ λοιπὸν, ὅτι [s] αὐτοὺς
ᾐνίττετο. Ποτὲ μὲν οὖν κατεχόμενος, διὰ μέσου αὐτῶν
ἀναχωρεῖ, καὶ οὐχ ὁρᾶται· ποτὲ δὲ φαινόμενος, ὠδίνουσαν
αὐτῶν τὴν ἐπιθυμίαν ἐπέχει. Ὃ καὶ θαυμάζοντες ἔλεγον
[11] "οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς; ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν
αὐτῷ λέγουσιν." Ἐνταῦθα δὲ, ἐπειδὴ τῷ φόβῳ τοῦ πλή-
θους κατείχοντο, ἀρκεῖται τούτῳ, καὶ οὐ παραδοξοποιεῖ, ὥσπερ
673 ἔμπροσθεν, διὰ [t] μέσου ἀναχωρῶν καὶ μὴ φαινόμενος. Οὐ

[10] v. 45, 46. [11] Joan. vii. 25, 26.

[o] ἐνέλειπε K. ἔλιπε G. ἔλειπε M. p. p. ἑαυτῶν G. M. [p] ἑτέ-
ροις] ἄλλοις K. L. [q] διὰ] καὶ διὰ H. K. [r] διὰ om. L. invitis
Mosqq. [s] αὐτοὺς] ἑαυτὸν G. M. Mox Καὶ ποτὲ μὲν οὖν G. M.
Καὶ ποτὲ μὲν (om. οὖν) H. [t] μέσου] μέσων K. μέσου αὐτῶν H. L.

Digitized by Google

γὰρ ἐβούλετο πάντα [v] ὑπὲρ ἄνθρωπον ποιεῖν, ὥστε πιστευθῆναι τὴν οἰκονομίαν. Οἱ δὲ οὐδὲ ἀπὸ τοῦ πλήθους ἐσωφρονίζοντο, οὐδὲ ἀπὸ τῶν εἰρημένων· οὐ τὴν τῶν προφητῶν μαρτυρίαν, οὐ τὴν ἑαυτῶν ᾔδοῦντο ψῆφον, οὐ τὴν τῶν πολλῶν γνώμην· οὕτω καθάπαξ αὐτοὺς ἡ [w] φιλαρχία καὶ ὁ τῆς κενοδοξίας ἐπήρωσεν ἔρως, καὶ τὸ τὰ [x] πρόσκαιρα ζητεῖν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖ, καὶ κατὰ κρημνῶν φέρει· οὐδὲν οὕτω ποιεῖ τῶν μελλόντων ἐκπίπτειν, ὡς τὸ προσηλῶσθαι τοῖς ἐπικήροις [y] τούτοις· οὐδὲν οὕτω ποιεῖ καὶ B
τούτων κἀκείνων ἀπολαύειν, ὡς τὸ πάντων ἐκεῖνα προτιμᾶν. "Ζητεῖτε" γάρ, φησὶν [z] ὁ Χριστὸς, "τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν." Καίτοι εἰ μηδὲ τοῦτο προσέκειτο, οὐδὲ οὕτως αὐτῶν ἐφίεσθαι ἔδει. Νῦν δὲ ἐν τῷ λαβεῖν ἐκεῖνα, καὶ ταῦτά ἐστι προσλαβεῖν· καὶ οὐδὲ οὕτως ἔνιοι πείθονται· ἀλλὰ λίθοις ἀναισθήτοις ἐοίκασι, καὶ σκιὰς διώκουσιν ἡδονῆς.

[a] Τί γὰρ ἡδὺ τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ; τί δὲ τερπνόν; Μετὰ γὰρ παῤῥησίας ὑμῖν πλείονος διαλεχθῆναι βούλομαι σήμερον· ἀλλὰ ἀνάσχεσθε, ἵνα μάθητε ὅτι ὁ δοκῶν οὗτος φορτικὸς εἶναι βίος καὶ ἐπαχθὴς, ὁ τῶν μοναχῶν λέγω καὶ C
τῶν ἐσταυρωμένων, πολὺ τούτου τοῦ δοκοῦντος εἶναι προσηνοῦς καὶ ἁπαλωτέρου γλυκύτερός [b] ἐστι καὶ ποθεινότερος. Καὶ τούτου μάρτυρες ὑμεῖς, οἱ θάνατον πολλάκις αἰτήσαντες ἐν ταῖς καταλαβούσαις ὑμᾶς περιστάσεσι καὶ ἀθυμίαις, καὶ ἐκείνους μακαρίσαντες τοὺς ἐν ὄρεσι, τοὺς ἐν σπηλαίοις, τοὺς μὴ γεγαμηκότας, τοὺς τὸν ἀπράγμονα βίον ζῶντας, οἵ τε ἐν [c] ταῖς τέχναις, οἵ τε ἐν ταῖς στρατείαις, οἵ τε ἁπλῶς ζῶντες καὶ εἰκῇ, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ διημερεύοντες καὶ ταῖς ὀρχήστραις. Καὶ γὰρ ἐκεῖθεν, [d] εἰ καὶ μυρίαι ἡδοναὶ βρύειν δοκοῦσι καὶ εὐφροσύνης πηγαὶ, ἀλλὰ μυρία τίκτεται πικρότερα

[v] ὑπὲρ ἀνθρώπων L. Mor. Ben. Hic tamen *supra hominem* vertit. [w] φιλαργυρία G. ἡ φιλαρχία . . . ἔρως] ἐτύφλωσεν ὁ τῆς φιλαργυρίας [φιλαρχίας Ep.] ἔρως L. Ep. [x] πρόσκαιρα] παρόντα K. L. Ep. Mor. [y] τούτοις] πράγμασιν Mor. Ben. οὐδὲν] καὶ οὐδὲν G. ὥσπερ οὐδὲν Sav. cum Reg. 688. p. p. κἀκείνων om. K. L. [z] ὁ Χριστὸς om. K. L. Ge. Infra Καίτοιγε Edd. [a] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ μοναχῶν· καὶ ὅτι ὁ δοκῶν φορτικὸς εἶναι βίος αὐτῶν, πολὺ γλυκύτερός ἐστι τοῦ δοκοῦντος εἶναι ἐνηδόνου καὶ ῥέοντος. G. [b] ἐστι] τε L. [c] ταῖς deest in Edd. [d] εἰ καὶ] Sic G. K. M. et Interp. pro vulgato ὅθεν. ἀλλὰ] ἄλλα Edd. ἀλλὰ om. H. K. ἀλλὰ μυρία om. L.

Digitized by Google

D βέλη. Ἂν γὰρ ἁλῷ τις ἔρωτι κόρης τινὸς τῶν ὀρχουμένων
ἐκεῖ, ὑπὲρ μυρίας στρατείας, ὑπὲρ μυρίας ἀποδημίας χαλεπω-
τέραν ὑποστήσεται βάσανον, πάσης πόλεως πολιορκουμένης
ἀθλιώτερον διακείμενος. Πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκεῖνα [e] ἐξετά-
σωμεν τέως, τῷ συνειδότι ταῦτα ἀφέντες τῶν ἑαλωκότων,
φέρε περὶ τοῦ τῶν πολλῶν διαλεχθῶμεν βίου· καὶ τοσοῦτον
εὑρήσομεν τὸ μέσον ἑκατέρας τῆς ζωῆς ταύτης, ὅσον λιμέ-
νος καὶ πελάγους συνεχῶς ἀνέμοις διακοπτομένου τὸ διάφο-
ρον. Σκόπει δὲ ἀπὸ τῶν καταγωγίων εὐθέως τὰ προοίμια (433)
τῆς εὐημερίας. Ἀγορὰς γὰρ καὶ πόλεις καὶ τοὺς ἐν μέσῳ
E [f] φυγόντες θορύβους, τὸν ἐν ὄρεσι βίον εἵλοντο, τὸν οὐδὲν
ἔχοντα κοινὸν πρὸς [g] τὰ παρόντα, τὸν οὐδὲν ἀνθρώπινον ὑπο-
μένοντα, οὐ λύπην βιωτικὴν, οὐκ ὀδύνην, οὐ φροντίδα το-
σαύτην, οὐ κινδύνους, οὐκ ἐπιβουλὰς, οὐ βασκανίαν, οὐ ζη-
λοτυπίαν, οὐκ ἔρωτας ἀτόπους, οὐκ [h] ἄλλο τῶν τοιούτων
οὐδέν. Ἐντεῦθεν ἤδη τὰ τῆς βασιλείας μελετῶσι, νάπαις
ὁμιλοῦντες καὶ ὄρεσι καὶ πηγαῖς, καὶ ἡσυχίᾳ καὶ [i] ἠρεμίᾳ
674 πολλῇ, καὶ πρὸ τούτων ἁπάντων τῷ θεῷ. Καὶ παντὸς μὲν
θορύβου τὸ δωμάτιον αὐτοῖς καθαρὸν, παντὸς δὲ πάθους ἡ
ψυχὴ καὶ νοσήματος ἐλευθέρα, λεπτὴ καὶ κούφη, καὶ τοῦ
λεπτοτάτου ἀέρος σφόδρα καθαρωτέρα. Ἔργον δὲ αὐτοῖς,
ὅπερ ἦν καὶ τῷ Ἀδὰμ παρὰ τὴν ἀρχὴν καὶ πρὸ τῆς ἁμαρ-
τίας, ὅτε τὴν δόξαν ἠμφιεσμένος ἦν, καὶ τῷ θεῷ μετὰ παῤ-
ῥησίας ὡμίλει, καὶ τὸ χωρίον ἐκεῖνο τὸ πολλῆς γέμον μακα-
ριότητος ᾤκει. Τί γὰρ οὗτοι χεῖρον ἐκείνου διάκεινται, ὅτε
πρὸ τῆς παρακοῆς ἐτέθη ἐργάζεσθαι τὸν παράδεισον; Οὐ-
δεμία φροντὶς ἦν αὐτῷ βιωτική; ἀλλ' οὐδὲ τούτοις. Θεῷ
B διελέγετο μετὰ καθαροῦ συνειδότος; τοῦτο καὶ οὗτοι· μᾶλ-
λον δὲ καὶ πολλῷ μείζονα ἔχουσι παῤῥησίαν ἐκείνου, ὅσῳ
καὶ μείζονος ἀπολελαύκασι χάριτος διὰ τῆς τοῦ πνεύματος
χορηγίας. Ἐχρῆν μὲν οὖν [k] ὑμᾶς ὄψει ταῦτα παραλαμβά-
νειν· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλεσθε, ἀλλ' ἐν θορύβοις [l] καὶ ἀγοραῖς
διατρίβετε, κἂν λόγῳ γοῦν διδάξωμεν ὑμᾶς, ἓν μέρος ἀπο-
λαβόντες αὐτῶν τῆς διαγωγῆς· πάντα γὰρ οὐ δυνατὸν ἐπελ-
θεῖν τὸν ἐκείνων βίον. Οὗτοι οἱ φωστῆρες τῆς οἰκουμένης,

[e] Sic Edd. codices ἐξετάζωμεν. [f] διαφυγόντες L. [g] τὰ] τὸν G. H. invito Interp. [h] ἄλλο] + τι L. [i] ἐρημίᾳ G. H. L. M. [k] ἡμᾶς G. M. p. p. παραλαβεῖν L. [l] καὶ] ἐν Sav. καὶ ἐν Mor. Ben. διατρίβετε] διάγετε L.

Digitized by Google

ἐπειδὰν ἥλιος [m] ἀνίσχῃ, μᾶλλον δὲ πολλῷ πρὸ τῆς ἀκτῖνος, ἀπὸ τῆς εὐνῆς ἀναστάντες, ὑγιεῖς καὶ ἐγρηγορότες καὶ νήφοντες· (οὔτε γὰρ λύπη τις καὶ φροντὶς, οὔτε καρηβαρία [n] καὶ πόνος καὶ πραγμάτων ὄχλος, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιού- C των οὐδὲν αὐτοῖς ἐνοχλεῖ, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι διάγουσιν ἐν οὐρανῷ·) ἀναστάντες τοίνυν εὐθέως ἀπὸ τῆς εὐνῆς φαιδροὶ καὶ γεγηθότες, καὶ [o] χορὸν ἕνα στησάμενοι, ἐν φαιδρῷ τῷ συνειδότι συμφώνως ἅπαντες, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος, ὕμνους εἰς τὸν τῶν ὅλων ᾄδουσι θεὸν, γεραίροντές [p] τε αὐτὸν, καὶ χάριν εἰδότες ὑπὲρ ἁπάντων αὐτῷ, τῶν τε ἰδίων, τῶν τε κοινῶν εὐεργετημάτων. Ὥστε, εἰ δοκεῖ, τὸν Ἀδὰμ ἀφέντες, ἐρωτήσωμεν τί τῶν ἀγγέλων οὗτος διέστηκεν ὁ χορὸς τῶν ἐπὶ γῆς ᾀδόντων καὶ λεγόντων· "δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία." Καὶ ἡ στολὴ δὲ αὐτοῖς τῆς ἀνδρίας ἀξία. Οὐ γὰρ δὴ κατὰ τοὺς ἑλκεχίτωνας καὶ ἐκνενευρισμένους καὶ διακλωμένους εἰσὶν ἐστολισμένοι· ἀλλὰ κατὰ τοὺς μακαρίους ἐκείνους ἀγγέλους, τὸν D Ἠλίαν, τὸν Ἐλισσαῖον, τὸν Ἰωάννην, κατὰ τοὺς ἀποστόλους· τῶν ἱματίων κατεσκευασμένων αὐτοῖς, τοῖς μὲν ἀπὸ τριχῶν αἰγῶν, τοῖς δὲ ἀπὸ τριχῶν καμήλων· εἰσὶ δὲ οἷς καὶ δέρματα ἤρκεσε μόνον, καὶ ταῦτα πάλαι πεπονηκότα. Εἶτα ἐπειδὰν τὰς ᾠδὰς ἐκείνας εἴπωσι, τὰ γόνατα κάμψαντες, τὸν ὑμνηθέντα θεὸν παρακαλοῦσιν ὑπὲρ πραγμάτων, ὧν ἔνιοι οὐδὲ εἰς ἔννοιαν ταχέως ἔρχονται. Αἰτοῦσι γὰρ τῶν μὲν παρόντων οὐδέν· οὐδεὶς γὰρ αὐτοῖς τούτων λόγος· τὸ δὲ μετὰ παῤῥησίας στῆναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ φοβεροῦ, ὅταν ἔλθῃ [q] κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ E θεοῦ· καὶ τὸ μηδένα ἀκοῦσαι τῆς φοβερᾶς ἐκείνης φωνῆς τῆς λεγούσης, "οὐκ οἶδα ὑμᾶς· καὶ ὥστε μετὰ καθαροῦ συνειδότος καὶ πολλῶν τῶν κατορθωμάτων τὸν ἐπίμοχθον τοῦτον διανύσαι βίον, καὶ τὸ χαλεπὸν πλεῦσαι πέλαγος ἐξ οὐρίας. Ἡγεῖται δὲ αὐτοῖς τῆς εὐχῆς, ὁ πατὴρ [r] καὶ ὁ προεστηκώς. Εἶτα ἀναστάντες καὶ τελέσαντες τὰς ἁγίας ἐκείνας καὶ συνεχεῖς εὐχὰς, ἀνισχούσης τῆς ἀκτῖνος, εἰς ἔργον ἄπεισιν

[m] ἀνάσχῃ L. [n] καὶ πόνοι πραγμάτων, οὐκ ὄχλος G. H. M. p. p. τι om. K. L. [o] χορὸν ἐνστησάμενοι L. p. p. φαιδρῷ τῷ [προσώπῳ τε καὶ] συνειδότι Edd. Verba inclusa omnes uno ore codices damnant. [p] τε om. L. M. [q] κρίνειν Edd. [r] καὶ ὁ] ὁ καὶ Sav. καὶ om. Reg. 688.

675 ἕκαστος, πολλὴν πρόσοδον ἐντεῦθεν τοῖς δεομένοις συνά-
γοντες.

Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ τοῖς διαβολικοῖς ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες
χοροῖς καὶ τοῖς ᾄσμασι τοῖς πορνικοῖς, καὶ ἐν θεάτροις κα-
θήμενοι; Αἰσχύνομαι μὲν γὰρ μεμνημένος ἐκείνων· πλὴν
διὰ τὴν ἀσθένειαν [s] ὑμῶν ἀνάγκη καὶ τοῦτο ποιῆσαι. Καὶ
γὰρ ὁ Παῦλός φησιν· [12] "ὥσπερ [t] γὰρ παρεστήσατε τὰ
μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, οὕτω [v] νῦν παραστήσατε
τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν." Καὶ
ἡμεῖς τοίνυν, φέρε παρεξετάσωμεν τὸν χορὸν τὸν ἐκ τῶν
πορνευομένων γυναικῶν καὶ τῶν ἡταιρηκότων νέων συνεστῶτα (434)
ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ τοῦτον αὐτὸν [w] τὸν τῶν μακαρίων τούτων,
B εἰς ἡδονῆς λόγον, δι' ἣν μάλιστα πολλοὶ τῶν [x] ῥᾳθύμων
νέων ἁλίσκονται ταῖς ἐκείνων παγίσι. Τοσοῦτον γὰρ τὸ
μέσον εὑρήσομεν, ὅσον εἰ ἀγγέλων τις ἤκουσεν ᾀδόντων
ἄνω τὴν παναρμόνιον μελῳδίαν ἐκείνην, καὶ κυνῶν [y] καὶ
χοίρων ἐπὶ τῆς κοπρίας [z] κατωρυομένων καὶ γρυζόντων.
Διὰ τούτων μὲν γὰρ τῶν στομάτων ὁ Χριστὸς, δι' ἐκείνων
δὲ τῆς γλώττης ὁ διάβολος φθέγγεται. [a] Ἀλλὰ σύριγγες
συνηχοῦσιν ἐκείνοις ἀσήμῳ φωνῇ καὶ ἀτερπεῖ τῇ ὄψει,
τῶν γνάθων αὐτοῖς φυσωμένων, καὶ τῶν νεύρων διασπωμέ-
νων; Ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ τοῦ πνεύματος ἐνηχεῖ χάρις, ἀντὶ
αὐλοῦ καὶ κιθάρας καὶ σύριγγος [b] τοῖς τῶν ἁγίων στόμασι
κεχρημένη. Μᾶλλον δὲ ὅσα ἂν εἴπωμεν, οὐ δυνατὸν παρα-
C στῆσαι τὴν ἡδονὴν διὰ τοὺς τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ
προσηλωμένους. Διὰ τοῦτο καὶ ἐβουλόμην τινὰ τῶν περὶ
ταῦτα μαινομένων λαβεῖν, καὶ ἀπαγαγεῖν ἐκεῖ, καὶ δεῖξαι
τῶν ἁγίων τὸν χορὸν [c] τούτων, καὶ οὐκ ἂν ἐδέησέ μοι λό-
γου λοιπόν. Πλὴν κἂν πρὸς πηλίνους διαλεγώμεθα, πει-

[12] Rom. vi. 19.

[s] ὑμῶν] τὴν ὑμετέραν L. [t] γὰρ] οὖν Sav. Ben. γὰρ om. K. L. [v] νῦν om. L. τὰ μέλη ὑμῶν] αὐτὰ Edd. [w] τὸν om. K. τοῦτον αὐτὸν τὸν] τούτων αὐτῶν τὸν Mor. τούτων αὐτῶν G. M. Sav. Ben. sed p. p. τούτων om. Sav. Ben. [x] ῥᾳθυμούντων L. [y] "καὶ χοίρων deest in Mor." [et Sav.] *Montef.* Deest etiam in codicibus, quotquot mihi praesto fuerunt; sed agnoscit, alterum καὶ κυνῶν praetermittendo, Interp. [z] κατορωρυγμένων G. M. *defossos* Ge. [a] Ἀλλὰ καὶ σ. L. [b] Haec τοῖς τ. ἁ. σ. κεχρημένη non habent G. M. [c] τοῦτον G. M. Mox πειρασώμεθα K. L.

Digitized by Google

ρασόμεθα καὶ τῷ λόγῳ κἂν κατὰ μικρὸν αὐτοὺς ἀνασπάσαι τῆς ἰλύος καὶ τῶν τελμάτων. Ἐκεῖθεν μὲν γὰρ εὐθέως πῦρ δέχεται ἔρωτος ἀτόπου ὁ ἀκροατής· ὡς γὰρ οὐκ ἀρκούσης τῆς ὄψεως τῆς πόρνης φλέξαι τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς φωνῆς προστιθέασι λύμην· ἐνταῦθα δὲ, κἂν ἔχῃ τι τοιοῦτον ἡ ψυχὴ, ἀποτίθεται εὐθέως. Οὐχ ἡ φωνὴ δὲ D
μόνον, οὐδὲ ἡ ὄψις, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια μᾶλλον τούτων θορυβεῖ τοὺς ὁρῶντας. Κἂν πένης ᾖ τις τῶν παχυτέρων καὶ ἠμελημένων, ἀπὸ τῆς θεωρίας μυρία ἀποδυσπετήσει πολλάκις, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐρεῖ, ὅτι ἡ μὲν πόρνη καὶ ὁ ἡταιρηκὼς, μαγείρων τέκνα καὶ σκυτοτόμων, πολλάκις δὲ καὶ οἰκετῶν, ἐν τοσαύτῃ ζῶσι τρυφῇ· ἐγὼ δὲ ἐλεύθερος καὶ ἐξ ἐλευθέρων, δικαίους πόνους αἱρούμενος, οὐδὲ ὄναρ ταῦτα φαντασθῆναι δύναμαι· καὶ οὕτως [d] ἐμπρησθεὶς ὑπὸ τῆς ἀθυμίας ἄπεισιν. Ἐπὶ δὲ τῶν μοναχῶν οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν. Ὅταν γὰρ ἴδῃ πλουσίων παῖδας καὶ προ- E
γόνων περιφανῶν [e] ἐκγόνους τοιαῦτα ἠμφιεσμένους ἱμάτια, οἷα οὐδὲ οἱ ἔσχατοι τῶν πενήτων, καὶ ἐπὶ τούτῳ χαίροντας, [f] ἐννοήσατε πόσην τῆς πενίας παραμυθίαν δεξάμενος ἄπεισι. Κἂν πλούσιος ᾖ, σωφρονισθεὶς ἀναχωρεῖ, βελτίων γενόμενος. Πάλιν ἐν μὲν τῷ θεάτρῳ ὅταν ἴδωσι χρυσία περικειμένην τὴν πόρνην, ὁ μὲν πένης οἰμώξεται καὶ θρηνήσει, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὐδὲν τοιοῦτον ἔχουσαν βλέπων· 676
οἱ δὲ πλουτοῦντες [g] ὑπερόψονται καὶ διαπτύσουσιν ἀπὸ τῆς θέας ταύτης τὰς συνοικούσας αὐτοῖς. Ὅταν γὰρ [h] καὶ σχῆμα, καὶ βλέμμα, καὶ φωνὴν, καὶ βάδισιν, πάντα διακεκλασμένα ἐκείνη παρέχῃ τοῖς ὁρῶσιν, [i] ἐμπρησθέντες ἀναχωροῦσι, καὶ αἰχμάλωτοι λοιπὸν εἰς τὰς οἰκίας εἰσέρχονται τὰς ἑαυτῶν. Ἐντεῦθεν αἱ ὕβρεις καὶ αἱ ἀτιμίαι, ἐντεῦθεν αἱ ἀπέχθειαι, οἱ πόλεμοι, οἱ θάνατοι οἱ καθημερινοί· ἐντεῦθεν ἀβίωτος τοῖς ἁλοῦσιν ὁ βίος, καὶ ἡ συνοικοῦσα λοιπὸν ἀηδὴς, καὶ τὰ παιδία οὐχ ὁμοίως ποθεινὰ, καὶ πάντα ἄνω καὶ κάτω τὰ τῆς οἰκίας, καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς λοιπὸν τῆς ἀκτῖνος ἐνοχλεῖσθαι δοκεῖ. Ἀλλ᾽ οὐκ ἀπὸ τῶν χορῶν τούτων ἀηδία τις τοιαύτη· B
ἀλλ᾽ ἥμερον καὶ πρᾶον [k] δέξεται ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα, πάσης

[d] ἐμπλησθεὶς G. [e] Sic G. L. vulgo ἐγγόνους. [f] ἐννόησον K. L. πόσην τῆς] πόσης G. M. [g] ὄψονται G. M. [h] καὶ om. G. M. Mox καὶ ante πάντα delevi cum G. H. K. M. [i] καὶ ἐμπρ. ἀναχωρήσωσι G. M. καὶ ante αἰχμάλωτοι om. G. [k] δέξαιτο G. K. M.

Digitized by Google

ἡδονῆς ἀτόπου ἀπηλλαγμένον, καὶ εὐκολώτερον αὐτῷ χρή-
σεται, ἢ πρὸ τούτου. Τοιαῦτα ὁ μὲν χορὸς ἐκεῖνος τίκτει
κακὰ, οὗτος δὲ ἀγαθά· ὁ μὲν ἀπὸ προβάτων λύκους ποιῶν,
[l] οὗτος δὲ ἀπὸ λύκων ἀρνειοὺς ἐργαζόμενος. Ἀλλ' οὔπω
περὶ τῆς ἡδονῆς οὐδὲν [m] οὐδέπω τάχα εἰρήκαμεν. Καὶ τί
γένοιτ' ἂν ἥδιον τοῦ μὴ θορυβεῖσθαι μηδὲ ὀδυνᾶσθαι τὴν
διάνοιαν, μηδὲ ἀθυμεῖν καὶ στένειν; Πλὴν ἀλλὰ καὶ περαι-
τέρω τὸν λόγον προαγάγωμεν, καὶ ἑκατέρας τῆς ᾠδῆς καὶ
τῆς [n] θέας τὴν ἀπόλαυσιν ἐξετάσωμεν· καὶ ὀψόμεθα τὴν
μὲν μέχρις ἑσπέρας μένουσαν, ἕως ἂν ἐν τῷ θεάτρῳ καθέ-
ζηται ὁ θεατὴς, μετὰ δὲ ταῦτα κέντρου παντὸς χαλεπώτε-
C ρον ἀνιῶσαν αὐτόν· ἐνταῦθα δὲ διηνεκῶς ἐνακμάζουσαν ταῖς
ψυχαῖς τῶν ἑωρακότων. Καὶ γὰρ [o] καὶ τῶν ἀνδρῶν τὸν
τύπον, καὶ τοῦ τόπου τὸ τερπνὸν, καὶ τῆς διαγωγῆς τὸ
γλυκὺ, καὶ τῆς πολιτείας τὸ καθαρὸν, καὶ τῆς καλλίστης
ᾠδῆς καὶ πνευματικῆς τὴν χάριν, ἔχουσιν [p] ἑαυτοῖς διαπαντὸς
ἐνιζάνοντα. Οἱ γοῦν τούτων ἀπολαύοντες διηνεκῶς τῶν
[q] λιμένων, ὥσπερ τινὰ χειμῶνα λοιπὸν φεύγουσι τῶν πολ- (435)
λῶν τοὺς θορύβους. Οὐκ ᾄδοντες δὲ μόνον [r] καὶ εὐχόμενοι,
ἀλλὰ καὶ ταῖς βίβλοις προσηλωμένοι, τερπνόν τι θέαμα
τοῖς ὁρῶσίν εἰσιν. Ἐπειδὰν γὰρ τὸν χορὸν διαλύσωσιν, ὁ
D μὲν τὸν Ἡσαΐαν λαβὼν ἐκείνῳ διαλέγεται, ὁ δὲ τοῖς ἀπο-
στόλοις ὁμιλεῖ, ἕτερος τὰ παρ' ἑτέρων πονηθέντα ἔπεισι,
καὶ φιλοσοφεῖ [s] περὶ θεοῦ, περὶ τοῦδε τοῦ παντὸς, περὶ
τῶν ὁρωμένων, περὶ τῶν ἀοράτων, περὶ αἰσθητῶν, περὶ
νοητῶν, περὶ τῆς εὐτελείας [t] τούτου τοῦ βίου, περὶ τῆς
τοῦ μέλλοντος [v] μεγαλειότητος.

Καὶ τρέφονται τροφὴν ἀρίστην, οὐ σάρκας ἀλόγων
ἑψημένας παρατιθέμενοι, ἀλλὰ λόγια θεοῦ ὑπὲρ μέλι καὶ
κηρίον, μέλι θαυμάσιον, καὶ πολλῷ κρεῖττον ἢ κατὰ τὴν
ἔρημον ὁ Ἰωάννης τὸ παλαιὸν ἐσιτεῖτο. Τὸ γὰρ μέλι
E τοῦτο οὐ μέλιτταί τινες ἄγριαι τοῖς ἄνθεσιν ἐφιζάνουσαι

[l] αὐτὸς G. H. K. M. [m] οὐδέπω om. K. L. [n] θέας] + ταύτης G. M. cf. p. 673 D. [o] καὶ om. G. K. M. [p] ἑαυτοῖς] ἐν αὐτοῖς L. ceteri αὐτοῖς. ἐν ἑαυτοῖς Edd. p. p. ἐνιζάνουσαν K. L. [q] λειμώνων H. L. [r] καὶ] οὐδὲ K. L. [s] περὶ] δὲ περὶ G. M. περὶ τῶν ὁρωμένων . . . . νοητῶν] Sic Edd. codices περὶ τῶν ὁρωμένων, περὶ τῶν νοητῶν. *de visibilibus, de invisibilibus* Ge. [t] τούτου τοῦ β.] Sic L. τοῦ β. τούτου H. ceteri τοῦ βίου. τοῦ παρόντος βίου Edd. [v] μακαριότητος G. H. K. M. Ge.

Digitized by Google

συλλέγουσιν, οὐδὲ δρόσον πεπαίνουσαι τοῖς σίμβλοις ἐνιᾶσιν· ἀλλ' ἡ τοῦ πνεύματος κατασκευάζουσα χάρις, ἀντὶ κηρίων καὶ σίμβλων καὶ συρίγγων ταῖς τῶν ἁγίων ἐναποτίθεται ψυχαῖς, ὥστε εἶναι τῷ βουλομένῳ μετὰ ἀδείας ἐσθίειν διηνεκῶς. Ταύτας δὴ οὖν τὰς μελίττας καὶ αὐτοὶ μιμούμενοι, περιϊπτανται τοῖς κηρίοις τῶν ἁγίων βιβλίων, πολλὴν ἐντεῦθεν δρεπόμενοι τὴν ἡδονήν. Καὶ εἰ βούλει μαθεῖν τὴν τράπεζαν τὴν ἐκείνων, ἐγγὺς γενοῦ, καὶ ὄψει τοιαῦτα ἐρευ- 677
γομένους αὐτοὺς, προσηνῆ πάντα καὶ ἡδέα, καὶ εὐωδίας γέμοντα πνευματικῆς. Οὐδὲν αἰσχρὸν ἐκεῖνα τὰ στόματα ἐξενεγκεῖν δύναται ῥῆμα, οὐδὲν εὐτράπελον, οὐδὲν τραχὺ, ἀλλὰ πάντα τῶν οὐρανῶν ἄξια. Οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι, τὰ μὲν στόματα τῶν πολλῶν τῶν ἐν ἀγοραῖς συρομένων καὶ πρὸς τὰ βιωτικὰ λυσσώντων, βορβόρου τινὸς ὀχετοῖς παραβάλλων, τὰ δὲ τούτων, πηγαῖς μέλι ῥεούσαις καὶ νάματα προχεούσαις καθαρά. Εἰ δέ τις ἐδυσχέρανεν, ὅτι τὰ τῶν [w] πολλῶν βορβόρου τινὸς προσεῖπον ὀχετοὺς, ἴστω ὅτι σφόδρα φειδόμενος εἶπον. Ἡ γὰρ γραφὴ οὐδὲ τούτῳ B
κέχρηται τῷ μέτρῳ, ἀλλ' ἑτέρῳ πολλῷ σφοδροτέρῳ παραδείγματι. [13] "Ἰὸς γὰρ, φησὶν, ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν, καὶ τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν." Ἀλλ' οὐ τὰ ἐκείνων τοιαῦτα, ἀλλ' εὐωδίας γέμει πολλῆς. Καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοιαῦτα· τὰ δὲ ἐκεῖ ποῖος ἡμῖν παραστήσει λόγος; ποία ἐννοήσει διάνοια; τὴν λῆξιν τὴν ἀγγελικὴν, [x] τὴν μακαριότητα τὴν ἄφραστον, τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθά; Τάχα πολλοὶ διεθερμάνθητε νῦν, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐνεπέσετε τῆς καλῆς ταύτης πολιτείας· ἀλλὰ τί τὸ κέρδος, ὅταν ἐνταῦθα ὄντες μόνον τοῦτο ἔχητε τὸ πῦρ, ἐξελθόντες δὲ C
σβέσητε τὴν φλόγα, καὶ καταμαρανθῇ οὗτος ὁ πόθος; Πῶς οὖν, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται; Ὡς ἔστι σοι θερμὸς οὗτος ὁ ἔρως, ἄπελθε πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἀγγέλους, ἀνάκαυσον αὐτὸν πλέον. Οὐ γὰρ οὕτως ὁ παρ' ἡμῶν λόγος δυνήσεταί σε ἀνάψαι, ὡς ἡ τῶν πραγμάτων θέα. Μὴ εἴπῃς, διαλεχθῶ τῇ γυναικὶ, [y] καὶ διαλύσω τὰ πράγματα

[13] Psal. xiii. 4.

[w] πολλῶν] + στόματα Edd. ὀχετοὺς] Sic K. L. M. vulgo ὀχετοῖς. Correxit e cod. suo Editor Ben. 2^dae^. [x] τὴν μ. τὰ ἄφραστα καὶ ἀπ. Sav. Ben. τὴν μακαριωτάτην, τὰ ἄφραστα καὶ ἀπ. G. M. [y] καὶ om. K. L.

Digitized by Google

πρῶτον. Ἀρχὴ ῥᾳθυμίας αὕτη ἡ ἀναβολή. [14]"Ἄκουσον ὅτι συντάξασθαι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ ἠθέλησέ τις, καὶ οὐκ εἴασεν ὁ [z] προφήτης· Καὶ τί λέγω συντάξασθαι; Θάψαι πατέρα ἠθέλησεν ὁ μαθητής, καὶ οὐδὲ τοῦτο συνεχώρησεν ὁ Χριστός.
D Καίτοι τί σοι πρᾶγμα ἀναγκαῖον οὕτως εἶναι δοκεῖ, ὡς κηδεία πατρός; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἐπέτρεψε. Τί δήποτε; Ὅτι [a] σφοδρὸς ἐφέστηκεν ὁ διάβολος, παρείσδυσίν τινα βουλόμενος λαβεῖν· κἂν ὀλίγης ἀσχολίας ἐπιλάβηται καὶ ἀναβολῆς, μεγάλην ἐργάζεται ῥᾳθυμίαν. Διὰ τοῦτο παραινεῖ τις, [15]"μὴ ἀναβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας." Οὕτω γὰρ δυνήσῃ τὰ πλείονα κατορθοῦν, οὕτω καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν σοι καλῶς διακείσεται. "Ζητεῖτε γάρ, [b] φησί, τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν." Εἰ γὰρ ἡμεῖς τοὺς τὰ ἑαυτῶν ὑπερορῶντας, καὶ τῶν ἡμετέρων τὴν ἐπιμέλειαν προτιθέντας, ἐν πολλῇ καθιστῶμεν ἀμεριμνίᾳ·
E πολλῷ μᾶλλον ὁ θεός, ὁ καὶ χωρὶς τούτων κηδόμενος καὶ προνοῶν. Μὴ τοίνυν φροντίσῃς τῶν σῶν, ἀλλὰ ἄφες αὐτὰ τῷ θεῷ. Ἂν [c] γὰρ σὺ φροντίσῃς, ὡς ἄνθρωπος φροντίζεις· ἂν δὲ ὁ θεὸς προνοήσῃ, ὡς θεὸς προνοεῖ. [d] Μὴ φροντίσῃς αὐτῶν ἀφεὶς τὰ μείζω, ἐπεὶ αὐτὸς οὐ σφόδρα αὐτῶν προ-
678 νοήσει. Ἵν' οὖν σφόδρα αὐτῶν προνοῇ, αὐτῷ μόνῳ πάντα ἐπίτρεψον. Ἂν γὰρ [e] καὶ αὐτὸς αὐτὰ μεταχειρίσῃ, ἀφεὶς (436)
τὰ πνευματικά, οὐ πολλὴν αὐτῶν [f] αὐτὸς ποιήσεται πρόνοιαν. Ἵν' οὖν καὶ σοὶ ταῦτα εὖ [g] διακέηται, καὶ φροντίδος ἀπαλλαγῇς ἁπάσης, ἔχου τῶν πνευματικῶν, ὑπερόρα τῶν βιωτικῶν· οὕτω γὰρ καὶ τὴν γῆν ἕξεις μετὰ τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτεύξῃ, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[14] 3 Reg. xix. 20. [15] Eccli. v. 7.

[z] δεσπότης Mor. In L. haec vitiata sunt. [a] σφοδρῶς L. ἕστηκεν G. M. [b] φησὶ] + πρῶτον Edd. θεοῦ] + καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ H. L. [c] γὰρ] μὲν γὰρ L. Mox haec ὡς θεὸς προνοεῖ om. G. M. [d] Μὴ] + οὖν Mor. + δὴ Sav. Ben. αὐτῶν] + σὺ Sav. Ben. p. p. μείζονα Edd. [e] καὶ om. K. L. p. p. μεταχειρίσῃς iidem. [f] αὐτὸς] ὁ θεὸς H. αὐτῶν αὐτὸς] ὁ θεὸς αὐτῶν L. [g] Sic L. vulgo διακείσεται.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΞΘ.

[1] Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πάλιν ἐν παραβολαῖς· Ὡμοι- B
ώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων· εἴπατε τοῖς κεκλημένοις, [a] τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. Οἱ δὲ ἀμελή-
σαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ [b] ἐπὶ C
τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. Οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα [c] αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. Τότε λέγει τοῖς δούλοις· ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός [d] ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηροὺς καὶ ἀγαθούς· καὶ [e] ἐπλήσθη ὁ γάμος τῶν κεκλημένων. Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς [f] θεάσασθαι, εἶδεν ἄνθρωπον οὐκ ἔχοντα ἔνδυμα γάμου· καὶ λέγει αὐτῷ· ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δὲ ἐφιμώθη. [g] Ὁ δὲ εἶπε τοῖς διακόνοις· δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἐκβάλετε [h] αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Πολλοὶ γάρ [i] εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

[1] Cap. XXII. v. 1–14.

HOM. LXIX. [a] τὸ] ἰδοὺ τὸ K. 3 Mosqq. σιτιστὰ] + μου G. M. [b] ἐπὶ] εἰς H. [c] αὐτοῦ om. K. [d] ἐστιν om. K. 2 Mosqq. [e] ἐνεπλήσθη M. 2 Mosqq. [f] θεάσασθαι] + τοὺς κεκλημένους H. 3 Mosqq. [g] Ὁ δὲ εἶπε] Sic G. et 5 Mosqq. Καὶ εἶπε H. M. Εἶπε δὲ K. διακόνοις] + αὐτοῦ H. 3 Mosqq. [h] αὐτὸν om. K. [i] εἰσι om. K.

Digitized by Google

Ειδες καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ παραβολῇ τοῦ υἱοῦ καὶ τῶν δούλων τὸ μέσον; εἶδες πολλὴν [k] μὲν ἑκατέρων τῶν παραβολῶν τὴν συγγένειαν, πολλὴν δὲ καὶ τὴν διαφοράν; Καὶ γὰρ αὕτη δείκνυσι καὶ τοῦ θεοῦ τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν πρόνοιαν τὴν πολλήν, καὶ τὴν Ἰου-
D δαϊκὴν ἀγνωμοσύνην. Ἀλλ᾽ ἔχει τι καὶ πλέον ἐκείνης αὕτη. Προαναφωνεῖ μὲν γὰρ καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν· δείκνυσι δὲ μετὰ τούτου καὶ τοῦ βίου τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ὅση τοῖς ἀμελοῦσιν ἡ δίκη κεῖται. Καὶ καλῶς αὕτη μετ᾽ ἐκείνην ἐστίν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, "δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς," δηλοῖ λοιπὸν ἐνταῦθα καὶ ποίῳ ἔθνει· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, [l] ἀλλὰ καὶ ἄφατον εἰς τοὺς Ἰουδαίους πάλιν τὴν πρόνοιαν ἐπιδείκνυται. Ἐκεῖ μὲν γὰρ πρὸ τοῦ σταυροῦ φαίνεται καλῶν· ἐνταῦθα δὲ καὶ μετὰ τὸ σφαγῆναι ἐπίκειται ἐπισπώμενος αὐτούς. Καὶ ὅτε τὴν χαλεπωτάτην αὐτοὺς ἔδει δοῦναι
E δίκην, τότε καὶ εἰς γάμους αὐτοὺς [m] ἕλκει, καὶ τῇ τιμῇ τῇ ἀνωτάτω τιμᾷ. Καὶ ὅρα πῶς καὶ ἐκεῖ οὐ πρότερα τὰ [n] ἔθνη, ἀλλ᾽ Ἰουδαίους, καὶ ἐνταῦθα πάλιν. Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐκεῖ, ὅτε οὐκ ἠθέλησαν αὐτὸν δέξασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐλθόντα ἔσφαξαν, τότε ἔδωκε τὸν ἀμπελῶνα· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὅτε μὴ ἠθέλησαν παραγενέσθαι ἐν τῷ γάμῳ, τότε ἑτέρους ἐκάλεσε. Τί τοίνυν γένοιτ᾽ ἂν αὐτῶν ἀγνωμονέστερον, ὅταν ἐπὶ γάμους
679 καλούμενοι ἀποπηδῶσι; Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἕλοιτο ἐπὶ γάμους ἐλθεῖν, καὶ γάμους βασιλέως, καὶ βασιλέως υἱῷ [o] ποιοῦντος γάμους; Καὶ τίνος ἕνεκεν γάμος εἴρηται; φησίν. Ἵνα μάθῃς τοῦ θεοῦ τὴν κηδεμονίαν, τὸν πόθον τὸν περὶ ἡμᾶς, τῶν πραγμάτων τὴν φαιδρότητα, ὡς οὐδὲν λυπηρὸν [p] ἐκεῖ, οὐδὲ σκυθρωπόν, ἀλλὰ πάντα χαρᾶς γέμει πνευματικῆς. Διὰ τοῦτο καὶ νυμφίον αὐτὸν Ἰωάννης καλεῖ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· [s] "ἡρμοσάμην [q] γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρί·" καὶ πάλιν,

[s] 2 Cor. xi. 2. Ephes. v. 32.

[k] μὲν et p. p. δὲ καὶ om. L. [l] ἀλλὰ] ἀλλ᾽ ὅτι H. L. p. p. ἐπεδείκνυτο G. M. [m] ἕλκει] καλεῖ καὶ ἕλκει G. H. L. M. Vid. adnot. [n] ἔθνη] + καλεῖ H. + καλεῖται K. + προσκαλεῖται L. p. p. Ἰουδαίοις (sic) K. Ἰουδαῖοι G. M. οὐ πρ. τὰ ἔθνη, ἀλλ᾽ Ἰουδαίους καλεῖ Ep. *non prius gentes, sed Judaei vocantur* Ge. [o] ποιοῦντι G. K. M. [p] ἐκεῖ om. G. H. K. M. ἔχει legisse videtur Ep. οὐδὲ] ἢ Ep. Sav. οὐδὲν Mor. Ben. [q] γὰρ om. L. ἀνδρὶ] + παρθένῳ M. + παρθένον ἁγνὴν H. L. + π. ἁ. παραστῆσαι τῷ Χριστῷ G.

Digitized by Google

"τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν
καὶ [r] εἰς τὴν ἐκκλησίαν." Τί οὖν οὐκ [s] αὐτῷ ἁρμόζεσθαι λέ-
γεται ἡ νύμφη, ἀλλὰ τῷ υἱῷ; Ὅτι ἡ τῷ υἱῷ ἁρμοζομένη B
τῷ πατρὶ ἁρμόζεται. Καὶ γὰρ ἀδιάφορον τῇ γραφῇ τοῦτο
ἢ τοῦτο [t] λέγεσθαι, διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας. Ἀπὸ
τούτου καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀνεκήρυξεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς
ἔμπροσθεν τὸν θάνατον εἶπε, δείκνυσιν ὅτι καὶ μετὰ [v] τὸν
θάνατον τότε οἱ γάμοι, τότε ὁ νυμφίος. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως
οὗτοι γίνονται βελτίους, οὐδὲ ἡμερώτεροι· οὗ τί γένοιτ' ἂν
χεῖρον; Καὶ γὰρ αὕτη τρίτη κατηγορία. Πρώτη μὲν, ὅτι
προφήτας ἀπέκτειναν· ἔπειτα, ὅτι τὸν υἱόν· μετὰ ταῦτα,
ὅτι καὶ ἀνελόντες, καὶ εἰς τοὺς γάμους τοῦ ἀναιρεθέντος
[w] καλούμενοι παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀναιρεθέντος, οὐ παραγίνονται,
ἀλλ' αἰτίας πλάττουσι, ζεύγη βοῶν, καὶ ἀγροὺς, καὶ γυναῖκας. C
Καίτοι δοκοῦσιν εὔλογοι αἱ προφάσεις εἶναι· ἀλλ' ἐντεῦθεν
(437) μανθάνομεν, κἂν ἀναγκαῖα ᾖ τὰ κατέχοντα, πάντων [x] προ-
τιμότερα ποιεῖσθαι τὰ πνευματικά. Καὶ καλεῖ οὐχὶ προσ-
φάτως, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου. "Εἴπατε γὰρ, φησὶ,
τοῖς κεκλημένοις·" καὶ πάλιν, "καλέσατε τοὺς κεκλημένους·"
ὅπερ μείζονα τὴν κατηγορίαν ἐποίει. Καὶ πότε ἐκλήθησαν;
Διὰ τῶν προφητῶν ἁπάντων, διὰ Ἰωάννου πάλιν· αὐτῷ γὰρ
παρέπεμπεν ἅπαντας, λέγων· [3] "ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ
δὲ ἐλαττοῦσθαι·" δι' αὐτοῦ πάλιν τοῦ υἱοῦ· "δεῦτε [y] γὰρ
πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀνα- D
παύσω ὑμᾶς· καὶ πάλιν, "εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ
πινέτω." Οὐ διὰ ῥημάτων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πραγμά-
των αὐτοὺς [z] ἐκάλει, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν διὰ Πέτρου καὶ
τῶν κατ' αὐτόν. [4] "Ὁ γὰρ ἐνεργήσας, φησὶ, Πέτρῳ εἰς
ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη."
Ἐπειδὴ γὰρ τὸν υἱὸν ἰδόντες ὠργίσθησαν καὶ ἀνεῖλον, διὰ
τῶν δούλων [a] καλεῖ πάλιν. Καὶ ἐπὶ τί καλεῖ; Ἐπὶ μόχθους
καὶ πόνους καὶ ἱδρῶτας; Οὐχὶ, ἀλλ' ἐπὶ τρυφήν· "οἱ ταῦ-

[3] Joan. iii. 30. Matth. xi. 28. Joan. vii. 37. [4] Gal. ii. 8.

[r] εἰς om. H. L. [s] αὐτῷ] + πατρὶ Sav. Ben. ἡ ante νύμφη om. G. M. [t] λέγεται H. L. [v] τὸν om. G. H. M. p. p. οὗτοι om. G. K. M. [w] Haec καλούμενοι . . . ἀναιρεθέντος om. M. Pro iis καλοῦντος habent Edd. [x] Sic Ep. πρότερα G. K. M. [y] γὰρ] + φησὶ Edd. πρός με om. G. K. M. [z] καλεῖ G. K. M. [a] καλεῖ π.] καὶ π. καλεῖ G. H. M.

Digitized by Google

ροι γάρ μου, φησὶ, καὶ τὰ σιτιστὰ [b] τεθυμένα." Ὅρα πόση
ἡ πανδαισία· πόση ἡ φιλοτιμία. Καὶ οὐδὲ τοῦτο αὐτοὺς
E ἐνέτρεψεν, ἀλλ' ὅσῳ μειζόνως ἐμακροθύμησε, τοσούτῳ μει-
ζόνως ἐσκληρύνοντο. Οὐδὲ γὰρ ἀσχολούμενοι, ἀλλ' ἀμελή-
σαντες οὐκ ἦλθον. Πῶς οὖν οἱ μὲν [c] γάμους, οἱ δὲ ζεύγη
βοῶν προβάλλονται; ταῦτα [d] γοῦν ἀσχολίας. Οὐδαμῶς·
τῶν γὰρ πνευματικῶν καλούντων, οὐκ ἔστιν [e] ἀσχολία οὐ-
δεμία ἀναγκαία. Ἐμοὶ δὲ δοκοῦσι καὶ ταύταις ταῖς προ-
φάσεσι κεχρῆσθαι, τῆς ἀμελείας παρακαλύμματα ταῦτα
680 προβαλλόμενοι. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον τὸ δεινὸν, ὅτι οὐκ
ἦλθον, ἀλλὰ καὶ [f] τὸ πολλῷ χαλεπώτερον καὶ μανικώτε-
ρον, τὸ καὶ συγκόψαι τοὺς ἐλθόντας, καὶ ὑβρίσαι, καὶ ἀνε-
λεῖν· τοῦτο τοῦ προτέρου χεῖρον. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἦλθον
ἀπαιτοῦντες πρόσοδον καὶ καρποὺς, καὶ ἐσφάγησαν· οὗτοι
δὲ εἰς γάμους καλοῦντες τοῦ παρ' αὐτῶν σφαγέντος, καὶ
[g] οὗτοι πάλιν φονεύονται. Τί ταύτης τῆς μανίας ἴσον; Τοῦτο
καὶ Παῦλος ἐγκαλῶν αὐτοῖς ἔλεγε· [5] "τῶν καὶ τὸν κύριον
ἀποκτεινάντων καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιω-
ξάντων." Εἶτα ἵνα μὴ λέγωσιν, ὅτι ἀντίθεός ἐστι, καὶ διὰ
B τοῦτο οὐ παραγινόμεθα, ἄκουσον τί λέγουσιν οἱ καλοῦντες·
ὅτι ὁ πατήρ ἐστιν ὁ ποιῶν τοὺς γάμους, καὶ αὐτὸς ὁ καλῶν.
Τί οὖν μετὰ ταῦτα; Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν ἐλθεῖν, ἀλλὰ
καὶ ἀνεῖλον τοὺς ἐπ' αὐτοὺς ἐλθόντας, κατακαίει τὰς [h] πόλεις,
καὶ τὰ στρατόπεδα πέμψας, ἀνεῖλεν αὐτούς. Ταῦτα δὲ λέγει,
προδηλῶν τὰ ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου γενόμενα, καὶ ὅτι
[i] καὶ τὸν πατέρα παρώξυναν, αὐτῷ μὴ πιστεύσαντες· αὐτὸς
γοῦν ἐστιν ὁ [k] ἐπεξελθών. Διά τοι τοῦτο οὐκ εὐθέως ἀναι-
ρεθέντος τοῦ Χριστοῦ γέγονεν ἡ ἅλωσις, ἀλλὰ μετὰ τεσ-
σαράκοντα ἔτη, ἵνα δείξῃ αὐτοῦ τὴν μακροθυμίαν· ὅτε ἀπέ-
C κτειναν τὸν Στέφανον, ὅτε ἀνεῖλον Ἰάκωβον, ὅτε ὕβρισαν
τοὺς ἀποστόλους. Εἶδες πραγμάτων ἀλήθειαν καὶ τάχος;
Ἔτι γὰρ [l] Ἰωάννου ζῶντος, καὶ ἑτέρων πολλῶν τῶν τῷ Χρι-

[5] 1 Thess. ii. 15.

[b] τεθυμένα om. G. M. [c] γάμους] ἀγροὺς L. [d] οὖν H. L. ἀσχολία L. [e] ἀσχολίας οὐδεμία ἀνάγκη L. Mox προκαλύμματα Edd. [f] τὸ om. K. τὸ πολλῷ] τὸ τούτου L. ὃ τούτου Mor. Ben. [g] αὐτοὶ L. [h] πόλεις] + αὐτῶν Sav. Ben. [i] καὶ om. H. K. ὅτι καὶ om. G. M. [k] ἐξελθὼν G. H. M. (αὐτὸς ἐξῆλθεν αὐτοῖς Ep.) *qui punivit* Ge. [l] Ἰωάννου] + τοῦ εὐαγγελιστοῦ G. H. M.

Digitized by Google

στῷ συγγενομένων, ταῦτα ἐξέβαινε· καὶ μάρτυρες ἦσαν τῶν [m] γινομένων οἱ ταῦτα ἀκούσαντες.

Ὅρα τοίνυν κηδεμονίαν ἄφατον. Ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, πάντα ἐποίησε καὶ ἀπήρτισε· τῶν οἰκετῶν ἀναιρεθέντων, ἑτέρους ἀπέστειλε δούλους· ἐκείνων σφαγέντων, τὸν υἱὸν ἔπεμψε· καὶ τούτου ἀναιρεθέντος, καλεῖ αὐτοὺς εἰς τοὺς γάμους· [n] οὐκ ἠθέλησαν ἐλθεῖν. Εἶτα πέμπει ἑτέρους δούλους· οἱ δὲ καὶ τούτους ἀνεῖλον. Τότε λοιπὸν αὐτοὺς ἀναιρεῖ, [o] ἅτε ἀνίατα νοσοῦντας. Ὅτι γὰρ ἀνίατα ἐνόσουν, οὐ τὰ γεγενημένα ἔδειξε μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ πορνῶν καὶ τελωνῶν πιστευσάντων, αὐτοὶ ταῦτα ἐποίησαν. Ὥστε οὐκ ἀφ' [p] ὧν ἐτόλμησαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν ἕτεροι κατώρθωσαν, κατακρίνονται οὗτοι. Εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι οὐ τότε ἐκλήθησαν οἱ ἐξ ἐθνῶν, ὅτε ἐμαστίχθησαν καὶ μυρία ἔπαθον οἱ ἀπόστολοι, ἀλλ' εὐθέως μετὰ τὴν ἀνάστασιν· (τότε γάρ φησιν αὐτοῖς, [6] "πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη·") εἴποιμεν ἄν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ σταυροῦ καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν αὐτοῖς [q] διελέγοντο πρώτοις. Καὶ γὰρ πρὸ τοῦ σταυροῦ φησὶν αὐτοῖς· "πορεύεσθε ἐπὶ τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ·" καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν οὐκ ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ ἐκέλευσεν αὐτοῖς διαλέγεσθαι. [r] Εἰ γὰρ καὶ εἶπε, "μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη·" ἀλλὰ μέλλων εἰς τὸν οὐρανὸν
(438) ἀναβαίνειν, ἐδήλωσεν ὅτι ἐκείνοις διαλέξονται πρώτοις. [7] "Λήψεσθε γὰρ δύναμιν, φησὶν, ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν [s] πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς·" καὶ ὁ Παῦλος πάλιν· [8] "ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν 681
τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη." Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους πρῶτον ἐχώρησαν, καὶ πολὺν ἐν Ἱερουσαλὴμ διατρίψαντες χρόνον, εἶτα ὑπ' αὐτῶν ἐλαθέντες, οὕτω διεσπάρησαν εἰς τὰ ἔθνη. Σὺ δὲ ὅρα [t] κἀντεῦθεν τὴν φιλοτιμίαν. "Ὅσους ἐὰν εὕρητε, φησὶ, καλέ-

[6] Matth. xxviii. 19. [7] Act. i. 8. [8] Gal. ii. 8.

[m] γενομένων L. [n] Sic Euth. καὶ οὐκ ἠ. ἐ. H. L. οὐκ ἠ. οὖν ἐ. G. [o] ἅτε] τὰ G. K. M. ὡς Euth. [p] ὧν] + ἐποίησαν καὶ Mor. Ben. [q] διελέγετο H. διαλέγεται G. K. M. *misit* Ge. [r] Εἰ γὰρ καὶ] Οὐ γὰρ L. Alterum vertit Ge. et recepit Sav. Mox πάντα om. K. L. [s] πάσῃ om. L. Mor. ἔν τε Ἰουδαίᾳ καὶ ἐν Ἱερ. K. [t] κἀνταῦθα L. καὶ ἐνταῦθα K. φιλοτιμίαν] + τοῦ δεσπότου Edd. invitis codd. et Interp.

σατε εἰς τοὺς γάμους." Πρὸ τούτου μὲν γὰρ, ὅπερ ἔφην,
καὶ Ἰουδαίοις καὶ [w]Ἕλλησι διελέγοντο, ἐπὶ πλεῖον ἐν
τῇ Ἰουδαίᾳ διατρίβοντες· ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενον ἐπιβουλεύ-
B οντες αὐτοῖς, [v]ἄκουσον Παύλου τὴν παραβολὴν ἑρμηνεύ-
οντος ταύτην, καὶ λέγοντος οὕτως· [9]"ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον
πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀναξίους
ἑαυτοὺς ἐκρίνατε, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη." Διὰ τοῦτό
φησι καὶ αὐτός· "ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλη-
μένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι." [w]Ἤιδει μὲν οὖν καὶ πρὸ τούτου τοῦτο·
ἀλλ' ἵνα μηδεμίαν αὐτοῖς καταλίπῃ ἀναισχύντου τινὸς [x]ἀντι-
λογίας πρόφασιν, καίπερ εἰδὼς, πρὸς αὐτοὺς [y]πρώτους καὶ
ἦλθε καὶ ἔπεμψεν, ἐκείνους τε ἐπιστομίζων, καὶ ἡμᾶς παι-
δεύων τὰ παρ' ἑαυτῶν ἅπαντα πληροῦν, κἂν μηδεὶς μηδὲν
C κερδαίνειν μέλλῃ. Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἦσαν ἄξιοι, "πορεύεσθε,
φησὶν, εἰς τὰς τριόδους, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε, καλέσατε·"
καὶ τοὺς τυχόντας καὶ τοὺς ἀπερριμμένους. Ἐπειδὴ γὰρ ἄνω
καὶ κάτω ἔλεγεν, ὅτι "πόρναι καὶ τελῶναι κληρονομήσουσι
τὸν οὐρανόν·" καὶ, "οἱ πρῶτοι ἔσχατοι [z]ἔσονται, καὶ οἱ ἔσχατοι
πρῶτοι·" δείκνυσιν ὅτι δικαίως ταῦτα γίνεται· ὃ μάλιστα
πάντων ἔδακνεν Ἰουδαίους, καὶ τῆς κατασκαφῆς χαλεπώτερον
μᾶλλον ἔκνιζε, τὸ εἰς τὰ ἐκείνων, καὶ πολλῷ μείζω τῶν ἐκεί-
νων, τοὺς ἐξ ἐθνῶν ὁρᾶν εἰσαγομένους. Εἶτα ἵνα μηδὲ οὗτοι
τῇ πίστει θαῤῥήσωσι μόνῃ, καὶ περὶ τῆς κρίσεως αὐτοῖς δια-
λέγεται τῆς ἐπὶ ταῖς πονηραῖς πράξεσι, τοῖς [a]μὲν οὐδέπω
D πεπιστευκόσι περὶ τοῦ προσελθεῖν τῇ πίστει, τοῖς δὲ πεπι-
στευκόσι περὶ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐπιμελείας. Ἔνδυμα γὰρ
βίος ἐστὶ καὶ πρᾶξις. Καὶ μὴν χάριτος ἦν ἡ κλῆσις· τίνος
οὖν ἕνεκεν ἀκριβολογεῖται; Ὅτι τὸ μὲν κληθῆναι καὶ κα-
θαρθῆναι, χάριτος ἦν· τὸ δὲ κληθέντα καὶ καθαρὰ ἐνδυσά-
μενον μεῖναι τοιαῦτα διατηροῦντα, τῆς τῶν κληθέντων
σπουδῆς. [b]Τὸ κληθῆναι οὐκ ἀπὸ τῆς ἀξίας γέγονεν, ἀλλ'
ἀπὸ τῆς χάριτος. Ἔδει τοίνυν ἀμείψασθαι τὴν χάριν,

[9] Act. xiii. 46.

[v] ἄκ. τί φησι Παῦλος, τὴν π. ἑρμηνεύων καὶ λέγων οὕτως L. Mor. [w] Ἔδει H. L. [x] ἀπολογίας G. H. M. invito Ep. *respondendi* Ge. [y] Sic L. Ep. ceteri πρῶτον. καὶ ante ἦλθε om. G. K. M. [z] ἔσονται om. K. καὶ, ἔσονται οἱ πρ. ἔσχ. L. ταῦτα] καὶ ταῦτα L. De sequentibus vid. adnot. [a] μὲν] + οὖν L. [b] Τὸ γὰρ κλ. L. Τὸ κλ. δὲ Edd.

[c] καὶ μὴ τοσαύτην ἐπιδείξασθαι [d] πονηρίαν μετὰ τὴν τιμήν. Ἀλλ᾽ οὐκ ἀπήλαυσα, φησὶν, ὅσον Ἰουδαῖοι. Καὶ μὴν πολλῷ μειζόνων ἀπήλαυσας ἀγαθῶν. Ἃ γὰρ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου παρεσκευάζετο ἐκείνοις, ταῦτα ἀθρόον ἔλαβες σὺ, οὐκ ὢν ἄξιος. E
Διὸ καὶ Παῦλος λέγει· [10] "τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν." Ἃ γὰρ ἐκείνοις ὠφείλετο, ταῦτα ἔλαβες. Διὸ καὶ πολλὴ κεῖται ἡ δίκη τοῖς [e] ἐῤῥᾳθυμηκόσι. Καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι τῷ μὴ ἐλθεῖν ὕβρισαν, οὕτω καὶ σὺ τῷ οὕτω κατακλιθῆναι μετὰ βίου διεφθαρμένου. Τὸ γὰρ ῥυπαροῖς ἱματίοις 682
εἰσελθεῖν [f] τοῦτό ἐστι· βίον ἀκάθαρτον ἔχοντα ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν· διὸ καὶ ἐφιμοῦτο. Ὁρᾷς πῶς, καίτοι οὕτω τοῦ πράγματος ὄντος καταδήλου, οὐ πρότερον κολάζει, ἕως ἂν αὐτὸς ὁ ἡμαρτηκὼς τὴν ψῆφον ἐξενέγκῃ; Τῷ γὰρ μηδὲν ἔχειν ἀντειπεῖν κατέκρινεν ἑαυτὸν, καὶ [g] οὕτω πρὸς τὰς ἀποῤῥήτους αἴρεται κολάσεις. Μὴ γὰρ δὴ σκότος [h] ἀκούσας, τούτῳ νομίσῃς αὐτὸν τιμωρεῖσθαι, τῷ εἰς ἀφεγγὲς πέμπεσθαι χωρίον μόνον, ἀλλ᾽ ὅπου [i] καὶ ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τοῦτο δὲ λέγει, τὰς ἀκαρτερήτους ἐνδεικνύμενος ὀδύνας.

[k] Ἀκούσατε ὅσοι μυστηρίων ἀπολαύσαντες, καὶ τοῖς γάμοις παραγενόμενοι, ῥυπαραῖς τὴν ψυχὴν περιβάλλετε πρά- B
ξεσιν. Ἀκούσατε πόθεν ἐκλήθητε. Ἀπὸ τῆς τριόδου. Τί ὄντες; Χωλοὶ καὶ ἀνάπηροι κατὰ ψυχὴν, ὃ πολλῷ χαλεπώτερον τῆς τοῦ σώματος [l] λώβης. Αἰδέσθητε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ καλέσαντος, καὶ μηδεὶς [m] μενέτω ῥυπαρὰ ἔχων ἱμάτια, ἀλλ᾽ ἕκαστος ἡμῶν περιεργαζέσθω τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς. Ἀκούσατε, γυναῖκες· ἀκούσατε, ἄνδρες. Οὐ τούτων
(439) ἡμῖν δεῖ τῶν ἱματίων τῶν [n] χρυσοπάστων, [τῶν τὰ ἔξωθεν

[10] Rom. xv. 9.

[c] καὶ μὴ] τῷ ὑπακοῦσαι, οὐ τῷ Sav. Ben. repugnantibus Ep. Interp. et codd. [d] τὴν πονηρίαν G. H. K. [e] ῥᾳθυμήσασιν L. M. Ep. [f] τοῦτο ἔστι] Sic K. L. Ep. Mor. ceteri τοῦτο αἰνίττεται· τουτέστι. Iisdem auctoribus, φησὶν post ἐφιμοῦτο delevi. [g] οὕτω om. K. L. αἴρεται] ἕλκεται K. L. Ep. Mor. [h] ἀκούων G. H. M. [i] καὶ om. G. L. [k] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ κρίσεως, καὶ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι νοῦ καὶ ψυχῆς, καὶ καταφρονεῖν τῶν σαρκικῶν· ἀδύνατον γὰρ καὶ σῶμα καλλωπίζειν κἀκεῖνα. G. [l] λώβης] Sic L. Ep. ceteri βλάβης. [m] μενέτω] μὲν ἔστω Sav. Ben. contra Ep. Interp. et codd. p. p. ἀλλ᾽ quod deest in codd. tuetur Ep. [n] χρυσεμπάστων G. M. χρυσοπάστων, ἀλλ᾽ ἐκείνων τῶν ἔνδον Mor. omissis ceteris; et sic omnes mei cum Interp. Pleniorem lectionem ediderunt Sav. Ben. adstipulante Reg. 688.

Digitized by Google

ἡμῖν καλλωπιζόντων,] ἀλλ᾽ ἐκείνων τῶν [τὰ] ἔνδον. [o]Ἕως ἂν ταῦτα ἔχωμεν, ἐκεῖνα περιθέσθαι δύσκολον. Οὐκ ἔστιν ὁμοῦ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα [p]καλλωπίζειν. Οὐκ ἔστιν ὁμοῦ καὶ μαμωνᾷ δουλεύειν, καὶ Χριστῷ ὑπακούειν ὡς [q]χρή.
C Ἀποθώμεθα τοίνυν ταύτην τὴν τυραννίδα τὴν χαλεπήν. Οὐδὲ γὰρ εἴ τις τὸν μὲν οἶκον ἐκόσμει, παραπετάσματα χρυσᾶ κρεμάσας, σὲ δὲ ἐν ῥακίοις γυμνὸν ἐποίει [r]καθῆσθαι, πράως ἂν ἤνεγκας. Ἀλλ᾽ ἰδοὺ νῦν τοῦτο σὺ [s]σαυτὸν ἐργάζῃ, τὴν μὲν οἰκίαν τῆς ψυχῆς σου, τὸ σῶμα λέγω, μυρίοις παραπετάσμασι καλλωπίζων, ἐκείνην δὲ ἐν ῥακίοις ἀφεὶς καθῆσθαι. Οὐκ οἶσθα, ὅτι τὸν βασιλέα τῆς πόλεως μᾶλλον κοσμεῖσθαι δεῖ; Διά τοι τοῦτο τῇ μὲν πόλει παραπετάσματα ἐκ λίνου κατεσκεύασται, τῷ δὲ βασιλεῖ ἁλουργὶς καὶ διάδημα. Οὕτω καὶ σὺ, τὸ μὲν σῶμα πολλῷ φαυλοτέρᾳ
D [t]περίβαλε στολῇ, τὸν δὲ νοῦν ἁλουργίδα ἔνδυσον, καὶ στέφανον ἐπίθες αὐτῷ, καὶ κάθισον ἐπὶ ὀχήματος ὑψηλοῦ καὶ περιφανοῦς. [v]Νῦν γὰρ τοὐναντίον ποιεῖς, τὴν μὲν πόλιν καλλωπίζων ποικίλως, τὸν δὲ βασιλέα νοῦν ἀφεὶς σύρεσθαι δεδεμένον ὀπίσω τῶν ἀλόγων παθῶν. Οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι εἰς γάμον ἐκλήθης, καὶ θεοῦ γάμον; οὐ λογίζῃ πῶς εἰς ταύτας τὰς παστάδας τὴν κληθεῖσαν ψυχὴν εἰσιέναι χρὴ, κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένην, [w]πεποικιλμένην; Βούλει σοι δείξω τοὺς οὕτως ἐστολισμένους; τοὺς ἔνδυμα ἔχοντας γάμου; Ἀναμνήσθητι τῶν ἁγίων ἐκείνων, ὑπὲρ ὧν πρώην
E ὑμῖν διελέχθην, τῶν τὰ [x]τρίχινα ἐχόντων ἱμάτια, τῶν τὰς ἐρήμους οἰκούντων. Οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ τὰ ἐνδύματα τῶν γάμων ἐκείνων ἔχοντες· καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· [y]ὅσας ἂν αὐτοῖς δῷς πορφυρίδας, οὐκ ἂν ἕλοιντο λαβεῖν· ἀλλ᾽ ὥσπερ βασιλεὺς, εἰ τοῦ πτωχοῦ τὰ ῥάκιά τις λαβὼν, κελεύει ταῦτα αὐτὸν [z]ἐνδυθῆναι, βδελύξαιτο ἂν τὴν στολήν· οὕτω

[o] Ἕως] ὡς L. Mor. ἕως γὰρ G. H. M. [p] καλλωπίζειν] + οὐκ ἔστιν L. [q] χρὴ] δεῖ G. H. K. [r] καθίσαι G. [s] σαυτὸν] Sic Mor. et codd. ταὐτὸν tacite Sav. Ben. [t] περίβαλλε H. M. [v] Νῦν γὰρ] Νῦν δὲ G. ὡς νῦν γε Sav. Ben. [w] πεποικιλμένην om. G. M. [x] τρύχινα G. M. et sic edebatur ante Ben. *cilicio* Ge. Mox τοῦ γάμου ἐκείνου M. [y] ὅσας] + γὰρ G. [z] ἐνδοῦναι L. εἰ τοῦ πτωχοῦ . . . . τὴν στολήν· οὕτω] Sic Sav. et mei omnes, a quibus discedunt Mor. Ben. sic legendo: εἰ τὰ πτωχοῦ ῥάκια κελεύει τις αὐτὸν ἐνδῦναι, ἐβδελύξατο ἄν· οὕτω.

καὶ ἐκεῖνοι τὴν ἁλουργίδα [a] τὴν ἐκείνου. Οὐδαμόθεν δὲ ἑτέ- 683
ρωθεν τοῦτο πάσχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ εἰδέναι τὸ κάλλος
τῆς [b] ἑαυτῶν στολῆς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἁλουργὸν ἐκείνην
χλανίδα διαπτύουσιν ὡς ἀράχνην. Ταῦτα γὰρ αὐτοὺς ὁ
σάκκος ἐδίδαξε· καὶ γάρ εἰσιν αὐτοῦ τοῦ βασιλεύοντος ὑψη-
λότεροι πολλῷ καὶ λαμπρότεροι. Κἂν δυνηθῇς τὰς πύλας
ἀναπτύξαι τοῦ [c] νοῦ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν κατιδεῖν, καὶ
τὸν ἔνδον ἅπαντα κόσμον, κἂν εἰς τὴν γῆν καταπέσοις, οὐ
φέρων τῆς εὐμορφίας τὴν λαμπηδόνα, καὶ τὴν αἴγλην τῶν
ἱματίων ἐκείνων, καὶ τὴν ἀστραπὴν τοῦ συνειδότος αὐτῶν.
Ἔχομεν [d] γὰρ εἰπεῖν καὶ παλαιοὺς ἄνδρας μεγάλους καὶ B
θαυμαστούς· ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς παχυτέρους τὰ ὁρώμενα ὑπο-
δείγματα μᾶλλον ἐνάγει, διὰ τοῦτο ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰς σκη-
νὰς πέμπω τῶν ἁγίων ἐκείνων. Οὐδὲν γὰρ ἔχουσι λυπηρὸν,
ἀλλ' ἅτε ἐν οὐρανοῖς πηξάμενοι τὰς καλύβας, οὕτω πόρρω
τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ μοχθηρῶν ἐσκήνωνται, στρατοπε-
δευόμενοι κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ὥσπερ χορεύοντες, οὕτω
πολεμοῦσιν αὐτῷ. Διά τοι τοῦτο [e] καλύβας πηξάμενοι,
πόλεις καὶ ἀγορὰς καὶ οἰκίας ἔφυγον. Τὸν γὰρ πολεμοῦντα
οὐκ ἔνι ἐν οἰκίᾳ καθῆσθαι, [f] ἀλλὰ σχεδιάσαντα τὴν οἴκησιν,
ὡς μέλλοντα εὐθέως ἀπανίστασθαι, οὕτω κατοικεῖν. Τοιοῦτοι
ἐκεῖνοι πάντες, [g] ἀπεναντίας ἡμῖν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ οὐχ ὡς C
ἐν στρατοπέδῳ, ἀλλ' ὡς ἐν πόλει εἰρηνικῇ ζῶμεν. Τίς γὰρ
ἐπὶ στρατοπέδου ποτὲ θεμελίους καταβάλλεται, καὶ οἰκίαν
[h] οἰκοδομεῖται, ἣν μικρὸν ὕστερον ἀπολιμπάνειν μέλλει; Οὐκ
ἔστιν οὐδείς· ἀλλὰ κἂν ἐπιχειρήσῃ τις, ὡς προδότης ἀναι-
ρεῖται. Τίς ἐπὶ στρατοπέδου πλέθρα γῆς ὠνεῖται, καὶ
[i] πραγματείας συντίθησιν; Οὐκ ἔστιν οὐδείς· καὶ μάλα εἰ-
κότως. Πολεμῆσαι γάρ, φησὶ, παραγέγονας, οὐ καπηλεῦσαι.
Τί τοίνυν φιλοπονεῖς περὶ τὸν τόπον, ὃν μικρὸν ὕστερον
ἀφήσεις; Ὅταν ἀπέλθωμεν εἰς τὴν πατρίδα, ταῦτα ποίει.
Ταῦτα καὶ σοὶ λέγω νῦν ἐγώ. Ὅταν ἀναχωρήσωμεν εἰς D
τὴν πόλιν τὴν [k] ἄνω, ταῦτα ποίει· μᾶλλον δὲ οὐδέν σοι δεῖ

[a] τὴν] + βασιλικὴν G. H. [b] αὐτῶν G. H. K. [c] νοῦ] Sic Ge. ναοῦ L. M. et pr. K. idque edidit Mor. αὐτῶν] αὐτὴν G. [d] γὰρ deest in Edd. [e] καὶ καλύβας G. H. [f] ἀλλὰ] + δεῖ H. K. + δεῖ σε G. [g] ἀπεναντίας] + οἰκοῦντες G. H. p. p. μὲν om. L. [h] οἰκοδομεῖ L. p. p. ἐπιχειρῇ G. K. [i] γραμματεῖα H. L. M. [k] ἀνωτάτω G. H. p. p. δεῖ om. G. K.

Digitized by Google

πόνων ἐκεῖ· λοιπὸν ὁ βασιλεύς σοι [l] πάντα ἐργάσεται. Ἐνταῦθα δὲ ἀρκεῖ τάφρον περιελάσαι μόνον, καὶ χάρακα πήξασθαι· οἰκοδομῆς δὲ [m] οὐδεμία χρεία. Ἄκουσον οἷος τῶν ἁμαξοβίων Σκυθῶν ὁ βίος, οἵαν τοὺς νομάδας φασὶν ἔχειν διαγωγήν. Οὕτω τοὺς Χριστιανοὺς ζῆν ἔδει· περιϊέναι τὴν οἰκουμένην, πολεμοῦντας τῷ διαβόλῳ, αἰχμαλώτους ῥυομένους (440)
τοὺς ὑπ' ἐκείνου κατεχομένους, καὶ πάντων ἀπηλλάχθαι τῶν βιωτικῶν. Τί κατασκευάζεις οἰκίαν, ἄνθρωπε, ἵνα μᾶλλον
E σαυτὸν δήσῃς; Τί κατορύττεις θησαυρὸν, καὶ καλεῖς κατὰ σαυτοῦ τὸν πολέμιον; τί περιβάλλεις τείχη, καὶ σαυτῷ κατασκευάζεις φυλακήν; Εἰ δὲ δύσκολα ταῦτα εἶναί σοι δοκεῖ, ἀπέλθωμεν πρὸς τὰς ἐκείνων σκηνὰς, ἵνα διὰ τῶν ἔργων μάθωμεν τὴν εὐκολίαν. Καλύβας [n] γὰρ ἐκεῖνοι πη-
684 ξάμενοι, κἂν ἀποστῆναι δέῃ τούτων, οὕτως ἀφίστανται, ὥσπερ οἱ στρατιῶται ἐν εἰρήνῃ τὸ στρατόπεδον ἀφέντες. Καὶ γὰρ οὕτως ἐσκήνωνται, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ ἥδιον. Καὶ γὰρ ἥδιον ἰδεῖν ἐρημίαν σκηνὰς ἔχουσαν μοναχῶν συνεχεῖς, ἢ στρατιώτας ἐν στρατοπέδῳ παραπετάσματα τείνοντας, καὶ δόρατα πηγνυμένους, καὶ [o] τῆς τῶν δοράτων αἰχμῆς φάρη κροκωτὰ ἐξαρτῶντας, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων χαλκᾶς [p] ἐχόντων κεφαλὰς, καὶ πολὺ τῶν ἀσπίδων ἀστράπτοντας τοὺς [q] ὀμφαλοὺς, καὶ σιδήρῳ τεθωρακισμένους ὅλους διόλου, καὶ βασίλεια ἐσχεδιασμένα, καὶ πεδίον ἡπλωμένον πολὺ, καὶ ἀριστοποιουμένους καὶ αὐλοῦντας. Οὐδὲ γὰρ οὕτω τερ-
B πνὸν τὸ θέατρον τοῦτο, οἷον [r] ὃ ἐγὼ λέγω νῦν. Ἂν γὰρ ἀπέλθωμεν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἴδωμεν τῶν τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῶν τὰς σκηνὰς, οὐ παραπετάσματα τεινόμενα ὀψόμεθα, οὐδὲ αἰχμὰς δοράτων, οὐδὲ πέπλους χρυσοῦς θόλον βασιλικὴν ποιοῦντας, ἀλλ' οἷον ἂν εἴ τις ἐν γῇ πολλῷ ταύτης [s] μακροτέρᾳ καὶ ἀπείρῳ πολλοὺς ἔτεινεν οὐρανοὺς, καινὸν καὶ φρικῶδες ἂν ἔδειξε τὸ θέατρον, οὕτω καὶ ἐκεῖ

[l] πάντα] + ποιεῖ καὶ G. H. Ταῦτα καὶ σοὶ . . . . ἐργάσεται] ὅταν ἀναχωρήσωμεν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἄνω, ταῦτα ἀπόλαυε. Ταῦτα καὶ σοὶ νῦν λέγω ἐγώ· ὅταν τὴν ἄνω κατάσχεσιν εὕρωμεν, τότε ταῦτα ποίει· μᾶλλον δὲ οὐδέν σοι δεῖ πόνων ἐκεῖ· ὁ γὰρ βασιλεὺς λοιπὸν ἅπαντα τὰ ἐκεῖσε ἐργάσεται. Mor. Ben. In altera lectione paucis exceptis consentiunt Ge. Sav. et codices. [m] οὐδεμιᾶς M. [n] γὰρ et p. p. τούτων om. M. Mor. [o] ταῖς τῶν δ. αἰχμαῖς H. L. M. [p] ἔχοντα G. Clausulam καὶ πλῆθος . . . κεφαλὰς ignorant K. M. [q] ὀφθαλμοὺς G. H. L. [r] ὃ om. G. K. M. [s] μακαριωτέρᾳ G. H. M. Ge.

Digitized by Google

θεάσασθαι ἔνι. Οὐδὲν γὰρ αὐτῶν τὰ καταγώγια χεῖρον
τῶν οὐρανῶν διάκεινται· καὶ γὰρ ἄγγελοι κατάγονται πρὸς
αὐτοὺς, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης. Εἰ γὰρ πρὸς τὸν
Ἀβραὰμ ἦλθον, ἄνδρα γυναῖκα ἔχοντα καὶ παιδία τρέφοντα, C
ἐπειδὴ φιλόξενον εἶδον· ὅταν πολλῷ πλείονα εὕρωσιν ἀρετὴν,
καὶ ἄνθρωπον σώματος ἀπαλλαγέντα, καὶ ἐν σαρκὶ σαρκὸς
ὑπερορῶντα, πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα διατρίβουσι, καὶ χο-
ρεύουσι τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν χορείαν. Καὶ γὰρ τράπεζα
παρ' ἐκείνοις πάσης πλεονεξίας [u] καθαρὰ, καὶ φιλοσοφίας
μεστή. Οὐχ αἱμάτων χείμαρροι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ κρεῶν
κατακοπαὶ, [v] οὐδὲ καρηβαρίαι, οὐδὲ καρυκεῖαι, οὐδὲ [w] κνῖσαι
παρ' αὐτοῖς ἀηδεῖς, οὐδὲ καπνὸς ἀτερπὴς, οὐδὲ δρόμοι καὶ
θόρυβοι καὶ ταραχαὶ καὶ κραυγαὶ ἐπαχθεῖς· ἀλλ' ἄρτος
καὶ ὕδωρ· τὸ μὲν ἐκ πηγῆς καθαρᾶς, τὸ δὲ ἀπὸ πόνων
δικαίων. Εἰ δέ [x] που καὶ φιλοτιμότερον ἑστιάσασθαι βου- D
ληθεῖεν, ἀκρόδρυα ἡ φιλοτιμία γίνεται· καὶ μείζων ἐνταῦθα
ἡ ἡδονὴ, ἢ ἐν ταῖς βασιλικαῖς τραπέζαις. Οὐδεὶς ἐνταῦθα
φόβος καὶ τρόμος, οὐκ ἄρχων ἐνεκάλεσεν, οὐ γυνὴ παρώξυ-
νεν, οὐ παιδίον εἰς ἀθυμίαν ἐνέβαλεν, οὐ γέλως ἄτακτος
ἐξέλυσεν, οὐ κολάκων πλῆθος ἐφύσησεν· ἀλλ' ἀγγέλων
ἐστὶν ἡ τράπεζα, πάσης τοιαύτης ταραχῆς ἀπηλλαγμένη.
Καὶ στιβὰς αὐτοῖς χόρτος ἁπλῶς ὑπόκειται, καθάπερ ἐν
ἐρήμῳ ἀριστοποιῶν ὁ Χριστὸς ἐποίησε. Πολλοὶ δὲ οὐδὲ
[y] ὑπωρόφιοι τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλ' ἀντὶ στέγης τὸν οὐρανὸν
ἔχουσι, καὶ τὴν σελήνην ἀντὶ φωτὸς λύχνου, οὐ [z] δεομένου
ἐλαίου, οὐδὲ τοῦ διακονησομένου· ἐκείνοις μόνοις ἀξίως ἄνωθεν E
αὕτη φαίνει. Ταύτην καὶ ἄγγελοι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν
τράπεζαν θεωροῦντες, τέρπονται καὶ ἥδονται. Εἰ γὰρ ἐπὶ
ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι χαίρουσιν, ἐπὶ δικαίοις τοσούτοις
μιμουμένοις αὐτοὺς τί οὐκ ἐργάσονται; Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ
δεσπότης καὶ δοῦλος· πάντες δοῦλοι, πάντες ἐλεύθεροι. Καὶ
μὴ νομίσῃς αἴνιγμα εἶναι τὸ εἰρημένον· καὶ γὰρ δοῦλοι ἀλ-
λήλων, καὶ δεσπόται ἀλλήλων [a] εἰσίν. Οὐκ ἔστιν ἑσπέρας 685

[u] καθαρὰ] Sic K. L. M. *immunis* Ge. Vulgo ἀπηλλαγμένη καὶ καθαρά. [v] οὐδὲ καρηβαρίαι om. K. L. M. invito Interp. [w] κνῖσα . . ἀηδὴς G. H. K. Verba παρ' αὐτοῖς, quae vulgo desunt, tuentur H. L. M. [x] που καὶ] καὶ G. καί τι H. πού τι καὶ K. [y] ὑπορόφιον G. ὑπορόφιοι M. [z] δεόμενοι H. L. M. Ge. p. p. οὔτε G. H. K. L. et διακονησαμενου L. M. [a] εἰσὶν om. K. καὶ γὰρ καὶ δ. καὶ δ. ἀλλήλων (om. εἰσὶν) L. M.

Digitized by Google

καταλαβούσης ἐν κατηφείᾳ γενέσθαι, ὅπερ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων πάσχουσι, τὰς ἐκ τῶν [b] μεθημερινῶν κακῶν ἀναλογιζόμενοι φροντίδας. Οὐκ ἔστι μετὰ τὸ δεῖπνον μεριμνῆσαι λῃστὰς, καὶ ἀποκλεῖσαι [c] θύρας, καὶ ἐπιθεῖναι μοχλοὺς, οὐδὲ τἄλλα δεῖσαι, ἃ πολλοὶ [d] δεδοίκασι, τοὺς λύχνους μετὰ ἀκριβείας κοιμίζοντες, μή που σπινθὴρ ἐμπρήσῃ τὴν οἰκίαν. Καὶ ἡ διάλεξις δὲ αὐτοῖς τῆς αὐτῆς γέμει γαλήνης. Οὐ γὰρ ταῦτα, ἅπερ ἡμεῖς διαλεγόμεθα, φθέγγονται, τὰ μηδὲν πρὸς ἡμᾶς· ὁ δεῖνα γέγονεν ἄρχων, ὁ δεῖνα ἐπαύσατο [e] τῆς
B ἀρχῆς, ὁ δεῖνα ἐτελεύτησε, καὶ [f] τὸν κλῆρον διεδέξατο ἕτερος, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἀλλ' ἀεὶ περὶ τῶν μελλόντων φθέγγονται καὶ φιλοσοφοῦσι· καὶ ὥσπερ ἑτέραν οἰκοῦντες οἰκου- (441)
μένην, ὥσπερ εἰς αὐτὸν μεταστάντες τὸν οὐρανὸν, ὥσπερ ἐκεῖ ζῶντες, οὕτω τὰ ἐκεῖ πάντα διαλέγονται, περὶ τῶν κόλπων τοῦ Ἀβραὰμ, περὶ τῶν στεφάνων τῶν ἁγίων, περὶ τῆς μετὰ Χριστοῦ χορείας· καὶ τῶν παρόντων [g] αὐτοῖς οὐδὲ μνήμη τις, οὐδὲ λόγος· ἀλλ' ὥσπερ ἡμεῖς οὐκ ἂν ἀξιώσαιμέν τι εἰπεῖν περὶ ὧν οἱ μύρμηκες κατὰ [h] τὰς ὀπὰς καὶ τοὺς χηραμοὺς πράττουσιν, οὕτως οὐδὲ ἐκεῖνοι, τί ποιοῦμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ περὶ τοῦ βασιλέως τοῦ ἄνω, περὶ τοῦ πολέμου τοῦ ἐν χερσὶ, περὶ τῶν τοῦ διαβόλου μηχανημάτων, περὶ
C τῶν κατορθωμάτων ὧν οἱ ἅγιοι κατώρθωσαν. Τί τοίνυν πρὸς ἐκείνους ἡμεῖς παραβαλλόμενοι μυρμήκων διενηνόχαμεν; [i] Καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι τῶν σωματικῶν ἐπιμελοῦνται, οὕτω καὶ ἡμεῖς· καὶ εἴθε τούτων μόνων ἡμεῖς· νῦν δὲ καὶ πολλῷ χειρόνων. Οὐ γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐπιμελούμεθα μόνον, καθάπερ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ τῶν περιττῶν. Οἱ μὲν γὰρ πόρον παντὸς ἐγκλήματος ἀπηλλαγμένον μετέρχονται· ἡμεῖς δὲ πᾶσαν πλεονεξίαν· καὶ οὐδὲ τὰ μυρμήκων μιμούμεθα, ἀλλὰ τὰ τῶν λύκων, τὰ τῶν παρδάλεων· μᾶλλον δὲ καὶ
D ἐκείνων χείρους. Ἐκείνοις μὲν γὰρ ἡ φύσις οὕτως ἔδωκε τρέφεσθαι· ἡμᾶς δὲ λόγῳ καὶ ἰσονομίᾳ τετίμηκεν ὁ θεὸς, καὶ

[b] Sic G. H. K. L. vulgo καθημερινῶν. [c] θύραν et p. p. μοχλὸν G. K. [d] δεδοικότες L. M. p. p. κατακοιμίζουσι L. M. κατακοιμίζοντες K. [e] τῆς ἀρχῆς] Sic H. K. L. M. favente Ge. vulgo ἄρχων. [f] τὸν κλῆρον] Sic H. K. L. Lacunam habet M. τὸν κληρόνομον G. Mor. τὴν κληρονομίαν Sav. Ben. [g] αὐτοῖς om. G. H. [h] Haec τὰς ὀπὰς καὶ non agnoscunt L. M. nec, ut videtur, Interp. [i] Οὐδέν· καθάπερ L. M. invito Ge.

Digitized by Google

τῶν θηρίων γεγόναμεν χείρους. Καὶ ἡμεῖς μὲν τῶν ἀλόγων
[k] χείρους· ἐκεῖνοι δὲ τῶν ἀγγέλων ἴσοι, ξένοι καὶ παρεπίδη-
μοι τῶν ἐνταῦθα ὄντες· καὶ πάντα αὐτοῖς ἐνήλλακται πρὸς
ἡμᾶς, καὶ ἐνδύματα, καὶ τροφὴ, καὶ οἰκία, καὶ ὑποδήματα,
καὶ λαλιά. Καὶ εἴ τις ἐκείνων ἤκουσε διαλεγομένων καὶ ἡμῶν,
τότε ἂν ἔγνω καλῶς πῶς οἱ μὲν [l] οὐρανοπολῖται, ἡμεῖς δὲ
οὐδὲ τῆς γῆς ἄξιοι. Διὰ δὴ τοῦτο, ἐπειδάν τις ἀξίωμα πε-
ριβεβλημένος ἀπέλθῃ πρὸς αὐτοὺς, τότε μάλιστα ἐλέγχεται
ὁ τῦφος ἅπας. Ὁ γὰρ γηπόνος ἐκεῖνος, καὶ ὁ πάντων ἄπειρος
τῶν βιωτικῶν, τοῦ στρατηγοῦ καὶ μέγα ἐπὶ τῇ ἀρχῇ φρο- E
νοῦντος πλησίον κάθηται ἐπὶ στιβάδος, ἐπὶ προσκεφαλαίου
ῥυπῶντος. Οὐ γάρ εἰσιν οἱ αἴροντες αὐτὸν, καὶ φυσῶντες·
ἀλλὰ ταὐτὸν γίνεται, οἷον [m] ἂν εἴ τις παρὰ χρυσοχόον
ἔλθοι καὶ ῥοδωνιάν· καὶ γὰρ [n] καὶ ἀπὸ τοῦ χρυσίου καὶ
ἀπὸ τῶν ῥόδων δέχεταί τινα λαμπηδόνα· οὕτω κἀκεῖνοι, ἀπὸ
τῆς αὐγῆς τῆς τούτων κερδαίνοντες μικρὸν, τῆς ἀπονοίας
τῆς ἔμπροσθεν ἀπαλλάττονται. Καὶ ὥσπερ [o] εἴ τις εἰς
ὑψηλὸν ἔλθοι τόπον, κἂν σφόδρα βραχὺς ᾖ, ὑψηλὸς φαί- 686
νεται· οὕτω καὶ οὗτοι, πρὸς τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν ἐρχόμε-
νοι διανοίας, τοιοῦτοι φαίνονται, ἕως ἂν ἐκεῖ μένωσι, κα-
τελθόντες δὲ ταπεινοῦνται πάλιν, ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου
καταβαίνοντες. Οὐδὲν [p] παρ' ἐκείνοις βασιλεὺς, οὐδὲν ὕπαρ-
χος· ἀλλ' ὥσπερ ἡμεῖς τῶν παιδίων ταῦτα παιζόντων γελῶ-
μεν· οὕτω κἀκεῖνοι τὴν φλεγμονὴν τῶν ἔξω σοβούντων
διαπτύουσι. Καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· εἰ γάρ τις αὐτοῖς δοίη μετὰ
ἀσφαλείας βασιλείαν, οὐκ ἂν ποτε ἕλοιντο· εἵλοντο δ' ἂν, εἰ
μὴ μεῖζον αὐτῆς ἐφρόνουν, εἰ μὴ πρόσκαιρον [q] τὸ πρᾶγμα
εἶναι ἐνόμιζον. Τί οὖν; οὐκ αὐτομολήσομεν πρὸς τοσαύτην
μακαριότητα; οὐχ ἥξομεν πρὸς τοὺς ἀγγέλους τούτους; B
οὐ ληψόμεθα καθαρὰ ἱμάτια, καὶ ἐμπομπεύσομεν τοῖς γάμοις
τούτοις, ἀλλὰ μενοῦμεν προσαιτοῦντες, τῶν ἐν ταῖς τριόδοις
πτωχῶν οὐδὲν ἄμεινον διακείμενοι, μᾶλλον [r] δὲ πολλῷ χεῖρον
καὶ ἀθλιώτερον; Καὶ γὰρ ἐκείνων πολλῷ χείρους οἱ κακῶς

[k] χείρους] γεγόναμεν χ. L. χ. γεγόναμεν Edd. Haec Καὶ ἡμεῖς . . . χείρους om. M. Ge. [l] οὐρανοῦ πολῖται K. L. M. [m] ἂν om. G. H. K. εἰ om. L. χρυσοχόον] χρυσίον H. L. χρυσίου M. ἔλθοι] Sic L. vulgo ἔλθῃ. ἔλθοι καὶ] ἕλκει G. [n] καὶ om. H. M. [o] εἰ] ἂν εἰ L. ἔλθοι] εἰσέλθοι G. H. εἰσέλθῃ K. [p] παρ] γὰρ G. K. [q] τὸ om. G. H. K. [r] δὲ] + καὶ G. H. K.

Digitized by Google

πλουτοῦντες, καὶ βέλτιον ἐπαιτεῖν ἢ ἁρπάζειν· τὸ μὲν γὰρ ἔχει συγγνώμην, τὸ δὲ κόλασιν φέρει· καὶ ὁ μὲν οὐδὲν προσκρούει θεῷ, [s] οὗτος δὲ καὶ ἀνθρώποις καὶ θεῷ· καὶ τοὺς μὲν πόνους ὑφίσταται τῆς ἁρπαγῆς, τὴν δὲ ἀπόλαυσιν [t] ἕτεροι πολλάκις ἐκαρπώσαντο ἅπασαν. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, [v] καὶ ἀποθέμενοι τὴν πλεονεξίαν [w] πᾶσαν, πλεονεκτήσωμεν τὰ ἄνω, μετὰ πολλῆς σπουδῆς τὴν βασιλείαν [x] ἁρπάζοντες. Οὐ γάρ
C ἐστιν, οὐκ ἔστι ῥᾳθυμοῦντά τινα [y] εἰς αὐτὴν εἰσελθεῖν. Γένοιτο δὲ πάντας σπουδαίους καὶ ἐγρηγορότας γεγονότας ταύτης ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ο.

D [1] Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, [a] ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. (442)

Τοτε, πότε; Ὅτε μάλιστα κατανυγῆναι [b] ἔδει, ὅτε ἐκπλαγῆναι τὴν φιλανθρωπίαν, ὅτε φοβηθῆναι τὰ μέλλοντα, ὅτε ἀπὸ τῶν παρελθόντων καὶ περὶ τῶν μελλόντων πιστεῦσαι ἐχρῆν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τὰ εἰρημένα ἐβόα. [c] Καὶ γὰρ τελῶναι καὶ πόρναι ἐπίστευσαν, καὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἀνῃρέθησαν, καὶ ἀπὸ τούτων ἐχρῆν καὶ περὶ τῆς
E ἀπωλείας [d] ἑαυτῶν μὴ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ καὶ πιστεύειν καὶ σωφρονίζεσθαι. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτω λήγει τὰ τῆς κακίας αὐτῶν, ἀλλ' ὠδίνει καὶ πρόεισι περαιτέρω. [e] Καὶ ἐπειδὴ

[1] Cap. XXII. v. 15.

[s] οὗτος] ὁ M. [t] ἑτέροις K. M. Mor. ἐκαρπώσαντο] ἐγκατέλιπεν M. ἐκαρπώσατο Mor. [v] καὶ om. M. [w] πᾶσαν] ταύτην G. H. K. τὰ ἄνω] τὴν ἄνω iidem. πολλῆς] + τῆς K. L. [x] ἁρπάζοντες, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι κ. τ. ἑ. K. L. M. et sic edidit Mor. [y] εἰς αὐτὴν om. Sav. Ben. Mox καὶ ἐγρηγορότας om. H. Hom. LXX. [a] ὅπως] τὸ πῶς M. p. p. ἐν om. G. H. K. 2 Mosqq. [b] ἔδει] ἐχρῆν G. H. K. Mox ἐχρῆν om. iidem. [c] Καὶ γὰρ καὶ τ. L. M. [d] αὐτῶν G. L. M. [e] Καὶ] Sic Ge. Ἀλλ' G. H. K.

Digitized by Google

κατασχεῖν αὐτὸν οὐκ εἶχον (ἐφοβοῦντο γὰρ τοὺς ὄχλους),
ἑτέραν ἦλθον ὁδὸν, ὡς δὴ εἰς κίνδυνον ἐμβαλοῦντες, καὶ δη-
μοσίων [f] ποιήσοντες ἀδικημάτων ὑπευθυνον. [z] "Ἀποστέλλουσι 687
γὰρ [g] αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέ-
γοντες· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ
θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ
γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον [h] ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί
σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ;" Καὶ γὰρ
φόρου λοιπὸν ἦσαν ὑποτελεῖς, τῶν πραγμάτων αὐτοῖς εἰς
τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν [i] μεταπεσόντων. Ἐπειδὴ οὖν εἶδον, ὅτι
οἱ πρὸ τούτου διὰ τοῦτο ἀπέθανον, οἱ περὶ Θευδᾶν καὶ Ἰού-
δαν, [k] ὡς ἀποστασίαν μελετήσαντες, ἐβούλοντο καὶ αὐτὸν διὰ
τῶν λόγων τούτων εἰς τοιαύτην ὑποψίαν ἐμβαλεῖν. Διὰ τοῦτο
καὶ τοὺς αὐτῶν μαθητὰς καὶ τοὺς Ἡρώδου στρατιώτας ἔπεμ-
πον, διπλοῦν, ὡς ᾤοντο, τὸν κρημνὸν ἑκατέρωθεν ὀρύττοντες, B
καὶ πάντοθεν τιθέντες τὴν παγίδα, ἵν', ὅπερ ἂν εἴπῃ, ἐπι-
λάβωνται· κἂν μὲν ὑπὲρ τῶν Ἡρωδιανῶν ἀποκρίνηται, αὐτοὶ
ἐγκαλέσωσιν· ἂν δὲ ὑπὲρ αὐτῶν, ἐκεῖνοι κατηγορήσωσι. Καί-
τοιγε ἦν δεδωκὼς τὰ δίδραχμα· ἀλλ' οὐκ ᾔδεσαν τοῦτο. Καὶ
ἑκατέρωθεν μὲν [l] αὐτὸν προσεδόκων αἱρήσειν, ἐπεθύμουν δὲ μᾶλ-
λον κατὰ τῶν Ἡρωδιανῶν αὐτὸν εἰπεῖν τι. Διὸ καὶ τοὺς μαθη-
τὰς πέμπουσιν, εἰς τοῦτο [m] ὠθοῦντας αὐτὸν τῇ παρουσίᾳ, ἵνα
παραδῶσι τῷ ἡγεμόνι ὡς τύραννον. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Λουκᾶς
αἰνιττόμενος ἐδήλου λέγων, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ὄχλων ἠρώτων,
ὡς μείζονα γενέσθαι τὴν μαρτυρίαν. [n] Ἐγένετο δὲ τοὐναν-
τίον ἅπαν· ἐν πλείονι γὰρ θεάτρῳ τῆς αὐτῶν ἀνοίας παρεῖχον
τὴν ἀπόδειξιν. Καὶ ὅρα τὴν κολακείαν, καὶ τὸν ἐγκεκρυμ- C
μένον [o] δόλον. "Οἴδαμεν, φησὶν, ὅτι ἀληθὴς εἶ." Πῶς οὖν
ἐλέγετε, ὅτι πλάνος ἐστὶ, καὶ πλανᾷ τὸν ὄχλον, καὶ δαιμόνιον
ἔχει, καὶ οὐκ ἔστιν ἀπὸ θεοῦ; πῶς πρὸ μικροῦ [p] ἐβουλεύεσθε
αὐτὸν ἀνελεῖν; Ἀλλὰ πάντα γίνονται, ἅπερ ἂν ἡ ἐπιβουλὴ

[z] v. 16, 17.

[f] ποιήσαντες G. M. Correxit Editor Ben. 2dae. [g] αὐτῶν τοὺς μ. μετὰ L. M. [h] ἀνθρώπου H. M. [i] μεταθέντων M. μετατεθέντων Ep. Ἐπειδὴ οὖν] Ἐπ. γὰρ Ep. Sav. Καὶ ἐπ. G. [k] ὡς om. K. M. Ep. [l] αὐτὸν] οὖν M. υὖν αὐτὸν L. [m] Sic G. H. Ep. ὠθοῦν (sic) M. vulgo ὠθοῦντες. p. p. παραδώσωσι M. Ep. [n] Ἐγίνετο H. L. M. [o] δόλον] αὐτῶν δόλον L. p. p. φησὶν om. K. M. [p] ἐβούλεσθε H. L. M. ἅπερ] ὅσαπερ L.

Digitized by Google

ὑπαγορεύσῃ. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸ μικροῦ εἰπόντες μετὰ αὐθαδείας, "ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;" πρὸς τὴν ἐρώτησιν οὐκ ἔτυχον ἀποκρίσεως, προσδοκῶσιν αὐτὸν τῇ κολακείᾳ χαυνοῦν, καὶ πείθειν εἰπεῖν τι κατὰ τῶν καθεστώτων νόμων, καὶ
D [q] τῇ κρατούσῃ πολιτείᾳ τὸ ὑπεναντίον. Ὅθεν καὶ τὴν ἀλήθειαν μαρτυροῦσιν αὐτῷ, [r] ὁμολογοῦντες τὸ ὄν· πλὴν οὐκ ὀρθῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἑκόντες· καὶ προστιθέασι λέγοντες· "οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός." Ὅρα πῶς εἰσι δῆλοι βουλόμενοι εἰς τούτους μᾶλλον ἐμβαλεῖν αὐτὸν τοὺς λόγους, τοὺς ποιοῦντας [s] αὐτὸν καὶ Ἡρώδῃ προσκροῦσαι, καὶ τυράννου ὑποψίαν λαβεῖν, ὡς κατεξανιστάμενον [t] τῶν νόμων, ἵν' ὡς στασιαστὴν καὶ τύραννον κολάσωσιν. Τὸ γάρ, "οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός," καί, "οὐ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου," περὶ Ἡρώ-
E δου καὶ Καίσαρος ᾐνίττοντο λέγοντες. "Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ;" Νῦν τιμᾶτε, καὶ διδάσκαλον νομίζετε, ἐν οἷς τὰ περὶ τῆς σωτηρίας ὑμῶν διελέγετο καταφρονήσαντες καὶ ὑβρίσαντες πολλάκις. Ὅθεν καὶ [v] σύμψηφοι γεγόνασι. Καὶ ὅρα τὸ [w] κακοῦργον. Οὐ λέγουσιν, εἰπὲ ἡμῖν τί τὸ καλόν, τί
688 τὸ συμφέρον, τί τὸ νόμιμον; ἀλλά, "τί σοι δοκεῖ;" Οὕτω πρὸς ἓν τοῦτο ἔβλεπον, τὸ προδοῦναι αὐτόν, καὶ ἐκπολε- (443)
μῶσαι τῷ κρατοῦντι. Καὶ ὁ Μάρκος δὲ τοῦτο δηλῶν, καὶ τὸ αὐθάδες αὐτῶν σαφέστερον ἐκκαλύπτων, καὶ τὴν φονικὴν αὐτῶν γνώμην, φησὶν αὐτοὺς εἰρηκέναι· [3] "δῶμεν Καίσαρι κῆνσον, ἢ μὴ δῶμεν;" Οὕτω θυμοῦ μὲν ἔπνεον, καὶ ὤδινον ἐπιβουλήν, ὑπεκρίνοντο δὲ θεραπείαν. Τί οὖν αὐτός; "Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;" Εἶδες πῶς πληκτικώτερον αὐτοῖς διαλέγεται; Ἐπειδὴ γὰρ ἀπηρτισμένη καὶ πρόδηλος ἦν ἡ κακία, βαθυτέραν δίδωσι τὴν τομήν, πρῶτον αὐτοὺς συγχέων, καὶ
B ἐπιστομίζων, τῷ τὰ ἀπόρρητα αὐτῶν εἰς μέσον ἀγαγεῖν, καὶ δῆλον ἅπασι ποιεῖν μεθ' οἵας αὐτῷ προσέρχονται διανοίας. Ταῦτα δὲ ἐποίει, ἀναστέλλων αὐτῶν τὴν κακίαν, ὥστε [x] μὴ πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειροῦντας καταβλάπτεσθαι. Καίτοιγε

[3] Marc. xii. 14. [4] v. 18.

[q] τῆς κρατούσης πολιτείας Sav. Ben. [r] ὁμολογοῦντες] καὶ ὡμολόγουν G. H. K. [s] αὐτῷ G. K. [t] τῷ νόμῳ M. Post κολάσωσιν lacunam habet L. usque ad Φαρισαῖός εἰμι p. 689 A. [v] σύμψυχοι H. et Reg. 694. Haec Ὅθεν καὶ σ. γ. non agnoscunt G. K. Ge. et delevit Sav. [w] κακοῦργον] + αὐτῶν Edd. [x] μὴ πολλοῖς τοιούτοις ἐπιχειρεῖν καὶ κατ. M.

Digitized by Google

τὰ ῥήματα πολλῆς ἔγεμε θεραπείας· καὶ γὰρ καὶ διδάσκαλον ἐκάλουν, καὶ [y] ἀλήθειαν ἐμαρτύρουν, καὶ τὸ ἀπροσωπόληπτον· ἀλλὰ θεὸς ὢν, οὐδενὶ τούτων παρελογίζετο. Ὅθεν κἀκείνους ἐχρῆν στοχάζεσθαι, ὅτι οὐ στοχασμοῦ ἡ ἐπίπληξις ἦν, ἀλλὰ σημεῖον τοῦ τὰ ἀπόρρητα [z] αὐτῶν εἰδέναι. Οὐ μὴν μέχρι τῆς ἐπιπλήξεως ἔστη· καίτοιγε ἤρκει μόνον ἐλέγξαντα τὴν γνώμην αὐτῶν, καταισχῦναι αὐτῶν τὴν πονηρίαν· ἀλλ' οὐχ C ἵσταται μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ ἑτέρως ἀποῤῥάπτει αὐτῶν τὰ στόματα. [5] "Ἐπιδείξατε γάρ μοι, φησὶ, τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου." Καὶ ὡς ἐπέδειξαν, ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, διὰ τῆς ἐκείνων γλώττης ἐκφέρει τὴν ἀπόφασιν, καὶ αὐτοὺς ψηφίσασθαι παρασκευάζει, ὅτι ἔξεστιν· ὅπερ λαμπρὰ καὶ σαφὴς ἦν νίκη. Ὥστε ὅταν ἐρωτᾷ, οὐκ ἀγνοῶν ἐρωτᾷ, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις αὐτῶν ἀποκρίσεσιν ὑπευθύνους αὐτοὺς ποιῆσαι βουλόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ ἐρωτηθέντες, [6] "τίνος ἡ εἰκών;" εἶπον, ὅτι Καίσαρος, φησίν· "ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι." Οὐ γάρ ἐστι τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' ἀποδοῦναι· καὶ τοῦτο [b] καὶ ἀπὸ τῆς εἰκόνος καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς δείκνυται. Εἶτα D ἵνα μὴ εἴπωσιν, [c] ὅτι ἀνθρώποις ἡμᾶς ὑποτάττεις; ἐπήγαγε, "καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ." Ἔξεστι γὰρ καὶ ἀνθρώποις τὰ αὐτῶν πληροῦν, καὶ θεῷ διδόναι τὰ τῷ θεῷ παρ' ἡμῶν ὀφειλόμενα. Διὸ καὶ Παῦλός φησιν· [7] "ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ [d] τὸν φόβον, τὸν φόβον." Σὺ δὲ ὅταν ἀκούσῃς, ἀπόδος τὰ [e] τοῦ Καίσαρος Καίσαρι, ἐκεῖνα γίνωσκε λέγειν αὐτὸν μόνον, τὰ μηδὲν τὴν εὐσέβειαν παραβλάπτοντα· ὡς ἄν τι τοιοῦτον [f] ᾖ, οὐκέτι Καίσαρος, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου φόρος ἐστὶ καὶ τέλος τὸ τοιοῦτον.

Ταῦτα ἀκούσαντες ἐπεστομίσθησαν, καὶ ἐθαύμασαν τὴν E σοφίαν. Οὐκοῦν πιστεῦσαι ἐχρῆν, οὐκοῦν ἐκπλαγῆναι. Καὶ γὰρ θεότητος αὐτοῖς παρέσχεν ἀπόδειξιν, τὰ ἀπόῤῥητα ἐκκαλύψας, καὶ μετ' ἐπιεικείας αὐτοὺς ἐπεστόμισε. Τί οὖν; ἐπίστευσαν; Οὐδαμῶς· ἀλλ' [8] "ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον," καὶ μετ' αὐτοὺς προσῆλθον οἱ Σαδδουκαῖοι. Ὢ τῆς ἀνοίας. Ἐκεί-

[5] v. 19. [6] v. 20, 21. [7] Rom. xiii. 7. [8] v. 22.

[y] ἀληθῆ M. [z] αὐτῶν om. M. [a] Καίσαρι] + καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ Edd. [b] καὶ om. M. Ep. [c] Sic Ep. Euth. ὅτι om. M. [d] τὸν φόβον, τὸν φ.] τὴν τιμὴν, τὴν τ. Mor. Ben. Utrumque dedit Sav. [e] τοῦ deest in Edd. [f] ᾖ] μὴ ᾖ M. invito Ep.

Digitized by Google

νων ἐπιστομισθέντων οὗτοι [g] προσβάλλουσι, δέον ὀκνηροτέρους
689 γενέσθαι. Ἀλλὰ τοιοῦτον ἡ θρασύτης, ἀναίσχυντον καὶ
ἰταμὸν [h] καὶ ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγ-
γελιστὴς ἐκπληττόμενος αὐτῶν τὴν [i] ἄνοιαν, αὐτὸ τοῦτο
ἐπισημαίνεται λέγων, ὅτι [9] "ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον."
Ἐν ἐκείνῃ, ποίᾳ; Ἐν ᾗ τὴν ἐκείνων κακουργίαν [k] ἤλεγξε,
καὶ κατῄσχυνεν αὐτούς. Τίνες δέ εἰσιν οὗτοι; Αἵρεσις Ἰου-
δαίων ἑτέρα παρὰ τοὺς Φαρισαίους, κἀκείνων πολὺ καταδε-
εστέρα, λέγουσα μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε ἄγγελον, μήτε
πνεῦμα. Παχύτεροι γάρ [l] τινες οὗτοι, καὶ περὶ τὰ σω-
ματικὰ ἐπτοημένοι. Πολλαὶ γὰρ καὶ ἐπὶ Ἰουδαίων αἱρέ-
σεις ἦσαν. Διὸ καὶ Παῦλος λέγει· [10] "Φαρισαῖός εἰμι, τῆς
B ἀκριβεστάτης αἱρέσεως παρ' ἡμῖν." Καὶ ἐξ εὐθείας μὲν οὐδὲν
οὗτοι περὶ ἀναστάσεως λέγουσι· λόγον δέ τινα πλάττουσι,
καὶ πρᾶγμα [m] συντιθέασιν, ὡς ἔγωγε οἶμαι, οὐδὲ γεγενημέ-
νον, οἰόμενοι εἰς ἀπορίαν αὐτὸν ἐμβαλεῖν, καὶ θέλοντες ἀνα-
τρέψαι ἀμφότερα, καὶ τὸ ἀνάστασιν εἶναι, καὶ τὸ τοιαύτην
ἀνάστασιν. Πάλιν [n] δὲ καὶ οὗτοι μετ' ἐπιεικείας δῆθεν
προσβάλλουσι, λέγοντες· [11] "Διδάσκαλε, Μωϋσῆς εἶπεν· ἐὰν
ἀποθάνῃ τις, μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς τὴν (444)
[o] γυναῖκα, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ. Ἦσαν δὲ
παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας [p] ἐτελεύ-
τησε, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκε τὴν γυναῖκα τῷ ἀδελφῷ.
Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά. Ὕστερον
C δὲ ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος [q] τῶν
ἑπτὰ ἔσται γυνή;" Ὅρα τούτοις διδασκαλικῶς ἀποκρινόμενον.
Εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ κακουργίας προσῆλθον, ἀλλ' ὅμως καὶ ἀγ-
νοίας ἡ ἐρώτησις ἦν μᾶλλον. Διὸ οὐδὲ λέγει αὐτοῖς, ὑπο-
κριταί. Εἶτα, ἵνα μὴ ἐγκαλέσῃ, διατί [r] ἑπτὰ μίαν ἔσχον,

[9] v. 23. [10] Act. xxvi. 5. [11] v. 24–28.

[g] προβάλλουσι G. M. [h] Sic Euth. et codd. ὡς καὶ ἀδ. ἐπιχει-
ρεῖν Mor. Ben. [i] Sic Ep. et codd. ἀπόνοιαν Edd. [k] διήλεγξε
Edd. [l] τινὲς om. M. περὶ] πρὸς M. [m] συντιθέμενον M. Vul-
gatum tuentur Ep. Theoph. [n] δὲ om. L. M. p. p. προβάλλουσι
Edd. [o] γυναῖκα] + αὐτοῦ L. M. ἀδελφῷ] + αὐτοῦ L. M. [p] ἐτε-
λεύτησεν ἄτεκνος, καὶ μὴ H. 1 Mosq. ἐτελεύτησεν ἄτεκνος. Ὁμοίως
(ceteris omissis) M. Ὁμοίως] + δὲ Edd. [q] τῶν ἑπτὰ] αὐτῶν M.
Mox γυνή; Ὅρα κακουργίαν· ἵνα γὰρ μὴ ἐγκαλέσῃ . . . (ceteris omissis)
G. K. Vulgatum tuetur Interp. [r] οἱ ἑπτὰ G. H. p. p. καὶ τὸν
Μωϋσέα M.

Digitized by Google

προστιθέασι τὸν Μωϋσέα· καίτοιγε, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, πλά-
σμα ἦν, ὡς ἔγωγε οἶμαι. Οὐ γὰρ ἂν ὁ τρίτος ἔλαβε, τοὺς
δύο νυμφίους νεκροὺς γενομένους [s] ἰδών· εἰ δὲ ὁ τρίτος, ἀλλ'
οὐχ ὁ τέταρτος, οὐδὲ ὁ πέμπτος· εἰ δὲ καὶ οὗτοι, πολλῷ
μᾶλλον ὁ ἕκτος [t] ἢ ὁ ἕβδομος οὐκ ἂν προσῆλθον, ἀλλ' οἰωνί- D
σαντο ἂν τὴν γυναῖκα. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ [v] Ἰουδαῖοι. Εἰ γὰρ
νῦν πολλοὶ τοῦτο πάσχουσι, πολλῷ μᾶλλον τότε ἐκεῖνοι·
ὅπου γε καὶ χωρὶς τούτου πολλάκις τὸ οὕτω συνοικεῖν ἔφυ-
γον, καὶ ταῦτα τοῦ νόμου καταναγκάζοντος. Οὕτω γοῦν
ἡ Ῥοὺθ ἡ Μωαβῖτις ἐκείνη [w] γυνὴ πρὸς τὸν μακροτέρω τῆς
συγγενείας ἐξεκυλίσθη· καὶ ἡ Θάμαρ δὲ ἐντεῦθεν παρὰ τοῦ
κηδεστοῦ κλέψαι σπέρμα κατηναγκάζετο. Καὶ τίνος ἕνεκεν
οὐκ ἔπλασαν δύο ἢ τρεῖς, ἀλλ' ἑπτά; Ὥστε ἐκ περιουσίας E
κωμῳδῆσαι, ὡς ᾤοντο, τὴν ἀνάστασιν. Διὸ [x] καὶ λέγουσι,
"πάντες ἔσχον αὐτὴν," ὡς εἰς ἄπορόν τι αὐτὸν ἐμβάλλοντες.
Τί οὖν ὁ Χριστός; Πρὸς ἀμφότερα ἀποκρίνεται, οὐ πρὸς
τὰ ῥήματα, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνώμην ἱστάμενος, καὶ πανταχοῦ
τὰ ἀπόρρητα αὐτῶν ἐκκαλύπτων, καὶ ποτὲ μὲν αὐτὰ [y] ἐκ-
πομπεύων, ποτὲ δὲ τῷ συνειδότι τῶν ἐρωτώντων ἀφιεὶς τὸν
ἔλεγχον. Ὅρα γοῦν ἐνταῦθα πῶς ἀμφότερα δείκνυσι, καὶ 690
ὅτι ἀνάστασις ἔσται, καὶ ὅτι οὐ τοιαύτη ἀνάστασις, οἵαν
ὑποπτεύουσι. Τί γάρ φησι; [12] "Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ." Ἐπειδὴ γὰρ ὡς εἰδότες,
Μωϋσέα προβάλλονται καὶ τὸν νόμον, δείκνυσιν ὅτι τοῦτο
μάλιστα ἀγνοούντων ἐστὶ τὰς γραφὰς τὸ ἐρώτημα. Ἐντεῦ-
θεν γὰρ καὶ τὸ πειράζειν αὐτοῖς ἦν, ἐκ τοῦ τὰς γραφὰς
ἀγνοεῖν, [z] καὶ τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν μὴ εἰδέναι ὡς χρή. Τί
οὖν θαυμαστὸν, φησὶν, εἰ ἐμὲ πειράζετε τὸν ἔτι ἀγνοούμενον
ὑμῖν, ὅπου γε οὐδὲ τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν ἴστε, ἧς τοσαύτην
πεῖραν εἰλήφατε, καὶ οὔτε ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν, οὔτε ἀπὸ γρα- B
φῶν αὐτὴν ἔγνωτε· [a] εἰ ἄρα καὶ κοινοὶ λογισμοὶ τοῦτο παρέ-
χουσιν εἰδέναι, ὅτι τῷ θεῷ πάντα δυνατά. Καὶ πρῶτον μὲν

[12] v. 29.

[s] ἰδὼν] ὁρῶν M. [t] ἢ] καὶ L. M. [v] Ἰουδαῖοι] + εἰσιν M. [w] γυνὴ om. M. συγγενείας] + ἐκείνης M. Ge. + συγγενῆ L. [x] καὶ om. G. H. p. p. ἐμβαλοῦντες H. cum Sav. ἐμβαλόντες Mor. Ben. [y] καὶ ἐκπομ. H. K. [z] καὶ] ἐκ τοῦ L. M. μὴ εἰδέναι ὡς χρὴ pro ἀγνοεῖν, et p. p. hoc pro illo habet M. [a] εἰ] καίπερ G. εἰ om. L. M. Articulum ante κοινοὶ delevi, jubentibus G. H. K. L.

πρὸς τὸ ἐρωτηθὲν ἀποκρίνεται. Ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο αἴτιον
ἦν αὐτοῖς τοῦ μὴ νομίζειν ἀνάστασιν, τὸ νομίζειν τοιαύτην
εἶναι [b] τὴν τῶν πραγμάτων κατάστασιν, τὸ αἴτιον θεραπεύει,
εἶτα καὶ [c] τὸ σύμπτωμα· (ἀπὸ γὰρ τούτου καὶ τὸ νόσημα
γέγονε·) καὶ δείκνυσι τῆς ἀναστάσεως τὸν τρόπον. [13] "Ἐν
γὰρ τῇ ἀναστάσει, φησὶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται,
ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι θεοῦ ἐν οὐρανῷ." Ὁ δὲ Λουκᾶς φησιν,
[14] "ὡς υἱοὶ θεοῦ." Εἰ τοίνυν οὐ γαμοῦσι, περιττὴ ἡ ἐρώτη-
C σις. Οὐ μὴν ἐπειδὴ οὐ γαμοῦσι, διὰ τοῦτο ἄγγελοι· ἀλλ'
ἐπειδὴ ὡς ἄγγελοι, διὰ τοῦτο οὐ γαμοῦσιν. Ἀπὸ τούτου
καὶ ἕτερα πολλὰ ἀνεῖλεν, ἅπερ ἅπαντα δι' ἑνὸς ῥήματος ὁ
Παῦλος ἠνίξατο εἰπών· [15] "παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου
τούτου." Καὶ διὰ μὲν τούτων ἐδήλωσεν [d] ἡλίκον ἡ ἀνάστασις·
ὅτι δὲ καὶ ἀνάστασίς ἐστι, δείκνυσι. Καίτοι συναποδέδεικται
τῷ εἰρημένῳ [e] καὶ τοῦτο, ἀλλ' ὅμως ἐκ περιουσίας τῷ λόγῳ
πάλιν προστίθησι λέγων. Οὐδὲ γὰρ πρὸς τὸ ἐρώτημα ἔστη
μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν αὐτῶν. Οὕτως ὅταν μὴ
σφόδρα κακουργῶσιν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες ἐρωτῶσι, καὶ ἐκ περι-
D ουσίας διδάσκει· ὅταν δὲ ἀπὸ κακίας μόνης, οὐδὲ πρὸς τὰ
ἐρωτώμενα ἀποκρίνεται. Καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως ἐπι-
στομίζει αὐτοὺς, ἐπειδὴ κἀκεῖνοι Μωϋσέα [f] προεβάλλοντο, καί
φησι· [16] "περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως [g] τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε, (445)
ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ [h] ὁ θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ [h] ὁ θεὸς
Ἰακώβ; Οὐκ ἔστι θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων." Οὐχὶ τῶν
οὐκ ὄντων, φησὶ, καὶ καθάπαξ ἀφανισθέντων, καὶ οὐκέτι
ἀναστησομένων. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἤμην, ἀλλ', εἰμί· τῶν ὄντων
καὶ [i] τῶν ζώντων. Ὥσπερ γὰρ ὁ Ἀδὰμ, εἰ καὶ ἔζη τῇ ἡμέρᾳ
E ᾗ ἔφαγεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἀπέθανε τῇ ἀποφάσει· οὕτω καὶ
οὗτοι, εἰ καὶ ἐτεθνήκεσαν, ἔζων τῇ ὑποσχέσει τῆς ἀναστά-
σεως. Πῶς οὖν φησιν ἀλλαχοῦ, [17] "ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζών-
των κυριεύσῃ;" Ἀλλ' οὐκ ἔστιν [k] ἐναντίον τοῦτο ἐκείνῳ. Νε-
κρῶν γὰρ ἐνταῦθά φησι, τῶν καὶ αὐτῶν ζήσεσθαι μελλόντων.

[13] v. 30. [14] Luc. xx. 36. [15] 1 Cor. vii. 31. [16] v. 31, 32. [17] Rom. xiv. 9.

[b] Sic L. τὴν vulgo deest. πραγμάτων] + τότε Edd. [c] τὰ συμπτώματα H. εἶτα καὶ . . . γέγονε] "Desunt haec omnia in nostris MSS. et apud Interp." *Sav.* His adde meorum G. K. [d] Sic L. M. Ep. ceteri ἡλίκη. [e] καὶ om. G. K. [f] προεβάλλοντο H. K. περιεβάλλοντο L. [g] τῶν deest in Edd. [h] ὁ θεὸς bis om. L. M. invitis Mosqq. Mox ἅπαξ G. H. K. [i] τῶν om. L. Ep. [k] ἐναντίον] ἴσον G.

[l]Ἄλλως δὲ καὶ ἕτερον τὸ, "ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ," καὶ τὸ, "ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ." Οἶδε δὲ καὶ ἄλλην νεκρότητα, περὶ ἧς φησιν· [18]"ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς 691
ἑαυτῶν νεκρούς." [19]"Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι [m] ἐξεπλάγησαν ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ." Οὐδὲ ἐνταῦθα οἱ Σαδδουκαῖοι· ἀλλ' οὗτοι μὲν ἡττηθέντες ἀναχωροῦσι· τὸ δὲ ἀδέκαστον πλῆθος καρποῦται τὴν ὠφέλειαν.

[n]Ἐπεὶ οὖν τοιαύτη ἡ ἀνάστασις, φέρε πάντα ποιῶμεν, ἵνα τῶν πρωτείων ἐκεῖ τύχωμεν. Εἰ δὲ δοκεῖ, καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως [o] δείξωμεν ὑμῖν τινας ταῦτα ἐντεῦθεν ἐπιτηδεύοντας καὶ καρπουμένους, πάλιν ἐπὶ τὰς ἐρήμους ἀπελθόντες. Πάλιν γὰρ τῶν αὐτῶν ἅψομαι λόγων, ἐπειδὴ μετὰ πλείονος ἡδονῆς ἀκούοντας ὑμᾶς βλέπω. Ἴδωμεν τοίνυν καὶ τήμερον τὰ στρατόπεδα τὰ πνευματικά· ἴδωμεν τὴν φόβου καθαρὰν ἡδονήν. Οὐ γὰρ μετὰ δοράτων εἰσὶν ἐσκηνωμένοι, καθάπερ οἱ B
στρατιῶται (ἐνταῦθα γὰρ πρώην κατέλυσα τὸν λόγον), οὐδὲ μετὰ ἀσπίδων καὶ θωράκων· ἀλλὰ γυμνοὺς ὄψει τούτων ἁπάντων, καὶ τοιαῦτα ἐργαζομένους, οἷα οὐδὲ μετὰ ὅπλων ἐκεῖνοι. Καὶ εἰ δύνασαι συνιδεῖν, ἐλθὲ, καὶ χεῖρά μοι ὄρεξον, καὶ ἴωμεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἀμφότεροι, καὶ ἴδωμεν τὴν παράταξιν. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι καθ' ἑκάστην πολεμοῦσι τὴν ἡμέραν, καὶ σφάττουσι τοὺς [p] ὑπεναντίους, καὶ νικῶσι τὰς ἐπιθυμίας ἁπάσας τὰς ἐπιβουλευούσας ἡμῖν. Καὶ ὄψει ταύτας ἐῤῥιμμένας χαμαὶ, καὶ μηδὲ σπαίρειν δυναμένας· [q] ἀλλὰ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο διὰ τῶν ἔργων δεικνύμενον, ὅτι [20]"οἱ τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις." Εἶδες πλῆθος νεκρῶν [r] κειμένων, ἐσφαγμέ- C
νων τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος; Διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκεῖ μέθη, οὐδὲ ἀδηφαγία. Καὶ δείκνυσιν ἡ τράπεζα, καὶ τὸ τρόπαιον τὸ [s] ἐπ' αὐτῇ ἑστηκός. Ἡ γὰρ μέθη καὶ ἡ ἀδη-

[18] Luc. ix. 60. [19] v. 33. [20] Gal. v. 24.

[l] Haec Ἄλλως δὲ .... τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς desunt in G. K. et uno Mosq. Priora ab ἄλλως usque ad κυριεύσῃ, etiam ab Interprete praetermissa, delevit Sav. [m] ἐξεπλήσσοντο L. M. [n] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ μοναχῶν, καὶ ὅτι δόκιμοί εἰσι στρατιῶται παρὰ τοὺς ὡπλισμένους δόρατα· ἐν ᾧ καὶ περὶ τρυφώντων καὶ μὴ τρυφώντων, καὶ ὅθεν ἀμφοτέρων συλλέγονται αἱ τράπεζαι. G. [o] δείξομεν H. et corr. G. [p] ἐναντίους G. H. K. [q] ἀλλὰ] καὶ G. H. K. δεικνύμενον] + λόγιον τὸ λέγον Sav. Ben. [r] κείμενον K. M. [s] ἐπ'] ἐν G. H. Mox Ἡ μὲν γὰρ G. H. K.

Digitized by Google

φαγία κεῖται νεκρὰ διὰ τῆς ὑδροποσίας [t] τροπωθεῖσα, τὸ πο-
λυειδὲς τοῦτο καὶ πολυκέφαλον θηρίον. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ
τῆς μυθοποιουμένης Σκύλλης καὶ Ὕδρας, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς
μέθης πολλάς ἐστι κεφαλὰς ἰδεῖν· ἐντεῦθεν πορνείαν, ἐκεῖθεν
ὀργὴν, ἄλλοθεν βλακείαν, ἑτέρωθεν ἔρωτας ἀτόπους φυομέ-
D νους· [v] ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἀνήρηται. Καίτοιγε ἐκεῖνα [w] πάντα
τὰ στρατόπεδα, κἂν μυρίων περιγένωνται πολέμων, ὑπὸ τού-
των ἁλίσκονται· καὶ οὔτε ὅπλα, οὔτε δόρατα, οὐχ ὅπερ ἂν
ἕτερον ᾖ, δύναται πρὸς ταύτας στῆναι τὰς φάλαγγας· [x] ἀλλ'
αὐτοὺς τοὺς γίγαντας, τοὺς ἀριστέας, τοὺς τὰ μυρία ἀνδρα-
γαθοῦντας, εὕροις ἂν χωρὶς δεσμῶν δεδεμένους ὕπνῳ καὶ
μέθῃ, χωρὶς σφαγῆς καὶ τραυμάτων, καθάπερ τοὺς τετραυ-
ματισμένους, κειμένους, μᾶλλον δὲ [y] καὶ χαλεπώτερον. Ἐκεῖνοι
μὲν γὰρ κἂν σπαίρουσιν· οὗτοι δὲ οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' εὐθέως
καταπίπτουσιν. Ὁρᾷς ὅτι μεῖζον τοῦτο τὸ στρατόπεδον
E καὶ θαυμαστότερον; τοὺς γὰρ ἐκείνων [z] περιγινομένους πο-
λεμίους ἀναιρεῖ τῷ θελῆσαι μόνον. Οὕτω γὰρ αὐτὴν ἀσθενῆ
τὴν μητέρα [a] ἁπάντων τῶν κακῶν ποιοῦσιν, ὡς μηδὲ ἐνοχλεῖν
λοιπόν· τοῦ δὲ στρατηγοῦ κειμένου, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀνῃρη-
μένης, καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ἡσυχάζει. Καὶ τὴν νίκην ταύ-
την ἕκαστον τῶν ἐκεῖ μενόντων ἐργαζόμενον ἴδοι τις ἄν.
Οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τούτων τῶν [b] πολέμων, ἐὰν ὑφ' ἑνὸς
692 τις λάβῃ πληγὴν, ἑτέρῳ λοιπὸν οὐκ ἔστι βαρὺς καταπεσὼν
ἅπαξ· ἀλλ' ἀνάγκη πάντας τὸ θηρίον τοῦτο παίειν· καὶ ὁ
μὴ πλήξας [c] αὐτὴν, καὶ καταβαλὼν, ἐνοχλεῖται πάντως.
Εἶδες νίκην λαμπράν; Οἷον γὰρ τὰ στρατόπεδα τὰ παν-
ταχοῦ τῆς οἰκουμένης ὁμοῦ συνελθόντα στῆσαι τρόπαιον [d] οὐκ
ἰσχύει, τοῦτο ἕκαστος ἐκείνων ἵστησι· καὶ πάντα ἀναμέμικται (446)
[e] τετρωμένα, παράφορα παραπληξίας ῥήματα, νοήματα μα-

[t] τρωθεῖσα M. σταυρωθεῖσα Mor. [v] ἀλλὰ] + ἐνταῦθα Sav. Ben. [w] πάντα deest in iisdem. πολέμων] πολεμίων Sav. βαρβάρων L. [x] ἀλλ' αὐτοὺς] Sic G. H. K. L. Ge. Edebatur ἀλλὰ τούτους. [y] καὶ] + πολλῷ G. H. καὶ om. L. M. [z] περιγενομένους L. M. [a] ἁπ. τῶν κ.] τῶν κακῶν τούτων K. L. M. invito Interp. [b] πολεμίων G. K. *pugnis* Ge. [c] αὐτὴν] αὐτὸ G. H. K. αὐτὴν τὴν μέθην M. Mor. [d] οὐκ ἰσχύει] οὐ δύνανται M. [e] τετρωμένα] καὶ τετρωμένα G. παραπληξίας] παραπληξία L. ἀηδὴς] καὶ ἀηδὴς H. M. καὶ ἀηδῆ L. καὶ πάντα ἀναμέμικται τετρωμένα καὶ παράφορα παραπληξίας ῥήματα, νοσήματα μανικὰ καὶ ἀηδῆ, τῦφος Mor. καὶ πάντα ἀνατέτραπται, παρακεκομμένα καὶ παράφορα (cetera ut Mor.) Sav. Ben. quae lectio est Regii 688.

Digitized by Google

νικᾷ, ἀηδὴς τῦφος, [f] πάντα ὅσα ἀπὸ μέθης ὁπλίζεται. Καὶ
μιμοῦνται τὸν ἑαυτῶν δεσπότην, ὃν ἡ γραφὴ θαυμάζουσα B
ἔλεγεν· [21] "ἐκ χειμάῤῥου ἐν ὁδῷ πίεται· διὰ τοῦτο ὑψώσει
κεφαλήν."

Βούλεσθε καὶ [g] ἕτερον πλῆθος νεκρῶν ἰδεῖν; Ἴδωμεν τὰς
ἐκ τῆς τρυφῆς ἐπιθυμίας, τὰς ἐκ τῶν ὀψοποιῶν, τῶν μα-
γείρων, τῶν τραπεζοποιῶν, τῶν πλακουντοποιῶν. Αἰσχύνομαι
[h] μὲν γὰρ πάντα διηγούμενος· πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐρῶ τὰς ὄρνεις
τὰς ἀπὸ Φάσιδος, τοὺς ζωμοὺς τοὺς χύδην μιγνυμένους, τὰ
ὑγρὰ, τὰ ξηρὰ ἐδέσματα, τοὺς περὶ τούτων κειμένους νό-
μους. Καθάπερ γάρ τινα πόλιν [i] οἰκοῦντες, καὶ στρατόπεδα
διατάττοντες, οὕτω καὶ οὗτοι, τὸ καὶ τὸ πρῶτον, [k] καὶ τὸ
καὶ τὸ δεύτερον νομοθετοῦσι καὶ κατατάττουσι. Καὶ οἱ μὲν C
[l] πρῶτον ὄρνεις ἐπ' ἀνθράκων ὠπτημένας, ἔνδοθεν μεμεστω-
μένας ἰχθύων εἰσάγουσιν· ἕτεροι δὲ ἄλλοθεν τὰ προοίμια
ποιοῦνται τῶν παρανόμων τούτων δείπνων· καὶ ἅμιλλα πολλὴ
περὶ τούτων, καὶ ὑπὲρ ποιότητος, καὶ ὑπὲρ τάξεως, καὶ
ὑπὲρ πλήθους· καὶ φιλοτιμοῦνται ἐφ' οἷς κατορύττεσθαι ἔδει,
οἱ μὲν ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας ἀνάλωσαν, οἱ δὲ πᾶσαν
αὐτὴν, οἱ δὲ ὅτι καὶ τὴν νύκτα προσέθηκαν λέγοντες. Ἴδε
τὸ μέτρον, ταλαίπωρε, τῆς γαστρὸς, καὶ αἰσχύνθητι τὴν
ἄμετρον σπουδήν. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον παρὰ τοῖς ἀγγέ- D
λοις ἐκείνοις· ἀλλὰ καὶ αὗται [m] πᾶσαι αἱ ἐπιθυμίαι νεκραί.
Οὐ γὰρ εἰς πλησμονὴν καὶ τρυφὴν, ἀλλ' εἰς χρείαν αὐτοῖς
[n] αἱ τροφαί. Οὐκ ὀρνίθων ἐκεῖ θηραταὶ, οὐδὲ ἰχθύων, ἀλλ'
ἄρτος καὶ ὕδωρ. Ἡ δὲ σύγχυσις αὕτη, καὶ ὁ θόρυβος, καὶ
[o] αἱ ταραχαὶ, πάντα ἐκποδὼν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπὸ τοῦ δωματίου,
καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος, [p] καὶ πολὺς ὁ λιμήν· παρὰ δὲ τούτοις
πολλὴ ἡ ζάλη. Ἀνάῤῥηξον [q] οὖν τῷ λόγῳ τὴν γαστέρα
τῶν τὰ τοιαῦτα σιτουμένων, καὶ ὄψει τὸν πολὺν φορυτὸν,
καὶ τὸν ἀκάθαρτον ὀχετὸν, καὶ τὸν κεκονιαμένον τάφον. Τὰ
δὲ μετὰ ταῦτα καὶ αἰσχύνομαι εἰπεῖν, τὰς ἐρυγὰς τὰς ἀηδεῖς, E

[21] Psal. cix. 7.

[f] καὶ πάντα G. [g] ἑτέρωθεν G. L. [h] μὲν om. G. L. [i] διοι-
κοῦντες L. M. [k] καὶ τὸ καὶ τὸ] καὶ τὸ L. M. καὶ H. διατάττοντες,
οὕτω τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον νομοθετοῦσι G. [l] τὸ πρῶτον Edd.
p. p. ὀπτημένας K. οἰδημένας M. [m] πᾶσαι] καὶ πᾶσαι L. [n] ἡ
τροφὴ G. K. [o] ἡ ταραχὴ G. H. K. [p] καὶ om. G. H. [q] γοῦν
G. H. K.

Digitized by Google

τοὺς ἐμέτους, τὰς κάτωθεν, τὰς ἄνωθεν ἐκκρίσεις. Ἀλλὰ καὶ ταύτας [r] ἴθι καὶ βλέπε νεκρὰς τὰς ἐπιθυμίας ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων σφοδροτέρους ἔρωτας· τοὺς τῶν ἀφροδισίων λέγω. Καὶ γὰρ καὶ τούτους ὄψει πάντας ἐῤῥιμμένους μετὰ τῶν ἵππων, μετὰ τῶν σκευοφόρων. Σκευοφόρος γὰρ καὶ ὅπλον καὶ ἵππος αἰσχρᾶς πράξεως ῥῆμά ἐστιν αἰσχρόν. Ἀλλ' ὄψει ἵππον ὁμοῦ καὶ ἀναβάτην τοιοῦτον, καὶ ὅπλα κείμενα· ἐκεῖ δὲ τοὐναντίον ἅπαν, καὶ ψυχὰς νεκρὰς ἐῤῥιμμένας.
698 Οὐκ ἐπὶ τῆς τραπέζης δὲ μόνον ἡ νίκη λαμπρὰ τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἐπὶ τῶν χρημάτων, ἐπὶ τῆς δόξης, ἐπὶ τῆς βασκανίας, ἐπὶ τῶν νοσημάτων ἁπάντων.

Ἆρά σοι [s] οὐ δοκεῖ τοῦτο ἐκείνου τοῦ στρατοπέδου ἰσχυρότερον εἶναι, καὶ ἡ τράπεζα βελτίων; Καὶ τίς ἀντερεῖ; Οὐδεὶς, οὐδὲ αὐτῶν ἐκείνων, κἂν σφόδρα μαινόμενος ᾖ. Αὕτη μὲν γὰρ εἰς οὐρανὸν παραπέμπει, ἐκείνη δὲ εἰς γέενναν ἕλκει· ταύτην ὁ διάβολος διατάττεται, ἐκείνην δὲ ὁ Χριστός· ταύτην τρυφὴ νομοθετεῖ καὶ ἀκολασία, ἐκείνην δὲ φιλοσοφία καὶ σωφροσύνη· ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς παραγίνεται, ἐκεῖ δὲ ὁ διάβολος. Ἔνθα γὰρ μέθη, διάβολος· ἔνθα
B αἰσχρὰ ῥήματα, ἔνθα πλησμονὴ, ἐκεῖ δαίμονες χορεύουσι. Τοιαύτην εἶχε τράπεζαν ὁ πλούσιος ἐκεῖνος· διὰ τοῦτο οὐδὲ σταγόνος [t] ὕδατος κύριος ἦν. Ἀλλ' οὐχ οὗτοι τοιαύτην, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀγγέλων ἤδη μελετῶσιν. Οὐ γαμοῦσιν, οὐδὲ γαμίσκονται, οὐδὲ καθεύδουσιν ἄρδην, οὐδὲ τρυφῶσιν· ἀλλὰ πλὴν ὀλίγων τινῶν καὶ ἀσώματοι γεγόνασι. Τίς οὖν ἐστιν οὕτως εὐκόλως νικῶν τοὺς ἐχθροὺς, ὡς ἀριστοποιούμενος τρόπαιον ἱστᾶν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης φησίν· [a] "ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξεναντίας τῶν θλιβόντων με." Οὐ γὰρ ἄν τις ἁμάρτοι καὶ περὶ ταύτης [v] τοῦτο εἰπὼν τὸ
C λόγιον τῆς τραπέζης. Οὐδὲν γὰρ οὕτω θλίβει ψυχὴν, ὡς ἐπιθυμία ἄτοπος, καὶ τρυφὴ, καὶ μέθη, καὶ τὰ ἐκ τούτων κακά· καὶ τοῦτο ἴσασιν οἱ πεῖραν εἰληφότες καλῶς. Εἰ δὲ μάθοις καὶ πόθεν αὕτη συλλέγεται ἡ τράπεζα, καὶ πόθεν ἐκείνη, τότε ὄψει καλῶς ἑκατέρας τὸ διάφορον. Πόθεν οὖν αὕτη συλλέγεται; Ἀπὸ μυρίων δακρύων, ἀπὸ χηρῶν

[a] Psal. xxii. 5.

[r] ἴθι] Sic L. et corr. H. vulgo ἴσθι. Mox τοὺς ἐπὶ τούτων G. K.
[s] οὐ om. G. H. K. [t] ὕδατος om. M. [v] τοῦτον εἰπὼν τὸν λόγον M.

Digitized by Google

πλεονεκτουμένων, ἀπὸ ὀρφανῶν ἁρπαζομένων· ἡ δὲ ἀπὸ πόνων δικαίων. Καὶ ἔοικεν αὕτη μὲν ἡ τράπεζα γυναικὶ καλῇ
(447) καὶ εὐειδεῖ, οὐδενὸς τῶν ἔξωθεν δεομένῃ, ἀλλὰ φυσικὸν ἐχούσῃ τὸ κάλλος· ἐκείνη δὲ, πόρνῃ τινὶ αἰσχρᾷ καὶ δυσειδεῖ, πολλὰ [w] μὲν ἐπιτρίμματα ἐχούσῃ, οὐκ ἰσχυούσῃ δὲ συσκιάσαι τὴν ἀμορφίαν, ἀλλ' [x] ὅσῳ ἂν ἐγγὺς γίνηται, μᾶλλον D
ἐλεγχομένῃ. Καὶ γὰρ καὶ αὕτη ὅταν ἐγγυτέρω γένηται τοῦ [y] συγγινομένου, τότε δείκνυσι τὸ αἶσχος μᾶλλον. Μὴ γάρ μοι ἀνιόντας ἴδῃς τοὺς δαιτυμόνας, ἀλλὰ [z] καὶ κατιόντας, καὶ τότε αὐτῆς ὄψει τὴν αἰσχρότητα. Ἐκείνη μὲν γὰρ τοὺς συγγινομένους, ἅτε ἐλευθέρα οὖσα, οὐδὲν ἀφίησιν αἰσχρὸν εἰπεῖν· αὕτη δὲ οὐδὲν σεμνὸν, ἅτε πόρνη [a] οὖσα καὶ ἠτιμωμένη. Αὕτη τὸ χρήσιμον ζητεῖ τοῦ συνόντος αὐτῇ· ἐκείνη δὲ τὸ ἐπιβλαβές. Καὶ ἡ μὲν οὐκ ἀφίησι προσκροῦσαι θεῷ· ἡ δὲ οὐκ ἀφίησι μὴ προσκροῦσαι. Ἀπίωμεν τοίνυν πρὸς ἐκείνους. Ἐκεῖθεν εἰσόμεθα πόσοις δεσμοῖς ἐσμεν πε- E
ριβεβλημένοι· ἐκεῖθεν εἰσόμεθα τράπεζαν παρατίθεσθαι μυρίων γέμουσαν ἀγαθῶν, ἡδίστην, ἀδάπανον, φροντίδος ἀπηλλαγμένην, φθόνου καὶ βασκανίας καὶ νόσου πάσης ἐλευθέραν, καὶ χρηστῆς γέμουσαν ἐλπίδος, καὶ πολλὰ [b] τὰ τρόπαια ἔχουσαν. Οὐκ ἔστι θόρυβος [c] ψυχῆς ἐκεῖ, οὐκ ἔστι λύπη, οὐκ ἔστιν ὀργή· πάντα γαλήνη, πάντα εἰρήνη. Μὴ γάρ μοι τὴν σιγὴν τῶν διακονούντων εἴπῃς ἐν ταῖς τῶν πλου- 694
σίων οἰκίαις, ἀλλὰ τὴν κραυγὴν τῶν ἀριστοποιουμένων· οὐ τὴν πρὸς ἀλλήλους λέγω (καὶ αὕτη μὲν γὰρ καταγέλαστος), ἀλλὰ τὴν ἔνδον, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ, τὴν πολλὴν ἐπάγουσαν αἰχμαλωσίαν, τοὺς θορύβους τῶν λογισμῶν, τὴν ζάλην, τὸν ζόφον, τὸν χειμῶνα· δι' ὧν ἅπαντα μίγνυται καὶ [d] συγχεῖται, καὶ νυκτομαχίᾳ τινὶ προσέοικεν. Ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν μοναχῶν [e] τοιαῦτα· ἀλλὰ πολλὴ ἡ γαλήνη, πολλὴ ἡ ἡσυχία. Κἀκείνην μὲν ὕπνος θανάτῳ προσεοικὼς διαδέχεται τὴν τράπεζαν, ταύτην δὲ νῆψις καὶ ἀγρυπνία· ἐκείνην κόλασις, ταύτην οὐρανῶν βασιλεία καὶ τὰ ἀθάνατα B
βραβεῖα. Ταύτην τοίνυν διώκωμεν, ἵνα καὶ τῶν καρπῶν

[w] μὲν om. K. M. p. p. καὶ οὐκ ἰσχ. συσκ. M. [x] ὅσον G. H. K. p. p. γένηται M. [y] Sic K. ceteri συγγενομένου. [z] καὶ om. G. K. Mox συγγενομένους G. L. M. [a] οὖσα om. L. M. Mox αὐτῇ om. iidem. [b] τὰ om. G. L. [c] ψυχῆς om. G. K. θόρυβος ἐκεῖ ψυχῆς H. λύπη] νόσος G. H. K. [d] συγκέχυται G. K. [e] ταῦτα G. K.

Digitized by Google

αὐτῆς ἀπολαύσωμεν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΑ.

[1] Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς, πειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων· διδά-
C σκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;

Πάλιν τὴν αἰτίαν τίθησιν ὁ εὐαγγελιστὴς, δι' ἣν ἔδει σιγῆσαι, καὶ τὴν θρασύτητα τὴν ἐκείνων κἀντεῦθεν [a] ἐνδείκνυται. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Ὅτι ἐπιστομισθέντων ἐκείνων οὗτοι πάλιν ἐπιτίθενται. Δέον γὰρ κἀντεῦθεν ἡσυχάζειν, οἱ δὲ ἐπαγωνίζονται τοῖς προτέροις, καὶ προβάλλονται τὸν νομικὸν, οὐ μαθεῖν βουλόμενοι, ἀλλὰ ἀπόπειραν ποιού-
D μενοι· καὶ ἐρωτῶσι, "ποία ἐντολὴ πρώτη;" Ἐπειδὴ γὰρ ἡ πρώτη αὕτη ἦν, [b] τὸ, "ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου·" προσδοκῶντές τινα λαβὴν παρέξειν αὐτοῖς, ὡς ἐπιδιορθωσόμενον αὐτὴν, διὰ τὸ καὶ αὐτὸν δεικνύναι ἑαυτὸν θεὸν, προβάλλονται τὴν ἐρώτησιν. Τί οὖν ὁ Χριστός; Δεικνὺς ὅθεν ἦλθον ἐπὶ ταῦτα, ἀπὸ τοῦ μηδεμίαν ἔχειν ἀγάπην, ἀπὸ τοῦ φθόνῳ τήκεσθαι, ἀπὸ τοῦ ζηλοτυπίᾳ ἁλίσκεσθαι, φησίν· [2] "ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου· αὕτη πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία [c] ταύτης· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν." Διατί δὲ, "ὁμοία ταύτης;" Ὅτι αὕτη
E ἐκείνην προοδοποιεῖ, καὶ παρ' αὐτῆς συγκροτεῖται πάλιν. [3] "Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ

[1] Cap. xxii. v. 34–36. [2] v. 37–39. [3] Joan. iii. 20. Psal. lii. 1. 1 Tim. vi. 10. Joan. xiv. 15.

Hom. lxxi. [a] ἐπιδείκνυται G. H. K. [b] τὸ] Sic L. M. Ep. in ceteris deest. [c] αὐτῆς bis G. H. Sic unus Mosq. ceteri, ut videtur, αὐτῇ.

Digitized by Google

ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς·" καὶ πάλιν· "εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ
(448) αὐτοῦ· οὐκ ἔστι θεός." Καὶ τί [d] ἀπὸ τούτου; "Διεφθά-
ρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασι." Καὶ πάλιν·
"ῥίζα πάντων τῶν κακῶν [e] ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμε-
νοι ἀπεπλανήθησαν [f] τῆς πίστεως·" καὶ, "ὁ ἀγαπῶν με,
τὰς ἐντολάς μου τηρήσει." Αἱ δὲ ἐντολαὶ [g] αὐτοῦ, καὶ τὸ
κεφάλαιον αὐτῶν· "ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ
τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν." Εἰ τοίνυν τὸ ἀγαπᾶν τὸν 695
θεὸν ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ἐστίν· ("εἰ γὰρ φιλεῖς με, φη-
σὶν, ὦ Πέτρε, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου·") τὸ δὲ ἀγαπᾶν
τὸν πλησίον τῶν ἐντολῶν ἐργάζεται φυλακὴν, εἰκότως φη-
σίν· [4] "ἐν [h] ταύταις ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμαν-
ται." Διὰ δὴ τοῦτο ὅπερ ἔμπροσθεν ἐποίησε, τοῦτο καὶ
ἐνταῦθα ποιεῖ. Καὶ γὰρ [i] ἐκεῖ ἐρωτηθεὶς περὶ τρόπου ἀνα-
στάσεως, καὶ [k] ἀνάστασιν ἐδίδαξε, πλέον οὗ ἐπύθοντο παιδεύων
[l] αὐτούς· καὶ ἐνταῦθα τὴν πρώτην ἐρωτηθεὶς, καὶ τὴν δευ-
τέραν λέγει, οὐ σφόδρα ἐκείνης ἀποδέουσαν· (δευτέρα μὲν
γὰρ, ὁμοία δὲ ἐκείνης·) αἰνιττόμενος [m] αὐτοῖς, ὅθεν ἡ ἐρώ-
τησις γέγονεν, ὅτι ἐξ ἀπεχθείας. [5] "Ἡ γὰρ ἀγάπη οὐ B
ζηλοῖ." Ἀπὸ τούτου δείκνυσιν ἑαυτὸν καὶ τῷ νόμῳ καὶ τοῖς
προφήταις πειθόμενον. Ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν ὁ μὲν Ματθαῖός
φησιν, ὅτι πειράζων ἠρώτησεν, ὁ δὲ Μάρκος τοὐναντίον;
[6] "Εἰδὼς γὰρ, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς, ὅτι νουνεχῶς [o] ἀπεκρίθη,
εἶπεν αὐτῷ· οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ."
Οὐκ ἐναντιούμενοι ἑαυτοῖς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνᾴδοντες.
Ἠρώτησε μὲν γὰρ πειράζων παρὰ τὴν ἀρχήν· ἀπὸ δὲ τῆς
ἀποκρίσεως ὠφεληθεὶς ἐπῃνέθη. Οὐδὲ γὰρ παρὰ τὴν ἀρχὴν
αὐτὸν ἐπῄνεσεν· ἀλλ' ὅτε εἶπεν, ὅτι τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον
πλέον ἐστὶ τῶν ὁλοκαυτωμάτων, τότε φησίν· "οὐ μακρὰν

[4] v. 40. [5] 1 Cor. xiii. 4. [6] Marc. xii. 34.

[d] ἀπὸ] τὸ ἀπὸ H. Clausula deest in M. [e] ἡ] ἐστιν ἡ G. L. [f] τῆς] ἀπὸ τῆς H. ἐκ τῆς M. [g] αὐτοῦ] + πᾶσαι G. H. invito Ep. Mox haec κύριον τὸν θεόν σου καὶ om. G. K. [h] ταύτῃ G. K. 4 Mosqq. καὶ οἱ πρ. κρέμανται] κρέμαται καὶ οἱ πρ. M. Ep. [i] ἐκεῖ] καὶ ἐκεῖ G. H. p. p. περὶ τοῦ τρ. τῆς ἀν. K. M. [k] ἀνάστασιν] Sic L. M. pro vulgato τί ἀνάστασις. ἐδίδαξε] ἔδειξε M. [l] αὐτοὺς] οὕτω L. [m] αὐτοὺς K. L. M. ὅθεν] ὅτι (om. altero ὅτι) G. K. [n] Haec Ἀπὸ τούτου ... πειθόμενον ignorant G. Ge. et delevit Sav. [o] ἀπεκρίθη] + αὐτῷ Ep. Mor. favente codice M. ubi ἀπεκρίθη αὐτῷ· οὐ legitur.

Digitized by Google

C εἶ ἀπὸ τῆς [p] βασιλείας·" ὅτι τῶν ταπεινῶν ὑπερεῖδε, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀρετῆς κατέλαβε. Καὶ γὰρ πάντα ἐκεῖνα διὰ τοῦτο, καὶ τὸ σάββατον καὶ τὰ λοιπά. Καὶ οὐδὲ οὕτως αὐτῷ ἀπηρτισμένον τὸν ἔπαινον [q] συνέθηκεν, ἀλλ' ἔτι λείποντα. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, "οὐ μακρὰν εἶ," δείκνυσιν ἔτι ἀπέχοντα, ἵνα ζητήσῃ τὸ λεῖπον. Εἰ δὲ εἰπόντα αὐτὸν, ὅτι [7] "εἷς ἐστιν ὁ θεὸς, καὶ πλὴν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος," ἐπῄνεσε, μὴ θαυμάσῃς· ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν κατάμαθε, πῶς πρὸς τὴν ὑπόληψιν ἀποκρίνεται τῶν προσιόντων. Κἂν γὰρ μυρία περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγωσιν ἀνάξια τῆς δόξης αὐτοῦ,
D ἀλλὰ τοῦτό γε οὐ τολμήσουσιν εἰπεῖν, ὅτι καθόλου οὐκ ἔστι θεός. Τίνος [r] οὖν ἕνεκεν ἐπαινεῖ τὸν εἰρηκότα, ὅτι πλὴν τοῦ πατρὸς οὐκ ἔστιν ἄλλος θεός; Οὐχ ἑαυτὸν ἐξάγων τοῦ θεὸς εἶναι· ἄπαγε· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδέπω καιρὸς ἦν ἐκκαλύψαι [s] αὐτοῦ τὴν θεότητα, ἐκεῖνον ἀφίησιν ἐπὶ τοῦ προτέρου δόγματος μένειν, καὶ ἐπαινεῖ [t] τὰ παλαιὰ εἰδότα καλῶς, ὥστε ἐπιτήδειον αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν τῆς καινῆς ποιῆσαι διδασκαλίαν, κατὰ καιρὸν αὐτὴν εἰσάγων. Ἄλλως δὲ καὶ τὸ, "εἷς [v] θεὸς, καὶ πλὴν αὐτοῦ οὐκ ἔστι," καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ πανταχοῦ, οὐ πρὸς ἀθέτησιν τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν εἴρηται τῶν εἰδώλων. Ὥστε καὶ τοῦτον
E ἐπαινῶν οὕτως εἰρηκότα, ταύτῃ ἐπαινεῖ τῇ γνώμῃ.

Εἶτα ἐπειδὴ ἀπεκρίθη, καὶ ἀντερωτᾷ. [8] "Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστι; Λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαυΐδ." Ὅρα μετὰ πόσα θαύματα, μετὰ πόσα σημεῖα, μετὰ πόσας ἐρωτήσεις, μετὰ πόσην ἐπίδειξιν ὁμονοίας τῆς πρὸς τὸν πατέρα, [w] τὴν διὰ λόγων, τὴν δι' ἔργων, μετὰ [x] τὸ ἐπαινέσαι τοῦτον τὸν εἰρηκότα, ὅτι εἷς ἐστιν ὁ θεὸς, ἐρωτᾷ· ἵνα
696 μὴ ἔχωσι λέγειν, ὅτι θαύματα μὲν ἐποίησε, τῷ νόμῳ δὲ ἐναντίος καὶ τῷ θεῷ πολέμιος ἦν. Διὰ τοῦτο μετὰ τοσαῦτα [y] ταῦτα ἐρωτᾷ, λανθανόντως ἐνάγων αὐτοὺς εἰς τὸ καὶ

[7] Ibid. v. 32. [8] v. 42.

[p] βασιλείας] + τοῦ θεοῦ G. H. K. invito Ep. Mox τὰ σάββατα iidem. [q] ἔθηκεν M. συντέθεικεν Ep. Mox Τῷ γὰρ H. [r] οὖν] δὲ G. H. τὸν εἰρ.] αὐτὸν εἰρ. Edd. [s] ἑαυτοῦ G. H. [t] τὰ] τὸν τὰ G. [v] θεὸς] ὁ θεὸς Edd. πλὴν] τὸ πλὴν G. οὐκ ἔστι] + ἄλλος θεὸς G. H. K. In L. haec Ἄλλως δὲ . . . υἱοῦ desunt. [w] τὴν] τῆς bis G. H. K. [x] τὸ] τοῦ G. K. p. p. τὸν om. iidem. [y] ταῦτα] τοῦτο G. H. Neutrum habent K. Mor.

Digitized by Google

αὐτὸν ὁμολογῆσαι θεόν. Καὶ τοὺς μὲν μαθητὰς πρῶτον
ἠρώτησε, τί οἱ ἄλλοι λέγουσι, καὶ τότε αὐτούς· τούτους
δὲ οὐχ οὕτως· ἢ γὰρ ἂν καὶ πλάνον εἶπον καὶ πονηρὸν, ἅτε
ἀδεῶς ἅπαντα φθεγγόμενοι. Διὰ δὴ τοῦτο τὴν αὐτῶν ἐκεί-
νων ψῆφον ἐξετάζει. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὸ πάθος ἔμελλεν
ἰέναι λοιπὸν, τίθησι τὴν σαφῶς κύριον αὐτὸν ἀνακηρύττουσαν
προφητείαν, [z] ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ προηγουμένως ἐπὶ τοῦτο
ἐλθὼν, ἀλλ' ἀπὸ αἰτίας εὐλόγου. Ἐρωτήσας γὰρ αὐτοὺς B
πρότερος, ἐπειδὴ οὐκ ἀπεκρίναντο [a] τἀληθῆ περὶ αὐτοῦ (ἄν-
θρωπον γὰρ αὐτὸν ἔφησαν εἶναι ψιλὸν), ἀνατρέπων τὴν
πεπλανημένην αὐτῶν δόξαν, οὕτως εἰσάγει τὸν Δαυΐδ, ἀνα-
κηρύττοντα αὐτοῦ τὴν θεότητα. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐνόμιζον,
(449) ὅτι ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν, διὸ καὶ ἔλεγον, τοῦ Δαυΐδ· αὐτὸς
δὲ τοῦτο διορθούμενος παράγει τὸν προφήτην, καὶ τὴν κυ-
ριότητα αὐτοῦ, καὶ τὸ γνήσιον τῆς [b] υἱότητος, καὶ τὸ ὁμό-
τιμον τὸ πρὸς τὸν πατέρα μαρτυροῦντα. Καὶ οὐδὲ μέχρι
τούτου ἵσταται· ἀλλ' ὥστε καὶ φοβῆσαι καὶ τὸ ἑξῆς ἐπά-
γει λέγων· "ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν πο-
δῶν σου·" ἵνα κἂν οὕτως αὐτοὺς ἐπαγάγηται. Καὶ ἵνα μὴ λέ- C
γωσιν, ὅτι κολακεύων αὐτὸν οὕτως ἐκάλεσε, καὶ ἀνθρωπίνη
ἡ ψῆφος αὕτη, ὅρα τί φησι. [9] "Πῶς οὖν Δαυΐδ ἐν πνεύ-
ματι κύριον αὐτὸν [c] καλεῖ;" Ὅρα πῶς ὑφειμένως εἰσάγει τὴν
περὶ αὐτοῦ [d] ψῆφον καὶ δόξαν. Πρότερον εἶπε, "τί ὑμῖν
δοκεῖ; τίνος υἱός ἐστιν;" ὥστε δι' ἐρωτήσεως εἰς ἀπόκρισιν
αὐτοὺς ἀγαγεῖν. Εἶτα ἐπειδὴ εἶπον, τοῦ Δαυΐδ, [e] οὐκ εἶπε· D
καὶ μὴν ὁ Δαυΐδ τάδε φησὶν, ἀλλὰ πάλιν ἐν τάξει ἐρωτή-
σεως· "πῶς οὖν Δαυΐδ ἐν πνεύματι [f] κύριον αὐτὸν καλεῖ;"
ὥστε μὴ [g] προσστῆναι αὐτοῖς τὰ λεγόμενα. Διὸ οὐδὲ εἶπε,
τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ, περὶ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο
καὶ οἱ ἀπόστολοι ὑφειμένως [h] διελέγοντο, λέγοντες· [10] "ἐξὸν

[9] v. 43. [10] Act. ii. 29.

[z] ἀλλ' om. G. H. K. [a] Sic Ep. ἀληθῆ G. H. M. p. p. ἔφα-
σαν M. [b] υἱότητος] + αὐτοῦ G. H. [c] καλεῖ] + λέγων· εἶπεν κ. τ. ἑ.
(ad finem v. 45) Edd. [d] ψῆφον καὶ om. K. L. M. invito Interp.
[e] Haec, quae exciderant, οὐκ εἶπε· καὶ μὴν ὁ Δαυΐδ nunc primum se-
cundum omnes codd. et Interp. locum suum obtinent. Posteriora
καὶ μὴν ὁ Δαυΐδ jam revocaverat Sav. [f] κύριον αὐτὸν καλεῖ om. G. K.
[g] Sic H. et pr. M. vulgo προστῆναι. Vid. var. lect. ad p. 319 B.
[h] διελέγοντο] + περὶ τοῦ πατριαρχοῦ Δαυΐδ Sav. Ben.

Digitized by Google

εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη." Καὶ αὐτὸς ὁμοίως διὰ τοῦτο [i] ὡς ἐν ἐρωτήσεως τάξει καὶ συλλογισμοῦ τὸ δόγμα εἰσάγει, λέγων· [11] "πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ,
E λέγων· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου;" [k] καὶ πάλιν· "εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;" οὐκ ἀναιρῶν τὸ εἶναι αὐτοῦ υἱὸς, ἄπαγε· οὐ γὰρ ἂν Πέτρῳ ἐπετίμησε διὰ τοῦτο· ἀλλὰ τὴν ἐκείνων ὑπόνοιαν διορθούμενος. Ὥστε ὅταν λέγῃ, "πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι;"
697 τοῦτο λέγει· οὐχ οὕτως ὡς ὑμεῖς φατε. Ἐκεῖνοι γὰρ ἔλεγον, ὅτι μόνον υἱὸς αὐτοῦ ἐστι, καὶ οὐχὶ καὶ κύριος. [l] Καὶ τοῦτο μετὰ τὴν μαρτυρίαν, καὶ τότε ὑφειμένως· "εἰ οὖν Δαυὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;" Ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα ἀκούσαντες, οὐδὲν ἀπεκρίναντο· οὐδὲ γὰρ ἐβούλοντό τι τῶν δεόντων μαθεῖν. Διὸ αὐτὸς ἐπάγει λέγων, ὅτι κύριος αὐτοῦ ἐστι. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο αὐτὸ ἀπολελυμένως, ἀλλὰ τὸν προφήτην μεθ' ἑαυτοῦ παραλαβὼν, διὰ τὸ σφόδρα ἀπιστεῖσθαι [m] ὑπ' αὐτῶν, καὶ διαβεβλῆσθαι παρ' αὐτοῖς. Ὃ δὴ μάλιστα χρὴ σκοποῦντας, κἂν ταπεινὸν καὶ
B ὑφειμένον τι λέγηται παρ' αὐτοῦ, μὴ σκανδαλίζεσθαι· ἡ γὰρ αἰτία αὕτη, μετὰ καὶ ἑτέρων πλειόνων, τὸ συγκαταβαίνοντα ἐκείνοις διαλέγεσθαι. Διὸ καὶ νῦν ἐν τάξει μὲν πεύσεως καὶ ἀποκρίσεως δογματίζει· αἰνίττεται δὲ καὶ οὕτω τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Οὐ γὰρ ἦν ἴσον ἀκοῦσαι Ἰουδαίων κύριον, καὶ τοῦ Δαυίδ. Σὺ δέ μοι σκόπει καὶ τὸ εὔκαιρον. Ὅτε γὰρ [n] εἶπεν, "εἷς ἐστι κύριος," τότε καὶ περὶ αὐτοῦ εἶπεν, ὅτι κύριός ἐστι, καὶ ἀπὸ προφητείας, οὐκέτι ἀπὸ ἔργων μόνον. Καὶ δείκνυσιν [o] αὐτὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀμυνόμενον αὐτοὺς τὸν πατέρα· "ἕως ἂν θῶ γάρ, φησὶ, τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου·" καὶ πολλὴν κἀντεῦθεν ὁμόνοιαν τοῦ
C γεγεννηκότος πρὸς αὐτὸν καὶ τιμήν. Καὶ [p] τοῦτο τὸ τέλος

[11] v. 43–45.

[i] ὡς om. G. H. L. ἐπερωτήσεως G. K. [k] καὶ πάλιν om. K. Ge. Plura desunt in M. [l] Haec Καὶ τοῦτο . . . . ἐστιν om. M. uncis inclusit Mor. [m] ὑπ'] παρ' L. M. Mor. ὑπὲρ Ben. per incuriam, ut videtur. [n] εἶπεν] + ὅτι M. αὐτοῦ] ἑαυτοῦ Edd. Infra μόνων H. L. [o] αὐτὸν] αὐτοῖς K. αὐτῶν M. αὐτοὺς] αὐτοῦ K. M. [p] τοῦτο] Sic codd. et Ge. ut conjecerat Bois. τούτῳ Edd. Mox ὑψηλόν τε καὶ μ. G. H.

Digitized by Google

ἐπιτίθησι τῶν πρὸς αὐτοὺς διαλέξεων, ὑψηλὸν καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν αὐτῶν ἀποῤῥάψαι τὰ στόματα. Καὶ γὰρ ἐσίγησαν ἐξ ἐκείνου, οὐχ ἑκόντες, ἀλλὰ τῷ μηδὲν ἔχειν εἰπεῖν· καὶ οὕτω καιρίαν ἐδέξαντο πληγὴν, ὡς μηκέτι τολμῆσαι τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρῆσαι λοιπόν. [12]"Οὐδεὶς γὰρ, φησὶν, ἐτόλμησεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπερωτῆσαι αὐτόν." Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο τοὺς ὄχλους ὠφέλει. Διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν τρέπει τὸν λόγον, ἀποστήσας τοὺς λύκους, καὶ ἀποκρουσάμενος αὐτῶν τὰς ἐπιβουλάς. Ἐκεῖνοι γὰρ οὐδὲν [q]ἐκέρδαινον, ὑπὸ κενοδοξίας ἁλόντες, καὶ εἰς τὸ δεινὸν τοῦτο πάθος ἐμ- D
πεσόντες. Δεινὸν γὰρ τὸ πάθος καὶ πολυκέφαλον· οἱ μὲν γὰρ ἀρχῆς διὰ ταύτην, οἱ δὲ χρημάτων, οἱ δὲ [r]ἰσχύος ἐρῶ-
(450) σιν. Ὁδῷ δὲ βαδίζουσα καὶ ἐπὶ ἐλεημοσύνην ἔρχεται, καὶ νηστείαν, καὶ εὐχὰς, καὶ διδασκαλίαν, καὶ πολλαὶ αἱ τοῦ θηρίου τούτου κεφαλαί.

[s]Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις [t]ἐκείνοις κενοδοξεῖν, θαυμαστὸν οὐδέν· τὸ δὲ ἐπὶ νηστείᾳ καὶ εὐχῇ, τοῦτό ἐστι τὸ ξένον καὶ δακρύων μεστόν. Ἀλλ' ἵνα μὴ πάλιν ἐγκαλῶμεν μόνον, φέρε καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ ταύτην φευξόμεθα, εἴπωμεν. Πρὸς τίνας οὖν ἀποδυσόμεθα πρώτους; πρὸς τοὺς ἐπὶ χρήμασιν, [v]ἢ τοὺς ἐπὶ ἱματίοις, ἢ τοὺς ἐπὶ ἀρχαῖς, ἢ τοὺς ἐπὶ διδασκα- E
λίαις, ἢ τοὺς ἐπὶ τέχναις, ἢ τοὺς ἐπὶ σώματι, ἢ τοὺς ἐπὶ κάλλει, ἢ τοὺς ἐπὶ καλλωπισμοῖς, ἢ τοὺς ἐπὶ ὠμότητι, ἢ τοὺς ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἐλεημοσύνῃ, ἢ τοὺς ἐπὶ πονηρίᾳ, ἢ τοὺς ἐπὶ τελευτῇ, ἢ τοὺς [w]μετὰ τελευτὴν κενοδοξοῦντας; Καὶ γὰρ, ὅπερ ἔφην, πολλὰς ἔχει τὰς πλεκτάνας τοῦτο τὸ πάθος, καὶ περαιτέρω τῆς ζωῆς ἡμῶν πρόεισι. Καὶ γὰρ ὁ δεῖνα, φησὶν, ἀπέθανε· καὶ ἵνα θαυμασθῇ, τὰ καὶ τὰ ἐπέσκηψε 698
γενέσθαι· καὶ διὰ τοῦτο ὁ δεῖνα πένης, καὶ ὁ δεῖνα πλούσιος. Τὸ γὰρ χαλεπὸν τοῦτο, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων συνέστηκε. Πρὸς τίνας οὖν στησόμεθα καὶ παραταξόμεθα πρώτους; οὐ γὰρ ἀρκεῖ πρὸς πάντας εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος.

[12] v. 46.

[q] ἐκέρδανον L. M. [r] ἰσχύος] + διὰ ταύτην L. M. Infra νηστείας G. L. [s] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ κενοδοξούντων, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ποιούντων ἐλεημοσύνας πρὸς τὸ θεαθῆναι. G. [t] ἐκείνους H. τοῖς ἄλλοις om. L. ἐπὶ τοῖς ἄλλοις om. M. μεστὸν] γέμον G. H. K. [v] ἢ] + πρὸς L. M. Iidem mox σώμασιν habent. [w] μετὰ τὴν τελ. G.

Digitized by Google

Βούλεσθε [x] οὖν πρὸς τοὺς ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ κενοδοξοῦντας; [w] Ἔμοιγε δοκεῖ· καὶ γὰρ σφόδρα τὸ πρᾶγμα τοῦτο φιλῶ, καὶ ἀλγῶ λυμαινόμενον ὁρῶν, καὶ καθάπερ τινὶ βασιλικῇ κόρῃ [y] τροφὸν προαγωγὸν ἐπιβουλεύουσαν τὴν κενοδοξίαν. Τρέφει
B μὲν γὰρ αὐτὴν, ἐπ' αἰσχύνῃ δὲ καὶ ζημίᾳ, μαστροπεύουσα, καὶ τοῦ μὲν πατρὸς κελεύουσα καταφρονεῖν, καλλωπίζεσθαι δὲ πρὸς μιαρῶν καὶ καταπτύστων πολλάκις ἀνδρῶν ἀρέσκειαν· καὶ τοιοῦτον αὐτῇ περιτίθησι κόσμον, οἷον οἱ ἔξω βούλονται, αἰσχρὸν καὶ ἄτιμον, οὐχ οἷον ὁ πατήρ. Φέρε δὴ οὖν πρὸς [z] τούτους ἀποτεινώμεθα, καὶ ἔστω τις ἐλεημοσύνη γινομένη μετὰ δαψιλείας πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ἐπίδειξιν. Οὐκοῦν [a] πρῶτον αὐτὴν ἐξάγει τοῦ θαλάμου τοῦ πατρικοῦ. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ οὐδὲ τῇ ἀριστερᾷ φαίνεσθαι [b] κελεύει· αὕτη δὲ αὐτὴν τοῖς δούλοις ἐπιδείκνυσι καὶ τοῖς τυχοῦσι καὶ οὐδὲ εἰδόσιν αὐτήν. Εἶδες πόρνην καὶ μαστροπὸν εἰς ἔρωτα αὐτὴν
C ἐμβάλλουσαν ἀτόπων ἀνθρώπων, ἵνα ὡς ἂν ἐκεῖνοι κελεύωσιν, οὕτως αὕτη ῥυθμίζηται; Βούλει ἰδεῖν πῶς οὐ πόρνην μόνον, ἀλλὰ καὶ μανικὴν ποιεῖ τὴν τοιαύτην ψυχήν; Οὐκοῦν καταμάνθανε αὐτῆς τὴν γνώμην. Ὅταν γὰρ τὸν οὐρανὸν ἀφεῖσα τρέχῃ ὀπίσω δραπετῶν καὶ οἰκοτρίβων, κατὰ τὰ ἄμφοδα καὶ τοὺς στενωποὺς διώκουσα τοὺς μισοῦντας αὐτὴν, τοὺς αἰσχροὺς καὶ δυσειδεῖς, [c] τοὺς οὐδὲ ἰδεῖν αὐτὴν βουλομένους, τοὺς, ἐπειδὴ περικαίεται αὐτῶν, μισοῦντας αὐτὴν, τί γένοιτ' ἂν τούτου μανικώτερον; Οὐδένα γὰρ οὕτω μισοῦσιν οἱ πολλοὶ, ὡς τοὺς δεομένους τῆς παρ' αὐτῶν δόξης. Μυρίας γοῦν κατηγορίας κατ' αὐτῶν πλέκουσι, καὶ ταὐτὸν γίνεται, οἷον ἂν εἴ τις [d] παρ-
D θένον καὶ θυγατέρα βασιλέως ἀπὸ τοῦ θρόνου κατενεγκὼν τοῦ βασιλικοῦ, [e] κελεύοι μονομάχοις ἀνδράσι καὶ διαπτύουσιν [f] αὐτὴν ἑαυτὴν ἐκδιδόναι. Οὗτοι μὲν [g] οὖν, ὅσον αὐτοὺς διώκεις, τοσοῦτόν σε ἀποστρέφονται· ὁ δὲ θεὸς, ἂν τὴν παρ' αὐτοῦ δόξαν ζητῇς, τοσούτῳ μᾶλλον καὶ ἐφέλκεταί [h] σε καὶ ἐπαινεῖ,

[x] οὖν om. G. H. K. πρᾶγμα] τάγμα H. M. [y] τροφὸν καὶ πρ. M. invito Ge. [z] τοὺς τοιούτους L. p. p. ἐλεημοσύνην μετὰ δ. ποιῶν πρὸς M. Mor. γιν. μετὰ δ.] μετὰ δ. γιν. L. [a] πρώτην G. [b] κελεύει] + αὐτὴν G. H. K. p. p. αὐτὴν dedi ex K. L. M. pro vulgato ἑαυτήν. [c] τοὺς] καὶ τοὺς G. K. καὶ Edd. [d] τὴν π. κ. θ. τοῦ βασιλέως L. M. [e] κελεύει G. M. κελεύῃ H. K. μονομάχοις] Sic L. M. ceteri cum Interp. μοιχοῖς. ἀνδράσι] ἀνθρώποις M. [f] αὐτὴν ἑαυτὴν] αὐτὴν G. H. αὐτῆς ἑαυτὴν L. M. [g] οὖν] γὰρ M. [h] σε om. L. M.

Digitized by Google

καὶ πολλήν ἀποδίδωσί σοι τὴν ἀμοιβήν. Εἰ δὲ βούλει καὶ ἑτέρωθεν αὐτῆς τὴν ζημίαν καταμαθεῖν, ὅταν δῷς πρὸς ἐπίδειξιν καὶ φιλοτιμίαν, ἀναλόγισαι πόση σε λοιπὸν ἐπεισέρχεται [i] ἡ λύπη, καὶ πῶς διηνεκὴς ἡ ἀθυμία, ἐνηχοῦντός σοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγοντος, ὅτι πάντα ἀπώλεσάς σου τὸν
μισθόν. Πανταχοῦ μὲν γὰρ κενοδοξία κακὸν, μάλιστα δὲ E
ἐπὶ [k] φιλανθρωπίας, ὅτι ἐσχάτη ἐστὶν ὠμότης, τὰς ἀλλοτρίας ἐκπομπεύουσα συμφορὰς, καὶ μόνον οὐχὶ ὀνειδίζουσα τοὺς ἐν πτωχείᾳ. Εἰ γὰρ τὸ τὰς ἰδίας λέγειν εὐεργεσίας ὀνειδίζειν ἐστὶ, τὸ καὶ εἰς ἑτέρους πολλοὺς ταύτας [l] ἐξάγειν, τί οἴει εἶναι;

Πῶς οὖν διαφευξόμεθα τὸ δεινόν; Ἂν μάθωμεν ἐλεεῖν, 699
ἂν ἴδωμεν [m] τίνων τὴν δόξαν ἐπιζητοῦμεν. Εἰπὲ γάρ μοι, τίς ὁ τῆς ἐλεημοσύνης τεχνίτης ἐστίν; Ὁ τὸ πρᾶγμα καταδείξας θεὸς δηλονότι, ὁ μάλιστα πάντων αὐτὸ εἰδὼς, καὶ πρὸς ἄπειρον αὐτὸ μεταχειρίζων. Τί οὖν; ἂν παλαιστὴς μανθάνῃς, πρὸς [n] τίνας ὁρᾷς, ἢ τίσιν ἐπιδείκνυσαι [o] ἐν τῇ παλαίστρᾳ, τῷ λάχανα πωλοῦντι καὶ τοὺς ἰχθύας, ἢ τῷ παιδοτρίβῃ; Καὶ μὴν οἱ μέν εἰσι πολλοὶ, ὁ δὲ εἷς. Τί οὖν, ἂν ἐκείνου θαυμάζοντος ἄλλοι καταγελῶσιν, οὐχὶ καὶ σὺ καταγελάσῃ μετ' [p] ἐκείνου αὐτούς; Τί δὲ, ἂν πυκτεύειν μανθάνῃς;
(451) οὐχ ὁμοίως πρὸς ἐκεῖνον ὄψει τὸν τοῦτο παιδεύειν εἰδότα; Ἂν δὲ λόγους μετίῃς, οὐχὶ τοῦ ῥήτορος τοὺς ἐπαίνους κατα-
δέξῃ, καὶ τῶν ἄλλων καταφρονήσεις; Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, B
ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις τέχναις πρὸς τὸν διδάσκαλον ὁρᾶν μόνον, ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον ποιεῖν; καίτοιγε οὐκ ἴση ἡ ζημία. Ἐκεῖ μὲν γὰρ, ἂν πρὸς τὸ δοκοῦν τοῖς πολλοῖς παλαίῃς, καὶ μὴ πρὸς [q] τὸ τῷ διδασκάλῳ, ἐν τῇ πάλῃ ἡ ζημία· ἐνταῦθα δὲ ἐν αἰωνίῳ ζωῇ. Γέγονας ὅμοιος θεῷ κατὰ τὸ ἐλεεῖν; γενοῦ [r] οὖν αὐτῷ ὅμοιος, καὶ κατὰ τὸ μὴ ἐπιδείκνυσθαι. Καὶ γὰρ ἔλεγε θεραπεύων, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. Ἀλλὰ βούλει ἐλεήμων κληθῆναι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις; Καὶ τί τὸ κέρδος;
Τὸ κέρδος μὲν οὐδὲν, ἡ δὲ ζημία ἄπειρος. Αὐτοὶ γὰρ οὗτοι, C

[i] ἡ om. M. [k] φιλανθρωπίᾳ L. Deinde ὅτι ἐσχάτης ἐ. ὠμότητος G. H. ὃ τῆς ἐσχάτης ἐ. ὠ. Edd. p. p. ἐκπομπεύειν M. [l] ἐξαγαγεῖν G. H. K. [m] τίνων τὴν δ.] τὴν δ. ἣν H. M. [n] τίνα L. M. ἢ] καὶ L. ἢ om. M. [o] ἐν] τὰ ἐν Edd. p. p. τῷ τὰ λάχανα H. [p] ἐκείνων G. H. M. [q] τὸ om. G. L. [r] οὖν om. G. H. καὶ ante κατὰ om. K. et pr. H. p. p. ἐπιδείξασθαι Edd.

οὓς εἰς μαρτυρίαν καλεῖς, λῃσταὶ γίνονται τῶν θησαυρῶν τῶν
ἐν οὐρανοῖς· μᾶλλον δὲ οὐχ οὗτοι, ἀλλ' ἡμεῖς, [s] οἱ τὰ ἡμέτερα
συλῶντες, καὶ σκορπίζοντες τὰ ἄνω κείμενα. Ὢ τῆς καινῆς
συμφορᾶς, καὶ τοῦ ἀλλοκότου τούτου πάθους. Ὅπου σὴς
οὐκ ἀφανίζει, οὐδὲ [t] κλέπτης διορύττει, κενοδοξία σκορπίζει.
Οὗτος ὁ σὴς τῶν ἐκεῖ θησαυρῶν· οὗτος ὁ κλέπτης τῆς εὐπο-
ρίας τῆς ἐν οὐρανοῖς· οὗτος τὸν ἄσυλον ὑποσύρει πλοῦτον·
τοῦτο πάντα λυμαίνεται καὶ διαφθείρει. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν
ὁ διάβολος, ὅτι καὶ λῃσταῖς καὶ σκώληκι καὶ ταῖς ἄλλαις
D [v] ἐπιβουλαῖς ἀνάλωτον τὸ χωρίον ἐκεῖνο, διὰ κενοδοξίας ὑπο-
σύρει τὸν πλοῦτον. Ἀλλὰ δόξης ἐπιθυμεῖς; Εἶτα οὐκ ἀρκεῖ
σοι ἡ παρ' αὐτοῦ τοῦ λαμβάνοντος, ἡ [w] παρὰ τοῦ φιλανθρώ-
που θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς παρὰ ἀνθρώπων ἐρᾷς; Ὅρα μὴ τοὐ-
ναντίον ὑπομείνῃς· μή τίς σου καταγνῷ ὡς οὐκ ἐλεοῦντος,
ἀλλ' ἐκπομπεύοντος καὶ φιλοτιμουμένου, ὡς ἐκτραγῳδοῦντος
[x] τὰς ἀλλοτρίας συμφοράς. Καὶ γὰρ μυστήριόν ἐστιν ἡ
ἐλεημοσύνη. Κλεῖσον τοίνυν τὰς θύρας, ἵνα μή τις ἴδῃ ἅπερ
E ἐπιδεῖξαι οὐ θέμις. Καὶ γὰρ τὰ μυστήρια τὰ ἡμέτερα τοῦτο
μάλιστά ἐστιν, ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία θεοῦ. Κατὰ
γὰρ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ὄντας ἡμᾶς ἀπειθεῖς ἠλέησε. Καὶ
ἡ πρώτη [y] δὲ δέησις ἐλέους γέμει, ὅταν ὑπὲρ τῶν ἐνεργου-
μένων παρακαλῶμεν· καὶ ἡ δευτέρα πάλιν, ὑπὲρ ἑτέρων τῶν
ἐν μετανοίᾳ, πολὺ τὸ ἔλεος ἐπιζητοῦσα· καὶ ἡ τρίτη δὲ
πάλιν, ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, καὶ αὕτη τὰ παιδία [z] τὰ ἄμωμα
τοῦ δήμου προβάλλεται, τὸν θεὸν ἐπὶ ἔλεον παρακαλοῦντα.
700 Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ κατεγνώκαμεν ἑαυτῶν ἁμαρτήματα, ὑπὲρ
μὲν τῶν πολλὰ ἡμαρτηκότων καὶ [a] ἐγκληθῆναι ὀφειλόντων
αὐτοὶ βοῶμεν· ὑπὲρ δὲ ἡμῶν αὐτῶν οἱ παῖδες, ὧν τῆς ἁπλό-
τητος τοὺς ζηλωτὰς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μένει. Ὁ γὰρ
τύπος οὗτος τοῦτο ἐνδείκνυται, ὅτι οἱ κατ' ἐκείνους τοὺς παῖ-
δας ταπεινοὶ καὶ ἄπλαστοι, οὗτοι μάλιστα δύνανται ἐξαι-
τεῖσθαι τοὺς ὑπευθύνους. Αὐτὸ δὲ τὸ μυστήριον πόσου ἐλέου,
πόσης φιλανθρωπίας, ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. Καὶ σὺ τοίνυν
κατὰ δύναμιν τὴν σὴν ἐλεῶν [b] ἄνθρωπον, ἀπόκλεισον τὰς θύρας·

[s] ὅτι τὰ ἡ. συλῶμεν, καὶ σκορπίζομεν G. [t] κλέπται διορύττουσι L. M. [v] ἐπιβουλαῖς] μηχαναῖς G. *machinis* Ge. [w] παρ' αὐτοῦ τοῦ φ. G. H. K. p. p. παρὰ τῶν ἀνθ. G. H. [x] τὰς deest in Edd. [y] δὲ om. G. H. K. [z] τὰ ἄμωμα om. G. H. K. M. τοῦ δήμου om. L. Neutrum expressit Ge. [a] ἐκκλησιασθῆναι K. L. M. [b] ἄνθρωπον om. M. p. p. τὴν θύραν id.

Digitized by Google

αὐτὸς ὁ ἐλεούμενος ἰδέτω μόνος· εἰ δὲ οἷόν τε, μηδὲ οὗτος. Ἂν δὲ ἀναπετάσῃς, ἐκπομπεύεις σου τὸ μυστήριον. Ἐννόη- B
σον ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, οὗ τὴν δόξαν ἐπιζητεῖς, καὶ αὐτός σου καταγνώσεται· κἂν μὲν φίλος ᾖ, παρ' ἑαυτῷ σου κατηγορήσει· ἂν δὲ ἐχθρὸς, καὶ παρ' ἑτέροις σε κωμῳδήσει. Καὶ τἀναντία ὑπομενεῖς ὧν ἐπιθυμεῖς. Σὺ μὲν γὰρ ἐπιθυμεῖς, ἵνα εἴπῃ, [c] ὅτι ὁ ἐλεήμων· αὐτὸς δὲ οὐκ ἐρεῖ τοῦτο, ἀλλ' ὁ κενόδοξος, ὁ ἀνθρωπάρεσκος, καὶ ἕτερα πολὺ τούτων χαλεπώτερα. Ἂν δὲ κρύψῃς, πάντα ἐρεῖ τἀναντία τούτοις, ὁ φιλάνθρωπος, ὁ ἐλεήμων. Οὐ γὰρ ἀφίησιν ὁ θεὸς κρυβῆναι· ἀλλ' ἐὰν σὺ
κρύψῃς, ἐκεῖνος κατάδηλον ποιήσει, καὶ μεῖζον τὸ θαῦμα, καὶ C
πλέον τὸ κέρδος. Ὥστε καὶ πρὸς τοῦτο αὐτὸ τὸ δοξάζεσθαι ἐναντίον ἡμῖν τὸ ἐπιδείκνυσθαι· πρὸς γὰρ ὃ σπεύδομεν καὶ ἐπειγόμεθα, πρὸς τοῦτο μάλιστα ἡμῖν αὐτὸ τοῦτο ἀνθίσταται. Οὐ γὰρ μόνον ἐλεήμονος δόξαν οὐ λαμβάνομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν· καὶ πρὸς [d] ταύτῃ πολλὴν καὶ τὴν ζημίαν ὑπομένομεν. Πάντων οὖν ἕνεκεν ἀπεχώμεθα ταύτης, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης ἐρῶμεν μόνης. Οὕτω γὰρ καὶ τῆς ἐνταῦθα ἐπιτευξόμεθα [e] δόξης, καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσομεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D

ΟΜΙΛΙΑ ΟΒ'.

(452) [1] Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων· ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ [a] τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε.

Τοτε, πότε; Ὅτε ταῦτα εἶπεν· ὅτε αὐτοὺς ἐπεστόμισεν ὅτε [b] ἔστησεν εἰς τὸ μηκέτι τολμᾶν πειράζειν αὐτόν· E

[1] Cap. XXIII. v. 1–3.

[c] ὅτι ὁ ἐλ.] ὅτι ἐλ. G. ὅτι ἐλ. εἶ H. L. M. ὁ ἐλ. K. Mediam lectionem, praebente Barocc. 189, praetulimus. [d] ταύτην G. M. [e] δόξης om. K. M. Hom. LXXII. [a] τὰ deest in Edd. [b] ἔστησαν L. εἰς] ἐπὶ G. sed in marg. alterum habet. εἰς τὸ] ὥστε Euth.

Digitized by Google

ὅτε ἔδειξεν ἀνιάτως ἔχοντας. Καὶ ἐπειδὴ κυρίου καὶ κυρίου ἐμνημόνευσε, πάλιν ἐπὶ τὸν νόμον [c] ἀνατρέχει. Καίτοιγε ὁ νόμος τοιοῦτον οὐδὲν εἶπε, φησίν· ἀλλά, [z] "κύριος ὁ θεός σου, κύριος εἷς ἐστιν." Ἀλλὰ νόμον ἡ γραφὴ τὴν παλαιὰν
701 ἅπασαν καλεῖ. Ταῦτα δὲ λέγει, δεικνὺς διὰ πάντων τὴν πολλὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα ὁμόνοιαν. Εἰ γὰρ ἐναντίος ἦν, τοὐναντίον ἂν εἶπε περὶ τοῦ νόμου· νῦν δὲ τοσαύτην [d] περὶ αὐτὸν ἐπιδείκνυσθαι κελεύει τὴν αἰδῶ, ὡς καὶ διεφθαρμένων ὄντων τῶν διδασκόντων αὐτὸν, ἐκείνου κελεύειν ἀντέχεσθαι. Ἐνταῦθα δὲ καὶ περὶ βίου καὶ περὶ πολιτείας διαλέγεται, ἐπειδὴ τοῦτο μάλιστα αἴτιον τῆς ἀπιστίας αὐτοῖς ἦν, ὁ διεφθαρμένος βίος, καὶ ὁ τῆς δόξης ἔρως. Διορθούμενος τοίνυν [e] τοὺς ἀκροατὰς, ὃ πρῶτον μάλιστά ἐστιν εἰς σωτηρίαν συντελοῦν, τὸ τῶν διδασκάλων μὴ καταφρονεῖν,
B μηδὲ κατεξανίστασθαι τῶν ἱερέων, τοῦτο ἐκ περιουσίας κελεύει. Οὐ κελεύει δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποιεῖ. Καὶ γὰρ διεφθαρμένους ὄντας οὐ κατάγει ἀπὸ τῆς τιμῆς· ἐκείνοις μὲν πλέον τὸ κρίμα ἐργαζόμενος, τοῖς δὲ μαθητευομένοις οὐδεμίαν παραλιμπάνων παρακοῆς πρόφασιν. Ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ, ὅτι ἐπειδὴ φαῦλος ὁ διδάσκαλος, διὰ τοῦτο ῥᾳθυμότερος γέγονα· καὶ ταύτην ἀναιρεῖ τὴν πρόφασιν. Οὕτω γοῦν αὐτῶν ἔστησε τὴν ἀρχὴν, καίτοι πονηρῶν ὄντων, ὡς καὶ μετὰ τοσαύτην κατηγορίαν εἰπεῖν· "πάντα ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε." Οὐ γὰρ τὰ ἑαυτῶν λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ τοῦ θεοῦ, ἃ διὰ Μωϋσέως ἐνομοθέτησε.
C Καὶ σκόπει πόσῃ περὶ τὸν Μωϋσέα κέχρηται τιμῇ, πάλιν τὴν πρὸς τὴν παλαιὰν συμφωνίαν [f] ἐνδεικνύμενος, ὅπου γε καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς αἰδεσίμους ποιεῖ. "Ἐπὶ γὰρ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν," φησίν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ εἶχεν αὐτοὺς ἀπὸ βίου ἀξιοπίστους ποιῆσαι, ἀπὸ τῶν ἐγχωρούντων τοῦτο ποιεῖ, τῆς καθέδρας καὶ τῆς ἐκείνου [g] διαδοχῆς. Πάντα δὲ ὅταν ἀκούσῃς, μὴ πᾶσαν ἄκουε τὴν νομοθεσίαν· οἷον, τὰ περὶ βρωμάτων, τὰ περὶ θυσιῶν, καὶ

[z] Deut. vi. 4.

[c] καταφεύγει G. H. K. [d] περὶ αὐτὸν om. L. M. Mor. Mox ὄντων τῶν διδασκάλων, τοῦ νόμου κελεύειν ἀνέχεσθαι L. ἀνέχεσθαι habet M. [e] τοὺς ἀκρ.] αὐτοὺς G. K. διδασκάλων] Sic Ep. Euth. δογμάτων G. Ge. διδαγμάτων K. [f] ἐπιδεικνύμενος L. M. p. p. καὶ om. iidem. [g] διδαχῆς M. Ep. Ge. Mor.

Digitized by Google

ὅσα τοιαῦτα· πῶς γὰρ ἔμελλε ταῦτα λέγειν, ἃ προλαβὼν ἀνεῖλεν; ἀλλὰ πάντα φησὶ τὰ διορθοῦντα ἦθος, καὶ βελτίω ποιοῦντα τρόπον, καὶ τοῖς τῆς καινῆς συμβαίνοντα νόμοις, D καὶ οὐκ ἀφιέντα λοιπὸν ὑπὸ τὸν τοῦ νόμου ζυγὸν εἶναι. Διατί οὖν οὐκ ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς χάριτος ταῦτα θεσπίζει, ἀλλ' ἀπὸ [h] τοῦ Μωϋσέως; Ὅτι οὐδέπω καιρὸς ἦν πρὸ τοῦ σταυροῦ ταῦτα σαφῶς διαλέγεσθαι. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ἕτερόν τι προοικονομεῖν, ταῦτα λέγων. Ἐπειδὴ γὰρ μέλλει κατηγορεῖν αὐτῶν, ἵνα μὴ δόξῃ παρὰ τοῖς ἀνοήτοις τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ταύτης ἐρᾷν, ἢ δι' ἀπέχθειαν [i] ταῦτα ποιεῖν, πρῶτον τοῦτο ἀναιρεῖ, καὶ ἀνύποπτον ἑαυτὸν ποιήσας, τότε ἄρχεται τῆς κατηγορίας. Καὶ τίνος ἕνεκεν αὐτοὺς ἐλέγχει, καὶ μακροὺς λοιπὸν ἀποτείνει λόγους κατ' αὐτῶν; Προφυλαττόμενος τοὺς ὄχλους, ὥστε μὴ τοῖς E αὐτοῖς περιπεσεῖν. Οὐδὲ γὰρ ὅμοιον ἀπαγορεύειν, καὶ τοὺς πταίσαντας δεικνύναι· ὥσπερ οὐχ ὅμοιον παραινεῖν τὰ δέοντα, καὶ τοὺς [k] κατορθοῦντας εἰς μέσον ἄγειν. Διὰ τοῦτο καὶ προλαβὼν φησι· "κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε." Ἵνα γὰρ μὴ νομίσωσι διὰ τὸ ἀκούειν [l] αὐτῶν, δεῖν αὐτοὺς καὶ ζηλοῦν, ταύτῃ κέχρηται τῇ ἐπιδιορθώσει, καὶ τὴν δοκοῦσαν αὐτῶν εἶναι τιμὴν κατηγορίαν [m] ποιεῖται. Τί γὰρ 702 διδασκάλου γένοιτ' ἂν ἀθλιώτερον, ὅταν τοὺς μαθητὰς τὸ μὴ προσέχειν αὐτοῦ τῷ βίῳ διασώζῃ; Ὥστε ἡ δοκοῦσα
(453) αὐτῶν εἶναι τιμὴ, μεγίστη κατηγορία ἐστὶν, ὅταν τοιοῦτον φαίνωνται βίον ἔχοντες, [n] ὃν οἱ ζηλοῦντες διαφθείρονται. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰς κατ' αὐτῶν ἐμπίπτει κατηγορίας. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ἵνα δείξῃ, ὅτι καὶ ἡ προτέρα ἀπιστία ἣν ἠπίστησαν, καὶ ὁ σταυρὸς ὁ μετὰ ταῦτα ὃν ἐτόλμησαν, οὐ τοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀπιστηθέντος ἔγκλημα, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης κατηγορία. Θέα δὲ πόθεν B ἄρχεται, καὶ πόθεν αὔξει τὰ ἐγκλήματα. "Ὅτι λέγουσι, φησὶ, καὶ οὐ ποιοῦσιν." Ἕκαστος μὲν γὰρ ἐγκλημάτων ἄξιος, [o] παραβαίνων τὸν νόμον, μάλιστα δὲ ὁ διδασκαλίας αὐθεντίαν ἔχων· διπλῇ [p] γὰρ καὶ τριπλῇ δίκαιος κατακρί-

[h] τοῦ om. G. H. K. invito Ep. [i] ταῦτα] Sic Ep. τοῦτο G. H. K. [k] κατορθώσαντας G. K. [l] αὐτῶν om. G. K. p. p. καὶ om. M. [m] Sic Ep. ποιεῖ G. H. K. Mox γένοιτ' ἂν om. M. Ep. [n] ὃν] οἷον M. Ep. ᾧ Edd. [o] ὁ παραβαίνων G. K. [p] γὰρ om. M. Mor.

Digitized by Google

νεσθαι. Δι' ἓν μὲν, ὅτι παραβαίνει· δι' ἕτερον δὲ, ὅτι τοὺς ἄλλους ὀφείλων διορθοῦν, εἶτα χωλεύων, μείζονος τιμωρίας ἄξιος διὰ τὴν τιμήν· τρίτον δὲ, ὅτι καὶ διαφθείρει μειζόνως, ἅτε ἐν διδασκάλου τάξει [q] τοιαῦτα παρανομῶν.

Μετὰ δὲ τούτων καὶ ἕτερον αὐτῶν πάλιν λέγει κατηγόρημα, ὅτι πικροί εἰσι τοῖς ὑπευθύνοις. [3] "Δεσμεύουσι
C γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ τιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά." Διπλῆν ἐνταῦθα λέγει κακίαν, [r] τὸ πολλὴν μὲν καὶ ἄκραν ἀπαιτεῖν ἀσυγγνώστως παρὰ τῶν ἀρχομένων βίου ἀκρίβειαν, πολλὴν δὲ ἑαυτοῖς ἐπιτρέπειν τὴν ἄδειαν· [s] ὧν τοὐναντίον τὸν ἄριστον ἄρχοντα ἔχειν χρή· ἐν μὲν τοῖς καθ' ἑαυτὸν, ἀσύγγνωστον εἶναι καὶ πικρὸν δικαστήν· ἐν δὲ τοῖς τῶν ἀρχομένων, συγγνωμονικὸν καὶ ἥμερον· ὧν οὗτοι τὸ ἐναντίον ἐποίουν. Τοιοῦτοι γὰρ πάντες
D οἱ λόγοις φιλοσοφοῦντες, ἀσύγγνωστοι καὶ βαρεῖς, ἅτε ἄπειροι τῆς δι' ἔργων [t] δυσκολίας. Οὐ μικρὰ δὲ καὶ αὕτη κακία, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν ἐπιτείνει τὴν ἔμπροσθεν κατηγορίαν. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς καὶ τοῦτο αὔξει τὸ ἔγκλημα. Οὐ γὰρ εἶπεν, οὐ δύνανται, ἀλλ' "οὐ θέλουσι·" καὶ οὐκ εἶπε, βαστάσαι, ἀλλὰ "δακτύλῳ κινῆσαι," τουτέστιν, οὐδὲ ἐγγὺς γενέσθαι, οὐδὲ ἅψασθαι. Ἀλλὰ ποῦ σπουδαῖοι καὶ εὔτονοι; Ἐν τοῖς κεκωλυμένοις. [4] "Πάντα [v] γὰρ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι, φησὶ, πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις." Εἰς
E κενοδοξίαν αὐτοὺς διαβάλλων ταῦτα λέγει, [w] ὅπερ αὐτοὺς ἀπώλεσε. Τὰ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν ὠμότητος [x] καὶ ῥᾳθυμίας· ταῦτα δὲ, δοξομανίας. Τοῦτο ἀπέστησεν αὐτοὺς τοῦ θεοῦ· τοῦτο ἐν ἑτέρῳ θεάτρῳ ἀγωνίζεσθαι παρεσκεύασε, καὶ διέφθειρεν. Οἵους γὰρ ἂν τις ἔχῃ [y] τοὺς θεατὰς, ἐπεὶ τούτοις

[3] v. 4. [4] v. 5.

[q] τοιαῦτα om. M. [r] τῷ Edd. [s] ὧν] Sic H. Ge. et duo apud Montef. οὗ K. ὃ ceteri cum Ep. et Edd. ante Ben. Eandem confusionem notavimus pp. 499 D. 652 A. [t] δυσκολίας] Sic L. M. ceteri cum Ep. et Interp. διδασκαλίας. Mox αὕτη ἡ κακία M. [v] γὰρ] δὲ G. [w] ἅπερ G. H. K. Correxit Montef. καὶ ante ἀπώλεσε habent Sav. Ben. invitis codd. [x] καὶ] ἦν καὶ H. εἶναι καὶ G. K. ἦσαν καὶ Euth. et Edd. [y] τοὺς θεατὰς om. G. ἐπεὶ τούτοις] Sic Sav. *cum his placere studeat* Ge. ἐπεὶ om. G. H. Mor. Ben. καὶ pro ἐπεὶ dant K. L. et corr. H. Clausulam ignorat M. et uncis seclusit Mor.

Digitized by Google

ἐσπούδακεν ἀρέσκειν, τοιούτους ἐπιδείκνυται καὶ τοὺς ἀγῶνας·
καὶ ὁ μὲν ἐν γενναίοις παλαίων, τοιαῦτα καὶ τὰ ἀγωνίσματα
μέτεισιν· ὁ δὲ ἐν ψυχροῖς καὶ ἀναπεπτωκόσι, καὶ αὐτὸς ῥᾳ-
θυμότερος γίνεται. Οἷον, ἔχει τις θεατὴν γέλωτι χαίροντα; 703
γίνεται γελωτοποιὸς καὶ αὐτὸς, ἵνα τέρπῃ τὸν θεατήν·
ἕτερος σπουδαῖον καὶ φιλοσοφοῦντα; σπουδάζει καὶ αὐτὸς
τοιοῦτος εἶναι, ἐπειδὴ τοιαύτη τοῦ ἐπαινοῦντος ἡ γνώμη.
Ὅρα δὲ πάλιν καὶ ἐνταῦθα μετ' ἐπιτάσεως τὸ ἔγκλημα.
[z]Οὐδὲ γὰρ τὰ μὲν οὕτω, τὰ δὲ ἑτέρως ποιοῦσιν· ἀλλὰ
πάντα ἁπλῶς οὕτως. Εἶτα ἐγκαλέσας αὐτοῖς κενοδοξίαν, δεί-
κνυσιν οὐδὲ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις καὶ ἀναγκαίοις κενοδοξοῦντας·
(οὐδὲ γὰρ εἶχον, [a]ἀλλ' ἔρημοι ἦσαν κατορθωμάτων·) ἀλλ' ἐπὶ
ψυχροῖς καὶ εὐτελέσι, καὶ ἃ τῆς κακίας αὐτῶν τεκμήρια ἦν, τὰ
φυλακτήρια, [b]τὰ κράσπεδα. "Πλατύνουσι γὰρ τὰ φυλακτή- B
ρια αὐτῶν, φησὶ, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων
αὐτῶν." Καὶ τίνα ταῦτά ἐστι τὰ φυλακτήρια καὶ τὰ κρά-
σπεδα; Ἐπειδὴ συνεχῶς ἐπελανθάνοντο τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ
θεοῦ, ἐκέλευσεν [c]ἐγγραφῆναι βιβλίοις μικροῖς τὰ θαύματα
αὐτοῦ, καὶ ἐξηρτῆσθαι αὐτὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν· (διὸ καὶ
ἔλεγεν· [5]"ἔσται ἀσάλευτα [d]ἐν ὀφθαλμοῖς σου·") ἃ φυλα-
κτήρια ἐκάλουν· ὡς πολλαὶ νῦν τῶν γυναικῶν εὐαγγέλια τῶν
τραχήλων ἐξαρτῶσαι ἔχουσι. Καὶ ἵνα καὶ ἑτέρωθεν [e]πάλιν
ὑπομιμνήσκωνται, ὃ πολλοὶ πολλάκις ποιοῦσιν, ὡς ἐπιλανθα-
νόμενοι λίνῳ ἢ κρόκῃ τὸν δάκτυλον ἀποδεσμοῦντες, τοῦτο ὁ
θεὸς ὥσπερ παιδίοις ἐκέλευσε ποιεῖν, [6]κλῶσμα ὑακίνθινον ἐπὶ C
τῶν ἱματίων περὶ τὴν ᾤαν τὴν περὶ τοὺς πόδας ἀποῤῥά-
πτεσθαι, ἵνα προσέχοντες ἀναμιμνήσκωνται τῶν ἐντολῶν· [f]καὶ
(454) ἐκαλεῖτο κράσπεδα. Ἐν τούτοις τοίνυν ἦσαν σπουδαῖοι, τοὺς
τελαμῶνας τῶν βιβλίων πλατύνοντες, καὶ τὰ κράσπεδα με-
γαλοποιοῦντες· ὅπερ ἐσχάτης κενοδοξίας ἦν. Τίνος γὰρ
ἕνεκεν φιλοτιμῇ, καὶ πλατύνεις ταῦτα; μὴ γὰρ κατόρθωμά

[5] Deut. vi. 8. [6] Num. xv. 38.

[z] Οὔτε G. H. K. [a] ἀλλ' ἔρημοι] ἔρημοι γὰρ G. K. p. p. ἐπὶ μικροῖς καὶ εὐτ. Ep. Euth. ἐπὶ μικροῖς καὶ ψυχροῖς καὶ εὐτ. G. H. [b] τὰ] Sic Mor. καὶ τὰ L. Haec τὰ φ. τὰ κρ. desunt in H. K. quos secuti sunt Sav. Ben. A primo τὰ φυλακτηρια ad secundum transilit G. ad tertium M. Ergo nobiscum faciunt. [c] γραφῆναι ἐν βίβλοις μικραῖς G. H. K. invito Ep. [d] ἐν ὀφθ.] πρὸ ὀφθαλμῶν G. H. K. [e] πάλιν om. G. K. [f] καὶ] ὃ καὶ G.

Digitized by Google

σου τοῦτό ἐστι; μὴ γάρ τί σε ὀνίνησιν, ἂν μὴ τὰ ἀπ' αὐτῶν [g] κερδάνῃς; Οὐ γὰρ τὸ μεγαλύνειν ταῦτα [h] καὶ πλατύνειν ὁ θεὸς ζητεῖ, ἀλλὰ τὸ μεμνῆσθαι τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων. Εἰ δὲ ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ καὶ νηστείᾳ, [i] καίτοι
D ἐπιπόνοις καὶ κατορθώμασιν οὖσιν ἡμετέροις, φιλοτιμεῖσθαι οὐ δεῖ· πῶς σὺ τούτοις ἐναβρύνῃ, ὦ Ἰουδαῖε, ἃ μάλιστά σου κατηγορεῖ ῥᾳθυμίαν; Οἱ δὲ οὐκ ἐν τούτοις μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέροις μικροῖς ταῦτα ἐνόσουν. [7] "Φιλοῦσι γάρ, φησὶ, τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ῥαββί." Ταῦτα γὰρ εἰ καὶ μικρά τις ἡγεῖται, ἀλλὰ μεγάλων ἐστὶν αἴτια κακῶν. Ταῦτα καὶ πόλεις καὶ ἐκκλησίας ἀνέτρεψε. Καί μοι καὶ δα-
E κρῦσαι ἔπεισι νῦν, ὅταν τὰς πρωτοκαθεδρίας ἀκούσω καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς, καὶ λογίσωμαι πόσα ἐντεῦθεν ἐτέχθη κακὰ ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ· ἅπερ οὐκ ἀναγκαῖον εἰς ὑμᾶς ἐξειπεῖν νῦν· μᾶλλον δὲ ὅσοι πρεσβῦται οὐδὲ δέονται ταῦτα παρ' ἡμῶν μαθεῖν. Σὺ δέ μοι σκόπει, ποῦ τὰ τῆς κενοδοξίας ἐκράτει· ἔνθα [k] ἐκελεύοντο μὴ κενοδοξεῖν, ἐν ταῖς συναγωγαῖς· ἔνθα εἰσῄεσαν ῥυθμίζοντες ἑτέρους. Τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν
704 δείπνων τοῦτο παθεῖν ὁπωσδήποτε, οὐχ οὕτω δοκεῖ δεινὸν εἶναι· καίτοιγε καὶ ἐκεῖ τὸν διδάσκαλον θαυμάζεσθαι ἔδει, οὐκ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας μόνον, ἀλλὰ πανταχοῦ. [l] Καὶ καθάπερ ὁ ἄνθρωπος, ὅπουπερ ἂν φανῇ, δῆλός ἐστι τῶν ἀλόγων διεστηκώς· οὕτω καὶ τὸν διδάσκαλον, καὶ φθεγγόμενον, καὶ σιγῶντα, καὶ [m] ἀριστοποιούμενον, καὶ πᾶν ὁτιοῦν ποιοῦντα, δῆλον εἶναι δεῖ, καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ ἀπὸ τοῦ βλέμματος, καὶ ἀπὸ τοῦ σχήματος, καὶ ἀπὸ πάντων ἁπλῶς. Ἐκεῖνοι δὲ πανταχόθεν ἦσαν καταγέλαστοι, καὶ πανταχοῦ κατῃσχύνοντο, μελετῶντες διώκειν ἃ φεύγειν ἔδει. Φιλοῦσι
B γάρ, φησίν· εἰ δὲ τὸ φιλεῖν ἔγκλημα, τὸ ποιεῖν ἡλίκον·

[7] v. 6, 7.

[g] κερδαίνῃς G. H. M. [h] καὶ] + φροντίζειν L. + φροντίζειν καὶ M. [i] καίτοι ἐπ. καὶ] καίτοι καὶ ἐπ. καὶ L. καὶ τοῖς ἐπ. M. καὶ τοῖς ἐπ. καίτοι H. οὖσιν] + καὶ Mor. Ben. Mox σὺ om. G. K. [k] ἐκέλευον L. M. Mor. Verba ἐν ταῖς συναγωγαῖς post ἐκέλευον collocant M. Mor. [l] Καὶ καθ.] Καθάπερ γὰρ G. H. p. p. ὅπου ἂν M. Ep. [m] ἀριστοποιοῦντα G. ἀριστῶντα M. Ep. p. p. πᾶν om. M. Ep.

καὶ [n] τὸ θηρᾶν αὐτὰ καὶ σπουδάζειν ὥστε τυχεῖν, πόσον κακόν.

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέχρι τῆς ἐκείνων κατηγορίας [o] ἔστησεν, ὡς μικρὰ καὶ εὐτελῆ, καὶ μὴ δεομένων τῶν μαθητῶν καὶ ὑπὲρ τούτων διορθωθῆναι· ὃ δὲ πάντων αἴτιον ἦν τῶν κακῶν, ἡ φιλαρχία, καὶ τὸ τὸν θρόνον ἁρπάζειν τὸν διδασκαλικὸν, τοῦτο εἰς μέσον ἀγαγὼν διορθοῦται σπουδαίως, ὑπὲρ [p] τούτου σφόδρα καὶ αὐτοῖς εὐτόνως ἐπισκήπτων. Τί γάρ φησιν; [8] "Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί." Εἶτα καὶ ἡ αἰτία· "εἷς γάρ ὑμῶν ἐστιν ὁ διδάσκαλος· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε·" καὶ οὐδὲν ἕτερος ἑτέρου πλέον ἔχει, κατὰ τὸ μηδὲν [q] εἰδέναι παρ' ἑαυτοῦ. Διὸ καὶ Παῦλος λέγει· [9] "τίς γάρ ἐστι Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλὼς, τίς δὲ Κηφᾶς, [r] ἀλλ' ἢ διάκο- C
νοι;" Οὐκ εἶπε, διδάσκαλοι. Καὶ πάλιν· [10] "μὴ καλέσητε πατέρα·" οὐχ ἵνα μὴ [s] καλέσωσιν, ἀλλ' ἵνα εἰδῶσιν ὃν κυρίως πατέρα καλεῖν χρή. Καθάπερ γὰρ ὁ διδάσκαλος οὐκ ἔστι διδάσκαλος προηγουμένως· οὕτως οὐδὲ [t] ὁ πατήρ. Ἐκεῖνος γὰρ πάντων αἴτιος, καὶ τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν πατέρων. Καὶ πάλιν ἐπάγει· "μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστι [v] καθηγητὴς, ὁ Χριστός·" καὶ οὐκ εἶπεν, ἐγώ. [w] Ὥσπερ ἀνωτέρω εἶπε, "τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ;" καὶ οὐκ εἶπε, περὶ ἐμοῦ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Ἀλλ' ἡδέως ἂν ἐροίμην ἐνταῦθα, τί ἂν εἴποιεν οἱ τὸ εἷς καὶ εἷς πολλάκις ἁρμόζοντες τῷ πατρὶ [x] μόνῳ, ἐπὶ ἀθετήσει τοῦ μονογενοῦς. Καθη- D
γητὴς ὁ πατήρ; Ἅπαντες ἂν [y] εἴποιεν, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ. Καὶ μὴν εἷς, φησὶν, ἐστὶν [z] ὁ καθηγητὴς ὑμῶν, ὁ Χριστός. Ὥσπερ οὖν εἷς καθηγητὴς λεγόμενος ὁ Χριστὸς οὐκ ἐκβάλλει τὸν πατέρα τοῦ εἶναι καθηγητήν· οὕτω καὶ εἷς διδάσκαλος λεγόμενος ὁ πατὴρ οὐκ ἐκβάλλει τὸν υἱὸν τοῦ εἶναι
(455) διδάσκαλον. Τὸ γὰρ εἷς καὶ εἷς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν

[8] v. 8. [9] 1 Cor. iii. 5. [10] v. 9.

[n] τὸ om. K. M. καὶ τὸ] τὸ δὲ καὶ G. [o] ἕστηκεν G. K. ἐστήσαμεν L. p. p. καὶ οὐ δεομένων G. H. K. [p] τούτου] αὐτοῦ K. M. σφ. καὶ αὐτοῖς εὐτ.] καὶ σφ. αὐτοῖς εὐτόνως K. καὶ σφ. εὐτ. καὶ αὐτοῖς L. M. [q] εἰδέναι παρ' ἑαυτοῦ] Sic K. L. ut Interpretis vestigia premens legendum vidit Sav. εἶναι παρ' ἑαυτοῦ M. ceteri cum Edd. εἶναι παρ' ἑαυτῷ. [r] ἀλλ' ἢ] οὐχὶ M. p. p. καὶ οὐκ εἶπε G. H. [s] Sic L. M. Ep. ceteri καλῶσιν. p. p. ἴδωσιν G. K. M. sed εἰδῶσιν G. in marg. [t] ὁ om. K. M. Ep. [v] ὁ καθηγήτης G. 2 Mosqq. [w] Ὥσπερ] + γαρ H. K. [x] μόνον H. K. M. [y] εἴποιμεν G. H. [z] ὁ om. H.

ἀνθρώπων εἴρηται, καὶ τῆς λοιπῆς κτίσεως. Ἀπαγορεύσας τοίνυν αὐτοῖς τὸ χαλεπὸν τοῦτο νόσημα [a] *καὶ διορθωσάμενος, παιδεύει καὶ πῶς ἂν αὐτὸ διαφύγοιεν· διὰ ταπεινοφροσύνης. Διὸ καὶ ἐπάγει·* [11] *"ὁ δὲ μείζων ὑμῶν* [b] *ἔσται ὑμῶν διάκονος.*
E *Ὅστις γὰρ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται." Οὐδὲν γὰρ τοῦ μετριάζειν ἴσον· διὸ καὶ συνεχῶς αὐτοὺς ὑπομιμνήσκει ταύτης τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅτε τὰ παιδία εἰς μέσον* [c] *ἤγαγε, καὶ νῦν· καὶ ἀρχόμενος ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν μακαρισμῶν, ἐντεῦθεν ἤρξατο·*
705 *καὶ ἐνταῦθα πρόῤῥιζον αὐτὸ ἀνασπᾷ* [d] *ἐντεῦθεν λέγων· "ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται." Εἶδες πῶς ἐκ διαμέτρου πρὸς τοὐναντίον ἀπάγει τὸν ἀκροατήν;* [e] *Οὐ γὰρ δὴ μόνον τῶν πρωτείων ἐρᾷν κωλύει, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα διώκειν. Οὕτω γὰρ τεύξῃ τῆς ἐπιθυμίας, φησί. Διὸ χρὴ* [f] *τῶν πρωτείων τὴν ἐπιθυμίαν διώκοντα, τὴν ἐσχάτην διώκειν τάξιν. "Ὃς γὰρ ἂν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται."*

[g] *Καὶ ποῦ τὴν ταπεινοφροσύνην ταύτην εὑρήσομεν; Βούλεσθε πάλιν ἐπὶ τὴν πόλιν τῆς ἀρετῆς ἴωμεν, τὰς τῶν ἁγίων σκηνὰς, τὰ ὄρη λέγω, καὶ τὰς νάπας; Καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ*
B *ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης ὀψόμεθα* [h] *τοῦτο. Ἄνθρωποι γὰρ οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἀξιωμάτων, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ χρημάτων ὄντες λαμπροὶ, πάντοθεν ἑαυτοὺς καταστέλλουσιν, ἀπὸ τῆς ἐσθῆτος, ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἀπὸ τῶν διακονουμένων· καὶ καθάπερ ἐν γράμμασι διὰ πάντων τὴν ταπεινοφροσύνην γράφουσι. Καὶ ἅπερ ἐστὶν ὑπεκκαύματα ἀλαζονείας, τὸ καλῶς ἀμφιέννυσθαι, καὶ τὸ λαμπρῶς οἰκοδομεῖν, καὶ τὸ πολλοὺς ἔχειν διακόνους, ἃ καὶ ἄκοντας πολλάκις εἰς* [i] *ἀλαζονείαν ἐμβάλλει, ταῦτα ἐκεῖ ἅπαντα ἀνῄρηται. Καὶ αὐτοὶ καίουσι πῦρ, αὐτοὶ διακλῶσι ξύλα, αὐτοὶ ἕψουσιν, αὐτοὶ τοῖς ἐρχο-*

[11] v. 11, 12.

[a] *καὶ διορθωσάμενος* om. L. M. Ge. Mox *φύγοιεν* G. M. Euth. [b] *ἔστω* K. M. 1 Mosq. [c] *ἦγε* L. [d] *ἐντεῦθεν*] *τοῦτο* M. Ep. [e] Οὐ] Οὐδὲ G. H. *διώκειν*] + *παρακελεύεται* Ep. [f] *τῶν π. τ. ἐ. διώκοντα*] *τῷ πρωτείων ἐρῶντι* L. Haec *τῶν πρωτείων . . . ἐσχάτην* desunt in G. [g] ΗΘΙΚΟΝ. *Περὶ μοναχῶν, καὶ ὅτι οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ ταπεινοφροσύνην μεταχειριζόμενοι· καὶ δεῖ ἡμᾶς πρὸς τὰ καταγώγια τῶν ἁγίων τούτων συνεχῶς ἀπιέναι, ἵνα τὰς διηνεκεῖς κηλῖδας καθάρωμεν.* G. [h] *τοῦτο* om. L. M. *Ἄνθ. γὰρ*] *Οὗτοι γὰρ οἱ ἄνθ.* L. [i] *ὑπερηφανίαν* G. H. K. sed *ἀλαζονείαν* habet in marg. H. *ἐμβάλλει*] *ἐκβάλλει* G. H. *ad insolentiam detruduntur* Ge.

Digitized by Google

μένοις διακονοῦνται. Οὐκ ἔστιν ὑβρίζοντος ἀκοῦσαί τινος ἐκεῖ,
οὐδὲ ὑβριζόμενον ἰδεῖν, οὐδὲ ἐπιταττόμενον, οὐδὲ ἐπιτάτ- C
τοντα· ἀλλὰ πάντες τῶν διακονουμένων εἰσὶ, καὶ ἕκαστος τοὺς
πόδας νίπτει τῶν ξένων, καὶ πολλὴ [k] περὶ τούτου μάχη.
Καὶ ποιεῖ τοῦτο, οὐκ ἐξετάζων ὅστις ἐστὶν, [l] οὔτε εἰ δοῦλος,
οὔτε εἰ ἐλεύθερος· ἀλλ' ἐπὶ παντὸς τὴν διακονίαν ταύτην
πληροῖ. Οὐδεὶς ἐκεῖ οὐ μέγας, [m] οὐδὲ μικρός. Τί οὖν; σύγ-
χυσις; Μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἡ πρώτη εὐταξία. Κἂν γὰρ ᾖ
τις μικρὸς, ὁ μέγας οὐχ ὁρᾷ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκείνου [n] πάλιν
καταδεέστερον ἑαυτὸν εἶναι νενόμικε, καὶ ταύτῃ γίνεται μεί-
ζων. Μία τράπεζα πᾶσι, καὶ τοῖς διακονουμένοις, καὶ τοῖς
διακονοῦσι, τὰ αὐτὰ ἐδέσματα, τὰ αὐτὰ ἐνδύματα, τὰ αὐτὰ D
οἰκήματα, ἡ αὐτὴ δίαιτα. [o] Μέγας ἐκεῖ ὁ τὸ εὐτελὲς ἔργον
ἁρπάζων. Οὐκ [p] ἔστι τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σόν· ἀλλ' ἐξώρισται
τοῦτο τὸ ῥῆμα, τὸ μυρίων αἴτιον πολέμων. Καὶ τί θαυ-
μάζεις, εἰ δίαιτα καὶ τράπεζα καὶ στολὴ μία πᾶσιν, ὅπου
γε καὶ ψυχὴ μία πᾶσιν, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν μόνον (τοῦτο
γὰρ καὶ ἐπὶ πάντων), [q] ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀγάπην; πῶς οὖν [r] ἂν
αὐτὴ καθ' ἑαυτῆς ἐπαρθείη ποτέ; Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ πενία καὶ
πλοῦτος, δόξα καὶ ἀτιμία· πῶς οὖν ἂν εὕροι παρείσδυσιν ἀπό-
νοια καὶ ἀλαζονεία; Εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι
κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον· ἀλλ' ὅπερ ἔφην, οὐδεὶς τοῦτο E
ὁρᾷ. Ὁ μικρὸς οὐκ ἀλγεῖ [s] ὡς καταφρονούμενος· οὔτε γὰρ
ὁ καταφρονῶν τίς ἐστι· κἂν διαπτύσῃ δέ τις, [t] τοῦτο μάλιστα
παιδεύονται, καταφρονεῖσθαι, διαπτύεσθαι, ἐξευτελίζεσθαι, διὰ
ῥημάτων, διὰ πραγμάτων· καὶ πτωχοῖς καὶ ἀναπήροις συνα- 706
ναστρέφονται, καὶ αἱ τράπεζαι αὐτοῖς [v] τούτων γέμουσι τῶν
δαιτυμόνων· διὰ δὴ τοῦτο καὶ τῶν οὐρανῶν εἰσιν ἄξιοι. Καὶ
ὁ μὲν θεραπεύει τραύματα [w] τῶν λώβην ἐχόντων, ὁ δὲ χει-
ραγωγεῖ τὸν τυφλὸν, ὁ δὲ βαστάζει [x] τὸν τὸ σκέλος πε-
πηρωμένον. Οὐκ ἔνι κολάκων ἐκεῖ πλῆθος, οὐδὲ παρασίτων·
μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὅ τί ποτέ ἐστι κολακεία ἴσασι· πόθεν οὖν

[k] περὶ] ἢ περὶ Edd. [l] οὔτε εἰ] εἴτε bis L. M. εἰ] ἢ bis G.
[m] οὐδὲ] οὐ L. M. [n] πάλιν om. M. νενόμικε] νομίζει L. M. [o] Ὁ
μέγας L. M. p. p. εὐτελέστερον H. M. [p] ἔστιν] + ἐκεῖ Sav. Ben.
+ εἰπεῖν Mor. [q] ἀλλὰ] + καὶ H. [r] ἂν om. G. H. L. M. αὐτὴ] αὕτη
Edd. p. p. καθ' ἑαυτὴν G. H. [s] ὡς om. M. Mor. [t] τούτῳ Edd.
[v] ἐκ τουτων G. H. K. [w] τῶν λ. ἐχόντων] λώβην ἔχοντα G. [x] τὸν
addidimus ex H. K. L. M.

ἂν ἐπαρθείεν ποτε; Καὶ γὰρ πολλὴ παρ' αὐτοῖς ἰσότης· διὸ καὶ εὐκολία πολλὴ τῆς ἀρετῆς. Καὶ γὰρ τούτοις μᾶλλον οἱ καταδεέστεροι παιδεύονται, ἢ εἰ ἀναγκάζοιντο αὐτοῖς
B παραχωρεῖν τῶν πρωτείων. Ὥσπερ γὰρ τὸν θρασὺν ὁ πληττόμενος καὶ παραχωρῶν παιδεύει· οὕτω τὸν φιλότιμον ὁ μὴ (456)
ἀντιποιούμενος δόξης, ἀλλὰ καταφρονῶν. Τοῦτο δὲ μετὰ δαψιλείας ἐκεῖ ποιοῦσι· καὶ ὅση μάχη παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν τῶν πρωτείων, τοσοῦτος ἀγὼν παρ' [y] ἐκείνοις ὑπὲρ τοῦ μὴ τυχεῖν, ἀλλὰ διακρούσασθαι, καὶ πολλὴ σπουδὴ, τίς πλεονεκτήσει τιμῶν, ἀλλ' οὐ τιμώμενος. Ἄλλως δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα μετριάζειν πείθει, καὶ οὐκ ἀφίησι φλεγμαίνειν. Τίς γὰρ, εἰπέ μοι, γῆν σκάπτων καὶ ἄρδων καὶ φυτεύων, [z] ἢ πλέκων σπυρίδας, καὶ σάκκον ὑφαίνων, ἢ ἄλλα τινὰ μεταχειρίζων, μέγα φρονήσει ποτέ; τίς δὲ πενίᾳ συζῶν, καὶ
C λιμῷ παλαίων, τοῦτο νοσήσει τὸ νόσημα; Οὐκ ἔστιν οὐδείς. Διὰ [a] τοῦτο εὔκολος αὐτοῖς ἡ ταπεινοφροσύνη. Καὶ ὥσπερ ἐνταῦθα χαλεπὸν τὸ μετριάζειν διὰ τὸ πλῆθος τῶν κροτούντων καὶ θαυμαζόντων· οὕτως ἐκεῖ σφόδρα εὔκολον. Καὶ γὰρ τῇ ἐρημίᾳ προσέχει μόνον ἐκεῖνος, καὶ ὄρνιθας [b] ἱπταμένας ὁρᾷ, καὶ δένδρα σειόμενα, καὶ ζέφυρον πνέοντα, καὶ ῥύακας διὰ φαράγγων φερομένους. Πόθεν οὖν ἂν ἐπαρθείη [c] ὁ ἐρημίᾳ τοσαύτῃ συζῶν; Οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀπολογίαν ἐντεῦθεν ἡμεῖς ἕξομεν, ἐπειδὴ ἐν μέσοις στρεφόμενοι μέγα φρονοῦμεν. Καὶ γὰρ ὁ Ἀβραὰμ μεταξὺ Χαναναίων ὢν ἔλεγεν· [12] "ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός·" καὶ ὁ Δαυὶδ ἐν μέσοις στρατοπέδοις, "ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρω-
D πος·" καὶ ὁ ἀπόστολος ἐν μέσῃ τῇ οἰκουμένῃ, "οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος." Ποία τοίνυν ἡμῖν ἔσται παραμυθία, ποία δὲ ἀπολογία, ὅταν μηδὲ τοσαῦτα ἔχοντες παραδείγματα μετριάζωμεν; Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι μυρίων στεφάνων ἄξιοι, πρῶτοι τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν ἐλθόντες· οὕτως ἡμεῖς μυρίων τιμωριῶν ὑπεύθυνοι, [d] μηδὲ μετ' ἐκείνους τοὺς ἀπελθόντας καὶ ἐν τοῖς γράμμασι κειμένους, μηδὲ μετὰ τούτους

[12] Gen. xviii. 27. Psal. xxi. 7. 1 Cor. xv. 9.

[y] ἐκείνοις] αὐτοῖς Edd. ἀλλὰ] + καὶ G. H. Mox πολλὴ ἡ σπουδὴ H. L. [z] ἢ] καὶ G. K. p. p. σπυρίδα K. L. M. [a] τοῦτο] + οὖν G. H. [b] ἱπταμένους H. L. [c] ὁ om. L. M. Mox Οὐ μὲν διὰ Edd. [d] μὴ . . . μήτε M. μηδὲ . . . μήτε H. μήτε bis Edd.

Digitized by Google

τοὺς ζῶντας καὶ διὰ τῶν πραγμάτων θαυμαζομένους, ἐπὶ τὸν ἴσον ἑλκόμενοι ζῆλον. Τί γὰρ [e] ἂν ἔχοις εἰπεῖν, μὴ διορθούμενος; Οὐκ οἶσθα γράμματα, οὐδὲ γραφαῖς ἐνέκυψας, ἵνα μάθῃς τῶν παλαιῶν τὰς ἀρετάς; Μάλιστα μὲν E
καὶ τοῦτο ἔγκλημα, τῆς ἐκκλησίας διηνεκῶς ἀνεῳγμένης, μὴ [f] εἰσιέναι καὶ μετέχειν τῶν καθαρῶν ἐκείνων ναμάτων. Πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ τοὺς ἀπελθόντας οὐκ ἔγνως διὰ τῶν γραφῶν, τοὺς ζῶντας τούτους ἰδεῖν ἐχρῆν. Ἀλλ' οὐδεὶς ὁ χειραγωγῶν; Ἐλθὲ πρός [g] με, καὶ ἐγώ σοι δείξω τὰ καταγώγια 707
τῶν ἁγίων τούτων· ἐλθὲ, καὶ μάθε τί παρ' αὐτῶν χρήσιμον. Λύχνοι πανταχοῦ τῆς γῆς εἰσιν οὗτοι λάμποντες· τείχη ταῖς πόλεσι [h] περικάθηνται. Διὰ ταῦτα τὰς ἐρημίας κατέλαβον, ἵνα καὶ σὲ παιδεύσωσι τῶν ἐν τῷ μέσῳ θορύβων καταφρονεῖν. Οἱ μὲν γὰρ, ἅτε ἰσχυροὶ ὄντες, καὶ ἐν μέσῳ τῷ κλύδωνι δύνανται γαλήνης ἀπολαύειν· σοὶ δὲ τῷ περιαντλουμένῳ πανταχόθεν ἡσυχίας δεῖ, καὶ τοῦ μικρὸν [i] ἀναπνεῦσαι ἐκ τῶν ἐπαλλήλων κυμάτων. Βάδιζε τοίνυν ἐκεῖ συνεχῶς, ἵνα τὴν διηνεκῆ κηλῖδα [k] καθάρας ταῖς ἐκείνων εὐχαῖς καὶ παραινέσεσι, καὶ τὸν ἐνταῦθα [l] ἄριστα διαγάγῃς βίον, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχῃς ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φι- B
λανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα, κράτος, τιμὴ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[e] ἂν om. G. H. [f] συνιέναι M. Mor. καθαρῶν] καλῶν G. H. K. [g] ἐμὲ M. [h] διακάθηνται G. Quod post h. v. legebatur καὶ καθίστανται, nos codices K. L. M. et Interpretem secuti induximus. [i] ἀνανῆψαι M. Mor. p. p. ἀλλεπαλλήλων M. et καμάτων L. [k] ἀποκαθάρας M. καθάρῃς G. H. K. [l] ἄριστον G. M.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΟΓ.

[1] Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταὶ, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, [a] καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα.

C 'Εντεῦθεν λοιπὸν εἰς γαστριμαργίαν αὐτοὺς κωμῳδεῖ· καὶ τὸ δεινὸν, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῶν πλουτούντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν χηρῶν ἐγαστρίζοντο, καὶ τὴν ἐκείνων πενίαν ἐπέτριβον, ἣν διορθοῦσθαι ἔδει. Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς ἤσθιον, ἀλλὰ κατήσθιον. Εἶτα καὶ ὁ τρόπος τῆς καπηλείας χαλεπώτερος· "προφάσει [b] μακρὰ προσευχόμενοι." Πᾶς μὲν γὰρ ἄξιος τιμωρίας ὁ κακόν τι ποιῶν· ὁ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ἀπὸ εὐλαβείας λαμβάνων, καὶ προσχήματι [c] τούτῳ χρώμενος τῆς πονηρίας, πολ- (457)
λῷ χαλεπωτέρας ὑπεύθυνος κολάσεως. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ ἀπεχειροτόνησεν αὐτούς; Ὅτι ὁ καιρὸς οὐκ ἐπέτρεπεν οὐ-
D δέπω. Διὰ δὴ τοῦτο ἀφίησι μὲν αὐτοὺς τέως· διὰ δὲ ὧν λέγει, κατασκευάζει τὸ ἀνεξαπάτητον τῷ δήμῳ, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς τὸν [d] αὐτὸν ἕλκωνται ζῆλον. 'Επειδὴ γὰρ εἶπεν, "ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε·" [e] δείκνυσιν ὅσα παραποιοῦσιν, ἵνα μὴ ἐξ ἐκείνου νομισθῇ παρὰ τοῖς ἀνοήτοις πάντα ἐπιτρέπειν αὐτοῖς. [2] "Οὐαὶ [f] ὑμῖν, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. Ὑμεῖς
E γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν." Εἰ δὲ τὸ μηδένα ὠφελεῖν κατηγορία, τὸ καὶ βλάπτειν καὶ κωλύειν ποίαν [g] ἔχει συγγνώμην; Τί δέ ἐστι, "τοὺς εἰσερχομένους;" Τοὺς ἐπιτηδείους. Ὅτε μὲν γὰρ

[1] Cap. xxiii. v. 14. [2] v. 13.

Hom. lxxiii. [a] καὶ om. G. K. 2 Mosqq. μακρᾷ G. H. 4 Mosqq. [b] μακρὰ] + φησὶ G. H. p. p. γὰρ deest in Edd. [c] τούτῳ] Sic H. L. Ep. τοῦτο M. ceteri ταύτῃ. [d] αὐτῶν G. H. ut conjecerat Sav. sed vid. supra p. 706 D. [e] Sic H. K. M. *ostendit quae illi nequiter faciunt* Ge. δ. ὅσα παρὰ τὸ δέον ποιοῦσι L. δ. ὅσα μὴ παραποιῶσιν G. δείκνυσι ποῖα· ὅσα μὴ παραποιῶσιν Edd. [f] ὑμῖν] + γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι Edd. βασιλείαν] + τῶν οὐρανῶν H. L. 1 Mosq. [g] ἔχει] Sic K. L. M. Ep. ἂν ἔχει G. ἂν ἔχοι H. ἂν ἔχῃ Edd.

Digitized by Google

ἐπιτάξαι ἑτέροις ἔδει, ἀφόρητα ἐποίουν τὰ φορτία· ὅτε δὲ
[h] αὐτοὺς ποιῆσαί τι τῶν δεόντων, [i] τὸ ἐναντίον, οὐ μόνον
οὐδὲν ἐποίουν αὐτοὶ, ἀλλ' ὃ πολλῷ πλέον ἐστὶν εἰς κακίαν, 708
καὶ ἑτέρους διέφθειρον. Οὗτοί εἰσιν οἱ λεγόμενοι λοιμοὶ,
οἱ ἔργον τιθέμενοι τὴν ἑτέρων ἀπώλειαν, ἐκ διαμέτρου πρὸς
τοὺς διδασκάλους ἑστῶτες. Εἰ γὰρ διδασκάλου τὸ σώζειν
τὸν ἀπολλύμενον, τὸ ἀπολλύναι τὸν σώζεσθαι μέλλοντα,
λυμεῶνος. Εἶτα πάλιν ἕτερον ἔγκλημα· [3] "ὅτι περιάγετε
τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον· καὶ
ὅταν [k] γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν·"
τουτέστιν, οὐδὲ [l] τὸ μόλις αὐτὸν σαγηνεῦσαι, καὶ μετὰ μυ-
ρίων πόνων, φείδεσθαι αὐτοῦ παρασκευάζει ὑμᾶς· καίτοιγε
τῶν μόλις κτηθέντων φειδόμεθα μειζόνως· ὑμᾶς δὲ οὐδὲ B
τοῦτο ἐπιεικεστέρους ἐργάζεται. Ἐνταῦθα δύο [m] αὐτοῖς ἐγ-
καλεῖ· ἓν μὲν, ὅτι ἄχρηστοι πρὸς σωτηρίαν τῶν πολλῶν, καὶ
πολλοῦ δέονται τοῦ ἱδρῶτος, ὥστε κἂν ἕνα ἐφελκύσασθαι·
ἕτερον δὲ, ὅτι ῥᾴθυμοι πρὸς τὴν φυλακὴν τοῦ κτηθέντος·
μᾶλλον δὲ [n] οὐ ῥᾴθυμοι μόνον, ἀλλὰ καὶ προδόται, διὰ τῆς
κατὰ τὸν βίον πονηρίας διαφθείροντες αὐτὸν καὶ χείρω ποι-
οῦντες. Ὅταν γὰρ τοὺς διδασκάλους ἴδῃ τοιούτους ὁ μαθη-
τὴς, χείρων γίνεται. Οὐ γὰρ ἵσταται μέχρι τῆς τοῦ δι-
δασκάλου κακίας· ἀλλ' ὅταν μὲν ἐνάρετος ᾖ, μιμεῖται· ὅταν
δὲ φαῦλος, καὶ ὑπερβαίνει διὰ τὴν εὐκολίαν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖ-
ρον. Υἱὸν [o] δὲ γεέννης φησὶ, τουτέστιν, αὐτογέενναν. Εἶπε C
δὲ, "διπλότερον ὑμῶν," ἵνα καὶ ἐκείνους φοβήσῃ, καὶ τού-
των καθάψηται μειζόνως, ὅτι διδάσκαλοι πονηρίας εἰσί. Καὶ
οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ πλείονα τοῖς μαθηταῖς ἐντι-
θέναι σπουδάζουσι τὴν κακίαν, ἐπιτρίβοντες αὐτοὺς ἐπὶ πολ-
λῷ μείζονα φαυλότητα ἧς ἔχουσιν· ὅπερ μάλιστα ψυχῆς
διεφθαρμένης ἐστίν.

Εἶτα καὶ εἰς ἄνοιαν αὐτοὺς σκώπτει, ὅτι τῶν μειζόνων ἐντολῶν ἐκέλευον καταφρονεῖν. Καὶ μὴν τοὐναντίον ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ὅτι "δεσμεύουσι φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακ-

[3] v. 15.

[h] αὐτοὶ G. ἑαυτοὺς M. [i] τὸ] τότε τὸ M. μόνον] + γὰρ G. K. [k] εὕρηται M. εὕρητε Edd. [l] τὸ] μετὰ τὸ Edd. Praepositionem, quae Boisio olim displicuit, abesse jubent H. L. M. favente Ge. διὰ τὸ Ep. sed hic post πόνων, supplementum τοῦτο αὐτὸ inculcat. [m] αὐτοὺς G. M. [n] οὐδὲ G. H. [o] δὲ om. G. H. K. M.

Digitized by Google

τα." Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐποίουν πάλιν, καὶ πάντα ἔπραττον
D εἰς τὴν τῶν ὑπηκόων διαφθορὰν, ἐν τοῖς μικροῖς ζητοῦντες
τὴν ἀκρίβειαν, καὶ τῶν μεγάλων καταφρονοῦντες. [4] "Ἀπο-
δεκατοῦτε γὰρ, φησὶ, τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ ἀφή-
κατε τὰ [p] βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ
τὴν πίστιν. Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι." Ἐν-
ταῦθα μὲν οὖν εἰκότως [q] φησὶν, ἔνθα δεκάτη ἐστὶ καὶ ἐλεη-
μοσύνη· τί γὰρ βλάπτει τὸ ἐλεημοσύνην διδόναι; Ἀλλ' οὐχ
ὡς νόμον τηροῦντας· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς οὕτως φησί. Διὰ δὴ
τοῦτο ἐνταῦθα μὲν λέγει· "ταῦτα ἔδει [r] ποιῆσαι·" ἔνθα δὲ
E περὶ [s] καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων διαλέγεται, οὐκέτι τοῦτο προσ-
τίθησιν, ἀλλὰ διαιρεῖ, καὶ δείκνυσιν ἐξ ἀνάγκης τῇ [t] ἔνδον
καθαρότητι καὶ τὴν ἔξωθεν ἑπομένην· τοὐναντίον δὲ οὐκέτι.
Ὅπου μὲν γὰρ φιλανθρωπίας λόγος ἦν, [v] ἀδιαφόρως αὐτὸ
παρατρέχει, διά τε τοῦτο αὐτὸ, καὶ ἐπειδὴ οὐδέπω καιρὸς
ἦν διαῤῥήδην καὶ σαφῶς τὰ νομικὰ ἀνελεῖν· ἔνθα δὲ παρατή-
709 ρησις σωματικῶν καθαρμῶν, σαφέστερον ἀνατρέπει. Διὰ δὴ
τοῦτο ἐπὶ μὲν τῆς ἐλεημοσύνης φησί· "ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆ-
σαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι·" ἐπὶ δὲ τῶν καθαρσίων οὐχ οὕτως· (458)
ἀλλὰ τί; [5] "Καθαρίζετε, φησὶ, τὸ [w] ἔξω τοῦ ποτηρίου καὶ
τῆς παροψίδος· ἔσωθεν δὲ γέμει ἁρπαγῆς καὶ [x] ἀδικίας.
Καθάρισον [y] τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκ-
τὸς καθαρόν." Καὶ ἔλαβεν αὐτὸ ἀπὸ πράγματος ὡμολογη-
μένου καὶ δήλου, ἀπὸ ποτηρίου καὶ παροψίδος. Εἶτα δει-
κνὺς, ὅτι οὐδεμία βλάβη ἐκ τοῦ καταφρονεῖν τῶν σωματικῶν
καθαρμῶν, μεγίστη δὲ τιμωρία ἐκ τοῦ μὴ φροντίζειν τῶν
B τῆς ψυχῆς καθαρσίων, ἅπερ ἐστὶν ἀρετὴ, [z] κώνωπα ἐκάλεσε
ταῦτα, μικρὰ γὰρ ἦν καὶ οὐδέν· κάμηλον δὲ ἐκεῖνα, ἀφό-
ρητα γὰρ ἦν. Διὸ καί φησι· "[6] τὸν κώνωπα διϋλίζοντες,
καὶ τὴν κάμηλον καταπίνοντες." Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνα διὰ
ταῦτα νενομοθέτηται, διὰ τὸν ἔλεον καὶ τὴν κρίσιν· ὥστε

[4] v. 23. [5] v. 25, 26. [6] v. 24.

[p] βαρέα K. 4 Mosqq. [q] φησὶν] + ἔδει H. + ταῦτα Sav. Vulgatum tuetur Ep. [r] ποιῆσαι] + κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι M. [s] καθαρσίων L. Ep. καθαρσιῶν (sic) M. Mor. Sed καὶ ἀκαθάρτων om. M. Mor. [t] ἔνδοθεν G. H. [v] διαφόρως G. H. K. Ep. sed *indifferenter* Ge. [w] ἔξωθεν K. 5 Mosqq. [x] ἀδικίας] Sic Ep. Euth. et Mosqq. πλεονεξίας M. [y] τὸ] πρῶτον τὸ L. οὖν τὸ Edd. ποτηρίου] + καὶ τῆς παροψίδος L. [z] κώνωπα] + μὲν H.

οὐδὲ τότε ὠφέλει μόνα γινόμενα. Ὅτε γὰρ τὰ μικρὰ διὰ
τὰ μεγάλα ἦν εἰρημένα, εἶτα ἐκεῖνα μὲν ἠμελεῖτο, ταῦτα
δὲ ἐσπουδάζετο μόνα, οὐδὲν ἦν πλέον οὐδὲ τότε ἐντεῦθεν.
Τούτοις μὲν γὰρ ἐκεῖνα οὐχ εἵπετο· ἐκεῖνα δὲ τούτοις πάν-
τως. Ταῦτα δὲ λέγει, δεικνὺς ὅτι καὶ πρὶν ἢ τὴν χάριν
παραγενέσθαι, οὐ τῶν προηγουμένων, οὐδὲ τῶν περισπουδά- C
στων ταῦτα ἦν, ἀλλ' ἕτερα ἦν τὰ ζητούμενα. Εἰ δὲ πρὸ
τῆς χάριτος τοιαῦτα ἦν, πολλῷ μᾶλλον ὑψηλῶν [a] ἐλθόντων
παραγγελμάτων ταῦτα ἀνόνητα, καὶ καθόλου μετιέναι αὐτὰ
[b] οὐκ ἐχρῆν.

Πανταχοῦ μὲν οὖν κακία χαλεπόν· μάλιστα δὲ ὅταν
[c] μηδὲ νομίζῃ δεῖσθαι διορθώσεως· καὶ τὸ ἔτι χαλεπώτερον,
ὅταν καὶ ἑτέρους ἀρκεῖν οἴηται διορθοῦν· ἅπερ δηλῶν ὁ Χρι-
στὸς, ὁδηγοὺς αὐτοὺς [d] καλεῖ τυφλούς. Εἰ γὰρ τὸ μὴ νο-
μίζειν δεῖσθαι ὁδηγοῦ τυφλὸν, ἐσχάτη συμφορὰ καὶ ἀθλιό-
της· τὸ καὶ αὐτὸν ἐθέλειν ὁδηγεῖν ἑτέρους, ὅρα ἐπὶ πόσον
ἄγει τὸ βάραθρον. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, αἰνιττόμενος διὰ D
πάντων τὴν δοξομανίαν αὐτῶν, καὶ τὴν σφοδρὰν περὶ τὸ
νόσημα [e] τοῦτο λύσσαν. Τοῦτο γὰρ αἴτιον πάντων τῶν
κακῶν αὐτοῖς γέγονε, τὸ πρὸς ἐπίδειξιν πάντα ποιεῖν. Τοῦ-
το καὶ τῆς πίστεως αὐτοὺς ἀπήγαγε, καὶ τῆς ὄντως ἀρετῆς
ἀμελεῖν παρεσκεύασε, καὶ περὶ καθάρσια ἀσχολεῖσθαι σωμα-
τικὰ [f] μόνα ἔπειθε, τῶν τῆς ψυχῆς καθαρμῶν ἀμελοῦντας.
Διὰ δὴ τοῦτο ἄγων αὐτοὺς εἰς τὴν ὄντως ἀρετὴν, καὶ τὰ
καθάρσια τῆς ψυχῆς, ἐλέου καὶ κρίσεως καὶ πίστεως μέμνη-
ται. Ταῦτα γὰρ τὰ συνέχοντα [g] ἡμῶν τὴν ζωὴν, ταῦτα E
τὰ καθαίροντα τὴν ψυχὴν, δικαιοσύνη, φιλανθρωπία, ἀλή-
θεια· ἡ μὲν εἰς συγγνώμην ἡμᾶς ἄγουσα, καὶ μὴ ἀφιεῖσα
χαλεποὺς μεθ' ὑπερβολῆς εἶναι τοῖς ἁμαρτάνουσι, καὶ ἀσυγ-
γνώστους· (οὕτω γὰρ διπλῆ [h] κερδανοῦμεν, φιλάνθρωποί τε
γινόμενοι, καὶ φιλανθρωπίας ἐντεῦθεν πολλῆς καὶ αὐτοὶ πα-
ρὰ τοῦ τῶν ὅλων ἀπολαύοντες θεοῦ·) καὶ παρασκευάζουσα 710
συναλγεῖν τε τοῖς ἐπηρεαζομένοις καὶ ἀμύνειν αὐτοῖς· ἡ δὲ
οὐκ ἐῶσα ἀπατεῶνας εἶναι καὶ ὑπούλους. Ἀλλ' οὔτε ὅταν

[a] ἐλθόντων] + λοιπὸν G. H. invito Ep. [b] οὐ χρὴ L. M. Ep.
[c] μὴ L. Ep. μηδὲν Mor. Ben. [d] ἐκάλει H. Ep. τυφλοὺς] Sic
Ep. et corr. H. ceteri cum Interp. τυφλῶν. τυφλοὺς τυφλῶν Edd.
[e] τοῦτο om. G. K. [f] μόνον G. L. M. [g] ἡμῶν] ἦν Mor. ἡμῶν
om. M. [h] κερδαίνομεν Sav. Ben.

Digitized by Google

λέγῃ, "ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι," ὡς νομικὴν παρατήρησιν [i] εἰσάγων λέγει· ἄπαγε· τοῦτο γὰρ ἀπεδείξαμεν ἔμπροσθεν· οὔτε ἐπὶ τῆς παροψίδος καὶ τοῦ ποτηρίου εἰπὼν, "καθάρισον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς καθαρὸν," ἐπὶ τὴν παλαιὰν ἡμᾶς ἄγει μικρολογίαν· ἀλλὰ τοὐναντίον [k] μὲν οὖν, ἅπαντα ποιεῖ δεικνὺς αὐτὴν περιττὴν οὖσαν. Οὐ γὰρ εἶπε, καὶ τὸ ἔξωθεν καθαρίσατε, ἀλλὰ τὸ ἔνδον· καὶ πάντως ἕπεται τούτῳ ἐκεῖνο. Ἄλλως δὲ, οὐδὲ περὶ ποτηρίου καὶ παροψίδος
B λέγει, ἀλλὰ περὶ ψυχῆς καὶ σώματος διαλέγεται· τὸ μὲν ἔξω τὸ σῶμα καλῶν, τὸ δὲ ἔνδον τὴν ψυχήν. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς παροψίδος [l] τοῦ ἔνδον χρεία, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ σοῦ. Ὑμεῖς δὲ τοὐναντίον ποιεῖτε, φησί· [m] τὰ μικρὰ καὶ ἔξω φυλάττοντες, τῶν μεγάλων καὶ ἔνδον ἀμελεῖτε· ὅθεν μεγίστη γίνεται βλάβη, ὅτι νομίζοντες τὸ πᾶν κατωρθωκέναι, τῶν λοιπῶν καταφρονεῖτε· καταφρονοῦντες δὲ, οὐδὲ [n] σπουδάζετε ἢ ἐπιχειρεῖτε αὐτὰ κατορθοῦν. Εἶτα πάλιν εἰς κενοδοξίαν αὐτοὺς σκώπτει, τάφους κεκονιαμένους καλῶν, καὶ πᾶσιν ἐπιλέγων, "ὑποκριταί·" ὃ πάντων αἴτιόν ἐστι τῶν κακῶν, καὶ ἀπωλείας [o] αὐτοῖς ὑπόθεσις. Οὐχ ἁπλῶς δὲ τάφους κεκονια-
C μένους ἐκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ [p] ἀκαθαρσίας γέμειν καὶ ὑποκρίσεως ἔφησε. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, δεικνὺς τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐκ ἐπίστευσαν, ὅτι μεστοὶ ἦσαν ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. (459)
Ταῦτα δὲ οὐχ ὁ Χριστὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ προφῆται συνεχῶς ἐγκαλοῦσιν, ὅτι ἁρπάζουσιν, ὅτι οὐ κρίνουσιν οἱ ἄρχοντες αὐτῶν κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον· καὶ πανταχοῦ εὕροις ἂν τὰς μὲν [q] θυσίας ἐκβαλλομένας, ταῦτα δὲ ἐπιζητούμενα. Ὥστε οὐδὲν ξένον, οὐδὲ καινὸν, [r] οὔτε τῆς νομοθεσίας, οὔτε τῆς κατηγορίας· ἀλλ' οὐδὲ τὸ τῆς εἰκόνος τοῦ τάφου.
D Μέμνηται γὰρ αὐτῆς ὁ προφήτης, οὐδὲ αὐτὸς ἁπλῶς τάφον καλέσας, ἀλλὰ "τάφον ἀνεῳγμένον τὸν λάρυγγα αὐτῶν."

[7] Psal. v. 10.

[i] ἐπάγων G. K. [k] μὲν οὖν om. K. οὖν om. G. De sequentibus vid. adnot. [l] τοῦ ἔνδον χρεία] τοῦ ἀμελεῖν τοῦ ἔνδον χείρω M. fere ut Mor. [m] τὰ] + γὰρ M. [n] Sic H. K. L. M. pro vulgato ἐπισπουδάζετε. "Quid si ἔτι σπουδάζετε?" *Sav.* [o] αὐτοῖς om. G. Ep. [p] ἀκρασίας G. H. M. *luxuria* Ge. [q] οὐσίας G. M. Mor. [r] οὔτε τὸ τῆς bis K. L.

Digitized by Google

[s]Τοιοῦτοι καὶ νῦν εἰσι πολλοὶ [t]ἄνθρωποι, καλλωπιζόμενοι
μὲν ἔξωθεν, πάσης δὲ ἀνομίας ἔνδον πεπληρωμένοι. Καὶ γὰρ
καὶ νῦν τῶν μὲν ἔξωθεν καθαρμῶν πολὺς ὁ [v]τρόπος, πολλὴ
ἡ φροντίς· τῶν δὲ κατὰ ψυχὴν οὐδὲ εἷς. Ἀλλ' εἴγε τὸ
ἑκάστου συνειδὸς ἀναῤῥήξειέ τις, πολλοὺς τοὺς σκώληκας καὶ
τὸν ἰχῶρα εὑρήσει, καὶ δυσωδίαν ἄφατον· ἐπιθυμίας ἀτόπους
λέγω καὶ πονηράς, αἳ σκωλήκων εἰσὶν ἀκαθαρτότεραι. Ἀλλὰ E
τὸ μὲν ἐκείνους τοιούτους εἶναι, οὐχ οὕτω δεινὸν, καίπερ ὂν
δεινόν· τὸ δὲ [w]ὑμᾶς, τοὺς καταξιωθέντας ναοὺς γενέσθαι θεοῦ,
τάφους ἐξαίφνης γενέσθαι, τοσαύτην ἔχοντας δυσωδίαν, τοῦτο
ἀθλιότητος ἐσχάτης. [x]Ἔνθα ὁ Χριστὸς κατοικεῖ, καὶ πνεῦμα
ἅγιον ἐνήργησε, καὶ μυστήρια τοσαῦτα, τάφον εἶναι [y]τοῦτον,
πόσης τοῦτο ἀθλιότητος; πόσων θρήνων καὶ ὀδυρμῶν, ὅταν 711
τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ τάφος [z]ἀκαθαρσίας γένηται; Ἐννόησον
πῶς [a]ἐγεννήθης, τίνων κατηξιώθης, οἵαν ἔλαβες στολὴν, πῶς
ναὸς κατεσκευάσθης ἀῤῥαγὴς, πῶς καλός· οὐ χρυσῷ καλλω-
πισθεὶς, οὐδὲ μαργαρίταις, ἀλλὰ τῷ τούτων τιμιωτέρῳ πνεύ-
ματι. Ἐννόησον ὅτι οὐδεὶς τάφος ἐν πόλει κατασκευάζεται·
οὐκοῦν οὐδὲ σὺ εἰς τὴν ἄνω φανῆναι δυνήσῃ πόλιν. Εἰ γὰρ
ἐνταῦθα τοῦτο ἀπείρηται, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖ. Μᾶλλον δὲ
καὶ ἐνταῦθα πᾶσιν εἶ καταγέλαστος, νεκρὰν περιφέρων ψυχήν·
οὐ καταγέλαστος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ φευκτός. Εἰπὲ γάρ B
μοι, εἴ τις περιῄει νεκρὸν εἴδωλον περιφέρων, οὐκ ἂν πάντες
ἀπεπήδησαν; οὐκ ἂν πάντες ἔφυγον; Τοῦτο καὶ νῦν λογίζου.
Καὶ γὰρ [b]τούτου πολὺ χαλεπώτερον περιέρχῃ θέαμα περι-
φέρων, ψυχὴν ὑπὸ ἁμαρτιῶν νενεκρωμένην, ψυχὴν παρει-
μένην. Τίς οὖν ἐλεήσει τὸν τοιοῦτον; Ὅταν γὰρ σὺ τὴν
σαυτοῦ ψυχὴν μὴ ἐλεῇς, [c]πῶς ἕτερος ἐλεήσει τὸν οὕτως
ὠμὸν καὶ πολέμιον ὄντα [d]ἑαυτῷ καὶ ἐχθρόν; Εἴ τις ἔνθα
ἐκάθευδες καὶ ἐδείπνεις, κατώρυξε σῶμα νεκρὸν, τί οὐκ ἂν

[s] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ καλλωπιζομένων, καὶ ὅτι τάφοις οἱ τοιοῦτοι προσεοίκασι· καὶ κατηγορία τῶν περιεργαζομένων τὰ κάλλη τῶν γυναικῶν, καὶ μάλιστα ἐν ἐκκλησίᾳ· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ πῶς ὀφείλομεν ἐκγαμίζειν. G.
[t] ἄνθρωποι deest in Edd. πολλοὶ ἄνθρωποι om. M. [v] τρόπος] Sic Ge. Mor. et codd. πόνος Sav. Ben. [w] ἡμᾶς Edd. [x] Ἔνθα] + γὰρ G. [y] τοῦτο G. [z] ἀκάθαρτος L. [a] ἀνεγεννήθης H. L. invito Ge. p. p. ἠξιώθης G. K. [b] τούτου] καὶ νῦν τούτου G. καὶ τούτου νῦν K. πολὺ om. G. K. περιφέρων] φέρων G. H. [c] πῶς] + σε M. ἐλεήσει] + σε L. [d] σαυτῷ G. H. K. Post h. v. καὶ addidi ex H. K. L. M. Mox Εἴ τις γὰρ ἔνθα M.

Digitized by Google

ἐποίησας; σὺ δὲ ψυχὴν νεκρὰν κατορύττεις, οὐκ ἔνθα ἀριστοποιῇ, οὐδὲ ἔνθα καθεύδεις, ἀλλ' ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ Χριστοῦ,
C καὶ οὐ δέδοικας μὴ μυρίοι κατενεχθῶσιν ἄνωθεν ἐπὶ τὴν σὴν κεφαλὴν [e] σκηπτοὶ καὶ κεραυνοί; Πῶς δὲ καὶ τολμᾷς [f] ἐκκλησίαις ἐπιβαίνειν θεοῦ, καὶ ναοῖς ἁγίοις, ἔνδον τοσαύτης βδελυγμίας ὄζων; Εἰ γὰρ εἰς τὰ βασίλεια φέρων τις νεκρὸν καὶ κατορύξας, τὴν ἐσχάτην ἂν ἔδωκε δίκην· σὺ τῶν ἱερῶν ἐπιβαίνων περιβόλων, καὶ τοσαύτης δυσωδίας πληρῶν τὸν οἶκον, ἐννόησον ὅσην ὑποστήσῃ τιμωρίαν. Μίμησαι τὴν πόρνην ἐκείνην, ἣ μύρῳ ἔχρισε τοῦ Χριστοῦ τοὺς πόδας, καὶ [8] τὴν οἰκίαν ἅπασαν [g] ἐπλήρωσεν εὐωδίας· οὐ σὺ τοὐναντίον ποιεῖς εἰς τὸν οἶκον. Τί γὰρ εἰ καὶ μὴ αἰσθάνῃ σὺ τῆς δυσωδίας; Τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστι τὸ χαλεπὸν τοῦ νοσή-
D ματος· διὸ καὶ ἀνίατα νοσεῖς, καὶ χαλεπώτερα τῶν τὰ σώματα λελωβημένων τε καὶ ὀδωδότων. Ἐκείνη μὲν γὰρ ἡ νόσος καὶ αἴσθησιν τοῖς κάμνουσι παρέχει, καὶ οὐδὲν ἔγκλημα ἔχει, ἀλλὰ καὶ ἐλέους ἐστὶν ἀξία· αὕτη δὲ μίσους καὶ κολάσεως. Ἐπεὶ οὖν καὶ [h] ταύτῃ χαλεπωτέρα, καὶ τῷ μηδὲ αἰσθάνεσθαι αὐτῆς ὡς χρὴ τὸν νοσοῦντα, φέρε, ἐπίδος σαυτὸν τῷ λόγῳ, ἵνα σε διδάξω σαφῶς αὐτῆς τὴν λύμην. Πρῶτον δὲ ἄκουσον τί ψάλλων λέγεις· [9] "κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου." Ὅταν οὖν [i] μὴ θυμίαμα, ἀλλὰ
E καπνὸς ἀπὸ σοῦ καὶ τῶν σῶν πράξεων ἀναβαίνῃ δυσώδης, ποίαν δίκην οὐκ ἄξιος εἶ ὑποστῆναι; Τίς οὖν ὁ καπνὸς ὁ δυσώδης; Πολλοὶ [k] εἰσίασι κάλλη γυναικῶν [l] περιβλέποντες· ἄλλοι παίδων ὥρας περιεργαζόμενοι. Εἶτα οὐ θαυμάζεις, πῶς οὐ σκηπτοὶ [m] φέρονται, καὶ πάντα ἐκ βάθρων ἀνασπᾶται;
712 Καὶ γὰρ ἄξια μὲν σκηπτῶν καὶ γεέννης τὰ γινόμενα· ἀλλ' ὁ θεὸς, μακρόθυμος ὢν καὶ πολυέλεος, ἀνέχει τέως τὴν ὀργὴν, (460)
εἰς μετάνοιάν σε [n] καλῶν καὶ διόρθωσιν. Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε;

[8] Joan. xii. 3. [9] Psal. cxl. 2.

[e] σκηπτοὶ καὶ om. L. M. [f] ἐκκλησίας G. H. K. L. ναοῖς] + ἐπιμίγνυσθαι L. M. [g] ἔπλησεν M. τὸν οἶκον] + τοῦ θεοῦ H. K. *in hac domo* Ge. [h] ταῦτα χαλεπώτερα G. καὶ τὸ μηδὲ G. L. M. Utrumque Edd. [i] μὴ] + ἢ L. M. Infra εἶ om. G. M. [k] εἰσίασι] Sic L. M. et Barocc. 189. *in ecclesiam veniunt* Ge. Edebatur ἴσασι, pro quo ἐνταῦθά εἰσι tentavit Bois. [l] περιβλεπόμενοι H. L. [m] περιφέρονται G. sed in marg. ἐπιφέρονται. [n] καλῶν] ἄγων καὶ καλῶν G. H. καὶ διόρθωσιν om. G.

Digitized by Google

κάλλη γυναικῶν περιεργάζῃ, καὶ οὐ φρίττεις οὕτως ἐνυβρί-
ζων εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ; Πορνεῖον εἶναί σοι δοκεῖ ἡ ἐκ-
κλησία, καὶ τῆς ἀγορᾶς ἀτιμοτέρα; [o] Ἐν ἀγορᾷ μὲν γὰρ
δέδοικας καὶ αἰσχύνῃ φανῆναι γυναῖκα περιεργαζόμενος· ἐν
δὲ τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ, αὐτοῦ τοῦ θεοῦ διαλεγομένου σοι καὶ
ἀπειλοῦντος ὑπὲρ τούτων, πορνεύεις καὶ μοιχεύεις κατ' αὐτὸν
τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἀκούεις μὴ ταῦτα ποιεῖν· καὶ οὐ φρίτ- B
τεις, οὐδὲ ἐξέστηκας; Ταῦτα ὑμᾶς τὰ θέατρα τῆς ἀσελγείας
διδάσκει, ὁ λοιμὸς ὁ δυσκατάλυτος, τὰ δηλητήρια φάρμακα,
αἱ χαλεπαὶ τῶν ἀναπεπτωκότων [p] πάγαι, ἡ μεθ' ἡδονῆς τῶν
ἀκολάστων ἀπώλεια. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐγκαλῶν
ἔλεγεν· [10] "οὐκ εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοί σου, οὐδὲ ἡ καρδία σου
καλή." Βέλτιον τοὺς τοιούτους [q] πηροὺς εἶναι· βέλτιον νοσεῖν,
ἢ εἰς ταῦτα κατακεχρῆσθαι τοῖς ὀφθαλμοῖς. Ἐχρῆν μὲν οὖν
ἔνδον ἔχειν τὸ τεῖχος τὸ διεῖργον ὑμᾶς τῶν γυναικῶν· ἐπειδὴ
δὲ οὐ βούλεσθε, ἀναγκαῖον ἐνόμισαν εἶναι οἱ πατέρες, κἂν
ταῖς σανίσιν ὑμᾶς ταύταις διατειχίσαι· ὡς ἔγωγε ἀκούω τῶν C
[r] πρεσβυτέρων, ὅτι τὸ παλαιὸν οὐδὲ ταῦτα ἦν τὰ τειχία.
[11] "Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ [s] οὐκ ἄρσεν, οὐδὲ θῆλυ." Καὶ
ἐπὶ τῶν ἀποστόλων δὲ ὁμοῦ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἦσαν.
Καὶ γὰρ οἱ ἄνδρες, ἄνδρες ἦσαν, καὶ αἱ γυναῖκες, γυναῖκες·
νῦν δὲ πᾶν τοὐναντίον, αἱ μὲν γυναῖκες εἰς τὰ τῶν ἑταιρίδων
ἑαυτὰς ἐξώθησαν ἤθη· οἱ δὲ ἄνδρες ἵππων μαινομένων οὐδὲν
ἄμεινον διάκεινται.

Οὐκ ἠκούσατε, ὅτι ἦσαν συνηγμένοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες
ἐν τῷ ὑπερῴῳ, καὶ τῶν οὐρανῶν ἐκεῖνος ὁ σύλλογος ἄξιος
ἦν; Καὶ μάλα εἰκότως. Πολλὴν γὰρ καὶ γυναῖκες τότε
φιλοσοφίαν ἤσκουν, καὶ ἄνδρες σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. D
Ἀκούσατε γοῦν τῆς πορφυροπώλιδος λεγούσης· "[12] εἰ κεκρί-
κατέ με [t] ἀξίαν τῷ κυρίῳ, εἰσελθόντες μείνατε παρ' ἐμοί."
Ἀκούσατε τῶν γυναικῶν, αἳ περιῆγον μετὰ τῶν ἀποστόλων,
ἀνδρεῖον ἀναλαβοῦσαι φρόνημα, τῆς Πρισκίλλης, τῆς Περσίδος,
τῶν ἄλλων· ὧν αἱ παροῦσαι γυναῖκες τοσοῦτον ἀπέχουσιν,

[10] Jer. xxii. 17. [11] Gal. iii. 28. [12] Act. xvi. 15.

[o] Ἐπ' ἀγορᾷ G. p. p. γὰρ om. M. Infra ὑπὲρ τούτων om. M. sed vid. Flor. p. 133. [p] πηγαὶ G. Mor. [q] πηροὺς] πονηροὺς G. p. p. κεχρῆσθαι M. Flor. [r] πατέρων G. [s] οὐκ ἔνι ἄ. ἢ θ. M. [t] ἀξίαν . . . εἰσελθόντες] πιστὴν τῷ κ. εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου L. M. invito Interp. παρ' ἐμοὶ om. M.

Digitized by Google

ὅσον οἱ ἄνδρες τῶν [v] ἀνδρῶν. Τότε μὲν γὰρ καὶ ἀποδημοῦσαι οὐκ ἐλάμβανον δόξαν πονηράν· νῦν δὲ καὶ ἐν θαλάμῳ τρεφόμεναι μόλις ταύτην διαφεύγουσι τὴν ὑποψίαν. Ταῦτα δὲ
E ἀπὸ τῶν καλλωπισμῶν γίνεται καὶ τῆς τρυφῆς. Τότε ἐκείναις ἔργον ἦν, αὔξῆσαι τὸ κήρυγμα· νῦν [w] δὲ εὐειδεῖς καὶ καλὰς φανῆναι, καὶ εὐπροσώπους. Τοῦτο ἡ δόξα αὐταῖς, τοῦτο ἡ σωτηρία· τὰ δὲ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα οὐδὲ ὄναρ φροντίζουσι. Τίς γυνὴ σπουδὴν ἐποιήσατο ἄνδρα βελτίω ποιῆσαι; τίς ἀνὴρ ταύτην ἔθετο [x] τὴν φροντίδα, ὥστε γυναῖκα διορθώσασθαι; Οὐκ ἔστιν οὐδείς· ἀλλὰ τῇ
713 μὲν γυναικὶ πᾶσα σπουδὴ περὶ χρυσίων ἐπιμέλειαν, καὶ ἱματίων, καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος καλλωπισμῶν, καὶ ὥστε τὴν οὐσίαν αὐξῆσαι· τῷ δὲ ἀνδρὶ καὶ [y] αὕτη καὶ ἕτεραι πλείους, πᾶσαι μέντοι βιωτικαί. Τίς μέλλων γαμεῖν, τρόπον ἐξήτασε καὶ [z] ἀνατροφὴν κόρης; Οὐδείς· ἀλλὰ χρήματα εὐθέως καὶ κτήματα, καὶ μέτρα οὐσίας ποικίλης καὶ διαφόρου, καθάπερ τι πρίασθαι μέλλων, ἢ συνάλλαγμά τι κοινὸν ἐπιτελεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ οὕτω καλοῦσι τὸν γάμον. Πολλῶν γὰρ ἤκουσα λεγόντων· συνήλλαξεν ὁ δεῖνα [a] τῇ δεῖνι, τουτέστιν, ἔγημε. Καὶ εἰς τὰς τοῦ θεοῦ δωρεὰς ἐνυβρίζουσι, καὶ ὥσπερ ὠνού-
B μενοι καὶ πωλοῦντες, οὕτω γαμοῦσι καὶ γαμοῦνται. Καὶ γραμματεῖα πλείονος ἀσφαλείας [b] δεόμενα, ἢ τὰ περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας. Μάθετε πῶς οἱ παλαιοὶ ἐγάμουν, καὶ ζηλώσατε. Πῶς οὖν ἐγάμουν [c] ἐκεῖνοι; Τρόπους ἐζήτουν καὶ ἤθη, καὶ ψυχῆς ἀρετήν. Διὰ τοῦτο γραμμάτων αὐτοῖς οὐκ ἔδει, οὐδὲ τῆς ἀπὸ χάρτου καὶ μέλανος ἀσφαλείας· ἤρκει γὰρ ἀντὶ πάντων αὐτοῖς ὁ τῆς νύμφης τρόπος. Παρακαλῶ τοίνυν καὶ ὑμᾶς, μὴ χρήματα ἐπιζητεῖν καὶ περιουσίαν, [d] ἀλλὰ τρόπον καὶ ἐπιείκειαν. Ζήτησον εὐλαβῆ καὶ φιλόσοφον κόρην· καὶ μυρίων ταῦτά σοι βελτίω θησαυρῶν ἔσται. Ἂν τὰ τοῦ θεοῦ

[v] ἀνδρῶν] + ἐκείνων Edd. [w] δὲ om. G. H. [x] τὴν om. G. H. K. iidem p. p. διορθῶσαι. [y] αὗται G. [z] Sic K. L. M. Ge. ceteri ἀναστροφήν. Οὐδεὶς] Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς M. Mor. [a] τῇ δεῖνι] τῇ δεῖνα K. L. M. ἢ ἡ δεῖνα G. [b] δεόμενα] + συντιθέασιν Sav. [et Reg. 688.] ἀγορασίας] + ποιοῦνται L. [c] ἐκεῖνοι om. G. M. Mox ἀγαθούς, quod post ἐζήτουν legebatur, abesse jubent G. H. K. Ge. [d] ἀλλὰ τρόπον .... κόρην] Sic M. Ge. [et Reg. 688.] His accedunt G. K. nisi quod εὐλάβειαν pro εὐλαβῆ habent. ἀλλὰ τρόπον [τρόπων H.] ζήτησον ἐπιείκειαν καὶ εὐλάβειαν καὶ φ. κ. H. K. ἀλλὰ τρόπον καὶ ἐπιείκειαν ζήτησον, καὶ εὐλάβειαν, καὶ φ. κ. Sav. Ben. et, absente ζήτησον, Mor.

Digitized by Google

ζητῆς, καὶ ταῦτα [e] ἥξει· ἂν δὲ ἐκεῖνα παραδραμὼν ἐπὶ ταῦτα C
τρέχῃς, οὐδὲ ταῦτα ἕψεται. Ἀλλ' ὁ δεῖνα, φησὶν, ἀπὸ γυ-
ναικὸς εὔπορος γέγονεν. Οὐκ αἰσχύνῃ τοιαῦτα παραδείγ-
(461) ματα φέρων; Μυριάκις γενοίμην πένης, πολλῶν ἤκουσα λε-
γόντων, ἢ παρὰ γυναικὸς λάβοιμι πλοῦτον. Τί γὰρ ἀηδέ-
στερον ἐκείνου τοῦ πλούτου; τί [f] δὲ πικρότερον τῆς εὐπορίας;
τί δὲ αἰσχρότερον τοῦ ἐπίσημον εἶναι ἐντεῦθεν, καὶ λέγεσθαι
παρὰ πάντων, ὁ δεῖνα ἀπὸ γυναικὸς εὔπορος γέγονε; Τὰς
γὰρ ἔνδον ἀηδίας ἀφίημι, [g] ὅσα ἐκ τούτου συμβαίνειν ἀνάγκη·
τὸ φρόνημα τῆς γυναικὸς, τὴν δουλοπρέπειαν, τὰς μάχας, D
τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνείδη· ὁ πένης, ὁ ῥακοδύτης, ὁ ἄτιμος καὶ
ἐξ ἀτίμων· τί γὰρ ἔχων ἦλθεν; οὐ [h] γὰρ πάντα τῆς κυρίας;
Ἀλλ' οὐδέν σοι μέλει τῶν ῥημάτων τούτων· οὐδὲ γὰρ ἐλεύ-
θερος εἶ. Ἐπεὶ καὶ οἱ παράσιτοι τούτων καταδεέστερα ἀκού-
ουσι, καὶ οὐκ ἀλγοῦσιν· [i] οὐκοῦν οὐδὲ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλ-
λωπίζονται τῇ αἰσχύνῃ· καὶ ὅταν ταῦτα λέγωμεν αὐτοῖς,
ἔστω, φησὶν, ἡδύ τι καὶ γλυκὺ, καὶ ἀποπνιγέτω με. Ὢ τοῦ
διαβόλου· οἵας [k] παροιμίας εἰσήγαγε τῷ βίῳ, ὁλόκληρον τὴν
ζωὴν τῶν τοιούτων ἀνατρέψαι δυναμένας. Ὅρα γοῦν αὐτὴν E
ταύτην τὴν διαβολικὴν καὶ ὀλέθριον ῥῆσιν, ὅσης γέμει τῆς
ἀπωλείας. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο φησὶν, ἀλλ' ἢ ταυτὶ τὰ ῥήματα·
μηδείς σοι τοῦ σεμνοῦ, μηδείς σοι τοῦ δικαίου λόγος ἔστω·
πάντα ἐῤῥίφθω ἐκεῖνα· ἓν μόνον [l] ζήτησον, τὴν ἡδονήν. Κἂν
ἄγχῃ σε τὸ πρᾶγμα, αἱρετὸν ἔστω· κἂν πάντες ἐμπτύωσιν
[m] οἱ ἀπαντῶντες, κἂν τῇ ὄψει προστρίβωνται βόρβορον, κἂν 714
ὡς κύνα ἐλαύνωσι, πάντα φέρε. Καὶ τί ἂν ἄλλο χοῖροι φωνὴν
λαβόντες εἶπον; τί δὲ κύνες οἱ ἀκάθαρτοι; Τάχα δὲ οὐδ'
ἂν ἐκεῖνοι [n] τοιαῦτα ἐφθέγξαντο, οἷα ἀνθρώπους ἔπεισεν ὁ
διάβολος λυττᾷν. Διὸ παρακαλῶ, τὴν ἀναισθησίαν συνειδό-
τας τῶν τοιούτων ῥημάτων, φεύγειν τὰς τοιαύτας παροιμίας,
καὶ τὰς ἀπὸ τῆς γραφῆς ἐκλέγειν ἀπεναντίας αὐταῖς οὔσας.
Τίνες δέ εἰσιν αὗται; [13] "Μὴ πορεύου, φησὶν, ὀπίσω [o] τῆς
ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου."

[13] Eccli. xviii. 30.

[e] ἥξει] Sic codd. *addentur tibi* Ge. ἕξεις Edd. [f] δὲ] + ταύτης H. L. [g] ὅσας H. L. τὰς μάχας] τὰ καγχάσματα G. [et Reg. 688.] Neutrum vertit Interp. [h] γὰρ om. L. [i] οὐκοῦν, quod deerat, commendant L. M. et Interp. [k] παρανομίας G. M. [l] ζήτει G. H. M. [m] οἱ om. G. K. M. [n] ταῦτα H. K. M. [o] τῶν ἐπιθυμιῶν L.

Digitized by Google

B Καὶ περὶ πόρνης πάλιν φησὶν ἀπεναντίας τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ· [14] "μὴ πρόσεχε φαύλῃ γυναικί· μέλι γὰρ [p] ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἣ πρὸς καιρὸν λιπαίνει σὸν φάρυγγα· ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις, καὶ ἠκονημένον μᾶλλον μαχαίρας διστόμου." Τούτων τοίνυν ἀκούωμεν, μὴ ἐκείνων. Καὶ γὰρ ἐντεῦθεν οἱ ἀνελεύθεροι, ἐντεῦθεν οἱ δουλοπρεπεῖς λογισμοὶ φύονται, ἐντεῦθεν ἄλογα οἱ ἄνθρωποι γίνονται, ὅτι πανταχοῦ τὴν ἡδονὴν διώκειν ἐθέλουσι κατὰ τὴν παροιμίαν ταύτην, ἣ καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων αὐτόθεν ἐστὶ καταγέλαστος. Μετὰ γὰρ τὸ ἀποπνιγῆναι,
C τί τὸ κέρδος τῆς γλυκύτητος; Παύσασθε τοίνυν τοσοῦτον κατασκευάζοντες γέλωτα, καὶ γέενναν ἀνάπτοντες καὶ πῦρ ἄσβεστον· καὶ διαβλέψωμεν [q] κἂν ὀψέ ποτε ὡς χρὴ πρὸς τὰ μέλλοντα, τὴν τῶν ὀφθαλμῶν λήμην ἀποβαλόντες, ὅπως καὶ τὸν ἐνταῦθα βίον κοσμίως καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σεμνότητος καὶ εὐλαβείας παρέλθωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΔ.

D [1] Οὐαὶ [a] ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ [b] μνήματα αὐτῶν, καὶ λέγετε· εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν [c] αὐτῶν κοινωνοὶ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.

ΟΥΧ ὅτι οἰκοδομοῦσιν, οὐδ' ὅτι ἐγκαλοῦσιν ἐκείνοις, οὐαί, φησίν· ἀλλ' ὅτι καὶ ταύτῃ καὶ δι' ὧν λέγουσι, καταγινώσκειν

[14] Prov. v. 2-4. [1] Cap. XXIII. v. 29, 30.

[p] στάζει Edd. In K. L. haec μὴ πρόσεχε ... πόρνης non leguntur.
[q] Haec κἂν ὀψέ ποτε om. K. L. Iidem post μέλλοντα ad finem properant h. m. ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι κ. τ. ἑ. Clausulam τὴν τῶν ὀ. λ. ἀποβαλόντες nescit Mor.

HOM. LXXIV.

[a] ὑμῖν] + γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταὶ Edd. [b] μνημεῖα L. 4 Mosqq. λέγετε] + ὅτι Edd. [c] αὐτῶν om. L. Haec ἐν τῷ αἵ. τ. π. desunt in G. K. M.

Digitized by Google

προσποιούμενοι τῶν πατέρων, χείρονα πράττουσιν. Ὅτι γὰρ
προσποίησις ἦν ἡ κατάγνωσις, ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι καὶ συν- E
ευδοκεῖτε, [d] ὅτι οἰκοδομεῖτε. [2] "Οὐαὶ γὰρ ὑμῖν, φησὶν, ὅτι
οἰκοδομεῖτε τὰ μνήματα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν
ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς
(462) ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτοὺς,
ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε τὰ μνήματα αὐτῶν." Ἐνταῦθα γὰρ τὴν
γνώμην αὐτῶν διαβάλλει, μεθ' ἧς ᾠκοδόμουν· ὅτι οὐ διὰ 715
τιμὴν τῶν σφαγέντων, ἀλλ' ὡς ἐμπομπεύοντες ταῖς σφαγαῖς,
καὶ δεδοικότες, μήποτε τῷ χρόνῳ τῶν τάφων ἀφανισθέντων
μαρανθῇ τῆς τοσαύτης τόλμης ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ μνήμη, οὕ-
τως ᾠκοδόμουν τοὺς τάφους, ὥσπερ τι τρόπαιον ἱστῶντες
λαμπρὰς τὰς οἰκοδομὰς, καὶ καλλωπιζόμενοι τοῖς ἐκείνων τολ-
μήμασι καὶ ἐπιδεικνύμενοι. Τὰ γὰρ νῦν τολμώμενα παρ' ὑμῶν
δείκνυσιν, ὅτι καὶ ταῦτα τούτῳ ποιεῖτε τῷ τρόπῳ. Κἂν
γὰρ τὰ ἐναντία λέγητε, φησὶν, ὡς καταγινώσκοντες αὐτῶν,
οἷον ὅτι οὐκ ἂν, εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἦμεν αὐτῶν
κοινωνοί· ἀλλ' ἡ γνώμη δήλη ἡ ταῦτα λέγουσα. Διὸ καὶ B
ἐκκαλύπτων αὐτὴν, αἰνιγματωδῶς μὲν, εἴρηκε δ' οὖν ὅμως.
Εἰπὼν γάρ· "λέγετε, [e] ὅτι εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν
πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
τῶν προφήτων·" ἐπήγαγεν· [3] "ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι
υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας." Καὶ ποῖον
ἔγκλημα υἱὸν εἶναι ἀνδροφόνου, ἂν μὴ κοινωνῇ τῇ γνώμῃ
τοῦ πατρός; Οὐδέν. Ὅθεν δῆλον, ὅτι [f] δι' αὐτὸ τοῦτο αὐ-
τοῖς προφέρει, τὴν κατὰ κακίαν συγγένειαν αἰνιττόμενος.
Καὶ τοῦτο καὶ τὸ ἑξῆς δηλοῖ· ἐπήγαγε [g] γοῦν· [4] "ὄφεις,
γεννήματα ἐχιδνῶν." Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνα ἔοικε τοῖς γονεῦσι
κατὰ τὴν τοῦ ἰοῦ λύμην, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοῖς πατράσι κατὰ
τὸ φονικόν. Εἶτα ἐπειδὴ γνώμην [h] ἤταζεν ἄδηλον τοῖς πολ- C
λοῖς οὖσαν, καὶ ἀφ' ὧν μέλλουσι τολμᾶν, τῶν πᾶσιν ἐσομέ-
νων δήλων, κατασκευάζει τὰ εἰρημένα. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν,
"ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων

[2] Luc. xi. 47, 48. [3] v. 31. [4] v. 33.

[d] ὅτι] ἐπειδὴ Sav. Ben. Lacunam habet Mor. [e] ὅτι om. L. λέγετε ὅτι] ὅτι λ. G. [f] δι' αὐτὸ τοῦτο] διὰ τοῦτο G. M. Ep. τοῦτο Sav. [g] γοῦν] Sic H. L. δ' οὖν Edd. ἐπήγ. γοῦν om. G. K. M. [h] ἤταζεν] ἐστιζεν K. ἐρεύνα G. Vid. adnot.

Digitized by Google

τοὺς προφήτας," δηλῶν ὅτι τὴν [i] κατὰ πονηρίαν συγγένειαν λέγει, καὶ ὅτι πλάσμα ἦν τὸ λέγειν, ὅτι "οὐκ ἂν ἦμεν αὐτῶν κοινωνοὶ," ἐπήγαγε· "καὶ ὑμεῖς πληρώσατε [k] τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν·" οὐκ ἐπιτάττων, ἀλλὰ προαναφωνῶν τὸ ἐσόμενον· τουτέστι, τὴν ἑαυτοῦ σφαγήν. Διὰ δὴ τοῦτο ἐπαγαγὼν τὸν ἔλεγχον, καὶ δείξας ὅτι πλάσματα ἦν ἅπερ
D ἔλεγον ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπολογούμενοι, οἷον ὅτι "οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν·" (οἱ γὰρ τοῦ δεσπότου μὴ ἀπεχόμενοι, πῶς ἂν τῶν δούλων ἀπέσχοντο;) καταφορικωτέρῳ τῷ μετὰ ταῦτα κέχρηται λόγῳ, ὄφεις καλῶν καὶ γεννήματα ἐχιδνῶν, καὶ λέγων· "πῶς [l] φεύξεσθε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης," καὶ τοιαῦτα τολμῶντες, καὶ ἀρνούμενοι, καὶ τὴν γνώμην κρύπτοντες; Εἶτα καὶ ἑτέρωθεν αὐτοὺς ἐλέγχων ἐκ περιουσίας, φησὶν ὅτι [5] "ἀποστελῶ πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν μαστιγώσετε." Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι εἰ καὶ τὸν δεσπότην ἐσταυρώσαμεν, ἀλλὰ τῶν
E δούλων ἀπεσχόμεθα ἄν, εἰ ἦμεν τότε· ἰδοὺ, φησὶ, καὶ δούλους ὑμῖν [m] ἀποστέλλω, προφήτας καὶ αὐτοὺς, καὶ οὐδὲ αὐτῶν φείσεσθε. Ταῦτα δὲ λέγει, δεικνὺς ὅτι οὐδὲν ξένον (444)
σφαγῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν υἱῶν ἐκείνων, φονικῶν τε ὄντων καὶ ὑπούλων, καὶ πολὺ τὸ δολερὸν ἐχόντων, καὶ νικώντων τοὺς πατέρας τοῖς τολμήμασι. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις δεί-
716 κνυσιν αὐτοὺς καὶ σφόδρα κενοδοξοῦντας. Καὶ γὰρ ὅταν λέγωσιν, "εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν," κενοδοξοῦντες λέγουσι, καὶ ἐν λόγοις φιλοσοφοῦντες μόνον, ἐν [n] δὲ τοῖς ἔργοις τὰ ἐναντία πράττουσιν. "Ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν·" τουτέστι, πονηροὶ πονηρῶν παῖδες, καὶ τῶν γεννησαμένων πονηρότεροι. Δείκνυσι γὰρ αὐτοὺς μείζονα τολμῶντας, τῷ τε μετ' ἐκείνους τολμῆσαι, καὶ τῷ πολλῷ χαλεπώτερα ἐκείνων, καὶ ταῦτα ἀκριβολογουμένους, ὡς οὐκ ἄν ποτε τοῖς αὐτοῖς περιέπεσον. Αὐτοὶ γὰρ καὶ τὸ τέλος ἐπάγουσι, καὶ τὴν κορωνίδα τῶν

[5] v. 34.

[i] κατὰ] + τὴν K. ὅτι κατὰ τὴν πονηρὰν σ. λ. G. M. ὅτι τὴν κατὰ συγγένειαν πονηρίαν λ. L. [k] τὸ μέτρον] τὸ ἔργον G. M. τὴν γνώμην 1 Mosq. [l] φεύξησθε M. φύγητε H. L. καὶ ante τοιαῦτα om. G. [m] ἀποστελῶ H. K. [n] δὲ om. H. L.

Digitized by Google

κακῶν. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἐπὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐλθόντας ἀπέκτειναν· οὗτοι δὲ καὶ [o] τὸν υἱὸν, καὶ τοὺς ἐπὶ γάμον καλοῦν- B
τας. Ταῦτα δὲ λέγει, τῆς συγγενείας αὐτοὺς ἀφιστὰς τῆς τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ δεικνὺς, ὅτι [p] οὐδὲν ἐντεῦθεν αὐτοῖς τὸ κέρδος, ἂν μὴ τὰ ἔργα μιμήσωνται. Διὸ καὶ ἐπάγει· "πῶς
(463) φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης," ἐκείνους μιμούμενοι τοὺς τὰ τοιαῦτα τετολμηκότας; Ἐνταῦθα δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς Ἰωάννου κατηγορίας ἀνέμνησε· καὶ [q] γὰρ ἐκεῖνος οὕτως αὐτοὺς ἐκάλεσε· καὶ τῆς μελλούσης ὑπέμνησε κρίσεως. Εἶτα ἐπειδὴ οὐδὲν αὐτοὺς ἐφόβει κρίσις καὶ γέεννα, τῷ μὴ πιστεύειν, καὶ τῷ μέλλειν τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τῶν παρόντων αὐτοὺς καταστέλλει, καί φησι· [6] "διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς C
ὑμᾶς [r] προφήτας, καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε, καὶ μαστιγώσετε· ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου, ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην."

Ὅρα ἐκ πόσων αὐτοὺς ἠσφαλίσατο; Εἶπεν, ὅτι καταγινώσκετε τῶν πατέρων ὑμῶν, δι' ὧν λέγετε, ὅτι οὐκ ἂν D
ἐκοινωνήσαμεν αὐτοῖς· οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς τὸ ἐντρέψαι. Εἶπεν, [s] ὅτι καταγινώσκοντες χείρονα πράττετε καὶ ὑμεῖς· καὶ τοῦτο δὲ ἱκανὸν αὐτοὺς καταισχῦναι. Εἶπεν, ὅτι οὐκ ἀτιμωρητὶ ταῦτα ἔσται, καὶ φόβον ἐντεῦθεν αὐτοῖς [t] ἐντίθησιν ἄφατον· ἀνέμνησε γοῦν αὐτοὺς τῆς γεέννης. Εἶτα ἐπειδὴ ἔμελλεν ἐκείνη, ἐπέστησεν αὐτοῖς καὶ παρόντα τὰ δεινά· "ἥξει γὰρ ταῦτα πάντα, φησὶν, ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην." Προσέθηκε [v] καὶ σφοδρότητα ἄφατον τῇ τιμωρίᾳ, εἰπὼν ὅτι πάντων χαλεπώτερα πείσονται· καὶ οὐδενὶ τούτων ἐγένοντο βελτίους. Εἰ δὲ λέγοι τις· καὶ τί δήποτε χαλεπώτερα πάσχουσι πάντων; [w] εἴποιμεν ἂν, ὅτι καὶ πάντων E
χαλεπώτερα τετολμήκασι, καὶ οὐδενὶ τῶν γεγενημένων ἐσω-

[6] v. 34–36.

[o] τὸν] αὐτὸν τὸν Edd. [p] οὐδὲ G. H. M. τὸ κέρδος] τι κ. G. H. M. τὸ om. K. [q] γὰρ] + καὶ Edd. [r] προφήτας] + καὶ σοφοὺς L. M. 1 Mosq. [s] ὅτι] + ὧν L. M. καταγινώσκετε L. [t] ἐντιθεὶς L. Mor. [v] καὶ] δὲ καὶ G. L. [w] εἴποιμι G. πάντων] + φοβερώτερα καὶ K. L.

φρονίσθησαν. [x] Ἢ οὐκ ἤκουσας τοῦ Λάμεχ λέγοντος· [7] "[y] ἐκ
Λάμεχ ἐκδεδίκηται ἑβδομηκοντάκις ἑπτά;" τουτέστι, πλειό-
νων ἐγὼ ἄξιος τιμωριῶν ἢ ὁ Κάϊν. Τί δήποτε; Καίτοι οὐκ
ἀδελφὸν ἀνεῖλεν· ἀλλ' ὅτι οὐδὲ τῷ παραδείγματι ἐσωφρο-
717 νίσθη. [z] Καὶ τοῦτο ἔστιν ὅ φησιν ὁ θεὸς ἀλλαχοῦ· [8] "ἀπο-
διδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην
γενεὰν τοῖς μισοῦσί με·" οὐχ ὡς τῶν ἄλλοις τολμηθέντων
ἑτέρων διδόντων δίκας, ἀλλ' ὡς τῶν μετὰ πλείονας [a] ἁμαρ-
τόντας καὶ κολασθέντας μὴ γενομένων βελτιόνων, ἀλλὰ τὰ
αὐτὰ πεπλημμεληκότων, καὶ ἐκείνων τὰς τιμωρίας ὑποσχεῖν
ὄντων δικαίων. Σκόπει δὲ [b] πῶς εὐκαίρως καὶ τοῦ Ἄβελ ἀνέ-
μνησε, δεικνὺς ὅτι φθόνου καὶ οὗτος ὁ φόνος ἐστί. Τί οὖν
ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν; Μὴ γὰρ οὐκ ἔγνωτε τί ἔπαθεν ὁ Κάϊν;
μὴ γὰρ ἐφησύχασε τοῖς γεγενημένοις ὁ θεός; μὴ γὰρ οὐκ
B [c] ἀπήτησε τὴν χαλεπωτάτην δίκην; Μὴ γὰρ οὐκ ἠκούσατε
ὅσα ἔπαθον οἱ πατέρες ὑμῶν, τοὺς προφήτας ἀνελόντες;
οὐ κολάσεσι καὶ τιμωρίαις μυρίαις ἐξεδόθησαν; Πῶς οὖν
οὐκ ἐγένεσθε βελτίους; Καὶ τί λέγω τὰς κολάσεις τῶν
πατέρων ὑμῶν, καὶ ἅπερ ἔπαθον; αὐτὸς σὺ [d] ὁ καταψηφισά-
μενος τῶν πατέρων, πῶς χείρω ποιεῖς; Καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς
αὐτοὶ ἀπεφήνασθε, ὅτι κακοὺς κακῶς ἀπολέσει. Τίνα οὖν
λοιπὸν ἕξετε συγγνώμην, μετὰ τοιαύτην ψῆφον τοιαῦτα τολ-
μῶντες; Ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ Ζαχαρίας οὗτος; Οἱ μὲν τὸν
Ἰωάννου πατέρα φασίν· οἱ δὲ τὸν προφήτην· οἱ δὲ ἕτερόν
τινα διώνυμον ἱερέα, ὃν καὶ Ἰωδάε φησὶν ἡ γραφή. Σὺ δὲ
C ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι τὸ τόλμημα διπλοῦν ἦν. Οὐ γὰρ ἁγίους
ἀνῄρουν μόνον, ἀλλὰ καὶ [e] ἐν ἁγίῳ τόπῳ. Ταῦτα δὲ λέγων,
οὐκ ἐκείνους ἐφόβει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς παρεμυ-
θεῖτο, δεικνὺς ὅτι καὶ οἱ δίκαιοι [f] οἱ πρὸ αὐτῶν ταῦτα ἔπαθον.
Τούτους δὲ ἐφόβει, προλέγων ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνοι δίκην ἔδο-
σαν, οὕτω καὶ οὗτοι τὰ ἔσχατα πείσονται. Διὰ τοῦτο αὐ-
τοὺς καὶ προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς καλεῖ, καὶ

[7] Gen. iv. 24. [8] Exod. xx. 5.

[x] Ἢ] Καὶ Mor. Ben. Ἢ om. L. [y] ἐκ] ἐκ δὲ K. ὅτι ἐκ δὲ L. λέγοντος· ὅτι ἐκ μὲν Κάϊν ἐκδεδίκηται ἑπτάκις, ἐκ δὲ Λ. ἑβδ. ἑπτὰ Edd. [z] Καὶ τοῦτο ἔστιν] Τουτέστιν G. M. [a] ἁμαρτῶντας K. Ep. Mor. et sic pr. H. ἁμαρτάνοντας G. M. [b] πῶς] ὡς H. K. [c] Sic omnes codd. *poposcit* Ge. ἀπέτισε Edd. [d] ὁ om. G. K. L. M. [e] ἐν τόποις ἁγίοις Edd. invitis Ep. et Interp. [f] *οἱ* addidimus ex H. Ep.

ἐντεῦθεν πάλιν πᾶσαν ἀπολογίαν αὐτῶν ἀναιρῶν. Οὐ γὰρ
ἔχετε εἰπεῖν, φησὶν, ὅτι ἀπὸ ἐθνῶν ἀπέστειλας, καὶ διὰ
τοῦτο ἐσκανδαλίσθημεν· ἀλλὰ τὸ φονικοὺς εἶναι καὶ διψᾶν D
αἱμάτων εἰς τοῦτο [g] ἦγε. Διὸ καὶ προεῖπεν, ὅτι διὰ τοῦτο
προφήτας καὶ γραμματεῖς ἀποστέλλω. Τοῦτο καὶ οἱ προ-
φῆται πάντες ἐνεκάλουν αὐτοῖς, [9] "αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσ-
γουσι," λέγοντες· καὶ ὅτι ἄνδρες αἱμάτων εἰσί. Διὰ τοῦτο
καὶ τὸ αἷμα [h] αὐτῷ ἐκέλευσε προσφέρεσθαι, δεικνὺς ὅτι εἰ
(464) ἐπὶ ἀλόγου οὕτω τίμιον, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ ἀνθρώπου. [i] Ὃ
καὶ τῷ Νῶε λέγει· [10] "ἐκδικήσω πᾶν αἷμα ἐκχυνόμενον." Καὶ
μυρία ἕτερα τοιαῦτά ἐστιν εὑρεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ φονεύειν αὐ-
τοὺς διατραττόμενον· διὸ οὐδὲ πνικτὸν ἐσθίειν [k] ἐκέλευσεν. Ὢ
τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας, ὅτι καὶ προειδὼς οὐδὲν κερδα- E
νοῦντας, τὰ αὐτοῦ ὅμως ἐποίει. Πέμπω γάρ, φησὶ, καὶ ταῦτα
εἰδὼς σφαγησομένους. Ὥστε [l] κἀντεῦθεν ἠλέγχοντο εἰκῇ
λέγοντες· οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ τῶν πατέρων. Καὶ γὰρ καὶ
οὗτοι προφήτας [m] καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἀνεῖλον· καὶ οὔτε
τὸν τόπον αὐτὸν ᾐδέσθησαν, οὔτε τὸ ἀξίωμα τῶν προσώπων. 718
[n] Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς τοὺς τυχόντας ἀνεῖλον, ἀλλὰ προφήτας
καὶ σοφοὺς, ὥστε μηδὲν [o] αὐτοῖς ἐγκαλεῖν. [p] Τούτους δὲ,
τοὺς ἀποστόλους φησὶ καὶ τοὺς μετ' ἐκείνους· καὶ γὰρ πολ-
λοὶ προεφήτευον. Εἶτα βουλόμενος αὐξῆσαι τὸν φόβον,
φησίν· "ἀμὴν [q] ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν
γενεὰν ταύτην·" τουτέστιν, εἰς κεφαλὰς ὑμῶν [r] πάντα τρέψω,
καὶ σφοδρὰν ποιήσομαι τὴν ἄμυναν. Ὁ γὰρ πολλοὺς ἡμαρ-
τηκότας [s] εἰδὼς, καὶ μὴ σωφρονισθεὶς, ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτὰ
πάλιν καὶ αὐτὸς ἁμαρτὼν, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ
πολλῷ χαλεπώτερα, χαλεπωτέραν ἐκείνων πολλῷ δίκαιος ἂν B
εἴη δοῦναι δίκην. Ὥσπερ γὰρ, εἰ ἐβουλήθη, μεγάλα ἂν ἐκέρ-

[9] Hos. iv. 2. [10] Gen. ix. 6.

[g] ἐνῆγε K. Mox ἀποστελῶ H. K. [h] αὐτῷ] Sic K. et corr. H. *sibi* Ge. αὐτοῦ L. ceteri αὐτῶν. [i] Ὃ] Διὰ τοῦτο L. [k] ἐκέλευσεν] + οὐδὲν Ben. nescio unde. [l] κἀνταῦθα G. M. [m] καὶ, quod deest in Edd. tuentur G. L. M. Ge. καὶ οὔτε . . . ᾐδέσθησαν] οὔτε τὸν τ. αἰδούμενοι G. καὶ οὔτε τὸν τ. αὐτοὺς αἰδεσθήσεσθαι [αἰδεσθήσεσθε M.] K. M. [n] Οὐ Edd. ἀλλὰ] + καὶ H. L. [o] αὐτοῖς ἐγκ.] αὐτοὺς ἐγκ. G. M. αὐτοὺς ἐγκ. αὐτοῖς ἔχειν L. [p] Τούτους] Τίνας δὲ τούτους L. [q] ἀμὴν om. G. H. L. p. p. τουτέστιν om. G. H. K. [r] πάντα] ταῦτα Mor. ταῦτα πάντα Sav. Ben. [s] ἰδὼν K.

Digitized by Google

δανε τοῖς ἑτέρων παραδείγμασι γενόμενος βελτίων· οὕτως, ἐπειδὴ ἀδιόρθωτος ἔμεινε, μείζονός ἐστι τιμωρίας ὑπεύθυνος, ἅτε πλείονος νουθεσίας τῆς διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἡμαρτηκότων καὶ κολασθέντων ἀπολελαυκὼς, καὶ οὐδὲν καρπωσάμενος.

Εἶτα πρὸς τὴν πόλιν [t] ἀποστρέφει τὸν λόγον, καὶ ταύτῃ παιδεῦσαι βουλόμενος τοὺς ἀκούοντας, καί φησιν· [11] "Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλήμ." Τί βούλεται ὁ διπλασιασμός; Ἐλεοῦντος αὐτὴν καὶ ταλανίζοντος τοῦτο τὸ σχῆμα, καὶ σφόδρα φιλοῦντος. Ὥσπερ γὰρ πρὸς ἐρωμένην, φιληθεῖσαν μὲν
C διαπαντὸς, καταφρονήσασαν δὲ τοῦ ἐραστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κολάζεσθαι μέλλουσαν, ἀπολογεῖται λοιπὸν μέλλων ἐπάγειν τὴν κόλασιν. Ὃ καὶ ἐν τοῖς προφήταις ποιεῖ λέγων· [12] "εἶπον, ἀνάστρεψον πρός με, καὶ οὐκ ἀνέστρεψεν." Εἶτα καλέσας αὐτὴν, λέγει καὶ τὰς μαιφονίας αὐτῆς· "ἡ [v] ἀποκτέννουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;" καὶ ταύτῃ ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπολογούμενος, ὅτι οὐδὲ τούτοις με ἀπέστρεψας, οὐδὲ ἀπέστησας τῆς περὶ σὲ πολλῆς εὐνοίας, ἀλλ' ἠθέλησα καὶ οὕτως, [w] καὶ
D οὐχ ἅπαξ καὶ δὶς, ἀλλὰ πολλάκις σε ἐπισπάσασθαι. "Ποσάκις γὰρ, φησὶν, ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα [x] ὑμῶν, ὥσπερ ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;" Τοῦτο δὲ λέγει, δηλῶν ὅτι ἀεὶ ἑαυτοὺς ἐσκόρπιζον διὰ τῶν ἁμαρτημάτων. Καὶ τὸ φιλόστοργον ἀπὸ τῆς εἰκόνος [y] ἐνδείκνυται· καὶ γὰρ θερμὸν τὸ ζῶον περὶ τὰ ἔκγονα. Καὶ πανταχοῦ δὲ τῶν προφητῶν ἡ εἰκὼν αὕτη τῶν πτερύγων, καὶ ἐν τῇ ᾠδῇ Μωϋσέως, καὶ ἐν τοῖς ψαλμοῖς, τὴν πολλὴν σκέπην καὶ πρόνοιαν ἐνδεικνυμένη. Ἀλλ' οὐκ ἠθελήσατε, φησίν. [13] "Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος·" γυμνὸς τῆς παρ' ἐμοῦ βοηθείας. Ἄρα αὐτὸς ἦν ὁ καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν προϊστάμενος, καὶ συνέχων καὶ διακρατῶν· ἄρα αὐτὸς αὐ-
E τούς ἐστιν ὁ κολάζων ἀεί. Καὶ τίθησι τιμωρίαν, ἣν ἀεὶ ἐδεδοίκεισαν μεθ' ὑπερβολῆς· αὕτη γὰρ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἀνατροπὴν τῆς πολιτείας ἐδήλου. [14] "Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ

[11] v. 37. [12] Jer. iii. 7. [13] v. 38. [14] v. 39.

[t] ἀναστρέφει G. M. [v] ἀποκτένουσα corr. H. ἀποτεκνοῦσα (sic) L. ἀποκτείνασα G. M. Mox ἐπισυναγαγεῖν H. K. L. 2 Mosqq. [w] καὶ om. L. ἀλλὰ] + καὶ G. H. M. [x] ὑμῶν] σου L. [y] ἐπιδείκνυται Edd. θερμὸν] Sic K. L. Ep. ceteri φιλόστοργον. p. p. ἔγγονα L. Ep.

Digitized by Google

μή με ἴδητε ἀπάρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε-
νος ἐν ὀνόματι κυρίου." Καὶ τοῦτο ἐραστοῦ τὸ ῥῆμα σφο-
δροῦ, σφόδρα αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τῶν μελλόντων ἐπισπωμένου, 719
οὐκ ἀπὸ τῶν παρελθόντων μόνον ἐντρέποντος· τὴν γὰρ μέλ-
λουσαν ἡμέραν τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας ἐνταῦθα λέ-
γει. Τί οὖν; οὐκ εἶδον [z] αὐτὸν ἔκτοτε; Ἀλλ' οὐχὶ τὴν ὥραν
ἐκείνην δηλοῖ λέγων, ἀπάρτι, ἀλλὰ τὸν καιρὸν τὸν μέχρι
τοῦ σταυροῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἀεὶ αὐτοὶ τοῦτο ἐνεκάλουν, ὅτι
ἀντίθεός τίς ἐστι καὶ ἐχθρὸς τῷ θεῷ, ἀπὸ τούτου αὐτοὺς
προτρέπει ἀγαπᾶν αὐτὸν, [a] τῷ συμφωνοῦντα ἑαυτὸν δεικνύ-
ναι τῷ πατρί· καὶ δείκνυσιν αὐτὸν ὄντα [b] τὸν ἐν τοῖς προ-
(465) φήταις. Διὸ καὶ τοῖς αὐτοῖς κέχρηται ῥήμασιν, οἷσπερ [c] καὶ
ὁ προφήτης. Διὰ δὲ τούτων καὶ τὴν ἀνάστασιν ᾐνίξατο,
καὶ τὴν δευτέραν παρουσίαν· [d] καὶ ἐδήλωσε καὶ τοῖς σφόδρα B
ἀπιστοῦσιν, ὅτι τότε πάντως αὐτὸν προσκυνήσουσι. Καὶ
πῶς τοῦτο ἐδήλωσε; Πολλὰ εἰπὼν πρότερον ἐσόμενα· ὅτι
ἀποστελεῖ προφήτας· ὅτι ἀναιρήσουσιν αὐτούς· ὅτι ἐν ταῖς
συναγωγαῖς· ὅτι πείσονται τὰ ἔσχατα αὐτοί· ὅτι ἐρημωθή-
σεται ὁ οἶκος· ὅτι ὑποστήσονται πάντων χαλεπώτερα, καὶ
οἷα μηδέποτε πρότερον. Ταῦτα γὰρ πάντα καὶ τοῖς σφό-
δρα ἀνοήτοις καὶ φιλονείκοις [e] ἱκανὰ ἦν παρέξειν καὶ ἐκείνου
τοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐσομένου ἀπόδειξιν. [f] Ἐρήσομαι
γὰρ αὐτούς· ἀπέστειλε προφήτας καὶ σοφούς; ἀνεῖλον αὐ-
τοὺς ἐν ταῖς συναγωγαῖς; ἀφέθη ὁ οἶκος αὐτῶν ἔρημος; C
ἦλθε πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ἐκείνην τὰ τῆς τιμωρίας; Εὔ-
δηλον [g] ὅτι, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ. Ὥσπερ οὖν ταῦτα πάντα
ἐξέβη, οὕτω κἀκεῖνα ἐκβήσεται, καὶ πάντως ὑποκύψουσι
τότε. Ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος ἐντεῦθεν εἰς ἀπολογίαν αὐτοῖς,
ὥσπερ οὖν οὐδὲ [h] τοῖς πολιτείας ἕνεκεν μετανοοῦσι τότε.
Διόπερ ἕως ἐστὶ καιρὸς, πράττωμεν τὰ ἀγαθά. Ὥσπερ
γὰρ ἐκείνοις τῆς γνώσεως λοιπὸν ὄφελος οὐδὲν, οὕτως οὐδὲ
ἡμῖν αὐτοῖς [i] τῆς ἐπὶ τῇ πονηρίᾳ μετανοίας. Οὔτε γὰρ
κυβερνήτῃ, τῆς θαλάσσης ὑπερενεχθείσης τοῦ σκάφους παρὰ
τὴν αὐτοῦ ῥᾳθυμίαν, οὐκ ἰατρῷ, τοῦ κάμνοντος ἀπελθόντος,

[z] αὐτὸν om. K. L. [a] τῷ] τοῦ Edd. [b] τὸν om. K. [c] καὶ om. K. L. [d] καὶ addidimus ex uno cod. L. καὶ τοῖς] καίτοι H. [e] ἱκανὴν παρέξει καὶ G. M. [f] Ἐρωτήσωμεν H. [g] ὅτι om. G. H. K. M. [h] τοῖς] τῆς L. [i] τῆς om. G. K. M. τῆς ἐπὶ τ. π. μετανοίας] ἐπὶ τ. π. μετανοοῦσιν L. Ep.

Digitized by Google

D ἔσται τι πλέον· ἀλλ' ἕκαστον τούτων πρὸ τοῦ τέλους
πάντα χρὴ μηχανᾶσθαι καὶ πραγματεύεσθαι, ὥστε μηδενὶ
κινδύνῳ περιπεσεῖν, μηδὲ αἰσχύνῃ· μετὰ δὲ ταῦτα πάντα
ἀνόνητα.

[k] Καὶ ἡμεῖς τοίνυν ἕως ἂν ὦμεν ἐν τῇ νόσῳ, καὶ ἰατροὺς
παρακαλῶμεν, καὶ χρήματα ἀναλίσκωμεν, καὶ σπουδὴν διηνε-
κῆ εἰσφέρωμεν, ἵνα ἀναστάντες ἀπὸ τῆς κακίας, ὑγιεῖς ἐν-
τεῦθεν ἀπέλθωμεν. Καὶ ὅσην περὶ τοὺς δούλους τοὺς ἡμε-
τέρους ποιούμεθα πρόνοιαν, ὅταν αὐτῶν τὰ σώματα κάμνῃ,
τοσαύτην περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιδειξώμεθα, τῆς ψυχῆς ἡμῶν
[l] νοσούσης. Καίτοι τῶν οἰκετῶν ἡμεῖς ἐγγύτεροι [m] ἑαυτοῖς,
E καὶ τῶν σωμάτων τῶν ἐκείνων αἱ ψυχαὶ ἀναγκαιότεραι·
ἀλλ' ὅμως ἀγαπητὸν, κἂν τὴν ἴσην γοῦν σπουδὴν εἰσενέγ-
κωμεν. Ἂν γὰρ μὴ νῦν τοῦτο πράξωμεν, ἀπελθόντας λοι-
πὸν [n] οὐδὲν ἔνι καρπώσασθαι εἰς ἀπολογίας λόγον. Καὶ τίς
οὕτως ἄθλιος, φησὶν, ὡς μηδὲ τοσαύτην ἐπιδείκνυσθαι πρό-
νοιαν; Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θαυμαστὸν, ὅτι οὕτως ἐσμὲν
720 ἄτιμοι παρ' ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς καὶ τῶν οἰκετῶν μᾶλλον ἑαυ-
τῶν καταφρονεῖν. Τῶν μὲν γὰρ οἰκετῶν πυρεττόντων, καὶ
ἰατροὺς καλοῦμεν, καὶ οἰκίαν ἀφορίζομεν, καὶ τοῖς νόμοις
πείθεσθαι τῆς τέχνης ἐκείνης καταναγκάζομεν· καὶ ἀμελου-
μένων τούτων, χαλεποί τε αὐτοῖς γινόμεθα, καὶ φύλακας
παρακαθιστῶμεν, τοὺς οὐδὲ βουλομένοις αὐτοῖς τὴν οἰκείαν
πληροῦν ἐπιθυμίαν ἐπιτρέποντας· κἂν εἴπωσιν οἱ [o] ἐπιμελό-
μενοι τούτων, φάρμακα δεῖν πολλῆς κατασκευασθῆναι τιμῆς,
εἴκομεν· κἂν ὁτιοῦν [p] ἐπιτάξωσι, πειθόμεθα, καὶ μισθοὺς αὐ-
B τοῖς τῶν προσταγμάτων τούτων τελοῦμεν. Ὅταν δὲ ἡμεῖς
κάμνωμεν· μᾶλλον δὲ οὐκ ἔστιν [q] ὅτε οὐ κάμνομεν· οὐδὲ ἰα-
τρὸν εἰσάγομεν, οὐ χρήματα ἀναλίσκομεν, ἀλλ' ὥσπερ δημίου
τινὸς καὶ ἐχθροῦ καὶ πολεμίου κειμένου, οὕτω τῆς ψυχῆς
ἀμελοῦμεν. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐκ ἐγκαλῶν τῇ θεραπείᾳ τῇ
περὶ τοὺς οἰκέτας, ἀλλ' ἀξιῶν κἂν τοσαύτην τῆς ψυχῆς

[k] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι νοσούντων ἡμῶν τὰς ψυχὰς, χρὴ πρὸς τοὺς ἰατροὺς τοὺς πνευματικοὺς βαδίζειν, καὶ ὑπ' αὐτῶν ὁδηγεῖσθαι· ἐν ᾧ καὶ περὶ τελωνῶν. G. [l] ἀσθενούσης G. καμνούσης M. [m] ἑαυτῶν Edd. [n] οὐδὲ G. οὐδένα L. p. p. ἀπολογίαν L. et Edd. praeter novissimam. [o] ἐπιμελούμενοι H. K. et pr. G. [p] προστάξωσι K. L. Mor. προσταγμάτων] πραγμάτων iidem. [q] ὅταν G. H. K. M. κάμνωμεν G. K. L. M. et pr. H.

Digitized by Google

τῆς ἡμετέρας ποιήσασθαι ἐπιμέλειαν. Καὶ πῶς ἂν [r] ποιη-
σαίμεθα; φησίν. Ἐπίδειξον αὐτὴν Παύλῳ νοσοῦσαν· εἰσά-
γαγε Ματθαῖον· [s] παρακάθισον Ἰωάννην. Ἄκουσον παρ' αὐ-
τῶν τί δεῖ ποιεῖν τὸν οὕτω κάμνοντα· [t] πάντως ἐροῦσι, καὶ
οὐκ ἀποκρύψονται. Οὐ γὰρ δὴ τεθνήκασιν, ἀλλὰ ζῶσι καὶ C
φθέγγονται. Ἀλλ' οὐ προσέχει, τῷ πυρετῷ [v] κατεχομένη;
Καταναγκασον αὐτὴν σὺ, καὶ τὸ λογικὸν αὐτῆς διέγειρον.
Εἰσάγαγε τοὺς προφήτας. Οὐκ ἔστι χρήματα τοῖς ἰατροῖς
καταθεῖναι τούτοις· οὔτε γὰρ αὐτοὶ μισθὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπ-
αιτοῦσιν, οὔτε ὑπὲρ φαρμάκων, ὧν κατασκευάζουσιν, [w] εἰς
ἀνάγκην σε δαπάνης ἐμβάλλουσι, πλὴν τῆς ἐλεημοσύνης· ἐν
τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ προσδιδόασιν· οἷον, ὅταν κελεύωσι σωφρο-
νῆσαι, ἀπαλλάττουσί σε ἀκαίρων καὶ ἀτόπων ἀναλωμάτων·
ὅταν ἀπέχεσθαι μέθης, εὐπορώτερόν σε ποιοῦσιν. Εἶδες ἰα-
(466) τρῶν τέχνην, μετὰ ὑγείας καὶ χρήματα παρεχόντων; Πα-
ρακάθισον τοίνυν αὐτοῖς, καὶ μάθε παρ' αὐτῶν τοῦ νοσήμα- D
τός σου τὴν φύσιν. Οἷον, ἐρᾷς χρημάτων πολλάκις καὶ
[x] πλεονεξίας, ὥσπερ οἱ πυρέττοντες ψυχροῦ; Ἄκουσον γοῦν
τί παραινοῦσιν. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἰατρός σοί φησιν· ἐὰν [y] χα-
ρίσῃ τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἀπολῇ, καὶ τὸ καὶ τὸ ὑποστήσῃ· οὕτω
καὶ Παῦλος· [15] "οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς
πειρασμὸν [z] καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου, καὶ ἐπιθυμίας ἀνοή-
τους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς
ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν." Ἀλλ' ἀκαρτέρητος εἶ; Ἄκουσον αὐ-
τοῦ λέγοντος· [16] "ἔτι μικρὸν, [a] ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ E
χρονιεῖ·" "ὁ κύριος ἐγγύς· μηδὲν μεριμνᾶτε·" καὶ πάλιν·
"παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου." Οὐδὲ γὰρ ἐπι-
τάττει μόνον, ἀλλὰ καὶ παραμυθεῖται, ὡς ἰατρός. Καὶ ὥσ-
περ ἐκεῖνοι ἀντὶ ψυχρῶν ἕτερά τινα ἐπινοοῦσιν, οὕτω καὶ
οὗτος μετοχετεύει τὴν ἐπιθυμίαν. Βούλει πλουτεῖν; φησίν.
Ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς. Ἐπιθυμεῖς θησαυρίζειν; [b] Οὐδὲν κωλύω·
μόνον ἐν οὐρανοῖς. Καὶ ὥσπερ ὁ ἰατρὸς λέγει, ὅτι τὸ ψυ-

15 1 Tim. vi. 9. 16 Hebr. x. 37. Philip. iv. 5. 1 Cor. vii. 31.

r ποιησώμεθα G. K. ποιησόμεθα L. M. s παρακάλεσον L. Mor. t καὶ πάντως H. K. v συνεχομένη H. L. συγκατεχομένη K. w εἰς] οὐκ εἰς L. Mor. x πλεονεξίας] ζητεῖς πλεονεξίαν L. Mor. y χρήσῃ G. L. M. z Haec καὶ παγίδα τοῦ δ. om. G. H. K. M. Ge. Mox καὶ εἰς ἐπιθ. K. a ὁ] καὶ ὁ Edd. b Οὐδὲν] Οὐ G. H.

721 χρὸν βλαβερὸν ὀδοῦσι, νεύροις, ὀστέοις· οὕτω καὶ αὐτὸς,
συντομώτερον μὲν, ἅτε βραχυλογίας ἐπιμελούμενος, σαφέ-
στερον δὲ πολλῷ καὶ δυνατώτερον· [17] "ῥίζα γὰρ πάντων
τῶν κακῶν [c] ἡ φιλαργυρία," φησί. Τίνι οὖν δεῖ χρήσασθαι;
Λέγει καὶ τοῦτο· τῇ αὐταρκείᾳ ἀντὶ πλεονεξίας. [18] "Ἔστι
γὰρ πορισμὸς μέγας, φησὶν, [d] ἡ αὐτάρκεια μετ' εὐσεβείας."
Εἰ δὲ δυσανασχετεῖς, καὶ πλειόνων ἐπιθυμεῖς, καὶ οὔπω χω-
ρεῖς ῥῖψαι τὰ περιττὰ πάντα, λέγει καὶ τῷ οὕτως ἀῤῥώ-
στῳ, καὶ τούτοις πῶς χρήσασθαι δεῖ. [19] "Ἵνα οἱ χαίροντες
ἐπὶ κτήμασιν, ὡς μὴ χαίροντες ὦσιν· [e] καὶ οἱ ἔχοντες, ὡς
B μὴ κατέχοντες· [e] καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ
καταχρώμενοι."

Εἶδες οἷα ἐπιτάττει; Βούλει καὶ ἕτερον ἐπεισαγάγω
τούτῳ ἰατρόν; Ἔμοιγε δοκεῖ. Οὐδὲ γάρ εἰσιν οὗτοι οἱ
ἰατροὶ καθάπερ οἱ τῶν σωμάτων, οἳ πολλάκις ἀντιφιλοτιμού-
μενοι ἀλλήλοις κατέδυσαν τὸν ἀῤῥωστοῦντα. Ἀλλ' οὐχ [f] οὗ-
τοι· πρὸς γὰρ τὴν τῶν καμνόντων ὑγίειαν, οὐ πρὸς τὴν
[g] οἰκείαν ὁρῶσι φιλοτιμίαν. Μὴ τοίνυν αὐτῶν δείσῃς τὸ
πλῆθος· εἷς ἐν ἅπασι φθέγγεται διδάσκαλος ὁ Χριστός.
Ὅρα γοῦν εἰσελθόντα πάλιν ἕτερον, καὶ χαλεπὰ λέγοντα
περὶ τοῦ νοσήματος τούτου· μᾶλλον [h] δὲ τὸν διδάσκαλον δι'
αὐτοῦ· [20] "οὐ δύνασθε γὰρ θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ."
C Ναὶ, φησί· καὶ πῶς ταῦτα ἔσται; πῶς τῆς ἐπιθυμίας παυ-
σόμεθα; Ἐντεῦθεν καὶ τοῦτό ἐστι μαθεῖν. Καὶ πῶς εἰσό-
μεθα; Ἄκουσον αὐτοῦ καὶ τοῦτο λέγοντος· [21] "μὴ θησαυ-
ρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις
ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύττουσι καὶ κλέπτουσιν."
Εἶδες πῶς ἀπὸ τοῦ τόπου, ἀπὸ τῶν [i] λυμαινομένων, ἀπάγει
τῆς ἐπιθυμίας ταύτης τῆς ἐνταῦθα, καὶ προσηλοῖ τῷ οὐρα-
νῷ, ὅπου πάντα ἀνάλωτα; Ἂν [k] γὰρ μεταθῆτε τὸν πλοῦ-
τον ἐκεῖ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, οὔτε κλέ-
πται διορύττουσι καὶ κλέπτουσι, καὶ ταύτην ἀποκρούσεσθε

[17] 1 Tim. vi. 10. [18] Ibid. v. 6. [19] 1 Cor. vii. 30, 31. [20] Matth. vi. 24.
[21] Ibid. v. 19.

[c] ἡ φ. φησὶ] ἐστιν ἡ φ. G. H. M. [d] ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας
L. Mor. [e] καὶ om. bis G. M. [f] οὗτοι] + τοιοῦτοι L. + [οὕτως]
Mor. [g] ἰδίαν Edd. [h] δὲ] + καὶ Edd. μᾶλλον δὲ τὸν δ. αὐτοῦ· οὐ G.
μᾶλλον τὸν δ. δὲ αὐτοῦ· οὐ M. [i] μαινομένων G. M. sed vid. p. 262 C.
[k] γὰρ] μὲν γὰρ G. K. M. μεταθῆτε] + φησὶ H.

Digitized by Google

τὴν νόσον, καὶ τὴν ψυχὴν ἐν μεγίστῃ καταστήσετε εὐπορίᾳ. Μετὰ δὲ τῶν εἰρημένων καὶ παράδειγμα εἰς μέσον D
ἄγει, σὲ σωφρονίζων. Καὶ καθάπερ ὁ ἰατρὸς, φοβῶν τὸν ἄῤῥωστον, φησὶν, ὅτι ὁ δεῖνα ψυχρῷ χρησάμενος ἀπώλετο· οὕτω καὶ αὐτὸς εἰσάγει [22] τὸν πλούσιον, κάμνοντα [l] μὲν, καὶ ἐπιθυμοῦντα ζωῆς καὶ ὑγιείας, οὐ δυνάμενον δὲ ἐπιτυχεῖν, διὰ τὸ πλεονεξίας ἐφίεσθαι, ἀλλ' ἀπιόντα κενόν. Καὶ μετὰ τοῦτον [23] ἕτερόν σοι δείκνυσι πάλιν ἕτερος εὐαγγελιστὴς, τὸν ἀποτηγανιζόμενον, καὶ οὐδὲ σταγόνος ὄντα κύριον. Εἶτα [m] δεικνὺς ὅτι εὔκολα τὰ ἐπιτάγματα, φησὶν, [24] "ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ." Συγκαταβατικὸς δὲ E
ὢν, οὐδὲ τοὺς πλουτοῦντας ἀπογινώσκειν ἀφίησι. [25] "Τὰ γὰρ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ," φησί. Κἂν γὰρ πλούσιος ᾖς, δύναταί σε θεραπεῦσαι ὁ ἰατρός. Οὐδὲ γὰρ τὸ πλουτεῖν ἀνεῖλεν, ἀλλὰ τὸ δοῦλον εἶναι χρημάτων, καὶ πλεονεξίας ἐραστήν. [n] Πῶς οὖν δυνατὸν τὸν πλουτοῦντα σωθῆναι; Κοινὰ τὰ ὄντα τοῖς δεομένοις κεκτημένον, οἷος ἦν ὁ Ἰὼβ, καὶ τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν ἐξορίζοντα ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ οὐδαμοῦ τὴν χρείαν ὑπερβαί- 722
νοντα τὴν ἀναγκαίαν. Δείκνυσί σοι μετὰ [o] τούτων καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν τελώνην, τὸν σφόδρα κατεχόμενον τῷ πυρετῷ τῆς πλεονεξίας, ταχέως ἀπαλλαγέντα. Τί γὰρ τε-
(467) λώνου καπηλικώτερον; ἀλλ' ὅμως γέγονεν ἀκτήμων ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ πείθεσθαι τοῖς τοῦ ἰατροῦ νόμοις. Καὶ γὰρ τοὺς μαθητὰς τοιούτους ἔχει, ταῦτα νοσήσαντας τὰ νοσήματα ἅπερ ἡμεῖς, καὶ ὑγιάναντας ταχέως. Καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἡμῖν δείκνυσιν, ὥστε μὴ ἀπογνῶναι. Ὅρα γοῦν τὸν τελώνην τοῦτον. Σκόπει [p] πάλιν ἕτερον ἀρχιτελώνην· ὃς τετραπλασίονα μὲν ὑπέσχετο δώσειν, ὑπὲρ ὧν ἥρπασε, [q] τὰ δὲ ἡμίση πάντων ὧν ἐκέκτητο, ὥστε ὑποδέξασθαι τὸν Ἰη- B
σοῦν. Ἀλλ' ἐκκαίῃ σὺ καὶ σφόδρα ἐπιθυμεῖς χρημάτων; Ἔχε τὰ πάντων ἀντὶ τῶν σῶν. Καὶ γὰρ [r] πλείονα ὧν ζητεῖς δίδωμί σοι, φησὶ, τὰς τῶν πλουτούντων οἰκίας ἀνοί-

[22] Matth. xix. 16. [23] Luc. xvi. 19. [24] Matth. vi. 26. [25] Luc. xviii. 27.

[l] μὲν om. G. K. M. [m] δεικνύων G. H. M. [n] Πῶς οὖν] Πῶς H. Καὶ πῶς G. M. [o] τούτων] Sic K. L. Sav. ceteri τοῦτον. τοῦτον αὐτὸν] αὐτὸν τοῦτον K. Haec om. L. [p] πάλιν] + καὶ L. [q] τὰ δὲ ἡ.] καὶ τὰ ἡ. δὲ L. τά τε ἡ. Edd. ὧν] + δικαίως L. [r] πλεῖον G. K. M. πλέον L.

Digitized by Google

γων σοι κατὰ τὴν οἰκουμένην. "Ὃς [s] γὰρ ἀφῆκε πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίαν, ἑκατονταπλασίονα λήψεται." Οὕτως οὐχὶ πλειόνων [t] ἀπολαύσεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ χαλεπὸν τοῦτο δίψος ἀναιρήσεις παντάπασι, καὶ οἴσεις πάντα ῥᾳδίως, οὐ μόνον τῶν πλειόνων οὐκ ἐφιέμενος, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων πολλάκις. Οὕτως ὁ Παῦλος [v] πεινᾷ, καὶ σεμνύνεται μᾶλλον, ἢ ὅτε ἤσθιεν. Ἐπεὶ καὶ ἀθλητὴς ἀγωνιζόμενος καὶ στεφανούμενος, οὐκ ἂν ἕλοιτο καταλῦσαι καὶ εἶναι
C ἐν ῥᾳστώνῃ· [w] καὶ ἔμπορος τῶν ἐν θαλάττῃ πόρων ἁψάμενος, οὐκ ἂν ἐπιθυμήσειεν ἐν ἀργίᾳ εἶναι λοιπόν. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ἂν γευσώμεθα ὡς χρὴ τῶν καρπῶν τῶν πνευματικῶν, λοιπὸν οὐδὲ ἡγησόμεθά [x] τι τὰ παρόντα εἶναι, καθάπερ τινὶ μέθῃ καλλίστῃ τῇ τῶν μελλόντων ἐπιθυμίᾳ ἁλόντες. Γευσώμεθα τοίνυν, ἵνα καὶ τοῦ θορύβου τῶν παρόντων ἀπαλλαγῶμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΕ.

D [1] Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, ἐπορεύετο. Καὶ [a] προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· [b] οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.

E Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι "ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος," καὶ μυρία ἔμπροσθεν προανεφώνησεν αὐτοῖς χαλεπά· εἶτα οἱ μαθηταὶ ταῦτα ἀκούσαντες, ὥσπερ θαυμάζοντες, προσῆλθον.

[1] Cap. xxiv. v. 1, 2.

[s] γὰρ] + ἂν L. [t] ἀπολαύσῃ K. ἀπόλαυσιν G. H. M. [v] ἐπείνασε καὶ ἐσεμνύνετο Edd. [w] καὶ] ἢ καὶ G. H. M. [x] τι τὰ] τινὰ G. M. [τινα] τὰ Mor. Hom. lxxv. [a] προσῆλθον] + αὐτῷ 3 Mosqq. [b] οὐ om. M.

ἐπιδεικνύντες τοῦ ναοῦ τὸ κάλλος, καὶ διαποροῦντες εἰ το-
σαῦτα ἀφανισθήσεται κάλλη, καὶ ὕλης πολυτέλεια, καὶ τέχνης
ποικιλία ἄφατος· οὐκέτι λοιπὸν περὶ ἐρημίας ἁπλῶς αὐτοῖς
διαλέγεται, ἀλλὰ παντελῆ προαναφωνεῖ τὸν ἀφανισμόν. "Οὐ 723
βλέπετε γὰρ ταῦτα πάντα," φησὶ, καὶ θαυμάζετε καὶ ἐκ-
πλήττεσθε; Οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον. Πῶς οὖν ἔμεινε;
φησί. Καὶ τί τοῦτο; Οὐδὲ γὰρ οὕτω διέπεσεν ἡ ἀπόφα-
σις. Ἢ γὰρ τὴν ἐρημίαν ἐνδεικνύμενος τὴν παντελῆ, ταῦτα
ἔλεγεν· ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἔνθα ἦν. Ἔστι γὰρ αὐ-
τοῦ μέρη μέχρι τῶν θεμελίων ἠφανισμένα. Μετὰ δὲ [c] τού-
των κἀκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι ἐκ τῶν γεγενημένων καὶ περὶ
τῶν λειψάνων καὶ τοὺς σφόδρα φιλονεικοῦντας δεῖ πείθεσθαι,
ὡς τέλεον [d] ἀπολουμένων. [2] "Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ B
ὄρους τῶν ἐλαιῶν, [e] προσῆλθον οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέ-
γοντες· εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον
τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος;" Διὰ
τοῦτο κατ' ἰδίαν προσῆλθον, ἅτε [f] ὑπὲρ τοιούτων πευσόμενοι.
Καὶ γὰρ ὤδινον μαθεῖν τὴν ἡμέραν τῆς παρουσίας αὐτοῦ,
διὰ τὸ σφόδρα ἐπιθυμεῖν τὴν δόξαν ἐκείνην ἰδεῖν τὴν μυ-
ρίων οὖσαν ἀγαθῶν αἰτίαν. Καὶ δύο ταῦτα ἐρωτῶσιν αὐτόν·
"πότε ταῦτα ἔσται," τουτέστιν, ἡ τοῦ ναοῦ κατασκαφή·
καὶ "τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας." Ὁ δὲ Λουκᾶς ἓν
(468) φησιν εἶναι τὸ ἐρώτημα, [g] τὸ περὶ τῶν Ἱεροσολύμων, ἅτε
νομιζόντων αὐτῶν τότε καὶ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ εἶναι. Ὁ C
δὲ Μάρκος [h] οὐδὲ πάντας αὐτούς φησιν ἐρωτῆσαι περὶ τῆς
συντελείας τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ Πέτρον καὶ Ἰωάννην, ἅτε
πλείονα παῤῥησίαν ἔχοντας. Τί οὖν αὐτός; [3] "Βλέπετε μή
τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου, λέγοντες· ἐγώ εἰμι ὁ Χριστὸς, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι.
Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων. Ὁρᾶτε,
μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ [i] πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος."
Ἐπειδὴ γὰρ ὡς περὶ ἀλλοτρίας τιμωρίας ἀκούοντες τῆς ἐπα-
γομένης τῇ Ἱερουσαλὴμ διέκειντο, καὶ [k] ὡς ἔξω θορύβων

[2] v. 3. [3] v. 4–6.

[c] τοῦτο K. Mor. ἂν εἴποιμεν] εἴπ. ἂν H. ἂν om. G. K. M. εἴποι-
μεν] + ὑμῖν G. M. invito Interp. [d] ἀπολλυμένων K. L. [e] προσῆλθον]
+ αὐτῷ L. [f] ὑπὲρ τῶν τ. G. H. M. [g] τὸ om. M. [h] οὐδὲ] οὐ
G. K. M. [i] πάντα] ταῦτα Edd. ταῦτα πάντα 4 Mosqq. Haec
δεῖ γὰρ π. γ. desunt in G. K. M. [k] ὡς] + ἂν Sav. Ben.

Digitized by Google

D ἐσόμενοι, [l] καὶ τὰ ἀγαθὰ μόνα ὠνειροπόλουν, καὶ αὐτίκα μάλα
[m] αὐτὰ ἀπαντήσεσθαι προσεδόκων· διὰ τοῦτο πάλιν αὐτοῖς
χαλεπὰ προαναφωνεῖ, ἐναγωνίους ποιῶν, καὶ κελεύων διπλῇ
νήφειν, ὡς μήτε ὑπὸ τῆς ἀπάτης τῶν παραλογιζομένων φε-
νακισθῆναι, μήτε ὑπὸ τῆς τυραννίδος τῶν καταληψομένων
κακῶν βιασθῆναι. Διπλοῦς γὰρ ὁ πόλεμος, φησὶν, ἔσται, ὅ
τε τῶν πλάνων, ὅ τε τῶν πολεμίων· ἀλλ' ἐκεῖνος [n] πολλῷ
χαλεπώτερος, ἅτε ἐν συγχύσει καὶ ταραχῇ πραγμάτων, καὶ
φοβουμένων καὶ ταραττομένων ἀνθρώπων ἐπιτιθέμενος. Καὶ
E γὰρ πολλὴ τότε ἡ ζάλη ἦν, τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀρχομένων ἀν-
θεῖν, καὶ πόλεων ἁλισκομένων, καὶ στρατοπέδων καὶ ὅπλων
κινουμένων, καὶ πολλῶν εὐκόλως πιστευομένων. Πολέμους δὲ
τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις λέγει· οὐ γὰρ δὴ τοὺς ἔξωθεν καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης· τί γὰρ [o] ἔμελεν αὐτοῖς τούτων; Ἄλλως δὲ
οὐδὲ καινόν τι ἔμελλεν ἐρεῖν, εἰ τὰ τῆς οἰκουμένης ἔλεγε
πάθη, τὰ ἀεὶ συμβαίνοντα. Καὶ [p] γὰρ πρὸ τούτου ἦσαν
καὶ πόλεμοι καὶ ταραχαὶ καὶ μάχαι· ἀλλὰ τοὺς [q] Ἰουδαϊκοὺς
724 οὐ μακρόθεν λέγει ἐπιόντας πολέμους· λοιπὸν γὰρ αὐτοῖς
ἐν φροντίδι τὰ [r] τῶν Ῥωμαίων ἦν. [s] Ἐπεὶ οὖν καὶ ταῦτα
ἱκανὰ ἦν αὐτοὺς θορυβεῖν, προλέγει ταῦτα πάντα. Εἶτα
δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτὸς συνεπιθήσεται Ἰουδαίοις καὶ πολεμήσει,
οὐχὶ μάχας φησὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ θεηλάτους πληγὰς, λιμοὺς
καὶ λοιμοὺς καὶ σεισμοὺς, δεικνὺς ὅτι καὶ τοὺς πολέμους αὐτὸς
[t] εἴασεν ἐπελθεῖν, καὶ οὐχ ἁπλῶς ταῦτα [v] γίνεται, κατὰ τὴν
ἔμπροσθεν ἐν τοῖς ἀνθρώποις οὖσαν συνήθειαν, ἀλλ' ἐκ τῆς
ἄνωθεν ὀργῆς. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἁπλῶς [w] αὐτὰ ἥξειν φησὶν,
οὐδὲ ἀθρόως, ἀλλὰ μετὰ σημείων. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν
B οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι οἱ τότε πιστεύσαντες αἴτιοι τούτων τῶν
κακῶν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῖς εἴρηκε τῆς ἐπαγωγῆς.
"Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν," ἔμπροσθεν ἔλεγεν, "ὅτι ἥξει πάντα
ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην," τῆς μιαιφονίας αὐτῶν μνη-

[l] καὶ om. Sav. Ben. [m] αὐτὰ om. G. M. Mor. αὐτὰ] πάντα Sav. Ben. αὐτὰ πάντα H. [n] πολὺ Edd. [o] ἔμελλεν Ep. Mor. et codices, vitio satis frequenti. [p] γὰρ] + καὶ Edd. καὶ ante πόλεμοι deest in L. et Edd. p. p. καὶ μάχαι om. G. K. M. Ge. [q] Ἰουδαίους M. Ἰουδαίων K. οὐ ante μακρόθεν om. G. H. K. M. Ge. [r] τῶν om. L. [s] Ἐπειδὴ οὖν Edd. Ἐπεὶ (om. οὖν) G. M. θορυβεῖν] θορυβῆσαι Edd. προλέγει] + οὖν G. M. [t] ἐάσει G. H. K. M. invito Ep. Praecedentia δεικνὺς . . . αὐτὸς om. G. K. M. [v] γεγένηται Edd. [w] ταῦτα Edd.

σθείς. Εἶτα ἵνα μὴ τὰς νιφάδας τῶν κακῶν ἀκούοντες, νο-
μίσωσι [x] διασπᾶσθαι τὸ κήρυγμα, ἐπήγαγεν· "ὁρᾶτε, μὴ
[y] θορυβεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι·" τουτέστιν, ἃ προεῖ-
πον ἐγὼ, καὶ τῶν πειρασμῶν ἡ ἔφοδος οὐδὲν διακόψει τῶν
[z] παρ' ἐμοῦ εἰρημένων· ἀλλ' ἔσται μὲν θόρυβος καὶ ταραχὴ,
τοὺς δὲ ἐμοὺς οὐδὲν διασαλεύσει χρησμούς. Εἶτα ἐπειδὴ εἶπε
τοῖς Ἰουδαίοις· "[a] οὐ μή με ἴδητε, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογη-
μένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου·" ᾤοντο δὲ οἱ μαθη-
ταὶ ἅμα τῇ κατασκαφῇ καὶ τὴν συντέλειαν ἔσεσθαι, καὶ C
ταύτην διορθούμενος αὐτῶν τὴν ὑπόνοιαν, ἔλεγεν· "ἀλλ' οὔπω
τὸ τέλος." Ὅτι γὰρ οὕτως ὡς ἔφην ὑπώπτευον, ἐκ τῆς
ἐρωτήσεως αὐτῶν μάνθανε. Τί γὰρ ἠρώτησαν; "Πότε ταῦτα
ἔσται;" τουτέστι, πότε τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπολεῖται; "καὶ τί
τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος;"
Αὐτὸς δὲ οὐδὲν εὐθέως πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπεκρίνατο ταύ-
την, ἀλλὰ πρότερον ἐκεῖνα τὰ κατεπείγοντα λέγει, καὶ ἃ
πρῶτα μαθεῖν ἐχρῆν. Οὔτε γὰρ περὶ Ἱεροσολύμων εὐθέως,
[b] οὔτε περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τῆς δευτέρας εἴρηκεν· ἀλλὰ
περὶ τῶν ἐπὶ θύραις ἀπαντησομένων κακῶν. Διὸ καὶ ἐνα-
γωνίους αὐτοὺς ποιεῖ λέγων· "βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλα- D
νήσῃ· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες·
ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός." Εἶτα διεγείρας αὐτοὺς εἰς τὴν περὶ
τούτων ἀκρόασιν· ("βλέπετε γὰρ, φησὶ, μή τις ὑμᾶς πλα-
νήσῃ·") καὶ ἐναγωνίους ποιήσας, καὶ νήφειν παρασκευάσας, καὶ
(469) εἰπὼν τοὺς πλάνους, τοὺς ψευδοχρίστους πρότερον, τότε τὰ
τῶν Ἱεροσολύμων λέγει κακὰ, ἀπὸ τῶν ἤδη γενομένων καὶ
τὰ μέλλοντα ἀεὶ καὶ παρὰ τοῖς ἀνοήτοις καὶ φιλονείκοις πι-
στούμενος.

Πολέμους δὲ καὶ ἀκοὰς πολέμων, [c] ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν
εἶπον, τὰς αὐτοῖς ἐπιούσας φησὶ ταραχάς. Εἶτα ἐπειδὴ, E
καθὼς καὶ προεῖπον, ἐνόμιζον μετ' ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἥξειν
τὸ τέλος, ὅρα πῶς αὐτοὺς ἀσφαλίζεται λέγων· "ἀλλ' οὔπω
τὸ τέλος." [4] "Ἐγερθήσεται γὰρ, φησὶν, ἔθνος ἐπὶ ἔθνος,
καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν." Τὰ προοίμια λέγει τῶν Ἰου-

[4] v. 7.

[x] διεσπᾶσθαι Edd. [y] θροεῖσθε L. [z] παρ' ἐμοὶ G. K. M. [a] οὐ] ἀπάρτι οὐ Edd. [b] οὐδὲ G. H. K. M. [c] ὅπερ] ὡς M. ὅπερ om. K. p. p. ταραχὰς om. M. Post πολέμων, sequitur καὶ τὰς ἔμπροσθεν ἐπιούσας φησὶν (om. ταραχὰς) G. *primos impetus appellat* Ge.

Digitized by Google

δαϊκῶν κακῶν. [5] "Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων·" τουτέστι,
725 τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς. [6] "Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς
θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς." Εὐκαίρως παρενέβαλε τὰ
αὐτῶν κακὰ, ἔχοντα παραμυθίαν ἀπὸ τῶν κοινῶν· οὐ ταύτῃ
δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ προσθεῖναι, ὅτι "διὰ τὸ ὄνομά μου."
[7] "Ἔσεσθε γὰρ, φησὶ, μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά
μου. [d] Τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παρα-
δώσουσι· καὶ πολλοὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται ἐγερ-
θήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι
τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ ὑπο-
μείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται." Τοῦτο μεῖζον κακὸν,
[e] ὅταν καὶ ἐμφύλιος ὁ πόλεμος ᾖ· πολλοὶ γὰρ ψευδάδελφοι
B γεγόνασιν. Εἶδες τριπλοῦν τὸν πόλεμον ὄντα, τὸν ἀπὸ τῶν
πλάνων, τὸν ἀπὸ τῶν πολεμίων, τὸν ἀπὸ τῶν ψευδαδέλφων;
Ὅρα καὶ Παῦλου [f] τὰ αὐτὰ ἀποδυρόμενον καὶ λέγοντα·
[8] "ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι·" καὶ, "κίνδυνοι ἐν ψευδα-
δέλφοις·" καὶ πάλιν· "οἱ γὰρ τοιοῦτοι [g] ψευδαπόστολοι,
ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ."
Εἶτα πάλιν τὸ πάντων χαλεπώτερον, ὅτι οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῆς
ἀγάπης παραμυθίαν ἕξουσιν. Εἶτα δεικνὺς ὅτι τὸν γενναῖον
καὶ καρτερικὸν οὐδὲν ταῦτα λυμανεῖται, μὴ φοβεῖσθε, φησὶ,
μηδὲ ταράττεσθε. Ἂν γὰρ τὴν προσήκουσαν ὑπομονὴν ἐπι-
δείξησθε, οὐ περιέσται ὑμῶν τὰ δεινά. Καὶ [h] τούτου σαφὴς
C ἀπόδειξις, τὸ πάντως κηρυχθῆναι τὸ κήρυγμα πανταχοῦ τῆς
οἰκουμένης· οὕτως ὑψηλότεροι ἔσεσθε τῶν δεινῶν. Ἵνα γὰρ
μὴ λέγωσι, πῶς οὖν ζησόμεθα; τὸ πλέον εἶπεν, ὅτι [i] καὶ
ζήσεσθε καὶ διδάξετε πανταχοῦ. Διὸ [i] καὶ ἐπήγαγε· [9] "καὶ
κηρυχθήσεται τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς μαρ-
τύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος·" [k] τῆς
συντελείας τῶν Ἱεροσολύμων. Ὅτι γὰρ [l] ἐκεῖνο ἔλεγε, καὶ

[5] v. 8. [6] v. 9. [7] v. 9–13. [8] 2 Cor. vii. 5. xi. 26, 13. [9] v. 14.

[d] Τότε] Καὶ τότε Edd. et 2 Mosqq. Mox ψευδόχριστοι καὶ om. K. L. 2 Mosqq. [e] ὅταν] ἂν G. K. γεγόνασιν] τότε ἦσαν Sav. [f] τὰ αὐτὰ] ταῦτα K. L. καὶ κίνδυνοι] κινδύνοις L. Cf. p. 594 B. [g] ψευδ.] + εἰσιν L. [h] τοῦτο M. Mor. et sic pr. G. [i] καὶ om. bis G. K. M. [k] τῆς σ. τῶν Ἱερ.] Sic Ge. Mor. et codd. περὶ τῆς σ. λέγει τῶν Ἱερ. Ep. Correctorem sapit lectio Regii 688. quam intulit Sav. οὐ τῆς συντελείας, ἀλλὰ τῶν Ἱερ. Nec aliter Theoph. οὐχὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. [l] ἐκεῖνο] περὶ ἐκείνου Reg. 688. Hoc quoque receperunt Sav. Ben.

Digitized by Google

πρὸ τῆς ἁλώσεως τὸ εὐαγγέλιον ἐκηρύχθη, ἄκουσον τί φησιν ὁ Παῦλος· "[10] εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν·" καὶ πάλιν, "τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν." Καὶ [m] ὁρᾷς αὐτὸν D
ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Σπανίαν τρέχοντα. Εἰ δὲ εἷς τοσοῦτον [n] μέρος κατέλαβεν, ἐννόησον καὶ οἱ λοιποὶ πόσα εἰργάσαντο. Καὶ γὰρ καὶ ἑτέροις γράφων πάλιν ὁ Παῦλος ἔλεγε περὶ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι [11] "ἔστι καρποφορούμενον καὶ αὐξανόμενον ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν." Τί δέ ἐστιν, "εἰς μαρτύριον πᾶσι [o] τοῖς ἔθνεσιν;" Ἐπειδὴ ἐκηρύχθη μὲν πανταχοῦ, οὐκ ἐπιστεύθη δὲ [p] πανταχοῦ, "εἰς μαρτύριον," [q] φησὶ, τοῖς ἀπιστήσασι· τουτέστιν, εἰς ἔλεγχον, εἰς κατηγορίαν, εἰς
[r] μαρτυρίαν· οἱ γὰρ πιστεύσαντες καταμαρτυρήσουσι τῶν μὴ E
πιστευσάντων, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτούς. Διὰ τοῦτο δὲ μετὰ τὸ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀπόλλυται τὰ Ἱεροσόλυμα, ἵνα μηδὲ σκιὰν ἀπολογίας ἔχωσιν [s] ἀγνωμονοῦντες. Οἱ γὰρ ἰδόντες τὴν αὐτοῦ δύναμιν πανταχοῦ διαλάμψασαν, καὶ ἐν ἀκαριαίῳ τὴν οἰκουμένην [t] ἑλοῦσαν, 726
τίνα ἂν ἔχοιεν λοιπὸν συγγνώμην, [v] ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀγνωμοσύνης μείναντες; Ὅτι γὰρ πανταχοῦ ἐκηρύχθη τότε, ἄκουσον τί φησιν ὁ Παῦλος· "τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν." Ὃ καὶ μέγιστον σημεῖον τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως, ὅτι ἐν εἴκοσι ἢ καὶ τριά-
(470) κοντα ὅλοις ἔτεσι τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης κατέλαβεν ὁ λόγος. Μετὰ τοῦτο οὖν, φησὶν, ἥξει τὸ τέλος τῶν Ἱεροσολύμων. Ὅτι γὰρ τοῦτο αἰνίττεται, τὸ ἑξῆς ἐδήλωσεν. Ἐπήγαγε γὰρ καὶ προφητείαν, πιστούμενος αὐτῶν τὸν ἀφανισμὸν, καὶ λέγων· [12] "ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ

[10] Rom. x. 18. Col. i. 23. [11] Col. i. 6. [12] v. 15.

[m] ὅρα L. p. p. Ἰσπανίαν G. H. [n] μέρος] + τῆς οἰκουμένης Edd. [o] τοῖς ἔθνεσιν om. G. K. M. [p] πανταχοῦ] ἔκτοτε πανταχοῦ L. πανταχοῦ ἔκτοτε Mor. οὐκ ἐπ. δὲ π.] Sic H. K. Ep. οὐκ ἐπείσθησαν δὲ ἔκτυτε πανταχοῦ G. M. οὐκ ἐπίστευσαν δέ τινες, οὐδὲ ἐδέχθη πανταχοῦ Sav. Ben. [q] φησὶν] + ἔσται Edd. [r] μαρτυρίαν] Sic H. L. Cf. p. 310 B. μαρτύριον G. M. κατάκρισιν Sav. εἰς μαρτυρίαν om. K. [s] οἱ ἀγν. G. K. M. οἱ Ἰουδαῖοι ἀγν. Ep. [t] Vid. adnot. [v] ἐπὶ] οἱ ἐπὶ G. H. K. M. invito Ep. οὗτοι ἐπὶ Sav. p. p. αὐτῆς om. G. K. M. repugnante Euth.

Digitized by Google

B ἁγίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω.” Παρέπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν [w] Δανιήλ. Βδέλυγμα δὲ τὸν ἀνδριάντα τοῦ τότε τὴν πόλιν ἑλόντος [x] φησὶν, ὃ ὁ ἐρημώσας τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν ἔστησεν ἔνδον· διὸ καὶ ἐρημώσεως [y] αὐτὸ καλεῖ. Εἶτα ἵνα μάθωσιν, ὅτι καὶ ζώντων ἐνίων αὐτῶν ταῦτα ἔσται, διὰ τοῦτο ἔλεγεν· “ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως.”

Ἐξ ὧν [z] μάλιστα ἄν τις θαυμάσειε τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐκείνων ἀνδρείαν, ὅτι ἐν τοιούτοις καιροῖς ἐκήρυττον, ἐν οἷς μάλιστα τὰ Ἰουδαϊκὰ ἐπολεμεῖτο, ἐν οἷς μάλιστα ὡς στασιασταῖς προσεῖχον αὐτοῖς, ὅτε ὁ Καῖσαρ
C ἐκέλευσεν ἅπαντας ἀπελαύνεσθαι. Καὶ ταὐτὸν συνέβαινεν, ὥσπερ ἂν εἴ τις, τῆς θαλάττης ἐγερθείσης πάντοθεν, καὶ ζόφου τὸν ἀέρα πάντα κατέχοντος, καὶ ναυαγίων ἐπαλλήλων γινομένων, καὶ πάντων ἄνωθεν τῶν συμπλεόντων στασιαζόντων, καὶ [a] θηρῶν κάτωθεν ἀνιόντων, καὶ μετὰ τῶν κυμάτων [b] ἀναλισκόντων τοὺς πλέοντας, καὶ σκηπτῶν φερομένων, καὶ πειρατῶν ὄντων, καὶ τῶν ἔνδον ἀλλήλοις ἐπιβουλευόντων, ἀνθρώπους ἀπείρους τοῦ πλεῖν καὶ οὐδὲ θάλατταν [c] ἰδόντας κελεύοι ἐπὶ τῶν οἰάκων καθῆσθαι, καὶ κυβερνᾶν καὶ ναυμαχεῖν,
D καὶ στόλον ἄπειρον ἐπιόντα μετὰ πολλῆς παρατάξεως, ἑνὶ χρωμένους ἀκατίῳ, [d] τῷ οὕτως ὡς εἶπον ταραττομένῳ, [e] καταδύειν καὶ χειροῦσθαι. Καὶ γὰρ ὑπὸ ἐθνῶν ἐμισοῦντο, ὡς Ἰουδαῖοι· καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων ἐλιθάζοντο, ὡς τοῖς αὐτῶν πολεμοῦντες νόμοις· καὶ οὐδαμοῦ στῆναι ἦν. Οὕτω πάντα κρημνοὶ καὶ σκόπελοι καὶ πρόβολοι ἦσαν, τὰ ἐν ταῖς πόλεσι, τὰ ἐν [f] ταῖς χώραις, τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις· καὶ εἷς ἕκαστος αὐτοῖς ἐπολέμει, καὶ στρατηγὸς, καὶ ἄρχων, καὶ ἰδιώτης, καὶ ἔθνη πάντα, καὶ δῆμοι πάντες· καὶ ταραχή τις ἦν λόγῳ παραστῆναι μὴ δυναμένη. Καὶ γὰρ σφόδρα τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ μισητὸν τὸ [g] Ἰουδαίων γένος ἦν, ἅτε μυρία πράγ-
E ματα αὐτοῖς παρεσχηκός· καὶ οὐδὲ ἐντεῦθεν ἐβλάβη τὸ κήρυγμα· ἀλλ' ἡ μὲν πόλις ἀνάρπαστος ἦν καὶ ἐμπεπύριστο,

[w] Δανιήλ] + μᾶλλον G. H. M. [x] φησὶν] εἶπεν K. L. ὃ] ὃν Edd. ὃ ὁ] ὃς καὶ K. L. ἔνδον] μέσον K. L. [y] αὐτὸν M. et pr. G. καλεῖ] + βδέλυγμα L. M. [z] μάλιστα om. G. M. [a] θηρίων L. [b] ἀλισκόντων G. L. p. p. ἐμπλέοντας K. Mor. [c] εἰδότας H. L. κελεύοι] Sic L. Ben. κελεύῃ τις G. M. Mor. κελεύοι τις H. K. κελεύοι τούτους Sav. [d] Sic codd. et Interp. τῶν . . . ταραττομένων Edd. [e] καταλύειν G. K. Mor. [f] ταῖς deest in Edd. [g] Ἰουδαϊκὸν K.

Digitized by Google

καὶ μυρία [h] τοὺς οἰκοῦντας διέθηκε κακά· οἱ δὲ ἐντεῦθεν ὄντες
ἀπόστολοι, νόμους εἰσάγοντες καινοὺς, [i] καὶ τῶν Ῥωμαίων
ἐκράτουν. Ὢ καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων. Μυριάδας
ἀπείρους Ἰουδαίων τότε ἐχειρώσαντο [k] Ῥωμαῖοι, καὶ δώδεκα
ἀνδρῶν οὐ περιεγένοντο, γυμνῶν, ἀόπλων μαχομένων αὐτοῖς.
Τίς παραστῆσαι δυνήσεται λόγος [l] τὸ θαῦμα τοῦτο; Καὶ 727
γὰρ δύο ταῦτα τοῖς διδάσκουσιν ὑπάρχειν χρὴ, τό τε ἀξιοπί-
στους εἶναι, καὶ τὸ φιλεῖσθαι παρὰ τῶν μαθητευομένων· καὶ
μετὰ τούτων καὶ πρὸς τούτοις, [m] καὶ τὸ τὰ λεγόμενα εὐπαρά-
δεκτα εἶναι, καὶ τὸν καιρὸν ταραχῆς ἀπηλλάχθαι καὶ θορύβων.
Τότε δὲ [n] ἅπαντα τὰ ἐναντία ἦν. Οὔτε γὰρ ἀξιόπιστοι εἶναι
ἐδόκουν, καὶ τῶν δοκούντων ἀξιοπίστων εἶναι τοὺς ἠπατημέ-
νους ἀφίστων· οὐκ ἐφιλοῦντο, ἀλλὰ καὶ ἐμισοῦντο, καὶ τῶν
φιλουμένων [o] ἀπῆγον, καὶ ἐθῶν, καὶ πατρίων, καὶ νόμων. Πάλιν
τὰ ἐπιτάγματα πολλὴν τὴν δυσκολίαν εἶχεν· ὧν δὲ ἀφείλ-
κοντο, πολλὴν τὴν ἡδονήν. Πολλοὺς καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ πειθό- B
μενοι τοὺς κινδύνους, πολλοὺς τοὺς θανάτους ὑπέμενον· καὶ
μετὰ τούτων ἁπάντων ὁ καιρὸς πολλὴν παρεῖχε τὴν δυσκο-
λίαν, πολέμων γέμων, θορύβων, ταραχῆς· [p] ὡς εἰ καὶ μηδὲν
τῶν εἰρημένων ἦν, ἱκανῶς πάντα διαταράξαι. [q] Εὔκαιρον
εἰπεῖν· [13] "τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ κυρίου, ἀκουστὰς
ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;" Εἰ γὰρ οἱ οἰκεῖοι [r] μετὰ
σημείων Μωϋσέως οὐκ ἤκουσαν, διὰ τὸν πηλὸν μόνον καὶ τὴν
πλινθείαν· τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν κοπτομένους καὶ σφατ-
τομένους καὶ τὰ ἀνήκεστα πάσχοντας, τίς ἔπεισεν ἀποστῆναι
μὲν ἀπράγμονος βίου, τὸν δὲ ἐπικίνδυνον τοῦτον καὶ αἱμά- C
των καὶ θανάτων γέμοντα προτιμῆσαι ἐκείνου, καὶ ταῦτα
ἀλλοφύλων τῶν [s] κηρυττόντων αὐτοῖς ὄντων, καὶ σφόδρα
πολεμίων πάντοθεν; Μὴ γάρ τις εἰς ἔθνη καὶ πόλεις καὶ
δήμους, ἀλλ' εἰς οἰκίαν μικρὰν [t] εἰσαγαγέτω τὸν μισούμενον

[13] Psal. cv. 2.

[h] τοῖς οἰκοῦσι διέθηκαν κακὰ K. L. [i] καὶ τῶν] κατὰ Mor. et codices. Lectionem Regii 688. praeeuntibus Sav. et Ben. recepi. [k] οἱ Ῥωμαῖοι K. L. [l] τὸ] τί τὸ G. H. M. [m] καὶ τὸ] καὶ om. K. τὸ om. G. [n] Sic Mor. πάντα ἐναντία G. H. K. M. τἀναντία ἅπ. L. [o] ἀπείργοντο G. p. p. ἐθνῶν vitiose G. M. sed πατρίων ex iisdem recepi pro vulgato πατριῶν. [p] ὡς] ὥστε L. ὃς H. Mox ἱκανὸς G. H. K. L. [q] "Malim εὔκαιρον οὖν." *Matthaei*. Sic L. [r] μετὰ] + τῶν M. [s] Sic H. K. L. Ge. vulgo κηρυττομένων. Mox καὶ σφοδρῶν πολέμων πάντοθεν L. [t] εἰσαγέτω H. L. M.

Digitized by Google

παρὰ πάντων τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ δι' αὐτοῦ σπουδαζέτω (471)
τῶν φιλουμένων ἀπάγειν, πατρὸς καὶ γυναικὸς καὶ [v] παίδων·
ἆρα [w] οὐκ ὀφθήσεται διασπασθεὶς πρὶν ἢ διᾶραι τὸ στόμα;
Ἂν δὲ καὶ ταραχὴ καὶ μάχη γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς προσῇ κατὰ
D τὴν οἰκίαν, ἆρα οὐχὶ, πρὶν ἢ ἐπιβῆναι τῶν οὐδῶν, καταλεύοντες αὐτὸν ἀναιρήσουσιν; Ἂν δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος ᾖ, καὶ φορτικὰ ἐπιτάττῃ, καὶ φιλοσοφεῖν τοὺς τρυφῶντας κελεύῃ, καὶ μετὰ τούτων πρὸς πολλῷ πλείονας καὶ ὑπερβάλλοντας [x] αὐτὸν ὁ ἀγὼν ᾖ, οὐκ εὔδηλον ὅτι παντάπασιν ἀπολεῖται; Ἀλλ' ὅμως τοῦτο, ὅπερ ἀδύνατον ἐν οἰκίᾳ γενέσθαι μιᾷ, τοῦτο ἐν τῇ οἰκουμένῃ κατώρθωσεν ὁ Χριστὸς ἁπάσῃ, διὰ κρημνῶν καὶ καμίνων καὶ φαράγγων καὶ σκοπέλων καὶ γῆς καὶ θαλάττης πολεμουμένης, τοὺς ἰατροὺς τῆς οἰκουμένης εἰσάγων.

Καὶ εἰ βούλει σαφέστερον ταῦτα μαθεῖν, τοὺς λιμοὺς λέγω,
E [y] τοὺς λοιμοὺς, τοὺς σεισμοὺς, τὰς ἄλλας τραγῳδίας, τὴν ἱστορίαν τὴν περὶ τούτων Ἰωσήπῳ συγκειμένην ἔπελθε, καὶ πάντα εἴσῃ μετὰ ἀκριβείας. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔλεγε, "μὴ [z] θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι·" καὶ, "ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται·" [a] καὶ, "κηρυχθήσεται τὸ εὐαγγέλιον πάντως ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ." [b] Χαυνωθέντας γὰρ
728 καὶ ἐκλυθέντας τῷ φόβῳ τῶν εἰρημένων, [c] συστρέφει λέγων, ὅτι κἂν μυρία γένηται, δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. Εἶδες πῶς διέκειτο τότε τὰ πράγματα, καὶ πῶς ποικίλος ὁ πόλεμος ἦν; καὶ ταῦτα ἐν ἀρχῇ, ὅτε μάλιστα πολλῆς ἕκαστον ἡσυχίας δεῖται τῶν κατορθουμένων; Πῶς οὖν [d] διέκειτο; οὐδὲν γὰρ κωλύει τὰ αὐτὰ πάλιν ἀναλαβεῖν. Πρῶτος πόλεμος ἦν, ὁ τῶν ἀπατεώνων· "ἐλεύσονται γὰρ, φησὶ, ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται·" δεύτερος, ὁ τῶν Ῥωμαίων· "μελλήσετε
B γὰρ, φησὶν, ἀκούειν πολέμους·" τρίτος, [e] ὁ τοὺς λιμοὺς ἐπάγων· τέταρτος, ὁ τοὺς λοιμοὺς καὶ σεισμούς· πέμπτος, "παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς [f] θλίψεις·" ἕκτος, "ἔσεσθε μισούμενοι

[v] παιδίων Edd. [w] οὐ φθαρήσεται L. [x] αὐτῷ L. αὐτῶν Mor. Ben. [y] τοὺς λοιμοὺς om. G. K. M. Ge. τοὺς σεισμοὺς om. L. [z] θορυβεῖσθε K. [a] καὶ] + ὅτι L. πάντως om. L. πάντως] τοῦτο, φησὶν Sav. Ben. invito Interp. [b] Vid. adnot. [c] συσφίγγει L. [d] διέκειντο G. H. K. et bis M. [e] ὁ τοὺς] οὗτος ὁ G. M. [f] θλῖψιν G. K. M. πέμπτος, ὁ τῶν θλίψεων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς θάνατον· ἕκτος Edd. Nostra vertit Interp.

Digitized by Google

ὑπὸ [g] πάντων·" ἕβδομος, "παραδώσουσιν ἀλλήλους καὶ [h] μισήσουσιν·" [i] ἐμφύλιον ἐνταῦθα δηλοῖ πόλεμον· εἶτα ψευδόχριστοι καὶ ψευδάδελφοι· εἶτα, "ψυγήσεται ἡ [k] ἀγάπη," τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν. Εἶδες μυρία γένη πολέμων καινὰ καὶ παράδοξα; Ἀλλ' ὅμως μετὰ τούτων [l] καὶ πολλῷ πλειόνων (καὶ γὰρ [m] τῷ ἐμφυλίῳ καὶ συγγενικὸς ἀνεμίγνυτο πόλεμος), ἐκράτησε τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὸ κήρυγμα. "Κηρυχθήσεται γάρ, φησί, τὸ εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ."

[n] Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ τῆς γενέσεως τὴν τυραννίδα ἐπι- C
τειχίζοντες, καὶ τῶν καιρῶν τὴν περιφοράν, τοῖς τῆς ἐκκλησίας δόγμασι; Τίς γὰρ ἐμνημόνευσε πώποτε, ὅτι ὤφθη Χριστὸς ἕτερος, ὅτι συνέβη πρᾶγμα τοιοῦτον; Καίτοιγε ἕτερα ψευδόμενοι λέγουσιν, ὅτι δέκα μυριάδες ἐτῶν παρῆλθον· [o] ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲ πλάσασθαι [p] δύνανται. Ποίαν τοίνυν περιφορὰν εἴποιτ' ἄν; Οὔτε γὰρ Σόδομα, οὔτε Γόμορρα, οὔτε κατακλυσμὸς ἕτερος ἐγένετό ποτε. Μέχρι τίνος παίζετε, περιφορὰν καὶ γένεσιν λέγοντες; Πῶς οὖν ἐκβαίνει πολλά, φησί, τῶν λεγομένων; Ἐπειδὴ σὺ σαυτὸν ἠρήμωσας D
τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας, καὶ προὔδωκας, καὶ ἔξω τῆς προνοίας ἔστησας, διὰ τοῦτο ὡς βούλεται στρέφει σου τὰ πράγματα ὁ δαίμων, καὶ μετατίθησιν. Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἁγίων, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐφ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν σφόδρα καταφρονούντων [q] αὐτῆς. Εἰ γὰρ καὶ ὁ βίος ἡμῶν οὐκ ἀνεκτός, ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων μετὰ πολλῆς ἐχόμεθα τῆς ἀκριβείας, ἀνώτεροι τῆς τῶν δαιμόνων ἐσμὲν ἐπιβουλῆς. [r] Ὅλως δὲ τί ποτέ ἐστι γένεσις; Οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ ἀδικία καὶ σύγχυσις, καὶ τὸ εἰκῇ πάντα φέρεσθαι· μᾶλλον δὲ οὐκ εἰκῇ μόνον, E
ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀλογίας. Καὶ εἰ μὴ ἔστι, φησί, γένεσις, πόθεν ὁ δεῖνα πλουτεῖ; πόθεν ὁ δεῖνα [s] πένης; Οὐκ οἶδα.

[g] πάντων] + διὰ τὸ ὄνομά μου Edd. [h] μισήσουσιν] + ἀλλήλους G. K. Haec καὶ μισήσουσιν om. M. [i] ἐμφύλιον] + γὰρ G. K. M. δηλοῖ] λέγει G. αἰνίττεται Sav. δηλοῖ om. M. [k] ἀγάπη] + τῶν πολλῶν L. [l] καὶ] + ἄλλων Sav. Ben. [m] τῷ ἐμφ.] μετὰ τῶν ἐμφυλίων G. H. K. M. edente Sav. [n] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ ἐρευνᾶν πόθεν γίνεται ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πενία· καὶ περὶ τῶν λεγόντων ὅτι γένεσίς ἐστι, καὶ ὅτι εἰκῇ πάντα φέρονται. G. [o] ἀλλ' ἐκ τούτου οὐδὲν π. δ. L. ἀλλ' οὐδὲν ἐνταῦθα τοιοῦτον π. δ. Sav. Ben. [p] δυνατὸν Mor. [q] αὐτῶν M. αὐτὸν G. [r] Ἄλλως M. [s] πένεται Edd.

Digitized by Google

Οὕτω γάρ σοι τέως διαλέξομαι, παιδεύων σε μὴ πάντα πε-
ριεργάζεσθαι, μηδὲ ἁπλῶς ἐντεῦθεν [t]καὶ εἰκῇ φέρεσθαι.
729 Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ τοῦτο ἀγνοεῖς, ὀφείλεις τὰ οὐκ ὄντα ἀνα-
πλάττειν. Βέλτιον ἀγνοεῖν καλῶς, ἢ μανθάνειν κακῶς. Ὁ
μὲν γὰρ οὐκ εἰδὼς τὴν αἰτίαν, ταχέως ἐπὶ τὴν εὔλογον
ἥξει· ὁ δὲ, ἐπειδὴ τὴν οὖσαν οὐκ οἶδε, τὴν οὐκ οὖσαν (472)
πλάττων, οὐ δυνήσεται ῥᾳδίως τὴν οὖσαν δέξασθαι, ἀλλὰ
δεῖ πλείονος αὐτῷ καὶ πόνου καὶ ἱδρῶτος, ὥστε τὸ πρότε-
ρον ἀνελεῖν. Καὶ γὰρ ἐν δέλτῳ, [v]ἐξηλειμμένῃ μὲν εὐκόλως
τις ἐγγράψειεν ἅπερ ἂν [w]ἐθέλῃ· [x]ἐγκεχαραγμένῃ δὲ [y]οὐκέτι
ὁμοίως· δεῖ γὰρ πρότερον ἐξαλεῖψαι τὰ κακῶς ἐγγεγραμ-
μένα. Καὶ ἐπὶ τῶν ἰατρῶν δὲ, ὁ μηδὲν προσφέρων τοῦ τὰ
B βλάπτοντα προσάγοντος πολλῷ βελτίων ἐστί· καὶ ὁ σαθρῶς
οἰκοδομῶν τοῦ μηδ' ὅλως οἰκοδομοῦντος χείρων· ὥσπερ οὖν
καὶ ἡ γῆ πολὺ βελτίων ἡ μηδὲν ἔχουσα τῆς ἀκάνθας ἐχού-
σης. Μὴ τοίνυν ἐπὶ τὸ μαθεῖν πάντα τρέχωμεν, ἀλλ' ἀνε-
χώμεθά τινα καὶ ἀγνοεῖν· ἵν' ὅταν εὕρωμεν διδάσκαλον, μὴ
διπλοῦν παρέχωμεν αὐτῷ τὸν πόνον· μᾶλλον δὲ πολλοὶ πολ-
λάκις καὶ ἀδιόρθωτα νοσοῦντες ἔμειναν, τῷ περιπεσεῖν ἁπ-
λῶς πονηροῖς δόγμασιν. Οὐδὲ γὰρ ὅμοιος ὁ ἱδρὼς, ἀνασπά-
σαι πρότερον τὰ κακῶς ῥιζωθέντα, καὶ τότε σπεῖραι, [z]καὶ
καθαρὰν ἄρουραν καταφυτεῦσαι. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀνατρέψαι
δεῖ πρότερον, καὶ τότε [a]ἕτερα ἐνθεῖναι· ἐνταῦθα δὲ παρε-
σκευασμένη ἡ ἀκοή. Πόθεν οὖν ὁ δεῖνα πλουτεῖ; Ἐρῶ λοι-
C πόν. Οἱ μὲν τοῦ θεοῦ διδόντος, πολλοὶ [b]δὲ συγχωροῦντος,
πλοῦτον ἐκτήσαντο. Οὗτος γὰρ σύντομος καὶ ἁπλοῦς ὁ
λόγος. Τί οὖν; φησί· τὸν πόρνον αὐτὸς [c]ποιεῖ πλουτεῖν,
καὶ τὸν μοιχὸν, καὶ τὸν ἡταιρηκότα, καὶ τὸν κακῶς τοῖς
οὖσι κεχρημένον; [d]Οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ συγχωρεῖ πλουτεῖν·
πολὺ δὲ τὸ μέσον καὶ σφόδρα ἄπειρον τοῦ ποιεῖν καὶ συγ-

[t] καὶ om. G. H. M. ἐντεῦθεν om. K. καὶ εἰκῇ] τι νομίζειν ἢ εἰκῇ L. νομίζειν post ἁπλῶς inculcat Reg. 688. [v] ἐξαληλιμμένῃ (om. μὲν) L. [w] ἐθέλῃ] Sic Mor. Ben. ἐθέλοι K. L. θέλοι G. H. M. [x] ἐγκεχ. δὲ] ἐνκεχ. (sic) δὲ H. ἐν δὲ κεχαραγμένῃ L. [y] οὐκέτι] οὐκ ἔστιν Edd. [z] καὶ] + τὸ K. L. καὶ τότε σπεῖραι εἰς καθαρὰν ἄρουραν καὶ καταφυτεῦσαι Edd. [a] ἑτέραν θεῖναι G. H. M. [b] δὲ] + καὶ G. L. συγχωροῦντος] + [ἄλλοι δι' ἄλλης ἀποῤῥήτου τινὸς οἰκονομίας] Edd. invitis codd. et Interp. [c] ποιεῖ] Sic Reg. 688. quem secuti sunt Sav. Ben. ἐᾷ codices et Mor. [d] Οὐ] Οὐκ αὐτὸς H. Οὐ ... πλουτεῖν] Οὐκ αὐτὸς, ἀλλὰ συγχωρεῖ πλουτεῖν, οὐ ποιεῖ πλουτεῖν G. K. M.

Digitized by Google

χωρεῖν. Τίνος δὲ ἕνεκεν ὅλως ἀφίησιν; Ὅτι οὐδέπω τῆς
κρίσεως ὁ καιρὸς, ἵνα τὸ κατ' ἀξίαν ἕκαστος ἀπολάβῃ. Τί
γὰρ φαυλότερον ἐκείνου τοῦ πλουσίου, τοῦ μηδὲ τῶν ψιχί-
ων μεταδιδόντος τῷ Λαζάρῳ; Ἀλλ' ὅμως ἁπάντων ἀθλιώτε-
ρος ἦν· οὐδὲ γὰρ σταγόνος ἐγένετο κύριος, [e] καὶ δι' αὐτὸ D
μάλιστα τοῦτο, ὅτι πλουτῶν ὠμὸς ἦν. Καὶ γὰρ ἐὰν ὦσι
πονηροὶ δύο, οὐ τῶν αὐτῶν ἐνταῦθα ἀπολαύσαντες, ἀλλ' ὁ
μὲν ἐν πλούτῳ, ὁ δὲ ἐν πενίᾳ, οὐχ ὁμοίως ἐκεῖ τιμωρηθή-
σονται, ἀλλ' ὁ εὐπορώτερος χαλεπώτερον. Ὁρᾷς [f] γοῦν καὶ
τοῦτον δεινότερα πάσχοντα, ἐπειδὴ ἀπέλαβε τὰ ἀγαθά;
Καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν ἴδῃς ἀδίκως πλουτοῦντα εὐημεροῦντα,
στέναξον, δάκρυσον· καὶ γὰρ προσθήκη κολάσεως ὁ πλοῦτος
οὗτος αὐτῷ. Ὥσπερ γὰρ οἱ πολλὰ ἁμαρτάνοντες καὶ μὴ E
βουλόμενοι μετανοεῖν, θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς θησαυρὸν ὀργῆς·
οὕτως οἱ [g] μετὰ τοῦ μὴ κολάζεσθαι καὶ εὐπραγίας ἀπολαύ-
οντες, μείζονα ὑποστήσονται τὴν [h] τιμωρίαν.

Καὶ τοῦτο, εἰ βούλει, οὐκ ἀπὸ τῶν μελλόντων μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος βίου δείξω σοι τὸ ὑπόδειγμα.
Ὁ γὰρ μακάριος Δαυὶδ, ὅτε τὴν ἁμαρτίαν ἥμαρτεν ἐκεί-
νην [i] τὴν τῆς Βηρσαβεὲ, καὶ ἠλέγχετο παρὰ τοῦ προφή-
του, διὰ τοῦτο μάλιστα ἐνεκαλεῖτο σφοδρότερον, ὅτι καὶ 730
πολλῆς ἀπολαύσας ἀδείας τοιοῦτος ἦν. Ἄκουσον γοῦν τοῦ
θεοῦ τοῦτο μάλιστα ὀνειδίζοντος [k] αὐτῷ. [14] "Οὐχ ἔχρισά
σε εἰς βασιλέα, καὶ ἐξειλόμην σε ἐκ χειρὸς Σαοὺλ, καὶ
ἔδωκά σοι πάντα τὰ τοῦ κυρίου σου, καὶ πάντα [l] τὸν οἶκον
Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα; Καὶ εἰ ὀλίγα σοι ἦν, προσέθηκα ἄν
σοι ὡς ταῦτα. Καὶ τί ἐποίησας τὸ πονηρὸν ἐναντίον [m] μου;"
Οὐ γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων αἱ αὐταὶ κολάσεις, [n] ἀλ-
λὰ πολλαὶ καὶ διάφοροι, καὶ ἀπὸ χρόνων, καὶ ἀπὸ προσώ-
πων, καὶ ἀπὸ ἀξιωμάτων, καὶ ἀπὸ συνέσεως, καὶ [o] ἀπὸ ἑτέ-
ρων πλειόνων. Καὶ ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, κεί- B
σθω εἰς μέσον ἁμάρτημα ἓν, ἡ πορνεία, καὶ σκόπει πόσας

[14] 2 Reg. xii. 7-9.

[e] καὶ om. Sav. Ben. [f] οὖν G. K. M. ἀπέλαβεν] + ὧδε Edd. [g] μετὰ τὸ μὴ M. μὴ μετὰ τὸ μὴ G. μετὰ τοῦ μηδὲ Flor. p. 414. (Tom. XII. p. 616 C.) μὴ] ὧδε μὴ Edd. [h] τιμωρίαν] κόλασιν G. H. M. [i] τὴν om. G. K. M. διὰ] καὶ διὰ iidem. [k] αὐτὸν K. L. [l] τὸν om. G. K. M. [m] μου] κυρίου K. L. [n] ἀλλὰ] Sic L. Ep. Fl. ἀλλὰ καὶ ceteri. [o] ἀπὸ] ἐξ K. L. Ep.

Digitized by Google

εὑρίσκω τιμωρίας διαφόρους, οὐ παρ' ἐμαυτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν. Ἐπόρνευσέ τις πρὸ τοῦ νόμου; ἄλλως κολάζεται· καὶ τοῦτο ὁ Παῦλος δείκνυσιν· [15] "ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται." Ἐπόρνευσέ τις μετὰ [p] τὸν νόμον; χαλεπώτερα πείσεται· "ὅσοι γὰρ ἐν νόμῳ ἥμαρτον, φησὶ, διὰ νόμου κριθήσονται." Ἐπόρνευσέ τις ἱερεὺς ὤν; προσθήκην ἀπὸ τῆς ἀξίας εἰς τὴν τιμωρίαν λαμβάνει μεγίστην. Διὰ δὴ τοῦτο αἱ μὲν ἄλλαι ἀνῃροῦντο
C πορνευόμεναι· αἱ δὲ τῶν ἱερέων θυγατέρες κατεκαίοντο, τοῦ νομοθέτου ἐκ περιουσίας δηλοῦντος, [q] ὅση τὸν ἱερέα μένει κόλασις τοῦτο ἁμαρτάνοντα. Εἰ γὰρ τὴν θυγατέρα μείζονα ἀπήτησε δίκην διὰ τὸ ἱερέως εἶναι θυγατέρα, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸν τὸν ἱερωμένον. Ἐπορνεύθη τις βιαίως; αὕτη καὶ ἀπήλλακται κολάσεως· ἐπορνεύθη τις πλουτοῦσα, ἑτέρα (473) δὲ πενομένη; πάλιν καὶ ἐνταῦθα διαφορά. Καὶ τοῦτο δῆλον, ἀφ' ὧν ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν περὶ τοῦ Δαυίδ. Ἐπόρνευσέ τις μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ; ἂν [r] ἀμύητος ἀπέλθῃ, πάντων ἐκείνων χαλεπωτέραν δώσει δίκην. Ἐπόρ-
D νευσέ τις μετὰ τὸ [s] λουτρόν; ἐνταῦθα οὐδὲ παραμυθία λοιπὸν τῷ ἁμαρτήματι λείπεται. Καὶ τοῦτο αὐτὸ δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· [16] "ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶ [t] καὶ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν [v] ἡγησάμενος, καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐνυβρίσας;" Ἐπόρνευσέ τις ἱερωμένος νῦν; αὕτη μάλιστα πάντων ἡ κορυφὴ τῶν κακῶν. Εἶδες ἑνὸς ἁμαρτήματος [w] πόσαι διαφοραί; Ἑτέρα ἡ πρὸ τοῦ νόμου, ἄλλη ἡ μετὰ [x] τὸν νόμον, ἡ τοῦ ἱερωμένου ἄλλη, ἡ τῆς πλουτούσης καὶ τῆς πενομένης, [y] τῆς κατηχουμένης καὶ τῆς πιστῆς, τῆς τοῦ ἱερέως. Καὶ ἀπὸ συνέ-
E σεως [z] δὲ πολλὴ ἡ διαφορά· [17] "ὁ γὰρ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται πολλάς."

[15] Rom. ii. 12. [16] Hebr. x. 28, 29. [17] Luc. xii. 47.

[p] τὸν om. K. Ep. [q] ὅση] Sic Ep. πόση L. [r] ἀμετανόητος M. [s] λουτρὸν] + τοῦ θείου βαπτίσματος Edd. λείπεται] Sic H. L. Ep. ceteri cum Mor. ἕπεται. [t] καὶ] ἢ K. L. M. [v] ἡγησάμενος] + ἐν ᾧ ἡγιάσθη L. 1 Mosq. Vid. *Matthaei.* ad loc. [w] πόσαι] + αἱ H. + εἰσὶν αἱ L. [x] τὸν om. G. K. M. [y] τῆς] ἢ τῆς Edd. [z] δὲ om. G. K. M.

Digitized by Google

Καὶ τὸ μετὰ τὰ [a] παραδείγματα ἁμαρτάνειν πλείονα φέρει τὴν τιμωρίαν. Διὰ τοῦτό φησιν· [18] "ὑμεῖς δὲ οὐδὲ ἰδόντες ὕστερον μετενοήσατε," καίτοι πολλῆς ἀπολαύσαντες θεραπείας. Διὰ τοῦτο καὶ [b] τὴν Ἱερουσαλὴμ τοῦτο ὀνειδίζει λέγων· [19] "ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;" Καὶ τὸ ἐν τρυφῇ ὄντας· τοῦτο δὴ 731
τὸ τοῦ Λαζάρου. Καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου δὲ χαλεπώτερον τὸ ἁμάρτημα γίνεται· ὅπερ καὶ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγε· "μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου." Καὶ ἀπὸ τῆς ποιότητος δὲ αὐτῶν τῶν πλημμελημάτων· [20] "[c] οὐ θαυμαστὸν, ἐὰν ἁλῷ τις κλέπτων·" καὶ πάλιν, [21] "ἔσφαξας τοὺς υἱούς σου καὶ τὰς θυγατέρας σου· τοῦτο ὑπὲρ [d] πάσας τὰς πορνείας σου καὶ τὰ βδελύγματά σου." Καὶ ἀπὸ τῶν προσώπων πάλιν· [22] "ἐὰν ἁμαρτὼν [e] ἁμάρτῃ τις εἰς ἄνθρωπον, προσεύξονται περὶ αὐτοῦ· ἐὰν δὲ εἰς θεὸν ἁμάρτῃ, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ;" Καὶ ὅταν τοὺς πολλῷ χείρονάς τις ὑπερβαίνῃ τῇ ῥᾳθυμίᾳ· ὅπερ καὶ ἐν τῷ Ἰεζεχιὴλ [f] ἐγκαλεῖ· [23] "οὐδὲ κατὰ B
τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν ἐποίησας." Καὶ ὅταν μηδὲ τοῖς ἑτέρων παραδείγμασι σωφρονισθῇ τις· "εἶδε τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, φησὶ, καὶ ἐδικαίωσεν αὐτήν." Καὶ ὅταν πλείονος ἀπολαύσῃ ἐπιμελείας· "εἰ γὰρ ἐν Τύρῳ, φησὶ, καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αὗται, πάλαι ἂν μετενόησαν· πλὴν ἀνεκτότερον ἔσται Τύρῳ καὶ Σιδῶνι, ἢ τῇ πόλει [g] ἐκείνῃ." Εἶδες ἀκρίβειαν ἀπηρτισμένην, καὶ πάντας τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων οὐ τὴν αὐτὴν διδόντας δίκην; Καὶ γὰρ ὅταν μακροθυμίας ἀπολαύσαντες μηδὲν κερδάνωμεν, χείρονα πεισόμεθα. Καὶ τοῦτο δηλοῖ Παῦλος λέγων· [24] "κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυ- C
τῷ ὀργήν." Ταῦτ' οὖν εἰδότες, μὴ σκανδαλιζώμεθα, μηδὲ θορυβώμεθα μηδενὶ τῶν γινομένων, μηδὲ τὴν τῶν λογισμῶν ἐπεισάγωμεν ζάλην· ἀλλὰ τῷ ἀκαταλήπτῳ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας παραχωροῦντες, ἀρετῆς ἐπιμελώμεθα, καὶ [h] φεύγω-

[18] Matth. xxi. 32. [19] Luc. xiii. 34. [20] Prov. vi. 30. [21] Ezech. xvi. 20-22. [22] 1 Reg. ii. 25. [23] Ezech. v. 7. xvi. 51. [24] Rom. ii. 5.

[a] παραδείγματα] + τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα Edd. contra codd. et Interp. [b] τῇ Ἱερ. ταῦτα Edd. [c] οὐ γὰρ θ. φησὶν, ἐὰν Edd. κλέπτων] + κλέπτει γὰρ ἵνα ἐμπλήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πεινῶσαν Edd. [d] πάσας τ. π. σου] πᾶσαν πορνείαν G. M. [e] ἁμαρτήσῃ K. L. [f] ἐγκαλεῖ] + λέγων Edd. [g] ἐκείνῃ] ταύτῃ K. [h] φύγωμεν G. H. K. M.

Digitized by Google

μεν κακίαν· ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΣ.

D [1] Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω ἆραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ [a] αὐτοῦ, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.

ΕΙΠΩΝ περὶ τῶν κακῶν τῶν τὴν πόλιν καταληψομένων, (474)
E καὶ τῶν πειρασμῶν τῶν ἀποστολικῶν, καὶ ὅτι ἀχείρωτοι μένουσι, καὶ πᾶσαν διαδραμοῦνται τὴν οἰκουμένην, λέγει πάλιν τὰς Ἰουδαϊκὰς συμφορὰς, δεικνὺς ὅτι ὅταν ὦσιν οὗτοι λαμπροὶ, τὴν οἰκουμένην διδάξαντες ἅπασαν, τότε ἐκεῖνοι ἐν συμφοραῖς. Καὶ ὅρα πῶς διηγεῖται τὸν πόλεμον, διὰ τῶν δοκούντων εἶναι μικρῶν παριστῶν αὐτοῦ τὸ ἀφόρητον. "Τότε γὰρ, φησὶν, οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη."
732 Τότε, πότε; Ὅταν ταῦτα γένηται, ὅταν τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως στῇ ἐν τόπῳ ἁγίῳ. Ὅθεν μοι δοκεῖ τὰ στρατόπεδα λέγειν. Φεύγετε τοίνυν τότε, φησίν· οὐδεμία γὰρ λοιπὸν ἐλπὶς σωτηρίας ὑμῖν. Ἐπειδὴ γὰρ συνέβη πολλάκις αὐτοὺς ἀνενεγκεῖν ἐν πολέμοις χαλεποῖς, οἷον ἐπὶ τοῦ Σεναχηρεὶμ, ἐπὶ Ἀντιόχου πάλιν· (καὶ γὰρ καὶ τότε στρατοπέδων ἐπεισελθόντων καὶ τοῦ ναοῦ προκαταληφθέντος, συστραφέντες οἱ Μακκαβαῖοι μετέστησαν εἰς τὸ ἐναντίον τὰ πράγματα·) ἵνα [b] οὖν μὴ καὶ νῦν τοῦτο ὑποπτεύσωσιν, ὅτι ἔσται τις μεταβολὴ τοιαύτη, πᾶν τὸ τοιοῦτον αὐτοῖς ἀπαγορεύει. Ἀγαπητὸν γὰρ, φησὶ, τὸ γυμνῷ τῷ σώματι σω-
B θῆναι λοιπόν. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν δωμάτων οὐκ

[1] Cap. XXIV. v. 16–18.

Hom. LXXVI. [a] αὐτοῦ om. L. 2 Mosqq. [b] οὖν om. K. M.

Digitized by Google

ἀφίησιν εἰς τὴν οἰκίαν [c]εἰσελθεῖν ὥστε ἆραι τὰ ἱμάτια, τὰ
ἄφευκτα δηλῶν κακὰ, καὶ τὴν ἀπέραντον συμφοράν· καὶ
ὅτι [d]τὸν ἐμπεσόντα ἀνάγκη πάντως ἀπολέσθαι. Διὰ τοῦτο
καὶ τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ προστίθησι λέγων, "μηδὲ οὗτος ἐπι-
στρεψάτω [e]ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ." Εἰ γὰρ οἱ ἔνδον ὄντες
φεύγουσι, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἔξωθεν οὐ χρὴ καταφεύγειν
ἐκεῖ. [a]"Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς [f]θηλα-
ζούσαις·" ταῖς μὲν, διὰ τὸ νωθρότερον καὶ τὸ μὴ δύνασθαι
[g]φεύγειν εὐκόλως, τῷ φορτίῳ τῆς κυήσεως βαρουμένας· ταῖς
δὲ, διὰ τὸ δεσμῷ κατέχεσθαι τῷ τῆς συμπαθείας τῶν [h]παι-
δίων, καὶ μὴ δύνασθαι συνδιασώζειν τὰ θηλάζοντα. Χρημά-
των μὲν γὰρ καὶ καταφρονῆσαι εὔκολον καὶ προνοῆσαι ῥᾴ-
διον, καὶ ἱματίων· τὰ δὲ ἀπὸ τῆς φύσεως πῶς ἄν τις διαφύ- C
γοι; πῶς ἂν ἡ ἔγκυος [i]γένοιτο κούφη; πῶς δὲ ἡ θηλάζου-
σα δυνήσεται τοῦ τεχθέντος ὑπεριδεῖν; Εἶτα πάλιν δεικνὺς
τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, φησί· "προσεύχεσθε, ἵνα μὴ γέ-
νηται ἡ φυγὴ ὑμῶν ἐν χειμῶνι, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. Ἔσται
γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐκ ἐγένετο ἀπ' ἀρχῆς κόσ-
μου ἕως τοῦ νῦν, οὐδὲ [k]μὴ γένηται." Ὁρᾷς ὅτι πρὸς Ἰου-
δαίους ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ περὶ τῶν ἐκείνους καταληψομένων
κακῶν διαλέγεται; Οὐ γὰρ δὴ οἱ ἀπόστολοι ἔμελλον σάβ-
βατον τηρεῖν, ἢ ἐκεῖ ἔσεσθαι, ἡνίκα Οὐεσπασιανὸς ταῦτα
ἔπραξε. Καὶ γὰρ ἔφθασαν προαπελθόντες οἱ πλείους· εἰ δέ D
τις ἀπελείφθη, ἐν ἄλλοις τῆς οἰκουμένης διέτριβε μέρεσι
τότε. Διατί δὲ [l]μηδὲ χειμῶνος, μηδὲ [m]σαββάτου; Χειμῶ-
νος μὲν, διὰ τὴν δυσκολίαν τὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ· [m]σαββά-
του δὲ, διὰ τὴν αὐθεντίαν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου. Ἐπειδὴ γὰρ
φυγῆς χρεία, καὶ φυγῆς ταχίστης, [n]οὔτε δὲ ἐν σαββάτῳ
τότε Ἰουδαῖοι φεύγειν ἐτόλμων διὰ τὸν νόμον, οὔτε [o]δὲ ἐν
χειμῶνι τὸ τοιοῦτον εὔκολον, διὰ τοῦτο, προσεύχεσθε, φησίν.

[a] v. 19.

[c] κατελθεῖν L. [d] Sic K. L. Ep. τὸν deest in ceteris. p. p. ἀπολεῖσθαι G. H. K. M. invito Ep. [e] ἆραι] Sic Ep. et codd. λαβεῖν Edd. [f] θηλαζούσαις] + ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις H. L. [g] φεύγειν] Sic H. K. Ep. Euth. Theoph. vulgo καταφεύγειν. Mox βαρουμέναις Ep. Edd. [h] Sic L. Ep. ceteri παίδων. [i] Sic H. L. Ep. vulgo γένηται. [k] μὴ] οὐ μὴ L. [l] μηδὲ] μὴ Edd. [m] σαββάτῳ bis G. Euth. σαββάτων bis M. [n] οὔτε δὲ] οὐδὲ M. καὶ οὐδὲ G. [o] δὲ om. K. Ep. εὔκολον] + ἦν Edd.

Digitized by Google

"Ἔσται γὰρ τότε θλῖψις, οἵα [p] οὐκ ἐγένετο, οὐδὲ μὴ γένηται." Καὶ μή τις νομίσῃ τοῦτο ὑπερβολικῶς εἰρῆσθαι·
E ἀλλ' ἐντυχὼν τοῖς Ἰωσήπου [q] γράμμασι, μανθανέτω τῶν εἰρημένων τὴν ἀλήθειαν. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὅτι πιστὸς ὢν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ συστῆσαι τὰ εἰρημένα ἐξώγκωσε τὴν τραγῳδίαν. Καὶ γὰρ [r] καὶ Ἰουδαῖος ἦν, καὶ σφόδρα Ἰουδαῖος, καὶ ζηλωτὴς, καὶ τῶν μετὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν. Τί οὖν οὗτός φησιν; Ὅτι πᾶσαν ἐνίκησε τρα-
733 γῳδίαν ἐκεῖνα τὰ δεινὰ, καὶ πόλεμος οὐδεὶς [s] οὐδέποτε τοιοῦτος τὸ ἔθνος κατέλαβε. Τοσοῦτος γὰρ ἦν ὁ λιμὸς, [t] ὡς αὐταῖς ταῖς μητράσι περιμάχητον εἶναι τὴν παιδοφαγίαν, καὶ ὑπὲρ τούτου πολέμους γίνεσθαι· πολλοὺς δὲ καὶ νεκροὺς γενομένους κατὰ μέσας ἀναῤῥήγνυσθαι τὰς γαστέρας ἔφη. Ἡδέως ἂν οὖν ἐροίμην Ἰουδαίους· πόθεν οὕτω θεήλατος ὀργὴ καὶ ἀφόρητος ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ πασῶν τῶν ἔμπροσθεν γενομένων, οὐκ ἐν Ἰουδαίᾳ [v] μόνον, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς οἰ- (475)
κουμένης χαλεπωτέρα; Οὐκ εὔδηλον, ὅτι διὰ τὸ τοῦ σταυροῦ τόλμημα καὶ τὴν ἀπόφασιν ταύτην; Ἅπαντες [w] εἴποιεν
B ἂν, καὶ μετὰ πάντων καὶ πρὸ πάντων αὐτὴ ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια. Θέα δέ μοι τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν, ὅταν [x] μὴ πρὸς τὸν ἔμπροσθεν χρόνον παραβαλλόμενα χαλεπώτερα φαίνηται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἐπιόντα ἅπαντα. Οὔτε γὰρ ἐν τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ, οὔτε ἐν τῷ χρόνῳ παντὶ, τῷ γενομένῳ, τῷ τε ἐσομένῳ, δυνήσεταί τις εἰπεῖν τοιαῦτα [y] κακὰ γεγενημένα. Καὶ μάλα εἰκότως. Οὐδὲ γὰρ ἐτόλμησέ τις ἀνθρώπων, οὐ τῶν [z] πώποτε, οὐ τῶν μετὰ ταῦτα, τόλμημα οὕτω παράνομον καὶ φρικῶδες. Διὰ τοῦτό φησιν· "ἔσται θλῖψις οἵα οὐκ ἐγένετο, οὐδὲ μὴ γένηται."

[a] "Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν
C ἐσώθη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι." Ἀπὸ τούτων δείκνυσιν αὐτοὺς χαλεπωτέρας τιμωρίας ἀξίους ὄντας τῆς εἰρημένης, ἡμέρας νῦν λέγων τὰς τοῦ πολέμου καὶ τῆς πολιορκίας ἐκείνης. Ὁ δὲ

[a] v. 22.

[p] οὐκ ἐγένετο] οὐ γέγονε πώποτε Edd. [q] συγγράμμασι H. Ep. [r] καὶ om. L. Ep. [s] οὐδέπω G. Ep. τὸ ἔθνος] ἔθνος H. L. invito Ep. *gens Judaeorum* Ge. τὸ οἱονοῦν ἔθνος Edd. [t] ὡς] + καὶ K. L. [v] μόνον om. G. M. [w] εἴποιμεν G. K. M. [x] μὴ] μηδὲ Edd. φαίνηται] + μόνον L. [y] κακὰ om. G. K. M. [z] πώποτε] τότε K.

λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. Εἰ ἐπὶ πλέον ἐκράτησε, φησὶν, ὁ
πόλεμος Ῥωμαίων ὁ κατὰ τῆς πόλεως, ἅπαντες ἂν ἀπώλοντο
Ἰουδαῖοι· (πᾶσαν γὰρ σάρκα [a] ἐνταῦθα τὴν Ἰουδαϊκὴν λέγει·)
καὶ οἱ ἔξω, καὶ οἱ ἔνδον. Οὐ γὰρ δὴ μόνον τοῖς ἐν Ἰου-
δαίᾳ ἐπολέμουν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πανταχοῦ διεσπαρμένους
ἀπεκήρυττόν τε καὶ ἤλαυνον, διὰ τὸ πρὸς ἐκείνους μῖσος.
Τίνας δὲ ἐνταῦθά φησι τοὺς ἐκλεκτούς; Τοὺς πιστοὺς τοὺς
ἐν μέσοις ἀπειλημμένους αὐτοῖς. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν Ἰου- D
δαῖοι, ὅτι διὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὸ [b] προσκυνεῖσθαι τὸν Χρι-
στὸν ταῦτα γέγονε τὰ κακὰ, δείκνυσιν ὅτι οὐ μόνον οἱ
πιστοὶ τούτων αὐτοῖς οὐκ ἐγένοντο αἴτιοι, [c] ἀλλ' εἰ μὴ ἐκεῖνοι
ἦσαν, πρόρριζοι ἂν ἀπώλοντο ἅπαντες. Εἰ γὰρ συνεχώρησεν
ὁ θεὸς ἐκταθῆναι τὸν πόλεμον, οὐδ' ἂν λείψανον ἔμεινεν
Ἰουδαίων· ἀλλ' ἵνα μὴ συναπόλωνται τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις
οἱ ἐξ αὐτῶν γενόμενοι πιστοὶ, ταχέως κατέλυσε τὴν μάχην,
καὶ πέρας ἔδωκε τῷ πολέμῳ. Διὰ τοῦτό φησι, "διὰ [d] δὲ
τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται." Ταῦτα δὲ ἔλεγε, κατα- E
λιμπάνων παραμυθίαν [e] τοῖς ἐν μέσῳ ἀπειλημμένοις αὐτῶν,
καὶ διδοὺς ἀναπνεῦσαι, ἵνα μὴ φοβῶνται ὡς συναπολούμενοι.
Εἰ δὲ ἐνταῦθα τοσαύτη [f] αὐτῶν πρόνοια, ὡς δι' αὐτοὺς καὶ
ἑτέρους σώζεσθαι, καὶ τῶν ἀπίστων λείψανα γίνεσθαι Ἰου-
δαίων διὰ Χριστιανοὺς, πόση ἐν τῷ καιρῷ τῶν στεφάνων
ἡ τιμή; Ἐντεῦθεν αὐτοὺς καὶ παρεμυθεῖτο μὴ ἀλγεῖν ἐπὶ
τοῖς οἰκείοις κινδύνοις, ὅπου γε καὶ ἐκεῖνοι τοιαῦτα πάσχουσι,
καὶ ἐπ' οὐδενὶ κέρδει, ἀλλ' ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς. 734
Οὐ παρεμυθεῖτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπῆγε τῶν Ἰουδαϊκῶν
ἐθῶν λοιπὸν λανθανόντως καὶ ἀνυπόπτως. Εἰ γὰρ οὐκ ἔσται
μεταβολὴ λοιπὸν, οὐδὲ ὁ ναὸς στήσεται, εὔδηλον ὅτι καὶ ὁ
νόμος παυθήσεται. Ἀλλὰ φανερῶς μὲν τοῦτο οὐκ εἶπε, διὰ
δὲ τῆς παντελοῦς αὐτῶν ἀπωλείας τοῦτο ᾐνίξατο. Φανερῶς
[g] δὲ οὐκ εἶπεν, ἵνα μὴ πρὸ καιροῦ πλήξῃ. Διὸ οὐδὲ ἀρχό-
μενος προηγουμένως εἰς τὸν περὶ τούτων ἐνέβαλε λόγον·

[a] ἐνταῦθα] Sic L. Ep. in ceteris deest. [b] προσκυνεῖν G. K. M. invito Ep. [c] ἀλλ'] + ὅτι Edd. πρόρριζοι] Sic H. K. L. Ep. vulgo πρόρριζον. ἂν om. H. Ep. [d] δὲ om. H. K. M. κολοβωθήσονται] + αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι L. invito Interp. [e] τοῖς] + ἐσομένοις καὶ G. H. M. Non vertit Ge. Haec τοῖς ἐν μ. ἀ. αὐτῶν uncis inclusit Mor. [f] αὐτῶν] τῶν πιστῶν ἡ Edd. καὶ ante ἑτέρους om. K. L. [g] δὲ] + τοῦτο K. L.

Digitized by Google

ἀλλὰ ταλανίσας πρῶτον τὴν πόλιν, εἰς ἀνάγκην αὐτοὺς κατέ-
στησε τῆς τε ἐπιδείξεως τῶν λίθων καὶ τῆς ἐρωτήσεως, ἵνα
B ὡς αὐτοῖς ἀποκρινόμενος πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἅπαντα προα-
ναφωνήσῃ τὰ μέλλοντα. Σὺ δέ μοι σκόπει [h] πνεύματος οἰ-
κονομίαν, ὅτι τούτων οὐδὲν ἔγραψεν Ἰωάννης, ἵνα μὴ δόξῃ ἐξ
αὐτῆς τῶν γεγενημένων τῆς ἱστορίας γράφειν· (καὶ γὰρ καὶ
μετὰ τὴν ἅλωσιν [i] ἔζη χρόνον πολύν·) ἀλλ' οἱ πρὸ τῆς ἁλώσεως
ἀποθανόντες, καὶ μηδὲν τούτων ἑωρακότες, αὐτοὶ γράφουσιν,
ὥστε πανταχόθεν [k] διαλάμπειν τῆς προῤῥήσεως τὴν ἰσχύν.
[4] "Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστὸς, ἢ ὧδε,
μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευ-
δοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι,
εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. Ἐὰν
C οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μὴ ἐξέλθητε· ἰδοὺ ἐν
τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ
ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως (476)
ἔσται [l] καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ
ἂν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί." Πληρώσας
τὰ περὶ [m] τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς τὴν αὐτοῦ λοιπὸν διαβαίνει
παρουσίαν, καὶ λέγει [n] αὐτῆς τὰ σημεῖα, οὐκ ἐκείνοις χρή-
σιμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς [o] ἐσομένοις πᾶσι.
Τότε, πότε; Ἐνταῦθα, ὃ πολλάκις εἶπον, οὐχὶ τῆς ἀκολου-
θίας ἐστὶ τοῦ καιροῦ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων τὸ, τότε·
D ὅπου γοῦν ἀκολουθίαν ἐβούλετο εἰπεῖν, ἐπήγαγεν, "εὐθέως
μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων·" ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως,
[p] ἀλλὰ, τότε· οὐ τὰ μετὰ ταῦτα εὐθέως δηλῶν, ἀλλὰ τὰ ἐν
τῷ καιρῷ, ᾧ μέλλει ταῦτα γίνεσθαι, [q] ἅπερ ἔμελλε λέγειν.
Οὕτω καὶ ὅταν λέγῃ, "ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παραγίνεται
Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς," οὐ τὸν ἑξῆς εὐθέως [r] λέγει καιρὸν,
ἀλλὰ τὸν μετὰ πολλὰ ἔτη, καὶ [s] τὸν καθ' ὃν ταῦτα ἐγίνετο,

[4] v. 23-28.

[h] πνεύματος] τοῦ πν. G. M. τὴν τοῦ πν. H. Ep. [i] ἔζησε H. L. [k] διαλάμψαι Mor. Ben. [l] καὶ om. K. L. [m] τῶν om. L. [n] αὐτῆς] Sic G. H. K. L. Ge. vulgo αὐτοῖς. [o] ἐσόμενα K. L. [p] ἀλλὰ τὸ, τότε, οὐ τὰ μ. τ. εὐθέως δηλοῖ, ἀλλὰ Edd. In nostra lectione consentiunt Ep. Ge. et codices, nisi quod δηλοῖ habent K. M. [q] ἅπερ] ταῦτα ἅπερ G. H. M. Sic L. sed pro altero ταῦτα, τότε dat. Vulgatum firmat Ep. [r] λέγει om. G. M. [s] τὸν] + καιρὸν G. H. K. M. ἐγίνετο] + χρόνον L. Nobiscum faciunt Ep. Mor.

Digitized by Google

ἅπερ ἐρεῖν ἔμελλε. Καὶ γὰρ περὶ τῆς γεννήσεως διαλεχθεὶς
τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῆς τῶν μάγων παρουσίας, καὶ τῆς τελευ-
τῆς Ἡρώδου, εὐθέως φησίν· "ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παρα-
γίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· καίτοι τριάκοντα μεταξὺ γέ-
γονεν ἔτη. Ἀλλ' ἔθος τοῦτο τῇ γραφῇ τούτῳ κεχρῆσθαι E
τῆς ἱστορίας τῷ τρόπῳ. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, τὸν μέσον
ἅπαντα χρόνον παρελθὼν, τὸν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῶν Ἱερο-
σολύμων ἕως τῶν προοιμίων τῆς συντελείας, [t]λέγει τὸν ὀλίγῳ
πρὸ τῆς συντελείας. "Τότε οὖν, ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, φησὶν,
[v]ὧδε ὁ Χριστὸς, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε." Τέως ἀπὸ τοῦ
τόπου αὐτοὺς ἀσφαλίζεται, λέγων τὰ ἰδιώματα τῆς αὐτοῦ 735
παρουσίας τῆς δευτέρας, καὶ τὰ τῶν πλάνων δείγματα. Οὐ
γὰρ ὥσπερ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐν Βηθλεὲμ ἐφάνη, καὶ ἐν γωνίᾳ
μικρᾷ τῆς οἰκουμένης, καὶ οὐδενὸς εἰδότος ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ
τότε φησίν· ἀλλὰ φανερῶς καὶ μετὰ περιφανείας ἁπάσης,
καὶ ὡς μὴ δεῖσθαι τοῦ ταῦτα ἀπαγγέλλοντος. Οὐ μικρὸν
δὲ τοῦτο σημεῖον τοῦ μὴ λανθανόντως παραγίνεσθαι. Σκό-
πει δὲ πῶς ἐνταῦθα οὐδὲν περὶ πολέμου διαλέγεται· τὸν
γὰρ περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ διευκρινεῖ λόγον· ἀλλὰ περὶ
τῶν ἀπατᾶν ἐπιχειρούντων. Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν ἀποστό- B
λων [w]τοὺς πολλοὺς ἠπάτων· "ἐλεύσονται γὰρ, φησὶ, καὶ
ἀπατήσουσι πολλούς·" οἱ δὲ πρὸ τῆς δευτέρας αὐτοῦ πα-
ρουσίας, οἳ καὶ ἐκείνων [x]ἦσαν πικρότεροι. "Δώσουσι γὰρ,
φησὶ, σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατὸν, καὶ
τοὺς ἐκλεκτούς." Ἐνταῦθα τὸν ἀντίχριστόν φησι, καὶ δεί-
κνυσί τινας καὶ διακονησομένους αὐτῷ· περὶ οὗ καὶ Παῦλος
οὕτω φησί. Καλέσας γὰρ αὐτὸν ἄνθρωπον ἁμαρτίας καὶ
υἱὸν ἀπωλείας, ἐπήγαγεν· [5]"οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέρ-
γειαν τοῦ Σατανᾶ, ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι
ψεύδους, ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις."
Καὶ ὅρα πῶς ἀσφαλίζεται. Μὴ ἐξέλθητε, φησὶ, εἰς τὴν C
ἔρημον, μὴ εἰσέλθητε εἰς τὰ ταμεῖα. Οὐκ εἶπεν, ἀπέλθετε
καὶ μὴ πιστεύσητε· ἀλλὰ, [y]μὴ ἐξέλθητε, μηδὲ ἀπέλθητε.

[5] 2 Thess. ii. 9, 10.

[t] Haec λέγει . . . συντελείας desunt in G. M. et Interp. Omissioni favet Ep. [v] ὧδε] ἰδοὺ ὧδε L. [w] τοὺς om. G. K. M. invito Ep. [x] ἦσαν] εἰσι L. ἔσονται K. [y] Sic G. K. M. Ep. μὴ εἰσέλθητε, μηδὲ ἐξ. L. μὴ εἰσ. μὴ ἐξ. μηδὲ ἀπ. H.

Digitized by Google

Καὶ γὰρ πολλὴ τότε ἡ ἀπάτη, διὰ τὸ [z] καὶ σημεῖα γίνεσθαι ἀπάτης. Εἰπὼν τοίνυν πῶς ἐκεῖνος παραγίνεται, οἷον ὅτι ἐν τόπῳ, λέγει πῶς καὶ αὐτός. Πῶς οὖν αὐτός; "Ὥσπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἂν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί." Πῶς οὖν ἡ ἀστραπὴ φαίνεται; Οὐ δεῖται ἀπαγγέλλοντος, οὐ δεῖται κήρυκος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν οἰκίαις καθημένοις, καὶ [a] ταῖς ἐν θαλάμοις,
D ἐν ἀκαριαίᾳ ῥοπῇ κατὰ τὴν οἰκουμένην δείκνυται πᾶσαν. Οὕτως ἔσται ἡ παρουσία ἐκείνη, ὁμοῦ πανταχοῦ φαινομένη διὰ τὴν ἔκλαμψιν τῆς δόξης. Λέγει δὲ καὶ ἕτερον σημεῖον· "ὅπου τὸ πτῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί·" τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων, τῶν μαρτύρων, τῶν ἁγίων ἁπάντων δηλῶν.

Εἶτα λέγει θαύματα φοβερά. Τίνα δέ ἐστι τὰ θαύματα; [6] "Εὐθέως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, φησὶν, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται." [b] Θλῖψιν ποίων λέγει ἡμερῶν; Τοῦ ἀντιχρίστου καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν. Θλῖψις γὰρ τότε ἔσται μεγάλη, τοσούτων ὄντων τῶν ἀπατώντων. Ἀλλ' οὐκ ἐκτείνεται εἰς χρόνου μῆκος. Εἰ γὰρ ὁ Ἰουδαϊκὸς πόλεμος διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκολοβώθη, πολλῷ μᾶλλον οὗτος ὁ πει-
E ρασμὸς συσταλήσεται διὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους. Διὰ τοῦτο (477)
οὐκ εἶπε, μετὰ τὴν θλῖψιν, ἀλλ', "εὐθέως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται·" ὁμοῦ γὰρ σχεδὸν ἅπαντα γίνεται. Οἵ τε γὰρ ψευδοπροφῆται καὶ [c] οἱ ψευδόχριστοι θορυβήσουσι παραγενόμενοι, καὶ εὐθέως αὐτὸς παρέσται. Καὶ γὰρ οὐ μικρὰ τότε μέλλει κατέχειν ταραχὴ
736 τὴν οἰκουμένην. Πῶς δὲ παραγίνεται; Μετασχηματιζομένης λοιπὸν [d] αὐτῆς τῆς κτίσεως· καὶ γὰρ "ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται," οὐκ ἀφανιζόμενος, ἀλλὰ νικώμενος τῷ φωτὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ· "καὶ τὰ ἄστρα πεσεῖται·" τίς γὰρ αὐτῶν ἔσται χρεία λοιπὸν, νυκτὸς οὐκ οὔσης; "καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται·" καὶ μάλα εἰκότως, ὁρῶσαι τοσαύτην μεταβολὴν γινομένην. Εἰ γὰρ ὅτε ἐγένετο τὰ ἄστρα,

[6] v. 29.

[z] καὶ om. G. K. M. [a] ταῖς] Sic G. K. L. M. Ep. vulgo τοῖς. [b] Θλῖψιν] + δὲ L. ποίων] ποίαν Edd. et codd. "ἴσ. ποίων." *Sav.* "Alii ποίων" (?) *Montef.* ποίων ἡμέρων θλῖψιν λέγει Ep. *quorum dierum* Ge. [c] οἱ om. K. L. [d] αὐτῆς τῆς κτ.] Sic Ep. Mor. τῆς κτ. αὐτῆς L. ceteri ταύτης τῆς κτ.

Digitized by Google

οὕτως ἔφριξαν καὶ ἐθαύμασαν· ([7] "ὅτε γὰρ [e] ἐγενήθη ἄστρα, ᾔνεσάν με, φησὶ, φωνῇ μεγάλῃ πάντες ἄγγελοι·") πολλῷ μᾶλλον ὁρῶντες πάντα μεταῤῥυθμιζόμενα, καὶ τοὺς συνδούλους αὐτῶν διδόντας εὐθύνας, καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν φο- B
βερῷ παρισταμένην δικαστηρίῳ, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας γενομένους λόγον ἀπαιτουμένους ἁπάντων ὧν ἔπραξαν, πῶς οὐ φρίξουσι καὶ σαλευθήσονται; [8] "Τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ·" τουτέστιν, ὁ σταυρὸς, τοῦ ἡλίου φαιδρότερος ὤν· εἴγε ἐκεῖνος μὲν σκοτίζεται καὶ κρύπτεται, οὗτος δὲ φαίνεται· οὐκ ἂν φανεὶς, εἰ μὴ πολλῷ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων φαιδρότερος ἦν. Τίνος δὲ ἕνεκεν τὸ σημεῖον φαίνεται; Ὥστε ἐκ περιουσίας πολλῆς ἐπιστομισθῆναι τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀναισχυντίαν. Καὶ γὰρ δικαίωμα μέγιστον ἔχων τὸν σταυρὸν, οὕτω παραγίνεται εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ὁ Χριστὸς, [f] οὐχὶ τὰ τραύματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν θάνατον τὸν ἐπονείδιστον δεικνύς. C
"Τότε κόψονται [g] αἱ φυλαί." Οὐ γὰρ χρεία κατηγορίας, ὅταν ἴδωσι τὸν σταυρόν· [h] καὶ κόψονται, ὅτι ἀποθανόντος οὐδὲν ὠφελήθησαν, ὅτι ἐσταύρωσαν ὃν προσκυνῆσαι ἔδει. Εἶδες πῶς ὑπέγραψε τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φοβερῶς; πῶς ἀνέστησε τὰ φρονήματα τῶν μαθητῶν; Διά τοι τοῦτο πρότερον τὰ λυπηρὰ τίθησι, καὶ τότε τὰ χρηστὰ, ἵνα καὶ [i] ταύτῃ αὐτοὺς παραμυθήσηται καὶ ἀναπαύσῃ. Καὶ περὶ τοῦ πάθους δὲ αὐτοὺς ὑπομιμνήσκει πάλιν καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ μετὰ [k] λαμπροῦ τοῦ σχήματος μέμνηται τοῦ σταυροῦ, ὥστε [l] μὴ αἰσχύνεσθαι αὐτοὺς, μηδὲ ὀδυνᾶσθαι, ὅπου γε ἀντὶ σημείου τότε ἔρχεται προβαλλόμενος αὐτόν. Ἄλλος δέ φησιν, ὅτι [9] "ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν." Διὰ δὴ τοῦτο [m] κόψονται, D
ἰδοῦσαι ὅτι οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ σταυροῦ

[7] Job. xxxviii. 7. [8] v. 30. [9] Joan. xix. 37.

[e] ἐγενήθησαν M. p. p. φησὶ om. M. Vitiosam scripturam ὅτε γὰρ ἐγενήθησαν τὰ μέτρα ῥυθμιζόμενα, omissis interpositis, habet G. Verba μεγάλῃ π. ἄγγελοι om. H. M. Haec ὅτε γὰρ . . . μᾶλλον desunt in K. L. quorum hic ὁρῶσαι pro ὁρῶντας dat. [f] οὐχὶ τρ. μ. ἀλλὰ καὶ θ. ἐπον. sine articulis G. K. M. οὐχὶ τὸν σταυρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν θ. ἐπον. L. Vulgatum tuetur Ep. [g] αἱ om. G. H. L. M. [h] καὶ κόψ.] κόψ. δὲ L. καὶ ὄψονται K. M. [i] Lacunam habet M. usque ad πόλιν p. 738 D. [k] λαμπροτέρου K. [l] μήτε . . . μήτε H. K. μήτε . . . μηδὲ L. [m] κόψονται] + αἱ φυλαὶ Edd.

Digitized by Google

ἀνέμνησε, προσέθηκεν ὅτι "ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον," [n] οὐκέτι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἀλλ', "ἐπὶ τῶν νε-
φελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς." Μὴ
γὰρ ἐπειδὴ τὸν σταυρὸν ἤκουσας, φησὶ, νομίσῃς πάλιν σκυθρω-
πὸν εἶναί τι· μετὰ γὰρ δυνάμεως ἥξει καὶ δόξης πολλῆς.
Φέρει δὲ αὐτὸν, ἵνα αὐτοκατάκριτος αὐτῶν γένηται ἡ ἁμαρ-
τία· ὥσπερ ἂν εἴ τις λίθῳ πληγεὶς, αὐτὸν ἐπιδείξειε τὸν
λίθον, ἢ τὰ ἱμάτια ᾑμαγμένα. Καὶ ἐν νεφέλῃ ἔρχεται, ὡς
E ἀνελήφθη· καὶ ταῦτα ὁρῶσαι θρηνοῦσιν αἱ φυλαί. Οὐ [o] μὴν
μέχρι θρήνων στήσεται αὐτοῖς τὰ δεινά· ἀλλ' ὁ μὲν θρῆνος
ἔσται, ἵνα οἴκοθεν τὴν ψῆφον ἐξενέγκωσι, καὶ ἑαυτοὺς κα-
ταδικάσωσι· τότε δὲ πάλιν [10] "ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους
αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος μεγάλης, καὶ συνάξουσι τοὺς ἐκλε-
κτοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων [p] τῶν οὐρανῶν ἕως
ἄκρων αὐτῶν." Ὅταν δὲ [q] τοῦτο ἀκούσῃς, ἐννόει τῶν με-
νόντων τὴν κόλασιν. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνην δώσουσι τὴν δίκην
737 μόνον, ἀλλὰ καὶ ταύτην. Καὶ ὥσπερ ἀνωτέρω ἔλεγεν, ὅτι
ἐροῦσιν, "εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου" οὕτως
ἐνταῦθα, ὅτι κόψονται. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ πολέμων αὐτοῖς
διελέχθη χαλεπῶν, ἵνα μάθωσιν, ὅτι μετὰ τῶν ἐνταῦθα δει-
νῶν καὶ τὰ ἐκεῖ αὐτοὺς ἀναμένει βασανιστήρια, καὶ κοπτο-
μένους εἰσάγει, καὶ χωριζομένους τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ γεέννῃ
παραδιδομένους· κἀντεῦθεν πάλιν τοὺς μαθητὰς διεγείρων, καὶ
δεικνὺς, ὅσων μὲν ἀπαλλαγήσονται [r] κακῶν, ὅσων δὲ ἀπολαύ-
σονται ἀγαθῶν. Καὶ τί δήποτε δι' ἀγγέλων αὐτοὺς καλεῖ,
[s] εἰ οὕτω φανερῶς ἔρχεται; Τιμῶν αὐτοὺς καὶ ταύτῃ. Ὁ (478)
B δὲ Παῦλος, ὅτι ἁρπαγήσονται ἐν [t] νεφέλαις. Εἶπε δὲ καὶ
τοῦτο, ὅτε περὶ ἀναστάσεως [v] διελέγετο. [11] "Αὐτὸς γὰρ,
φησὶν, ὁ κύριος καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ ἐν κελεύσματι, ἐν
φωνῇ ἀρχαγγέλου." Ὥστε ἀναστάντας μὲν συλλέξουσιν
ἄγγελοι, συλλεγέντας δὲ ἁρπάσουσιν αἱ νεφέλαι· καὶ ταῦτα
πάντα ἐν ἀκαριαίῳ γίνεται, ἐν ἀτόμῳ. Οὐ γὰρ δὴ ἄνω μένων
αὐτοὺς καλεῖ, ἀλλ' αὐτὸς ἔρχεται ἐν σάλπιγγι. Καὶ τί

[10] v. 31. [11] 1 Thess. iv. 16.

[n] οὐκέτι] οὐκ K. Ep. [o] μὴν] μέντοι Edd. [p] τῶν om. L. 2 Mosqq. [q] τοῦτο] τούτους G. ταῦτα Edd. μενόντων] μελλόντων L. favente Interp. ἀπομενόντων Ep. [r] κακῶν] δεινῶν Edd. [s] εἰ... ἔρχεται] οὕτω φ. ἐρχόμενος G. H. Ep. [t] νεφέλαις] + λέγει Edd. [v] διελέγετο] + αὐτοῖς G. H. K.

Digitized by Google

βούλονται αἱ σάλπιγγες καὶ ἡ ἠχή; Πρὸς διανάστασιν, πρὸς
εὐφροσύνην, πρὸς παράστασιν τῆς τῶν γινομένων ἐκπλήξεως,
πρὸς ὀδύνην τῶν ἀπολιμπανομένων.

[w] Οἴμοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς φοβερᾶς. [x] Δέον C
ἡμᾶς χαίρειν ὅταν ταῦτα ἀκούωμεν, ἀλγοῦμεν, καὶ κατηφεῖς
ἐσμεν, καὶ σκυθρωπάζομεν. Ἢ μόνος ἐγὼ ταῦτα πάσχω,
ὑμεῖς δὲ χαίρετε ἐν τῇ τούτων ἀκροάσει; Ὡς [y] ἔμοιγε καὶ
φρίκη τις ὑπεισέρχεται λεγομένων τούτων, καὶ πικρὸν ὀδύ-
ρομαι, καὶ ἐκ βαθυτάτης στενάζω καρδίας. Οὐδὲν γὰρ τού-
των πρὸς ἐμὲ, ἀλλ᾽ ἐκείνων τῶν μετὰ ταῦτα λεχθέντων, τῶν
πρὸς τὰς παρθένους, τῶν πρὸς τὸν καταχώσαντα τὸ τάλαν-
τον ὅπερ ἔλαβε, τῶν πρὸς τὸν πονηρὸν δοῦλον. Διὰ ταῦτα
δακρύω, ὅσης δόξης ἐκπίπτειν μέλλομεν, ὅσης ἐλπίδος ἀγα-
θῶν, καὶ τοῦτο διηνεκῶς καὶ εἰς ἀεὶ, ἵνα μὴ μικρὸν σπουδά-
σωμεν. Εἰ μὲν γὰρ πόνος πολὺς ἦν καὶ νόμος βαρὺς, ἔδει D
μὲν καὶ οὕτω πάντα ποιεῖν· πλὴν ἀλλὰ κἂν πρόφασίν τινα
ἐδόκουν ἔχειν πολλοὶ τῶν ῥᾳθύμων, ψυχρὰν μὲν, ἐδόκουν [z] δ᾽
οὖν ἔχειν, τὸ ὑπέρογκον τῶν ἐπιταγμάτων, καὶ ὅτι μέγας
ὁ πόνος, καὶ ἄπειρος ὁ χρόνος, καὶ ἀφόρητον τὸ φορτίον· νῦν
δὲ οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστι [a] προβάλλεσθαι· ὅπερ μάλιστα τῆς
γεέννης οὐχ ἧττον ἡμᾶς διατρώγειν μέλλει κατὰ τὸν και-
ρὸν ἐκεῖνον, ὅταν διὰ μικρὰν ῥοπὴν καὶ ὀλίγον ἱδρῶτα, τὸν
οὐρανὸν ὦμεν ἀπολωλεκότες καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθά. Καὶ
γὰρ καὶ ὁ χρόνος βραχὺς, καὶ ὁ πόνος ὀλίγος· καὶ ὅμως
ἐκλελύμεθα καὶ ἀναπεπτώκαμεν. Ἐν γῇ ἀγωνίζῃ, καὶ ἐν E
[b] οὐρανοῖς ὁ στέφανος· ὑπὸ ἀνθρώπων κολάζῃ, καὶ ὑπὸ θεοῦ
[c] τιμᾶσαι· ἐν δύο ἡμέραις τρέχεις, καὶ εἰς ἀπείρους αἰῶνας τὰ
βραβεῖα· ἐν φθαρτῷ σώματι ἡ πάλη, καὶ ἐν ἀφθάρτῳ [d] αἱ
τιμαί. Καὶ χωρὶς [e] δὲ τούτων κἀκεῖνο λογίζεσθαι χρὴ, ὅτι
κἂν μὴ διὰ τὸν Χριστὸν ἑλώμεθά τι παθεῖν τῶν ὀδυνηρῶν,
ἀνάγκη αὐτὰ καὶ ἄλλως ὑπομεῖναι πάντως. Οὐδὲ γὰρ ἂν
διὰ τὸν Χριστὸν μὴ ἀποθάνῃς, ἀθάνατος ἔσῃ· οὐδὲ ἂν διὰ 738

[w] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας ἐκείνης· καὶ ὅτι πολλοὶ διὰ μικρὸν πόνον καὶ ὀλίγον ἱδρῶτα στερηθήσονται τῆς δόξης καὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ θεοῦ. G. [x] Δέον] + γὰρ L. ἀλγοῦμεν] ἀλλὰ ἀλγοῦμεν G. Haec καὶ σκυθρωπάζομεν om. G. invito Ep. [y] ἐμέ γε H. καὶ om. G. K. p. p. εἰσέρχεται K. L. ἐπέρχεται Ep. [z] δ᾽ οὖν] Sic Edd. δὲ codices et Ep. [a] προβαλέσθαι H. [b] οὐρανῷ G. H. Ep. [c] τιμᾷ Edd. [d] ἡ τιμὴ Ep. et Edd. [e] δὲ om. K. L. Mor. λογίζ. χρὴ] λογίζου G. H. K.

Digitized by Google

τὸν Χριστὸν μὴ ῥίψῃς τὰ χρήματα, ἔχων αὐτὰ ἀπελεύσῃ. Ταῦτα ἀπαιτεῖ παρὰ σοῦ, ἃ καὶ μὴ ἀπαιτοῦντος δώσεις, διὰ τὸ [f] θνητὸς εἶναι· ταῦτά σε βούλεται [g] ποιεῖν σῇ γνώμῃ, ἃ καὶ ἀνάγκῃ σε δεῖ ποιῆσαι. Τοσοῦτον δὲ ἀπαιτεῖ προσεῖναι μόνον, τὸ δι᾽ αὐτὸν γίνεσθαι· ὥς τό γε συμβῆναι ταῦτα καὶ παρελθεῖν, καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ [h] τὴν φύσιν ἀνάγκης γίνεται. Εἶδες πῶς εὔκολος ὁ ἀγών; Ἃ [i] πάντως ἀνάγκη σε παθεῖν, ἑλοῦ παθεῖν δι᾽ ἐμέ· τοῦτο προσκείσθω μόνον, καὶ ἀρκοῦσαν ἔχω τὴν ὑπακοήν. Ὃ ἑτέρῳ μέλλεις δανείζειν χρυσίον, τοῦτο δάνεισον ἐμοί, καὶ ἐπὶ πλείοσι, καὶ [k] ἐπὶ
B ἀσφαλείᾳ μείζονι· ὃ ἑτέρῳ μέλλεις στρατεύειν σῶμα, τοῦτο στράτευσον ἐμοί· καὶ γὰρ ὑπερβαίνω σου τοὺς πόνους ταῖς ἀντιδόσεσιν ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας. Σὺ δὲ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὸν [l] τὸ πλέον παρέχοντα προτιμᾷς, καὶ ἐν δανείσμασι, καὶ ἐν ἀγορασίᾳ, καὶ ἐν στρατείᾳ· τὸν δὲ Χριστὸν μόνον πλέον ἁπάντων παρέχοντα, καὶ ἀπείρως πλέον, τοῦτον οὐ καταδέχῃ. Καὶ τίς ὁ τοσοῦτος πόλεμος; τίς ἡ τοσαύτη ἀπέχθεια; Πόθεν λοιπὸν ἕξεις συγγνώμην καὶ ἀπολογίαν, οὐδὲ ἀφ᾽ ὧν ἀνθρώπους προτιμᾷς ἀνθρώπων, ἀπὸ τούτων ἀνεχόμενος τὸν θεὸν προτιμῆσαι [m] τῶν ἀνθρώπων; Τί τῇ γῇ παραδίδως τὸν θησαυρόν; Δὸς τῇ ἐμῇ χειρί, φησίν.
C Οὐ δοκεῖ σοι τῆς γῆς ἀξιοπιστότερος εἶναι ὁ τῆς γῆς δεσπότης; Ἐκείνη τὸ καταβληθὲν ἀποδίδωσι, πολλάκις δὲ οὐδὲ τοῦτο· [n] αὐτὸς δὲ καὶ μισθοὺς σοι ἀποδίδωσι τῆς φυλακῆς. Καὶ γὰρ σφόδρα ἡμῶν ἐρᾷ. Διὰ τοῦτο κἂν δανεῖσαι θέλῃς, ἕστηκεν ἕτοιμος· κἂν σπεῖραι, αὐτὸς ὑποδέχεται· κἂν οἰκοδομῆσαι θέλῃς, ἕλκει σε πρὸς ἑαυτόν, ἐν τοῖς ἐμοῖς, λέγων, οἰκοδόμει. [o] Τί τρέχεις πρὸς τοὺς πένητας, πρὸς ἀνθρώπους τοὺς πτωχεύοντας, τοὺς καὶ ὑπὲρ μικρῶν μεγάλα σοι παρέχοντας πράγματα; Ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲ ταῦτα ἀκούοντες (479)
ἀνεχόμεθα, ἀλλ᾽ [p] ἔνθα μάχαι, καὶ πόλεμοι, καὶ παγκράτια,
D καὶ δίκαι, καὶ συκοφαντίαι, ἐκεῖ σπεύδομεν.

[f] θνητὸν G. et Flor. p. 371. (Tom. XII. p. 598 D.) [g] ποιεῖν] Sic G. H. K. Fl. vulgo ποιῆσαι. σῇ] τῇ Mor. Ben. σῇ om. L. [h] τὴν deest in Edd. [i] πάντως] + φησὶν Sav. Ben. [k] ἐπὶ om. H. [l] τὸ πλεῖον H. K. πλεῖον G. τὰ πλείονα Edd. sed p. p. πλείονα pro πλέον bis habet L. [m] τῶν ἀνθρώπων om. L. Ge. Mor. [n] οὗτος δὲ καὶ μισθόν σοι δίδωσι K. L. [o] Vid. adnot. [p] ἔνθα] ὅπου G. H. K. Mox haec καὶ πόλεμοι καὶ παγκράτια om. G. H. Ge.

Digitized by Google

Ἆρ᾽ οὖν οὐ δικαίως ἡμᾶς ἀποστρέφεται καὶ κολάζει, ὅταν
εἰς πάντα ἡμῖν ἑαυτὸν παρέχῃ, ἡμεῖς δὲ ἀντιπίπτωμεν;
Παντί που δῆλον. Εἴτε γὰρ [q] καλλωπίσασθαι θέλεις, φησὶ,
τὸν ἐμὸν καλλωπισμόν· εἴτε ὁπλισθῆναι, τὰ ἐμὰ ὅπλα· εἴτε
ἐνδύσασθαι, [r] τὸ ἱμάτιον τὸ ἐμόν· εἴτε τραφῆναι, τὴν τρά-
πεζαν τὴν ἐμήν· εἴτε ὁδεῦσαι, τὴν ὁδὸν τὴν ἐμήν· εἴτε κλη-
ρονομῆσαι, τὴν κληρονομίαν τὴν ἐμήν· εἴτε εἰς πατρίδα
εἰσελθεῖν, εἰς τὴν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ἐγώ·
εἴτε οἰκοδομῆσαι οἰκίαν, ἐν ταῖς σκηναῖς ταῖς ἐμαῖς. Ἐγὼ
γὰρ ὢν δίδωμι οὐκ ἀπαιτῶ σε μισθὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τού- E
του μισθόν σοι προσοφείλω, ἂν τοῖς ἐμοῖς χρήσασθαι βου-
ληθῇς ἅπασι. Τί ταύτης γένοιτ᾽ ἂν ἴσον τῆς φιλοτιμίας;
Ἐγὼ πατὴρ, ἐγὼ ἀδελφὸς, ἐγὼ νυμφίος, ἐγὼ [s] οἰκία, ἐγὼ
τροφὴ, ἐγὼ ἱμάτιον, ἐγὼ ῥίζα, ἐγὼ θεμέλιος, πᾶν ὅπερ ἂν
θέλῃς ἐγώ· μηδενὸς ἐν χρείᾳ καταστῇς. Ἐγὼ καὶ [t] δου-
λεύσω· ἦλθον γὰρ διακονῆσαι, οὐ διακονηθῆναι. Ἐγὼ καὶ 739
φίλος, καὶ μέλος, καὶ κεφαλὴ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ
μήτηρ, πάντα ἐγώ· μόνον οἰκείως ἔχε πρὸς ἐμέ. Ἐγὼ πέ-
νης διὰ σὲ, καὶ ἀλήτης διὰ σέ· ἐπὶ σταυροῦ διὰ σὲ, ἐπὶ
τάφου διὰ σέ· ἄνω ὑπὲρ σοῦ ἐντυγχάνω τῷ πατρὶ, κάτω
ὑπὲρ σοῦ πρεσβευτὴς παραγέγονα παρὰ τοῦ πατρός. Πάντα
μοι σὺ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγκληρονόμος, καὶ φίλος, καὶ μέ-
λος. Τί πλέον θέλεις; τί [v] τὸν φιλοῦντα ἀποστρέφῃ; τί
τῷ κόσμῳ κάμνεις; τί εἰς πίθον ἀντλεῖς τετρημένον; Τοῦτο
γάρ ἐστιν εἰς τὸν παρόντα βίον [w] πονεῖσθαι. Τί εἰς πῦρ ξαίνεις;
τί τῷ ἀέρι πυκτεύεις; τί εἰκῇ τρέχεις; Οὐχὶ ἑκάστη τέχνη B
τέλος ἔχει; Παντί που δῆλον. Δεῖξόν μοι καὶ σὺ τῆς σπουδῆς
τῆς βιωτικῆς τὸ τέλος. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔχεις. [12] "Ματαιότης γὰρ
ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης." Ἴωμεν εἰς τοὺς τάφους,
δεῖξόν μοι τὸν πατέρα, δεῖξόν μοι τὴν γυναῖκα. Ποῦ ὁ χρυσᾶ
ἐνδεδυμένος ἱμάτια; ὁ ἐπὶ τοῦ ὀχήματος καθήμενος; ὁ στρα-
τόπεδα ἔχων, ὁ τὴν ζώνην, ὁ τοὺς κήρυκας; ὁ τοὺς μὲν ἀναιρῶν,
τοὺς δὲ ἐμβάλλων εἰς δεσμωτήριον; ὁ [x] ἀποκτέννων οὓς ἐβού-

[12] Eccle. i. 1.

[q] Sic L. vulgo καλλωπίζεσθαι. [r] τὸ ἐμὸν ἱμ. H. K. τὰ ἐμὰ ἱμάτια G. τραφῆναι] τρυφῆσαι G. Ge. [s] οἶκος G. H. τροφὴ] Sic L. Mor. Cf. p. 296 A. ceteri τροφός. τροφεὺς Sav. Ben. [t] ἐδούλευσα H. L. [v] τὸν] οὕτω L. τὸν οὕτω Mor. Ben. [w] ταλαιπωρεῖσθαι Edd. [x] ἀποκτένων G. H. L. ἐβούλετο] ἤθελεν K. L.

Digitized by Google

λετο, καὶ ἀπαλλάττων οὓς ἤθελεν; Οὐδὲν ὁρῶ πλὴν ὀστέων, καὶ σητὸς, καὶ ἀράχνης· πάντα ἐκεῖνα γῆ, πάντα ἐκεῖνα μῦθος, πάντα ὄναρ [y] καὶ σκιὰ, καὶ διήγημα ψιλὸν, καὶ
C γραφή· μᾶλλον δὲ οὐδὲ γραφή. Τὴν μὲν [z] γὰρ γραφὴν κἂν ἐν εἰκόνι ὁρῶμεν· ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ εἰκόνα. Καὶ εἴθε μέχρι τούτων τὰ δεινά. Νυνὶ δὲ τὰ μὲν τῆς τιμῆς, καὶ τῆς τρυφῆς, καὶ τῆς περιφανείας, μέχρι σκιᾶς, μέχρι ῥημάτων· τὰ δὲ ἀπ' αὐτῶν [a] οὐκέτι μέχρι σκιᾶς καὶ ῥημάτων, ἀλλὰ μένει καὶ διαβήσεται μεθ' ἡμῶν ἐκεῖ, καὶ πᾶσιν ἔσται δῆλα· αἱ ἁρπαγαὶ, αἱ πλεονεξίαι, αἱ πορνεῖαι, αἱ μοιχεῖαι, τὰ μυρία δεινά· ταῦτα οὐκ ἐν εἰκόνι, οὐδὲ ἐν τέφρᾳ, ἀλλὰ γεγραμμένα ἄνω καὶ ῥήματα καὶ πράγματα. Ποίοις οὖν ὀψόμεθα τὸν Χριστὸν ὀφθαλμοῖς; Εἰ γὰρ πατέρα τις οὐκ ἂν ἠνεγ-
D κεν ἰδεῖν, συνειδὼς ἑαυτῷ ἡμαρτηκότι εἰς αὐτὸν, τὸν πατρὸς [b] μᾶλλον ἀπείρως πραότερον ὄντα πῶς ἀντιβλέψομεν τότε; πῶς οἴσομεν; Καὶ γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντων ἀκριβὴς ἔσται ἐξέτασις. Εἰ δέ τις ἀπιστεῖ τῇ μελλούσῃ κρίσει, ὁράτω τὰ ἐνταῦθα, τοὺς ἐν [c] τοῖς δεσμωτηρίοις, τοὺς ἐν τοῖς μετάλλοις, τοὺς ἐν ταῖς κοπρίαις, τοὺς δαιμονῶντας, τοὺς παραπαίοντας, τοὺς νόσοις ἀνιάτοις παλαίοντας, [d] τοὺς πενίᾳ διηνεκεῖ πυκτεύοντας, τοὺς λιμῷ συζῶντας, τοὺς πένθεσιν ἀνηκέστοις [e] βεβλημένους, τοὺς ἐν
E αἰχμαλωσίαις. Οὐ γὰρ ἂν οὗτοι ταῦτα ἔπαθον νῦν, εἰ μὴ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς τὰ τοιαῦτα ἡμαρτηκότας ἔμελλεν ἀναμένειν τιμωρία καὶ κόλασις. Εἰ δὲ μηδὲν ἐνταῦθα ὑπέμειναν οἱ λοιποὶ, τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ σημεῖόν σε ποιεῖσθαι δεῖ τοῦ πάντως εἶναί τι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν. [f] Οὐ γὰρ ἂν ἁπάντων ὁ αὐτὸς ὢν θεὸς τοὺς μὲν ἐτιμωρή-
740 σατο, τοὺς δὲ ἀφῆκεν ἀτιμωρήτους, τὰ αὐτὰ ἢ [g] καὶ χαλεπώτερα πεπλημμεληκότας, εἰ μή τινα ἔμελλεν ἐκεῖ αὐτοῖς τιμωρίαν ἐπάγειν. Ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν λογισμῶν καὶ τῶν παραδειγμάτων [h] καὶ ἡμεῖς ταπεινώσωμεν ἑαυτοὺς, καὶ οἱ τῇ κρίσει διαπιστοῦντες πιστευέτωσαν λοιπὸν, καὶ βελ-

[y] καὶ] πάντα G. H. K. M. [z] γὰρ deest in Edd. [a] οὐκέτι] οὐκ ἔνι G. M. οὐκ ἔστι K. [b] μᾶλλον et p. p. ὄντα desunt in K. L. [c] τοῖς om. G. H. K. M. [d] τοὺς ἐν πενίᾳ K. L. M. [e] βεβαρημένους Edd. [f] Οὐδὲ Edd. ἂν om. G. M. [g] καὶ om. G. K. M. [h] καὶ ἡμεῖς om. G. K. M.

Digitized by Google

τίους [i] γινέσθωσαν· ἵνα ἀξίως ἐνταῦθα τῆς βασιλείας βιώ-
(480) σαντες, [k] τῶν μέλλοντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ
φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΖ.

[1] Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. Ὅταν ἤδη ὁ B
κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ,
γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν
ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς [a] ἐστιν ἐπὶ
θύραις.

Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι "εὐθέως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν
ἐκείνων," αὐτοὶ δὲ τοῦτο ἐζήτουν μεθ' ὅσον χρόνον, καὶ αὐτὴν
κυρίως τὴν ἡμέραν ἐπεθύμουν [b] εἰδέναι, διὰ τοῦτο καὶ τὸ παρά-
δειγμα τίθησι τῆς συκῆς, δεικνὺς ὅτι οὐ πολὺ τὸ μέσον, ἀλλ'
ἐφεξῆς καὶ ἡ παρουσία ἀπαντήσεται· ὅπερ [c] οὖν οὐ διὰ τῆς C
παραβολῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν μετὰ ταῦτα λέξεων ἐδή-
λωσεν εἰπών· "γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις."
Ἐντεῦθεν καὶ ἕτερόν τι προφητεύει, θέρος πνευματικὸν, καὶ
γαλήνην κατ' ἐκείνην ἐσομένην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος
τοῦ παρόντος τοῖς δικαίοις· τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς τοὐναντίον,
χειμῶνα ἀπὸ θέρους· ὅπερ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐδήλωσεν εἰπὼν, τρυ-
φώντων αὐτῶν ἐπιστήσεσθαι τὴν ἡμέραν. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ
μόνον τὸ τῆς συκῆς [d] τοῦτο τέθεικεν, ἵνα τὸ διάστημα δη-
λώσῃ· ἐξῆν γὰρ καὶ ἑτέρως αὐτὸ παραστῆσαι· ἀλλ' ἵνα κἀν-
τεῦθεν πιστώσηται τὸν λόγον οὕτως ἐκβησόμενον πάντως. D

[1] Cap. xxiv. v. 32, 33.

[i] γενέσθωσαν Edd. [k] τῶν μελλόντων] τὰς μελλούσας τιμωρίας ἐκφευξώμεθα, καὶ τῶν αἰωνίων H. τῶν μελλόντων τιμωριῶν διαφευξώμεθα, καὶ τῶν αἰωνίων G. M. Sic, sed inclusis iis quae nos delevimus, Mor. Hom. LXXVII. [a] ἐστιν om. G. K. M. 1 Mosq. [b] ἰδεῖν G. H. K. M. [c] οὖν deest in Edd. [d] τοῦτο deest in Edd.

Digitized by Google

Ὥσπερ γὰρ τοῦτο ἀνάγκη εἶναι, οὕτω καὶ ἐκεῖνο. Καὶ γὰρ
ὅπουπερ ἂν [e] ἐθέλῃ τὸ πάντως ἀποβησόμενον λέγειν, φυσικὰς
ἀνάγκας εἰς μέσον παράγει, καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ μακάριος Παῦλος
αὐτὸν μιμούμενος. Διὰ τοῦτο καὶ περὶ ἀναστάσεως διαλε-
γόμενός φησιν· [2] "ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν,
ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν
καρπὸν φέρει." Ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος παιδευθεὶς,
τῷ αὐτῷ κέχρηται ὑποδείγματι, Κορινθίοις περὶ ἀναστάσεως
διαλεγόμενος. [3] "[f] Ἄφρων γὰρ, φησὶ, σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωο-
E ποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ." Εἶτα ἵνα μὴ ταχέως πάλιν [g] ἐπ'
αὐτὸ ἔλθωσι, καὶ ἐρωτήσωσι, πότε; εἰς μνήμην αὐτοὺς τῶν
παρελθόντων ἐνάγει, λέγων· [4] "ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρ-
έλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν ταῦτα πάντα γένηται." Ταῦτα
[h] πάντα, ποῖα; εἰπέ μοι. Τὰ τῶν Ἱεροσολύμων, τὰ τῶν
πολέμων, τὰ τῶν λιμῶν, τὰ τῶν λοιμῶν, τὰ τῶν σεισμῶν,
τὰ τῶν ψευδοχρίστων, τὰ τῶν ψευδοπροφητῶν, τὸ πανταχοῦ
741 σπαρῆναι τὸ εὐαγγέλιον, τὰς στάσεις, τὰς ταραχὰς, τὰ ἄλλα
πάντα, ἅπερ εἰρήκαμεν μέχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας συμβη-
σόμενα. Πῶς οὖν, φησὶν, εἶπεν, "ἡ γενεὰ αὕτη;" Οὐ περὶ
τῆς τότε λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς τῶν πιστῶν. Οἶδε γὰρ
γενεὰν οὐκ ἀπὸ χρόνων χαρακτηρίζειν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
[i] τρόπου θρησκείας καὶ πολιτείας· ὡς ὅταν λέγῃ· [5] "αὕτη ἡ
γενεὰ ζητούντων τὸν κύριον." Ὅπερ [k] γὰρ ἄνω ἔλεγε· "δεῖ
γὰρ πάντα γενέσθαι·" καὶ πάλιν, "κηρυχθήσεται τὸ εὐαγ-
γέλιον·" τοῦτο καὶ ἐνταῦθα δηλοῖ λέγων, ὅτι πάντως ἐκ-
βήσεται ταῦτα πάντα, καὶ μενεῖ ἡ γενεὰ τῶν πιστῶν, οὐδενὶ
B τῶν εἰρημένων διακοπτομένη. Ἀλλὰ καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπο-
λεῖται, καὶ τὸ πλέον τῶν Ἰουδαίων ἀφανισθήσεται, ταύτης
δὲ οὐδὲν περιέσται, οὐ λιμὸς, οὐ λοιμὸς, οὐ σεισμὸς, οὐχ αἱ
τῶν πολέμων ταραχαὶ, οὐ ψευδόχριστοι, οὐ ψευδοπροφῆται,
οὐκ ἀπατεῶνες, οὐχ οἱ παραδιδόντες, οὐχ οἱ σκανδαλίζοντες,
οὐχ οἱ ψευδάδελφοι, οὐκ ἄλλος οὐδεὶς τοιοῦτος πειρασμός.
Εἶτα καὶ μᾶλλον αὐτοὺς εἰς πίστιν ἐνάγων, φησίν· [6] "ὁ οὐ-

[2] Joan. xii. 24. [3] 1 Cor. xv. 36. [4] v. 34. [5] Psal. xxiii. 6. [6] v. 35.

[e] ἐθέλῃ] τύχῃ G. M. invito Ep. [f] Ἄφρον H. L. [g] ἐπ' αὐτῷ G. ἐπ' αὐτὸν M. [h] πάντα om. L. [i] τόπου G. τρόπων Ep. Mor. In M. desunt omnia ab ἀλλὰ καὶ usque ad καίτοι πολλῷ p. 742 B. [k] γὰρ] οὖν Edd.

Digitized by Google

ρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι·" τουτέστι, τὰ πεπηγότα ταῦτα καὶ ἀκίνητα εὐκολώτερον ἀφανισθῆναι, ἢ τῶν λόγων τῶν ἐμῶν τι διαπεσεῖν.
(481) Καὶ ὁ ἀντιλέγων ὑπὲρ τούτων, βασανιζέτω τὰ εἰρημένα, C
καὶ [l] εὑρὼν ἀληθῆ (εὑρήσει γὰρ πάντως), ἀπὸ τῶν παρελθόντων καὶ τοῖς μέλλουσι πιστευέτω, καὶ πάντα ἐξεταζέτω μετὰ ἀκριβείας, καὶ ὄψεται τῶν πραγμάτων τὸ τέλος μαρτυροῦν τῇ τῆς προφητείας ἀληθείᾳ. Τὰ δὲ στοιχεῖα εἰς μέσον τέθεικεν, ὁμοῦ μὲν δηλῶν, ὅτι προτιμοτέρα καὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἡ ἐκκλησία· ὁμοῦ [m] δὲ δημιουργὸν ἑαυτὸν καὶ ἐντεῦθεν δεικνὺς τοῦ παντός. Ἐπειδὴ [n] γὰρ περὶ συντελείας διελέχθη, πράγματος παρὰ πολλοῖς ἀπιστουμένου, [o] τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν εἰς μέσον ἤγαγε, τὴν δύναμιν αὐτοῦ τὴν ἄφατον ἐνδεικνύμενος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας δηλῶν, ὅτι δεσπότης ἐστὶ τοῦ παντὸς, καὶ ἐκ [p] τούτων καὶ τοῖς D
σφόδρα ἀμφιβάλλουσιν ἀξιόπιστα τὰ εἰρημένα κατασκευάζων.

[7] "Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ [q] υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ." Τῷ [r] μὲν εἰπεῖν, "οὐδὲ οἱ ἄγγελοι," ἐπεστόμισεν αὐτοὺς, ὥστε μὴ ζητῆσαι μαθεῖν ὅπερ ἐκεῖνοι οὐκ ἴσασι· τῷ δὲ εἰπεῖν, "οὐδὲ ὁ υἱὸς," κωλύει οὐ μόνον [s] μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ ζητῆσαι. Ὅτι γὰρ διὰ τοῦτο τοῦτο [t] εἴρηκεν, ὅρα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐπειδὴ περιεργοτέρους εἶδε γενομένους, πῶς ἐπεστόμισε μειζόνως. Νῦν μὲν γὰρ καὶ τεκμήρια εἴρηκε πολλὰ
καὶ ἄπειρα· τότε δὲ ἁπλῶς, [8] "οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρό- E
νους ἢ καιρούς." Εἶτα ἵνα μὴ εἴπωσιν, [v] ὅτι ἠπορήμεθα, διεπτύσθημεν, οὐδὲ τούτου ἐσμὲν ἄξιοι; φησὶν, "οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ." Καὶ γὰρ σφόδρα ἔμελεν αὐτῷ τοῦ τιμᾶν αὐτοὺς καὶ μηδὲν ἀποκρύπτεσθαι. Διὰ τοῦτο

[7] v. 36. [8] Act. i. 7.

[l] εὑρὼν] εὑρήσει H. L. ἀπὸ] καὶ ἀπὸ H. [m] δὲ] δὲ καὶ Edd. δεικνὺς] δείκνυσι Edd. [n] γὰρ] + καὶ G. H. [o] τὸν] διὰ τοῦτο τὸν Edd. [p] τούτου L. Mor. τὰ εἰρ.] καὶ τὰ εἰρ. G. H. K. [q] υἱὸς] + τοῦ ἀνθρώπου G. K. Sic ex corr. 1 Mosq. ὁ πατὴρ] μόνος ὁ π. G. K. ὁ π. μόνος 1 Mosq. [r] μὲν] + οὖν L. [s] μαθεῖν] μὴ μαθεῖν H. μηδὲ μ. G. καὶ ζητῆσαι] μηδὲ ζ. H. μηδὲ καὶ ζ. G. [t] εἴρηται K. L. p. p. γινομένους H. invito Ep. [v] ὅτι om. G. H. K. ἠπορήθημεν L. τούτου] τούτων G. Ge.

Digitized by Google

[w] αὐτὸ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀνατίθησι, καὶ φοβερὸν τὸ πρᾶγμα ποιῶν, καὶ ἐκείνων [x] ἀποτειχίζων τῇ πεύσει τὸ εἰρημένον·
472 ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτό ἐστιν, ἀλλ' ἀγνοεῖ, πότε εἴσεται; Ἆρα μεθ' ἡμῶν; καὶ τίς ἂν τοῦτο εἴποι; Καὶ τὸν μὲν πατέρα οἶδε σαφῶς, καὶ οὕτω σαφῶς, ὡς ἐκεῖνος τὸν υἱόν· τὴν δὲ ἡμέραν ἀγνοεῖ; Εἶτα, [9] τὸ μὲν πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ· αὐτὸς δὲ οὐδὲ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως οἶδεν; Ἀλλὰ τὸ μὲν πῶς [y] δεῖ κρίνειν οἶδε, καὶ τὰ [z] ἑκάστου ἀπόῤῥητα ἐπίσταται· ὃ δὲ πολλῷ τούτου εὐτελέστερον, τοῦτο ἔμελλεν ἀγνοεῖν; Πῶς δέ, εἰ [10] "πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν," [a] τὴν ἡμέραν ἠγνόησεν; Ὁ γὰρ τοὺς αἰῶνας ποιήσας, εὔδηλον ὅτι καὶ τοὺς χρόνους· εἰ δὲ τοὺς
B χρόνους, καὶ τὴν ἡμέραν· πῶς οὖν ἣν ἐποίησεν ἀγνοεῖ; Καὶ ὑμεῖς μὲν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν εἰδέναι φατὲ, τὸν δὲ υἱὸν οὐδὲ τὴν ἡμέραν, τὸν υἱὸν, τὸν διαπαντὸς ἐν τῷ κόλπῳ [b] ὄντα τοῦ πατρός; καίτοι πολλῷ μείζων ἡ οὐσία τῶν ἡμερῶν, καὶ ἀπείρως μείζων. Πῶς οὖν τὸ μεῖζον ἑαυτοῖς διδόντες, οὐδὲ τὸ ἔλαττον συγχωρεῖτε τῷ υἱῷ, [11] "ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι;" Ἀλλ' οὔτε ὑμεῖς ἴστε τί τὴν οὐσίαν ὁ θεὸς, κἂν μυριάκις ταῦτα μαίνησθε· οὔτε ὁ υἱὸς ἀγνοεῖ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπίσταται. Διά τοι τοῦτο πάντα εἰπὼν, καὶ τοὺς χρόνους,
C καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ ἐπ' αὐτὰς τὰς θύρας ἀγαγὼν, ("ἐγγὺς γάρ ἐστιν ἐπὶ θύραις," φησίν·) ἀπεσίγησε τὴν ἡμέραν. Εἰ μὲν γὰρ ἡμέραν ζητοίης καὶ ὥραν, οὐκ ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ, φησίν· εἰ δὲ καιροὺς καὶ προοίμια, οὐδὲν [c] ἀποκρυψάμενος ἐρῶ πάντα σοι μετὰ ἀκριβείας. Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἀγνοῶ, διὰ πολλῶν ἔδειξα, διαστήματα εἰπὼν, καὶ τὰ συμβησόμενα ἅπαντα, καὶ ὅσον ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου μέχρι τῆς ἡμέρας αὐτῆς· (τοῦτο γὰρ τῆς συκῆς ἐδήλωσεν ἡ παραβολή·) καὶ ἐπὶ τὰ πρόθυρά σε ἤγαγον αὐτά· εἰ δὲ [d] μὴ ἀνοίγω σοι τὰς θύρας, καὶ τοῦτο συμφερόντως ποιῶ. Ἵνα δὲ καὶ ἑτέρωθεν

[9] 1 Cor. ii. 10. [10] Joan. i. 3. [11] Col. ii. 3.

[w] αὐτὸ] αὐτῷ L. et Edd. αὐτοῦ] Sic L. Ep. αὐτῷ G. H. τοῦτο Edd. Vox deest in K. [x] ἐπιτειχίζων G. K. [y] δεῖ κρίνειν] δεικνύειν Ep. διακρίνειν L. "δεῖ διακρίνειν unus" (?) *Montef.* [z] ἑκάστῳ G. K. τούτου] τούτων Edd. [a] τὴν] ταύτην τὴν H. [b] ὄντα om. K. L. [c] Sic Ep. ἀποκρυψόμενος G. M. et corr. K. [d] μὴ ἀνοίγω] Sic Ep. οὐκ ἀνοίγω G. μὴ ἀνέῳξα L.

Digitized by Google

μάθῃς, ὅτι οὐ τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ τὸ σιγῆσαι, ὅρα μετὰ τῶν
εἰρημένων πῶς καὶ ἄλλο προστίθησι σημεῖον. [12] "Ὥσπερ D
δὲ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε τρώγοντες καὶ πίνοντες,
γαμοῦντες καὶ [e] γαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας ἦλθεν ὁ κατα-
κλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου." Ταῦτα δὲ εἶπε, δηλῶν [f] ὡς ἀθρόον ἥξει,
καὶ ἀπροσδοκήτως, καὶ τῶν πλειόνων τρυφώντων. Καὶ γὰρ
ὁ Παῦλος [g] τοῦτό φησιν, οὕτω γράφων· [13] "ὅταν λέγωσιν
(482) [h] εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται
ὄλεθρος·" καὶ τὸ ἀπροσδόκητον δηλῶν, ἔλεγεν· "ὥσπερ ἡ
ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ." Πῶς οὖν φησι, "μετὰ τὴν E
θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων;" Εἰ γὰρ τρυφὴ τότε, καὶ εἰρήνη,
καὶ ἀσφάλεια, καθὼς ὁ Παῦλός φησι, πῶς λέγει, "μετὰ τὴν
θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων;" Εἰ τρυφὴ, πῶς θλῖψις; Τρυφὴ
τοῖς ἀναισθήτως διακειμένοις, καὶ εἰρήνη. Διὰ τοῦτο [i] οὐκ 743
εἶπεν, ὅταν δὲ ἡ εἰρήνη, ἀλλ', "ὅταν λέγωσιν εἰρήνην καὶ
ἀσφάλειαν," τὸ ἀναίσθητον αὐτῶν ἐνδεικνύμενος, ὡς τῶν ἐπὶ
Νῶε, ὅτι δὴ [k] ἐν τοιούτοις κακοῖς ἐτρύφων. Ἀλλ' οὐχ οἱ
δίκαιοι, ἀλλ' ἐν θλίψει καὶ ἀθυμίᾳ διῆγον. Ἐντεῦθεν δείκνυσιν,
ὅτι τοῦ ἀντιχρίστου ἐλθόντος, τὰ τῶν ἀτόπων ἡδονῶν [l] ἐπι-
ταθήσεται ἐν τοῖς παρανόμοις καὶ τῆς οἰκείας ἀπεγνωκόσι
σωτηρίας. Τότε γαστριμαργίαι, κῶμοι [m] τότε καὶ μέθαι.
Διὸ καὶ μάλιστα ὑπόδειγμα τίθησιν ἁρμόζον τῷ πράγματι.
Καθάπερ γὰρ τῆς κιβωτοῦ γινομένης οὐκ ἐπίστευον, φησὶν,
ἀλλὰ προέκειτο μὲν ἐν μέσῳ τὰ μέλλοντα προανακηρύττουσα B
κακὰ, ἐκεῖνοι δὲ ὁρῶντες αὐτὴν, ὡς οὐδενὸς ἐσομένου δεινοῦ,
οὕτως ἐτρύφων· οὕτω καὶ νῦν, φανεῖται μὲν ὁ ἀντίχριστος,
μεθ' ὃν ἡ συντέλεια, καὶ αἱ κολάσεις αἱ ἐπὶ τῇ συντελείᾳ,
καὶ τιμωρίαι ἀφόρητοι· οἱ δὲ τῇ μέθῃ τῆς κακίας κατεχόμενοι
οὐδὲ αἰσθήσονται τοῦ φόβου τῶν ἐσομένων. Διὸ καὶ Παῦλός

[12] v. 38, 39. [13] 1 Thess. v. 3.

[e] Sic M. et 5 Mosqq. ceteri ἐκγαμίζοντες. ἄχρι ἧς ἡμ.] μέχρι ἧς ἡμ. L. ἄχρι ἡμ. ἧς K. ἡμέρας] + εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως H. L. 1 Mosq. [f] ὡς] πῶς G. K. M. [g] τοῦτο γράφων, οὕτως φησὶν G. M. [h] Sic Ep. et codd. praeter K. in quo haec ὅταν . . . ἀσφάλειαν desunt. Edebatur εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια. [i] οὐκ] γὰρ οὐκ Edd. Mox ἡ om. G. H. K. M. [k] ἐν τοῖς τοιούτοις Edd. [l] ἐπιτεθήσεται M. et pr. G. ἐπιθήσεται (om. ἐν) L. [m] τότε om. K. καὶ μέθαι] μέθη L.

Digitized by Google

φησιν· "ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ," οὕτως αὐτοῖς παραστήσεται τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα καὶ ἀνήκεστα. Καὶ διατί μὴ εἶπε τὰ ἐπὶ Σοδόμων κακά; Καθολικὸν ἠθέλησεν ἐνθεῖναι ὑπόδειγμα, καὶ μετὰ τὸ προλεχθῆναι ἀπιστηθέν. Διὰ δὴ τοῦτο, ἐπειδὴ παρὰ τοῖς πολλοῖς τὰ μέλλοντα ἀπιστεῖται,
C ἀπὸ τῶν παρελθόντων αὐτὰ πιστοῦται, κατασείων αὐτῶν τὴν διάνοιαν. Μετὰ δὲ τῶν εἰρημένων κἀκεῖνο ἐνδείκνυται, ὅτι καὶ τὰ ἔμπροσθεν αὐτὸς πεποίηκεν.

Εἶτα πάλιν ἄλλο σημεῖον τίθησι, δι' ὧν ἁπάντων ὅτι οὐκ ἀγνοεῖ τὴν ἡμέραν, κατάδηλον ποιεῖ. Τί δὲ τὸ σημεῖον; [14] "Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· εἷς παραλαμβάνεται, καὶ [n] εἷς ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται." Ταῦτα δὲ πάντα, καὶ τοῦ εἰδέναι αὐτὸν δείγματα, καὶ ἀπάγοντα αὐτοὺς τῆς ἐρω-
D τήσεως. Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπε καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ Νῶε· διὰ τοῦτο εἶπε καί, [15] "δύο [o] ἐπὶ τῆς κλίνης," τοῦτο δηλῶν, ὅτι οὕτως ἀπροσδοκήτως, οὕτως ἀμερίμνων αὐτῶν ὄντων ἐπελεύσεται· [p] καί, "δύο ἀλήθουσαι," ὅπερ καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μεριμνώντων. Καὶ μετὰ [q] τούτου, ὅτι καὶ δοῦλοι καὶ δεσπόται καὶ παραλαμβάνονται καὶ ἀφίενται, καὶ οἱ ἐν ἀδείᾳ καὶ οἱ ἐν πόνῳ, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἀξίας καὶ ἀπ' ἐκείνης· ὥσπερ ἐν τῇ παλαιᾷ φησιν· [16] "ἀπὸ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως [r] τῆς αἰχμαλώτιδος τῆς ἐν τῷ μύλωνι." Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι δυσκόλως οἱ πλούσιοι σώζονται, δείκνυσιν ὅτι οὐ πάντως οὔτε οὗτοι ἀπόλλυνται, οὔτε πένητες σώζονται ἅπαν-
E τες, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνων καὶ ἐκ τούτων καὶ σώζονται καὶ ἀπόλλυνται. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ δηλοῦν, ὅτι καὶ ἐν νυκτὶ ἔσται ἡ παρουσία. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Λουκᾶς φησιν. Ὁρᾷς πῶς πάντα μετὰ ἀκριβείας οἶδεν; Εἶτα πάλιν, ἵνα μὴ ἐρωτήσωσιν, ἐπήγαγε· "γρηγορεῖτε [s] οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ
744 κύριος ὑμῶν ἔρχεται." Οὐκ εἶπεν, οὐκ οἶδα, ἀλλ', οὐκ οἴδατε. Ὅταν γὰρ αὐτοὺς σχεδὸν εἰς αὐτὴν ἀγάγῃ τὴν ὥραν, καὶ

[14] v. 40–42. [15] Luc. xvii. 34. [16] Exod. xi. 5.

[n] εἷς] ὁ εἷς G. K. M. 1 Mosq. ὁ εἷς bis habet 1 Mosq. [o] ἐπὶ τῆς κλίνης] Sic G. M. Ge. edente Sav. ceteri ἐν τῷ ἀγρῷ. [p] καὶ] + τὸ L. [q] τοῦτο G. K. M. [r] τῆς αἰχμαλώτιδος om. K. L. Ep. [s] οὖν om. K. L.

Digitized by Google

στήσῃ, πάλιν αὐτοὺς ἀπάγει τῆς ἐρωτήσεως, [t] βουλόμενος ἐναγωνίους εἶναι διηνεκῶς. Διὰ τοῦτο λέγει, γρηγορεῖτε, δεικνὺς ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν. [17] "Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει [v] ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ [w] ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται." Διὰ τοῦτο [x] οὐ λέγει αὐτοῖς, ἵνα γρηγορῶσιν, ἵνα ἀεὶ ἕτοιμοι ὦσι· διὰ τοῦτό φησιν, ὅτε οὐ προσδοκᾶτε, τότε ἥξει, ἐναγωνίους εἶναι βουλόμενος, καὶ διαπαντὸς ἐν ἀρετῇ. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν B
ἐστιν· εἰ ᾔδεσαν οἱ [y] πολλοὶ πότε ἀποθανοῦνται, πάντως ἂν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐσπούδασαν. Ἵν' οὖν μὴ ἐκείνην
(483) μόνον [z] σπουδάζωσι, διὰ τοῦτο οὐ λέγει οὔτε τὴν κοινὴν, οὔτε τὴν ἑκάστου, ἀεὶ αὐτοὺς βουλόμενος τοῦτο προσδοκᾶν, ἵνα ἀεὶ σπουδάζωσι. Διὸ καὶ τῆς ἑκάστου ζωῆς τὸ τέλος ἄδηλον ἐποίησεν. Εἶτα ἐκκεκαλυμμένως ἑαυτὸν κύριον ὀνομάζει, οὐδαμοῦ οὕτω σαφῶς εἰπών. Ἐνταῦθα δέ μοι καὶ ἐντρέπειν δοκεῖ τοὺς ῥᾳθύμους, ὅτι οὐδὲ ὅσην περὶ χρήματα σπουδὴν πεποίηνται οἱ προσδοκῶντες [a] κλέπτην, οὐδὲ τοσαύτην οὗτοι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὅταν C
προσδοκήσωσι, γρηγοροῦσι, καὶ οὐδὲν ἀφιᾶσι τῶν ἔνδον ἀποσυληθῆναι· ὑμεῖς δὲ, καίτοι εἰδότες ὅτι ἥξει, καὶ πάντως ἥξει, οὐ μένετε ἐγρηγορότες, φησὶ, καὶ παρεσκευασμένοι, ὥστε μὴ ἀπαρασκευάστως ἐντεῦθεν ἀπενεχθῆναι. Διὰ τοῦτο ἐπ' ὀλέθρῳ ἔρχεται ἡ ἡμέρα τῶν καθευδόντων. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος, εἰ ᾔδει, διέφυγεν ἄν· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐὰν ἦτε ἕτοιμοι, διαφεύξεσθε.

Εἶτα ἐπειδὴ εἰς τὴν τῆς κρίσεως ἐνέβαλε μνήμην, καὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους τρέπει τὸν λόγον λοιπὸν, περὶ [b] κολάσεως καὶ τιμῶν διαλεγόμενος· καὶ προτέρους θεὶς τοὺς κατορθοῦντας, εἰς τοὺς διαμαρτάνοντας τελευτᾷ, πρὸς τὸ [c] φοβερὸν κατακλείων τὸν λόγον. Διὸ πρῶτον τοῦτό φησι· [18] "Τίς D

[17] v. 43, 44. [18] v. 45–47.

[t] βουλόμενος] + αὐτοὺς L. Ep. [v] ὁ deest in Edd. [w] ἂν om. L. et 5 Mosqq. [x] οὐ] Sic L. ceteri cum Edd. et Interp. οὖν. [y] πολλοὶ] Sic H. L. Ep. ceteri ἄνθρωποι. ὥραν] Sic G. H. M. Ep. Ge. ceteri ἡμέραν. [z] σπουδάσωσι Ep. et Edd. [a] τὸν κλέπτην Edd. οὗτοι] + περὶ Edd. [b] κολάσεων L. [c] φοβερὸν] συμφέρον G. K. M. *commodissime* Ge.

Digitized by Google

ἄρα ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν [d] καταστήσει ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, δοῦναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ αὐτῶν; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ [e] κύριος εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν." Μὴ καὶ τοῦτο ἀγνοοῦντός ἐστιν; εἰπέ μοι. Εἰ γὰρ ἐπειδὴ εἶπεν, "οὐδὲ ὁ υἱὸς οἶδεν," ἀγνοεῖν αὐτὸν φῄς· ἐπειδὴ εἶπε, "τίς ἄρα," τί ἂν εἴποις; [f] ἢ καὶ τοῦτο ἀγνοεῖν αὐτὸν φῄς; Ἄπαγε. Οὐδὲ γὰρ τῶν ἐξεστηκότων τοῦτο ἄν τις εἴποι· καίτοιγε ἐκεῖ καὶ αἰτίαν ἐστὶν εἰπεῖν, ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ τοῦτο. Τί
E δὲ ὅταν λέγῃ, "Πέτρε, φιλεῖς με;" ἐρωτῶν, οὐδὲ τοῦτο ᾔδει; ἢ ὅταν λέγῃ, "ποῦ τεθείκατε αὐτόν;" Καὶ ὁ πατὴρ [g] δὲ εὑρεθήσεται τοιαῦτα φθεγγόμενος. Καὶ γὰρ καὶ αὐτός φησιν· [19] "Ἀδάμ, ποῦ εἶ;" καί, "κραυγὴ Σοδόμων [h] καὶ Γομόῤῥας πεπλήθυνται πρός με. Καταβὰς οὖν ὄψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν, τὴν ἐρχομένην πρός με, συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ." Καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· [20] "ἐὰν ἄρα ἀκού-
745 σωσιν, ἐὰν ἄρα συνῶσι." Καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ [i] δέ, "ἴσως ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου·" ἅπερ ἅπαντα ἀγνοίας ῥήματα ἦν. Ἀλλ' οὐκ ἀγνοῶν ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλ' οἰκονομῶν τὰ αὐτῷ πρέποντα· ἐπὶ μὲν τοῦ Ἀδάμ, ἵνα αὐτὸν ἐμβάλῃ [k] εἰς ἀπολογίαν τῆς ἁμαρτίας· ἐπὶ δὲ τῶν Σοδομιτῶν, ἵνα ἡμᾶς παιδεύσῃ μηδέποτε ἀποφαίνεσθαι, πρὶν ἂν αὐτοῖς παραγενώμεθα τοῖς πράγμασιν· ἐπὶ δὲ τοῦ προφήτου, ἵνα μὴ δοκῇ ἡ πρόῤῥησις παρὰ τοῖς ἀνοήτοις ἀναγκαστική τις εἶναι τῆς παρακοῆς· ἐπὶ δὲ τῆς παραβολῆς τοῦ εὐαγγελίου, ἵνα δείξῃ ὅτι ὤφειλον τοῦτο ποιῆσαι καὶ ἐντραπῆναι τὸν υἱόν· ἐνταῦθα δέ, [l] καὶ ἵνα μὴ περιεργάζωνται, μηδὲ πολυπραγμονῶσι πάλιν, καὶ ἵνα δείξῃ τὸ σπάνιον καὶ πολύτιμον. Καὶ ὅρα πόσης
B ἀγνοίας ἐνδεικτικὸν τὸ ῥῆμα, εἴγε καὶ τὸν καθιστάμενον ἀγνοεῖ. Μακαρίζει μὲν γὰρ αὐτόν· "μακάριος γάρ, φησίν, ὁ δοῦλος ἐκεῖνος·" οὐ λέγει δέ, τίς ἐστιν οὗτος. "Τίς γάρ ἐστι, φησίν, ἄρα, ὃν καταστήσει ὁ κύριος αὐτοῦ;" καί, "μακάριος ὃν εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως." Ταῦτα δὲ οὐ περὶ

[19] Gen. iii. 9. xviii. 20, 21. [20] Ezech. ii. 5. Luc. xx. 13.

[d] κατέστησεν L. [e] κύριος] + αὐτοῦ L. [f] ἢ om. G. H. K. [g] δὲ deest in Edd. [h] καὶ Γομόῤῥας om. G. M. [i] δὲ om. K. L. [k] εἰς τὴν ἀπολ. M. p. p. τῶν Σοδόμων L. Ep. [l] καὶ om. K.

Digitized by Google

χρημάτων εἴρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ λόγου, καὶ περὶ
δυνάμεως, καὶ περὶ [m] χαρισμάτων, καὶ περὶ πάσης οἰκονομίας,
[n] ἧς ἕκαστος ἐνεχειρίσθη. Αὕτη καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τοὺς
πολιτικοὺς ἁρμόσειεν ἂν ἡ παραβολή. Ἕκαστον γὰρ οἷς ἔχει
πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον ἀποκεχρῆσθαι δεῖ. Κἂν σοφίαν ἔχῃς,
κἂν ἀρχὴν, κἂν πλοῦτον, κἂν ὁτιοῦν, μὴ ἐπὶ βλάβῃ τῶν
συνδούλων, μηδὲ ἐπ' ἀπωλείᾳ ἑαυτοῦ. Διὰ δὴ τοῦτο ἀμφό- C
τερα ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ, φρόνησιν καὶ πίστιν. Καὶ γὰρ
ἡ ἁμαρτία ἀπὸ ἀνοίας γίνεται. Πιστὸν μὲν οὖν αὐτόν φη-
σιν, ὅτι οὐδὲν ἐνοσφίσατο, οὐδὲ παρανάλωσε [o] τῶν δεσπο-
τικῶν εἰκῇ καὶ μάτην· φρόνιμον δὲ, ὅτι ἔγνω πρὸς τὸ δέον
οἰκονομῆσαι τὰ δοθέντα. Καὶ γὰρ ἀμφοτέρων ἡμῖν χρεία,
καὶ τοῦ μὴ νοσφίσασθαι τὰ δεσποτικὰ, καὶ τοῦ εἰς δέον οἰκονο-
(484) μεῖν. Ἂν δὲ θάτερον ἀπῇ, τὸ ἕτερον χωλεύει. Ἄν τε γὰρ
πιστὸς ᾖ καὶ μὴ κλέπτῃ, [p] ἀπολλύῃ δὲ καὶ εἰς μηδὲν προσ-
ῆκον δαπανᾷ, μέγα τὸ ἔγκλημα· ἄν τε εἰδῇ καλῶς οἰκονο-
μεῖν, νοσφίζηται δὲ, πάλιν οὐχ ἡ τυχοῦσα κατηγορία. D
Ἀκούσωμεν καὶ οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες ταῦτα. Οὐ γὰρ δι-
δασκάλοις διαλέγεται [q] μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πλουτοῦσιν.
Ἑκάτεροι γὰρ ἐνεπιστεύθησαν πλοῦτον· τὸν μὲν ἀναγκαιό-
τερον, οἱ διδάσκοντες· τὸν δὲ ἐλάττω, ὑμεῖς. Ὅταν οὖν
τῶν διδασκόντων σκορπιζόντων τὰ μείζονα, [r] ὑμεῖς μηδὲ ἐν
τοῖς ἐλάττοσι βούλησθε τὴν μεγαλοψυχίαν ἐπιδείκνυσθαι,
μᾶλλον δὲ οὐδὲ μεγαλοψυχίαν, ἀλλ' εὐγνωμοσύνην· (τὰ γὰρ
ἀλλότρια [s] δίδοτε·) ποία ἔσται ἀπολογία; Ἀλλὰ τέως, πρὸ
τῆς κολάσεως τῶν τὰ ἐναντία ποιούντων, τὴν τιμὴν τοῦ εὐ- E
δοκιμοῦντος ἀκούσωμεν. "Ἀμὴν [t] γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐπὶ πᾶσι
τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν." Τί ταύτης ἴσον
γένοιτ' ἂν τῆς τιμῆς; ποῖος παραστῆσαι δυνήσεται λόγος
τὴν ἀξίαν, τὴν μακαριότητα, ὅταν ὁ τῶν οὐρανῶν βασιλεὺς,
καὶ [v] τὰ πάντα ἔχων, ἄνθρωπον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν 746
αὐτοῦ καθιστᾶν μέλλῃ; Διὸ καὶ φρόνιμον αὐτὸν καλεῖ,

[m] χαρισμάτων] Sic Edd. χρημάτων G. H. K. M. [et Reg. 688.] Haec καὶ περὶ χ. om. L. Ep. Ge. [n] ἧς] ἣν G. K. M. Ep. [o] τῶν] τι τῶν L. [p] ἀπολλύει G. K. Ep. p. p. νοσφίζεται K. Ep. Correxit Montef. [q] μόνοις G. K. M. [r] ὑμεῖς] + δὲ M. p. p. βούλησθε dant L. M. pro vulgato βούλεσθε. [s] Sic H. K. M. Ge. δίδοται G. διδόντες L. δίδονται Edd. [t] γὰρ om. L. ὑμῖν] + ὅτι Edd. [v] τὰ om. L.

Digitized by Google

[w] ὅτι ἔγνω μὴ τῶν μικρῶν τὰ μεγάλα προέσθαι, ἀλλὰ σωφρονήσας ἐνταῦθα, τῶν οὐρανῶν ἔτυχεν·

Εἶτα, ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, οὐκ ἀπὸ τῆς τοῖς ἀγαθοῖς κειμένης τιμῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τοῖς πονηροῖς ἠπειλημένης κολάσεως διορθοῦται τὸν ἀκροατήν. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· [21] "Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς [x] δοῦλος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ μετὰ τῶν μεθυόντων· ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ
B οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων." Εἰ δὲ λέγοι τις· εἶδες οἷος ἐπεισῆλθε λογισμὸς, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὴν ἡμέραν γνώριμον; "χρονίζει γὰρ ὁ κύριός [y] μου," φησί· εἴποιμεν ἂν, οὐ διὰ τὸ μὴ εἶναι γνώριμον [z] τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ διὰ τὸ πονηρὸν εἶναι τὸν οἰκέτην. Ἐπεὶ τῷ φρονίμῳ καὶ πιστῷ τίνος [a] ἕνεκεν οὐκ ἐπεισῆλθεν αὕτη ἡ ἔννοια; Τί γὰρ, εἰ καὶ χρονίζει ὁ δεσπότης, ἄθλιε, ὅλως προσδοκᾷς αὐτὸν [b] ἥξειν; Τί οὖν οὐ μεριμνᾷς; Ἐντεῦθεν [c] οὖν μανθάνομεν, ὅτι οὐδὲ χρονίζει. Αὕτη γὰρ οὐ τοῦ δεσπότου, ἀλλὰ τῆς τοῦ πονηροῦ οἰκέτου γνώμης ἡ ψῆφος· διὸ καὶ διὰ τοῦτο ἐγκαλεῖται. Ὅτι γὰρ οὐ χρονίζει, ἄκουσον Παύλου λέγοντος· [22] "ὁ κύριος ἐγγὺς, μηδὲν
C μεριμνᾶτε·" καὶ, "ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ." Σὺ δὲ καὶ τῶν ἑξῆς ἄκουε, καὶ μάνθανε πῶς συνεχῶς [d] ὑπομιμνήσκει τῆς ἀγνοίας τῆς ἡμέρας, δηλῶν τοῖς οἰκέταις τοῦτο χρήσιμον ὂν, καὶ ἱκανὸν ἀφυπνίσαι αὐτοὺς καὶ διαναστῆσαι. Τί γὰρ εἰ καὶ μηδέν τινες ἐντεῦθεν [e] ἐκέρδαναν; Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν ὠφελούντων ὠφελήθησάν τινες, ἀλλ' ὅμως οὗτος οὐ παύεται τὰ [f] αὐτοῦ ποιῶν. Τί οὖν φησι τὰ ἑξῆς;

[21] v. 48–51. [22] Philipp. iv. 5, 6. Hebr. x. 37.

[w] ὅτι ἔγνω . . . σωφρονήσας] Sic Sav. adstipulantibus codd. et Interp. ὅτι ἡ πιστὴ γνώμη περὶ τὰ μικρὰ τὰ μεγάλα προσκτᾶσθαι ποιεῖ, ἀλλὰ σωφρονίσας Mor. quem temere secutus est Montef. [x] δοῦλος] + ἐκεῖνος L. [y] μου om. G. H. M. [z] τὴν ἡμέραν om. G. K. M. γν. τὴν ἡμ.] τὴν ἡμ. γν. L. sed hic codex paulo ante alterum ordinem habet. [a] ἕνεκεν] + ἐντεῦθεν G. H. K. [b] ἥξειν] μὴ ἥξειν Mor. Ben. [c] οὖν om. L. [d] ἀναμιμνήσκει L. τῆς ἀγ. τῆς ἡμ.] Sic L. ut conjecit Sav. τὴν ἄγνοιαν τῆς ἡμέρας H. ceteri cum Edd. τῆς ἀγνοίας τὴν ἡμέραν. [e] Sic Sav. [et Reg. 688.] codices ἐκέρδανον. [f] ἑαυτου L.

Digitized by Google

"Ἐλεύσεται [g] γὰρ ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει," καὶ τὰ ἔσχατα αὐτὸν διαθήσει. [h] Ὁρᾷς πῶς καὶ πανταχοῦ τοῦτο τίθησι, τὸ τῆς ἀγνοίας, δεικνὺς χρήσιμον [i] ὄν, καὶ ταύτῃ ποιῶν ἐναγωνίους ἀεί; Τοῦτο γάρ ἐστιν αὐτῷ D
τὸ σπουδαζόμενον, τὸ ἀεὶ ἡμᾶς ἐγρηγορέναι· καὶ ἐπειδὴ ἀεὶ ἐν ταῖς τρυφαῖς ἀναπίπτομεν, ἐν δὲ ταῖς συμφοραῖς μᾶλλον συστελλόμεθα, διὰ τοῦτο πανταχοῦ τοῦτο λέγει, ὅτι ὅταν ἄνεσις ᾖ, τότε ἔρχεται τὰ δεινά. Καὶ ὥσπερ ἀνωτέρω διὰ τοῦ Νῶε τοῦτο ἐδήλωσεν, οὕτω καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅταν ὁ δοῦλος ἐκεῖνος μεθύῃ, ὅταν τύπτῃ, καὶ ἡ κόλασις ἀφόρητος.

[k] Ἀλλὰ μὴ τὴν κόλασιν ἴδωμεν μόνον τὴν ἐκείνῳ κειμένην, ἀλλὰ κἀκεῖνο σκοπήσωμεν, μήποτε καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ πράτ- E
τοντες λανθάνωμεν. Καὶ γὰρ τούτῳ ἐοίκασιν οἱ χρήματα ἔχοντες, καὶ μὴ διδόντες τοῖς δεομένοις. Καὶ γὰρ [l] καὶ σὺ οἰκονόμος εἶ τῶν σαυτοῦ χρημάτων, οὐχ ἧττον ἢ ὁ τὰ τῆς ἐκκλησίας οἰκονομῶν. Ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν τὰ διδόμενα παρ' ὑμῶν εἰς πένητας ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε σκορπίσαι, ἐπειδὴ εἰς πενήτων ἐδόθη διατροφήν· οὕτως οὐδὲ σὺ 747
τὰ σά. Εἰ γὰρ καὶ πατρῷον διεδέξω κλῆρον, καὶ οὕτως ἔχεις
(485) πάντα ἃ ἔχεις· καὶ οὕτω τοῦ θεοῦ πάντα ἐστίν. Εἶτα, σὺ μὲν [m] ὅπερ ἔδωκας, οὕτω βούλει μετὰ ἀκριβείας οἰκονομεῖσθαι· τὸν δὲ θεὸν οὐκ οἴει τὰ αὐτοῦ μετὰ πλείονος ἀπαιτήσειν ἡμᾶς τῆς σφοδρότητος, ἀλλὰ ἀνέχεσθαι ἁπλῶς αὐτῶν ἀπολλυμένων; Οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Καὶ γὰρ διὰ τοῦτο καὶ παρὰ σοὶ ταῦτα εἴασεν, ὥστε δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτοῖς ἐν [n] καιρῷ. Τί ἐστιν, ἐν καιρῷ; Τοῖς δεομένοις, τοῖς πεινῶσιν. Ὥσπερ [o] γὰρ σὺ τῷ συνδούλῳ ἔδωκας οἰκονομῆσαι, οὕτω καὶ σὲ ὁ δεσπότης βούλεται εἰς δέον ταῦτα δαπανᾶν. B
Διὰ τοῦτο καὶ δυνάμενος αὐτὰ ἀφελέσθαι, ἀφῆκεν, ἵνα ἔχῃς ἀφορμὴν ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι· ἵνα ἀλλήλων εἰς χρείαν καταστήσας τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην θερμοτέραν ἐργάσηται.

[g] γὰρ om. L. ἐν ante ὥρᾳ om. M. Mox διαθήσεται G. M. [h] Ὁρᾷς ὅπως πανταχοῦ K. Ὅρα ὅτι καὶ π. L. [i] ὂν addidi, distinctione paululum mutata, auctoribus G. H. K. M. et Interp. [k] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ὅτι οἰκονόμους θεοῦ ἡμᾶς εἶναι δεῖ, καὶ οὐκ ὀφείλομεν ἀναλίσκειν αὐτῶν τὸν πλοῦτον εἰς ἀκαίρους δαπάνας, κἂν πατρῷος, κἂν ἀπὸ πόνων ἰδίων ἐστίν· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ μὴ τυπτίζειν τοὺς πένητας. G. [l] καὶ om. G. K. M. [m] ἅπερ Edd. [n] καιρῷ] Sic H. K. L. M. vulgo bis εὐκαίρῳ. [o] γὰρ om. G. H. K. M.

Digitized by Google

Σὺ δὲ λαβὼν, οὐ μόνον οὐ δίδως, ἀλλὰ καὶ τύπτεις. Καί-
τοιγε εἰ τὸ μὴ δοῦναι ἔγκλημα, τὸ τυπτῆσαι ποίαν φέρει
συγγνώμην; Τοῦτο δέ μοι δοκεῖ λέγειν, τοὺς ὑβριστὰς καὶ
τοὺς πλεονέκτας αἰνιττόμενος, καὶ πολλὴν ἐνδεικνύμενος τὴν
C κατηγορίαν, ὅταν οὓς τρέφειν ἐκελεύσθησαν, τούτους τύ-
πτωσι. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τοὺς τρυφῶντας ἐνταῦθα αἰνίτ-
τεσθαι· καὶ γὰρ καὶ τρυφῆς μεγάλη κεῖται κόλασις. "Ἐσθίει
γὰρ καὶ πίνει, [p] φησὶ, μετὰ τῶν μεθυόντων," τὴν γαστρι-
μαργίαν δηλῶν. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἔλαβες, ἵνα [q] εἰς τρυφὴν
δαπανήσῃς, ἀλλ' ἵνα εἰς ἐλεημοσύνην ἀναλώσῃς. Μὴ γὰρ τὰ
σαυτοῦ ἔχεις; Τὰ τῶν πενήτων ἐνεπιστεύθης, κἂν ἐκ πόνων
δικαίων, κἂν [r] ἀπὸ κλήρου πατρῴου κεκτημένος τύχῃς. Μὴ
γὰρ οὐκ ἠδύνατο [s] ταῦτα ὁ θεὸς ἀφελέσθαι σου; Ἀλλ' οὐ
ποιεῖ τοῦτο, σὲ κύριον ποιῶν τῆς εἰς τοὺς δεομένους φιλοτι-
D μίας. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς διὰ πασῶν τῶν παραβολῶν
κολάζει τοὺς οὐκ [t] εἰς τοὺς δεομένους τοῖς χρήμασι χρωμένους
τοῖς ἰδίοις. Οὔτε γὰρ αἱ παρθένοι ἥρπασαν τὰ ἀλλότρια,
ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν τὰ ἴδια· οὔτε ὁ τὸ ἓν τάλαντον κατο-
ρύξας ἐπλεονέκτησεν, [v] ἀλλ' οὐκ ἐδιπλασίασεν· οὔτε οἱ
πεινῶντας παριδόντες, ἐπειδὴ τὰ ἀλλότρια ἥρπασαν, κολά-
ζονται, ἀλλ' [w] ἐπειδὴ τὰ αὐτῶν οὐκ ἐσκόρπισαν, καθάπερ
καὶ ὁ δοῦλος οὗτος. Ἀκούσωμεν τοίνυν ὅσοι γαστριζόμεθα,
ὅσοι εἰς δεῖπνα πολυτελῆ τὸν πλοῦτον ἀναλίσκομεν τὸν οὐδὲν
ἡμῖν προσήκοντα, ἀλλὰ τῶν δεομένων ὄντα. Μὴ γὰρ ἐπειδὴ
E ἀπὸ φιλανθρωπίας πολλῆς ὡς ἐκ τῶν σῶν ἐκελεύσθης [x] διδό-
ναι, διὰ τοῦτο καὶ σαυτοῦ [y] νομίσῃς εἶναι ταῦτα. Ἔχρησέ
σοι, ἵνα δυνηθῇς εὐδοκιμῆσαι. Μὴ τοίνυν σὰ εἶναι νόμιζε, τὰ
αὐτοῦ αὐτῷ διδούς. Οὐδὲ γὰρ εἰ σὺ ἐδάνεισάς τινι, ἵνα
ἀπελθὼν δυνηθῇ τινας ἀφορμὰς λαβεῖν πόρων, ἐκείνου τὰ
χρήματα [z] ἔφης ἂν εἶναι. Καὶ σοὶ τοίνυν ἔδωκεν ὁ θεὸς, ἵνα
ἐμπορεύσῃ τὸν οὐρανόν. Μὴ τοίνυν τὴν ὑπερβολὴν τῆς φι-

[p] φησὶ om. G. K. M. δηλῶν] ἐντεῦθεν δηλῶν H. [q] εἰς τὴν τρυφὴν G. K. M. [r] ἀπὸ] ἐκ G. H. K. M. Alterum tuetur Flor. p. 342. (Tom. XII. p. 586 B.) τύχῃς] Sic G. H. K. M. Fl. pro vulgato τυγχάνῃς. Clausula κἂν ἐκ πόνων δικαίων post τυγχάνῃς vulgo legitur, adversantibus G. H. K. M. Fl. et Interp. [s] αὐτὰ L. Fl. [t] εἰς τοὺς δ.] εἰς δέον G. Ge. [v] ἀλλ'] + ἐπειδὴ G. H. K. M. et Interp. [w] ἐπειδήπερ L. [x] διαδοῦναι G. H. K. M. invito Fl. [y] νόμιζε L. νομίζῃς Edd. [z] ἔφης ἂν] ἔφησας G. H. M.

Digitized by Google

λανθρωπίας ὑπόθεσιν ἀμωμοσύνης [a] ποιήσῃς. Ἐννόησον ὅσης
εὐχῆς ἄξιον ἦν, τὸ δυνηθῆναι μετὰ τὸ βάπτισμα εὑρεῖν ὁδὸν
λύουσαν ἁμαρτήματα. Εἰ μὴ τοῦτο εἶπε, δὸς ἐλεημοσύνην, 748
πόσοι ἂν εἶπον, εἴθε ἦν δυνατὸν χρήματα δοῦναι, καὶ ἀπαλ-
λαγῆναι [b] τῶν κακῶν τῶν μελλόντων; Ἐπειδὴ δὲ δυνατὸν
τοῦτο γέγονε, πάλιν γεγόνασιν ὕπτιοι. Ἀλλὰ δίδωμι, φησί.
Καὶ τί τοῦτο; Οὐδέπω γὰρ ἔδωκας ὅσον ἡ τοὺς δύο ὀβο-
λοὺς καταβαλοῦσα· μᾶλλον δὲ [c] οὐδὲ τὸ ἥμισυ, οὐδὲ τὸ πολ-
λοστὸν ἐκείνης, ἀλλὰ τὰ πλείονα εἰς [d] ἀνονήτους ἐκβάλλεις
δαπάνας, εἰς συμπόσια καὶ μέθην καὶ ἀσωτίαν ἐσχάτην· νῦν
μὲν καλῶν, νῦν δὲ καλούμενος· νῦν μὲν ἀναλίσκων, νῦν δὲ
ἑτέρους ἀναλίσκειν ἀναγκάζων· ὥστε καὶ διπλῆν σοι γενέσθαι
τὴν κόλασιν, καὶ ἀφ' ὧν αὐτὸς ποιεῖς, καὶ ἀφ' ὧν ἑτέρους B
προτρέπεις. Ὅρα γοῦν καὶ τοῦτον [e] αὐτὸν τοῦτο ἐγκαλού-
μενον τὸν οἰκέτην. "Ἐσθίει γάρ, φησὶ, καὶ πίνει μετὰ τῶν
μεθυόντων." Οὐδὲ γὰρ τοὺς μεθύοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς
μετ' αὐτῶν ὄντας κολάζει· καὶ μάλα εἰκότως, [f] ὅτι μετὰ τῆς
οἰκείας διαφθορᾶς καὶ τῆς τῶν πλησίον ὑπερορῶσι σωτηρίας.
Τὸν δὲ θεὸν οὐδὲν οὕτω παροξύνει, ὡς τὸ ὑπεροπτικῶς ἔχειν
τῶν τῷ πλησίον προσηκόντων. Διὸ καὶ τὸν θυμὸν ἐνδεικνύ-
μενος, διχοτομηθῆναι αὐτὸν ἐκέλευσε. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν
ἀγάπην [g] γνώρισμα τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἔφησεν εἶναι· ἐπειδὴ
πᾶσα ἀνάγκη, τὸν ἀγαπῶντα τὰ τοῦ ἀγαπωμένου μεριμνᾶν.
Ταύτης τοίνυν ἐχώμεθα τῆς ὁδοῦ· καὶ γὰρ αὕτη μάλιστά C
(486) ἐστιν ἡ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνάγουσα, ἡ τοῦ Χριστοῦ μιμη-
τὰς ἐργαζομένη, ἡ τοῦ θεοῦ κατὰ δύναμιν ὁμοίους ποιοῦσα.
Ὅρα γοῦν καὶ τὰς ἀρετὰς ταύτας οὔσας ἀναγκαιοτέρας, αἳ
παρὰ ταύτην [h] ἐσκήνωνται τὴν ὁδόν. Καὶ εἰ βούλεσθε, ποιή-
σωμεν αὐτῶν ἐξέτασιν, καὶ τὰς ψήφους ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ
[i] ἐνέγκωμεν γνώμης. Ἔστωσαν τοίνυν δύο ζωῆς ἀρίστης ὁδοί·
καὶ ἡ μὲν μία αὐτῶν [k] αὐτὸν κατασκευαζέτω καλὸν τὸν με-

[a] ποιήσῃ G. M. ποιοῦ Fl. Mox τὸ ante δυνηθῆναι om. G. H. K. M. [b] τῶν μελλόντων κακῶν Edd. [c] οὐδὲ] οὐ Sav. Haec οὐδὲ τὸ ἥμισυ om. L. Mor. Ben. invito Interprete. [d] ἀνοήτους G. M. Post h. v. vulgo addunt καὶ ἀνωφελεῖς, invitis codd. et Ge. [e] αὐτὸν τοῦτο] Sic L. τοῦτο om. ceteri. αὐτὸ τοῦτο Edd. [f] ὅτι] ὅταν G. M. [g] Codices γνώριμον: sed vulgatum γνώρισμα tuetur Reg. 688. et marg. G. [h] σκηνοῦνται G. H. K. M. [i] φέρωμεν G. M. [k] αὐτὸν om. G. H. K. M.

Digitized by Google

τιόντα· ἡ δὲ ἑτέρα, καὶ τὸν πλησίον. Ἴδωμεν ποία μᾶλλον εὐδοκιμεῖ, καὶ πρὸς τὴν κορυφὴν ἡμᾶς ἄγει τῆς ἀρετῆς. Οὐκ-
D οῦν ἐκεῖνος μὲν ὁ τὰ ἑαυτοῦ μόνον ζητῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Παύλου μυρίας δέξεται αἰτίας· ὅταν δὲ ἀπὸ τοῦ Παύλου εἴπω, τοῦ Χριστοῦ λέγω· οὗτος δὲ ἐγκώμια καὶ στεφάνους. [l] Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἄκουσον τί μὲν τούτῳ διαλέγεται, τί δὲ ἐκείνῳ. [23] "Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ [m] καὶ τὸ τοῦ πλησίον ἕκαστος." Ὁρᾷς πῶς τὸ μὲν ἐξέβαλε, τὸ δὲ εἰσήγαγε; [n] Πάλιν, [24] "ἕκαστος ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν." Εἶτα καὶ ὁ ἔπαινος ἄφατος μετὰ παραινέσεως· "καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν." Ἱκαναὶ μὲν οὖν καὶ αὗται αἱ ψῆφοι δεῖξαι τὴν νίκην· ἵνα δὲ καὶ ἐκ περιουσίας τοῦτο γένηται, ἴδωμεν τί μὲν τῶν κατορθωμάτων μέχρις ἡμῶν ἵσταται, τί δὲ ἀφ' ἡμῶν
E καὶ εἰς ἑτέρους διαβαίνει. Οὐκοῦν τὸ μὲν νηστεῦσαι, καὶ χαμευνῆσαι, καὶ παρθενίαν ἀσκῆσαι, καὶ σωφρονῆσαι, ταῦτα αὐτοῖς [o] τοῖς ἐργαζομένοις φέρει τὸ κέρδος· τὰ δὲ ἀφ' ἡμῶν εἰς τὸν πλησίον διαβαίνοντα, ἐλεημοσύνη, διδασκαλία, ἀγάπη. Οὐκοῦν κἀνταῦθα ἄκουσον Παύλου λέγοντος, ὅτι [25] "κἂν
749 ψωμίσω μου τὰ ὑπάρχοντα, κἂν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα [p] καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι." [q] Ὁρᾷς αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν λαμπρῶς ἀνακηρυττομένην καὶ στεφανουμένην; Εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ ἐκ τρίτου συμβάλωμεν. Καὶ ὁ μὲν νηστευέτω, καὶ σωφρονείτω, καὶ μαρτυρείτω, καὶ κατακαιέσθω· ἕτερος δέ τις ἀναβαλλέσθω τὸ μαρτύριον διὰ τὴν τοῦ πλησίον οἰκοδομήν, καὶ μὴ μόνον ἀναβαλλέσθω, ἀλλὰ καὶ ἀπερχέσθω μαρτυρίου χωρίς· τίς μᾶλλον εὐδοκιμήσει μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν; Οὐ δεῖ πολλῶν ἐνταῦθα λόγων ἡμῖν, οὐδὲ μακρᾶς τῆς περιόδου. Ἐφέστηκε γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος τὴν ψῆφον φέρων καὶ λέγων· [26] "τὸ ἀναλῦσαι καὶ
B σὺν Χριστῷ εἶναι, κρεῖσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς·" [r] καὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀποδημίας προετίμησε τοῦ πλησίον τὴν οἰκοδομήν. Τοῦτο γὰρ μάλιστά

[23] 1 Cor. x. 24. [24] Rom. xv. 2, 3. [25] 1 Cor. xiii. 3. [26] Philip. i. 23, 24.

[l] Καὶ πόθεν Edd. [m] καὶ om. K. L. [n] Καὶ πάλιν L. [o] τοῖς deest in Edd. [p] καυθήσωμαι G. [q] Ὁρᾷς αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν] Καὶ θέα αὐτὴν G. H. K. M. [et Reg. 688.] Καὶ θέα ταύτην L. Editi, ut dedi, nulla memorata varietate. [r] καὶ] Ἀκούεις ὅτι καὶ Edd. invitis codd. et Interp.

Digitized by Google

ἐστι συνεῖναι Χριστῷ, τὸ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν· θέλημα
δὲ αὐτοῦ οὐδὲν οὕτως ἐστὶν, ὡς τὸ συμφέρον [s] τῷ πλησίον.
Βούλει καὶ τετάρτην εἴπω τούτων ἀπόδειξιν; "Πέτρε, [t] φι-
λεῖς με; φησί· ποίμαινε τὰ πρόβατά μου·" καὶ τρίτον αὐτὸν
ἐρωτήσας, τοῦτο ἔφησε φιλίας εἶναι τεκμήριον. Οὐ [v] πρὸς
ἱερέας δὲ τοῦτο εἴρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕκαστον ἡμῶν,
τῶν καὶ μικρὸν ἐμπεπιστευμένων ποίμνιον. Μὴ γὰρ ἐπειδὴ C
μικρόν ἐστι, καταφρονήσῃς· [27] "ὁ γὰρ πατήρ μου, φησὶν, εὐ-
δόκησεν ἐν αὐτοῖς." Ἔχει ἕκαστος ἡμῶν πρόβατον· τοῦτο
ἐπὶ τὰς προσηκούσας ἀγέτω νομάς. Καὶ ὁ ἀνὴρ ἀναστὰς
ἀπὸ τῆς εὐνῆς μηδὲν ἄλλο ζητείτω, ἀλλ' ἢ ὅπως ἐργάσηταί
τι καὶ εἴπῃ, δι' ὧν ἅπασαν εὐλαβεστέραν [w] ποιήσει τὴν οἰ-
κίαν. Ἡ γυνὴ πάλιν, ἔστω μὲν οἰκουρὸς, πρὸ δὲ ταύτης
τῆς ἐπιμελείας ἑτέραν ἀναγκαιοτέραν ἐχέτω φροντίδα, [x] τὰ
τῶν οὐρανῶν ὅπως ἅπασα ἐργάζηται ἡ οἰκία. Εἰ γὰρ ἐν
τοῖς βιωτικοῖς, πρὸ τῆς κατὰ τὴν οἰκίαν ἐπιμελείας, τὰ δη-
μόσια σπουδάζομεν [y] καταθεῖναι ὀφλήματα, ὥστε μὴ διὰ τὴν
ἐν τούτοις ἀγνωμοσύνην [z] δέρεσθαι καὶ ἕλκεσθαι ἐπ' ἀγορᾶς,
καὶ μυρία ἀσχημονεῖν· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν D
τοῦτο δεῖ ποιεῖν, τὰ τοῦ βασιλέως τῶν ὅλων θεοῦ καταθεῖ-
ναι πρότερον, ἵνα μὴ ἔλθωμεν ὅπου ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
Καὶ ταύτας ζητῶμεν τὰς ἀρετὰς, αἳ μετὰ τῆς ἡμετέρας σω-
τηρίας καὶ τοὺς πλησίον τὰ μέγιστα ὠφελῆσαι δύναιντ' ἄν.
Τοιοῦτον ἡ ἐλεημοσύνη, τοιοῦτον ἡ εὐχή· μᾶλλον δὲ καὶ
[a] αὕτη παρ' ἐκείνης δυνατὴ καὶ ὑπόπτερος γίνεται. [28] "Αἱ
εὐχαί σου γὰρ, φησὶ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι [b] σου ἀνέβησαν εἰς
μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ." Οὐκ εὐχὴ δὲ μόνον, ἀλλὰ
καὶ νηστεία ἐντεῦθεν τὰ νεῦρα ἔχει. Κἂν νηστεύῃς χωρὶς E
ἐλεημοσύνης, οὐδὲ νηστεία τὸ πρᾶγμα λογίζεται· ἀλλὰ γα-
στριζομένου καὶ μεθύοντος χείρων ὁ τοιοῦτος, καὶ [c] τοσούτῳ
(487) χείρων, ὅσῳ τρυφῆς ὠμότης χαλεπώτερον. Καὶ τί λέγω

[27] Luc. xii. 32. [28] Act. x. 4.

[s] τῷ] τοῦ G. [t] φιλεῖς] εἰ φιλεῖς H. [v] πρὸς τοὺς ἱερέας G. H. K. M. [w] ποιήσῃ Edd. [x] τὰ] τὴν L. M. τὴν τῶν οὐρανῶν [βασιλείαν,] ὅπως Mor. et sine uncis Ben. p. p. ἐργάσηται Edd. [y] καταριθέναι G. H. K. M. [z] δαίρεσθαι G. δεδέσθαι H. K. L. Mor. p. p. εἰς ἀγορὰς G. H. M. εἰς ἀγορᾶς (sic) K. [a] αὐτὴ G. H. K. M. [b] σου deest in Edd. [c] τοσοῦτον χ. ὅσον G. H. K. M. ὠμότης] + χεῖρον καὶ Edd. contra codd. et Flor. p. 349.

Digitized by Google

νηστείαν; Κἂν γὰρ σωφρονῇς, κἂν παρθενεύῃς, ἐκτὸς ἕστηκας τοῦ νυμφῶνος, ἐλεημοσύνην οὐκ ἔχων. Καίτοι τί παρ-
750 θενίας ἴσον, ὃ μηδὲ ἐν τῇ καινῇ [d] ὑπὸ νόμου ἦλθεν ἀνάγκην διὰ τὸ ὑπερέχον; ἀλλ' ὅμως ἐκβάλλεται, ὅταν τὴν ἐλεημοσύνην μὴ ἔχῃ. Εἰ δὲ παρθένοι ἐκβάλλονται, ἐπειδὴ ταύτην οὐκ εἶχον μετὰ δαψιλείας τῆς προσηκούσης, τίς δυνήσεται ταύτης ἄνευ συγγνώμης τυχεῖν; Οὐκ ἔστιν οὐδείς, ἀλλ' ἀπολέσθαι πάντως ἀνάγκη τὸν ταύτην οὐκ ἔχοντα. Εἰ γὰρ ἐν τοῖς βιωτικοῖς οὐδεὶς ἑαυτῷ ζῇ, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνης, καὶ στρατιώτης, καὶ γεωργὸς, καὶ ἔμπορος, πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον καὶ τὸ τῷ πλησίον ὠφέλιμον συντελοῦσιν ἅπαντες· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν τοῦτο δεῖ ποιεῖν. Τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστι [e] ζῆν· ὡς ὅγε ἑαυτῷ ζῶν μόνον, καὶ πάν-
B των ὑπερορῶν, περιττός ἐστι, καὶ οὐδὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ τοῦ γένους τοῦ ἡμετέρου. Τί οὖν, φησὶν, [f] ἂν τὰ καθ' ἑαυτὸν παρίδω, τὰ τῶν ἄλλων ἐπιζητῶν; Οὐκ [g] ἔστι τὰ τῶν ἄλλων ἐπιζητοῦντα τὰ ἑαυτοῦ παριδεῖν. Ὁ γὰρ τὰ τῶν ἄλλων ἐπιζητῶν, οὐδένα λυπεῖ, ἀλλ' ἐλεεῖ πάντας, ὠφελεῖ εἰς δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ· οὐδένα ἁρπάσεται, [h] οὐδένα πλεονεκτήσει, οὐ κλέψει, οὐ ψευδομαρτυρήσει· πάσης ἀφέξεται κακίας, πάσης ἐπιλήψεται ἀρετῆς, καὶ ὑπερεύξεται τῶν ἐχθρῶν, καὶ εὐεργετήσει τοὺς ἐπιβουλεύοντας· καὶ οὔτε λοιδορήσεταί τινι, οὔτε κακῶς ἐρεῖ, κἂν μυρία [i] ἀκούσῃ κακῶς, ἀλλ' ἐρεῖ τὰ ἀποστολικά· [29] "τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;
C τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;" [k] Ἐν δὲ τῷ τὰ ἡμέτερα σκοπεῖν οὐ πάντως καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἕψεται. Ἐκ τούτων ἁπάντων πεισθέντες, ὡς οὐκ ἔνι σωθῆναι μὴ τὸ κοινῇ συμφέρον [l] σκοποῦντα, καὶ τὸν διχοτομηθέντα τοῦτον ἰδόντες, καὶ τὸν τὸ τάλαντον κατορύξαντα, ταύτην ἑλώμεθα τὴν ὁδὸν, ἵνα καὶ τῆς αἰωνίου [m] τύχωμεν ζωῆς· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς

[29] 2 Cor. xi. 29.

[d] ἦλθεν ὑπὸ νόμου ἀνάγκην H. ἦλθεν ὑπὸ νόμου ἀνάγκης G. M. Ge. ὑπὸ νόμου ἦ. ἐξ ἀναγκης Fl. ὑπὸ νόμου ἦ. τῆς ἀνάγκης Sav. Ben. Sic Mor. sed [τῆς ἀνάγκης] post ὑπερέχον rejecto. [e] ζῆν] τὸ ζῆν Edd. p. p. μόνῳ K. Fl. [f] ἂν om. K. Idem παριδὼν et ἐπιζητῶ dat, favente Ge. [g] ἔστιν] + οὐκ ἔστι Edd. [h] οὐδένα] οὐδὲ K. οὐδένα ἁρπάσεται, οὐδ. πλ.] οὐδένος τι ἁρπάσει, οὐ πλ. Edd. [i] ἀκούῃ G. M. [k] Ἐκ δὲ τοῦ τὰ Edd. [l] σκοποῦντας Edd. [m] τύχ. ζωῆς] βασιλείας ἐπιτύχωμεν G. H. K. M, Ge.

Digitized by Google

ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D

ΟΜΙΛΙΑ ΟΗ.

[1] Τότε ὁμοιωθήσεται, [a] φησὶν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. Πέντε δὲ [b] ἦσαν φρόνιμοι, καὶ [c] αἱ πέντε μωραὶ, αἵτινες οὐκ ἔλαβον, φησὶν, ἔλαιον. Εἶτα χρονίζοντος [d] τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ ἐκάθευδον. Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· [e] ἰδοὺ, ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέλθετε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. [f] Καὶ ἀναστᾶσαι καὶ διαπορoῦσαι αἱ πέντε εἶπον ταῖς φρονίμοις· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν. Αἱ δὲ οὐκ ἐπένευσαν, λέγουσαι· μήποτε οὐ [g] μὴ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε. Ἀπιουσῶν δὲ ἐπὶ τοῦτο, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ μὲν εἰσῆλθον, αἱ δὲ [h] ἦλθον ὕστερον λέγουσαι· κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ [i] ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, [k] οὐδὲ τὴν ὥραν. Εἶτα ἑτέραν λέγει παραβολὴν [l] πάλιν. Ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ [m] ὑπάρχοντα· ᾧ μὲν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· καὶ [n] ἀπεδήμησεν. Εἶτα τῶν δύο [o] προσ-

[1] Cap. xxv. v. 1–30.

Hom. lxxviii. [a] φησὶν om. K. L. [b] ἦσαν] + ἐξ αὐτῶν H. [c] αἱ om. K. L. αἵτινες] + μωραι H. [d] τοῦ] φησὶ, τοῦ H. L. p. p. πᾶσαι om. K. L. [e] ἰδοὺ om. K. L. p. p. αὐτοῦ om. K. [f] Καὶ . . . φρονίμοις] Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραι ταῖς φρονίμοις εἶπον H. [g] μὴ om. L. πορεύεσθε] + δὲ L. [h] ἦλθον om. K. L. ὕστερον] ὑστεροῦσαι L. λέγουσαι] λέγουσιν K. L. κύριε, κύριε om. K. L. [i] ἀποκριθεὶς om. K. L. ἀμὴν om. L. [k] οὔτε G. H. K. M. [l] πάλιν om. L. Ἄνθρωπος] + τις G. L. [m] ὑπάρχοντα] + αὐτοῦ L. [n] ἀπεδήμησεν] + καὶ τὰ ἑξῆς (omissis, quae sequuntur usque ad initium Homiliae) M. [o] προσενεγκόντων H. K.

Digitized by Google

ενεγκάντων τὰ διπλάσια, ὁ τὸ ἓν πιστευθεὶς αὐτὸ μόνον προσήνεγκε· καὶ ἐγκαλούμενός φησιν· ἔγνων ὅτι σκληρὸς εἶ, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων [p] ὅπου οὐ διεσκόρπισας· καὶ φοβηθεὶς ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου· ἴδε, [q] ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς οὖν ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπε· πονηρὲ δοῦλε, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅπου οὐ διεσκόρπισα· ἔδει σε καταβαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, κἀγὼ ἐλθὼν ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. Ἄρατε οὖν τὸ τάλαντον ἀπ' αὐτοῦ, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. Τῷ γὰρ ἔχοντι δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ [r] ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον [s] δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

E ΑΥΤΑΙ αἱ παραβολαὶ τῇ προτέρᾳ ἐοίκασι τῇ τοῦ πιστοῦ δούλου, καὶ τοῦ ἀγνώμονος καὶ τὰ δεσποτικὰ [t] κατεδηδοκότος. Τέσσαρες γάρ εἰσιν αἱ πᾶσαι περὶ τῶν αὐτῶν διαφόρως ἡμῖν παραινοῦσαι· λέγω δὴ τῆς περὶ τὴν ἐλεημοσύνην σπουδῆς,
751 καὶ τοῦ διὰ πάντων, ὧν ἂν [v] δυνώμεθα, τὸν πλησίον ὠφελεῖν, ὡς οὐκ ἐνὸν σωθῆναι ἑτέρως. Ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν περὶ πάσης ὠφελείας λέγει καθολικώτερον, ἣν εἰς τὸν πλησίον ἐπιδείκνυσθαι χρή· ἐπὶ δὲ τῶν παρθένων περὶ ἐλεημοσύνης ἰδικῶς τῆς ἐν χρήμασι λέγει, καὶ σφοδρότερον ἢ ἐπὶ τῆς προτέρας παραβολῆς. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸν τύπτοντα, καὶ μεθύοντα, καὶ τὰ δεσποτικὰ σκορπίζοντα καὶ ἀπολλύντα κολάζει· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸν οὐκ ὠφελοῦντα, οὐδὲ δαψιλῶς τοῖς δεομένοις τὰ ὄντα κενοῦντα. Εἶχον μὲν γὰρ ἔλαιον, οὐ δαψιλὲς δέ· διὸ καὶ κολάζονται. Τίνος δὲ ἕνεκεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν παρθένων ταύτην [w] προάγει τὴν παραβολήν, καὶ οὐχ ἁπλῶς
B [x] ὁτιδήποτε ὑποτίθεται πρόσωπον; Μεγάλα περὶ παρθενίας διελέχθη εἰπών· [z] "εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν·" καί, "ὁ δυνάμενος χωρεῖν,

[z] Matth. xix. 12.

[p] ὅπου] ὅθεν L. [q] ἔχεις om. L. [r] ἔχει] δοκεῖ ἔχειν K. L. invitis Mosqq. [s] δοῦλον] + ἐκεῖνον L. ἐμβάλετε idem. [t] κατεδηδοκότος] + χρήματα Edd. [v] δυνάμεθα Edd. Tacite correxit Editor Ben. 2dae. [w] παράγει H. [x] οἱονδήποτε Ep. οἱονδηποτοῦν Edd. p. p. τίθεται G. M.

χωρείτω." [y] Οἶδε καὶ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων μεγάλην
περὶ αὐτῆς δόξαν ἔχοντας. Καὶ γάρ ἐστι φύσει τὸ πρᾶγμα
μέγα, καὶ [z] δείκνυται ἐξ ὧν οὔτε ἐν τῇ παλαιᾷ ὑπὸ τῶν
παλαιῶν καὶ ἁγίων ἀνδρῶν ἐκείνων κατωρθώθη, καὶ ἐν τῇ
καινῇ [a] δὲ οὐκ ἦλθεν εἰς ἀνάγκην νόμου. Οὐ γὰρ ἐπέταξε
τοῦτο, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τῶν [b] ἀκουόντων ἐπέτρεψε. Διὸ
(488) καὶ Παῦλός φησι· [3] "περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου
οὐκ ἔχω." Ἐπαινῶ μὲν γὰρ τὸν κατορθοῦντα, οὐκ ἀναγκάζω C
δὲ τὸν μὴ βουλόμενον, οὐδὲ ἐπίταγμα τὸ πρᾶγμα ποιῶ.
Ἐπεὶ οὖν καὶ μέγα τὸ πρᾶγμα ἦν, καὶ μεγάλην παρὰ τοῖς
πολλοῖς δόξαν εἶχεν, ἵνα μή τις τοῦτο κατορθῶν, ὡς τὸ πᾶν
κατωρθωκὼς [c] διακέηται, καὶ τῶν λοιπῶν ἀμελῇ, τίθησι ταύτην
τὴν παραβολὴν, ἱκανὴν πεῖσαι, ὅτι παρθενία, [d] κἂν τὰ ἄλλα
πάντα ἔχῃ, τῶν ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης καλῶν ἔρημος οὖσα,
μετὰ τῶν πόρνων ἐκβάλλεται· [e] καὶ τὸν ἀπάνθρωπον καὶ τὸν
ἀνελεήμονα ἵστησι μετ' αὐτῶν. Καὶ μάλα εἰκότως· ὁ μὲν
γὰρ σωμάτων ἔρωτος ἡττήθη, [f] αἱ δὲ χρημάτων. Οὐκ ἔστι
δὲ ἴσον σωμάτων ἔρως καὶ χρημάτων· ἀλλ' ὁ τῶν σωμάτων
δριμύτερός τε πολλῷ καὶ τυραννικώτερος. Ὅσῳ [g] οὖν ἀσθε-
νέστερος ὁ ἀνταγωνιστὴς, τοσούτῳ ἀσύγγνωστοι μᾶλλον αἱ D
νικηθεῖσαι. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ μωρὰς αὐτὰς καλεῖ, ὅτι τὸν
μείζονα ὑποστᾶσαι πόνον, διὰ τὸν ἐλάττονα τὸ πᾶν προὔ-
δωκαν. Λαμπάδας δὲ ἐνταῦθά φησιν αὐτὸ τὸ τῆς παρθενίας
χάρισμα, τὸ καθαρὸν τῆς ἁγιωσύνης· ἔλαιον δὲ, τὴν φιλαν-
θρωπίαν, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν περὶ τοὺς δεομένους βοήθειαν.
"Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ ἐκά-
θευδον." [h] Δείκνυσιν οὐκ ὀλίγον τὸν χρόνον ἐσόμενον πάλιν
τὸν μεταξὺ, τοὺς μαθητὰς ἀπάγων τοῦ προσδοκᾶν αὐτίκα
μάλα φανεῖσθαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Καὶ γὰρ τοῦτο ἤλπι- E

[3] 1 Cor. vii. 25.

[y] Οἶδε] Οἶδεν δὲ Ep. [Ἄλλως δὲ] οἶδε Mor. et sine uncis Sav. Ben. [z] δείκνυται] Sic Ep. et codd. δῆλον Edd. p. p. ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐκείνων καὶ μεγάλων ἀνδρῶν κατωρθώθη Edd. contra Ep. Interp. et codices. [a] δὲ om. K. L. [b] ἀκουόντων] + τοῦτο κατορθοῦσθαι Edd. [c] διάκηται M. διακαίηται L. ceteri cum Edd. διάκειται. Ante h. v. ἀμελῶς inferciunt Edd. invitis subsidiis. [d] κἂν . . . ἔχῃ] καὶ τὰ ἄλλα πάντα καλὰ Edd. repugnantibus Ep. Ge. et codd. Voculam πάντα contra ceteros tuentur L. Ep. Ge. [e] καὶ τῶν ἀπανθρώπων G. K. M. [f] αἱ] Sic Ep. et codd. οἱ Edd. [g] γοῦν Edd. [h] Ἐνταῦθα δείκνυσιν Edd.

ζον· διὰ τοῦτο καὶ συνεχῶς αὐτοὺς ἀναχαιτίζει τῆς ἐλπίδος ταύτης. Μετὰ δὲ [i]τούτου κἀκεῖνο ἐμφαίνει, ὅτι ὕπνος ὁ θάνατός ἐστιν. Ἐκάθευδον γάρ, φησί.

"Περὶ δὲ μέσας νύκτας κραυγὴ [k]γέγονεν." Ἤτοι τῇ παραβολῇ ἐπέμεινεν, ἢ πάλιν δείκνυσιν, ὅτι ἐν νυκτὶ ἡ ἀνάστασις
752 γίνεται. Τὴν δὲ κραυγὴν καὶ ὁ Παῦλος ἐνδείκνυται, λέγων· [4]"ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ." Καὶ τί βούλονται αἱ σάλπιγγες; τί δὲ ἡ κραυγὴ λέγει; "Ὁ νυμφίος ἔρχεται." Ἐπεὶ οὖν ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας, "λέγουσιν αἱ μωραὶ ταῖς φρονίμοις· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν." Πάλιν αὐτὰς μωρὰς καλεῖ, δεικνὺς ὅτι οὐδὲν μωρότερον τῶν ἐνταῦθα χρηματιζομένων, καὶ γυμνῶν ἀπιόντων ἐκεῖσε, ἔνθα μάλιστα φιλανθρωπίας ἡμῖν χρεία, ἔνθα πολλοῦ τοῦ [l]ἐλαίου. Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον μωραί, ἀλλ' ὅτι καὶ προσεδόκησαν ἐκεῖθεν λήψεσθαι, καὶ ἀκαίρως ἐζήτησαν· καίτοιγε οὐδὲν ἐκείνων φιλανθρωπό-
B τερον ἦν τῶν παρθένων, αἳ διὰ τοῦτο μάλιστα εὐδοκίμησαν. Καὶ οὐδὲ τὸ πᾶν ζητοῦσι· "δότε γὰρ ἡμῖν, φησὶν, ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν·" καὶ τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας ἐπιδείκνυνται· "σβέννυνται γάρ, φησὶν, αἱ λαμπάδες ἡμῶν." Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπέτυχον· καὶ οὔτε ἡ φιλανθρωπία τῶν αἰτουμένων, οὔτε τὸ εὔκολον τῆς αἰτήσεως, οὔτε τὸ ἀναγκαῖον καὶ χρειῶδες ἐποίησεν αὐτὰς ἐπιτυχεῖν. Ἀλλὰ τί [m]δὴ ἐντεῦθεν μανθάνομεν; Ὅτι οὐδεὶς ἡμῶν ἐκεῖ, τῶν ἐκ τῶν ἔργων προδοθέντων, προστῆναι δυνήσεται· οὐκ ἐπειδὴ οὐ βούλεται, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ δύναται. Καὶ γὰρ καὶ αὗται ἐπὶ τὸ ἀδύνατον καταφεύγουσι. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Ἀβραὰμ ἐδήλωσεν εἰπὼν, ὅτι [5]"[n]χάσμα μέγα ἐστὶ μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἡμῶν,
C ὥστε μηδὲ βουλομένοις ἐξεῖναι διαβῆναι." "Πορεύεσθε δὲ πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε." Καὶ τίνες οἱ πωλοῦντες; Οἱ πένητες. Καὶ ποῦ οὗτοι; Ἐνταῦθα· καὶ τότε ζητῆσαι ἐχρῆν, οὐκ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. Ὁρᾷς [o]ὁπόση γίνεται ἀπὸ τῶν πενήτων ἡμῖν ἡ πραγματεία; κἂν τούτους ἀνέ-

[4] 1 Thess. iv. 16: (coll. 1 Cor. xv. 52.) [5] Luc. xvi. 26.

[i] τούτου] Sic L. vulgo τοῦτο. [k] γίνεται K. L. [l] ἐλέου L. Ge. [m] δὴ deest in Edd. [n] χάσμα μέγα] χάος L. Ita laudat Chrys. infra p. 779 E. Tom. x. p. 504 B. et alibi. μέγα om. K. Vulgatum tuentur Mosqq. [o] πόση K. L. *quam magnae* Ge. ὅπως Edd.

Digitized by Google

λης, τὴν πολλὴν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀνεῖλες ἐλπίδα. Διόπερ
ἐνταῦθα τὸ ἔλαιον [p] συνάγειν χρὴ, ἵνα ἐκεῖ χρήσιμον γένηται,
ὅταν ὁ καιρὸς ἡμᾶς καλῇ. Οὐ γάρ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ καιρὸς
τῆς συλλογῆς, ἀλλ' οὗτος. Μὴ τοίνυν ἀνάλισκε μάτην τὰ
ὄντα εἰς τρυφὰς καὶ κενοδοξίας. Πολλοῦ γάρ [q] σοι ἐκεῖ χρεία D
τοῦ ἐλαίου. Ταῦτα ἀκούσασαι ἐκεῖναι ἀπῆλθον, ἀλλ' οὐδὲν
[r] ὤνησαν. Τοῦτο δέ φησιν, [s] ἢ τῇ παραβολῇ παραμένων, καὶ
ὑφαίνων αὐτήν· ἢ καὶ διὰ τούτων δεικνὺς, ὅτι κἂν φιλάνθρω-
(489) ποι γενώμεθα μετὰ τὸ ἀπελθεῖν, οὐδὲν ἐντεῦθεν κερδήσομεν
εἰς τὸ [t] διαφυγεῖν. Οὐκοῦν οὐδὲ ταύταις ἤρκεσεν ἡ προθυμία·
ἐπειδὴ μὴ ἐνταῦθα ἀπῆλθον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, ἀλλ' ἐκεῖ·
οὔτε τῷ πλουσίῳ, ὅτε οὕτω φιλάνθρωπος γέγονεν, ὡς καὶ
ὑπὲρ τῶν αὐτῷ προσηκόντων μεριμνᾷν. Ὁ γὰρ τὸν ἐν τῷ
πυλῶνι κείμενον παρατρέχων, τοὺς οὐδὲ ὁρωμένους ἐξαρπάσαι
[v] τῶν κινδύνων καὶ τῆς γεέννης ἐπείγεται, καὶ παρακαλεῖ
πεμφθῆναί τινας τοὺς ταῦτα ἀπαγγελοῦντας αὐτοῖς. Ἀλλ' E
ὅμως [w] οὐδὲν ἐκεῖνος ἐντεῦθεν ἀπώνατο, ὥσπερ οὐδὲ αὗται.
Ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα ἀκούσασαι ἀπῆλθον, ἦλθεν ὁ νυμφίος·
καὶ αἱ μὲν ἕτοιμοι, συνεισῆλθον· αἱ δὲ ἀπεκλείσθησαν. Μετὰ
τοὺς πολλοὺς πόνους, μετὰ τοὺς [x] μυρίους ἱδρῶτας καὶ τὴν
ἀφόρητον μάχην ἐκείνην, καὶ τὰ τρόπαια ἃ κατὰ τῆς [y] φύσεως
λυττώσης ἀνέστησαν, καταισχυνθεῖσαι καὶ τῶν λαμπάδων ἐσ-
βεσμένων, ἀνεχώρουν κάτω κύπτουσαι. Οὐδὲν γὰρ ἀμαυρό-
τερον παρθενίας, [z] ἔλεον μὴ ἐχούσης· οὕτω καὶ οἱ πολλοὶ 753
τοὺς ἀνελεήμονας εἰώθασι καλεῖν σκοτεινούς. Ποῦ τοίνυν τῆς
παρθενίας [a] ὄφελος, ὅτε τὸν νυμφίον οὐκ εἶδον, καὶ οὐδὲ κρού-
σασαι ἤνυσαν, ἀλλὰ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἤκουσαν ῥῆμα, "ὑπά-
γετε, οὐκ οἶδα ὑμᾶς;" Ὅταν δὲ αὐτὸς εἴπῃ τοῦτο, οὐδὲν
ἕτερον ἢ γέεννα καταλιμπάνεται καὶ ἡ ἀφόρητος κόλασις·
μᾶλλον δὲ καὶ τῆς γεέννης [b] τοῦτο τὸ ῥῆμα χαλεπώτερον.

[p] Sic L. M. Ep. vulgo συναγαγεῖν. [q] σου G. K. M. [r] Sic H. L. vulgo ὠνήσαντο. Vid. adnot. [s] ἢ om. G. Alterum ἢ om. G. M. αὐτήν· ἢ καὶ διὰ τ. δ.] αὐτὴν διὰ τούτων· ἢ δ. K. L. [t] διαφυγεῖν] + τὴν κόλασιν Ep. et Edd. invito Interp. [v] τῶν κ. καὶ] τοῦ κινδύνου G. H. K. M. [w] οὐδὲ H. K. M. et pr. G. [x] πολλοὺς H. K. πολλὰς G. M. invito Ep. [y] φ. λ.] λ. φ. Ep. Cf. *Matthaei.* ad Euth. Tom. I. p. 955. [z] ἔλαιον H. Ep. Ge. ἐλεημοσύνην Edd. [a] ὄφελος] τὸ καύχημα Edd. invito Interp. "Alii τὸ [?] ὄφελος." *Montef.* καὶ ante οὐδὲ om. G. H. K. M. [b] τουτὶ Edd. τὸ ῥῆμα om. M.

[c]Τοῦτο τὸ ῥῆμα καὶ τοῖς τὴν ἀνομίαν ἐργαζομένοις εἶπε. "Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, [d]οὐδὲ τὴν ὥραν." Ὁρᾷς πῶς συνεχῶς τοῦτο ἐπιλέγει, χρησίμην δεικνὺς
B τὴν ἄγνοιαν τῆς ἐξόδου τῆς ἐντεῦθεν; Ποῦ [e]νῦν εἰσιν οἱ διὰ παντὸς μὲν τοῦ βίου ῥάθυμοι, ὅταν δὲ ἐγκαλῶνται παρ' ἡμῶν, λέγοντες, ὅτι ἐν καιρῷ τελευτῆς καταλιμπάνω τοῖς δεομένοις; Ἀκουέτωσαν τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ διορθούσθωσαν. Καὶ γὰρ [f]καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ πολλοὶ ἐξέπεσον τούτου, ἀθρόον ἀναρπασθέντες, καὶ οὐδὲ ἐπισκῆψαι συγχωρηθέντες τοῖς οἰκείοις ὑπὲρ ὧν ἐβούλοντο.

Αὕτη μὲν οὖν ἡ παραβολὴ τῆς διὰ χρημάτων ἐλεημοσύνης ἕνεκεν εἴρηται· ἡ δὲ μετὰ ταύτην, πρὸς τοὺς οὐ χρήμασιν, οὐ λόγῳ, οὐ προστασίᾳ, οὐχ ἑτέρῳ ὁτῳοῦν ὠφελεῖν βουλομένους τοὺς πλησίον, ἀλλὰ πάντα ἀποκρύπτοντας. Καὶ
C τί δήποτε αὕτη μὲν ἡ παραβολὴ βασιλέα εἰσάγει, ἐκείνη δὲ νυμφίον; Ἵνα μάθῃς πῶς οἰκείως ἔχει πρὸς τὰς παρθένους ὁ Χριστὸς, τὰς ἀποδυομένας τὰ ὄντα· τοῦτο γὰρ καὶ παρθενία. Διὸ καὶ Παῦλος τοῦτον τίθησιν ὅρον τοῦ πράγματος. [6]"Ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου," φησί· καὶ, "πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ [g]κυρίῳ ἀπερισπάστως." Ταῦτα παραινοῦμεν, φησίν. Εἰ δὲ ἐν τῷ Λουκᾷ ἑτέρως κεῖται ἡ τῶν ταλάντων παραβολὴ, ἐκεῖνο λεκτέον, ὅτι ἄλλη αὕτη, καὶ ἑτέρα ἐκείνη. Ἐν ἐκείνῃ μὲν γὰρ ἀπὸ ἑνὸς κεφαλαίου διάφοροι γεγόνασιν αἱ πρόσοδοι· ἀπὸ γὰρ μιᾶς μνᾶς ὁ μὲν πέντε, ὁ δὲ δέκα προσήνεγκαν, διὸ οὐδὲ τῶν αὐτῶν [h]ἔτυχον· ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον, διὸ καὶ ὁ στέφανος ἴσος. [i]Ὁ γὰρ δύο λαβὼν,
D δύο ἔδωκε, καὶ ὁ τὰ πέντε [k]πάλιν ὁμοίως· ἐκεῖ δὲ, ἐπειδὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ὁ μὲν πλείονα, ὁ δὲ ἐλάττονα πρόσοδον ἐποιήσατο, εἰκότως καὶ ἐν τοῖς ἐπάθλοις οὐχ ὁμοίως ἀπολαύουσιν. Ὅρα δὲ αὐτὸν πανταχοῦ οὐκ εὐθέως ἀπαιτοῦντα. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ ἀμπελῶνος ἐξέδοτο γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε· [l]καὶ ἐνταῦθα ἐνεπίστευσε, καὶ ἀπεδήμησεν, ἵνα μάθῃς

[6] 1 Cor. vii. 34, 35.

[c] Τοῦτο τὸ ῥῆμα] ὃ K. τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ H. [d] οὔτε Edd. [e] νῦν] τοίνυν G. H. K. M. [f] καὶ om. G. H. K. p. p. ἁρπασθέντες M. Ep. [g] κυρίῳ] + δουλεύειν H. [h] ἔτυχον] + δωρεῶν L. [i] Εἰ γὰρ ὁ δύο Edd. quae p. p. ἐπειδὴ omittunt, invitis codd. et Interp. [k] πάλιν om. G. K. M. Mox πρόσοδον ἐπεδείξατο L. Mor. [l] καὶ] οὕτω καὶ G. M.

Digitized by Google

αὐτοῦ [m] τὴν μακροθυμίαν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ τὴν ἀνάστασιν αἰνιττόμενος ταῦτα λέγειν. Ἀλλ' ἐνταῦθα οὐκέτι γεωργοὶ καὶ ἀμπελὼν, ἀλλὰ πάντες ἐργάται. Οὐ γὰρ πρὸς ἄρχοντας E
μόνον, οὐδὲ πρὸς Ἰουδαίους, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας διαλέγεται. Καὶ οἱ μὲν προσφέροντες ὁμολογοῦσιν εὐγνωμόνως καὶ τὰ αὐτῶν καὶ τὰ τοῦ δεσπότου. Καὶ ὁ μὲν λέγει, "[n] κύριε, πέντε τάλαντά μοι ἔδωκας·" ὁ δὲ λέγει, δύο· δεικνύντες ὅτι παρ' αὐτοῦ τὴν ἀφορμὴν ἔλαβον τῆς ἐργασίας, καὶ πολλὴν χάριν ἴσασι, καὶ τὸ πᾶν αὐτῷ λογίζονται. Τί οὖν ὁ δεσπό- 754
της; "Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ," φησὶ, (τοῦτο γάρ ἐστιν ἀγαθοῦ, τὸ εἰς τὸν πλησίον ὁρᾷν), "καὶ πιστέ· ἐπὶ [o] ὀλίγα ἧς
(490) πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου·" τὴν πᾶσαν μακαριότητα διὰ τοῦ ῥήματος τούτου δεικνύς. Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος οὕτως, ἀλλὰ πῶς; "Ἤιδειν ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων [p] ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· καὶ φοβηθεὶς ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν." Τί οὖν ὁ δεσπότης; "[q] Ἔδει σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις·" τουτέστιν, εἰπεῖν ἐχρῆν, παραινέσαι, συμβουλεῦσαι. B
Ἀλλ' οὐ πείθονται; [r] Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο πρὸς σέ. Τί τούτου γένοιτ' ἂν ἡμερώτερον; Ἄνθρωποι μὲν γὰρ οὐχ οὕτω ποιοῦσιν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν δανείσαντα, αὐτὸν καὶ ὑπεύθυνον τῆς ἀπαιτήσεως καθιστῶσιν. Αὐτὸς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ, σὲ ἔδει καταβαλεῖν, φησὶ, καὶ τὴν ἀπαίτησιν ἐμοὶ ἐπιτρέψαι. "Κἀγὼ μετὰ [s] τόκου ἂν ἀπῄτησα·" τόκον λέγων ἀκροάσεως τὴν τῶν ἔργων ἐπίδειξιν. Σὲ ἔδει τὸ εὐκολώτερον ποιῆσαι, ἐμοὶ δὲ τὸ δυσκολώτερον ἀφεῖναι. Ἐπεὶ οὖν τοῦτο οὐκ ἐποίησε, "λάβετε, φησὶν, ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ τὰ δέκα τάλαντα ἔχοντι. Τῷ γὰρ [t] ἔχοντι δοθήσεται, C
καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ." Τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ὁ χάριν λόγου καὶ διδασκαλίας εἰς τὸ ὠφελεῖν ἔχων, καὶ μὴ χρώμενος αὐτῇ, καὶ τὴν χάριν [v] ἀπολεῖ· ὁ δὲ σπουδὴν παρεχόμενος,

[m] τὴν πολλὴν μ. Edd. contra codd. Ep. et Euth. [n] κύριε om. K. L. [o] ὀλίγων G. K. ἧς] εἰς M. et pr. G. H. K. [p] ὅπου K. [q] Ἔδει] Δοῦλε πονηρὲ, ἔδει Edd. σε καταβαλεῖν τ. ἀ. μ. ἐπὶ τοὺς τραπεζήτας (sic) K. L. [r] Ἀλλ' οὐκ ἔστι] Τί K. Καὶ τί L. [s] τόκων G. K. L. M. τόκον] τόκων G. M. [t] ἔχοντι] + παντὶ Edd. [v] ἀπόλει G. M. ἀπόλλει H. L. Ep. Mox ἀπόλλυσιν Edd. [et Reg. 688.] ἀπόλει G. M. ἀπόλλει H. K. L.

Digitized by Google

πλείονα ἐπισπάσεται τὴν δωρεάν· ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος καὶ ὃ
ἔλαβεν ἀπόλλυσιν. Ἀλλ' οὐ μέχρι τούτου ἡ ζημία τῷ ἀρ-
γοῦντι, ἀλλὰ καὶ ἀφόρητος ἡ κόλασις, καὶ μετὰ τῆς κολά-
σεως ἡ ἀπόφασις πολλῆς γέμουσα τῆς κατηγορίας. "Τὸν
γὰρ ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε, φησὶν, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώ-
τερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων."
D Εἶδες πῶς οὐ μόνον ὁ ἁρπάζων [w] καὶ πλεονεκτῶν, οὐδὲ ὁ κακὰ
ἐργαζόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγαθὰ μὴ ποιῶν κολάζεται κόλασιν
τὴν ἐσχάτην;

[x] Ἀκούσωμεν τοίνυν τῶν ῥημάτων τούτων. [y] Ὡς ἔστι και-
ρὸς, ἀντιλαβώμεθα τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας, λάβωμεν
ἔλαιον εἰς τὰς λαμπάδας, ἐργασώμεθα εἰς τὸ τάλαντον. Ἂν
γὰρ ὀκνήσωμεν καὶ ἐν ἀργίᾳ διατρίβωμεν ἐνταῦθα, οὐδεὶς ἡμᾶς
ἐλεήσει λοιπὸν ἐκεῖ, κἂν μυρία θρηνῶμεν. Κατέγνω ἑαυτοῦ
καὶ ὁ τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια ἔχων, καὶ οὐδὲν ὠφέλησεν. Ἀπέ-
δωκε καὶ ἣν ἐπιστεύθη παρακαταθήκην [z] ὁ τὸ ἓν τάλαντον,
καὶ οὕτω κατεκρίθη· Παρεκάλεσαν καὶ αἱ παρθένοι, καὶ προσ-
E ῆλθον, καὶ ἔκρουσαν, [a] καὶ πάντα εἰκῇ καὶ μάτην. Ταῦτ'
οὖν εἰδότες, καὶ χρήματα, καὶ σπουδὴν, καὶ προστασίαν, καὶ
πάντα εἰσενέγκωμεν εἰς τὴν τῶν πλησίον ὠφέλειαν. Τά-
λαντα [b] γὰρ ἐνταῦθά ἐστιν ἡ ἑκάστου δύναμις, εἴτε ἐν προ-
στασίᾳ, εἴτε ἐν χρήμασιν, εἴτε ἐν διδασκαλίᾳ, εἴτε [c] ἐν οἵῳ
δήποτε πράγματι τοιούτῳ. Μηδεὶς λεγέτω, ὅτι ἓν τάλαν-
755 τον ἔχω, καὶ οὐδὲν δύναμαι ποιῆσαι. Δύνασαι [d] γὰρ καὶ δι'
ἑνὸς εὐδοκιμῆσαι. Οὐ γὰρ εἶ τῆς χήρας ἐκείνης πενέστερος,
οὐκ εἶ Πέτρου καὶ Ἰωάννου ἀγροικότερος, οἳ καὶ ἰδιῶται καὶ
ἀγράμματοι ἦσαν, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ προθυμίαν ἐπεδείξαντο,
καὶ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πάντα [e] ἐποίουν, τῶν οὐρανῶν
ἐπελάβοντο. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ τῷ θεῷ φίλον, ὡς τὸ
[f] κοινωφελῶς ζῆν. Διὰ τοῦτο λόγον ἡμῖν ἔδωκεν ὁ θεὸς, καὶ
χεῖρας καὶ πόδας, καὶ σώματος ἰσχὺν, καὶ νοῦν, καὶ σύνεσιν,

[w] καὶ ὁ πλ. H. K. [x] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης· ἐν ᾧ καὶ περὶ ἐπιεικείας καὶ πραότητος, καὶ τοῦ μὴ ὑβρίζειν καὶ βασκαίνειν· κατὰ τοῦτο γὰρ τοῦ διαβόλου στόμα γινόμεθα, κατ' ἐκεῖνο δὲ τοῦ Χριστοῦ στόμα. G. [y] Ὡς] καὶ ὡς Ep. Sav. [z] ὁ] καὶ ὁ H. K. L. ταλαντον] + λαβὼν L. [a] καὶ] ἀλλὰ Edd. [b] γὰρ] + καὶ H. L. [b] ἐν] + ἄλλῳ Edd. Μηδεὶς] + οὖν Edd. [d] γὰρ om. G. H. K. M. [e] ἐποίησαν iidem. [f] κοινοφελῶς L. κοινωφελὲς G. ὡς τὸ τὸ κοινωφελὲς ζητεῖν K.

Digitized by Google

ἵνα πᾶσι τούτοις καὶ εἰς τὴν ἡμῶν αὐτῶν σωτηρίαν καὶ εἰς
τὴν τῶν πλησίον ὠφέλειαν χρησώμεθα. Οὐδὲ γὰρ εἰς [g] ὕμνον
ἡμῖν ὁ λόγος καὶ εὐχαριστίας χρήσιμος μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς
διδασκαλίαν λυσιτελὴς καὶ παραίνεσιν. Κἂν μὲν εἰς τοῦτο
χρησώμεθα, τὸν δεσπότην ἐζηλώσαμεν· ἂν δὲ εἰς τἀναντία, B
τὸν διάβολον. Ἐπεὶ καὶ Πέτρος ὅτε μὲν ὡμολόγησε τὸν
Χριστὸν, ἐμακαρίζετο ὡς τὰ τοῦ πατρὸς εἰρηκώς· ὅτε δὲ
παρῃτεῖτο τὸν σταυρὸν καὶ ἀπηγόρευσεν, ἐπετιμᾶτο σφο-
δρῶς, ὡς τὰ τοῦ διαβόλου φρονῶν. Εἰ δὲ ἔνθα ἀγνοίας ἦν
τὸ εἰρημένον, τοσαύτη ἡ κατηγορία· ὅταν ἑκόντες πολλὰ
(491) ἁμαρτάνωμεν, ποίαν ἕξομεν [h] συγγνώμην; Τοιαῦτα τοίνυν
φθεγγώμεθα, ἵνα αὐτόθεν ᾖ δῆλα τὰ ῥήματα τοῦ Χριστοῦ
ὄντα. Οὐδὲ γὰρ ἂν εἴπω μόνον, [7] "ἔγειραι καὶ περιπάτει,"
οὐδὲ ἂν εἴπω, "[i] Ταβιθὰ, ἀνάστηθι," τότε τὰ τοῦ Χριστοῦ
λαλῶ· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἂν λοιδορηθεὶς εὐλογήσω, ἂν C
ἐπηρεασθεὶς εὔξωμαι ὑπὲρ τοῦ ἐπηρεάζοντος. Πρώην μὲν οὖν
ἔλεγον, ὅτι χείρ ἐστιν ἡ γλῶττα ἡμῶν, τῶν τοῦ θεοῦ ἁπ-
τομένη ποδῶν· νῦν δὲ πολλῷ πλέον λέγω, ὅτι γλῶττά
ἐστιν ἡ γλῶττα ἡμῶν, τὴν τοῦ Χριστοῦ μιμουμένη, ἐὰν τὴν
προσήκουσαν ἀκρίβειαν ἐπιδείξηται, [k] ἂν ἐκεῖνα φθεγγώμεθα,
ἅπερ ἐκεῖνος βούλεται. Τί δέ ἐστιν ἃ ἐκεῖνος ἡμᾶς βούλε-
ται φθέγγεσθαι; Τὰ ἐπιεικείας γέμοντα ῥήματα, [l] καὶ πραό-
τητος· ὥσπερ οὖν καὶ αὐτὸς ἐφθέγγετο, λέγων τοῖς ὑβρί-
ζουσιν αὐτὸν, [8] "ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω" καὶ πάλιν, "εἰ μὲν
κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ [m] κακοῦ." Ἐὰν οὕτω D
καὶ σὺ λέγῃς, ἐὰν εἰς διόρθωσιν τῶν πλησίον λαλῇς, [n] κέ-
κτησαι γλῶτταν ἐοικυῖαν ἐκείνῃ. Καὶ ταῦτα αὐτός φησιν ὁ
θεός. [9] "Ὁ γὰρ ἐξάγων τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου
ἔσται," φησίν. Ὅταν οὖν ἡ γλῶττά σου ὡς ἡ γλῶττα [o] ᾖ
τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ στόμα σου γένηται στόμα τοῦ πατρὸς,
καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ναὸς ᾖς, ποία ταύτης λοιπὸν
ἴση γένοιτ᾽ ἂν τιμή; Οὐδὲ γὰρ εἰ ἀπὸ χρυσίου συνέκειτό

[7] Matth. ix. 5. Act. ix. 40. [8] Joan. viii. 49. xviii. 23. [9] Jer. xv. 19.

[g] ὕμνους H. p. p. λυσιτελεῖ L. λυσιτελῆ K. [h] ἀπολογίαν Edd. [i] Ταβιθὰ om. L. [k] ἂν] + γὰρ G. ἂν om. L. [l] καὶ] τὰ L. γέμοντα καὶ πρ. ρ. G. H. M. p. p. καὶ ante αὐτὸς om. G. H. K. M. [m] κακοῦ] + τῷ δὲ προδιδόντι μαθητῇ, ἑταῖρε, ἐφ᾽ ᾧ πάρει; Edd. Non vertit Ge. [n] κτήσῃ L. ἐκτήσω Edd. [o] ᾖ] γένηται L. γένηται] ὡς τὸ L.

σου τὸ στόμα, οὐδὲ εἰ ἀπὸ λίθων τιμίων, οὕτως ἔμελλε λάμπειν ὡς νῦν, τῷ κόσμῳ τῆς ἐπιεικείας καταυγαζόμενον.
E Τί γὰρ στόματος ποθεινότερον οὐκ εἰδότος ὑβρίζειν, ἀλλ' εὐλογεῖν [p] [καὶ χρηστολογεῖν] μεμελετηκότος; Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ εὐλογεῖν τὸν καταρώμενον, σίγησον, [q] καὶ τοῦτο τέως κατόρθωσον· καὶ ὁδῷ προβαίνων καὶ σπουδάζων ὡς χρὴ, καὶ ἐπ' ἐκεῖνο ἥξεις, [r] καὶ κτήσῃ στόμα τοιοῦτον οἷον εἰρήκαμεν.

Καὶ μὴ νομίσῃς τολμηρὸν εἶναι τὸ λεχθέν. Φιλάνθρω-
756 πος γάρ ἐστιν ὁ δεσπότης, καὶ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ τὸ δῶρον γίνεται. Τολμηρόν ἐστι, διαβόλῳ στόμα ἔχειν ἐοικὸς, δαίμονος πονηροῦ κεκτῆσθαι γλῶτταν ὁμοίαν, μάλιστα τὸν μυστηρίων τοιούτων μετέχοντα, καὶ αὐτῇ κοινωνοῦντα τῇ σαρκὶ τοῦ δεσπότου. Ταῦτ' οὖν ἀναλογιζόμενος, γενοῦ κατ' ἐκεῖνον εἰς δύναμιν τὴν σήν. [s] Οὐκέτι σοι λοιπὸν ὁ διάβολος οὐδὲ ἀντιβλέψαι τοιούτῳ γενομένῳ δυνήσεται. Καὶ γὰρ ἐπιγινώσκει τὸν χαρακτῆρα τὸν βασιλικόν· οἶδε τοῦ Χριστοῦ τὰ ὅπλα, δι' ὧν ἡττήθη. Τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν; Ἐπιείκεια καὶ πραότης. Καὶ γὰρ ὅτε ἐν τῷ ὄρει [t] προσβάλλοντα αὐτὸν κατέῤῥαξε καὶ ἐξέτεινεν, οὐχὶ γνωριζόμενος ὅτι Χριστὸς ἦν,
B ἀλλ' ἀπὸ τῶν ῥημάτων αὐτὸν ἐσαγήνευσε τούτων, ἀπὸ ἐπιεικείας εἷλεν, ἀπὸ πραότητος ἐτροπώσατο. Τοῦτο καὶ σὺ ποίησον· ἂν ἴδῃς ἄνθρωπον διάβολον [v] γενόμενον, καὶ προσιόντα σοι, οὕτω καὶ σὺ νίκησον. Ἔδωκέ σοι ὁ Χριστὸς ἐξουσίαν γενέσθαι κατ' αὐτὸν εἰς δύναμιν τὴν σήν. Μὴ φοβηθῇς τοῦτο ἀκούων. Φόβος ἐστὶ, τὸ μὴ γενέσθαι κατ' αὐτόν. Φθέγγου τοίνυν κατ' ἐκεῖνον, καὶ γέγονας κατὰ τοῦτο τοιοῦτος οἷος ἐκεῖνος, ὡς ἄνθρωπον ὄντα ἔνι γενέσθαι. Διὰ τοῦτο μείζων ὁ οὕτω λαλῶν, ἢ ὁ προφητεύων. Τὸ μὲν γὰρ [w] χάρις ὅλον· ἐνταῦθα δὲ καὶ πόνος σὸς καὶ ἱδρώς. Δίδαξον τὴν ψυχὴν διαπλάττειν [x] σοι στόμα στόματι Χριστοῦ ἐοικός. Δύ-
C ναται γὰρ τοιαῦτα δημιουργεῖν, ἂν ἐθέλῃ· οἶδε τὴν τέχνην, ἂν μὴ ᾖ ῥᾴθυμος. Καὶ πῶς πλάττεται τοιοῦτον στόμα; φησί· διὰ ποίων χρωμάτων; διὰ ποίας ὕλης; Διὰ χρωμάτων μὲν καὶ ὕλης οὐδεμιᾶς· διὰ δὲ ἀρετῆς μόνης, καὶ ἐπιει-

[p] Verba inclusa desunt in codd. et Interp. [q] καὶ om. G. K. [r] καὶ] + στόμα G. K. M. [s] Καὶ οὐκέτι Sav. Ben. [t] προσβαλόντα G. L. [v] γινόμενον G. H. M. [w] χάρις] χάρισμα G. H. K. M. ὅλον] τοῦ δόντος L. [x] σοι] σοι τὸ H. M. σου τὸ G. K.

Digitized by Google

κείας, [y] καὶ ταπεινοφροσύνης. Ἴδωμεν πῶς καὶ στόμα διαβόλου πλάττεται, ἵνα μηδέποτε ἐκεῖνο κατασκευάσωμεν. Πῶς οὖν πλάττεται; Διὰ ἀρῶν, διὰ ὕβρεων, διὰ βασκανίας, δι' ἐπιορκίας. Ὅταν γὰρ τὰ ἐκείνου φθέγγηταί τις, τὴν ἐκείνου γλῶτταν λαμβάνει. Ποίαν οὖν ἕξομεν συγγνώμην, μᾶλλον δὲ ποίαν οὐχ ὑποστησόμεθα τιμωρίαν, ὅταν τὴν γλῶτταν, ᾗ κατηξιώθημεν σαρκὸς γεύσασθαι δεσποτικῆς, ταύτην D περιΐδωμεν τὰ τοῦ διαβόλου φθεγγομένην; Μὴ δὴ περιΐδωμεν, ἀλλὰ πάσῃ χρησώμεθα σπουδῇ, ὥστε αὐτὴν παιδεῦσαι τὸν δεσπότην μιμεῖσθαι τὸν ἑαυτῆς. Ἂν γὰρ αὐτὴν παιδεύσωμεν τοῦτο, μετὰ πολλῆς τῆς παῤῥησίας ἐπὶ τοῦ βήματος ἡμᾶς στήσει τοῦ Χριστοῦ. Ἂν μή τις οὕτως εἰδῇ λαλεῖν, οὐδὲ ἀκούσεται αὐτοῦ ὁ δικαστής. Καθάπερ γὰρ ὅταν Ῥω-
(492) μαῖος ὢν ὁ κριτὴς τύχῃ, οὐκ ἀκούσεται ἀπολογουμένου τοῦ οὐκ εἰδότος οὕτω φθέγγεσθαι· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, ἂν μὴ κατὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον λαλῇς, οὐκ ἀκούσεταί σου, οὐδὲ [z] προσέξει. Μάθωμεν τοίνυν οὕτω λαλεῖν, ὡς εἴωθεν ἀκούειν ὁ E βασιλεὺς ὁ ἡμέτερος· σπουδάσωμεν [a] ἐκείνην μιμεῖσθαι τὴν γλῶτταν. Κἂν εἰς πένθος ἐμπέσῃς, σκόπει ὅπως μὴ διαστρέψῃ σου τὸ στόμα τῆς ἀθυμίας ἡ τυραννὶς, ἀλλὰ [b] λαλήσῃς ὥσπερ ὁ Χριστός. Ἐπένθησε γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν Λάζαρον καὶ τὸν Ἰούδαν. Ἂν εἰς φόβον ἐμπέσῃς, ζήτησον οὕτω λαλῆσαι πάλιν ὡς [c] αὐτός. Ἐνέπεσε γὰρ καὶ αὐτὸς εἰς φόβον διὰ σὲ κατὰ τὸν [d] τῆς οἰκονομίας λόγον. Εἰπὲ καὶ σύ· "πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, 757 ἀλλ' ὡς σύ." Κἂν κλαίῃς, δάκρυσον ἠρέμα ὡς αὐτός. Κἂν εἰς ἐπιβουλὰς ἐμπέσῃς καὶ λύπην, [e] καὶ ταῦτα ὡς ὁ Χριστὸς διατίθει. Καὶ γὰρ καὶ ἐπεβουλεύθη καὶ ἐλυπήθη, καὶ λέγει· [10] "περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου." Καὶ πάντα σοι τὰ ὑποδείγματα παρέσχεν, ἵνα [f] αὐτὰ διαφυλάττῃς τὰ μέτρα, καὶ τοὺς δοθέντας σοι μὴ διαφθείρῃς κανόνας. Οὕτω δυνήσῃ στόμα ἔχειν ἐοικὸς ἐκείνου τῷ στόματι· οὕτως ἐπὶ γῆς βαδίζων, τοῦ ἄνω καθημένου γλῶτταν ἡμῖν ἐπιδείξεις ὁμοίαν, τὰ μέτρα τὰ ἐν ἀθυμίᾳ, τὰ ἐν ὀργῇ, τὰ ἐν πένθει,

[10] Matth. xxvi. 38.

[y] καὶ] διὰ Edd. Mox Ἴδωμεν δὲ πῶς Edd. [z] προσέξει] + σοι Edd. [a] ἐκείνου L. invito Ge. [b] λαλήσεις Edd. [c] αὐτὸς] ὁ Χριστὸς G. H. K. M. [d] τῆς deest in Edd. [e] καὶ ταῦτα] κἀνταῦθα G. H. K. M. p. p. διατίθεσο H. M. διατίθου G. [f] αὐτὰ δ. τὰ] τὰ αὐτὰ δ. Edd.

τὰ ἐν ἀγωνίᾳ διατηρῶν. Πόσοι [g] ὑμῶν εἰσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες
B αὐτοῦ τὴν μορφὴν ἰδεῖν; Ἰδοὺ οὐκ ἰδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ γενέσθαι κατ' αὐτὸν δυνατὸν, ἂν σπουδάζωμεν. Μὴ ἀναβαλλώμεθα τοίνυν. Οὐχ οὕτως ἀσπάζεται προφητῶν [h] στόμα, ὡς ἐπιεικῶν καὶ πράων ἀνθρώπων. "Πολλοὶ γάρ ἐροῦσί μοι, φησὶν, οὐ τῷ [i] σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; Καὶ ἐρῶ αὐτοῖς, οὐκ οἶδα ὑμᾶς." Τὸ δὲ τοῦ Μωϋσέως, ἐπειδὴ σφόδρα ἐπιεικὴς ἦν καὶ πρᾶος, ([11] "ὁ γὰρ [k] Μωϋσῆς, φησὶν, ἄνθρωπος πραότατος παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς·") οὕτως ἠσπάζετο καὶ ἐφίλει, ὡς εἰπεῖν, [12] "ἐνώπιος ἐνωπίῳ, [l] στόμα κατὰ στόμα ἐλάλει, ὡσανεὶ φίλος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον." Οὐκ [m] ἐπιτάξεις δαίμοσι νῦν, ἀλλ' ἐπιτάξεις τότε τῷ τῆς γεέννης πυρὶ, ἐὰν ἔχῃς τῷ στόματι τοῦ Χρι-
C στοῦ τὸ στόμα σου ἐοικός· Ἐπιτάξεις τῇ ἀβύσσῳ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐρεῖς, [13] "σιώπα, πεφίμωσο" καὶ μετὰ πολλῆς τῆς παῤῥησίας τῶν οὐρανῶν ἐπιβήσῃ, καὶ ἀπολαύσεις τῆς βασιλείας· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΘ.

D [1] Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ [a] ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει, φησὶν, ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ [b] διαιρήσει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ τοὺς μὲν ἀποδέξε-

[11] Num. xii. 3. [12] Ex. xxxiii. 11: coll. Num. xii. 8. [13] Marc. iv. 39.
[1] Cap. xxv. v. 31 sqq.

[g] ἡμῶν Sav. Ben. Mox σπουδάσωμεν G. H. K. M. [h] στόματα Edd. [i] σῷ ὀν.] ὀν. σου Edd. [k] Μωϋσῆς φησὶν om. G. K. φησὶν] + ἦν Edd. [l] στόμα] καὶ στόμα Edd. [m] ἐπιτάσσεις L. et corr. H. Hom. LXXIX. [a] ἅγιοι om. K. L. p. p. φησὶν om. G. H. K. M. [b] διαιρήσει] Sic 5 Mosqq. et nostri praeter L. qui διελεῖται dat. Edd. διελεῖ.

Digitized by Google

ται, ὅτι πεινῶντα αὐτὸν ἔθρεψαν, καὶ διψῶντα ἐπότισαν, καὶ ξένον ὄντα συνήγαγον, καὶ γυμνὸν ὄντα περιέβαλον, καὶ ἀσθενοῦντα ἐπεσκέψαντο, καὶ ἐν φυλακῇ ὄντα εἶδον· καὶ δώσει τὴν βασιλείαν αὐτοῖς. Τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις διαβάλλων, πέμψει εἰς τὸ πῦρ E
τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Τῆς περικοπῆς ταύτης τῆς ἡδίστης, ἣν συνεχῶς στρέφοντες οὐ διαλιμπάνομεν, ἀκούσωμεν νῦν μετὰ σπουδῆς καὶ κατανύξεως πάσης, εἰς ἣν καὶ ἐσχάτην ὁ λόγος ἐτελεύτησεν· εἰκότως. Καὶ γὰρ πολὺς αὐτῷ φιλανθρωπίας καὶ ἐλεημοσύνης 758
ὁ λόγος. Διὸ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὑπὲρ ταύτης διελέχθη διαφόρως, καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν σαφέστερόν πως καὶ εὐτονώτερον, οὐ δύο πρόσωπα καὶ τρία, οὐδὲ [c] πέντε τιθεὶς, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν· εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ αἱ πρότεραι, αἱ διὰ τῶν δύο προσώπων, οὐ δύο πρόσωπα ἐδήλουν, ἀλλὰ μέρη δύο, τὸ μὲν παρακουόντων, τὸ δὲ ὑπακουόντων. Ἀλλ'
(493) ἐνταῦθα καὶ φρικωδέστερον μεταχειρίζει τὸν λόγον, καὶ τηλαυγέστερον. Διόπερ οὐδὲ λέγει, "ὡμοιώθη ἡ βασιλεία," λοιπὸν, ἀλλ' ἐκκεκαλυμμένως ἑαυτὸν δείκνυσι, λέγων· "ὅταν B
δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ." Νῦν γὰρ ἐν ἀτιμίᾳ παραγέγονε, [d] νῦν ἐν ὕβρεσι καὶ ὀνείδεσι· τότε δὲ καθεδεῖται ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. Καὶ συνεχῶς μνημονεύει δόξης. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ σταυρὸς ἐγγὺς ἦν, πρᾶγμα δοκοῦν ἐπονείδιστον εἶναι, διὰ τοῦτο ἐπαίρει τὸν ἀκροατὴν, καὶ ὑπ' ὄψιν αὐτῷ τὸ δικαστήριον ἄγει, καὶ τὴν οἰκουμένην [e] περιΐστησιν ἅπασαν. Καὶ οὐ ταύτῃ μόνον φοβερὸν ποιεῖ τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ τῷ δεικνύναι τοὺς οὐρανοὺς κενουμένους. Πάντες γὰρ οἱ ἄγγελοι παρέσονται μετ' αὐτοῦ, φησὶ, καὶ αὐτοὶ μαρτυροῦντες ὅσα διηκονήσαντο πεμπόμενοι παρὰ τοῦ δεσπότου πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν. Καὶ πανταχόθεν φρικώδης ἡ ἡμέρα [f] τότε ἐκείνη. Εἶτα "συναχθήσεται, C
φησὶ, πάντα τὰ ἔθνη·" τουτέστι, πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις. "Καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, [g] ὥσπερ ὁ ποι-

[c] πέντε] + καὶ πέντε L. Mor. [d] νῦν ἐν] καὶ Edd. ἐν om. M.
[e] Sic G. H. K. M. Ep. vulgo παρίστησιν. [f] τότε om. G. K. Habet, sed post φρικώδης L. post ἐκείνη Edd. Nobiscum facit Ep.
[g] ὡς K. L.

Digitized by Google

μὴν τὰ πρόβατα." Νῦν μὲν γὰρ οὐκ εἰσὶν ἀφωρισμένοι, ἀλλὰ ἀναμὶξ ἅπαντες· ἡ δὲ διαίρεσις τότε ἔσται μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης. Καὶ τέως ἀπὸ τῆς στάσεως αὐτοὺς διαιρεῖ καὶ ποιεῖ δήλους· εἶτα καὶ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὸν ἑκάστου τρόπον ἐνδείκνυται, τοὺς μὲν ἐρίφια καλῶν, τοὺς δὲ πρόβατα, ἵνα τῶν μὲν τὸ ἄκαρπον δείξῃ· οὐδεὶς γὰρ ἀπὸ ἐρίφων καρ-
D πὸς γένοιτ' ἄν· τῶν δὲ τὴν πολλὴν πρόσοδον· καὶ γὰρ πολλὴ τῶν προβάτων ἡ πρόσοδος, ἀπό τε ἐρίου, ἀπό τε γάλακτος, ἀπό τε τῶν τικτομένων, ὧν ἁπάντων [h] ἔρημον ἔριφος. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλογα ἀπὸ φύσεως ἔχει τὸ ἄκαρπον καὶ [i] τὸ ἔγκαρπον· ἐκεῖνοι δὲ ἀπὸ προαιρέσεως· διὸ καὶ κολάζονται ἐκεῖνοι, καὶ στεφανοῦνται οὗτοι. Καὶ οὐ πρότερον αὐτοὺς κολάζει, ἕως ἂν δικάσηται πρὸς αὐτούς· διὸ καὶ στήσας αὐτοὺς, λέγει τὰ ἐγκλήματα. Οἱ δὲ μετὰ ἐπιεικείας φθέγγονται, ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος λοιπόν· καὶ μάλα εἰκότως, ὅτι πρᾶγμα [k] οὕτω περισπούδαστον παρέδραμον. Καὶ γὰρ καὶ οἱ προφῆται ἄνω καὶ κάτω τοῦτο ἔλεγον, ὅτι "ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν·" καὶ ὁ νομοθέτης διὰ πάντων εἰς τοῦτο ἐνῆγε,
E καὶ διὰ ῥημάτων, καὶ διὰ πραγμάτων· καὶ αὐτὴ ἡ φύσις τοῦτο [l] ἐπαίδευσε. Σκόπει δὲ αὐτοὺς οὐχ ἑνὸς καὶ δύο μόνον, ἀλλὰ πάντων ἐρήμους ὄντας. Οὐ γὰρ δὴ μόνον πεινῶντα οὐκ ἔθρεψαν, οὐδὲ γυμνὸν [m] οὐ περιέβαλον· ἀλλ' οὐδὲ ὃ κουφότερον ἦν, οὐδὲ ἄῤῥωστον ἐπεσκέψαντο. Καὶ σκόπει πῶς κοῦφα ἐπιτάττει. Οὐκ εἶπεν, ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἀπηλλάξατέ με· [n] ἄῤῥωστος ἤμην, καὶ ἀνεστήσατέ με· ἀλλ', "ἐπεσκέψασθέ [o] με," καὶ, "ἤλθετε πρός με." Καὶ οὐδὲ ἐν τῷ πεινῆν ἐπαχθὲς τὸ κελευόμενον. [p] Οὐδὲ γὰρ πολυτελῆ
759 ἐζήτει τράπεζαν, ἀλλὰ τὴν χρείαν μόνον, καὶ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν, καὶ ἐζήτει [q] ἐν ἱκέτου σχήματι. Ὥστε [r] πάντα αὐτοὺς ἱκανὰ κολάσαι· τὸ εὔκολον τῆς αἰτήσεως, ἄρτος γὰρ ἦν· τὸ ἐλεεινὸν τοῦ αἰτοῦντος, πτωχὸς γὰρ ἦν· τὸ συμπαθὲς τῆς φύσεως, ἄνθρωπος γὰρ ἦν· τὸ ποθεινὸν τῆς ἐπαγγελίας, βα-

[h] ἔρημος Edd. ἔριφος] ἡ ἔρ. G. M. ὁ ἔρ. Edd. [i] τὸ om. G. K. [k] οὕτω] Sic K. L. Ep. ceteri cum Interp. αὐτῷ. [l] ἐπαίδευε Edd. [m] οὐ om. K. L. οὐδὲ ante ἄῤῥωστον om. iidem, invito Ep. [n] καὶ ἄῤῥωστος G. H. K. M. [o] με om. iidem. [p] Οὐ K. L. [q] ἐν ἱκέτου σχ.] Sic omnes mei. ἐλεεινῷ τῷ σχ. Edd. ἐν οἰκέτου σχ. codex apud Sav. *in humilis habitu servi* Ge. [r] πάντα αὐτοὺς] πάντοθεν αὐτοὺς πάντα Edd.

Digitized by Google

σιλείαν γὰρ ἐπηγγείλατο· τὸ φοβερὸν τῆς κολάσεως, γέενναν γὰρ ἠπείλησε· τὸ ἀξίωμα τοῦ λαμβάνοντος, θεὸς γὰρ ἦν ὁ διὰ τῶν πτωχῶν λαμβάνων· τὸ ὑπερβάλλον τῆς τιμῆς, ὅτι τοσοῦτον καταβῆναι κατηξίωσε· τὸ δίκαιον τῆς παροχῆς, ἀπὸ γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἐλάμβανεν. Ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα ταῦτα ἡ φιλαργυρία καθάπαξ ἐπήρωσε τοὺς ἁλόντας, καὶ ταῦτα τοσαύτης ἀπειλῆς κειμένης. Καὶ γὰρ καὶ ἀνωτέρω φησὶ, B
τοὺς οὐ δεχομένους τοὺς τοιούτους τῶν Σοδόμων χαλεπώτερα πείσεσθαι· καὶ ἐνταῦθά φησιν· "ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τῶν ἐλαχίστων τούτων τῶν ἀδελφῶν μου, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε." Τί λέγεις; ἀδελφοί σού εἰσι· καὶ πῶς ἐλαχίστους καλεῖς; Διὰ γὰρ τοῦτο ἀδελφοὶ, ἐπειδὴ ταπεινοὶ, ἐπειδὴ πτωχοὶ, ἐπειδὴ ἀπεῤῥιμμένοι. Τοὺς γὰρ τοιούτους μάλιστα εἰς ἀδελφότητα καλεῖ, τοὺς ἀγνῶτας, τοὺς εὐκαταφρονήτους· οὐχὶ τοὺς μοναχοὺς λέγων τούτους μόνον, καὶ τοὺς τὰ ὄρη κατειληφότας, ἀλλ' ἕκαστον πιστόν· κἂν βιωτικὸς ᾖ, πεινῶν δὲ ᾖ καὶ λιμώττων, καὶ γυμνὸς, καὶ ξένος, πάσης αὐτὸν τῆς ἐπιμελείας ταύτης ἀπολαύειν βούλεται. Ἀδελφὸν γὰρ τὸ C
βάπτισμα ἐργάζεται, καὶ ἡ τῶν [s] θείων μυστηρίων κοινωνία.

Εἶτα [t] ἵνα καὶ ἑτέρωθεν ἴδῃς τὸ δίκαιον τῆς ἀποφάσεως, πρότερον ἐκείνους ἐπαινεῖ τοὺς κατωρθωκότας, καί φησι· "Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν
(494) ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν [v] πρὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι [w] φαγεῖν·" καὶ τὰ ἑξῆς ἅπαντα. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι οὐκ εἴχομεν, ἀπὸ τῶν συνδούλων αὐτοὺς καταδικάζει· ὥσπερ τὰς παρθένους ἀπὸ τῶν παρθένων, D
καὶ τὸν δοῦλον τὸν μεθύοντα καὶ γαστριζόμενον ἀπὸ τοῦ πιστοῦ δούλου, καὶ τὸν τὸ τάλαντον καταχώσαντα ἀπὸ τῶν [x] τὰ δύο προσενεγκάντων, καὶ ἕκαστον τῶν [y] διαμαρτανόντων ἀπὸ τῶν κατωρθωκότων. Καὶ αὕτη ποτὲ μὲν ἐξ ἴσου ἡ σύγκρισις γίνεται, ὡς ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ τῶν παρθένων· ποτὲ δὲ [z] ἐκ τοῦ πλεονάζοντος, ὡς ὅταν λέγῃ, "ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται, καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην, ὅτι ἐπι-

[s] θείων om. K. L. [t] ἵνα et ἴδῃς om. G. K. ἵνα ἴδῃς καὶ ἑτ. M. [v] πρὸ] ἀπὸ Edd. [w] φαγεῖν] + ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με G. H. M. invitis Mosqq. [x] τὰ om. L. προσενεγκόντων H. M. Edebatur ἀπὸ τοῦ τ. δ. προσενεγκόντος, invitis codd. ἀπὸ τῶν διπλασιάντων Ep. *ab his qui multiplicaverunt* Ge. [y] διαμαρτόντων G. H. διαμαρτών-των M. [z] ἐκ] καὶ ἐκ K. καὶ ἀπὸ Edd.

Digitized by Google

στευσαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε·"
καὶ, "βασίλισσα νότου κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην, ὅτι
ἦλθεν ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σο-
E λομῶνος ὧδε·" καὶ ἀπὸ τοῦ ἰσάζοντος δὲ πάλιν, ὅτι "αὐτοὶ
κριταὶ ὑμῶν ἔσονται·" καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος·
[2] "οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; μήτιγε βιωτικά;"
Καὶ ἐνταῦθα μέντοι ἀπὸ τοῦ ἰσάζοντος· καὶ γὰρ πλουσίους
πλουσίοις, καὶ πένητας πένησι παραβάλλει. Οὐ [a] ταύτῃ δὲ
μόνον δείκνυσι τὴν ψῆφον δικαίως ἐκφερομένην, τῷ τοὺς ὁμο-
δούλους κατωρθωκέναι ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντας, ἀλλὰ καὶ τῷ
μηδὲ ἐν τούτοις ὑπακοῦσαι, ἐν οἷς οὐδὲν ἡ πενία κώλυμα ἦν·
760 οἷον, ἐν τῷ ποτίσαι διψῶντα, ἐν τῷ δεδεμένον ἰδεῖν, ἐν τῷ
ἄῤῥωστον ἐπισκέψασθαι. Ἐγκωμιάσας δὲ τοὺς κατωρθω-
κότας, δείκνυσιν ὅσον ἄνωθεν ἦν αὐτῷ πρὸς αὐτοὺς τὸ φίλτρον.
"Δεῦτε γὰρ, φησὶν, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κλη-
ρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς
κόσμου." Πόσων ἀγαθῶν τοῦτο τὸ ὄνομα [b] ἀντάξιον, τὸ εὐ-
λογημένους εἶναι, καὶ παρὰ πατρὸς εὐλογημένους; Καὶ πόθεν
τοσαύτης τιμῆς ἠξιώθησαν; τίς ἡ αἰτία; "Ἐπείνασα, [c] καὶ
ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με," καὶ τὰ
B ἑξῆς. Πόσης ταῦτα τιμῆς, πόσης μακαριότητος τὰ ῥήματα;
Καὶ οὐκ εἶπε, λάβετε, ἀλλὰ, κληρονομήσατε, ὡς οἰκεῖα, ὡς
πατρῷα, ὡς ὑμέτερα, [d] ὡς ὑμῖν ἄνωθεν ὀφειλόμενα. Πρὶν
ἢ γὰρ ὑμᾶς γενέσθαι, φησὶ, ταῦτα ὑμῖν ἡτοίμαστο καὶ [e] ηὐ-
τρέπιστο, ἐπειδὴ ᾔδειν τοιούτους ἐσομένους ὑμᾶς. Καὶ ἀντὶ
τίνων [f] τοσαῦτα λαμβάνουσιν; Ἀντὶ στέγης, ἀντὶ ἱματίου,
ἀντὶ ἄρτου, ἀντὶ ὕδατος ψυχροῦ, ἀντὶ ἐπισκέψεως, ἀντὶ
εἰσόδου τῆς εἰς τὸ δεσμωτήριον. Καὶ γὰρ πανταχοῦ τῆς
χρείας ἐστίν· ἔστι δὲ [g] καὶ ὅπου οὐδὲ τῆς χρείας. Οὐ γὰρ
δήπου, ὅπερ ἔφην, ὁ κάμνων καὶ ὁ δεδεμένος τοῦτο ἐπιζητεῖ
μόνον, ἀλλ' ὁ μὲν λυθῆναι, ὁ δὲ ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀῤῥωστίας.
Ἀλλ' αὐτὸς, ἥμερος ὢν, τὰ εἰς δύναμιν ἀπαιτεῖ· μᾶλλον δὲ
C καὶ τῶν εἰς δύναμιν ἐλάττω, ἡμῖν καταλιμπάνων φιλοτι-
μεῖσθαι ἐν τῷ πλείονι. Ἐκείνοις [h] δὲ, "πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ

[2] 1 Cor. vi. 3.

[a] ταύτην G. H. M. [b] ἀντάξιον] + εἶναι δοκεῖ Mor. Ben. [c] καὶ] γὰρ καὶ G. [d] ὡς om. G. M. [e] προευτρέπιστο Edd. [f] τοσαῦτα] ταῦτα Edd. p. p. ἱματίων Edd. [g] καὶ om. G. K. [h] ϲὲ] + τί φησι H.

Digitized by Google

οἱ κατηραμένοι·" οὐκέτι ὑπὸ τοῦ πατρός· οὐ γὰρ αὐτὸς αὐτοὺς κατηράσατο, ἀλλὰ τὰ οἰκεῖα ἔργα· "εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον," οὐχ ὑμῖν, ἀλλὰ "τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ." Περὶ μὲν γὰρ τῆς βασιλείας ὅτε ἔλεγε, "[i] δεῦτε, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν," ἐπήγαγε, "τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν πρὸ καταβολῆς κόσμου·" περὶ δὲ τοῦ πυρὸς οὐκέτι, ἀλλὰ, "τὸ ἡτοιμασμένον τῷ [k] διαβόλῳ." Ἐγὼ [l] μὲν γὰρ τὴν μὲν βασιλείαν ὑμῖν ἡτοίμασα, τὸ δὲ πῦρ οὐκέτι [m] ὑμῖν, ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· D
ἐπειδὴ δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς ἐνεβάλετε, ἑαυτοῖς λογίζεσθε. Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἑξῆς, ὥσπερ ἀπολογούμενος αὐτοῖς, καὶ τὰς αἰτίας τίθησιν. "Ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν." Εἰ γὰρ [n] καὶ ἐχθρὸς ἦν ὁ προσιὼν, οὐχ ἱκανὰ τὰ πάθη καὶ τὸν ἀνελεῆ κατακλάσαι καὶ ἐπικάμψαι, λιμὸς, καὶ κρυμὸς, καὶ δεσμὰ, καὶ γυμνότης, καὶ ἀῤῥωστία, καὶ τὸ αἴθριον πλανᾶσθαι πανταχοῦ; Ταῦτα γὰρ καὶ [o] ἔχθραν ἱκανὰ λῦσαι. Ἀλλ' ὑμεῖς οὐδὲ εἰς φίλον ταῦτα ἐποιήσατε, καὶ φίλον, καὶ εὐεργέτην καὶ δεσπότην [p] ὄντα. Καὶ κύνα μὲν ἂν ἴδωμεν πεινῶντα, πολλάκις ἐπικλώμεθα· καὶ θηρίον ἂν θεασώμεθα, ἐπικαμπτόμεθα· τὸν δὲ δεσπότην ὁρῶν οὐκ E
ἐπικάμπτῃ; καὶ ποῦ ταῦτα ἀπολογίας ἄξια; Εἰ γὰρ τοῦτο μόνον ἦν, οὐχ ἱκανὸν εἰς ἀντίδοσιν; οὐ λέγω τὸ ἀκοῦσαι φωνῆς τοιαύτης ἐπὶ τῆς οἰκουμένης παρὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ [q] πατρικοῦ, καὶ βασιλείας τυχεῖν, ἀλλ' αὐτὸ
(495) τὸ ἐργάσασθαι οὐχ ἱκανὸν εἰς ἀμοιβήν; Νυνὶ δὲ καὶ τῆς οἰ- 761
κουμένης παρούσης, καὶ τῆς ἀῤῥήτου δόξης ἐκείνης φαινομένης, ἀνακηρύττει σε καὶ στεφανοῖ, καὶ ὁμολογεῖ τὸν τροφέα καὶ τὸν ξενοδόχον· καὶ οὐκ αἰσχύνεται τοιαῦτα λέγων, ἵνα σοι [r] λαμπρότερον ποιήσῃ τὸν στέφανον. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ οὗτοι δικαίως κολάζονται, κἀκεῖνοι στεφανοῦνται κατὰ χάριν. Κἂν [s] γὰρ μυρία ὦσι πεποιηκότες, χάριτός ἐστιν ἡ φιλοτιμία, τὸ ἀντὶ μικρῶν οὕτω καὶ εὐτελῶν, οὐρανὸν τοσοῦτον καὶ βασιλείαν καὶ τηλικαύτην αὐτοῖς δοθῆναι τιμήν.

[i] δεῦτε] + οἱ εὐλογημένοι L. [k] διαβόλῳ] + καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ Edd. [l] μὲν bis om. L. posterius om. Edd. [m] ὑμῖν om. L. ἀλλὰ τῷ] τῷ δὲ H. [n] καὶ deest in codd. [o] ἐχθρὸν G. K. M. [p] ὄντα om. K. L. [q] πατρὸς G. H. K. M. [r] λαμπρὸν G. K. [s] γὰρ hinc sublatum post χάριτος poni jubent G. H. K. M. et Interp.

Digitized by Google

[3] "Καὶ ἐγένετο ὅτε [t] συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους
τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἴδατε ὅτι μετὰ δύο
B ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι." Πάλιν εὐκαίρως περὶ τοῦ πά-
θους διαλέγεται, ὅτε βασιλείας ἀνέμνησε, καὶ τῆς [v] ἀντιδό-
σεως τῆς ἐκεῖ, καὶ τῆς ἀθανάτου κολάσεως· ὡσανεὶ ἔλεγε·
τί δεδοίκατε ἐπὶ τοῖς προσκαίροις δεινοῖς, τοιούτων ὑμᾶς ἀνα-
μενόντων ἀγαθῶν; Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς τὸ μάλιστα λυποῦν
αὐτοὺς καινοτέρως [w] μεθώδευσε καὶ συνεσκίασεν ἐν τοῖς ἔμ-
προσθεν ἅπασιν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι οἴδατε ὅτι μετὰ δύο
ἡμέρας παραδίδομαι· ἀλλὰ τί; "οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας
τὸ πάσχα γίνεται·" [x] καὶ τότε ἐπήγαγεν, ὅτι παραδίδοται
C εἰς τὸ σταυρωθῆναι· δεικνὺς μυστήριον ὂν τὸ γινόμενον, καὶ
ἑορτὴν καὶ πανήγυριν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς οἰκουμένης τελουμέ-
νην, καὶ ὅτι προειδὼς ἅπαντα ἔπασχε. Διὰ δὴ τοῦτο, ὡς
ἀρκοῦντος τούτου εἰς παραμυθίαν αὐτοῖς, οὐδὲ εἶπεν αὐτοῖς
τι νῦν περὶ ἀναστάσεως· περιττὸν γὰρ ἦν, τοσαῦτα διαλε-
χθέντα περὶ αὐτῆς πάλιν εἰπεῖν. Καὶ ἄλλως δὲ, ὅπερ εἶπον,
δείκνυσιν ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ παθεῖν μυρίων ἀπαλλαγὴ κακῶν,
διὰ τοῦ πάσχα τῶν παλαιῶν εὐεργετημάτων τῶν κατ' Αἴ-
γυπτον ἀναμνήσας αὐτούς. [4] "Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς,
καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ ἐν τῇ αὐλῇ
τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, καὶ [y] συνεβουλεύοντο
D ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσι, καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον
δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ."
Εἶδες τὴν ἄφατον τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων διαφθοράν;
[z] Παρανόμοις πράγμασιν ἐπιχειροῦντες, πρὸς τὸν ἀρχιερέα
ἔρχονται, ἐκεῖθεν βουλόμενοι τὴν ἐξουσίαν λαβεῖν, ὅθεν κω-
λύεσθαι ἔδει. Καὶ πόσοι ἦσαν οἱ ἀρχιερεῖς; Ὁ γὰρ νόμος
ἕνα [a] εἶναι βούλεται· ἀλλὰ τότε πολλοὶ ἦσαν. Ὅθεν δῆλον,
ὅτι τὰ Ἰουδαϊκὰ ἀρχὴν ἐλάμβανε διαλύεσθαι. Ὁ μὲν γὰρ
Μωϋσῆς, ὅπερ ἔφην, ἕνα εἶναι ἐκέλευσε, καὶ [b] τελευτήσαντος

[3] Cap. xxvi. v. 1, 2. [4] v. 3–5.

[t] ἐτέλεσεν K. L. [v] ἀνταποδόσεως Edd. [w] ἐμεθόδευσε K. [x] καὶ τότε . . . . σταυρωθῆναι] καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καὶ τότε ἐπήγαγεν, εἰς τὸ στ. Edd. repugnantibus codd. et Interp. [y] Sic K. M. et 5 Mosqq. ceteri συνεβουλεύσαντο. [z] Παρανόμοις γὰρ πρ. H. L. Ep. [a] εἶναι deest in Edd. praeter novissimam. [b] τελευτήσαντος] + ἐκείνου H. M. + αὐτοῦ L. Neutrum habet Ep.

Digitized by Google

τότε ἕτερον γίνεσθαι, καὶ [5] τῇ ζωῇ [c] τῇ τούτου τὴν φυγὴν E
ἐμέτρει τῶν ἀκουσίως ἐργασαμένων φόνον. Πῶς οὖν τότε
πολλοὶ [d] ἀρχιερεῖς; Ἐνιαυσιαῖοι ὕστερον ἐγένοντο. Καὶ τοῦ-
το ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτε περὶ τοῦ Ζαχαρίου διε-
λέγετο, εἰπὼν ἐξ ἐφημερίας αὐτὸν εἶναι Ἀβιά. [e] Αὐτοὺς
οὖν ἐνταῦθά φησιν ἀρχιερεῖς, τοὺς ἀπὸ ἀρχιερέων. Τί δὲ
συνεβουλεύσαντο; ἵνα κρατήσωσιν αὐτὸν λάθρα, [f] ἢ ἵνα ἀνέ- 762
λωσιν; Ἀμφότερα· ἐδεδοίκεισαν γὰρ τὸν λαόν. Διὸ καὶ τὴν
ἑορτὴν ἀνέμενον παρελθεῖν· ἔλεγον γὰρ, "μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ."
Ὁ [g] μὲν γὰρ διάβολος, ἵνα μὴ φανερὸν καταστήσῃ τὸ πάθος,
οὐκ ἐβούλετο ἐν τῷ πάσχα· ἐκεῖνοι δὲ, ἵνα μὴ θόρυβος γένη-
ται. Σκόπει [h] τοίνυν αὐτοὺς φοβουμένους, οὐ τὰ τοῦ θεοῦ,
οὐδὲ μὴ μίασμα αὐτοῖς μεῖζον ἀπὸ τοῦ καιροῦ γένηται· ἀλλὰ
πανταχοῦ τὰ ἀνθρώπινα. Ἀλλ' ὅμως τῷ θυμῷ ζέοντες, πάλιν
μετέθεντο. Εἰπόντες γὰρ, "μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ," ἐπειδὴ τὸν
προδότην εὗρον, οὐκ ἠνέσχοντο [i] τοῦ καιροῦ, ἀλλ' ἐν [k] αὐτῇ
κατέσφαξαν. Διατί δὲ αὐτὸν τότε κατέσχον; Καὶ τῷ θυμῷ
ζέοντες, ὅπερ εἶπον, καὶ τότε αὐτὸν [l] εὑρήσειν προσεδόκησαν, B
καὶ πάντα ὥσπερ πεπηρωμένοι ἔπραττον. Εἰ καὶ τὰ μά-
λιστα αὐτὸς τῇ ἐκείνων πονηρίᾳ εἰς τὴν οἰκείαν ἐκέχρητο
οἰκονομίαν, οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀνεύθυνοι, ἀλλὰ μυρίων ἄξιοι
κολάσεων ἀπὸ τῆς γνώμης. Ὅτε γοῦν ἅπαντας ἀπολύεσθαι
ἔδει καὶ [m] τοὺς ὑπευθύνους, τότε οὗτοι τὸν ἀθῷον ἀνεῖλον,
(496) τὸν μυρία εὐεργετηκότα, καὶ τῶν ἐθνῶν τέως ὑπεριδόντα δι'
αὐτούς. Ἀλλ' ὢ τῆς φιλανθρωπίας· τοὺς οὕτω μοχθηροὺς,
τοὺς [n] [οὕτω σκαιοὺς καὶ] μυρίων γέμοντας κακῶν, πάλιν σώζει,
καὶ πέμπει σφαγησομένους ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς ἀποστόλους,
καὶ δι' αὐτῶν ἱκετηρίαν τίθησιν. [6] "Ὑπὲρ Χριστοῦ γὰρ
[o] πρεσβεύομεν."

[5] Num. xxxv. 25. [6] 2 Cor. v. 20.

[c] τῇ om. M. [d] οἱ ἀρχ. Edd. Mox ἐγίνοντο L. M. [e] Αὐτὸς G. L. invito Ep. [f] ἢ] καὶ L. ἀμφότερα] ἢ καὶ ἀμφ. H. [g] μὲν om. G. H. M. γὰρ om. L. Mor. Mox ἐκεῖνοι δὲ om. G. H. M. et Interp. [h] τοίνυν] δὲ Edd. p. p. οὐδὲ ἵνα μὴ Edd. [i] τοῦ καιροῦ] τὸν καιρὸν παρελθεῖν H. K. L. [k] ταύτῃ Edd. [l] εὑρεῖν G. H. M. p. p. ὡς πεπωρωμένοι L. Mox Εἰ δὲ καὶ Sav. invitis codd. [m] τοὺς] + ὄντας Edd. [n] Verba inclusa non leguntur in meis, et tanquam suspecta notaverunt Sav. Mor. [o] πρεσβεύομεν] + φησὶν Edd.

Digitized by Google

[p] Τοιαῦτα τοίνυν παραδείγματα ἔχοντες, οὐ λέγω, ἀπο-
C θάνωμεν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν· ἔδει μὲν γὰρ καὶ τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσθενέστεροι ἡμεῖς, ἐκεῖνο λέγω τέως· κἂν μὴ βασκαίνωμεν [q] τοῖς φίλοις, μὴ φθονῶμεν τοῖς εὐεργετοῦσιν. Οὐ λέγω τέως, τοὺς κακῶς ποιοῦντας εὐεργετήσωμεν· ἐπιθυμῶ μὲν γὰρ καὶ τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ παχύτεροι [r] ὑμεῖς, κἂν μὴ ἀμύνησθε. Μὴ γὰρ σκηνή τίς ἐστι τὰ ἡμέτερα, καὶ ὑπόκρισις; Τί δήποτε ἐκ διαμέτρου πρὸς τὰ [s] πράγματα ἵστασθε; Οὐχ ἁπλῶς γέγραπται τά τε ἄλλα, καὶ ὅσα παρ' αὐτὸν τὸν σταυρὸν εἰργάσατο, δυνάμενα αὐτοὺς ἀνακαλέσασθαι· ἀλλ' ἵνα μιμήσῃ τὴν ἀγαθότητα, ἵνα ζηλώσῃς τὴν
D φιλανθρωπίαν. Καὶ γὰρ [t] καὶ ὑπτίους ἔρριψε, καὶ τὸ ὠτίον ἀπεκατέστησε τοῦ οἰκέτου, καὶ μετ' ἐπιεικείας διελέχθη· καὶ μεγάλα ἄνω ὧν [v] ἐπεδείξατο θαύματα, τὰς ἀκτῖνας ἀποστρέφων, τὰς πέτρας ῥηγνὺς, τοὺς τετελευτηκότας ἐγείρων, τὴν γυναῖκα τοῦ δικάζοντος φοβῶν δι' ὀνειράτων, ἐν αὐτῇ τῇ κρίσει πᾶσαν πρᾳότητα ἐπιδειξάμενος, θαυμάτων οὐχ ἧττον δυναμένην αὐτοὺς ἐπισπάσασθαι, μυρία προλέγων ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ βοῶν, [7] "πάτερ, ἄφες αὐτοῖς
E τὴν [w] ἁμαρτίαν." Ταφεὶς δὲ, [x] πόσα ἐπεδείξατο πρὸς τὴν ἐκείνων σωτηρίαν; ἀναστὰς δὲ, οὐκ εὐθέως Ἰουδαίους ἐκάλεσεν; οὐκ ἄφεσιν ἔδωκεν ἁμαρτημάτων; οὐ τὰ μυρία ἀγαθὰ [y] προὔθηκε; Τί τούτου παραδοξότερον; Οἱ σταυρώσαντες καὶ [z] φόνον πνέοντες, μετὰ τὸ σταυρῶσαι γεγόνασιν υἱοὶ θεοῦ. Τί
763 ταύτης ἴσον τῆς κηδεμονίας; Ταῦτα ἀκούσαντες ἐγκαλυψώμεθα, ὅτι τοσοῦτον ἀφεστήκαμεν τούτου, ὃν μιμεῖσθαι κελευόμεθα. Ἴδωμεν [a] κἂν τὸ διάστημα ὅσον, ἵνα κἂν καταγνῶμεν ἑαυτῶν, [b] τούτοις πολεμοῦντες, ὑπὲρ ὧν ὁ Χριστὸς τὴν ψυχὴν ἔδωκε· καὶ οὐ βουλόμενοι καταλλαγῆναι, οὓς ἵνα

[7] Luc. xxiii. 34.

[p] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἀμνησικακίας, καὶ ὅτι πάντα ὑποφέρειν ἡμᾶς δεῖ τὰ ἐπερχόμενα, εἴτι ἂν ᾖ, καὶ περὶ τοῦ συναλγεῖν τοὺς ὑπὸ θεοῦ ἢ καὶ ἄλλως κολαζομένους. G. [q] τοὺς φίλους K. [r] ἡμεῖς M. et Edd. p. p. ἀμύνεσθε L. ἀμυνώμεθα Edd. invito Interp. [s] προστάγματα Edd. *veritatem* Ge. Vid. adnot. ad p. 309 C. [t] καὶ om. G. H. K. M. [v] ἐπέδειξε K. L. τὰς ante ἀκτῖνας om. G. H. K. [w] ἁμαρτίαν] + ταύτην Edd. [x] ὅσα codices, minus bene; sed p. p. ex iisdem πρὸς pro εἰς recepi. [y] προσήνεγκε G. M. [z] φόνον πνέοντες] φονεύσαντες G. H. K. M. Ge. [a] κἂν] καὶ L. Neutrum agnoscit H. [b] τούτους G. H. M. ἔδωκε] ἔθηκε Edd.

Digitized by Google

καταλλάξῃ, οὔτε σφαγῆναι παρῃτήσατο· [c] εἰ μὴ καὶ τοῦτο δαπάνη τίς ἐστι, καὶ χρημάτων ἀνάλωμα, ὅπερ ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ προβάλλεσθε. Ἐννόησον [d] ὅσων ὑπεύθυνος εἶ, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἀναδύσῃ πρὸς τὴν ἄφεσιν τῶν σε ἠδικηκότων, ἀλλὰ καὶ δραμῇ πρὸς τοὺς σε λελυπηκότας, ὥστε γενέσθαι σοι συγχωρήσεως ἀφορμὴν, ὥστε εὑρεῖν παραμυθίαν τῶν οἰκείων B
κακῶν. Ἑλλήνων παῖδες, οὐδὲν μέγα προσδοκῶντες, πολλάκις ἐν τούτοις ἐφιλοσόφησαν· καὶ σὺ μέλλων ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ἀποδημεῖν, ἀναδύῃ καὶ ὀκνεῖς; καὶ ὅπερ ὁ χρόνος ποιεῖ, τοῦτο οὐκ ἀνέχῃ πρὸ τοῦ χρόνου ποιῆσαι διὰ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον, ἀλλ' [e] ἀμισθὶ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ μισθῷ βούλει σοι σβεσθῆναι τὸ πάθος; Οὐδὲ γὰρ ἂν ἀπὸ τοῦ χρόνου γένηται τοῦτο, ἔσται σοί τι πλέον, ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἡ κόλασις, ὅτι ὅπερ ὁ χρόνος εἰργάσατο, τοῦτο ὁ τοῦ θεοῦ νόμος οὐκ ἔπεισέ σε ποιῆσαι. Εἰ δὲ [f] λέγεις, ὅτι φλεγμαίνεις τῆς ὕβρεως μεμνημένος, ἀναμνήσθητι εἴ τι γέγονέ σοι καλὸν παρὰ τοῦ λελυπηκότος, καὶ ὅσα σὺ ἑτέρους διέθηκας κακά. Κακῶς σε C
εἶπε, καὶ κατῄσχυνε; Λόγισαι ὅτι καὶ σὺ ἑτέρους εἴρηκας. Πῶς οὖν ἐπιτεύξῃ συγγνώμης, ἧς ἑτέροις οὐ μεταδίδως; Ἀλλ' οὐδένα εἴρηκας; Ἀλλ' ἤκουσας λεγόντων, καὶ ἀπεδέξω. Οὐδὲ τοῦτο ἀνεύθυνον.

Θέλεις μαθεῖν ὅσον ἀγαθόν ἐστι τὸ μὴ μνησικακεῖν, καὶ πῶς μάλιστα τοῦτο τὸν θεὸν εὐφραίνει; Τοὺς ἐφηδομένους τοῖς δικαίως παρ' αὐτοῦ κολαζομένοις τιμωρεῖται· καίτοι δικαίως κολάζονται, ἀλλὰ σὲ ἐπιχαίρειν οὐκ ἐχρῆν. [g] Καὶ ὁ προφήτης πολλὰ ἐγκαλέσας, καὶ τοῦτο ἐπήγαγεν εἰπών· "οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ τοῦ Ἰωσήφ·" καὶ πάλιν, [g] "οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα [h] Ἐνὰν κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς." Καίτοι καὶ ὁ Ἰωσὴφ, τουτέστιν, αἱ φυλαὶ D
αἱ ἐξ αὐτοῦ, καὶ οἱ τούτων γείτονες, κατὰ θεοῦ γνώμην ἐτιμωροῦντο· ἀλλ' ὅμως βούλεται καὶ τούτοις ἡμᾶς συναλγεῖν. Εἰ γὰρ ἡμεῖς πονηροὶ ὄντες, ὅταν τιμωρώμεθα οἰκέτην, ἄν τινα τῶν συνδούλων γελάσαντα ἴδωμεν, καὶ παρο-

[g] Amos. vi. 6. Mich. i. 11.

[c] εἰ μὴ] ἢ μὴ L. μὴ K. ἢ Edd. [d] ὅσον Edd. *quam* Ge.
[e] ἄμισθον G. H. M. Vulgatum firmat Flor. p. 261. (Tom. XII. p. 552 C.)
[f] λέγοις Edd. [g] Καὶ] + γὰρ Edd. [h] Ἐνὰν] ἕνα Edd. Σενναὰρ Bibl. Ἐνὰν κόψ.] ἀνακόψασθαι K. κατοικοῦσα om. K. L.

ξυνόμεθα μᾶλλον, καὶ ἐπ' ἐκεῖνον μετάγομεν τὴν ὀργήν·
πολλῷ μᾶλλον ὁ θεὸς τιμωρήσεται τοὺς ἐφηδομένους τοῖς (497)
κολαζομένοις. Εἰ δὲ τοῖς παρὰ θεοῦ κολαζομένοις οὐκ ἐπεμ-
βαίνειν, ἀλλὰ συναλγεῖν χρὴ, πολλῷ μᾶλλον τοῖς εἰς ἡμᾶς
E ἡμαρτηκόσι. Τοῦτο γὰρ ἀγάπης σημεῖον, ταύτην πάντων
προτίθησιν ὁ θεός. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ἁλουργίδος τῆς
βασιλικῆς, ἐκεῖνά ἐστι τὰ τίμια τῶν ἀνθῶν καὶ τῶν χρωμά-
των, ἅπερ τὴν [i] χλανίδα κατασκευάζει ταύτην· οὕτω καὶ
ἐνταῦθα αὗταί εἰσιν [k] αἱ ἀρεταὶ αἱ τίμιαι, αἵπερ ἂν τὴν ἀγά-
764 πην συνέχωσιν. Οὐδὲν δὲ οὕτως ἀγάπην διατηρεῖ, ὡς τὸ
μὴ μεμνῆσθαι τῶν εἰς ἡμᾶς ἡμαρτηκότων. Μὴ γὰρ οὐκ ἐφρόν-
τισε καὶ [l] θατέρου μέρους ὁ θεός; μὴ γὰρ οὐκ [m] ὦσε τὸν
ἠδικηκότα πρὸς τὸν ἠδικημένον; οὐκ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου
πέμπει πρὸς ἐκεῖνον αὐτὸν, καὶ μετὰ τὰς καταλλαγὰς ἐπὶ
τὴν τράπεζαν αὐτὸν καλεῖ; Ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο περιμείνῃς
ἐκεῖνον ἐλθεῖν, ἐπεὶ τὸ πᾶν ἀπώλεσας. Διὰ γὰρ τοῦτο μά-
λιστά σοι μισθὸν ἄφατον [n] ὁρίζει, ἵνα φθάσῃς ἐκεῖνον· ὡς ἐὰν
παρακληθεὶς καταλλαγῇς, οὐκέτι τῆς τοῦ θεοῦ προσταγῆς
γέγονεν ἡ φιλία, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου σπουδῆς· διὸ καὶ ἀστε-
B φάνωτος ἀναχωρεῖς, ἐκείνου τὰ βραβεῖα λαμβάνοντος. Τί
λέγεις; Ἐχθρὸν ἔχεις, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ; Οὐ γὰρ ἀρκεῖ
ἡμῖν ὁ διάβολος, [o] ὅτι καὶ ὁμογενεῖς ἐπισπώμεθα; Εἴθε μηδὲ
ἐκεῖνος ἠθέλησεν ἡμῖν πολεμῆσαι, εἴθε [p] μηδὲ ἐκεῖνος διά-
βολος ἦν. Οὐκ οἶσθα [q] πόση ἡ ἡδονὴ μετὰ τὰς καταλλαγάς;
Τί γὰρ, εἰ καὶ ἐν τῇ ἔχθρᾳ οὐ σφόδρα φαίνεται; Ὅτι
γὰρ ἥδιον [r] φιλεῖν τὸν ἀδικοῦντα, ἢ μισεῖν, μετὰ τὸ λυθῆναι
τὴν ἔχθραν, τότε δυνήσῃ μαθεῖν καλῶς. Τί τοίνυν τοὺς μαινο-
μένους μιμούμεθα, ἀλλήλους κατεσθίοντες, τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ
πολεμοῦντες; Ἄκουσον καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πόσος [s] ἦν ὑπὲρ
C τούτου λόγος. [9] "Ὁδοὶ μνησικάκων εἰς θάνατον." "Ἄνθρω-
πος ἀνθρώπῳ συντηρεῖ ὀργὴν, καὶ παρὰ [t] θεοῦ ζητεῖ ἴασιν."

[9] Prov. xii. 28. Eccli. xxviii. 3.

[i] χλαμύδα Edd. [k] αἱ deest in Edd. [l] θατέρου] καθ' ἑτέρου Edd. praeter Sav. [m] ὦσε] ἔσωσε G. [ἤγαγε Reg. 688.] ἔπεμψε Sav. ἔπεμψε καὶ Mor. Ben. ἠδικημένον] + ἐλθεῖν Edd. [n] πορίζει L. M. Flor. [o] ὅτι] Sic codd. et Fl. ἀλλὰ Edd. [p] μήτε Edd. μήτε bis L. [q] πόση ἡ] πόση Fl. ὅση H. K. M. ὅσον G. [r] τὸ φιλεῖν L. [s] ἦν om. K. L. [t] θεοῦ] Sic H. L. M. vulgo θεῷ. Mox Καίτοιγε Edd.

Digitized by Google

Καίτοι συνεχώρησεν ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα
ἀντὶ ὀδόντος· πῶς οὖν ἐγκαλεῖ; Ὅτι κἀκεῖνα συνεχώρησεν,
οὐχ ἵνα ἀλλήλοις αὐτὰ ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα δέει τοῦ παθεῖν
ἀπεχώμεθα τοῦ τολμᾶν. Καὶ ἄλλως δὲ, ἐκεῖνα μὲν προσ-
καίρου τινὸς ὀργῆς ἐστι, τὸ δὲ μνησικακεῖν, ψυχῆς πονη-
ρίαν μελετώσης. Ἀλλὰ κακῶς ἔπαθες; Ἀλλ' οὐδὲν τοσοῦτον,
ὅσον σαυτὸν ἐργάσῃ μνησικακῶν. Ἄλλως δὲ οὐδὲ δυνατὸν
ἄνδρα ἀγαθὸν κακόν τι παθεῖν. Ἔστω γάρ τις καὶ παιδία
ἔχων καὶ γυναῖκα, καὶ φιλοσοφείτω, ἐχέτω δὲ καὶ πολλὰς D
ἀφορμὰς βλάβης, καὶ χρημάτων περιουσίαν, καὶ ἀρχῆς δυ-
ναστείαν, καὶ φίλους πολλοὺς, καὶ τιμῆς ἀπολαυέτω, πλὴν
φιλοσοφείτω· τοῦτο γὰρ δεῖ [v] προσκεῖσθαι· καὶ προσάγωμεν
αὐτῷ τὰς πληγὰς τῷ λόγῳ. Καὶ προσιών τις μοχθηρὸς
ἀνὴρ περιβαλλέτω [w] ζημίᾳ· τί οὖν πρὸς τὸν οὐδὲν ἡγούμε-
νον [x] εἶναι χρήματα; Τὰ τέκνα ἀναιρείτω· τί οὖν πρὸς τὸν
περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦντα; Τὴν γυναῖκα σφαττέτω·
καὶ τί τοῦτο πρὸς τὸν πεπαιδευμένον μὴ πενθεῖν τοὺς [y] κε- E
κοιμημένους; Εἰς ἀτιμίαν ἐμβαλλέτω· τί πρὸς τὸν ἄνθος
χόρτου τὰ παρόντα ἡγούμενον; Εἰ βούλει, καὶ τὸ σῶμα
κολαζέτω, καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβαλλέτω· τί οὖν πρὸς τὸν
μαθόντα, [10] "[z] εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ'
ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται," καὶ ὅτι "ἡ θλῖψις [a] δοκιμὴν κατεργά-
ζεται;" Ἐγὼ μὲν οὖν μηδὲν βλαβήσεσθαι [b] αὐτὸν ὑπεσχόμην·
ὁ δὲ λόγος προϊὼν ἔδειξεν ὅτι καὶ ὠφελεῖται, ἀνακαινούμε-
νος καὶ δόκιμος γινόμενος. Μὴ τοίνυν πρὸς ἑτέρους ἀλγῶμεν, 765
ἑαυτοὺς ἀδικοῦντες, καὶ ἀσθενῆ κατασκευάζοντες τὴν ψυχήν.
Οὐ γὰρ τῆς τῶν πλησίον πονηρίας ἐστὶ τοσοῦτον, ὅσον τῆς
ἡμετέρας ταλαιπωρίας ἡ ἀλγηδών. Διὰ τοῦτο, κἂν ὑβρίσῃ
τις, δακρύομεν καὶ συστελλόμεθα· κἂν ἁρπάσῃ τις, τὸ αὐτὸ
πάσχομεν, κατὰ τὰ παιδία ἐκεῖνα τὰ μικρὰ, ἅπερ οἱ τῶν
ὁμηλίκων ἀστειότεροι παροξύνουσιν ὑπὲρ οὐδενὸς [c] [ἀναγκαίου,
ἀλλ'] ἀπὸ μικρῶν προφάσεων λυποῦντες· ἀλλ' ὅμως κἀκεῖνα,
ἂν μὲν ἴδωσι κνιζόμενα, ἐπιμένουσι δάκνοντες· ἂν δὲ γελῶντα,

[10] 2 Cor. iv. 16. Rom. v. 4.

[v] προκεῖσθαι G. L. M. [w] ζημίαν G. K. L. M. [x] εἶναι om. L. τὰ χρήματα Edd. Clausulam τί οὖν .... φιλοσοφοῦντα om. L. [y] κοιμωμένους K. L. p. p. καὶ τί πρὸς Edd. [z] εἰ] ὅτι εἰ Edd. ἔσω] ἔσωθεν G. H. K. M. [a] δοκίμους K. L. [b] αὐτὸν] τὸν ἄνδρα Edd. [c] Verba inclusa non exstant in codd. p. p. ἀπὸ δὲ μικρῶν Reg. 688.

Digitized by Google

[d] καὶ ἀφίστανται. Ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τούτων ἀνοητότεροι, [e] ὑπὲρ
B ὧν ἔδει γελᾶν, ὑπὲρ τούτων ὀδυρόμενοι. Διὸ παρακαλῶ, τὴν παιδικὴν ταύτην διάνοιαν ἀφέντες, τῶν οὐρανῶν ἐπιλαβώμεθα. Καὶ γὰρ ἄνδρας ἡμᾶς ὁ Χριστὸς εἶναι βούλεται, ἄνδρας τελείους. Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος ἐκέλευσεν, [11] "ἀδελφοί, (498)
μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶ," λέγων, "ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε." Νηπιάσωμεν τοίνυν τῇ κακίᾳ, καὶ τὴν πονηρίαν φυγόντες, τῆς ἀρετῆς ἐπιλαβώμεθα, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Π.

C [1] Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ, ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ, ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ ἐξέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου.

Ἡ ΓΥΝΗ αὕτη δοκεῖ μὲν εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς ἅπασιν, οὐκ ἔστι δέ· ἀλλὰ παρὰ μὲν τοῖς τρισὶ μία τις εἶναί μοι δοκεῖ καὶ ἡ αὐτή· παρὰ δὲ τῷ Ἰωάννῃ οὐκέτι· ἀλλ' ἑτέρα τις θαυμαστὴ, ἡ τοῦ Λαζάρου
D ἀδελφή. Οὐχ ἁπλῶς δὲ τῆς λέπρας μέμνηται τοῦ Σίμωνος ὁ εὐαγγελιστὴς, ἀλλ' ἵνα δείξῃ πόθεν θαῤῥοῦσα προσῆλθεν ἡ γυνή. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ λέπρα σφόδρα ἐδόκει ἀκάθαρτον εἶναι πάθος καὶ βδελυκτὸν, εἶδε δὲ τὸν Ἰησοῦν [a] καὶ θεραπεύσαντα τὸν [b] ἄνθρωπον, (οὐ γὰρ ἂν [c] εἵλετο μεῖναι παρὰ τῷ λεπρῷ), καὶ καταχθέντα παρ' αὐτῷ, ἐθάρσησεν ὅτι καὶ τὴν τῆς

[11] 1 Cor. xiv. 20. [1] Cap. XXVI. v. 6, 7.

[d] καὶ om. H. K. [e] ὑπὲρ] ὅτι ὑπὲρ et mox ὀδυρόμεθα Edd.
HOM. LXXX. [a] καὶ] εἰσελθόντα καὶ L. καὶ deest in Edd. [b] ἄνθρωπον, καὶ τῆς λέπρας ἐκκαθάραντα (οὐδὲ γὰρ .... λεπρῷ) καὶ καταχθέντα δὲ παρ' αὐτῷ Edd. Textum ad fidem codicum, Ep. et Interpretis reformavi. [c] εἵλετο] ἐγένετο L. M.

Digitized by Google

ψυχῆς αὐτῆς ἀκαθαρσίαν ἀποσμήξει ῥᾳδίως. Οὐχ ἁπλῶς δὲ
καὶ τὴν πόλιν φησὶ, τὴν Βηθανίαν, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι ἑκὼν
ἐπὶ τὸ πάθος ἔρχεται. Ὁ γὰρ πρὸ τούτου διαδιδράσκων
αὐτοὺς, ὅτε μάλιστα ἐξήφθη αὐτῶν ἡ βασκανία, τότε πλη- E
σίον ἔρχεται ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε· οὕτως οἰκονομίας
ἦν καὶ τὸ πρότερον ἀναχωρεῖν. Ἰδοῦσα τοίνυν αὐτὸν ἡ γυνὴ,
καὶ τὸ θαῤῥεῖν λαβοῦσα ἐντεῦθεν, προσῄει. Εἰ γὰρ [d] ἡ
αἱμοῤῥοοῦσα, καίτοι οὐδὲν ἑαυτῇ συνειδυῖα τοιοῦτον, διὰ τὴν
ἀπὸ τῆς φύσεως δοκοῦσαν εἶναι ἀκαθαρσίαν, τρέμουσα καὶ
δεδοικυῖα προσῆλθε· πολλῷ μᾶλλον ταύτην ὀκνεῖν καὶ ἀναδύ-
εσθαι εἰκὸς ἦν, διὰ τὸ πονηρὸν συνειδός. Διὸ καὶ μετὰ πολ- 766
λὰς γυναῖκας, τὴν Σαμαρεῖτιν, τὴν Χαναναίαν, τὴν αἱμοῤ-
ῥοοῦσαν, καὶ ἑτέρας πλείους προσέρχεται, διὰ τὸ πολλὴν
ἑαυτῇ συνειδέναι [e] ἀσέλγειαν· καὶ οὐδὲ δημοσίᾳ, ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ.
Καὶ πάντων τῶν ἄλλων ὑπὲρ θεραπείας προσερχομένων σω-
ματικῆς [f] μόνον, αὕτη τιμῆς ἕνεκεν προσῄει μόνης, καὶ τῆς
κατὰ ψυχὴν διορθώσεως. Οὐδὲ γάρ τι τοῦ σώματος ἀνά-
πηρος ἦν· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἄν τις αὐτὴν θαυ-
μάσειε. Καὶ οὐδὲ ὡς ἀνθρώπῳ [g] προσῄει ψιλῷ· οὐ γὰρ ἂν
ταῖς θριξὶ κατέμαξεν· ἀλλ' ὡς μείζονι ἢ κατὰ ἄνθρωπον.
Διὰ τοῦτο ὃ παντὸς τοῦ [h] σώματος τιμιώτερον ἦν μέλος, B
τοῦτο πρὸς τοὺς πόδας ἤνεγκε τοῦ Χριστοῦ, τὴν κεφαλὴν
τὴν ἑαυτῆς. [a] "Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠγανάκτησαν,
φησὶ, λέγοντες· εἰς τί ἡ [i] ἀπώλεια αὕτη; Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο
τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι [k] τοῖς πτωχοῖς. Γνοὺς
δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον
γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα γὰρ
αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐντα-
φιάσαι με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ
τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ
ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς." Καὶ πόθεν αὐτοῖς
[l] αὕτη ἡ διάνοια; Ἤκουον τοῦ διδασκάλου λέγοντος, "ἔλεον C

[a] v. 8–13.

[d] ἡ] καὶ ἡ Edd. [e] ἀσέλγειαν] Sic Ep. τὴν ἀσέλγειαν K. τὴν ἀσθένειαν G. τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ ἀσέλγειαν Edd. [f] μόνη H. M. μόνον cum seqq. jungunt G. Ep. [g] πρόσεισι Edd. [h] σώματος] + καὶ τῶν μελῶν Edd. repugnantibus Ep. Ge. et codd. [i] ἀπώλεια] + ἐγένετο G. K. M. [k] τοῖς om. G. K. [l] αὕτη ἡ] ἡ τοιαύτη Edd.

Digitized by Google

θέλω, καὶ οὐ θυσίαν," καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐγκαλοῦντος, ὅτι
τὰ βαρύτερα ἠφίεσαν, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πί- (499)
στιν, καὶ πολλὰ ἐν τῷ ὄρει περὶ ἐλεημοσύνης διαλεχθέντος·
καὶ ἀπὸ τούτων [m] συνελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἐνενόουν,
ὅτι εἰ ὁλοκαυτώματα οὐ προσίεται, οὐδὲ τὴν παλαιὰν λα-
τρείαν, πολλῷ μᾶλλον τοῦ ἐλαίου τὴν [n] χρίσιν. Ἀλλ' οὗτοι
[o] μὲν οὕτως ἐνόμιζον· ὁ δὲ τὴν διάνοιαν αὐτῆς ὁρῶν, ἀφίησι.
Καὶ γὰρ πολλὴ ἡ εὐλάβεια ἦν, καὶ ἄφατος ἡ σπουδή· διὸ
καὶ σφόδρα συγκαταβαίνων, συνεχώρησε καὶ κατὰ τῆς κεφα-
D λῆς αὐτοῦ [p] χυθῆναι τὸ ἔλαιον. Εἰ γὰρ ἄνθρωπος γενέσθαι,
καὶ κυοφορηθῆναι, καὶ γαλακτοτροφηθῆναι οὐ παρῃτήσατο,
τί θαυμάζεις εἰ τοῦτο οὐ διακρούεται; Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ
αὐτοῦ κνίσης ἠνέσχετο καὶ καπνοῦ, οὕτω καὶ αὐτὸς τῆς πόρ-
νης, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, τὴν αὐτῆς διάνοιαν ἀποδεχόμενος.
Καὶ γὰρ [q] ὁ Ἰακὼβ στήλην ἤλειψε τῷ θεῷ, καὶ ἐν ταῖς
θυσίαις ἔλαιον προσήγετο, καὶ οἱ ἱερεῖς μύρῳ ἐχρίοντο. Ἀλλ'
οἱ μαθηταὶ τὴν γνώμην αὐτῆς οὐκ εἰδότες, ἀκαίρως ἐμέμφον-
το, καὶ δι' ὧν ἐνεκάλουν, δεικνύουσι τῆς γυναικὸς τὴν φιλο-
τιμίαν. Εἰπόντες γὰρ, ὅτι [r] ἠδύνατο τριακοσίων δηναρίων
E πραθῆναι, ἔδειξαν ὅσον ἀνάλωσεν εἰς τὸ μύρον αὐτὴ, καὶ ὅσην
ἐπεδείξατο τὴν μεγαλοψυχίαν. Διὸ καὶ ἐπετίμα αὐτοῖς,
λέγων· "τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί;" Καὶ λογισμὸν
προστίθησι, βουλόμενος αὐτοὺς πάλιν ἀναμνῆσαι τοῦ πάθους·
"εἰς τὸν ἐνταφιασμόν μου γὰρ, φησὶν, ἐποίησε." Καὶ ἕτερον
[s] λογισμόν· "τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυ-
τῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε·" καὶ, "ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ
767 τὸ [t] εὐαγγέλιον, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὐτή." Εἶδες
πῶς πάλιν τὴν εἰς τὰ ἔθνη ἔξοδον προαναφωνεῖ, καὶ ταύτῃ
παραμυθούμενος αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ θανάτου, εἴγε τοσαύτη μετὰ
τὸν σταυρὸν ἡ δύναμις ἐκλάμψει, ὡς πανταχοῦ τῆς γῆς ἐκ-
χυθῆναι τὸ κήρυγμα;

Τίς οὖν οὕτως ἄθλιος, ὡς πρὸς τοσαύτην [v] ἀντιβλέψαι
ἀλήθειαν; Ἰδοὺ γὰρ ὅπερ εἶπε, γέγονε· καὶ ὅπουπερ ἂν

[m] ἐλογίζοντο G. K. M. invito Ep. [n] χρῆσιν K. L. M. et sic pr. G. H. Vulgatum tuetur Ep. [o] μὲν] + οὖν G. K. [p] χεθῆναι H. L. Ep. [q] ὁ] καὶ ὁ Edd. [r] ἠδύνατο] + τοῦτο Edd. [s] λογισμὸν] + προσάγει Edd. [t] εὐαγγ.] + τοῦτο Edd. [v] ἀντιλέξαι Edd. [et Reg. 688.] Τίς οὕτως ἄθ. ὡς ἀντιβλ. τὴν ἀλ. M. Τίς οὖν ἄξιος πρὸς τοσαύτην [ταύτην K.] ἀντιβλ. τὴν ἀλ. G. K.

*ἀπέλθῃς τῆς οἰκουμένης, ὄψει καὶ ταύτην ἀνακηρυττομένην.
Καίτοι οὐδὲ τὸ πρόσωπον ἐπίσημον ἦν, οὔτε μάρτυρας ἔχον
πολλοὺς, οὔτε ἐν θεάτρῳ [w] τὸ γεγενημένον, ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ, καὶ
[x] ἐν οἰκίᾳ λεπροῦ τινος, τῶν μαθητῶν μόνων παρόντων. Τίς
οὖν αὐτὸ ἐξήχησε καὶ διαδοθῆναι ἐποίησεν; Ἡ τοῦ ταῦτα
λέγοντος δύναμις. Καὶ βασιλέων μὲν μυρίων καὶ στρατηγῶν* B
*ἀνδραγαθήματα, ὧν καὶ τὰ ὑπομνήματα μένει, σεσίγηνται·
καὶ πόλεις ἀναστήσαντες, καὶ τείχη [y] περιβαλόντες, καὶ πο-
λέμους νικήσαντες, καὶ τρόπαια στήσαντες, καὶ ἔθνη πολλὰ
δουλωσάμενοι, οὐδὲ ἐξ ἀκοῆς, οὐδὲ ἐξ ὀνόματός εἰσι γνώριμοι,
καίτοι καὶ ἀνδριάντας ἀναστήσαντες καὶ νόμους θέντες· ὅτι
δὲ πόρνη γυνὴ ἔλαιον ἐξέχεεν ἐν οἰκίᾳ λεπροῦ τινος, [z] δέκα
ἀνδρῶν παρόντων, τοῦτο πάντες ᾄδουσι κατὰ τὴν οἰκουμένην,
καὶ χρόνος τοσοῦτος [a] διῆλθε, καὶ ἡ μνήμη τοῦ γενομένου
οὐκ ἐμαράνθη· ἀλλὰ καὶ Πέρσαι, καὶ Ἰνδοὶ, καὶ Σκύθαι, καὶ
Θρᾷκες, καὶ Σαυρομάται, καὶ [b] τὸ Μαύρων γένος, καὶ οἱ τὰς* C
*[c] Βρεττανικὰς νήσους οἰκοῦντες τὸ ἐν Ἰουδαίᾳ γενόμενον λά-
θρα ἐν οἰκίᾳ παρὰ γυναικὸς πεπορνευμένης περιφέρουσι. Με-
γάλη ἡ φιλανθρωπία τοῦ δεσπότου. Πόρνης ἀνέχεται, πόρνης
πόδας φιλούσης, καὶ βρεχούσης ἐλαίῳ, καὶ καταμασσούσης
ταῖς θριξὶ, καὶ προσίεται, καὶ ἐπιτιμᾷ τοῖς ἐγκαλοῦσιν. Οὐδὲ
γὰρ ἔδει ὑπὲρ τοσαύτης σπουδῆς ἐξαπορηθῆναι τὴν γυναῖκα.
Σὺ δέ μοι κἀκεῖνο σκόπει, πῶς ἦσαν λοιπὸν ὑψηλοὶ καὶ πρό-
θυμοι [c] πρὸς ἐλεημοσύνην. Καὶ διατί μὴ ἁπλῶς εἶπεν, ὅτι
ἔργον καλὸν ἐποίησεν· ἀλλὰ πρότερον, "τί κόπους παρέ-
χετε τῇ γυναικί;" Ἵνα μάθωσι μὴ ἐκ προοιμίων τὰ ὑψη-* D
*λότερα τοὺς ἀσθενεστέρους ἀπαιτεῖν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ αὐτὸ
καθ' ἑαυτὸ ἁπλῶς τὸ πρᾶγμα ἐξετάζει, ἀλλὰ μετὰ τοῦ
προσώπου τῆς γυναικός. Καίτοι εἰ ἐνομοθέτει, οὐκ ἂν προσ-
έθηκε τὴν γυναῖκα· ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι δι' αὐτὴν ταῦτα
εἴρηται, ἵνα μὴ τὴν βλαστήσασαν αὐτῆς πίστιν πηρώσωσιν,
ἀλλ' ἐκθρέψωσι μᾶλλον, διὰ τοῦτό φησι, παιδεύων ἡμᾶς ὅπερ
ἂν [d] γίνηται καλὸν παρ' ὁτουοῦν, κἂν μὴ σφόδρα ἠκριβωμέ-
νον ᾖ, δέχεσθαι αὐτὸ καὶ θάλπειν, καὶ ἐπὶ τὸ μεῖζον ἄγειν,*

[w] *τὸ* retinui, invitis codd. [x] *ἐν* om. K. M. p. p. *μόνον* M. [y] Sic G. K. L. vulgo *περιβάλλοντες*. [z] *δέκα*] *δώδεκα* Edd. Vid. adnot. [a] *παρῆλθε* G. H. M. [b] *τὸ Μαύρον* M. et pr. K. *τὸ τῶν Μαύρων* Edd. [c] *Βρετανικὰς* K. M. *Orchadas* Ge. [d] *γένηται* L. Ep. p. p. *παρ' ὁτῳοῦν* K. *παρὰ τοῦ ὁτουοῦν* Edd.

E καὶ μὴ παρὰ τὴν ἀρχὴν πᾶσαν ἐπιζητεῖν ἀκρίβειαν. Ἐπεὶ
ὅτι γε καὶ αὐτὸς τοῦτο μᾶλλον ἠβούλετο, δῆλον ἐξ ὧν (500)
[e] καὶ γλωσσόκομον βαστάζεσθαι ἐκέλευσεν, ὁ μὴ ἔχων ποῦ
τὴν κεφαλὴν κλῖναι. Ἀλλὰ τότε οὐκ ἀπῄτει τοῦτο ὁ καιρὸς, ὥστε διορθῶσαι τὸ γεγενημένον, ἀλλ' ὥστε ἀποδέξασθαι μόνον. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις αὐτὸν ἤρετο χωρὶς τοῦ ποιῆσαι τοῦτο τὴν γυναῖκα, οὐκ ἂν τοῦτο ἀπεφήνατο· οὕτως ἐπειδὴ
768 ἐποίησεν, εἰς ἓν ὁρᾷ λοιπὸν, ὅπως ἂν μὴ [f] διαπορηθῇ ἐκ τῆς
τῶν μαθητῶν ἐπιτιμήσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ θεραπείας εὐθυμοτέρα γενομένη καὶ ἀμείνων ἀπέλθῃ. Καὶ γὰρ μετὰ τὸ χυθῆναι τὸ ἔλαιον, οὐδὲ καιρὸν εἶχεν αὐτῶν ἡ ἐπιτίμησις. Καὶ σὺ τοίνυν ἂν μέν [g] τινα ἴδῃς σκεύη κατασκευάσαντα ἱερὰ καὶ προσάγοντα, ἢ ἄλλον τινὰ ἐκκλησίας κόσμον [h] περὶ τοίχους καὶ ἔδαφος φιλοπονοῦντα, μὴ κέλευε πραθῆναι, ἢ ἀνατραπῆναι τὸ [i] γινόμενον, ἵνα μὴ πηρώσῃς αὐτοῦ τὴν προθυμίαν. Ἂν δὲ πρὶν ἢ [k] κατασκευάσαι τις ἔρηται, κέλευε δοθῆναι πτωχοῖς· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς, ὥστε μὴ πηρῶσαι τὴν [l] γνώμην τῆς γυναικὸς, τοῦτο ἐποίησε, καὶ ὅσα φησὶν, εἰς παραμυθίαν αὐ-
B τῆς λέγει. Εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν, "εἰς τὸν ἐνταφιασμόν μου ἐποίησεν·" ἵνα μὴ δόξῃ ἀπορεῖν τὴν γυναῖκα, [m] τοῦ τοιούτου πράγματος ἀναμνήσας, τάφου καὶ θανάτου λέγω, ὅρα διὰ τῶν ἑξῆς πῶς αὐτὴν ἀνακτᾶται πάλιν λέγων· "ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ λαληθήσεται ὃ ἐποίησεν αὕτη." Τοῦτο δὲ καὶ τῶν μαθητῶν παραμυθία, κἀκείνης παράκλησις καὶ ἔπαινος ἦν. Πάντες γὰρ αὐτὴν, φησὶν, ᾄσονται μετὰ ταῦτα· καὶ νῦν δὲ προανεκήρυξε τὸ πάθος, τὰ πρὸς κηδείαν [n] προσάγουσα· μὴ τοίνυν τις αὐτῇ ἐπιτιμάτω. Ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ καταδικάσαι αὐτὴν ὡς [o] κακῶς πεποιηκυῖαν, ἢ μέμψασθαι
C ὡς οὐκ ὀρθῶς ἐργασαμένην, ὅτι οὐδὲ ἀφήσω λαθεῖν τὸ γεγενημένον, ἀλλ' ὁ κόσμος εἴσεται τὸ ἐν οἰκίᾳ εἰργασμένον καὶ [p] ἐν κρυπτῷ. Καὶ γὰρ ἀπὸ διανοίας εὐλαβοῦς ἦν τὸ

[e] καὶ om. G. H. K. M. [f] διαπορηθείη (om. ἂν) L. Infra ἀπέλθῃ idem cum Sav. ceteri ἀπέλθοι. [g] τινας . . κατασκευάσαντας . . προσάγοντας G. K. M. [h] περὶ] περί τε Mor. Ben. ἢ περὶ Sav. Sed post hos φιλοπονοῦντα, quod deest in codicibus, retinendum duxi. [i] Sic Euth. γεγενημένον Edd. [k] κατασκευάσει G. H. M. κατασκευάσῃ K. ἔρηται] εἴρηται Mor. ἐρεῖ ταῦτα Sav. Ben. [l] γνώμην] Sic L. Mor. ceteri προθυμίαν. ἐπιθυμίαν Ben. [m] τοῦ om. L. [n] προσαγαγοῦσα Edd. p. p. αὐτῇ om. G. H. K. M. invito Ep. [o] κακῶς] Sic L. Ep. ceteri κακόν. [p] ἐν deest in Edd.

Digitized by Google

γεγενημένον, καὶ πίστεως θερμῆς, καὶ συντετριμμένης ψυχῆς.
Καὶ διατί μηδὲν πνευματικὸν ὑπέσχετο τῇ γυναικὶ, ἀλλὰ
τὴν εἰς ἀεὶ μνήμην; Ἀπὸ τούτων καὶ περὶ ἐκείνων θαῤῥεῖν
παρασκευάζων. Εἰ γὰρ ἔργον καλὸν ἐποίησεν, εὔδηλον ὅτι
καὶ μισθὸν ἄξιον λήψεται.

[s] "Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας
Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπε· τί θέλετέ μοι δοῦναι, D
καὶ ἐγὼ παραδώσω ὑμῖν αὐτόν;" Τότε, πότε; Ὅτε ταῦτα
ἐλέγετο, ὅτε εἶπεν, "εἰς τὸν [q] ἐνταφιασμόν" καὶ οὐδὲ ἐν-
τεῦθεν κατενύγη, οὔτε ἀκούσας, ὅτι κηρυχθήσεται τὸ εὐαγ-
γέλιον πανταχοῦ, ἔδεισε· (καὶ γὰρ δυνάμεως ἀφάτου τὸ εἰρη-
μένον ἦν·) ἀλλ' ὅτε γυναῖκες τοσαύτην ἐπεδείξαντο τιμὴν,
καὶ γυναῖκες πεπορνευμέναι, τότε αὐτὸς [r] τὰ διαβόλου εἰρ-
γάζετο. Τί δήποτε λέγουσιν αὐτοῦ τὸ παράσημον; Ὅτι
ἦν καὶ ἄλλος Ἰούδας. Καὶ οὐδὲ παραιτοῦνται εἰπεῖν, ὅτι
ἀπὸ τῶν δώδεκα [s] ἦν· οὕτως οὐδὲν κρύπτουσι τῶν δοκούντων
εἶναι ἐπονειδίστων. Καίτοι ἐνῆν εἰπεῖν οὕτως ἁπλῶς, ὅτι τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ τις ἦν· ἦσαν γὰρ καὶ ἄλλοι. Νῦν δὲ προστι- E
θέασι, "τῶν δώδεκα," ὡσανεὶ [t] ἔλεγον, τοῦ πρώτου χοροῦ
τῶν ἀριστίνδην ἐξειλεγμένων, τῶν μετὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου.
Ἑνὸς γὰρ αὐτοῖς ἔμελε, τῆς ἀληθείας μόνης, οὐ τοῦ συσκιάσαι
τὰ γινόμενα. Διὰ τοῦτο τῶν μὲν σημείων πολλὰ παρατρέ-
χουσι, τῶν δὲ δοκούντων ἐπονειδίστων εἶναι οὐδὲν ἀποκρύ- 769
πτονται, ἀλλὰ κἂν ῥῆμα, κἂν πρᾶγμα, κἂν ὁτιοῦν ᾖ [v] τοιοῦ-
τον, μετὰ παῤῥησίας ἀνακηρύττουσι. Καὶ οὐχ οὗτοι μόνον,
ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τὰ ὑψηλότερα φθεγγόμενος Ἰωάννης. Αὐ-
τὸς γὰρ μάλιστα λέγει καὶ τὰς ὕβρεις καὶ τὰ ὀνείδη τὰ εἰς
αὐτὸν γενόμενα. Καὶ ὅρα πόση [w] ἡ κακία τοῦ Ἰούδα, [x] ὅταν
αὐτομάτως προσίῃ, ὅταν ἀργυρίου τοῦτο ποιῇ, καὶ ἀργυρίου
τοσούτου. Ὁ δὲ Λουκᾶς φησιν, ὅτι τοῖς στρατηγοῖς συνέ-
θετο. Ἐπειδὴ γὰρ ἐστασίαζον οἱ Ἰουδαῖοι, τοὺς τῆς εὐτα-
ξίας αὐτῶν ἐπιμελησομένους ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι.
Καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν μεταπεσοῦσα λοιπὸν ἦν κατὰ τὴν B

[s] v. 14, 15.

[q] ἐνταφ.] + μου Edd. ἀκούσας] ἐπειδὴ ἤκουσεν H. M. [r] τὰ] τὰ τοῦ G. Ep. [s] ἦν] καὶ οὗτος ἦν Edd. [t] ἔλεγε G. K. M. [v] τοιοῦτον] Sic G. L. Mor. ceteri τὸ τοιοῦτον. τοῦτο Sav. Ben. [w] ἡ addidi ex K. Ep. [x] ὅταν] πῶς καὶ Mor. Ben. p. p. προσῄει Edd. et pr. G.

προφητείαν. Τούτοις οὖν προσελθὼν φησί· [4] "τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ." Καὶ γὰρ ἐδεδοίκει τὸν ὄχλον, καὶ μόνον (501)
ἀπολαβεῖν ἤθελεν. Ὦ τῆς ἀνοίας· πῶς αὐτὸν καθάπαξ ἐπήρωσεν ἡ φιλαργυρία. Ὁ γὰρ πολλάκις ἰδὼν αὐτὸν διὰ [y] μέσου διελθόντα, καὶ μὴ κατασχεθέντα, καὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ δυνάμεως πολλὰς παρασχόντα τὰς ἀποδείξεις, προσεδόκησεν αὐτὸν καθέξειν· καὶ ταῦτα, τοσαῦτα αὐτῷ κατεπᾴδοντα καὶ φοβερὰ καὶ προσηνῆ ῥήματα, ὥστε καταλῦσαι τὴν πονη-
C ρὰν ταύτην ἔννοιαν. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ δείπνῳ ταύτης ἀπέστη τῆς ἐπιμελείας, ἀλλ' ἕως ἐσχάτης ἡμέρας ὑπὲρ τούτων αὐτῷ διελέγετο. Ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖνος ἐκέρδανεν. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο ὁ [z] δεσπότης ἐπαύσατο τὰ αὐτοῦ ποιῶν. Ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς εἰδότες, μὴ διαλιμπάνωμεν πάντα ποιοῦντες εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ [a] ῥᾳθύμους, νουθετοῦντες, διδάσκοντες, παρακαλοῦντες, παραινοῦντες, συμβουλεύοντες, κἂν μηδὲν ὠφελῶμεν. Καὶ [b] γὰρ ὁ Χριστὸς προῄδει τὸ ἀδιόρθωτον τοῦ προδότου· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπαύσατο τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσφέρων, καὶ νουθετῶν, καὶ ἀπειλῶν, καὶ ταλανίζων, καὶ οὐδαμοῦ σαφῶς, οὐδὲ
D δήλως, ἀλλ' ἐπικεκρυμμένως. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ καιρῷ τῆς προδοσίας καὶ φιλῆσαι αὐτὸν κατεδέξατο· ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖνον ὤνησε [c] τοῦτο. Τοσοῦτον ἡ φιλαργυρία κακόν· αὕτη γὰρ αὐτὸν καὶ προδότην καὶ ἱερόσυλον ἐποίησεν.

[d] Ἀκούσατε πάντες οἱ φιλάργυροι, οἱ τὸ τοῦ Ἰούδα νόσημα ἔχοντες· ἀκούσατε καὶ φυλάξασθε τὸ πάθος. Εἰ γὰρ ὁ συνὼν τῷ Χριστῷ, καὶ σημεῖα ἐργασάμενος, καὶ τοσαύτης ἀπολαύσας διδασκαλίας, ἐπειδὴ μὴ ἀπηλλάγη τοῦ νοσήματος, εἰς τοσοῦτον κατηνέχθη βάραθρον· πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς, οἱ μηδὲ γραφῶν [e] ἀκούοντες, οἱ διαπαντὸς τοῖς παροῦσι προση-
E λωμένοι, εὐάλωτοι τῷ πάθει τούτῳ γενήσεσθε, εἰ μὴ συνεχοῦς

[4] v. 15, 16.

[y] μέσων L. μέσον Ep. ἐλθόντα G. K. [z] δεσπότης] + Χριστὸς G. H. M. p. p. τὰ ἑαυτοῦ Edd. [a] Sic K. L. Ep. ceteri ῥᾳθυμοῦντας. [b] γὰρ] + καὶ G. H. M. προδότου] Ἰούδα iidem. [c] τούτων G. ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων ὤ. τοῦτον L. Mor. [d] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ φιλαργύρων· καὶ ὅτι ἀπὸ ῥᾳθυμίας τίκτεται τὸ δεινὸν τοῦτο νόσημα· καὶ ὅτι πᾶσα κακία ἐντεῦθεν τίκτεται· ἐν ᾧ καὶ παραίνεσις πρὸς τοὺς ἐν πενίᾳ. G. [e] ἀκούσαντες L. παροῦσι] Sic Ep. ὑπάρχουσι G.

Digitized by Google

ἀπολαύοιτε ἐπιμελείας. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν συνῆν ἐκεῖνος
τῷ μὴ ἔχοντι ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, καὶ καθ' ἑκάστην
ἐπαιδεύετο τὴν ἡμέραν, δι' ἔργων, διὰ ῥημάτων, μὴ [f] χρυσίον,
μὴ ἀργύριον, μὴ δύο χιτῶνας ἔχειν, καὶ ὅμως οὐκ ἐσωφρονίσθη·
καὶ πῶς σὺ προσδοκᾷς διαφεύξεσθαι τὸ νόσημα, μὴ σφοδρᾶς
ἀπολαύων θεραπείας, καὶ πολλῇ τῇ σπουδῇ κεχρημένος; Δει- 770
νὸν γὰρ, δεινὸν τουτὶ τὸ θηρίον· ἀλλ' ὅμως ἂν ἐθέλῃς, ῥᾳδίως
περιέσῃ. Οὐ γάρ ἐστιν ἡ ἐπιθυμία φυσική· καὶ δῆλον τοῦτο
ἐκ τῶν ἀπηλλαγμένων αὐτῆς. Τὰ γὰρ τῆς φύσεως κοινὰ
πάντων ἐστίν· αὕτη δὲ ἐκ ῥᾳθυμίας ἡ ἐπιθυμία γίνεται μόνης·
ἐντεῦθεν φύεται, ἐντεῦθεν αὔξεται· καὶ τοὺς πρὸς αὐτὴν
κεχηνότας ὅταν ἕλῃ, παρὰ φύσιν ποιεῖ ζῆν. Ὅταν γὰρ
ἀγνοῶσι τοὺς ὁμοφύλους, τοὺς φίλους, τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς
συγγενεῖς, ἅπαντας ἁπλῶς, καὶ μετὰ τούτων καὶ ἑαυτοὺς,
[g] παρὰ φύσιν τοῦτο ἐστι ζῆν. Ὅθεν δῆλον, ὅτι παρὰ φύσιν B
ἡ κακία, καὶ τὸ τῆς φιλαργυρίας νόσημα, ᾧ καὶ Ἰούδας περι-
πεσὼν, προδότης ἐγένετο. Καὶ πῶς τοιοῦτος γέγονε, φησὶ,
κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ; Ὅτι οὐκ ἀναγκαστικὴ τοῦ θεοῦ
ἡ κλῆσις, οὐδὲ βιάζεται τὴν γνώμην τῶν μὴ βουλομένων
ἀρετὴν ἑλέσθαι, ἀλλὰ παραινεῖ μὲν καὶ συμβουλεύει, καὶ
πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε πεῖσαι γενέσθαι χρη-
στούς· εἰ δὲ μὴ ἀνάσχοιντό τινες, οὐκ ἀναγκάζει. Εἰ δὲ βού-
λει μαθεῖν, πόθεν αὐτὸς γέγονε τοιοῦτος, εὑρήσεις ἀπὸ τῆς
φιλαργυρίας αὐτὸν ἀπολωλότα. Καὶ πῶς ὑπὸ τοῦ πάθους
ἑάλω τούτου; φησίν. Ἐπειδὴ ἐρρᾳθύμησεν. Ἐντεῦθεν γὰρ
αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ, ὥσπερ οὖν ἀπὸ σπουδῆς αἱ πρὸς τὸ C
ἐναντίον. Πόσοι γοῦν βίαιοι γενόμενοι, προβάτων εἰσὶν ἡμε-
ρώτεροι νῦν; πόσοι ἀσελγεῖς, σώφρονες μετὰ ταῦτα κατέ-
στησαν; πόσοι πλεονέκται πρὸ τούτου, νῦν δὲ καὶ τὰ [h] ἑαυ-
τῶν ἔρριψαν; Καὶ τοὐναντίον πάλιν ἀπὸ ῥᾳθυμίας συνέβη.
Καὶ γὰρ ὁ Γιεζῆ ἀνδρὶ ἁγίῳ συνέζη, καὶ γέγονε μοχθηρὸς
καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ νοσήματος. [i] Τὸ γὰρ πάντων χα-
λεπώτατον τοῦτο τὸ πάθος. Ἐντεῦθεν τυμβωρύχοι, ἐντεῦ-
θεν ἀνδροφόνοι, ἐντεῦθεν πόλεμοι καὶ μάχαι, καὶ [k] ὅπερ ἂν
εἴπῃς κακὸν, ἐντεῦθεν. Καὶ πανταχοῦ ἄχρηστος ὁ τοιοῦτος,

[f] Sic L. Ep. Mor. ceteri χρυσὸν et ἄργυρον. Mox διαφεύξασθαι G. M. Ep. [g] παρὰ] οὐ παρὰ Edd. ζῆν] τὸ ζῆν G. H. M. [h] αὐτῶν G. H. K. M. [i] Τὸ] Καὶ Edd. [k] ὅπερ ἂν] ὃ ἐὰν G. H. K. M. invito Ep.

Digitized by Google

D ἄν τε στρατηγῆσαι, ἄν τε δημαγωγῆσαι δέῃ· μᾶλλον δὲ οὐκ ἐν τοῖς κοινοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις. Κἂν γυναῖκα [l]ἄγεσθαι μέλλῃ, οὐ λήψεται τὴν ἐνάρετον, ἀλλὰ τὴν πασῶν (502)
φαυλοτάτην· κἂν οἰκίαν πρίασθαι, οὐ τὴν ἐλευθέρῳ πρέπουσαν, ἀλλὰ τὴν πολὺν δυναμένην τὸν μισθὸν ἐνεγκεῖν· κἂν οἰκέτας, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον ὠνεῖσθαι μέλλῃ, τὸ φαυλότατον λήψεται. Καὶ τί λέγω στρατηγίαν, καὶ δημαγωγίαν, καὶ [m]οἰκονομίας; Κἂν γὰρ βασιλεὺς ᾖ, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερος, καὶ λύμη τῆς οἰκουμένης, καὶ πάντων πενέστερος. Ὡς γὰρ εἷς τῶν πολλῶν διακείσεται, οὐχὶ τὰ πάντων αὐτοῦ νομίζων εἶναι,
E ἀλλ' αὐτὸν ἕνα τῶν πάντων· καὶ τὰ πάντων ἁρπάζων, πάντων ἐλάττονα ἔχειν [n]νομίζει. Τῇ γὰρ τῶν οὐδέπω κτηθέντων ἐπιθυμίᾳ τὰ παρόντα μετρῶν, οὐδὲν ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα εἶναι ἡγήσεται. Διό καί τίς φησι· [5]"φιλαργύρου [o]μὲν οὐδὲν ἀνομώτερον." Ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ ἑαυτὸν ἀποδίδοται, καὶ κοι-
771 νὸς περιέρχεται τῆς οἰκουμένης ἐχθρὸς, ἀλγῶν ὅτι μὴ χρυσίον φέρει ἀντὶ τῶν ἀσταχύων ἡ γῆ, καὶ ἀντὶ τῶν ναμάτων αἱ κρῆναι, καὶ ἀντὶ τῶν λίθων τὰ ὄρη· δυσχεραίνων πρὸς τὴν εὐετηρίαν, ἐν τοῖς κοινοῖς ἀγαθοῖς συνεσταλμένος· πᾶσαν ἀποστρεφόμενος πρόφασιν, ὅθεν οὐκ ἔστιν ἀργύριον λαβεῖν· πάντα ὑπομένων, ὅθεν καὶ δύο συλλέξαι μόνον ὀβολοὺς ἔνι· ἅπαντας μισῶν, τοὺς πένητας, τοὺς [p]πλουτοῦντας· τοὺς μὲν πένητας, μήποτε προσελθόντες αἰτήσωσι· τοὺς δὲ πλουτοῦντας, ὅτι μὴ τὰ ἐκείνων ἔχει. Ἅπαντας τὰ αὐτοῦ νομίζει κεκτῆσθαι, καὶ ὡς παρὰ πάντων ἠδικημένος, οὕτω πρὸς πάντας δυσχε-
B ραίνει. Πλησμονὴν οὐκ οἶδε, κόρον οὐκ ἐπίσταται, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερος· ὥσπερ οὖν ὁ τούτων ἀπηλλαγμένος καὶ φιλοσοφῶν, ζηλωτότερος [q]πάντων. Ὁ μὲν γὰρ ἐνάρετος, κἂν οἰκέτης ᾖ, κἂν [r]δεσμώτης, πάντων ἐστὶ μακαριώτερος. Οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν ποιήσει κακῶς, οὐδ' ἂν [s]οἱ ἐκ τῆς οἰκουμένης συνέλθωσιν ἅπαντες, ὅπλα καὶ στρατόπεδα κινοῦντες, καὶ

[5] Eccli. x. 9.

[l] ἀγαγέσθαι G. H. M. [m] οἰκονομίαν Edd. [n] νομίζειν L. νομίζων G. K. M. [o] μὲν] + γὰρ G. K. μὲν om. L. p. p. ἀτιμότερον Mor. ὠμότερον Flor. p. 218. (Tom. XII. p. 534 A.) [p] πλουσίους G. H. K. M. Vulgatum habet Fl. [q] πάντων] + ἔσται Mor. Ben. + ἐστὶν Sav. Paulo ante φιλοσόφων scripsit Montef. vertens *philosophis omnibus erit beatior!* [r] δεσμώτης] Sic H. K. L. M. et Interp. vulgo δεσπότης. [s] οἱ deest in meis.

Digitized by Google

πολεμοῦντες αὐτῷ. Ὁ δὲ μοχθηρὸς καὶ φαῦλος, καὶ τοιοῦτος
οἷον διεγράψαμεν, κἂν βασιλεὺς ᾖ, κἂν μυρία [t]περικέηται
διαδήματα, καὶ παρὰ τοῦ τυχόντος τὰ ἔσχατα πείσεται. C
Οὕτως ἡ κακία [v]ἀσθενές· οὕτως ἰσχυρὸν ἡ ἀρετή.
Τί τοίνυν πενθεῖς ἐν πενίᾳ ὤν; τί θρηνεῖς ἑορτὴν ἄγων;
καὶ γὰρ ἑορτῆς ὁ καιρός. Τί κλαίεις; καὶ γὰρ πανήγυρις ἡ
πτωχεία, ἂν σωφρονῇς. Τί ὀδύρῃ, [w]παιδίον; παιδίον γὰρ δεῖ
τὸν τοιοῦτον καλεῖν. Ἐτύπτησέ σε ὁ δεῖνα; Καὶ τί τοῦτο;
καρτερικώτερον [x]ἐποίησεν. Ἀλλ' ἀφείλετο χρήματα; Τὸ πλέον
[y]ὑπετέμετο τοῦ φορτίου. Ἀλλὰ τὴν δόξαν περιέκοψε; Πά-
λιν ἄλλης ἐλευθερίας εἶδός μοι λέγεις. Ἄκουσον καὶ τῶν ἔξω-
θεν ταῦτα φιλοσοφούντων, καὶ λεγόντων· "οὐδὲν κακὸν πέ-
πονθας, [z]ἂν μὴ προσποιῇ." Ἀλλὰ τὴν οἰκίαν ἀφείλετο, τὴν
μεγάλην ἐκείνην καὶ περιβόλους ἔχουσαν; Ἀλλ' ἰδοὺ πᾶσα D
ἡ γῆ ἐνώπιόν σου, τὰ δημόσια οἰκοδομήματα, εἴτε εἰς τέρψιν,
εἴτε εἰς χρείαν ἔχειν ἐθέλοις. [a]Καὶ τί τερπνότερον ἢ ὡραιό-
τερον τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ; Μέχρι τίνος πτωχοὶ
καὶ πένητες; Οὐκ ἔστι πλούσιον εἶναι τὸν μὴ ψυχῇ πλου-
τοῦντα· ὥσπερ οὐκ ἔνι πτωχὸν εἶναι τὸν μὴ ἐν διανοίᾳ ἔχοντα
τὴν πενίαν. Εἰ γὰρ κυριώτερον τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ, οὐκ
ἰσχύει τὰ [b]ἀκυρότερα αὐτὴν διαθεῖναι πρὸς ἑαυτά· ἀλλ' ἡ
κυρία τὰ μὴ οὕτω κύρια πρὸς ἑαυτὴν ἐφέλκεται καὶ μετα-
βάλλει. Καὶ γὰρ ἡ καρδία, ὅταν τινὰ δέξηται βλάβην,
ἅπαν τὸ σῶμα οὕτω διατίθησι· κἂν δύσκρατος γένηται, τῷ E
παντὶ λυμαίνεται· κἂν εὔκρατος, τὸ πᾶν ὀνίνησιν. Ἂν δέ τι
τῶν λοιπῶν διαφθαρῇ, ταύτης [c]μενούσης ὑγιοῦς, εὐκόλως
κἀκείνων τὴν λύμην ἀποτινάσσεται. Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον
ὃ λέγω ποιήσω, τί κλάδων ὄφελος, εἰπέ μοι, χλωρῶν, ὅταν
ἡ ῥίζα μαραίνηται; τί δὲ βλάβος τῶν ἄνωθεν ξηρανθέντων
φύλλων, ταύτης [d]οὔσης ὑγιοῦς; Οὕτω καὶ ἐνταῦθα οὐδὲν
ὄφελος χρημάτων, ψυχῆς οὔσης πενιχρᾶς· οὐδὲ βλάβος πενίας,
ψυχῆς οὔσης πλουσίας. Καὶ πῶς ἂν γένοιτο πλουσία, φησὶ, 772
[e]ψυχὴ, ἐν πενίᾳ χρημάτων οὖσα; Μάλιστα ἂν τότε γένοιτο·
τότε γὰρ καὶ πλουτεῖν εἴωθεν. Εἰ γὰρ, καθὼς πολλάκις

[t] περικαίηται L. ceteri cum Edd. περίκειται. "Unus παρακαί-
ηται" (?) *Montef.* [v] ἀσθενὴς K. L. [w] παιδίον] ὡς π. G. H.
[x] ἐποίησεν] σε ἐπ. L. [y] ὑπέτεμε Edd. [z] ἂν] Sic L. vulgo ἐάν.
[a] Clausulam Καὶ τί . . . οὐρανοῦ ignorant K. L. [b] ἰσχυρότερα G. M.
[c] μενούσης] + ἔνδον Edd. [d] οὔσης] μενούσης Edd. [e] ἡ ψυχὴ H.

Digitized by Google

ἐδείξαμεν, τοῦτο πλουτοῦντος τεκμήριον, τὸ καταφρονεῖν
χρημάτων καὶ μηδενὸς δεῖσθαι, [f] καὶ πενίας πάλιν τὸ δεῖσθαι·
εὐκολώτερον δ' ἄν τις ἐν πενίᾳ ἢ ἐν πλούτῳ καταφρονήσειε
χρημάτων· εὔδηλον ὅτι μάλιστα τὸ ἐν πενίᾳ εἶναι μᾶλλον
ποιεῖ πλουτεῖν. Καὶ γὰρ ὅτι μᾶλλον ἐφίεται χρημάτων ὁ
πλούσιος ἢ ὁ πένης, παντί που δῆλον· ὥσπερ ὁ μεθύων μᾶλλον
B διψᾷ [g] τοῦ μετασχόντος αὐτάρκως τοῦ πόματος. Οὐδὲ γὰρ (503)
τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία, ὥστε τῷ πλείονι σβέννυσθαι, ἀλλὰ
τοὐναντίον ἀνάπτεσθαι πέφυκε τούτῳ. Καὶ γὰρ τὸ πῦρ ὅταν
πλείονα λάβῃ τροφὴν, τότε μάλιστα ἀγριοῦται· [h] καὶ ἡ τῶν
χρημάτων ἐπιθυμία, ὅταν [i] πλέον ἐμβάλῃς χρυσίον, τότε μά-
λιστα αἴρεται. Εἰ τοίνυν τὸ πλειόνων ἐφίεσθαι, πενίας, ὁ
δὲ ἐν πλούτῳ τοιοῦτος, οὗτος μάλιστα ἐν πενίᾳ. Ὁρᾷς ὅτι
τότε μάλιστα πένεται ἡ ψυχὴ, ὅταν πλουτῇ, καὶ τότε πλου-
τεῖ, ὅταν ἐν πενίᾳ ᾖ; Εἰ δὲ βούλει, καὶ ἐπὶ προσώπων τὸν
λόγον γυμνάσωμεν, καὶ ἔστωσαν δύο τινὲς, ὁ μὲν ἔχων μυρία
τάλαντα, ὁ δὲ δέκα· καὶ ἀμφοτέρους ταῦτα [k] ἀφαιρώμεθα·
C τίς οὖν [l] μᾶλλον ἀλγήσει; Ὁ τὰ μυρία ἀπολέσας. Οὐκ ἂν
δὲ μᾶλλον ἤλγησεν, εἰ μὴ μᾶλλον ἐφίλει· εἰ δὲ μᾶλλον φιλεῖ,
μᾶλλον ἐπιθυμεῖ· εἰ [m] δὲ ἐπιθυμεῖ μᾶλλον, μᾶλλόν ἐστιν ἐν
πενίᾳ. [n] Τούτου γὰρ μάλιστα ἐπιθυμοῦμεν, οὗ μάλιστα ἐν
ἐνδείᾳ ἐσμέν· ἀπὸ γὰρ ἐνδείας ἡ ἐπιθυμία. Ἔνθα γὰρ ἂν ᾖ
κόρος, ἐπιθυμίαν οὐκ ἔστιν εἶναι. Καὶ γὰρ τότε μάλιστα
διψῶμεν, ὅταν ἐνδεῶς ἔχωμεν ποτοῦ. Ταῦτα δέ μοι [o] ἅπαντα
εἴρηται, ὥστε δεῖξαι, ὅτι ἂν νήφωμεν, οὐδεὶς ἡμᾶς λυμανεῖται·
καὶ ὅτι οὐ παρὰ πενίαν, ἀλλὰ παρ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἡ βλάβη
D γίνεται. Διὸ παρακαλῶ πάσῃ σπουδῇ τὴν νόσον τῆς φιλαρ-
γυρίας ἐκβαλεῖν, ἵνα καὶ ἐνταῦθα πλουτῶμεν, καὶ τῶν αἰωνίων
ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν,
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[f] καὶ] εὔδηλον ὅτι καὶ H. πενίας] μηδενὸς Mor. Haec καὶ πενίας π. τ. δεῖσθαι om. L. Plura in adnot. dicturus sum. [g] τοῦ] + μὴ H. M. [h] καὶ] οὕτω καὶ Edd. [i] πλείονα K. Mor. ἐμβάλῃς] Sic K. ἐμβάλλῃς L. ceteri ἐμβάλῃ. [k] ἀφαιρούμεθα G. H. M. [l] μάλιστα K. L. ὁ τὰ] οὐχ ὁ τὰ Edd. ἀπολέσας] + δῆλον ὅτι H. [m] δὲ] + καὶ Edd. [n] Τούτῳ Mor. Τοῦτο Sav. Ben. [o] ἅπαντα om. G. H. K. M.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΠΑ.

[1] Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ 773
λέγοντες, ποῦ θέλεις [a] ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου.

[b] Πρωτην τῶν ἀζύμων, τὴν πρὸ τῶν ἀζύμων φησίν· B
εἰώθασι γὰρ ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἀεὶ ἀριθμεῖν τὴν ἡμέραν· καὶ [c] ταύτης μνημονεύει, καθ' ἣν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ τὸ πάσχα ἔμελλε θύεσθαι· τῇ γὰρ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου προσῆλθον. Καὶ ταύτην ὁ μὲν τὴν πρὸ τῶν ἀζύμων καλεῖ, τὸν καιρὸν λέγων, καθ' ὃν προσῆλθον· ὁ δὲ οὕτω λέγει· [2] "ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα·" τὸ, ἦλθε, τοῦτο λέγων, ἐγγὺς ἦν, ἐπὶ θύραις ἦν, τῆς ἑσπέρας δηλονότι μεμνημένος ἐκείνης. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἑσπέρας ἤρχοντο· διὸ καὶ ἕκαστος προστίθησιν, "ὅτε ἐθύετο τὸ πάσχα." Καὶ λέγουσι· "ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα;" Ὥστε C
κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐκ ἦν αὐτῷ οἰκία, οὐκ ἦν καταγώγιον· ἐγὼ δὲ οἶμαι μηδὲ αὐτοὺς ἔχειν. Ἦ γὰρ ἂν αὐτὸν ἐκεῖ παρεκάλεσαν ἐλθεῖν. Ἀλλ' οὐκ ἦν οὐδὲ τούτοις, πᾶσιν ἀποταξαμένοις λοιπόν. Τίνος δὲ ἕνεκεν τὸ πάσχα ἐπετέλει; Διὰ πάντων δεικνὺς μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐναντίος τῷ νόμῳ. Καὶ τί δήποτε πρὸς ἀγνῶτα πέμπει ἄνθρωπον; Δεικνὺς κἀντεῦθεν, ὅτι ἠδύνατο μὴ παθεῖν. Ὁ γὰρ τὴν διάνοιαν τούτου πείσας, ὥστε αὐτοὺς ὑποδέξασθαι, καὶ ταῦτα ἀπὸ ῥημάτων, τί οὐκ ἂν εἰργάσατο ἐν τοῖς σταυροῦσιν αὐτὸν, εἴγε ἐβούλετο μὴ παθεῖν; Καὶ ὅπερ ἐπὶ τῆς D
ὄνου ἐποίησε, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. Καὶ γὰρ ἐκεῖ φησιν· "ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει·"

[1] Cap. xxvi. v. 17, 18. [2] Luc. xxii. 7.

Hom. lxxxi. [a] ἑτοιμάσομεν L. hic et infra G. H. K. [b] Πρώτῃ Edd. [c] ταύτην Edd.

οὕτω καὶ ἐνταῦθα· "ὁ διδάσκαλος [d] *εἶπε, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα."* Ἐγὼ δὲ [e] *οὐ τοῦτο θαυμάζω μόνον, ὅτι αὐτὸν ὑπεδέξατο ἄγνωστος ὢν, ἀλλ'* [f] *ὅτι προσδοκῶν ἔχθραν ἐπισπάσασθαι τοσαύτην καὶ πόλεμον ἄσπονδον, κατεφρόνησε τῆς τῶν πολλῶν ἀπεχθείας.* Εἶτα *ἐπειδὴ ἠγνόουν, καὶ σημεῖον αὐτοῖς δίδωσιν, οἷον ἐπὶ τοῦ* Σαοὺλ *ὁ προφήτης λέγων·* [3] *"εὑρήσεις τινὰ ἀναβαίνοντα καὶ ἀσκὸν ἔχοντα·" καὶ ἐνταῦθα,* (504)
E *"κεράμιον βαστάζοντα."* Καὶ *ὅρα πάλιν τὴν ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεως.* Οὐ *γὰρ εἶπε μόνον, "τὸ πάσχα ποιῶ·" ἀλλὰ καὶ ἕτερον προστίθησιν," ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι."* Τοῦτο *δὲ ἐποίει, ἅμα μὲν τοὺς μαθητὰς συνεχῶς ὑπομιμνήσκων τοῦ πάθους, ὥστε τῇ πυκνότητι τῆς προῤῥήσεως ἐγγυμνασθέντας μελετῆσαι τὸ συμβησόμενον· ἅμα δὲ δεικνὺς αὐτοῖς τε ἐκείνοις, καὶ τῷ ὑποδεχομένῳ, καὶ πᾶσιν* Ἰουδαίοις, *ὃ πολλάκις*
774 *εἶπον, ὅτι οὐκ ἄκων ἐπὶ τὸ πάθος ἔρχεται.* Προστίθησι *δὲ, "μετὰ τῶν μαθητῶν μου," ὥστε καὶ ἀρκοῦσαν γενέσθαι τὴν παρασκευὴν, κἀκεῖνον μὴ νομίσαι κρύπτεσθαι αὐτόν.* [4] *"*Ὀψίας *δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα* [g] *μαθητῶν."* Βαβαὶ *τῆς ἀναισχυντίας* Ἰούδα. Καὶ *γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ παρῆν, καὶ ἦλθε κοινωνήσων καὶ μυστηρίων καὶ* [h] *ἁλῶν, καὶ παρ' αὐτὴν ἐλέγχεται τὴν τράπεζαν, ὅτε καὶ θηρίον εἰ ἦν,* [i] *πραότερον ἐγεγόνει ἄν.* Διὰ *γὰρ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται, ὅτι ἐσθιόντων αὐτῶν διαλέγεται περὶ τῆς προδοσίας ὁ* Χριστὸς, *ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ ἀπὸ τῆς τραπέζης δείξῃ τὴν πονηρίαν* [k] *τοῦ προδότου.* Ὡς *γὰρ*
B *ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ, καθὼς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ* Ἰησοῦς, *"ὀψίας γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα."*

[5] *"*Ἐσθιόντων *δὲ αὐτῶν εἶπε, φησὶν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,* [l] *ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με."* Πρὸ *δὲ τοῦ δείπνου καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔνιψε.* Καὶ *ὅρα πῶς φείδεται τοῦ προδότου.* Οὐ *γὰρ εἶπεν, ὁ δεῖνά με παραδώσει· ἀλλ', "εἷς ἐξ ὑμῶν," ὥστε πάλιν δοῦναι αὐτῷ μετανοίας ἐξουσίαν* [m] *τῷ λαθεῖν· καὶ αἱρεῖται φοβῆσαι ἅπαντας, ὑπὲρ τοῦ διασῶσαι τοῦτον.*

[3] 1 Reg. x. 3. Luc. xxii. 10. [4] v. 20. [5] v. 21.

[d] *εἶπε*] *λέγει* Edd. [e] *οὐ*] Sic L. Ep. ceteri *οὐδέ*. [f] *ὅτι*] + *καὶ* K. Sav. [g] *μαθητῶν* om. L. [h] *ἁλῶν*] *ἄλλων* Sav. (Cf. var. lect. ad p. 501 D.) *ἄλλως* Ep. [i] Sic G. H. M. Ep. ceteri *πραότερος*. [k] *τοῦ*] *τὴν τοῦ* G. K. M. [l] *ὅτι* om. K. [m] *τῷ*] Sic Ep. et codd. quatuor. *τὸ* L.

Digitized by Google

[n]Ἐξ ὑμῶν τῶν δώδεκα, φησὶ, τῶν πανταχοῦ μοι [o]συμπαρόντων, ὧν τοὺς πόδας ἔνιψα, οἷς τοσαῦτα ἐπηγγειλάμην. Πένθος [p]ἄρα ἀφόρητον τὸν χορὸν τότε τὸν ἅγιον ἐκεῖνον κατέλαβε. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης φησὶν, "[6]ἠποροῦντο, καὶ εἰς C ἀλλήλους ἔβλεπον," καὶ ἕκαστος αὐτῶν [q]ἠρώτα δεδοικὼς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καίτοι μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδότες τοιοῦτον· οὗτος δέ φησιν, ὅτι [7]"λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος, μήτι [r]ἐγὼ, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον [s]ἐπιδώσω." Ὅρα πότε αὐτὸν ἐξεκάλυψεν, ὅτε τοὺς λοιποὺς ἀπαλλάξαι τῆς ταραχῆς ταύτης ἠθέλησε· καὶ γὰρ καὶ ἀποτεθνήκεισαν τῷ δέει· διὸ καὶ ἐπέκειντο ἐρωτῶντες. Οὐκ ἐκείνους δὲ ἀνεῖναι βουλόμενος μόνον τῆς ἀγωνίας, τοῦτο ἐποίει, ἀλλὰ καὶ τὸν προδότην διορθῶσαι θέλων. Ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις ἀκούσας ἀδιορίστως, [t]ἀδιόρθωτος ἔμενεν, D ἀνάλγητος ὢν, βουλόμενος αὐτοῦ καθικέσθαι μᾶλλον, περιαιρεῖ τὸ προσωπεῖον αὐτοῦ. Ἐπειδὴ [v]γὰρ λυπούμενοι ἤρξαντο λέγειν, "μήτι [w]ἐγὼ, κύριε;" ἀποκριθεὶς εἶπεν· [8]"ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ [x]τρυβλίῳ, οὗτός με παραδώσει. Ὁ [y]μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ [z]ἀνθρώπῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος." Τινὲς μὲν οὖν φασιν, ὅτι οὕτως ἰταμὸς ἦν, ὡς μὴ τιμᾶν τὸν διδάσκαλον, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ βάπτειν· ἐμοὶ δὲ E δοκεῖ καὶ τοῦτο ποιῆσαι ὁ Χριστὸς, μᾶλλον αὐτὸν ἐντρέπων, καὶ εἰς διάθεσιν ἐπισπώμενος· ἔχει γάρ τι καὶ τοῦτο πλέον. Ταῦτα δὲ οὐχ ἁπλῶς παρατρέχειν δεῖ, ἀλλ' ἐμπεπηγέναι [a]ἡμῶν ταῖς διανοίαις, καὶ οὐκ ἄν ποτε χώραν σχοίη θυμός. Τίς γὰρ ἐννοῶν τὸ δεῖπνον ἐκεῖνο, καὶ τὸν προδότην [b]κατακείμενον μετὰ τοῦ πάντων σωτῆρος, καὶ τὸν προδίδοσθαι μέλ- 775
λοντα οὕτως ἐπιεικῶς διαλεγόμενον, οὐκ ἂν πάντα ἰὸν ἐκβά-

[6] Joan. xiii. 22. [7] v. 22. Joan. xiii. 26. [8] v. 23, 24.

[n] Ἐξ] Εἷς ἐξ Edd. φησὶ om. K. L. [o] παρόντων L. Ep. μοι om. H. M. [p] ἄρα om. G. H. M. [q] ἠρώτησε G. H. M. [r] ἐγὼ] + εἰμι L. [s] ἐπιδώσω] + ἐκεῖνός ἐστιν Edd. [t] ἀδιόρθωτος deest in meis et Interp. [ἀδιορθότως] (sic) Mor. ἀδιόρθωτος habet et ἀδιορίστως om. Ep. Infra πρόσωπον K. L. [v] γὰρ] δὲ G. [w] ἐγὼ] + εἰμι Edd. κύριε om. K. L. [x] τρυβλίῳ] + τὴν χεῖρα L. [y] μὲν] + οὖν G. 4 Mosqq. [z] ἀνθρώπῳ] + ἐκείνῳ G. H. L. invitis Mosqq. [a] ὑμῶν G. K. M. [b] ἀνακείμενον Edd.

Digitized by Google

λοι θυμοῦ καὶ ὀργῆς; Ὅρα γοῦν πῶς πράως αὐτῷ προσ-
φέρεται. "Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς [c] ἔστι
γεγραμμένον περὶ αὐτοῦ." Ταῦτα δὲ πάλιν καὶ τοὺς μαθη-
τὰς ἀνακτώμενος ἔλεγεν, ἵνα μὴ νομίσωσιν ἀσθενείας εἶναι
τὸ πρᾶγμα, καὶ τὸν προδότην διορθούμενος. "Οὐαὶ δὲ τῷ
ἀνθρώπῳ [d] ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται·
καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος." Ὅρα
πάλιν ἐν τοῖς ἐλέγχοις ἄφατον τὴν πραότητα. Οὐδὲ γὰρ
B ἐνταῦθα καταφορικῶς, ἀλλ' ἐλεεινότερον μᾶλλον τὸν λόγον (505)
[e] προσάγει, καὶ συνεσκιασμένως πάλιν· καίτοιγε οὐχ ἡ ἔμ-
προσθεν μόνον ἀναισθησία, ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ἀναισχυν-
τία ἀξία τῆς ἐσχάτης ἀγανακτήσεως ἦν. Μετὰ γὰρ τὸν
ἔλεγχον τοῦτόν φησι· [9] "μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε;" Ὢ τῆς
ἀναισθησίας. Ἐξετάζει συνειδὼς ἑαυτῷ τοιαῦτα. Καὶ γὰρ
ὁ εὐαγγελιστὴς θαυμάζων αὐτοῦ τὴν ἰταμότητα, τοῦτό φησι.
Τί οὖν ὁ πραότατος καὶ ἡμερώτατος Ἰησοῦς; "Σὺ εἶπας."
Καίτοιγε ἐνῆν εἰπεῖν· ὦ μιαρὲ καὶ παμμίαρε, [f] ἐναγὲς καὶ
βέβηλε· τοσοῦτον χρόνον ὠδίνων τὸ κακὸν, καὶ ἀπελθὼν,
C καὶ [g] συμβόλαια σατανικὰ ποιήσας, καὶ ἀργύριον συνθέμενος
λαμβάνειν, καὶ παρ' ἐμοῦ [h] δὲ διελεγχθεὶς, ἔτι τολμᾷς ἐρω-
τᾶν; Ἀλλ' οὐδὲν τούτων εἴρηκεν· ἀλλὰ πῶς; "σὺ εἶπας·"
ὅρους ἡμῖν καὶ κανόνας ἀνεξικακίας πηγνύς.

Ἀλλ' ἐρεῖ τις· καὶ μὴν εἰ γέγραπται παθεῖν αὐτὸν ταῦτα,
διατί ἐγκαλεῖται Ἰούδας; τὰ γὰρ γεγραμμένα ἐποίησεν.
Ἀλλ' οὐ ταύτῃ τῇ γνώμῃ, ἀλλὰ διὰ πονηρίαν. Εἰ δὲ μὴ
τὸν σκοπὸν ἐξετάζοις, καὶ τὸν διάβολον ἀπαλλάξεις τῶν ἐγ-
κλημάτων. Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Μυρίων γὰρ
ἄξιοι κολάσεων καὶ οὗτος κἀκεῖνος, εἰ καὶ ἡ οἰκουμένη ἐσώθη.
Οὐδὲ γὰρ ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα τὴν σωτηρίαν ἡμῖν εἰργά-
D σατο, ἀλλ' ἡ τοῦ Χριστοῦ σοφία, καὶ τῆς αὐτοῦ εὐμηχανίας
τὸ εὔπορον, ταῖς ἑτέρων πονηρίαις εἰς τὸ ἡμῖν συμφέρον
ἀποχρωμένου. Τί οὖν; φησίν· εἰ [i] καὶ Ἰούδας μὴ προὔδωκεν,
ἕτερος οὐκ ἂν προὔδωκε; Καὶ τί τοῦτο πρὸς τὸ ζητούμενον;

[9] v. 25.

[c] ἔστι γεγ.] γεγ. ἐστὶ L. γέγραπται Edd. [d] ἐκείνῳ] + φησὶ H. M. [e] προάγει K. L. [f] ἐναγὲς] Sic Sav. Ben. [et Reg. 688.] ἐναγέστατε M. ceteri cum Ep. et Mor. ἐναγῆ. [g] συμβούλια G. H. M. Ep. Ge. edente Sav. [h] δὲ om. K. L. Ep. [i] καὶ om. K. L.

Digitized by Google

Ὅτι εἰ σταυρωθῆναι ἔδει τὸν Χριστὸν, φησὶ, διά τινος ἔδει·
εἰ δὲ διά τινος ἔδει, δι' ἀνθρώπου πάντως [k] τοιούτου. Εἰ
δὲ πάντες ἦσαν ἀγαθοὶ, ἐνεποδίσθη ἂν ἡ οἰκονομία ἡ ὑπὲρ
ἡμῶν. Μὴ γένοιτο. Αὐτὸς γὰρ ὁ πάνσοφος ᾔδει πῶς οἰκο-
νομήσει τὰ ἡμέτερα, καὶ τούτου [l] συμβάντος· εὔπορος γὰρ
αὐτοῦ ἡ σοφία καὶ ἀκατάληπτος. Διὰ γὰρ τοῦτο ἵνα μή E
τις νομίσῃ, ὅτι οἰκονομίας ὑπηρέτης ἐγένετο, ταλανίζει τὸν
ἄνθρωπον. Ἀλλ' ἐρεῖ τις πάλιν· καὶ εἰ καλὸν ἦν τὸ μὴ
γεννηθῆναι αὐτὸν, τίνος ἕνεκεν εἴασεν εἰς μέσον ἐλθεῖν, καὶ
τοῦτον καὶ τοὺς πονηροὺς ἅπαντας; Δέον σε τοῖς πονηροῖς
ἐγκαλεῖν, ὅτι κύριοι ὄντες μὴ γενέσθαι τοιοῦτοι, γεγόνασι
πονηροὶ, σὺ δὲ τοῦτο ἀφεὶς, πολυπραγμονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ,
καὶ περιεργάζῃ· καίτοι εἰδὼς, ὡς οὐκ ἀνάγκη τίς ἐστι πο- 776
νηρός. Ἀλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἔδει γενέσθαι μόνους, φησὶ, καὶ
γεέννης οὐκ ἦν χρεία, οὐδὲ κολάσεως καὶ τιμωρίας, οὐδὲ κα-
κίας ἴχνος· τοὺς δὲ πονηροὺς ἢ μὴ γενέσθαι, ἢ γενομένους
εὐθέως ἀπελθεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν ἄξιον πρὸς σὲ εἰπεῖν τὸ
ἀποστολικόν· [10] "μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταπο-
κρινόμενος τῷ θεῷ; Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί
με ἐποίησας οὕτως;" Εἰ δὲ καὶ λογισμοὺς ἀπαιτεῖς, ἐκεῖνο
ἂν εἴποιμεν, ὅτι μειζόνως θαυμάζονται οἱ ἀγαθοὶ μεταξὺ πο-
νηρῶν ὄντες· καὶ [m] γὰρ ἡ ἀνεξικακία καὶ ἡ πολλὴ φιλοσοφία
αὐτῶν τότε μάλιστα δείκνυται. Σὺ δὲ ὑπόθεσιν ἀναιρεῖς B
παλαισμάτων καὶ ἀγώνων, ταῦτα λέγων. Τί οὖν; ἵνα οὗτοι
καλοὶ φανῶσι, κολάζονται ἕτεροι; φησί. Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ
διὰ τὴν ἑαυτῶν πονηρίαν. Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ παρήχθησαν,
γεγόνασι πονηροὶ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑαυτῶν ῥαθυμίαν· διὸ καὶ
κολάζονται. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν εἶεν κολάσεως ἄξιοι, [n] τοσού-
τους διδασκάλους ἔχοντες ἀρετῆς, καὶ μηδὲν ἐντεῦθεν κερδαί-
νοντες; Ὥσπερ γὰρ οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ διπλῆς ἄξιοι τιμῆς,
ὅτι καὶ χρηστοὶ γεγόνασι, καὶ οὐδὲν παρὰ τῶν πονηρῶν
ἐβλάβησαν· οὕτω καὶ οἱ φαῦλοι διπλῆς ἄξιοι κολάσεως, ὅτι C
τε πονηροὶ γεγόνασι, δυνάμενοι γενέσθαι καλοί· ([o] καὶ δη-

[10] Rom. ix. 20.

[k] τοιούτου om. G. H. K. M. nec legisse videtur Interp. [l] μὴ συμβάντος G. Mor. Ben. [m] γὰρ] + καὶ Edd. [n] τοιούτους G. K. M. [o] καὶ] ὃ G. ὃ καὶ K. Mox ἐκέρδαναν scripsi ex Reg. 688. pro vulgato ἐκέρδανον.

Digitized by Google

λοῦσιν οἱ γενόμενοι·) καὶ ὅτι οὐδὲν ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐκέρδαναν.

Ἀλλ' ἴδωμεν τί φησιν ὁ δείλαιος οὗτος διελεγχόμενος παρὰ τοῦ διδασκάλου. Τί οὖν φησι; "Μήτι ἐγώ εἰμι, [p] ῥαββί;" Καὶ διατί μὴ ἐξ ἀρχῆς τοῦτο ἠρώτησεν; Ἐνόμισε λανθάνειν τῷ εἰρῆσθαι, "εἷς ἐξ ὑμῶν·" ὅτε δὲ αὐτὸν δῆλον ἐποίησεν, ἐτόλμησε πάλιν ἐρέσθαι, τῇ ἐπιεικείᾳ τοῦ διδασκάλου θαῤῥῶν, ὡς οὐκ [q] ἐλέγξοντος αὐτόν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ῥαββὶ ἐκάλεσεν. Ὢ τῆς πηρώσεως· ποῦ αὐτὸν ἐξήγαγε; Τοιοῦτον γὰρ ἡ φιλαργυρία· μωροὺς καὶ ἀνοήτους ἐργάζε-
D ται, [r] ἰταμοὺς καὶ κύνας ἀντὶ ἀνθρώπων· μᾶλλον δὲ καὶ κυνῶν χαλεπωτέρους, καὶ δαίμονας ἀπὸ κυνῶν. Οὗτος γοῦν τὸν μὲν διάβολον προσίετο καὶ ἐπιβουλεύοντα, τὸν δὲ Ἰησοῦν καὶ (506)
εὐεργετοῦντα προὔδωκε, διάβολος ἤδη γενόμενος τῇ [s] προαιρέσει. Τοιούτους γὰρ ποιεῖ ἡ ἀκόρεστος τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, ἔκφρονας, παραπλῆγας, ὅλους τοῦ λήμματος, καθάπερ καὶ Ἰούδας ἐγένετο. Πῶς δὲ ὁ μὲν Ματθαῖός φησι καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ὅτε συνετάξατο περὶ τῆς προδοσίας, τότε αὐτὸν ὁ διάβολος εἷλεν· ὁ δὲ Ἰωάννης, ὅτι [11] "μετὰ τὸ ψωμίον εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς;" Καὶ αὐτὸς τοῦτο οἶδεν.
E Ἀνωτέρω γάρ φησι· [12] "δείπνου γενομένου, καὶ τοῦ διαβόλου [t] ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα, ἵνα αὐτὸν παραδῷ." Πῶς οὖν φησι, "μετὰ τὸ ψωμίον εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς;" Ὅτι οὐκ ἀθρόον εἰσέρχεται, οὐδὲ ὑφ' ἕν, ἀλλὰ πολλὴν ποιεῖται τὴν ἀπόπειραν πρῶτον· ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονε. Διακωδωνίσας γὰρ αὐτὸν ἐν ἀρχῇ, καὶ προσβαλὼν ἠρέμα, ἐπειδὴ εἶδεν ἐπιτήδειον πρὸς ὑποδοχὴν, ὅλος λοιπὸν ἐνταῦθα ἔπνευσε, καὶ ὁλοσχερῶς αὐτοῦ περιγέγονε. Πῶς
777 δὲ, εἰ τὸ πάσχα ἤσθιον, παρανόμως ἤσθιον; οὐ γὰρ ἀνακειμένους ἔδει φαγεῖν. Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; Ὅτι μετὰ τὸ φαγεῖν, ἀνέκειντο λοιπὸν ἑστιώμενοι. Ἕτερος δὲ εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην οὐκ ἤσθιε μόνον τὸ πάσχα, ἀλλὰ καὶ ἔλεγεν· [13] "ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τὸ πάσχα τοῦτο φαγεῖν μεθ' ὑμῶν·" τουτέστι, κατὰ τὸν ἐνιαυ-

[11] Joan. xiii. 27. [12] Ibid. v. 2. [13] Luc. xxii. 15.

[p] ῥαββί] Sic H. L. M. Ge. et 5 Mosqq. vulgo κύριε. [q] Sic Euth. ἐλέγξαντος M. Ep. [r] καὶ ἰταμοὺς K. L. [s] προθέσει Edd. [t] ἤδη βεβ.] βαλόντος K. L. Ep.

τὸν τοῦτον. Τί δήποτε; Ὅτι τότε ἔμελλε τῆς οἰκουμένης
ἡ σωτηρία γίνεσθαι, καὶ τὰ μυστήρια παραδίδοσθαι, καὶ τὰ
λυπηρὰ λύεσθαι διὰ τοῦ θανάτου· οὕτω κατὰ γνώμην αὐτῷ
ὁ σταυρὸς ἦν. Ἀλλ' οὐδὲν τὸν ἀνήμερον θῆρα ἐμάλαξεν,
οὐδὲ ἔκαμψεν, οὐδὲ ἐνέτρεψεν. [v] Ἐταλάνισεν αὐτὸν εἰπών· B
"οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ." Ἐφόβησεν αὐτὸν πάλιν εἰπών·
"καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη." Ἐνέτρεψεν αὐτὸν εἰπών·
ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω." Καὶ οὐδὲν τούτων
αὐτὸν κατέσχεν, ἀλλ' ὥσπερ ὑπὸ μανίας τινὸς ἑάλω τῆς
φιλαργυρίας, μᾶλλον δὲ ὑπὸ χαλεπωτέρου νοσήματος. Καὶ
γὰρ αὕτη χαλεπωτέρα ἡ μανία. Τί γὰρ ἂν τοιοῦτον εἰρ-
γάσατο ὁ μαινόμενος; Οὐ προΐετο ἀφρὸν ἐκ [w] τοῦ στόμα-
τος οὗτος, ἀλλὰ προΐετο φόνον δεσποτικόν· οὐκ ἐστραγγάλου
τὰς χεῖρας, ἀλλὰ προέτεινεν εἰς ὠνὴν αἵματος τιμίου. Διὸ
μείζων ἡ μανία, ὅτι ὑγιαίνων ἐμαίνετο. Ἀλλ' οὐ φθέγγεται C
ἄσημα; Καὶ τί τῆς φωνῆς ταύτης ἀσημότερον, "τί θέ-
λετέ μοι δοῦναι, καὶ ἐγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;" [x] Παραδώσω·
ὁ διάβολος ἤχησε διὰ τοῦ στόματος ἐκείνου. Ἀλλ' οὐκ ἐπά-
ταξε τὴν γῆν τοῖς ποσὶ σπαίρων; Καὶ πόσῳ βέλτιον ἐκείνως
σπαίρειν, ἢ οὕτως ἑστάναι ὀρθόν; Ἀλλὰ λίθοις ἑαυτὸν [y] οὐκ
ἔκοπτε; Καὶ πόσῳ ἄμεινον ἦν, ἢ τοιαῦτα ἐργάσασθαι;

[z] Βούλεσθε εἰς μέσον ἀγάγωμεν τοὺς δαιμονῶντας καὶ τοὺς
φιλαργύρους, καὶ ποιήσωμεν σύγκρισιν ἑκατέρων; Ἀλλὰ μη-
δεὶς οἰκείαν ἡγείσθω τὸ πρᾶγμα ὕβριν. Οὐ γὰρ τὴν φύσιν
ὑβρίζομεν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα κακίζομεν. [14] Οὐδέποτε ἐνεδι-
δύσκετο [a] ἱμάτια, λίθοις ἑαυτὸν κατακόπτων, ὁ δαιμονῶν, καὶ D
τὰς ἀβάτους ὁδοὺς καὶ τὰς τραχείας [b] ἐπήει τρέχων, καὶ
κατὰ κράτος ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος. Οὐ δοκεῖ ταῦτα
φρικτὰ εἶναι; Τί οὖν ἂν [c] δείξω τοὺς φιλαργύρους τούτων
χαλεπώτερα ἐργαζομένους τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτῶν, καὶ οὕτω
χαλεπώτερα, ὡς ταῦτα παιδιὰν πρὸς ἐκεῖνα νομίζεσθαι; Ἆρα

[14] Luc. viii. 27. Marc. v. 5.

[v] Vid. adnot. [w] τοῦ om. L. [x] Παραδώσω, quod aberat, recepi ex G. H. K. M. [y] οὐκ] + ἔτυπτε καὶ G. M. et sic edidit Sav. ἐργάσασθαι] Sic codd. *conficere* Ge. κατατολμᾶν Edd. [z] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ φιλαργύρων καὶ πλεονεκτῶν, καὶ ὅτι χείρω τῶν δαιμονώντων εἰσὶν ἐξεταζόμενοι κατὰ πᾶν ἐπιτήδευμα· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ βίου, ὅτι πελάγει ἔοικε. G. [a] ἱμάτιον L. Mor. [b] ἐπήει τρέχων] ἐπιτρέχων Edd. [c] δείξωμεν G. K. τούτων] + χαλεπωτέρους καὶ Edd. adversante Ge.

Digitized by Google

[d] ἀποστήσεσθε τῆς νόσου; Φέρε οὖν, ἴδωμεν εἴ τι ἀνεκτότε-
ρον αὐτῶν [e] διάκεινται. Οὐδέν· ἀλλὰ καὶ χαλεπώτερον· καὶ
γὰρ μυρίων γυμνῶν εἰσιν αἰσχρότεροι. Πολλῷ γὰρ βέλτιον
γυμνὸν εἶναι [f] ἱματίων, ἢ τὰ ἀπὸ πλεονεξίας ἐνδεδυμένον
E περιϊέναι κατὰ τοὺς βακχευομένους τῷ Διονύσῳ. Καθάπερ
γὰρ ἐκεῖνοι προσωπεῖα καὶ ἱμάτια μαινομένων ἔχουσιν, οὕτω
καὶ οὗτοι. Καὶ καθάπερ τὴν γύμνωσιν τῶν δαιμονώντων
ποιεῖ μανία, οὕτω καὶ τὴν περιβολὴν ταύτην μανία ἐργά-
ζεται· καὶ τῆς γυμνώσεως ἡ περιβολὴ ἐλεεινοτέρα. Καὶ
τοῦτο ἐντεῦθεν δεῖξαι πειράσομαι. Τίνα γὰρ ἂν εἴποιμεν
μᾶλλον μαίνεσθαι ἐν αὐτοῖς τοῖς μαινομένοις; εἴ τις ἑαυτὸν
778 κατακόπτοι, ἢ εἴ τις μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἅπαν-
τας; Εὔδηλον ὅτι οὗτος. Οὐκοῦν ἐκεῖνοι μὲν ἑαυτοὺς ἐγύμ-
νουν, οὗτοι δὲ [g] ἅπαντας τοὺς ἀπαντῶντας. Ἀλλὰ διασχίζουσιν
ἐκεῖνοι τὰ ἱμάτια. Καὶ πόσῳ ἂν [h] κατεδέξατο τῶν ἠδικημέ-
νων ἕκαστος ἱμάτιον διαῤῥαγῆναι, ἢ πᾶσαν ἀποδυθῆναι τὴν (507)
οὐσίαν; Ἀλλὰ πληγὰς οὐκ ἐντείνουσιν εἰς τὸ πρόσωπον.
Μάλιστα μὲν καὶ τοῦτο ποιοῦσιν οἱ πλεονέκται· εἰ δὲ μὴ
πάντες, ἀλλ' εἰς τὴν γαστέρα διὰ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς πε-
νίας χαλεπωτέρας ἅπαντες ἐνιᾶσι τὰς ὀδύνας. Ἀλλ' οὐ δά-
κνουσιν ὀδοῦσιν. Εἴθε ὀδοῦσι, καὶ μὴ βέλεσι πλεονεξίας
B χαλεπωτέροις ὀδόντων. [15] "Οἱ γὰρ ὀδόντες αὐτῶν ὅπλα καὶ
βέλη." Τίς γὰρ μᾶλλον ἀλγήσει, ὁ δηχθεὶς ἅπαξ καὶ εὐ-
θέως θεραπευθεὶς, ἢ ὁ διαπαντὸς τοῖς ὀδοῦσι τῆς πενίας
κατεσθιόμενος; Πενία γὰρ ἀκούσιος [i] καὶ καμίνου καὶ θηρίου
χαλεπώτερον. Ἀλλ' οὐ διώκουσι τὰς ἐρημίας καθάπερ οἱ
δαιμονῶντες. Εἴθε τὰς ἐρημίας, καὶ μὴ τὰς πόλεις κατέ-
τρεχον, καὶ πάντες ἂν οἱ [k] ἐν πόλεσιν ἀδείας ἀπήλαυσαν.

[15] Psal. lvi. 5.

[d] Sic L. ἀποσχήσεσθε H. K. M. ἀπόσχησθε Sav. ἥσθεσθε Mor. Ben. *fugietis* Ge. ἀποστ. τῆς ν.] ἀπόχρη ταῦτα παραστῆσαι τὴν νόσον G. [e] Sic K. et ex corr. rec. H. ceteri διάκειται. Totum locum sic exhibet G. Φέρε οὖν, ἴδωμεν τίς ἀνεκτότερον αὐτῶν διάκειται, οὗτος ἢ ἐκεῖνος; Οὐδὲν μέντοι ἕτερος διενήνοχε τοῦ ἑτέρου· καὶ γὰρ μυρίων ἀμφότεροι γυμνῶν εἰσιν αἰσχρότεροι. Sic Edd. nisi quod Mor. εἴ τις pro τις dedit, verba οὗτος ἢ ἐκεῖνος uncis includens. Nostram lectionem vertit Interpres. [f] ἱματίων] Sic L. Mor. ceteri ἀπὸ ἱματίων. Mox περιϊέναι καὶ κατὰ G. [g] ἅπ. τοὺς ἀπ.] καὶ τοὺς ἀπ. ἅπ. Edd. [h] καταδέξαιτο H. L. [i] καὶ om. G. H. K. M. p. p. θηρίων Edd. [k] ἐν ταῖς π. K. L. p. p. ἀπήλαυον Edd.

Νυνὶ δὲ καὶ ταύτῃ πάντων ἐκείνων εἰσὶν ἀφορητότεροι, ὅτι
ἐν ταῖς πόλεσι ταῦτα ποιοῦσιν, ἅπερ ἐν ἐρημίαις ἐκεῖνοι, τὰς
πόλεις ἐρημίας ἐργαζόμενοι, καὶ καθάπερ ἐν ἐρημίᾳ οὐδενὸς
ὄντος τοῦ κωλύοντος, οὕτω τὰ πάντων συλῶντες. Ἀλλ' οὐ
βάλλουσι λίθοις τοὺς ἀπαντῶντας. Καὶ τί τοῦτο; Λίθους
μὲν γὰρ ῥᾴδιον καὶ φυλάξασθαι· ἃ δὲ διὰ χάρτου καὶ μέ- C
λανος ἐργάζονται τοῖς ταλαιπώροις πένησι τραύματα, γραμ-
ματεῖα μυρίων πληγῶν γέμοντα συντιθέντες, τίς ἂν ποτε
ῥᾳδίως [l] φυλάξαιτο τῶν ἐμπεσόντων;

Ἴδωμεν δὲ καὶ [m] ἑαυτοὺς ὅσα ἐργάζονται. Γυμνοὶ περι-
πατοῦσι κατὰ τὴν πόλιν· ἱμάτιον γὰρ αὐτοῖς οὐκ ἔστιν
ἀρετῆς. Εἰ δὲ οὐ δοκεῖ τοῦτο αὐτοῖς αἰσχρὸν εἶναι, καὶ
τοῦτο τῆς ὑπερβαλλούσης αὐτῶν μανίας, ὅτι οὐδὲ αἰσθάνον-
ται τῆς [n] ἀσχημοσύνης· ἀλλὰ σῶμα μὲν γυμνωθέντες αἰσχύ-
νονται, τὴν δὲ ψυχὴν γυμνὴν περιφέροντες ἐγκαλλωπίζονται.
Εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ τὸ αἴτιον τῆς [o] ἀναισθησίας ἐρῶ. Τί D
οὖν τὸ αἴτιον; Ἐν πολλοῖς [p] οὕτω γυμνουμένοις γυμνοῦνται,
διόπερ οὐδὲ αἰσχύνονται, καθάπερ οὐδὲ ἐν τοῖς βαλανείοις
ἡμεῖς. Ὡς εἴγε πολλοὶ ἦσαν οἱ τὴν ἀρετὴν περιβεβλημένοι,
τότε ἂν μειζόνως τὸ [q] αἶσχος αὐτῶν ἐφάνη. Νῦν δὲ τοῦτο
μάλιστά ἐστι τὸ πολλῶν δακρύων ἄξιον, ὅτι διὰ τὸ πολλοὺς
εἶναι κακοὺς οὐδὲ ἐν αἰσχύνῃ τὰ κακά. Μετὰ γὰρ τῶν ἄλ-
λων καὶ τοῦτο εἰργάσατο ὁ διάβολος, τὸ μηδὲ αἴσθησιν ἀφιέναι
λαβεῖν τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῷ πλήθει τῶν μετιόντων τὴν
πονηρίαν συσκιάζειν αὐτῆς τὴν αἰσχύνην· ἐπεὶ εἰ συνέβη ἐν
πλήθει πολλῶν εἶναι φιλοσοφούντων, μᾶλλον ἂν εἶδεν αὐτοῦ
τὴν [r] γύμνωσιν ὁ τοιοῦτος. Ὅτι μὲν οὖν τῶν δαιμονώντων E
εἰσὶ γυμνότεροι, δῆλον ἐκ τούτων· ὅτι δὲ καὶ ἐρήμους ἐπέρ-
χονται, οὐδὲ τοῦτο ἄν τις ἀντείποι. Ἡ γὰρ πλατεῖα καὶ
εὐρύχωρος ἐρήμου πάσης ἐρημοτέρα. Εἰ γὰρ καὶ πολλοὺς
ἔχει τοὺς ὁδεύοντας, ἀλλ' ὅμως ἀνθρώπων οὐδένα, ἀλλ' ὄφεις,
σκορπίους, λύκους, ἔχεις, ἀσπίδας. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ τὴν πο-
νηρίαν μετιόντες. Οὐκ ἐρήμη δὲ μόνον αὕτη, ἀλλὰ καὶ τρα- 779
χυτέρα ἐκείνης. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐντεῦθεν. Οὐ γὰρ οὕτω
πλήττουσι λίθοι καὶ φάραγγες καὶ ἀκρώρειαι τοὺς ἀναβαί-

[l] φυλάξηται G. K. φυλάξεται H. M. [m] ἑαυτοῖς H. L. αὐτοὺς K. M. [n] αἰσχύνης K. p. p. ἀλλὰ τὸ σῶμα Edd. [o] ἀναισχυντίας G. H. [p] οὕτω] Sic Ge. et codd. οὗτοι Edd. [q] αἰσχρὸν G. H. M. [r] γυμνότητα G. H. M.

Digitized by Google

νοντας αὐτὰς, ὡς ἁρπαγὴ καὶ πλεονεξία τὰς μετιούσας αὐτὴν ψυχάς. Ὅτι δὲ καὶ παρὰ τὰ μνημεῖα ζῶσι, καθάπερ οἱ δαιμονῶντες, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοὶ μνήματά εἰσι, δῆλον ἐντεῦθεν. Τί γάρ ἐστι μνημεῖον; Λίθος, [s] σῶμα νεκρὸν ἔχων ἐγκείμενον. Τί οὖν ἐκείνων διαφέρει τῶν λίθων τὰ τούτων σώματα; μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων ἐλεεινότερα ταῦτα. Οὐ γὰρ λίθος ἐστὶ σῶμα νεκρὸν ἔχων, ἀλλὰ σῶμα λίθων ἀναισθητότερον, ψυχὴν περιφέρον νεκράν. Διὸ οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι
B τάφους αὐτοὺς προσειπών. Καὶ γὰρ [t] καὶ ὁ κύριος ἡμῶν οὕτως ἐκάλεσε τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοῦτο μάλιστα· ἐπήγαγε [v] γοῦν λέγων· [16] "ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἁρπαγῆς καὶ πλεονεξίας." Βούλεσθε λοιπὸν δείξω, πῶς καὶ λίθοις τὰς ἑαυτῶν κατατέμνουσι κεφαλάς; Πόθεν οὖν πρῶτον, εἰπέ μοι, [w] τοῦτο βούλει μαθεῖν; ἀπὸ τῶν ἐντεῦθεν, ἢ ἀπὸ τῶν μελλόντων; Ἀλλὰ τῶν μελλόντων αὐτοῖς οὐ πολὺς ὁ λόγος· οὐκοῦν τὰ ἐνταῦθα ῥητέον. Πόσων γὰρ λίθων οὐ χαλεπώτεραι αἱ φροντίδες, οὐ κεφαλὰς τιτρώσκουσαι, ἀλλὰ ψυχὴν δαπανῶσαι; Δεδοίκασι γάρ, μήποτε δικαίως ἐκ τῆς αὐτῶν οἰκίας ἐξέλθῃ
C τὰ ἀδίκως ἐπεισελθόντα· τρέμουσιν ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων, ὀργίζονται, παροξύνονται, πρὸς οἰκείους, πρὸς ἀλλοτρίους· καὶ νῦν μὲν ἀθυμία, νῦν δὲ φόβος, νῦν δὲ θυμὸς αὐτοὺς διαδέχεται, καὶ καθάπερ κρημνοὺς ἀπὸ κρημνῶν διαβαίνοντες, καὶ τὰ μη- (508)
δέπω κτηθέντα καθ' ἑκάστην καραδοκοῦσι τὴν ἡμέραν. Διόπερ οὐδὲ ἥδονται ὑπὲρ ὧν ἔχουσι, τῷ τε μὴ θαῤῥεῖν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν, τῷ τε ὅλῃ τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ μηδέπω ληφθέντα κεχηνέναι. Καὶ καθάπερ ὁ διηνεκῶς διψῶν, κἂν μυρίας ἐκπίῃ πηγὰς, οὐκ αἰσθάνεται τῆς ἡδονῆς, διὰ τὸ μὴ λαμβάνειν κόρον· οὕτω καὶ οὗτοι, οὐ μόνον οὐχ ἥδονται, ἀλλὰ καὶ βασανίζονται, [x] ὅσῳ ἂν περιβάλλωνται, τῷ μηδὲν
D εἰδέναι πέρας τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας.

[y] Καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοιαῦτα· εἴπωμεν δὲ καὶ περὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας. Εἰ γὰρ καὶ αὐτοὶ [z] μὴ προσέχουσιν, ἀλλ'

[16] Matth. xxiii. 25.

[s] Sic K. L. Mor. ceteri σώματα νεκρῶν ἔχων ἐγκειμένων. [t] καὶ om. G. H. K. M. [v] γοῦν om. Sav. Nos distinctionem correximus. [w] Haec τοῦτο β. μ. post μελλόντων rejiciunt G. K. [x] ὅσῳ] ὅσα K. L. [y] Καὶ τὰ μὲν . . . . ἡμέρας] Κατὰ δὲ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν K. L. Alterum vertit Interpres. [z] μὴ προσέχωσιν G. M. Mor. οὐ προσέχουσιν Sav. Ben.

Digitized by Google

ἡμῖν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Κατὰ τὴν μέλλουσαν οὖν ἡμέραν πανταχοῦ κολαζομένους ἴδοι τις ἂν [a] τοὺς τοιούτους. Καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ, "ἐπείνων, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψων, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με," τούτους κολάζει· καὶ ὅταν λέγῃ, "πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ [b] τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ," τοὺς κακῶς πλουτοῦντας ἐκεῖ παραπέμπει. Καὶ ὁ δοῦλος ὁ πονηρὸς, ὁ μὴ διδοὺς τοῖς συνδούλοις τὰ ὑπάρχοντα τὰ δεσποτικὰ, τῆς τούτων μερίδος ἐστί· καὶ ὁ τὸ τάλαντον κατορύξας, καὶ αἱ πέντε παρθένοι. Καὶ ὅπου δ' ἂν ἀπέλθῃς, E
τοὺς φιλαργύρους κολαζομένους ὄψει. Καὶ νῦν μὲν ἀκούσονται, "χάος [c] ἐστὶ μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν·" νῦν δὲ, "πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ [d] ἡτοιμασμένον·" καὶ νῦν μὲν διχοτομηθέντες ἀπελεύσονται ἔνθα ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· καὶ πάντοθεν αὐτοὺς ἐλαυνομένους ἴδοι τις ἂν, καὶ οὐδαμοῦ χώραν ἔχοντας, ἀλλ' εἰς τὴν γέενναν μόνην συναγομένους.
Τί τοίνυν τῆς ὀρθῆς ἡμῖν πίστεως ὄφελος εἰς σωτηρίαν, ὅταν 780
ταῦτα ἀκούσωμεν; Ἐκεῖ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, καὶ σκότος ἐξώτερον, καὶ [e] πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ, καὶ τὸ διχοτομεῖσθαι, καὶ τὸ ἐλαύνεσθαι· ἐνταῦθα ἀπέχθειαι, κακηγορίαι, διαβολαὶ, κίνδυνοι, φροντίδες, ἐπιβουλαὶ, τὸ παρὰ πάντων μισεῖσθαι, [f] τὸ παρὰ πάντων βδελύττεσθαι, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν δοκούντων κολακεύειν. Ὥσπερ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς οὐχ οἱ ἀγαθοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ πονηροὶ θαυμάζουσιν· οὕτω τοὺς [g] κακοὺς οὐχ οἱ χρηστοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ φαῦλοι μισοῦσι. Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, τοὺς φιλαργύρους ἡδέως B
ἂν ἐροίμην, εἰ μὴ πρὸς ἀλλήλους ἀηδῶς [h] ἔχουσι, καὶ τῶν τὰ μέγιστα ἠδικηκότων πολεμιωτέρους εἶναι νομίζουσιν, εἰ μὴ καὶ ἑαυτῶν κατηγοροῦσιν, εἰ μὴ ὕβριν τὸ πρᾶγμά φασιν, ὅταν τις αὐτοῖς [i] τοῦτο προσενέγκῃ τὸ ὄνειδος. Καὶ γὰρ ὄνειδος ἔσχατον τοῦτο, καὶ πολλῆς κακίας ἀπόδειξις. Εἰ γὰρ χρημάτων ὑπεριδεῖν οὐκ ἀνέχῃ, τίνος περιέσῃ [k] ποτέ; ἐπιθυμίας, καὶ δοξομανίας, καὶ θυμοῦ, καὶ ὀργῆς; Καὶ πῶς ἂν

[a] τοὺς τοιούτους om. K. L. Mox ἐπείνασα et ἐδίψησα Edd. [b] τὸ αἰώνιον om. K. L. Mor. [c] ἔσται G. H. M. [d] ἡτοιμασμένον] Sic Ge. αἰώνιον L. ἡτ. τῷ διαβόλῳ H. αἰώνιον τὸ ἡτ. τῷ δ. K. [e] πῦρ τὸ] πῦρ L. τὸ πῦρ τὸ G. τὸ ante ἐλαύνεσθαι om. G. H. K. M. [f] Haec τὸ π. π. βδελύττεσθαι non exstant in meis. [g] κακουργοὺς G. H. K. M. [h] ἔχωσι et νομίζωσιν G. Mox κατηγορῶσιν G. K. M. κατηγορήσουσιν L. [i] τοῦτο deest in Edd. [k] ποτὲ] λοιπόν ποτε Edd.

Digitized by Google

τις πεισθείη; Ἐπιθυμίας μὲν γὰρ ἕνεκεν τῆς τῶν σωμάτων,
καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ, πολλοὶ καὶ [l] τῇ τῆς σαρκὸς κατασκευῇ
λογίζονται, καὶ τὰς ὑπερβολὰς ἀνατιθέασιν ἰατρῶν παῖδες·
καὶ τὸν μὲν θερμότερον καὶ ὑγρότερον λαγνότερον εἶναί φασι,
τὸν δὲ πρὸς ξηροτέραν ἐκπεσόντα δυσκρασίαν, ὁρμητίαν καὶ
C ἀκρόχολον καὶ θυμώδη. Φιλαργυρίας δὲ ἕνεκεν οὐδεὶς οὐδέ-
ποτε αὐτῶν ἤκουσεν οὐδὲν εἰρηκότων τοιοῦτον. Οὕτω ῥᾳθυ-
μίας μόνης ἐστὶ καὶ ψυχῆς ἀναλγήτου τὸ νόσημα.
Διὸ παρακαλῶ, σπουδάζωμεν πάντα τὰ τοιαῦτα διορθοῦν,
καὶ τὰ καθ' ἑκάστην ἡμῖν ἡλικίαν ἐπιγινόμενα πάθη πρὸς τὸ
ἐναντίον [m] μετατιθέναι. Ἂν [n] δὲ καθ' ἕκαστον μέρος τῆς ζωῆς
ἡμῶν παραπλέωμεν τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους, πανταχοῦ [o] ναυ-
άγια ὑπομένοντες, ἐπὶ τὸν λιμένα ἐλθόντες ἔρημοι φορτίων
πνευματικῶν, τὰ ἔσχατα ὑπομενοῦμεν. Πέλαγος γάρ ἐστι
D τεταμένον ὁ παρὼν βίος. Καὶ ὥσπερ ἐν τῇ θαλάττῃ ταύτῃ
[p] διάφοροι κόλποι, διαφόρους ἔχοντες χειμῶνας· καὶ ὁ μὲν
Αἰγαῖος διὰ [q] τὰ πνεύματά ἐστι χαλεπός· ὁ δὲ πορθμὸς ὁ
Τυῤῥηνικὸς, διὰ τὴν στενοχωρίαν· ἡ δὲ Χάρυβδις ἡ [r] πρὸς τῇ
Λιβύῃ, διὰ τὰ τέλματα· ἡ Προποντὶς ἡ ἔξω τοῦ Εὐξείνου
πόντου, διὰ τὸ ῥαγδαῖον καὶ ῥόθιον· τὰ ἔξω Γαδείρων, διὰ
τὴν ἐρημίαν καὶ τὸ ἀτριβὲς καὶ τὸ ἀνιστόρητον τῶν τόπων·
καὶ ἄλλο μέρος δι' ἕτερον· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς τῆς ἡμε-
τέρας. Καὶ πρῶτον πέλαγός ἐστιν ἰδεῖν τὸ τῆς παιδικῆς
ἡλικίας, πολὺν ἔχον τὸν σάλον διὰ τὸ ἀνόητον, διὰ τὴν εὐ-
κολίαν, διὰ τὸ μὴ πεπηγέναι. Διὰ τοῦτο καὶ παιδαγωγοὺς
E καὶ διδασκάλους ἐφιστῶμεν, τὸ λεῖπον τῇ φύσει διὰ τῆς
ἐπιμελείας εἰσφέροντες, ὥσπερ ἐκεῖ διὰ τῆς τέχνης τῆς κυ-
βερνητικῆς. Μετὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν ἡ τοῦ μειρακίου δια-
δέχεται θάλαττα, ἔνθα σφοδρὰ τὰ πνεύματα, καθάπερ ἐν τῷ
Αἰγαίῳ, τῆς ἐπιθυμίας ἡμῖν αὐξανομένης. Καὶ αὕτη μάλιστα
781 ἡ ἡλικία διορθώσεως ἔρημος· οὐ διὰ τὸ ἐνοχλεῖσθαι μόνον (509)
σφοδρότερον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὰ ἁμαρτήματα μὴ ἐλέγχεσθαι·
καὶ γὰρ καὶ διδάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς λοιπὸν ὑπεξίστανται.
Ὅταν οὖν τὰ μὲν πνεύματα [s] σφοδρότερον διαπνέῃ, ὁ δὲ κυ-
βερνήτης ἀσθενέστερος ᾖ, καὶ ὁ ἀμύνων μηδεὶς ᾖ, ἐννόησον

[l] τὴν τ. σ. κατασκευὴν G. p. p. ἀντιτιθέασιν idem. [m] μεταθεῖναι G. K. M. [n] δὲ] γὰρ H. K. [o] ναυάγιον Edd. [p] διάφοροι] + εἰσι Edd. ἔχοντες] ἔχουσι G. [q] τὰ deest in Edd. [r] πρὸς] ἐν L. [s] σφοδρότερα πνέῃ L.

Digitized by Google

τοῦ χειμῶνος τὸ μέγεθος. Μετὰ τοῦτο πάλιν ἕτερον μέρος τῆς ἡλικίας, τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔπεισιν, ἐν ᾧ τὰ τῆς οἰκονομίας ἐπίκειται· ὅτε γυνὴ, καὶ γάμος, καὶ παιδοποιΐα, καὶ οἰκίας προστασία, [t] καὶ πολλαὶ τῶν φροντίδων νιφάδες. Τότε μάλιστα καὶ φιλαργυρία ἀνθεῖ καὶ βασκανία. Ὅταν οὖν ἕκαστον μέρος ἡλικίας [v] παρερχώμεθα μετὰ ναυαγίων, πῶς ἀρκέσομεν τῇ παρούσῃ ζωῇ; πῶς τὴν μέλλουσαν διαφευξόμεθα κόλασιν; Ὅταν γὰρ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ μηδὲν μανθά- B
νωμεν ὑγιὲς, ἐν δὲ τῇ νεότητι μὴ σωφρονήσωμεν, καὶ ἄνδρες γενόμενοι φιλαργυρίας μὴ περιγενώμεθα, ὥσπερ εἴς τινα ἀντλίαν τὸ γῆρας ἐλθόντες, καὶ πάσαις ταῖς [w] πληγαῖς ταύταις τὸ σκάφος τῆς ψυχῆς ἀσθενέστερον κατασκευάσαντες, τῶν σανίδων διαλελυμένων, ἀπαντησόμεθα εἰς ἐκεῖνον τὸν λιμένα, πολὺν ἐπιφερόμενοι φορυτὸν ἀντὶ πνευματικῆς ἐμπορίας, καὶ τῷ μὲν διαβόλῳ παρέξομεν γέλωτα, θρῆνον δὲ ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ τὰς ἀφορήτους ἐπισπασόμεθα τιμωρίας. Ἵν' οὖν μὴ ταῦτα γένηται, πάντοθεν ἑαυτοὺς [x] συσφίγξαντες, καὶ πρὸς πάντα τὰ πάθη στάντες, ἐκβάλωμεν τοῦ πλούτου τὴν ἐπιθυμίαν· ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φι- C
λανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΒ.

[1] Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς [a] ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν
[b] ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε D
ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό [c] ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

[1] Cap. XXVI. v. 26–28.

[t] καὶ αἱ πολλαὶ Edd. τῶν om. G. Τότε] + δὲ Edd. [v] περιερχώμεθα Sav. Ben. [w] πληγαῖς] Sic K. L. M. ut conjecit Bois. Legebatur πάγαις. [x] σφίγξαντες K. L. M. Mox ἐκβάλλωμεν M. Hom. LXXXII. [a] τὸν ἄρτον L. [b] τὸ ποτήριον L. [c] ἐστι] γάρ ἐστι L. p. p. τὸ περὶ πολλῶν idem.

Digitized by Google

Βαβαι, πόση [d] ἡ πήρωσις τοῦ προδότου. Καὶ τῶν μυστη-
ρίων μετέχων, ἔμενεν ὁ αὐτός· καὶ τῆς φρικωδεστάτης ἀπο-
λαύων τραπέζης, οὐ μετεβάλλετο. Καὶ τοῦτο ὁ [a] Λουκᾶς
δηλοῖ λέγων, ὅτι μετὰ τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς,
οὐ τοῦ σώματος καταφρονῶν [e] τοῦ δεσποτικοῦ, ἀλλὰ τῆς ἀν-
E αισχυντίας καταγελῶν τοῦ προδότου λοιπόν. Καὶ γὰρ μεῖ-
ζον τὸ ἁμάρτημα ἐγίνετο ἑκατέρωθεν· καὶ ὅτι μετὰ τοιαύτης
γνώμης τοῖς μυστηρίοις προσῄει, καὶ ὅτι προσελθὼν οὐκ ἐγέ-
νετο βελτίων, οὔτε ἀπὸ τοῦ φόβου, οὔτε ἀπὸ τῆς εὐεργε-
σίας, οὔτε ἀπὸ τῆς τιμῆς. Ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐκώλυσεν
αὐτὸν, καίτοι πάντα εἰδώς· ἵνα μάθῃς ὅτι οὐδὲν παραλιμπάνει
782 τῶν εἰς διόρθωσιν ἡκόντων. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸ τούτου καὶ
μετὰ τοῦτο συνεχῶς ὑπεμίμνησκε καὶ [f] κατεῖχε, καὶ δι' ἔργων,
καὶ διὰ λόγων, καὶ διὰ φόβου, καὶ διὰ θεραπείας, καὶ δι' ἀπει-
λῆς, καὶ διὰ τιμῆς. Ἀλλ' οὐδὲν αὐτὸν [g] ἀφίστη τοῦ νοσήματος
ἐκείνου τοῦ χαλεποῦ. Διὸ λοιπὸν ἐκεῖνον ἀφεὶς, τοὺς μαθητὰς
διὰ τῶν μυστηρίων ἀναμιμνήσκει πάλιν τῆς σφαγῆς, καὶ με-
ταξὺ τῆς τραπέζης περὶ [h] τοῦ σταυροῦ διαλέγεται, τῇ συνε-
χείᾳ τῆς προῤῥήσεως εὐπαράδεκτον αὐτοῦ ποιῶν τὸ πάθος. Εἰ
γὰρ τοσούτων γενομένων καὶ προλεχθέντων, ἐθορυβήθησαν,
εἰ μηδὲν τούτων ἠκηκόεισαν, τί οὐκ ἂν ἔπαθον; "Καὶ ἐσθιόν-
B των αὐτῶν, λαβὼν ἄρτον ἔκλασε." Τί δήποτε τότε κατὰ τὸν
καιρὸν τοῦ πάσχα τὸ μυστήριον ἐπετέλει τοῦτο; Ἵνα μάθῃς
πάντοθεν καὶ τῆς παλαιᾶς αὐτὸν ὄντα νομοθέτην, καὶ τὰ ἐν
ἐκείνῃ διὰ ταῦτα [i] προσκιογραφηθέντα. Διά τοι τοῦτο ἔν-
θα ὁ τύπος, τὴν ἀλήθειαν ἐπιτίθησιν. Ἡ δὲ ἑσπέρα τοῦ
πληρώματος τῶν καιρῶν τεκμήριον ἦν, καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸ
λοιπὸν ἥκειν τὸ τέλος τὰ πράγματα. Καὶ εὐχαριστεῖ, δι- (510)
δάσκων ἡμᾶς ὅπως δεῖ τὸ μυστήριον τοῦτο ἐπιτελεῖν, καὶ δει-
κνὺς ὅτι οὐκ ἄκων ἐπὶ τὸ πάθος ἔρχεται, καὶ παιδεύων ἡμᾶς,
ὅπερ ἂν πάσχωμεν, εὐχαρίστως φέρειν, καὶ χρηστὰς κἀντεῦ-
θεν ὑποτείνων τὰς ἐλπίδας. Εἰ γὰρ ὁ τύπος τοσαύτης δου-
C λείας γέγονεν ἀπαλλαγὴ, πολλῷ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια τὴν

[a] Luc. xxii. 3: coll. Joan. xiii. 27.

[d] ἡ om. G. H. M. [e] τοῦ δεσποτικοῦ om. K. L. sed hic τοῦ Χριστοῦ post σώματος habet. [f] κατήχει Sav. [g] ἀφίστησι G. K. [h] τοῦ om. K. L. [i] προσκιογραφοῦντα L. Scripturam per ō tuentur H. K. L. M. Ep. Vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 646.

Digitized by Google

οἰκουμένην ἐλευθερώσει, καὶ ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῆς ἡμετέρας παραδοθήσεται φύσεως. Διά τοι τοῦτο οὐδὲ πρὸ τούτου παρέδωκε τὸ μυστήριον, ἀλλ' ὅτε λοιπὸν παύσασθαι ἔδει τὰ νομικά. Καὶ τὸ κεφάλαιον [k] δὲ τῶν ἑορτῶν αὐτῶν καταλύει, ἐφ' ἑτέραν αὐτοὺς μετατιθεὶς τράπεζαν φρικωδεστάτην, καί φησι· "λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, [3] τὸ ὑπὲρ [l] πολλῶν κλώμενον." Καὶ πῶς οὐκ ἐθορυβήθησαν τοῦτο ἀκούσαντες; Ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα περὶ τούτου [m] καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῖς ἦν προδιαλεχθείς. Διόπερ ἐκεῖνο μὲν οὐκέτι κατασκευάζει· καὶ γὰρ αὐτάρκως ἦσαν ἀκούσαντες· τὴν δὲ αἰτίαν λέγει τοῦ πάθους, τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἀναίρεσιν. Καὶ αἷμα καινῆς διαθήκης [n] καλεῖ, τουτέστι, τῆς ὑπο- D
σχέσεως, τῆς ἐπαγγελίας, τοῦ νόμου τοῦ καινοῦ. Τοῦτο γὰρ καὶ ὑπέσχετο [o] πάλαι, καὶ τὴν διαθήκην τοῦτο συνέχει τὴν ἐν τῇ καινῇ. Καὶ ὥσπερ ἡ παλαιὰ πρόβατα καὶ μόσχους εἶχεν, [p] οὕτως αὕτη τὸ αἷμα τὸ δεσποτικόν. [q] Κἀντεῦθεν δείκνυσιν, ὅτι [r] καὶ μέλλει τελευτᾶν· διὸ καὶ διαθήκης μέμνηται· καὶ ἀναμιμνήσκει δὲ τῆς προτέρας· καὶ γὰρ καὶ ἐκείνη δι' αἵματος ἐγκεκαίνιστο. Καὶ πάλιν λέγει τοῦ θανάτου τὴν αἰτίαν· "τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν·" καί φησι, "τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν." E
Εἶδες πῶς ἐξάγει τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐθῶν, καὶ ἀφίστησι; Καθάπερ γὰρ ἐκεῖνο ἐποιεῖτε, φησὶν, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θαυμάτων, οὕτω καὶ τοῦτο εἰς ἐμήν. Ἐκεῖνο ἐξεχύθη εἰς σωτηρίαν τῶν πρωτοτόκων· τοῦτο εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. "Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, φησὶ, τὸ ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν." Τοῦτο 783
δὲ ἔλεγε, κἀντεῦθεν δεικνὺς ἅμα ὅτι μυστήριόν ἐστι τὸ πάθος καὶ ὁ σταυρὸς, καὶ διὰ τούτου πάλιν παρακαλῶν τοὺς μαθητάς. Καὶ καθάπερ Μωϋσῆς φησι, [4] "τοῦτο μνημόσυνον ὑμῖν αἰώνιον·" οὕτω καὶ αὐτὸς, "εἰς ἐμὴν ἀνάμνησιν," ἕως ἂν παραγένωμαι. Διὰ τοῦτο καὶ, [5] "ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα, φησὶ, τὸ πάσχα τοῦτο φαγεῖν·" τουτέστι, παραδοῦναι ὑμῖν

[3] 1 Cor. xi. 24. [4] Exod. xii. 14. [5] Luc. xxii. 15.

[k] δὲ om. K. L. [l] πολλῶν] ὑμῶν 5 Mosqq. [m] καὶ om. K. L. Ep. [n] ἐκάλει G. [o] πάλιν G. Ge. [p] οὕτω καὶ αὕτη Ep. [q] Κἀν. δὲ δείκνυσιν H. K. Κἀν. δεικνὺς G. Sav. Δείκνυσι δὲ κἀν. Ep. Mor. Ben. [r] καὶ om. K. L. Ep.

Digitized by Google

τὰ καινὰ πράγματα, καὶ πάσχα δοῦναι, καθ' ὃ μέλλω πνευματικοὺς ποιεῖν. Καὶ [s] αὐτὸς ἔπιεν ἐξ αὐτοῦ. Ἵνα γὰρ μὴ ταῦτα ἀκούοντες εἴπωσι, τί οὖν; αἷμα [t] πίνομεν, καὶ σάρκα ἐσθίομεν; καὶ θορυβηθῶσι τότε· (καὶ γὰρ ὅτε τοὺς περὶ τούτων ἐκίνει λόγους, καὶ πρὸς τὰ ῥήματα αὐτὰ πολλοὶ
B ἐσκανδαλίζοντο·) ἵν' οὖν μὴ καὶ τότε ταραχθῶσι, πρῶτος αὐτὸς τοῦτο ἐποίησεν, ἐνάγων αὐτοὺς ἀταράχως εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων. Διὰ [v] τοῦτο τὸ ἑαυτοῦ αἷμα αὐτὸς ἔπιεν. Τί οὖν; κἀκεῖνο χρὴ ποιεῖν [w] τὸ παλαιόν; φησίν. Οὐδαμῶς. Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπε, "τοῦτο ποιεῖτε," ἵνα ἐκείνου ἀπαγάγῃ. Εἰ γὰρ τοῦτο ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἐργάζεται, ὥσπερ οὖν καὶ ἐργάζεται, περιττὸν ἐκεῖνο λοιπόν. Ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα [x] τῆς εὐεργεσίας ἐγκατέδησε τὸ μνημόσυνον τῷ μυστηρίῳ, κἀντεῦθεν ἐμφράττων τῶν αἱρετικῶν τὰ στόματα. Ὅταν γὰρ λέγωσι, πό-
C θεν δῆλον ὅτι ἐτύθη ὁ Χριστός; μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀπὸ τῶν μυστηρίων αὐτοὺς [y] ἐπιστομίζομεν. Εἰ γὰρ μὴ ἀπέθανεν [z] ὁ Ἰησοῦς, τίνος σύμβολα τὰ τελούμενα;

Ὁρᾷς ὅση γέγονε σπουδή, ὥστε ἀεὶ ἀναμιμνήσκεσθαι, ὅτι ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν; Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον οἱ περὶ Μαρκίωνα καὶ Οὐαλεντῖνον καὶ [a] Μανιχαῖον φύεσθαι, ταύτην ἀρνούμενοι τὴν οἰκονομίαν, διηνεκῶς ἀναμιμνήσκει τοῦ πάθους καὶ διὰ τῶν μυστηρίων, ὥστε μηδένα παραλογισθῆ-
D ναι· ὁμοῦ μὲν σώζων, ὁμοῦ δὲ παιδεύων διὰ τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἐκείνης. Καὶ γὰρ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τοῦτο. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος τοῦτο ἄνω καὶ κάτω στρέφει. Εἶτα ἐπειδὴ παρέδωκε, φησίν· [6] "οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ταύτης ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου."
Ἐπειδὴ γὰρ περὶ πάθους αὐτοῖς καὶ σταυροῦ διελέχθη, καὶ (511)
τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως [b] πάλιν εἰσάγει λόγον, βασιλείας εἰς μέσον ἀναμνήσας, καὶ τὴν ἀνάστασιν οὕτω τὴν ἑαυτοῦ

[6] v. 29.

[s] αὐτὸς] + οὖν G. H. M. [t] πίνω et ἐσθίω K. L. invito Ep. [v] τοῦτο] + οὖν Ep. αὐτὸς] καὶ αὐτὸς idem. [w] τὸ] καὶ τὸ Edd. [x] τῆς] ἐπὶ τῆς K. ἐπὶ τῆς εὐεργεσίας εἴασε καὶ [καὶ om. G.] κατέδησε τὸ μν. τῶν μυστηρίων G. H. M. et Interp. [y] ἐπιστομίζωμεν H. M. ἐπιστόμιζε K. [z] ὁ Χριστὸς H. ὁ Ἰησοῦς om. M. [a] Μάνην Edd. [b] πάλιν om. G. K.

Digitized by Google

καλέσας. Καὶ τίνος ἕνεκεν [c] ἀναστὰς ἔπιεν; Ἵνα μὴ νομίσωσιν οἱ παχύτεροι φαντασίαν εἶναι τὴν ἀνάστασιν. Τοῦ γὰρ ἀναστῆναι τοῦτο τεκμήριον ἐτίθεντο οἱ πολλοί. Διὸ E
καὶ οἱ ἀπόστολοι πείθοντες αὐτοὺς περὶ ἀναστάσεως, τοῦτο ἔλεγον· [7] "οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ." Δηλῶν τοίνυν ὅτι αὐτὸν ὄψονται ἀναστάντα λαμπρῶς, καὶ μετ' αὐτῶν ἔσται πάλιν, καὶ αὐτοὶ [d] μαρτυρήσουσι τοῖς γινομένοις, καὶ δι' ὄψεως καὶ διὰ πραγμάτων, φησίν· "ἕως ἂν αὐτὸ πίω καινὸν μεθ' ὑμῶν," ὑμῶν μαρτυρούντων. Ὑμεῖς γάρ [e] με ὄψεσθε ἀναστάντα. Τί δέ ἐστι, καινόν; Καινῶς, τουτέστι ξένως, οὐ σῶμα παθητὸν ἔχων, ἀλλ' ἀθάνατον 784
λοιπὸν καὶ ἄφθαρτον, καὶ οὐ δεόμενον τροφῆς. Οὐ τοίνυν διὰ χρείαν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔφαγέ τε καὶ ἔπιεν· οὐδὲ γὰρ ἐδεῖτο λοιπὸν τὸ σῶμα τούτων· ἀλλὰ [f] δι' ἀναστάσεως πληροφορίαν. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον; Ἄλλην αἵρεσιν πονηρὰν πρόῤῥιζον ἀνασπῶν. Ἐπειδὴ γάρ εἰσί τινες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι κεχρημένοι, δεικνὺς ὅτι [g] καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκεν, οἶνον παρέδωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστὰς χωρὶς μυστηρίων ψιλὴν τράπεζαν παρετίθετο, οἴνῳ [h] ἐκέχρητο, "ἐκ τοῦ γεννήματος, φησί, τῆς ἀμπέλου." Ἄμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὕδωρ γεννᾷ. [8] "Καὶ B
ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν." Ἀκουέτωσαν ὅσοι καθάπερ χοῖροι ἐσθίοντες ἁπλῶς λακτίζουσι τὴν τράπεζαν τὴν αἰσθητήν, καὶ ἀνίστανται μετὰ μέθης, δέον εὐχαριστεῖν καὶ εἰς ὕμνον τελευτᾶν. Ἀκούσατε ὅσοι τὴν τελευταίαν πάλιν εὐχὴν οὐκ ἀναμένετε τῶν μυστηρίων· αὕτη γὰρ ἐκείνης σύμβολον. Εὐχαρίστησε [i] πρὸ τοῦ δοῦναι τοῖς μαθηταῖς, ἵνα καὶ ἡμεῖς εὐχαριστῶμεν. Εὐχαρίστησε καὶ ὕμνησε μετὰ τὸ δοῦναι, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτὸ τοῦτο ποιῶμεν. Τί δήποτε [k] δὲ εἰς τὸ ὄρος ἐξέρχεται; Δῆλον ἑαυτὸν ποιῶν πρὸς τὸ ληφθῆναι, ἵνα μὴ δόξῃ κρύπτεσθαι. Ἔσπευδε C
γὰρ ἐπὶ τὸν τόπον ἐλθεῖν, τὸν καὶ Ἰούδᾳ γνώριμον. [9] "Τότε λέγει αὐτοῖς· πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοί." Εἶτα λέγει καὶ προφητείαν· "γέγραπται γάρ· πα-

[7] Act. x. 41. [8] v. 30. [9] v. 31.

[c] ἀναστὰς] μετὰ τὴν ἀνάστασιν G. Ep. [d] προσμαρτυρήσουσι K. L. [e] με om. K. L. [f] διὰ] + τὴν τῆς Edd. [g] καὶ om. K. [h] ἐχρῆτο L. Ep. [i] πρὸ] καὶ πρὸ Edd. [k] δὲ om. K.

Digitized by Google

τάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα·"
ὁμοῦ μὲν πείθων αὐτοὺς ἀεὶ προσέχειν τοῖς γεγραμμένοις,
ὁμοῦ δὲ δηλῶν ὅτι κατὰ θεοῦ γνώμην ἐσταυροῦτο, καὶ παν-
ταχόθεν δεικνὺς οὐκ ἀλλότριον ὄντα ἑαυτὸν τῆς παλαιᾶς,
οὐδὲ τοῦ ἐν αὐτῇ καταγγελλομένου θεοῦ, καὶ ὅτι οἰκονομία
τὸ γινόμενον ἦν, καὶ πάντα προανεκήρυξαν οἱ προφῆται
ἄνωθεν τὰ ἐν τῷ πράγματι, ὥστε αὐτοὺς καὶ περὶ τῶν
D χρηστοτέρων σφόδρα θαῤῥεῖν. Καὶ διδάσκει εἰδέναι, τίνες
μὲν πρὸ τοῦ σταυροῦ οἱ μαθηταὶ, τίνες δὲ μετὰ τὸν σταυ-
ρόν. Καὶ γὰρ [l] οἱ σταυρουμένου μηδὲ στῆναι δυνάμενοι, οὗ-
τοι μετὰ θάνατον σφοδροὶ καὶ ἀδάμαντος ἰσχυρότεροι. Καὶ
τοῦτο δὲ αὐτὸ ἀπόδειξις τοῦ θανάτου, ἡ φυγὴ τῶν μαθη-
τῶν καὶ ἡ δειλία. Εἰ γὰρ τοσαῦτα γέγονέ τε καὶ ἐλέχθη,
καὶ ἀναισχυντοῦσί τινες, καί φασιν αὐτὸν μὴ ἐσταυρῶσθαι·
εἰ μηδὲν τούτων συνέβη, ποῦ οὐκ ἂν ἐξέπεσον παρανομίας;
Διά τοι τοῦτο οὐχὶ διὰ τῶν οἰκείων παθῶν μόνον, ἀλλὰ
καὶ διὰ τῶν ἐν τοῖς μαθηταῖς βεβαιοῖ τὸν περὶ τοῦ θανά-
E του λόγον, καὶ διὰ τῶν μυστηρίων, πάντοθεν καταισχύνων
τοὺς τὰ Μαρκίωνος νοσοῦντας. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν κορυ-
φαῖον ἀφίησιν ἀρνήσασθαι. Εἰ δὲ μὴ ἐδέθη, μηδὲ ἐσταυ-
ρώθη, πόθεν καὶ ἐκείνῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοσοῦτος [m] ἐγένετο
φόβος; Οὐ μὴν ἀφῆκεν αὐτοὺς πάλιν μέχρι τῶν σκυθρω-
πῶν μεῖναι, ἀλλὰ τί φησι; [10] "Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με,
785 προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν." Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ οὐρανοῦ
φαίνεται εὐθέως, οὐδὲ εἰς μακράν τινα χώραν ἄπεισιν, ἀλλ'
ἐν αὐτῷ τῷ ἔθνει, ἐν ᾧ [n] καὶ ἐσταυρώθη, ἐν αὐτοῖς σχεδὸν
τοῖς χωρίοις, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς πιστώσασθαι, ὅτι ὁ
σταυρωθεὶς αὐτὸς ἦν καὶ ὁ ἀναστὰς, καὶ ταύτῃ σκυθρωπά-
ζοντας μειζόνως παραμυθήσασθαι. Διὰ τοῦτο καὶ, "ἐν τῇ
Γαλιλαίᾳ," εἶπεν, ἵνα τοῦ φόβου τῶν Ἰουδαίων ἀπαλλαγέν- (512)
τες, πιστεύσωσι τῷ λεγομένῳ. Διὸ καὶ ἐκεῖ ἐφάνη.

[11] "Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν· εἰ καὶ πάντες σκαν-
δαλισθήσονται ἐν σοὶ, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσο-
μαι." Τί φῂς, ὦ Πέτρε; ὁ προφήτης εἶπεν, [o] ὅτι σκορπισ-
B θήσεται τὰ πρόβατα· ὁ Χριστὸς ἐβεβαίωσε τὸ εἰρημένον·

[10] v. 32. [11] v. 33.

[l] οἱ om. G. σταυρουμένου] + αὐτοῦ Edd. [m] ἐγίνετο K. L.
[n] καὶ om. G. K. [o] ὅτι om. K. L.

Digitized by Google

καὶ σὺ λέγεις, οὐχί; Οὐκ ἀρκεῖ τὰ πρότερα, ὅτε εἶπες,
“Ἵλεώς σοι,” καὶ ἐπεστομίσθης; Διὰ τοῦτο [p] τοίνυν ἀφίη-
σιν αὐτὸν πεσεῖν, παιδεύων αὐτὸν ἐντεῦθεν πάντα πείθεσθαι
τῷ Χριστῷ, καὶ τῆς οἰκείας συνειδήσεως πιστοτέραν ἡγεῖ-
σθαι τὴν ἀπόφασιν τὴν αὐτοῦ. Καὶ οἱ λοιποὶ δὲ οὐ μικρὸν
ἐκαρπώσαντο ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως τῆς αὐτοῦ, τὴν ἀνθρωπίνην
ἀσθένειαν κατανοήσαντες, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν. Ὅ-
ταν γὰρ αὐτός τι προείπῃ, οὐκέτι σοφίζεσθαι χρὴ, οὐδὲ
τῶν πολλῶν κατεξανίστασθαι. [12] “Τὸ γὰρ καύχημα, φησὶν,
εἰς ἑαυτὸν ἕξεις, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον.” Δέον γὰρ δεη-
θῆναι καὶ εἰπεῖν, βοήθησον ἡμῖν, ὥστε μὴ [q] ἀποσχισθῆναι,
ὁ δὲ ἑαυτῷ θαῤῥεῖ, καί φησι· “καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθή- C
σονται ἐν σοὶ, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε·” κἂν πάντες τοῦτο πά-
θωσι, [r] φησὶν, ἐγὼ οὐ πείσομαι· ὅπερ εἰς αὐθάδειαν αὐτὸν
ἦγε κατὰ μικρόν. Τοῦτο τοίνυν καταστεῖλαι βουλόμενος ὁ
Χριστὸς, συνεχώρησε τὴν ἄρνησιν. Ἐπειδὴ [s] γὰρ οὐδὲ
αὐτοῦ ἠνέσχετο, οὔτε τοῦ προφήτου· (καίτοι διὰ τοῦτο
καὶ τὸν προφήτην [t] ἐπηγάγετο, ἵνα μὴ ἀντείπωσιν·) ἀλλ'
ὅμως ἐπειδὴ οὐκ ἠνέσχετο τῶν ῥημάτων, παιδεύεται διὰ τῶν
ἔργων. Ὅτι γὰρ διὰ τοῦτο συνεχώρησεν, ἵνα τοῦτο ἐν αὐ-
τῷ κατορθώσῃ, ἄκουσον τί φησιν· [13] “ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ
σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ σου ἡ πίστις.” Τοῦτο γὰρ σφόδρα αὐ- D
τοῦ καθαπτόμενος ἔλεγε, καὶ δηλῶν ὅτι τὸ πτῶμα αὐτοῦ
τῶν ἄλλων χαλεπώτερον, καὶ πλείονος δεόμενον βοηθείας.
Καὶ γὰρ δύο τὰ ἐγκλήματα ἦν, καὶ ὅτι ἀντεῖπε, καὶ ὅτι
τῶν ἄλλων ἑαυτὸν προὔθηκε· μᾶλλον δὲ καὶ τρίτον, ὅτι τὸ
πᾶν ἑαυτῷ ἀνέθηκε. Ταῦτα οὖν ἰώμενος, εἴασε γενέσθαι τὸ
πτῶμα· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους ἀφεὶς, πρὸς αὐτὸν
ἀποτείνεται. [14] “Σίμων γὰρ, φησὶ, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς
ἠτήσατο ὑμᾶς σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον·” τουτέστι, θορυβῆσαι,
ταράξαι, [v] πειράσαι· “ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ
σου ἡ πίστις.” Καὶ διατί, εἰ πάντας ἠτήσατο, οὐ περὶ πάν-

[12] Gal. vi. 4. [13] Luc. xxii. 32. [14] Ibid. v. 31.

[p] τοίνυν om. K. L. [q] ἀποσχισθῆναι] + σου H. K. L. invito Ep. ὁ δὲ] Sic Sav. Ben. ἀλλὰ K. Mor. ὁ δὲ om. ceteri. Locum S. S. καὶ εἰ πάντες . . . οὐδέποτε non habent K. L. [r] φησὶν om. K. L. [s] γὰρ om. G. προφήτου] + ἤκουσε G. + ἤκουε Sav. Sed hi paulo ante ἠνέσχετο omittunt. Nec ἠνέσχετο nec ἤκουε agnoscit Ben. [t] ἐπήγετο G. H. M. p. p. ἀντείπῃ Edd. [v] καὶ πειράσαι G. H. K. M.

Digitized by Google

E των εἶπεν, ἐδεήθην; Οὐκ εὔδηλον, ὅτι τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ἔμπροσθεν εἶπον, ὅτι καθαπτόμενος αὐτοῦ, καὶ δεικνὺς ὅτι χαλεπώτερον τῶν ἄλλων αὐτοῦ τὸ πτῶμα, πρὸς αὐτὸν τρέπει τὸν λόγον; Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπεν, ἐγὼ δὲ οὐκ εἴασα, ἀλλ', ἐδεήθην; Ταπεινὰ λοιπὸν φθέγγεται, πρὸς τὸ πάθος
786 ἰὼν, ἵνα τὸ ἀνθρώπινον δείξῃ. Ὁ γὰρ τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ αὐτοῦ οἰκοδομήσας, καὶ οὕτω τειχίσας αὐτὴν, ὡς μυρίους κινδύνους καὶ θανάτους αὐτῆς μὴ περιγενέσθαι, ὁ τῶν οὐρανῶν αὐτῷ τὰς κλεῖς δεδωκὼς, καὶ τοσαύτης ἐξουσίας ποιήσας κύριον, καὶ μηδαμοῦ εὐχῆς εἰς ταῦτα δεηθείς· (οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐδεήθην· ἀλλὰ μετὰ αὐθεντίας, "οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν·") πῶς εὐχῆς ἐδεῖτο, ἵνα ἑνὸς ἀνθρώπου σαλευομένην περισφίγξῃ ψυχήν; Τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως εἶπε; Διὰ τὴν αἰτίαν ἣν εἴρηκα, καὶ διὰ τὴν ἐκείνων δὲ ἀσθένειαν· οὐδέπω γὰρ ἦσαν τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχοντες. Πῶς οὖν ἠρνή-
B σατο; Οὐκ εἶπεν, ἵνα μὴ ἀρνήσῃ, ἀλλ', ὥστε μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πίστιν, ὥστε μὴ τέλεον ἀπολέσθαι. Τῆς γὰρ αὐτοῦ κηδεμονίας τοῦτο γέγονε. Καὶ γὰρ ὁ φόβος πάντα ἐξέβαλεν· ἄμετρος γὰρ ἦν· ἄμετρος δὲ [w] ἐγένετο, ἐπειδὴ σφόδρα αὐτὸν ἐγύμνωσεν ὁ θεὸς τῆς ἑαυτοῦ ῥοπῆς· ἐγύμνωσε δὲ σφόδρα, ἐπειδὴ καὶ σφοδρὸν ἐν αὐτῷ τὸ πάθος ἦν τῆς αὐθαδείας καὶ τῆς ἀντιῤῥήσεως. Ἵν' οὖν πρόῤῥιζον [x] ἀνέλῃ, διὰ τοῦτο εἴασεν οὕτω κατασχεῖν αὐτὸν τὴν ἀγωνίαν. Ὅτι γὰρ χαλεπὸν ἦν ἐν αὐτῷ τὸ πάθος τοῦτο, οὐκ ἠρκέσθη τοῖς προτέροις, καὶ προφήτῃ [y] καὶ Χριστῷ ἀντειπὼν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα
C [z] εἰπόντος αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ, [15] "ἀμὴν λέγω σοι, [a] ὅτι ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με," λέγει· "κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι." Ὁ (513)
δὲ Λουκᾶς ἐπισημαίνεται, ὅτι ὅσῳ [b] ἀπηγόρευεν ὁ Χριστὸς, τοσούτῳ ἠναντιοῦτο ὁ Πέτρος ἐκ περισσοῦ. Τί ταῦτα, ὦ Πέτρε; Ὅτε μὲν ἔλεγεν, "εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με," ἐφοβοῦ μὴ σὺ ᾖς ὁ προδότης, καὶ ἠνάγκαζες τὸν [c] μαθητὴν

[15] v. 34, 35.

[w] ἐγίνετο G. K. L. [x] ἀνέλῃ] + τοῦτο Edd. [y] καὶ τῷ Χρ. L. [z] εἰπόντος, ἀμὴν λ. σ. K. εἰπόντος ὅτι πρὶν ἀ. φ. L. omissis interpositis. [a] ὅτι] + ἐν Edd. [b] ἀπηγόρευσεν L. M. p. p. τοσοῦτον G. M. τοσοῦτο pr. K. Mox τί om. G. [c] συμμαθητὴν Edd. *unum de discipulis* Ge.

Digitized by Google

ἐρωτῆσαι, καίτοι οὐδὲν σαυτῷ συνειδὼς τοιοῦτον· νυνὶ δὲ
διαῤῥήδην αὐτοῦ βοῶντος [d] καὶ λέγοντος, ὅτι "πάντες σκαν-
δαλισθήσεσθε," ἀντιλέγεις; καὶ οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ
δὶς καὶ πολλάκις; Τοῦτο γὰρ ὁ Λουκᾶς φησι. Πόθεν οὖν D
αὐτῷ τοῦτο συνέβη; Ἀπὸ πολλῆς ἀγάπης, ἀπὸ πολλῆς
ἡδονῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπηλλάγη τῆς ἀγωνίας ἐκείνης τῆς
κατὰ τὴν προδοσίαν, καὶ τὸν προδότην εἶδε, θαῤῥῶν ἔλεγε
λοιπὸν, καὶ τῶν ἄλλων κατεξανίστατο λέγων· "κἂν πάντες
[e] σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' ἐγὼ οὐ σκανδαλισθήσομαι." Ἠρέμα
δὲ καὶ φιλοτιμίας τὸ πρᾶγμα ἦν· καὶ γὰρ ἐν τῷ δείπνῳ, τίς
αὐτῶν μείζων ἐστὶν, ἐλογίζοντο· οὕτως αὐτοῖς παρηνόχλει
τὸ πάθος. Διὰ τοῦτο αὐτὸν [f] ἐκώλυεν, οὐκ ὠθῶν αὐτὸν ἐπὶ
τὴν ἄρνησιν· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἔρημον τῆς αὐτοῦ βοηθείας E
ἀφεὶς, καὶ τὴν φύσιν ἐλέγχων τὴν ἀνθρωπίνην. Ὅρα γοῦν
μετὰ ταῦτα πῶς κατεσταλμένος ἐστί. Καὶ γὰρ μετὰ τὴν
ἀνάστασιν, ἐπειδὴ εἶπεν, [16] "οὗτος δὲ τί;" καὶ ἐπεστομίσθη,
[g] οὐδὲν ἀντειπεῖν λοιπὸν ὡς ἐνταῦθα ἐτόλμησεν, ἀλλ' ἐσίγησε.
Πάλιν πρὸς τῇ ἀναλήψει ἀκούσας, [17] "οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι
χρόνους ἢ καιροὺς," πάλιν σιγᾷ καὶ οὐκ ἀντιλέγει. [h] Μετὰ
ταῦτα ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τῆς σινδόνος, ἀκούσας φωνῆς
λεγούσης αὐτῷ, [18] "ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου," καὶ
οὐδὲ σαφῶς εἰδὼς τέως τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, ἡσυχάζει 787
καὶ οὐ φιλονεικεῖ. Ταῦτα δὲ πάντα τὸ πτῶμα ἐκεῖνο εἰργά-
σατο. Καὶ πρὸ μὲν τούτου τὸ πᾶν ἑαυτῷ ἀνατίθησι λέγων·
"κἂν πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' ἐγὼ οὐ σκανδαλισθή-
σομαι·" "κἂν δέῃ με ἀποθανεῖν, οὐ μή σε [i] ἀπαρνήσομαι·"
δέον εἰπεῖν, ἂν ἀπολαύσω τῆς παρὰ σοῦ ῥοπῆς. Μετὰ δὲ
ταῦτα τοὐναντίον ἅπαν· [19] "τί ἡμῖν προσέχετε, ὡς ἰδίᾳ δυ-
νάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν;" Ἐν-
τεῦθεν μανθάνομεν δόγμα μέγα, ὡς οὐκ ἀρκεῖ προθυμία ἀν-
θρώπου, ἂν μὴ τῆς ἄνωθέν τις ἀπολαύσῃ ῥοπῆς· καὶ ὅτι B
πάλιν οὐδὲν κερδανοῦμεν ἀπὸ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, προθυμίας
οὐκ οὔσης. Καὶ ταῦτα ἀμφότερα δείκνυσιν Ἰούδας καὶ Πέ-
τρος· ὁ μὲν γὰρ πολλῆς ἀπολαύσας βοηθείας, οὐδὲν ὠφελήθη,

[16] Joan. xxi. 21. [17] Act. i. 7. [18] Act. x. 15. [19] Act. iii. 12.

[d] καὶ λέγοντος om. G. K. [e] σκανδαλισθήσωνται H. M. σκανδαλισθῶσιν L. [f] ἐκώλυσεν H. M. [g] οὐδὲ G. ἀντεῖπεν H. K. et G. in textu. [h] Καὶ μετὰ Edd. [i] ἀπαρνήσωμαι G. L. M.

Digitized by Google

ἐπειδὴ [k] μὴ ἠθέλησε, μηδὲ τὰ παρ᾽ ἑαυτοῦ συνεισήνεγκεν· οὗτος δὲ καὶ προθυμηθεὶς, ἐπειδὴ μηδεμιᾶς ἀπήλαυσε βοηθείας, κατέπεσε. Καὶ γὰρ ἀπὸ [l] δυοῖν τούτων ἡ ἀρετὴ ὑφαίνεται. Διὸ παρακαλῶ, μήτε τὸ πᾶν ἐπὶ τὸν θεὸν ῥίψαντας, [m] αὐτοὺς καθεύδειν, μήτε σπουδάζοντας, νομίζειν οἰκείοις πόνοις τὸ πᾶν κατορθοῦν. Οὔτε γὰρ ὑπτίους ἡμᾶς αὐτοὺς εἶναι βούλεται ὁ θεός· [n] διὰ τοῦτο οὐ τὸ πᾶν αὐτὸς ἐργάζεται·
C οὔτε [o] ἀλαζόνας· [n] διὰ τοῦτο οὐ τὸ πᾶν ἡμῖν ἔδωκεν· ἀλλ᾽ ἑκατέρου τὸ βλαβερὸν ἀνελὼν, τὸ χρήσιμον [p] ἡμῖν εἴασε. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν κορυφαῖον ἀφῆκε πεσεῖν, συνεσταλμένον τε αὐτὸν κατασκευάζων, καὶ εἰς πλείονα λοιπὸν ἀγάπην ἀλείφων. [20] "Ὧι γὰρ πλέον, φησὶν, [q] ἀφείθη, μειζόνως ἀγαπήσει."

[r] Πειθώμεθα τοίνυν πανταχοῦ τῷ θεῷ, καὶ μηδὲν ἀντιλέγωμεν, κἂν ἐναντίον εἶναι δοκῇ τοῖς ἡμετέροις λογισμοῖς καὶ ταῖς ὄψεσι τὸ λεγόμενον· ἀλλ᾽ ἔστω καὶ λογισμῶν καὶ ὄψεως κυριώτερος αὐτοῦ ὁ λόγος. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μυστηρίων ποιῶμεν, οὐ τοῖς κειμένοις μόνον ἐμβλέποντες, ἀλλὰ
D τὰ ῥήματα αὐτοῦ [s] κατέχοντες. Ὁ μὲν γὰρ λόγος αὐτοῦ ἀπαραλόγιστος· ἡ δὲ αἴσθησις ἡμῶν εὐεξαπάτητος. Οὗτος οὐδέποτε διέπεσεν· αὕτη δὲ τὰ πλείονα σφάλλεται. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος φησὶ, "τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου," καὶ πειθώμεθα καὶ πιστεύωμεν, καὶ νοητοῖς αὐτὸ βλέπωμεν ὀφθαλμοῖς. Οὐδὲν γὰρ αἰσθητὸν παρέδωκεν ἡμῖν ὁ Χριστός· ἀλλ᾽ [t] ἐν αἰσθητοῖς μὲν πράγμασι, πάντα δὲ νοητά. Οὕτω καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι, δι᾽ αἰσθητοῦ μὲν πράγματος γίνεται τοῦ ὕδατος τὸ δῶρον, νοητὸν δὲ τὸ ἀποτελούμενον, ἡ γέννησις καὶ [v] ἡ ἀνακαίνισις. Εἰ μὲν γὰρ ἀσώματος [w] ἦς, γυμνὰ ἂν

[20] Luc. vii. 47.

[k] μὴ] οὐκ Mor. Ben. μηδὲ] οὐδὲ Mor. Ben. καὶ K. Ep. Sav. Mox συνεισενεγκεῖν G. K. Ep. Sav. [l] δύο G. K. M. [m] αὐτοὺς om. K. Euth. [n] διὰ] καὶ διὰ bis G. K. [o] ἀλαζόνας] + [εἶναι] Mor. + βούλεται εἶναι G. H. M. Sav. Ben. Nobiscum facit Ep. [p] ἡμῖν om. L. [q] Sic L. ἀφήθη K. ceteri cum Euth. ἀφεθῇ. ἂν post γὰρ addit Sav. [r] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ κοινωνίας, καὶ περὶ ἱερέων, καὶ ὅτι καὶ νῦν δι᾽ αὐτῶν ὁ Χριστὸς ἐργάζεται τὴν τράπεζαν· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν συγγινωσκόντων τινὶ ἁμάρτημα, καὶ μὴ κωλυόντων μεθέξειν· ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐκζητηθήσεται. G. [s] κατέχωμεν G. K. M. [t] ἐν, quod vulgo abest, ex uno cod. L. recepi. ἀλλ᾽ αἰσθητὰ μὲν πράγματα Reg. 688. [v] ἡ] + [ἀναγέννησις ἤτουν] Mor. et sine uncis Ben. repugnantibus subsidiis. Mox ἀνακαίνωσις G. M. ἀνακαίνησις K. [w] ἦς] ᾖς Sav. εἰ Mor. Ben.

Digitized by Google

αὐτά σοι τὰ ἀσώματα παρέδωκε δῶρα· ἐπειδὴ δὲ σώματι
συμπέπλεκται ἡ ψυχὴ, ἐν αἰσθητοῖς τὰ νοητά σοι παραδί- E
(514) δωσι. Πόσοι νῦν λέγουσιν, ἐβουλόμην αὐτοῦ τὴν μορφὴν
ἰδεῖν, τὸν τύπον, τὰ ἱμάτια, τὰ ὑποδήματα. Ἰδοὺ αὐτὸν
ὁρᾷς, αὐτοῦ ἅπτῃ, αὐτὸν ἐσθίεις. Καὶ σὺ μὲν ἱμάτια ἐπι-
θυμεῖς ἰδεῖν· αὐτὸς δὲ [x] ἑαυτόν σοι δίδωσιν, οὐκ ἰδεῖν μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἅψασθαι, καὶ φαγεῖν, καὶ λαβεῖν ἔνδον. Μηδεὶς
τοίνυν ναυτιῶν [y] προσίτω, μηδεὶς ἐκλελυμένος· ἅπαντες πε- 788
πυρωμένοι, ἅπαντες ζέοντες καὶ διεγηγερμένοι. Εἰ γὰρ Ἰου-
δαῖοι ἑστῶτες, καὶ τὰ ὑποδήματα καὶ τὰς βακτηρίας ἔχοντες
ἐν ταῖς χερσὶν, ἤσθιον μετὰ σπουδῆς, πολλῷ μᾶλλον σὲ
νήφειν δεῖ. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ εἰς Παλαιστίνην ἔμελλον ἐξιέ-
ναι, διὸ καὶ ὁδοιπόρων σχῆμα εἶχον· σὺ δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν
μέλλεις ἀποδημεῖν. Διὸ χρὴ πάντοθεν ἐγρηγορέναι· καὶ γὰρ
οὐ μικρὰ κεῖται κόλασις τοῖς ἀναξίως μετέχουσιν. Ἐννόησον
πῶς ἀγανακτεῖς κατὰ τοῦ προδότου, κατὰ τῶν σταυρωσάν-
των. Σκόπει τοίνυν, μὴ καὶ αὐτὸς ἔνοχος γένῃ τοῦ σώμα-
τος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνοι κατέσφαξαν B
τὸ [z] πανάγιον σῶμα, σὺ δὲ ῥυπαρᾷ ὑποδέχῃ ψυχῇ μετὰ το-
σαύτας εὐεργεσίας. Οὐδὲ γὰρ ἤρκεσεν αὐτῷ τὸ γενέσθαι
ἄνθρωπον, [a] τὸ ῥαπισθῆναι καὶ σφαγῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀναφύρει
ἑαυτὸν ἡμῖν· καὶ οὐ τῇ πίστει μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ
πράγματι σῶμα ἡμᾶς αὐτοῦ κατασκευάζει. Τίνος οὖν οὐκ
ἔδει καθαρώτερον εἶναι τὸν ταύτης ἀπολαύοντα τῆς θυσίας;
ποίας ἡλιακῆς ἀκτῖνος τὴν χεῖρα τὴν ταύτην διατέμνουσαν
τὴν σάρκα, τὸ στόμα τὸ πληρούμενον πυρὸς πνευματικοῦ,
τὴν γλῶσσαν τὴν φοινισσομένην αἵματι φρικωδεστάτῳ; Ἐν-
νόησον ποίαν ἐτιμήθης τιμήν· ποίας ἀπολαύεις τραπέζης.
Ὅπερ [b] ἄγγελοι βλέποντες φρίττουσι, καὶ οὐδὲ ἀντιβλέψαι C
τολμῶσιν ἀδεῶς διὰ τὴν ἐκεῖθεν [c] φερομένην ἀστραπὴν, τούτῳ
ἡμεῖς τρεφόμεθα, τούτῳ ἀναφυρόμεθα, καὶ γεγόναμεν ἡμεῖς
Χριστοῦ σῶμα ἓν καὶ σὰρξ μία. [21] "Τίς λαλήσει τὰς δυ-
ναστείας [d] τοῦ κυρίου; ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις
αὐτοῦ;" Τίς ποιμὴν τοῖς οἰκείοις μέλεσι τρέφει τὰ πρόβατα;

[21] Psal. cv. 2.

[x] αὐτὸν G. K. M. [y] προσιέτω G. H. K. M. [z] πανάγιον om. K. L. [a] τὸ] οὐδὲ τὸ Edd. [b] οἱ ἄγγελοι Sav. Ben. [c] ἐκφερομένην L. p. p. τοῦτο ἡμεῖς G. M. [d] τοῦ om. K. M.

Καὶ τί λέγω, ποιμήν; Μητέρες πολλάκις εἰσὶ, [e] καὶ μετὰ τὰς ὠδῖνας ἑτέραις ἐκδιδόασι τροφοῖς τὰ παιδία· αὐτὸς δὲ τοῦτο οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' αὐτὸς ἡμᾶς τρέφει οἰκείῳ [f] αἵματι, καὶ διὰ πάντων ἡμᾶς ἑαυτῷ συμπλέκει. Σκόπει δέ· ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας. Ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς πάν-
D *τας, φησί· καίτοιγε πρὸς πάντας. Εἰ γὰρ πρὸς τὴν φύσιν ἦλθε τὴν ἡμετέραν, εὔδηλον ὅτι πρὸς πάντας· εἰ δὲ πρὸς πάντας, καὶ πρὸς ἕνα ἕκαστον. Καὶ πῶς ἅπαντες οὐκ ἐκαρπώσαντο τὸ ἐντεῦθεν κέρδος; φησί. Τοῦτο οὐ παρ' ἐκεῖνον τὸν ὑπὲρ ἁπάντων τοῦτο ἑλόμενον, ἀλλὰ παρὰ τοὺς μὴ βουληθέντας. [g] Ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν πιστῶν ἀναμίγνυσιν ἑαυτὸν διὰ τῶν μυστηρίων· καὶ οὓς ἐγέννησεν, ἐκτρέφει δι' ἑαυτοῦ, καὶ οὐκ ἄλλῳ ἐκδίδωσι, καὶ τούτῳ σε πείθων πάλιν, ὅτι σάρκα ἔλαβε [h] τὴν σήν. Μὴ τοίνυν ῥᾳθυμῶμεν, τοσαύτης ἠξιωμένοι ἀγάπης τε καὶ τιμῆς. Οὐχ ὁρᾶτε τὰ παιδία*
E *μεθ' ὅσης προθυμίας δράσσεται τοῦ μαστοῦ; μεθ' [i] ὅσης ὁρμῆς ἐμπήγνυσι τῇ θηλῇ τὰ χείλη; Μετὰ τοσαύτης προσίωμεν καὶ ἡμεῖς τῇ τραπέζῃ ταύτῃ, καὶ τῇ θηλῇ τοῦ ποτηρίου τοῦ πνευματικοῦ· μᾶλλον [k] δὲ μετὰ πολλῷ πλείονος ἑλκύσωμεν, ὡς παιδία ὑπομάζια, τοῦ πνεύματος τὴν χάριν· καὶ μία ἡμῖν ἔστω ὀδύνη, τὸ μὴ μετασχεῖν ταύτης τῆς τροφῆς. Οὐκ*
789 *ἔστιν ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἔργα τὰ προκείμενα. Ὁ τότε [l] ταῦτα ποιήσας ἐν ἐκείνῳ τῷ δείπνῳ, οὗτος καὶ νῦν αὐτὰ [m] ἐργάζεται. Ἡμεῖς ὑπηρετῶν τάξιν ἐπέχομεν· ὁ δὲ ἁγιάζων αὐτὰ καὶ μετασκευάζων, αὐτός. Μηδεὶς τοίνυν Ἰούδας παρέστω, μηδεὶς φιλάργυρος. Εἴ τις [n] μὴ μαθητὴς, παραχωρείτω· οὐ δέχεται τοὺς τοιούτους ἡ τράπεζα. [22] "Μετὰ γὰρ τῶν μαθητῶν μου, φησὶ, ποιῶ τὸ πάσχα." Αὕτη ἐκείνη ἐστὶν ἡ τράπεζα, καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἔχει. Οὐ γὰρ ἐκείνην μὲν ὁ Χριστὸς, ταύτην δὲ ἄνθρωπος δημιουργεῖ· ἀλλὰ καὶ*

[22] Matth. xxvi. 18.

[e] *καὶ*] *αἱ* Edd. [f] *σώματι* G. Ge. [g] *Ἑνὶ*] *Ἐπεὶ* L. *Ἑνὶ γὰρ* G. p. p. *διὰ τοῦ μυστηρίου* G. M. Ge. [h] *τὴν* om. K. L. [i] *ὅσης*] + *τῆς* L. [k] *δὲ*] + *καὶ* Edd. *πλείονος*] + *πόθου* Sav. *ἑλκύσωμεν*] + *προθυμίας* Mor. Ben. [l] *αὐτὰ* G. H. K. M. [m] *ἐργάζεται. Ἡμεῖς*] *ἐργάζεται ὑμῖν*. G. Sic Sav. sed hic post *ἐπέχομεν*, *ἡμεῖς* inculcat. [n] *μὴ* om. G. H. M. *παραχωρείτω*] *παρίτω* iidem. Mox *τοὺς μὴ τοιούτους* iidem cum K. Ge. Sav. Ben. qui ceteroquin nobiscum faciunt.

Digitized by Google

[o] ταύτην αὐτός. Τοῦτο ἐκεῖνο τὸ ἀνώγεων, ἔνθα τότε ἦσαν· ἐντεῦθεν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ἐξῆλθον. Ἐξέλθωμεν καὶ B ἡμεῖς ἐπὶ τὰς χεῖρας τῶν πενήτων· τοῦτο γὰρ ὄρος τῶν ἐλαιῶν τὸ χωρίον. Ἐλαῖαι γάρ εἰσι καταπεφυτευμέναι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ τῶν πενήτων τὸ πλῆθος, [p] ἀποστάζουσαι τὸ ἔλαιον τὸ ἐκεῖ χρησιμεῦον ἡμῖν, ὃ αἱ πέντε παρθένοι
(515) εἶχον· αἱ δὲ ἑτέραι μὴ λαβοῦσαι ἐντεῦθεν ἀπώλοντο. Τοῦτο λαβόντες εἰσίωμεν, ἵνα φαιδραῖς ἀπαντήσωμεν ταῖς λαμπάσι τῷ νυμφίῳ· τοῦτο λαβόντες ἐξέλθωμεν ἐντεῦθεν. Μηδεὶς ἀπάνθρωπος προσίτω, μηδεὶς ὠμὸς καὶ [q] ἀνελεής, μηδεὶς ὅλως ἀκάθαρτος.

Ταῦτα πρὸς ὑμᾶς τοὺς μεταλαμβάνοντας λέγω, καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς διακονουμένους. Καὶ γὰρ ἀναγκαῖον καὶ C πρὸς ὑμᾶς διαλεχθῆναι, ὥστε μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς διανέμειν ταυτὶ τὰ δῶρα. Οὐ μικρὰ κόλασις ὑμῖν [r] ἐστὶν, εἴ τινι συνειδότες τινὰ πονηρίαν, συγχωρήσετε μετασχεῖν ταύτης τῆς τραπέζης. Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν ἐκζητηθήσεται τῶν ὑμετέρων. Κἂν στρατηγός τις ᾖ, κἂν ὕπαρχος, κἂν αὐτὸς ὁ τὸ διάδημα περικείμενος, ἀναξίως δὲ προσίῃ, κώλυσον· μείζονα ἐκείνου τὴν ἐξουσίαν ἔχεις. Σὺ δὲ εἰ μὲν πηγὴν ὕδατος ἐνεχειρίσθης φυλάττειν ποιμνίῳ καθαρὰν, εἶτα εἶδες πρόβατον πολὺν ἐπὶ τοῦ στόματος φέρον τὸν βόρβορον, οὐκ ἂν εἴασας ἐπικύψαι κάτω, καὶ θολῶσαι τὸ ῥεῖθρον· νυνὶ δὲ οὐχ ὕδατος, ἀλλ' αἵματος καὶ πνεύματος D πηγὴν ἐγκεχειρισμένος, καὶ ὁρῶν [s] γῆς καὶ βορβόρου χαλεπωτέραν ἁμαρτίαν ἔχοντάς τινας καὶ προσιόντας, οὐκ ἀγανακτεῖς, οὐδὲ ἀπείργεις; καὶ τίνα ἂν σχοίης συγγνώμην; Διὰ τοῦτο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἐτίμησε ταύτην τὴν τιμὴν, ἵνα τὰ τοιαῦτα διακρίνητε. Τοῦτο ὑμῶν ἡ ἀξία, τοῦτο ἡ ἀσφάλεια, τοῦτο ὁ στέφανος ἅπας, οὐχ ἵνα λευκὸν χιτωνίσκον καὶ ἀποστίλβοντα περιβαλλόμενοι περιίητε. Καὶ πόθεν οἶδα, φησὶ, τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα; Οὐ περὶ τῶν ἀγνοουμένων, ἀλλὰ περὶ τῶν γνωρίμων λέγω. Εἴπω τι φρικωδέστερον; Οὐχ οὕτω χαλεπὸν τοὺς ἐνεργουμένους ἔνδον εἶναι, ὡς τού-

[o] ταύτην] + κἀκείνην Mor. Ben. [p] ἀποστάζουσι G. [q] ἀνηλεὴς L. [r] ἐστὶν om. G. τινι σ. τινὰ] σ. τινὶ L. et Flor. p. 146. (Tom. XII. p. 495 D.) Mox συγχωρήσητε Edd. [s] γῆς καὶ] τὴν H. M. τοὺς G. Mox τινὰς om. G.

Digitized by Google

E τους, οὓς φησιν ὁ [22] Παῦλος τὸν Χριστὸν καταπατῆσαι, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγήσασθαι, καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐνυβρίσαι. Δαιμονῶντος γὰρ χείρων ὁ ἡμαρτηκὼς καὶ προσιών. Οἱ μὲν γὰρ ἐπειδὴ δαιμονῶσιν, οὐ κολάζονται· οὗτοι δὲ ὅταν ἀναξίως προσίωσιν, ἀθανάτῳ παρα-
790 δίδονται [t] τιμωρίᾳ. Μὴ τοίνυν τούτους ἐλαύνωμεν μόνον, ἀλλὰ πάντας ἁπλῶς, οὓς ἂν ἴδωμεν ἀναξίως προσιόντας. [v] Μηδεὶς κοινωνείτω τῶν μὴ μαθητῶν. Μηδεὶς λαμβανέτω [w] Ἰούδας, ἵνα μὴ τὰ Ἰούδα πάθῃ. Σῶμά ἐστι Χριστοῦ καὶ τουτὶ τὸ πλῆθος. Ὅρα τοίνυν, ὁ διακονούμενος τοῖς μυστηρίοις, μὴ παροξύνῃς τὸν δεσπότην, οὐκ ἐκκαθαίρων τὸ σῶμα τοῦτο· μὴ ξίφος δῷς ἀντὶ τροφῆς. Ἀλλὰ κἂν ὑπὸ [x] ἀγνοίας ἐκεῖνος ἔρχηται μεθέξων, κώλυσον, μὴ φοβηθῇς. Φοβήθητι τὸν θεὸν, μὴ ἄνθρωπον. Ἂν φοβηθῇς ἄνθρωπον, καὶ ὑπ' αὐτοῦ καταγελασθήσῃ· ἂν δὲ τὸν θεὸν, καὶ ἀνθρώποις
B αἰδέσιμος ἔσῃ. Εἰ δὲ αὐτὸς οὐ τολμᾷς, ἐμοὶ πρόσαγε· οὐ συγχωρήσω ταῦτα τολμᾶσθαι. Τῆς ψυχῆς ἀποστήσομαι πρότερον, ἢ τοῦ αἵματος μεταδώσω τοῦ δεσποτικοῦ παρ' ἀξίαν· καὶ τὸ αἷμα τὸ ἐμαυτοῦ προήσομαι πρότερον, ἢ [y] μεταδώσω αἵματος οὕτω φρικώδους παρὰ τὸ προσῆκον. Εἰ δὲ ἠγνόησέ τις τὸν φαῦλον πολλὰ περιεργασάμενος, οὐδὲν ἔγκλημα. Ταῦτα γάρ μοι περὶ τῶν δήλων εἴρηται. Ἂν γὰρ τούτους διορθώσωμεν, καὶ τοὺς ἀγνῶτας ταχέως ἡμῖν ὁ θεὸς γνωριεῖ· ἂν δὲ τούτους ἐάσωμεν, τίνος ἕνεκεν ἡμῖν ἐκεί-
C νους ποιήσει φανεροὺς λοιπόν; Ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ ἵνα ἀπείργωμεν, οὐδ' ἵνα ἐκτέμνωμεν μόνον, ἀλλ' ἵνα διορθώσαντες ἐπαναγάγωμεν, ἵνα ἐπιμελώμεθα. Οὕτω γὰρ καὶ τὸν θεὸν ἵλεων ἕξομεν, καὶ πολλοὺς τοὺς κατ' ἀξίαν μεταλαμβάνοντας εὑρήσομεν, καὶ τῆς οἰκείας σπουδῆς καὶ τῆς περὶ τοὺς ἄλλους ἐπιμελείας πολὺν ἀποληψόμεθα τὸν μισθόν· οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[22] Hebr. x. 29.

[t] κολάσει G. [v] Μηδεὶς] + οὖν Edd. [w] Ἰούδας] ὡς ὁ Ἰούδας G. Ge. [x] ἀνοίας Sav. Ben. ἀσθενείας Flor. [y] Hiat L. usque ad ἐφθέγξατο p. 791 D.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΓ.

[1] Τότε ἔρχεται μετ᾽ αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον D
Γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· καθίσατε αὐτοῦ, ἕως
ἂν ἀπελθὼν [a] προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν
Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι
(516) καὶ ἀδημονεῖν, καὶ λέγει αὐτοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή
μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ᾽ ἐμοῦ.

Επειδη ἀδιασπάστως αὐτοῦ [b] εἴχοντο, διὰ τοῦτό φησι· "μείνατε αὐτοῦ, ἕως ἀπελθὼν προσεύξομαι." Ἔθος γὰρ E
αὐτῷ χωρὶς αὐτῶν προσεύχεσθαι. Τοῦτο δὲ ἐποίει, παιδεύων ἡμᾶς ἐν ταῖς εὐχαῖς ἡσυχίαν κατασκευάζειν ἑαυτοῖς καὶ ἠρεμίαν πολλήν. Καὶ παραλαμβάνει τοὺς τρεῖς, καὶ λέγει αὐτοῖς· "περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου." Τίνος ἕνεκεν μὴ πάντας παραλαμβάνει; Ἵνα μὴ καταπέσωσιν· ἀλλὰ τούτους, τοὺς τῆς δόξης αὐτοῦ θεωροὺς γενομένους. Ἀλλ᾽ ὅμως καὶ τούτους ἀφίησι, [2] "καὶ μικρὸν [c] προελθὼν, 791
εὔχεται λέγων· πάτερ, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ᾽ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ᾽ ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ᾽ ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής." Οὐχ ἁπλῶς πρὸς Πέτρον μάλιστα ἀποτείνεται, καίτοι καὶ τῶν ἄλλων [d] καθευδησάντων· ἀλλὰ καθικνούμενος αὐτοῦ κἀντεῦθεν διὰ τὴν αἰτίαν ἣν ἔμπροσθεν εἶπον. Εἶτα ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄλλοι τὸ αὐτὸ εἶπον, (εἰπόντος γὰρ, φησὶ, Πέτρου, ὅτι "κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε B
ἀπαρνήσομαι·" "ὁμοίως δὲ, φησὶ, καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον·") πρὸς ἅπαντας διαλέγεται, ἐλέγχων αὐτῶν τὴν

[1] Cap. XXVI. v. 36–38. [2] v. 39–41.

Hom. LXXXIII. [a] προσεύξομαι (om. ἂν) G. H. K. [b] εἶχον G. Correxit Montef. Mox ἕως ἂν ἀ. προσεύξωμαι M. invitis Mosqq. [c] προσελθὼν M. 5 Mosqq. et pr. H. K. [d] καθευδόντων G. Euth. Mox κἀνταῦθα Edd.

Digitized by Google

ἀσθένειαν. Οἱ γὰρ συναποθανεῖν αἱρούμενοι, οὐδὲ λυπουμένῳ τότε συλλυπηθῆναι ἴσχυσαν ἐγρηγορότες, ἀλλ' ἐκράτησεν αὐτῶν ὁ ὕπνος. Ὁ δὲ ἐκτενῶς εὔχεται, [e] ἵνα μὴ δόξῃ ὑπόκρισις εἶναι τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἱδρῶτες ἐπιῤῥέουσι διὰ τὴν αἰτίαν πάλιν τὴν αὐτήν, [f] καὶ ἵνα μὴ τοῦτο εἴπωσιν αἱρετικοί, ὅτι ὑποκρίνεται τὴν ἀγωνίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἱδρῶτες ὡς θρόμβοι αἵματος, καὶ ἄγγελος ἐνισχύων αὐτὸν ἐφάνη, καὶ μυρία φόβου τεκμήρια, [g] ἵνα μή τις εἴπῃ τὰ ῥήματα
C πεπλασμένα εἶναι. [h] Διὰ τοῦτο καὶ ἡ εὐχή. Τῷ μὲν οὖν εἰπεῖν, "εἰ δυνατὸν, παρελθέτω," ἔδειξε τὸ ἀνθρώπινον· τῷ δὲ εἰπεῖν, "πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ," [i] ἔδειξε τὸ ἐνάρετον καὶ ἐμφιλόσοφον, παιδεύων καὶ τῆς φύσεως ἀνθελκούσης ἕπεσθαι τῷ θεῷ. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἤρκει τοῖς ἀνοήτοις τὸ πρόσωπον δεῖξαι μόνον, καὶ ῥήματα προστίθησι. Πάλιν [k] ῥήματα οὐκ ἤρκει μόνον, ἀλλὰ καὶ πραγμάτων ἔδει; καὶ ταῦτα συνάπτει τοῖς ῥήμασιν, ἵνα πιστεύσωσι καὶ οἱ σφόδρα φιλονεικοῦντες, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἀπέθανεν. Εἰ γὰρ καὶ τούτων ὄντων, ἀπιστεῖται παρά τινων
D ἔτι τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον εἰ μὴ ταῦτα ἦν. Ὁρᾷς δι' ὅσων δείκνυσι τῆς οἰκονομίας τὴν ἀλήθειαν; Δι' ὧν φθέγγεται, δι' ὧν πάσχει. Εἶτα ἐλθὼν "λέγει, φησὶ, τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ;" Ἅπαντες [l] ἐκάθευδον, καὶ τῷ Πέτρῳ ἐπιτιμᾷ, αἰνιττόμενος αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἐφθέγξατο. Καὶ τὸ "μετ' ἐμοῦ" [m] δὲ οὐχ ἁπλῶς κεῖται, ὡσανεὶ ἔλεγε· γρηγορῆσαι οὐκ ἴσχυσας μετ' ἐμοῦ, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τὴν [n] ψυχὴν θήσεις; Καὶ τὸ ἑξῆς δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνίττεται. "Γρηγορεῖτε γάρ, φησὶ, καὶ προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν." Ὁρᾷς πῶς πάλιν αὐτοὺς παιδεύει μὴ ἀπαυθαδιάζεσθαι, ἀλλὰ συντετρῖ-
E φθαι τὴν διάνοιαν, καὶ ταπεινοφρονεῖν, καὶ τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἀνατιθέναι; Καὶ νῦν μὲν πρὸς Πέτρον ἀποτείνεται, νῦν δὲ πρὸς πάντας κοινῇ. Κἀνείνῳ μέν φησι· [s] "Σίμων, Σίμων,

[s] Luc. xxii. 31.

[e] καὶ ante ἵνα delevi, auctoribus K. Ep. [f] καὶ om. Ep. p. p. τοῦτο om. M. Ep. Haec aliter distinguuntur in Edd. [g] ἵνα] + γὰρ G. [h] Διὰ] + γάρ τοι Edd. [i] ἐδίδαξε G. H. M. invito Ep. [k] τὰ ῥήματα Edd. [l] ἐκαθεύδησαν Edd. [m] δὲ om. K. L. κεῖται] εἶπεν G. H. K. M. sed πρόσκειται habet Ep. ἀλλ' ante ὡσανεὶ delevi cum H. L. M. Ep. [n] ψυχὴν] + σου Edd.

[o] ἐξῄτησεν ὁ Σατανᾶς σινιάσαι ὑμᾶς· κἀγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ·"
κοινῇ δὲ πᾶσιν, "[p] εὔχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν,"
πανταχοῦ τὸ αὔθαδες αὐτῶν ἐκκόπτων καὶ ἐναγωνίους ποιῶν.
Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ διόλου καταφορικὸν ποιεῖν τὸν λόγον, 792
λέγει· "τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής."
(517) Εἰ γὰρ καὶ βούλει, φησὶν, ὑπεριδεῖν θανάτου, ἀλλ' οὐ δυνήσῃ,
ἕως ἂν ὁ θεὸς ὀρέξῃ χεῖρα· καθέλκει γὰρ τὸ φρόνημα
τὸ σαρκικόν. [4] "Καὶ [q] πάλιν ηὔξατο τὸ αὐτὸ, λέγων· πάτερ,
εἰ οὐ δύναται [r] τοῦτο παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ
πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου·" δεικνὺς ἐνταῦθα, ὅτι
σφόδρα συνᾴδει τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι πανταχοῦ
τούτῳ ἕπεσθαι δεῖ, καὶ τοῦτο ἐπιζητεῖν.

[5] "Καὶ ἐλθὼν, εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας." Μετὰ γὰρ
τοῦ καὶ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν εἶναι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν [s] ὑπὸ
τῆς ἀθυμίας ἦσαν βεβαρημένοι. Καὶ ἐκ τρίτου πάλιν τὸ B
αὐτὸ ἀπελθὼν ἐφθέγξατο, βεβαιῶν ὅτι ἄνθρωπος γέγονε.
Τὸ γὰρ δεύτερον καὶ τρίτον ἀληθείας μάλιστά ἐστιν ἐν ταῖς
γραφαῖς ἐνδεικτικόν· ὥσπερ καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἔλεγε [t] τῷ Φαραώ·
[6] "ἐκ δευτέρου ἐφάνη σοι τὸ ἐνύπνιον; ὑπὲρ ἀληθείας,
καὶ τοῦ [v] πιστωθῆναί σε ὅτι τοῦτο ἔσται πάντως, τοῦτο
γέγονε." Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ τρίτον
τὸ αὐτὸ ἐφθέγξατο, ὑπὲρ τοῦ πιστώσασθαι τὴν οἰκονομίαν.
Καὶ τίνος ἕνεκεν ἦλθεν ἐκ δευτέρου; Ὥστε αὐτοὺς ἐλέγξαι,
ὅτι οὕτως ἐβαπτίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας, ὡς μηδὲ τῆς παρουσίας
αὐτοῦ αἰσθέσθαι. Οὐ μὴν ἤλεγξεν, ἀλλὰ διέστη
μικρὸν, δηλῶν τὴν ἄφατον αὐτῶν ἀσθένειαν, ὅτι οὐδὲ ἐπιτιμηθέντες
ἠδύναντο καρτερῆσαι. Οὐ διυπνίζει δὲ καὶ ἐπι- C
τιμᾷ πάλιν, ὥστε μὴ πλῆξαι πεπληγότας, ἀλλ' ἀπελθὼν
καὶ προσευξάμενος καὶ ἐπανελθὼν φησι· [7] "καθεύδετε [w] τὸ
λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε." Καὶ μὴν τότε [x] γρηγορῆσαι ἔδει·
ἀλλὰ δεικνὺς, ὅτι οὐδὲ τὴν ὄψιν οἴσουσι τῶν δεινῶν, ἀλλὰ
φυγαδευθήσονται καὶ ἀποστήσονται ὑπὸ τῆς ἀγωνίας, καὶ

[4] v. 42. [5] v. 43. [6] Gen. xli. 32. [7] v. 45.

[o] Sic G. H. L. M. vulgo ἐζήτησεν. ὑμᾶς] + ὡς τὸν σῖτον Edd.
[p] εὔχεσθαι M. [q] πάλιν] + ἀπελθὼν G. L. ηὔξατο] Sic mei et Mosqq.
omnes. ἠνίξατο Edd. [r] τοῦτο] + τὸ ποτήριον H. L. Haec ἐὰν
μὴ α. π. om. G. K. [s] ἀπὸ G. K. [t] τῷ Φ. om. K. L. ἐκ δευτέρου . . ἐνύπνιον] ὅτι σοι ἐφάνη τὸ ἐν. ἐκ δ. L. [v] πιστευθῆναι Edd.
[w] τὸ om. K. L. Ep. [x] ἐγρηγορέναι Edd. οἴσουσι] + ῥᾳδίως Edd.

Digitized by Google

ὅτι [y] οὐδὲν τῆς αὐτῶν δεῖται βοηθείας, καὶ ὅτι δεῖ πάντως
αὐτὸν παραδοθῆναι, "καθεύδετε λοιπὸν, φησὶ, καὶ ἀναπαύ-
εσθε. Ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν." Δείκνυσι πάλιν ὅτι οἰκονο-
D μίας ἦν τὸ γινόμενον· οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ εἰπεῖν,
"εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν," ἀνίστησιν αὐτῶν τὰ φρονήματα,
δηλῶν ὅτι τῆς ἐκείνων πονηρίας τὸ ἔργον ἦν, οὐ τοῦ αὐτὸν
ὑπεύθυνον εἶναι πλημμελήματι. [8] "Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐν-
τεῦθεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με." Διὰ πάντων γὰρ
αὐτοὺς [z] ἐπαίδευσεν, ὅτι οὐκ ἀνάγκης τὸ πρᾶγμα ἦν, οὐδὲ
ἀσθενείας, ἀλλ' οἰκονομίας τινὸς ἀποῤῥήτου. Καὶ γὰρ προ-
ᾔδει [a] ἥξοντα, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ ὁμόσε
ἐχώρει. [9] "Ἔτι [b] γοῦν αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς
τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος μετὰ μαχαιρῶν καὶ
ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ."
[c] Καλά γε τῶν ἱερέων τὰ σκεύη· μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύ-
E λων ἐπέρχονται. Καὶ "Ἰούδας, φησὶ, μετ' αὐτῶν, εἷς τῶν
δώδεκα." Πάλιν αὐτὸν τῶν δώδεκα καλεῖ, καὶ οὐκ αἰσχύ-
νεται. [10] "Ὁ δὲ [d] παραδιδοὺς ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων·
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτόν." Βαβαί· πόσην
ἐδέξατο πονηρίαν ἡ τοῦ προδότου ψυχή. Ποίοις γὰρ ὀφθαλ-
793 μοῖς ἑώρα τότε εἰς τὸν διδάσκαλον; ποίῳ στόματι ἐφίλει;
Ὢ τῆς μιαρᾶς γνώμης· τί ἐβουλεύσατο; τί ἐτόλμησε; ποῖον
σύμβολον ἔδωκε τῆς προδοσίας; "Ὃν ἂν φιλήσω," φησίν.
Ἐθάῤῥει τῇ ἐπιεικείᾳ τοῦ διδασκάλου· ὃ μάλιστα πάντων
ἱκανὸν ἦν αὐτὸν ἐντρέψαι, καὶ πάσης αὐτὸν ἀποστερῆσαι
συγγνώμης, ὅτι τὸν οὕτως ἥμερον [e] προεδίδου. Τίνος δὲ ἕνεκεν
τοῦτό φησιν; Ἐπειδὴ πολλάκις κατασχεθεὶς ὑπ' αὐτῶν δι-
εξῆλθεν, οὐκ εἰδότων αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως καὶ τότε ἂν τοῦτο
ἐγένετο, εἰ μὴ αὐτὸς ἐβουλήθη. Τοῦτο γοῦν αὐτὸ παιδεῦσαι
[f] αὐτὸν βουλόμενος, καὶ τότε ἐπήρωσεν αὐτῶν τὰς ὄψεις,
B καὶ αὐτὸς ἠρώτα, [11] "τίνα ζητεῖτε;" Καὶ οὐκ ᾔδεσαν, καίτοι
μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων ὄντες, καὶ τὸν Ἰούδαν μεθ' ἑαυτῶν

[8] v. 46. [9] v. 47. [10] v. 48. [11] Joan. xviii. 4.

[y] οὐδὲν] Sic L. Ep. vulgo οὐδέ. [z] ἐπαίδευεν K. L. [a] Sic H. L. Ep. ceteri ἥξοντας. [b] γοῦν] δὲ K. γὰρ Edd. ὄχλος] + πολὺς L. [c] Καλά γε] + οὐ γὰρ G. K. Vid. adnot. ad p. 381 A. μαχ. καὶ ξύλων] φανῶν καὶ λαμπάδων G. K. M. Ge. [d] παραδιδοὺς] + αὐτὸν Edd. [e] παρεδίδου Edd. [f] αὐτὸν om. H. K.

Digitized by Google

ἔχοντες. Εἶτα ἐπειδὴ εἶπον, Ἰησοῦν, λέγει· "ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε·" καὶ ἐνταῦθα πάλιν, [12] "ἑταῖρε, [g] ἐφ' ᾧ πάρει;" Μετὰ γὰρ τὸ δεῖξαι τὴν ἰσχὺν τὴν ἑαυτοῦ, τότε λοιπὸν συνεχώρησεν. Ὁ δὲ [h] Ἰωάννης φησὶν, ὅτι καὶ ἕως αὐτῆς αὐτὸν διώρθου τῆς ὥρας λέγων· [13] "Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;" Οὐδὲ τὸ σχῆμα τῆς προδοσίας
(518) αἰσχύνῃ; φησίν. Ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ [i] μηδὲ τοῦτο αὐτὸν διεκώλυσε, καὶ φιληθῆναι κατεδέξατο, καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν ἑκὼν, καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐκράτησαν κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα, καθ' ἣν τὸ πάσχα ἔφαγον· οὕτως ἔζεον καὶ ἐμαίνοντο. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἂν ἴσχυσαν, εἰ μὴ αὐτὸς συνεχώρησεν. Οὐ μὴν τοῦτο ἀπαλλάττει τὸν Ἰούδαν τῆς ἀφορήτου C
κολάσεως, ἀλλὰ καὶ μειζόνως αὐτὸν καταδικάζει, ὅτι καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τοσαύτην λαβὼν ἀπόδειξιν, καὶ τῆς ἐπιεικείας, [k] [καὶ τῆς πραότητος,] καὶ τῆς ἡμερότητος, θηρίου παντὸς χαλεπώτερος γέγονε.

[l] Ταῦτ' οὖν εἰδότες, [m] φεύγωμεν πλεονεξίαν. Ἐκείνη γὰρ αὐτὸν, ἐκείνη τότε ἐξεβάκχευσεν· ἐκείνη πρὸς ἐσχάτην ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν [n] γυμνάζει τοὺς ἁλόντας. Ὅταν γὰρ τῆς οἰκείας ἀπογνῶναι ποιῇ σωτηρίας, πολλῷ μᾶλλον τῆς τῶν ἄλλων ὑπερορᾶν παρασκευάζει. Καὶ οὕτω τυραννικόν ἐστι D
τὸ πάθος, ὡς καὶ τοῦ δριμυτάτου ἔρωτος τῶν σωμάτων περιγενέσθαι ποτέ. Διὸ καὶ σφόδρα ἐγκαλύπτομαι, ὅτι χρημάτων μὲν φειδόμενοι πολλάκις ἐχαλίνωσαν ἀκολασίαν πολλοί· διὰ δὲ τὸν τοῦ [o] Χριστοῦ φόβον οὐκ ἠθέλησαν σωφρόνως ζῆν καὶ μετὰ σεμνότητος. Διὸ δὴ φεύγωμεν αὐτήν· οὐ γὰρ παύσομαι ἀεὶ τοῦτο λέγων. Τί γὰρ συνάγεις, ἄνθρωπε, [p] χρυσίον; τί τὴν δουλείαν πικροτέραν ἐργάζῃ; τί τὴν φυλακὴν χαλεπωτέραν; τί τὴν φροντίδα δριμυτέραν ποιεῖς; Νόμισον εἶναι σὰ τὰ ἐν τοῖς μετάλλοις [q] κατωρυγμένα ψήγ- E
ματα, τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις. Καὶ γὰρ εἴπερ εἶχες τὸν ὄγκον

[12] v. 50. [13] Luc. xxii. 48.

[g] ἐφ' ὃ H. Ep. [h] Ἰωάννης] Λουκᾶς L. Ge. [i] μηδὲ] οὐδὲ Edd. Mox ἐξέδωκεν H. L. invito Ep. [k] Inclusa desunt in G. K. L. [l] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ φιλαργύρων καὶ πλεονεκτῶν, καὶ ὅτι ὅσον συνάγουσι, πλέον ὀδυνῶνται. M. [m] φύγωμεν K. L. τὴν πλεονεξίαν L. [n] γυμνάζει] αὐτὸν ἐγύμνασεν. Οὐκ ἐκεῖνον δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντας Edd. refragantibus codd. et Interp. [o] Χριστοῦ] Sic codd. et Ge. θεοῦ Edd. [p] χρυσὸν Edd. [q] κατορωρυγμένα H. K. p. p. καὶ τὰ ἐν τ. β. πάντα Edd.

Digitized by Google

ἐκείνου, ἐφύλαξας [r] ἂν μόνον, καὶ οὐκ ἂν ἐχρήσω. Εἰ γὰρ
νῦν τοῖς οὖσιν οὐ κέχρησαι, ἀλλ' ὡς ἀλλοτρίων ἀπέχῃ, πολλῷ
μᾶλλον εἰ τὰ πλείονα εἶχες, τοῦτο ἂν ἔπαθες. Καὶ γὰρ
εἰώθασιν οἱ φιλάργυροι, ὅσῳ ἂν πλείονα [s] περιβάλλωνται,
τοσούτῳ μᾶλλον αὐτῶν φείδεσθαι. Ἀλλ' οἶδα, φησὶν, ὅτι
794 ἐμὰ ταῦτα. Οὐκοῦν ἐν ὑπολήψει μόνον, οὐκ ἐν ἀπολαύσει
ἡ κτῆσις. Ἀλλ' ἔμελλον ἀνθρώποις εἶναι, φησὶ, φοβερός.
Εὐχείρωτος μὲν οὖν μᾶλλον καὶ πλουσίοις καὶ πένησι, καὶ
λῃσταῖς, καὶ συκοφάνταις, καὶ οἰκέταις, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς
ἐπιβουλεύειν βουλομένοις, τούτοις ἂν ἐγένου. Εἰ γὰρ βού-
λει εἶναι φοβερὸς, [t] ἔκκοπτε τὰς λαβὰς, δι' ὧν δύνανταί σε
ἑλεῖν καὶ λυπῆσαι πάντες οἱ τοῦτο ἐσπουδακότες. Ἢ οὐκ
ἀκούεις τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν
οὐδὲ ἑκατὸν ὁμοῦ [v] συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαί ποτε;
Μεγίστην γὰρ ἔχει προστάτιν τὴν πενίαν, ἣν οὐδὲ ὁ βα-
σιλεύων αὐτὸς χειρώσασθαι δύναιτ' ἂν καὶ ἑλεῖν. Τὸν μέντοι
B φιλάργυρον ἅπαντες ὁμοῦ λυποῦσι. Καὶ τί λέγω τοὺς ἀν-
θρώπους, [w] ὅπου καὶ σῆτες καὶ σκώληκες ἐπιστρατεύουσι τῷ
τοιούτῳ; Καὶ τί λέγω σῆτας; Ὁ χρόνος ὁ πολὺς ἀρκεῖ
μόνος, καὶ μηδενὸς ἐνοχλοῦντος, τὰ μέγιστα ἀδικῆσαι τὸν τοι-
οῦτον. Τίς οὖν ἡ τοῦ πλούτου ἡδονή; Ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτοῦ
τὰς ἀηδίας βλέπω· σὺ δέ μοι τὴν ἡδονὴν εἰπέ. Καὶ τίνες αἱ
ἀηδίαι; φησί. Φροντίδες, ἐπιβουλαὶ, ἀπέχθειαι, μῖσος, φόβος,
τὸ ἀεὶ διψῆν καὶ ἐν ὀδύνῃ εἶναι. Καὶ γὰρ εἴ τις συμπλέκοιτο
[x] κόρῃ ἐρωμένῃ, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ἐμπλῆσαι μὴ δύναιτο, τὴν
ἐσχάτην ὑπομένει βάσανον. Οὕτω [y] καὶ ὁ πλουτῶν. Ἔχει μὲν
C γὰρ τὴν εὐπορίαν, καὶ συγγίνεται αὐτῇ· ἐμπλῆσαι δὲ οὐ δύνα-
ται τὴν ἐπιθυμίαν ἅπασαν, [z] ἀλλὰ συμβαίνει ταὐτὸν, οἷόν τίς
φησι σοφὸς ἀνήρ· [14] "ἐπιθυμία εὐνούχου ἀποπαρθενῶσαι νεᾶ-
νιν·" καὶ, "ὥσπερ εὐνοῦχος περιλαμβάνων παρθένον, καὶ στε-
νάζων·" οὕτως οἱ πλουτοῦντες ἅπαντες. [a] Τί ἂν τις τἄλλα
λέγοι; πῶς πᾶσίν ἐστιν ἀηδὴς ὁ τοιοῦτος, τοῖς οἰκέταις, τοῖς

[14] Eccli. xx. 2. xxx. 20.

[r] ἂν] τοῦτον ἂν G. τοῦτο ἂν Sav. [s] περιβάλλονται K. L. περιβάλωνται G. [t] ἔκκοψον Edd. [v] συνελθόντες om. G. K. M. [w] ὅπου] + γε G. [x] κόρῃ om. G. H. K. M. ἐρωμένῃ om. L. [y] καὶ] δὴ καὶ Edd. p. p. γὰρ om. G. [z] ἀλλὰ] + καὶ G. H. M. [a] Τί] Καὶ τί Edd. p. p. τἄλλα om. L.

Digitized by Google

γεωργοῖς, τοῖς γείτοσι, τοῖς τὰ πολιτικὰ πράττουσι, τοῖς
ἀδικουμένοις, [b] τοῖς οὐκ ἀδικουμένοις, τῇ γυναικὶ μάλιστα
ἁπάντων, τοῖς παιδίοις πλέον ἁπάντων; Οὐδὲ γὰρ ὡς ἐλευ-
θέρους, ἀλλ' ἀνδραπόδων καὶ ἀργυρωνήτων ἀθλιώτερον αὐτοὺς
[c] ἐκτρέφει. Καὶ μυρίας ὀργῆς καὶ λύπης καὶ παροινίας καὶ D
γέλωτος ἀφορμὰς καθ' ἑαυτοῦ παρέξει, [d] κοινὴ πᾶσι κωμῳδία
προκείμενος. Καὶ αἱ μὲν ἀηδίαι αὗται, καὶ τούτων πλείους
ἴσως· οὐ γὰρ ἄν τις [e] αὐτὰς πάσας ἐπέλθοι τῷ λόγῳ ποτὲ,
ἀλλ' ἡ πεῖρα παραστῆσαι δυνήσεται. Σὺ δέ μοι τὴν ἡδο-
νὴν λέγε τὴν ἐντεῦθεν. Δοκῶ πλουτεῖν, φησὶ, καὶ νομίζομαι
πλουτεῖν. Καὶ ποία ἡδονὴ τὸ νομίζεσθαι; [f] Φθόνου μὲν οὖν
ὄνομα μέγιστον. Καὶ γὰρ ὄνομα μόνον ἐστὶν ὁ πλοῦτος,
πράγματος ἔρημον. Ἀλλὰ καὶ ἐντρυφῶν εὐφραίνεται τῇ
ὑπολήψει ταύτῃ, φησὶν, ὁ πλουτῶν. Εὐφραίνεται ὑπὲρ ὧν
(519) ἀλγεῖν ἔδει. Ἀλγεῖν; διατί; φησί. Ὅτι τοῦτο αὐτὸν πρὸς E
πάντα ἄχρηστον ἐργάζεται, καὶ δειλὸν καὶ ἄνανδρον, καὶ πρὸς
[g] ἀποδημίαν καὶ πρὸς θάνατον· καὶ γὰρ διπλοῦν [h] ἡγεῖται τοῦ-
τον, μᾶλλον τῶν χρημάτων, ἢ τοῦ φωτὸς ἐπιθυμῶν. Τὸν
τοιοῦτον οὐδὲ [i] ὁ οὐρανὸς τέρπει, ὅτι μὴ χρυσίον φέρει· οὐδὲ
[k] ὁ ἥλιος, ἐπειδὴ μὴ χρυσᾶς ἀκτῖνας ἀφίησιν. Ἀλλ' εἰσί
τινες, οἳ καὶ ἀπολαύουσι τῶν ὄντων, φησὶ, τρυφῶντες, γα-
στριζόμενοι, μεθύοντες, πολυτελῶς δαπανῶντες. Τοὺς χεί- 795
ρονάς μοι τούτων λέγεις. Ἐκεῖνοι γὰρ μάλιστά εἰσιν, οἳ
οὐκ ἀπολαύουσιν. Οὗτος μὲν γὰρ κἂν ἑτέρων [l] ἀπέχεται κα-
κῶν, ἑνὶ προσδεδεμένος ἔρωτι· ἐκεῖνοι δὲ τούτων χείρους, πρὸς
τοῖς εἰρημένοις ἑτέρων δεσποινῶν χαλεπῶν συρφετὸν ἐπεισά-
γοντες, καὶ καθάπερ τυράννοις τισὶ χαλεποῖς, τῇ γαστρὶ,
τῇ τῶν σωμάτων ἡδονῇ, τῇ μέθῃ, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀκολασίαις
καθ' ἑκάστην λειτουργοῦντες τὴν ἡμέραν, πόρνας τρέφοντες,
δεῖπνα πολυτελῆ κατασκευάζοντες, παρασίτους, κόλακας ὠνού-
μενοι, ἐπὶ τοὺς παρὰ φύσιν ἐκπίπτοντες ἔρωτας, μυρίοις
νοσήμασιν ἐκ τούτων καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν περιβάλ- B

[b] Haec τοῖς οὐκ ἀδ. desunt in codd. praeter H. neque expressit Interp. [c] ἐκθρέψει H. Haec vitiose leguntur in L. [d] κοινὴ] Sic K. L. et corr. H. vulgo κοινῇ. [e] αὐτὰς πάσας] αὐτὰ G. K. [f] Φθόνου μὲν οὖν] φθονούμενον G. φθόνου μὲν ὂν K. [g] ἀποδημίας L. [h] ἡγ. τοῦτον μᾶλλον] τοῦτο μᾶλλον ἡγ. G. H. M. [i] ὁ om. G. H. M. ὅτι] ἐπειδὴ iidem. [k] ὁ om. K. L. [l] ἀπέχηται G. et Edd. ante novissimam.

Digitized by Google

λοντες. Οὐδὲ γὰρ εἰς χρείαν ἀναλίσκουσι τὰ ὄντα, ἀλλ'
εἰς τὸ φθεῖραι τὸ σῶμα, καὶ συνδιαφθεῖραι τούτῳ [m] τὴν
ψυχήν· καὶ ταὐτὸν ποιοῦσιν, οἷον ἂν εἴ τις τὸ σῶμα κοσ-
μῶν, [n] δοκοίη εἰς τὴν ἑαυτοῦ χρείαν ἀναλίσκειν. Ὥστε ἐκεῖνος
μόνος ἡδονῆς ἀπολαύει, καὶ κύριός ἐστι τῶν ὄντων, ὁ χρώ-
μενος εἰς δέον τῷ πλούτῳ· οὗτοι δὲ δοῦλοι καὶ αἰχμάλωτοι·
καὶ γὰρ τὰ πάθη τοῦ σώματος ἐπιτρίβουσι, καὶ τὰ νοσή-
ματα τῆς [o] ψυχῆς. Ποία οὖν αὕτη ἀπόλαυσις, ὅπου πολιορ-
κία καὶ πόλεμος, καὶ χειμὼν θαλαττίας πάσης ζάλης χαλε-
C πώτερος; Κἂν γὰρ ἀνοήτους ὁ πλοῦτος λάβῃ, ἀνοητοτέ-
ρους ἐργάζεται· κἂν ἀσελγεῖς, ἀσελγεστέρους. Καὶ τί τῷ
πένητι, φησὶ, τῆς συνέσεως ὄφελος; Εἰκότως ἀγνοεῖς. Οὐδὲ
γὰρ [p] ὁ τυφλὸς οἶδε, τί τοῦ φωτὸς τὸ κέρδος. Ἄκουσον
τοῦ Σολομῶνος λέγοντος, ὅτι [15] "ὅσον τὸ μέσον σκότους καὶ
φωτὸς, τοσαύτη ἡ περιουσία τοῦ σοφοῦ ὑπὲρ τὸν ἄφρονα."
Ἀλλὰ τὸν ἐν σκότῳ πῶς διδάξομεν; Σκότος γάρ ἐστιν ὁ
τῶν χρημάτων ἔρως, οὐδὲν ἀφιεὶς τῶν ὄντων φαίνεσθαι ὡς
ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρως. Καθάπερ γὰρ ὁ ἐν σκότῳ, κἂν χρυ-
σοῦν [q] ἴδῃ σκεῦος, κἂν λίθον τίμιον, κἂν ἁλουργὰ ἱμάτια,
οὐδὲν εἶναι νομίζει· οὐ γὰρ ὁρᾷ αὐτῶν τὸ κάλλος· οὕτω καὶ
D ὁ [r] ἐν φιλαργυρίᾳ οὐκ οἶδε τῶν περισπουδάστων, ὡς χρὴ,
τὸ κάλλος. Διασκέδασόν μοι τὴν ἀχλὺν τὴν ἀπὸ τοῦ πά-
θους τούτου, καὶ τότε ὄψει τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν.
Οὐδαμοῦ [s] δὲ ταῦτα οὕτω φαίνεται, ὡς ἐν πενίᾳ· οὐδαμοῦ
οὕτως ἐλέγχεται τὰ δοκοῦντα μὲν εἶναι, οὐκ ὄντα δὲ, ὡς ἐν
φιλοσοφίᾳ.

Ἀλλ' ὦ τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων, οἳ [t] καὶ καταρῶνται τοῖς
πένησι, καί φασι καταισχύνεσθαι καὶ οἰκίας καὶ βίον ὑπὸ
πενίας· πάντα [v] φύροντες. Τί γάρ ἐστιν αἰσχύνη οἰκίας;
E εἰπέ μοι. Οὐκ ἔχει κλίνην ἐξ ἐλέφαντος, οὐδὲ ἀργυρᾶ σκεύη,
ἀλλ' ἐξ [w] ὀστράκου πάντα καὶ ξύλων. Τοῦτο μὲν οὖν με-
γίστη δόξα οἰκίας καὶ περιφάνεια. Τὸ γὰρ τῶν βιωτικῶν

[15] Eccle. ii. 13.

[m] τὴν] καὶ τὴν Edd. [n] δοκῇ H. δοκεῖ G. K. M. p. p. τὴν om. G. H. M. [o] ψυχῆς] + αὔξουσι Edd. [p] ὁ τυφλὸς] τυφλός τις G. H. M. [q] ἴδοι H. K. M. [r] ἐν φιλ.] φιλάργυρος Edd. [s] δὲ om. K. L. [t] καὶ om. K. L. M. [v] Sic H. Ge. φέροντες L. φὐεροντες (sic) K. φύρεσθαι G. φύρεσθαι ὄντες M. βίον, καὶ ὑπὸ πενίας πάντα φύρεσθαι Edd. Illud καὶ ignorant codd. [w] ὀστράκων L.

ἀμελεῖν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς πολλάκις ποιεῖ τὴν σχολὴν ἀναλίσκεσθαι πᾶσαν. Ὅταν οὖν πολλὴν ἐν τοῖς ἔξω τὴν ἐπιμέλειαν ἴδῃς, τότε αἰσχύνθητι ἐπὶ τῇ πολλῇ ἀσχημοσύνῃ. Σχῆμα γὰρ μάλιστα αἱ τῶν πλουτούντων οὐκ ἔχουσιν οἰκίαι. Ὅταν γὰρ ἴδῃς ξύλα περιβεβλημένα τάπησι, καὶ κλίνας ἀργύρῳ [x] ἐνδεδεμένας, ὥσπερ ἐν τῷ θεάτρῳ, ὥσπερ 796
ἐν τῇ πομπῇ τῆς σκηνῆς, τί ταύτης τῆς ἀσχημοσύνης ἴσον γένοιτ' ἄν; Ποία γὰρ μᾶλλον οἰκία ἔοικε τῇ ὀρχήστρᾳ καὶ τοῖς [y] ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας; ἡ τοῦ πλουσίου, ἢ ἡ τοῦ πένητος; Οὐκ εὔδηλον, ὅτι ἡ τοῦ πλουσίου; Οὐκοῦν αὕτη [z] ἀσχημοσύνης γέμει. Ποία οἰκία ἔοικε τῇ τοῦ Παύλου, τῇ τοῦ Ἀβραάμ; Εὔδηλον ὅτι ἡ τοῦ πένητος. Οὐκοῦν αὕτη μάλιστα κεκαλλώπισται καὶ εὐδοκιμεῖ. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο μάλιστα κόσμος οἰκίας, εἴσελθε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ζακχαίου, καὶ μάθε, ὅτε ἔμελλεν εἰς αὐτὴν εἰσιέναι ὁ Χριστὸς, πῶς αὐτὴν ἐκόσμησεν ἐκεῖνος. Οὐ γὰρ ἔδραμε πρὸς τοὺς γείτονας, ἀμφίθυρα αἰτῶν καὶ καθέδρας καὶ βάθρα ἐξ ἐλέφαντος πεποιημένα, οὐδὲ ἐξέβαλεν ἐκ τῶν ταμιείων τὰ ἐπιβλή- B
ματα τὰ Λακωνικά· ἀλλ' ἐκόσμησε κόσμῳ τῷ Χριστῷ πρέ-
(520) ποντι. Τίς δὲ οὗτος ἦν; [16] "Τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου [a] δώσω, φησὶ, πτωχοῖς, καὶ οὗ [b] ἂν ἥρπασα, τετραπλασίονα ἀποδώσω." Οὕτω καὶ ἡμεῖς κοσμῶμεν τὰς οἰκίας, ἵνα καὶ πρὸς ἡμᾶς εἰσέλθῃ ὁ Χριστός. Ταῦτα καλὰ τὰ ἀμφίθυρα, ταῦτα ἐν οὐρανοῖς κατασκευάζεται, ἐκεῖ ὑφαίνεται. Ἔνθα [c] ἂν ταῦτα ᾖ, ἐκεῖ καὶ ὁ τῶν οὐρανῶν βασιλεύς. Ἂν δὲ ἑτέρως κοσμῇς, τὸν διάβολον καλεῖς, καὶ τὸν ἐκείνου χορόν. Ἦλθε καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τελώνου Ματθαίου. Τί οὖν καὶ [d] οὗτος ἐποίησε; Τῇ προθυμίᾳ πρότερον ἑαυτὸν ἐκόσμησε, καὶ τῷ πάντα ἀφεῖναι καὶ ἀκολουθῆσαι αὐτῷ. Οὕτω καὶ ὁ Κορνήλιος ἐκόσμει τὴν οἰκίαν εὐχαῖς καὶ ἐλεη- C
μοσύναις· διὸ καὶ μέχρι σήμερον ὑπὲρ αὐτὰ λάμπει τὰ βασίλεια. Καὶ γὰρ οἰκίας εὐτέλεια, οὐ σκεύη κείμενα ἁπλῶς, οὐδὲ κλίνη ἠμελημένη, οὐδὲ τοῖχοι καπνοῦ γέμοντες, ἀλλ'

[16] Luc. xix. 8.

[x] ἐνδεδυμένας codices praeter L. *exornatos* Ge. p. p. προπομπῇ L. [y] ἐπὶ τῆς ὀρχ.] Sic H. K. L. M. vulgo ἐπὶ ταῖς ὀρχήστραις. [z] αἰσχύνης K. [a] δίδωμι L. φησὶ] + κύριε L. [b] ἂν om. M. ἥρπασα] + τι Edd. p. p. τετραπλάσιον H. K. [c] ἂν et p. p. καὶ om. G. H. K. M. Mox κοσμήσῃς iidem. [d] αὐτὸς L.

Digitized by Google

ἡ τῶν ἐνοικούντων κακία. Καὶ δείκνυσιν ὁ Χριστός· εἰς μὲν γὰρ τὴν τοιαύτην, ἂν ᾖ ἐνάρετος ὁ κατοικῶν, οὐκ ἐπαισχύνεται εἰσελθεῖν· εἰς δὲ ἐκείνην, κἂν χρυσοῦν ὄροφον ἔχῃ, οὐδέποτε εἰσελεύσεται. Ὥστε αὕτη μὲν τῶν βασιλείων λαμπροτέρα, τὸν πάντων δεσπότην δεχομένη· ἐκείνη δὲ, μετὰ τοῦ ὀρόφου τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν κιόνων, ἀμάραις καὶ ὀχετοῖς ἔοικεν ἀκαθάρτοις, σκεύη τοῦ διαβόλου ἔχουσα. Ταῦτα
D δὲ ἡμῖν οὐ περὶ τῶν πλουτούντων εἰς δέον, ἀλλὰ περὶ τῶν πλεονεκτούντων καὶ φιλαργύρων εἴρηται. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ σπουδὴ, οὐδὲ φροντὶς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ γαστρίζεσθαι καὶ μεθύειν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἀσχημονεῖν· ἐνταῦθα δὲ [e] ὑπὲρ τοῦ φιλοσοφεῖν. Διὰ [f] ταῦτα οὐδαμοῦ εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν λαμπρὰν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' εἰς τὴν [g] τοῦ τελώνου καὶ ἀρχιτελώνου καὶ ἁλιέως, τὰ βασίλεια ἀφεὶς, καὶ
E τοὺς τὰ μαλακὰ ἐνδεδυμένους ἱμάτια. Εἰ τοίνυν αὐτὸν βούλει καλέσαι καὶ σὺ, κόσμησον τὴν οἰκίαν [h] ἐλεημοσύναις, εὐχαῖς, ἱκετηρίαις, παννυχίσι. Ταῦτα τοῦ βασιλέως Χριστοῦ τὰ ἀναθήματα, ἐκεῖνα δὲ τοῦ μαμωνᾶ, τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Χριστοῦ. Μηδεὶς τοίνυν ἐγκαλυπτέσθω οἰκίαν ἔχων εὐτελῆ, ἂν ταῦτα ἔχῃ τὰ ἐπιβλήματα· μηδεὶς πλούσιος φρονείτω μέγα, οἰκίαν ἔχων πολυτελῆ, ἀλλ' ἐγκαλυπτέσθω μᾶλλον,
797 καὶ ταύτην ζηλούτω, ἐκείνην ἀφεὶς· ἵνα καὶ ἐνταῦθα τὸν Χριστὸν ὑποδέξηται, καὶ ἐκεῖ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσῃ σκηνῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[e] Edebatur ὑπὲρ τοῦ ὥστε φ. ὥστε abesse jubent K. L. [g] τοῦ om. K. p. p. καὶ τοῦ ἀρχ. H. et καὶ τοῦ ἁλιέως H. L. [h] ἐλεημοσύνῃ G. H. M. Mox Ταῦτα γὰρ τοῦ Edd.

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΠΔ.

[1] Καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀπόστρεψον τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, B
ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. Ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ [a] δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα, καὶ παραστήσει μοι ἄρτι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι;

Τις ἦν ὁ εἷς οὗτος ὁ τὸ ὠτίον κόψας; Ἰωάννης φησὶν, ὅτι ὁ Πέτρος. Τῆς γὰρ αὐτοῦ θερμότητος ἦν τὸ πρᾶγμα. Ἀλλ' ἐκεῖνο ἄξιον ζητῆσαι, τίνος ἕνεκεν μαχαίρας ἐβάσταζον; Ὅτι γὰρ ἐβάσταζον, οὐκ ἐντεῦθεν δῆλον μόνον, ἀλλὰ C
καὶ ἐξ ὧν ἐρωτηθέντες εἶπον, ὅτι "εἰσὶν ὧδε δύο." Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς ἔχειν; Καὶ [b] γὰρ τοῦτό φησιν ὁ Λουκᾶς, ὅτι εἶπεν αὐτοῖς· [2] "ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε;" Καὶ ἐπειδὴ εἶπον, οὐδενὸς, εἶπεν αὐτοῖς· "ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον, ἀράτω, [c] καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασά-
(521) τω μάχαιραν." Καὶ ἐπειδὴ εἶπον, ὅτι "εἰσὶ μάχαιραι ὧδε δύο," εἶπεν αὐτοῖς, "ἱκανόν ἐστι." Τίνος οὖν ἕνεκεν εἴασεν D
ἔχειν; Πιστούμενος [d] αὐτοὺς, ὅτι παραδοθήσεται. Διὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, "ἀγορασάτω μάχαιραν·" οὐχ ἵνα [e] ὁπλίσωνται· ἄπαγε· ἀλλὰ διὰ τούτου τὴν [f] παράδοσιν δηλῶν. Καὶ τίνος ἕνεκεν καὶ πήραν [g] φησίν; Ἐπαίδευεν αὐτοὺς

[1] Cap. XXVI. v. 51–54. [2] Luc. xxii. 35–38.

Hom. LXXXIV. [a] δύναμαι] + ἄρτι G. H. (omisso altero ἄρτι.) Locum non ultra v. ἀπολοῦνται laudat M. [b] γὰρ] + καὶ Edd. [c] καὶ] ὁμοίως καὶ Edd. p. p. αὐτοῦ om. K. L. [d] αὐτοῖς G. L. [e] ὁπλίσονται H. ὁπλίσσωνται K. ὁπλήσονται L. πλήσσωνται et in mar. πλήσσωσιν G. *percutiant* Ge. [f] προδοσίαν G. H. K. M. [g] φησίν] ἔχειν, φησὶν, ἐπέταξεν Edd. invito Interp. p. p. ἐπαίδευσεν G. H. L. M.

Digitized by Google

λοιπὸν νήφειν καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ πολλῇ [h] καὶ οἰκείᾳ κε-
χρῆσθαι σπουδῇ. Ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ ὡς ἀπείρους ὄντας
πολλῇ ἔθαλπε τῇ δυνάμει· λοιπὸν δὲ ὥσπερ νεοττοὺς καλιᾶς
[i] ἐξαγαγὼν κελεύει καὶ τοῖς οἰκείοις κεχρῆσθαι πτεροῖς.
Εἶτα ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι δι' ἀσθένειαν αὐτοὺς ἐᾷ, κε-
λεύων καὶ αὐτοὺς τὰ παρ' ἑαυτῶν [k] ἐνεργεῖν, ὑπομιμνήσκει
E τῶν προτέρων, λέγων· "ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς [l] χωρὶς
βαλλαντίου, μή τινος ὑστερήσατε;" ἵνα δι' ἀμφοτέρων
μάθωσιν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν, καὶ δι' ὧν προέστη, καὶ δι' [m] ὧν
ἐγκαταλιμπάνει νῦν ἠρέμα. Ἀλλὰ πόθεν ἦσαν ἐκεῖ μάχαι-
ραι; Ἀπὸ δείπνου ἦσαν καὶ τραπέζης ἐξεληλυθότες. [n] Εἰκὸς
οὖν καὶ μαχαίρας εἶναι ἐκεῖ διὰ τὸ ἀρνίον· τούτους δὲ ἀκού-
σαντας, ὅτι ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτὸν, [o] λαβεῖν εἰς βοήθειαν,
798 ὡς πολεμήσοντας ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου· ὃ τῆς ἐκείνων γνώ-
μης ἦν μόνον. Διὸ καὶ ἐπιτιμᾶται Πέτρος αὐτῇ χρησάμενος,
καὶ μετὰ σφοδρᾶς τῆς ἀπειλῆς. Καὶ γὰρ ἠμύνατο τὸν οἰκέ-
την ἐλθόντα, θερμῶς μὲν, πλὴν οὐχ ἑαυτῷ ἀμύνων, ἀλλ'
ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου τοῦτο ποιῶν. Οὐ μὴν ἀφῆκέ τινα γε-
νέσθαι βλάβην ὁ Χριστός. Καὶ γὰρ ἰάσατο αὐτὸν, καὶ
θαῦμα μέγα ἐπεδείξατο, ἱκανὸν καὶ τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ
τὴν δύναμιν ἐμφῆναι, καὶ τὴν τοῦ μαθητοῦ φιλοστοργίαν
τε καὶ πραότητα· καὶ γὰρ ἐκεῖνο φιλοστόργως, καὶ τοῦτο
πειθηνίως. Ἀκούσας γὰρ, [3] "βάλε τὴν μάχαιράν [p] σου εἰς
τὴν θήκην αὐτῆς," εὐθέως ἐπείσθη, καὶ μετὰ ταῦτα οὐδα-
B μοῦ τοῦτο ποιεῖ. Ἕτερος δέ φησιν, ὅτι καὶ ἠρώτησαν, [4] "εἰ
πατάξομεν·" αὐτὸς δὲ ἐκώλυσε, καὶ ἰάσατο ἐκεῖνον, καὶ τῷ
μαθητῇ ἐπετίμησε, καὶ ἠπείλησεν, ἵνα πείσῃ. "Πάντες γὰρ
οἱ λαβόντες μάχαιραν, φησὶν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται."
Καὶ λογισμὸν προστίθησι, λέγων· "ἢ δοκεῖτε, ὅτι οὐ δύνα-
μαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι
[q] πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; Ἀλλ' ἵνα πληρωθῶ-
σιν αἱ γραφαί." Διὰ τούτων τὸν θυμὸν αὐτῶν ἔσβεσε,
δεικνὺς ὅτι καὶ ταῖς γραφαῖς τοῦτο δοκεῖ. Διὰ τοῦτο κἀκεῖ

[3] Joan. xviii. 11. [4] Luc. xxii. 49.

[h] καὶ] τῇ Edd. p. p. χρῆσθαι K. [i] ἐξάγων G. H. K. M. p. p. καὶ om. K. L. [k] ἐνεργεῖν] συνεισφέρειν Edd. [l] χωρὶς] ἄτερ Edd. [m] ὧν] + αὐτοὺς Edd. [n] Εἰκότως G. K. [o] λαμβάνειν G. H. M. [p] σου om. L. [q] πλείους ἢ om. K. L. Ἀλλ' ἵνα] Sic Mosqq. Ἀλλὰ πῶς K. L.

Digitized by Google

ηὔξατο, ἵνα πράως ἐνέγκωσι τὸ συμβὰν, μαθόντες ὅτι κατὰ θεοῦ πάλιν γίνεται γνώμην. Καὶ δύο τούτοις αὐτοὺς παρε- C
μυθήσατο, τῇ τε τιμωρίᾳ τῶν ἐπιβουλευόντων· "πάντες γὰρ οἱ λαβόντες, φησὶ, μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται·" καὶ τῷ μὴ ἄκων ταῦτα ὑπομεῖναι· "δύναμαι γὰρ, φησὶ, παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου." Καὶ διατί οὐκ εἶπεν· ἢ δοκεῖτε, ὅτι οὐ δύναμαι ἐγὼ πάντας αὐτοὺς ἀπολέσαι; Ὅτι πιθανώτερος μᾶλλον ἦν τοῦτο λέγων· οὐδέπω γὰρ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον. Καὶ πρὸ μικροῦ δὲ ἦν εἰρηκὼς, ὅτι "περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου·" καὶ, "πάτερ, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον·" καὶ ἀγωνιῶν ἐφάνη καὶ ἱδρῶν, καὶ ὑπὸ [r] ἀγγέλου ἐνισχυόμενος. Ἐπεὶ οὖν πολλὰ D
τὰ ἀνθρώπινα ἐπεδείξατο, οὐκ ἐδόκει πιθανὰ λέγειν, εἴγε εἰρήκει, ὅτι δοκεῖτε, ὅτι οὐ δύναμαι αὐτοὺς ἀπολέσαι; Διὰ τοῦτό φησι· " [s] τί δοκεῖτε, ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου;" Καὶ αὐτὸ [t] πάλιν ταπεινῶς ἀπαγγέλλει εἰπών· "παραστήσει μοι δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων." Εἰ γὰρ [5] εἷς ἄγγελος ἑκατὸν ὀγδοηκονταπέντε χιλιάδας ἀνεῖλεν ὡπλισμένας, [v] τί δώδεκα λεγεώνων ἔδει ἐπὶ χιλίους [w] ἀνθρώπους; [x] Ἀλλὰ πρὸς τὸν φόβον αὐτῶν καὶ τὴν ἀσθένειαν σχηματίζει τὸν λόγον· καὶ γὰρ ἀποτεθνηκότες ἦσαν τῷ δέει. Διὰ τοῦτο καὶ τὰς γραφὰς ἐπιτειχίζει λέγων· "πῶς E
οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί;" φοβῶν αὐτοὺς κἀντεῦθεν. Εἰ γὰρ ἐκείναις τοῦτο δοκεῖ, ὑμεῖς ἐναντιοῦσθε πολεμοῦντες;

Καὶ πρὸς μὲν τοὺς μαθητὰς ταῦτα, πρὸς δὲ ἐκείνους φησίν· [6] "ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων [y] συλλαβεῖν με; Καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμην διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με." Ὅρα πόσα ποιεῖ τὰ δυ- 799
νάμενα αὐτοὺς διαναστῆσαι. Ὑπτίους ἔρριψε, τὸ ὠτίον τοῦ οἰκέτου ἰάσατο, ἠπείλησεν αὐτοὺς [z] σφαγήν· "ἐν μαχαίρᾳ γὰρ ἀπολοῦνται, φησὶν, οἱ λαβόντες μάχαιραν·" ἀπὸ τῆς
(522) τοῦ ὠτίου θεραπείας καὶ ταῦτα ἐπιστώσατο· πάντοθεν ἀπὸ

[5] 4 Reg. xix. 35. [6] v. 55.

[r] ἀγγέλου] Sic Ep. Ge. et codd. ἀγγέλων Edd. [s] τί] Sic mei et Mosqq. ἢ Edd. δύναμαι] + ἄρτι Edd. [t] πάλιν] + τοῦτο Sav. Ben. [v] τί δ. λεγεῶνες εἰργάσαντο ἐπὶ G. Ge. ceteri cum Ep. ut dedi. τί om. Mor. Ben. λεγεώνων] λεγεῶνας Edd. [w] ἀνθρώπους;] + Οὐδὲν Edd. contra Ep. Ge. et codd. [x] Ἀλλὰ om. K. L. M. Ἀλλὰ πρὸς] Πρὸς γὰρ G. [y] συλλαβεῖν με om. K. L. [z] σφαγῆναι Edd.

τῶν παρόντων, ἀπὸ τῶν μελλόντων ἐμφαίνων αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐ τῆς αὐτῶν ἰσχύος ἔργον γέγονε τὸ κρατῆσαι [a] αὐτόν. Διὸ καὶ ἐπάγει· "καθ' ἡμέραν μεθ' ὑμῶν ἤμην, καὶ ἐκαθεζόμην διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με·"
B κἀντεῦθεν [b] δηλῶν, ὅτι τῆς αὐτοῦ συγχωρήσεως ἦν τὸ ἑλεῖν. [c] Τὰ θαύματα παραδραμὼν, τὴν διδασκαλίαν λέγει, ἵνα μὴ δόξῃ κομπάζειν. [d] Ὅτε ἐδίδασκον, οὐκ ἐκρατήσατέ με· ὅτε ἐσίγησα, ἐπήλθετε; Ἐν τῷ ἱερῷ ἤμην, καὶ οὐδεὶς κατέσχε· νυνὶ δὲ ἀωρὶ καὶ μέσων νυκτῶν ἐπέστητε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; Τί τούτων ἐδέησε τῶν ὅπλων [e] ἐπὶ τὸν μεθ' ὑμῶν ὄντα ἀεί; ἀπὸ τούτων διδάσκων, ὅτι εἰ μὴ ἑκὼν ἐνέδωκεν, οὐδ' ἂν τότε ἴσχυσαν. Οὐδὲ γὰρ ἂν οἱ τὸν ἐν χερσὶν ὄντα μὴ δυνηθέντες κατασχεῖν, καὶ μέσον αὐτὸν λαβόντες [f] καὶ μὴ περιγενόμενοι, οὔτε τότε ἂν ἴσχυσαν, εἰ μὴ ἠθέλησεν. Εἶτα καὶ τὴν ἀπορίαν λύει, διατί [g] τότε ἠβουλήθη. [7] "Τοῦτο γὰρ
C γέγονε, φησὶν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν." Εἶδες πῶς μέχρι τῆς ἐσχάτης ὥρας, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ παραδοθῆναι, πάντα ἐποίει [h] πρὸς διόρθωσιν τὴν ἐκείνων, θεραπεύων, προφητεύων, ἀπειλῶν· "ἐν μαχαίρᾳ γὰρ, φησὶν, ἀπολοῦνται·" δεικνὺς ὅτι ἑκὼν πάσχει· "καθ' ἡμέραν γὰρ μεθ' ὑμῶν, φησὶν, ἤμην διδάσκων·" τὴν πρὸς τὸν πατέρα συμφωνίαν δηλῶν· "ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν." Διατί δὲ μὴ ἐν τῷ ἱερῷ αὐτὸν ἐκράτησαν; Ὅτι οὐκ ἂν ἐτόλμησαν ἐν τῷ ἱερῷ διὰ τὸν ὄχλον. Διὸ καὶ ἔξω ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ διδοὺς αὐτοῖς ἄδειαν, καὶ μέχρις
D ἐσχάτης ὥρας ἀναιρῶν αὐτῶν τὴν ἀπολογίαν. Ὁ γὰρ ἵνα πεισθῇ τοῖς προφήταις, καὶ ἑαυτὸν παραδοὺς, πῶς ἐναντία ἐδίδασκε; "Τότε πάντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, φησὶν, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον." Ὅτε μὲν γὰρ κατεσχέθη, ἔμενον· ὅτε δὲ ἐφθέγξατο ταῦτα πρὸς τοὺς ὄχλους, ἔφυγον. Εἶδον γὰρ

[7] v. 56.

[a] αὐτὸν om. G. K. M. [b] δεικνὺς G. H. K. M. ἑλεῖν] ἐλεεῖν L. θέλειν G. [c] Καὶ τὰ θ. H. Τὰ γὰρ θ. Mor. Ben. Καὶ ὅρα· τὰ θ. Sav. [d] Ὅτε ἐδ.] Διδάσκοντα (et p. p. με om.) G. H. K. M. Infra καὶ μέσον νυκτῶν K. [e] ἐπὶ τὸν . . ὄντα] Sic K. L. Ep. *adversus me* Ge. Edebatur ἐπὶ τοῦ . . ὄντος. [f] καὶ om. K. L. invito Ep. οὔτε τότε] αὐτοῦ, τότε K. αὐτοὶ τότε L. [g] τότε] τοῦτο G. K. M. [h] πρὸς τὴν δ. τὴν ἐκείνων L. Mor. πρὸς δ. ἐκείνων Sav. Ben.

Digitized by Google

λοιπὸν, ὅτι οὐκέτι διαφυγεῖν ἔνι, [i] ἑκόντος ἑαυτὸν παραδι-
δόντος αὐτοῖς, καὶ λέγοντος κατὰ τὰς γραφὰς [k] τοῦτο γί-
νεσθαι. Φυγόντων δὲ αὐτῶν, [8] "ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς Καϊά-
φαν· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθησε καὶ εἰσῆλθεν, ἰδεῖν [l] τί τὸ
τέλος." Πολλὴ ἡ θερμότης τοῦ μαθητοῦ· οὐδὲ [m] φεύγοντας
ἰδὼν ἔφυγεν, ἀλλ᾽ ἔστη καὶ συνεισῆλθεν. Εἰ δὲ καὶ Ἰωάννης, E
ἀλλὰ γνώριμος ἦν τῷ ἀρχιερεῖ. Καὶ διατί ἐκεῖ ἀπήγαγον
αὐτὸν, ἔνθα ἦσαν πάντες συνηγμένοι; Ἵνα [n] μετὰ γνώμης
πάντα ποιήσωσι τῶν ἀρχιερέων. Ἐκεῖνος γὰρ ἦν τότε ἀρ-
χιερεὺς, καὶ πάντες ἦσαν [o] αὐτὸν αὐτόθι ἀναμένοντες· οὕτω
διενυκτέρευον καὶ ἠγρύπνουν ἐπὶ [p] τούτῳ. Οὐδὲ γὰρ ἔφαγον
τότε τὸ πάσχα, φησὶν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠγρύπνουν. Εἰπὼν
γὰρ, ὅτι πρωΐα ἐστὶν, ὁ Ἰωάννης, ἐπήγαγεν· [9] "οὐκ εἰσῆλ-
θον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ [q] μιανθῶσι, ἀλλ᾽ ἵνα φάγωσι 800
τὸ πάσχα." Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; Ὅτι ἐν ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ
ἔφαγον, καὶ τὸν νόμον ἔλυσαν, διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν περὶ
τὴν σφαγὴν ταύτην. Οὐδὲ γὰρ ἂν ὁ Χριστὸς παρέβη τὸν
καιρὸν τοῦ πάσχα, ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι οἱ πάντα τολμῶντες, καὶ
μυρίους καταπατοῦντες νόμους. Ἐπειδὴ [r] γὰρ σφόδρα ἔζεον
τῷ θυμῷ, καὶ πολλάκις ἐπιχειρήσαντες ἀνελεῖν, οὐκ ἴσχυσαν·
τότε λαβόντες αὐτὸν ἀπροσδοκήτως, εἵλοντο καὶ τὸ πάσχα
ἀφεῖναι, ὑπὲρ τοῦ τὴν φονικὴν αὐτῶν ἐμπλῆσαι ἐπιθυμίαν.
Διὸ καὶ συνήχθησαν ἅπαντες, καὶ συνέδριον ἦν λοιμῶν, καὶ
ἐρωτῶσί τινα, βουλόμενοι σχῆμα περιθεῖναι τῇ ἐπιβουλῇ
ταύτῃ [s] δικαστηρίου. Οὐδὲ γὰρ ἦσαν ἴσαι αἱ μαρτυρίαι, φησίν· B
οὕτω [t] πεπλασμένον τὸ δικαστήριον ἦν, καὶ θορύβου [v] πάντα
καὶ ταραχῆς. [10] "Ἐλθόντες δὲ ψευδομάρτυρες ἔλεγον, ὅτι
οὗτος εἶπεν, ὅτι [w] λύσω τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-

[8] v. 57, 58. [9] Joan. xviii. 28. [10] v. 61.

[i] ἑκόντως G. et sic ed. Sav. [k] ταῦτα G. H. K. M. invito Ep. [l] τί om. M. [m] φυγόντας et p. p. εἰσῆλθεν K. L. [n] μετὰ γνώμης] Sic Ep. et codd. καὶ κατὰ γνώμην Edd. [o] αὐτὸν deest in Edd. [p] τοῦτο K. Ep. [q] μιανθῶσι] + φησὶν H. M. [r] γὰρ, quod vulgo deest, recepi ex H. Ep. τότε] + δὲ Edd. contra Ep. et codd. [s] τοῦ δικαστ. G. K. Folium deest in M. a βουλόμενοι usque ad ἐκπληττό-μενοι p. 801 C. [t] Sic ediderunt Sav. Ben. *fictum* Ge. Mor. et codices πεπλανημένον. [v] πάντα] + ἔγεμε L. cum Edd. + ἦν G. + ἦν μεστὰ Reg. 688. πάντα ἦν καὶ ταραχῆς μεστὰ K. [w] λύσω] Sic H. et 1 Mosq. *solvam* Ge. ceteri, tum mei, tum Mosqq. λύσατε. Hoc edidit Mor. λύω Sav. Ben.

Digitized by Google

ραις ἐγερῶ αὐτόν." Καὶ μὴν εἶπεν, ὅτι ἐν [x] τρισὶν, ἀλλ' οὐκ εἶπε, λύω, ἀλλὰ, λύσατε· καὶ οὐδὲ περὶ ἐκείνου, ἀλλὰ περὶ τοῦ σώματος τοῦ ἰδίου. Τί οὖν ὁ ἀρχιερεύς; Βουλόμενος αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν καταστῆσαι, ἵνα ἐξ αὐτῆς αὐτὸν ἕλῃ, φησίν· [11] "οὐκ ἀκούεις, τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;
C Ὁ δὲ [y] ἐσίγα." Ἀνόνητα γὰρ ἦν τὰ τῆς ἀπολογίας, οὐδενὸς ἀκούοντος. Καὶ γὰρ σχῆμα [z] τοῦτο δικαστηρίου ἦν μόνον· τὸ δὲ ἀληθὲς, λῃστῶν ἔφοδος, ὡς ἐν σπηλαίῳ καὶ ἐν ὁδῷ ἁπλῶς ἐπελθόντων. Διὸ ἐσίγα· ὁ δὲ ἐπέμενε λέγων· [12] "ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ (523)
εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ὁ δὲ εἶπε, σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν [a] νεφελῶν. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ [b] λέγων, ἐβλασφήμησε." Τοῦτο δὲ ἐποίησε, σφοδροτέραν τὴν
D κατηγορίαν ποιῶν, καὶ τὸ λεχθὲν ἐπαίρων διὰ τοῦ πράγματος. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς φόβον ἐνέβαλε τοὺς ἀκροατὰς τὸ εἰρημένον, ὅπερ ἐπὶ Στεφάνου πεποιήκασι, τὰ ὦτα [c] συσχόντες, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα [d] οὗτος. Καίτοι ποία βλασφημία αὕτη; Καὶ γὰρ ἔμπροσθεν ἦν εἰρηκὼς, συνηγμένων αὐτῶν· "εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου," καὶ ἡρμήνευσε τὸ εἰρημένον· καὶ οὐδὲν ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ἀλλ' ἐσίγησαν, καὶ ἐξ ἐκείνου οὐκέτι [e] λοιπὸν ἀντεῖπον. Πῶς οὖν [f] νῦν βλασφημίαν τὸ εἰρημένον ἐκάλουν; Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ὁ Χριστὸς
E οὕτως ἀπεκρίνατο; Πᾶσαν αὐτῶν ἀναιρῶν ἀπολογίαν, ὅτι μέχρις ἐσχάτης [g] ἡμέρας ἐδίδασκεν, ὅτι αὐτὸς εἴη ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι ἐκ δεξιῶν κάθηται τοῦ πατρὸς, καὶ ὅτι ἥξει πάλιν κρίνων τὴν οἰκουμένην, ὃ πολλὴν πρὸς αὐτὸν τὴν συμφωνίαν δηλοῦντος ἦν.

[11] v. 62. [12] v. 63–65.

[x] τρισὶν] + ἡμέραις ἐγερῶ αὐτὸν, τίς ἡ ἀπόνοια τῆς συκοφαντίας L. Καὶ μὴν οὐκ εἶπε, λύω omissis interpositis K. Καὶ μὴν [εἰ] εἶπεν, ὅτι ἐν τρισὶν [ἡμέραις ἐ. α. τίς ἡ ἐπίνοια τ. σ.] ἀλλ' οὐκ εἶπε λύω Mor. Hunc sequitur Montef. Nobiscum faciunt Interp. et Sav. [y] σιγᾷ hic et infra G. H. K. Ἀνόητα L. Mor. [z] τοῦτο δ. ἦν] δ. ἦν τοῦτο K. δ. τοῦτο ἦν L. ἦν τοῦ δ. Edd. [a] νεφελῶν] + τοῦ οὐρανοῦ Edd. [b] λέγων] + ὅτι H. [c] συνέχοντες G. L. [d] οὕτως G. K. et pr. H. τοῦτο κ. ἐ. οὗτος] οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα Edd. [e] λοιπὸν] + οὐδὲν Edd. [f] νῦν om. L. εἰρημένον] ῥῆμα idem cum Sav. εἰρημένον ῥῆμα Mor. Ben. [g] ἡμέρας] Sic Ep. Ge. ὥρας L. p. p. ἐδίδαξεν L. Ep. εἴη] ἐστιν K. Ep.

Διαῤῥήξας τοίνυν αὐτοῦ τὰ ἱμάτιά φησι· "τί ὑμῖν δοκεῖ;" Οὐ φέρει τὴν ψῆφον οἴκοθεν, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων αὐτὴν ὡς 801
ἐπὶ ὡμολογημένων ἁμαρτημάτων καὶ βλασφημίας δήλης ἐκκαλεῖται. Ἐπειδὴ γὰρ ᾔδεσαν, ὅτι εἰ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐξέτασιν ἔλθοι, καὶ διάγνωσιν ἀκριβῆ, ἀπαλλάττει πάσης αὐτὸν αἰτίας, παρ' ἑαυτοῖς αὐτὸν καταδικάζουσι, καὶ προκαταλαμβάνουσι τοὺς ἀκροατὰς λέγοντες, "ὑμεῖς ἠκούσατε τῆς βλασφημίας," μόνον οὐχὶ καταναγκάζοντες καὶ βιαζόμενοι τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν. Τί οὖν ἐκεῖνοι; [13]"Ἔνοχός ἐστι θανάτου·" ἵν' ὡς κατάδικον λαβόντες, οὕτω τὸν Πιλάτον λοιπὸν ἀποφήνασθαι παρασκευάσωσιν. Ὃ δὴ κἀκεῖνοι [h]συνειδότες φασὶν, "ἔνοχος θανάτου ἐστίν·" αὐτοὶ κατηγοροῦντες, αὐτοὶ B
[i]δικάζοντες, αὐτοὶ ψηφιζόμενοι, πάντα αὐτοὶ γινόμενοι τότε. Πῶς δὲ οὐκ ἤνεγκαν τὰ σάββατα εἰς μέσον; Ὅτι πολλάκις αὐτοὺς ἐπεστόμισεν· ἄλλως δὲ καὶ ἐκ τῶν τότε λεγομένων ἐβούλοντο αὐτὸν [k]ἑλεῖν καὶ καταδικάσαι. Καὶ προλαβὼν, καὶ τὴν ψῆφον παρ' αὐτῶν ἐνεγκὼν, καὶ πάντας ἐπισπασάμενος διὰ τοῦ ῥῆξαι τὸν χιτωνίσκον, ὡς κατάδικον λοιπὸν [l]ἀπαγαγὼν πρὸς τὸν Πιλάτον, οὕτως ἅπαντα ἔπραττεν. Ἐπ' ἐκείνου γοῦν οὐδὲν τοιοῦτόν φασιν· ἀλλὰ τί; [14]"Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν·" ἀπὸ δημοσίων ἐγκλημάτων [m]ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπιχειροῦντες. Καὶ διατί μὴ λάθρα αὐτὸν ἀνεῖλον; Ἠβούλοντο καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ διαβαλεῖν. C
Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ἦσαν ἤδη ἀκηκοότες αὐτοῦ, καὶ θαυμάζοντες αὐτὸν καὶ ἐκπληττόμενοι, διὰ τοῦτο ἐσπούδασαν δημοσίᾳ καὶ ἐπὶ πάντων [n]σφαγῆναι. Ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐκώλυσεν, ἀλλὰ τῇ ἐκείνων πονηρίᾳ εἰς τὴν τῆς ἀληθείας σύστασιν ἀπεχρήσατο, ὥστε κατάδηλον αὐτοῦ γενέσθαι τὸν θάνατον. Καὶ τοὐναντίον ἐξέβαινεν, ἤπερ ἐβούλοντο. Αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐκπομπεύειν ἤθελον, ὡς ταύτῃ καταισχύνοντες· αὐτὸς δὲ καὶ δι' αὐτῶν τούτων μᾶλλον [o]ἐξέλαμπε. Καὶ ὥσπερ ἔλεγον, [15]"ἀνέλωμεν αὐτὸν, μήποτε ἔλθωσιν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ [p]ἄρωσιν ἡμῶν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔθνος," καὶ D

[13] v. 66. [14] Joan. xviii. 30. [15] Joan. xi. 48.

[h] συνέιδόντες (sic) K. συνιόντες L. [i] καταδικάζοντες Ep. Mor. Ben. invito Interp. Haec αὐτοὶ δικάζοντες om. L. [k] ἑλεῖν καὶ om. K. L. Ep. [l] ἀναγαγὼν G. ἀπάγει Mor. Ben. [m] ἑλεῖν L. Mor. [n] αὐτὸν σφ. Ep. σφ. αὐτὸν H. M. [o] ἐξέλαμψε Ep. Euth. [p] ἀροῦσιν G. H. M.

Digitized by Google

ἐπειδὴ ἀνεῖλον αὐτὸν, τοῦτο γέγονεν· οὕτω καὶ [q] ἐνταῦθα, δημοσίᾳ αὐτὸν σταυρῶσαι ἐσπούδαζον, ἵνα βλάψωσιν αὐτοῦ τὴν δόξαν, καὶ τοὐναντίον ἐξέβη. Ἐπεὶ ὅτι γε ἐξουσίαν εἶχον [r] καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀνελεῖν, ἄκουσον τί φησιν ὁ Πιλάτος· [16] "λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν." Ἀλλ' οὐκ ἤθελον, ἵνα ὡς παράνομος, ὡς τύραννος, ὡς [s] στασιώδης ἀνῃρῆσθαι δόξῃ. Διὰ τοῦτο καὶ λῃστὰς αὐτῷ συνεσταύρωσαν· διὰ τοῦτο [t] καὶ ἔλεγον· [17] "μὴ γράφε, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε." Ταῦτα δὲ πάντα ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐγίνετο,
E ὥστε μηδὲ σκιάν τινα αὐτοὺς ἔχειν ἀναισχύντου [v] γοῦν ἀπολογίας. Καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου δὲ ὁμοίως τὰ σήμαντρα καὶ αἱ φυλακαὶ μᾶλλον διαλάμψαι τὴν ἀλήθειαν ἐποίησαν· καὶ αἱ χλευασίαι καὶ τὰ σκώμματα καὶ αἱ λοιδορίαι τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν ἐποίουν. Τοιοῦτον γὰρ ἡ πλάνη· δι' ὧν
802 ἐπιβουλεύει, λύεται· οὕτω γοῦν καὶ ἐνταῦθα συνέβη. [w] Οἱ μὲν γὰρ δοκοῦντες νενικηκέναι, οὗτοι μάλιστα καὶ ᾐσχύνθησαν, καὶ ἡττήθησαν, καὶ ἀπώλοντο· ὁ δὲ ἡττῆσθαι δοκῶν, (524)
οὗτος μάλιστα καὶ ἔλαμψε, καὶ ἐνίκησε κατὰ κράτος.

[x] Μὴ δὴ πανταχοῦ ζητῶμεν νικᾶν, μηδὲ πανταχοῦ τὸ ἡττᾶσθαι φεύγωμεν. Ἔστιν ὅπου νίκη μὲν φέρει βλάβην, ἧττα δὲ ὠφέλειαν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν θυμουμένων, δοκεῖ μὲν ὁ πολλὰ ὑβρικῶς κεκρατηκέναι· οὗτος δὲ μάλιστά ἐστιν ὁ ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ χαλεπωτάτου πάθους, καὶ βλαβείς· ὁ δὲ ἐνεγκὼν γενναίως, οὗτος περιεγένετο καὶ ἐνίκησε. Καὶ
B ὁ μὲν οὐδὲ τὸ οἰκεῖον ἴσχυσε σβέσαι νόσημα· ὁ δὲ καὶ τὸ ἀλλότριον ἀνεῖλε· καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἡττήθη· ὁ δὲ καὶ τοῦ ἀλλοτρίου περιεγένετο, καὶ οὐ μόνον αὐτὸς οὐ κατεκάη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέρου φλόγα ἀρθεῖσαν εἰς ὕψος ἔσβεσεν. Εἰ δὲ ἠθέλησε νικῆσαι τὴν δοκοῦσαν νίκην εἶναι, καὶ αὐτὸς ἂν ἡττήθη, κἀκεῖνον [y] ἐκκαύσας χαλεπώτερον τοῦτο

[16] Joan. xviii. 31. [17] Joan. xix. 21.

[q] ἐνταῦθα] οὗτοι G. H. K. M. [r] Sic L. Ep. καὶ deest in ceteris. καὶ ante ἐξουσίαν legitur in Edd. [s] στασιαστὴς G. H. K. M. [t] καὶ om. K. L. [v] γοῦν om. K. L. et delevit Montef. Sed cf. p. 806 B. [w] Οἳ M. Οἵτινες H. p. p. ἐδόκουν H. M. [x] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἀνεξικακίας καὶ θυμοῦ, καὶ ὅτι μᾶλλον ὁ ἡττώμενος ἐν ταῖς ὕβρεσι νικᾷ τὴν καλὴν νίκην· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Αἰγυπτίας. G. [y] ἐκκαύσας] ἔκαυσε καὶ G. ἂν ἐξέκαυσε M. δὲ ἐξέκαυσε H. τοῦτο] καὶ τοῦτο H. K. M.

Digitized by Google

παθεῖν παρεσκεύασεν ἂν, καὶ καθάπερ γυναῖκες, αἰσχρῶς
καὶ ἐλεεινῶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ κατεπαλαίσθησαν ἂν [z] ἑκάτεροι.
Νυνὶ δὲ καὶ ταύτης ἀπηλλάγη τῆς [a] αἰσχύνης ὁ φιλοσοφή-
σας, καὶ τρόπαιον λαμπρὸν καὶ ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐν τῷ πλη-
σίον ἔστησε κατὰ τῆς ὀργῆς διὰ τῆς καλῆς ἥττης. Μὴ
δὴ πανταχοῦ ζητῶμεν νικᾶν. Καὶ γὰρ ὁ πλεονεκτήσας τὸν C
πλεονεκτηθέντα νενίκηκεν, ἀλλὰ κακὴν νίκην, καὶ ὄλεθρον
φέρουσαν τῷ νικήσαντι· ὁ δὲ πλεονεκτηθεὶς, καὶ δοκῶν νε-
νικῆσθαι, φιλοσόφως ἐνεγκὼν, οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ τὸν
στέφανον ἔχων. Πολλαχοῦ γὰρ τὸ ἡττᾶσθαι βέλτιον, καὶ
ἔστιν [b] οὗτος ἄριστος νίκης τρόπος. Ἄν τε γὰρ πλεονεκτῇ
τις, ἄν τε παίῃ, ἄν τε βασκαίνῃ, ὁ ἡττώμενος καὶ μὴ ὁμό-
σε χωρῶν, οὗτός ἐστιν ὁ νικῶν. Καὶ τί λέγω πλεονεξίαν
καὶ βασκανίαν; Καὶ γὰρ ὁ εἰς μαρτύριον ἑλκόμενος, οὕτω
νικᾷ, δεσμούμενος καὶ μαστιγούμενος καὶ κατακοπτόμενος καὶ D
σφαττόμενος. Καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐν τοῖς πολέμοις ἧττα, τὸ
πεσεῖν τὸν ἀγωνιζόμενον, τοῦτο παρ' ἡμῖν νίκη. Οὐδαμοῦ
γὰρ δρῶντες κακῶς νικῶμεν, ἀλλὰ πανταχοῦ πάσχοντες
κακῶς. Οὕτω [c] καὶ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅταν πά-
σχοντες τῶν δρώντων [d] περιγενώμεθα. Ἐντεῦθεν δείκνυται
ὅτι θεοῦ ἡ νίκη. Καὶ γὰρ ἐναντίαν ἔχει τῇ [e] ἔξωθεν τὴν
φύσιν· ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύος τεκμήριον. Οὕτω καὶ αἱ θα-
λάττιαι πέτραι τῷ παίεσθαι τὰ κύματα διαλύουσιν· οὕτω
καὶ οἱ ἅγιοι πάντες ἀνεκηρύχθησαν καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ
λαμπρὰ [f] τὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νι-
κῶντες νίκην. Μηδὲ γὰρ [g] κινήσῃς σαυτὸν, φησὶ, μηδὲ κά-
μῃς· ὁ θεός σοι ταύτην ἔδωκε τὴν ἰσχὺν, ὡς μὴ ἐκ συμ- E
πλοκῆς νικᾶν, ἀλλὰ ἀνεχόμενον μόνον. Μὴ [h] παρατάξῃ καὶ
αὐτὸς ἐξίσῃς, καὶ νενίκηκας· μὴ συμπλακῇς, καὶ ἐστεφανώθης.
Πολὺ βελτίων εἶ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ, καὶ δυνατώτερος. Τί
καταισχύνεις σαυτόν; Μὴ δῷς ἐκείνῳ λέγειν, ὅτι συμπλακεὶς
περιεγένου, ἀλλ' ἄφες αὐτὸν τεθηπέναι καὶ θαυμάζειν σου
τὴν ἄμαχον δύναμιν, καὶ πρὸς πάντας λέγειν, ὅτι καὶ χωρὶς

[z] οἱ ἑκάτεροι L. [a] ἀσχημοσύνης Edd. [b] οὗτος] καὶ οὗτος L. [c] καὶ] γὰρ καὶ Edd. p. p. λαμπρὰ G. H. M. [d] περιγινώμεθα G. [e] ἔξωθεν] + νίκῃ Edd. [f] τὰ om. L. [g] κινήσῃς σαυτὸν] νικήσας αὐτὸν G. νικήσῃς αὐτὸν M. Mor. νικήσῃς σαυτὸν Sav. [h] παρατάξῃς G. cum Edd. ἐξίσῃς] Sic omnes codd. Edebatur nullo sensu, ἐξοίσεις. καὶ ante νενίκηκας om. G.

Digitized by Google

803 τοῦ συμβαλεῖν ἐνίκησας. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰωσὴφ ἀνε-
κηρύχθη, πανταχοῦ τῷ πάσχειν κακῶς [i] περιγενόμενος τῶν
ποιούντων. Καὶ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ Αἰγυπτία τῶν ἐπι-
βουλευόντων ἦσαν· ἀλλὰ πάντων [k] οὗτος ἐκράτησε. Μὴ
γάρ μοι τὸ δεσμωτήριον, ὅπερ οὗτος ᾤκησε, μηδὲ τὰ βασί-
λεια, ἔνθα διέτριβεν ἐκείνη, λέγε· ἀλλὰ δεῖξόν μοι, τίς ὁ
νικηθεὶς, τίς ὁ ἡττηθεὶς, τίς ὁ ἐν ἀθυμίᾳ, τίς ὁ ἐν ἡδονῇ.
Ἐκείνη μὲν γὰρ οὐ μόνον τοῦ δικαίου, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ [l] οἰκείου
ἴσχυσε κρατῆσαι πάθους· οὗτος δὲ καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ νοσή-
ματος περιεγένετο τοῦ χαλεποῦ. Εἰ δὲ καὶ βούλει, αὐτῶν
ἄκουσον τῶν ῥημάτων, [m] καὶ ὄψει τὸ τρόπαιον. [18] "Εἰσή-
γαγες ἡμῖν [n] ὧδε παῖδα Ἑβραῖον ἐμπαίζειν ἡμῖν." Οὐχ
[o] οὗτος ἐνέπαιξεν, ἀθλία καὶ ταλαίπωρε, ἀλλ' ὁ διάβολος
[p] εἰπὼν, ὅτι δύνασαι κατακλάσαι τὸν ἀδάμαντα. Οὐχ οὗτος
B εἰσήγαγέ σοι παῖδα Ἑβραῖον ἐπιβουλεύοντα, ἀλλ' ὁ πονη-
ρὸς δαίμων [q] τὴν ἀκάθαρτον ἀσέλγειαν· ἐκεῖνός σοι ἐνέπαιξε.
Τί οὖν ὁ Ἰωσήφ; Σιγᾷ, καὶ οὕτω κατακρίνεται, καθάπερ
καὶ ὁ Χριστός. Πάντα γὰρ ἐκεῖνα τύποι [r] τούτων. Καὶ
ὁ μὲν ἦν ἐν δεσμοῖς, ἡ δὲ ἐν βασιλείοις. Καὶ τί τοῦτο;
Ὁ μὲν γὰρ [s] ἦν στεφανίτου παντὸς λαμπρότερος, καὶ ἐν
ἁλύσει μένων· ἡ δὲ δεσμώτου παντὸς ἀθλιώτερον διέκειτο,
ἐν βασιλικοῖς θαλάμοις διατρίβουσα. Οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον
τὴν νίκην καὶ τὴν ἧτταν ἔστιν ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοῦ (525)
τοῦ τέλους. Τίς γὰρ ὅπερ ἠθέλησεν, ἐποίησεν; Ὁ δεσμώ-
της, [t] ἀλλ' οὐχ ἡ βασίλισσα. Ὁ μὲν γὰρ ἐσπούδαζε [v] δια-
C τηρῆσαι τὴν σωφροσύνην, ἡ δὲ ἀφελέσθαι. Τίς οὖν ἐποίησεν
ὅπερ ἠθέλησεν; ὁ κακῶς παθὼν, ἢ ἡ κακῶς δράσασα; Εὔ-
δηλον ὅτι ὁ παθών. Οὐκοῦν οὗτός ἐστιν ὁ νενικηκώς. Ταῦτα
οὖν εἰδότες, ταύτην διώκωμεν τὴν νίκην, τὴν διὰ τοῦ πάσχειν
κακῶς· ἐκείνην δὲ [w] φεύγωμεν, τὴν διὰ τοῦ δρᾶν κακῶς. Οὕτω

[18] Gen. xxxix. 14.

[i] περιγινόμενος H. K. Mox Καὶ γὰρ καὶ οἱ Edd. [k] οὗτος] αὐτὸς Edd. Mox οὗτος om. G. K. M. [l] οἰκείου] ἰδίου Edd. νοσήματος] + τούτου G. H. K. M. [m] Vid. adnot. [n] ὧδε] + φησὶ G. H. M. p. p. ἐμπαῖξαι Edd. [o] οὗτος] + σε G. + σοι H. [p] ὁ εἰπὼν G. H. M. [q] τὴν] ὁ τὴν G. H. M. ἀσέλγειαν] + ἐν σοὶ ἐνθεὶς iidem; et sic vulgo legitur. [r] τούτου G. H. K. M. Ge. [s] ἦν] + στεφανούμενος καὶ G. H. M. Ge. [t] ἀλλ' om. H. L. ἀλλ' οὐχ] ἢ Edd. invito Ge. p. p. βασιλὶς G. H. M. [v] διατηρεῖν G. H. K. M. [w] φύγωμεν K.

Digitized by Google

γὰρ καὶ τὸν παρόντα βίον μετὰ ἀπραγμοσύνης ἁπάσης καὶ
πολλῆς ἡσυχίας [x] ζησόμεθα, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξό-
μεθα ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕ.

[1] Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν D
αὐτόν· οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν, λέγοντες· προφήτευσον ἡμῖν,
Χριστὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;

ΔΙΑΤΙ ταῦτα ἐποίουν, ἀναιρεῖν μέλλοντες; τίς χρεία
τῆς κωμῳδίας ταύτης [a] ἦν; Ἵνα μάθῃς αὐτῶν τὸν ἀκόλαστον E
τρόπον διὰ πάντων· καὶ ὅτι καθάπερ θήραμα εὑρόντες, οὕτω
τὴν ἑαυτῶν [b] ἐνεδείκνυντο παροινίαν, καὶ τῆς μανίας ἐνεφο-
ροῦντο, ἑορτὴν ταύτην ποιούμενοι, καὶ μεθ' ἡδονῆς ἐπιόντες,
καὶ τὸν φονικὸν αὐτῶν ἐνδεικνύμενοι τρόπον. Σὺ δέ μοι θαύ-
μασον τῶν μαθητῶν τὴν φιλοσοφίαν, μεθ' ὅσης αὐτὰ ἀκρι-
βείας ἀπαγγέλλουσιν. Ὅθεν τὸ φιλάληθες αὐτῶν ἦθος
διαδείκνυται, ὅτι τὰ δοκοῦντα εἶναι ἐπονείδιστα ἐξηγοῦνται 804
μετὰ ἀληθείας ἁπάσης, οὐδὲν ἀποκρυπτόμενοι, οὐδὲ ἐπαισχυ-
νόμενοι, ἀλλὰ καὶ δόξαν ἡγούμενοι μεγίστην, ὥσπερ οὖν καὶ
ἦν, τὸ τὸν δεσπότην τῆς οἰκουμένης ὑπὲρ ἡμῶν τοιαῦτα
πάσχοντα ἀνέχεσθαι. Τοῦτο καὶ τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν ἐδείκνυ
τὴν ἄφατον, καὶ τὴν πονηρίαν ἐκείνων τὴν ἀσύγγνωστον,
οἱ [c] ταῦτα ἐτόλμων εἰς τὸν οὕτως ἥμερον καὶ πρᾶον, καὶ
τοιαῦτα κατεπᾴδοντα, οἷα καὶ λέοντα ἀρνίον ποιῆσαι ἱκανὰ
ἦν. [d] Οὐδὲν γὰρ οὔτε αὐτὸς ἐνέλιπεν ἡμερότητος, οὔτε αὐ-
τοὶ ὕβρεως καὶ ἀπηνείας, δι' ὧν ἐποίουν, δι' ὧν ἔλεγον. Ἅπερ
ἅπαντα καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας προὔλεγεν, οὕτω προανα- B

[1] Cap. XXVI. v. 67, 68.

[x] ζήσομεν K. ζήσωμεν G. p. p. ἐπιτύχωμεν G. H. ἐπιτύχομεν K. Hom. LXXXV. [a] ἦν; Ἵνα] Sic G. H. K. M. Ge. Vulgo Ἢ ἵνα. μάθῃς] ἴδῃς Edd. [b] Sic Ep. Euth. ἐπεδείκνυντο L. [c] τοιαῦτα G. H. K. M. [d] Οὐδὲ γὰρ οὐδὲν αὐτοῖς ἐνέλ. L. qui p. p. οὐδὲ pro οὔτε dat.

Digitized by Google

φωνῶν, καὶ ἑνὶ ῥήματι πᾶσαν ταύτην ἐμφαίνων τὴν ὕβριν. [2] "Ὃν τρόπον γὰρ ἐκστήσονται πολλοὶ ἐπὶ σὲ, φησὶν, οὕτως ἀδοξήσει ἀπὸ ἀνθρώπων τὸ εἶδός σου, καὶ ἡ δόξα σου ἀπὸ υἱῶν ἀνθρώπων." Τί γὰρ τῆς ὕβρεως [e] ταύτης ἴσον γένοιτ' ἄν; Εἰς τὸ [f] πρόσωπον ἐκεῖνο, ὃ ἡ θάλασσα ἰδοῦσα ᾐδέσθη, ὃ ἐπὶ σταυροῦ [g] θεασάμενος ὁ ἥλιος τὰς ἀκτῖνας ἀπέστρεψεν, ἐνέπτυον καὶ ἐῤῥάπιζον, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔτυπτον, ἐμφορούμενοι μετὰ δαψιλείας ἁπάσης τῆς ἑαυτῶν μανίας. Καὶ γὰρ πληγὰς τὰς πασῶν ὑβριστικωτέρας [h] ἐνέτεινον, κολαφίζοντες, ῥαπίζοντες, καὶ ταῖς πληγαῖς ταύταις τὴν ἀπὸ
C τοῦ ἐμπτύειν προσετίθεσαν ὕβριν. Καὶ ῥήματα πάλιν πολλῆς γέμοντα κωμῳδίας ἐφθέγγοντο λέγοντες· "προφήτευσον ἡμῖν, Χριστὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;" ἐπειδὴ προφήτην αὐτὸν ἔλεγον οἱ πολλοί. [3] Ἕτερος δέ φησιν, ὅτι καὶ [i] περιβαλόντες τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ ἱματίῳ, ταῦτα ἐποίουν, ὥσπερ τινὰ ἄτιμον καὶ τριωβολιμαῖον εἰς μέσον λαβόντες. Καὶ οὐκ ἐλεύθεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ δοῦλοι ταύτην τὴν παροινίαν εἰς αὐτὸν ἐπαροίνουν τότε. [k] Ταῦτα ἀναγινώσκωμεν συνεχῶς, ταῦτα ἀκούωμεν ὡς χρὴ, ταῦτα ἐγγράφωμεν ἡμῶν τῇ διανοίᾳ· καὶ γὰρ ταῦτα ἡμῶν τὰ σεμνά. Ἐπὶ τούτοις
D ἐγὼ μέγα φρονῶ, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς μυρίοις νεκροῖς οἷς ἀνέστησεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς [l] παθήμασιν οἷς ἔπαθε. Ταῦτα ἄνω καὶ [m] κάτω Παῦλος στρέφει· τὸν σταυρὸν, τὸν θάνατον, τὰ πάθη, τὰς λοιδορίας, τὰς ὕβρεις, τὰ σκώμματα. Καὶ νῦν μέν φησιν, [4] "ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες·" νῦν δὲ, "ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας."

[5] "Ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ ἔξω· καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα· καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ (526)
τοῦ Γαλιλαίου. Ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν [n] αὐτῶν πάντων λέγων, οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ [o] αὐτὸν εἰς τὸν

[2] Esai. lii. 14. [3] Luc. xxii. 64. [4] Hebr. xiii. 13. xii. 2. [5] v. 69–75.

[e] ταύτης] ἐκείνης G. H. M. [f] πρόσωπον] + γὰρ Edd. [g] θεασ. ὁ ἥλ.] ἥλιος θεασ. L. p. p. ἀπέκρυψεν G. [h] ἐνέτειναν Edd. ἐμπτύειν] Sic L. Ep. ceteri πτύειν. [i] Sic G. Ep. vulgo περιβάλλοντες. ταῦτα] οὕτω ταῦτα Edd. invitis codd. et Ep. [k] Ταῦτα] + δὴ G. H. M. [l] πάθεσιν G. H. K. M. [m] κάτω] + καὶ Edd. στρέφει] + φημὶ δὴ Edd. [n] αὐτῶν om. L. [o] αὐτὸν om. H. L. M. 1 Mosq. Mox ἐκεῖ om. K. L. invitis Mosqq.

Digitized by Google

πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει· ἐκεῖ καὶ οὗτος ἦν E
μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. Καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρκου.
Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ·
ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε
ποιεῖ. [p] Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ
οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ
ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ, [q] εἰρηκότος, ὅτι
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. Καὶ ἐξελθὼν
ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς." Ὢ καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων. 805
Ὅτε μὲν κατεχόμενον εἶδε τὸν διδάσκαλον μόνον, οὕτως ἔζεεν,
ὡς καὶ τὴν μάχαιραν σπάσασθαι, καὶ ἐκκόψαι τὸ ὠτίον· ὅτε
δὲ μᾶλλον ἀγανακτῆσαι εἰκὸς ἦν, καὶ πυρωθῆναι καὶ ἐκκαυθῆναι, λοιδοριῶν τοιούτων ἀκούοντα, τότε ἔξαρνος γίνεται.
Τίνα γὰρ οὐκ ἂν ἐξῆψεν εἰς μανίαν τὰ τότε γινόμενα; Ἀλλ'
ὅμως ὁ μαθητὴς ὑπὸ τοῦ δέους καταγωνισθεὶς οὐ μόνον οὐκ
ἐνδείκνυται ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ καὶ ἀρνεῖται, καὶ κορασίου
ταλαιπώρου καὶ εὐτελοῦς ἀπειλὴν οὐ φέρει· καὶ οὐδὲ ἅπαξ
μόνον, ἀλλὰ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἀρνεῖται, καὶ ἐν [r] χρόνῳ
βραχεῖ, καὶ οὐδὲ ἐπὶ δικαστῶν· ἔξω γὰρ ἦν· ἐξελθόντα γὰρ B
αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα ἠρώτησαν· καὶ οὐδὲ ᾔσθετο ταχέως
τοῦ πτώματος. Καὶ τοῦτο ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι ἐνέβλεψεν
εἰς αὐτὸν ὁ Χριστὸς, δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον ἠρνήσατο, ἀλλ'
οὐδὲ ἀνεμνήσθη οἴκοθεν, καὶ ταῦτα τοῦ ἀλεκτρυόνος φωνήσαντος, ἀλλ' ἐδεήθη τῆς τοῦ διδασκάλου πάλιν ὑπομνήσεως,
καὶ [s] τὸ βλέμμα αὐτῷ γέγονεν ἀντὶ φωνῆς· οὕτω περιδεὴς
ἦν. Ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, [t] ὅτι ὅτε μὲν ἅπαξ ἠρνήσατο,
τότε πρῶτον ἐφώνησεν [v] ὁ ἀλεκτρυὼν, ὅτε δὲ τρίτον, τότε
δεύτερον, ἀκριβέστερον [w] ἐξηγούμενος τοῦ μαθητοῦ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὸ σφόδρα αὐτὸν ἀποτεθνηκέναι τῷ δέει, καὶ ταῦτα C
[x] παρ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου μαθών· καὶ γὰρ φοιτητὴς ἦν
Πέτρου. Ὅθεν μάλιστα ἄν τις αὐτὸν ἐκπλαγείη, ὅτι οὐ

[p] Καὶ τότε Edd. p. p. ἀναθεματίζειν L. invitis Mosqq. et Euth. [q] εἰρηκότος] + αὐτῷ L. [r] χρόνῳ] καιρῷ G. Euth. οὐδὲ] οὔτε G. H. K. M. Mox καὶ οὔτε ᾔσθετο G. H. M. [s] τὸ] + μὲν Edd. [t] ὅτι deest in meis, sed tuetur Ep. ἅπαξ ἠρν.] Sic Ep. Euth. et codd. ἀπηρνήσατο ἅπαξ Edd. [v] ὁ om. G. H. M. invito Ep. [w] διηγούμενος Edd. τοῦ μαθητοῦ τὴν ἀσθένειαν] Sic L. et Edd. τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν ἀσθένειαν K. ceteri cum Interp. τό τε γνήσιον τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν τοῦ Πέτρου ἀσθένειαν. [x] παρ' αὐτοῦ τοῦ] παρὰ τοῦ Mor. Ben. παρ' αὐτοῦ τοῦτο Sav.

Digitized by Google

μόνον οὐκ ἔκρυψε τὸ ἐλάττωμα τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ καὶ
τῶν ἄλλων σαφέστερον ἀπήγγειλεν, [y] αὐτῷ τούτῳ τῷ μα-
θητὴς εἶναι. Πῶς οὖν ἀληθὲς τὸ εἰρημένον, τοῦ μὲν Ματ-
θαίου λέγοντος, ὅτι εἶπεν, "ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι πρὶν ἀλέ-
κτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με;" τοῦ δὲ Μάρκου μετὰ
τὸ τρίτον λέγοντος, ὅτι "ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε;"
Σφόδρα μὲν οὖν καὶ ἀληθὲς, καὶ σύμφωνον. Ἐπειδὴ γὰρ
καθ' ἑκάστην ἀγωγὴν καὶ τρίτον καὶ τέταρτον φωνεῖν εἴωθεν
D ὁ ἀλεκτρυὼν, δηλῶν ὁ Μάρκος, ὅτι οὐδὲ ἡ φωνὴ αὐτὸν ἐπέσχε
καὶ εἰς μνήμην ἤγαγε, τοῦτό φησιν. Ὥστε ἀμφότερα ἀληθῆ.
Πρὶν ἢ γὰρ τὴν μίαν ἀγωγὴν ἀπαρτίσαι τὸν ἀλεκτρυόνα,
τρίτον [z] ἠρνήσατο. Καὶ οὐδὲ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τῆς ἁμαρτίας
ἀναμνησθεὶς, κλαῦσαι ἐτόλμα φανερῶς, [a] μὴ κατηγορηθῇ διὰ
τῶν δακρύων· ἀλλ' "ἐξελθὼν [b] ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς."

[6] "Καὶ γενομένης ἡμέρας ἄγουσι τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ
Καϊάφα [c] ἐπὶ τὸν Πιλάτον." Ἐπειδὴ γὰρ ἠβούλοντο αὐτὸν
ἀνελεῖν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἴσχυον διὰ τὴν ἑορτὴν, ἐπὶ τὸν ἡγε-
μόνα ἄγουσι. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς συνηλάθη τὸ πρᾶγμα,
E ὥστε ἐν ἑορτῇ γενέσθαι. Οὕτω γὰρ ἄνωθεν προδιετετύ-
πωτο. [7] "Τότε ἰδὼν Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατε-
κρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια." Τοῦ-
το καὶ ἐκείνου καὶ τούτων [d] κατηγορία· τοῦ μὲν, οὐχ ὅτι
μετεμελήθη, ἀλλ' ὅτι ὀψὲ καὶ βραδέως, καὶ αὐτοκατάκριτος
γέγονεν· ὅτι γὰρ παρέδωκεν, αὐτὸς ὡμολόγησε· τῶν δὲ,
ὅτι κύριοι [e] ὄντες μεταθέσθαι, οὐ μετενόησαν. Σκόπει δὲ
806 πότε μεταμελεῖται. Ὅτε ἀπηρτίσθη καὶ τέλος ἔλαβεν ἡ
ἁμαρτία. Τοιοῦτος γὰρ ὁ διάβολος· οὐκ ἀφίησι τοὺς μὴ
νήφοντας ἰδεῖν πρὸ τούτου τὸ κακὸν, ἵνα μὴ [f] μετανοήσῃ ὁ
ἁλούς. Τοσαῦτα γοῦν λέγοντος τοῦ [g] Ἰησοῦ, οὐκ ἐπεκάμφθη·
ἐπειδὴ δὲ ἀπηρτίσθη τὸ πλημμέλημα, τότε ἐπεισῆλθεν αὐτῷ

[6] Cap. XXVII. v. 1, 2. [7] v. 3.

[y] αὐτῷ τούτῳ τῷ] Sic Reg. 688. et ex corr. rec. H. αὐτῷ τοῦτο τῷ G. αὐτὸ τοῦτο τὸ pr. H. αὐτὸ τοῦτο τῷ M. Locum aliter repraesentant K. L. Mor. Vid. adnot. [z] ἀπήρνησατο L. invito Ep. [a] μὴ] ἵνα μὴ Ep. et Edd. διὰ] ὑπὸ G. H. M. Vulgatum tuetur Ep. [b] ἔξω] + τότε K. L. [c] ἐπὶ τὸν] πρὸς Edd. ἀπὸ τοῦ Καϊάφα om. K. L. [d] κατηγορία] + γίνεται G. H. K. M. [e] ὄντες] + τοῦ μετανοῆσαι καὶ G. H. M. Hoc receperunt Sav. Ben. [f] μετανοήσωσιν οἱ ἁλόντες Edd. [g] Ἰησοῦ] Χριστοῦ G. H. M. p. p. ἐκάμφθη G. M.

Digitized by Google

ἡ μετάνοια· καὶ οὐδὲ τότε χρησίμως. Τὸ μὲν γὰρ κατα-
(527) γνῶναι, καὶ τὸ ῥῖψαι τὰ ἀργύρια, καὶ τὸ μὴ αἰδεσθῆναι [h] τὸν
Ἰουδαϊκὸν δῆμον, πάντα ἀποδεκτά· τὸ δὲ ἀπάγξασθαι, τοῦτο
πάλιν ἀσύγγνωστον, καὶ πονηροῦ δαίμονος ἔργον. Προεξή- B
γαγε [i] γὰρ αὐτὸν τῆς μετανοίας, ἵνα μηδὲν ἐντεῦθεν καρ-
πώσηται· καὶ θανάτῳ αἰσχίστῳ καὶ καταδήλῳ πᾶσιν [k] ἀναιρεῖ,
πείσας ἑαυτὸν ἀπολέσαι. Σὺ δέ μοι σκόπει πανταχόθεν τὴν
ἀλήθειαν [l] λάμπουσαν, καὶ δι' ὧν οἱ ἐναντίοι καὶ ποιοῦσι καὶ
πάσχουσι. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ τοῦ προδότου ἡ τελευτὴ τῶν
κατακρινάντων αὐτὸν ἀποῤῥάπτει τὰ στόματα, καὶ οὐκ ἀφίησιν
[m] αὐτοὺς οὐδὲ σκιάν τινα ἀναισχύντου γοῦν ἀπολογίας ἔχειν.
Τί γὰρ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ἐκεῖνοι, ὅταν ὁ προδότης τοιαῦτα
καθ' ἑαυτοῦ ψηφιζόμενος φαίνηται; Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ῥή-
ματα, ἅ [n] φησιν. [8] "Ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς C
ἀρχιερεῦσι, καὶ λέγει· ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον. Οἱ
δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. Καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια
[o] εἰς τὸν ναὸν, ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο." Οὐδὲ
γὰρ ἤνεγκε τὸ συνειδὸς μαστίζον αὐτόν. Σκόπει δέ μοι καὶ
τοὺς Ἰουδαίους [p] τὰ αὐτὰ πάσχοντας. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι
ἀφ' ὧν ἔπαθον ὀφείλοντες διορθωθῆναι, οὐ πρότερον ἵστανται,
ἕως ἂν τὴν ἁμαρτίαν πληρώσωσιν. Ἡ μὲν γὰρ τούτου [q] πε-
πλήρωτο ἁμαρτία· προδοσία γὰρ ἦν· ἡ δὲ ἐκείνων οὐδέπω.
Ὅτε δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἀπήρτισαν, καὶ προσήλωσαν αὐτὸν, τότε
καὶ αὐτοὶ ταράττονται· νῦν μὲν λέγοντες, [9] "μὴ γράφε, D
οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων·" (καίτοιγε τί δεδοί-
κατε, τί θορυβεῖσθε, νεκροῦ σώματος ἐπὶ σταυροῦ προσηλω-
μένου;) νῦν δὲ φυλάττουσιν αὐτὸν, λέγοντες· [10] "μήποτε κλέ-
ψωσιν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ [r] εἴπωσιν ὅτι ἀνέστη·
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης." Καὶ μὴν
ἐὰν εἴπωσιν, ἐλέγχεται τὸ πρᾶγμα, ἐὰν μὴ ἀληθὲς [s] ᾖ.

[8] v. 3–5. [9] Joan. xix. 21. [10] Matth. xxvii. 64.

[h] τὸν δῆμον τὸν Ἰουδ. G. H. M. πάλιν] ἐστιν Mor. Ben. [i] γὰρ] καὶ Edd. praeter novissimam. [k] ἀναιρεῖ . . . ἀπολέσαι] Sic L. et Edd. favente Ep. qui ἀναιρεῖ πείσας ἀπάγξασθαι dat. ἀναπείσας αὐτὸν ἀπολέσθαι H. M. ἀναρτήσας αὐτὸν ἀπώληται G. ἀναρτήσας αὐτὸν ἀπολέσῃ K. [l] διαλάμπουσαν G. H. M. [m] αὐτοῖς H. M. [n] φασὶν Edd. [o] ἐν τῷ ναῷ G. 1 Mosq. [p] τὸ αὐτὸ G. H. K. M. [q] πεπ. ἁμ.] ἁμαρτία ἤδη πεπ. Edd. [r] εἴπωσι] + τῷ λαῷ Edd. ἀνέστη] + ἀπὸ τῶν νεκρῶν G. H. M. [s] ᾖ deest in Edd. praeter novissimam.

Digitized by Google

Πῶς δὲ [t] ἐροῦσιν οἱ μηδὲ στῆναι τολμήσαντες, κατασχεθέντος αὐτοῦ, ὁ δὲ κορυφαῖος καὶ τρὶς αὐτὸν ἠρνήσατο, κορασίου μὴ φέρων ἀπειλήν; Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, ἐταράττοντο λοιπόν. Ὅτι γὰρ ᾔδεσαν παρανομίαν τὸ πρᾶγμα, δῆλον
E ἐξ ὧν ἔλεγον, "σὺ ὄψει."

Ἀκούσατε οἱ φιλάργυροι, ἐννοήσατε τί ἔπαθεν ἐκεῖνος· πῶς καὶ τῶν χρημάτων ἐξέπεσε, καὶ τὴν ἁμαρτίαν [v] εἰργάσατο, καὶ τὴν ψυχὴν ἀπώλεσε τὴν ἑαυτοῦ. Τοιαύτη τῆς φιλαργυρίας ἡ τυραννίς. [w] Οὐδὲ τοῦ ἀργυρίου ἀπώνατο, οὐδὲ τῆς παρούσης ζωῆς, οὐδὲ τῆς μελλούσης· ἀλλὰ πάντα ἀθρόον ἀπέβαλε, καὶ δόξαν λαβὼν πονηρὰν παρ' αὐτοῖς
807 ἐκείνοις, οὕτως ἀπήγξατο. Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, μετὰ τὸ πρᾶξαι, τότε τινὲς διαβλέπουσιν. Ὅρα γοῦν καὶ τούτους τέως οὐκ ἐθέλοντας αἰσθάνεσθαι σαφῶς τοῦ τολμήματος, ἀλλὰ λέγοντας, "σὺ ὄψει·" ὃ καὶ αὐτὸ μέγιστον ἦν αὐτῶν ἔγκλημα. Τοῦτο [x] γὰρ μαρτυρούντων μέν ἐστι τῇ τόλμῃ καὶ τῇ [y] παρανομίᾳ, ὑπὸ δὲ τοῦ πάθους μεθυόντων, καὶ οὐκ ἐθελόντων ἀποσχέσθαι τῆς σατανικῆς ἐγχειρήσεως, ἀλλὰ πεπλασμένης ἀγνοίας παραπετάσματι [z] περιστέλλοντας ἑαυτοὺς ἀνοήτως. Εἰ μὲν γὰρ μετὰ τὸν σταυρὸν ταῦτα ἐλέγετο, [a] καὶ τὸ ἀναιρεθῆναι αὐτὸν, μάλιστα μὲν οὐδὲ τότε λόγον εἶχε τὸ λεγόμενον, πλὴν ἀλλ' οὐχ οὕτως αὐτοὺς κατέκρινε·
B νυνὶ δὲ ἔτι παρ' ὑμῖν αὐτὸν ἔχοντες, καὶ κύριοι ὄντες ἀφεῖναι, πῶς ἂν [b] δύναισθε ταῦτα λέγειν; Ἡ γὰρ ἀπολογία αὕτη κατηγορία ἂν ὑμῶν γένοιτο μεγίστη. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Ὅτι ἐπὶ τὸν προδότην ὅλον τὸ ἔγκλημα φέροντες, ("σὺ γὰρ ὄψει," φησί·) δυνάμενοι [c] αὐτοὶ τῆς χριστοκτονίας ἀπαλλαγῆναι, ἀφέντες αὐτὸν, καὶ ἐπηγωνίσαντο τῷ τολμήματι, τῇ προδοσίᾳ τὸν σταυρὸν προσθέντες. Τί γὰρ [d] ἐκώλυεν εἰπόντας ἐκείνῳ, "σὺ ὄψει," αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ τολμήματος; Νῦν δὲ καὶ τοὐναντίον ἐργάζονται, προστιθέντες τὴν σφαγὴν, καὶ πανταχοῦ, καὶ δι' ὧν ποιοῦσι, καὶ

[t] ἐροῦσιν] Sic omnes codd. ἀροῦσιν Sav. Ben. *furentur* Ge. τρὶς] τρίτον G. H. K. M. [v] εἰργάσατο] + πῶς καὶ τῆς φιλαργυρίας οὐκ ἀπήλαυσε Edd. repugnantibus Ep. Euth. Ge. et codd. [w] Οὐ ter G. H. K. M. Οὔτε ter Edd. [x] γὰρ] + καὶ L. [y] παρανοίᾳ L. παροινίᾳ Edd. Nobiscum facit Ep. ἀποσχέσθαι] Sic L. Ep. ceteri ἀπέχεσθαι. [z] περιστέλλοντες L. Vid. adnot. [a] καὶ] + μετὰ G. K. [b] Sic H. δύνησθε L. ceteri δύνασθε. [c] αὐτοὶ om. L. [d] ἐκώλυσεν Edd.

Digitized by Google

δι' ὧν λέγουσιν, ἀφύκτοις ἐμπλέκοντες ἑαυτοὺς κακοῖς. Καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα, ἐπιτρέψαντος τοῦ Πιλάτου, τὸν [e] μὲν λη- C
στὴν εἵλοντο ἀφεθῆναι μᾶλλον, ἢ τὸν Ἰησοῦν· [f] τὸν δὲ οὐδὲν ἠδικηκότα, ἀλλὰ καὶ τοσαῦτα εὐεργετηκότα, ἀνῄρουν.

Τί οὖν [g] ἐκεῖνος; Ὡς εἶδεν ἀνόνητα πονῶν, καὶ οὐκ ἀνεχομένους δέξασθαι [h] τὰ ἀργύρια, "ἔρριψεν αὐτὰ εἰς τὸν ναὸν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο." [11] "Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόν-
(528) τες τὰ ἀργύρια, εἶπον· οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν [i] κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. Καὶ συμβούλιον λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς αἵ- D
ματος ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι κύριος." Εἶδες [k] πάλιν αὐτόθεν κατακρινομένους ὑπὸ τοῦ συνειδότος; Ἐπειδὴ γὰρ ᾔδεσαν, ὅτι τὸν φόνον ἠγόρασαν, οὐκ ἔβαλον εἰς τὸν κορβονᾶν, ἀλλ' ἠγόρασαν [l] ἀγρὸν εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. Ἐγίνετο δὲ καὶ τοῦτο [m] μαρτύριον κατ' αὐτῶν, καὶ τῆς προδοσίας ἔλεγχος. Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ χωρίου σάλπιγγος λαμπρότερον πᾶσιν ἀνεκήρυττε τὴν μιαιφονίαν αὐτῶν. Καὶ οὐδὲ ἁπλῶς αὐτὸ ποιοῦσιν, ἀλλὰ συμβούλιον λαβόντες, καὶ E
[n] πανταχοῦ οὕτως, ἵνα μηδεὶς ἀθῷος ᾖ τοῦ τολμήματος, ἀλλὰ πάντες ὑπεύθυνοι. Ταῦτα δὲ ἄνωθεν προὔλεγεν ἡ προφητεία. Ὁρᾷς οὐχὶ τοὺς ἀποστόλους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς προφήτας τὰ ἐπονείδιστα μετὰ ἀκριβείας διηγουμένους, καὶ πάντοθεν τὸ πάθος ἀνακηρύττοντας καὶ [o] προεμφαίνοντας; 808
[p] Τοῦτο καὶ Ἰουδαῖοι μὴ συνειδότες ὑπέμενον. Εἰ γὰρ εἰς τὸν κορβονᾶν ἐνέβαλον, οὐκ ἂν οὕτω τὸ πρᾶγμα κατάδηλον

[11] v. 6–11.

[e] μὲν om. H. M. ἀφεθῆναι om. G. [f] τὸν] τοῦτον K. τὸν δὲ οὐδὲν] καὶ τὸν μὲν λῃστὴν μυρίοις ἐγκλήμασιν ἁλόντα ἀθῷον ἀποφαίνουσι, τὸν δὲ Χριστὸν, τὸν οὐδὲν G. H. M. Hanc lectionem vertit Interpres, et post Sav. recepit Editor Ben. 2dae. [g] ἐκεῖνος] Sic K. L. Mor. ceteri ὁ Ἰούδας. [h] τὰ ἀργύρια om. L. p. p. αὐτὰ om. K. L. [i] κορβωνᾶν K. M. κορβανᾶν G. [k] πάλιν] + αὐτοὺς Edd. [l] ἀγρὸν] Sic G. K. Ep. ceteri τὸν ἀγρόν. Edd. τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως. [m] μαρτυρία Edd. [n] πανταχοῦ] + δὲ L. invito Euth. [o] ἀποφαίνοντας K. ἀμφιεννύντας G. ἀπαμφιεννύντας H. M. [p] Καὶ οἱ Ἰ. οὖν τοῦτο μὴ συνιέντες ὑπ. G. H. M.

[q] ἐγένετο· νυνὶ δὲ χωρίον ὠνησάμενοι, καὶ ταῖς μετέπειτα
γενεαῖς δῆλον ἐποίησαν τὸ πᾶν.

[r] Ἀκούσατε ὅσοι ἀπὸ φόνων δοκεῖτε εὐποιΐας ποιεῖν, καὶ
τιμὴν [s] λαμβάνετε ψυχῶν ἀνθρώπων. Ἰουδαϊκαὶ αὗται αἱ
ἐλεημοσύναι, μᾶλλον δὲ σατανικαί. Εἰσὶ γάρ, εἰσὶ καὶ νῦν,
οἳ μυρία ἑτέρων ἁρπάζοντες, ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἀπολογεῖσθαι
νομίζουσι, ἂν δέκα χρυσίνους ἢ ἑκατὸν καταβάλωσι. Περὶ
ὧν καὶ ὁ προφήτης φησίν· [12] "ἐκαλύπτετε [t] δάκρυσι τὸ θυ-
σιαστήριόν μου." Οὐ βούλεται Χριστὸς πλεονεξίᾳ τρέφε-
B σθαι, οὐ δέχεται ταύτην τὴν τροφήν. Τί τὸν δεσπότην
ὑβρίζεις, [v] ἀκάθαρτα προσάγων αὐτῷ; Βέλτιον λιμῷ τη-
κόμενον περιορᾶν, ἢ τρέφειν ἀπὸ τοιούτων. Ἐκεῖνο ὠμοῦ,
τοῦτο καὶ ὠμοῦ καὶ ὑβριστοῦ. Βέλτιον μηδὲν δοῦναι, ἢ τὰ
ἄλλων ἑτέροις. Εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τινας εἶδες δύο, τὸν μὲν
γυμνόν, τὸν [w] δὲ ἱμάτιον ἔχοντα, εἶτα τὸν ἔχοντα τὸ ἱμά-
τιον ἀποδύσας, περιέβαλες τὸν γυμνόν, ἆρ' οὐκ ἠδίκησας;
Παντί που δῆλον. Εἰ δὲ ὅπερ ἔλαβες ἑτέρῳ δοὺς ἅπαν,
ἠδίκησας, [x] οὐκ ἠλέησας· ὅταν μηδὲ τὸ πολλοστὸν [y] μέρος
δῷς ὧν ἁρπάζεις, καὶ ἐλεημοσύνην τὸ πρᾶγμα καλῇς, ποίαν
C οὐχ ὑποστήσῃ τιμωρίαν; Εἰ γὰρ χωλὰ ἄλογα προσφέροντες
ἄνθρωποι ἐνεκαλοῦντο, σὺ χαλεπώτερα ποιῶν ποίας τεύξῃ
συγγνώμης; Εἰ γὰρ αὐτῷ ἀποδιδοὺς τῷ κυρίῳ ὁ κλέπτης
ἔτι ἀδικεῖ, καὶ οὕτως ἀδικεῖ, ὡς τετραπλασίονι προσθήκῃ
μόλις λῦσαι τὸ ἔγκλημα, καὶ ταῦτα ἐπὶ τῆς παλαιᾶς· ὁ
μὴ κλέπτων, ἀλλὰ βιαζόμενος, καὶ μηδὲ αὐτῷ τῷ ἀφαιρε-
θέντι διδούς, ἀλλ' ἀντ' ἐκείνου ἑτέρῳ, καὶ μηδὲ τετραπλα-
σίονα, ἀλλὰ μηδὲ τὰ ἡμίση, καὶ μηδὲ ἐν τῇ παλαιᾷ, ἀλλ'
ἐν τῇ καινῇ πολιτευόμενος, ἐννόησον ὅσον ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ
κεφαλὴν συνάγει [z] τὸ πῦρ. Εἰ δὲ οὐδέπω δίδωσι τὴν δίκην,

[12] Mal. ii. 13.

[q] ἐγίνετο L. γέγονεν Edd. νυνὶ] αὐτοὶ Edd. μετέπειτα] μετὰ ταῦτα K. L. [r] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῶν ἀπὸ πλεονεξίας ἐλεούντων, καὶ ὅτι βέλτιον μὴ δοῦναι, ἢ ἐκ τῶν τοιούτων τρέφειν τὸν Χριστόν· ἐν ᾧ καὶ κατὰ ἐπισκόπων, ὅτι φορολόγων βίον διάγουσι, καὶ ἐκ τούτου τὰ τῆς ἐκκλησίας ἠμέληται. G. [s] λαμβάνοντες Edd. [t] ἐν δάκρυσι Edd. [v] ἀκάθαρτα] + φέρων καὶ G. + τρέφων καὶ H. M. Vulgatum tuetur Flor. p. 216. (Tom. XII. p. 532 E.) [w] δὲ] + ἐν H. K. M. Mox τὸ ἱμάτιον om. G. H. K. M. invito Fl. [x] οὐκ] οὐδὲ Edd. ὅταν] + δὲ Edd. [y] μέρος deest in Edd. καλῇς] Sic H. K. L. Fl. vulgo καλεῖς. [z] τὸ deest in Edd.

Digitized by Google

δι᾽ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο αὐτὸν θρήνησον, ὅτι μείζονα ἑαυτῷ D
θησαυρίζει τὴν ὀργὴν, εἰ μὴ [a] μεταμεληθείη. Τί γάρ; [13] "δο-
κεῖτε, φησὶν, ὅτι ἐκεῖνοι μόνοι ἦσαν ἁμαρτωλοὶ, ἐφ᾽ οὓς ὁ
πύργος κατηνέχθη; Οὐχὶ, λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἐὰν μὴ μετανοή-
σητε, καὶ ὑμεῖς [b] τὰ αὐτὰ πείσεσθε." Μετανοήσωμεν τοίνυν
καὶ δῶμεν ἐλεημοσύνην πλεονεξίας καθαρὰν, καὶ πολλὴν ἔχου-
σαν τὴν δαψίλειαν. Ἐννοήσατε ὅτι Ἰουδαῖοι Λευΐτας ὀκ-
τακισχιλίους ἔτρεφον, καὶ μετὰ τῶν Λευϊτῶν καὶ χήρας καὶ
ὀρφανοὺς, καὶ πολλὰ ἕτερα ἐλειτούργουν, καὶ μετὰ τούτου E
καὶ ἐστρατεύοντο· νυνὶ δὲ ἀγροὶ, καὶ οἰκίαι, καὶ μισθώματα
οἰκημάτων, καὶ ὀχήματα, καὶ [c] ὀρεωκόμοι, καὶ ἡμίονοι, καὶ πολ-
λὴ τοιαύτη παράταξις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δι᾽ ὑμᾶς καὶ τὴν ὑμε-
τέραν ἀπανθρωπίαν. Καὶ γὰρ ἐχρῆν παρ᾽ ὑμῖν εἶναι τὸν
(529) θησαυρὸν [d] τοῦτον τῆς ἐκκλησίας, καὶ πρόσοδον αὐτῇ τὴν
ὑμετέραν γίνεσθαι προθυμίαν· νυνὶ δὲ δύο τὰ ἄτοπα γίνεται, 809
καὶ ὑμεῖς [e] ἄκαρποι μένετε, καὶ οἱ τοῦ θεοῦ ἱερεῖς τὰ προσ-
ήκοντα οὐ μεταχειρίζουσι. Μὴ γὰρ οὐκ ἦν δυνατὸν ἐπὶ
τῶν ἀποστόλων τὰς οἰκίας μένειν καὶ τοὺς ἀγρούς; Τίνος
οὖν ἕνεκεν ἐπώλουν καὶ ἐδίδοσαν; Ὅτι τοῦτο βέλτιον ἦν.
Ἀλλὰ νῦν δέος ἔλαβε τοὺς πατέρας [f] ὑμῶν, οὕτω πρὸς τὰ
βιωτικὰ μαινομένων ὑμῶν, [g] καὶ διὰ τὸ συλλέγειν, ἀλλὰ μὴ
σκορπίζειν, [h] μὴ λιμῷ διαφθαρῶσιν οἱ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφα-
νῶν καὶ τῶν παρθένων χοροί· διὰ τοῦτο ταῦτα κατασκευάσαι
ἠναγκάσθησαν. Οὐδὲ γὰρ ἠβούλοντο ἑαυτοὺς εἰς τοιαύτην B
ἀσχημοσύνην ἐμβαλεῖν, ἀλλ᾽ ἐπεθύμουν τὴν ὑμετέραν γνώ-
μην αὐτοῖς πρόσοδον εἶναι, καὶ τοὺς καρποὺς ἐντεῦθεν τρυγᾶν,
[i] καὶ αὐτοὺς εὐχαῖς προσέχειν μόναις. Νυνὶ δὲ αὐτοὺς ἠναγ-
κάσατε τῶν τὰ πολιτικὰ [k] πραττόντων πράγματα τὰς οἰκίας
μιμεῖσθαι· ὅθεν πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονεν. Ὅταν γὰρ
καὶ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς τοῖς αὐτοῖς ἐνεχώμεθα, τίς ὁ ἐξιλεού-

[13] Luc. xiii. 4, 5.

[a] μεταβληθείη G. H. M. [b] τὰ αὐτὰ π.] Sic codd. et Ge. ὡσαύτως ἀπολεῖσθε Edd. [c] ὡραιοκόμοι G. ὀρεοκόμοι Mor. Ben. Vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 696. [d] τοῦτον om. K. L. αὐτῇ] αὐτῆς iidem. [e] ἄπρακτοι G. K. M. p. p. μεταχειρίζονται Edd. [f] ἡμῶν G. M. [g] καὶ διὰ τὸ] διὰ τοῦ G. H. M. [h] μὴ] ἵνα μὴ Edd. p.p. καὶ τῶν ὀρφ. Ben. Haec καὶ ὀρφανῶν om. K. L. Mor. [i] καὶ αὐτοῖς προσανέχειν μόνον L. Sic, sed μόνοις pro μόνον, Mor. [k] πραττόντων] + καὶ διοικούντων Sav. Ben.

*μενος τὸν θεόν; Διὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοῖξαι τὸ στόμα,
ὅτι οὐδὲν τῶν βιωτικῶν* [l] *ἀνδρῶν ἄμεινον ἡ ἐκκλησία διάκειται.*
Οὐκ *ἠκούσατε, ὅτι οὐδὲ τὰ ἀπραγμόνως συλλεγόμενα χρή-*
C *ματα διανέμειν κατεδέξαντο οἱ ἀπόστολοι;* Νυνὶ [m] *δὲ ἐπιτρό-
πους καὶ οἰκονόμους καὶ καπήλους παρῆλθον* [n] *ἡμῖν οἱ ἐπίσκοποι
τῇ περὶ ταῦτα φροντίδι· καὶ δέον αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ψυχῶν
μεριμνᾶν καὶ φροντίζειν τῶν ὑμετέρων, οἱ δέ, ὑπὲρ ὧν ὑπο-
δέκται καὶ φορολόγοι καὶ λογισταὶ καὶ ταμίαι μεριμνῶσιν,
ὑπὲρ τούτων καθ' ἑκάστην κόπτονται τὴν ἡμέραν.* Ταῦτα
*οὐχ ἁπλῶς ἀποδυρόμενος λέγω, ἀλλ' ὥστε γενέσθαι τινὰ
διόρθωσιν καὶ μεταβολήν, ὥστε ἡμᾶς ἐλεηθῆναι χαλεπὴν δου-
λεύοντας δουλείαν, ὥστε ὑμᾶς γενέσθαι πρόσοδον καὶ θησαυρὸν
τῆς ἐκκλησίας.* Εἰ *δὲ μὴ βούλεσθε, ἰδοὺ οἱ πένητες πρὸ*
[o] *τῶν ὑμετέρων ὀφθαλμῶν· ὅσοις μὲν δυνατὸν ἡμῖν ἀρκέσαι,*
D *οὐ διαλείψομεν τρέφοντες· οὓς δὲ οὐ δυνατόν, ὑμῖν ἀφήσομεν,
ἵνα μὴ τῶν ῥημάτων ἐκείνων ἀκούσητε κατὰ τὴν φοβερὰν
ἡμέραν, τῶν πρὸς τοὺς* [p] *ἀνελεεῖς καὶ ὠμοὺς λεγομένων, ὅτι
"πεινῶντά με εἴδετε, καὶ οὐκ ἐθρέψατε."* Καὶ *γὰρ μεθ'
ὑμῶν ἡμᾶς καταγελάστους ἡ ἀπανθρωπία αὕτη ποιεῖ, ὅτι τὰς
εὐχὰς ἀφέντες, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὴν ἄλλην ἁγιω-
σύνην, οἱ μὲν οἰνοπώλαις, οἱ δὲ σιτοπώλαις, οἱ δὲ τοῖς* [q] *τὰ
ἕτερα καπηλεύουσιν ὤνια, τὸν πάντα πυκτεύομεν χρόνον.*
Ἐντεῦθεν *μάχαι καὶ φιλονεικίαι, καὶ καθημεριναὶ λοιδορίαι,*
[r] *καὶ ὀνείδη καὶ σκώμματα, καὶ ἑκάστῳ τῶν ἱερέων ὀνόματα
ἐπίκειται, βιωτικαῖς μᾶλλον* [s] *πρέποντα οἰκίαις· δέον ἀντὶ
τούτων ἕτερα ἀνταλλάξασθαι, καὶ ἐντεῦθεν καλεῖσθαι, ἀφ'*
E *ὧν καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐνομοθέτουν, ἀπὸ τῆς τῶν πενήτων δια-
τροφῆς, ἀπὸ τῆς τῶν ἀδικουμένων προστασίας, ἀπὸ τῆς τῶν
ξένων ἐπιμελείας, ἀπὸ τῆς τῶν ἐπηρεαζομένων βοηθείας, ἀπὸ
τῆς τῶν ὀρφανῶν προνοίας, ἀπὸ τῆς τῶν χηρῶν συμμαχίας, ἀπὸ
τῆς τῶν παρθένων ἐπιστασίας, καὶ ταύτας ἀντὶ τῆς τῶν χω-*
810 *ρίων καὶ τῶν οἰκημάτων φροντίδος διανέμεσθαι τὰς* [t] *οἰκονομίας.*
Ταῦτα *γὰρ τῆς ἐκκλησίας τὰ κειμήλια· οὗτοι* [v] *οἱ πρέποντες
αὐτῇ θησαυροί, καὶ πολλὴν καὶ ἡμῖν εὐκολίαν, καὶ ὑμῖν*

[l] *ἀνθρώπων* Edd. [m] *δὲ*] + *καὶ* G. H. M. [n] *ἡμῶν* L. *ταῦτα*] *αὐτὰ* Edd. [o] *τῶν ὀφθ. ὑμῶν* G. H. M. p. p. *διαρκέσαι* G. H. K. M. [p] *ἀνηλεεῖς* G. L. [q] *τὰ* om. G. H. K. M. [r] Verba *καὶ ὀνείδη καὶ σκώμματα*, quae vulgo a textu absunt, ex omnibus codd. recepi. [s] *ἐμπρέποντα* G. H. M. [t] *διακονίας* G. K. [v] *οἱ* om. L.

Digitized by Google

ὠφέλειαν παρέχοντες, μᾶλλον δὲ [w] καὶ ὑμῖν εὐκολίαν μετὰ τῆς ὠφελείας. Καὶ γὰρ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι εἰς δέκα μυριάδων ἀριθμὸν οἶμαι τοὺς ἐνταῦθα συναγομένους τελεῖν· καὶ [x] εἰ ἑνὸς ἄρτου μετεδίδου τινὶ τῶν πενήτων ἕκαστος, ἅπαντες ἦσαν ἂν ἐν εὐπορίᾳ· εἰ ἐξ ἑνὸς ὀβολοῦ μόνον, οὐδεὶς ἂν ἦν πένης, οὐκ ἂν τοσαῦτα ὑπεμείναμεν ὀνείδη καὶ σκώμματα ἀπὸ τῆς περὶ τὰ κτήματα προνοίας. Καὶ γὰρ τὸ, "πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι," καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησίας προέδρους ὑπὲρ τῶν τῆς ἐκκλησίας κτημάτων καιρὸν ἂν ἔχοι λέγεσθαι. Ἄλλως γὰρ ἀκο- B
λουθῆσαι ὡς χρὴ οὐκ ἔνι, μὴ πάσης φροντίδος [y] ἀπηλλαγμένον παχυτέρας καὶ βιωτικωτέρας. Νυνὶ δὲ οἱ τοῦ θεοῦ ἱερεῖς τρυγητῷ καὶ ἀμητῷ παρακάθηνται, καὶ πράσει καὶ ἀγορασίᾳ προσόδων· καὶ οἱ μὲν τῇ σκιᾷ λατρεύοντες, πᾶσαν τῶν τοιούτων ἀτέλειαν εἶχον, καίτοι σωματικωτέραν λειτουργίαν ἐγκεχειρισμένοι· ἡμεῖς δὲ οἱ πρὸς αὐτὰ τῶν οὐρανῶν τὰ ἄδυτα καλούμενοι, καὶ εἰς τὰ ἀληθινὰ ἅγια τῶν ἁγίων
(530) εἰσιόντες, ἐμπόρων [z] καὶ παλιγκαπήλων ἀναδεχόμεθα φροντίδας. Ἐντεῦθεν καὶ γραφῶν ἀμέλεια πολλὴ, καὶ εὐχῶν ῥᾳθυμία, καὶ ἡ περὶ τὰ ἄλλα πάντα ὀλιγωρία. Οὐδὲ γὰρ C
δυνατὸν εἰς ἀμφότερα σχίζεσθαι μετὰ τῆς προσηκούσης σπουδῆς. Διὸ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ πολλὰς ἡμῖν πάντοθεν ἀναβλύσαι πηγὰς, καὶ τὴν ἅλω καὶ τὴν ληνὸν τὴν ὑμετέραν γενέσθαι προθυμίαν ἡμῖν. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ πένητες διατραφήσονται εὐκολώτερον, καὶ ὁ θεὸς δοξασθήσεται, καὶ ὑμεῖς ἐπὶ πλέον ἐπιδώσετε φιλανθρωπίας, καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσεσθε ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[w] καὶ deest in Edd. [x] εἰ ἀφ' ἑνὸς L. Mor. ἄρτου] + μόνον L. + μόνου H. M. τινὶ] ἑνὶ Sav. Ben. [y] ἀπηλλαγμένους Edd. βιωτικωτέρας] Sic codd. et Interp. ἀτιμοτέρας Edd. [z] καὶ παλιγκαπήλων] Sic L. vulgo πάλιν καὶ καπήλων.

ΟΜΙΛΙΑ ΠS.

D [1] Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐπηρώτη-
σεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν, λέγων· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη· σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ
κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων [a] καὶ πρεσ-
βυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο.

ὉΡΑΙΣ [b] τί πρῶτον ἐξετάζεται; ὃ μάλιστα ἄνω καὶ κάτω
E συνεχῶς ἔστρεφον. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδον τὸν Πιλάτον οὐδένα
ποιούμενον λόγον [c] τῶν νομικῶν, ἐπὶ τὰ δημόσια ἐγκλήματα
τὴν κατηγορίαν ἄγουσιν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων
ἐποίουν, ταῦτα ἀεὶ προβαλλόμενοι, καὶ λέγοντες ὅτι περιέρ-
χονται κηρύττοντες βασιλέα τινὰ Ἰησοῦν, ὡς περὶ ἀνθρώπου
τινὸς ψιλοῦ διαλεγόμενοι, καὶ τυραννίδος ὑποψίαν αὐτοῖς
περιτιθέντες. Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τὸ διαῤῥῆξαι τὸν χιτω-
811 νίσκον, καὶ ἐκπλαγῆναι, σκῆψις ἦν. Πάντα δὲ [d] ἐκύκων καὶ
ἔστρεφον, ὥστε αὐτὸν εἰς θάνατον ἐμβαλεῖν. Τοῦτο γοῦν
καὶ ὁ Πιλάτος ἠρώτησε τότε. Τί οὖν ὁ Χριστός; "Σὺ
εἶπας." Ὡμολόγησεν εἶναι βασιλεὺς, ἀλλὰ βασιλεὺς οὐρά-
νιος· ὃ καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστερον ἔλεγε, πρὸς τὸν Πιλάτον
ἀποκρινόμενος, ὅτι [2] "ἡ ἐμὴ βασιλεία οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου
τούτου·" ἵνα μηδὲ ἐκεῖνοι, μηδὲ οὗτος ἀπολογίαν ἔχωσι τοι-
αῦτα κατηγοροῦντες. Καὶ λογισμὸν ἀναντίῤῥητον τίθησι λέ-
γων· "εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου [e] ἤμην, οἱ ἐμοὶ ἠγωνίσαντο
ἂν, ἵνα μὴ παραδοθῶ." Διά τοι τοῦτο, ὥστε ταύτην ἀπο-
κρούσασθαι τὴν ὑποψίαν, καὶ [f] φόρον κατέβαλε, καὶ ἑτέρους
καταβαλεῖν ἐκέλευσε· καὶ [g] ἡνίκα ἠθέλησαν αὐτὸν ποιῆσαι
B βασιλέα, ἔφυγε. Τί οὖν οὐ ταῦτα [h] προήνεγκεν εἰς μέσον,
φησὶ, τότε, ἐγκαλούμενος ἐπὶ τυραννίδι; Διότι μυρίας ἔχον-

[1] Cap. xxvii. v. 11, 12. [2] Joan. xviii. 36.

Hom. lxxxvi. [a] καὶ] + τῶν G. H. M. πρεσβ.] + τοῦ λαοῦ Edd. [b] τί] ὅτι G. [c] Vid. adnot. [d] ἐκύκλων L. ἐκύκουν Edd. [e] ἦν G. οἱ ἐμοὶ ἠ. ἂν] οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίσαντο G. H. M. [f] φόρους G. K. M. invito Ep. p. p. καταβάλλειν G. M. [g] ἡνίκα] + δὲ G. H. M. [h] προσήνεγκε G. M. et pr. H. p. p. τότε om. L. Διότι] Ὅτι G. H. M.

Digitized by Google

τες τὰς ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀποδείξεις τῆς δυνάμεως, τῆς πραότητος, τῆς ἐπιεικείας, ἑκόντες [i] ἐτύφλωττον καὶ ἐκακούργουν, καὶ διεφθαρμένον τὸ δικαστήριον ἦν. Διὰ δὴ ταῦτα πρὸς οὐδὲν ἀποκρίνεται, ἀλλὰ σιγᾷ, [k] καὶ βραχέα ἀποκρινόμενος, ὥστε μὴ ἀπὸ τῆς διηνεκοῦς σιγῆς αὐθαδείας δόξαν λαβεῖν, ὅτε ὥρκισεν ὁ ἀρχιερεὺς, ὅτε ὁ ἡγεμὼν ἤρετο· πρὸς δὲ τὰς κατηγορίας αὐτῶν οὐδὲν οὐκέτι φησίν· οὐ γὰρ δὴ πείσειν ἔμελλεν. Ὥσπερ καὶ ὁ προφήτης ἄνωθεν τοῦτο αὐτὸ C
[l] δηλῶν ἔλεγεν· [3] "ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη." Ἐπὶ τούτοις ὁ ἡγεμὼν ἐθαύμαζε. Καὶ γὰρ θαύματος ἄξιον ἦν ἰδεῖν τοσαύτην ἐπιείκειαν ἐπιδεικνύμενον, καὶ σιγῶντα, τὸν μυρία ἔχοντα εἰπεῖν. Οὐδὲ γὰρ [m] ἐκεῖνοι ἐκ τοῦ συνειδέναι τι πονηρὸν αὐτῷ κατηγόρουν, ἀλλ' ἀπὸ βασκανίας καὶ φθόνου μόνον. Ὅτε [n] γοῦν ἔστησαν ψευδομάρτυρας, διατί μηδὲν ἐχόντων εἰπεῖν ἐπέκειντο [o] ἔτι, καὶ τὸν Ἰούδαν ἀποπνεύσαντα ἰδόντες, οὐ κατενύγησαν, καὶ τὸν Πιλάτον τὰς χεῖρας ἀπονιψάμενον; Καὶ γὰρ πολλὰ καὶ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐποίησεν, ὥστε αὐτοὺς [p] ἀνανῆψαι· ἀλλ' οὐδενὶ τούτων [q] ἐγένοντο βελτίους. Τί οὖν ὁ Πιλάτος; [4] "Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν οὗτοι;" Ἠβούλετο [r] μὲν D
γὰρ αὐτὸν ἀπολογούμενον ἀπαλλαγῆναι, διὸ καὶ ταῦτα ἔλεγεν· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο, καὶ ἕτερόν τι μηχανᾶται. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ἔθος ἦν αὐτοῖς ἀφιέναι [s] ἕνα τῶν καταδίκων, καὶ ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐξελέσθαι ἐπεχείρησεν. Εἰ γὰρ
(531) μὴ βούλεσθε, φησὶν, ὡς ἀθῶον ἀφεῖναι, κἂν ὡς κατάδικον χαρίσασθε τῇ ἑορτῇ. Εἶδες τάξιν ἀντεστραμμένην; Τὴν μὲν γὰρ αἴτησιν τὴν ὑπὲρ τῶν καταδίκων, τοῦ δήμου ἔθος ἦν εἶναι, τὴν δὲ δόσιν τοῦ ἄρχοντος· νῦν δὲ τοὐναντίον γέ- E
γονε, καὶ ὁ ἄρχων αἰτεῖ τὸν δῆμον, καὶ οὐδὲ οὕτω γίνονται ἥμεροι, ἀλλ' ἐκθηριοῦνται μειζόνως καὶ [t] φονῶσιν, ὑπὸ τοῦ

[3] Esai. liii. 8. [4] v. 13.

[i] Sic Ep. et codd. ἐτυφλοῦντο Edd. [k] καὶ om. G. et corr. H. Infra ὥρκωσεν G. K. M. et pr. H. [l] προδηλῶν G. H. K. M. [m] ἐκεῖνοι post συνειδέναι rejicit L. prorsus om. Mor. Ben. [n] γὰρ Edd. [o] ἔτι καὶ] ἐπεὶ καὶ L. Mor. Mox ἀπονιπτόμενον G. H. K. M. sed vid. infra p. 813 C. [p] ἀναμνῆσαι K. L. Mor. Alterum legit Interpres. [q] ἐγίνοντο L. [r] μὲν om. K. L. [s] ἕνα] τινὰ L. [t] Sic H. K. M. Mor. φωνῶσιν G. φθονῶσιν L. *invidentes* Ge. φωνοῦσιν Reg. 688. quem secuti sunt Sav. Ben. Post h. v. μειζόνως repetunt G. K. Sav.

πάθους τῆς βασκανίας ἐκβακχευόμενοι. Οὐδὲ γὰρ εἶχον ὅ
τι [v] κατηγορήσουσιν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα σιγῶντος, ἀλλ' ἠλέγ-
χοντο καὶ οὕτω διὰ τὴν τῶν δικαιωμάτων περιουσίαν, καὶ σι-
812 γῶν ἐνίκα [w] τοὺς μυρία λέγοντας καὶ μαινομένους." [5] "Κα-
θημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, [x] ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἡ
γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ τούτῳ· πολ-
λὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν." [y] Ὅρα οἷον
γίνεται πάλιν, ἱκανὸν πάντας αὐτοὺς ἀνακαλέσασθαι. Μετὰ
γὰρ τῆς ἀπὸ τῶν [z] πραγμάτων ἀποδείξεως, καὶ τὸ ὄναρ οὐ
μικρὸν ἦν. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ αὐτὸς ὁρᾷ; Ἢ ὅτι ἐκείνη
ἀξία ἦν μᾶλλον· ἢ ὅτι αὐτὸς εἰ εἶδεν, οὐκ ἂν ἐπιστεύ-
θη [a] ὁμοίως, ἢ οὐδ' ἂν ἐξεῖπε. Διὰ τοῦτο οἰκονομεῖται τὴν
γυναῖκα ἰδεῖν, ὥστε κατάδηλον γενέσθαι πᾶσι. Καὶ οὐχ
B ἁπλῶς ὁρᾷ, ἀλλὰ καὶ πάσχει πολλά, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς συμ-
παθείας τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα ὀκνηρότερος γένηται ὁ ἀνὴρ
περὶ τὸν φόνον. Καὶ ὁ καιρὸς δὲ οὐ μικρὸν συνετέλει· κατὰ
γὰρ αὐτὴν τὴν νύκτα εἶδεν. Ἀλλ' οὐκ ἦν αὐτῷ ἀσφαλές,
[b] φησίν, ἀφεῖναι, ἐπειδὴ εἶπον, ὅτι βασιλέα ἑαυτὸν ἐποίει.
Ἐχρῆν οὖν ἀποδείξεις καὶ ἐλέγχους ζητῆσαι, καὶ ὅσα τυ-
ραννίδος ἐστὶ τεκμήρια· οἷον, εἰ στρατόπεδα κατέλεγεν, εἰ
χρήματα συνέλεγεν, εἰ ὅπλα ἐχάλκευεν, εἰ ἄλλο τι τοιοῦ-
τον ἐπεχείρει. Ὁ δὲ ἁπλῶς παρασύρεται· διὰ τοῦτο οὐδὲ
C αὐτὸν ἀφίησιν ὁ Χριστὸς τῶν ἐγκλημάτων, λέγων· [6] "μεί-
ζονα ἁμαρτίαν ἔχει ὁ παραδιδούς μέ σοι." Ὥστε μαλακίας
ἦν ἡ συγχώρησις, καὶ τὸ μαστίξαντα [c] ἐκδοῦναι.

Οὗτος μὲν οὖν ἄνανδρος καὶ μαλακός· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς πονηροὶ καὶ κακοῦργοι. Ἐπειδὴ γὰρ [d] εὗρέ τινα ἐπίνοιαν, τὸν τῆς ἑορτῆς νόμον τὸν κελεύοντα ἀφεῖναι κατάδικον, τί πρὸς τοῦτο μηχανῶνται; [7] "Ἔπεισαν τὸν ὄχλον, φησίν, ἵνα τὸν Βαραββᾶν αἰτήσωσιν." Εἶδες πόσην αὐτὸς [e] πρόνοιαν ποιεῖται, ὥστε αὐτοὺς ἀπαλλάξαι ἐγκλημάτων, καὶ
D πόσην αὐτοὶ σπουδήν, ὥστε μηδὲ σκιὰν ἑαυτοῖς ἀπολογίας

[5] v. 19. [6] Joan. xix. 11. [7] v. 20.

[v] κατηγορήσωσιν Edd. καὶ οὕτω] καὶ οὗτος H. M. [w] τοὺς] αὐτοὺς Edd. [x] ἀπέστειλε Edd. [y] Ὁρᾷς Edd. [z] πραγμάτων] + πείρας καὶ G. H. M. Ita ediderunt Sav. Ben. [a] ὁμοίως ἢ] ἢ ὁμοίως Mor. Ben. ἢ om. L. invito Ep. [b] φησὶν deest in Edd. [c] Duo folia desunt in M. qui rursus incipit p. 815 A. [d] εὗρον L. Mor. εὗρεν (sic) K. [e] πρ. ποι.] ποιεῖται τὴν πρ. G. H. K.

Digitized by Google

καταλιπεῖν; Τί γὰρ ἔδει; τὸν ὡμολογημένον, ἢ τὸν ἀμφισβητούμενον ἀφεῖναι; Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῖς ὡμολογημένοις ἀφίεσθαι ἔδει, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ἀμφιβόλοις. Οὐ γὰρ δήπου ὡμολογημένων ἀνδροφόνων χείρων αὐτοῖς οὗτος ἐδόκει εἶναι. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ ἁπλῶς εἶπεν, εἶχον λῃστὴν, ἀλλ', ἐπίσημον· τουτέστι, περιβόητον ἐν κακίᾳ, μυρίους ἐργασάμενον φόνους. Ἀλλ' ὅμως κἀκεῖνον τοῦ τῆς οἰκουμένης σωτῆρος προὔθηκαν· καὶ οὔτε τὸν καιρὸν ᾐδέσθησαν ὅτι ἅγιος ἦν, [f] οὐ τοὺς τῆς φιλανθρωπίας νόμους, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν· ἀλλὰ καθάπαξ αὐτοὺς ὁ φθόνος ἀπετύφλω- E
σε. Καὶ μετὰ τῆς οἰκείας κακίας καὶ τὸν δῆμον διαφθείρουσιν, ἵνα καὶ τῆς ἐκείνων ἀπάτης τὴν ἐσχάτην [g] δῶσι δίκην. Ἐπεὶ οὖν ἐκεῖνον ᾐτήσαντο, λέγει· "τί οὖν ποιήσω [h] τὸν Χριστόν;" καὶ ταύτῃ πάλιν ἐντρέψαι βουλόμενος, τῷ ποιῆσαι κυρίους τῆς αἱρέσεως, ἵνα κἂν αἰσχυνθέντες αἰτήσωσι, καὶ τῆς αὐτῶν φιλοτιμίας γένηται τὸ πᾶν. Τὸ μὲν γὰρ λέγειν, οὐχ ἥμαρτε, φιλονεικοτέρους ἐποίει· τὸ δὲ ἐκ φιλαν- 813
θρωπίας ἀξιοῦν σωθῆναι, ἀναντίῤῥητον [i] ἔχει τὴν πειθὼ καὶ τὴν αἴτησιν. Οἱ δὲ καὶ οὕτως ἔλεγον· [k] σταύρωσον. [8] "Ὁ δὲ ἔφη· τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἰδὼν, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἐνίψατο τὰς χεῖρας, λέγων, ὅτι ἀθῶός εἰμι." Τί οὖν παραδίδως; τί δὲ οὐκ ἐξήρπασας, καθάπερ τὸν Παῦλον [l] ὁ ἑκατοντάρχης; Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ᾔδει χαριζόμενος τοῖς Ἰουδαίοις· καὶ στάσις ἐγένετο δι' αὐτὸν καὶ θόρυβος· ἀλλ' ὅμως ἔστη πρὸς [m] πάντα. Ἀλλ' οὐχ [n] οὗτος, ἀλλὰ ἄνανδρος σφόδρα καὶ μαλακός· καὶ πάντες ὁμοῦ διεφθείροντο. Οὔτε γὰρ οὗτος πρὸς τὸ πλῆ- B
θος ἔστη, οὔτε τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· καὶ [o] παν-
(532) ταχόθεν αὐτῶν ἡ ἀπολογία ἀνῄρητο. Καὶ γὰρ "περισσῶς ἔκραζον," τουτέστι, μᾶλλον ἔκραζον, "σταυρωθήτω." Οὐ γὰρ ἀνελεῖν μόνον ἤθελον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πονηρᾷ αἰτίᾳ, καὶ

[8] v. 23, 24.

[f] οὔτε G. H. K. p. p. οὐκ ἄλλο τι τῶν iidem. [g] δώσουσι K. δώσωσι G. Mox ᾔτησαν G. H. K. [h] τὸν] τὸν λεγόμενον G. H. K. Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Sav. Ben. [i] εἶχε G. K. [k] σταύρωσον] + σταύρωσον αὐτὸν Edd. [l] Sic L. Ep. Mor. ceteri ὁ χιλίαρχος. p. p. ἐγίνετο L. [m] πάντα] Sic K. L. Ep. Mor. ceteri πάντα γενναίως. [n] οὗτος] + οὕτως H. ἄν. σφ.] σφ. ἄνανδρος G. H. K. ἀλλὰ ἀνάνδρως καὶ σφ. μαλακῶς Edd. [o] πάντοθεν G. H. K.

Digitized by Google

τοῦ δικάζοντος ἀντιλέγοντος ἐπέμενον τὰ αὐτὰ βοῶντες. Εἶδες πόσα ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, ὥστε αὐτοὺς ἀνακτήσασθαι; Καθάπερ γὰρ [p] τὸν Ἰούδαν ἀνεκρούετο πολλάκις, οὕτω καὶ τούτους ἀνέστελλε, διά τε παντὸς τοῦ εὐαγγελίου, καὶ παρ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως. Καὶ γὰρ ὅτε εἶ-
C δον τὸν ἄρχοντα καὶ δικάζοντα [q] ἀπονιψάμενον καὶ λέγοντα, "ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου," ἔδει κατανυγῆναι καὶ διὰ τῶν ῥημάτων καὶ διὰ τῶν πραγμάτων· καὶ ὅτε τὸν Ἰούδαν ἀπαγξάμενον, καὶ ὅτε [r] αὐτὸν παρακαλοῦντα, ἕτερον ἀντ᾽ αὐτοῦ λαβεῖν. Ὅταν γὰρ [s] ὁ κατήγορος καὶ προδότης ἑαυτὸν καταδικάζῃ, καὶ ὁ ψηφιζόμενος ἀποδύηται τὰ ἐγκλήματα, καὶ ὄψις τοιαύτη κατ᾽ αὐτὴν τὴν νύκτα φαίνηται, καὶ ὡς [t] κατάδικον αὐτὸν ἐξαιτῆται, ποίαν ἔξουσιν ἀπολογίαν; Εἰ γὰρ [v] μὴ ἐβούλοντο ἀθῷον εἶναι, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ λῃστὴν αὐτοῦ προτιμῆσαι ἔδει, [w] τὸν ὡμολογημένον καὶ σφόδρα ἐπίσημον ὄντα. Τί οὖν ἐκεῖνοι; Ἐπειδὴ τὸν δικαστὴν εἶδον νιπτόμενον τὰς χεῖρας, καὶ λέγοντα, "ἀθῷός εἰμι,"
D ἔκραζον· [9] "τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν." Τότε δὴ λοιπὸν, ὅτε καθ᾽ ἑαυτῶν τὴν ψῆφον ἐξήνεγκαν, συνεχώρησε πάντα γενέσθαι. Θέα δὲ καὶ ἐνταῦθα τὴν πολλὴν παραπληξίαν. Τοιαύτη γὰρ [x] ἡ ὁρμὴ, καὶ ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία· οὐκ ἀφίησί τι τῶν δεόντων ἰδεῖν. Ἔστω γὰρ, [y] ὑμῖν αὐτοῖς ἐπαρᾶσθε· τί καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα τὴν ἀρὰν ἕλκετε; Ἀλλ᾽ ὅμως ὁ φιλάνθρωπος, τοσαύτῃ μανίᾳ χρησαμένων, καὶ καθ᾽ ἑαυτῶν καὶ κατὰ τῶν παίδων, οὐ [z] μόνον ἐπὶ τῶν παίδων, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐπ᾽ αὐτῶν τὴν ψῆφον ἐκύρωσεν, ἀλλὰ καὶ
E ἐξ αὐτῶν καὶ [a] ἐξ ἐκείνων ἐδέξατο τοὺς [b] μετανοήσαντας, καὶ μυρίων ἠξίωσεν ἀγαθῶν. Καὶ γὰρ καὶ Παῦλος ἐξ αὐτῶν ἦν, καὶ αἱ μυριάδες τῶν πεπιστευκότων ἐν [c] Ἱεροσολύμοις, ([10] "θεω-

[9] v. 25. [10] Act. xxi. 20.

[p] τὸν] καὶ τὸν G. H. K. [q] καὶ ἀπον. G. H. [r] αὐτὸν] + τὸν Πιλάτον G. H. [s] ὁ] καὶ ὁ G. H. p. p. καὶ ὁ πρ. G. H. K. [t] κατάδικον] δίκαιον Reg. 688. [v] μὴ] καὶ μὴ G. H. [w] τὸν] λῃστὴν τὸν Ben. καὶ λῃστὴν τὸν Sav. Mor. [x] ἡ ἄλογος ὁρμὴ G. H. [y] ὑμῖν ἑαυτοῖς L. ἑαυτοῖς (om. ὑμῖν) Mor. Ben. ἐπαρᾶσθε] Sic omnes codices, ut conjecerat Bois. Edebatur ἐπαράσατε. [z] μόνον] + οὐκ H. Ep. [a] ἐξ om. L. Verba καὶ ἐξ, quae vulgo desunt, e codd. et Ep. recepi. καὶ ἐξ αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν τεκνων Euth. *tam ex ipsis, quam ex filiis* Ge. [b] μετανοήσαντας] + καὶ πιστεύσαντας L. Ep. invitis Euth. et Interp. [c] Ἱερουσαλὴμ Edd.

Digitized by Google

ρεῖς γάρ, [d] φησὶν, ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων
τῶν πεπιστευκότων·") [e] ἐκ τούτων ἦσαν. Εἰ δέ τινες ἐνα- 814
πέμειναν, ἑαυτοῖς λογιζέσθωσαν τὴν τιμωρίαν. [11] "Τότε
ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώ-
σας παρέδωκεν, ἵνα σταυρωθῇ." Καὶ διὰ τί ἐφραγέλλωσεν;
Ἢ ὡς κατάδικον, ἢ σχῆμα περιθεῖναι τῇ κρίσει βουλόμενος,
ἢ ἐκείνοις χαρίσασθαι. Καίτοιγε ἐνστῆναι ἐχρῆν. Καὶ γὰρ
[f] καὶ πρὸ τούτου εἶπε· "λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν
νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν." Καὶ πολλὰ ἦν τὰ δυνάμενα
αὐτὸν κἀκείνους ἀναχαιτίσαι, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ θαύματα,
καὶ ἡ πολλὴ τοῦ ταῦτα πάσχοντος ἀνεξικακία, καὶ ἡ σιγὴ
μάλιστα ἡ ἄφατος. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ δι' ὧν ἀπελογήσατο B
καὶ δι' ὧν ηὔξατο τὸ ἀνθρώπινον ἔδειξε, πάλιν τὸ ὑψηλὸν
καὶ μεγαλοφυὲς καὶ διὰ τῆς σιγῆς καὶ διὰ τοῦ καταφρονεῖν
τῶν [g] λεγομένων ἐπιδείκνυται, διὰ πάντων αὐτοὺς πρὸς τὸ
οἰκεῖον ἐνάγων θαῦμα. Ἀλλ' οὐδενὶ τούτων [h] εἶξαν. Ὅταν
γὰρ ἅπαξ, καθάπερ ὑπὸ μέθης ἢ μανίας τινὸς ἀτόπου κα-
τασχεθῶσιν οἱ λογισμοὶ, δύσκολον ἀνενεγκεῖν μὴ σφόδρα γεν-
ναίαν οὖσαν τὴν καταπίπτουσαν ψυχήν.

[i] Δεινὸν γὰρ, δεινὸν τοῖς πονηροῖς πάθεσι τούτοις δοῦναι
χώραν· διὸ χρὴ παντὶ τρόπῳ διακρούεσθαι καὶ ἐξωθεῖν αὐ- C
τῶν τὴν εἴσοδον. Ὅταν γὰρ ἐπιλάβωνται τῆς ψυχῆς, καὶ
[k] κρατήσωσι, καθάπερ πῦρ εἰς ὕλην ἐμπεσὸν, οὕτω λαμπρὰν
τὴν φλόγα ἀνάπτουσι. Διὸ παρακαλῶ πάντα ποιεῖν, ὥστε
ἀποτειχίζειν αὐτοῖς τὴν εἴσοδον· μηδὲ τούτῳ τῷ λογισμῷ
[l] τῷ ψυχρῷ παραμυθουμένους ἑαυτοὺς, πᾶσαν ἐπεισάγειν πο-
νηρίαν, λέγοντας· τί παρὰ τοῦτο, καὶ τί παρ' ἐκεῖνο; τὰ
γὰρ μυρία κακὰ ἐντεῦθεν τίκτεται. Ὁ γὰρ διάβολος μιαρὸς

[11] v. 26.

[d] φησὶν] + ὁ Ἰάκωβος G. H. εἰσὶν Ἰ. τῶν π.] π. εἰσὶ τῷ θεῷ Ἰουδαίων Edd. [e] ἐκ τούτων ἦσαν] Sic K. L. ἐκ τ. καὶ οὗτοι ἦσαν G. ἐκ τ. γὰρ ἅπαντες ἦσαν H. *qui omnes ex illis fuerunt* Ge. Haec desunt in Edd. et Ep. [f] καὶ om. G. H. K. [g] Hiat L. usque ad αἰσχρολογία p. 815 C. [h] εἶξαν] Sic codd. (i. e. G. H. K.) εἶξαι ἠθέλησαν Edd. [i] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι ἀπὸ μικρῶν ἄρχεται ὁ διάβολος, καὶ οὕτως εἰς τὰ μείζω κακὰ καὶ εἰς ᾅδην φέροντα φέρει· ἐξ ὧν ὁ Σαοὺλ καὶ ὁ Καῒν καὶ ὁ Ἰούδας πεπόνθασι. G. [k] κατακρατήσωσι Edd. [l] τούτῳ . . . ψυχρῷ] Sic codd. *frivola illa ratione* Ge. τούτῳ ψυχοφθόρῳ λογισμῷ Edd. Articulum post τούτῳ clam invexit Editor Ben. 2[dae].

ὧν, πολλῇ κέχρηται τῇ [m] [κακουργίᾳ καὶ εὐτονίᾳ καὶ] συγ-
καταβάσει πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπώλειαν, καὶ ἀπὸ τῶν
D μικροτέρων προσβάλλει. Σκόπει δέ. Ἠβούλετο τὸν Σαοὺλ
εἰς ἐγγαστριμύθου ληρωδίαν ἐμβαλεῖν. Ἀλλὰ τοῦτο εἰ παρὰ
τὴν ἀρχὴν συνεβούλευσεν, οὐκ ἂν προσέσχεν ἐκεῖνος· πῶς
γάρ, ὁ καὶ [n] ἐλαύνων αὐτάς; Διὰ τοῦτο ἠρέμα καὶ κατὰ
μικρὸν αὐτὸν εἰσάγει. Ἐπειδὴ γὰρ παρήκουσε τοῦ Σαμουήλ,
καὶ παρεσκεύασε μὴ παραγενομένου ἀνενεχθῆναι τὴν ὁλο- (533)
καύτωσιν, ἐγκαλούμενός φησιν, [12] ἡ ἀνάγκη τῶν πολεμίων
ἐγένετο μείζων· καὶ δέον θρηνῆσαι, [o] ὡς οὐδὲν ἐργασάμενος
διετέθη. Πάλιν ἐκέλευσε τὰ κατὰ τοὺς Ἀμαληκίτας ὁ θεός·
ὁ δὲ καὶ ταῦτα παρέβη. [p] Ἐντεῦθεν εἰς τὰ κατὰ τὸν Δαυὶδ
ἐξέβη τολμήματα, καὶ οὕτως ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ὀλι-
E σθαίνων οὐκ ἔστη, ἕως εἰς αὐτὸ τῆς ἀπωλείας τὸ βάραθρον
ἐλθὼν ἐνέβαλεν ἑαυτόν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Κάϊν· οὐκ εὐθέως
παρώρμησεν ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἔπεισεν· ἀλλὰ
[q] πρῶτον αὐτὸν παρασκευάζει τὰ φαυλότερα προσενεγκεῖν,
λέγων· οὐδέν τοῦτό ἐστιν ἁμάρτημα· δεύτερον, φθόνον καὶ
βασκανίαν ἀνῆψεν, οὐδὲν οὐδὲ παρὰ τοῦτο, λέγων· τρίτον,
815 ἀνελεῖν [r] ἔπεισε καὶ ἀρνήσασθαι τὴν μιαιφονίαν· καὶ οὐ πρό-
τερον ἀπέστη, ἕως τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκε τῶν κακῶν. Διὸ
χρὴ τὰς ἀρχὰς ἀνακρούεσθαι. Μάλιστα μὲν γὰρ εἰ καὶ [s] ἐφ'
ἑαυτῶν τὰ πρῶτα ἁμαρτήματα εἱστήκει, οὐδὲ οὕτω κατα-
φρονεῖν ἐχρῆν τῶν πρώτων πλημμελημάτων· νυνὶ δὲ καὶ ἐπὶ
[t] μεῖζον ἄνεισιν, ὅταν ἀμελῇ ἡ διάνοια. Διὸ χρὴ πάντα
ποιεῖν, ὥστε τὰς ἀρχὰς αὐτῶν ἀναιρεῖν. Μὴ γὰρ δὴ πρὸς
τὴν φύσιν ἴδῃς τοῦ ἁμαρτήματος, ὅτι μικρά, ἀλλ' ὅτι με-
γάλου γίνεται ῥίζα ἀμελουμένη. Εἰ γὰρ χρή τι καὶ θαυ-
μαστὸν εἰπεῖν, οὐ τοσαύτης [v] δεῖται σπουδῆς τὰ μεγάλα
ἁμαρτήματα, ὡς τὰ μικρὰ καὶ εὐτελῆ. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ
B αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποστρέφεσθαι παρασκευάζει·
τὰ δὲ μικρὰ [w] αὐτῷ τούτῳ εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ οὐκ

[12] 1 Reg. xxviii. 15.

[m] Haec κακουργίᾳ καὶ εὐτονίᾳ καὶ non agnoscunt K. Mor. sed retineri jubet Interpres. [n] ἐλαύνων] χαλινῶν Mor. [o] ὡς] ἀλλ' ὡς G. [p] Καὶ ἐντεῦθεν G. K. p. p. κατὰ τοῦ Δ. G. [q] πρῶτον αὐτὸν] πρότερον Edd. [r] ἔπεισε] + τὸν ἀδελφὸν G. H. [s] ἐφ'] ἀφ' G. [t] μεῖζον] Sic K. μείζονα Edd. μεῖζον τὸ κακὸν G. H. M. [v] δεῖ Edd. ἁμαρτήματα] πλημμελήματα Edd. [w] αὐτὸ τοῦτο G. H. K.

Digitized by Google

ἀφίησι γενναίως διαναστῆναι πρὸς τὴν αὐτῶν ἀναίρεσιν. Διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα, καθευδόντων ἡμῶν. Τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰούδα τὸ μέγα τοῦτο ἐτέχθη κακόν. Εἰ γὰρ μὴ ἔδοξεν αὐτῷ μικρὸν εἶναι τὸ κλέπτειν τῶν πενήτων τὰ χρήματα, οὐκ ἂν εἰς ταύτην ἐξηνέχθη τὴν προδοσίαν. Εἰ μὴ μικρὸν ἔδοξεν [x] εἶναι τοῖς Ἰουδαίοις τὸ ὑπὸ κενοδοξίας ἀλίσκεσθαι, οὐκ ἂν ἐξώλισθον εἰς τὸ χριστοκτόνοι γενέσθαι. Καὶ πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ [y] τούτου ἴδοι τις ἂν γινόμενα. Οὐδεὶς γὰρ ταχέως καὶ ἀθρόον ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπηδᾷ. Ἔχει γάρ, ἔχει C τινὰ αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ ψυχή, καὶ [z] τὴν πρὸς τὰ καλὰ αἰδῶ, καὶ ἀθρόον οὐκ ἂν [a] τοσοῦτον ἀναισχυντήσειεν, ὡς ὑφ' ἓν ἅπαντα ῥῖψαι, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλλυται, ὅταν ἀμελῇ. Οὕτω καὶ εἰδωλολατρεία εἰσῆλθεν, τῶν ἀνθρώπων ὑπὲρ μέτρον τιμωμένων, καὶ τῶν ζώντων καὶ τῶν [b] παρελθόντων· οὕτω καὶ ξόανα προσεκυνήθη· οὕτω καὶ πορνεία ἐκράτησε, καὶ τὰ ἄλλα κακά. Σκόπει δέ. Ἐγέλασέ τις ἀκαίρως· ἐνεκάλεσεν ἕτερος· ἄλλος ἐξέλυσε τὸν φόβον εἰπών, οὐδὲν παρὰ τοῦτο. Τί γάρ ἐστι τὸ γελᾶν; τί γὰρ παρὰ τοῦτο γένοιτ' ἄν; Ἀπὸ τούτου εὐτραπελία ἐτέχθη, ἐντεῦθεν [c] αἰσχρολογία, εἶτα πρᾶξις αἰσχρά. Πάλιν ἕτερος ἐγκαλούμενος ἐπὶ τῷ διαβάλλειν τὸν πλησίον καὶ λοιδορεῖ- D σθαι καὶ [d] κακηγορεῖν, κατεφρόνησεν εἰπών· οὐδέν ἐστι τὸ κακῶς λέγειν. Ἀπὸ τούτου μῖσος ἔτεκεν ἄφατον, ἔχθραν ἄσπονδον, λοιδορίας [e] ἀπείρους· ἀπὸ τῶν λοιδοριῶν πληγάς· ἀπὸ τῶν πληγῶν φόνον πολλάκις.

Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν μικρῶν οὕτω τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος· ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλλην ταύτην μέθοδον οὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας εὑρών. Οὐ γὰρ οὕτω τὸ ἁμαρτάνειν, ὡς τὸ ἀπογινώσκειν ἀπόλλυσιν. Ὁ μὲν γὰρ πλημμελήσας, ἂν νήφῃ, ταχέως E μετανοήσας διορθοῦται τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ ἀπαγορεύσας καὶ μὴ μετανοῶν, διὰ τοῦτο ἐκπίπτει τῆς διορθώσεως ταύτης,

[x] εἶναι om. G. K. p. p. ἐξωλίσθησαν Edd. [y] τούτων G. H. M. [z] τὴν deest in Edd. καλὰ] κακὰ Edd. [a] τοσοῦτον] ποτὲ K. οὐκ ἂν . . . ῥῖψαι] οὐκ ἔνι εἰς ἀναισχυντίαν τοὺς ὑφ' ἓν ἅπαντας ἁλῶναι Mor. Ben. [b] ἀποθανόντων Edd. [c] αἰσχρολογίαι G. K. M. εἶτα π. α.] Sic L. Ge. καὶ π. α. Mor. Ben. ceteri cum Sav. εἶτα αἰσχραὶ πράξεις. [d] κατηγορεῖν G. H. K. M. [e] ἀπείρους] ἐντεῦθεν iidem.

Digitized by Google

οὐκ ἐπιτιθεὶς [f] τὰ ἀπὸ τῆς μετανοίας φάρμακα. Ἔχει καὶ
τρίτην [g] ἐνέδραν χαλεπήν· οἷον ὅταν εὐλαβείας σχῆμα περιθῇ
τῷ ἁμαρτήματι. Καὶ ποῦ τοσοῦτον ἴσχυσεν ὁ διάβολος,
816 φησὶν, ὥστε μέχρι τούτων ἀπατῆσαι; Ἄκουε, καὶ φυλάττου
αὐτοῦ τὰ νοήματα. Προσέταξεν ὁ Χριστὸς διὰ Παύλου
[13] γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ [h] χωρισθῆναι, καὶ μὴ ἀποστερεῖν
ἀλλήλους, εἰ μὴ ἐκ συμφώνου· ἀλλά τινες ἔρωτι [i] δῆθεν ἐγ-
κρατείας ἀποστᾶσαι τῶν ἰδίων ἀνδρῶν, ὡς εὐλαβές τι ποιοῦ-
σαι, ὤθησαν [k] αὐτοὺς ἐπὶ μοιχείαν. Ἐννόησον [l] οὖν ἡλίκον
κακὸν, πόνον τοσοῦτον ὑπομενούσας, ὡς τὰ μέγιστα ἠδικη-
κυίας ἐγκαλεῖσθαι, καὶ τὴν ἐσχάτην τίνειν δίκην, καὶ εἰς
βάραθρον ἀπωλείας τοὺς συνοικοῦντας ὠθεῖν. Ἕτεροι πάλιν
νόμῳ νηστείας ἀπεχόμενοι σιτίων, κατὰ μικρὸν προῆλθον
ἐπὶ τὸ βδελύττεσθαι ταῦτα· ὃ καὶ αὐτὸ μεγίστην φέρει
B τὴν κόλασιν. [m] Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν τινὲς τὰς οἰκείας (534)
προλήψεις παρὰ τὰ ταῖς γραφαῖς δοκοῦντα κρατύνωσιν.
Ἐνόμισαν καὶ οἱ παρὰ Κορινθίοις τελειότητος εἶναι τὸ πάντων
ἀδιαφόρως ἀπογεύεσθαι, καὶ τῶν κεκωλυμένων· ἀλλ' ὅμως
οὐκ ἦν τελειότητος τοῦτο, ἀλλὰ [n] καὶ ἐσχάτης παρανομίας.
Διὰ τοῦτο καὶ σφοδρῶς αὐτοῖς ὁ Παῦλος ἐπιτιμᾷ, καὶ τῆς
ἐσχάτης ἔλεγεν ὑπευθύνους εἶναι δίκης. Ἕτεροι πάλιν [o] εὐ-
λαβείας εἶναι νομίζουσι τὸ κομᾶν τὰς κεφαλάς. Καὶ τοῦτο
δὲ τῶν κεκωλυμένων ἐστὶ, καὶ πολλὴν ἔχον τὴν αἰσχύνην.
Πάλιν ἕτεροι τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἀμέτρως
ὡς κερδαλέον διώκουσιν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ [p] μεθοδείας διαβολι-
C κῆς, καὶ ἐδήλωσεν ὁ Ἰούδας· ἐντεῦθεν γοῦν καὶ ἀπήγξατο.
Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ὑπὲρ τοῦ πεπορνευκότος ἐδεδοίκει,
μή τι τοιοῦτον πάθῃ, καὶ [q] παρῄνει Κορινθίοις ταχέως αὐτὸν
ἐξαρπάσαι, [14] "μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ
τοιοῦτος." Εἶτα δεικνὺς ὅτι [r] τὸ τοιοῦτον τῆς ἐνέδρας ἐστὶ

[13] 1 Cor. vii. 10, 5. [14] 2 Cor. ii. 7, 11.

[f] τὸ . . . φάρμακον iidem. [g] ἐν. χ.] χαλεπωτάτην ἐν. Edd. [h] χωρίζεσθαι G. H. K. M. [i] δῆθεν] + εὐλαβείας καὶ G. H. M. invito Interp. Mox ἰδίων om. G. H. K. M. [k] αὐτοὺς ἐπὶ μ.] Sic G. H. K. L. ἑαυτὰς ἐπὶ μ. M. ἐπὶ μ. ἑαυτὰς Edd. [l] γοῦν K. [m] Ταῦτα Edd. p. p. τινὲς om. L. [n] καὶ τῆς ἐ. π. Edd. καὶ ἐσχάτη παρανομία K. [o] εὐλάβειαν G. H. K. M. [p] διαβολικὴ μεθοδεία iidem. γοῦν] γὰρ Edd. [q] παραινεῖ G. H. K. M. [r] τὸ τοιοῦτον] τοῦτο Edd. ἐνέδρας] Sic K. L. Ge. ceteri ἐνεργείας.

τῆς ἐκείνου, φησί· “[s] μήπως πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ·
οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν,” ὅτι μετὰ δόλου
[t] πολλοῦ προσβάλλει, φησίν. Ἐπεὶ εἰ [v] μετὰ παῤῥησίας καὶ
φανερῶς ἐπολέμει, εὔκολος ἦν καὶ ῥᾳδία ἡ νίκη· μᾶλλον δὲ
καὶ νῦν, ἐὰν νήφωμεν, εὔκολος ἔσται. Καὶ γὰρ πρὸς ἑκάστην
τῶν ὁδῶν τούτων καθώπλισεν ἡμᾶς ὁ θεός. [w] Πείθων γὰρ
μηδὲ τῶν μικρῶν τούτων καταφρονεῖν, ἄκουσον τί παραινεῖ
λέγων· “ὁ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, ἔνοχος [x] ἔσται D
εἰς τὴν γέενναν·” καὶ, “ὁ ὀφθαλμοῖς ἀκολάστοις ἰδὼν, μοιχός
ἐστιν ἀπηρτισμένος.” Καὶ τοὺς γελῶντας ταλανίζει, καὶ παν-
ταχοῦ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ σπέρματα ἀναιρεῖ τῶν κακῶν, καὶ
περὶ ἀργοῦ ῥήματός φησι διδόναι λόγον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ
[y] Ἰὼβ καὶ τὰς ἐννοίας τῶν παίδων ἐθεράπευεν. Ὑπὲρ δὲ τοῦ
μὴ ἀπογινώσκειν φησὶ, [15] “μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ
ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;” καὶ πάλιν· “[z] οὐ θελήσει
θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ
ζῆν αὐτόν·” καὶ, “σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ [a] ἀκούσητε.” E
Καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα [b] καὶ ῥήματα καὶ παραδείγματα
κεῖται ἐν τῇ γραφῇ. Πρὸς δὲ τὸ σχήματι εὐλαβείας μὴ
ἀπόλλυσθαι, ἄκουσον Παύλου λέγοντος· “μήπως τῇ περισ-
σοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος.” Ταῦτ' οὖν εἰδότες, 817
πάσαις ἐπιτειχίζωμεν ταῖς ὁδοῖς ταῖς παρατρεπούσαις τοὺς
ῥᾳθύμους τὴν ἀπὸ τῶν γραφῶν σύνεσιν. Μηδὲ λέγε· τί
γάρ ἐστιν, ἐὰν ἴδω γυναῖκα καλὴν περιέργως; Ἂν γὰρ
τὴν ἐν καρδίᾳ μοιχείαν ἐργάσῃ, ταχέως καὶ τὴν [c] ἐν σαρκὶ
τολμήσεις. Μὴ εἴπῃς· τί γὰρ [d] ἐστι, ἐὰν τὸν πένητα τοῦ-
τον παραδράμω; Ἂν γὰρ τοῦτον [e] παρέλθῃς, καὶ τὸν ἕτε-
ρον· ἂν ἐκεῖνον, καὶ τὸν ἄλλον. Μηδ' αὖ πάλιν· τί γάρ,

[15] Jer. viii. 4. Ezech. xviii. 23. Psal. xciv. 8.

[s] μήπως] καὶ G. H. M. ἵνα μὴ Edd. [t] πολλοῦ] πολλαχοῦ G. H. M. πανταχοῦ K. [v] Verba μετὰ παῤῥησίας καὶ non exstant in meis. ἦν] + ἡ μάχη G. H. K. M. εὔκολος ἂν καὶ ῥ. ὑπῆρχεν ἡ ν. Edd. [w] Πείθων γὰρ] Καὶ γὰρ πείθων Edd. πείθων μηδὲ τῶν μ. καταφρονεῖν G. H. K. M. Deinde Ἄκουσον γοῦν τί π. ὁ Χρ. λέγων G. H. M. [x] ἐστιν G. H. M. [y] Ἰὼβ] + οὐ τὰς πράξεις μόνον, ἀλλὰ Edd. invito Ge. p. p. καὶ τὰς et τῶν om. G. H. K. M. Mox ἐθεράπευσεν Edd. [z] οὐ] μὴ H. K. M. θέλω] θελήσω iidem. [a] ἀκούσητε] + καὶ πάλιν· χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανοῖς ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι G. H. M. [b] καὶ ῥ.] ῥήματά τε Edd. [c] ἐν τῇ σ. K. L. [d] ἐστι] + τοῦτο Edd. [e] παραδράμῃς Edd. Mox Μήτε δ' αὖ Edd.

ἐὰν ἐπιθυμήσω τῶν τοῦ πλησίον; Τοῦτο γάρ, τοῦτο ἐποίη-
σεν τὸν Ἀχαὰβ ἀπολέσθαι, καίτοι τιμὴν κατέβαλεν, ἀλλὰ
B παρὰ ἄκοντος [f] ἔλαβεν. Οὐ γὰρ βιαζόμενον δεῖ ὠνεῖσθαι,
ἀλλὰ πείθοντα. Εἰ δὲ ὁ τὴν προσήκουσαν τιμὴν καταβα-
λὼν, οὕτως [g] ἐκολάζετο, ἐπειδὴ παρὰ ἄκοντος ἔλαβεν· ὁ μη-
δὲ τοῦτο ποιῶν, καὶ παρὰ ἄκοντος ἁρπάζων, καὶ ταῦτα [h] ἐν
τῇ χάριτι πολιτευόμενος, τίνος οὐκ ἔσται κολάσεως ἄξιος;
Ἵν' οὖν μὴ κολαζώμεθα, βίας ἁπάσης καὶ ἁρπαγῆς ἑαυτοὺς
καθαροὺς διατηροῦντες, καὶ μετὰ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τὰς
ἀρχὰς αὐτῶν φυλαττόμενοι, μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ἐπι-
μελώμεθα ἀρετῆς· οὕτω γὰρ καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσομεν
ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΖ.

C [1] Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰη-
σοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην
τὴν σπεῖραν· καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, περιέθηκαν [a] αὐτῷ
χλαμύδα κοκκίνην· καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,
ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον [b] ἐπὶ
τὴν δεξιὰν αὐτοῦ. Καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐ-
τοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες· χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν (535)
Ἰουδαίων.

D Ὥσπερ ἔκ τινος συνθήματος ὁ διάβολος [c] εἰς πάντας τό-
τε ἐχόρευεν. Ἔστω γάρ, Ἰουδαῖοι φθόνῳ καὶ βασκανίᾳ
τηκόμενοι ἐπαροίνουν εἰς αὐτόν· οἱ στρατιῶται πόθεν καὶ
ἐκ ποίας αἰτίας; Οὐκ εὔδηλον ὅτι ὁ διάβολος ἦν ὁ τότε
βακχεύων εἰς πάντας; Καὶ γὰρ τέρψεις ἐποίουν τὰς εἰς

[1] Cap. XXVII. v. 27–29.

[f] ἔλαβεν om. K. L. Mor. [g] κατεδικάζετο Edd. [h] ἐν] καὶ ἐν Edd. Hom. LXXXVII. [a] αὐτὸν] Edd. καὶ ἐκδύσαντες . . κοκκίνην] καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν χλανίδα (χλαμύδα G.) κοκκίνην G. M. 2 Mosqq. [b] ἐν τῇ δεξίᾳ αὐτοῦ iidem. [c] εἰς πάντας om. L. Mor. p. p. ἐχόρευσεν Edd.

Digitized by Google

αὐτὸν ὕβρεις, ὠμοὶ καὶ ἀνήμεροί τινες ὄντες. Δέον γὰρ
συσταλῆναι, δέον δακρῦσαι, ὅπερ καὶ ὁ δῆμος ἔπασχε, τοῦτο
μὲν οὐκ [d] ἐποίουν, τοὐναντίον δὲ, ὕβριζον καὶ ἐνήλλοντο,
ἴσως καὶ αὐτοὶ χαριζόμενοι τοῖς Ἰουδαίοις, ἢ [e] καὶ κατ' οἰ- E
κείαν δυστροπίαν ἅπαντα πράττοντες. Καὶ αἱ ὕβρεις διά-
φοροι καὶ ποικίλαι. Τὴν γὰρ θείαν κεφαλὴν ἐκείνην ποτὲ
μὲν ἐκολάφιζον, ποτὲ δὲ τῷ στεφάνῳ τῶν ἀκανθῶν καθύ-
βριζον, ποτὲ δὲ τῷ καλάμῳ ἔτυπτον, ἄνδρες μιαροὶ καὶ
ἐναγεῖς. [f] Τίς ἡμῖν ἔσται λόγος λοιπὸν ἐπὶ ὕβρεσι κινουμέ-
νοις, μετὰ τὸ τὸν Χριστὸν ταῦτα παθεῖν; Καὶ γὰρ ἔσχα- 818
τος ὅρος ὕβρεως τὸ γινόμενον ἦν. Οὐδὲ γὰρ [g] μέλος ἓν,
ἀλλ' ἅπαν τὸ σῶμα ὅλον διόλου ὑβρίζετο· ἡ κεφαλὴ διὰ
τοῦ στεφάνου καὶ τοῦ καλάμου καὶ τοῦ κολαφίζεσθαι· τὸ
πρόσωπον ἐμπτυόμενον· αἱ σιαγόνες ῥαπιζόμεναι· τὸ σῶμα
ὅλον διὰ τῶν [h] μαστίγων, διὰ τῆς περιβολῆς τῆς [i] χλανίδος,
καὶ τῆς προσποιητῆς προσκυνήσεως· ἡ χεὶρ διὰ τοῦ καλάμου,
ὃν ἔδωκαν ἀντὶ σκήπτρου κατέχειν [k] αὐτόν· τὸ στόμα πά-
λιν διὰ τῆς τοῦ ὄξους προσκομιδῆς. Τί τούτων γένοιτ' ἂν
χαλεπώτερον; τί ὑβριστικώτερον; Πάντα γὰρ λόγον
ὑπερβαίνει τὰ γεγενημένα. [l] Καθάπερ γὰρ δεδοικότες, μὴ B
δόξωσιν ἐλλιμπάνειν τι [m] τοῦ τολμήματος, τοὺς μὲν προ-
φήτας οἰκείαις ἀνελόντες χερσὶ, τοῦτον δὲ ψήφῳ δικαστοῦ,
οὕτως ἅπαντα πράττουσι· καὶ αὐτόχειρες γίνονται, καὶ κα-
τακρίνουσι, [n] καὶ παρ' ἑαυτοῖς καταδικάζουσι καὶ παρὰ τῷ
Πιλάτῳ, λέγοντες, "τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ
τέκνα ἡμῶν·" καὶ ἐνάλλονται καὶ ὑβρίζουσι δι' ἑαυτῶν, [o] δεσ-
μοῦντες, ἀπάγοντες, καὶ τῶν ὕβρεων τῶν ὑπὸ τῶν στρατιω-
τῶν αἴτιοι καθίστανται· καὶ προσηλοῦσι, καὶ λοιδοροῦνται,
καὶ ἐμπτύουσι, καὶ κωμῳδοῦσιν. Οὐδὲν γὰρ ἐνταῦθα ὁ Πι-
λάτος εἰσήνεγκεν, ἀλλὰ πάντα αὐτοὶ ἐποίουν, καὶ κατήγο- C
ροι, καὶ δικασταὶ, καὶ δήμιοι, καὶ πάντα γινόμενοι. Καὶ
ταῦτα [p] ἀναγινώσκεται παρ' ἡμῖν, ὅταν πάντες συνέρχωνται.

[d] ἐποίησαν Edd. [e] καὶ om. G. L. [f] Τίς] + οὖν G. H. K. M.
[g] Sic H. L. Ge. ceteri μέρος. [h] μαστίγων] + καὶ τοῦ γυμνοῦσθαι G.
H. K. M. + διὰ τοῦ γ. Sav. Ben. (*nuditate* Ge.) Additamentum
ignorant L. Ep. Mor. [i] χλαμύδος G. L. [k] αὐτῇ G. H. K. invito
Ep. [l] Vide adnot. [m] τοῦ] + χαλεποῦ G. H. K. M. invito Ep.
[n] καὶ παρ' ἑαυτοῖς] παρ' ἑαυτοῖς καὶ Edd. [o] δεσμεύοντες G. H. K. M.
[p] ἀναγινώσκονται G. H. M.

Digitized by Google

Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν Ἕλληνες, ὅτι τὰ μὲν λαμπρὰ καὶ πε-
ριφανῆ, οἷον τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, ἐπιδείκνυσθε τοῖς
δήμοις καὶ τοῖς λαοῖς, τὰ δὲ ἐπονείδιστα ταῦτα ἀποκρύ-
πτεσθε· ᾠκονόμησεν ἡ [q] τοῦ πνεύματος χάρις, ἐν πανδήμῳ
ἑορτῇ, ὅταν ἄνδρες παμπληθεὶ καὶ γυναῖκες παρῶσι, καὶ
πάντες ἁπλῶς κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ πάσχα ἑσπέραν, τό-
τε ταῦτα πάντα ἀναγινώσκεσθαι· ὅταν ἡ οἰκουμένη πᾶσα
D παρῇ, τότε λαμπρᾷ ταῦτα ἀνακηρύττεται τῇ φωνῇ. Καὶ
τούτων ἀναγινωσκομένων, καὶ πᾶσι γνωριζομένων, ὁ Χριστὸς
πιστεύεται εἶναι θεός· καὶ [r] μετὰ τῶν ἄλλων καὶ διὰ ταῦτα
προσκυνεῖται, ὅτι τοσοῦτον ὑπὲρ ἡμῶν καταβῆναι κατηξίω-
σεν, [s] ὡς καὶ ταῦτα παθεῖν, καὶ παιδεῦσαι πᾶσαν ἡμᾶς ἀρε-
τήν. Ταῦτα τοίνυν διαπαντὸς ἀναγινώσκωμεν· καὶ γὰρ πολὺ
τὸ κέρδος, μεγίστη ἐντεῦθεν ἡ ὠφέλεια. Ὅταν γὰρ ἴδῃς
καὶ σχήμασι καὶ πράγμασιν [t] αὐτὸν χλευαζόμενον, καὶ προσ-
κυνούμενον μετὰ τοσαύτης κωμῳδίας, καὶ κονδυλιζόμενον, καὶ
τὰ ἔσχατα πάσχοντα, κἂν [v] αὐτόλιθος ἦς, κηροῦ γενήσῃ
παντὸς [w] ἁπαλώτερος, καὶ πᾶσαν ἐκβαλεῖς ἀπὸ τῆς ψυχῆς
E φλεγμονήν. Ἄκουε τοίνυν καὶ τῶν ἑξῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ἐνέ-
παιξαν, [z] "[x] ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι," φησὶ, καὶ
γυμνώσαντες ἔλαβον αὐτοῦ τὰ ἱμάτια, καὶ καθήμενοι ἐτή-
ρουν [y] αὐτὸν, πότε ἀποπνεύσει. Καὶ διανέμονται αὐτοῦ τὰ
ἱμάτια· ὅπερ ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν καὶ ἀπερριμμένων
γίνεται καταδίκων, καὶ οὐδένα ἐχόντων, καὶ ἐπ' ἐρημίας
[z] ὑπαρχόντων ἁπάσης. [a] Ἐμέριζον τὰ ἱμάτια, δι' ὧν τηλικαῦτα
γέγονε θαύματα. Ἀλλ' οὐδὲν ἐνήργει τότε, τοῦ Χριστοῦ
819 κατέχοντος τὴν ἀπόρρητον δύναμιν. Οὐ μικρὰ δὲ καὶ αὕτη
προσθήκη παροινίας ἦν. Ὡς γὰρ εἰς ἄτιμον καὶ ἀπερριμμέ- (536)
νον, ὅπερ ἔφην, καὶ τὸν πάντων εὐτελέστατον, οὕτω [b] πάντα
ἐτόλμων. Εἰς γοῦν τοὺς λῃστὰς οὐδὲν τοιοῦτον εἰργάσαντο,

[z] v. 31.

[q] τοῦ ἁγίου πν. G. τοῦ παναγίου πν. H. M. [r] Hiat L. usque ad v. πολλάκις p. 821 C. duobis foliis amissis. [s] ὡς deest in Mor. Ben. καὶ παιδεῦσαι . . ἀρετὴν] παιδεύων ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀρετὴν Sav. Ben. et sine πᾶσαν, Mor. [t] αὐτὸν . . . κωμῳδίας] Sic codices et Ge. In vulgato αὐτὸν προσκυνούμενον καὶ χλευαζόμενον καὶ μετὰ τοσαύτην κωμῳδίαν, mendum jure suspicatus est Bois. [v] Sic H. K. M. Vulgo αὐτὸς λίθος. [w] μαλακώτερος Edd. [x] καὶ ἤγαγον G. H. M. [y] αὐτὸν] + ἐκεῖ Edd. [z] ὑπαρχόντων deest in meis. [a] Ἐμερίζοντο G. Μερίζονται Edd. [b] πάντα] ταῦτα G. K. M.

ἀλλ᾽ εἰς τὸν Χριστὸν [c] ἅπαντα ἐτόλμων. Καὶ μέσον αὐτὸν ἐσταύρωσαν, ἵνα τῇ δόξῃ τῇ ἐκείνων κοικωνήσῃ. [3] "Καὶ ἔδωκαν αὐτῷ ὄξος πιεῖν," καὶ τοῦτο ἐνυβρίζοντες· ὁ δὲ οὐκ [d] ἠθέλησεν. [4] "Ἕτερος δέ φησιν, ὅτι γευσάμενος εἶπε, "τετέλεσται." Τί δέ ἐστι, "τετέλεσται;" Ἡ προφητεία πεπλήρωται ἡ περὶ [e] αὐτοῦ. [5] "Ἔδωκαν γάρ, φησὶν, εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος." Οὐδὲ ἐκεῖνος δὲ δείκνυσιν ὅτι ἔπιεν· οὐδὲν γὰρ διέστηκε τὸ ἁπλῶς γεύσασθαι [f] τοῦ μὴ πιεῖν, ἀλλ᾽ ἕν τι καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ. Ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲ ἐνταῦθα [g] ἵσταται τὰ τῆς παροινίας, ἀλλὰ καὶ γυμνώσαντες, καὶ σταυρώσαντες, [h] καὶ ὄξος προσ- B
ενεγκόντες, περαιτέρω προβαίνουσι· καὶ ἐπὶ [i] τοῦ σταυροῦ βλέποντες ἀνεσκολοπισμένον, ὀνειδίζουσι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παραπορευόμενοι· ἃ πάντων χαλεπώτερα ἦν, τὸ καὶ ἐπὶ αἰτίᾳ ἀπατεῶνος καὶ πλάνου ταῦτα παθεῖν, καὶ ὡς ἀλαζόνα, καὶ εἰκῇ κομπάζοντα ἅπερ ἔλεγε. Διὰ ταῦτα αὐτὸν καὶ [k] ἐσταύρωσαν δημοσίᾳ, ἵνα πάντων ὁρώντων ἐμπομπεύσωσι· διὰ τοῦτο καὶ [l] χερσὶ ταῖς στρατιωτικαῖς, ἵνα καὶ ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ τούτων τολμωμένων, τὰ τῆς παροινίας ἐπιτείνηται.

Καίτοι τίνα οὐκ ἂν [m] ἔκαμψεν ὁ ὄχλος ὁ ἀκολουθῶν C
αὐτῷ καὶ θρηνῶν; Ἀλλ᾽ οὐχὶ [n] τοὺς θῆρας τούτους. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐκείνους μὲν ἀποκρίσεως ἀξιοῖ, τούτους δὲ οὐκέτι. Μετὰ γὰρ τὸ πρᾶξαι ἅπερ ἤθελον, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ σπουδάζουσι λυμήνασθαι, δεδοικότες αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο δημοσίᾳ ταῦτα λέγουσι, καὶ λῃστὰς συνεσταύρωσαν, καὶ βουλόμενοι δεῖξαι ἀπατεῶνα, ἔλεγον· [6] "ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ." Ἐπειδὴ γὰρ [o] εἰπόντες τῷ Πιλάτῳ ἀνελεῖν τὴν αἰτίαν, (αὕτη δὲ ἦν τὸ γεγράφθαι, "ὁ βασι-

[3] v. 34. [4] Joan. xix. 30. [5] Psal. lxviii. 22. [6] v. 40.

[c] ἅπαντα] + ταῦτα Edd. invito Ep. [d] ἤθελεν G. H. M. Clausula Τί δέ ἐστι, τετέλεσται deest in G. Mor. Sav. [e] τούτου Edd. [f] τοῦ] τῷ Mor. Ben. μὴ om. G. M. et pr. H. [g] ἵστανται τὰ τῆς G. ἵσταται αὐτοῖς τὰ τῆς K. ceteri ἵστανται τῆς. [h] καὶ τὸ ὄξος Edd. [i] τοῦ deest in Edd. [k] ἐσταύρουν Edd. p. p. ἐμπομπεύωσι G. ἐκπομπεύσωσι M. ἐκπομπεύωσι Sav. ἐπιπομπεύωσι Mor. Ben. (ἐμπομπεύσωσιν εἰς αὐτὸν Ep.) Post h. v. διὰ πάντων addunt G. H. M. [l] ἐν χερσὶ G. H. M. ταῖς deest in Edd. [m] ἐπέκαμψεν et p. p. ἐπακολουθῶν Edd. [n] τοὺς] καὶ τοὺς Edd. [o] εἰπόντες] καὶ εἰπόντες H. ἰδόντες καὶ εἰπόντες G. M.

Digitized by Google

D λεὺς τῶν Ἰουδαίων·") οὐδὲν ἴσχυσαν, ἀλλ' ἐνεστήκει λέγων [p] ἐκεῖνος, "ὃ γέγραφα, γέγραφα·" αὐτοὶ λοιπὸν ἐπειρῶντο, δι' ὧν ἐχλεύαζον, δεῖξαι ὅτι οὐκ ἔστι βασιλεύς. Διὸ καὶ ἐκεῖνα ἔλεγον, καὶ ταῦτα· [7] "εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ·" καὶ πάλιν, "ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·" καὶ τὰ πρότερα σημεῖα ἐντεῦθεν ἐπιχειροῦντες διαβάλλειν· καὶ πάλιν, [q] "εἰ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστι, καὶ θέλει αὐτὸν, σωσάτω αὐτόν." Ὦ μιαροὶ καὶ παμμίαροι. [r] Τί δέ; οἱ προφῆται οὐκ ἦσαν προφῆται, οὐδὲ οἱ δίκαιοι
E δίκαιοι, ἐπειδὴ αὐτοὺς οὐκ ἐξήρπασε τῶν κινδύνων ὁ θεός; Ἀλλὰ μὴν ἦσαν, καὶ [s] ταῦτα πάσχοντες. Τί οὖν ἴσον τῆς ἀνοίας ὑμῶν γένοιτ' ἄν; Εἰ γὰρ ἐκείνων οὐκ ἐλυμήνατο παρ' ὑμῖν τὴν δόξαν ἡ τῶν κινδύνων ἐπαγωγὴ, ἀλλ' ἦσαν προφῆται καὶ πάσχοντες ἅπερ [t] ἔπασχον· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τούτου οὐκ ἐχρῆν ὑμᾶς σκανδαλίζεσθαι, καὶ δι' ὧν ἐποίησε, καὶ δι' ὧν εἶπεν, [v] ἀεὶ ταύτην ὑμῶν προδιορθωσαμένου τὴν
820 ὑπόνοιαν. Ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων λεγομένων καὶ γενομένων οὐδὲν ἴσχυσαν, οὐδὲ παρ' αὐτὸν τὸν καιρόν. Ὁ γοῦν ἐν ἐσχάτῃ πονηρίᾳ κατασαπεὶς, καὶ ἐν φόνοις καὶ τοιχωρυχίαις τὸν ἅπαντα καταναλώσας [w] βίον, ὅτε ταῦτα ἐλέγετο, τότε αὐτὸν ὡμολόγησε, καὶ βασιλείας ἐμνημόνευσε· καὶ ὁ δῆμος αὐτὸν ὠλοφύρετο. Καίτοιγε ἐδόκει τἀναντία μαρτυρεῖν τὰ γινόμενα παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι τοῦ μυστηρίου τὴν οἰκονομίαν, ὅτι ἀσθενὴς καὶ οὐδὲν δυνάμενος· ἀλλ' ὅμως ἡ ἀλήθεια καὶ διὰ τῶν ἐναντίων ἴσχυσε. Ταῦτ' οὖν ἀκούοντες, ὁπλίζωμεν ἑαυτοὺς κατὰ παντὸς θυμοῦ, κατὰ πάσης ὀργῆς. Κἂν φλεγμαί-
B νουσαν ἴδῃς τὴν καρδίαν σου, σφράγισον τὸ στῆθος, τὸν σταυρὸν [x] ἐπιθείς· ἀνάμνησόν τι τῶν τότε συμβάντων, καὶ ὥσπερ κονιορτὸν ἐκβαλεῖς πάντα θυμὸν τῶν γεγενημένων τῇ μνήμῃ. Ἐννόησον τὰ ῥήματα, τὰ πράγματα· ἐννόησον ὅτι ἐκεῖνος δεσπότης, σὺ δὲ δοῦλος· ἐκεῖνος διὰ σὲ, σὺ δὲ διὰ σαυτόν· ἐκεῖνος ὑπὲρ τῶν εὐεργετηθέντων καὶ σταυρωσάντων, σὺ δὲ

[7] v. 42, 43.

[p] ἐκεῖνος om. Sav. Ben. Plura desunt in Mor. [q] Sic Ge. et codd. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, σῶσον σεαυτὸν Edd. [r] Codices Τί; οὐδὲ οἱ πρ. ἦσαν πρ. [s] ταῦτα] αὐτοὶ Mor. Ben. αὐτοὶ ταῦτα Sav. [t] ἔπαθον G. K. M. sed ἔπασχον K. in marg. [v] ἀεὶ διορθωσαμένου ταύτην ὑμῶν Sav. Ben. ἀεὶ δ. ταύτην πρὸ ὑμῶν Mor. [w] βίον] + ὁ λῃστὴς codices. [x] Codices ἐπίθες.

Digitized by Google

ὑπὲρ σαυτοῦ· ἐκεῖνος ὑπὲρ τῶν ὑβρικότων, σὺ δὲ πολλάκις [y] ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀδικηθέντων· ἐκεῖνος τῆς πόλεως ὁρώσης ἁπά-
(537) σης, μᾶλλον δὲ τοῦ δήμου παντὸς τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν ξένων καὶ τῶν ἐπιχωρίων, ἐφ' ὧν τὰ φιλάνθρωπα ἐφθέγξατο ῥήματα, σὺ δὲ ὀλίγων παρόντων· καὶ τὸ μεῖζον εἰς ὕβριν, τὸ καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτὸν ἐγκαταλιπεῖν. Οἱ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν C
θεραπεύοντες ἀπεπήδησαν· οἱ δὲ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι ἀνεσκολοπισμένον ἐν μέσῳ λαβόντες ὕβριζον, [z] ἐλοιδόρουν, ἐκωμῴδουν, ἐγέλων, ἐχλεύαζον· Ἰουδαῖοι, στρατιῶται κάτωθεν· ἄνωθεν, ἑκατέρωθεν [a] λῃσταί· καὶ γὰρ οἱ λῃσταὶ ὕβριζον αὐτὸν καὶ ὠνείδιζον ἀμφότεροι. Πῶς οὖν ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι ὁ εἷς ἐπετίμα; [b] Ἀμφότερα γέγονε· πρότερον μὲν γὰρ ἀμφότεροι ὠνείδιζον, ὕστερον δὲ οὐκέτι. Ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς ἔκ τινος συνθήματος τὸ πρᾶγμα γεγενῆσθαι, [c] μηδὲ εἶναι λῃστὴν τὸν λῃστήν, ἀπὸ τῆς ὕβρεως δείκνυσί σοι, ὅτι ἄνω ἐπὶ τοῦ σταυροῦ λῃστὴς ἦν καὶ ἐχθρός, [d] καὶ ἀθρόον D
μετεβλήθη.

[e] Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζόμενος φιλοσόφει. Τί γὰρ πάσχεις τοιοῦτον, οἷον [f] ἔπαθεν ὁ δεσπότης σου; Δημοσίᾳ ὑβρίσθης; Ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. Χλευάζῃ; Ἀλλ' οὐ πᾶν τὸ σῶμα, οὐδὲ οὕτω μαστιζόμενος καὶ γυμνούμενος. Εἰ δὲ καὶ ἐκολαφίσθης, ἀλλ' οὐχ οὕτως. Προστίθει δέ μοι, καὶ ὑπὸ τίνων, καὶ διατί, καὶ πότε, καὶ τίς· καὶ τὸ δὴ [g] χαλεπώτατον, ὅτι τούτων γινομένων οὐδεὶς ἐνεκάλει, οὐδεὶς ἐμέμφετο τὰ γινόμενα· ἀλλὰ τοὐναντίον, [h] καὶ ἐπῄνουν ἅπαντες, καὶ συνεχλεύαζον, καὶ συνέσκωπτον, καὶ ὡς ἀλαζόνα καὶ ἀπατεῶνα καὶ πλάνον, καὶ οὐκ ἔχοντα δεῖξαι ἐπὶ τῶν ἔργων ἅπερ εἶπεν, E
οὕτως αὐτὸν ἐλοιδόρουν. Ὁ δὲ σιγᾷ πρὸς πάντα, φάρμακα μέγιστα κατασκευάζων ἡμῖν μακροθυμίας. Ἀλλ' ἡμεῖς [i] ταῦτα ἀκούοντες, οὐδὲ πρὸς οἰκέτας καρτεροῦμεν, ἀλλὰ τῶν ἀγρίων ὄνων μείζονα πηδῶμεν καὶ λακτίζομεν· ὑπὲρ μὲν τῶν εἰς ἡμᾶς

[y] ὑπ' αὐτῶν] ὑπὲρ H. M. ὑπὲρ αὐτῶν Edd. ὑπὸ bis legisse videtur Interp. [z] Codices ἐλοιδοροῦντο. [a] οἱ λῃσταὶ K. καὶ ante ὠνείδιζον deest in Edd. [b] Πλὴν ἀμφ. Edd. quae p. p. μὲν omittunt: cum codd. consentit Ep. [c] μηδὲ] ἢ μηδὲ Edd. μηδὲ μὴ Ep. [d] καὶ] Sic codd. et Ep. ἀλλὰ Edd. [e] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς πραότητος καὶ ἀνεξικακίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς πάντα σιγῇ καὶ πράως ἔφερε, καὶ δεῖ ἡμᾶς μιμεῖσθαι αὐτόν· ἐν ᾧ καὶ κατὰ ὑβριστῶν καὶ θυμουμένων. G. [f] ἔπαθεν om. Mor. Ben. [g] χαλεπώτερον G. H. M. [h] καὶ deest in Edd. [i] καὶ ταῦτα H. K. Mox μεῖζον ἀποπηδῶμεν Edd.

Digitized by Google

ὠμοὶ καὶ ἀπάνθρωποι ὄντες, ὑπὲρ δὲ τῶν εἰς θεὸν οὐ πολὺν
821 ποιούμενοι λόγον. Καὶ περὶ φίλους δὲ ὁμοίως διακείμεθα· κἂν λυπήσῃ τις, οὐ φέρομεν· κἂν ὑβρίσῃ, θηρίων ἀγριαινόμεν μᾶλλον, οἱ καθ' ἑκάστην ταῦτα ἀναγινώσκοντες τὴν ἡμέραν. Ὁ μαθητὴς προέδωκεν· οἱ λοιποὶ καταλιπόντες αὐτὸν ἔφυγον· οἱ εὐεργετηθέντες ἐνέπτυσαν· ὁ δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως [k] ἐῤῥάπισεν· οἱ στρατιῶται ἐκολάφιζον· οἱ παριόντες ἔσκωπτον καὶ ἐλοιδόρουν· οἱ λῃσταὶ κατηγόρουν· καὶ πρὸς οὐδένα ἐξέβαλε ῥῆμα, ἀλλὰ τῇ σιγῇ ἅπαντας [l] ἐνίκα, σὲ παιδεύων διὰ τῶν ἔργων, ὅτι ὅσῳ ἂν ἐνέγκῃς πράως, τοσούτῳ μᾶλλον τῶν κακῶς ποιούντων [m] κρατήσεις, καὶ παρὰ πᾶσιν
B ἔσῃ θαυμαστός. Τίς γὰρ οὐ θαυμάσεται τὸν ἐπιεικῶς φέροντα τὰς παρὰ τῶν ἐπηρεαζόντων ὕβρεις; Ὥσπερ γὰρ [n] κἂν δικαίως πάσχῃ τις, τὸ κακὸν ἐνεγκὼν πράως, νομίζεται παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀδίκως πάσχειν· οὕτω κἂν ἀδίκως πάσχῃ, [o] θρασύνηται δὲ, τοῦ δικαίως πάσχειν ὑπόνοιαν λήψεται, καὶ καταγέλαστος ἔσται, ὡς αἰχμάλωτος συρόμενος ὑπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ τὴν εὐγένειαν ἀπολλὺς τὴν ἑαυτοῦ. Τὸν γὰρ τοιοῦτον οὐδὲ ἐλεύθερον δεῖ προσειπεῖν, κἂν μυρίων [p] δεσπόζῃ δούλων. Ἀλλὰ σφοδρῶς σε παρώξυνεν ὁ δεῖνα; Καὶ τί τοῦτο; Τότε γὰρ δεῖ τὴν φιλοσοφίαν ἐνδείκνυσθαι· ὡς ὅταν μηδεὶς ὁ πα-
C ρακνίζων ᾖ, καὶ τὰ θηρία ὀψόμεθα ἥμερα· οὔτε γὰρ ἐκεῖνα ἀεὶ [q] ἀγριοῦται, ἀλλ' ὅταν αὐτά τις διεγείρῃ. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ἐὰν τότε μόνον ἡσυχάζωμεν, ὅταν μηδεὶς ὁ παροξύνων ᾖ, τί τὸ πλέον; Ἐκεῖνα μὲν γὰρ [r] καὶ δικαίως ἀγανακτεῖ πολλάκις, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἀπολογίαν· καὶ γὰρ κινούμενα καὶ νυττόμενα διεγείρεται· χωρὶς δὲ τούτων, καὶ λογισμῶν ἐστιν ἐστερημένα, καὶ ἐν τῇ φύσει τὸ θηριοῦσθαι ἔχει. Σὺ δὲ πόθεν, εἰπέ μοι, θηριούμενος καὶ ἀγριαίνων [s] δυνήσῃ συγγνώμης τυχεῖν; Τί [t] πέπονθας δεινόν; ἡρπάγης; Δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο δεῖ ἐνεγκεῖν, ὥστε μειζόνως κερδᾶναι. Ἀλλὰ δόξης ἀπεστερήθης; Καὶ τί τοῦτο; Οὐδὲν γὰρ ἠλάττωται
D ταύτῃ τὰ κατὰ σὲ, ἐὰν φιλοσοφῇς. Εἰ δὲ οὐδὲν πάσχεις δεινὸν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδέν σε διαθέντι κακὸν, ἀλλὰ καὶ

[k] ἐῤῥάπιζεν Edd. p. p. οἱ παρόντες G. M. Ge. [l] ἐνίκα σε] ἐνίκησε G. K. M. [m] κρατεῖς Edd. [n] καὶ εἰ δ. τις πάσχει Edd. [o] θρασύνεται G. H. K. [p] δεσπόζῃ] ἄρχῃ H. M. κατέχῃ G. κατάχρῃ (sic) Mor. Sav. *dominetur* Ge. [q] ἀγριοῦνται G. H. M. [r] καὶ om. G. K. M. et pr. H. [s] Sic L. ceteri δύνασαι. [t] πεπονθὼς Edd.

Digitized by Google

ὠφεληκότι; Οἱ μὲν γὰρ τιμῶντες, τοὺς μὴ νήφοντας καὶ
χαυνοτέρους ποιοῦσιν· οἱ δὲ ὑβρίζοντες [v] καὶ καταφρονοῦντες,
τοὺς ἑαυτοῖς προσέχοντας καρτερικωτέρους ἐργάζονται. Οἱ
γὰρ δὴ ῥᾴθυμοι τιμώμενοι μᾶλλον ἀδικοῦνται, ἢ ὑβριζόμενοι.
Καὶ [w] οὗτοι μὲν, ἐὰν νήφωμεν, αἴτιοι γίνονται φιλοσοφίας
ἡμῖν· ἐκεῖνοι δὲ τὸν τῦφον ἡμῶν ἐπαίρουσιν, ἀλαζονείας,
(538) [x] κενοδοξίας, βλακείας πληροῦσι, μαλακωτέραν ἡμῶν ἐργά-
ζονται τὴν ψυχήν. Καὶ [y] μαρτυροῦσιν οἱ πατέρες οἱ τοὺς
ἑαυτῶν υἱοὺς οὐ τοσαῦτα κολακεύοντες ὅσα ὑβρίζουσι, δεδοι-
κότες μή τινα ἐντεῦθεν δέξωνται βλάβην· καὶ οἱ διδάσκαλοι E
[z] τούτῳ πρὸς αὐτοὺς κέχρηνται τῷ φαρμάκῳ. Ὥστε εἰ χρὴ
ἀποστρέφεσθαι, κολακεύοντας μᾶλλον ἢ ὑβρίζοντας χρή· μεί-
ζονα γὰρ φέρει [a] λύμην τῆς ὕβρεως τουτὶ τὸ δέλεαρ τοῖς
μὴ προσέχουσι, καὶ δυσκολώτερον τούτου κατασχεῖν, ἢ ἐκεί-
νου τοῦ πάθους. Καὶ ὁ μισθὸς δὲ πολλῷ [b] πλείων ἐντεῦθεν, 822
καὶ τὸ θαῦμα πλέον. Καὶ γὰρ θαυμαστότερον ἰδεῖν ἄνθρω-
πον ὑβριζόμενον καὶ μὴ κινούμενον, [c] ἢ τυπτόμενον καὶ πλητ-
τόμενον καὶ μὴ καταπίπτοντα.

Καὶ πῶς δυνατὸν μὴ κινηθῆναι; φησίν. Ὕβρισέ τις;
Τὸ σημεῖον ἐπίθες [d] τῷ στήθει· ἀναμνήσθητι πάντων τῶν
τότε γενομένων, καὶ πάντα σβέννυται. Μὴ ἐννοήσῃς τὰς
ὕβρεις μόνον, ἀλλ' [e] εἰ καί τί σοι χρηστὸν γέγονέ ποτε παρὰ
τοῦ ὑβρικότος, καὶ εὐθέως γενήσῃ πρᾶος. Μᾶλλον δὲ ἐν-
νόησον πρὸ πάντων τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, καὶ ταχέως ἔσῃ
[f] μέτριος καὶ ἐπιεικής. Μετὰ τούτων καὶ ἀπὸ τῶν οἰκετῶν B
τῶν σῶν λάμβανε τὴν ὑπὲρ τούτων νουθεσίαν. Καὶ ὅταν
ἴδῃς σαυτὸν μὲν ὑβρίζοντα, ἐκεῖνον δὲ σιγῶντα, ἐννόησον ὅτι
δυνατὸν φιλοσοφεῖν, καὶ κατάγνωθι σαυτοῦ [g] τραχυνομένου,
καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῶν ὕβρεων παιδεύθητι μὴ ὑβρίζειν,
καὶ οὕτως οὐδὲ ὑβριζόμενος ἀλγήσεις. Ἐννόησον ὅτι ἐξέ-
στηκεν ὁ ὑβρίζων καὶ μαίνεται, καὶ οὐκ ἀγανακτήσεις ὑβρι-

[v] καὶ καταφρονοῦντες om. H. M. [w] αὐτοὶ G. H. K. M. [x] καὶ κενοδοξίας καὶ βλ. G. H. M. p. p. καὶ μαλακωτέραν G. H. [y] μάρτυρες G. H. M. [z] τοιούτῳ G. H. K. M. [a] λοίμην M. Mor. *pestis* Ge. [b] πλεῖον G. K. L. πλέον Mor. [c] ἢ τυπ. καὶ πλητ.] ἢ ἄνθρωπον πλητ. G. M. Sav. ἢ ἄνθ. πλητ. καὶ τυπ. K. ἢ ἄνθ. τυπτόμενον Mor. Ben. [d] τῷ στήθει] τοῦ σταυροῦ τῷ στ. G. M. τῷ στ. τοῦ σταυροῦ K. [e] εἰ καὶ] καὶ εἰ G. H. K. M. [f] μετριώτερος Edd. [g] θρασυνομένου G. H. K. M.

Digitized by Google

ζόμενος· [h]ἐπεὶ καὶ οἱ δαιμονῶντες τύπτουσιν ἡμᾶς, καὶ οὐ μόνον οὐ κινούμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐλεοῦμεν αὐτούς. Τοῦτο καὶ
C σὺ ποίησον· ἐλέησον τὸν ὑβρίζοντα· δεινῷ γὰρ κατέχεται θηρίῳ, τῷ θυμῷ· χαλεπῷ δαίμονι, τῇ ὀργῇ. Λῦσον αὐτὸν ἐνεργούμενον ὑπὸ δαίμονος χαλεποῦ, καὶ ἐν βραχεῖ διαφθειρόμενον. Τοιοῦτον γὰρ τοῦτο τὸ νόσημα, ὡς μηδὲ χρόνου δεῖσθαι εἰς ἀπώλειαν τοῦ ἁλόντος. Διὸ καί τις ἔλεγεν· [g]"ἡ γὰρ ῥοπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πτῶσις αὐτῷ·" [i]τούτῳ αὐτοῦ μάλιστα δεικνὺς τὸ τυραννικὸν, ὅτι ἐν βραχεῖ καιρῷ μεγάλα ἐργάζεται κακὰ, καὶ οὐ δεῖται πολλῆς τῆς διατριβῆς· ὡς εἴγε [k]πρὸς τῇ ἰσχύϊ καὶ μόνιμον εἴη, καὶ δυσκαταγώνιστον ἔσται. Ἠβουλόμην δεῖξαι, τίς μὲν ὁ ὑβρίζων, τίς δὲ ὁ φιλοσοφῶν, καὶ γυμνὴν εἰς μέσον ἀγαγεῖν τὴν
D ἑκατέρου ψυχήν. Εἶδες γὰρ ἂν τὴν μὲν ἐοικυῖαν πελάγει κλυδωνιζομένῳ, τὴν δὲ λιμένι ταραχῆς ἀπηλλαγμένῳ. Οὔτε γὰρ ταράττεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν τούτων πνευμάτων, καὶ αὐτὰ καταλύει ῥᾳδίως. Καὶ γὰρ οἱ ὑβρίζοντες πάντα ποιοῦσιν ὥστε δακεῖν· ὅταν οὖν ταύτης ἐκπέσωσι τῆς ἐλπίδος, καὶ αὐτοὶ λοιπὸν καταλύουσι, καὶ διορθωθέντες ἀπέρχονται. Οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπον ὀργιζόμενον μὴ σφόδρα [l]καταγινώσκειν ἑαυτοῦ· ὥσπερ οὖν οὐκ ἔστι μὴ ὀργιζόμενον καταγινώσκειν ἑαυτοῦ. [m]Κἂν γὰρ ἐπεξιέναι δέῃ, ἔξεστι χωρὶς ὀργῆς τοῦτο ποιῆσαι, καὶ εὐκολώτερον καὶ συνετώτερον, ἢ μετ' ὀργῆς, καὶ μηδὲν παθεῖν ἀηδές. Ἂν γὰρ ἐθέλωμεν, παρ' ἡμῶν αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ ἔσται, καὶ αὐτάρκεις ἐσόμεθα
E μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀσφάλειαν καὶ τιμήν. Τί γὰρ ζητεῖς τὴν παρ' ἑτέρου δόξαν; Σὺ [n]σαυτὸν τίμησον, καὶ οὐδείς σε ὑβρίσαι δυνήσεται· ἂν δὲ σὺ σαυτὸν [o]ἀτιμάσῃς, κἂν ἅπαντες σε τιμῶσιν, οὐ τιμηθήσῃ. Ὥσπερ γὰρ ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς κακῶς διαθῶμεν, οὐδεὶς

[g] Eccli. i. 22.

[h] ἐπειδὴ L. [i] τοῦτο αὐτὸ G. Ge. τοῦτο αὐτοῦ et p. p. δείκνυσι H. L. Mor. [k] Sic H. L. M. vulgo πρὸς τὴν ἰσχύν. μόνιμον] μόνη Mor. μονὴ Sav. Ben. *si ad vires ejus prolixitas temporis accederet* Ge. [l] καταγινώσκεσθαι Edd. Clausula ὥσπερ οὖν . . . ἑαυτοῦ, quae propter homoeoteleuton exciderat, nunc primum summo omnium codd. consensu Chrysostomo vindicatur. [m] Κἂν γὰρ] Καὶ γὰρ εἰ Edd. p. p. δέει Mor. [n] ἑαυτὸν G. K. [o] ἀτιμάζῃς L. p. p. τιμήσωσιν Edd.

Digitized by Google

ἡμᾶς ἕτερος διαθήσει· οὕτως ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ὑβρίσωμεν, 823
οὐδεὶς ἡμᾶς ἕτερος καταισχυνεῖ. Ἔστω γάρ τις ἀνὴρ θαυμαστὸς καὶ μέγας, καὶ πάντες αὐτὸν μοιχὸν καλείτωσαν, κλέπτην, τυμβωρύχον, ἀνδροφόνον, λῃστήν· ἐκεῖνος δὲ μήτε παροξυνέσθω, μήτε ἀγανακτείτω, [p]μήτε συνειδέτω τι τούτων ἑαυτῷ· ποίαν ἐντεῦθεν ὕβριν ὑπομενεῖ; [q]Οὐδεμίαν. Τί οὖν, ἂν πολλοὶ τοιαύτην περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχωσι; φησίν. Οὐδὲ οὕτως ὑβρίσθη, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἑαυτοὺς κατῄσχυναν τὸν οὐ τοιοῦτον τοιοῦτον νομίζοντες. Εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τις τὸν ἥλιον σκοτεινὸν εἶναι νομίζοι, ἆρα τὸ ἄστρον διέβαλεν, ἢ ἑαυτόν; Ἑαυτὸν δηλονότι, [r]πηροῦ δόξαν ἢ μαινομένου ἑαυτῷ περιθείς. Οὕτω καὶ οἱ τοὺς πονηροὺς ἀγαθοὺς νομίζον- B
τες, καὶ [s]οἱ τοὐναντίον, ἑαυτοὺς καταισχύνουσι. Διὸ χρὴ πλείονα ποιεῖσθαι σπουδήν, ὥστε τὸ συνειδὸς ἡμῶν ἐκκαθαίρειν, καὶ μηδεμίαν καθ' ἡμῶν [t]αὐτῶν παρέχειν λαβήν, μηδὲ ὑποψίαν πονηράν· εἰ δὲ ἕτεροι βούλοιντο μαίνεσθαι, καὶ οὕ-
(539) τω διακειμένων ἡμῶν, μὴ σφόδρα φροντίζειν, μηδὲ ἀλγεῖν. Ὁ μὲν γὰρ πονηροῦ δόξαν λαβών, ἀγαθὸς ὤν, οὐδὲν ἐντεῦθεν βλάπτεται εἰς τὸ εἶναι τοιοῦτος, οἷός ἐστιν· ὁ δὲ ὑποπτεύσας εἰκῇ καὶ μάτην, τὴν ἐσχάτην ἐδέξατο λύμην· ὥσπερ οὖν καὶ ὁ πονηρός, ἂν ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ὑποπτεύηται, οὐδὲν ἐντεῦθεν κερδανεῖ, ἀλλὰ καὶ κρίμα ἕξει μεῖζον, καὶ εἰς πλείονα ἥξει [v]ῥᾳθυμίαν. Ὁ μὲν γὰρ ὢν τοιοῦτος καὶ ὑπο- C
πτευόμενος, κἂν ταπεινωθείη [w]καὶ ἐπιγνοίη τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ· ὅταν δὲ λανθάνῃ, εἰς ἀναλγησίαν ἐκπίπτει. Εἰ γὰρ πάντων κατηγορούντων μόλις διανίστανται οἱ πλημμελοῦντες εἰς τὸ κατανύττεσθαι· ὅταν μὴ μόνον [x]μὴ κατηγορῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινῶσί τινες αὐτούς, πότε διαβλέψαι δυνήσονται οἱ τῇ κακίᾳ συζῶντες; Οὐκ ἀκούεις, ὅτι καὶ Παῦλος τοῦτο ἐγκαλεῖ, ὅτι τὸν πεπορνευκότα οὐ μόνον οὐκ ἠφίεσαν ἐπιγνῶναι τὸ οἰκεῖον ἁμάρτημα Κορίνθιοι, [y]κροτοῦντες, τιμῶντες αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐπέτριβον εἰς κακίαν ἐντεῦθεν; Διὸ παρα- D

[p] μηδὲ Edd. τούτων] τοιοῦτον G. H. M. [q] Πάντως οὐδεμίαν Sav. Ben. ἢ πάντως οὐδεμίαν Mor. [r] πονηροῦ G. K. *furiosi* Ge. Correxit Montef. [s] οἱ] Sic G. H. K. M. *et e contrario* Ge. vulgo οὗτοι. [t] αὐτοὺς G. H. M. Mox βούλονται Edd. [v] ἀθυμίαν Edd. *cruciatu* Ge. [w] καὶ] κἂν G. H. K. M. αὐτοῦ] ἑαυτοῦ iidem. [x] μὴ om. M. et pr. H. οὐ pro μὴ habet G. [y] τιμῶντες, κροτῶντες Mor. τ. καὶ κροτοῦντες Ben. ἀλλὰ τ. καὶ κρ. (om. altero ἀλλὰ) Sav.

Digitized by Google

καλυ, τὰς τῶν πολλῶν ὑπονοίας ἀφέντες, καὶ τὰς ὕβρεις καὶ τὰς τιμὰς, [a]ἓν σπουδάζωμεν μόνον, τὸ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδέναι πονηρὸν, μηδὲ ἑαυτοὺς καθυβρίζειν. Οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πολλῆς ἀπολαυσόμεθα δόξης· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΗ.

824 [1]Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ [a]πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἔκραξεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν· ἠλὶ, ἠλὶ, λιμὰ σαβαχθανί; τουτέστι, θεέ μου, θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες ἔλεγον, ὅτι Ἠλίαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν.

B Τοῦτο ἐστι τὸ σημεῖον, ὅπερ ἔμπροσθεν αἰτοῦσιν ὑπέσχετο δώσειν, λέγων· [2]"γενεὰ [b]πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου·" τὸν σταυρὸν λέγων καὶ τὸν θάνατον, [c]καὶ τὸν τάφον καὶ τὴν ἀνάστασιν. Καὶ πάλιν ἑτέρως δηλῶν τοῦ σταυροῦ τὴν ἰσχὺν ἔλεγεν· [3]"ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι." Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ὅταν σταυρώσητέ με καὶ νομίσητε
C [d]περιγεγενῆσθαί μου, τότε μάλιστα εἴσεσθέ μου τὴν ἰσχύν. Μετὰ γὰρ τὸ σταυρωθῆναι ἡ πόλις ἀπώλετο, τὰ Ἰουδαϊκὰ

[1] Cap. XXVII. v. 45–48. [2] Matth. xii. 39. [3] Joan. viii. 28.

[a] ἓν om. G. H. K. M. Iidem clausulam ἧς γένοιτο π. ἡ. ἐ. non agnoscunt. Hom. LXXXVIII. [a] πᾶσαν om. K. L. [b] πονηρὰ] Sic Ep. Ge. et codd. σκολιὰ Edd. [c] καὶ om. K. Mor. καὶ τὴν ταφὴν G. H. M. Vulgatum firmant Ep. Ge. [d] περιγενέσθαι H. M. Infra ἐπαύσαντο G. H. M.

Digitized by Google

ἐπαύσατο, τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐξέπεσον τῆς ἑαυτῶν, τὸ κήρυγμα ἤνθησε, [e] πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐξετάθη ὁ λόγος· καὶ γῆ καὶ θάλαττα, καὶ ἡ οἰκουμένη καὶ ἡ ἀοίκητος τὴν δύναμιν αὐτοῦ [f] διαπαντὸς ἀνακηρύττουσι. Ταῦτά τε οὖν φησι, καὶ τὰ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ συμβάντα. Καὶ γὰρ πολλῷ θαυμαστότερον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσηλωμένου ταῦτα [g] γίνεσθαι, ἢ βαδίζοντος ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον τὸ παράδοξον ἦν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γέγονεν, ὅπερ ἐζήτουν· καὶ ἐπὶ πᾶσαν D
τὴν οἰκουμένην, ὅπερ οὐδέποτε πρότερον συνέβη, ἀλλ' ἢ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον, ὅτε τὸ πάσχα τελεῖσθαι ἔμελλε. Καὶ γὰρ ἐκεῖνα τούτων τύπος ἦν. Καὶ σκόπει πότε γίνεται. Ἐν [h] μέσῃ ἡμέρᾳ, ἵνα πάντες οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες μάθωσιν· [i] ὅτε πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἡμέρα ἦν· ὅπερ ἱκανὸν ἦν αὐτοὺς ἐπιστρέψαι, οὐ τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος, ἀλλὰ καὶ τῷ εὐκαίρως συμβῆναι. Μετὰ γὰρ πάντα τὰ τῆς παροινίας, καὶ τῆς παρανόμου κωμῳδίας, τοῦτο γίνεται, ὅτε τὸν θυμὸν εἴασαν, ὅτε ἀνεπαύσαντο γελῶντες, ὅτε κόρον ἔλαβον τῶν σκωμμάτων, καὶ πάντα ἐφθέγξαντο ἅπερ ἠθέλησαν· τότε δείκνυσι τὸ σκότος, ἵνα κἂν οὕτω τὴν ὀργὴν ἀφέντες κερδάνωσιν ἀπὸ τοῦ θαύματος. Τοῦ γὰρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ E
(540) σταυροῦ τοῦτο θαυμαστότερον ἦν, τὸ ὄντα ἐν τῷ σταυρῷ [k] ταῦτα ἐνεργεῖν. Εἴτε γὰρ αὐτὸν [l] αὐτὰ ἐνόμιζον πεποιηκέναι, ἔδει πιστεῦσαι καὶ φοβηθῆναι· εἴτε οὐκ αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν πατέρα, καὶ ἐκ τούτων ἔδει κατανυγῆναι· ὀργιζομένου γὰρ ἦν ἐπὶ τοῖς τολμωμένοις τὸ σκότος ἐκεῖνο. Ὅτι γὰρ 825
οὐκ ἦν ἔκλειψις, ἀλλ' ὀργή τε καὶ ἀγανάκτησις, οὐκ ἐντεῦθεν μόνον δῆλον ἦν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ· τρεῖς γὰρ ὥρας παρέμεινεν· ἡ δὲ ἔκλειψις ἐν μιᾷ γίνεται καιροῦ ῥοπῇ· καὶ ἴσασιν [m] οἱ ταύτην τεθεαμένοι· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς γενεᾶς τῆς ἡμετέρας συνέβη. Καὶ πῶς οὐκ ἐθαύμασαν, φησὶν, ἅπαντες, οὐδὲ ἐνόμισαν εἶναι θεόν; Ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τότε ἐν πολλῇ ῥαθυμίᾳ καὶ κακίᾳ κατείχετο. Καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο ἓν ἦν, καὶ [n] γενόμενον εὐθέως παρῆλθε· καὶ οὐδενὶ

[e] πρὸς] Sic K. L. Mor. ceteri καὶ πρός. [f] διὰ πάντων G. K. Mox τε om. iidem. [g] γενέσθαι L. [h] μέσῃ ἡμέρᾳ] Sic Ep. μεσημβρίᾳ L. Post μαθόντες hiat hic codex usque ad v. ἀποστὰς, p. 827 D. [i] ὅτε] Sic Ep. ὅτι G. Ge. [k] τοιαῦτα G. H. M. [l] ταῦτα Edd. [m] οἱ] καὶ οἱ Edd. συνέβη] + γενέσθαι G. H. M. [n] γινόμενον Edd.

τὴν αἰτίαν ἐπιζητῆσαι ἐμέλησε· καὶ πολλὴ τῆς ἀσεβείας ἡ
πρόληψις ἦν καὶ ἡ συνήθεια. Καὶ οὐδὲ ᾔδεσαν τίς ἡ αἰτία
τοῦ [o] γινομένου· καὶ ἐνόμιζον ἴσως [p] κατ' ἔκλειψιν ἢ ἑτέραν
B τινὰ ἀκολουθίαν φυσικὴν γεγενῆσθαι τοῦτο. Καὶ τί θαυ-
μάζεις περὶ τῶν ἔξω τῶν οὐδὲν εἰδότων, οὐδὲ [q] ἐπιζητησάν-
των διὰ ῥᾳθυμίαν πολλὴν, ὅπου γε οἱ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰουδαίᾳ
ὄντες, μετὰ τοσαῦτα θαύματα, [r] ἔτι ἐπέμενον ἐνυβρίζοντες,
καίτοι σαφῶς αὐτοῖς ἐδείκνυ, ὅτι αὐτὸς τοῦτο εἰργάσατο;
Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ μετὰ τοῦτο φθέγγεται, ἵνα μάθωσιν
ὅτι ἔτι ζῇ, καὶ αὐτὸς τοῦτο ἐποίησε, καὶ γένωνται κἀντεῦ-
θεν ἐπιεικέστεροι· καὶ λέγει, "ἠλὶ, ἠλὶ, λιμὰ σαβαχθανὶ,"
[s] ἵνα μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἴδωσιν ὅτι τιμᾷ τὸν πατέρα,
καὶ οὐκ ἔστιν ἀντίθεος. Διὸ καὶ προφητικὴν ἀφῆκέ τινα
C φωνὴν, μέχρις ἐσχάτης ὥρας μαρτυρῶν τῇ παλαιᾷ· καὶ οὐχ
ἁπλῶς προφητικὴν, ἀλλὰ καὶ Ἑβραϊκὴν φωνὴν, ὥστε αὐτοῖς
γενέσθαι γνώριμον καὶ κατάδηλον· καὶ διὰ πάντων δείκνυσιν
αὐτοῦ τὴν ὁμόνοιαν τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα. Ἀλλ' ὅρα
καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἀσέλγειαν, καὶ τὴν [t] ἀκολασίαν, καὶ τὴν
ἄνοιαν. Ἐνόμισαν Ἠλίαν εἶναι, φησὶ, τὸν καλούμενον, καὶ
εὐθέως ἐπότισαν αὐτὸν ὄξος. [4] "Ἕτερος δὲ προσελθὼν λόγχῃ
αὐτοῦ τὴν πλευρὰν [v] ἔνυξε." Τί γένοιτ' ἂν τούτων παρανο-
μώτερον, τί [w] δὲ θηριωδέστερον, οἳ μέχρι τοσούτου τὴν ἑαυ-
τῶν μανίαν ἐξέτειναν, καὶ εἰς νεκρὸν σῶμα λοιπὸν ὑβρίζοντες;
Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς ταῖς παρανομίαις αὐτῶν εἰς ἡμετέραν
D κέχρηται σωτηρίαν. Μετὰ γὰρ τὴν πληγὴν αἱ πηγαὶ τῆς
σωτηρίας ἡμῶν ἐκεῖθεν ἀνέβλυσαν. [5] "Ὁ δὲ Ἰησοῦς κράξας
φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα." Τοῦτό ἐστιν ὃ ἔλεγεν·
[6] "ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
πάλιν λαβεῖν αὐτήν·" καὶ, "ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ."
[x] Διὰ τοῦτο γὰρ φωνῇ ἔκραξεν, ἵνα δειχθῇ ὅτι κατ' ἐξου-
σίαν τὸ πρᾶγμα γίνεται. Ὁ γοῦν [7] Μάρκος φησὶν, ὅτι

[4] Joan. xix. 34. [5] v. 50. [6] Joan. x. 18. [7] Marc. xv. 44, 39.

[o] γενομένου Edd. [p] κατ'] ὅτι κατ' G. M. et pr. H. ὅτι καὶ κατ' K. ὅτι habet Ep. sed sequente verbo finito. [q] ἐπιζ.] + μαθεῖν Edd. Mox αὐτῇ τῇ om. Edd. [r] ἔτι ἐπέμενον] ἔμενον G. K. [s] ἵνα καὶ μέχρις G. H. M. [t] ἀκολασίαν] + αὐτῶν Edd. [v] ἔνυξε] Sic Mosqq. ἔπληξε K. ἤνοιξε Edd. *aperuit* Ge. [w] δὲ om. H. M. In ceteris haec τί δὲ θ. absunt. [x] Διὰ γὰρ τ. καὶ φ. ἐκραύγασεν Sav. Ben. et sine καὶ, Mor.

Digitized by Google

ἐθαύμασεν ὁ Πιλάτος, εἰ ἤδη [y] ἐτεθνήκει· καὶ ὅτι ὁ κεντυρίων
διὰ τοῦτο μάλιστα ἐπίστευσεν, ὅτι μετ' ἐξουσίας ἀπέθανεν. E
Αὕτη ἡ φωνὴ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε, καὶ τὰ [z] μνημεῖα
ἀνέῳξε, καὶ τὸν οἶκον ἐποίησεν ἔρημον. Ἐποίησε δὲ τοῦτο
οὐκ ἐνυβρίζων εἰς τὸν ναόν (πῶς γὰρ, ὁ λέγων, [8] "μὴ ποιεῖτε
τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου;") ἀλλ' ἀναξίους
αὐτοὺς ἀποφαίνων καὶ τῆς ἐκεῖ διατριβῆς, [a] ὥσπερ οὖν καὶ 826
ὅτε παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς Βαβυλωνίοις. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ
μόνον ταῦτα ἐγίνετο, ἀλλὰ καὶ προφητεία τῆς μελλούσης
ἐρημώσεως ἦν τὸ συμβαῖνον, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ μείζω καὶ ὑψηλότερα
μεταθέσεως, καὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ τούτων καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἑαυτὸν ἐδείκνυ,
ἐκ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, [b] [ἐκ τῆς τοῦ φωτὸς ἀμαυρώσεως,
ἐκ τῆς τῶν στοιχείων ἀλλοιώσεως.] Ἐπὶ μὲν γὰρ
Ἑλισσαίου νεκρὸς εἷς ἁψάμενος νεκροῦ ἀνέστη· νυνὶ δὲ [c] φωνὴ
αὐτοὺς ἤγειρε, τοῦ σώματος ἄνω κειμένου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.
Ἄλλως δὲ καὶ ἐκεῖνα [d] τούτου τύπος ἦν. Ἵνα γὰρ τοῦτο B
πιστευθῇ, διὰ τοῦτο κἀκεῖνο γίνεται. Καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐγείρονται,
ἀλλὰ καὶ πέτραι ῥήγνυνται, καὶ ἡ γῆ σείεται, ἵνα
μάθωσιν ὅτι καὶ αὐτοὺς ἠδύνατο καὶ πηρῶσαι καὶ ῥῆξαι. Ὁ
γὰρ πέτρας διατεμὼν, καὶ τὴν οἰκουμένην [e] σκοτίσας, πολλῷ
μᾶλλον εἰς ἐκείνους ταῦτα ἐποίησεν ἂν, εἴγε ἐβούλετο. Ἀλλ'
οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' εἰς τὰ στοιχεῖα τὴν ὀργὴν [f] ἀφεὶς, ἐκείνους
ἐξ ἐπιεικείας σῶσαι ἐβούλετο. Ἀλλ' οὐ καθυφῆκαν τῆς
μανίας. Τοιοῦτον γὰρ ὁ φθόνος, τοιοῦτον ἡ βασκανία· οὐχ
(541) ἵσταται ῥᾳδίως. Τότε μὲν οὖν καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ φαινόμενα
ἠναισχύντουν· μετὰ δὲ ταῦτα ὅτε σφραγῖδος ἐπικειμένης καὶ
στρατιωτῶν τηρούντων ἀνέστη, καὶ παρ' αὐτῶν ταῦτα ἤκου- C
σαν τῶν φυλάκων, καὶ ἀργύριον [g] ἔδοσαν, ὥστε καὶ ἑτέρους
διαφθεῖραι, καὶ κλέψαι τῆς ἀναστάσεως τὸν λόγον. Μὴ
τοίνυν θαύμαζε, εἰ καὶ τότε ἠγνωμόνουν, οὕτω καθάπαξ [h] παρ-

[8] Joan. ii. 16.

[y] Sic Ep. et codd. τέθνηκε Edd. [z] Codices μνήματα, invito Ep. sed in ἀνέῳξε scribendo pro vulgato ἤνοιξε consentiunt omnes. [a] Clausulam ὥσπερ . . . Βαβυλωνίοις post ἐμπορίου collocant G. K. Ge. [b] Haec ἐκ τῆς τοῦ φωτὸς . . . ἀλλοιώσεως non leguntur in meis, neque ab Interprete versa sunt. [c] φωνῇ H. M. [d] τούτων et mox κἀκεῖνα Edd. [e] σκοτίσας] σείσας Ep. p. p. εἰς om. G. K. [f] ἀφιεὶς Edd. [g] ἔδωσαν (sic) M. ἔδωκαν Edd. [h] παρεσκ.] + ἦσαν Edd.

εσκευασμένοι πρὸς πάντα ἀναισχυντεῖν· ἀλλ' ἐκεῖνο σκόπει,
ἡλίκα σημεῖα πεποίηκε, τὰ μὲν ἐξ οὐρανοῦ, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς
γῆς, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ· ὁμοῦ μὲν τὴν ἀγανάκτησιν
ἐνδεικνύμενος, ὁμοῦ δὲ ὅτι τὰ ἄβατα λοιπὸν ἔσται βατὰ,
καὶ ὁ οὐρανὸς ἀνοιγήσεται, καὶ πρὸς τὰ ἀληθινὰ ἅγια τῶν
ἁγίων τὰ πράγματα μεταστήσεται. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον,
"εἰ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω [i] ἀπὸ τοῦ σταυ-
D ροῦ·" αὐτὸς δὲ δείκνυσιν, [k] ὅτι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. Καὶ
ἐκεῖνοι μὲν ἔλεγον, "ὁ καταλύων τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν
τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν αὐτόν·" αὐτὸς δὲ δείκνυσιν, ὅτι εἰς
τέλος ἐρημωθήσεται. Πάλιν οὗτοι μὲν ἔλεγον, "ἄλλους
ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·" αὐτὸς δὲ ἐν [l] τῷ σταυρῷ
μένων, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασι τοῦτο ἐκ περιουσίας ἐδείκνυ
πολλῆς. Εἰ γὰρ τὸ τεταρταῖον ἐξελθεῖν Λάζαρον μέγα,
πολλῷ μᾶλλον τὸ πάντας ἀθρόως τοὺς πάλαι κοιμηθέντας
E φανῆναι ζῶντας· ὃ τῆς ἐσομένης ἀναστάσεως σημεῖον ἦν.
[9] "Πολλὰ γὰρ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη, φησὶ,
καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ πολλοῖς ἐνεφανίσθη-
σαν." Ἵνα γὰρ μὴ νομισθῇ [m] φαντασία εἶναι τὸ γεγενη-
μένον, καὶ πολλοῖς φαίνονται ἐν τῇ πόλει. [10] Καὶ ὁ κεν-
τυρίων δὲ τότε [n] ἐδόξαζε τὸν θεὸν λέγων· ὄντως ὁ ἄνθρωπος
οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ οἱ ὄχλοι δὲ, οἱ παραγενόμενοι εἰς τὴν
827 θεωρίαν, τύπτοντες αὐτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον. Τοσαύτη
τοῦ [o] ἐσταυρωμένου ἡ δύναμις, ὡς μετὰ χλευασίας τοσαύτας
καὶ κωμῳδίας καὶ σκώμματα, καὶ τὸν κεντυρίωνα κατανυγῆναι,
καὶ τὸν δῆμον. Τινὲς δέ φασιν, ὅτι καὶ μαρτύριόν ἐστι τοῦ
κεντυρίωνος τούτου, ἀνδρισαμένου μετὰ ταῦτα [p] ἐν τῇ πίστει.
[11] "Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ μακρόθεν θεωροῦσαι,
αἵτινες ἠκολούθησαν διακονοῦσαι [q] αὐτῷ, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ,
καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν
υἱῶν Ζεβεδαίου." Ταῦτα [r] θεωροῦσιν αἱ γυναῖκες γινόμενα,
αἱ μάλιστα συμπαθέστεραι, αἱ μάλιστα θρηνοῦσαι. Καὶ σκό-
πει πόση αὐτῶν ἡ προσεδρεία. Ἠκολούθουν αὐτῷ διακονού-

[9] v. 52, 53. [10] Luc. xxiii. 47, 48. [11] v. 55, 56.

[i] ἀπὸ] νῦν ἀπὸ Edd. [k] ὅτι] + καὶ H. + οὐ τοῦ Ἰσραὴλ μόνον, ἀλλὰ Edd. invito Interp. [l] τῷ deest in Edd. [m] Sic Ep. et codd. φάντασμα Edd. [n] ἐδόξασε Edd. [o] σταυρουμένου H. K. M. σταυρωμένου Mor. ὡς] ὥστε G. H. M. p. p. κωμῳδίαν iidem. [p] ἐν] ἐπὶ H. [q] αὐτῷ] + ἐν αἷς ἦν Edd. [r] θεωροῦσαι G. ὁρῶσιν Edd.

Digitized by Google

μεναι, καὶ μέχρι τῶν κινδύνων παρῆσαν. Διὸ καὶ [s] πάντα B
ἐθεώρουν, πῶς ἐβόησε, πῶς ἐξέπνευσε, πῶς αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, τὰ ἄλλα πάντα. Καὶ αὗται [t] πρῶται ὁρῶσι τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὸ μάλιστα γένος κατακριθὲν τοῦτο πρῶτον ἀπολαύει τῆς τῶν ἀγαθῶν θεωρίας· τοῦτο μάλιστα ἐπιδείκνυται τὴν ἀνδρείαν. Καὶ οἱ μὲν μαθηταὶ ἔφυγον, αὗται δὲ παρῆσαν. Τίνες δὲ [v] ἦσαν; Ἡ μήτηρ αὐτοῦ· ταύτην γὰρ λέγει τὴν Ἰακώβου· καὶ αἱ λοιπαί. Ἄλλος δὲ εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι καὶ ἐκόπτοντο πολλοὶ ἐπὶ τοῖς γινομένοις, καὶ τὸ στῆθος ἔτυπτον· ὃ μάλιστα δείκνυσι τῶν Ἰουδαίων τὴν ὠμότητα, ὅτι ἐφ' οἷς ἐθρήνουν ἕτεροι, ἐπὶ τούτοις ἐκόμπαζον οὗτοι, καὶ οὔτε ἐλέῳ ἐκάμφθησαν, οὔτε φόβῳ κατεστάλησαν. C
Καὶ γὰρ ὀργῆς τὰ γινόμενα ἦν [w] μεγάλης· καὶ οὐχ ἁπλῶς σημεῖα, ἀλλὰ θυμοῦ σημεῖα ἅπαντα· τὸ σκότος, αἱ τεμνόμεναι πέτραι, τὸ καταπέτασμα ῥηγνύμενον μέσον, ὁ τῆς γῆς κλόνος· καὶ πολλὴ τῆς ἀγανακτήσεως ἦν ἡ ὑπερβολή. [12]"Προσελθὼν δὲ ὁ Ἰωσὴφ [x] ᾔτει τὸ σῶμα." Οὗτος ἦν Ἰωσὴφ ὁ κρυπτόμενος πρώην· νῦν μέντοι μέγα ἐτόλμησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἄσημος ἦν, οὐδὲ τῶν λανθανόντων, ἀλλὰ τῆς βουλῆς εἷς, καὶ σφόδρα ἐπίσημος· ὅθεν μάλιστα τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ κατιδεῖν ἔνι. Εἰς γὰρ θάνατον ἑαυτὸν ἐξέδωκε, τὴν πρὸς πάντας ἀπέχθειαν ἀναδεξάμε- D
νος τῇ περὶ τὸν Ἰησοῦν εὐνοίᾳ, καὶ τολμήσας αἰτῆσαι [y] τὸ σῶμα, καὶ μὴ πρότερον ἀποστὰς, ἕως ἐπέτυχεν. Οὐ [z] τῷ λαβεῖν δὲ μόνον, οὐδὲ τῷ θάψαι πολυτελῶς, ἀλλὰ καὶ [a] τῷ ἐν τῷ μνημείῳ τῷ ἑαυτοῦ τῷ καινῷ, δείκνυσι τὸ φίλτρον καὶ τὴν ἀνδρείαν. Καὶ τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς [b] ᾠκονομεῖτο,
(542) ἀλλ' ὥστε μὴ ὑποψίαν τινὰ ψιλὴν γενέσθαι, ὅτι ἕτερος ἀνθ' ἑτέρου ἀνέστη. [13]"Ἦν δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου." Τίνος ἕνεκεν αὗται προσεδρεύουσιν; Οὐδὲν οὐδέπω μέγα, ὡς [c] χρὴ,

[12] v. 58. [13] v. 61.

[s] πάντα] τὸ πᾶν Edd. [t] πρῶτον K. M. [v] ἦσαν] + αὗται Edd. [w] μεγάλης] + σημεῖα Edd. sensu plane everso. [x] ᾔτησε Edd. τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα G. M. [y] τὸ σῶμα om. Mor. Ben. ἕως] Sic H. L. M. Ep. vulgo ἕως ἄν. [z] τὸ λαβεῖν G. K. et p. p. τὸ θάψαι K. τὸ ter Ep. [a] τῷ om. K. τῷ ἐν om. G. τῷ ἑαυτοῦ] Sic Ep. αὐτοῦ L. [b] ᾠκονόμητο G. H. K. M. Vulgatum habet Ep. [c] ἐχρῆν L. invito Ep. ἐκόμισαν] + αὐτῷ G. H. M.

καὶ ὑψηλὸν ᾔδεσαν περὶ αὐτοῦ· διὸ καὶ μύρα ἐκόμισαν, καὶ
E τῷ τάφῳ προσεκαρτέρουν, ὥστε, εἰ λωφήσειεν ἡ μανία τῶν
Ἰουδαίων, [d] καὶ ἀπελθεῖν καὶ περιχυθῆναι. Εἶδες γυναικῶν
ἀνδρείαν; εἶδες φιλοστοργίαν; εἶδες μεγαλοψυχίαν τὴν ἐν
τοῖς χρήμασι, τὴν μέχρι θανάτου;

[e] Μιμησώμεθα τὰς γυναῖκας οἱ ἄνδρες· μὴ [f] καταλείψω-
828 μεν ἐν πειρασμοῖς τὸν Ἰησοῦν. Ἐκεῖναι μὲν γὰρ καὶ εἰς
τελευτήσαντα τοσαῦτα ἀνάλωσαν, καὶ τὰς ψυχὰς ἐξέδωκαν·
ἡμεῖς δὲ (πάλιν γὰρ τὰ αὐτὰ ἐρῶ) οὐδὲ πεινῶντα τρέφο-
μεν, οὐδὲ γυμνὸν περιβάλλομεν, ἀλλ' ὁρῶντες αὐτὸν προσαι-
τοῦντα παρατρέχομεν. Καίτοιγε εἰ αὐτὸν ἐκεῖνον εἴδετε,
τὰ ὑπάρχοντα ἂν ἕκαστος ἐκένωσεν. Ἀλλὰ καὶ νῦν ὁ αὐτός
ἐστιν. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. Τίνος οὖν ἕνεκεν
οὐ πάντα κενοῖς; Καὶ γὰρ καὶ νῦν ἀκούεις λέγοντος, ὅτι
ἐμοὶ ποιεῖς· καὶ οὐδὲν τὸ μέσον, ἄν τε τούτῳ, ἄν τε ἐκείνῳ
δῷς· οὐδὲν ἔλαττον ἔχεις τούτων τῶν γυναικῶν τῶν τότε
τρεφουσῶν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον. Ἀλλὰ μὴ θορυ-
βηθῆτε. [g] Οὐ γάρ ἐστιν ἴσον αὐτὸν κυρίως φαινόμενον θρέ-
B ψαι, ὃ καὶ λιθίνην ἱκανὸν ἦν ἐπισπάσασθαι ψυχὴν, καὶ
διὰ [h] τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ μόνην [i] τὸν πένητα, [k] τὸν ἀνάπη-
ρον, [k] τὸν συγκεκυφότα θεραπεῦσαι. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ ὄψις
καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ φαινομένου μερίζεται πρὸς σὲ τὸ γινό-
μενον· ἐνταῦθα δὲ ὁλόκληρον σὸν τῆς φιλανθρωπίας τὸ βρα-
βεῖόν ἐστι· καὶ μείζονος τῆς περὶ αὐτὸν αἰδοῦς τὸ δεῖγμα,
ὅταν διὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ μόνην τὸν ὁμόδουλον [l] οὕτω
θεραπεύων ἀναπαύσῃς ἐν πᾶσιν. Ἀνάπαυε τοίνυν, πιστεύων
[m] αὐτῷ τῷ λαμβάνοντι καὶ λέγοντι, ὅτι ἐμοὶ δίδως. Εἰ
γὰρ μὴ αὐτῷ ἐδίδως, οὐκ ἄν σε βασιλείας ἠξίωσεν. Εἰ μὴ
C αὐτὸν ἀπεστρέφου, οὐκ [n] ἂν εἰς γέενναν ἔπεμψεν, εἰ τὸν
τυχόντα παρίδοις· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτός ἐστιν ὁ καταφρονούμε-
νος, διὰ τοῦτο μέγα τὸ ἔγκλημα. Οὕτω καὶ Παῦλος αὐτὸν

[d] καὶ om. G. Theoph. [e] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ὅτι χρὴ ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν περὶ αὐτῆς διαλέγεσθαι, ἕως οὗ κατορθωθῇ· ἐν ᾧ καὶ κατηγορία, ὅτι βοοστάσιον καὶ ὄνων καὶ καμήλων τὴν ἐκκλησίαν πεποιήκαμεν ἐκ τῶν ἀκαθάρτων ἡμῶν λόγων καὶ ἔργων. G. [f] Sic L. Ep. Mor. ceteri ἐγκαταλείψωμεν. ἐν] + τοῖς Edd. Ἰησοῦν] κύριον G. Ep. Ge. [g] Οὐδὲ G. H. M. p. p. αὐτὸν om. G. K. [h] τὴν om. L. [i] τὸν] καὶ τὸν H. M. [k] τὸν] ἢ τὸν bis Edd. [l] οὕτω] Sic G. H. K. M. [et Reg. 688.] αὐτὸν L. αὐτοῦ Mor. Ben. Voculam delevit Sav. p. p. ἀναπαύῃς Edd. [m] αὐτῷ deest in Edd. [n] ἂν] + σε L.

Digitized by Google

ἐδίωκε, [o] τοὺς αὐτοῦ διώκων· διὸ καὶ ἔλεγε, [14] "τί με διώκεις;" Οὕτω τοίνυν διακεώμεθα, ὡς αὐτῷ τῷ Χριστῷ παρέχοντες, ὅταν παρέχωμεν. Καὶ γὰρ τὰ ῥήματα αὐτοῦ τῆς ὄψεως ἡμῶν πιστότερα. Ἐπειδὰν οὖν ἴδῃς πένητα, ἀναμνήσθητι τῶν ῥημάτων, δι' ὧν ἐδήλου, ὅτι αὐτὸς [p] εἴη ὁ τρεφόμενος. Εἰ γὰρ καὶ τὸ φαινόμενον οὐκ ἔστι Χριστὸς, ἀλλ' ἐν [q] τῷ τούτου σχήματι αὐτὸς λαμβάνει καὶ προσαιτεῖ. [r] Ἀλλ' αἰσχύνῃ ἀκούων ὅτι ὁ Χριστὸς προσαιτεῖ; Αἰσχύνθητι [s] μᾶλλον, ὅταν προσαιτοῦντι μὴ δῷς. Τοῦτο γὰρ αἰ- D
σχύνη, τοῦτο τιμωρία καὶ κόλασις. Τὸ μὲν γὰρ προσαιτεῖν αὐτὸν, τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος· διὸ καὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι ἡμᾶς αὐτῷ χρή· τὸ δὲ μὴ δοῦναι τῆς σῆς ὠμότητος. Εἰ δὲ οὐ πιστεύεις νῦν, ὅτι πένητα πιστὸν παρατρέχων, αὐτὸν παρατρέχεις, πιστεύσεις τότε, ὅταν εἰς μέσον σε [t] παραγαγὼν λέγῃ, "ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε τούτοις, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε." Ἀλλὰ μὴ γένοιτο [v] ἡμᾶς οὕτως αὐτὸ μαθεῖν, ἀλλὰ πιστεύσαντας νῦν, καὶ καρπὸν ποιήσαντας, τῆς μακαριωτάτης [w] ἐκείνης ἀκοῦσαι φωνῆς, τῆς εἰς τὴν βασιλείαν ἡμᾶς εἰσαγούσης. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· καθ' ἑκάστην ἡμέραν E
περὶ ἐλεημοσύνης διαλέγῃ καὶ φιλανθρωπίας ἡμῖν. [x] Οὐδὲ παύσομαι τοῦτο λέγων. Εἰ μὲν γὰρ [y] κατώρθωτο ὑμῖν τοῦτο, μάλιστα μὲν οὐδὲ τότε ἀποστῆναι ἐχρῆν, ὥστε μὴ ποιῆσαι ῥᾳθυμοτέρους· πλὴν ἀλλ' εἰ μὲν κατώρθωτο, [z] καὶ μικρὸν ἐνέδωκα ἄν· εἰ δὲ οὐδὲ εἰς τὸ μέσον ἐφθάσατε, μὴ πρὸς ἐμὲ ταῦτα, ἀλλὰ πρὸς ἑαυτοὺς λέγετε. Καὶ γὰρ ταὐ-
τὸν ποιεῖς ἐγκαλῶν, ὥσπερ ἂν εἰ παιδίον τὸ ἄλφα στοιχεῖον 829
[a] ἀκοῦον πολλάκις, καὶ μὴ μανθάνον, ἐγκαλοίη τῷ διδασκάλῳ,

[14] Act. ix. 4.

[o] Haec τοὺς αὐτοῦ ... ἔλεγε praeterlapsi sunt Commel. et Mor. Verba διὸ καὶ ἔλεγε tacite retraxit Savilius; reliqua nunc primum, consentientibus codd. et Interprete, locum suum obtinent. [p] ἐστιν Edd. [q] τῷ τούτου] Sic H. L. M. et Interp. ceteri τούτῳ τῷ. [r] Clausulam Ἀλλ' αἰσχύνῃ ... προσαιτεῖ; quae in omnibus Edd. desideratur, summo consensu tuentur codices et Interp. [s] μᾶλλον om. K. L. μᾶλλον] οὖν Edd. ὅταν ... δῷς] ὅτε ... δίδως H. M. [t] παραγαγὼν] + τούτων L. τούτοις] τοῖς ἐλαχίστοις τούτοις G. H. M. [v] ὑμᾶς L. [w] ἐκείνης om. G. H. K. M. p. p. ὑμᾶς K. L. [x] Οὐδὲ] + γὰρ G. H. M. [y] κατώρθωται G. H. M. sed p. p. κατώρθωτο omnes. [z] καὶ] κἂν H. M. [a] ἀκοῦον H. et p. p. μανθάνον H. L. ceteri ἀκούων et μανθάνων.

Digitized by Google

ὅτι συνεχῶς ὑπὲρ τούτου καὶ διηνεκῶς [b] αὐτὸ ὑπομιμνήσκει.
Τίς γὰρ ἀπὸ τῶν λόγων τούτων γέγονεν εὐκολώτερος πρὸς
ἐλεημοσύνην; τίς τὰ χρήματα ἔρριψε; τίς τὸ ἥμισυ τῆς
οὐσίας; τίς τὸ [c] τρίτον; Οὐδείς. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, μὴ
μανθανόντων ὑμῶν, ἡμᾶς κελεύειν ἀποστῆναι τοῦ διδάσκειν;
Τοὐναντίον μὲν οὖν ἔδει ποιεῖν· εἰ καὶ ἡμεῖς ἐβουλόμεθα
ἀποστῆναι, ὑμᾶς κατέχειν καὶ λέγειν· οὐδέπω ταῦτα μεμα-
θήκαμεν, καὶ πῶς ἀπέστητε ὑπομιμνήσκοντες; Εἴ τινι συνέβη
τὸν ὀφθαλμὸν παθεῖν, ἐγὼ δὲ ἰατρὸς [d] ἐτύγχανον, εἶτα πε-
B ριπλάσας καὶ διαχρίσας, καὶ τὴν ἄλλην προσαγαγὼν ἐπι- (543)
μέλειαν, μηδὲν ὤνησα μέγα, [e] καὶ ἀπέστην, οὐκ ἂν ἐλθὼν
ἐπὶ τὰς τοῦ ἐργαστηρίου θύρας κατεβόησεν ἄν, ῥᾳθυμίαν
πολλὴν ἐγκαλῶν, ὅτι τῆς νόσου μενούσης αὐτὸς ἀνεχώρησα;
καὶ εἰ πρὸς ταῦτα ἐγκαλούμενος εἶπον, ὅτι κατέπλασα, ὅτι
διέχρισα, ἆρα [f] ἂν ἠνέσχετο; Οὐδαμῶς, ἀλλ' εὐθέως ἂν εἶπε·
καὶ τί τὸ ὄφελος, ὅτι ἔτι ἀλγῶ; [g] Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς
ψυχῆς λογίζου. Τί [h] δὲ, εἰ χεῖρα ναρκῶσαν καὶ συνεσταλ-
μένην πολλάκις [i] καταιονήσας οὐκ ἴσχυσα μαλάξαι; ἆρα οὐκ
ἂν τὸ αὐτὸ ἤκουσα; Καὶ νῦν χεῖρα συνεσταλμένην καὶ
C ξηρανθεῖσαν περικλύζομεν· καὶ διὰ τοῦτο, ἕως ἂν αὐτὴν
[k] ἐκτείνωμεν τέλεον, οὐκ ἀποστησόμεθα. Εἴθε καὶ ὑμεῖς
μηδὲν ἕτερον διελέγεσθε, καὶ ἐπὶ οἰκίας, καὶ ἐπὶ ἀγορᾶς,
καὶ ἐπὶ τραπέζης, καὶ ἐν νυκτὶ, [l] καὶ ὄναρ. Εἰ γὰρ ταῦ-
τα μεθ' ἡμέραν ἐμεριμνῶμεν ἀεὶ, καὶ ὄναρ [m] ἂν ἐν τούτοις
ἦμεν.

Τί λέγεις; Περὶ ἐλεημοσύνης ἀεὶ διαλέγομαι; Ἐβου-
λόμην καὶ αὐτὸς μὴ πολλὴν εἶναί μοι χρείαν ταύτης πρὸς
ὑμᾶς τῆς συμβουλῆς, ἀλλὰ διαλέγεσθαι περὶ μάχης τῆς πρὸς
Ἰουδαίους [n] καὶ Ἕλληνας καὶ αἱρετικούς· ἀλλὰ μηδέπω [o] ὑγιαί-
D νοντας πῶς ἄν τις καθοπλίσειε; Πῶς ἂν εἰς παράταξιν ἐξα-
γάγοι, ἔτι τραύματα ἔχοντας καὶ ὠτειλάς; Ὡς εἴγε

[b] αὐτὸ] Sic K. L. M. vulgo αὐτῷ. [c] τρίτον] + διένειμε Edd. Infra ἐβουλοίμεθα Edd. [d] ἐτύγχανον] + ὢν G. H. M. [e] καὶ] ἀλλὰ καὶ L. [f] ἂν deest in Edd. p. p. ἂν om. G. K. [g] Τοῦτο] + δὴ L. + γοῦν Edd. [h] δαὶ G. L. χεῖρα] + νοσοῦσαν Edd. Deinde ἀλγοῦσαν pro ναρκῶσαν habent G. K. [i] Vid. adnot. [k] ἐκτείνωμεν] ἴδωμεν ἐκτεινομένην L. ἀποστησόμεθα] + περιοδεύοντες idem. Hunc, invito Interprete, secuti sunt Edd. [l] καὶ ὄναρ] καὶ ἐν ἡμέρᾳ M. καὶ κατ' ὄναρ bis Edd. [m] ἂν om. G. H. K. M. [n] καὶ] τῆς πρὸς Edd. [o] ὑγιάναντας G. H. K. M.

Digitized by Google

[p] ὑγιαίνοντας εἶδον καθαρῶς, ἐπὶ τὴν παράταξιν ὑμᾶς ἐξή-
γαγον ἂν ἐκείνην, καὶ εἴδετε ἂν τῇ τοῦ [q] Χριστοῦ χάριτι
μυρίους βαλλομένους νεκρούς, καὶ φερομένας αὐτῶν ἐπαλλή-
λους τὰς κεφαλάς. Ἐν γοῦν ἑτέροις [r] βιβλίοις πολλοὶ περὶ
τούτων ἡμῖν εἴρηνται λόγοι· ἀλλ' οὐδὲ οὕτω δυνάμεθα καθα-
ρῶς ἐπὶ τῇ νίκῃ πανηγυρίζειν, διὰ τὴν τῶν πολλῶν ὀλιγω-
ρίαν. Ὅταν γὰρ αὐτοὺς μυριάκις νικήσωμεν τοῖς δόγμασιν,
ὀνειδίζουσιν ἡμῖν τὸν βίον τὸν τῶν πολλῶν τῶν παρ' ἡμῖν
συλλεγομένων, τὰ τραύματα, τὰ νοσήματα τὰ κατὰ ψυχήν. E
Πῶς οὖν ὑμᾶς [s] θαῤῥοῦντες ἐπὶ τῆς παρατάξεως δείξομεν,
ὅταν καὶ ἡμῖν ἐπηρεάζητε, εὐθέως βαλλόμενοι παρὰ τῶν
πολεμίων καὶ κωμῳδούμενοι; Τοῦ μὲν γὰρ ἡ χεὶρ ἀλγεῖ,
καὶ ἔστι συνεσταλμένη [t] πρὸς διάδοσιν. Πῶς οὖν ἀσπίδα κα-
τασχεῖν ὁ τοιοῦτος καὶ [v] προβαλέσθαι δυνήσεται, καὶ μὴ 830
τρωθῆναι τοῖς τῆς ὠμότητος σκώμμασιν; [w] Ἑτέροις σκά-
ζουσιν οἱ πόδες, ὅσοι εἰς θέατρα ἀναβαίνουσι, καὶ τὰ τῶν
πορνευομένων γυναικῶν καταγώγια. Πῶς οὖν οὗτοι ἐν τῇ
μάχῃ δυνήσονται στῆναι, καὶ μὴ βληθῆναι τοῖς τῆς ἀσελ-
γείας ἐγκλήμασιν; Ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλγεῖ καὶ πεπή-
ρωται, οὐκ ὀρθὰ βλέπων, ἀλλὰ ἀσελγείας γέμων, καὶ γυναικῶν
σωφροσύνῃ προσβάλλων, καὶ γάμους διορύττων. Πῶς [x] οὖν
οὗτος πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντιβλέψαι δυνήσεται, καὶ σεῖσαι
δόρυ, καὶ βέλος ἀφεῖναι, πάντοθεν κεντούμενος σκώμμασιν;
Ἔστιν ἰδεῖν καὶ γαστέρα ἀλγοῦντας πολλοὺς τῶν [y] ὑδεριών- B
των οὐκ ἔλαττον, ὅταν ὑπὸ γαστριμαργίας καὶ μέθης κατέ-
χωνται. Πῶς οὖν τούτους μεθύοντας εἰς πόλεμον ἐξαγαγεῖν
δυνήσομαι; Ἑτέρου τὸ στόμα ἐστὶ σεσηπός· τοιοῦτοι γὰρ
οἱ ἀκρόχολοι καὶ λοίδοροι καὶ βλάσφημοι. Πῶς οὖν οὗτος
ἀλαλάξει ποτὲ ἐν μάχῃ, καὶ μέγα τι καὶ γενναῖον ἐργάσε-
ται, μέθην καὶ [z] οὗτος ἑτέραν μεθύων, καὶ πολὺν παρέχων
τοῖς πολεμίοις τὸν γέλωτα; Διὰ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἡμέ-
ραν [a] περίειμι τουτὶ τὸ στρατόπεδον, τὰ τραύματα θεραπεύων

[p] ὑγιάναντας G. ἐξήγαγον ἂν] Sic L. in ceteris ἂν deest. [q] Χριστοῦ] θεοῦ G. H. K. M. [r] βιβλίοις] πολλοῖς iidem. [s] θαῤῥοῦντας G. H. M. p. p. δείξωμεν Edd. [t] πρὸς διάδοσιν om. K. L. Mor. [v] προβάλλεσθαι M. [w] Ἑτέρων G. H. M. εἰς] πρὸς G. H. K. M. [x] οὖν om. L. σεῖσαι] κινῆσαι idem. [y] ὑδεριόντων K. ὑδριώντων M. ὑδερούντων L. Mor. [z] αὐτὸς Edd. [a] περιΐημι Mor. Ben.

Digitized by Google

ταῦτα, τὰ ἕλκη διορθούμενος. [b] Ἐὰν δὲ ἀνανήψητέ ποτε, καὶ ἐπιτήδειοι γένησθε καὶ ἑτέρους βάλλειν, καὶ ταῦτα ὑμᾶς διδάξω τὰ τακτικὰ, καὶ παιδεύσω ταῦτα μεταχειρίζεσθαι τὰ ὅπλα· μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα ὑμῖν ὅπλα ἔσται, καὶ
C πάντες εὐθέως ὑποκύψουσιν, ἂν ἐλεήμονες, ἂν ἐπιεικεῖς, ἂν ἥμεροι καὶ ἀνεξίκακοι γένησθε, ἂν τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἅπασαν ἐπιδείξησθε. Εἰ δέ τινες ἀντιλέγοιεν, τότε καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν προσθήσομεν, ὑμᾶς εἰς μέσον φέροντες· ὡς νῦν γε καὶ [c] ἐγκοπτόμεθα, τό γε ὑμέτερον μέρος, ἐν τῷ δρόμῳ τούτῳ. Σκόπει δέ. Λέγομεν ὅτι μεγάλα εἰργάσατο ὁ Χριστὸς, ἀγγέλους ἀντὶ ἀνθρώπων ποιήσας· εἶτα ἀπαιτούμενοι εὐθύνας, καὶ κελευόμενοι ἐκ τῆς ἀγέλης ταύτης παρασχεῖν τὴν ἀπόδειξιν, ἐπιστομιζόμεθα. Δέδοικα γὰρ, μὴ ἀντὶ ἀγγέλων, ὥσπερ ἀπὸ συφεῶνος χοίρους ἐξαγάγω, καὶ ἵππους θηλυμανεῖς. Οἶδα ὅτι ἀλγεῖτε, ἀλλ' οὐ κατὰ πάντων ὑμῶν ταῦτα (544)
D εἴρηται, ἀλλὰ κατὰ τῶν ὑπευθύνων· μᾶλλον δὲ οὐδὲ κατ' ἐκείνων, ἐὰν [d] νήφωσιν, ἀλλ' ὑπὲρ ἐκείνων. Ὡς νῦν γε πάντα ἀπόλωλε καὶ διέφθαρται· καὶ ἡ ἐκκλησία βοοστασίου οὐδὲν διενήνοχε, καὶ ἐπαύλεως ὄνων καὶ καμήλων· καὶ περιέρχομαι πρόβατον ἐπιζητῶν, καὶ οὐ δύναμαι ἰδεῖν. Οὕτω πάντες λακτίζουσι, [e] καθάπερ ἵπποι καὶ ὄνοι τινὲς ἄγριοι, καὶ κόπρου πολλῆς τὰ ἐνταῦθα πληροῦσι· τοιαῦται γὰρ αὐτῶν αἱ διαλέξεις. Καὶ εἴγε ἦν [f] ἰδεῖν τὰ καθ' ἑκάστην σύναξιν λεγόμενα ὑπὸ ἀνδρῶν, ὑπὸ γυναικῶν, εἶδες ἂν τῆς κόπρου ἐκείνης
E τὰ ῥήματα ἀκαθαρτότερα. Διὸ παρακαλῶ μεταβαλεῖν τὴν πονηρὰν ταύτην συνήθειαν, ἵνα μύρου ἡ ἐκκλησία πνέῃ. Νῦν δὲ θυμιάματα μὲν αἰσθητὰ ἀποτιθέμεθα ἐν αὐτῇ, τὴν δὲ νοητὴν ἀκαθαρσίαν οὐ πολλὴν ποιούμεθα σπουδὴν ὥστε ἐκκαθαίρειν καὶ ἀπελαύνειν. Τί οὖν τὸ ὄφελος; Οὐδὲ γὰρ οὕτως αἰσχύνομεν τὴν ἐκκλησίαν κόπρον εἰσάγοντες, ὡς αἰσχύνομεν αὐτὴν τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους φθεγγόμενοι, περὶ

[b] Ἐὰν] Sic L. ceteri εἰ. p. p. ἀνανήψετε G. H. M. et γένοισθε H. M. Εἰ.. ἀνανήψητε.. γένησθε Edd. ἀνανήψετε recepit Editor Ben. 2[dae]; qui utinam textum Morello-Benedictinum, in hac ipsa periodo turpiter hiantem, e codice suo vel etiam e Savilio reparasset.
[c] ἐκκοπτόμεθα K. Post ὑμέτερον hiat L. usque ad ἡμερῶν ἔδει p. 833 D.
[d] νήφωμεν K. [e] ὥσπερ G. H. K. M. [f] ἰδεῖν deest in meis, qui mox post γυναικῶν, συναγαγεῖν addunt, et παρὰ pro ὑπὸ bis legi jubent. His favet Interpres.

κερδῶν, περὶ ἐμπορίας, περὶ καπηλείας, περὶ τῶν οὐδὲν πρὸς 831
ἡμᾶς ὄντων, δέον ἀγγέλων ἐνταῦθα εἶναι χορούς, καὶ οὐρανὸν τὴν ἐκκλησίαν ποιεῖν, καὶ μηδὲν ἕτερον ἢ εὐχὰς ἐκτενεῖς καὶ σιγὴν μετὰ ἀκροάσεως εἰδέναι. Τοῦτο δὴ [g] κἂν ἐκ τοῦ νῦν ποιῶμεν, ἵνα καὶ τὸν βίον ἐκκαθάρωμεν τὸν ἡμέτερον, καὶ τῶν [h] ἐπηγγελμένων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΘ.

[1] Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν, συν- B
ήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες· κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, [a] ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτόν, καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.

ΠΑΝΤΑΧΟΥ ἡ πλάνη [b] ἑαυτῇ περιπίπτει, καὶ τῇ ἀληθείᾳ C
ἄκουσα συνηγορεῖ. Σκόπει δέ. Ἔδει πιστευθῆναι, ὅτι ἀπέθανε, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἀνέστη· καὶ ταῦτα πάντα διὰ τῶν ἐχθρῶν [c] γίνεται. Ὅρα γοῦν τὰ ῥήματα [d] ταῦτα τούτοις μαρτυροῦντα ἅπασιν. "Ἐμνήσθημεν, [e] φησίν, ὅτι εἶπεν ὁ πλάνος ἐκεῖνος ἔτι ζῶν·" οὐκοῦν ἐτελεύτησεν· "ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν [f] σφραγισθῆναι τὸν τάφον·" οὐκοῦν ἐτάφη· "μήποτε ἔλθωσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,

[1] Cap. XXVII. v. 62–64.

[g] κἂν] καὶ Edd. [h] ἐπηγγ.] μελλόντων G. H. M. αἰωνίων ἐπηγγ. Edd. Hom. LXXXIX. [a] ὅτι om. M. [b] ἑαυτὴν περιπείρει G. H. M. Alterum firmat Ep. [c] γίνεται] Sic Ep. Mor. ceteri γίνεται πιστά. [d] ταῦτα om. H. M. [e] φησὶν om. Mor. φασὶν Sav. Ben. [f] Sic K. Ep. Mor. et 1 Mosq. ceteri ἀσφαλισθῆναι.

Digitized by Google

καὶ κλέψωσιν αὐτόν." Οὐκοῦν ὁ τάφος ἐὰν σφραγισθῇ, οὐκ ἔσται τις κακουργία. [g] Οὐ γὰρ οὖν. Οὐκοῦν ἀναντίῤῥητος ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως, δι' ὧν ὑμεῖς προετείνατε, γέγο-
D νεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐσφραγίσθη, οὐδεμία γέγονε κακουργία. Εἰ δὲ οὐδεμία γέγονε κακουργία, εὕρηται δὲ ὁ τάφος κενὸς, δῆλον ὅτι ἀνέστη σαφῶς καὶ ἀναντιῤῥήτως. Εἶδες πῶς καὶ ἄκοντες συναγωνίζονται τῇ τῆς ἀληθείας ἀποδείξει; Σὺ δέ μοι σκόπει τῶν μαθητῶν τὸ φιλάληθες· πῶς τῶν λεγομένων παρὰ τῶν ἐχθρῶν οὐδὲν ἀποκρύπτονται, κἂν ἐπονείδιστα λέγωσιν. Ἰδοὺ γοῦν [h] καὶ πλάνον καλοῦσι, καὶ οὐ σιγῶσιν
E αὐτὸ οὗτοι. Ταῦτα δὲ καὶ τὴν ἐκείνων δεικνυσιν ὠμότητα, ὅτι οὐδὲ τῷ θανάτῳ τὴν ὀργὴν ἀφῆκαν· [i] καὶ τούτων τὸν ἁπλοῦν καὶ φιλαληθῆ τρόπον. [k] Ἄξιον δὲ κἀκεῖνο ζητῆσαι, ποῦ εἶπεν, ὅτι "μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι;" Οὐ γὰρ εὕροι τις ἂν οὕτω σαφῶς εἰρημένον, ἀλλ' ἢ τὸ τοῦ Ἰωνᾶ
832 παράδειγμα. [l] Ὥστε ᾔδεσαν τὰ λεγόμενα, καὶ ἑκόντες ἐκακούργουν. Τί οὖν ὁ Πιλάτος; [2] "Ἔχετε κουστωδίαν, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. Καὶ [m] ἠσφαλίσαντο σφραγίσαντες τὸν (545)
τάφον μετὰ τῆς κουστωδίας." Οὐκ ἀφίησι τοὺς στρατιώτας μόνους σφραγίσαι· ἅτε γὰρ μαθὼν τὰ περὶ αὐτοῦ, οὐκέτι συμπράττειν αὐτοῖς ἤθελεν. Ἀλλ' [n] ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς αὐτῶν καὶ τοῦτο ἀνέχεται, καί φησιν· ὑμεῖς ὡς βούλεσθε σφραγίσατε, ἵνα μὴ ἑτέρους ἔχητε αἰτιᾶσθαι. Εἰ γὰρ μόνοι οἱ στρατιῶται ἐσφραγίσαντο, ἠδύναντο λέγειν, (εἰ καὶ ἀπίθανα
B καὶ ψευδῆ τὰ λεγόμενα· ἀλλ' ὅμως ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις ἠναισχύντουν, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ λέγειν εἶχον,) ὅτι οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα δόντες κλαπῆναι, παρέσχον τοῖς μαθηταῖς τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως πλάσαι λόγον· νῦν δὲ αὐτοὶ ἀσφαλισάμενοι, οὐδὲ τοῦτο λέγειν δύνανται. Εἶδες πῶς σπουδάζουσιν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἄκοντες; Καὶ γὰρ αὐτοὶ προσῆλθον, αὐτοὶ ᾔτησαν, αὐτοὶ [o] ἐσφράγισαν μετὰ τῆς

[2] v. 65, 66.

[g] Οὐ γὰρ ἦν Mor. Οὐμενοῦν Sav. Ben. [h] καὶ om. G. M. [i] Haec καὶ τούτων . . . τρόπον post ὠμότητα habet Mor. In Ben. omnino desunt. [k] Verba Ἄξιον . . . εἶπεν desunt in G. K. [l] Ὥστε οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι ᾔδεσαν τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα Sav. Ben. contra codd. et Interp. [m] ἠσφ. τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ Sav. Ben. [n] "Hoc est, ut conjicio, ὑπὲρ τοῦ ἀπαλλαγῆναι αὐτῶν." *Bois.* Hoc ipsum habet G. [o] ἐσφραγίσαντο K. Mor.

Digitized by Google

κουστωδίας, ὥστε ἀλλήλων εἶναι κατήγοροι καὶ ἔλεγχοι.
Καίτοι πότε ἂν ἔκλεψαν; Τῷ σαββάτῳ; Καὶ πῶς; οὐδὲ
γὰρ ἐξῆν [p] προελθεῖν. Εἰ δὲ καὶ τὸν νόμον παρέβαινον,
πῶς ἂν ἐτόλμησαν οἱ οὕτω δειλοὶ προελθεῖν; Πῶς δὲ [q] καὶ C
πεῖσαι τὸν ὄχλον ἠδύναντο; τί λέγοντες; τί ποιοῦντες;
ποίᾳ δὲ προθυμίᾳ στῆναι εἶχον ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ; τίνα δὲ
προσδοκῶντες ἀντίδοσιν; ποίαν ἀμοιβήν; Ἔτι ζῶντα [r] καὶ
μόνον κατασχεθέντα ἰδόντες ἔφυγον· καὶ μετὰ τὴν τελευ-
τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ παῤῥησιάζεσθαι ἔμελλον, εἰ μὴ ἀνέστη;
Καὶ πῶς ἂν [s] ἔχοιεν ταῦτα λόγον; Ὅτι γὰρ οὔτ' ἂν ἠβου-
λήθησαν, οὔτ' ἂν ἠδυνήθησαν πλάσαι ἀνάστασιν μὴ γενο-
μένην, δῆλον ἐκεῖθεν. [t] Πολλὰ περὶ ἀναστάσεως αὐτοῖς διε-
λέχθη, καὶ συνεχῶς ἔλεγεν, ὡς καὶ αὐτοὶ οὗτοι εἰρήκασιν,
ὅτι "μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι." Εἰ τοίνυν οὐκ ἀνέστη, D
εὔδηλον ὡς ἀπατηθέντες οὗτοι, καὶ πρὸς ὁλόκληρον ἔθνος δι'
αὐτὸν ἐκπολεμωθέντες, καὶ ἄοικοι καὶ ἀπόλιδες γενόμενοι,
ἀπεστράφησαν ἂν αὐτὸν, καὶ οὐκ ἂν ἠβουλήθησαν τοιαύ-
την αὐτῷ περιθεῖναι δόξαν, ἅτε ἠπατημένοι, καὶ εἰς τοὺς
ἐσχάτους δι' αὐτὸν ἐμπεσόντες κινδύνους. Ὅτι δὲ οὐδ' ἂν
ἠδυνήθησαν, εἰ μὴ ἦν ἀληθὴς ἡ ἀνάστασις, πλάσαι αὐτὴν,
τοῦτο οὐδὲ λόγου δεῖται. Τίνι γὰρ ἐθάῤῥουν; τῇ δεινό-
τητι τῶν λόγων; Ἀλλὰ πάντων ἦσαν ἀμαθέστεροι. Ἀλλὰ
τῇ περιουσίᾳ τῶν χρημάτων; Ἀλλ' οὐδὲ ῥάβδον, οὐδὲ ὑπο-
δήματα εἶχον. Ἀλλὰ τῇ περιφανείᾳ τοῦ γένους; Ἀλλ'
εὐτελεῖς ἦσαν, καὶ ἐξ εὐτελῶν. Ἀλλὰ τῷ μεγέθει τῆς πα-
τρίδος; Ἀλλ' ἀπὸ χωρίων ἦσαν ἀσήμων. Ἀλλὰ τῷ πλήθει E
τῷ ἑαυτῶν; Ἀλλὰ τῶν ἕνδεκα οὐκ ἦσαν πλείους, καὶ αὐτοὶ
δὲ διεσπάρησαν. Ἀλλὰ ταῖς ἐπαγγελίαις τοῦ διδασκάλου;
Ποίαις; Εἰ γὰρ μὴ ἀνέστη, οὐδὲ ἐκεῖναι ἤμελλον εἶναι αὐ-
τοῖς πισταί. Πῶς δ' ἂν ἤνεγκαν δῆμον μαινόμενον; Εἰ γὰρ
ὁ κορυφαῖος αὐτῶν θυρωροῦ ῥῆμα οὐκ ἤνεγκε γυναικὸς, καὶ
οἱ λοιποὶ δὲ πάντες δεδεμένον ἰδόντες διεσπάρησαν· πῶς ἂν 833
ἐνενόησαν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης [v] δραμεῖν, καὶ φυ-
τεῦσαι πεπλασμένον ἀναστάσεως λόγον; Εἰ γὰρ ὁ μὲν

[p] προελθεῖν bis G. Sav. προσελθεῖν bis H. K. M. προελθεῖν hic, et infra προσελθεῖν Mor. Ben. [q] καὶ om. G. [r] Haec καὶ μόνον κατασχεθέντα om. K. Mor. [s] ἔχοι Edd. [t] Πολλὰ] + γὰρ G. H. M. ἔλεγεν] + ἀεὶ iidem. Mox οὗτοι om. G. [v] διαδραμεῖν Sav. Ben.

Digitized by Google

πρὸς γυναικὸς ἀπειλὴν οὐκ ἔστη, οἱ δὲ οὐδὲ πρὸς [w] δεσμῶν ὄψιν, πῶς ἠδύναντο πρὸς βασιλέας καὶ ἄρχοντας καὶ δήμους ἵστασθαι, ὅπου ξίφη καὶ τήγανα καὶ κάμινοι καὶ μυρίοι καθ' ἡμέραν θάνατοι, εἰ μὴ τῆς τοῦ ἀναστάντος [x] δυνάμεως καὶ ῥοπῆς ἀπέλαυσαν; Τοιαῦτα σημεῖα γέγονε καὶ τοσαῦτα, καὶ οὐδὲν τούτων ᾐδέσθησαν Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ἐσταύρωσαν τὸν [y] πεποιηκότα· καὶ τούτοις ἔμελλον ἁπλῶς λέγουσι πείθεσθαι περὶ ἀναστάσεως; Οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἡ τοῦ
B ἀναστάντος ἰσχὺς ταῦτα εἰργάσατο.

Σκόπει δέ μοι τὴν κακουργίαν αὐτῶν τὴν καταγέλαστον. "Ἐμνήσθημεν, [z] φησὶν, ὅτι εἶπεν ὁ πλάνος ἐκεῖνος ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι." Καὶ εἰ πλάνος ἦν, καὶ ψευδῆ ἐκόμπαζε, τί δεδοίκατε καὶ περιτρέχετε, καὶ τοσαύτῃ κέχρησθε σπουδῇ; Δεδοίκαμεν, φησὶ, μήποτε κλέψωσιν αὐτὸν οἱ [a] μαθηταὶ, καὶ ἀπατήσωσι τοὺς πολλούς. Καίτοιγε ἀπεδείχθη τοῦτο οὐκ ἔχον λόγον καθόλου. Ἀλλ' ὅμως ἡ κακία φιλόνεικον καὶ ἀναιδὲς, καὶ τοῖς ἀλογίστοις ἐπιχειρεῖ.
C Καὶ μέχρι τριῶν ἡμερῶν κελεύουσιν [b] ἀσφαλισθῆναι, ὡς ὑπὲρ δογμάτων μαχόμενοι, καὶ βουλόμενοι δεῖξαι καὶ πρὸ τούτου πλάνον ὄντα, καὶ μέχρι τοῦ τάφου τὴν κακίαν ἐκτείνουσι. Διά τοι τοῦτο τάχιον ἀνέστη, ἵνα μὴ λέγωσιν, ὅτι ἐψεύσατο, καὶ ἐκλάπη. Τοῦτο μὲν γὰρ ἔγκλημα οὐκ εἶχε, τὸ θᾶττον ἀναστῆναι· τὸ δὲ βράδιον, ὑποψίας ἔγεμε. Καὶ γὰρ (546)
εἰ μὴ τότε ἀνέστη, καθημένων αὐτῶν αὐτόθι καὶ φυλαττόντων, ἀλλ' ἀναχωρησάντων μετὰ [c] τὴν τριήμερον, εἶχόν τι λέγειν καὶ ἀντιλέγειν, εἰ καὶ ἀνοήτως. Διὰ τοῦτο τοίνυν
D [d] προέφθασεν. Ἔδει γὰρ παρακαθημένων αὐτῶν καὶ φυλαττόντων, γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν. Οὐκοῦν καὶ εἴσω τῶν τριῶν ἡμερῶν ἔδει γενέσθαι· ὡς εἴγε παρελθουσῶν αὐτῶν καὶ [e] ἀναχωρησάντων ἐγένετο, ὕποπτον τὸ πρᾶγμα ἔμελλεν εἶναι. Διὸ καὶ σφραγίσαι συνεχώρησεν, ὡς ἠβούλοντο, καὶ στρατιῶται παρεκάθηντο. Καὶ οὐκ [f] ἔμελεν αὐτοῖς ἐν σαβ-

[w] δήμων G. M. δῆμον K. [x] Verba δυνάμεως καὶ desunt in meis. [y] Mei ποιήσαντα. [z] φησὶν] γὰρ φησὶν G. H. M. [a] μαθηταὶ] + αὐτοῦ iidem. [b] ἀσφ.] + τὸν τάφον iidem. [c] Sic Ep. Mor. ceteri τὴν τρίτην ἡμέραν. Mox ἀνονήτως G. Ep. [d] ἔφθασε (om. τοίνυν) K. Post προέφθασε, haec addunt Sav. Ben. καὶ ἀνέστη, ὥστε μήτε ἀναίσχυντον αὐτοὺς ἔχειν πρόφασιν. [e] ἀναχ.] + ἐκείνων Sav. Ben. [f] ἔμελλεν K. L. Mor. ceteri ἐμέλησεν. Infra περιεσομένων G.

Digitized by Google

βάτῳ ταῦτα ποιοῦσι, καὶ ἐργαζομένοις, ἀλλὰ πρὸς ἓν μόνον ἑώρων, τὴν ἑαυτῶν πονηρίαν, ὡς ταύτῃ περιεσόμενοι· ὅπερ ἐσχάτης ἀνοίας ἦν, καὶ φόβου σφόδρα αὐτοὺς κατασείοντος λοιπόν. Οἱ γὰρ ζῶντα αὐτὸν κατασχόντες, ἀποθανόντα δεδοίκασι. Καίτοιγε εἰ ψιλός τις ἄνθρωπος ἦν, ἔδει θαῤῥεῖν. E
Ἀλλ' ἵνα μάθωσιν, ὅτι [g] καὶ ζῶν ἑκὼν ἔπαθεν, ἅπερ ἔπαθεν, ἰδοὺ καὶ σφραγὶς, καὶ λίθος, καὶ [h] κουστωδία, καὶ οὐκ ἴσχυσαν κατασχεῖν· ἀλλ' ἓν γίνεται μόνον, τὸ δημοσιευθῆναι τὴν ταφὴν, καὶ πιστευθῆναι ἐντεῦθεν τὴν ἀνάστασιν. Καὶ γὰρ στρατιῶται παρεκάθηντο, καὶ Ἰουδαῖοι προσεδρεύουσιν.

[3] "Ὀψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαβ- 834
βάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. Ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ προσελθὼν, ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ [i] ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών." Μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦλθεν ὁ ἄγγελος. Τίνος οὖν ἕνεκεν [k] ἦλθε, καὶ τὸν λίθον ἦρε; Διὰ τὰς γυναῖκας· αὗται γὰρ αὐτὸν τότε εἶδον ἐν τῷ τάφῳ. Ἵν' οὖν πιστεύσωσιν ὅτι ἠγέρθη, ὁρῶσι τὸν τάφον κενὸν τοῦ σώματος. [l] Διὰ τοῦτο ἀνεῖλε τὸν λίθον, B
διὰ τοῦτο καὶ σεισμὸς ἐγένετο, ἵνα διαναστῶσι καὶ ἀφυπνισθῶσι. Καὶ γὰρ ἦσαν παραγενόμεναι, ὥστε ἔλαιον [m] βαλεῖν, καὶ ἐν νυκτὶ ταῦτα ἐγίνετο, καὶ [n] εἰκός τινας καὶ ἀποκαθευδῆσαι. [o] Καὶ τίνος ἕνεκεν καὶ διατί φησὶ, "μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς;" Πρότερον αὐτὰς ἀπαλλάττει τοῦ δέους, καὶ τότε διαλέγεται περὶ τῆς ἀναστάσεως. Καὶ τὸ "ὑμεῖς" δὲ πολλὴν [p] ἐνδεικνυμένου τὴν τιμήν ἐστι, καὶ δεικνύντος, ὅτι τὰ ἔσχατα [q] μένει τοὺς τετολμηκότας, ἅπερ ἐτόλμησαν, ἂν μὴ μετανοήσωσιν. Οὐ γὰρ ὑμῶν ἐστι τὸ δεδοικέναι, φησὶν,

[3] Cap. XXVIII. v. 1–3.

[g] καὶ] + ἔτι Sav. Ben. καὶ om. Mor. [h] κουσ.] + καὶ πᾶσα φυλακὴ Sav. Ben. Iidem τὸν νεκρὸν post ἴσχυσαν intrudunt. Cum Mor. stant omnes mei et Interp. [i] εἰδέα Mor. et codd. praeter H. Mox λευκὸν om. G. K. [k] ἦλθεν] + ὁ ἄγγελος G. H. K. M. [l] Διὰ] + δὴ iidem. [m] λαβεῖν K. Mor. [n] εἰκὸς] εἰκότως G. εἰκὸς ἦν Sav. Ben. p. p. καθευδῆσαι Edd. καὶ ante ἀποκ. om. G. K. [o] Ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν, φησὶ, πρὸς αὐτὰς ὁ ἄγγελος εἶπε, μὴ Sav. Ben. [p] ἐπιδεικ. Sav. Ben. [q] μένει] Sic L. Ep. Mor. in ceteris deest. Hi autem post μετανοήσωσι, καταλήψεται (καταλείψονται G.) habent.

Digitized by Google

ἀλλ' ἐκείνων τῶν σταυρωσάντων. Ἀπαλλάξας τοίνυν αὐτὰς
C τοῦ φόβου, καὶ διὰ τῶν ῥημάτων καὶ διὰ τῆς ὄψεως,
(καὶ γὰρ τὸ σχῆμα φαιδρὸν ἔδειξεν, ἅτε εὐαγγέλια τοιαῦ-
τα φέρων·) ἐπήγαγε λέγων, [4] "οἶδα ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυ-
ρωμένον ζητεῖτε." Καὶ οὐκ ἐπαισχύνεται ἐσταυρωμένον κα-
λῶν· τοῦτο γὰρ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν. "Ἠγέρθη."
Πόθεν δῆλον; "Καθὼς εἶπεν." Ὥστε κἂν ἐμοί, φησί, [r] δια-
πιστῆτε, τῶν ἐκείνου μνήσθητε ῥημάτων, καὶ οὐδὲ ἐμοὶ δια-
πιστήσετε. Εἶτα καὶ ἄλλη ἀπόδειξις. "Δεῦτε καὶ ἴδετε
τὸν τόπον, ὅπου [s] ἔκειτο." Διὰ τοῦτο ἐπῆρε τὸν λίθον,
ὥστε καὶ ἐντεῦθεν αὐτὰς λαβεῖν τὴν ἀπόδειξιν. [5] "Καὶ εἴ-
πατε τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ὄψεσθε αὐτὸν εἰς τὴν Γαλιλαίαν."
Καὶ [t] ἑτέροις εὐαγγελίζεσθαι παρασκευάζει, ὃ μάλιστα αὐτὰς
D ἐποίει πιστεῦσαι. Καὶ καλῶς [v] εἶπεν, "εἰς τὴν Γαλιλαίαν,"
ἀπαλλάττων πραγμάτων καὶ κινδύνων, ὥστε μὴ τὸν φόβον
διενοχλεῖν τῇ πίστει. [6] "Καὶ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ μνημείου μετὰ
φόβου καὶ χαρᾶς." Τί δήποτε; [w] Ἔκπληκτον πρᾶγμα εἶδον
καὶ παράδοξον, τάφον κενὸν, ἔνθα πρῶτον τεθέντα εἶδον. Διὸ
καὶ ἤγαγεν αὐτὰς εἰς θεωρίαν, ἵνα ἀμφοτέρων γένωνται μάρ-
τυρες, καὶ τοῦ τάφου καὶ τῆς ἀναστάσεως. Καὶ γὰρ ἐνενό-
ουν, ὅτι οὐδεὶς [x] ἂν αὐτὸν ἦρε, στρατιωτῶν τοσούτων παρα-
καθημένων, εἰ μὴ ἑαυτὸν ἀνέστησε. Διὰ τοῦτο καὶ χαίρουσι
E καὶ θαυμάζουσι, καὶ τῆς [y] τοσαύτης παραμονῆς λαμβάνουσι (547)
τὴν ἀμοιβὴν, τὸ πρῶται ἰδεῖν καὶ εὐαγγελίσασθαι, οὐ τὰ
εἰρημένα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὁραθέντα. Ἐπεὶ οὖν ἐξῆλθον
μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς, [7] "[z] ἰδοὺ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς
λέγων· χαίρετε. Αἱ δὲ ἐκράτησαν τοὺς πόδας αὐτοῦ," καὶ
835 μεθ' ὑπερβαλλούσης εὐφροσύνης αὐτῷ προσδραμοῦσαι, ἐλάμ-
βανον καὶ διὰ τῆς ἀφῆς τεκμήριον καὶ πληροφορίαν τῆς ἀνα-
στάσεως, "καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ." Τί οὖν αὐτός; "Μὴ
φοβεῖσθε." Πάλιν καὶ [a] αὐτὸς τὸ δέος ἐκβάλλει, προοδο-
ποιῶν τῇ πίστει. "Ἀλλ' ὑπάγετε, καὶ εἴπατε τοῖς ἀδελ-

[4] v. 5, 6. [5] v. 7. [6] v. 8. [7] v. 9, 10.

[r] διαπιστεῖτε Edd. Mox διαπιστήσητε G. H. K. [s] ἔκειτο] + ὁ κύριος H. L. M. 1 Mosq. [t] ἑτέρους G. H. K. M. invito Ep. [v] εἶπεν om. L. Mor. [w] Ἐκπλήττον Sav. solus. κενὸν] Sic Ep. κενωθέντα L. Mor. [x] ἂν om. G. H. K. M. invito Ep. [y] τοιαύτης Sav. Ben. Mox πρῶται H. L. M. Ep. Mor. ceteri πρώτας. [z] καὶ ἰδοὺ G. H. M. [a] οὗτος L. Mor. invito Ep. καὶ ante εἴπατε om. G. K. 4 Mosqq.

Digitized by Google

φοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· κἀκεῖ με ὄψονται." Σκόπει πῶς καὶ αὐτὸς διὰ τούτων τοὺς μαθητὰς εὐαγγελίζεται, ὃ πολλάκις εἶπον, τὸ μάλιστα γένος ἀτιμωθὲν εἰς τιμὴν ἄγων καὶ εἰς χρηστὰς ἐλπίδας, καὶ τὸ πεπονηκὸς ἰώμενος.

[b] Τάχα τις ὑμῶν ἐβούλετο κατ' [c] ἐκείνας γενέσθαι, καὶ τοὺς πόδας κατασχεῖν τοῦ Ἰησοῦ; Δύνασθε [d] καὶ νῦν, ὅσοι B
βούλεσθε, οὐχὶ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν κατασχεῖν τὴν ἱερὰν ἐκείνην, τῶν φρικτῶν ἀπολαύοντες μυστηρίων καθαρῷ συνειδότι. Οὐκ ἐνταῦθα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὄψεσθε αὐτὸν, μετὰ τῆς ἀποῤῥήτου δόξης ἐκείνης καὶ τοῦ δήμου τῶν ἀγγέλων ἐρχόμενον, εἰ βουληθείητε εἶναι φιλάνθρωποι· καὶ ἀκούσεσθε, οὐχὶ ταῦτα τὰ ῥήματα μόνον, ὅτι χαίρετε, ἀλλὰ [e] καὶ ἐκεῖνα· "δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου." Γίνεσθε τοίνυν φιλάνθρωποι, ἵνα ταῦτα [f] ἀκούσητε, καὶ ὑμεῖς αἱ χρυσοφόροι γυναῖκες, αἱ τὸν δρόμον τῶν γυναικῶν θεασά- C
μεναι τούτων, ὀψὲ γοῦν ποτε τὴν νόσον [g] ἀποθέμεναι τῆς τῶν χρυσίων ἐπιθυμίας. Ὥστε εἰ ζηλοῦτε [h] τὰς γυναῖκας, ἀνταλλάξασθε τὸν κόσμον, ὃν περίκεισθε, ἐλεημοσύνην περιθέμεναι. Τί τὸ ὄφελος, εἰπέ μοι, τῶν λίθων τῶν τιμίων τούτων, καὶ τῶν χρυσοπάστων ἱματίων; Χαίρει τούτοις, φησὶν, ἡ ψυχὴ, καὶ εὐφραίνεται. Ἐγώ σε τὸ κέρδος ἠρώτησα· σὺ δέ μοι τὸ βλάβος εἶπες. Τοῦ γὰρ περὶ ταῦτα ἠσχολῆσθαι καὶ χαίρειν καὶ προσηλῶσθαι, χεῖρον οὐδέν. Πι- D
κροτέρα γὰρ ἡ χαλεπὴ αὕτη δουλεία γίνεται, ὅταν τις καὶ δουλεύων εὐφραίνηται. Ἐπὶ τίνι γὰρ τῶν πνευματικῶν ὡς χρὴ σπουδάσει [i] ποτὲ, πότε δὲ καταγελάσεται ὡς δεῖ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἡ χαρᾶς ἄξιον εἶναι νομίζουσα τὸ δε-

[b] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ χρυσοφορούντων (sic) καὶ καλλωπιζομένων γυναικῶν· πάνυ ὡραῖον. G. [c] ἐκείνας] + τὰς ἀοιδίμους G. H. M. [d] καὶ] δὲ καὶ Edd. [e] καὶ om. G. H. K. In M. omnia ab ἀκούσεσθε ad ἀνακαλύψει p. 836 C. perierunt. [f] ἀκούσητε] + παρ' αὐτοῦ G. H. p. p. χρυσοφοροῦσαι G. K. Γίνεσθε . . . ἀκούσητε] Γενώμεθα τοίνυν θεοσεβεῖς, φιλόθεοι, φιλάδελφοι, τὴν ἀγάπην πρὸς πάντας ἐπιδεικνύμενοι, ἵνα ταῦτα ἀκούσωμεν τὰ ῥήματα, καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὑποδεξώμεθα Sav. Ben. [g] Sic L. Mor. ceteri ἀποθέσθε. [h] τὰς] + μακαρίας ταύτας G. H. Mox χρυσεμπάστων G. [i] ποτὲ] + ἔργων G. H. K. πότε δὲ] πότε Mor. πότε δὴ Sav. Ben.

Digitized by Google

δέσθαι χρυσῷ; Ὁ γὰρ ἐν δεσμωτηρίῳ μένων καὶ ἡδόμενος, [k] οὐδέποτε ἀπαλλαγῆναι θελήσει, ὥσπερ οὖν οὐδὲ αὕτη· ἀλλ' ὥσπερ τις αἰχμάλωτος γενομένη τῆς πονηρᾶς ταύτης ἐπιθυμίας, οὐδὲ φωνῆς ἀνέξεται πνευματικῆς ἀκοῦσαι μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιθυμίας τε καὶ σπουδῆς, μήτιγε ἔργον μετελ-
E θεῖν. Τί οὖν τὸ κέρδος τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῆς βλακείας ταύτης; εἰπέ μοι. Τέρπομαι, φησί. Πάλιν μοι τὴν βλάβην εἶπες καὶ τὸν ὄλεθρον. Ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἀπολαύω, [l] φησὶ, πολλῆς παρὰ τῶν ὁρώντων. Καὶ τί τοῦτο; Ἑτέρας γὰρ τοῦτο διαφθορᾶς ὑπόθεσις, ὅταν εἰς τῦφον, ὅταν εἰς ἀπόνοιαν αἴρῃ. Φέρε οὖν, [m] ἐπειδὴ σὺ τὸ κέρδος οὐκ εἶπες, ἀνάσχου
836 ἐμοῦ σοι διηγουμένου τὰς βλάβας. Τίνες οὖν ἐντεῦθεν αἱ βλάβαι; Ἡ φροντὶς ἡ μείζων τῆς ἡδονῆς. Διὸ πολλοὶ τῶν ὁρώντων, τούτων δὴ τῶν παχυτέρων, τέρπονται μᾶλλον, ἢ ἡ περικειμένη. Σὺ μὲν γὰρ μετὰ μερίμνης καλλωπίζῃ· ἐκεῖνοι δὲ ἄνευ ταύτης ἑστιῶσι τὰς ὄψεις. Εἶτα ἑτέρα πάλιν, τὸ ταπεινοῦσθαι τὴν ψυχὴν, τὸ βασκαίνεσθαι [n] πανταχόθεν. Αἱ γὰρ πλησίον δηχθεῖσαι κατὰ τῶν οἰκείων ἀνδρῶν ὁπλίζονται, καὶ πολέμους ἀναῤῥιπίζουσί [o] σοι χαλεπούς. Μετὰ τούτων τὸ τὴν σχολὴν ἅπασαν καὶ τὴν φροντίδα εἰς τοῦτο δαπανᾶσθαι, τὸ τῶν πνευματικῶν μὴ σφόδρα ἀντέχεσθαι κατορθω-
B μάτων, τὸ τύφου καὶ ἀπονοίας καὶ κενῆς πληροῦσθαι δόξης, τὸ τῇ γῇ προσηλῶσθαι, καὶ πτεροῤῥυεῖν, καὶ ἀντὶ ἀετοῦ γενέσθαι κύνα καὶ χοῖρον. Ἀφεῖσα [p] γὰρ πρὸς τὸν οὐρανὸν (548)
βλέπειν καὶ πέτασθαι, καθάπερ οἱ χοῖροι χαμαὶ νεύεις, μέταλλα περιεργαζομένη καὶ χηραμοὺς, καὶ ψυχὴν ἄνανδρον καὶ [q] ἀνελευθέραν κτωμένη. Ἀλλ' ἐπιστρέφεις φαινομένη [r] τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς; Δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο χρυσοφορεῖν οὐκ ἔδει, ἵνα μὴ κοινὸν γένῃ θέατρον, καὶ πολλῶν κατηγόρων ἀνοίξῃς στόματα. Οὐδεὶς γάρ σε τῶν ἐπιστρεφομένων θαυμάζει, ἀλλὰ σκώπτουσιν ὡς φιλόκοσμον, ὡς ἀλαζόνα, ὡς σαρ-
C κικὴν γυναῖκα. Κἂν εἰς ἐκκλησίαν εἰσέλθῃς, ἐξῆλθες οὐδὲν λαβοῦσα, ἀλλ' ἢ μυρία σκώμματα καὶ λοιδορίας καὶ ἀρὰς, οὐχὶ παρὰ τῶν ὁρώντων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ προφήτου.

[k] οὐδέποτε] οὐδὲ G. K. [l] φησὶ om. G. H. K. πολλῆς om. L. Mor. [m] ἐπεὶ G. H. K. [n] πάντοθεν L. πάντοθεν καὶ πανταχοῦ G. H. [o] σοι deest in Edd. Mox Μετὰ τοῦ τὴν σχ. L. Μετα τοῦτο τὴν σχ. Mor. [p] γὰρ] τὰ G. γὰρ τὸ Sav. Ben. [q] ἀνελευθερον Edd. [r] τοὺς] τοῖς G.

Digitized by Google

Καὶ γὰρ [s] εὐθέως ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας ἰδών σε βοήσεται· [8] “τάδε λέγει κύριος ἐπὶ τὰς ἀρχούσας θυγατέρας Σιών· ἀνθ' ὧν ἐπορεύθησαν ὑψηλῷ τραχήλῳ, καὶ νεύμασιν ὀφθαλμῶν, καὶ τῇ πορείᾳ τῶν ποδῶν σύρουσαι τοὺς χιτῶνας, καὶ τοῖς ποσὶν ἅμα παίζουσαι· ἀνακαλύψει κύριος τὸν κόσμον αὐτῶν, καὶ ἔσται ἀντὶ ὀσμῆς ἡδείας κονιορτὸς, ἀντὶ δὲ ζώνης σχοινίῳ ζώσῃ.” Ταῦτά σοι ἀντὶ * καλλωπισμοῦ. Οὐδὲ γὰρ πρὸς ἐκείνας [t] μόνας ταῦτα εἴρηται, ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν γυναῖκα μιμουμένην αὐτάς. Καὶ ὁ Παῦλος δὲ μετ' [v] ἐκείνου κατήγορος D
ἕστηκε, λέγων Τιμοθέῳ παραγγέλλειν ταῖς γυναιξὶ, [9] “μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσίῳ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ κοσμεῖν ἑαυτάς.” Ὥστε πανταχοῦ μὲν βλαβερὸν τὸ χρυσοφορεῖν· μάλιστα δὲ ὅταν εἰς ἐκκλησίαν εἰσίῃς, ὅταν διὰ τῶν πενήτων παρίῃς. Εἰ γὰρ σφόδρα σαυτῆς κατηγορῆσαι ἐσπούδασας, οὐκ ἂν ἄλλο περιέθου σχῆμα, ἀλλ' ἢ τὸ τῆς ὠμότητος τοῦτο [w] καὶ ἀπανθρωπίας προσωπεῖον. Ἐννόησον γοῦν πόσας γαστέρας παρέρχῃ πεινώσας μετὰ τοῦ σχήματος τούτου, πόσα σώματα γεγυμνωμένα μετὰ τῆς φαντασίας ταύτης τῆς σατανικῆς. Πόσῳ βέλτιον διαθρέψαι E
ψυχὰς πεινώσας, ἢ λοβοὺς ὤτων διατιτρώσκειν, καὶ μυρίων πενήτων τροφὰς ἐξαρτᾶν εἰκῇ καὶ μάτην. Μὴ [x] γὰρ τὸ πλουτεῖν ἐγκώμιον; μὴ γὰρ τὸ χρυσοφορεῖν ἔπαινος; Εἰ καὶ ἐκ δικαίων πόνων ταῦτα περικείμενά σοι ἦν, καὶ οὕτω μεγίστη κατηγορία τὸ γινόμενον· ὅταν δὲ καὶ ἐξ ἀδικίας, ἐννόησον τὴν ὑπερβολήν. Ἀλλ' ἐπαίνων ἐρᾷς καὶ δόξης; 837
Οὐκοῦν ἀπόδυσαι τὴν καταγέλαστον ταύτην περιβολὴν, καὶ τότε σε θαυμάσονται πάντες, τότε καὶ δόξης καὶ καθαρᾶς ἀπολαύσῃ τῆς ἡδονῆς· ὡς νῦν γε σκωμμάτων γέμεις, [y] ἀθυμίας πολλὰς ὑποθέσεις ἐκ τούτων σαυτῇ κατασκευάζουσα. Ἂν γὰρ ἐκπέσῃ τι τούτων, ἐννόησον ὅσα ἐντεῦθεν τίκτεται τὰ κακά· πόσαι μαστιγοῦνται θεραπαινίδες, πόσοι ἄνδρες ἐνοχλοῦνται, πόσοι ἀπάγονται, πόσοι δεσμωτήριον οἰκοῦσι. Καὶ [z] δικαστήρια ἐντεῦθεν, καὶ εἰσαγωγαὶ, καὶ μυρίαι πάν-

[8] Esai. iii. 16, 17, 24. [9] 1 Tim. ii. 9.

* Desinit codex L. [s] εὐθέως om. G. K. [t] μόνον codices. ἀλλὰ] + καὶ G. H. M. [v] ἐκείνου] + βοᾷ καὶ Mor. λέγων] γράφων Mor. Ben. [w] καὶ] + τῆς H. K. M. p. p. περιέρχῃ G. [x] γὰρ] + μοι H. M. μὴ γάρ σοι bis Sav. Ben. [y] καὶ ἀθυμίας codices. [z] δικαστήριον Mor. πάντοθεν om. idem.

τοθεν ἀραὶ καὶ [a] κατηγορίαι, τῇ γυναικὶ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῶν φίλων, τῇ ψυχῇ παρ' ἑαυτῆς. Ἀλλ' οὐκ
B ἀπολεῖται. Μάλιστα [b] μὲν τοῦτο οὐ ῥᾴδιον· εἰ δὲ καὶ σωθείη διαπαντὸς, σωζόμενα πάλιν πολλὴν παρέχει μέριμναν καὶ φροντίδα καὶ ἀηδίαν, καὶ κέρδος οὐδέν. Ποία γὰρ ἐντεῦθεν πρόσοδος [c] τῇ οἰκίᾳ; τί ὄφελος αὐτῇ τῇ περικειμένῃ; Ὄφελος μὲν οὐδὲν, ἀκοσμία δὲ πολλὴ, καὶ κατηγορία πάντοθεν. Πῶς δυνήσῃ τοῦ Χριστοῦ φιλῆσαι τοὺς πόδας καὶ κατασχεῖν, οὕτως ἐσκευασμένη; Τοῦτον ἀποστρέφεται τὸν κόσμον ἐκεῖνος. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ τοῦ τέκτονος οἰκίᾳ κατεδέξατο τεχθῆναι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, ἀλλ' ἐν καλύβῃ καὶ φάτνῃ.
C Πῶς οὖν αὐτὸν δυνήσῃ ἰδεῖν, οὐκ ἔχουσα κάλλος αὐτῷ ποθεινὸν, οὐ περικειμένη κόσμον ἐπέραστον αὐτῷ, ἀλλὰ μισητόν; Τὸν γὰρ αὐτῷ προσιόντα οὐ τοιούτοις δεῖ καλλωπίζεσθαι ἱματίοις, ἀλλ' [d] ἀρετῇ περιβεβλῆσθαι. Ἐννόησον τί ποτέ ἐστι τουτὶ τὸ χρυσίον; Οὐδὲν ἕτερον ἢ γῆ καὶ σποδός. Ἔμβαλε ὕδωρ, καὶ γέγονε πηλός. Ἐννόησον καὶ αἰσχύνθητι τὸν πηλὸν δεσπότην ποιουμένη, καὶ πάντα ἀφεῖσα καὶ αὐτῷ παρακαθημένη, καὶ πανταχοῦ αὐτὸν βαστάζουσα καὶ περιφέρουσα, καὶ ὅταν εἰς ἐκκλησίαν εἰσίῃς, [e] ὅτε μάλιστα φεύγειν αὐτὸν ἐχρῆν. Οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία ᾠκοδόμηται, ἵνα ἐν ταύτῃ τὸν πλοῦτον ἐπιδείξῃ τοῦτον, ἀλλ' ἵνα τὸν
D πλοῦτον τὸν πνευματικόν. * Σὺ δὲ ὥσπερ εἰς πομπὴν εἰσιοῦσα, οὕτω πάντοθεν σαυτὴν καλλωπίζεις, τὰς ἐν τῇ σκηνῇ μιμουμένη, οὕτω μετὰ δαψιλείας τὸν [f] καταγέλαστον τοῦτον (549)
βαστάζεις φορυτόν. Διά τοι τοῦτο πολλοῖς ἐπεισέρχῃ λύμη, καὶ τῆς ἐκκλησίας διαλυθείσης, ἐν ταῖς οἰκίαις, ἐπὶ τῶν τραπεζῶν, ταῦτα ἄν τις ἀκούσειε διηγουμένων τῶν πλειόνων. Ἀφέντες γὰρ λέγειν, [g] τὸ καὶ τὸ εἶπεν ὁ προφήτης καὶ ὁ ἀπόστολος, τῶν ἱματίων τὴν πολυτέλειαν, τῶν λίθων τὸ μέ-
E γεθος, τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀσχημοσύνην τῶν ταῦτα περικειμένων διηγοῦνται. Ταῦτα ὑμᾶς πρὸς ἔλεον ἀργὰς ποιεῖ, καὶ τοὺς συνοικοῦντας ὑμῖν. Οὐ γὰρ ἄν τις ὑμῶν ἕλοιτο ῥᾳδίως διακλάσαι τι τῶν χρυσίων τούτων, καὶ θρέψαι πεινῶντα.

[a] κακηγορίαι G. H. M. [b] μὲν] + οὖν G. K. p. p. πολλὴν deest in meis. [c] τῇ οἰκίᾳ] οἰκίας mei. [d] ἀρετὴν Sav. Ben. [e] ὅτε] Sic H. M. Mor. ceteri τότε. * Desinit codex H. [f] καταγ.] + αὐτὸν G. + αὐτῶν Sav. Ben. p. p. βαστάζουσα G. M. [g] τὸ καὶ τὸ εἶπεν ὁ ἀπόστολος, τὸ καὶ τὸ ὁ πρ. Mor.

Digitized by Google

Ὅπου γὰρ καὶ αὐτὴ [h] ἕλοιο ἂν ἐν στενοχωρίᾳ εἶναι, ἢ ταῦτα
ἰδεῖν διακλώμενα, πῶς ἂν ἕτερον ἐκ τούτων διαθρέψειας;
Ὥσπερ γὰρ πρὸς ἔμψυχά τινα διάκεινται αἱ πολλαὶ πρὸς 838
ταῦτα, καὶ οὐδὲν ἧττον ἢ πρὸς παιδία. [i] Ἄπαγε, φησί.
Δείξατέ μοι οὖν τοῦτο, δείξατε διὰ τῶν ἔργων, ὡς νῦν γε
τἀναντία ὁρῶ. Τίς γάρ ποτε τῶν σφόδρα ἑαλωκότων ταῦ-
τα [k] καταχωνεύσας ἐξήρπασε θανάτου [l] παιδίου ψυχήν; Καὶ
τί λέγω παιδίου; Τίς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπολλυμένην ἐν-
τεῦθεν ἐπρίατο; Τοὐναντίον μὲν οὖν [m] οἱ πολλοὶ καὶ καθ'
ἑκάστην αὐτὴν διὰ ταῦτα πωλοῦσι τὴν ἡμέραν. Κἂν μὲν
σωματικὴ ἀῤῥωστία γένηται, πάντα ποιοῦσιν· ἂν δὲ τὴν
ψυχὴν ἴδωσι διεφθαρμένην, οὐδὲν τοιοῦτον ἐργάζονται, ἀλλὰ
[n] καὶ τῶν ἐγγόνων καὶ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἀμελοῦσιν, ἵνα
ταῦτα μένῃ τῷ χρόνῳ ἰούμενα. Καὶ σὺ μὲν μυρίων ταλάν- B
των χρυσία περίκεισαι· τὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ μέλος οὐδὲ ἀναγ-
καίας ἔχει τροφῆς [o] ἀπόλαυσιν. Ἀλλ' ὁ μὲν κοινὸς ἁπάν-
των δεσπότης, καὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
καὶ τραπέζης τῆς πνευματικῆς ἅπασιν ὁμοίως μετέδωκε·
σὺ δὲ οὐδὲ τῶν ἀπολλυμένων αὐτῷ μεταδίδως, ἵνα μείνῃς
συνεχῶς δεδεμένη ταῖς χαλεπαῖς ταύταις ἁλύσεσιν. Ἐντεῦ-
θεν τὰ μυρία κακὰ, ἐντεῦθεν αἱ ζηλοτυπίαι, ἐντεῦθεν αἱ
πορνεῖαι τῶν ἀνδρῶν, ὅταν αὐτοὺς μὴ φιλοσοφεῖν παρα-
σκευάζῃτε, ἀλλὰ τούτοις παιδεύητε χαίρειν, οἷς αἱ πορνευ-
όμεναι [p] καλλωπίζονται γυναῖκες. Διὰ τοῦτο [q] καὶ ταχέως C
ἁλίσκονται. Εἰ γὰρ αὐτὸν ἐπαίδευσας τούτων μὲν ὑπερ-
ορᾷν, σωφροσύνῃ δὲ χαίρειν, εὐλαβείᾳ, ταπεινοφροσύνῃ, οὐκ
ἂν ῥᾳδίως ἑάλω τοῖς τῆς πορνείας πτεροῖς. Κοσμήσασθαι
μὲν γὰρ οὕτω δύναται πόρνη, καὶ τούτου πλέον· ἐκείνους
δὲ οὐκέτι. Ἔθισον οὖν αὐτὸν τούτῳ χαίρειν τῷ κόσμῳ, ὃν
οὐκ ἔχει παρὰ τῇ πόρνῃ κείμενον ἰδεῖν. Πῶς δὲ αὐτὸν εἰς
τὴν συνήθειαν ταύτην ἐμβαλεῖς; Ἂν τοῦτον ἀφέλῃς, καὶ

[h] ἕλοιο ἂν] Sic K. in ceteris ἂν deest. αὐτὴ ἕλοιο] ἐθέλοις Mor. [i] Ἄπαγε] + μὴ γένοιτο K. οὖν] γοῦν Mor. Ben. ἔργων] + αὐτῶν iidem. p. p. τοὐναντίον iidem. [k] Sic M. Mor. καταχωνεύσασα G. K. paulo ante ἑαλωκυιῶν Sav. Ben. invitis codd. [l] παιδίου ψυχὴν] παιδίον ψυχικοῦ G. M. Sed hi p. p. παιδίου, non παιδίον habent. [m] οἱ et p. p. καὶ desunt in Mor. Ben. πωλοῦσι] ἀπολλύουσι G. M. [n] καὶ om. G. K. p. p. ἐκγόνων Edd. Mox ἰώμενα G. [o] ἀπολαῦσαι Sav. et codd. [p] ἐγκαλλωπίζονται Edd. [q] καὶ om. K. Mor.

ἐκεῖνον περιθῇς. Οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ σὺ ἐν D τιμῇ, καὶ ὁ θεὸς ὑμῖν ἵλεως, καὶ ἄνθρωποι πάντες θαυμάσονται, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτεύξεσθε ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ϛ.

839 [1] Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινὲς τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, [a] ἀνήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες· εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐλθόντες νυκτὸς ἔκλεψαν αὐτὸν, ἡμῶν κοιμωμένων. Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν.

B ΔΙΑ τούτους τοὺς στρατιώτας ὁ σεισμὸς ἐγένετο ἐκεῖνος, ὥστε αὐτοὺς ἐκπλῆξαι, καὶ παρ' αὐτῶν γενέσθαι τὴν μαρτυρίαν· ὅπερ οὖν καὶ συνέβη. Καὶ γὰρ ἀνύποπτος ἡ [b] ἀπαγγελία οὕτως ἐγένετο παρὰ τῶν φυλάκων προφερομένη. Τῶν γὰρ σημείων τὰ μὲν κοινῇ τῇ οἰκουμένῃ [c] ἐνεδείκνυτο, τὰ δὲ ἰδίᾳ τοῖς ἐκεῖ παροῦσι· κοινῇ μὲν τῇ οἰκουμένῃ τὸ σκότος, ἰδίᾳ δὲ τὸ τοῦ ἀγγέλου, τὸ τοῦ σεισμοῦ. C Ἐπεὶ οὖν ἦλθον καὶ ἀπήγγειλαν, (ἡ γὰρ ἀλήθεια παρὰ (550) τῶν ἐναντίων ἀνακηρυττομένη διαλάμπει·) ἔδωκαν πάλιν ἀργύρια, ἵνα εἴπωσι, φησὶν, "ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν." Πῶς ἔκλεψαν, ὦ πάντων [d] ἀνοητότατοι; Διὰ γὰρ τὸ λαμπρὸν τῆς ἀληθείας καὶ περιφανὲς, οὐδὲ πλάσαι δύνανται. Καὶ γὰρ σφόδρα ἀπίθανον τὸ λεγόμενον,

[1] Cap. XXVIII. v. 11–14.

HOM. XC. CODICES G. K. N. P. [a] ἀπήγγειλαν K. N. [b] ἐπαγγελία K. N. Mor. [c] ἐδείκνυτο (quod post παροῦσι collocant) G. P. [d] ἀνόητοι Ep. Mor.

Digitized by Google

*καὶ οὐδὲ σχῆμα τὸ ψεῦδος εἶχε. Πῶς γὰρ ἔκλεπτον, εἰπέ
μοι, οἱ μαθηταὶ, ἄνθρωποι πτωχοὶ καὶ ἰδιῶται, καὶ οὐδὲ φα-
νῆναι τολμῶντες; Μὴ γὰρ οὐκ ἦν σφραγὶς ἐπικειμένη; μὴ
γὰρ οὐ παρεκάθηντο τοσοῦτοι φύλακες, καὶ στρατιῶται καὶ
Ἰουδαῖοι; μὴ γὰρ οὐχ ὑπώπτευον τοῦτο αὐτὸ, καὶ ἐμερί- D
μνων, καὶ ἠγρύπνουν, καὶ ἐφρόντιζον ἐκεῖνοι; Τίνος δὲ ἕνεκεν
καὶ ἔκλεπτον; ἵνα πλάσωσι τὸ τῆς ἀναστάσεως δόγμα; Καὶ
πῶς ἂν ἐπῆλθεν αὐτοῖς τοιοῦτόν τι πλάσαι, ἀνθρώποις ἀγα-
πῶσιν, ὅτι κρυπτόμενοι ζῶσι; πῶς δ᾽ ἂν τὸν λίθον [e]ἀνεῖ-
λον τὸν ἠσφαλισμένον; πῶς δ᾽ ἂν τοὺς τοσούτους διέλαθον;
Καίτοι εἰ καὶ θανάτου κατεφρόνουν, οὐκ ἂν ἐπεχείρησαν εἰκῆ
καὶ μάτην [f]κατατολμῆσαι τοσούτων ὄντων φυλάκων. Ὅτι
δὲ καὶ δειλοὶ ἦσαν, ἐδήλωσε τὰ ἔμπροσθεν γεγενημένα.
Ὅτε γοῦν εἶδον αὐτὸν συνειλημμένον, ἅπαντες ἀπεπήδησαν. E
Εἰ τοίνυν τότε οὐδὲ στῆναι ἐτόλμησαν [g]ζῶντα ὁρῶν-
τες, πῶς ἀποθανόντος οὐκ ἂν ἐφοβήθησαν τοσούτων στρα-
τιωτῶν πλῆθος; Μὴ γὰρ θύραν ἦν ἀνατρέψαι; μὴ γὰρ
ἕνα λαθεῖν; Λίθος ἐπέκειτο μέγας, πολλῶν δεόμενος χειρῶν.
[h]Δικαίως ἔλεγον· "καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς
πρώτης·" καθ᾽ ἑαυτῶν ἀποφαινόμενοι τοῦτο, ὅτι μετὰ το- 840
σαύτην μανίαν δέον μετανοῆσαι, οἱ δὲ καὶ ἐπαγωνίζονται τοῖς
προτέροις, καταγέλαστα [i]πλάττοντες πλάσματα, καὶ ζῶντος
μὲν τὸ αἷμα ὠνούμενοι, σταυρωθέντος δὲ καὶ ἀναστάντος τὸν
περὶ τῆς ἀναστάσεως πάλιν διὰ χρημάτων ὑπορύττοντες λό-
γον. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς δι᾽ ὧν ποιοῦσιν ἁλίσκονται παν-
ταχοῦ. Εἰ γὰρ μὴ προσῆλθον Πιλάτῳ, μηδὲ ᾔτησαν τὴν
κουστωδίαν, μᾶλλον ἠδύναντο τοιαῦτα ἀναισχυντεῖν· νυνὶ δὲ
οὐκέτι. Καὶ γὰρ ὥσπερ σπουδάζοντες ἀποῤῥάψαι τὰ οἰκεῖα
στόματα, οὕτω πάντα ἔπραξαν. Εἰ γὰρ γρηγορῆσαι οὐκ
ἴσχυσαν μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ταῦτα ὀνειδιζόμενοι παρ᾽ αὐτοῦ, πῶς B
ἂν τοῦτο ἐτόλμησαν; Διατί δὲ μὴ πρὸ τούτου ἔκλεψαν,
ἀλλ᾽ ὅτε ὑμεῖς [k]ἤλθετε; Εἰ γὰρ ἐβούλοντο τοῦτο ποιῆσαι,
μηδέπω φυλαττομένης τῆς θήκης ἐποίησαν ἂν ἐν τῇ πρώτῃ
νυκτὶ, ὅτε [l]καὶ ἀκίνδυνον καὶ ἀσφαλές. Τῷ γὰρ σαββάτῳ*

[e] Sic Edd. codices ἀνείλοντο. δ᾽ ἂν] ἂν G. P. [f] κατατολ-
μῆσαι] Sic Edd. codices ἐπιχειροῦντες. [g] ζῶντα deest in meis.
[h] Δικαίως] Sic K. N. Mor. ceteri οὖν addunt. [i] Sic Ep. Sav. et
codd. πράττοντες πράγματα Mor. πλάττοντες πράγματα Ben.
[k] Codices εἰσήλθετε. [l] καὶ om. G. P. ἀσφαλὲς] + ἦν iidem.

Digitized by Google

προσελθόντες ᾐτήσαντο παρὰ τοῦ Πιλάτου τὴν κουστωδίαν, καὶ ἐφύλαττον· τὴν δὲ πρώτην νύκτα οὐδεὶς τούτων τῷ τάφῳ παρῆν. Τί δὲ βούλεται καὶ τὰ σουδάρια τὰ τῇ σμύρνῃ προσπεπηγότα; ταῦτα γὰρ εἶδεν ὁ Πέτρος κείμενα. Εἰ γὰρ ἐβούλοντο κλέψαι, οὐκ ἂν γυμνὸν ἔκλεψαν τὸ σῶμα·
C οὐ διὰ τὸ [m] ὑβρίσαι μόνον, ἀλλ' ὥστε μὴ [n] ἐν τῷ ἀποδύειν μέλλειν καὶ βραδύνειν, καὶ παρέχειν τοῖς βουλομένοις διαναστῆναι καὶ κατασχεῖν. [o] Μάλιστα ὅτε σμύρνα ἦν, φάρμακον οὕτω κολλῶδες τῷ σώματι, καὶ τοῖς ἱματίοις προσπεπηγός· ὅθεν οὐκ εὔκολον ἦν ἀποσπάσαι τὰ ἱμάτια τοῦ σώματος, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου οἱ τοῦτο ποιοῦντες ἐδέοντο· ὥστε κἀντεῦθεν ἀπίθανον τὸ τῆς κλοπῆς. Μὴ γὰρ οὐκ ᾔδεσαν τὸν θυμὸν τὸν Ἰουδαϊκὸν, καὶ ὅτι εἰς αὐτοὺς τὴν ὀργὴν ἀφήσουσι; Τί δὲ ὅλως καὶ τὸ κέρδος ἦν αὐτοῖς, εἰ μὴ ἀνέστη;
D Ταῦτα δὴ πάντα καὶ οὗτοι συνειδότες ὅτι ἔπλασαν, ἔδωκαν ἀργύριον, καὶ [p] φασιν· εἴπατε ταῦτα ὑμεῖς, καὶ ἡμεῖς πείσομεν τὸν ἡγεμόνα. Δημοσιευθῆναι γὰρ ἐβούλοντο τὴν φωνὴν, [q] εἰκῇ πρὸς τὴν ἀλήθειαν πυκτεύοντες, καὶ δι' ὧν αὐτὴν συσκιάζειν ἐπεχείρουν, διὰ τούτων καὶ ἄκοντες παρεσκεύαζον ἐκλάμπειν αὐτήν. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τὴν ἀνάστασιν κυροῖ, τὸ αὐτοὺς ταῦτα εἰπεῖν, ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔκλεψαν. Τοῦτο γὰρ ὁμολογούντων ἐστὶν, ὅτι οὐκ ἦν ἐκεῖ τὸ σῶμα. Ὅταν οὖν αὐτοὶ μὲν ὁμολογῶσι μὴ εἶναι τὸ σῶμα ἐκεῖ, τὴν δὲ
E κλοπὴν [r] δεικνύῃ ψευδῆ καὶ ἀπίθανον ἡ προσεδρεία αὐτῶν, καὶ τὰ σήμαντρα, καὶ ἡ τῶν μαθητῶν δειλία· ἀναμφισβήτητος κἀντεῦθεν ἡ τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξις φαίνεται.

Ἀλλ' ὅμως οἱ ἀναίσχυντοι καὶ πάντα τολμῶντες, τοσούτων ὄντων τῶν ἐπιστομιζόντων αὐτοὺς, "εἴπατε, [s] φησὶ, καὶ ἡμεῖς πείσομεν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν." Ὁρᾷς πάντας διεφθαρμένους; τὸν Πιλάτον; αὐτὸς γὰρ ἐπείσθη· τοὺς (551)
στρατιώτας; τὸν δῆμον τὸν Ἰουδαϊκόν; Ἀλλὰ μὴ θαυμάσῃς
841 εἰ χρήματα στρατιωτῶν περιεγένετο. Εἰ γὰρ παρὰ τῷ μαθητῇ τοσαύτην ἐπεδείξατο τὴν ἰσχὺν, πολλῷ μᾶλλον παρὰ τούτοις. [z] "Καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος, φησὶν, ἕως τῆς

[z] v. 15.

[m] ὑβρίσαι] μὴ ὑβρίσαι P. μὴ ἐνυβρίσαι Edd. [n] ἐν τῷ om. G. N. μὴ ἐν τῷ μέλλειν ἀποδύειν, καὶ αὐτῷ τούτῳ βραδύνειν παρασχεῖν τοῖς.. P. [o] μάλιστα] + δὲ Edd. [p] φησὶν N. Mor. [q] εἰκῇ] + καὶ μάτην Edd. [r] δεικνύει G. et pr. N. [s] φασὶ Edd.

Digitized by Google

σήμερον ἡμέρας." Εἶδες πάλιν τῶν μαθητῶν τὸ φιλάληθες;
πῶς οὐδὲ τοῦτο αἰσχύνονται λέγοντες, ὅτι τοιοῦτος ἐκρά-
τησε λόγος [t] κατ' αὐτῶν; [3] "Οἱ δὲ ἕνδεκα [v] μαθηταὶ ἀπῆλ-
θον εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ οἱ μὲν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἰδόντες
αὐτὸν ἐδίστασαν." Αὕτη μοι δοκεῖ ἐσχάτη ὄψις εἶναι ἐν
τῇ Γαλιλαίᾳ, ὅτε αὐτοὺς ἐξέπεμπε βαπτίσοντας. Εἰ δὲ
ἐδίστασάν τινες, κἀντεῦθεν πάλιν θαύμασον αὐτῶν τὴν ἀλή-
θειαν, πῶς οὐδὲ τὰ μέχρις ἐσχάτης ἡμέρας ἐλαττώματα αὐτῶν
ἀποκρύπτονται. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτοι διὰ τῆς ὄψεως ἐβε- B
βαιώθησαν. Τί οὖν φησιν ἰδὼν αὐτούς; [4] "Ἐδόθη μοι πᾶσα
ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς." Πάλιν ἀνθρωπινώτερον αὐ-
τοῖς διαλέγεται· οὐδέπω γὰρ ἦσαν τὸ πνεῦμα εἰληφότες τὸ
δυνάμενον ὑψηλοὺς [w] αὐτοὺς ποιῆσαι. [5] "Πορευθέντες μαθη-
τεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα
τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκον-
τες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν·" τὸ μὲν περὶ
δογμάτων, τὸ δὲ περὶ ἐντολῶν παραγγέλλων. Καὶ Ἰουδαίων
μὲν οὐδὲν μέμνηται, οὐδὲ εἰς μέσον φέρει τὰ γεγενημένα,
οὐδὲ ὀνειδίζει Πέτρῳ τὴν ἄρνησιν, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδενὶ C
τὴν φυγήν· κελεύει δὲ εἰς τὴν οἰκουμένην ἐκχυθῆναι πᾶσαν,
σύντομον διδασκαλίαν ἐγχειρίσας, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος.
Εἶτα ἐπειδὴ μεγάλα αὐτοῖς ἐπέταξεν, ἐπαίρων αὐτῶν τὰ
φρονήματα, φησίν· "ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς
ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος." Εἶδες αὐθεντίαν
πάλιν; εἶδες πῶς καὶ ἐκεῖνα συγκαταβάσεως ἕνεκεν εἴρη-
ται; Οὐ μετ' ἐκείνων δὲ [x] μόνον εἶπεν ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ
μετὰ πάντων τῶν μετ' ἐκείνους πιστευόντων. Οὐ γὰρ δὴ
ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος οἱ ἀπόστολοι μένειν ἔμελλον·
ἀλλ' ὡς ἑνὶ σώματι διαλέγεται τοῖς πιστοῖς. Μὴ γάρ μοι D
τὴν δυσκολίαν, φησίν, εἴπητε τῶν πραγμάτων· ἐγὼ γάρ
εἰμι μεθ' ὑμῶν, ὁ πάντα ποιῶν εὔκολα. Τοῦτο καὶ τοῖς
προφήταις ἔλεγεν ἐν τῇ παλαιᾷ συνεχῶς, καὶ τῷ Ἱερεμίᾳ
νεότητα προβαλλομένῳ, καὶ τῷ Μωϋσῇ καὶ τῷ Ἰεζεκιὴλ
ἀναδυομένοις· "[y] ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι·" τοῦτο καὶ ἐνταῦθα τού-

[3] v. 16, 17. [4] v. 18. [5] v. 19, 20.

[t] παρ' αὐτῶν G. N. P. παρ' αὐτοῖς Barocc. 189. [v] μαθηταὶ om. K. Mor. [w] αὐτοὺς om. G. P. invito Ep. [x] μόνων G. P. p. p. πιστευσάντων Sav. Ben. [y] ἐγὼ] + φησὶ Edd.

Digitized by Google

τοις. Σκόπει δέ μοι κἀνταῦθα τὴν τούτων διαφοράν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ εἰς [z] ἓν ἔθνος ἀποστελλόμενοι, πολλάκις παρητοῦντο· οὗτοι δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐφθέγξαντο, εἰς τὴν οἰκουμένην πεμπόμενοι. Ἀναμιμνήσκει δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς συντελείας, ἵνα μᾶλλον αὐτοὺς ἐφελκύσηται, καὶ μὴ τὰ παρόντα ὁρῶσι
E μόνον [a] δεινὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ τὰ ἀπέραντα. Τὰ μὲν γὰρ λυπηρὰ, φησὶν, ἅπερ ὑποστήσεσθε, [b] τῷ παρόντι βίῳ συγκαταλύεται, ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ αἰὼν οὗτος εἰς συντέλειαν ἥξει· τὰ δὲ χρηστὰ, ὧν ἀπολαύσεσθε, ἀθάνατα μένει, καθάπερ πολλάκις ἔμπροσθεν εἶπον. Οὕτως ἀλείψας καὶ ἐγείρας αὐτῶν τὰ φρονήματα καὶ τῇ μνήμῃ τῆς ἡμέρας ἐκεί-
842 νης, ἐξέπεμψεν. Ἡ γὰρ ἡμέρα ἐκείνη τοῖς ἐν κατορθώμασι [c] ζῶσι ποθεινὴ, ὥσπερ οὖν τοῖς ἐν ἁμαρτήμασι φοβερὰ, καθάπερ τοῖς καταδίκοις.

[d] Ἀλλὰ μὴ [e] φοβώμεθα μόνον καὶ φρίττωμεν, ἀλλὰ καὶ μεταβαλλώμεθα ἕως ἐστὶ καιρὸς, καὶ ἀνενέγκωμεν ἐκ τῆς πονηρίας· δυνάμεθα γὰρ, ἂν ἐθέλωμεν. Εἰ γὰρ πρὸ τῆς χάριτος πολλοὶ τοῦτο ἐποίησαν, πολλῷ μᾶλλον μετὰ τὴν χάριν. Τί γὰρ φορτικὸν [f] ἐπετάγημεν; ὄρη διατεμεῖν; ἢ πτῆναι
B πρὸς [g] τὸν ἀέρα; ἢ περαιώσασθαι τὸ Τυῤῥηνικὸν πέλαγος; Οὐδαμῶς· ἀλλ' οὕτως εὔκολον πολιτείαν, ὡς μηδὲ ὀργάνων δεῖσθαι, ἀλλὰ [h] ψυχῆς καὶ διαθέσεως μόνης. Ποῖα γὰρ ὄργανα εἶχον οἱ ἀπόστολοι [i] οὗτοι, τοσαῦτα κατορθώσαντες; (552)
Οὐχὶ μονοχίτωνες καὶ ἀνυπόδετοι περιῄεσαν, καὶ πάντων περιεγένοντο; Τί γὰρ δύσκολον [k] τῶν ἐπιταγμάτων; Μηδένα ἔχε ἐχθρόν· μηδένα μίσει· μηδένα λέγε κακῶς. Τὰ ἐναντία μὲν οὖν τούτων τὰ δυσκολώτερα. Ἀλλ' εἶπε, φησὶ, ῥῖψον τὰ χρήματα. [l] Τοῦτο οὖν ἐστι τὸ φορτικόν; Μάλιστα μὲν

[z] ἓν om. K. N. Mor. [a] δεινὰ] Sic K. Ep. Mor. ἥδεα N. ceteri ἀηδῆ. τὰ ἀπέρ.] καὶ ἀπέρ. K. Mor. invito Ep. [b] τῷ] Sic K. ceteri cum Ep. ἐν τῷ; quod rectius cum καταλύεται (Ep. Mor.) construitur. [c] ζῶσι] Sic Ep. et codd. ζήσασι Sav. Ben. Neutrum habet Mor. [d] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι οὐδὲν δύσκολον ἐπέταξεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς, καὶ περὶ φιλαργυρίας καὶ πενίας· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν λαμψάντων ἐν πενίᾳ, καὶ ὅτι ἀγγελικοῦ βίου μίμημά ἐστι. G. [e] φοβηθῶμεν G. N. [f] Sic Ep. et Edd. ἐπετάγη ἡμῖν K. ἕπεται ἡμῖν G. N. ἐντέλλεται ἡμῖν P. [g] τὸν deest in Edd. Mox τὸ τυραννικὸν πέλαγος G. Mor. [h] ψυχῆς καὶ] ψυχικῆς Ep. [i] οὗτοι] Sic codd. οἱ Edd. Neutrum habet Ep. Post περιῄεσαν hiat P. usque ad θορυβούμεθα p. 843 D. [k] τῶν] + τοῦ Χριστοῦ G. + σωτηρίων Mor. [l] Τοῦτο οὖν] Καὶ τοῦτο Edd.

Digitized by Google

οὐκ ἐκέλευσεν, ἀλλὰ συνεβούλευσε. Πλὴν εἰ καὶ ἐπίταγμα C
ἦν, τί τὸ βαρὺ, μὴ [m] περιφέρειν φορτία καὶ φροντίδας
ἀκαίρους; Ἀλλ' ὢ τῆς φιλαργυρίας. Πάντα χρήματα γέ-
γονε· διὰ τοῦτο πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονε. Κἂν μακα-
ρίσῃ τίς τινα, τούτων μέμνηται· κἂν ταλανίσῃ, ἐντεῦθεν ὁ
ταλανισμός. Καὶ πάντες διὰ ταῦτα οἱ λόγοι γίνονται, πῶς
ὁ δεῖνα πλουτεῖ, πῶς ὁ δεῖνα πένεται. Κἂν στρατείαν, κἂν
γάμον, κἂν τέχνην, κἂν ὁτιοῦν μεταχειρίζῃ τις, οὐ πρότερον
ἅπτεται τοῦ προκειμένου, ἕως ἂν ταῦτα ἴδοι ἰόντα ῥαγδαίως
[n] αὐτῷ. Εἶτα οὐ συνελθόντες βουλευσόμεθα, πῶς τὸ νόσημα D
τοῦτο ἀπελάσομεν; οὐκ αἰσχυνθησόμεθα τῶν πατέρων τὰ
κατορθώματα; τῶν τρισχιλίων, τῶν πεντακισχιλίων, οἳ κοινὰ
πάντα εἶχον; Τί τὸ κέρδος τῆς παρούσης ζωῆς, ὅταν εἰς
τὴν μέλλουσαν ἐμπορίαν αὐτῇ μὴ χρησώμεθα; Μέχρι πότε
οὐ δουλοῦσθε τὸν δουλωσάμενον ὑμᾶς μαμωνᾶν; [o] μέχρι πότε
δοῦλοι χρημάτων; μέχρι τίνος οὐκ ἐρᾶτε ἐλευθερίας, καὶ
διαῤῥήγνυτε τὰς ὠνὰς τῆς φιλοχρηματίας; Ἀλλὰ ἂν μὲν
ἀνθρώπων γένησθε δοῦλοι, πάντα ποιεῖτε, εἴ τις ἐλευθερίαν E
ὑπόσχοιτο· φιλαργυρίας δὲ ὄντες αἰχμάλωτοι, οὐδὲ ἐννοεῖτε
πῶς τῆς πικρᾶς [p] ταύτης ἀπαλλαγῆτε δουλείας. Καίτοι τὸ
μὲν οὐδὲν δεινόν· τὸ δὲ τυραννὶς ἡ πικροτάτη. Ἐννοήσατε
ἡλίκην τιμὴν ὑπὲρ ἡμῶν κατέθηκεν ὁ Χριστός. Τὸ αἷμα τὸ
ἑαυτοῦ ἐξέχεεν, ἑαυτὸν ἐξέδωκεν. Ὑμεῖς δὲ καὶ μετὰ ταῦτα
πάντα ἀναπεπτώκατε, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ [q] εὐ-
φραίνεσθε τῇ δουλείᾳ, ἐντρυφᾶτε τῇ ἀτιμίᾳ, καὶ ἐπέραστον
γέγονε τὸ φευκτόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἀποδύρεσθαι χρὴ μόνον 843
καὶ ἐγκαλεῖν, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν, ἴδωμεν πόθεν ἐπέραστον
ἡμῖν γέγονε τουτὶ τὸ πάθος [r] καὶ τὸ κακόν. Πόθεν οὖν,
πόθεν ἐπέραστον τουτὶ γέγονεν; Ὅτι ἐν δόξῃ, φησὶ, καὶ
ἀσφαλείᾳ ποιεῖ. Ποίᾳ ἀσφαλείᾳ; εἰπέ μοι. [s] Ἐν τῷ θαῤ-
ῥεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ πεινῆν, μὴ ῥιγοῦν, μὴ βλάπτεσθαι, μὴ
καταφρονεῖσθαι. Οὐκοῦν ἐὰν [t] ἐπαγγειλώμεθά σοι τὴν ἀσφά-
λειαν ταύτην, ἀποστήσῃ τοῦ [v] πλουτεῖν; Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο

[m] φέρειν N. Ep. [n] αὐτῷ] + καὶ σφοδρῶς Mor. Ben. [o] μέχρι] μᾶλλον δὲ μέχρι Edd. contra codd. et Interp. Vitium suspicatus est Bois. [p] ταύτης] + καὶ ἀνελευθέρου G. p. p. ἀπαλλαγεῖτε G. N. [q] ἐνευφραίνεσθε G. p. p. καὶ ἐντρυφᾶτε Edd. [r] καὶ om. N. τὸ πάθος καὶ om. K. [s] Ἐν τῷ θαῤῥεῖν om. N. [t] ἐπαγγείλωμαι K. ἀσφάλειαν] βασίλειαν G. [v] πλουτεῖν] Sic G. K. Mor. Alii πλεονεκτεῖν.

Digitized by Google

ὁ πλοῦτος ἐπέραστος, ἂν ἐξῇ χωρὶς τούτου ἔχειν ἀσφάλειαν, τίς χρεία σοι τούτου λοιπόν; Καὶ πῶς δυνατὸν μὴ πλου-
B τοῦντα, φησὶ, τούτων ἐπιτυχεῖν; [w] Πῶς μὲν οὖν δυνατὸν (ἐγὼ γὰρ τοὐναντίον ἐρῶ) πλουτοῦντα; Καὶ γὰρ κολακεύειν ἀνάγκη πολλοὺς, καὶ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, καὶ δεῖσθαι μυρίων, καὶ δουλεύειν ἀγεννῶς, καὶ δεδοικέναι καὶ τρέμειν, καὶ ὑποπτεύειν τοὺς τῶν βασκάνων ὀφθαλμοὺς, καὶ φοβεῖσθαι συκοφαντῶν στόματα, καὶ ἑτέρων φιλαργύρων ἐπιθυμίας. Ἀλλ' οὐχ ἡ πενία τοιοῦτον, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν. Χωρίον ἄσυλόν ἐστι καὶ ἀσφαλὲς, λιμὴν εὔδιος, παλαίστρα καὶ γυμνάσιον φιλοσοφίας, ἀγγελικοῦ βίου μίμημα. Ἀκούσατε, ὅσοι πένεσθε, τούτων, μᾶλλον δὲ καὶ ὅσοι πλου-
C τεῖν ἐπιθυμεῖτε. Οὐ τὸ πένεσθαι δεινὸν, ἀλλὰ τὸ μὴ βούλεσθαι πένεσθαι. Μηδὲν δεινὸν νόμιζε εἶναι πενίαν, καὶ οὐκ ἔσται σοι δεινόν. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματος, ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τῶν μαλακοψύχων ἀνδρῶν τοῦτό ἐστι τὸ δέος. Μᾶλλον δὲ καὶ αἰσχύνομαι, εἰ τοσοῦτον ὑπὲρ πενίας ἔχοιμι λέγειν, ὅτι οὐδέν ἐστι δεινόν· ἐὰν γὰρ φιλοσοφῇς, καὶ μυρίων ἀγαθῶν ἔσται σοι πηγή. Καὶ εἴ τίς σοι ἀρχὴν, καὶ πολιτικὰς δυνάμεις, καὶ πλοῦτον, καὶ τρυφὴν προετίθει, εἶτα τὴν πενίαν [x] ἀντιτιθεὶς, αἵρεσιν ἐδίδου λαβεῖν ὅπερ ἤθελες,
D ταύτην ἂν εὐθέως ἥρπασας, εἴγε αὐτῆς ἔγνως τὸ κάλλος.

Καὶ οἶδα μὲν ὅτι πολλοὶ γελῶσι τούτων λεγομένων· ἀλλ' ἡμεῖς οὐ θορυβούμεθα· ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς ἀξιοῦμεν [y] ἀνασχέσθαι, καὶ ταχέως ἡμῖν ψηφιεῖσθε. Ἐμοὶ γὰρ ἡ πενία κόρῃ τινὶ κοσμίῳ καὶ καλῇ καὶ εὐειδεῖ προσεοικέναι δοκεῖ· ἡ δὲ φιλαργυρία θηριομόρφῳ γυναικὶ, Σκύλλῃ τινὶ καὶ Ὕδρᾳ, καὶ ἑτέροις τισὶ τοιούτοις τέρασι παρὰ μυθοποιῶν πλαττομένοις. Μὴ γάρ μοι τοὺς κατηγοροῦντας τῆς πενίας [z] ἐνέγκῃς εἰς μέσον, ἀλλὰ τοὺς δι' αὐτῆς λάμψαντας. Μετὰ ταύτης (553)
Ἠλίας τραφεὶς, ἡρπάγη τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἁρπαγήν· με-
E τὰ ταύτης Ἐλισσαῖος ἔλαμψε· μετὰ ταύτης Ἰωάννης, μετὰ ταύτης οἱ ἀπόστολοι πάντες· μετὰ δὲ ἐκείνης, ὁ Ἀχαὰβ, ἡ Ἰεζάβελ, ὁ Γιεζῆ, ὁ Ἰούδας, ὁ Νέρων, ὁ Καϊάφας κατεκρίθησαν. Ἀλλ' εἰ δοκεῖ, μὴ τοὺς ἐν πενίᾳ λάμψαντας μόνον ἴδωμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τῆς κόρης ταύτης τὸ κάλλος ἐπι-

[w] Vid. adnot. [x] τιθεὶς G. N. [y] ἀνέχεσθαι G. p. p. συμψηφιεῖσθε Edd. [z] εἰσενέγκῃς Sav. Ben. Mox ἀλλὰ καὶ τοὺς Mor. Ben.

Digitized by Google

σκεψώμεθα. Καὶ γὰρ ὁ ὀφθαλμός ἐστιν [a] αὐτῇ καθαρὸς 844
καὶ διειδὴς, οὐδὲν ἔχων θολερὸν, καθάπερ ὁ τῆς φιλαργυρίας,
νῦν μὲν θυμοῦ γέμων, νῦν δὲ ἡδονῆς ἐμπεπλησμένος, νῦν δὲ
[b] ἀπὸ ἀκρασίας τεταραγμένος. Ἀλλ' οὐχ ὁ τῆς πενίας τοιοῦτος, ἀλλ' ἥμερος, γαληνὸς, ἡδὺ πρὸς πάντας βλέπων,
μειλίχιος, προσηνὴς, οὐδένα μισῶν, οὐδένα ἀποστρεφόμενος.
Ὅπου γὰρ χρήματα, ἐκεῖ ἔχθρας ὑπόθεσις, καὶ μυρίων πολέμων. Στόμα πάλιν ἐκείνῃ μὲν ὕβρεων γέμει, τύφου τινὸς,
ἀλαζονείας πολλῆς, ἀρᾶς, δόλου· ταύτῃ δὲ καὶ στόμα καὶ
γλῶσσα ὑγιὴς, εὐχαριστίας γέμουσα διηνεκοῦς, εὐλογίας, B
[c] προσηνῶν ῥημάτων, φιλοστόργων, θεραπευτικῶν, ἐπαίνων,
ἐγκωμίων. Εἰ δὲ καὶ τὴν ἀναλογίαν ἐθέλοις αὐτῆς ἰδεῖν
τῶν μελῶν, εὐμήκης [d] τέ ἐστι καὶ ὑψηλοτέρα πολὺ τῆς
εὐπορίας. Εἰ δὲ φεύγουσιν αὐτὴν πολλοὶ, μὴ θαυμάσῃς·
καὶ γὰρ καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν οἱ ἀνόητοι. Ἀλλ' ὑβρίζεται,
φησὶν, ὁ πένης παρὰ τοῦ πλουτοῦντος. Πάλιν μοι τῆς πενίας *τὸ ἐγκώμιον λέγεις. Τίς γὰρ, εἰπέ μοι, μακάριος, ὁ
ὑβρίζων, ἢ ὁ ὑβριζόμενος; Δῆλον ὡς ὁ [e] ὑβριζόμενος. Οὐκοῦν ἐκείνη μὲν ὑβρίζειν κελεύει ἡ φιλαργυρία· αὕτη δὲ [f] φέρειν παραινεῖ ἡ πενία. Ἀλλὰ πεινᾷ ὁ πένης, φησί. Καὶ
Παῦλος ἐπείνα, καὶ ἐν λιμῷ ἦν. Ἀλλ' οὐκ ἔχει ἀνάπαυσιν. C
[g] Οὐδὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν
κλῖναι. Εἶδες [h] οἷ προέβη τῆς πενίας τὰ ἐγκώμια, καὶ ποῦ
(531) σε ἵστησι, πρὸς ποίους ἄνδρας ἀνάγει, καὶ πῶς τοῦ δεσπότου ποιεῖ μιμητήν; Εἰ καλὸν τὸ χρυσίον [i] ἔχειν ἦν, τοῦτο
ἂν ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς ὁ Χριστὸς, ὁ τὰ ἀπόῤῥητα ἐκεῖνα
δοὺς ἀγαθά. Νυνὶ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ ἔχειν
ἀπηγόρευσε. Διὸ καὶ ὁ Πέτρος οὐ [k] μόνον καταδύεται πενίᾳ, ἀλλὰ καὶ σεμνύνεται λέγων· [6] "ἀργύριον καὶ χρυσίον
οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι," φησί. Τίς D
οὐκ ἂν ἠθέλησεν ὑμῶν ῥῆξαι ταύτην τὴν φωνήν; Καὶ σφό-

[6] Act. iii. 6.

[a] αὐτῆς P. αὐτοῦ N. [b] ὑπὸ P. [c] καὶ προσηνῶν K. N. [d] τε et καὶ om. N. καὶ deest in ceteris. * Desinit codex G. [e] ὑβριζόμενος] + καὶ φέρων γενναίως P. [f] φέρειν] + γενναίως P. In eodem haec ἡ φιλαργυρία et ἡ πενία desunt. [g] Οὐδὲ ὁ] Ὁ δὲ N. οὐκ εἶχε] εἶχε Edd. οὐκ ἔχει N. [h] οἷ] Sic pr. P. οἷα ceteri et corr. P. ποῦ προέβη Mor. Ben. οἷα προβαίνει Sav. [i] ἔχειν om. P. [k] μόνον] + οὐ Edd. p. p. πενίαν K. N.

Digitized by Google

δρα μὲν οὖν ἅπαντες, ἴσως εἴποι τις ἄν. Οὐκοῦν ῥῖψον τὸ
ἀργύριον, ῥῖψον τὸ χρυσίον. Καὶ ἐὰν ῥίψω, φησὶ, λήψο-
μαι τὴν δύναμιν Πέτρου; Τί γὰρ Πέτρον μακάριον ἐποίη-
σεν, εἰπέ μοι; ἆρα τὸ χωλὸν ἐγεῖραι; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὸ
μὴ ταῦτα ἔχειν, τοῦτο αὐτῷ τὸν οὐρανὸν προεξένησε. Τῶν
μὲν γὰρ ταῦτα ἐργασαμένων πολλοὶ εἰς γέενναν ἐνέπεσον·
οἱ δὲ ἐκεῖνα ποιήσαντες βασιλείας ἐπέτυχον. Καὶ τοῦτο
καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πέτρου μάνθανε. Δύο γὰρ ἦν ἃ εἴρηκεν·
"ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι·" καὶ, "ἐν τῷ ὀνό-
E ματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγειραι καὶ περιπάτει." Ποῖον οὖν
αὐτὸν ἐποίησε λαμπρὸν καὶ μακάριον, τὸ ἐγεῖραι τὸν χωλὸν,
ἢ τὸ ῥῖψαι τὰ χρήματα; Καὶ ταῦτα παρ' αὐτοῦ τοῦ
ἀγωνοθέτου παιδεύου. Τί οὖν [l]αὐτός φησι τῷ πλουσίῳ ζη-
τοῦντι τὴν αἰώνιον ζωήν; Οὐκ εἶπεν, ἔγειρον χωλούς· ἀλλὰ,
"πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο
845 ἀκολούθει μοι· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς." Καὶ ὁ Πέ-
τρος δὲ πάλιν οὐκ εἶπεν, ἰδοὺ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλο-
μεν δαίμονας· καίτοι ἦν ἐκβάλλων· ἀλλ', "ἰδοὺ ἀφήκαμεν
πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· [m]τί ἔσται ἡμῖν;" Καὶ ὁ
Χριστὸς πάλιν πρὸς τοῦτον ἀποκρινόμενος, οὐκ εἶπεν, ἐάν
τις χωλὸν ἐγείρῃ· ἀλλ', "ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας καὶ [n]ἀγροὺς,
ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν
αἰώνιον κληρονομήσει." Καὶ ἡμεῖς οὖν τοῦτον ζηλώσωμεν,
ἵνα μὴ καταισχυνθῶμεν, ἀλλὰ [o]ἵνα μετὰ παῤῥησίας παρα-
στῶμεν τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα αὐτὸν ἐπισπασώμεθα
B εἶναι μεθ' ἡμῶν, [p]ὡς καὶ μετὰ τῶν μαθητῶν ἦν. Ἔσται
γὰρ καὶ μεθ' ἡμῶν, καθάπερ καὶ μετ' ἐκείνων [q]ἦν, ἐὰν θέ-
λωμεν ἐκείνους μιμήσασθαι, καὶ ζηλωταὶ γενέσθαι τοῦ βίου
καὶ τῆς πολιτείας αὐτῶν. Ἀπὸ τούτων γὰρ καὶ ὁ θεὸς
στεφανοῖ καὶ ἀνακηρύττει, οὐκ ἀπαιτῶν σε νεκρὸν ἐγεῖραι,
οὐδὲ χωλὸν διορθῶσαι. Οὐ γὰρ ταῦτα ποιεῖ κατὰ Πέτρον
γενέσθαι, ἀλλὰ τὸ ῥῖψαι τὰ ὄντα· [r]τοῦτο γὰρ τοῦ ἀπο- (554)
στόλου τὸ κατόρθωμα. Ἀλλ' οὐ δύνασαι ῥῖψαι; Μάλιστα

[l] οὗτος K. P. ζητοῦντι] τῷ ζ. Mor. Ben. [m] τί] + ἆρα P. Καὶ ὁ X. δὲ πάλιν id. [n] ἀγροὺς] + ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου id. [o] ἵνα om. id. [p] Omnia ab ὡς καὶ ad μεθ' ἡμῶν desunt in N. Mor. Ben. Haec Ἔσται γὰρ .... μετ' ἐκείνων ἦν om. K. [q] ἦν om. Mor. Ben. [r] Haec τοῦτο γὰρ ... κατόρθωμα desunt in Mor. Ben.

Digitized by Google

[s] μὲν δυνατόν· πλὴν οὐκ ἀναγκάζω, εἰ μὴ βούλει, οὐδὲ βιάζομαι· ἀλλ' ἐκεῖνο παρακαλῶ, κἂν κατὰ μέρος ἀναλίσκειν τοῖς δεομένοις, καὶ μηδὲν πλέον τῆς χρείας ἐπιζητεῖν. Οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἀπράγμονα [t] βιωσόμεθα βίον καὶ ἀσφαλῆ, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπολαύσομεν· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ C
Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἅμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[s] μὲν] + οὖν K. P. [t] βιώσομεν Sav. Ben. ζησόμεθα K.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google